IHS

OMNIA OPERA

ARISTOTELIS STAGIRITAE

OMNIA, QVAE EXTANT, OPERA,

NVNC PRIMVM SELECTIS TRANSLATIONIBVS, EMENDATIONIBVS EX COLLATIONE græcorum exemplarium, ſcholiis in margine illuſtrata, nouo etiam ordine digeſta: Additis præterea non nullis libris nunquam antea latinitate donatis.

AVERROIS CORDVBENSIS IN EA OPERA Omnes, qui ad nos peruenere, Commentarii.

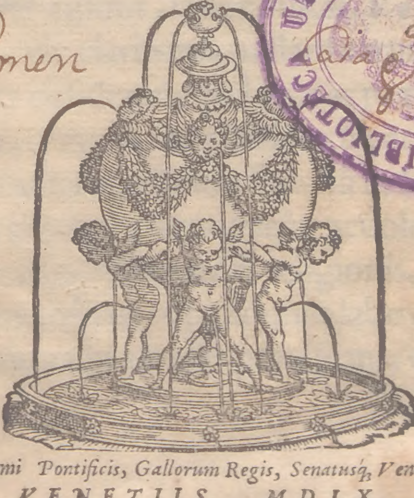
NON NVLLA SVPER ADDITA DVBIA, FIGVRAE, notationes, nunquam antea editæ, vt Auerrois media in libros Metaphyſ. commentatio: eiuſdem de Spermate libellus.

GRAECORVM, ARABVM, ET LATINORVM MONVmenta quædam, ad hoc opus ſpectantia.

MARCI ANTONII ZIMARAE IN ARIST. ET AVER. DICTA CONTRAdictionum ſolutiones, quibus nunc addidimus doctiſsimorum virorum ſolutiones 100.

HAEC AVTEM OMNIA TVM EX PRAEFATIONE, tum ex indice librorum clarius innoteſcunt.

Del Carmen

Cum ſummi Pontificis, Gallorum Regis, Senatusq; Veneti decretis.

VENETIIS MDLX.

AD PRAESTANTISSIMVM CRETAE INSVLAE ARCHIEPISCOPVM PETRVM LANDVM IN ARISTOTELIS OMNES LIBROS, ET AVERROIS COMMENTARIOS

Zacariæ Zenari Præfatio.

EX EORVM ſermonibus, qui ex inſula iſta, quam tu diuinarum legum iure moderaris, quotidie ad nos proficiſcuntur, ſatis conſtat, PETRE LANDE, vir clariſsimi, nullam earum virtutum in te deſiderari, quibus eos præditos eſſe decet, quos in ampliſsimo ſacerdotio voluntas diuina conſtituit. ſummã in Deum pietatem, in omnes homines beneuolentiã, ſtudium vero conſeruandæ religionis, & ab omni perniciosarum opinionum labe defendendæ, tantum in te eſſe prædicant, quan-

tum vbique nunc, deprauatis multorũ men tibus, ratio temporum requirit. itaque magnum tibi, ac familiæ tuæ, cuius antiquitas pariter & nobilitas celebratur, maximum vero Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ ex tua virtute decus & ornamentum accedit. Hoc igitur nomine cũ omnes te boni plurimum diligant, diuq́; incolumem esse velint: mea tamen inter omnes voluntas proprio quodam excellit officio. multa enim erga me, meosq́; profecta a te sunt, quæ si obliuiscar, hominẽ esse me nõ putem. Sed profecto, nisi desciscã a me ipso, nisi hæc mihi meus, & hi, quibus nunc vxor, sensus eripiantur, meã tuorum in me meritorum memoriam nulla vnquam delebit obliuio. idq́; cum exploratum mihi sit, tibi quoque cuperem esse non obscurum. quod vt assequerer, iniui rationẽ tibi fortasse non iniucundam, meæ certe cupiditati in primis oportunam. nam cum antiquius mihi nihil esset, quàm vt meam erga te singularem obseruantiam, a summa quidem integritatis, doctrinæ, benignitatis tuæ admiratione exortam, proprijs vero minime

vulgaribus in me beneficijs auctam, non solum vni tibi, verum alijs etiam patefacerem: casu accidit, vt præclara illa, quibus omnis libero digna viro scientia continetur, Aristotelis monumenta cũ eruditissimis Auerrois commentariis emitterem. quæ tuo inscripta nomini, & quo te studio colam, & quàm id merito faciam, per orbem terrarum disseminata non ijs tantum, qui viuunt, sed futuris etiam gentibus indicabunt. nam quo studiosis liberalium doctrinarum essent gratiora, summa a doctissimis viris adhibita est, magnis meis sumptibus, industria. Primum loca propemodũ innumerabilia sunt emẽdata: deinde, ordo egregius, ad vtriusq; scientiã vehementer aptus, incognitus antea, non minimo studiosorum commodo est excogitatus: tum in libros Metaphysicorum addita est, iampridem a philosophis expetita, nunc primum a nobis edita, Auerrois interpretatio, quam præstanti ingenio doctrinaq; vir, Elias Cretensis ex Arabica lingua in latinam cõuertit: postremo in ea parte, quæ Spuriorum & Contradictionis ap-

pellatur, centum adiecimus ſummorum philoſophorum argumenta contraria, quæ in libri margine, ſuo quodque loco reſpondens, ſtella indicat; adiecto Auerrois de Spermate vtiliſsimo libro, eiuſdem Eliæ diligentia nunc primum latinitate donato. Acceſſerunt eruditiſsimæ adnotationes, in margine adſcriptæ, obſcuriſsima loca pauciſsimis verbis illuſtrantes: ex quibus minimo labore maximum fructũ ſtudioſi percipient. Et quoniam infinita quædam eſt, admodumq́; recondita tum Ariſtotelis, tum etiam Auerrois doctrina, indicem locupletiſsimũ, egregia quæque colligentẽ, exquiſito conficiendum ſtudio curauimus. Quæ ſimul omnia, diligenter impreſſa, tuo nomine inſignita ad te mittimus, futurum ſperantes, vt hoc, quidquid muneris eſt, nequaquam aſperneris. non enim ignoramus, tuæ dignitati, tuisq́; meritis præſtantiora deberi: ſed neq; hoc tempore præſtare nobis maiora licet: et, animum noſtrum cum ipſa re ſpectari, vt hęc ab illo ſubleuetur, eſt humanitatis tuæ, quam ſummam eſſe & vno omnes ore con-

firmant,& ipſe ſum expertus. Ego,pro meo in te ſingulari ſtudio, nihil, quod ad te colendum attineat, vnquam prætermittam: Deumq́; ſummum orare non deſinam, vt tibi,cuius optimis inſtitutis niti ſalutem iſtius inſulæ fatentur omnes, vitam diuturnam, nullis perturbatam infortunijs, omnibus affluentem bonis,largiatur.

INDEX

LIBRORVM OMNIVM QVI IN HOC ARISTO. ET AVER. OPERE IN VNDECIM VOLVMINIBVS DISTINCTO CONTINENTVR.

IN QVO QVAE HABENTVR TIBI ex præfatione nostra diffusius sunt replicata,

NVNC COMPENDIOSIVS TRADVNtur, librorum videlicet ordo & interpretum nomina Libri vero, qui vel nuper sunt additi, vel denuo fidelius translati, aut summa diligentia castigati, intueberis.

IN PRIMO TOMO.

Omnia ſumma quidem diligentia, caſtigata, & ad maximum redacta candorem, in ſummas ac ſectiones non hactenus diuiſa, id vero præcipue in lib. Prædi. & Priorum factum eſt.

Epithomata Auer. ac quæſita adeo mendoſa, manca obſcuraq; viſebantur hucuſq;, vt ſtudioſo cuiq; penè intelligibilia forent: Nos autem ne in Logica potiores Auer. perirent labores, tum tranſlationum collatione, tum per capita diuiſione, margineis poſtillis, quoad potuimus, caſtigatiora abſolutioraq; ac clariora reddere ſtuduimus, quo Auer. laboribus vtilius fruatur ſtudioſus.

IN SECVNDO TOMO.

IN TERTIO TOMO.

IN QVARTO
TOMO.

IN QVINTO TOMO.

IN SEXTO TOMO.

IN SEPTIMO TOMO.

IN OCTAVO TOMO.

IN NONO
TOMO.

IN DECIMO
TOMO.

IN VNDECIMO TOMO.

FINIS.

LOGICA

Tomus primus operum

ARISTOTELIS STAGIRITAE,

PERIPATETICORVM PRINCIPIS,

Logicæ partem complectens vniuersam, quæ compositiuam, iudicatiuam, necnon inuentiuam concernit,

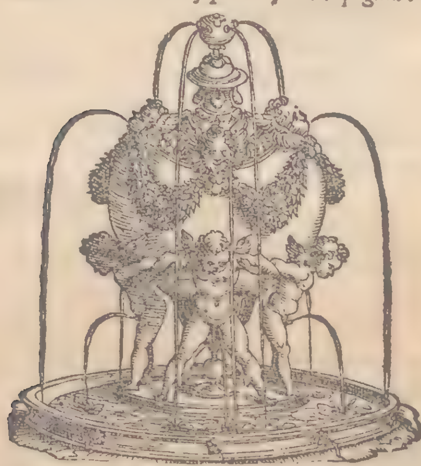
CVM AVERROIS CORDVBENSIS, SOLERTISSIMI peripateticæ disciplinæ interpretis, uariis in eandem commentariis.

RESTITVIMVS SVO CVIQVE LOCO Auerr. Epithomata, ac Quæsita iuxta librorum ordinem.

ACCESSIT HVIVS TOMI DIGRESSIONVM Index, typis hactenus haudquaquã excusus.

OMNIA AD VETEREM CONVERSIONEM, SECTIOnibus tamen, summarijs, argumentis, atq; postillis illustrata, in nouum alioqui faciliorem, venustioreq; digesta seriem.

Quæ hic continentur septima ostendet pagina.

Cum summi Pontificis, Gallorum Regis, Senatusq; Veneti decretis.

VENETIIS M D L X.

ARISTOTELIS VITA EX DIOGENE LAERTIO.

ARISTOTELES, Nicomachi Phæstiadisq; filius, Stagirites fuit. Porrò Nicomachus, à Nicomacho Machaonis filio, Aesculapijq; nepote originem duxit, vt Hermippus in eo libro, quem de Aristotele scripsit, tradit. Cõuixit aũt Amintæ, Macedonũ regi, medicinæ & amicitiæ gratia. Hic inter cẽs Platonis discipulos maxime excelluit, voceq; gracili, vt Timotheus Atheniensis in libro de Vitis refert, & exilibus cruribus, paruisq; oculis fuit, veste insigni, & annulis, ac tõsura vtens. Natus est autem illi & filius, Nicomachus, ex Herpylide concubina, vt Timotheus ait. Recessit à Platone, dum adhuc superuiueret. Vnde dixisse illũ tradunt, Aristoteles in nos recalcitrauit, nõ secus atq; in matrem pulli geniti. Refert Hermippus in vitis, cum Atheniensium legatus ad Philippum profectus esset Aristoteles, Academicæ scholæ præfectũ fuisse Xenocratem: Cum vero reuersus esset, scholamq; sub alio vidisset, elegisse in Liceo περίπατον, illicq; vsq; ad vnctionem deambulãdo, cum discipulis philosophari solitum, atq; inde peripateticum appellatũ esse. Alij idcirco sic vocatum asserunt, q̄ ex ægritudine conualescẽti, ac deambulanti Alexandro, assistens, quædam disserere solebat. Vbi vero iam plures esse cœperant, sedens docebat, dicens.

De vita, & mor. philosoph. libr. 5.

Arist. præcipuus Plato. discipulus.

Arist. cur peripateticus dictus.

Silere turpe me, & Xenocratem loqui.

Ad propositam quæstionem discipulos vnà exercebat simul & oratoriam docens. Deinde ad Hermiam eunuchũ profectus est, Atarnensium tyrannum, quẽ alij quidem delicias, ac lusus ipsius fuisse tradunt. alij vero sibi affinitate iunctum tradita ei filia siue nepte, vt refert Demetrius Magnesius ĩ libris de poetis, ac scriptoribus æquiuocis, qui & Eubuli seruum Hermiam fuisse ait, Bithynium genere, quem & dominũ suum enecasse. Porrò Aristippus in primo de antiquis delicijs libro, Aristotelem ait Hermiæ cõcubinam adamasse, quam ille cum sibi per-

misißet, duxiße eã, et gaudio elatũ ĩmolaße mulieri, vt Athenienses Eleusinæ Cereri, Hermiæq; pæana scripsiße, qui ἔνδον, hoc est, intus scriptus est. Hinc in macedonia apud Philippũ vixiße, atq; ab eo Alexandrũ filium erudiendum accepiße, petißeq; instaurari solum patriũ à Philippo euersum. Id vbi impetraßet, dediße illis leges. In schola quoq; leges tulit imitando Xenocratem, vt decennialẽ principem facerent. Vbi vero Alexandro instituendo satis visus est nauaße operam, eumq; sibi deuinxiße, cõmendato illi cognato Callisthene Olynthio, Athenas conceßit. Eũ audacius, q̃ par erat alloquentem regem, & minime illi obsequentem, ab ipso increpitum aßerunt versu, admonente, ni talia loqui desisteret, mature periturum, quod & factum est: versus autem sic habet,

Arist. præceptor Alex. Macedonis

Qualia mi loqueris, vereor sis nate superstes.

Namq; Hermolao in Alexandrum insidiarũ socius fuisse deprehensus, cauea ferrea circunduci, pædore atq; squalore oblitus, leoni postremo obiectus est, sicq; exceßit è vita. Enimuero Aristoteles Athenas profectus, cum illic tredecim annis docuisset, clàm in Chalcidẽ conceßit, ꝙ ab Eurymedonte hierophanta impietatis accusatus esset, siue, vt Phauorinus ait in omnimoda historia, à Demophilo, ꝙ hymnum in eum, quẽ prædiximus Hermiæ scripserit, quodq; hoc epigramma statuæ, quæ in Delphis est, incidi curauerit.

Impius hunc quondam Persarum morte tyrannus
Mulctauit, violans iusq; nefasq;, virum.
Nam, neque collato oppreßit certamine, verum
Insidiose hominis vsus amicitia.

Hic vero, vt ait Eumolus in quinto historiarum, aconitum bibens, mortuus est septuagesimo ætatis anno. In quem est nostrum hoc epigramma,

Nuper Aristotelem, læsa vt pietate nocentem
Detulit Eurimedon sacrificus Cereris.
Ille aconita bibens subterfugit. certe aconiti
Hoc erat iniustum vincere sacrificum.

Idem vero refert ipsum Platoni trigenariũ se disciplinam de-

disse, sed profecto fallitur. Namq; septimo decimo ætatis anno Platonem audire cœpit. Est aũt hymnus huiusmodi.

Virtus laboriosa generi mortaliũ, honestißimũ vitæ humanæ incitamentũ. Pro tua siquidẽ forma ò virgo, expetenda est in Græcia mortis conditio, & grauiũ assiduorũq; laborũ tolerantia. Talẽ nimirum inseris hominum animis fructum plane immortalẽ, & auro præstantiorẽ, parentibusq; ipsis, somnoq; dulcissimo. Nam in gratiã tuam Iouis Hercules, & Ledæ filij multa perpeßi sunt, qui quid possent, opere declararunt. Quin & tui desiderio Achilles, & Aiax ad inferos penetrarunt, tuaq; formæ luculentißimæ gratia Atarneæ ciuem Solis priuauit lumine. Quo enim clarus spectatusq; rebus gestis? Hunc immortales meæ auctiorem reddent musæ, quæ Iouis hospitalis decus augere solent. Encomium virtutis.

Primam hunc orationem iudicialem pro seipso scripsisse, cum huius criminis argueretur, Phauorinus in omnimoda historia author est, ac dixisse Athenis,

Et pyra nata pyris, ficusq; in ficubus extant.

Ait aũt Apollodorus in chronicis, natũ illũ anno primo nonagesimæ nonæ olympiadis, perrexisseq; ad Platonẽ decimoseptimo ætatis anno, annosq; viginti apud eũ fuiße cõmoratũ. Tum vero veniße Mitylenem, principe Eubulo, quarto anno centesimæ octauæ olympiadis. Verũ, Platone primo anno functo vita, sub Theophilo profectũ eße ad Hermiã, mansißeq; annos tres. sub Pythodoto aũt se contuliße ad Philippũ secundo anno centesimæ nonæ olympiadis, Alexandro quintumdecimum iam annum ætatis agente. Athenas vero concessisse secundo anno centesimæ vndecimæ olympiadis, atq; in Lyceo tredecim annos docuisse, ac demum perrexise Chalcidem, tertio anno centesimæ quartædecimæ olimpiadis, morboq; perise, cũ eset annorum ferme sexaginta trium. Quo etiam tempore Demosthenes in Calabris defunctus sit sub Philocle. Fertur autem ob Callisthenis insidias in Alexandrum, infensum fuisse regi, illumq; ad eũ contristandũ Anaximenem extulise, ac misise Xenocrati dona. Lusit in eũ epigrãmate Theocritus Chius, vt ait Ambryon in libro de Theocriti vita, in hunc sensum, Natiuitas Arist. Mors Arist.

Hermiæ eunuchi simul, Eubuliq; sepulchrum,
Mente vacans, vacuum struxit Aristoteles.
Timon quoque sic illum agit,
Sed neq; Aristotelis leuitas miseranda loquacis.
Hæc vita philosophi fuit.

Arist. testamentum. *Cæterũ, nos ipsius quoq; testamenta legimus in hunc ferme modũ. Bene quidẽ ac rite erit. Quid si quid contingerit ita legauit Arist. Curatorẽ quidem oĩum et per oĩa iussit esse Antipatrũ. Quoad vero Nicanor adolescat, curatores ac tutores instituit Aristomenẽ, Timarchum, Hipparchũ, Cliotelẽ, & Theophrastũ si voluerit, ac si curã suscipere velit filiorũ & Herpylidis, rerumq; oĩum. Cũq; puella fuerit matura viro tradi illã Nicanori. Sin vero puellæ quippiã contigerit, qđ absit, vitaq; prius q̃ cõnubio iũgatur, siue ẽt postq̃ nupserit, anteq̃ filios procreet, excesserit, Nicanor dominus esto, vt de puero, & de cæteris digne nobis, ac sese disponat. Curet aũt Nicanor et de puella, & de puero Nicomacho, nihil vt illis desit, patris ac fratris vna implens munus. Quòd si Nicanori quidpiam contigerit, quod absit, siue priusq̃ puellam duxerit, siue postq̃ duxerit, nondum filijs natis, q̃ quidẽ ille instituerit, ea rata sunto. Sin aũt voluerit, & Theophrastus puellæ curã habeat. Sin aliàs curatores, habito cũ Antipatro cõsilio, et de puella et de puero disponãt, vt eis videbitur optimũ. Curam aũt habeant tutores, et Nicanoris mei, & Herpylidis memores. Nãq; erga me studiosa plurimum fuit, cæterorumq; oĩum: et si virũ accipere voluerit, curent, ne indigne nobis locetur. Dẽtq; illi præter ea, q̃ antea acceperat, de nostra substantia, talentũ argenti, tresq;, si voluerit, famulas, et ancillã, quã habet, et Pyrrheũ puerũ. At, si q-dem in Chalcide habitare voluerit, hospitiũ, quod ad ortũ est: sin aũt in Stagyris, parternã domũ. Vtrũ vero horũ maluerit, studeant ꝓcuratores domũ ita necessaria suppellectile instruere, vt et sibi honeste, et Herpylidi sufficienter instructa videatur. Curæ sit aũt Nicanori et Myrmecẽ puerũ nõ ĩdigne nobis ad suos referri, Cũ eius, quas cepimus, facultatibus. Si aũt & Ambracis libera, cumq; puella viro tradetnr, quingentas illi drachmas, ancillãq;, quã habeat, dari iubeo. Sed et Thaleti ꝑ-*

ter ancillam, quã habet emptã, drachmas mille, et ancillulam. Simo quoq;, absq; priore pecunia, ĩ puerũ aliũ, siue puerũ emi, siue pecuniã dari. Tychonẽ esse liberũ, cũ puella nupserit, Philonẽq;, et Olympiũ, eiusq; filiorũ. Porrò eorũ, qui mihi famulãtur puerorum, nullũ vendi volo, sed hæredes eis vti. Cum vero adulti erunt, pro merito dimitti liberos volo. Curent itẽ vt consummentur q̃ Gryllioni sunt traditæ exculpẽdæ imagines Vbi vero perfectæ erunt, suis ĩponantur locis. Nicanoris quoq; ac Proxeni quã sculpendã cogitabã matrisq; Nicanoris. Arimnesti vero, q̃ perfecta est, suo statuatur loco, vt sit ipsius monumentũ, quia sine liberis defunctus est. Matris quoq; nostræ Cererẽ in Nemea locet, aut vbi cũq; videbitur. Vbi vero tumulũ fecerit, ibi et Pythiadis sublata oßa condat, sicut ipsa p̃cepit, sistat, et seruari Nicanoris uotũ, qđ pro illo uouimus. Animalia lapidea cubitorũ quatuor Ioui seruatori, ac Mineruæ seruatrici in Stagyris. Hæc testamentorum ipsius series fuit.

Fertur aũt ollas plurimas reptas eße, Lyconẽq; dicere, illũ in pelui calentis olei lauari solitũ, oleũq; uenundare. Quidam utrẽ calentis olei stomacho illũ imponere consueuisse tradunt, & cũ se ad quiescendũ cõponeret, æneam sphærã tenere in manu pelui subiecta, eo consilio, ut cũ dormientis manu excussa sphæra ĩ subditũ æreũ uas ĩcidisset, sono illius excit' exurgeret. Arist. conuictus.

Eius eße p̃claras istas sñias legimus, Interrogatus quidnam mẽdaces lucrarẽtur? ut cũ uera, inquit, dixerĩt, nõ illis credãt. Aristotel. apophtegmata.

Cũ sibi probro daretur, q̃ flagitioso homini misericorditer tulißet opẽ: nõ, inquit, mores miseratus sum, sed hominem.

Amicis, ac discipulis ista consueuerat dicere, ubicũq; moraretur: Aspectus quidẽ a circũfuso aere lumen accipit, animus autem à disciplinis liberalibus.

Sæpe numero cũ in Atheniẽses inueheretur, aiebat illos frumẽta, et leges inuenisse, uerũ frumẽtis q dẽ uti, nõ aũt legibus.

Studiorum liberaliũ amaras radices, fructus autem dulces eße asserebat.

Rogatus quidnã cito cõsenesceret, gratia, inquit.

Quid sit spes uigilantis, ait, insomnium.

Diogene caricã porrigente, cogitans nisi acciperet, usum eße,

meditatus sumens Diogenẽ ait caricã simul cũ vsu ꝑdidisse.

Rursus ab eo porrectam accipiens, atque puerili more in sublime eleuans cũ dixisset, magnus Diogenes, eã illi reddidit.

Tria dicebat pueris esse necessaria, ingenium, exercitationem, disciplinam.

Audierat aliquando se a quodã maledictis esse lacessitum. Tum ille, absentem, inquit, etiam verberet.

Dicebat pulchritudinẽ pl⁹, q̃ epl'as oẽs valere ad cõmẽdationẽ.

Pleriq; Diogenẽ ita statuisse asserũt, ipsum aũt donũ formæ dixisse: Socratẽ vero modici tẽporis tyrãnidẽ, Platonẽ naturæ priuilegiũ, Theophrastũ tacitã deceptionẽ, Theocritum vero eburneum detrimentum, Carneadem regnum solitarium.

Rogatus quo differrent docti ab indoctis, quo inquit, viuentes à mortuis.

Eruditionem dicebat inter prospera esse ornamentum, inter aduersa refugium.

Parentes, qui liberos erudiendos curassent, longe honorabiliores esse his, qui solũ genuissent. Eos enim viuendi tantum, illos etiam bene beateq; viuendi authores esse.

Gloriãti cuidã ꝙ magnæ esset vrbis ciuis, noli, inquit, hoc attendere, sed an dignus sis magna & illustri patria.

Rogatus quid sit amicus, vna, inquit, anima in duobus corporibus habitans.

Homines plerosq; dicebat ita esse parcos, ac si semper victuri essent: alios tã prodigos, ac si continuo morituri.

Percõtanti cur honesta forma præstãtibus diutius cõgredimur, cæci, inquit, huiusce interrogatio est.

Rogatus quid ex philosophia lucratus fuißet hoc, inquit, vt iniußus ea faciã, quæ pleriq; per legum metum faciant.

Interrogatus quo pacto discipuli egregie proficerẽt: Si excellentiores, ait, prosequẽtes tardiores non morentur.

Loquaci homini cũ illũ improbe ꝓbris multis obtudisset, dicẽti, nũ te satis obtudi? Hercle, inquit, nõ tibi animũ aduerti.

Causanti cur stipẽ nõ bono homini dedisset, nã & ita cõtigisse ferunt: Non, inquit, homini dedi, sed humanitati.

Rogatus erga amicos quales esse debeamus: quales, inquit, eos

erga nos eſſe optamus.

Iuſtitiã dicebat virtutẽ animi vnicuiq; ſcd̃m dignitatẽ diſtribuentẽ. Diſciplinã optimũ eſſe dicebat viaticũ ad ſenectutẽ.

Refert Phauorinus in ſecũdo commentariorum illum crebro dicere ſolitũ: O amici amicus nemo.

Et iſta quidẽ ad illũ referũtur.

Conſcripſit autẽ et cõplura volumina, q̃ vt ſumma ingenij illius vis, ac præcipua circa omne orationis genus exercitatio clarius eluceat, ſubnectẽda neceſſario exiſtimaui. Ariſto. ſcripta.

De iuſtitia libros quatuor, de poetis tres, de philoſophia tres, de republica duo, de rhetorica Gryllus vnũ, Nerinthus vnũ, Sophiſta vnũ, Menexenus vnũ, Amatorius vnũ, Conuiuium vnũ, de diuitijs vnũ, Exhortationũ vnũ, de aĩa vnũ, de precatione vnũ, de nobilitate vnũ, de voluptate vnũ, Alexander ſeu de colonis vnum, de regno unũ, de doctrina unũ, de bono tres, de Platonis legibus tres, de eiuſdem reip. duos, Oeconomicus unũ, de amicitia unum, Quid ſit tolerare ſiue tolerantia unum, de diſciplinis vnum, de his, quæ in contentionem cadunt duos, Solutiones, eorum quæ in contentionẽ veniunt, quatuor, Diuiſiones ſophiſticæ quatuor, de contrarijs vnum, de ſpeciebus & generibus vnũ, de proprijs vnũ. Cõmentaria, ἐπιχειρηματικὰ tres. Propoſitiones de uirtute tres, Obiectiones vnum, de his quæ quot modis dicuntur, ſiue ſecundum propoſitum, vnũ, de elementis tres, de ſcientia unũ, de perturbationibus iræ unũ, Moralium quatuor, de principio unũ, Diuiſiones. xvij. Diuiſibiliũ unũ, de interrogatione & reſponſione duo, de motu unum, Propoſitiones unum, Propoſitiones cõtentioſæ quatuor, Syllogiſmi unũ, Priorum analyticorũ nouẽ, Poſteriorũ analyticorũ maiorũ duo, de quæſtionibus ad diſciplinã pertinentibus octo, de meliore unũ, de idea unũ, Termini Topicorũ ſeptem, Syllogiſmorũ duo, συλλογιστικὸν & diffinitiones unũ, de eligibili & accidenti unũ, de ijs, quæ ante locos ſunt, unũ, Topicorũ ad diffinitiones duo, Perturbationũ unũ, Diuiſibilium unum, Mathematicus unum, Diffinitiones. xiij. Epicherematum duo, de uoluptate unũ, Propoſitionũ unũ, de uoluntario unum, de pulchro unum. Quæſtiones epicherematicæ. xxv. Quæſtiones Libri.

de amicitia duo, Q̃ones de aĩa unũ, Politicorũ duo, Politicæ auditionis, sicut Theophrasti, octo, de iustis duo, Artiũ ĩtroductio duo, Artis rhetoricæ duo, Ars unũ, alia ars duo, Methodi cum unũ, Artis Theodecti introductionis unũ, Artis poeticæ libros duos, Enthymemata rhetorica, de magnitudine vnũ, enthymematũ diuisiones unũ, de dictione duo, de cõsilio unũ, Collectiõis duo, de natura tres, Physicon unum, de Archytæ philosophia tres, de Speusippi Xenocratisq́; philosophia unũ, ex Timæi Archytæq́; disciplinis sumpta unũ, Aduersus Melißi dicta unũ, Aduersus Alcinæonis dicta unũ, Aduersus Pythagoricos unũ, Aduersus Gorgiã unũ, Aduersus Xenocratẽ unũ, Aduersus Zenonis scita unũ, de Pythagoricis unũ, de aĩalibus nouẽ, Anatomorũ octo, Electio anatomorũ unũ, de cõpositis aĩalibus unũ, de fabulosis aĩalibus unũ, de non gignendo unũ, de plantis duo, Physiognomicõ unũ, Medicinalia duos, de monade unũ, Signa tẽpestatũ unũ, astronomicon speculatiuus unũ, de motu unũ, de musica unũ, Memoriale unũ, Homericarum ambiguitatũ sex, Poetica unũ, Naturaliũ scd̃m elemẽta xxxviij. Inspectorũ ꝓblematũ duos, Liberaliũ disciplinarũ duos, Mechanicus unum, Problematũ ex Democrito, sex, de lapide, unũ, Parabolæ unũ, Inordinata. xij. Expositageneratim. xiiij. Iura unũ, Olympionice, unũ, Pythionicæ musices unũ, Pythicus unũ, Pythionicorũ argumẽta unũ, Dionysiacæ uictoriæ unũ, de tragœdijs, unũ, Doctrinæ vnũ, Prouerbia unũ, Lex cõmẽdatitia unũ, Legũ, q̃tuor, Prædicamẽtorũ, unũ, de ĩterp̃tatione, unũ. Respub. urbiũ. clviij.

Epistolæ. *Seorsumq́; ad Philippũ depopulari, paucorũq́; & optimatũ, & tyrannorũ rep. epistolæ. Selymbriorũ epistolæ, ad Alexãdrũ quatuor, ad Antipatrũ nouem, ad Mentorẽ vnũ, ad Aristonem vnam, ad Olympiadẽ vnam, ad Hephæstionem unam, ad Themistagoram vnam, ad Philoxenum vna.*

Carmina. *Ad Democritũ versus, quorũ initiũ est, Sancte deũ, Elegiæ, quarũ est initiũ, Formosæ matris filia: Sunt in summa uersus oẽs plus minus quadragesies quinquies mille, trecenti & triginta. Hæc librorum illius series, hic numerus, in quibus quid agat summatim exponendum est.*

Aristotelicę philosophię scopus. *Duplicem esse philosophiæ rõnẽ, alterã versari circa actus,*

appellariq; πρακτικὴν alterã in intelligẽtia et speculatione cõsistere, & θεωρητικὴν, dici. Ad actionẽ pertinere ethicen, et politicen, qua in parte tũ de publica, tũ de familiari re agi. Ad intelligẽtiã Physicen logicenq́; referri. Porro logicen instrumentũ esse exactißimũ. Eius cũ geminã destinationẽ ac scopũ subiecisset, verisimile ac verũ, ad vtrãq; duarũ maxime rerũ viribus nititur. Nãq; ad verisimile seu probabile, oratoria & dialectica, ad verũ aũt analytica & philosophia vsus est, nihil omnino omittens eorũ quæ vel ad inuentionẽ, vel ad iudicium, vel ẽt ad vsum pertinerent. Enimuero ad inuentionis adminicula, atq; ad eas res, q̃ speculationi et arti inseruiũt, propositionũ multitudinẽ tradidit, ex quibus qõnes probabiliũ epicherematũ elicere affatim licet. Porrò ad iudicandũ analytica priora, & posteriora cõscripsisse, prioribus assumptionũ iudicia p̃mittẽs, posterioribus collectionis examen tradens. Cæterum ad iudicãdũ ea, q̃ sub certamẽ cadũt, quæq́; in interrogatione versantur, & cõrẽtionẽ sophisticorũ argumẽtorũ, atq; syllogismis atq; his similibus. Veritatis vero iudiciũ earũ quidẽ, quæ secundũ imaginationẽ sunt actionũ, sensum definiuit. Moralium vero, vbi de re publica, ac domestica, vbi de legibus agitur mẽtẽ, finẽ aũt vnũ exposuit, virtutis vsum in vita perfecta. Felicitatẽ ait plenitudinẽ ex tribus maxime bonis cõstantẽ, iis nimirũ, quæ in animo sunt, quæ & priora viribus appellat, iis, q̃ ad corpus attinẽt, vt sunt bona valetudo, fortitudo, pulchritudo, cæteraq́; his similia, atq; ijs, q̃ extrinsecus veniũt, diuitijs, nobilitate, & claritudine, atq; in hunc modũ cæteris, quibus tertiũ locũ aßignauit. Virtutẽ ad beatam vitam sibi minime sufficere dixit, quippe corporis bonis, exterioribusq́; indigere. Miserũ atq; infelicẽ fore sapientẽ, siue doloribus afficiatur, siue inopia, & cæteris hmõi incõmodis prematur. Vitiũ autẽ ad miseriã atq; infelicẽ vitam sufficere, quantũlibet corporis affluat bonis. Virtutes ait nõ se inuicem sequi. Fieri.n. posse, vt prudens quispiam, ac iustus, idemq; intẽperans atq; incontinẽs sit. Sapientem quidẽ non omnino perturbationibus vacare, verũ perturbari modice dixit. Amicitiam æquitatẽ esse definiuit reciprocæ beneuolẽtiæ. Eius tres species esse tradidit. Esse quip-

Felicitas cõpleta.

Amicitia triplex.

pe aliam cognationis, aliã amatoriã, tertiã hoſpitalẽ. Amorẽ nõ modo cõgreßionis, verũ & philoſophiæ eſſe. Amaturũ quoque ſapientẽ, neq; acceſſurũ ad rẽpublicã, ducturũq; vxorẽ, & cũ rege vna victurũ. Tribus aũt generibus vitæ cõſtitutis, primo qđ in ſpeculatione, ſequẽti quod in actu, & tertio quod ĩ voluptate cõſiſtit: Speculatiuũ genus ſemper prætulit. Liberales diſciplinas ad apprehenſionẽ virtutis multũ cõferre ſenſit. In deſcriptione rerũ naturaliũ præter cæteros rationem maxime ſecutus eſt, adeo vt minimarũ quarũq; rerũ reddiderit cauſas. Vnde & naturaliũ cõmentariorũ cõplura ſcripſit volumina.

Diuinã prouidentiã falſus eſt Ariſ.

Deũ ſicut & Plato incorporalẽ diffiniuit, eiuſq; prouidentiam ad cæleſtia vſq; pertingere, ipſum vero immobilem eſſe. Porro terrena omnia ad cæleſtiũ congruentiam, ordinemq; diſponit. Præter elemẽta iſta quatuor eſſe & quintũ aliud, ex quo cæleſtia conſiſtant, eiuſq; motũ orbicularẽ eſſe variũ. Animam itẽ incorporeã, primamq; eſſe ἐντελέχειαν corporis nempe naturalis & organici potentia vitã habentis.

Entelechia duplex.

Exponitur Animæ definitio.

Eſt aũt ea iuxta illũ duplex. Entelechiam vero appellat, cuius ſit ſpecies quædã incorporea. Altera ex his quidẽ ſecundũ potẽtiam, vt eſt Mercurius in cera, informis quidem, ſed idoneus ad percipiẽda lineamẽta, ſicut itẽ in ære ſtatua. Scđm vero habitũ entelechia dicitur ea, quæ eſt cõſummatæ ac perfectæ Mercurij ſtatuæ. Naturalis aũt corporis dixit, nam ſunt corpora alia quidẽ manu & arte elaborata, vt ſunt quæ ab artificibus fiunt, puta turris, atque nauis. Alia vero ſic a natura prodeunt vt arbores, & animaliũ corpora. Porro organici dixit, hoc eſt, ad aliquid parati & conditi, vt eſt ad videndũ oculus, auriſq; ad audiendũ. Virtute aũt vitã habentis, vtputa in ſeipſo. Virtute autẽ vel potẽtia minus eſt ſecundũ efficaciã. Secundũ actionẽ aũt, vt vigilans habere animã dicitur. Secundũ habitũ aũt, vt dormiẽs. Vt igitur & hic intelligatur, adiecit potentia. Multa igitur eiuſmodi & alia, & de alijs multis in hunc modũ philoſophatus eſt, quæ perlongũ eſſet numerare. Cũctis.n. in rebus ſummo ſtudio atq; induſtria fuit, inuẽtioniſq; incredibili copia viguit,

Scriptorum Ariſt. numerus.

vt ex his, quæ ſupra annotauimus voluminibus cõſtat, quæ ad quadrigentorũ numerũ fere perueniunt, de quibus nihil ambi-

gitur. Nam sunt & alia complura, quæ ipsi ascribuntur volumina atque sententiæ. Verũenimuero octo fuere Aristoteles. Primus hic ipse. Secundus qui Athenis rempub. administrauit, cuius etiam iudiciales leguntur orationes, sane quàm elegantes. Tertius, qui Iliadem Homeri scripsit. Quartus Siculus orator, qui ad Panegyricum Isocratis rescripsit. Quintus, qui cognominatus est Mythus, Aeschinis Socratici necessarius. Sextus Cyrenaicus, qui de poetica scripsit. Septimus pædotriba, cuius meminit Aristoxenus in Platonis vita. Octauus grammaticus obscurus & ignobilis, cuius de pleonasmo ars legitur. Huius autẽ Stagyritæ philosophi complures quidem fuere discipuli, sed omnibus maxime præcelluit Theophrastus, de quo suo loco dicendum est. **Aristoteles, quot fuerũt.**

DE VITA AVERROIS EX EIVSDEM, & aliorum scriptorum libris excerpta.

AVERROES quoque medicus, cognomento Commentator, philosophus quidem & ipse apud Cordubam Hispaniæ urbem hoc temporè floruit, ut ex Secundo libro eius, qui de Cœlo tractat, Commento 110. & 111. habetur. Fuit enim a natiuitate Christi anno M C L. ut asserit Conciliator, & Aegidius Romanus in suis quolibetis Libro Secundo quæstione de unitate intellectus. Vbi uerba hæc habentur. Nam Commentator summus Auerroes, non est diu, quod fuit. Nam dicitur filios suos in curia Federici primi cognomento Barbarossa Imperatoris fuisse, qui temporibus nostris obiit. Fuit ergo dictus Auerroes tempore, quo fides christiana erat ualde dilatata. Constat autem quòd apud christianos erat solennis mentio de statu animarum separatarũ. Et ideo Auerroes, qui fuit isto tempore, potißimum debuit uidere hoc inconueniens. Multa autem composuit, & adeo excellenter in omnes Aristotelis libros scripsit, ut Commentatoris cognomentum promeruerit: deinde de Substantia orbis, de Theriaca, librum quoque pulchrum de medicina Colliget appellatum, ac alia multa edidit. Auicennæ tamen, ac medicorum æmulus dictus fuit, ut palàm in eius libris manifestum est.

EORVM, QVAE IN HOC PRIMO ARIST. OPERVM TOMO CONTINENTVR, SERIES.

Omnia, ſumma quidem diligentia, caſtigata, & ad maximum redacta candorem, in ſummas ac ſectiones, non hactenus diuiſa, id vero præcipue in libr. prædicam. & priorum factum eſt.

Epithomata Auerr. ac quæſita adeo mendoſa, manca, obſcuraque viſebantur hucuſque, vt ſtudioſo cuique pene in intelligibilia forent: Nos autem, ne in logica potiores Auerr. perirent labores, tũ translationum collatione, tum per capita diuiſione, margineis poſtillis, quoad potuimus, caſtigatiora abſolutioraq; ac clariora reddere ſtuduimus, quo Auer. laboribus vtilius fruat̃ ſtudioſus.

AVERR. DIGRESSIONVM, QVAS HIC TOMVS CONTINET, INDEX.

Reliquas digressiones logicas in Epithome. & Quæsitis videto.

IN QVINQVE SEQVENTES PORPHIRII VOCES, SEV PRAEDICABILIA

ARGVMENTVM.

ANTEQVAM in Arist. adyta recipimur, a Porphyrio uelut ab æditu o excipiamur, qui uoces nobis communes illas insusurrabit, Genus, Speciem, Differentiam, Proprium, atque Accidens. Genus illud esse docens, quod de pluribus etiam specie, Speciem, quæ de pluribus tantũ numero differentibus dicatur. sic tamen, ut interrogãti Quid est, utrumque respondeamus. Summa esse genera decẽ, quæ semper despiciant, infimas autem species multas quidem, sed numerabiles, quæ tantum suspiciant. quæ media sint, & alterutra, summis atque infimis interiecta, defungi utroque munere, semperque sursum colligi, deorsum dissipari. Dici de inferioribus, quæ supra sint, retrorsus non dici, de nullis indiuidua, id est, quorum proprietates in uno, altero non concurrãt, quæ quoniam comprehendi numero nequeunt, nullum cum philosopho habere commercium. Differentiam de specie quoque discrepantibus prædicari, suggeri eam tamen, quærenti Quale quid est. Genera his diuidi, species compleri, subire formæ uicem, sicuti materiæ subeat genus, atque ad eorum substantiam conducere, quæ sub genere eodem sunt. Proprium quod uocatur, speciei competere uni toti, & perpetuo. Aduenire accidẽs, & abire, sed illo incolumi, quod subiicitur. nam & inesse eidem posse, & non inesse, cumque nec genus, nec species, nec differentia, nec proprium sit, alio tamen usquequaque fulciri. Nam quæ communia cunctis, quæ quibusdam, quæ nonnullis propria, quæ singulis, facile his cognitis tutemet indagabis.

QVINQVAE VOCES,

QVAE PORPHYRII PHILOSOPHI CELEBERRIMI, AD CHRYSAORIVM, PRAEDICABILIA NVNCVPANTVR,

BOETIO SEVERINO INTERPRETE,
Cum Auerrois Cordubensis expositione.

PRAEFATIO.

A CVM sit necessarium, Chrysaori, & ad eam, quæ est apud Aristotelem prædicamentorum doctrinã nosse quid sit Genus, & quid Differẽtia, quid Species, quid Proprium, & quid Accidens: & ad definitionum assignationem, & omnino ad ea, quæ in diuisione, vel demonstratione sunt, vtilia: de istarum rerum speculatione compendiosam tibi traditionem faciens, tentabo breuiter, velut introductionis modo, ea, quæ ab antiquis dicta sunt, aggredi, altioribus quidem quæstionibus abstinens, simpliciores vero mediocriter coniectans. Mox de generibus, & speciebus, illud quidem siue subsistant, siue in solis nudis intellectibus posita sint: siue subsistentia corporalia sint, an incorporalia: & vtrum separata a sensibilibus, an in sensibilibus posita: & circa ea consistentia, dicere recusabo: altissimum enim est huiusmodi negotium, & alterius maioris egens inquisitionis. Illud vero, quemadmodum de his, ac de propositis magis probabiliter * antiqui tractauerunt, & horum maxime peripatetici, tibi nunc tentabo monstrare. In .7. meta. quæst. hæ determinant. B λογικώτερον magis logice.

INtentio in hoc tractatu est explanatio eius, qđ continet liber Porphyrii, in introductionem ad scientiam rationalem: cum currit consuetudo, vt inchoentur libri logicæ in eo. D. quod præcessio in scientia quid est genus, quid differẽtia, quid species, quid proprium, & quid accidens, est necessaria in disciplina libri prædicamẽtorum Arist. Et ipsa etiam vtilis est in compositione definitionũ. & in diuisione, & in demonstratione. Et .d. illud ideo, quia definitiones componuntur ex generibus & differentiis: & diuisio quidẽ est generum per differentias, & demonstrationis propositionũ partes, sunt hæc prædicata quinque. D. & postquã hoc vidi, vt ponam librum abbreuiatum, in quo compilabo scientiam, quæ est apud antiquos de his rebus sub breuitate, secundum modum introductionis præter, quod intendam ad quæsita non logicalia, quæ sunt in his rebus: sicut est inquisitio de generibus, & speciebus, vtrum sint inuenta extra intellectũ,

sicut ipsa sunt in intellectu: aut inuentio ipsorum sit in intellectu tantum: Et si sint inuenta extra intellectum, sicut ipsa sunt in ipso: quæ sit eorum inuentio? vtrum sint corporea, vel non corporea: & si non sunt corporea, vtrum sint separata, an non separata, Sed inquisitio ex his rebus est ex eo, quod est inuentum ex parte, qua ipsa sunt logicalia: & rememorabor ex hoc solum * rememmoratione, secundum consuetudinem peripateticorum. D

* al. ex hoc ꝓprie intentio id.

De genere. Cap. I.

Generis multiplex acceptio.

Videtur autẽ neq; genus, neq; species simpliciter dici. Genus. n. dicitur & aliquorum quodammodo se habentium ad vnum aliquid, & ad se inuicem collectio. Secundũ quã significationem. Romanorum dicitur genus, ab vnius, scilicet habitudine (dico autem Romuli) & multitudinis habentium aliquo modo adinuicem eam (quæ ab illo est) cognationem, secundum diuisionem ab aliis generibus dictũ. Dicitur aũt, & aliter rursus genus, quod est vniuscuiusq; generationis principium: vel ab eo, qui genuit, vel ab eo loco, in quo quis genitus est. Sic. n. Orestẽ quidem dicimus a Tantalo habere genus, Hylum autem ab Hercule: & rursus Pindarũ quidẽ Thebanũ esse genere, Platonẽ vero, Atheniensem. Etenim patria principium est vniuscuiusq; generationis, quẽadmodũ & pater. Hæc aũt videtur promptissima esse significatio. Romani. n. sunt, qui ex genere descendunt Romuli: & Cecropidæ, qui a Cecrope, & horũ proximi. Et prius quidẽ appellatũ est genus vniuscuiusq; generationis principiũ, dehinc ẽt, & multitudo eorum qui sunt ab vno principio, vt a. Romulo. quã diuidentes, & ab aliis separãtes dicebamus, oẽm illam collectionẽ esse Romanorũ genus. Aliter aũt rursus, genus dicitur cui supponitur species. Ad horũ fortasse similitudinem dictũ: etenim principiũ quoddã est hmõi genus earum, quæ sub ipso sunt specierũ. Videtur ẽt multitudinẽ continere oẽm spẽrum, quæ sub eo sunt. Tripliciter igitur, genus cum dicat̃, de tertio apud philosophos sermo est, qđ ẽt describentes assignauerunt, Genus eẽ dicẽtes, qđ de pluribus, & differentibus spẽ in eo, qđ quid est, prædicatur, vt animal. Eorũ. n. quæ prædicant̃, alia quidẽ de uno dicuntur solo, sicut indiuidua, vt Socrates, & hic, & hoc: alia vero de pluribus, quẽadmodũ genera, & species, & drĩæ, & propria, & accidentia cõiter, sed non proprie alicui. Est aũt genus quidẽ, ut animal: Spẽs vero, vt hõ: Drĩa aũt, vt rõnale: Proprium, vt risibile: Accidens, vt albũ, nigrũ, sedere. Ab iis vero, quæ de vno solo prædicantur, differunt genera, eo, qđ hæc de pluribus prædicantur. Ab iis aũt, quæ de pluribus, a spẽbus quidẽ: qm̃ species etsi de pluribus p̃dicatur, non tamen de differentibus specie, sed numero: hõ. n. cũ sit species, de Socrate, & Platone prædicatur, qui non specie differũt, sed numero. animal vero cũ sit genus, de homine, & boue, & equo prædicatur, qui differunt a se inuicem specie, nõ numero solũ. A proprio vero differt genus, qm̃ proprium quidem de vna sola specie, cu-

Interpr. vertit Rom. eo ꝙ esset notior, verum in tex. græc. legit̃ hæraclidarum. E

Cõparatio.

Cõparatio.

Generis, de quo apđ philosophos sermo est, definitio. Idem 1. thop. c. 2. F

Declaratio definitionis.

A ius est proprium, prædi catur, & de iis (quę sub ipsa specie sunt) indiuiduis: quemadmodum risibile de homine solo, & de particularibus hominibus: genus autem non de vna specie prædicatur, sed de pluribus, & differentibus. A differentia vero, & ab iis, quæ communiter sunt accidentia, differt genus: quoniam etsi de pluribus, & differentibus specie prædicantur differentię, & communiter accidentia: non tamen in eo, quod quid est prædicantur, sed in eo, quod quale quid est. Interrogantibus enim aliquibus, quid est illud, de quo prædicantur hæc, genus respondebimus, differentias autem, & accidentia non respondebimus: non.n.in eo, quod quid est, prædicantur de subiecto, sed magis in eo, quod quale quid est. Interroganti.n. quale quid est homo, dicimus, quoniam rationale: & quale quid est coruus, dicimus, quoniam niger. Est autem rationale quidem differentia, nigrum uero accidens. Quando autem quid est homo interrogamur, animal respondemus: est aũt hominis genus, animal. Qua
B re de pluribus prædicari diuidit genus ab iis, quę de vno solo sicut, quæ sunt indiuidua, prædicantur: de differentibus vero specie, separat ab eis, quæ sicut species prædicantur, uel sicut propria: in eo autẽ quod quid est prędicari, diuidit genus à differẽtiis, & cõiter accidẽtibus, quę nõ in eo qđ q̇d est, sed in eo qđ quale q̇d est, vel quõ se habet vnumquodq;, prædicantur de iis, de quibus prædicantur. Nihil igitꝰ superfluum, neq; minus, continet generis dicta descriptio notiònis. Corollariũ.

Dixit, Et genus, & species nõ dicunť simpliciter. i. de intẽtione vna ꝑ. Cum genus dicatur * de tribus intentionibus. Quarum vna est congregatio, vel proportio relata patri vno *, sicut dicitur genus arabum, & genus adam, propter comparationem ipsorum ad iarababam, & ad adam. Et secũda est principium generationis, pater, s. aut & locus, & de his nõ agitur, sicut dicitur adam esse genus hominum, & hispaniam esse genus hispanorum. Et tertia est, de qua agitur in hac arte: & illa est, cui subijcitur species: & transtulerunt quidam huic intentioni nomen generis famosiores huius artis, propter comparationem ipsius ad illas duas intentiones notas, apudq; vulgus: quoniam illud genus est princi-
C pium speciebus, quæ sunt sub eo, sicut pater, & locus, sunt principium generationis. & est etiam continens multitudinem, sicut comprehendit gnus relatum ad patrem vnum * multitudinem, quæ est sub eo. D. & hanc intentionem tertiam, quæ est illa, de qua hic dicitur: significauerunt antiqui per hoc, quod dixerunt, ꝙ genus prædicatur de multis differentibus specie, ex via quid est, sicut animal prædicatur de equo, asino, & hoïe, ex via quid est vnũquodq; ipsorum, i. rñdetur de vnoquoq; ipsorum ad qõnem factam ꝑ quid est: sicut, si quæratur quid est equus, & quid est asinus? rñdetur nãq; ꝙ animal: & hõ, & equus, & asinus, sunt multa differentia in specie. D. & est quidem genus, prædicatur de pluribus, propterea quia ꝙ rerum prædicatarũ, quædam prædicanť de vno, & sunt prædicata singularia, & quædã prædicantur de pluribus numero, quæ sunt genera, & species, & differentiæ, & propria, & accidentia, quæ prædicantur de pluribus, non quæ prædicantur de vno tãtum. Exẽplũ generis est animal, qđ cõprehendit hominẽ, & alia. Exẽplũ speciei est homo, qui comprehendit Socr. & Plato. Exẽplũ drię est rõnale homini. Exẽplum proprii receptibile scientiæ eidem. Exemplum accidentis statio, inclinatio, sessio. D. ꝙ genus differt ab indiuiduis, eo ꝙ dicitur ꝑdicari de pluribus, & differt etiam a reliquis quatuor prædicatis de pluribus. A specie quidem, in eo ꝙ ipsa prædicatur de pluribus differentibus numero, sicut homo, qui prædicatur de Socra, & Plat, qui differunt numero, Sed animal, qđ est

* A alias dicitur supra.
* Ats patrum.

Alia lr̃a habet, & pp hoc ē definitio gñ̄ris vera, ꝙ ipm̄ ē cōius duorū vliū, ī qbus oportet qđ rñ̄deat in rñ̄sione qd ē, sicut definiuit Abumazar, Alpharabi'. aut qđ est, &c. p̄sens tñ̄ verior vr̃, cui cor rñ̄dēt verba, q̄ đr ī fine (licet dixerim' ī qb' continet diminutionē.) Zimara legebat pñtē locū sic: & in hoc differt genus spē vltima, & cōicat ei spēs medias, & pp hoc ē definitio gñis vera, qđ ipsum est cōe duarū spetierū, &c.
Obiectio.
Solutio.
Nota hic nō esse dicendū Priami, sed primum. Euripid. versus.
Spēi variæ definitiões.

genus homini, prædicatur quidem de homine, & equo differentibus specie. Et D
in hoc, ꝙ dicit de differentibus specie, differt genus a specie vltima, & pro-
pter hoc non est diffinitio generis vera, ꝙ ipsum est communius duorum anima-
lium, in quibus oportet ꝙ respondeatur in responsione quid est, sicut diffi-
niuit iam vna definitione: sed quod est, sub quo ordinatur species, sicut de-
finiuit ipse prius.* D. & a proprio iam differt genus, quia proprium prædicatur
de specie vna, & est species, cuius est proprium, & de indiuiduis, quæ sunt sub il
la specie, sicut receptibile scientiæ, quod prædicatur de homine tantum, & de v-
noquoque singulari homine, sed genus prædicatur de speciebus multis numero.
D. & differt genus a differentijs, & accidentibus omnibus, per hoc, quod dici-
tur ꝙ prædicatur in eo, quod quid est, cum differentia, & accidens prædicentur
de re, cuius est differentia, aut accidens, ex via qualis est, non quid est. Nam,
cum quæritur a nobis de homine quale animal est? dicimus quod est rationale.
Et similiter, cum, quæritur de coruo per quale, iam respondetur per accidens cō
sequens ipsum, verbi gratia, vt dicatur, quale animal est? & dicatur nigrum,
& rationale est differentia, & nigrum accidens. Sed in responsione quid est, re
spondetur genus, sicut, si quæreretur de homine quid est? respondetur animal.
Per hoc ergo, ꝙ accipitur in diffinitione generis, ꝙ ipsum est prædicatum de plu
ribus, separatur a rebus particularibus: & per hoc, ꝙ dicitur in ea differentibus
specie, separatur a specie, & proprio: & per hoc, quod dicitur in eo quod quid E
est: non ex via qualis est, separatur a differentiis, & accidentibus. Iamq; signi
ficatum est super hoc, quod huius designatio generis, neq; superfluum, neq; dimi-
nutum continet, licet dixerimus in quibus continet diminutionem.

De specie. *Cap. II.*

Species autem dicitur quidem & de uniuscuiusq; forma, se
cundum quam dictum est, primum quidem species digna
est imperio. Dicitur autē species et ea, quæ est subassigna
to genere, secūdum quam solemus dicere hominem quidē
speciem animalis: cum sit genus animal, album autem coloris speciē,
triangulum verò figuræ speciem. Quòd, si etiam genus assignantes
speciei meminimus dicentes, quod de pluribus differentibus specie
in eo, quod quid est, prædicatur: & speciem dicimus id, quod subassi
gnato genere est. Nosse oportet, quoniã & genus alicuius est genus,
& species alicuius est species, vtrumq; vtriusque: iccirco necesse est in F
vtrorumq; rationibus vtrisq; vti. Assignant ergo & sic speciem. Spe
cies est, quæ ponitur sub genere. Et de qua genus in eo quod quid est,
prædicatur. Amplius autem sic quoq;. Species est, quæ de pluribus &
differentibus numero in eo, quod quid est, prædicatur. Sed hæc qui-
dem assignatio specialissimæ est, & quæ solum species est, non autē
etiam & genus: aliæ vero erunt etiam non specialissimarum. Planum
autem erit quod dicitur hoc modo. In vnoquoq; prædicamento sunt
quædam generalissima, & rursus alia specialissima: & inter generalis
sima, & specialissima sunt alia, quæ genera, & species dicuntur eadē.
Est autem generalissimum quidem supra quod nullum aliud sit sup
ueniens genus. Specialissimum autem est, post quod non est alia infe
rior species. Inter generalissimum autem, & specialissimū, alia quæ
genera, & species sunt eadem, ad aliud quidem, & ad aliud sumpta.

A Sit autem in uno quidem prædicamento manifestum quod dicitur. Substantia est quoddam, & ipsa genus, sub hac autem est corpus, sub corpore autem animatum corpus, sub quo animal, sub animali uero rationale animal, sub quo homo: sub homine uero Socrates, & Plato, & qui sunt particulares homines. Sed horum substantia quidem generalissimum est, & quod genus solum: homo vero specialissimum, & quod solum species: corpus autem species quidem est substantiæ, genus uero animati corporis, & animatum corpus, species quidem est corporis, genus uero animalis: animal autem species quidem est corporis animati, genus uero rationalis animalis: sed rationale animal species quidem est animalis, genus vero hominis: homo vero species quidem est rationalis animalis, non autem genus particularium hominum, sed solum species: & omne, quod ante indiuidua proximum est, species erit solum, non etiam genus.

De aīali rōnali Platoni cū est & gētilium.

B Quemadmodum igitur substantia, cum suprema sit, eo quod nihil supra eam sit, genus est generalissimum: sic etiam homo, cum sit species, post quam non est alia species, neq; aliquid eorum, quę possunt diuidi, sed solum indiuidua (indiuiduum enim est Socrates, & Plato, & hoc album) species erit solum, & ultima species, & (vt dictum est) specialissima: quæ uero sunt in medio eorum quidem, quæ supra ipsa sunt, erunt species, eorum autem, quæ post ipsa sunt genera. Quare hæc quidem duas habent habitudines, eam, quæ est ad superiora, secundum quam species ipsorum esse dicuntur: & eam, quæ est ad posteriora, secundum quam genera ipsorum esse dicuntur. Extrema vero unam habitudinem: nam & generalissimum ad ea quidem, quæ posteriora sunt, habet habitudinem, cum sit genus omnium id quod est supremum: eam uero, quæ ad superiora, non habet, cum sit supremum, & primum principium, & (vt diximus) supra quod non est aliud superueniens genus: specialissimum autem vnam habet habitudinem, eam quæ est ad superiora, quorum est species, eam uero, quæ est ad posteriora, non diuersam habet, sed etiam species indiuiduorum dicitur: sed species quidem dicitur indiuiduorum, velut ea continens: species autem superiorum, velut quæ ab eis cōtinetur. Determinant igitur generalissimum genus ita, quod cum genus sit, non est species. Et rursus, supra quod non est aliud superueniens genus. Specialissimum vero, quod cum sit species, nō est genus. Et cum sit species, nunquam diuiditur in species. Et quod de pluribus, & differentibus numero in eo, quod quid est, prædicatur. Ea uero, quæ in medio sunt extremorum, subalterna vocant genera, & species, & vnumquodque ipsorum speciem esse, & genus ponunt ad aliud quidem, & aliud sumptum: ea enim, quæ sunt ante specialissima, vsque ad generalissimum ascendentia, & genera dicuntur, & species subalterna. Sicut Agamemnon, Atrides, & Pelopides, & Tantalides, & ultimum Iouis. Sed in familiis quidem ple-

Crediderūt multi ueterū philosophorū deos aīalia eē rōnalia, cęterum immortalia.
Corollariū. 1
Corollariū. 2
C
Definitio. GG. 1. 2
Definitio. SS. 1. 2 3
Definitio mediorum.
Declaratio in familiis.

Differẽtia. Conclusio 1 runq; ad vnum reducuntur principium: verbi gratia, ad Iouem: in generibus verò, & speciebus non sic se habet. Neq; enim est commune vnum genus omnium ens, nec omnia eiusdem generis sunt secundum vnum postremum genus, quemadmodum dicit Aristoteles: sed posita sint (quemadmodum in prædicamentis dictum est) prima decem genera, quasi prima decem principia. Et si quis omnia, entia uocet, æquiuocè (inquit) nuncupabit, & non vniuocè: si enim vnũ
Corollariũ. 1 esset commune omnium genus ens, vniuocè entia dicerentur. Cùm verò decem sint prima, communio secundum nomen est solum, non etiam secundum rationem, quæ secundum nomen est. Decem igitur generalissima quidem sunt: specialissima verò in numero quidem, quodam sunt, non tamen infinito: indiuida auté, quæ sunt post
Corollariũ. 2 specialissima, infinita sunt. Quapropter usq; ad specialissima à generalissimis descendentes iubebat Plato quiescere, descendere auté
Corollariũ. 3 per media diuidentes specificis differentiis: infinita vero (inquit) relinquenda sunt, neq; enim eorum disciplinam posse fieri. Descendentibus igitur ad specialissima necesse est diuidentes per multitudinem ire: ascendentibus verò ad generalissima, necesse colligere multitudinem in vnum. Collectiuum enim multorum in vnam naturam, species est, & etiam magis id quod genus est: particularia verò, & singularia econtrario semper in multitudinem diuidunt id, quod vnum est. Participatione enim speciei, plures homines vnus: particularibus autem & singularibus vnus, & communis plures: diuisiuum enim semper est, quod singulare est: collectiuum autem, & adunatiuũ
Cõclusio 2 quod commune est. Assignato autem genere, & specie, quid sit vtrũque eorum, & genere quidem vno, speciebus vero pluribus (semper enim in plures species diuisio generis est) genus quidem semper de speciebus prædicatur, & omnia superiora de inferioribus: species autem neque de proximo sibi genere, neque de superioribus, neque. n.
Idem in antepræd. c. 4. conuertitur. Oportet enim aut æqua de æquis prædicari, vt hinnibile de equo: aut maiora de minoribus, vt animal de homine: minora vero de maioribus minime. neque enim dices animal esse hominem:
Cõclusio 3 Idẽ in antepræd. cap. 3. quemadmodum hominem dices animal. De quibus autem species prædicatur, de iis necessario, & speciei genus prędicabitur, & generis genus vsque ad generalissimum. Si enim verum est Socratem hominem dicere, hominem autem animal, animal autem substantiã, verum est, & Socratem animal dicere, atque substantiam. Semper enim cum superiora de inferioribus prædicentur, & species quidem de indiuiduis prædicabitur: genus autem, & de specie, & de indiuiduo: generalissimum vero de genere, vel de generibus, si plura sint media, & subalterna, & de specie, & de indiuiduo. Dicitur enim generalissimum quidem de omnibus sub se positis generibus, & speciebus, & indiuiduis: genus autem, quod ante specialissimum est, de omnibus specialissimis, & indiuiduis: solũ autem species de om-

A nibus indiuiduis: indiuiduum autem de vno solo particulari. Indiuiduum autem dicitur Socrates, & hoc album, & hic veniens Sophronisci filius, si solus sit ei Socrates filius. Indiuidua autem dicuntur huiusmodi, quoniam ex proprietatibus consistit vnumquodque eorum, quarum collectio nunquam in alio eadem erit. Socratis enim proprietates, nunquam in alio quolibet erunt particularium eædem. Eæ vero, quæ sunt hominis proprietates (dico autem eius qui est communis) erunt eædem in pluribus, magis autem, & in omnibus particularibus hominibus, in eo quòd homines sunt. Continetur igitur indiuiduum quidem sub specie: species autem sub genere. Totum enim quoddam est genus, indiuiduum autem pars, species vero & totum est, & pars: sed pars quidem alterius, totum autem non alterius, sed in aliis: in partibus enim totum est. Igitur de genere quidem, & specie, & quid generalissimum, & quid specialissimum, & quæ genera eadem, & species sint, quæ etiam in-
B diuidua, & quot modis genus, & species dicātur, sufficiēter dictū est.

Indiuiduum aūt de vno solo, hic eliciunt vnam indiuidui definitionē: & duas illi definitiones assignant.

Corollariū.

Recollectio

Species dicitur de duabus intentionibus. Vna est forma rerum, secundum quā dicitur, species Priami digna est imperio. Et intentio secunda, de qua est hic intentio, est vniuersale, quod subijcitur generi, quod ante definitum est, quod est magis proprium * quam illud, secundum quod dicitur, homo est species animalis, & animal genus eius, & similiter quod album * est species coloris, & color est genus albi. D. & non est contra nos, quod, cum nos definiuimus genus, posuimus in definitione eius speciem, cum diximus ipsum de pluribus prędicari differentibus specie: &, cum definiuimus speciem, diximus species est id, quod subijcitur generi, & ordinatur sub eo: quoniam vnumquodq; ipsorum dicitur in relatione ad suum compar, & de proprietate relatiuorum est quod vnumquodq; recipiatur in definitione sui comparis, præter quod accidat ex hoc, impossibile. Iamq; designatur species per hoc, quod prędicatur de pluribus differētibus numero ex via quod quid est: & inter has designationes non est differentia, nisi quia hæc designatio comprehendit speciem vltimam tantum, quæ est id, quod est species tantum, pręter quod sit genus: sed definitio prima comprehendit omnes species, in qua dicitur, quod est ordinata sub genere, & magis propria ipso: &
C oportet vt intelligatur ex hoc, quod dicit ꝙ definitio vera generis, in qua non communicat ei species media, est quod est vniuersale comprehendens speciem, & ordinatum super ipsam ex via quid est, & non definitio, quam narrauit ante: quia in illa (sicut diximus) communicat cum eo species media. Et, cum vtrumq; genus, & species dicatur in relatione ad suum compar: & sicut in vnoquoq; prędicatorum sunt quædam, quorum quoddam intrat sub alio: est manifestum quod in vnoquoque ipsorum sunt vniuersalia, quæ dicuntur esse genera, & species: genera in comparatione ad sua superiora: & ipsa sunt vniuersalia media*, quæ sunt inter vniuersale primum, & vltimum inuentorum in eodem prædicamento: & primū vniuersale dicitur genus generum: cum non inueniatur genus supra ipsum, in comparatione cuius dicatur species: & vniuersale vltimū dr in eo ꝙ sit species spērum: cū non inueniatur vl'e sub eo, in comparatione cuius nominetur genus: sed illa, quæ sunt inter ea dicuntur genera, & species pp duas habitudines, v.g. in prædicamento substantiæ. Substantia quidem est genus, & sub ipsa est corpus, & sub corpore aīatū corpus, & sub aīato corpe animal, & sub aīali rōnale, & sub rōnali hō, & sub hoīe, Sortes, & Plato, & alii singulares homines: & substātia in hoc prædicamento est genus generū: & hō est species spērum: sed corpus quidem est species substantiæ, & genus corporis animati: & corpus animatum est species corporis, & genus animalis: & animal est species corporis

* S. vl'e qđ est spēs.

* Concretum ꝓ abstracto.

De ꝓprietate relatiuorū est quod vnūquodq; recipiat in definitione sui cōparis. Idē 9. me. c. 11. & 6. topic.

* Alias vniuersalia vera.

animati, & genus animalis rationalis: & animal rationale species est animalis, & genus hominis: & homo est species animalis rationalis, & non est genus alicuius, cum prædicetur de particularibus hominibus, s. de indiuiduis: ergo est species tantum. Et vniuersale quidem in summa nominatur genus in comparatione ad suum inferius, species in comparatione ad suum superius: & vniuersale supremum, quia inuenitur ei proportio vna tantum, & est proportio ad suum inferius, est genus tantum: & vniuersale vltimum, quia non inuenitur ei nisi vna proportio, s. ad suum superius, est species tantum: & media inter hæc duo, quia inueniuntur proportiones in eis duæ, sunt genera, & species. Et oportet vt scias, quod substantia posita est in exemplo hoc, pro genere generum secundum sententiam dicentis, quod materia & forma intrent prędicamentum substantiæ, & substantiæ separatæ. Et similiter ponit rationale genus hominis secundum viam, & sententiam illius, qui dicit ꝙ rationale est genus hominis, & angeli. Verum apud illum, qui putat quod ratio * in vtroque est secundum æquiuocationem nominis, non est genus: Sed secundum illum, qui videt quod id, quod intenditur in prædicamentis, est computatio vniuersalium rerum sensibilium, erit genus generum corpus. Iamq; definiunt genus generum in hoc, ꝙ genus est, & non est species: & definiunt ipsum, ꝙ hoc, quia ipsum est non habens genus supra se: & definitur species specierum, quæ, cum sit species, non est genus: aut quæ est species indiuisibilis in species: & quæ prædicatur de pluribus differentibus numero ex via quid est, vt dictum est. Et media quidem sunt genera, & species: genera in comparatione ad suum inferius, species in comparatione ad suum superius: & non accidit in omnibus generibus inuentorum, * sicut accidit in generibus parentelæ: quod est, quia genera parentelæ ascendunt omnia ad patrem vnum, sicut adiabir & arabibet: & non eleuantur genera inuentorum ad suum vniuersale commune ipsis omnibus: quoniam ens inuentum non est omnibus genus: nec inuenitur genus, ad quod eleuentur omnia genera prima: sed omnia genera ascẽdunt ad decem genera prima, quæ sunt decem prædicamenta, super quibus nõ inuenitur prædicamentum continens ipsa: & illud est, quia nomen conueniens ipsis est dictum per communitatem nominis, aut per modum modorum consecutionis, non vniuoce: &, si esset inuentum eis commune, esset nomen inuenti dictum de eis vniuoce. Igitur, cum sint decem genera prima, communitas inter ea est in dictione inuenti tantum, non in definitione: genera generum secũdum hoc erunt decem: sed species specierum quidem sunt multæ, sed comprehensæ, neq; sunt infinitæ: sed singularia, in quæ diuiduntur species, sunt infinita: & ideo non comprehenduntur per differentias, quibus diuiduntur species vltimæ: quia istæ differentiæ sunt infinitæ, & quod est infinitum non comprehenditur in scientia. Et quando descendimus per diuisionem per genera generum in species specierũ, inuenimus quidem in hoc opere, vt reducamus vnum in multa; & cum ascendimus ad genera generum, inuenimus in hoc opere, vt aggregemus multa in vnum quod est, quia quanto magis ascendit genus, est minus notificans, & magis aggregans ea, quæ sunt sub eo & quanto magis descendit, est magis notificans, & minus aggregans: & in vtroque eorum est aggregatiuum, s. genus & species: sed genus magis aggregat, & species minus. Sed rationes quidem indiuiduæ sunt cõtrario generis, & speciei, s. ꝙ seperant absq; eo, quod aggregent: quod est, quia semper diuidunt speciem, sicut est diuisio hominis in Sor. & Pla. & singularia semper diuidunt, & minime * aggregant. Sed quia iam narrauimus quid species, & quid genus, & quod est vnum genus speciebus multis: quoniam genus, quidem diuiditur in species multas, & quod generis prædicatio semper verificabitur de specie, & similiter genus generum, et vniuersaliter omne, quod est supra prædicatur de eo, quod est subtus, cum sit communius ipso: sed species quidem non prædicatur de genere propinquo, neq; remoto, s. prædicatione vniuersali: quia non conuertitur in prædicatione: qm̃ res, quæ prædicantur de rebus, aut sunt æquales illis rebus, de quibus prædicantur, aut cõiores ipsis: & æquales conuertuntur in prædicatione, sicut dicitur omnis equus est hinnibilis, & omne hinnibile est equus. Sed quæ sunt communiores non conuertuntur in prædicatione,

D E F

Digresio, qua ostendit corpus compositum ex mã, & forma esse gen' gñalissimũ pdicamenti substãtię, & non substantiam. de hoc vide 2. cæli. c. 49. & vide cãm 12. me. t. c. 26.

* Alias videt qđ rõnale.

* i. entium.

De ente vide 4. me. c. 2. & 5. met. 13. 14. & 10. me. cõ. 8. & 12. me. 19. et 20. & in. 7. me. c. 15. & 1. phy. 13. & 3. me. c. 10.

Spẽs spãlissimæ sũt terminatæ, sed ĩdiuidua sũt infinita.

* l. & vniuersalia.

A ſicut eſt generis de ſpecie, & ſpeciei de indiuiduis, ſicut animal, quod eſt communius, quam homo: quoniam verum eſt, quod omnis homo eſt animal, & non conuertitur: & res, de quibus prædicatur ſpecies, de ipſis prædicatur genus illius ſpeciei neceſſario, & genus illius generis, donec finiatur prædicatio apud genus generum: vt, ſi dicatur Sor. eſt homo: verificatur de eo genus animalis, quod eſt corpus nutribile ſenſibile, cum hoc ſit ita. Res ergo communis prædicatur de eo, quod eſt ſub ea ſemper, & propter hoc prædicatur ſpecies de indiuiduis, & genus de ſpecie, & genus generum prædicatur quidem de vltima ſpecie, & de indiuiduis ipſarum, & ſpecies vltima quidem prædicatur de indiuiduis tantum, & indiuiduũ prædicatur de vno tantum. Et hoc, qđ dixit, non verificatur niſi in indiuiduis accidentium: quia indiuidua ſubſtantiæ non prædicantur de aliquo ſecundum curſum vniuerſalem: & ideo hęc aſsignatio eſt vera: quod indiuiduum non prædicatur de multis, * non quæ eſt, quod prædicatur de vno, ſicut ipſe aſsignauit. Dixit & illud, quod diſponitur per hoc, quod eſt vnum, dicitur indiuiduum: quoniam conſtat ex proprietatibus, quarum aggregatio non eſt poſsibile inueniri eadem in corpore in aliquo alio indiuiduo: quoniam ſumma, ex qua conſtat Sor. non eſt poſsibile vt inueniatur in aliquo alio ab eo, ſed proprietates hominis communis innueniuntur in pluribus, qui ſunt ſingulares homines: & B propter hoc prædicatur de omnibus indiuiduis hominum: ergo ſpecies continet indiuiduum: & genus continet ſpeciem: & genus eſt ſimile toti: & indiuiduum eſt ſimile parti: & ſpecies eſt ſimile toti in reſpectu, & eſt ſimile parti in reſpectu, & eius ſimilitudo toti eſt, quia continet indiuiduum, & parti, quia genus continet ipſam. Iam diximus quid eſt genus, & quid ſpecies, & quid genus generũ, & quid ſpecies ſpecierum, & quæ media, & quæ ſunt genera in reſpectu, & quę ſpecies in reſpectu, & quid indiuidua, & quot modis dicitur genus, & ſpecies.

* In indiuiduis accidẽtium verificatur tm̃, qđ de vno ſolo p̄dicantur. Vide hanc aſsignationẽ ab Ari. 1. periherm. c. 5. in princi.

De differentia. Cap. III.

Diuiſio differentiarum prima.

DIfferentia uero communiter, & proprie, & magis proprie dicitur. Communiter quidem differre alterum ab altero dicitur, quod alteritate quadã differt quocũque modo, vel à ſeipſo, vel ab alio. Differt enim Socrates à Platone alteritate quadam, & ipſe à ſeipſo, & puero, & iam uiro, & iam faciente aliquid, vel quieſcente, & ſemper in aliquo modo habendi ſe alteritatibus ſpectatur. Proprie autem differre alterum ab altero dicitur, quando in ſeparabili accidente alterum C ab altero differt. Inſeparabile uero accidens eſt, vt naſi curuitas, cæſitas oculorum, cicatrix cum ex vulnere occalluerit. Magis proprie autem differre alterum ab altero dicitur, quando ſpecifica differentia differt: quemadmodum homo ab equo ſpecifica differẽtia differt, rationali qualitate. Vniuerſaliter ergo omnis differentia alteratum facit cuilibet adueniens, ſed ea, quæ cõmuniter, & proprie ſunt, alteratum faciunt: illæ vero quæ magis propriæ ſunt, aliud. Differentiarum ergo aliæ quidem alteratũ faciunt, aliæ uero aliud. Illæ quidem quæ aliud faciunt, ſpecificæ vocantur: illæ vero quæ alteratũ, ſimpliciter differentiæ. Animali enim differentia adueniens rationalis, aliud facit, & ſpeciem animalis facit: illa vero quæ eſt mouendi alteratum ſolum à quieſcente facit: quare hæc quidem aliud, illa uero alteratum ſolum facit. Secundum igitur aliud facientes differentias, diuiſiones fiunt à generibus in ſpecies, & definitiones aſsi-

Cõmunitas.

Diuiſio 2

Corollariũ.

gnantur : quæ sunt ex genere , & huiusmodi differentiis . Secundum D
autem eas, quæ solum alteratū faciunt, alterationes solum consistūt,
Diuisio 3 & aliquo modo habentis se permutationes . A superioribus ergo rur
sus inchoanti dicendum , differentiarum quidem alias esse separabi-
les : alias vero inseparabiles . moueri enim & quiescere , & ægrum
esse, & sanum esse , & quæcunque his proxima sunt, separabilia sunt :
at vero aquilum esse , vel simum, vel rationale, vel irrationale, inse-
parabilia sunt . Inseparabilium autem aliæ quidem sunt per se , aliæ
Diuisio 4 uero per accidens . Nam rationale per se inest homini , & mortale,
& disciplinæ esse perceptibile : at vero aquilum esse , vel simum , per
accidens, & non per se . Illę igitur, quæ per se sunt, in substantiæ ra-
tione accipiuntur, & faciunt aliud :illæ vero, quæ secundum accidēs,
nec in substantiæ ratione accipiuntur, nec faciunt aliud, sed alteratū.
Et illæ quidem, quæ per se sunt, nō suscipiunt magis, & minus: illæ ve
ro quæ per accidens (etsi inseparabiles sint) intensionem accipiunt,
& remissionē. Nam neq; genus aut magis , aut minus prædicatur de E
eo, cuius fuerit genus: neque generis differentię, scđm quas diuiditur.
Ipsæ enim sunt, q̃ vniuscuiusq; rationem complent: esse aūt vnicuiq;
vnū, & idem, neq; intēsionē neq; remissionem suscipiens est: aquilū
aūt esse , vel simum, vel coloratum, aliquo modo & intenditur , & re-
Diuisio 5 mittitur . Cum igitur tres species differentiæ considerentur , & cùm
hæ quidem sint separabiles, illæ vero inseparabiles: & rursus, insepa-
rabilium cum hæ quidem sint per se, illæ vero per accidens: rursus , ea
rum, quæ per se sunt differentiarum , aliæ quidem sunt secundū quas
diuidimus genera in species, aliæ vero secundum quas ea, quæ diuisa
sunt , specificantur : vt cum per se differentiæ omnes huiusmodi ani
malis sint, animati, & sensibilis : rationalis , & irrationalis: mortalis,
& immortalis : ea quidem , quæ est animati et sensibilis , differentia
Animalis definitio. constitutiua est substantiæ animalis (est enim Animal , substantia
animata sensibilis) ea vero, quæ est mortalis et immortalis differen
tia, & quę rationalis & irrationalis , diuisiuæ sunt animalis differen- F
tię : per eas enim genera in species diuidimus . Sed ea quidem, quæ
diuisæ sunt differentiæ generū , completiuæ sunt , & constitutiuæ spe
cierum . Diuiditur enim animal rationali & irrationali differentia :
& rursus mortali, & immortali differentia : sed rationalis , & morta
Platonicum est istud. lis differentiæ constitutiuæ sunt hominis : rationalis vero & immor-
talis , Dei . Illæ vero , quæ sunt irrationalis , & mortalis , irrationa-
lium sunt animalium . Sic etiam & supremæ substantiæ cum diuisiuæ
sint animati , & inanimati differentiæ : sensibilis , & insensibilis : ani
mata, & sensibilis congregatæ ad substantiam , animal perfecerunt :
animata vero , & insensibilis perfecerunt plantam . Quoniam ergo
eædem aliquo modo quidem acceptæ sunt cōstitutiuæ, aliquo modo
autem diuisiuę , specificę omnes vocantur : & his maximè opus est
ad diuisiones generum, & definitiones specierum, sed non iis, quę se-

A cundum accidens inseparabiles sunt, nec magis iis quę sunt separabi
les. quas etiam determinantes dicunt. Differentia est, qua abundat Definitio differentiæ prima.
species à genere. Homo enim animali plus habet, rationale, & mor-
tale: animal enim ipsum neque nihil horum est. Vndenam igitur ha Dubium.
bebunt species differentias? Neque enim omnes oppositas genus ha
bet, quoniam in eodem simul haberet opposita: sed quemadmodum Solutio.
probant, potestate quidem habet omnes sub se differētias, actu uero
nullam: ac sic neque ex iis, quę non sunt, aliquid fit: neque opposi-
ta in eodem erunt. Definiunt autem eam & hoc modo. Differentia
est, quę de pluribus, & differentibus specie in eo quod quale quid Definito 2
est, prędicatur. Rationale enim, & mortale de homine prędicantur
in eo, quod quale quid est homo, dicitur: sed non in eo, qđ quid est:
qd est enim homo nobis interrogatis, conueniens est dicere animal:
quale autem animal inquisitis, quoniam rationale, & mortale est, con
uenienter assignabimus. Rebus enim ex materia, & forma constan-
B tibus, vel ad similitudinem proportionemq; materię, & formę, Analogia physica.
constitutionem habentibus: quemadmodum statua ex materia qui
dem est ęre, ex forma autem figura: sic & homo cōmunis, & specia
lis ex materia quidem similiter proportionaliterq; consistit ex gene
re, ex forma autem differentia. Totum autem hoc animal rationale
mortale, homo est: quemadmodum illic statua. Describunt autem
huiusmodi differentiam & hoc modo. Differentia est, quod natum Definitio 3
est diuidere ea, quę sub eodem genere sunt. Rationale enim, & irra-
tionale, hominem, & equum, quę sub eodem genere sunt, (quod est
animal) diuidunt. Assignant autem & hoc modo. Differentia est, Definitio 4
qua differunt à se singula. Nanq; homo, & equus secundum genus
non differunt, sunt enim animalia, vt nos, sed additum rationale di
siunxit nos ab illis: & rationales sumus & nos, & dii: sed mortale Platonicū.
appositum diuisit nos ab illis. Interius autem perscrutantes differen
tiam, dicunt non quodlibet eorum, quę sub eodem genere sunt, diui
C dentium, esse differentiam: sed quod ad esse conducit, & quod quid Definitio 5
erat esse, & eius rei pars est. Neq; enim quod natum est nauigare, est
hominis differentia, etsi sit proprium hominis: dicimus enim, ani
malium hæc quidem apta esse ad nauigandum, illa vero minimè, di-
uidentes hominem ab aliis: sed aptum natum esse ad nauigandum,
non est substantię completiuum, nec eius pars: sed aptitudo quędā
solum, icirco quia non est talis, quales sunt quę specifice dicuntur
differentię. Erunt ergo specificę differentię, quęcunque alteram fa-
ciunt speciem, & quęcunq; in eo, quod quid erat esse accipiuntur.
Et de differentiis quidem ista sufficiant.

Differentia similiter de tribus dicitur intentionibus, communis, propria, & propria proprie. Et dicitur differentia communis, qua diuersificatur aliquid ab aliquo, aut qua diuersificantur dispositiones vnius rei in seipsas: quoniam diuersificantur Sortes, & plato propter diuersitatem, quæ est inter ipsos per se, idest in substantia, Et diuersificantur dispositione eius in se.

ipso: quia modo iuuenis, postea vir, & vt aliquid faciat, & illud nō faciat in alio D tempore. Et vniuersaliter omne, quo diuersificatur substantia, aut diuersificantur propter ipsum substantiæ, nominatur differentia communis. Sed differentia quidem propria est, qua diuersificatur aliquid ab aliquo per accidens inseparabile: sicut cæsitas in oculo, & vestigium in plaga concaua. Sed differētia, quæ est proprie propria, est, qua fit diuersitas per differentiam renouantem speciem: sicut est diuersitas hominis ab alijs animalibus per rationem: quoniam ratio est differentia, quæ renouauit speciem hominis: & vniuersaliter omnis differētia rei, in qua inuenitur diuersitas. Sed differentia cōmunis, & propria non renouat inuentū aliquod. Differentia vero proprie propria renouans inuentum nominatur diuersitas, quæ renouat inuenta diuersa, differentia renouans species. Et quæ non renouat inuenta, alia nominatur differentia absolute, verbi gratia, quia animal, cum additur ei ratio, renouatur inuētum, & species ex speciebus: sed motus, cum additur animali, non renouat aliud, sed aufert ab eo quietem tantum. Ergo differentiarum, quædam est renouans inuentum aliud, & quædam renouans per alterationem. Et differentiæ, quæ renouant inuentum, sunt quibus diuiduntur genera in species, & per eas complentur definitiones. Sed species aliæ differentiarū sunt innouantes in dispositionibus diuersitatem, & non in substantijs rerum. Et differentiarum est alia diuisio: quod est, quia ipsarum, quædam est separabilis sicut motus, & quies, & sanitas, & ęgritudo, & quædam est inseparabilis: Eius autem, quæ est inseparabilis sunt duæ diuisiones, s. aut substantialis, aut accidentalis E & accidentalis est; sicut simitas in naso, & substantialis est, sicut ratio in homini, & acceptibile scientiæ. Et substantialis est, quæ accipitur in definitione substantiæ rei illius, cui inuenitur, & renouat, sicut diximus, inuentum aliud a genere, cui additur. Sed quæ est secundum viam accidentis, non sumitur in definitione substantiæ rei, de qua prædicatur, & non renouat speciem aliam, sed renouat per mutationem, & alterationem tantum. Sed differentiæ substātiales non suscipiunt magis neque minus, quod est, quia, sicut non est vna species animalis magis species * quam alia: sic est dispositio generis in differentijs diuidentibus speciem, s. quod non prædicatur de illis, de quibus prædicatur secundum magis & minus: quoniā ipse sunt complentes definitiones specierum renouatarum ab ipsis, & dantibus ipsis esse, & in inuentione non superant se adinuicem res inuentæ, quoniam, non est res ex rebus inuentis, de qua sit verum, quod sit magis inuenta quam alia sed differentiæ accidentales recipiunt additionem & diminutionem, quāuis sint ex differentijs inseparabilibus quia iam inuenitur nasus magis & minus declinās quā alius. Sed & differentiarum substantialium, quædam sunt constituētes genera media, & quædam diuidentes ea, verbi gratia, animal, cum sit genus medium, differentia constitutiuæ, scilicet quæ complent eius definitionem, & renouant ipsum sunt, scilicet nutribile & sensibile, & ipsa sunt plena * substantia animalis: cum F sit animal corpus nutribile & sensibile. Et ei sunt differentiæ diuisiuæ, sicut rationale & irrationale: quoniam animal quoddam est rationale, & quoddam irrationale: & differentiæ diuisiuę generis medij sunt etiam constitutiuæ specierū, quæ sunt sub illo genere, sed generi altiori est differentia diuisiua, & non differentia constituitiua cum sit omnis differentia diuisiua generis, cōstitutiua speciei, ex quo * non est genus generi altiori non est differentia constitutiua, sed diuisiua, Et speciei quidem non vltimæ est differentia diuisiua & constitutiua: ex qua est constitutio ei, quæ est sub genere altiori, & speciei vltimæ, quæ omnia dicuntur species ergo est nomen *, quod dicitur in hac differentia substantiali quod ipsa est, quæ renouat speciem. Dixit, & necessitas in diuisione generum, et compositione definitionum est in his differentijs: qm̄ diuisio non erit per differentias accidentales, neq; deffinitio. Dixit nanque diffiniunt has differentias: & vna definitionū est, quod differentia est, qua superant species genus: quod est, quia in differentia hominis. quæ est rationale, superat homo animal, quod est genus ipsius: & illud est, quoniam hæc differentia non est inuenta in animali in actu: quoniam, si esset ei inuenta in actu, non inueniretur ei eius oppositum, quod est priuatio rationis, p quæ diuiditur animal in exemplo posito animal, aliud rationale, aliud irrationa-

* A. l. magis animal.

* , l. tota.

* Alias quā constituit, et ex quo.

* Alias necessarium

A le: sed inueniuntur quidem sicut actu in speciebus quæ sunt sub animali: & in hoc sermone est debilitas D. insuper diffiniunt differentiam etiam per hoc, quod est prædicatum de pluribus differentibus specie in eo quod qualis res, & non in eo quod quid. Et illud est, quod quando interrogamur de homine quid est, respondemus quidem primo per genus ipsius, quia respondemus animal: & cum quæritur ei qualis est? respondetur rationalis: & definitio quidem hominis completur per hanc summam & hoc est propterea, quia omnis res composita est ex materia & forma, aut ex rebus similibus materiæ & formæ, & genus est sicut materia, & differentia sicut forma: & postquam res est ita, est aggregatum generis & differentiæ ipsa substantia rei, secundum quod in intellectu est sicut substantia ipsius, secundum quod est extra intellectum ex materia & forma. Iamq; diffinierunt differentias substantiales etiam per hoc, quod sunt, de quarum proprietate est, vt separent inter res, quæ sunt sub genere vno & eodem, sicut ratio & nō ratio, quia ipsa separat inter hominem & equum intrantes sub genere animalis, ex quo est huius separatio: & quandoque per res in substantia speciei, & quandoq; non sunt differentiæ, quæ sunt in substantia specierum, addiderunt in hac deffinine quod est id quod separat inter species in esse earum, & substantia ipsarum qd' est: quia ars nauigandi est propria hominis, & separat inter ipsam, & alias species animalis: sed non est separans ab alio partem, quæ sit substantiæ ipsius, sicut
B separat ratio, & propter hoc non diuiditur per ea animal in hominem, & non hominem, sicut diuiditur per rationale & irrationale: quod est, quia, cum dicimus q dam est, cui inuenitur ars nauigandi, & quidam, cui non inuenitur, non fit diuisio per illud in hominem & non hominem: cum sit hæc differentia non renouans speciem sub genere rationalis: sed ratio renouat hominem, cum diuidimus per ipsam animal.

Idem primo de aïa. c. 5.

De proprio. *Cap. IIII.*

PRoprium vero quadrifariam diuidunt. Nam & id, quod soli alicui speciei accidit, etsi non omni, proprium dicitur: vt homini, medicum esse, vel geometram. Et quod omni accidit, etsi non soli: quemadmodum homini esse bipedem. Et quod soli, & omni, & aliquando: vt omni homini, in senectute canescere. Et quod soli, & omni, & semper: quemadmodū homini, esse risibilem. Nam etsi non semper rideat, tamen risibilis dicitur, non quòd rideat semper, sed quòd aptus natus sit vt rideat: hoc
C autem ei semper connaturale est, vt equo hinnibile. Hæc autem dicunt propriè propria: quoniam etiam conuertuntur. Si quid enim equus, hinnibile est: & si quid hinnibile est, equus est.

Proprii diuisio.
Vide. 1. Topi. c. 2.

PRoprium dicitur secundum quatuor intentiones: quarum vna est, quæ accidit alicui speciei soli, sed non toti, vt est inuentio medicinæ, & geometriæ in homine. Et secunda est, quæ accidit speciei toti, sed est communis ei, & alij, vt esse bipedem homini. Tertia, quæ accidit soli, & toti, sed in aliquo tempore, vt canescere in senectute, & senescere. Intentio quarta est, secundum ꝙ dicitur proprium secundum veritatem, & est vniuersale, qd' conuenit toti speciei, & soli, & semper: sicut risibile homini inest secundum aptitudinem * non secundum actum. Et de natura huius proprij est, vt conuertatur cum eo, cuius est proprium: quoniam omnis homo est risibilis, & econuerso: & similiter omnis æquus est hinnibilis, & econuerso.

* alias primam fidem

De accidente. *Cap. V.*

Descriptio accidẽtis prima.

Diuisio.

ACcidens est, quod adest, & abest præter subiecti corruptionem. Diuiditur autem in duo: nanq; id eius separabile est, & illud inseparabile: est enim dormire, separabile accidens: nigrum vero inseparabiliter coruo, & Aethiopi accidit. Potest enim subintelligi & coruus albus, & Aethiops nitens colore, præter subiecti corruptionem. D

Descriptio 2

Descriptio 3

Definitur autem sic quoq;: Accidens est, quod contingit eidem inesse, & non inesse. Et quod neq; genus est, neq; differentia, neq; species, neq; proprium: semper autem est in subiecto subsistens. Omnibus igitur determinatis, quæ proposita sunt (dico autem genere, specie, differentia, proprio, accidente) dicendum est quæ eis communia sunt, & propria.

ACcidens est, quod ęstimatur esse, & euanescere absq; eo, quod æstimetur corrũpi subiectum eius, aut generari. Et illud diuiditur in duas diuisiones, scilicet E in separabile, & in non separabile, sicut est somnus, qui est accidens separabile ab animali, & sicut nigredo, quæ est non separabilis a coruo, & ab æthiope: quod est, quoniam imaginari potest coruus albus, & æthiops similiter absq; eo, quod imaginetur corruptio ex illo hominis, aut corui, econtrario generis, & speciei. Diffiniunt etiam accidens per hoc, quod posibile est in ipso vt inueniatur vni, & eidem, & non inueniatur: & quod ipsum est, quod non est genus, neq; species, neque differentia, neque proprium, & ipsum est semper stans in substantia. Et definitio prima comprehendit separabile, & inseparabile, & secunda comprehendit separabile tantum.

Discrimẽ inter primã & secũdam definitionẽ accidentis.

De communitatibus, & differentiis quinque vocum. *Cap. VI.*

In quibus genus, species, differentia, propriũ, & accidens conueniant.

COmmune quidem est omnibus de pluribus prædicari, quemadmodum dictum est. Sed genus quidem, de omnibus sub se speciebus, & indiuiduis, & differentia similiter: species autem de iis, quæ sub ipsa sunt indiuiduis: at uero proprium de specie, cuius est proprium, & de iis, quæ sub specie sunt F indiuiduis: accidens autem & de speciebus, & de indiuiduis. Nam animal de equo, & boue prędicatur, quę sunt species: & de hoc equo, & de hoc boue, quę sunt indiuidua. irrationale vero & de equo, & boue, & de iis, qui sunt particulares, prædicatur: species aũt ut homo solum de iis, qui sunt particulares homines prædicatur: proprium vero de specie, cuius est proprium, & de iis, quæ sub specie sunt indiuiduis: vt risibile de homine, & de iis, qui sunt particulares: nigrum aũt & de specie coruorum, & de iis, qui sunt particulares, quod est accidẽs inseparabile: & moueri de homine, & de equo, quod est accidẽs separabile: sed principaliter quidẽ de indiuiduis, secundo uero loco de iis, quæ continent indiuidua. Commune aũt est generi, & differentiæ continentia specierum. Continet enim & differentia species, etsi non omnes quæ genera. Rationale enim etsi nõ continet ea,

In quib' genus, & differẽtia conueniant.

A quæ ſunt irrationalia, vt genus, quemadmodum animal; tamen continet hominem,& Deum, quæ ſunt ſpecies. Et quæcunq; prædicantur de genere, vt genere,& de iis quæ ſub ipſo ſunt ſpeciebus prædicantur : & quæcunq; prædicantur de differentia, vt differentia,& de ea, quæ ex ipſa eſt, ſpecie prædicabuntur. Nam,cum genus animal ſit, non ſolum de eo prędicantur vt genere ſubſtantia, & animatum, & ſenſibile,ſed etiam de iis,quę ſunt ſub animali ſpeciebus omnibus prædicantur hæc,vſq; ad indiuidua. Cumq; differentia ſit rationale, prædicatur de ea vt differentia, id quod eſt ratione vti, & non ſolũ de eo quod eſt rationale, ſed etiam de iis, quæ ſunt ſub rationali ſpeciebus, prædicabitur ratione vti. Commune autem eſt perempto genere, vel differentia, ſimul perimi quæ ſub ipſis ſunt. Quemadmodum enim ſi non ſit animal, non eſt equus, neq; homo,ita ſi non ſit rationale, nullum erit animal, quod utatur ratione. Platonicum

Propriũ aũt eſt generi de pluribus prędicari, quàm differentia, & B ſpecies,& proprium, & accidens. Animal enim de homine, & equo, & aue,& ſerpẽte prædicatur: quadrupes uero de ſolis quatuor pedes habentibus: homo vero de ſolis indiuiduis: & hinnibile de equo ſolum,& de iis,qui ſunt particulares: & accidens ſimiliter de paucioribus. Oportet autem differentias accipere, quibus diuiditur genus. non eas,quę cõplent ſubſtantiã generis, ſed quæ ſunt diuiſiuæ. Amplius. Genus continet differentiã poteſtate (animalis enim hoc quidem rationale eſt, illud vero irrationale)differentiæ vero non cõtinẽt genera. Amplius. Genera quidem priora ſunt iis, quę ſunt ſub ſe poſitæ,differẽtiis,propter qđ ſimul quidem eas auferũt,nõ aũt ſimul auferuntur ab eis. Sublato enim animali,aufertur rationale,& irrationale: differentiæ vero non amplius ſimul auferunt genus. Nam etſi omnes interimantur, tamẽ ſubſtãtia animata ſenſibilis ſubintelligi põt,q̃ eſt animal. Amplius, Genus quidem in eo, quod quid eſt: differẽtia vero in eo qđ quale quiddã eſt (quemadmodũ dictum eſt) C prędicatur. Amplius, Genus quidem vnum eſt ſecundum unamquanq; ſpeciem, vt hominis id,quod eſt animal: differentię vero plurimæ ſunt, vt rationale, mortale, mentis & diſciplinę perceptibile, quibus ab aliis animalibus differt. Et genus quidem conſimile eſt materiæ, formę vero differentia. Cum autem ſint & alia communia, & propria generis,& differentiæ, nunc iſta ſufficiant. In quib' genus & differentia differant.

Genus autem & ſpecies commune quidem habent de pluribus (quemadmodum dictum eſt) prędicari. Sumatur autem ſpecies, vt ſpecies ſolum,non etiam vt genus, ſi fuerit idem ſpecies,& genus. Commune autem,iis eſt,& priora eſſe iis, de quibus prędicantur: & totum quoddam eſſe vtrunq;. In quib' genus & ſpecies conueniant.

Differunt autem, eo quòd genus quidem continet ſpecies ſub ſe, ſpecies vero continetur,& non continet genera: de pluribus enim genus, quàm ſpecies, prędicatur. Amplius, Genera pręiacere opor- In quib' genus, & ſpecies differãt

tet,& informata ſpecificis differentiis perficere ſpecies : Vnde & priora ſunt naturaliter genera , & ſimul interimentia, ſed quæ non ſimul interimantur : & ſpecies quidem cum ſit,eſt & genus omnino : genus vero cum ſit , non omnino erit ſpecies . Et genera quidem vniuoce de ſpeciebus prædicantur , ſpecies vero de generibus minimè . Amplius . Genera quidem abundant earum , quæ ſub ipſis ſunt,ſpecierũ continentia : ſpecies vero à generibus abũdant propriis differentiis . Amplius . Neque ſpecies fiet vnquam generaliſsimum : neq; genus fiet vnquam ſpecialiſsimum . D

Communia generis et ꝓprij.

Generis autem , & proprii commune quidem eſt, ſequi ſpecies . Nam ſi homo eſt , animal eſt : & ſi homo eſt, riſibile eſt. Et æqualiter prædicari genus de ſpeciebus , & proprium de iis , quæ illo participant,indiuiduis : æqualiter enim & homo,& bos animal eſt,& Cato, & Cicero riſibilis eſt . Commune autem eſt etiam vniuoce prędicari genus de propriis ſpeciebus , & propriũ de iis , quorũ eſt propriũ.

In quib' genus,et ꝓpriũ differant.

Differunt autẽ , quoniam genus quidem prius eſt , poſterius vero proprium . Oportet enim eſſe animal , dehinc diuidi differentiis , & propriis . Et genus quidem de pluribus ſpeciebus prædicatur : proprium vero de vna ſola ſpecie , cuius eſt proprium . Amplius , Proprium quidem conuerſim prædicatur de eo , cuius eſt proprium:genus vero de nullo conuerſim prædicatur . Nam neq; ſi animal eſt, homo eſt: neq; ſi animal eſt , riſibile eſt . Sin vero homo eſt , riſibile eſt , & econuerſo . Amplius, Proprium omni ſpeciei ineſt,cuius eſt proprium, & ſoli , & ſemper : genus vero omni quidem ſpeciei ineſt, cuius fuerit genus , & ſemper , non autem ſoli. Amplius, Species quidem interemptæ, non ſimul interimunt genera , quorum ſunt ſpecies : propria vero interempta,ſimul interimunt ea,quorum ſunt propria : & iis,quorũ ſunt propria,interẽptis , & ipſa ſimul interimũtur. E

Hic a Græco nunc eua riat.

In q̄bus genus, et accidens conueniant.

Generis vero , & accidentis commune eſt, de pluribus (quemadmodum dictum eſt) prædicari , ſiue ſeparabilium illud accidens ſit, ſiue inſeparabilium . Et enim moueri, de pluribus : & nigrum dę coruis, & de omnibus Aethiopibus,& aliquibus inanimatis prędicatur . F

In quib' genus & accidẽs differãt.

Differt autem genus ab accidente : quoniam genus ante ſpeciẽ eſt, accidentia vero ſpeciebus poſteriora ſunt. Nam etſi inſeparabile ſumatur accidens : tamen prius eſt illud, cui accidit , quàm accidens . Et genere quidem quę participant , æqualiter participant: accidente vero non æqualiter . Intenſionem enim , & remiſsionem ſuſcipit accidentium participatio , generum vero minime . Et accidentia quidem in indiuiduis principaliter ſubſiſtunt : genera vero,& ſpecies naturaliter priora ſunt indiuiduis ſubſtantiis . Et genera quidem in eo , quòd quid eſt , prædicantur de iis , quæ ſub ipſis ſunt : accidentia vero in eo , quod quale aliquid eſt, vel quomodo ſe habeat vnum quodq; . Qualis enim eſt Aethiops interrogatus,dicis,niger : & quẽ admodum ſe Socrates habeat , dicis , quoniam ſedet vel ambulat .

Genus

A Genus igitur quo ab aliis quatuor differat, dictum est.

Contingit autem etiam vnumquodque aliorum differre ab aliis quatuor. Quare cùm quinq; quidem sint, vnumquodq; autem ab aliis quatuor differat, quater quinque, hoc est viginti fiunt omnes dñæ, sed nõ ita se hẽt. Sed semp deinceps enumeratis, & secundis quidē vna differentia deficientibus (ppea quoniã iam sumpta est) tertiis verò duabus, quartis verò tribus, quintis verò quatuor, decem omnes fiunt, Quatuor, tres, duæ, Vna. Genus enim quo differt a differentia, & specie, & proprio, & accidente, dictum est. quatuor igitur differentiæ. Differentia verò quo differat à genere dictum est, quando quo differt genus ab ea dicebatur: reliquum est igitur quo differat differentia, à specie, proprio, & accidente dicatur, & fiunt tres. Rursus species quo quidem differat à differentia, dictum est, quando quo differt à specie differentia dicebatur: quo etiam differat species à genere dictum est, quando quo differt genus a specie di-
B cebatur: reliquum est igitur, vt quo differat species a proprio & accidente dicatur, duæ igitur sunt hæ differentię. Proprium autem quo differat ab accidente relinquetur: nam quo à specie, & differentia, & genere differat, prędictum est, in illorum ad ipsum differẽtiis. Quatuor igitur sumptis generis ad alia differentiis, tribus verò differentię, duabus autem speciei, vna verò proprii ad accidens, decem erũt omnes: quarum quatuor, quæ sunt generis ad reliqua, superius demonstrauimus.

Secũdis, tertiis, quartis, quintis, quæ secundo sunt loco, tertio, quarto, quinto, ita Hermolaus exponit.

Commune ergo differentię & speciei est, ęqualiter participari. homine enim ęqualiter participant particulares homines, & rationali, differentia. Commune verò est & semper adesse iis, quę illis participant. Semper enim Socrates rationalis est, & semper Socrates homo.

In quibus spẽs, & dña conueniant.

Proprium autem differentię quidem est in eo, quod qualę est, prędicari: speciei verò in eo, quod quid est. Nam & si homo velut qua-
C le quid accipiatur, non tamen simpliciter erit quale, sed secundum id quod generi aduenientes differentię eum constituerunt. Amplius; Differentia quidē in pluribus sępè speciebus cõsideratur, quemadmodum quadrupes in pluribus animalibus specie differentibus: species verò in solis iis, quę sub specię sunt, indiuiduis est. Amplius. Differentia prior est ea specie, quę est secundum ipsam. Simul enim ablatum rationale interimit hominem: homo verò interemptus, non aufert rationale, cùm sit Deus. Amplius: Differentia quidem componitur cum alia differentia (rationale enim, & mortale compositum est in substantia hominis) species verò speciei non componitur, vt gignat aliam aliquam speciem: Quędam enim equa cuidam asino permiscetur ad muli generationem: equa autem simpliciter, asino cõposita, nunquam perficeret mulum.

In quib' species, & dña differant.

Platonicũ

Differentia verò, & proprium commune quidem habent, ęquali-

In quib' dif-

ferētia, & ꝓprium conueniant. ter participari ab iis, quæ illis participant. Aequaliter enim rationalia, rationalia sunt: & risibilia, risibilia sunt. Et semper, & omni adesse commune verisq;. Etsi enim curtetur qui bipes est, tamen ad id, qđ natum est, semper dicitur: quoniam & risibile in eo, quod natum est, semper dicitur, sed non in eo, quod semper rideat. D

In quib' differētia, & ꝓprium nō cōueniant. Proprium autem differētiæ est, quoniam hæc quidem de pluribus speciebus dicitur sæpe, vt rationale de Deo, & homine: Proprium vero dicitur de vna sola specie, cuius est proprium. Et differentia quidē illis est consequens, quorum est d̄ria, sed non cōuertitur: propria vero conuersim prædicantur de iis, quorū sunt propria, ꝓp id qđ cōuertunt.

In quibus differētia, & accidens cōueniant, Differentiæ autem, & accidenti commune quidem est, de pluribus dici. Commune vero est, & ad ea, quæ sunt inseparabilia accidentia, semper, & omni adesse. Bipes enim semper adest omni homini, & omnibus coruis nigrum esse similiter. Differūt autem, quoniam differentia quidem continet species, & non continetur (continet.n. rationale Deum, & hominem) accidentia vero aliquo quidem modo continent, eo ꝙ in pluribus sint, aliquo vero modo continentur eo, quod non vnius accidentis susceptibilia sint subiecta, sed plurium. Et differentia quidē inītensibilis est, & irremissibilis: accidentia vero magis, & minus suscipiunt. Et impermixtæ quidem sunt contrariæ differentię, mixta vero nonnunquam sunt contraria accidentia. Huiusmodi quidem communiones, & proprietates differentiæ, & cæterorum sunt. Species vero quo quidem differt a genere, & differentia dictū est in eo, qđ dicebamus quo genus differt a cæteris, & quo d̄ia differt a cæteris: reliquū est quo differt a proprio, & accidente, vt dicat̄. E

In quib' species, & proprium conueniant. Speciei autem, & proprii commune quidem est adinuicem conuersim prędicari. Nam, si homo est, risibile est, & si risibile est, homo est. Risibile vero, quoniam secūdum id quod natum est ridere, sumendū, sæpe iam dictum est. Cōe aūt est, æqualiter esse. Aequaliter. n. adsunt species iis, quæ de illis participant: & propria iis, quorū sunt propria.

In quib' species, & proprium differant. Differt autem species à proprio, quoniam species quidem potest et aliorum genus esse: proprium uerò, & aliarum specierum esse proprium, impossibile est. Et species quidem ante subsistit, quàm proprium: proprium uerò post fit in specie. Oportet enim hominē esse, vt sit risibile. Amplius, Species quidem semper actu adest subiecto: ꝓprium verò aliquando, & potestate. Homo enim semper actu est Socrates: non uerò semper ridet, quāuis natus sit semper ut sit risibilis. Amplius, Quorum termini sunt differentes, & ipsa sunt differentia. Est autem speciei quidem sub genere esse, & de pluribus, & de differentibus numero in eo quod quid est, prædicari, & cætera huiusmodi: proprii uerò, & soli, & omni, & semper adesse. F

In quib' species, & accidens conueniant. Speciei uerò, & accidentis commune quidem est de pluribus prædicari. Raræ verò sunt aliæ communitates, propterea quòd quā plurimum distant ab inuicem accidens, & id cui accidit.

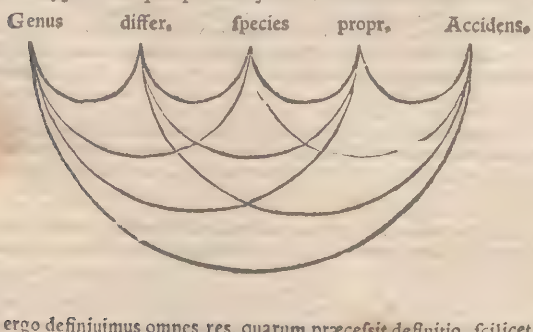
A Propria verò ſunt vtriſq;,ſpeciei quidem in eo,quod quid eſt,prædicari de iis,quorum eſt ſpecies : accidentis autem in eo,quod quale quiddam eſt,vel quomodo ſe habens eſt · Et vnamquanq; ſubſtantiam vna quidem ſpecie participare,pluribus autem accidentibus,& ſeparabilibus, & inſeparabibus. Et ſpecies quidem præintelliguntur accidentibus ,& ſi etiã ſint inſeparabilia (oportet enim eſſe ſubiectum,vt illi aliquid accidat) accidẽtia verò poſterioris generis ſunt, & aduentitiæ naturæ. Et ſpeciei quidem participatio æqualiter eſt, accidentis verò,& ſi inſeparabile ſit,non æqualiter. Aethiops n. Aethiope habebit colorem uel intenſum amplius, uel remiſſum ſecũdũ nigredinem.Reſtat autem de proprio,& accidente dicere: quo enim proprium à ſpecie,& differentia,& genere differt,dictum eſt. In quib' ſpecies,& acci dẽs differãt.

Commune autem proprio,& inſeparabili accidẽti eſt,q᷑ præter ea nunquam conſiſtant illa,in quibus conſiderañ.Quẽadmodũ.n.præter riſibile non ſubſiſtit hõ,ita nec p̃ter nigredinẽ ſubſiſtit Aethiops. In quib' ꝓprium,& accidens cõueniant.
B Et quẽadmodũ ſemper, & oĩ adeſt propriũ,ſic & inſeparabile accñs.

Differunt autem,quoniam proprium vni ſoli ſpeciei adeſt,quẽadmodum riſibile homini, inſeparabile verò accidens,vt nigrum,non ſolùm Aehiopi,ſed etiã coruo adeſt,& carboni,& hebeno,& quibuſdam aliis. Amplius, Proprium conuerſim prædicatur de eo,cuius eſt propriũ,& æqualiter eſt: inſeparabile verò accidens conuerſim nõ prædicatur. Et proprii quidem æqualis eſt participatio : accidentium verò vel magis,vel minus. Sunt quidem aliæ communitates, vel proprietates eorum, quæ dicta ſunt : ſed ſufficiunt etiam hæ ad diſcretionem eorum,communitatisq; traditionem. In quibus ꝓprium,& accidens differant.

Demonſtratio,qua oſtenduntur habitudines,& cõmunitates vniuſcuiuſq; horum quinq; vniuerſalium,& numerus earum.

C

CVm ergo definiuimus omnes res, quarum præceſsit deſinitio ,ſcilicet illorum quinque,oportet,vt dicamus in quibus rebus communicant. & in quibus differunt. Dicamus ergo quod commune eis omnibus eſt,ꝙ prædicantur de pluribus : ſed genus,& differentia prædicantur de ſpeciebus,& de indiuiduis,quæ ſunt ſub illis, & ſpecies de indiuiduis,quæ ſunt ſub ea tantum,ſcilicet

species vltima, & proprium prædicatur de speciebus, & de singularibus, quæ D
sunt sub illa specie, & accidens prædicatur de singularibus, & de speciebus. Et est prædicatio generis de speciebus, & singularibus, sicut est prædicatio animalis de equo, & cane, & de indiuiduis eorum, sicut species de cane demonstrato. Et exemplum prædicationis differentiæ de speciebus, & de indiuiduis, sicut irrationale de equo, & cane, & indiuiduis eorum: & hoc quidem certificatur in differentiis, quæ non sunt differentiæ speciebus vltimis. Et exemplum prędicationis speciei vltimæ tantum est prædicatio hominis de Sorte, & Platone, & de quolibet indiuiduorum hominum. Et exemplum prędicationis proprii de specie, & singularibus est prædicatio ipsius risibilis de homine, & de quolibet indiuiduo hominis. Et exemplum prædicationis accidentis inseparabilis de speciebus, & indiuiduis est prædicatio nigredinis de coruo, & æthiope, & de singularibus eorum. Et exemplum accidentis separabilis est prædicatio motus, & quietis de homine, & equo, & de indiuiduis eorum: hoc est ergo, in quo communicant in respectu prædicationis, & diuersificantur.

Et est commune generi, & differentiæ quod cōprehendant plus specię vna: & est, quia differentia multas comprehendit species, quamuis sint pauciores, quam comprehendit genus: quod est, quia irrationale comprehendit species multas, quamuis sint pauciores eis, quas comprehendit animal, quod est genus: & hoc quidem verificatur de illis, quæ sunt præter differentias vltimarum specierum. E
Et communicant genus & differentia: quoniam omne, quod prædicatur de vnoquoque ipsorum ex via, qua est genus, aut differentia prædicatur de eo, quod est sub eis, verbi gratia, quia animal, quod est genus, & corpus nutribile prædicatur de eo ex via qua est genus, & ipsum est prædicatum, quod est sub animali. verbi gratia, de homine & equo: & similiter rationale est differentia, & cooperari ratione est prædicatum etiam de eo, quod est sub animali ex via, qua est differentia, & ipsum prædicatur de omnibus indiuiduis rationalibus. Et communicant genus, & differentia: quoniam, cum aufertur vtrunque, aufertur quod est sub eis: quoniam, sicut cum, non inuenitur animal, non inuenitur equus, & asinus, similiter, cum aufertur ratio, non inuenitur animal cooperans ratione: & hoc est, in quo communicant genus, & differentia.

Sed quod est proprium generis & non differentiæ. Primum quidem, quoniā prædicatur genus de pluribus quam differentia, & species, & proprium, & accidens: quod est, quia animal, quod est genus, prædicatur de homine, & equo: differentia vero de paucioribus, quam animal. verbi gratia, rationale prædicatur in minus quam animal, & similiter quadrupes, & similiter homo. Et sic etiā est res in accidente manifesta, quod prædicatur de paucioribus, quam genus rei, in qua inuenitur illud accidens: & hoc quidem inuenitur in accidentibus, quæ sunt magis propria, quam illud genus. Et appropriatur generi præter differentiam. Secundo, quia genera comprehendunt differentias, & non econuerso, animal.n.aliud rōnale, & irrōnale, quæ ambæ sunt differētiæ non cōprehendunt genera. Et appropriatur ei tertio, quod genera priora sunt differentiis per naturā, & propter hoc auferuntur differentiæ per ablationem generum, sed non econuerso: quod est, quia cum aufertur animal, aufertur rationale: sed, cum aufertur rationale, non aufertur animal: & hæc est dispositio generis cum differentiis diuisiuis, & non constitutiuis. Et appropriatur ei quarto, quod genus est vnum in vnaquaque specierum: & est, quia non inuenitur speciebus multis plus quam vnum genus in ordine vno: sed vni speciei inuenitur plus differentia vna, sicut ratio homini & intellectus, & receptio scientię. Et appropriatur ei quinto, quod genus assimilatur materiæ, differentia vero formæ: sexto generi proprium est in eo ꝙ quid prædicari, & differentiæ in eo ꝙ quale. Iam ergo hæc est sufficiens scientia, qua genus, & differentia communicant, & in quo differunt, vel appropriantur, & si inueniantur ei aliæ communitates, & differentiæ. F

Vide primo ph. 28. D. & genus & species communicant (vt diximus) quod ambo prædicantur de pluribus, & quod ambo præcedunt per naturam res, de quibus prædicantur. Et diuersantur in hoc, ꝙ genus comprehendit species: sed non econuerso, ꝙ

A est, quia genus communius est, quam sit species. Et diuersificantur etiam, quod genus pręcedit speciem per naturam, quod est, quia species constituitur cum con iungitur cum genere differentia: & propter hoc genera sunt priora speciebus naturaliter: quia, cum auferuntur genera, auferuntur species, sed nō econuerso: species, vero non sunt, cum non inueniuntur genera, & non ecouerso. Et diuersificantur in hoc etiam, quod genera prædicantur de speciebus vniuoce: sed species non prædicantur de generibus. Diuersificantur etiam in hoc, quod genera abundant supra species, quæ sunt sub eis in hoc, quod continent ipsas, & species abundant supra genera differentiis, quæ sunt propriæ ipsis: & illa abundant ex parte communitatis, & hæc ex parte compositionis, scilicet species. Diuersificantur etiam in hoc, quod non erit species genus generum, nec genus species specierum secundum aliquam dispositiouem: & oportet vt intelligas has comparationes inter genera, & species de eo, quod species sunt spēs, & gña sunt gña, nō ex eo, quod accidit speciebus vt sint genera, neque generibus vt sint species.

D. & genus, & proprium cōmunicant in hoc, quod ambo sequuntur in esse & in inuentione, vel in essentia speciei: & illud est, quia, cum est homo, qui est species, inuentum est animal, quod est genus, & similiter risibile est inuentum, quod est proprium. Et communicant etiam, quia genus prædicatur de omnibus speciebus æqualiter, & proprium prædicatur de omnibus, quæ communicant B in ipso æqualiter: quod est, quia homo non est minus animal, quam bos, nec plus, & Sortes & Plato sunt risibile æqualiter, id est non diuersificantur hoc modo secundum plus, & minus Et communicant etiam, quia genus prædicatur vniuoce de speciebus, & proprium prædicatur vniuoce de omni eo, cui inuenit illud proprium: quoniam risibile prædicatur de Sorte, & Platone vniuoce, sicut animal prædicatur vniuoce de boue & equo.

Sed in hoc diuersantu., quia genus antecedit proprium inuentum in speciebus, quod est, quia animal antecedit naturaliter propria, & differentias, quę inueniantur in speciebus, in quas diuiditur; quod est, quoniam, cum genus aufertur, auferuntur propria, sed non econuerso, & cum inueniuntur propria, inuenitur & ipsum. Secundo etiam diuersificantur in hoc, quod proprium conuertitur in prædicatione cum eo, cuius est proprium: genus vero non conuertitur cum eo, cuius est genus: quoniam verum est dicere, omnis homo est risibilis, & econuerso: sed non potest dici, omne animal est homo, sicut omnis homo est animal. D. commune est, &c.

Genus quidem, & accidens communicant: quoniam ambo prædicantur de pluribus, siue sit accidens separabile, siue inseparabile: quod est, quia motus prædicatur de pluribus, quod est accidens separabile, sicut prædicatur nigredo de coruo, & æthiope, & de rebus multis, a quibus non separatur. C

Et diuersificantur genus, & accidens in hoc, ꝙ genus præcedit accidens per naturam, sicut species eius antecedit ipsum, verbi gratia, homo enim præcedit colorem inuentum in eo: & animal præcedit ipsum: & illud est manifestum in accidentibus separabilibus. Differunt etiam, quia accidens prædicatur de his, quæ communicant in ipso secundum magis, & minus, genera etiam nō prædicantur de speciebus, quæ communicant in ipso secundum magis & minus: quod est, quia quidam nigrorum hominum est intensioris nigredinis, quam quidam, & non est intensioris animalitatis, quam alius homo, neque equus quam homo: & hoc ideo propterea, quia accidentia inueniuntur secundum primam intentionem in singularibus, & singularia diuersificantur in additione & diminutione: & genera quidem & species præcedunt per naturam singularia, neque sunt inuenta in singularibus. Et quod dixit verum est quidem semper dictum in formis, scilicet si inuenirētur sicut genera, & species extra intellectum. Diuersificantur etiam genera, & species, & accidentia per hoc, quia genera, & species prædicantur in eo quod quid est: accidentia autem in eo quod quale est, aut quo modo est. Cum enim quæritur de æthiope quale est? dicitur quod est niger, & cum quæritur de Sorte quomodo est? dicitur bene vel male.

Iam ergo dictum est in quo differat genus a residuis, & consequitur vt sint hęc

quinque non ſicut diuerſitates inter ea.5.4.3.2.& vna, quod eſt: quia ex quo D ſunt.5.& diuerſitates.4.iam fiunt diuerſitates.20.ſcilicet multiplicando.4.per.5.Cum ergo abiecerimus ab eis.10.iteratas, remanebunt decem, cuius exemplũ eſt: quia genus diuerſificatur a reſiduis in.4.& differẽtia ſimiliter in.4.niſi quia diuerſitas illius ad genus eſt eadem, quod diuerſitas generis ad ipſam: remanẽt ergo diuerſitates differentiæ ad tria, ſcilicet ad proprium, ſpeciem, & accidens. Similiter ſpecies habet.4.diuerſitates, de quibuss proijciuntur duæ, quę ſunt diuerſitates eius ad genus: quoniam iam rememorata eſt, in diuerſitate generis ad ipſam, & diuerſitas ad differentiam, qua dictum eſt in diuerſitate differentiæ ad ipſam: & remanent duæ diuerſitates ad proprium, & ad accidens. Similiter proprio ſunt quatuor, & proijciuntur tres memoratæ, & remanebit vna, quæ eſt diuerſitas eius ad accidens. ergo decem diuerſitates abijciuntur, & decem ſunt inuẽtę. & quia iam narrauimus a quatuor remanentibus, oportet vt dicamus in quo diuerſificetur differentia a tribus reſiduis, ſcilicet, ſpecie, proprio & accidente, & erunt ex illo tres diuerſitates. Deinde rememorabitur in quo differat ſpecies, a proprio, & accidente: & ſunt duæ diuerſitates: poſtea rememorabimur in quo differant ſpecies a proprio & accidente, & ſunt duæ diuerſitates: poſtea rememorabimur in quo differant proprium & accidens, & eſt vna diuerſitas: erunt ergo diuerſitates decem. Et propter hoc inueniuntur communitates ipſorum decem. E

Dicemus ergo quod res communis differentiæ, & ſpeciei eſt ꝙ omnibus, de quibus prædicantur, prædicantur æqualiter, non ſecundum plus & minus: quia non inuenitur vnus homo magis homo, quam alter, neque magis rationale, quam alter, niſi quis velit per rationalitatem rem accidentalem intelligere. Et communicant etiã ꝙ inueniũtur in rebus, de quibus ſemper prædicãtur, Sor. enim ſemper eſt rationalis, & ſemper eſt homo.

Et differunt, quia differentia prædicatur in quale, ſpecies vero in quid, quamuis reſpondeatur ad quæſtionẽ per quale, ſpecies: & hoc ex parte qua accidit ei vt differentiam habeat: & etiam, quia differentiæ inueniuntur in ſpeciebus plus vna, ſicut eſt inuentio quadrupedis in animalibus multis differentibus ſpecie, & ſpecies quidem eſt in indiuiduis, quæ ſunt ſub ea: & hæc diuerſitas eſt inter ſpecies & differentias. Et diuerſificantur inter ſe etiam per hoc, ꝙ differentia eſt prior, qđ eſt, quia cũ auferť irrationale aufertur aſinus, ſed cũ inuenitur aſinus inuenitur irrationale: & hoc quidem de differentiis, quæ inueniuntur in pluribus vna ſpecie. Et diuerſificantur a ſpecie, eo ꝙ differentia quandoque componitur cum alia differentia in deſinitione, verbi gratia, rõnale, & mortale accepta in deſinitione hominis ſecundum ſnĩam illius, qui putat ꝙ rationale continet hominẽ & angelum: quoniam eſt homo quidem compoſitus ex rationali, & mortali: & non componitur ſpecies ex duabus ſpeciebus: quamuis componatur indiuiduum F ſpeciei ex indiuiduis duarum ſpecierum diuerſarum, ſicut eſt compoſitio muli ex equa & aſino, ſed non componuntur ſpecies muli ex ſpeciebus equi & aſini, ſicut componitur homo ex animali rationali, & animali mortali: quoniam mulus eſt medium inter equum, & aſinum, & eſt ex parte communi inter eos: & hæc eſt ſpecies alia compoſitionis, præter compoſitionem differentiarum, ſi concedatur, ꝙ ſit compoſitio ſpeciei cum ſpecie, & Porphyrius negat eam: & ſimiliter eſt, ut ſit hæc compoſitio, quæ eſt compoſitio ſpecierum mediarum ex extremitatibus, & illa eſt præter compoſitionem rei ex differentijs definiti.

De iſta ſpẽ cõpoſitionis aſini cum equa: vide 7. Met. c.28.

Et commune eſt differentiæ, & proprio: quia ea, in quibus communicãt, æqualiter prædicantur: quoniam non ſunt quædam rationalia magis rationalia quã alia: ſub ea ſimiliter riſibilia communicant: & in hoc æqualiter inueniuntur, & ſemper rebus, de quibus prædicantur omnibus ineſt: quoniam bipes inuenitur ſemper bipes, & ſi priuetur pedibus in aliquo tpe aliquis: nam intentio dicti noſtri eſt, cum dicimus quod eſt bipes ſemper, id eſt, eſt natum ad hoc vt ſint ei duo pedes tantum: & ſimiliter riſibile ſemper ineſt homini, non quod ſemper rideat in actu, ſed propterea ꝙ eſt aptum natum ad hoc. Et appropriatur differentiæ quod dicitur de ſpeciebus multis: ſicut ratio, quæ dicitur de homine, & angelo ſe

A cundum sententiã illius, qui videt ꝙ ratio dr̃ vniuoce de ambobus, sed proprium quidem prædicatur de specie vna tantum.

Et diuersificãtur differentiæ a proprio in eo, quod differẽtiæ nõ cõuertuntur, & propria conuertuntur semper.

Et differẽtia & accidens inseparabile cõicant: quoniam inueniuntur in eis, de quib' prædicant' semp, & in oĩbus eis insunt: quia coruus semp est bipes, & niger.

Et diuersificãtur: quia differẽtia nõ superat res, cuius est dr̃ia, s. non superat habens dr̃iam diffinitiuam, sicut ratio: qm̃ nõ superat eã homo. Sed accidẽtia quidẽ comprehendunt ex parte, & ex parte comprehenduntur: comprehendunt quidẽ ex eo quod sunt prædicata de multis, & cõprehẽduntur, propterea, quia subiecta ipsorum non sunt appropriata vni accidenti, sed iam inuenitur in eis accidens oppositum illius, sicut nigredo continet multas species hominis, & nõ hominis, quæ plus est quã species hominis, & nõ hominis, & homo comprehẽdit nigredinẽ, cũ iam inueniatur qđ est nigrũ, & nõ nigrũ: & ẽt quia dr̃ia nõ suscipit additionẽ, & diminutionẽ, sed accidẽtia recipiunt additionẽ & diminutionẽ: & ẽt quia differentiæ cõtrariæ non permiscentur vt sit ex eis mediũ, sicut est admixtio albi cum nigro, & erit ex eis viride & rubeum, & alia media: istæ ergo sunt res, in quibus communicant differentia, & alia remanentia, & in quibus differunt. Iamque remansit vt dicamus, in quo diuersificatur proprium, & accidẽs. & in quo cõicant.

B Dicamus ergo quod species, & proprium communicant in hoc, quod vtrunq; ipsorũ conuertitur cum suo compari, quod est, quia si est hõ inuẽtus, est risibile, et ecõuerso. cõicant ẽt quod ambo inueniunt' semper in rebus, de quibus prædicant'.

Et diuersantur species, & proprium in hoc, quod possibile est vt species sit genus alijs, & proprium non est possibile vt sit aliarum rerum præter illas, quarũ est proprium: & etiam quia inuentio speciei præcedit, & inuentio proprij sequitẽ inuentionem speciei: quod est, quia si inuenitur homo, sequitur illud, vt sit risibile: & si inuenitur risibile, oportet vt fuerit prius hõ: & est, quia species inueniẽ actu, & potentia semper. Sor. enim semper est homo in actu, sed in actu ridẽs semper non, sed est in potentia semper ridens: & etiam res, quarum definitiones sunt diuersæ, ipsę sunt diuersæ: & iam ostensum est quod definitiones horum sunt diuersæ: quod est, quia iam dictum est in definitione speciei, quod est ordinata sub genere, & quod prædicatur ex via qđ quid est de indiuiduis: & dr̃ in definitione proprij quod ipsum est res, quæ inuenitur alicui soli, & omni, & semper.

Et cõicant species, & accidens, qm̃ prædicantur de pluribus. Dixit, Et in quo cõicãt parũ valde: quod ẽ pp multã elõgationẽ, q̃ ẽ iter accidẽs, & rẽ. cui accidit.

Et appropriatur vtriq; ipsorũ, quia species prædicantur de eo, cuius est species ex via quod quid est, & accidens prędicat' in eo quod quale est, aut qũo est. Et

C vna quæque substantiarum sensibilium habet speciẽ vnã, & tñ habet multa accidẽtia separabilia, & inseparabilia. Amplius, qa spẽs p̃cedit intellectu accñtia, q̃ꝑuis inseparabilia accñtia: qđ est. qa iam remanet subiectũ inuentũ, & tũc accidit ei illud, quod accidit: & est accidentibus renouatio post species, & natura ipsarũ intrat super eas. Iãq; remansit super nos vt narremus rem proprij & accidentis.

Et illud, in quo cõicãt proprium, & accidens inseparabile, est, quia non est possibile vt inueniatur habens proprium, neq; habẽs accñs inseparabile, præter ꝓprium & accidens: quod est, quia non est possibile vt inueniatur hõ præter risibile: siñr non est possibile vt inueniatur æthiops præter nigredinem: & ẽt quia sicut proprium inuenitur toti rei, & semper, similiter & accidens inseparabile.

Et diuersificãtur in hoc, quod propriũ inuenitur speciei vni, accidens aũt inseparabile pluribus, quasi diceret, nigredo inuenit' coruo, & æthiopi, ebeno, & rebus mult s nõ sepabilibus, neq; indiuisibilibus: & ẽã in hoc, quia ꝓpriũ cõuertit' i p̃dicatiõe cũ eo, cuius est ꝓpriũ, sed accñs non conuertit' cũ eo, cui accidit. Amplius quia ꝓpria nõ diuersificant' in p̃dicatione sedm magis & minus, accidentia vero sic. Et iã inueniunt' res plures, in quibus cõicãt, & approprian' pręter res, quas narrauimus: sed istę sunt sufficientes in eo quod intendimus in eis, & descriptione istarum rerum, & statu super communitates suas, & diuersitates. Et hic expliciunt intentiones, quas continet hic liber introductorius.

Digresſio, quæ oñdit cãm, ꝓpter quã expoſuerit librũ Porphyrii, & quõ liber iſte non eſt ſimpl'r neceſſarius.

Et illud eſt, quod monit me ad expoſitionem eorum, quidam ſociorum noſtrorum deſiderantium ſpeculari, de habitatoribus Muſiæ, quorum Deus miſereatur in hoc. Et iõ pigritaſſe hoc facere propter duas res, vna quarum eſt, quia non videtur mihi ꝙ hic liber introductorius ſit neceſſarius in aliqua parte huius, cum non ſit, quod dicitur in eo, commune huic arti, ſicut exiſtimãt quidam: quia id, quod dicitur in definitionibus harum rerum, ſi eſt demonſtrabile, eſt pars demonſtrationis, & ſi eſt probabile, eſt pars libri topicorum. Sed rememorauit Porphyrius has res, vt ſciatur quid ſignificant hęc nomina, cum egit de eis Ariſtote. in libro ſuo, non vt iſtę ſint definitiones: & ſecundum modum iſtum non eſt pars huius artis, ſed intelligitur ex Abumažar: qđ eſt pars illius, & hoc eſt vnum, quod pigritauit me ab expoſitione ipſius cum expoſitione librorum Ariſtote. Et ſecunda eſt, quia ſermo huius viri intelligitur per ſe in hoc introductorio, ſed ſecundum intentionem in appropinquatione ſuper quæſitum rememoratoris, facere eos lucrari bonum omni modo lucri, quemadmodum æſtimat in eo, ꝙ voluntate & deſiderio ad ſcientias induxit me ad explanandum, & ampliandum intellectum in hoc, & in quodam eius, quod rememoratur ex his rebus. Iam expergefacti ſumus ſup plurimum illorum, & in quodam eſt conſideratio, & locus hic his rebus. & Deus eſt ſatisfaciens, & rectificans.

Prædicabilium Porphyrii cum Auerroe Finis.

A

ARISTOTELIS
STAGIRITAE, PERIPATETICORVM PRINCIPIS PRAEDICAMENTA,

BOETIO SEVERINO INTERPRETE,
Cum Auerrois Cordubensis expositione.

Summa libri secundum Auer.

Liber prædicamentorum in tres secatur partes.

In prima à cap. 1. vsq; ad cap. 6. ponit quasdam definitiones, diuisiones, & regulas, quæ sunt quasi suppositiones, ad prædicamenta.

In 2. a cap. 6. vsq; ad. 12. explicat quot, & quid sint prædicamenta, & eorum propria.

B

In. 3. a cap. 12. vsq; ad finem, declarat quinque ad prædicamentorum notitiam necessaria, à latinis post prędicamenta vocata.

De æquiuocis, & vniuocis, denominatiuis, & eorum, quæ dicuntur, diuisio. *Cap. I.*

AEQVIVOCA dicunrur, quorũ nomen solum commune est, secundum nomen verò, substantiæ ratio diuersa: Vt animal, & homo, & quod pictum est. Horũ enim solum nomen commune est, secũdum nomen verò, substantiæ ratio diuersa. Si enim quis asignet quid sit eorũ vtrunq; quo animal est, propriam asignabit vtrisq; rationem. Vniuoca verò dicuntur, quorum nomen commune est, & secundùm nomen eadem substantiæ ratio: vt animal & homo, atq; bos. communi enim nomine, horum vtrunq; animal nuncupatur, & est ratio substãtię eadem. Si quis enim asignet vtriusq; rationem, quid vtrumque est quo animal est, eandem asignabit rationem. Denominatiua verò dicuntur, quęcunq; ab aliquo, solo differentia casu, secundum nomen habent appellationem: ut à grammatica grammaticus, & à fortitudine fortis.

Definitio æquiuocorum

Hic ratio pro definitione accipitur.

Definitio vniuocorũ.

C

Definitio denominatiuorum.

INtentio in hoc sermone est explanare sententias contentas in libris Aristote. in arte logicæ, & acquirere * eas secundum posse, & hoc, secundum vsum nostrum in reliquis libris eius, & incipientes a primo libro eius in hac arte, qui est liber prædicamentorum, dicemus quod liber iste diuiditur in tres partes. Prima est, sicut proœmium, in qua primo ponit de quibus tractare intendit in hoc libro: nam comprehendit res pertinentes eis, quæ vult dicere, sicut principia, supposita, & definitiones. In secunda narrat prædicamenta decem, sigillatim describendo vnumquodq; ipsorum propria eorum descriptione, & diuidendo in species suas proprias, * & dando proprietates suas. In tertia vero docet consequentia, & accidentia communia omnium prædicamentorum, vel plurium in eo quod prædicantur.

* alias complere.

diuisio istius libri.

* alias probabiles.

Pars prima.

In prima parte sunt capitula quinque: in quorum primo narrat dispositiones quasdam entium in eo, quod significantur per dictiones. In secundo narrat quid est substantia, & accidens secundum speculationem huius artis, scilicet vniuersalis substantia, & singularis, & vniuersale accidens, & singulare. In tertio docet quod prædicatum, quando prædicatur de subiecto, notificando substantiam eius, & de illo prædicato prædicatur aliud prædicatum notificans substantiam eius, tunc hoc vltimum prædicatum denotat substantiam subiecti primi. In quarto narrat, quæ genera possunt communicare in differentijs diuidentibus, & quæ non possunt illud. In quinto affert diuisionem entium diuisorum in decem prædicamenta, & adducit exempla huius, & docet quod affirmatio, & negatio non sequuntur entia diuisa, quæ significantur per dictiones simplices, imo sequuntur composita secundum quod significantur per dictiones compositas.

Primæ partis. *Cap. I.*

Aequiuoca dicuntur ea, quorum nomina sunt communia, id est æquiuoca sunt, quibus non inuenitur aliquid commune, & associabile, nisi nomen tantum, sed definitio cuiuscunq; eorum declarans substantiam eius, secundum quod significat illud nomen commune eis, diuersificatur a definitione alterius, & est propria suo definito: vt nomen animalis prædicari de homine picto, & de homine rationali: nam definitiones eorum sunt diuersæ, & non inuenitur in eis aliquod commune, & associabile nisi nomen tantum, quod est animal. Ea autẽ, quorum nomina sunt vniuoca, sunt quorum nomen est idem & commune, & definitio declarans substantiam eorum secundum significationem illius nominis, est etiam eadem, vt animal prædicatur de homine, & de equo, qm̃ nomen animalis est commune eis, & eorum definitio significat eandem substantiam, id est corpus nutribile sensibile, quę est definitio animalis. Denominatiua autem sunt, q̃ appellantur nomine dispositionis, quę est in eis: sed nomina eorum sunt diuersa a nomine illius dispositionis in casu, quia comprehendunt subiectum illius dispositionis cum ipsa: vt fortis a fortitudine, & facundus a facundia.

Vniuoca.

Denominatiua.

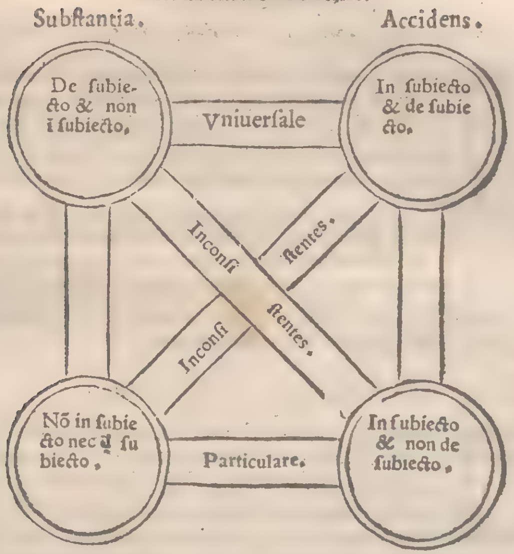
De complexis, & incomplexis. *Cap. II.*

EOrum, quę dicuntur, alia quidem secundum complexionem dicuntur, alia uerò sine complexione. Et ea igitur, quę secundum complexionem dicũtur, sunt: vt homo currit, homo uincit. Ea uerò, quę sine complexione dicũtur, sunt: vt homo, bos, currit, vincit. Eorum quæ sunt, alia de subiecto aliquo dicuntur, in subiecto uerò nullo sunt, vt homo de subiecto q̃dem dicitur quodam homine, in subiecto uero nullo est. Alia autem in subiecto quidem sunt, de subiecto autem nullo dicuntur. In subiecto verò esse dico, quod cum in aliquo sit, nõ sicut quędam pars, impossibile est esse sine eo, in quo est: vt quædam grammatica in subiecto quidẽ est, in anima, de subiecto uero nullo dicitur. Et hoc album in subiecto quidem est corpore. omnis. n. color in corpore est. Alia vero de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt: vt scientia in subiecto quidẽ est, in anima: de subiecto uerò dicitur, ut de grammatica. Alia uerò neq; in subiecto sunt, neq; de subiecto aliquo dicuntur, vt quidã homo, & quidã equus. Nihil. n. talium neq; in subiecto est, neq; de subiecto aliquo dicitur. Simpliciter aũt quæ sunt indiuidua, & numero singularia, de subiecto nullo dicuntur: in subiecto autem nihil aliqua prohibet esse: quędam. n. grammatica in subiecto est, at de subiecto nullo dicitur.

Dici de subiecto, hic aliud nõ est, quam superius de inferiori prædicari.

4. ph. t. c. 23

A

Complexionũ conſiſtentium, & in conſiſtentiũ deſcriptio.

B

DIſpoſitionum autem ſignificatarum per dictiones, quędã ſunt ſimplices, vt,
homo & equus: quędam compoſitę ſignificatę per compoſitas dictiones, vt
homo eſt, vel equus currit: eorum, quæ ſunt, quædam prædicãtur de ſubie
cto, & non ſunt in ſubiecto.ſ.quæ denotant de omni, de quo prædicantur ſubſtã-
tiam, & quidditatem eius, & non denotant omnino aliud, quã ſubſtantiam eius:
& hæc eſt ſubſtantia vniuerſalis, vt animal, & homo: qm̃, cũ prędicantur de ali
quo, notificãt ſubam & quidditatẽ eius, non rem aliquã omnino extra quiddita-
tẽ. Quędã vero ſunt in ſubiecto.ſ.nõ ſicut pars eius, & nõ poſſunt eſſe ſine ſubie
cto, neq; prædicantur de ſubiecto omnino.ſ.in eo qđ quid eſt: & hoc eſt accidẽs
ſingulare demonſtratum, vt hęc nigredo demonſtrata, & hæc albedo exiſtens in
C corpore demonſtrato: qm̃ omnis color eſt in corpore. Quædã aũt prædicãtur
de ſubiecto, & ſunt in ſubiecto, ſ. prædicantur de duobus: de vno cuius notificat
qdditatẽ eius: de alio vero nõ: quia ſunt pars ſubſtãtię illius, cuius denotãt quiddi
tatẽ: ſed nõ ſunt pars illius ẽntiæ, cuius non notificant quidditatẽ: ſed eſſe eorũ
eſt in ſubiecto: & hoc eſt accidẽs vniuerſale: vt prædicatio ſcientiæ de anima, &
de grãmatica, nã grãmatica eſt ſciẽtia, & ſciẽtia eſt in anima: cũ aũt p̃dicatur de
grãmatica, denotat ẽntiã eius: qm̃ eſt genus cõueniẽs, vt rñdeatur ad qd eſt grã-
matica: cũ aũt p̃dicatᷣ de aĩa, & dr̃ eſſe in aĩa ſciẽtia, denotat aliqd extra ſubam
eius. Quędã aũt non prædicãtur de ſubiecto oĩno.ſ. p̃dicatione denotãte ſubam
eius. neq; ſunt in ſubiecto.ſ. quia nõ p̃dicantur de ſubiecto, denotãdo aliquid ex-
tra ſubam eius: & hæc eſt ſuba ſingularis demõſtrata, vt Sor. & Plato. quæ non
p̃dicantur de aliquo naturaliter p̃dicatione denotãte ſubam ſubiecti, neq; prædi
catione nõ denotãte ipſum: ergo ſuba tam cõis, quã ſingularis eſt id, qđ non eſt
in ſubiecto oĩno: & accidens ſiue vniuerſale, ſiue ſingulare eſt id, qđ eſt in ſubie
cto: & vniuerſale, ſiue accidens ſit, ſiue ſubſtantia eſt id, qđ dicitur de ſubiecto,
& indiuiduum tam accidens, quam ſuba eſt id, qđ non dicitur de ſubiecto: deinde
diuerſificatur vniuerſalis ſubſtantia a ſingulari eius, quia vniuerſalis dicitur de
ſubiecto, ſingularis vero non.

Prima Regula. *Cap. III.* D

QVando alterū de altero prædicatur ut de subiecto: quæcunq; de eo, quod prędicatur, dicuntur, omnia etiam de subiecto dicentur: Vt homo de homine quodam p̄dicatur, animal uero de homine, ergo & de quodam homine animal prædicabitur. quidam enim homo, & homo est, & animal.

QVando prædicatur aliquid de subiecto prædicatione denotante substantiā eiusdem, deinde prædicatur de illo prędicato aliud prædicatū denotans etiā substantiam eius, ipsum etiam denotat substantiam illius subiecti, cuius denotauit prædicatum primum: vt homo, cum prædicatur de Sor. & Plato. denotat substantiam eorum, & cum de homine prædicatur prædicatum secundum denotans substantiam eius, vt animal, tunc necessarium est vt denotet substantiā Sor. & Pla. quorum substantiam denominauit homo.

Secunda Regula. *Cap. IIII.* E

Vide, 1. top. cap. 4. & 6. top.

DIuersorum generum & non subalternatim positorum, diuersę sunt species, & differentię: Vt animalis, & scientię. Animalis enim differentię sunt, gressibile, bipes, & volatile, & aquatile. Scientię vero nulla earum est: neq; enim scientia á scientia differt, in eo quod bipes est. Subalternorum verò generum, nihil prohibet easdem esse differētias: superiora enim de iis, quæ sub ipsis sunt generibus prędicantur: quare quęcunq; differentiæ prædicati fuerint, eædem erunt etiā subiecti.

Alia litera, suprema nō prędicantur de quolibet generū existentium sub gn̄e supremo, & dr̄iæ diuidētes genus sup̄mū, nō cōstituentes genera subta existētia, sub eadē necessitate diuidūt illā, sicut genus supremum.

GEnera diuersa, & non sub ordinata alia sub aliis, scilicet non subalternata, differentias habent diuersas in specie: vt differentiæ diuidentes animal, sicut gressibile, & volatile, vel aquatile sunt aliæ, quam differentiæ diuidentes scientiam: nam animal est sub genere substantiæ: scientia vero sub genere qualitatis: qualitas autem, & substantia sunt genera suprema, non posita alia sub aliis. Genera autem subalterna, nihil prohibet opinari differentias ipsorum esse eiusdem speciei, vt animal, quod diuiditur per aquatile, & terrestre, & diuiditur per ea nutribile: animal autem ordinatur sub nutribili. Causa aūt huius est, q̄ differentiæ diuidentes genus * supremum, prædicantur necessario de generibus existentibus sub genere ipso supremo, eo quod ipsum supremum prædicatur de quolibet generum existentium sub genere supremo. Cum igitur differentiæ, diuidentes genus supremum, non constituent genera subalterna existentia sub eo, necessario diuidunt illa, sicut genus supremum: quia, cum prædicentur, & non constituunt, erunt diuisiuæ. F

De decem prædicamentis generatim. *Cap. V.*

Diuisio.

Decē genera generalissima.

EOrum, quæ secundum nullam cōplexionem dicuntur: singulum, aut Substantiam significat, aut Quantitaté, aut Qualitaté, aut ad Aliquid, aut Vbi, aut Quando, aut Situm esse, aut Habere, aut Agere, aut Pati. Est autem Substantia quidem, vt figuraliter dicatur, vt homo, equus. Quantitas autem, vt bicubitum, tricubitum. Qualitas, vt

A album,grammaticum.Ad aliquid,vt duplum,dimidium,maius.Vbi
verò,in foro,in Lycio.Quando autem,vt heri,ſuperiore anno. Sitũ
vero eſſe,vt iacet,ſedet. Habere autem,ut calceatum eſſe, armatum
eſſe.Agere uerò,ut ſecare,urere.Pati,ut ſecari,uri. Singula igitur eo- Concluſio.
rum,quæ dicta ſunt, ipſa quidem ſecundum ſe,in nulla affirmatione
dicuntur,uel negatione.Horum autem ad ſeinuicem complexione,
affirmatio,uel negatio fit.Videtur autem omnis affirmatio uel uera,
uel falſa eſſe: eorum autem, quæ ſecundum nullam complexionem
dicuntur,nullum neq; uerum, neque falſum eſt:ut homo,album,cur
rit, uincit.

Dictiones vero ſimplices ſignificãtes ſimplicem intellectum,ex neceſsitate ſi
gnificant vnam decem rerum, ſcilicet aut ſubſtantiam, aut quantitatem,
aut qualitatem,aut ad aliqd,aut vbi,aut quando, aut ſitum, aut habere,aut
agere, aut pati. Subſtantiam, vt homo & equus. quantitatem,ut bicubitum tri
cubitum. qualitatem, vt album & ſcientia. ad aliquid, vt duplum & dimidiũ.
vbi vt de domo. quando vt heri. ſitum vt iacens ſedens: habere,vt calciamen
B tum aut armamentum. agere vt vrere & ſecare. pati ſecari & vri. Singula
autem iſtorum,quando accipiuntur ſeparatim, non ſignificantur per affirmatio
nem neq; per negationem. quando autem componuntur, tunc accidit af-
firmatio & negatio, ſicut dicimus, hæc eſt quantitas, hæc non eſt quantitas.&
cum affirmatio & negatio ſunt, veritas intrat & falſitas: intentiones * enim ſim
plices non recipiunt veritatem,neq; falſitatem: vt homo per ſe,& album per ſe, *A.l.res autem.
niſi cum componuntur,vt homo eſt albus,poſsibile enim eſt vt hic ſermo ſit ve-
rus, vel falſus: ergo, cum compoſitione accidit affirmatio & negatio, & veri-
tas & falſitas.

De ſubſtantia. Cap. VI.

SVbſtantia autem quæ proprie,& principaliter, & maxi-
me dicitur, eſt, quę neq; de ſubiecto aliquo dicitur, neq; 5. met.te.15. Definitio ſubſtantiæ primæ.
in ſubiecto aliquo eſt:vt quidam homo,&quidam equus.
Secundę autem ſubſtantię dicuntur ſpecies, in quibus eę
C (quę principaliter ſubſtantię dicuntur)inſunt, & eę quidem, & ha- Definitio ſecundæ ſubſtantiæ.
rum ſpecierum genera:vt quidam homo, in ſpecie quidem eſt in ho-
mine,genus verò ſpeciei animal eſt.ſecundæ igitur hę ſubſtantię di-
cuntur:vt eſt homo,atq; animal. Manifeſtum eſt autem ex iis,quę di
cta ſunt,quoniam eorum quę de ſubiecto dicuntur,neceſſe eſt & no-
men,& rationem de ſubiecto prędicari:vt homo de ſubiecto quodã
homine dicitur, prędicatur etiam & nomen:hominem enim de quo
dam homine prędicabis, & ratio quoque hominis de quodam homi
ne prędicabitur.quidam enim homo,& homo eſt,& animal rationa-
le,mortale:quare & nomen,& ratio de ſubiecto prędicabitur.Eorum
uerò quę in ſubiecto ſunt,in plurimis quidem neq; nomen,neq; ra-
tio prędicabitur de ſubiecto: in aliquibus autem nomen quidem ni-
hil prohibet prędicari aliquando de ſubiecto,rationem uero impoſ-
ſibile eſt:vt album cum in ſubiecto ſit corpore,prędicatur,de ſubie-
cto(dicitur enim corpus album)ratio verò albi nunquam de corpo

re predicabitur. Alia uero omnia aut de subiectis dicũtur primis sub D
stantiis; aut in subiectis eis sunt. Hoc autem manifestum ex iis, quę p singula proponuntur: vt animal de homine prędicatur, ergo & de quodam homine animal prędicabitur. Nam, si de nullo quorundam hominum, neque omnino de homine. Rursus color in corpore est, ergo & in quodam corpore. Nam si nõ in aliquo esset singulorum, nec omnino in corpore: quare alia omnia aut de subiectis primis dicuntur substantiis, aut in subiectis eis sunt.

Corollariũ. Non ergo existentibus primis substantiis, impossibile est aliquid aliorum esse. Omnia enim alia aut prędicantur de eis, aut in subiectis eis sunt: quare non existentibus primis substantiis, impossibile est aliorum aliquid esse.

Conclusio 2 Secundarum vero substantiarum, magis substantia est species, quàm genus. Propinquior enim est primæ substantiæ: si quis enim asignet primã substantiam quid est, euidentius, & conueniẽtius asignabit speciẽ, quam genus asignans: vt hominem quendam manifestius asignabit, hominem, quam animal asignans. Illud enim proprium magis E
cuiusdam hominis, hoc autem communius. Et cum quandam arborem asignauerit, manifestius asignabit asignando arborem, quã plantam. Amplius Primę substantię ideo quod aliis omnibus subiiciuntur, & omnia alia uel de ipsis prædicantur, uel in ipsis sunt, ppter hoc maxime substantiæ primæ dicuntur. Quemadmodum autẽ primæ substantię ad alia omnia se habent, sic & species ad genus se habet. Subiicitur enim species generi, genera enim de speciebus prędicantur: species autem cum generibus non conuertuntur. Quare & ex his species genere magis substantia est:

Conclusio 3 Ipsarum verò specierũ, quęcunq; non sunt genera, nihil magis alterum altero substãtia est. Nihil enim familiarius asignabis de quodam homine, hominem asignando, quam de quodam equo, equum.

Cõclusio 4 Similiter autem & in primis substantiis, nihil magis alterum altero substantia est. Nihil enim magis quidam homo substantia est, quàm quidam bos.

Cõclusio 5 Meritò autẽ post primas substantias, sola aliorum omnium species, & genera se- F
cundę substantiæ dicuntur: sola enim hæc, eorum, quæ prædicantur, primam substantiam indicant. Quendam enim hominem si quis asignauerit quid est, speciem quidem, quam genus, asignando familiarius demonstrabit, & manifestius faciet, hominem asignando, quàm animal. Aliorum verò, omnium quicquid asignauerit quis, asignabit extraneè, velut album, aut currit, aut aliud quodcũque talium asignans: quare meritò hæ solę aliorum secundæ substantiæ dicuntur. Amplius, Primæ substantiæ, eò ꝙ aliis omnibus subiiciuntut, & omnia alia de illis prædicantur, vel in ipsis sunt, propriissimæ substantiæ dicũtur. Sicut aũt primę substantiæ ad alia omnia se habent, ita genera, & species primarum substantiarum ad reliqua omnia se habent: de his enim reliqua omnia prædicãtur: quendã enim hominem dices grãmaticum esse, ergo & hominem, & animal

A grãmaticum dices. Similiter autem & in aliis. Cõmune autẽ omni substantiæ, est in subiecto non esse. Prima nanq; substantia, nec in subiecto est, nec de subiecto aliquo dicitur. Secundarum vero substantiarũ constat quidem etiam, sic, quia nulla est in subiecto. Homo enim de subiecto quidem quodam homine dicitur, in subiecto verò nullo est, neq; enim in quodam homine homo est: similiter autem & animal de subiecto quidem dicitur quodam homine, non etiã est animal in quodam homine. Amplius, Eorũ, quæ in subiecto sunt, nomen quidem de subiecto aliquando nihil prohibet prædicari, rationem verò impossibile est: secundarum uerò substantiarum de subiecto ratio prędicatur, & nomẽ: rationem autem hominis de quodam homine prędicabis: & animalis similiter. Quare non erit eorũ substantia, quæ sunt in subiecto. Non est autem proprium substantię hoc, sed & differentia eorũ est, quę non sunt in subiecto. Bipes enim, & gressibile de subiecto quidem quodam homine dicitur, in subiecto Commu. 1

B verò nullo est: neq enim in homine est bipes, neq; gressibile: ratio quoque differentiæ de illo prædicatur, de quocunq; ipsa differentia dicitur. Velut, si gressibile de homine prædicatur, & ratio gressibilis de homine prædicabitur: est enim homo gressibilis. Non vos verò conturbent substantiarum partes, quæ ita sunt in toto, quasi in subiecto sint, ne fortè cogamur eas non esse substantias confiteri: nõ enim sic in subiecto esse dicebantur, quasi partes essent. Inest autem substantiis, & differentiis omnia vniuocè prędicari. Omnia enim, quæ ab his prædicata sumuntur, aut de indiuiduis prædicantur, aut de speciebus. à prima nanque substantia nulla est prædicatio: de nullo enim subiecto dicitur: secundarum uerò substantiarum, species quidem de indiuiduo prædicatur, genus uerò & de specie, & de indiuiduo. Similiter autem & differentię, & de specebus, & de indiuiduis prædicantur: & rationem quoque suscipiunt primę substantię specierum, & generum, & species generis. Quęcun- Dubium. Solutio. Comm. 2

C que enim de prędicato dicuntur, eadem et de subiecto dicentur. Similiter autem rationem differentiarum suscipiunt species, & indiuidua. Vniuoca autem sunt, quorum & nomen commune est, & ratio eadem: quare omnia, quę à substantiis, & differentiis sunt, uni uoce prędicantur. Omnis autem substantia videtur hoc aliquid significare, & in primis quidẽ substantiis indubitabile, & uerum est, quoniam hoc aliquid significant. Indiuiduum enim, & unum numero est, quod significatur. In secundis vero substantiis videtur quidem similiter, propter, appellationis figuram, hoc aliquid significare, quãdo quis dixerit hominem, vel animal, non tamen verum est, sed magis quale aliquid significant: neq; enim vnũ est qđ subiectum est, quemadmodũ primę substantię, sed de pluribus homo dicitur, & animal. Non aũt simpliciter quale quid significat, quemadmodũ albũ (nihil enim aliud significat album, quam qualitatẽ) at species, & ge- Comm. 3.

nus circa ſubſtantiam qualitatem determinant, qualem enim quan-dam ſubſtantiam ſignificant: plus autem in genere determinatio fit, quàm in ſpecie: dicens enim animal, plus complectitur, quàm qui ho-

Commu. 4.

minem. Ineſt autem ſubſtantiis nihil illis eſſe cõtrarium. Primę enim ſubſtantię quid erit contrarium? ut cuidam homini, uel cuidam ani-mali, nihil eſt contrarium. At vero nec homini, nec animali aliquid

Commu. 5.

eſt contrarium. Non eſt autem hoc ſubſtantiæ proprium, ſed etiam multorum aliorum, vt quantitati: bicubito enim, vel tricubito nihil eſt contrarium: at vero nec decem, nec alicui talium: niſi fortè quis multum pauco dicat eſſe contrarium, uel magnum paruo. Determinatorum vero quantorum nullum nulli eſt contrarium. Videtur autem ſubſtantia non ſuſcipere magis & minus. Dico autem non, quoniam ſubſtantia non eſt à ſubſtantia magis & minus ſubſtantia (hoc enim dictum eſt quoniam eſt) ſed quoniam vnaquęque ſubſtantia, hoc ipſum quod eſt, non dicitur magis et minus: vt ſi eſt hæc ſubſtantia, homo, non erit magis & minus homo, nec ipſe à ſeipſo, nec alter ab altero, non enim eſt alter altero magis homo, ſicut eſt album alterum altero magis album, & alterum altero magis bonum: ſed & ipſum à ſe magis & minus dicitur: vt corpus cum ſit album, magis nunc album eſſe dicetur, quàm prius: & cum calidum ſit, magis & minus calidum dicitur. Subſtantia vero non dicitur magis neq; minus: nihil enim homo magis nunc homo, quàm prius dicitur: neq; aliorum quicquam, quæ ſubſtantiæ ſunt: quapropter non recipiet ſubſtantia magis & minus.

Quod quãti tati nihil ſit cõtrariũ, fuſius videbitur in prædicamẽto quãtitatis. Nullum nulli eſt contrariũ. quæ negationes negãt, & tantũ eſt, ac ſi dicatur, nullum alii cuilibet eſt cõtrariũ.

Commu. 6.

Maximè verò proprium ſubſtãtiæ eſſe videtur, quod cum vnum, & idem numero ſit, contrariorũ ſuſceptiuum eſſe: quale in aliis quidem non habet quiſquam qđ proferat, quæcunq; non ſunt ſubſtantiæ, quod cum ſit vnum numero, ſuſceptibile contrariorum ſit velut color, qui eſt vnus, & idem numero, non dicitur albus, & niger: neq; eadem actio, & una numero, praua, & ſtudioſa. ſimiliter autem et in aliis quęcunq; non ſunt ſubſtantię. Subſtantia verò cum vnum, & idem numero ſit, capax contrariorum eſt: vt quidam homo, cum unus, & idem ſit, aliquando quidẽ albus, aliquando fit niger, & calidus, & frigidus: & prauus, & ſtudioſus: in aliis autem nullis, aliquid tale videtur. Niſi quis forſitan

Obiectio.

inſtet, dicens orationem, & opinionem contrariorum eſſe ſuſceptibilia: eadem enim oratio vera, & falſa videtur eſſe: veluti ſi vera ſit oratio, ſedere quendam, eo ſurgente ipſa eadem falſa erit: ſimiliter autẽ & de opinione, ſi quis enim verum putet aliquem ſedere, ſurgente eo falſo putabit eandem, de eodem opinionem habẽs. Sed & ſi quis hoc ſuſcipiat, tamen modo differt: nam ea, quę in ſubſtantiis ſunt, ipſa quidem mutata ſuſceptibilia ſunt contrariorum. Frigidum enim ex calido factũ mutatum eſt (alteratum enim eſt) & nigrũ ex albo,

Solutio.

& ſtudioſum ex prauo: ſimiliter aũt & in aliis vnumquodque eorum mutationẽ ſuſcipiens, ſuſceptibile contrariorum eſt. Oratio nanq;

& opinio

A & opinio, ipſa quidem immobilia omnino perſeuerant: cum vero res mouetur, contraria circa ipſam fiunt. Oratio nanque eius, quod ſedeat aliquis, permanet eadem: cum vero res mota ſit, aliquando quidem vera, aliquando autem falſa dicitur. Similiter autem eſt in opinione, quapropter ſaltem hoc modo, proprium ſubſtantiæ eſt, vt ſecundum mutationē ſuiipſius ſuſceptibilis ſit contrariorum. Si quis autē recipiat etiam hæc, orationem, & opinionē ſuſceptibilia eſſe cō-

Alia ſolutio

trariorum, non eſt hoc verū. Oratio nanque, & opinio non in eo ꝙ ipſa aliquid recipiāt, contrariorum ſuſceptibilia eſſe dicuntur, ſed eo ꝙ circa alterū aliqua paſsio facta ſit. nam in eo ꝙ res eſt, aut non eſt, in eo ēt oratio vera, vel falſa eſſe dicitur, non in eo ꝙ ipſa ſuſceptibilis ſit contrariorū.

Idē īfra cap. de priori. & 9.me.t.c.21.

Simpliciter enim a nullo, neque oratio, neque opinio mouetur: quapropter non erunt ſuſceptibilia contrariorū, cum nulla contrarii ſit paſsio in eis facta: verum ſubſtantia in eo ꝙ ipſa contraria recipiat, in hoc ſuſceptibilis eſſe contrariorū dicitur. Lan-
B guorem enim, & ſanitatem ſuſcipit, & candorem, & nigredinem, & vnumquodque talium ipſa ſuſcipiendo, contrariorum ſuſceptibilis eſſe dicitur. Quare proprium erit ſubſtantiæ hoc, ꝙ cum vnum, & idem numero ſit, ſecundum ſuiipſius mutationem, ſuſceptibilē contrariorum eſſe. De ſubſtantia quidem hæc dicta ſunt.

ET HAEC pars diuiditur in ſex diuiſiones: in prima diuiſione rememoratur prædicamentum ſubſtantiæ: in ſecunda prædicamentum quantitatis: in tertia prædicamentum relationis: in quarta prædicamentum qualitatis: in quinta prædicamentum actionis, & paſsionis: in ſexta prædicamentū poſitionis, & quando, & vbi, & habere.

Diuiſio prima: & huius diuiſionis. 14. ſunt differentiæ. In prima docet quod ſubſtantia eſt duorum modorum, prima, ſcilicet & ſecunda, & tractat de vnaquaque ipſarum. In ſecunda docet quid ſint ipſæ ſubſtantiæ ſecundę. In tertia inſtruit, ꝙ ſubſtantiarū ſecundarum ſunt illę, quæ dicuntur de ſubiecto: & earum ſemper proprium eſt quod nomē ipſarum, & definitio, prædicatur de ſubiecto ipſarum: & quod illud non inuenitur in illis, quæ ſunt in ſubiecto, quæ dicuntur accidentia. In quarta docet, quod omne, quod eſt præter
C ſubſtantiam primam, indiget in eſſe ſuo ſubſtantia prima. In quinta docet, quod ſpecies ex ſubſtantijs ſecundis, dignior eſt vt ſit ſubſtantia, quam genus: & ſubſtantiæ primæ, quæ ſunt indiuidua, digniores ſunt in hoc quam ſpecies: & quod cauſa in hoc eſt quaſi ſimilis, ſcilicet in hoc, ꝙ ſi indiuiduum dignius eſt nomine ſubſtantiæ, quam ſpecies, ſic ſpecies dignior eſt nomine ſubſtantię, quam genus. In ſexta inſtruit, quod ſubſtantiarum ſecundarum, quę ſunt in ordine vno, non eſt vna dignior vt ſit ſubſtantia, quam alia, & ſic etiam primarum. In ſeptima docet modum, ſecundum quem dignę ſunt ſpecies inuentę in hoc prędicamento, & genera vt nominentur ſubſtantię ſecundę, & ſunt prędicata de ſubiecto abſque prędicatis in ſubiecto, quę ſunt accidentia: & modum, ſecundum quem docet, vt indiuidua nominentur ſubſtantię primę. In octaua deſignat ſubſtantiam abſolute ſingularem, aut vniuerſalem, & affert in ea proprietates ſeparantes inter ſubſtantias ſecundas, & accidentia abſoluta. In nona docet, ꝙ in iſtis proprietatibus, quibus differunt ſubſtantię ſecundę, & accidentia, communicant cum eis differentię. In decima docet, quod omnes ſubſtantię ſecundę, & differentię ſunt ex vniuocis. In vndecima rememoratur dubitatio, qua exiſtimatur ſubſtantias ſecundas accipi pro primis, & quod ſunt ſpeciei vnius. In duodecima docet, quod ve-

re proprium est ex proprietatibus huius prędicamenti, ꝙ non habet contrarium, & quod in hac proprietate communicat ei aliquod prædicamentorum aliorum. In tertiadecima docet, quod ex proprietatibus huius prædicamenti est, quod non recipit minus neque plus, & quod alia prædicamenta recipiunt ea. In quartadecima docet, quod dignior proprietatum prædicamenti substantiæ est, quod recipit contraria, & disputat ad hoc, & soluit dubitationem accidentem in hoc.

DIVISIO PRIMA.

Sermo de substantia.

Vide 1. ph. cõ. 5.

Differentia prima, & substantiarum duo sunt modi, primæ, & secundę: substantia namque disposita ꝙ sit prima, & ipsa est dicta substantia secundum veritatem, & anterioritatem, & est singulare substantiæ, cuius præcessit designatio, scilicet ꝙ non dicitur de subiecto, neque est in subiecto, verbi gratia, homo, cui innuitur hic, & equus, cui innuitur hic.

Differentia secunda, illæ autẽ, in quibus dicitur, ꝙ ipsæ sunt substantiæ secundæ, sunt species, in quibus inueniuntur singularia secundum modum similitudinis inuentionis partis in toto, & genera harum specierum etiam, verbi gratia, quia Sortes, cui innuitur ꝙ est in specie eius, scilicet in homine, & homo in genere, suo quod est animal: ergo Sortes, cui innuitur, est substantia prima, & homo prædicatum de ipso, & animal, ambo sunt substantiæ secundæ.

Differentia tertia, & manifestum est ex eo, quod dictum est in proœmio huius libri, ꝙ eorum, quæ dicuntur de subiecto, & sunt substantiæ secundæ, iam opus est necessario nomen, & definitionem prædicari de illo subiecto, verbi gratia, quia nomen hominis dicitur vere de Sorte, cui innuitur, & similiter eius definitio, quia nos dicimus de Sorte quia ipse est homo, & dicimus de eo ꝙ est animal rationale, quod est definitio hominis vere: quæ autem dicuntur in subiecto, sunt accidentia, secundum plurimum non prædicantur de subiecto, cui non innuitur nomen, neque definitio, verbi gratia, albedo, ipsa nanque non prædicatur de corpore, vt dicatur corpus est albedo, neque definitio eius, vt dicatur ꝙ corpus est color disgregans visum: accidit autem iam in aliquo subiectorum * vt prædicetur nomen absque definitione, verbi gratia, sermo noster in lingua arabica de raharim, nummus est percussio æris imperialis: sed definitio percussionis non prædicatur de rahari, sed consignificatur super illum, per nomina denonimata, iam vere dicuntur de subiecto nomina ipsorum & definitiones, sed definitio non prædicatur de subiecto prædicatione demonstrante substantiam eius, sicut prædicantur definitiones substantiarum de ipsis subiectis, verbi gratia, quia album est in subiecto, id est, in corpore, & corpus iam disponitur per ipsum, & prædicatur de ipso, & dicitur quod ipsum corpus est album, definitio vero albi non prædicatur penitus de corpore ex parte, qua monstrat substantiam ipsius.

Moneta est ĩpressio vel pcussio Regis: definitio cũ pcussionis nõ prędicatur de moneta.

* 2. l. siue sit ex eo secundũ quod dicit de subiecto: aut ex eo quod est in subiecto indiget substãtijs primis.

Differentia quarta, & omne, quod est præter substantias primas, quæ sunt singularia, * aut est ex eo, secundum quod dicitur de subiecto, aut ex eo, quod est in subiecto: & illud est manifestum per inquisitionem, & inductionem, scilicet ipsa indigere subiecto, verbi gratia, quia animal nempe vere prædicatur de homine, propter vere ipsum dici de homine quodam, cui innuitur: quia nisi verificaretur de aliquo singularium hominum, non verificaretur prædicatio eius de homine, qui est species: & similiter species coloris quippe verificatur prædicatio in corpore propter inuentionem eius in corpore aliquo, cui innuitur hoc: necesse est ergo quod illud, quod est præter substantiam primam, aut dicatur de ipsa, aut in ipsa sit, id est, de substantia prima, aut in ipsa: & post quam illud est ita, si non inueniatur substantia prima, non est via ad inuentionem alicuius ex substantijs secundis, neque ex accidentibus.

Differentia quinta. d. & substantiarum secundarum species digniores sunt nominari substantiæ, quam genera, quia propinquiores substantijs primis sunt, quam genera: quia, cum respondetur per vnũquodque ipsorum duorum ad in-

A terrogationem quid est singulare, ꝙ est substantia prima: responsio conueniēs est ex vi quæstionis in eo, ꝙ quid est: sed responsio per speciem ad quæstionem per quid, est completioris doctrinæ significans: singulare enim innuitur fortius & cōueniētius ei, q̄ ꝙ est responsio per genus illius, verbi gratia, respōsio respondentis ad quæstionē quid est Sor. ꝙ est homo, est completius docens sortem, quā ꝙ respondeatur quod est animal, quoniā humanitas Sort. est magis proprium q̄ animalitas: & ita est communis dispositio ipsius cum proprio: & ita hoc est vnum, quo apparet quod species digniores sunt nomine substantialitatis q̄ genera. Et signum aliud etiā est: quia, ex quo substantia prima prædicatur sic, quippe nomine similiter & definitione: illa inuenitur dignior substantijs secundis, & accidentibus: propterea cæteræ rerū, aut prædicantur de ipsis, aut sunt in ipsis. Et est dispositio generū apud species ipsas dispositio omnium rerum apud substantias primas, scilicet quia substantiæ primæ sunt substantialiores * ceteris rebus sicut species est substantialior generibus: quia genera prædicantur etiā de ipsis speciebus, sicut reliquæ rerū prædicantur de substantijs: & non conuertitur res, vt prædicentur species de generibus, sicut non conuertitur res in reliquis rerū in prædicatione, vel cum substantijs primis, scilicet quia non prædicantur substantiæ de eis, opus est necessario vt sint species *a. l. substātię subiecta.
B digniores nomine substantiæ, quam genera.

Differentia sexta, & nāque specierū substantiarū, quæ non sunt genera vna, non est dignior nomine substantiæ quā alia: non enim est responsio tua de Sorte quod est homo clarior q̄ respōsio tua de hoc ęquo, cui innuitur, ꝙ est ęquus: & iste homo, qui est de numero primarū substantiarum, dignior non est nomine substantialitatis, q̄ hic equus, cui innuitur, ꝙ est ęquus.

Differentia septima, & nāque species substantiarū primarū, & genera earum dicuntur substantiæ secundæ magis q̄ alia, quæ prædicantur in eis. ex eo ꝙ, quando respondetur per aliquā earū in responsione quid est substātia prima, est responsio notificans ipsum, quāuis sit responsio per speciē docens fortius, sed cum respondetur in illa per illud, quod est præter hoc, est responsio nō sequēs, neque proportionata quæstioni, verbi gratia, quia si responderit homo in responsione quid est Sor. ꝙ est homo, est propinquius docens, quam ꝙ est animal, nam, cū quæritur de sor, quid est, conuenientius assignatur homo quam animal: quāuis sint ambo docentes quidditatē eius: sed, si respondetur ꝙ est albus, aut bicubitus, iam erit responsio per rem extra naturā ab eo, & rem extra existentē a natura ipsius, necessariū ergo est vt dicātur hæ substātię secūdę prę ter alia ex reliquis prædicamentis: & hoc est vnum, ex quo apparet quare appropriantur speciebus substantiarum primarum & generibus ipsarū nominis
C substantiæ præter alia prædicamenta sua. Et iam apparet per hoc etiam ꝙ proportio substantiarū primarū ad reliquas res est proportio specierū substantiarum & generū ipsarū ad ea, q̄ sunt prę ter ipsa. s. aliorū vniuersaliū prædicamentorū: & est, sicut cæterę res oēs inueniuntur in eis, quemadmodū diximus, sic cętera vniuersalia p̄dicamētorū inueniūtur ī substātijs scdis. s. q̄a vniuersalia eorū inueniunt in vniuersalibus suis, sicut singularia ipsorū inueniūtur in substātijs primis, verbi gratia, q̄a grāmatica inuenit in hoīe, & bicubitū in corpore.

Differentia octaua, d. & illud, quo communicant omnes substantiæ singulares, similiter & vniuersales, est, ꝙ non inueniuntur in subiecto: & illud est quia substantiarum duo sunt modi primæ, & secundæ; primæ nanq;, sicut dictū est, nō sunt in subiecto & nō de subiecto: secūdę substantię nō sunt ī subiecto, & pp hoc iā prędicat nomē ipsarū: & definitio de subiecto, secūdę igitur de subiecto & nō in subiecto. ergo ꝙ concludit duos modos est, ꝙ non sunt subiecto. Vide secundo ph. 38.

Differentia nona d. & iam diximus ꝙ illud, quo appropriant substātię secūdę, est, qd̄ dn̄r de subiecto, & nō sunt in subiecto, cū propter hoc, iam prędicat nomē ipsarū, & definitio de subiecto, secundū ꝙ dicūtur de subiecto, & ꝙ quæ sunt in subiecto, iam accidit vt dicatur in quibusdā noīa ipsorum, quia sunt de subiecto, sed definitiones ipsorum non nisi quia hoc, quod inuenitur ex illa his substantijs secundis non est propriū eis, quia differentia est eorū, quę dicū-

tur de subiecto, & non sunt in subiecto, verbi gratia, quia rationale dicitur, quod ipsum dicitur de homine, non in eo quod est inuentum in eo, sicut inuenitur albedo in corpore. demum iam inueniuntur differentiæ, & iam ꝙ vere dicitur nomen equi & definitio de subiecto, sicut innuitur illud in substantijs secundis: quoniam rationale, & definitio eius, quę est tangens in speculatione, & cognitione prædicantur de homine ex via quid. Neque est dicendum ꝙ faciat nos errare in sermone: quoniā rationale, & vniuersaliter differentiæ inueniuntur in subiecto, & sunt res, quorum sunt differentię, sicut inuenitur rationale in homine, sic accidentia inueniuntur in subiecto, sicut inuenitur albedo in corpore: rationale.n. inuenitur in subiecto, scilicet in homine, sicut pars eius, & non est res ita in albedine cum corpore: & ideo est opus vt intelligatur ex sermone nostro in descriptione accidentiū, quod ipsa sunt in ipso, non sicut pars eius. s. quia subiectum inuenitur pręter ea. D

Differentia decima. d. ex eo, quod appropriatur substantijs secundis cū differentijs est: quia omne, quod prędicatur ex eis, prędicatur nempe prędicatione vniuoca: & illud, quia existimo ꝙ prędicatur ex eis, siue prędicatur de indiuiduis, siue de speciebus, cum non prędicantur substantię primę de aliquo penitus, species nanque prędicatur de singularibus, sicut homo de Sorte. & genera prędicantur de speciebus, & singularibus. De substantijs nanque primis iam necesse est vt prędicentur definitiones specierum suarum, & generū suorum, sicut prędicātur de eis nomina ipsarum. De speciebus nempe manifestum est, sed de generibus ipsarum patet ex eo quod precessit: & illud est, quia genus dicitur de specie, & species de substantia prima, quę est singulare. iam enim dictum est quod omne, quod dicitur de prędicato dicto de subiecto, ipsum dicitur etiam de ipso subiecto: & hęc est dispositio generis cum specie, & singulari, & ita prędicantur definitiones differentiarum de singularibus, & speciebus. Et postquam hoc est ita, & iam dictum est ꝙ res quarum & nomina sunt vniuoca, sunt quarum nomen & definitio est vna & eadem, & necesse est ergo vt sit ex proprijs differentiarum, & rerum, quę sunt in hoc prędicamento, quod prędicatio eorum de omnibus, de quibus prædicantur, sit secundum viam prędicationis rerum vniuocarum in nomine suo, non secundum viam rerum denominatiuarum nominibus suis. E

Differentia vndecima. d. Iamque putatur ꝙ omnis substantia quippe significet super substantiam, cui innuitur, quę est singulare. De substantijs nanque primis res est manifesta, quod ipsę significant super singularia, quibus innuitur: quoniam quod significatur ex nominibus ipsarum super ipsa est res vna numero, & substantiarum secundarū iam existimatur quod nomina significantia super ipsa propter assimilationem ipsarum nominibus singularium, aut propter cooperationem ipsarum * loco nominum singularium significant super illud, cui innuitur: sed non est sic: significant.n. qđ quodcunque singulare, qđ accidat cum sit subiectum huius noīs nō vnū & idem nominis significari significatione sua* super substantiam primam, & illud est, quia Sor. & Pla. significant super illud, cui innuitur tantum, sed homo & animal, super quodcunque accidat, & vniuersaliter genus, & species significant quidem super multa, sed ipsa cum hoc separant illa vniuoce ab alijs, quę sunt extra se non separatione, quæ est signum vel nota tātum.* Species nanque, & genus ponuntur ad differendum prędicatum in substantia sua ab aliquo, nisi quia genus est magis includens, quam species: & illud est, quia nomen animalis includit illud, super quod significatur nominē hominis, cum sit animal genus hominis. F

* a.l. aut ꝓ p hoc quod sit vsus ipsorū.

* a.l. & eidē sicut nominis significātis significationē suā.

* a.l. addebatur. Sicut separat albū rem dispositam p ipsum sed separat omne in substātia rei.

Differentia duodecima. d. Et ex proprijs prędicamenti substantię est, quod non habet contrarium, quia non inuenitur homini, nec animali contrarium proprie. verum in hoc proprio communicant ei pręter ipsum ex prędicamentis, verbi gratia in quantitate: non enim inuenitur bicubito, neque decem, neque alicui currenti hoc cursu contrarium, nisi dicatur quod paucum in quantitate est contrarium magno, & magnum paruo: sed species quantitatis discretę, manifestum est ex re ipsarū qđ, non sunt contrarię, vt quinq;, & tria, & decem,

A Differentia decimatertia.d.Et ex proprijs substantię est, ꝙ nõ recipit plus neque minus, neque volo quod non sit substantia dignior vt inueniatur substantia quam alia substantia, quia illud iam posuimus, cum dicimus quod particularia sunt substantię digniores substantialitate quam alia vniuersalia eorum. sed volo quod nõ prędicantur species ex ea, neque genus de singulari magis prędicatione ipsius de singulari alio, neque prędicantur de ipso magis in vno tempore quam in alio tempore. Sor enim non est magis animal, quam Pla. neque Sor. est magis animal hodie quam cras: sed hęc res alba erit intensioris albedinis quam alia, & Sor. erit magis albus hodie quam heri.

Differentia decimaquarta.d. Iamque putatur quod maxime proprium substantię est quod vna & eadem numero in seipsa, est susceptibilis contrariorũ: & hoc apparet inductione: nulla enim res eadem numero inueniri potest, quę suscipiat contraria: idem nanq; color numero non est susceptibilis albedinis, & nigredinis, neque actio vna & eadem recipit laudem, & vituperium, & ita currit res in aliis prędicamentis, quę substantia non sunt: sed substantia vna quippe & eadem inuenitur receptibilis contrariorum, verbi gratia, quia Sor. cui inuenitur nunc iustus, nunc impius, nunc calens, nunc frigens. Iamque sequitur in hac inductione dubitatio quędam propter orationem & opinionem: & illud est, quia iam putatur quod ambo recipiant contraria, &
B illud est, quia oratio, & opinio in hoc ꝙ Sor. est stans sunt verę, & cum sedet sunt falsę: iam ergo inuenitur oratio vna & eadem recipiens verum & falsum, scilicet ambo contraria, & si hoc concedatur ꝙ ipsa est recipiens contraria: tamen inter duo dicta est differentia: & illud est, quod receptibile contrariorum in substantia quippe, recipit ea in hoc ꝙ transmutantur in seipsa, & dimittit vnum contrariorum, & recipit aliud. sed oratio quidem & putatio non recipiunt verum & falsum per transmutationem in seipsis, sed per mutationem rei, a qua dependet putatio extra intellectum in re ipsa, verbi gratia, quia putatio quod Sor. sedet recipit quandam veritatem, cum Sor. sedet, & falsitatem, cum stat Sor. Erit ergo proprium substantię, secundum concessum, ꝙ hęc sit receptiua contrariorum ꝙ ipsa est, quę recipit contraria per motum in seipsa. Et dignius est vt dicamus quod hic non est receptio contrariorum: & illud est, quia oratio & putatio cum disponuntur nunc per veritatem, nunc per falsitatem, non disponuntur per illas super hoc, quod veritas sit aliquid renouatum in eis per se, & falsitas aliud in tempore alio, sicut renouatur albedo in Sor. in tempore aliquo per se, & nigredo in tempore alio. sed veritas quidem, & falsitas in oratione sunt relatio quędam, & proportio sequentes immutationem rei, in qua est putatio, vel oratio, & non renouationem alicu-
C ius rei per se. Et postquam illud est ita, tam est opus quod sit proprium substantię quod vna & eadem numero sit susceptibilis contrariorum. Et hoc est, ad quod peruenit sermo illius vltimus in substantia.

Veritas, & falsitas ĩ oratione sunt relatio quędã.

De quantitate. *Cap. VII.*

QVANTITATIS autem, aliud est continuum, aliud est discretum: & aliud quidem ex habentibus positionẽ ad seinuicem in ipsis partibus constat: aliud autem ex nõ habentibus positionem. Est autem discreta quantitas, vt numerus & oratio: continua vero, vt linea, superficies, corpus. amplius autem præter hæc tempus, & locus. Partium etenim numeri nullus est communis terminus, ad quem copulantur partes eius, vt quinque, si sunt denarii partes, ad nullum terminum communem copulãtur quinq; & quinq;, sed semper discreta sunt: & tria, & septẽ ad nullum communem terminum copulantur. Neque omnino ha-

Diuisio quãtitatis prima.
Vide 5. met. t. c. 18.

beas in numero communem terminum partium accipere, sed semper discretæ & separatæ sunt: quapropter numerus quidem discretorum est. Similiter autem & oratio discretorum est. Quòd etenim quantitas est oratio, manifestum est: mensuratur enim syllaba breui, & longa. dico autem cum voce orationem factam: ad nullum enim communem terminum particulæ eius copulantur, non enim est communis terminus, ad quem syllabæ copulentur, sed vnaquæque diuisa est, ipsa secundum seipsam. Linea vero cõtinuum est: est enim sumere communem terminum, ad quem partes eius copulantur, id est, punctum: & superficiei, lineam. Plani nanque partes ad aliquem communẽ terminum copulantur. Similiter autem & in corpore habeas sumere communem terminũ, lineam, vel superficiem, ad quam corporis partes copulantur. Est aũt taliũ & Tempus, & Locus: præsens enim tẽpus, copulatur ad præteritũ, & ad futurũ. Rursus locus continuorum est: & locum enim quendam partes corporis obtinent, quæ ad communem terminum copulantur. ergo & loci partes, quæ obtinent singulas corporis partes, ad eundem communem terminũ copulantur, ad quem & corporis partes: quapropter continuus erit & locus. Ad vnũ enim communem terminum eius partes copulantur. Amplius autem, Alia quidem constant ex partibus, quæ in eis sunt, positionem habentibus ad seinuicem: alia aũt ex non habẽtibus positionem. vt lineæ quidem partes positionem habent ad seinuicem: singulũ nanq; eorum situm est alicubi, & habes vnde sumas, & assignes vbi vnũquodque sitũ est in plano, & ad quam partem reliquarum copulatur. similiter autem & partes plani positionem habent aliquam: similiter nanque assignetur vnumquodq; vbi iacet, & quæ copulantur ad seinuicem: sed & soliditatis quoque similiter & loci. In numero autem non poterit quisquam ostendere, quemadmodũ partes eius positionem aliquam habent ad seinuicem, aut vbi iacent, aut quæ partes ad seinuicem connectuntur: neque ea, quæ temporis sunt, non enim permanent partes temporis. Quod autem non est permanens, quomodo positionem aliquam habebit? Sed magis ordinem quendam particularum dices habere, quod aliud quidem prius sit temporis, aliud vero posterius. Sed & de numero similiter, eo quòd prius numeratur vnus, quam duo, & duo quam tria, & sic habebũt aliquem ordinem, positionem vero non multum accipies. Sed & oratio similiter, nihil enim permanent partes eius: sed dictũ est, & non potest hoc amplius assumi. Quapropter non erit vlla positio partiũ eius, siquidem nihil permanent. Igitur alia ex habentibus positionem partibus constant, alia ex non habentibus positionem. Propríe autem quanta dicuntur, quæ dicta sunt: alia vero omnia secundum accidens. Ad hæc enim aspicientes, & alia dicimus quanta: vt multum dicitur albũ: eo ꝙ superficies multa sit: & actio longa, eo quòd tempus multum sit, & motus multus. Neque enim

Locus a superficie non differt, vide Aristo. in 4. Physi.

Diuisio quãtitatis secũda.

Ad positionẽ tria requiruntur, ordo partiũ, permanentia, & continuatio ad aliquẽ terminũ cõem.

Conclusio.

A horum singulum, per se quantum dicitur: vt si quis assignet quanta actio est, tempore definiet annuam, vel sic aliquo modo assignans: & album quantũ quid sit assignans, superficie definiet: quanta enim fuerit superficies, tantum album esse dicet. Quare sola proprie, & secundum seipsa dicuntur quanta, quæ dicta sunt: aliorũ vero nihil per se: sed si forte, per accidens. Amplius, Quantitati vero, nihil est contrarium. In definitis enim manifestum est, quoniam nihil est contrarium: vt bicubito, vel tricubito, vel superficiei, vel alicui talium: nihil enim illis est contrarium. Nisi quis forte dicat multum pauco esse contrarium, vel magnum paruo. Horum autem nihil est quantitas, sed magis ad aliquid. Nihil enim per seipsum magnum, vel paruum dicitur, sed eo quòd ad alterum refertur: vt mons quidem paruus dicitur, milium vero magnum, eo quòd hoc iis, quę sunt sui generis, maius sit. illud iis, quæ sui sunt generis, minus: ergo ad aliud est eorũ relatio. Nam, si per seipsum magnum, vel par-
B uum diceretur, nunquam mons quidem aliquando paruus, milium vero magnum diceretur. Rursus in vico quidem plures homines esse dicimus, Athenis vero paucos, cum sint illis multo plures: & in domo quidem multos, in theatro vero paucos, cum sint plures. Amplius, Bicubitum vero, & tricubitum, & vnumquodque talium quantitatem significat: magnum vero vel paruũ non significat quãtitatem, sed magis ad aliquid, quoniam ad aliud consideratur magnum & paruum: quare manifestũ est, quoniam hæc ad aliquid dicuntur. Amplius, Siue aliquis ponat quantitates esse hæc, siue non ponat, nihil illis contrariũ est: quod enim non potest sumi per seipsum, sed ad solam alterius relationem refertur, quomodo huic aliquid erit contrarium? Amplius, Si sunt magnum, & paruum contraria, contingit enim simul contraria suscipere, & ea ipsa contraria, contingit enim simul idem paruum esse, & magnum: est enim ad hoc
C qnidem paruum, ad aliud vero ipsum magnũ: quare idem & paruũ & magnũ eodem tempore esse contingit, quare simul contraria suscipit: sed nihil est, quod videatur simul contraria suscipere posse. Vt in substantia quidem, susceptibilis enim contrariorũ esse videtur: sed nullus simul sanus est, & æger: neq; albus, & niger est simul: nihilq; aliud simul contraria suscipiet. Et eadem sibiipsis continget esse contraria: nam, si est magnum paruo contrarium, ipsum autem idem simul est magnum, & paruũ, ipsum sibi erit contrariũ: sed impossibile est aliquid sibiipsi esse contrarium. non est igitur magnum paruo contrarium, neque multum pauco: quare vel si non ad aliquid hæc quis dicat, sed quantitatis, nihil contrariũ habebũt. Maxime autem circa locum esse videtur contrarietas quantitatis: sursum enim ei, quod est deorsum, contrarium ponunt, locum qui in medio est deorsum dicentes, eo quòd plurima distantia est medietatis ad mũdi terminos. Videntur & aliorum contrariorum ab his

Commu. 1.
Instantia 1.
Solutio.
Alia solutio
Instantia 2.
Vide ꝑ hoc Gilbert. porret. i lib. sex pricip. cap. de vbi circa finem.

Commu. 2. afferre definitionem: quę enim plurimum a seinuicem distant sub eodem genere, contraria esse definiunt. Non videtur autem quantitas suscipere magis & minus vt bicubitum: neq; enim aliud est alio magis bicubitum: neq; in numero, vt tria quàm quinq; nihil magis dicuntur, quinque quam tria: nec tempus aliud magis & minus dicitur tempus: nec in vllo eorum, quæ dicta sunt omnino magis & minus dicitur: quare quantitas non suscipit magis & minus.

Commu. 3. Proprium autem maxime quantitatis est, quòd æquale, & in æquale dicitur. Singula quęque enim earum, quæ dictæ sunt quantitatum, æqualis, & inæqualis dicitur: vt corpus, ęquale & inęquale dicitur: & numerus, & tempus, æquale, & inæquale: & oratio, æqualis, & inęqualis: similiter autem & in aliis, quæ dicta sunt, vnumquodque æquale & inæquale dicitur. In cæteris vero, quę quantitates nō sunt, non multũ videbitur æquale, & inęquale dici: vt dispositio ęqualis, & inęqualis non multum dicitur: sed magis similis, & dissimilis. & album ęquale, & inęquale non multum dicitur, sed simile, vel dissimile. Quare quantitatis maxime sit proprium, æquale, & inæquale dici.

DIVISIO SECVNDA.

Sermo de quantitate.

QVOD dicitur in hoc pręd icamento comprehenditur septem differentijs. In prima docet definitiones * quantitatis præcipuas, quæ sunt discreta, & continua, & habens positionem, & non habens. In secunda docet quot de generibus quantitatis famosis intrant sub continua, & quot eorum sub discreta. In tertia docet quod horum generum est intrans sub positione, & quod ipsorum est non intrans sub eadem. In quarta instruit, ꝙ septem numerata ex generibus quantitatis, sunt genera inuenta famosa quantitatis per se, & ꝙ alia, quæ putantur ꝙ sint quantitates, consequuntur illa ex parte inuentionis horum generum in eis. In quinta docet ꝙ de propriis quantitatis est, ꝙ non est ei contrarium, & soluit dubitationes, quibus putatur ꝙ inueniantur contraria in ea. In sexta docet, ꝙ de proprijs quantitatis etiam est, ꝙ non recipit magis & minus, sicut est dispositio in substantia. In septima docet ꝙ vere proprium quãtitatis, in quo nō cōicat aliquod aliud ab ea, est æquale & inęquale.

* a.l. partes Dę definitione pręcipuã vide 2. ꝗ anima. 30.

Differentia prima. d. Et quantitatis est continua, & discreta, & ipsius est, cuius partes habent positionem apud alias, & ipsius est, cuius partes non habent positionem.

Differentia secunda. d. Et discretæ sunt duæ, numerus, & oratio. Continuæ vero quinque, vt linea, superficies, & corpus, & quid comprehendit ea, vt est tempus, & locus. Et numerus quidem est ex quantitate discreta, quoniam quãtitas discreta est, in qua non potest fieri, vt accipiamus terminum communem ad quem continuentur partes, ipsius scilicet vna cum alia. V.g. decem, non continuantur eius partes, quę sunt quinque ad alia quinque, quę sunt partes eius alię in termino communi: * neque tria, quę sunt in eis cum septem: sed omnes partes eius, scilicet decem sunt discretę vna ab alia. De oratione autem manifestum est ex re ipsius, quia est quantum: quoniam mensuratur per partem ipsius, & illa est minus, quo possibile est loqui: & illud est incisio extensa vt e. & breui sicut a: & ipsa etiam est discreta, cum non inueniatur in partibus suis terminus communis continuans vnam alteri, & illud est quia incisiones sunt discretę, vna scilicet ab alia. Linea autem & superficies, & corpus, & tempus,

* a. l. v.g. quinque & quinque ad decē nō continuantur, qa sunt partes eius alię, & ex numero.

A & locus, sunt ex quantitate continua, quoniam possiblle est vt inueniatur in vnaquæque earum, eis communis terminus continuans vnam partium eius alteri, in linea est punctus, in superficie linea, in corpore superficies, in tempore instans. Et illud est, quia partes lineæ continuantur puncto, & superficiei partes lineæ, & in superficie partes corporis, & in tempore continuantur partes, quæ sunt præteritum, & futurum, & in loco, quia partes corporis implentes locum continuantur termino communi, necesse est quod partes loci sint etiam cõtinuatæ termino communi, & si hoc est, ita ergo est ex quantitate continua.

Differentia. 3. d. Et quantitas quidem, quæ constat ex quibusdam partibus habẽtibus positionem, vnam apud aliam, est linea, superficies, corpus, & locus. Et intentio vt sit partibus quibusdam positio apud quasdam est, vt sint omnes partes eius inuentæ simul, quia cum ipsæ non sint simul, non erit parti positio apud quandam aliam, & quod sit, vt quancunque partem acceperis, inuenias eam in parte terminata illius partis quantitatis, siue supra, siue subtus, & continuam cum parte determinata ipsius. ver. g. quia omnes partes lineæ, cum sint inuentæ simul, est positio vnius apud aliam: & vnaquæque ipsarum est in parte determinata, & continuatur parti determinatæ, & est pars, quam sequitur: & sic est dispositio in partibus superficiei, & partibus corporis, & partibus loci; quoniam partes loci sunt inuentæ, sicut partes corporis, quod implet B locum suum: siue sit locus vacuitas ipsa, aut superficies complectens corpus extra, sicut videtur Aristot. sed numeri quidem partibus non inuenitur vnumquodque istorum trium, scilicet quod sint simul, & quod sit vnaquæque earum in parte determinata & continua parti determinatæ. Et illa dispositio est in tẽpore & oratione, scilicet quod non inueniuntur partes eorum simul, cum sint partes temporis, & partes orationis, quibus non inuenitur fixio, & non consequitur prior anteriorem; sed in partibus quidem temporis, & in partibus numeri, ordo quidem est, nam quoddam temporis procedit quoddam eius quod posterius sit. Et in numero. nam duo sunt priusquam tria, sed quod sit eis positio non.

Differentia quarta d. Et ista genera sunt prima ex generibus quantitatis secundum veritatem, & maxime quantitas dicuntur, quia alia, quibus accidit quantitas per accidens, & secundario, dicuntur quantum mediante vno istorũ, de quibus dicitur quantitas secundum veritatem. verb. g. quia nos dicimus, quod ista albedo, cui innuitur, est magna, propterea quia est in superficie magna. & ita quidem dicitur in actione, quod est longa, propterea quia ipsa est in tempore longo. Et hoc apparet ex eo, quod si quæratur quanta est hæc actio dicitur vnius anni, & si quæratur quantum est hoc album, dicitur trium bra-C chiorum, aut quatuor. determinatur ergo & mensuratur actio per tempus, & album mensuratur per applicationem ad superficiem, quæ est tria brachia, vel decem, & si hæc essent quantitas per se, mensurarentur seipsis.

Differentia quinta, ex propriis quantitatis est, quod non est eis contrarium penitus, siue sit continua, siue discreta: quinque nanque tribus non sunt contraria, ita linea & superficies, neque potest vere dici, quod paucum, & multum sint quantitates discretæ contrariæ, neque magnum, & paruum sunt quantitates continuæ contrariæ per duas res, quarum vna est, quod non sunt paucum, & multum quantitates, sed relatiores, neque magnum, & paruum, multum & paucum dicuntur in relatione ad aliud, & propter hoc est possibile vt in vno, & eodem sint magnum & paruum, paucum & multum: magnum in relatione ad aliud, & paruum in relatione ad aliud. dicimus enim de monte quod est paruus, & de sisamo quod est magnum, cum paruitate sisami & magnitudine montis, & si esset aliquid paruum, aut magnum in seipsum, per hoc, quod sit dispositio stans in seipso per se, sicut albedo, quæ est in corpore non disponeretur mons aliquo modo per paruum, & sisamum per magnum, & hoc est vnũ, quo apparet ꝙ quantitati non est contrarium. s. ex parte, qua hæc sunt ex alio a prædicamento quantitatis: iamque apparet ꝙ magnum, & paruum non sunt contraria, siue posuerimus ea ex prædicamento quantitatis, siue non posueri-

mus. Et illud est, quia non intelligitur per se, sed intelligitur quidem in comparatione ad aliud. Vnde non est possibile vt ei aliquid sit cõtrarium: & illud est, B
Contraria quæ sint. quia contraria sunt illa, quorum esse cuiusq; est in vltimitate longitudinis alteri. quod aũt dicitur in relatione ad aliud, ab eo non inuenitur aliquid, quod sit in vltimitate longitudinis ab eo, cum dicatur in relatione ad res in finitas. Significatio tertia est, & est, quoniam si esset magnum contrarium paruo, inueniretur res vna recipiens contraria simul: res nãq; vna, & eadem iam disponit per hoc, ꝙ est magna & parua in relatione ad duas res. ergo si disponitur per illud scdm viam contrarietatis. s. per se, & scdm ꝙ disponitur corpus per hoc, ꝙ est album, & nigrũ, inueniretur contraria in subiecto vno: & esset possibile illud inueniri album, & nigrum, quod est falsum. Est ergo impossibile in duobus cõtrarijs, vt coniungantur in subiecto vno, & nõ in duabus partibus: sicut est impossibile illud in alijs oppositis: Et iam, si magnũ esset contrarium paruo, esset aliquid contrarium sibiipsi, qm̃ aliquid disponitur per hoc, ꝙ ipsum est magnũ & paruum. Cum aũt simul posuerimus ꝙ sint contraria, sequitur ꝙ sint illę duæ dispositiones stantes in substantia rei vnius, & eiusdem & magnum, & paruum simul: opus ergo est ꝙ sit aliquid contrariũ sibiipsi: & hoc est in vltimitate impossibilitatis. Iamq; manifestum est ꝙ magnũ & paruum, multũ & paucũ non
Dubium. sunt contraria, siue concedamus ꝙ sint quantitates, siue non. Et maius, quo putatur ꝙ contrarietas sequit̃ quantitatem, est in genere eius, quod est locus: quia locus superior, qui est conuexũ orbis, putatur contrarium loco inferiori, qui est mediũ mundi. s. locus terræ, qui est conuexũ aquæ, & cuiusdam partis aeris. videntur nãq; hæc duo loca contraria, postq̃ vnusquisq; eorũ est in vltimo elongationis, vnus. s. a suo contrario, donec non inueniatur elõgatio longior ab eo, & propter apparentiam istius intentionis in eis, inueniatur definitio reliquorũ contrariorum ab hoc nomine, & dixerũt in definitione ipsorũ ꝙ sunt illa inter, quæ est elongatio in esse vltimato lõgitudinis, cũ sunt in genere vno, & ipsi vo sunt hic per elongationem. elongationem in esse, & non elongationem in spa-
Vide 10. metaph. cõ. 13. Solutio. tio. Et vr̃, vt opinor, ꝙ sit cõtrarietas hæc sequens quãtitatem in eo, ꝙ est vbi, & non in eo, ꝙ est quãtitas, neq; in eo, ꝙ est ad aliquid, sed superius & inferius, sed hæc est res accidens relationi, sicut accidit quantitati: & propter hoc nõ est necesse ex hoc, vt credatur ꝙ sequatur relationẽ contrarietas.

Differentia sexta ex proprijs quantitatis est, ꝙ non recipit minus, neq; magis: non enim est hæc quantitas, cui innuitur bicubita, magis hac, quæ est bicubita: neq; tria magis q̃ tria: neq; etiã in tempore, dato ꝙ est magis, q̃ tempus aliud. Et in his duobus proprijs cõicant quantitas, & substantia. s. in hoc, ꝙ nõ est eis contrarium, & in eo, ꝙ non recipit minus & magis.

Differentia septima. Sed illud, quod est proprium propriorum quantitatis, est æquale & inæquale, quod est præter quantitatem, non disponitur per hoc. v. g. quia de qualitate non dicitur æquale neq; inæquale, sed dicitur simile & dissimile: & illud, quod dicimus ꝙ hæc albedo est similis huic albedini, & dissimilis, & non dicimus ꝙ est æqualis & inæqualis, nisi per accidens: erit ergo super hoc magis proprium ex proprijs quantitatis æquale & inæquale dici.

De ad aliquid. *Cap. VIII.*

Definitio: 5. met. tex. com. 20.

AD aliquid verò talia dicũtur, quæcunq; hoc ipsum quod sunt, aliorũ esse dicunt, vel quomodolibet aliter ad aliud. vt maius hoc ipsum quod est altero dicitur, aliquo enim maius dicitur: & duplum alterius dicitur hoc ipsum quod est, alicuius enim duplum dicitur: similiter autem & alia, quæcunq; huiusmodi sunt. At vero sunt etiam & hæc ad aliquid, vt habitus, dispositio, scientia, sensus, & positio. Hæc enim omnia, quæ dicta sunt,

A hæc ipsa quæ sunt, aliorum esse dicuntur, vel quomodolibet aliter ad aliud, & non ad aliud quiddam. Habitus enim alicuius habitus esse dicitur, & scientia alicuius scientia, & positio alicuius positio, & alia quidem similiter. Ad aliquid igitur sunt, quæcunque hoc ipsum quod sunt, aliorum esse dicuntur, vel quomodolibet aliter ad aliud: vt mons magnus dicitur ad alium montem (magnum enim ad aliquid dicitur (& simile alicui simile, & cætera talia similiter ad aliquid dicuntur. Sunt autem & accubitus, & statio, & sessio positiones quædam, positiones verò ad aliquid sunt: iacere autem, & stare, vel sedere, ipsa quidem non sunt positiones, denominatiuè verò dicuntur ab iis) quæ dictæ sunt) positionibus. Inest autem contrarietas in iis, quæ sunt ad aliquid: vt virtus vitio contrarium, cum sit vtrunque eorum ad aliquid: & scientia ignorantiæ. Non autem omnibus iis, quæ sunt ad aliquid, insunt contraria: duplo enim nihil est contrarium, neque dimidio, neque vlli talium. Videntur autem magis & minus ea, quæ ad aliquid sunt, suscipere. Simile enim, & dissimile magis & minus dicitur: & æquale, & inæquale magis & minus dicitur: cum vtrunque sit ad aliquid. Simile enim alicui simile dicitur, & inæquale alicui inæquale. Non autem omnia, quæ sunt ad aliquid, suscipiunt magis & minus: duplum enim non dicitur magis & minus duplum, nec aliquid talium. Omnia autem, quæ sunt ad aliquid, ad conuertentiam dicuntur. Vt seruus, domini seruus: & dominus, serui dominus esse dicitur: & duplum, dimidii duplum: & dimidium, dupli dimidium: & maius, minore maius: & minus, maiore minus. similiter autem & in aliis. Sed casu aliquoties differunt secundum locutionem: vt disciplina, disciplinati disciplina dicitur: & disciplinatum, disciplina disciplinatum: & sensus, sensibilis sensus: & sensibile, sensu sensibile. At verò aliquoties non videbitur conuerti, nisi conuenienter ad quod dicitur assignetur. Sed peccet is, qui assignat; vt ala si assignetur auis, non conuertitur, vt sit auis alæ: non enim prius conuenienter assignatum est ala auis. neque enim in eo quòd auis est, ala auis dicitur, sed in eo quòd alata est: multorum enim & aliorum alæ sunt, quæ non sunt aues. Quare, si assignetur conuenienter, & conuertitur: vt ala, alati ala est: & alatum ala alatum. Aliquoties autem forte & nomen fingere necesse erit, si non fuerit nomen impositum, ad quod conuenienter assignetur: vt remus, si assignetur nauis, non est assignatio conueniens. neque enim in eo quòd nauis est, in eo eius remus dicitur. sunt enim naues, quarum remi non sunt: quare non conuertitur. nauis enim non dicitur remi nauis. Sed fortè conuenientior assignatio erit, si sic quodammodo assignetur: remus, remitæ rei remus est, aut quomodocunque aliter: nomen enim non est positum. Conuertitur autem si conuenienter assignetur: remitum enim remo remitum est. Si-

Marginal notes: B (beside "ria: duplo enim…"); C (beside "ti, nisi conuenienter…"); Commu. 1. (beside "Inest autem contrarietas"); Commu. 2. (beside "Videntur autem magis & minus"); Commu. 3. (beside "Omnia autem, quæ sunt ad aliquid, ad conuertentiam"); Cōclusio 1. (beside "Sed casu aliquoties differunt"); Cōclusio 2. (beside "At verò aliquoties"); Aliqñ fingere noīa rebus necesse est (beside "Aliquoties autem forte & nomen fingere").

militer autem & in aliis : vt caput conuenientius assignabitur capitati caput, quàm si animalis assignetur : neque enim in eo quòd est animal, caput habet : multa enim animalia sunt, capita non habentia. Sic autem fortasse facillimè quis sumet, quibus posita non sint nomina : si ab iis, quæ prima sunt, & iis, ad quæ conuertuntur, nomina ponuntur : vt in iis, quæ prædicta sunt, ab ala alatum, a remo remitum. Omnia igitur, quæ ad aliquid dicuntur, si conuenienter assignentur, ad conuertentiam dicuntur : quoniam si ad quodlibet aliud assignentur, & non ad id, ad quod dicuntur, non conuertuntur. Dico autem quoniam neque eorum, quæ indubitanter ad conuertentiam dicuntur, & nomina eis posita sunt, nihil conuertitur, si ad aliquid eorum, quæ sunt accidentia assignentur, & non ad id, ad quod dicuntur : vt seruus, si non domini assignetur, sed hominis, vel bipedis, vel cuiuscunque talium, non conuertitur : nanque dici non potest, homo est serui homo, non enim conueniens est assignatio. Amplius, Si autem conuenienter assignetur ad id, ad qd dicitur, omnibus aliis sublatis: quæcunque accidentia sunt, relicto solo illo, ad quod assignatum est conuenienter, semper ad ipsum dicetur : vt si seruus ad dominum dicitur, circunscriptis omnibus, quæ accidentia sunt domino, vt esse bipedem, vel scientię susceptibilem, vel hominem, relicto verò solo quòd dominus est, semper seruus ad ipsum dicetur : seruus enim domini seruus dicitur. Si autem non cōuenienter ad id, ad quod dicitur, assignetur, circunscriptis omnibus aliis, relicto eo solo, ad quod assignatum est, non dicetur ad ipsum : assignetur enim seruus hominis, & ala auis, & circunscribatur ab homine esse dominum, non iam seruus ad hominem dicitur : cùm enim dominus nō sit, neq; seruus est. Similiter & de aue, si adimatur eam alatam esse, non enim amplius erit ala ad aliquid : cùm enim non sit alatum, nec ala erit alicuius. Quare oportet assignari ad id, ad quod conuenienter dicitur : & si sit nomen positum, facilis erit assignatio : si autem non sit fortasse necessarium erit nomen fingere : si autem sic assignetur, manifestum est quoniam omnia ad conuertentiam dicuntur. Videntur autem ad aliquid, simul esse natura : & in plurimis quidem verum est, in aliquibus verò non verum. simul enim duplū, & dimidium sunt : & cùm sit dimidium duplum est : & cùm sit dominus, seruus est : & cum sit seruus, dominus est. similiter autem his, & alia. Simul autem hæc auferunt seinuicem si .n. nō sit duplum, nō erit dimidium : & si non sit dimidium, non erit duplum. Similiter autem & in aliis, quęcunq; talia sunt. Non autem in omnibus relatiuis verum videtur, esse simul natura. scibile enim scientia prius videbitur esse : nanq; in pluribus subsistentibus rebus scientias accepimus, in paucis verò, vel nullo quisquam hoc perspiciet, simul cū scibili scientiam esse factā. Amplius, Scibile sublatum simul aufert scientiā, scientia uerò simul non aufert scibile. nam si scibile non sit, non erit scien

Regula.

Commu. 4.

Cōclusio. 3.

A tia, nullius enim erat ſcientia: ſcientia verò ſi non ſit, nihil prohibet eſſe ſcibile: vt circuli quadratura ſi eſt ſcibilis, ſcientia quidem eius nondum eſt, illa verò ſcibile eſt. Amplius, Animali quidem ſublato non erit ſcientia: ſcibilium verò plurima eſſe contingit. Similiter his ſeſe habent ea, quæ de ſenſu ſunt: ſenſibile enim prius, quàm ſenſus eſſe videtur: ſublatum enim ſenſibile ſimul aufert ſenſum: ſenſus verò ſenſibile non ſimul aufert. ſenſus enim circa corpus, & in corpore ſunt. ſenſibili autem ſublato, aufertur & corpus, ſenſibile enim corpus eſt: cùm autem corpus non ſit, aufertur ſenſus, quare ſimul aufert ſenſibile, ſenſum: Senſus verò ſenſibile non ſimul aufert: ſublato enim animali, ſenſus quidem aufertur: ſenſibile autem erit corpus, vt calidum, dulce, amarum, & omnia alia quęcunque ſunt ſenſibilia. Amplius, Senſus quidem ſimul cum ſenſitiuo ſit, ſimul enim ſit animal, & ſenſus, ſenſibile verò ante animal, & ſenſum eſt:

Hippocrates Chius conatus eſt circuli quadraturã demonſtrare: cuius demõſtrationẽ affert Georgius Valla ca. 8. li. 2 ſuæ Geometriæ.

B ignis enim, & aqua, & alia huiuſmodi, ex quibus ipſum animal conſtat, antè ſunt, quàm animal omnino ſit, vel ſenſus: quare prius ſenſibile quam ſenſus eſſe videbitur. Habet autem dubitationem, vtrum nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur, quemadmodum videtur: an hoc contingat ſecundum quaſdam ſecundas ſubſtantias. Nam in primis ſubſtantiis verum eſt, nam neque totæ, neque partes primarum ſubſtantiarum dicuntur ad aliquid: nam quidam homo, non dicitur alicuius quidam homo: neque quidam bos, alicuius quidam bos: Similiter autem & partes. quædam enim manus, dicitur non alicuius quędam manus, ſed alicuius manus: & quoddam caput, non dicitur alicuius quoddam caput, ſed alicuius caput. Similiter autem & in ſecundis ſubſtantiis, atque hoc quidem in pluribus: vt homo, non dicitur alicuius homo: nec bos, alicuius bos: nec lignum, alicuius lignum: ſed alicuius poſſeſsio dicitur. In huiuſmodi ergo manifeſtũ eſt, quoniam non ſunt ad aliquid. In aliquibus verò ſecundis ſubſtantiis, ha

Dubium.

C bet aliquam dubitationẽ: vt caput, alicuius caput dicitur: & manus alicuius dicitur manus: & ſingula huiuſmodi. quare hęc fortaſſe ad aliquid eſſe uidebuntur. Si igitur ſufficienter eorum, quę ſunt ad aliquid, definitio aſsignata eſt, aut nimis difficile, aut impoſsibile eſt oſtendere, quôd nulla ſubſtantia eorum, quę ſunt ad aliquid, dicitur. Si aũt non ſufficienter, ſed ſunt ad aliquid, quibus hoc ipſum eſt eſſe, ad aliquid quodam modo ſe habere, fortaſſe aliquid contra iſta dicetur. Prior verò definitio ſequitur quidem omnia ea, quę ſunt ad aliquid, non tamen hoc eis eſt eſſe, quòd ſunt ad aliquid, quòd ea ipſa quę ſunt, aliorum dicuntur. Ex his ergo manifeſtum eſt, quòd ſi quis aliquid eorũ, quæ ſunt ad aliquid, definitè ſciet, & illud, ad qđ dicitur, definitè ſciturus eſt. Palàm itaq; & ex his eſt: ſi.n. nouit aliquis quiddam, quod aliquid eſt (eſt aũt eſſe iis, quę ad aliquid ſunt, idẽ ac ad aliquid aliquo modo ſe habere) & illud nouit, ad qđ hoc aliquo mõ ſe habet. Si enim non nouit omnino ad quod hoc aliquo modo ſe ha

Definitio. 2.

Corollariũ.

bet: neq; si ad aliquid hoc aliquo modo se habet, noscet. Sed in singulis palàm hoc est: vt si quid nouit quis definitè, quia ad duplum est, & cuius duplum est, mox definitè nouit: si verò nullius definitorum nouit ipsum duplum esse, neq; si sit duplum omnino nouit. Similiter autem & hoc aliquid si nouit quis quod melius est definitè, & quo melius est statim definitè necessarium est nosse. Propter hæc, non indefinitè sciet quia hoc est peiore melius. suspicio enim hæc est, non sc entia: non enim sciuit exactè, quod est peiore melius, si enim sic accidit, nihil est deterius ipso. Quapropter palam est, quia necessarium est, si nouerit quis aliquod relatiuorum definitè, & id, ad quod dicitur, definitè nosse. Caput verò, & manus, & eorum singula, quæ substantiæ sunt, ea ipsa quæ sunt, sciri definitè possunt: ad quod verò dicantur, non est necessariũ scire. cuius enim hoc caput, vel cuius hæc manus sit, non est scire definitè: quare non erũt hæc ad aliquid. Si verò non sunt hæc eorũ, quæ sunt ad aliquid, verũ erit dicere, quia nulla substantia aliqnid eorũ est, q̃ sunt ad aliquid. Fortasse aũt difficile sit de huiusmodi rebus confidenter asserere, nisi id sæpè pertractatũ sit: dubitasse aũt de horum vnoquoq; non est inutile.

Dubitare de singulis nõ est inutile. vide pro hoc 1. topi. cap. 1.

DIVISIO TERTIA.

Sermo de prædicamento relationis.

ISTVD prædicamentum comprehenditur octo differentijs. Prima est in descriptione rerum relatiuarũ, & de numeratione earũ scd̃m maneriem exẽpli. Scd̃a in hoc, ꝙ iam inuenitur contrarietas in relatione. Tertia in hoc, ꝙ quiddam relationis recipit magis & minus. Quarta est in hoc, ꝙ ex ꝓprijs relatiuorum est, ꝙ vnũquodq; amborum redit per conuersionẽ, cum accipiunt per nomina sua significantia super ipsa ex eo, ꝙ sunt relatiua: cũ eis est nomen, aut cũ ponitur ipsis duobus nomen, q̃n non est eis ambobus nomẽ. Quinta in hoc, ꝙ duo relatiua, cũ accipiuntur per noĩa significantia super ipsa ambo, ex eo ꝙ sunt ambo relatiua, & conuertibilia dispositio, qua vnũquodq; amborũ refertur suo cõpari, cognoscitur a reliquis dispositionibus inuẽtis in ambobus relatiuis, per hoc, ꝙ cũ auferuntur reliquæ dispositiones, & remanet illa dispositio, nõ aufertur illa proportio, quæ est inter illa ambo relatiua: & cũ aufert' illa dispositio, aufertur proportio: sed, cũ accipiuntur, non quidem scd̃m ꝙ sunt relatiua conuertibilia, nõ sequit' * cũ auferuntur reliquæ res, quæ sunt in ambobus relatiuis, & remanet illa dispositio, qua proportionatur suo cõpari, vt remaneat proportio. Sexta est in hoc, ꝙ ex proprijs relatiuorũ est, ꝙ ambo inueniantur simul per naturã: & cũ aufertur vnum amborũ, ꝙ auferetur reliquum, & soluit quod accidit ex dubio. Septima, in positione eius, in quo possibile est vt dubitetur ex substantiarũ vtrum inueniatur in eis aliquid de relatione, & soluit illud dubiũ in iteratione descriptionis præcedẽtis relationis, & emẽdatione eius per conditionem rei, quæ cõsequitur relatiua vere: & data est descriptio prima per principiũ apparentiæ, & famositatis, cuius intẽtio est discipulũ facilius erudire: translatio quidẽ discipuli a re probabili ad rem certã, est leuius q̃ docere ipsum acquirere veritatem certam a principio. Octaua, s. ꝙ cum conditionatur in descriptione relatiuorũ, conditio, qua erit ambobus descriptio approprians, & decens substantiã ipsorum amborum, inuenit' ꝙ ex proprijs suis est ꝙ, cum scitur vnũ amborum, scitur & aliud necessario: et ꝙ per illud ostẽditur, ꝙ nõ ex substantia aliquid, quod numeretur ex relatione, & docet cum hoc, difficultatẽ

* alias & sequitur.

A solutionis horum dubiorum in hoc loco cum facilitate dubitationis in eis, & causa in illo est, ꝙ speculatio hæc in ipsis est secundum famosum.

Differentia prima d. Et res relatiuæ sunt, quarum quidditas, & esse dicitur in cōparatione ad aliud, siue per se, vt magnum & paruum, siue per coniunctionē proportionis, sicut idē & similia. V. g. maior enim quidditas dicitur in comparatione ad aliud: ipsum nāque est maius alio, & similiter duplū est duplum ad aliquid & habitus, & dispositio, & sensus, & scientia sunt ex relatione. cuiusnanque horū quidditas dicitur in comparatione ad rem aliam. & illud est, quia habitus est habitus ad aliquid, & scientia ad scitū, & sensus ad sensatū, & similiter magnū ad paruum, ambo. n. ipsa dicuntur in comparatione, & simile & dissimile. ipsum nanque simile, alicui simile dicitur, & accubitus, & statio, & sessio, sunt ex positione, & positio ex relatione aliquo modo. iacebit nāque, & stabit, & sedebit, non ex positione sunt, sed ex rebus denominatis ex nominibus ex positione, videlicet quæ est in prædicamento positionis.

Differentia secunda d. Iam sequitur res relatiuas ꝙ sint contrariæ, & exemplum illius sunt virtus & vitium: sunt enim relationis ambo, quæ contraria, & similiter scientia & ignorantia, vnūquodq; amborū est ex relatione, suntq; contrariæ ambæ, nisi quia non inuenitur hoc omnibus relatiuis; duplum nanque
B non habet contrarium, neque triplum.

Differentia tertia d. Et similiter recipit quoddam relatiuorū minus & magis: simile n. q; & dissimile, & æquale & inæquale vnūquodq; scilicet amborū est ex relatiuis: itaq; erit aliqd simile magis q̄ aliud simile alicui, & similiter inæquale. quoddam vero ex ipsis ipsis non recipit illud, duplum nanque non est magis, aut minus duplo.

Differentia quarta d. Et ex proprijs relatiuorum est ꝙ vtrunque ipsorum redit super suum compar in proportione conuersionis. V. g. seruus est seruus dñi, & dñs serui duplū est medietatis duplū, & medietas est medietas dupli, & similiter in residuis suis: & siue sint nomina relatiuorum diuersa, sicut duplum & dimidium, siue sint eadē, sicut amicus & frater, siue sit vnum eorū denominatū a secūdo, sicut scitū & sciētia. & sensus & sensatū: vnūquodq; nāq; istorū dr̄ in cōparatione ad illud, cui cōiungitur. Itaq; putatur ꝙ hæc proprietas nō est inuenta multis rerū relatiuarū, cū non comparatur res illi, cui nō coniungit recta relatione. i. nō inuenitur ꝙ vniuscuiusq; relatio comparetur suo cōpari ex via quid est, sed erit relatio vnius ipsorū ad aliam ex via quid est, & alterius per accidēs, aut erit vtrisque ipsorū non ex via quid est. V. g. si referamus alam plumas habenti, & dicamus plumatum habet alam, non fit conuersio. s. ꝙ ala sit plumati ala, quia non refertur ala plumato ex via quid est habens pennas, cum
C sit iam inuentum illud, cui est ala, non habens pennas: proportio ergo alæ non est ei ex parte, qua est habens pennas, neque proportio habētis pēnas ad alā est ei ex parte, qua est habēs pēnas: & ,ppterea nō erit hmōi relatio recta. Et cū cōmutatur hoc, & accipitur proportio recta: & dicitur alatū est alatū alę, & redit hic per conuersionē, & est ꝙ ala est alati ala: aut dicemus pennatum est alatum cum penna, & ala pennę est ala pēnati: quapropter, cū non fuerit relationi nomē recte significans super eā ex eo ꝙ est recta, & illud aut ambobus relatiuis, aut vni ipsorum, iam erit necessarium referenti, vt ponatur vtrisque ipsorum nomē, aut vni eorū ex eo ꝙ comparantur. V. g. quia remus, si cōparetur barcę, non erit comparatio recta. Propterea, quia, non ex parte, qua est barca, refertur ei remus, cum iam inueniatur barca, cui non est remus quemadmodum remus quippe refertur barcæ ex parte, qua est remus, & propter illud non redit in conuersione, vt dicatur ꝙ barca est barca remi, quemadmodum dicimus quod remus est remus barcæ. & si volueris vt sit relatio recta ad duo extrema accepta scdm vnam dispositionē ab ambobus, necesse vt dicat' remus est remus barcæ rematæ, tunc. n. verificat' ꝙ barca remata est barca remi, quia quemadmodū remus quidē est remus barcæ sil'r, & barca, de cuius proprietate est vt sit ei remus, est barca remi. Et exēplum illius ēt est, cū comparatur caput capitato, est relatio æqualis, sed cū comparatur animali non est ęqualis: animali nāq; non est

Inter relatiua debet esse relatio æqualis idē 5. me. t. c. 20

caput ex via, qua est animal, cum iam inueniat animal non habens caput. hæc ergo via est referenti necessaria, vt ambulet per eam in eo, ꝙ non habet nomen ex relatione. videlicet. vt ponatur ei nomen significans super relatiua ex parte, qua in relatio vtriusque æqualis, sicut dicimus in ala & remo: & cum hoc sit ita, omnia enim relatiua, cum accipiuntur secundum rectitudinem ex via, qua sunt relatiua, non ex via, qua sunt sub alio prædicamento, inueniuntur habentia hanc proprietatem semper, & est quod vtrunque ipsorum redit per conuersionem ad compar suum. sed cum refert vnum eorum ad aliud, & capitur vtrunque ipsorum transitorie, & secundum dispositionem accidentem ex dispositionibus inuentis in relatiuis consequentibus relationem, & non capiuntur secundum dispositionem, qua sunt ambo relatiua, & proportionatum vtrunque eorũ ad aliud, non redeunt conuertibiliter: & si est vtrisque nomen positum ex parte, qua sunt relatiua, multo magis, cum non est nomen significans super ipsa ex parte, qua sunt relatiua. verb. gr. quia seruus, si non comparatur domino, quod est nomen relationis, sed comparatur homini bipedi, & similibus ex rebus inuentis in eo, non redit conuertibiliter: quia homo non est homo in eo, quod est ei seruus, sed dominus est dominus in eo, quod est ei seruus, sed si accipiatur dominus loco hominis redeunt conuertibiliter.

Differentia quinta. Et proprium est huic dispositioni. s. per quam sequitur proportio relatiuorum: quia, cum auferemus reliquas dispositiones accidentes relatiuis, quibus erit relatio non recta, non aufertur proporrio inter relatiua: sed si eleuabimus illam dispositionem, tolletur proportio. ver. g. quia si seruus, cum dicitur in relatione ad dominum, & auferemus a domino reliquas dispositiones, quibus possibile est proportionari seruum, sicut quia est homo, & bipes, & alia. & non aufertur ab eo dominus, proportio serui ad ipsum non tolletur, cum vero referamus seruum ad hominem, aut bipedem, & auferatur ab eo dominus, proportio, quam dicit seruus ad ipsum tolletur, quia non erit seruus, cũ non erit dominus, proportio ergo recta est dispositio, qua tollitur proportio p eius ablationem, & non tollitur per ablationem alterius: & hoc rememoratus est tanquam canonum ad discernendum dispositionem, qua erit proportio recta. Dixit. Et intentio huius proportionis, qua erit relatio recta, cum erit nomen relatiuis significans super vtrunque ex eo, ꝙ est eis hæc proportio, est facilis, sed cum non erit super vtrunque nomen, iam erit difficile illud, sed tunc est necesse ꝙ inueniatur illa dispositio hoc canone, & renouetur relatiuis nomen significans super vtrunqne ex eo, ꝙ inuenitur vtrisque illa proportio.

Canon inueniendi correlatiua.

Differentia sexta d. Iamque putatur ꝙ ex propriis relatiuorum est, ꝙ inueniantur simul per naturam, & hoc est euidens plurimis ipsorum. duplum namque, & dimidium inueniuntur simul, quia, cum inuenitur vnum amborum, inuenitur & aliud, & cum aufertur vnum ipsorum, tollitur aliud. Nisi quia iam sequitur in hoc dubium quoddam propter quædam relatiua: cum enim putatur ꝙ scitum præcedit scientiã, propterea quia, scĩa quidem cadit vt in pluribus rei, postquam præcedit esse eius, sed cum esse eius in paucioribus. & si est illud ita, non est scitum vnum penitus, cuius esse & scientia sint simul per naturam, & etiam scitum euidenter præcedit per naturam scientiam: & illud est, quia, cum tollitur scitum, tollitur & scientia, sed non, cum aufertur scientia, aufertur & scitum: & hoc est signum prioris per naturam, sicut dicetur postea. Et exemplum illius est quadratura circuli, de qua inquisiuerunt, qui præcesserunt ex geometricis, & nondum inuenitur: si igitur hæc est scibilis, iam huc usque scientia eius non est inuenta. & si non est scibilis, non est possibile sciam eius inuenıri postea, & etiam homo cum tollitur, tollitur scientia: namque inuenitur scitum, & homo non inuenitur: & hoc idem dubium sequitur sensus & sensatum, quoniam iam putatur ꝙ sensibile præcedit sensum, ppea ꝙ sensibile cũ perimitur, perimitur cũ eo sensus. sed si sensus perimitur non sequitur quod sensibile perimatur, & illud ideo, quia sensibile & sensus non inuenitur, nisi in corpore. cũ ergo tollitur sensibile, tollitur corpus; & cũ tollit corpus, sensibile tollitur & sensus, sed non p ablationẽ sensus tollit sensibile, quoniam iam possibile

Dubium.

Cap. de prio ri. in principio. &. 5. meth. &. 19.

A possibile est ꝙ perimatur aïal,& si corpus sensibile inuētū,sicut corpus calidū & frigidum, & ēt quia sensus inuenitur cum inuentione animalis, sensibile ergo inuenitur ante inuentionem animalis:aqua nāq;, & ignis, & reliqua elemē ta,ex quibus est constantia animalis, sunt antequam inueniatur animal: propter hęc ergo omnia putatur ꝙ sensatum pręcedat esse sensus. Sed expositores soluūt hanc dubitationem per hoc,ꝙ capiantur sensus,& sensatum,& scientia, & scitum,siue in potentia,siue in actu inueniuntur simul, & hęc est vera in eis illa proprietas. Sed dubium consequitur,cum capitur vnum ipsorum in potentia,& aliud in actu:sed postquam fuit intentio, quę est in potentia non famosa, distulit solutionem huius dubitationis ad locum alium, propterea quia ipse loquitur hic in istis rebus secundum locum famosum. Solutio. Ari. loqtur de relatione sedm famositatem. Idē 3.ph.4.

Differentia vij.d.Ex eo,in quo est locus dubitationis, est, vtrum in substantia sit aliquid,quod sit substantia ad aliquid, & hęc dubitatio accidit in quibusdam substantiis secundis,sed in primis quidem non accidit, & illud est, quia videtur ꝙ non dicatur in aliquo ipsorum,vt sit relatiuū,neq; totum, neq; pars, quia non dicitur in hoc homine,cui innuitur ꝙ est homo ad aliquid, & similiter est dispositio in parte,cui innuitur,quia non dicitur manus quædam, cui innuitur ꝙ sit manus hominis cuiusdam,aut ęqui cuiusdam, sed dicitur manus hominis aut equi & sic quidem comparatur speciei, & non singularibus: & similiter apparet res in pluribus substantijs secundis, quoniam non dicitur quod homo est B hō ad aliquid,neq; taurus est in hoc,ꝙ est ad aliquid in eo ꝙ taurus, videlicet substantia,sed sicut est in eo, vt est possessio possidentis, verum in quibusdam earum sequitur in hoc hæc dubitatio, & est ꝙ caput dicitur in eo, ꝙ est caput ad aliquid, & manus manus ad aliquid,& similiter in similibus horum, sed manus & caput significant super substantiam: erit igitur super hoc, quod iam putatur,ꝙ multę substantię intrant relationem.dixit nisi quia, si iam fuerit sufficiēs definitio rerum relatiuarum, cum diximus quod relatiua sunt res, quarum quidditas dicitur in comparatione, solutio huius dubitationis erit difficilis, aut impossibilis: & illud est, quia iam apparet ex re huius substantiæ, ꝙ quidditas eius dicatur in comparatione, sed si est descriptio vera rerum, quæ sunt relationes, quod vtræque sunt duæ res quarum vtriusque quidditas dicitur in relatione ad comparem sibi ex parte, qua inuentio illius quidditatis est, vt sit relatiue ad coniunctum suum, & non in quaque specie accidat specierum relationis, solutio dubitationis erit leuis:definitio nanque prima consequitur omne, quod numeratur in principio cogitationis relationum, sed hæc definitio sequitur quidem in eo, quod est relatiuum in veritate non secundum principium cogitationis. Et vult quidem in hoc, secundum ꝙ cogito, ꝙ caput si est significans super substantiam, & est quidem relatiuum ad hominem non ex relationis natu- D ra,sed propter relationem accidentalem, scilicet quæ non est substantia rei relatæ,& est quam continet descriptio prima,scilicet accidentalis: sed illud, quidem, in cuius amborum substantia est relatio, est sicut paucum, & multū:quoniam vtrunque ipsorum est in substantia sui comparis: & illud est quod continet descriptio secunda,s.vera. Dubium. Dr̄ia inter primā,& secundā relatiuorū diffinitionem. Solutio.

Differentia octaua.d.Et manifestum ex hac definitione vera in relatiuis, ꝙ ex proprie proprijs,est,ꝙ cum scitur vnum duorum secundum complementum,scitur aliud necessario,quoniam homo, cum scit quod hoc est relatiuū, & est quidditas vnius duorum relatiuorum habens esse in proportione ad relatum secundum,manifestum est ꝙ,cum scit quidditatem vnius duorum relatiuorum, iā scit quidditatem alterius,& si non erit scientia eius in quidditate vnius duorum relatiuorum,non erit scientia,secundum quod est,sed putatiue, & sophystice.Et hoc est etiam mafestum ex inductione. verbi gratia, ex scientia, ꝙ hoc est duplum complete,iam scitur res,cui ipsum est duplum secundum complementum, & similiter,qui scit ꝙ est melius, iam scit quo est melius,nisi sit scientia illa existimatio non certa,quoniam nisi sciat illud,de quo dicitur ꝙ est melius eo,iam est possibile ꝙ non sit aliquid inferius in bonitate, & erit sermo eius ꝙ est melius falsus,& ex hoc apparet ꝙ manus, & caput non sunt ex relatiuis meris, quoniam

iam scitur quidditas vtriusq; ipsorum ex parte, qua sunt substantiæ secundum complementum absq; eo ꝙ sciatur res, cuius est caput, neq; cuius rei est manus: dixit, nisi quia in summa, iudiciũ secundum veritatem eius, ꝙ distinctum est relatiuum ab aliis prędicamentis, & ꝙ esse relationis est ex eis quę, sunt difficilia, donec considerentur multotiens: in dubitatione vero in eis non est inutilitas.

De qualitate. Cap. VIIII.

Prima qualitatis species. Vide 5. met. te. 19. Habitus. Dispositio.

Qualitatem verò dico, secundum quam quales quidem esse dicuntur. Est autem qualitas eorum, quæ multipliciter dicunĩ. Et vna quidē species qualitatis, habitus, & dispõ, dicunĩ. Differt aũt habitus à dispõne, ꝙ permanētior, & diuturnior est. Tales vero sunt scientię, & virtutes. Scientia. n. vĩ esse pmanentiũ, & eorũ, quæ difficile moueãtur, si quis vel mediocriter sumat scientiam: nisi grandis permutatio facta sit, vel ab ęgritudine, vel ab aliquo huiusmodi. Similiter autem, & virtus, vt iustitia, & castitas, & singula talium, non videntur posse moueri, neq; facile permutari. Dispositiones vero dicuntur, quæ sunt facile mobiles, & cito permutabiles: vt calor, & frigiditas, & ægritudo, & sanitas, & quęcũq; alia huiusmodi: afficitur enim quodammodo secundum eas homo, cito aũt permutatur, & ex calido frigidus fit, & ex sanitate in ægritudinem transit. Similiter aũt & in aliis, nisi forte quę earum contingit per temporis longitudinem in naturam cuiusque transferri, & immobilis, vel difficile mobilis existens, quam iam quilibet habitum vocet. Manifestum est autem, quoniam hæc volunt habitus dicere quæ sunt diuturniora, vel difficile mobilia: nanq; in disciplinis non multum retinentes, sed facile mobiles, non dicuntur habitum habere, quamuis sint ad disciplinam peius, meliusue dispositi: quare differt habitus a dispositione, quod hæc quidem facile mobilis sit: ille vero diuturnior, & difficilius mobilis. Sunt autem habitus, & dispositiones: dispositiones vero non necesse est habitus esse. qui enim retinent habitum, & quodammodo dispositi sunt ad ea, quæ habent vel peius, vel melius: qui autem dispositi sunt, non omnino retinent habitum.

Qui. n. retinent habitũ. litera græca paulo aliter nunc habet, vt ex notis agnoscitur.

Sc͡da qualitatis species Naturalis potentia, aut impotentia.

Aliud vero genus qualitatis est secundum quod pugillatores, vel cursores, vel salubres, vel insalubres dicimus: & simpliciter quæcunque secundum potentiam naturalem, vel impotentiam dicuntur. Non enim quoniam sunt dispositi aliquo modo vnũquodque huiusmodi dicitur, sed quòd habent naturalem potentiam, vel impotentiam facile quidem facere, vel nihil pati: ut pugillatores, vel cursores dicuntur, non quod sint dispositi aliquo modo, sed ꝙ habeant potentiam naturalem hoc facile faciendi. Salubres vero dicuntur, eo quod habeant potentiam naturalem vt nihil a quibuslibet accidentibus facile patiantur, insalubres vero quòd impotentiam habeant naturalem nihil facile ab accidentibus patiendi. Similiter his, durum, & molle se habent: durum enim dicitur, quod ha

A beat potentiam non facile secari: molle vero quod eiusdem ipsius habeat impotentiam. Tertia vero species qualitatis est, passibiles qualitates, & passiones. Sunt aũt huiusmodi vt dulcedo, & amaritudo, & austeritas, & omnia his cognata: amplius, & calor, & frigus, & albedo, & nigredo. Et quoniam igitur hæ qualitates sunt manifestum est: quęcũq; enim has susceperint, qualia dicũtur secundũ ipsas: vt mel, quoniam dulcedinem suscipit, dicitur dulce: & corpus albũ, quoniam albedinem suscipit. Similiter autem & in cæteris. Passibiles vero qualitates dicũtur non ꝙ ea, quæ illas susceperint qualitates aliquid patiantur: neq; enim mel, quoniam aliquid passum sit, dicitur dulce, neq; aliquid aliud huiusmodi: similiter autem his, & calor, & frigus, passibiles qualitates dicũtur, non quòd ea, quę illas suscipiunt, aliquid passa sint, sed quoniam secundum sensus vnaquaque dictarum qualitatum passionis effectiua est, passibiles qualitates dicuntur: dulcedo enim passionem quandam secũdum gustum

Tertia qualitatis spẽs. Passio, Passibilitas,

B efficit, & calor secundùm tactum. Similiter autem & aliæ. Albedo autem, & nigredo, & cæteri colores non eodem modo iis, quæ dicta sunt, passibiles qualitates dicũtur, sed eo quod ipsę ab aliqua passione innascuntur. Quoniam enim fiunt propter aliquam passionem multæ colorum mutationes, manifestum est: erubescens enim aliquis, rubeus factus est: & timens, pallidus: & vnumquodq; talium. quare etiam si quis natura aliquid talium accidentium, perturbationùmve passus est, similem colorem verisimile est eum habere. Quę enim affectio nunc in eo quod verecundetur, circa corpus facta est, etiam secundùm naturalem constitutionem eadem fiet affectio, vt & naturalis color similis sit: quæcunq; igitur talium accidentiũ ab aliquibus passionibus difficile mobilibus, & permanentibus principium sumpserũt, passibiles qualitates dicuntur: siue enim secundùm naturam constitutionem pallor fit, aut nigredo, qualitates dicũtur (quales enim secũdùm eas dicimur) siue propter ægritudinem

C longam, vel propter ęstũ aliquid tale contingit, vel nigredo, vel pallor, & non facile pętereũt, vel etiam in vita permanent, & passibiles qualitates istæ dicũtur: similiter enim quales secũdùm eas dicimur. Quæcũq; vero ex iis, quæ facile soluũtur, & cito transeũtes fiũt, passiones dicuntur, qualitates vero minime: non enim aliqui secundùm ipsas dicuntur quales: neq; enim qui propter verecũdiam rubeus factus est, rubeus dicitur: neq; cui pallor propter timorẽ venit, pallidus est, sed magis eo, ꝙ aliquid passus est: quare passiones quidẽ huiusmodi dicũtur, qualitates vero minime. Similiter aũt his, & scđm animã passibiles qualitates, & passiones dicũtur, quęcũq;. n. mox in nascendo ab aliquibus passionibus difficulter mobilibus fiũt, qualitates dicũtur, & ipsæ: vt amẽtia, mẽtis alienatio, & ira, & alia hmõi: quales enim scđm eas dicũtur, id est, iracũdi, atq; amentes. Similiter autem, & quæcunq; alienationes non naturales, sed quæ ab ali-

quibus aliis accidentibus factæ sunt difficile prętereuntes, & omni no immobiles, qualitates sunt etiam huiusmodi: quales enim, & secundum eas dicuntur. Quæcunque vero ab iis quæ facile, & cito prætereunt, fiunt, passiones dicuntur: ut si quis contristatus, iracundior fiat. Non enim dicitur iracundus, qui huiusmodi passione iracundior est, sed magis quia aliquid passus: quare passiones quidem huiusmodi dicuntur, qualitates vero minime. Quartum vero genus qualitatis est figura, & circa vnumquodque constans forma. Amplius autem ad hæc rectitudo, & curuitas, & si quid aliud his simile est: secundum enim vnumquodque eorum quale quid dicitur. Triangulum enim, vel quadrangulum esse, quale quid dicitur, & rectum, aut curuum, & secundum etiam formam vnumquodq; quale dicitur. Rarum vero, & spissum, & asperum, & lene putabuntur quidem quale quid significare: sed aliena huiusmodi putatur esse a diuisione, quæ circa qualitatem est: quandam enim positionem magis videntur partium vtrunque monstrare. Spissum enim dicitur, eo quod partes sibi ipsis propinquę sint: rarum vero eo, quod distent a se inuicem: & lene quidem, quod in rectitudinem aliquo modo partes iaceant: asperum vero, quod hæc quidem superet, illa vero sit inferior. Et fortasse alius quicunque modus apparuerit qualitatis, sed fere qui maxime dicuntur hi sunt: qualitates itaque sunt, quæ dictæ sunt. Qualia uero sunt, quæ secundum has denominatiue dicuntur, vel quomodolibet aliter ab his. In pluribus i. quidem, & fere in omnibus denominatiue dicuntur, vt a candore candidus, & a grammatica grammaticus, & a iustitia iustus. Similiter & in aliis. In aliquibus vero, eo quod non sunt posita qualitati nomina, non contingit ea, quæ dicuntur, ab iis denominatiue dici: vt cursor, aut pugillator, qui secundum naturalem dicitur potentiam, a nulla qualitate denominatiue dicitur: non enim posita sunt nomina potentiis, secundum quas isti quales dicuntur, sicut disciplinis, secundum quas pugiles, vel palæstrici secundum dispositionem dicuntur. Pugillatoria enim, & palęstrica disciplina dicitur: quales vero ab his denominatiue dicũtur, qui disponuntur. Aliquando autem, & posito nomine non dicitur denominatiue, quod secundum eam quale dicitur, vt a virtute studiosus: eo enim quod virtutem habeat, studiosus dicitur, sed non denominatiue a virtute. Non autem in pluribus hoc tale est. Qualia ergo dicuntur, quę denominatiue a dictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab eis. Inest autem, & contrarietas secundum qualitatem: vt iustitiæ iniustitia contraria est, & albedo nigredini, & alia. Similiter autem, & ea, quę secundum eas, qualia dicuntur: ut iniustũ iusto, & album nigro. Non in omnibus autem hoc est: rubro enim, & pallido, aut huiusmodi coloribus, nihil est contrarium earum, quæ qualitates sunt. Amplius, Si contrariorũ alterum fuerit qualitas, &

Definitio q̃lium.

Commu. 1

A reliquum erit qualitas:hoc palam est proponenti ex singulis alia prædicamenta.Nam si est iustitia iustitiæ contrarium,qualitas autem est iustitia,qualitas igitur & iniustitia : nullum enim aliorum prædicamentorũ aptabitur iustitiæ,neq; ad Aliqd,neq; Vbi,nec oino aliquid hmõi nisi quale.Sic autem,& in aliis,quæ secundum quales sunt contraria. Suscipiunt autem qualia magis & minus.Album enim magis & minus album altero albo dicitur,& iustum alterum altero magis vel minus. Sed & ipsa crementum suscipiunt : cum candidum nãq; sit,contingit amplius candidum fieri,non tamen omnia,sed plura. Iustitia nanq; si dicatur magis,& minus iustitia,potest quilibet ambigere,similiter autem,& in aliis dispositionibus. Quidam enim dubitant de talibus: iustitiam nanq; iustitia non multum aiunt magis, & minus dici,nec sanitatem sanitate : minus autem habere alterum altero sanitatem aiunt,& iustitiam alterum minus altero habere dicitur : sic autem & grammaticã,& alias dispositiones: quare ea , quæ B secundum eas dicuntur, indubitanter recipiunt magis & minus· grãmaticior enim alter altero dicitur: & iustior,& sanior: sic autem , & in aliis Triangulum vero,& quadrangulum non videntur magis , & minus suscipere , neque aliqua aliarum figurarum : quæ enim definitionem trianguli recipiunt, & circuli,omnia similiter trianguli , vel circuli sunt:eorum autem,quæ non recipiunt rationem ipsam, nihil magis alterum altero dicetur:nihil enim quadratum magis,quã parte altera longius,circulus est:neque alterum enim recipit circuli rationem.Simpliciter autem si vtraq; non recipiunt propositi rationẽ non dicetur alterum altero magis:non ergo omnia qualia recipiunt magis,& minus. Horum itaq;,quæ prædicta sunt,nihil est proprium qualitatis. Simili a vero,& dissimilia secundum solas dicuntur qualitates. Simile enim,& dissimile alterum alteri non est secundum aliud nisi secundum id,quod quale est. Quare proprium est qualitatis secundum eam simile,vel dissimile dici.At vero non decet con C turbari,ne quis nos dicat de qualitate propositionem facientes, multa eorum,quæ sunt ad aliquid,inter posuisse. Habitus enim,& dispositiones eorũ,quæ ad aliquid sunt,esse dicebamus Pene enim in omnibus talibus genera ad aliquid dicũtur,nihil aũt eorũ, quæ sunt singularia: nam cum disciplina genus sit,id ipsum quod est alterius dicitur:alicuius.n. disciplina dicitur:eorũ vero quæ singularia sunt, nihil ipsum quod est alterius dicitur:vt grammatica : nec musica,alicuius alterius musica,sed fortè secundum genus,& hę ad aliquid dicũtur: vt grammatica alicuius dicitur disciplina, non alicuius grammatica:& musica,alicuius disciplina,nõ alicius musica: quapropter quę singularia quidem sunt,non sunt ad aliquid.Dicimur aũt quales secundum singulorũ singula,hęc enim & habemus: scientes enim dicimur,eo ꝙ habemus singularium scientiarum aliquas. quare hę erunt etiã qualitates,quę singulares sunt,secũdum quas aliquando &

[Margin notes: Commu. — Dubium 1 — Solutio. — Dubium 3 — Commu. 2 — Solutio]

quales dicimur: hæ autem non sunt eorum, quæ sunt ad aliquid. Amplius, Si contingit idem ipsum, & quale, & ad aliquid esse: nihil est inconueniens in vtrisque hoc generibus enumerari.

DIVISIO QVARTA.

Sermo de qualitate.

ET illud, quod dicitur in hoc cap. comprehenditur vndecim differentiis. In prima definit istud prædicamẽtum, & docet ꝙ diuiditur in genera prima. In secunda docet genus nominatum istorũ generum, noĩe habitus, & dispositionis, & docet quid ipsorum appropriatur nomine habitus, & est illud, de quo dicitur qualitas famose, & quid eorum appropriatur nomine dispõnis, & ꝙ, si dicit de ipsis ambobus quale, est pp eorum esse vnius naturę. In tertia docet genus secundum generum huius prędicamenti, & est quod dicitur p nãlem potentiam. In quarta docet genus tertium generum huius prædicamẽti, & est qualitates passibiles & passiones, & docet qualiter noĩantur qualitates passibiles, & dat drĩam inter illas, q̃ numerant passibiles: & illas, q̃ numerant passiones, & ꝙ nĩ qualitatis scdm famositatem dr̃ absolute de passionibus pp intentionẽ pp q̃ dr̃ de habitu magis q̃ dicatur absolute de dispõne. In quinta docet genus quartum generum huius prędicamenti, & est qualitates inuentæ in quantitate. In sexta dubitare facit in raro, & spisso. In septima docet ꝙ res, q̃ disponuntur per qualitates, sunt super quas significatur per noĩa deriuata ab exemplis primis significantib' super illas qualitates. In octaua docet ꝙ iam inuenitur contrarietas in qualitate, & hoc verum est in quibusdam ipsius, & ꝙ cum est vnum contrariorum in qualitate, & alterum erit ẽt in qualitate. In nona docet, ꝙ qualitas iam recipit magis, & minus, & ꝙ illud nõ est in toto ipsius. In decima docet, ꝙ simile & dissimile sunt proprietates, quibus appropriatur hoc prędicamentũ. In vndecima facit dubitationem in rebus pluribus, quæ rememorantur in hoc cap. & remoratus est etiam in relatione, & dat vnde accidit hoc id esse: & ꝙ illud est eis per duas maneries.

A. 1. & descriptio qualitatis est formæ quibus.

Differẽtia prima. D. Et nomẽ qualitatis est nomẽ formę, qua * interregatur in singularibus qualia sunt, & istæ qualitates dicũtur de generibus primis diuersis.

Differẽtia secunda. D. Et vnũ eorum genus est qualitas, quę nominatur habitus & dispositio. habitusq; ipsorũ diuersificatur a dispõne in hoc, ꝙ habitus huius generis dicitur de eo, quod est permanẽtius, & lõgioris tẽporis, dispositio vero de eo, quod est facilis permutationis, & exẽplũ illius est scientiæ, & virtutes. Scientia enim alicuius, cum completur arte, *putatur ꝙ sit ex rebus permanentibus, & difficile mobilibus, & illud donec non renouetur homini mutatio grandis. v. g. ex ægritudine, aut aliquid præter hoc ex inebriatione * in rebus, quæ esset cã cum longitudine temporis, vt ignoret homo scientiam, & obliuiscatur eius. Dispositio nãq; huius generis dicitur de rebus velocis motus, & facilis permutationis, sicut est sanitas, & ægritudo, caliditas & frigidtias, quæ sunt causæ sanitatis & ægritudinis. sanus nãq; redit velociter infirmus, & infirmus sanus, dum nõ confirmat hoc, & sit facilis recessionis, quia cum erit res sic, erit homini vt noĩet eam habitum. Et manifestum est ꝙ nomẽ habitus significat in lingua gręca res longi tẽporis in firmitate, & difficilis motus, quia ipsi non dñt de illo, qui non est retinens sciãm retentione cõsuetudinaria, ꝙ habeat habitũ: qm̃ ille, qui est habitus * dispositionis, habet dispositionem scientiæ, siue meliorem, siue deteriorem, & habitus ẽt quodammodo sunt dispositiones, sed non dispositiones habitus. & etiam quia habitus quidem sunt prius dispositiones, deinde fiunt postea habitus, & istud genus, quemadmodum dicitur, est formæ inuentæ in anima, & animato ex parte, qua est animatum.

a. l. aut ars.

a. l. ex occupatione.

Discrimen inter habitũ & dispõnẽ.

a. l. huius.

Primũ gen' qualitatis ẽ formæ inuẽtæ in aĩa, & aĩato ex pte q̃ ẽ aĩatũ, vt dicitur.

Differẽtia tertia. D. Et genus secundum qualitatis est illud, quo dicimus in re, ꝙ habet potentiam nãlem, & non nãlem. sicut dicimus sanatiuum & ægrotatiuũ & illud, quia non dicitur in re ꝙ est sanatiua, & ęgrotatiua, & similia his ppea

A quia habeat dispositiones aliquas in aïa, aut in animato, secundum ꝙ est animatũ, sed propter quod est ei potentia naturalis, aut non potentia naturalis, s. sine potẽtia naturali vt agat difficiliter, & patiatur de facili, & potentia naturali ꝙ agat de facili, & ꝙ non patiatur nisi cum difficultate. v.g. qm̃ dicitur sanitatiuum propterea quia ei est potentia vt non patiatur ab ægritudine, & accidentibus, & dicimus de pugillatore, aut cursore ex parte, qua est ei potentia, qua agat de facili, & patiatur cum difficultate, & ita est res in duro molli: quia dicimus durum ex eo, ꝙ habet potentiam vt non patiatur facile, & dicimus molle propterea ꝙ non habet potentiam vt non patiatur facile.

Differẽtia quarta. D. Tertium genus qualitatum, & sunt quę dñr passibiles, & passiones; & species illius sunt sapores, sicut dulcedo & amaritudo, & colores sicut albedo & nigredo, & passibiles* sicut caliditas, & frigiditas, siccitas & humiditas: ista nãq; omnia manifestum est, ꝙ sunt qualitates, cum de re, quæ disponitur p aliquod horum, quæratur p dictionem quale. v.g. quia nos dicimus quale est istud mel, in dulcedine sua, & qualis est iste pannus in albedine sua, & rñdet per hoc ꝙ intensum in dulcedine, & albedine, aut non intensum in ipsis. Et. D. quidem in similibus his qualitatibus passionem non propterea ꝙ ipsę renouentur in rebus dispositis a passionibus, sed propterea ꝙ ipsę renouant in sensibus nostris passiones. v.g. quia dulcedo mellis, & amaritudo aloes dñr quippe qualitates passibiles, non ppea ꝙ passio renouetur in melle a dulcedine, neq; in aloe ab amaritudine, sed propterea ꝙ ipsę vtreque renouant passionem in lingua, ita est res in caliditate, & frigiditate cum sensu tactus. Colores vero * non dñr qualitates passibiles, propter quod inuentio ipsarum in re disposita renouetur quidem a passione: & illud est, quia omnino iam sit manifestum ꝙ rubedo verecundię, & pallor timentis renouantur quidem a passione capiente sanguinem & spiritum, ita oportet ꝙ credatur quod color, qui creatur a principio rei, & per naturam rubeus, aut pallidus: causa in illo est ꝙ complexio in principio creationis iã passa est hmõi passionem, quam sequitur rubedo in verecundo, & pallor in timente. Et quod est huius accidentis fixum, difficilis amotionis est illud, quod nominatur qualitas passibilis, & illud est, de quo quæritur per dictionem quale in sensato,* sed illud quod est facilis mutationis ex illo, non nominatur, neque currit consuetudo vt quæratur de eo per dictionem quale, & propter hoc est opus vt approprietur hoc nomine passionis tantum, & non nomine passibilis: & exemplum illius est ꝙ pallor, & rubedo cum sint in nobis per naturam, & creationem dicitur a nobis per eas in singulari quale, & si est rubedo accidens ex verecundia, & pallor ex timore non dicitur significare per eum quale: & illud, quia non dicit ille, cuius hæc est dispositio rubeus, aut pallidus, sed dr̃ factus est rubeus, aut pallidus tantum, & vniuersaliter passio sola opus est vt nominetur simile huius passio tantum, & sic diuersificatur quidem per longitudinem moræ & breuitatis eius. Et secundum huius simile, in actionibus animæ dñr passibiles qualitates illæ. quæ sunt ex eis per naturam, & fixa, & passiones illæ, quę accidunt neque sunt homini per naturam, & complexionem. v.g. dementia, & ira: ille enim, cui insunt ista duo per naturam, dicitur iracundus, & demens, & propter illud nominantur hæ qualitates passibiles. Sed ille, cui accidit ira, vel dementia ex tristitia remota, non dicitur iracundus, neq; demens, sed dicitur iratus est, & passus est dementiam. opus est ergo vt dicantur hæ, & his similia passiones, & non passibiles qualitates & illud est, quia figura huius locutionis cadit semp in re fixa.

Differentia quinta. D. Et genus quartum est figura & forma inuentæ in vnaquaque re & rectitudo, & inflexio, & his similia, qua dicitur res, cum disponitur per aliquid huius qualis: & illud, quia iam dicitur de re ꝙ est triangulus, vel quadratũ ad ĩterrogationẽ qualis est, & ꝙ est recta aut reflexa, et similis figura.

Differentia sexta. D. Et rarum & spissum, & asperum & lene, iam putatur ꝙ intrent sub hoc genere, nisi quia magis simile est, vt credatur in his generibus ꝙ ambo sunt extra hoc genus: & illud, quia iam apparet ꝙ vnumquodq; amborũ conuenientius intret prædicamentum põnis, ꝙ̃ in hoc prædicamento: & illud est, quia rarum & spissum significant aliquã põnem partium, qm̃ dicitur spissum

a. l. tãgibiles

Alias Spẽs vero tertia quæ ẽ colores.

Discrimen inter passiones, & passibiles, & qualitas.

a. l. in cõsueto & famosa

quidem, cuius partes appropinquant quædam quibusdam. Rarum vero illud, cuius partium sunt longinquæ quædam a quibusdam, & silr lene dr̃ illud, cuius partes sunt æquales in seipsis, non superfluentes quædam quibusdã: & dicitur asperum illud, cuius partes sunt non æquales, si superfluit quædã ipsarum super alia: & fortasse iam apparet ꝙ hic sunt qualitates aliæ, sed istæ quas numerauimus, hic, istius generis summa, numeri ipsarum est numerus iste, & vult ꝙ illæ qualitates sunt, de quibus interrogatur per dictionẽ qualis in speciebus, & sunt res, q sunt formæ specificæ aut sequentes formas specificas: & istæ qualitates sunt, de quibus quæritur per dictionem quale de indiuiduis, & sunt dispositiones sequentes formas pp materiam, & res materiales: & hoc est manifestum ex differentia inter has duas species qualitatis.

Differentia septima. D. Et habentia qualitates sunt, sup quæ significat p̃ ncia significãtia sup qualitates ipsis, quæ sunt exempla prima, & illud secundum viã de noĩationis in plurimis eorũ scdm grecam linguam sicut album deriuatum a nomine albedinis, & grammaticum deriuatũ a noĩe grãmaticę, & iustũ denominatum a nomine iustitiæ: sed de extraneis eorum est, ꝙ non inuenitur in lingua græca qualitatibus expoliatis, & acceptis, & abstractis a subiectis nomẽ a quo deriuetur nomẽ illis qualitatibus ex eo ꝙ sunt in subiecto, & exẽplum illius est ꝙ nomina subiectorũ apud eos rerum intrantium in eo, ꝙ dicitur scdm potentiam naturalẽ & impotentiam naturalẽ non sunt denominata ob aliquo, sicut pugillator, & cursor, quia noĩa sigñantia super has intentiones apud grecos, nõ sunt deriuata vt a pugillatoria, neq; cursoria sicut sunt in lingua arabica. Et non est longinquum ꝙ inueniantur in lingua arabica verba non habentia originem, s. vt sub infinitum, & quandoq; in lingua græca ꝙ sint qualitates ex eo ꝙ sunt spoliatæ a subiecto scdm nomen, & sit nomẽ illius qualitatis ex eo ꝙ est in subiecto deriuato a re noĩe alio. v. g. qm̃ ipsi dicunt a virtute studiosum, & non virtuosum.

Deriuata a qualitate.

Differentia octaua. D. Iãq; inuenitur in qualitate contrarietas. v. g. iustitia contraria est iniustitiæ, & albedo contraria est nigredini, & silr inuenitur in rebus qualitatem habentibus. verbi gratia, iustus est contrarius iniquo, & albũ contrariũ est nigrum. Sed non inuenitur contraietas in oĩbus qualitatibus: qm̃ non est in pallido, neq; in rubeo contrarium. vniuersaliter qualitatibus medijs, & ẽt cum est vnum contrarium quale, erit contrarium secundum quale. Et hoc manifestũ est per inductionem v. g. qm̃ iustus, cum sit contrarius iniusto, & est iustus in qualitate & iniustus erit in qualitate, quia non conuenit vt dicamus ꝙ iniustus sit in quantitate, neq; in relatione, neq; in alio prædicamento, & similiter apparet res in alijs contrarietatibus inuentis in qualitate.

Differentia nona. D. Et iamq; recipit qualitas magis & minus, qm̃ iam erit iustus magis iusto, & album intensius albo, cum subiecta harum rerũ recipiunt magis, & minus, sed non est hoc in oĩbus, sed in quibusdam. Et ex eo, in quo dubitatur est, cum accipiuntur istæ qualitates expoliatæ a subiectis suis vtrum recipiant minus & magis, qm̃ quidam volunt in hoc, ꝙ non sit iustitia magis quam iustitia, neq; sanitas magis q̃ sanitas, sed est possibile ꝙ sit iustus magis q̃ iustus, & sanus magis q̃ sanus, & silr est in aliis huius generis, qđ est, quia dispõ, & triangulus, & quadratum, & reliquę figurę non recipiunt magis & minus: non enim est triangulus magis q̃ triangulus, neq; quadratũ magis q̃ quadratum: qđ n. intrat definitionẽ triãguli est triãgulus in definitione ęqualr. & silr qđ ĩtrat sub definitione quadrati, & eã recipit, est quadratũ æqualr, & qđ nõ intrat sub definitione, nõ dr̃ in ęquatione ad eũ, qa nõ est alicui vt dicat̃ ꝙ quadrãtũ est magis circulus q̃ altera pte lõgior, & vlr verificat̃ ęquatio in rebus intrãtibus sub definitione vna. & cũ hoc sit ita, nõ oĩs qualitas recipit minus & magis, neq; aliqd eorũ, quæ rememorauimus, est verum ,pprium qualitatis.

Qualitates ĩ abstracto an recipiãt magis, & min'.

Differẽtia decima. D. Sed proprietas quidem vera, q̃ non dicitur de alio ab ipsa, est simile & dissimile.

Dr̃ia vndecĩa. D. Et nõ est opus ꝙ dubitet̃ sup hoc sermone, & dicat̃ ꝙ intentio, q̃ est hoc ad numerãdũ qualitates, & numerant̃ res multæ ex relatione, sicut habitus & dispõ, q̃ numerant̃ in gñe huius p̃dicamẽti, sunt intrãtes in relatiõe, qa

Soluit tacitã obiectione.

A habitus quidē est habitus alicuius, & similiter dispositio: quoniam quidem possibile est vt enumeretur hoc ex relatione scdm sua genera, & non scdm suas species: qm scientia, quæ est genus grāmaticæ, & iudiciorum, dicitur in relatione ad scitum, sed grāmatica quidem non dicitur ad aliquid, & similiter iudicia* nō dicuntur in relatione, nisi ex via sui generis .s. q grammatica est scientia sciti, quæ est scientia syllabarum, & dictionum: & cum sint istæ species non ex relatione, si sint quidem ex qualitate, & ipsæ quidem fiunt species qualitatis propter genus ipsarum. Et est manifestum q genus ipsarum est ex qualitate: & illud est quia grammatica, & iudicia .s. vnaquæq; ipsarum fit existens ex hoc, q sciētia est qualitas: accidit autem generi ipsarum q est scientia vt habeat nomen ex eo, q est ex relatione, & non ex eo q est qualitatis, in contrario eius est q accidit speciebus, quę sunt sub ea habere nomina ex eo q sunt qualitates, sicut grāmatica, & decreta: & non habere nomina ex eo q sunt relationis, & nō est longinquum q sit aliquid vnum numeratum in duobus prædicamentis & in duobus generibus secundum duos modos non secūdum vnum: quia illud est impossibile.

a.l. iustitia

Non est remotū q unū ponat in duobus pñtis.

De actione, & passione. Cap. X.

B Recipit autem agere, & pati, & contrarietatem, & magis, & minus. Calefacere enim ei, quod est frigefacere, cōtrarium est: & calefieri ei, quod est frigefieri: & delectari ei, quod est contristari: quare suscipiunt contrarietatem. Et magis, & minus: est enim calefacere & magis, & minus: & calefieri magis, & minus: & tristari magis, & minus. Suscipiunt igitur magis, & minus, agere, & pati: & de his igitur hęc dicta sint.

Commu. 1

Commu. 2

DIVISIO QVINTA.

Sermo de agere & pati. D.

IAmq; recipit agere & pati contrarium, & magis & minus: quoniam calefacere est contrarium ad infrigidari: & etiam infrigidatur est contrarium ad calefit, quoniam aliquem iam calefacit plus & minus, & delectatur contrarium ad contristatur. ergo erit hoc genus recipiens contrarietatem, & magis & minus: quoniam, cum sermo dicit, in aliquo calefit iam erit magis & minus: qm aliquid iam calefacit plus & minus, & similiter tristatur magis & minus. D. hoc est sufficiens applicatio eius .s. quod dicimus de hoc p̄dicamēto in hoc loco.

De cæteris prædicamentis. Cap. XI.

C Dictum est autem & de eo, quod est Situm esse, in iis quę sunt ad aliquid, quod denominatiue à positionibus dicitur. De reliquis vero, id est, Quando, & Vbi, & Habere, propterea quòd manifesta sunt, nihil de his aliud dicitur, quàm quę in principio dicta sunt: quòd habere quidem significat calceatum esse, armatum esse: vbi vero, vt in Lycio, in foro: & alia quęcunque de his dicta sunt. Igitur de omnibus generibus, quę proposuimus, sufficiunt dicta.

DIVISIO SEXTA.

Sermo de prędicamento positionis. D.

NAmq; rememoratæ sunt res habentes positionem in prædicamento relationis: dictumq; est, q ipsæ sunt, quarum nomina deriuata sunt a prædicamēto relationis: sicut iacens, & appodians, quoniam accubitus & appodiatio sunt ex prędicamento relationis, & accumberis, & appodiaris huius prędicamēti. D. reliqua vero predicamenta, quę numerauimus, sicut predicamentum quā-

do,& prędicamentum vbi, & pdicamentū habere, qđ dicit in eis manifestū est ex eo,qđ exemplificauimus in hoc libro prius, cum sint manifesta, sicut sermo noster ꝙ ipsum habere, significat habere, super calciamentum, & armatum:& sicut sermo noster. Sor. est in foro,& reliqua,quę exemplificantur in eis. Iste ergo sermo est in his generibus sufficiens secundum id, quod hic intenditur,

De oppositis. Cap. XII.

5.me.t.c 16 DE oppositis quoties solent opponi dicendum est. Dicitur enim alterum alteri opponi quadrupliciter, aut vt ad aliquid,aut vt contraria, aut vt priuatio,& habitus,aut vt affirmatio, & negatio. Opponitur autem unumquodq; istorum vt sit figuratim dicere,tanquam ad aliquid quidem,vt duplū dimidio:tanquam contraria,vt malum bono:tanquam autem secundum priuationem,& habitum,vt cæcitas,& uisio:tanquam verò affirmatio,& negatio,vt sedet,non sedet.

Definitio 1 Quæcunq; igitur vt ad aliquid opponuntur,ea ipsa,quæ sunt,oppositorum dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ipsa: vt duplum dimidii,hoc ipsum quod est,alterius dicitur: alicuius enim duplum dicitur.& disciplina disciplinato,tanquam ei,quod est ad aliquid,opponitur,& dicitur disciplina ipsum quod est disciplinati, & disciplinatum dicitur quod est oppositum ad disciplinam: disciplinatum enim aliquo dicitur,scilicet disciplina disciplinatum. Quæcunq; ergo opposita sunt tanquam ad aliquid,ea ipsa,quę sunt,oppositorum, vel alio quolibet modo adinuicem dicuntur.

Conclusio 2 Illa vero,quæ opponūtur vt contraria,ea ipsa quidem,quæ sunt, nullo modo ad seinuicem dicuntur:contraria uerò sibi inuicem dicuntur. Neq; enim bonum, mali dicitur bonum, sed contrarium: nec album nigri album, sed contrarium: quare differunt abinuicem hæ oppositiones.

Definitio 2 Quęcunq; verò contrariorum talia sunt, in quibus nata sunt fieri, & de quibus prædicantur,necessarium sit alterum ipsorum inesse,

Definitio 3 horum nihil est medium. Quorum uerò non est necessarium alterū inesse,horum omnino est aliquid medium: ut ęgritudo, & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri, & necessarium est alterum ipsorum inesse animalis corpori,uel ægritudinem,uel sanitatem. Et par quidem & impar de numero prædicantur: et necesse est horum alterum numero inesse,vel par, vel impar,& non est horum aliquod medium, neq; ægritudinis,& sanitatis,neq; imparis,atq paris. Quorum autem non est necessarium alterum inesse, eorum est aliquod medium: vt nigrum,& album in corpore nata sunt fieri, & non est necessarium alterum eorum inesse corpori:non enim omne corpus uel album,vel nigrum est. Sed & prauum,& studiosum prædicantur quidem de homine,& de aliis compluribus. non est autem necessarium alterum eorum inesse iis,de quibus prædicantur:non enim omnia aut praua,aut

A studiosa sunt, sed est aliquid eorum medium, vt albi, & nigri fuscũ, & pallidum, & quicunq; alii colores: praui verò, & studiosi, quod neque prauum, neq; studiosum est. In aliquibus igitur mediis posita sunt nomina: vt albi, & nigri fuscum, & pallidum, & quicunq; alii huiusmodi colores. In aliquibus verò non est nomine facile medium assignare, vtriusq; verò extremorum negatione medium definitur: vt quod neque bonum, neque malum est, neque iustum, neque iniustũ.

Priuatio uerò, & habitus dicuntur quidem circa idem aliquid: vt visio, & cæcitas circa oculum. Vniuersaliter autem dicere, est in quo natus est habitus fieri, circa hoc dicitur vtrunque eorum fieri. Priuari vero tunc dicimus ununquodque habitus susceptibilium, quando is, in quo natus est inesse, vel quando illud natum est habere, nullo modo insit. Edentulum enim dicimus, non quod non habet dentes: & cæcum, non quod non habet uisum: sed quod nõ habet, quãdo natum est habere. Aliqua enim ex natiuitate neque dentes habent, neque visum: sed non dicuntur eadentula, neque cæca. Priuari verò, & habere habitum, non est priuatio, & habitus. Habitus enim uisus est, priuatio uerò cæcitas. Habere autem visum, non est uisus: nec cæcum esse, cæcitas. Priuatio enim quædam est cæcitas: cæcum vero esse priuari, non priuatio est. Amplius, Si idem esset cæcitas, & cęcum esse, vtraque de eodem prædicarentur: sed cæcus quidem dicitur homo, cæcitas verò homo nullo modo dicitur. Opponi quidem etiam ista uidentur, priuari scilicet, & habere habitum, quemadmodum priuatio, & habitus: idem enim modus est oppositionis: nam sicut cęcitas uisui opponitur, sic cęcum esse, & uisum habere opponũtur. Non est autem neque hoc, quod sub affirmatione, & negatione est, affirmatio, & ńegatio: affirmatio namque oratio affirmatiua est: & negatio, oratio negatiua: quod vero sub affirmatione, & negatione est, nulla est oratio. Dicuntur autem etiam hæc esse opposita adinuicem tanquam affirmatio, & negatio: nam & in his, modus oppositionis idem est. Sicut enim affirmatio ad negationem opponitur (vt quod sedet ei, quod non sedet) sic & res, quæ sub vtroque est opponitur, scilicet sedere aliquem, ad non sedere. Quoniam autem priuatio, & habitus non opponuntur ut ad aliquid manifestũ est. non.n. dicitur idipsum quod est oppositorum: visus enim non est cæcitatis uisus, nec ullo alio modo idipsum dicitur. Similiter aũt neq; cæcitas visionis cęcitas dicitur, sed priuatio quidẽ uisionis dicitur: cæcitas vero visionis nõ dr̃, neq; visus cæcitatis. Amplius, ad aliquid omnia ad cõuertẽtia dicũtur: quare si cæcitas eorũ, q̃ ad aliquid sunt, esset: vtiq; & conuerteretur ad illud, ad qđ dicitur, sed non cõuertitur: non.n. dicitur visus, cæcitatis visus. Quoniam aũt neq; vt contraria opponuntur, quæ secundũ priuationem & habitum dicuntur, ex his manifestum est: contrariorũ enim, quorum nihil est medium, necesse est in quibus fieri nata sunt, aut de quibus prædicari, alterum ipsorum inest

Margin notes: Definitio 4 5.me.t.c.27 (beside "visio, & cæcitas circa oculum"); B (left, beside "do natum est habere"); Conclusio 2 (beside "nec cæcum esse"); Conclusio 3 (beside "tur. Non est autem"); C (left, beside "positionis idem est"); Cõclusio 4 (beside "ponitur, scilicet sedere"); Conclusio 5 (beside "citur visus, cæcitatis visus").

semper. Eorum enim nihil medium erat, quorum alterum inesse susceptibili necessarium erat: ut in languore, & sanitate: & impari, atq; pari. Quorum uero aliquid medium est, nunquam necesse est omni suceptibili inesse alterum: neq; enim necesse est omne susceptibile uel candidum, uel nigrum esse: neq; frigidum, uel calidum. Horum enim medium aliquid nihil esse prohibet: insuper autem & eorum erat aliquid medium, quorum alterum inesse susceptibili non necessarium erat, præter illa, quibus unum inest naturaliter, vt igni calidum esse, & niui candidum. In his enim determinatè necessarium alterum est inesse, & non alterutrum contingit: non enim possibile est, ignem fri-

Documentū gidum esse: neq; niuem nigram: quare omni quidem suceptibili non necessarium est alterum ipsorum inesse, sed solis, quibus natura vnū inest, & his determinate vnum, non alterutrum contingit. In priuatione autem, & habitu, neutrum eorum, quæ dicta sunt, uerum est: nō enim semper alterum eorum inesse susceptibili necessarium est: quod enim nondum natum est habere uisum, neq; cœcum, neque uisum habens dicitur: quare non erunt hæc, vt ea contraria, quorum nihil est medium, sed neque ut ea, quorum aliquid est medium: necessarium enim est aliquando omni suceptibili alterum eorū inesse: quando .n. iam ad habendam uisionem natum fuerit, tunc aut cœcum, aut habē uisum dicetur. Et eorum non determinate alterum, sed alterutrum cōtingit: non enim necessarium est uel cœcum, uel uisum habens esse, sed utrumuis contingit. In contrariis autem, quorū aliquid medium est, nunquàm necessarium erit omni susceptibili alterum inesse: sed quibusdam, & his determinatè vnum, & non vtrūuis contingit. Vnde palàm est, quod secundum neutrum modorum tanquam contraria opponuntur ea, quæ secundū priuationem, & habitum opponuntur. Amplius: In contrariis quidem cùm sit susceptibile, adinuicem mutationem fieri possibile est, nisi alicui unum natura inest, vt igni calidum etenim sanum possibile est languere, et candidum nigrum fieri: & calidum frigidum: & ex studioso prauum, & ex prauo studiosum fieri possibile est: prauus enim ad meliores exercitationes deductus, & doctrinas, etsi ad modicum aliquid proficiat, ut melior fit: si certè semel quanuis modicum incrementum sumpserit, palam est quia aut perfecte mutabitur, aut satis multum incrementum sumet: semper enim bene mobilior ad uirtutem fit, etiam, quodcunq; crementum sumpserit à principio, quare etiā uerisimile est, plenius eum sumere incrementum: & hoc dum semper fit, perfecte in contrarium habitum restituitur, nisi forte tempore prohibeatur. Verùm in priuatione, & habitu impossibile est adinuicem mutationem fieri. ex habitu enim in priuationem mutatio fit: à priuatione uero in habitum impossibile est: neq; enim cæcus factus aliquis, rursus uidit: neq; cùm caluus fuerit, rursus comatus factus est: neq; cum fuerit edentulus, dentes ei iterum

Conclusio. orti sunt. Quecunq; vero tanquam affirmatio, & negatio opponun-

A tur, palam eſt, quia nullo prædictorum modo opponutur: in ſolis.n. his neceſſarium eſt ſemper, hoc quidem eorum verum, illud autem falſum eſſe. Neque enim in contrariis, neceſſarium eſt ſemper alterum verum eſſe, alterum autem falſum: neque in iis, quę ad aliquid ſunt: neque in habitu, & priuatione: vt ſanitas, & languor cõtraria ſunt, & neutrum neque verum, neque falſum eſt. Similiter autem & duplum, & dimidium tanquam ad aliquid oppoſita ſunt: & non eſt eorum neutrum, neque verum, neque falſum, ſed neque ea, quę ſecundũ priuationẽ, & habitum dicuntur ſicut viſio, & cęcitas. Omnino autem eorum, quę ſecundum nullam dicuntur complexionem, nihil neque verum, neque falſum eſt: omnia autem, quę dicta ſunt, ſine complexione dicuntur. Veruntamen maximè tale hoc contingere videbitur in iis, quę ſecundum complexionem contraria dicuntur. Sanum namque eſſe Socratem, ad languere Socratem contrarium eſt. Sed neque in his neceſſarium ſemper

B alterum uerum eſſe, & alterum falſum: cùm enim Socrates ſit, aliud quidem verum, aliud autem falſum erit: cùm vero non ſit, ambo falſa ſunt: neq; enim languere, neq; ſanum eſſe verum eſt, cũ ipſe non ſit omnino Socrates. In priuatione uerò, & habitu, cum non ſit omnino, neutrum verum eſt: cum autem ſit, non ſemper alterum quidem verum erit, alterum autem falſum: habere nanque viſum Socratem, ei, quod eſt cæcum eſſe Socratem, opponitur, ſicut priuatio, & habitus: & cùm ſit, non neceſſarium eſt alterum uerum eſſe, uel falſum: cùm enim nondum ſit natus habere, vtraque falſa ſunt: & cùm non ſit omnino Socrates, ſimiliter quoque falſa ſunt vtraque, & viſum eum habere, & cæcum eum eſſe. In affirmatione verò, & negatione, ſemper ſiue ſit, ſiue non ſit, hoc quidem falſum erit, illud autem uerum. Languere nanque Socratem, & non languere Socratem, cum ipſe ſit, palam eſt quoniam alterum eorum ue-

C rum, alterum vero falſum eſt: & cum non ſit, ſimiliter. Languere etenim cum non ſit, falſum eſt: non languere autem, uerum. Quare in his ſolis proprium erit ſemper alterum eorum uerũ, alterum falſum eſſe, quæcunque tanquam affirmatio, & negatio opponuntur.

Contrarium autem bono quidem ex neceſsitate malum eſt: hoc autem per ſingulorum inductionem palam eſt: ut ſanitati languor, & iuſtitiæ iniuſtitia, & fortitudini timiditas, ſimiliter autem & in aliis. Comm. 1.

Malo autem aliquando quidem bonum eſt contrarium: aliquando malum. Defectui enim (cùm malum ſit) ſuperabundantia contraria eſt, cùm ſit etiam ipſa malum. Similiter autem & mediocritas cum utrique contraria ſit, bonum eſt. Sed in paucis quis tale hoc aſpiciet, in pluribus uerò ſemper malo bonum contrarium eſt. Amplius: Contrariorum non neceſſarium eſt ſi alterum ſit, & reliquum eſſe. Sanis nanque omnibus, ſanitas quidem erit: languor vero non. Similiter autem albis omnibus, albedo quidem erit, nigredo

Comm. 2

Comm. 3.

verò non. Amplius, Si ei quod est Socratem sanum esse, Socratem languere contrarium est, non contingit, simul utraque eidem inesse: non utique continget cum alterum contrariorum sit, & reliquum esse: cum enim sit Socratem sanum esse, languere Socratem non erit. Palàm uero est, quia circa idem aut specie, aut genere nata sunt fieri. Languor nanque & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri: albedo autem, & nigredo, simpliciter in corpore, iustitia vèro, & iniustitia, in anima hominis. Necessarium autem est omnia contraria vel in eodem genere esse, vel in contrariis generibus, vel ipsa genera esse: album enim, & nigrum in eodem genere sunt: color enim eorum genus est: iustitia uerò, & iniustitia in contrariis generibus: illius nanque uirtus genus est, huius autem uitium: bonum verò, & malum non in genere sunt, sed ipsa sunt genera aliquorum existentia.

PARS TERTIA.

Sermo de oppositis.

ET illud, quod loquitur ex eis in hoc capitulo, comprehenditur vndecim differentijs. In prima numerat modos oppositorũ, & docet vnumquemq; ipsorum sc̄dm viam exẽpli. In sc̄da dat differentiã inter opposita sc̄dm modum relationis, & opposita sc̄dm viam contrariam. In tertia docet ꝙ res contrarię sunt duarum specierum. In quarta docet naturam rerũ, quę opponuntur sc̄dm modum priuationis & habitus, & docet in ea, ꝙ res priuationis & habitus non sunt ipsa priuatio & habitus, & ꝙ hęc opponuntur etiam, sicut opponuntur priuatio & habitus. In quinta docet ꝙ res affirmationis & negationis non sunt enunciatio affirmatiua & negatiua, & ꝙ ipsę opponuntur, sicut opponitur affirmatio & negatio. In sexta docet differentiã inter habitum & priuationem, & relatiua. In septima docet differentiam inter priuationem & habitum, & contraria. In octaua docet differentiam inter affirmationẽ & negationem, & alia tria residua .s. priuationẽ & habitum, & relatiua, & contraria. & soluit in illa dubitationem accidentem in contrarijs in differentia, quã dat in illo. In nona docet ꝙ iam contrariatur vnum vni, & ꝙ non contrariatur vnum duobus. In decima ꝙ non sequitur in duobus contrarijs, cum inuenitur vnũ eorum ꝙ inueniatur aliud, & hęc proprietas inuenitur in relatione. In vndecima docet ꝙ omnia contraria, aut sunt in genere vno, aut generibus contrariis, aut ipsa eadem sunt duo genera contraria, non intrantia sub vno genere,

Differentia prima .d. Et oppositorum quatuor sunt modi, duo relatiua & duo contraria, & priuatio & habitus, & affirmatio & negatio. Et exemplum relatiuorum sunt duplum & dimidium: & exemplum contrariorum bonũ & malum, & exemplum priuationis & habitus, cęcitas & visus. & exemplum affirmationis & negationis. Sor. sedet & non sedet.

Differentia secunda .d. Et differentia inter relatiua & contraria est, ꝙ vniuscuiusq; duorum relatiuorum quidditas dicitur in cõparatione ad suum compar siue per seipsum, siue per quancunq; dictionem accidat ex dictionibus proportionum, sicut duplum, qd' dicitur in comparatione ad medium: sed contrariorũ nõ dicitur quidditas vnius .s. eorũ in relatione ad secundum, verum quidem dicitur ꝙ quidditas vnius contrariorum contrariatur quidditati secundi, quoniam nõ dicitur bonum est mali, sed contrarium ei, neque album nigri. hi ergo duo modi oppositorum diuersificantur necessario.

Differentia tertia .d. Et illa contraria ab vno, quorum non euadit subiectum dispositum per ipsa duo, sunt contraria inter quę non est mediũ, sicut sanitas & ęgritudo, a quarum vna nõ euadit corpus aĩatum, & sicut par & impar, a quibus nõ euadit numerus, quin disponatur p̃ vnum ipsorum. Et talia contrariorũ sunt

A inter q̃ non eſt neceſſe mediũ : ſed illa q̃dem, de quibus non eſt* vt inueniat̃ vnũ
contrariorum in ſubiecto ipſorũ, ſunt contraria, inter quę eſt mediũ. V.g. albedo
& nigredo inuentę in corpore, cum non ſit neceſſe ꝙ omne corpus coloratũ ſit,
aut albũ, aut nigrum, ſi iam euadit corpus ab ipſis ambobus, & eſt inter hos duos
mediũ, pallidus, & viridis, & alij colores, qui ſunt inter album & nigrum: & ſi
militer laudabile, & vituperabile cum ſit, non neceſſe eſt ꝙ ſit omnis res aut lau
dablis, aut vituperabilis, & inuenitur medium inter eas, & eſt q̃ non eſt laudabi
lis, neq; vituperabilis. Et quibuſdam rebus medijs inueniũtur nomina, ſicut vi
ride, & pallidum, & in quibuſdam non eſt eis nomen, ſed pronunciatur ei nomẽ
medij per negationem extremorum, ſicut eſt ſermo noſter non bonum neque ma
lum, neque iuſtum neque iniuſtum.

a.I. extrema nãq; iſta cõtrariorũ ſũt inter q̃ non eſt mẽm: ſed illa de quib' non eſt neceſſe.

Differentia quarta.d. Et priuatio quidem, & habitus inueniuntur in re vna, &
eadẽ. V.g. viſus, & cęcitas inueniuntur quidem in oculo. Et hoc, quia priuatio
nis diffinitio vniuerſaliter eſt, qđ non habet ſubiectum habitũ, de cuius proprie-
tate eſt ꝙ habeat ipſum in tpe, de cuius proprietate eſt ꝙ habeat abſq; eo, ꝙ poſ
ſibile eſt inueniri ipm in eo tpe futuro. qm̃ quidem dicitur, edentulus, qui non ha-
bet dentes in tpe, de cuius proprietate eſt, vt ſint ei dentes : & ẽt cęcus, qui non
habet viſum in tpe, de cuius proprietate eſt vt habeat viſum: & ꝓpter illud nõ
dicitur illud aĩalium, qđ naſcitur nõ cũ dentibus, neq; cum viſu, ſicut catulus ꝙ
B ſit edentulus, & cęcus. Et non eſt qđ priuatur habitu, & inuenitur in eo habi-
tus, habitus & priuatio. V.g. quia viſus eſt habitus, & cęcitas eſt eius priuatio,
& nõ eſt hñs viſum ipſe viſus, neq; cęcus ipſa cęcitas: nã, ſi eſſet ſubiectum viſus
& viſus res vna, & ſubiectũ cęcitatis & cęcitas vna : verũ eſſet ꝙ prędicaretur
viſus de vidente, & cęcitas de cęco, & diceretur cęcus eſt cęcitas, & videns eſt
viſus, ſed quemadmodum priuatio & habitus opponuntur, ſimiliter diſpoſita
per ipſa opponuntur : quoniam, ſi cęcitas opponitur viſui, & cęcus opponitur
videnti: & illud eſt, quia pars oppoſitionis in eis eſt eadem.

Sicut cęcitas & viſio opponũtur, ſic & ſubiecta diſpoſita per illa.

Differentia quinta.d. Et ſilr non eſt res, q̃ affirmatur & negatur ipſa affirma-
tio & negatio: qm̃ affirmatio eſt ſermo affirmatiuus, & negatio ſermo negatiuus:
neq; eſt res, q̃ affirmatur aut negatur ſermo, ſed eſt diſpoſitio, quã ſignificat di-
ctio ſimplex, aut potentia ſignificationis, cuius eſt vt ſignificatio ſimplicis, &
res, q̃ affirmatur & negatur, ſunt etiam oppoſitę ſecũdum oppoſitionem affirma-
tionis & negationis. V.g. quemadmodum opponuntur ſermones noſtri. Sor. ſe-
det. Sor. nõ ſedet, ſimiliter opponuntur ſeſſio & non ſeſſio.

Differẽtia ſexta.d. Apparet ꝙ opponantur priuatio & habitus non ſcd̃m mo
dum oppõnis relatiuorum ex eo, ꝙ res, quę opponũtur ſcd̃m viã habitus & pri
uationis, nõ dicũtur quidditas ſcd̃m vniuſcuiuſq; ipſorũ in cõparatione ad ſcd̃m,
ſicut dr̃ quidditas rerum, quę opponũtur ſcd̃m viã relationis: qm̃ non dicitur ꝙ
C viſus eſt viſus ad cęcitatẽ, neq; cecitas cęcitas ad viſum, ſed dr̃ cęcitas viſus. Et
eſt etiam alia dr̃ia, & eſt, quia inter oĩa duo relatiua, quemadmodũ dictũ eſt, re-
dit vnumquodq; ipſorũ duorum ſuper cõpar ſuũ ꝑ reciprocationem: & res, q̃ op
ponunt̃ ſcd̃m viã priuationis & habitus, nõ redit vna earũ ſup aliã ꝑ reciprocatio
nẽ: & illud eſt, quia nõ eſt viſus viſus ad cęcitatẽ, neq; cęcitas cęcitas ad viſum.

Differentia ſeptima.d. Et apparet ꝙ oppoſita ſcd̃m viam priuationis & habi
tus non ſunt oppoſita ſcd̃ n viã cõtrarietatis ex huiuſmodi rebus: & illud eſt, qa
oĩa duo oppoſita ſcd̃m viã contrarietatis, ſiue ſint ex cõtrarijs immedatis: & mo
dus taliũ cõtrariorũ appropriatur ꝙ nõ euadit ſubiectũ diſpoſitũ ꝑ ea ab vno am
borum: ſicut dicitur ſanitas & ęgritudo, ab vna, quarũ nõ euadit corpus anima-
lis, ſiue ſint quidem ex cõtrarijs, inter quæ eſt medium : & appropriatur iſte mo
dus cõtrariorũ, ꝙ iam euadit ſubiectum ab vnoquoq; amborum, cum non fuerit
vnum duorũ inuentum ei per naturam : ſicut calor inuentus in igne & frigiditas
in niue, qui ignis non euacuatur a caliditate, neq; nix a frigiditate: & cum ſit ita,
nõ ergo euacuantur cõtraria mediata ab vna duarum rerum, ſiue ꝙ inueniatur
vnum duarũ rerũ. ſubiecto ſtans. i. non ſeparabile penitus, ſiue ꝙ iam euacuetur
ſubiectũ ab ipſis duobus. Sed in priuatione & habitu nõ inuenitur aliquid duarũ
proprietatũ, q̃ inueniũtur modis contrariorũ: & illud eſt, qa oppoſitorum ſcd̃m

Subiectum põt recipere cõtraria, niſi habeat alterum a natura.

viã priuationis habitus nõ ẽ necesse semꝑ vt inueniat vnũ eorũ in recipiẽte, sed est necesse hoc in tpe, de cuius proprietate est vt recipiẽs recipiat vnum duorũ. V.g. quia illud, de cuius proprietate est vt videat, iam euacuatur ab ambobus, sicut catulus canis, quoniam non videtur, ꝙ sit cęcus, neq; videns, & duorum contrariorum immediatorum non euacuatur subiectum ab vnoquoque in alio tempore, ergo non est priuatio & habitus ex contrariis immediatis, neque ex contrariis mediatis: & illud est, quia oportet * vt sit vnum duorum oppositorũ secundum viam priuationis & habitus in suo subiecto in tempore, de cuius proprietate est vt inueniatur ei habitus, & non inuenitur in modo contrariorum mediatorum, quorum vnum non inuenitur semper in subiecto vt iam euadat subiectum ab utroque ipsorum. Neque etiam est posibile vt dicamus in priuatione & habitu ꝙ sint ex eis, inter quę est medium: sed vnum eorum inuenitur subiecto semper, qm̃ non inuenitur habitus & priuatio vnum. s. eorum semper subiecto. & cum hoc sit ita, iam igitur manifestum est ꝙ opposita, secundum modũ priuationis & habitus, non sunt vnum oppositorum modorum secundum viam contrariorum. iamq; differt hic modus priuationis, quem descripsimus ab oppositis secundum modum contrarietatis: qm̃ contrariorum posibile est ꝙ cadat transmutatio ab vnoquoque eorum ad compar suum, illorum. s. quorum vnum non inerit subiecto per naturam, & semper sicut caliditas igni. & illud est, quia album iam fuit nigrum, & nigrum iam fuit album, & homo bonus non est posibile ꝙ sit malus, & malus iam est posibile ꝙ fiat bonus: & illud est, cum transfertur, sicut dicit Aristo. ad societatem illius, qui est secundum doctrinas bonas, & mores honorabiles: quoniam societas virtuosa iam dirigit hominem in viam bonam, & si sit directio parua: & cum incipit in motu ad virtutem, quanto magis elongatur tempus in eo, alleuiatur motus ipse: ergo aut sequetur ex virtute* quantitatem magnam, aut assequetur ex ea perfectionem. nisi impediat eum tempus: sed istiusmodi quidem priuationis & habitus complemẽtum transmutatur ad priuationem, non autem est posibile vt transmutetur priuatio in habitum, cum dixerimus in definitione absque eo ꝙ sit posibile inuentio in futuro: quoniam cęcus non est posibile ꝙ sit videns, neque caluus habens comam.

a.l. quia prius oportet.

a.l. seqtur p̄ se ex virtute.

Differentia octaua .d. Et manifestum est ꝙ ea, quæ opponuntur secundum modum affirmationis & negationis nõ sunt vnius modorum oppositorum trium qm̃ affirmationi & negationi appropriatur præter alia, ꝙ opus est necessario ꝙ vna earum sit vera & alia falsa: & hoc non sequitur aliquod aliorum. V.g. in contrariis. s. in sanitate, & ægritudine non dicitur. s. in vna ipsarum ꝙ sit vera neq; falsa, & similiter est dispositio in oppositis secundum viam relationis sicut duplo & dimidio: & in illis, quæ sunt secundum viam habitus & priuationis, sicut in cęcitate & visu, & vniuersaliter cum sint hæc tria quidem super quibus significatur per dictionem simplicem, aut per illud, cuius potentia significationis est potentia dictionis simplicis, non disponitur aliquid eorum per verum neque falsum. Sermo enim noster, alias non est verus neq; falsus, donec cõponamus ipsum cum alio, & dicamus homo est animal, vel homo non est animal: sed iam putatur in oppositis secundum modum contrarietatis, & priuationis & habitus ꝙ communicent affirmationi & negationi, cum dicatur de aliis a se. s. cum significetur super ipsa per verbum compositum compositione enuntiationis, sicut dicimus in contrariis. Sor. est ęger. Sor. est sanus, isti duo sermones sunt contrarii & sicut sermo noster. Pla. est cœcus, & Pla. est videns. verum differentia inter hos duos sermones, & inter affirmationem & negationem est, ꝙ eorum, quæ opponuntur hoc modo secundum viam contrarietatis, non erit vnum ipsorum semper verum aut falsum, nisi cum erit subiectum dispositum per vnum ipsorum existens. V.g. quia sermo noster. Sor. est ęger. Sor. est sanus, erit quidẽ vnus verus, reliquus vero falsus, cum erit Sor. existens, sed cum non fuerit existens erunt ambo simul falsi. Sed eorum, quę opponuntur secundum viam priuationis & habitus, sicut sermo noster. Pla. est cœcus. Pla. est videns. erit quidẽ vnus ipsorum semper verus, & alius falsus, duabus conditionibus, quarum vna est ꝙ sit Pla. existens, & sit in tempore, de cuius proprietate est vt inueniatur ei visus:

Quãdo contrariã erunt vera, aut falsa.

A sus:q̃m,si nõ erit existens, falsificat᷑ in eo ꝙ sit vidẽs & ꝙ sit cœcus, & similiter falsificatur ipsa dictio in tempore, in quo inuenitur in matrice: sed affirmationis quidem aut negationis semper erit vera.s. vna ipsarum & altera falsa, si sit subiectũ aut non, quia sermo nr̄ Sor. est ęger, Sor. nõ est æger. de necessitate erit verus.s. vnus ipsorũ, alter falsus, siue sit sor. existens, aut priuatus existentia: hac ergo proprietate differunt opposita secundum viam affirmationis & negationis ab alijs enuntiationibus compositis ex oppositis.

Differentia nona d. Et malum necessario contrariũ est bono: & hoc est manifestum per inductionem particularium boni & mali, quia sanitas contraria est ęgritudini, & iustitia contraria est iniustitiæ, & timiditas fortitudini, & similiter in alijs reliquis: verum quidem contrariũ malo aliquando sunt duo, quorum vnum est bonum, aliud est malum, quoniã timiditas quidem, quæ est maiũ, contraria est audatiæ, quæ est malum, & fortitudo, quę est bonũ, contraria est ambobus simul: & hæc est dispositio bonorum mediorum inter extrema, quæ sunt malum, nisi quia hoc quidem inuenitur in hoc genere in paucis rebus, sed secundum plurimũ bonum nempe est contrarium malo.

Differentia decima d. Et ex eo ꝙ appropriatur duobus contrarijs est, quoniã non est opus necessario cum est vnum amborum inuentum, ꝙ sit aliud inuentũ: quoniam, si animal vniuersaliter est sanum, non est ægritudo inuenta: & si sunt Bonũ cõtrarium malo.
B omnes res albæ, nigredo non est inuenta, & etiam cum est Sor. æger, non sequitur ꝙ sit Pla. sanus. neque est possibile ꝙ sit Sor. sanus & ęger simul. Dixit. De proprietate omniũ duorum contrariorũ est, ꝙ sint in vno subiecto sicut sanitas & ægritudo inuentæ in corpore animalis, & albedo & nigredo in corpore absolute, & iustitia & credulitas inuentæ in anima hominis.

Differentia vndecima d. Et omnia quidem contraria aut sunt in vno genere sicut albũ & nigrũ, quorũ genus propinquum est color, aut sunt in generibus contrarijs, sicut iustitia & iniustitia. genus nanque iustitię est virtus, & genus iniustitiæ est vitium, quæ duo sunt contraria: aut sunt ipsa eadẽ genera contraria, non habentia genus supra se, vt bonum & malũ, vult ꝙ vnũ amborũ est in vno prędicamento, & aliud in prædicamẽto alio: quando autem ambo sunt in prædicamẽto vno, est prædicamentum genus amborum.

De modis prioris. *Cap. XIII.*

PRIVS autem alterum altero dicitur quadrupliciter. 5. met. te. c. 16.
Primo quidem, & maxime proprie secundum tempus,
C secundum quod, scilicet antiquius alterum altero, &
vetustius dicitur. In eo enim quòd tẽpus amplius est, primus modus.
& antiquius, & vetustius dicitur. Secundo autem, quod non conuertitur secundum subsistendi cõsequentiam: vt vnum duobus prius est: duobus enim existentibus, mox vnum esse consequens est: vno vero existente, duo esse non necessariũ est: quare nõ conuertitur ab vno cõsequentia, vt reliquum sit. Prius autem illud esse videtur, a quo nõ conuertitur eius quod est esse consequentia. Tertio vero, secundũ ordinem quendam prius dicitur, quemadmodum & in disciplinis, & in orationibus: nã in demõstratiuis disciplinis est prius, & posterius ordine: elementa enim in geometria priora sunt ordine iis, quæ describuntur. Sed & in grammatica, elementa syllabis priora sunt: & in orationibus similiter procemium narratione prius ordine est. Amplius, pręter ea, quæ dicta sunt quod melius, & honorabilius est, prius natura esse videtur. Consueuerunt etiam multi honorabi-

liores,& magis dilectos a ſe, priores apud ſe dicere. Eſt quidem & pene alieniſsimus priorum hic modus. Modi igitur, qui dicti ſunt de priore, fere hi ſunt. Videtur autem præter eos, qui dicti ſunt, alter eſſe prioris modus. Eorum enim, quæ conuertuntur ſecundum eſſentiæ conſequentiam: quod alteri quomodolibet cauſa eſt, digne prius natura dici poſsit: quoniam vero quædam ſunt huiuſmodi, palā eſt. Eſſe nanque hominem, ſecundum eſſentiæ conſequentiam ad veram de ſe conuertitur orationem. Nam ſi homo eſt, vera eſt oratio, qua dicitur, quia homo eſt: & ſi vera eſt oratio, qua dicimus ꝙ homo eſt: etiam conuertetur. Nam ſi vera eſt oratio, qua dicimus ꝙ homo eſt: eſt homo. Et vera quidem oratio, nequaquam cauſa eſt, vt ſit res, veruntamen res quodammodo cauſa videtur, vt ſit vera oratio: eo enim quòd res eſt, aut non eſt, vera oratio, aut falſa dicitur. Quare ſecundum quinque modos, prius alterum altero dicatur.

SERMO DE PRIORE.

ET dicitur ꝙ res præcedit rem quadrupliciter. Primo quidē, & famoſius dr̄ prius in tēpore, quemadmodum dicimus ꝙ hoc eſt antiquius & ſenius illo. Et ſecundo prius natura, & illud eſt, vt cū inuenitur poſterius, inuenitur illud, & cum aufertur ipſum, aufertur poſterius, neque conuertitur in eſſentia. ſ. ꝙ cū inuenitur prius, inuenitur poſterius, ſed cū tollitur prius, tollitur & poſterius, & non cū tollitur poſterius, tollit̄ prius: ſicut præcedit vnū duo, qm̄ cū eſt vnū inuentū, non eſt opus inuenire duo: & omne, quod inuenitur per inuentionem alterius rei, neq; inuenitur illa res alia per inuentionē illius, ſcitum eſt ꝙ de ipſo dr̄ ꝙ eſt prius eo. /Tertio vero prius ordine, ſicut dr̄ in ſcientijs, & in artibus definitiones, & deſcriptiones, quas pręponunt geometrę figuris, ſunt priores ordine doctrinæ eo, ꝙ volūt demōſtrare in ea: & in grāmatica ſcientia literarū, & elementorū prior pręcedit ad doctrinam grammaticę: & ſimiliter prologus in rhetorica præcedit narrationem intentā in rhetorica /Et quarto prius in dignitate, & complemento, & perfectione: quoniam de nobiliori creditur ꝙ ſit prius minus nobili: & propter hoc inuenimus hanc aſſertionem cōmunē: cū hoc ꝙ iſte modus prioris eſt nobilior reliquis eiuſdem, D. & ſuſtinetur ꝙ ſit ſuma * modorum, quibus dicitur prius ſecundū primā cogitationem quatuor modi. Verū eſt & alius modus modorū priorū, & eſt prius ex eo, ꝙ eſt cauſa alicuius, q̄d conuertitur ei ſecundū conſequentiā inuētionis. ſ. quia illud, quod inuenit̄ ꝙ eſt cauſa enūtiationis poſterioris, inuenit̄ poſterius, & cū inuenitur poſterius inuenitur prius. V. g. quia inuentio hominis pręcedit credulitatē in eo, ꝙ ipſe eſt inuētus, & cū inuenit̄ homo inuenitur in eo credulitas, & cū inuenit̄ hęc credulitas inuenitur homo, & homo eſt cā in inuentione huius credulitatis, & non credulitas in eſſentia hoīs: & illud eſt, quia cā veritatis & falſitatis ī ſermone quidē eſt inuētio rei, quæ diſponit̄ per vnū oppoſitorū extra aīam, & cū ſit iſte modus prioris alius, dicet̄ ergo prius quinque modis.

* a.l. applicatio.
Dicit Ariſt. in textu, eſt quidē & pene alieniſsimus priorū hic modus. Auer. aūt dicit hic, ꝙ eſt nobilior, niſi intelligat, id eſt, famoſior quū oīa quę tractātur, ab Ariſ. ī pñtis ſint famoſa, vt ipſemet Auerr. in c. de Ad aliq̄d differ. 7. & alibi ſæpe. 5. ph. t. c. 22. primus modus.

De modis ſimul. Cap. XIIII.

SIMVL aūt dicuntur ſimpliciter quidē, & propriiſsime, quorū generatio in eodem eſt tēpore: neutrū enim eorū neque prius, neque poſterius eſt. Simul itaque ſecundū tempus hæc dicuntur. Natura autem ſimul ſunt, quæcunque conuertūtur quidem ſecundum eius q̄d eſt eſſe cōſequentiam, ſed nequaquam alterū alteri cauſa eſt vt ſit: Vt in

A duplo,& dimidio, conuertuntur etenim hæc: nam cum duplum sit, dimidium est: & cum dimidium sit, duplum est: sed neutrum alteri causa est,vt sit. Dicuntur autem simul natura, & quæ ex eodem genere ediuerso ab inuicem diuiduntur. Ediuerso autem diuidi abinuicem dicuntur,quæ secundum eandem sunt diuisionem : vt volatile, gressibile,& aquatile. Hæc enim abinuicem ediuerso diuiduntur, quæ ex eodem genere sunt.Animal nanque diuiditur in hæc, volatile,gressibile,& aquatile:& nihil horum prius, vel posterius est, sed simul hęc natura esse videntur. Diuiditur autem & singulum horũ in species rursus:vt volatile animal,aliud gressibile, aliud aquatile. Erunt ergo & illa simul natura,quæcunque ex eodem genere secundum eandem sunt diuisionem. Genera vero speciebus semper priora sunt,neque enim conuertuntur secundum eius quod est esse consequentiam: Vt cum quidem aquatile sit,animal est:cum vero sit ani
B mal,non necesse est vt aquatile sit. Simul ergo natura dicuntur,quęcunque quidem conuertuntur secundum eius quod est esse consequentiam,sed nequaquam alterum alteri vt sit,causa est:& ea,quę ex eodem genere ediuerso diuiduntur abinuicem , & simpliciter simul sunt,quorum generatio in eodem est tempore.

SERMO DE SIMVL D.

ET SIMVL dicitur duobus modis.Et manifestior modus est, simul dictũ absolute in eis,quorũ est generatio in eodẽ tpe:qm̃, cum non sit vnũ eorũ prius secũdo in tpe,dicitur in eis ꝙ sunt simul in tẽpore. Et secundo, quæ dicuntur simul per naturã,& hęc sunt duobus modis . Primus quorũ sunt res, quę conuertuntur secundũ cõsequentiam inuẽtionis.i.cũ inuenitur vnum eorũ, inuentiur aliud pręter hoc,ꝙ sit vnũ ipsorum causa inuentionis alterius sibi cõ paris:sicut duplũ & dimidium nam:cũ inuenitur duplum,& dimidium,& cum inuenitur dimidiũ,& duplũ: & non est vnum amborum causa alterius . Et modus secundus est species diuisiua generis vnius.s.quibus diuiditur genus diui-
C sione prima sicut volatile,natatile,& gressibile: istæ enim species sunt diuisiuę animalis, quod genus est ipsarum,& neque præcedit vna ipsarum suam cõparem,neque posterius sit,& propter hoc iam dicitur in similibus his , ꝙ sunt simul per naturam.Itãque possibile est in vnaquaque harum specierũ diuisiuarum,ꝙ diuidatur etiam in species alias,& erunt etiam illę simul natura , sicut diuisio gressibilis in bipes,& in quadrupes,& multipes,& in id, quod non habet pedẽ.Sed gñа quidẽ harũ specierũ priora sunt ipsis prioritate naturę: & illud est, qa nõ cõuertunť in inuẽtione:qm̃,cũ inueniť natatile,inueniť aĩal,sed cũ inueniť aĩal,nõ sequiť ꝙ sit natatile inuẽtũ. Illa ergo,q̃ dñr simul p naturã,sunt, sicut diximus,duobus modis:quorũ vnus est res,quę cõuertunť scdm cõsequẽtiã inuẽtionis vnius ipsorũ a secũdo,p̃ter hoc ꝙ sit vnũ ipsorũ cã secũdi:& secũdus est spẽs,q̃ sunt diuisiuę generis.s.quarũ vnaquęq; est ęqualis cõpari suo, sed quę dñr simul absolute sunt illa,quorũ generatio est in tempore vno.

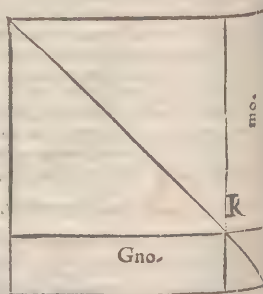
De speciebus motus. Cap. XV.

MOTVS autem species sunt sex:generatio , corruptio, augmentum,diminutio,alteratio,secundum locum mutatio . Alii itaq; motus palàm est quia abinuicem diuersi sunt:non enim est generatio,corruptio, neq; augmentũ,

diminutio,neq; secundum locum mutatio: similiter autem & alii. In
xi.me.ca.8. 3.ph. te.c.5. & 5.ph.tex. com.7. alteratione verò habet quandam dubitationem,ne sit fortè necessa-
rium id,quod alteratur,per aliquam reliquarum motionum alterari.
Hoc autem non verum est. nam secundum omnes penè passiones,
Dubium. Solutio. aut complures accidit nos alterari,nulla aliarum communicante mo-
tionum:nam neq; augeri necessarium est,quod per passionem moue-
tur,neq; diminui: similiter autem & in aliis. Quare alia præter alios
motus erit alteratio: nam si esset eadem, oporteret id, quod altera-
tur,mox & augeri,vel minui,vel quandam aliarũ motionum sequi:
sed non necesse est. Similiter autem & quod augetur, aut alia aliqua
mutatione mouetur, alterari oporteret: sed sunt quædam, quæ aug-
mentantur,quæ non alterantur: vt quadratum gnomone circumpo-
sito creuit quidem: alteratum verò nihil factum est. Sic & in aliis hu-
iusmodi: quare alii motus sunt abinuicem Est autem simpliciter mo-
tui quidem quies contrarium: iis verò,quę per singula sunt,& singu-
la: generationi quidem corruptio,augmentato verò diminutio, se-
5. ph.t.c.53. cundum locum mutationi, secundum locum quies maximè videtur
oppositum esse,& fortè in contrarium loci mutatio: vt ei, quæ infe-
rius est,ea quæ superius est: & ei,quæ superius est,ea quæ inferius est.
Reliquo verò assignatorum motuum, non facilè est assignare quid
fortè est contrarium. Videtur autem nihil esse ei contrarium,nisi quis
& in hoc secundum qualitatem quietem opponat,aut in contrarium
qualitatis,mutationem: sicut & in mutatione secundum locum, qui-
5.ph.t.c.46 In hoc, in reliquo motu, scilicet alteratione. tem secundum locum, aut in contrarium locum mutationem. Est
enim & alteratio mutatio secundum qualitatem,quapropter oppon-
tur mutationi secundum qualitatem, quies secũdum qualitatem, aut
in contrarium qualitatis mutatio: vt album fieri ad id, quod nigrum
est fieri. Alteratur enim in contraria,qualitatis mutatione facta.

Quadrati accretio gnomone circumposito.

SERMO DE MOTV.

ET species motus sunt sex, generatio, & opposită eius. s. corruptio, & augmentum,& eius opposită. s. diminutio, & alteratio, & mutatio secundũ locũ, & est,quod in lingua nostra nominatur, trãslatio. Et omnes hæ species sex manifestum est ex re ipsa, q̄ sunt diuersæ, vna scilicet ab alia, pręter alterationem: quoniam non putat aliquis q̄ generatio sit corruptio, neque augmentum diminutio,
Vide 7. ph. t.c. 41. vsq; ad 20. neque translatio aliqua ipsarum. In alteratione vero iam putatur q̄ ipsa,& reliqui motus, quos numerauimus, sint vnum. Et alteratio quidem est inuenta in omnibus generibus qualitatum quatuor, quæ connumerauimus, aut pluribus ipsorum

A & non communicat ei aliquis reliquorum motuum,& non sequitur eam: quoniam quod mouetur in vnaquaque qualitatum, non est necesse ꝙ augmentetur, neque diminuatur,& similiter in reliquis,necesse est ergo ꝙ sit motus alterationis præter vnumquenque reliquorum motuum:quoniã, si esset ipsa, & aliquis motuum, res vna:aut ipsa esset,quam consequeretur aliquis motuum: iã esset necesse ꝙ id,quod alteratur,iam augmentatum,aut diminutum, aut motum per motum alium ex modis motus fuerit:& non inuenitur res ita: & esset etiam conuersum huius consequens:& est,quia id,quod augmentatur, aut mouetur motu alio,iam alteraretur,& non est res ita:quoniam quadratum, cum ei adiungitur in arte geometriæ id, per quod renouatur superficies nominata gnomo,iam creuit, & non renouatur in eo alteratio, & similiter reliquum, quod currit hoc cursu:necesse est ergo ex hoc, ꝙ sint isti motus, qui sunt numerati hic, diuisi vnus scilicet ab altero. Et ista disputatio cooperta hic est rhetorica: quoniam nomen augmenti non dicitur de hac intentione nisi transumptiue, at secundum veritatem omne, quod augmentatur, iam alteratur, & similiter omne,quod generatur: sed id,quod non sequitur vt alteretur, est motum in loco:verum hoc totum est non manifestum in hoc loco,& propter hoc declinauit a sufficientia in hoc,cum non sit eius intentio, vt ostendat aliquid nisi ꝙ alteratio est præter reliquos motus. D Et motui absolute,qui est genus, Secundũ veritatẽ oẽ,qđ augmentat, alteratur: & omne, qđ generatur similiter alterat.

B contrariatur quies absolute, quæ est genus etiam rebus quiescentibus: & motibus particularibus contrariantur quietes particulares ex motibus particularibus, sicut motui locali contraria est quies in loco, sicut generationi contraria est corruptio, & augmentationi diminutio, & similiter apparet ꝙ motui in loco contrarius est motus in loco, ex parte contrarietatis loci, ad quem erit motus, V. g.quia motus sursum contrarius est motui deorsum, cum sit sursum contrarium deorsum:sed motui residuo ex motibus vt est alteratio,non est leue inuenire contrarium,& ex parte quietis,& ex parte motus * sed conueniẽs est vt cogitetur ꝙ non est ei contrarium,nisi ponat ponens in hac, ꝙ quies opposita ei sit quies in qualitate. Et motui, qui est in qualitate contrarius est motus,qui est in contraria qualitate:sicut enim qualitati contraria est qualitas, sic ponitur oppositum motui in loco quies in loco, aut motus ad contrarium illius loci,ad quem est motus alius, V.g.quia mutatio ad nigredinem contraria est mutationi ad albedinem,& ad quietem in albedine.

* a.l. cõtrarium nõ ex parte quietis neq; ex pte motus.

De modis habere. Cap. XVI.

C HABERE secundũ plures modos dicitur. Aut enim vt secundum habitum,& dispositionem, aut aliã aliquã qualitatem: dicimur enim disciplinam aliquam, atque virtutem habere. Aut vt quantitatem,quod ei, qui magnitudinem habet,contingit:dicitur enim tricubitam habere magnitudinem,vel quadricubitam. Aut ea,quæ circa corpus sunt, vt vestimentum,vel tunicam:aut vt in parte,vt in manu anulũ. Aut vt partem, vt pedem,vel manum. Aut vt in vase, vt modius grana tritici, aut lagena vinũ.vinũ.n. habere lagena dicitur,& modius grana tritici. Hęc enim omnia habere dicuntur: vt in vase. Aut vt possessionem. habere enim domum,& agrum dicimus.Dicitur etiam & vir vxorem habere:& vxor virum.Sed qui nunc dictus est modus, alienissimus est eius,quod est habere:nihil.n.aliud vxorem habere significamus, quã ꝙ cohabitant. Forte tamẽ & alii quidã,eius quod est habere, apparebunt modi,sed qui dici consueuerunt, pene omnes numerati sunt. 5.me.t.c,25.

SERMO DE HABERE.

ET HABERE dicitur sex modis: quorum vnus est secundum viam habitus & dispositionis, quia nos dicimus ꝙ habemus scientiam, & virtute. Et secundus est secundum viam quantitatis: quoniam dicitur ꝙ habemus mensuram longitudinis alicuius rei. Et tertius secundum id, quod comprehendit corpus, vel partes ipsius, sicut annulus in digito, & sotularis in pede, & ista intentio appropriata est prædicamento habere secundum expositores. Quartus secundum proportionem partis ad totum, sicut sermo noster habere digitum, & habere pedem. Et quintus currit secundum consuetudinem græcorum in vsu ipsius,* & est proportio rei ad vas, in quo est, sicut frumenti ad vas, & vini ad lagenam: quia currit consuetudo eorum, vt dicant ꝙ lagena habet vinum, & modius frumentum. Et sextus secundum viam passionis, sicut sermo noster habere pecuniam, & habere vxorem, & habere domum. D. nisi quia hæc intentio ex intentionibus habere, est longior istis modis secundum quos dicitur habere, quia sermo noster habere vxorem non significat plus, q̃ appropinquare. D. & forte apparebit in sermone nostro habere, intentio alia præter has, quas numerauimus: sed intentiones famosæ huius dicti hę sunt, quas numerauimus: & sunt secundum istam compilationem sufficientes.

* a. l. antiquorũ in cõpositione ipsius.

Vide Gilber. porretã. in libr. sex princ. ca. 8.

Prædicamentorum Aristotelis.

FINIS.

GILBERTI PORRETANI ARISTOTELICI LIBER SEX PRINCIPIORVM.

SVMMA LIBRI.

De forma, de Actione, Passione, Quando, vbi, Positione, Habitu, & de eo, ꝙ est suscipere magis & minus.

De forma. Cap. I.

FORMA EST POSITIONI CONtingens, simplici & inuariabili essentia consistens. Compositio etenim non est, quoniam a natura compositionis seiungitur. Compositio enim alteri unaquæque adueniens, maiorem se coniunctam efficit quodammodo. In forma

A autem hoc commune non est: nam in eo quod corpus album est, non dicitur maius aut minus seipso non albo: nec si non album intelligatur, destructio compositionis uel minoratio aliqua facta est, sed alteratio solum. Quoniam autem fortasse in aliis idem contingit proferri, additum conuenienter existimo, inuariabili essentia consistens. In anima enim alteratio contrarietatis inuenitur, ut tristitiæ, & gaudii. Sed quoniam (ut aiunt quidam) simplicitati, nulli vero variationi subiecta est, ut ea, quæ est anima mundi, dissocians hanc ab omnibus, addidi compositioni contingens. Erit itaque terminus formæ dicta definitio. Neque enim superflua neque diminuta, siquis subtiliter inuestigauerit reperietur. Habet autem dubitationem ex præcedentibus, utrum aliqua forma variabilis sit: hoc autem videtur in pluribus. nam eadem oratio susceptiua veri & falsi est, & albedo claritatis & obscuritatis. & oratio eius quod est in re, & non est, sed non est ita. nam nihil differt albedinem claram dicere, quam suscipiens clarum dicere. Non est autem oratio eadem susceptiua contrariorum, nec oratio eius quæ in re est & non est, sed orationes notæ sunt earum, quæ sunt in anima passionum, de his autem dictum est alibi. Substantiale vero est, quod confert esse ex quadam compositione compositioni, ut in pluribus, quod impossibile est de esse rei, ut ratio & sensus: siue horum similia: ut continuum & discretum. Hoc vero erit ut materia, & illud ut forma, ut corpus, quod est hominis materia, anima vero forma. Erit itaque substantiale ut corpus, homo, & ratio. hæc autem in his quæ de cathegoriis dicta sunt, expedita sunt. Videtur autem forma, quædam a natura esse, quædam uero ab actu: ratio enim a natura est, color uero & passio quædam in actu consistunt. In quibusdam autem dubitatio est, utrum a natura, an ab actu incipiant esse, ut in figura incisionis. nam nihil additionis fit, sed separatio quædam partium. Dico autem figuram esse a natura. sentiri uero ab actu, sed quæ coniunctionis est ab actu est, ut domus. Manifestum autem de

Dubitatio An oĩs forma sit inuariabilis.

B

1. periher. c. 1.

Formarũ diuisio.

C his. sed in his, quæ in pluribus sunt, palam non est. Nam ea, quæ in pluribus sunt, in actione esse impossibile est: a natura autem non uidetur fieri, quoniam ea, quæ a natura sunt, a creatura præexistente sumunt principium, palam uero est creaturam non esse. nihil enim rationis omnino, quare hæ creaturæ sint, poterit explicari. Natura igitur in his occulte operatur: nam, sicut ex plurium partium coniunctione constitutio quædam primorum excedens quantitatem efficitur, sic ex singularium discretione unum quoddam intelligitur, eorum excedens prædicationem. Quapropter communitas omnis naturalis est, quia a singularitate procedit, quæ creationi adæquatur. Subtiliter autem etiam speculantes, sicut naturam in actionibus operari latenter inuenimus, sic creaturarum creatorem in natura, ex actu, qui numero naturam stabiliuit. Sed hæc hactenus. alterius enim considerationis sunt. Formarum vero alia quidem est in subiecto & de subiecto dicitur: ut scientia in subiecto quidem est, ut in anima, & de subiecto quidem di-

Vide ĩ ante-prẽd. c. 2.

citur, ut de gramatica. quædã autem in subiecto est, de subiecto autem nullo [di]citur, ut albedo Socratis. quædam vero neque in subiecto est, neq; de subiecto [di]citur, ut humanitas Socr. & Plato. similiter autem & in his, quæcunq; [pri]marum sunt indiuiduæ. Quædam vero dicuntur de subiecto, & in subiecto nul[lo] sunt, ut rationale mortale. Eorum vero, quæ in subiecto sunt, & quæ de [su]biecto non sunt dicibilia. alia quidem sensibilia sunt, alia insensibilia. Sen[sibile] vero est, quod sensu comprehenditur, ut albedo, color, sonus, sapor, percussio, ca[n]cedo. Insensibilia, quæ ratione comprehenduntur, ut doctrina disciplina. simpli[citer] autem nihil eorum, quæ de subiecto dicuntur sensibilia sunt. Manifestum est autem ex his quæ proposita sunt, quoniam quædam sunt sita alicubi, ut ni[]gredo in oculo: quædam vero difficile est aßignare, ut scientia, paternitas, fi[]liatio: nisi forte in componentium & generantium complexione: singulorum au[]tem quæ dicta sunt in complexionis eius quæ in voce est, notatio est, hoc vero subsistens erit vel contingens. Eorum vero, quæ contingunt existenti, singulum aut extrinsecus aduenit, aut intra substantiam consideratur simpliciter: ut li[]nea, superficies, corpus. Ea vero, quæ extrinsecus contingunt,* aut actus, aut pa[ssio]ti, aut esse alicubi, aut dispositio, aut in mora, aut habere, necessario erunt. Sed de his, quæ subsistunt, & quæ non solum in quo existunt, exigunt, in eo, qui de ca[]thegoriis libro inscribitur, disputatum est, de reliquis vero continuo agamus.*

* a.l. nõ habet (quedã vero, neq; ĩ subiecto est, neq, d subiecto dr̃: vt humanitas Sor. & Pla.)

* a.l. in vocis coplexione significat

* a.l. accidẽtia expetũt.

De actione. Cap. II.

A*CTIO vero est, secundum quam in id quod subiicitur, agere dicimur, ut secans quis in eo quòd secet, secans dicitur. Est autem alia quidem animæ, alia vero corporis. Differunt autem, quoniam ea, quæ corporis est, mouens est necessario illud in quo est: idem enim quòd corpus agens est, & mobile est. Actio autem animæ non id mouet in quo est, sed coniunctum: anima autem dum agit, immobilis est: mouet enim corpus: anima autem permanet immutabilis. quoniam anima nec secundum locum mouetur, nec secundum quenquam aliorum motuum nisi secundum alterationem, non in suscipiendo crementum, neque decrementum mouetur, neque diminuendo, neque ad oppositum locum transeundo. locus enim corpus est: anima vero non est corpus. Impoßibile est autem non corpus corpore moueri, quia nullam loci suscipit mutationem. Solum vero corpus, eo quòd de loco ad locum transit, mouetur Hoc autem in quibusdam dubitabile apparebit. speculo enim permanente immobili, imaginis motus fieri videtur ad oppositi mutationes. Impoßibile ergo erit soluere, concesso quòd ibi forma existat vere. Si vero non est incredibilis error, in vulgo putabitur, licet sit conuenientius. Scire autem oportet, quoniam omne, quod in motu est, in actione est: moueri enim actio est: si quid enim mouetur, agit necessario. Omnis ergo actio in motu est: omnisq; motus in actione firmabitur. Proprium igitur actionis est in motu esse, sicut proprium motus in actione: & in his quidem actionibus, in quibus est generatio aliqua, palam est. De his vero, quæ corrumpuntur, fortasse obiicitur: nam qui destruit in motu est, nihil autem facere videtur: nam nihil efficitur, sed quod factu*

Anima sola alteratione mouetur, de qua. 3. de an. t.c. 6.

Omnis actio est in motu. idem habẽt Auer. 3. physi. 3.

A est destruitur. Dico autem actionem, non quid, sed in quid agat exigere. Non est autem motus actio, sed quale: quiescere enim quale est. Quare & motus quidem quale erit. Simpliciter autem quæcunque contrariorum oppositionem suscipiũt, eiusdem suscipiunt generis prædicationem. Naturalis vero actionis proprietas est passionem ex se in id, quod subiicitur, inferre. Omnis enim actio passionis est effectiua: & omnem passionem inferens actio est. Cõtingit autem actionem actione effici. Actio enim eius, quod per se mouetur, eius actionis, quæ per aliud mouetur, generatiua est. Actio enim ab animali illata, ab ea quæ est animalis, principium sumit. Nihil autem interest siue agere, siue pati, animalis eius quod ab animali agere est, principium dicatur. Et sic actus quidem est primordiale principium, pati vero permixtum: quamobrem actionis, passionisque actus est generatiuus. Facere vero id, quod quale est, ex se gignit. Qualitas, quæ calor est, eam efficit, quæ calefacere est, actionem: quantitatum vero particularium positio effectrix est, & qualitatum. Asperitas enim, & similia qualia sunt. Linea vero, & superficies, & soliditates quantitates sunt. uniuersa enim hæc a situ substantiam, & generationem habent. Quantitas autem quantitatis, vt longitudinis linea, latitudinis planum, altitudinis solidum corpus. Qualitatis vero qualitas, vt calor caliditatis. Situs autem agere & pati. In dispositionis nanque compositione quædam generatio simplicium fit, qua in motiua actione consistere necesse est. Quando vero tempus. Vbi vero locus. Habere autem corpus. ea enim, quæ circa corpus sunt, habere dicuntur. Eorum vero, quæ in subiecto non sunt, indiuiduorum, corruptio quidem est in primis, generatio autem in his, quæ mox post primorum constitutionem consistunt. Eorum vero, quæ de ipsis prædicata sunt, ea a quibus omnino generaliter nulla est prædicatio, vt omnes quidem homines eius hominis, qui communis est, & uniuersalis. Recipit autem facere & pati contrarietatem, & magis & minus. secare enim ad plantare contrarium est: & vrere ad humidum facere. & calefieri magis & minus dicitur, & infrigidari, & siccari, & humidum fieri, tristari, & gaudere magis & minus dicitur.

B

C De passione. Cap. III.

PASSIO est effectus, illatioq; actionis, secundum quam hæc quidem patiuntur magis, illa vero minime, secundum quòd quædam animantiora sunt aliis, vt animantius quidem brutum est arbore, animantius vero irrationali rationale. Omnia vero, quæ de generatione dicta sunt, eadem dici possunt de ea, quæ in rebus est, passione, quadam autem prolatione non recta, sed mutatione. Est autem pati eorum, quæ multipliciter dicuntur, animæ enim actionum vnaquæq; passio dicitur, quas quidem sub actione locauimus: vt amor, odium, tristitia, & gaudere. quæ omnia qualitates passibiles, actiones animæ appellamus. Dicitur quoque passio, quòd in naturam agit: vt morbus, febris, ægritudines, & reliqua quæ qualia, tria principia actionis generatio, dicta sunt. Passio vero, vt dictum est, prima est generatio actionis. Non est autem in agente passio, sed in eo in quod agitur, & operantis actum suscipit. percutiens enim pati non dicitur, sed mate-

ria actum suscipientes: ea vero, quæ nunc relinquuntur, in eo, qui est de generatione libro, tractantur: & de passione hæc sufficiant.

De quando. Cap. IIII.

QVANDO vero est, quod ex adiacentia temporis relinquitur. Tempus vero quando non est, utriusq; aũt ratio coniuncta est, ut tempus quidẽ præteritum quando non est, esse ctus aũt eius, & affectio, secundũ quam dicitur aliquid fuisse, quãdo est. Instans autem quando non est, sed secundum quòd aliquid æquale, vel inæquale est: eius autem affectio, secundum quam aliquid dicitur in instanti esse, quando est. futurum similiter tempus quando non est, sed id quod futurum est, quoniam contingere necesse est, secundum quòd aliquid dicitur futurum esse cras, vel in aliquo tempore. Est igitur quando aliud ex eo quòd abiit, aliud ex eo quòd instat, aliud vero ex eo quòd necessè est contingere. Dictum est. in cathegoriis p̃teritũ & futurum esse quantitates, & quòd magis est continuans ad p̃sens. De præterito quidẽ dictũ est hoc, non ꝙ in substantia permaneat, sed quonia in excessu suo nondũ præteriit. De futuro aũt, quoniam necesse est contingere, ꝙ tantũ est ac si instaret: nulla enim differentia est in eo ꝙ permanet, & ꝙ futurum est, & ꝙ nunc abiit. Quamobrẽ & de futuris agitũ, & secundum ea aliquid dr̃, & nuncupationẽ existentiũ sortiuntur, ut sol orietũ cras, cras erit nauale bellũ, heri obiit sortes, & aliquid dr̃ secundum tempus id quod futurũ est, de eo qui nascetũ futurum, aut necessario de eo quod est, ut callias disputabit cras vel non disputabit cras: disputabit enim futuram actionem significat, nihi aũt inde est, ꝙ in substantia adhuc sit. Deberet enim quãdo ab eo quo est ubi, quoniam in quocunq; tempus est vel fuit vel erit, in eo quidẽ quãdo est vel fuit uel erit, ꝙ scd̃m idem tempus dr̃: quando enim quod existenti est, cũ ipso instanti est, & simul in eodẽ sunt: quando uero ex eo quod abiit & quod futurũ est, nunq̃ simul erunt: ubi uero & locus, a quo est, uel sit, nũquam simul in eodẽ, ubi aũt in circunscriptione est, locus aũt in cõplectente. Distat aũt quãdo, quod ex præterito est, ab eo ꝙ ex futuro procedit: quoniã quando quod ex futuro præterito posterius est, quod uero ex præterito est prius futuro. Quando aũt unũ & idem, primum quidem ex futuro est, scd̃m ex præsenti, posterius uero ex præterito, quemadmodum tempus quidẽ primum, quidem nunc est futurum, postea uero præsens, deinde præteritũ. Sicut aũt & tẽpus, aliud quidem compositum est, aliud uero simplex. Est aũt compositum, quod in cõposita actione cõsistit: simplex uero, quod cum simplici procedit. Et ita quando, aliud simplex, aliud cõpositum. simplex quidem, ut in momento, & nunc esse, cõpositum aũt, ut in hora, die, hebdomada, & similibus. Amplius, quemadmodum temporis partes sine mora succedent, similiter & partes quando: quãdo quippe præteritũ & futurum ad præsens copulatiue reducuntur. Distat aũt & tempus ab eo ꝙ quando: quoniã scd̃m tempus aliquid est mensurabile: ut motus annus quis, & motus multus dicitũ, eo quòd multo tempore permanet. At uero secundum quando nihil mensuratur, sed aliquando dicitur esse, & secundum idem temporale & uariabile pronuntiat.

A *Inest aũt quando non suscipere magis & minus. Non enim dies uel diurnus magis & minus die uel diurno dicitur, nec unũquodq; diurnius alio: sic & de aliis. quare omni quando inest non dici secundum magis & minus. Amplius quando nihil est contrarium, etenim quando ex presenti est unum & idem quando de futuro & præterito. Impossibile est autem duas de eodem prædicari indiuiduo cõtrarietates. Amplius autem contraria nunquam in eodem erunt insimul: quando autem, quod secundũ præsens præteritum & futurum, insimul erit in eodẽ. Idem nanq; quod est fuisse uerum est esse & permansurum. Contrariorum uero ratio est nunquam in eodem simul consistere, neq; de indiuiduo eodem dici, & in eodem tempore. Quare contrarietas in eo, quod quando est, & non enuntiabitur. Est autem quando in omni eo, quod incipit esse: ut corpus quidem uniuersum aliquando est & in tempore: suscipit enim temporum alterationes. Alteratur enim corpus in æstu, uere, hyeme, & autumno. Similiter autem & animalia acutius quædam in hyeme, quædam in æstate, quædam in uere speculantur secũdum instrumenti complexionem.* B *Anima enim coniuncta corpori imitatur complexiones ipsius, ut qui aridæ uel gelidæ compaginationis dementiores seipsis in autumno fiunt sæpe. quibus uero sanguis principatur in uere. Similiter autem & in aliis secundum similitudinem complexionis animalium & temporum. erit igitur in tempore, quicquid temporis suscipiens uariationes alteratur secundum tempus. Huiusmodi uero sunt quæ dicta sunt. de paucis autem, aut de nullis aliis conuenientius erit proferre.*

Quæ sunt propria qñ.

Vide in lib. de physionomia Arist.

De vbi. Cap. V.

V*BI uero est circunscriptio corporis, a circũscriptione loci proueniens. Locus autem in eo, quod capit, est & circunscribit. Est ergo in loco quicquid a loco circunscribitur, & complectitur: non est autem in eodem locus et ubi. locus autem in eo quod capit, ubi uero in eo quod circunscribitur, & complectitur. Videtur autẽ* C *non in omni adesse. anima enim nusquam est, nullum enim locum occupat, neque implet: animatum namque aliud capere potest. Nunquam autem contingere palam est occupatum quidem aliquo locum capere aliud, & complecti posse occupante permanente: Granum enim modio adueniens retineri non posset, aere quo implebatur quiescente. aere enim expulso granum ubique recipitur. Nequaquã igitur duo in eodem loco esse simul possunt, nec idem unum in diuersis. Quamobrem nec anima quidem localis erit, cum locum nullatenus occupet. Similiter autem & quæcunque a corporis ratione dissentiunt, loci carent circunscriptione. Mouet autem quis quæstionem fortasse idem in diuersis & pluribus concludens, etenim uox in auribus diuersorum est: uox autem & si aer non sit, esse non poterit, & in auribus diuersorum est. Quare dicitur & corpus idem esse in diuersis locis: uox n. omnino una & eadem in diuersis quidem aeris partibus esse non potest. Concedentibus itaqua nobis unam & eandem uocem omnino in auribus diuersorum sentiri, ubique & confiteri oportet omnino unam particulam aeris ad aures diuersorum peruenire. simpliciter autem unum & idem*

Quęcunque corpore carẽt loco nullatenus circunscribuntur.

De habitu. Cap. VII.

HABITVS est corporum, & eorum, quæ circa corpus sunt, adiacentia: secundum quam hæc quidem habere, illa uero dicun-tur haberi: hæc aũt non secundum totum dicuntur, sed secundum particularem diuisionẽ: ut armatum esse, calciatum esse. his aut neq; simplicia nõia imposita sunt, quibus ea appellantur, sed sunt eis posita armatio, calceatio, hòrum aut secundum proportionem & reliquis. Su-scipit aũt habitus magis & minus: armatior enim est eques pedite: dicitur & calceatior qui calceamentis & caligis utitur, quam qui solis calceamentis uel caligis vtitur. In quibusdam autem non uidetur quòd cum magis & minus præ-dicantur: ut uestitum esse, & similia. Habitui quoq; nihil est contrarium: etenim armatio calceationi non est contraria, idem etenim armatus & calceatus, quo-niam autem aliis contrarium non esse palam est: similiter autem his & reliquis. Proprium quidem habitus est in pluribus existere, ut in corpore, & in his quæ circa corpus sunt existentia. adiacet enim corpori, & his quæ circa corpus sunt: hoc autem, ut dictum est, fit secundum eam quæ est in partibus diuisionem. In paucis autem aliis principiis huiusmodi inuenies: in quantitate enim solum, & in his quæ ad aliquid sunt similia reperies: ad aliquid autem, ut figuraliter di-catur, ut similitudo & dissimilitudo, quæ insunt pluribus similibus & dissimili-bus: quantitas autem vt numerus qui in numerabilibus inest, utique sempe[r] crescens secundum vnitatum multiphariam ascensionem. simpliciter autem ni-hil inuenies tot distribui partibus vt numerum, non autem omnis quantitas aut relatio talium est. Habitus autem omnis in pluribus necessario existit, ut in cor-pore & in his, quæ circa corpus sunt. Omne igitur, quod in corpore & circa cor-pus est existens, habitus nomen sortitur. Quare magis proprium quidem habi-tus erit in corpore, & circa corpus existentibus, secundum eam quæ partium est diuisionem, ut in pluribus existere. Dicitur autem habere multis modis. habe-re enim dicitur alterationem vt albedinem, & nigredinem: quantitatem, ut lon-gitudinem. nihil enim aliud est dicere albedinem aut longitudinem habere, quàm album aut longum esse. Dicitur etiam uas aliquid habere, vt modius tri-ticum quod nihil aliud est habere quàm continere. Habere quoque in membro di-cimur, vt in digito annulum: quod tantundem est dicere, quantum est digitum in annulo esse. Dicitur vir vxorem habere, & recipere vxor virum. hic autem in-solitus est habendi modus, quo vir habetur vel haberi dicatur, hoc autem habe-re nihil aliud est quàm cohabitare.

Epilogus.

Quare modi habendi, qui dici consueuerunt, quinario numero terminan-tur. Fortassis quidem essent alii modi habendi præter hos qui dicti sunt: sed si qui sunt, diligens inquisitor inueniat, & qui-dem de principiis hæc dicta sufficiant. Reliqua vero in eo, quod de analyticis est, quæ-rantur volumine.

A De eo, quòd est suscipere magis & minus. Cap. VIII.

DICITVR autem magis & minus suscipere tripliciter. Aiunt enim quidam secundum crementum vel diminutionẽ eorum, quæ suscipiunt subiectorũ. Aliter aũt & alii ipsa quidem, quæ suscipiuntur in suscipiente diminui & crescere annuntiant: Alii aũt secundum vtrunq; amborum diminutionẽ & augmentationem. A primis itaq; inchoantes, quæ eorum rata sit, ac firma sententia manifestabo. Si quis vero primam et secundã destruxerit, vtiq; & tertiã destruit, quæ ex vtraq; conficitur coniunctione. Non ergo sc̄dm suscipientium ipsorũ crementum uel decrementum, cũ magis uel minus aliqua dicuntur. Nulla.n. ratio obuiaret dicenti hominem & animal & substantiam, & cætera consimilia: cum magis & minus dici, concedentibus nobis sc̄dm subiecti intensionem & remissionem quælibet cũ magis & minus dici. Amplius aũt equus quidem & augmen- B *ti & diminutionis motum frequẽter sustinet. dr̃ enim equus minor vel maior lapide quodam, qui nunquam intensionem & remissionem passus est. mons etiã alio monte maior dr̃, cum neuter crescat uel decrescat. Amplius aũt margarita albior quidem equo dicit̃, cui pedem album contingit habere. hoc aũt non est, quia equus quidẽ in essentia a margarita superatur. colligere igitur oportet vel margaritam quidẽ albiorem equo pronunciari, sc̄dm magnitudinẽ subiecti uel paruitatem, uel non uerum albiorem equo margaritam esse, uel nihil omnino magis uel minus dici sc̄dm subiectorum magnitudinẽ uel paruitatem, neq; sc̄dm cremẽtum uel diminutionem. Hoc autẽ palam est, quod secundum magnitudinem subiecti, margarita albior equo nõ dr̃. tamen margaritam albiorẽ equo esse nõ falsum est. Relinquitur ergo nihil sc̄dm magnitudinẽ subiecti amplius uel minus dici, similiter aũt neq; sc̄dm paruitatem. Amplius aũt neq; secundum ea quæ insiciunt. Si.n. sc̄dm magnitudinem albedinis uel alicuius cæterorum dr̃ aliquid albius aliquo, uel sc̄dm paruitatem minus albũ, uel q̃uolibet aliter: utiq; & magis albus equus, uel homo uel quodlibet aliud albius margarita dicetur. &.n. ma-* C *ior albedis quantitas equo accidit q̃ margaritæ. Amplius autẽ magis & minus alterum altero dicitur, non secundum subiecti neq; crementum accedentis. Quoniam aũt non secundum subiecti cremẽtum uel magnitudinẽ aliud par uius alio dicat̃, manifestũ est: neq; ergo sc̄dm ipsius accidentis ampliorẽ q̃titatem: etenim quantitas ultra subiectũ protendi non põt, quoniã terminus quantitatis est corpus. Paruitas aut quantitati supponit̃, quare ultra paruum quidẽ subiectũ paruitas ipsa non porrigit̃. Quanto igitur subiectũ paruius efficitur, tanto paruius quantitas minorat̃. Patet itaq; nihil sc̄dm magis & minus prædicari, neq; sc̄dm subiecti solũ augmentum uel diminutionem, neq; sc̄dm accidentis: quare neq; secundum utrũq;. Oportet igitur ab alia eam inuenire, quæ cũ magis & minus dicantur: hmõi uero sunt ea q̃ sunt in uoce eorũ q̃ adueniunt, et non sc̄dm subiecti uel mobilis crementũ uel diminutionẽ. Sed quoniam eorum, quæ sunt in uoce impositioni propinquiora sunt, siue ab eadem remotiora sunt, de his etenim cum magis dicuntur quæ proximiora sunt ei q̃ in ipsa voce est impõni, cũ minus aũt de his q̃ remotiora consistunt: vt albũ dr̃ illud, in quo pura albedo est, quanto igi*

tur ad vocis impositionē accedens puriori inficitur albedine tanto & candi[illegible] assignabit̄. Et paruum quidē dr̄, q̄ aliis cōparatū staturæ diminutione & [illegible] tate vicit̄. Quicquid igitur est quod in quantitatis mensura superatur, id con[illegible] nuo paruius pronuntiatur. similiter aūt de aliis. Dubitabit aūt aliquis, qu[illegible] hæc quidē cū magis & minus dicantur, substantiæ vero minime: hoc aūt con[illegible] git, quoniā substantiarū impositio quidem in termino est, vltra quem transg[illegible] impossibile est. Additur aūt & de accedentibus quibusdā q̄ sine magis & m[illegible] dicunt̄, vt quadrangulus & triangulus & similia. non enim triangulus ma[illegible] vnus altero dr̄. Contingit aūt, quoniam in substantiarum quidem designat[illegible] accipitur. Etenim quadrangulus quantitas nuncupatur & corpus quadra[illegible] latum, vel eadē, q̄ in superioribus est ratio, hic vetat. quoniam hmōi impositi[illegible] termino facta est vltra quē transgredi non licet, quemadmodū in superlati[illegible] etenim albissimus vel nigerrimus & hmōi siue amplius sunt, & minus, eo q[illegible] huiusmodi impositio in termino est, vltra quem porrigi impossibile est, et citra [illegible] manere: possibile enim si contingit nullum sequitur impossibile, quapropter si [illegible] puncti cōponantur nullam faciunt magnitudinē. quoniam punctus puncto a[illegible] ditus nihil auget. Est aūt generatio simplex & corruptio non congrega[illegible] nec segregatione athomorū, sed quando transmutatur ex aere specificato in [illegible] totum. In subiecto enim duo sunt, quorū hæc quidē est species scd̄m rationē, h[illegible] aūt secundum materiam. quando igitur in his duobus est transmutatio gene[illegible] tio & corruptio erit simpliciter scd̄m veritatē. Dicitur aūt simpliciter gene[illegible] ri in his magis hoc aliquid & species q̄ terra musicus homo corruptus est, ho[illegible] immusicus generatus est, homo manet idē: siquidem in his passio non esset, sec[illegible] dum se musica & immusica, his quidē generatio esset. his aūt corruptio. Ideo [illegible] quidē hæ passiones hominis aūt musici & immusici generatio quædam [illegible] corruptio. Nunc aūt est hominis hæ passiones manentis musica et immusica, ideo alteratio talis est. Est aūt ille maxime quidem subiectum generationis & cor[illegible] [illegible] susceptibile. Sed quare disciens non dicitur generari simplici[illegible] sed quod generatum disciplinatū, hæc determinata sunt in prædicamentis. hæc [illegible] hoc aliquid significant et substantiā, hæc aūt quale, hæc aūt quantū. Quæc[illegible] igitur non substantiam significant non dicuntur simpliciter sed scd̄m aliqui[illegible] [illegible]. Est autem eius quod secundum naturam manere, vt ignis.

Libri sex principiorum finis.

DE DIVISIONE LIB. PERIHER[illegible]

LIBRVM Perihermenias Græci in quatuor partiti[illegible] sectiones. Boethius in prima editione in duos, in [illegible] cunda vero in sex libros. Latini posteriores in prim[illegible] & secundum librum. Auerroes autem in quatuor di[illegible] rentias. Nos in libros, differentias, & ad faciliorem in[illegible] telligentiam, etiam in capita diuisimus.

Aristotelis

A

ARISTOTELIS
STAGIRITAE, PERIPATETICORVM PRINCIPIS PERIHERMINIAS LIBER PRIMVS.

BOETIO SEVERINO INTERPRETE, Cum Auerrois Cordubensis expositione.

Summa libri secundum Auer.

Primus liber Perihermenias continet. Primam differentiam, & partem secundæ.

In prima a cap.1. vsq; ad 5. differit de partibus enunciationis, & de ipsa enunciatione.

B In 2. a cap.5. vsq; ad finem de oppositione, & veritate, & falsitate enunciationis in quacunq; temporis differentia.

De notis, & ꝙ verum & falsum in intellectu, & in voce reperitur. *Cap. I.*

PRimum oportet constituere quid sit Nomẽ, & quid verbum, postea quid est Negatio, & Affirmatio, & Enunciatio, & Oratio. Sunt ergo ea, quæ sunt in voce, earũ, quæ sunt in anima, passionum notæ: & ea, quæ scribuntur, eorum, quæ sunt in Voce. Et quemadmodum nec literæ omnibus eædem, sic nec eædem voces. Quarum autem hæ primum notæ sunt, eædem omnibus passiones animæ sunt: & quarum hæ similitudines, res etiam eędem. De his vero dictum est in iis, qui sunt de anima: alterius enim est negotii. Est autem, quemadmodum in anima, aliquando quidem intellectus sine vero, vel falso: aliquan-D do autem cui iam necesse est horum alterum inesse: sic etiam in voce. Circa compositionem enim, & diuisionem est verum, & falsum. Nomina igitur ipsa, & verba consimilia sunt ei, qui sine compositione, & diuisione est, intellectui. Vt homo, vel album, quando nõ aliquid additur: neque enim falsum, neq; verum adhuc est. Signum autem huius est: hircoceruus enim aliquid significat: sed nondum verum aliquid, vel falsum, si non vel esse, vel non esse addatur, vel simpliciter, vel secundum tempus.

[Marg.: Positio 1. Sectio prima secundum Græcos. Positio 2. 3. de an. t.c. 39. Positio 3. Circa cõpõnem, & diuisionem est verũ, & falsum.]

Auer. super lib. perihermenias Expositio.
DIFFERENTIA PRIMA.

ET oportet vt dicamus primo quid est nomen, & quid est verbum. Deinde dicemus post hęc quid affirmatio, & negatio, & vtr quid est enunciatio, & oratio, & dictio, quę sunt genera affirmationis, & negationis. Dicemus ergo ꝙ dictiones, quibus rõ.inatur, significant primo intentiones, quæ sunt in anima: & literæ, quæ scribuntur, significant primo verba: & quemadmodum literæ scri

[Marg.: Hęc particula (dictio) in tex. Ari. nõ reperitur.]

ptæ, s. scriptura non est vna & eadem omnibus gentibus, similiter verba, & dictiones, ex quibus explicantur intentiones, non sunt vna & eadem apud omnes gentes, & propter hoc est significatio horū ad placitū per concordiam, non per naturam: sed intentiones, quæ sunt in anima, quæ sunt exempla, & significationes, sunt vnæ & eędem omnibus: quemadmodum & res inuentæ, quarum intentiones, quæ sunt in anima, sunt exempla & significationes, & ipsæ, sunt vnæ & inuentæ per naturam omnibus. Dictio autem in modo, & manere significationis intentionū, quæ sunt in anima super res inuentas extra animam, alterius sciæ ab hac, iamq; locutus est de eo in libro de anima. Et verba assimilantur intentionibus intellectis, in eo, quod quemadmodum res multotiens est intellecta præter quod disponatur per veritatem aut falsitatem: similiter & verbū multotiens est scitū præter quod disponatur per veritatem, aut per falsitatem: & quemadmodum multotiens est intellectū ex re dispositū per veritatem & falsitatem, similiter verbum erit scitū dispositū per verū & falsum. Verum nanq; & falsum sequuntur intentiones intellectas, & verba significantia ipsas, cū componuntur adinuicem, aut diuiduntur abinuicem: sed cum accipiunt ur separata, non significant verum neq; falsum. Et nomen & uerbum assimilantur intentionibus simplicibus, quæ non sunt veræ neq; falsæ, & sunt illæ, quæ inueniuntur præter diuisionem, & compōnem. v. g. Sermo noster hō, & albus: qm̄, cum non coniungit eis, est, adhuc neq; verū neq; falsum sigñant, sed sigñant rē, cui inuenit præter quod disponatur res illa per verum aut falsum. & pp hoc sermo noster hircoceruus, & anchagari ibach nō disponitur p verū neq; falsum, dū non cōiungitur eo sermo noster, inuenitur aut non inuenitur, aut absolute, aut in tpe, & dicetur hircoceruus inuentus, aut hircoceruus non inuentus, aut hircoceruus inuenitur aut non inuenitur.

3. de an. tex. com. 21.

De nomine. Cap. II.

NOmen igitur est uox significatiua secundū placitum sine tempore: cuius nulla pars significatiua est, separata. In nomine enim, qđ est equiferus, ferus nihil per se significat, quemadmodum in oratione, quæ est equus ferus. At vero non quemadmodum in simplicibus nominibus, sic se habet in compositis. In illis enim nullo modo pars significatiua est: in his autem uidetur quidem, sed nullius est, separata, ut in eo quod est equiferus hoc, quod est ferus. Secundum placitum vero, quoniam natura nominum nullum est, sed quando fit nota. quoniam designant & illiterati soni, ut ferarum, quorum nihil nomen est. Non homo vero non est nomen. at uero nec positum nomen est, quo illud oportet appellare: neque enim oratio, neque negatio est: sed sit nomen infinitum quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est. Catonis autem, & Catoni, & quæcunque talia sunt, non sunt nomina, sed casus nominis, ratio autem eius est, alia tamen sunt secundum alia ipsa: quoniam cum est, vel fuit, vel erit, neque verum, neq; falsum est, nomen vero semper: ut Catonis est, uel non est: nondum enim aliquis neq; uerum dicit, neque falsum.

Declaratio definitionis nominis.

De nomine.

ET nomen est dictio significans ad placitum intentionem expoliatā a tpe, praeter quod significet vna partium ipsius, cū diuiditur pars illius intentionis, ue sit nomen diuisum simplex, sicut Petrus, & Paulus, aut compositum

A seruus regis, quod est nomen hominis: & illud est, ꝙ seruus regis, quod est nomen hoīs, cum separatur ab eo seruus, aut regis, non significat partem illius intētionis, quemadmodum significat coniunctum amborum, quemadmodum significat illud in sermone nostro seruus regis, cum volumus ꝙ ipse sit seruus regis, qm̄ seruus significat hic partem intentionis: sed drīa inter nomina simplicia, & nomina composita. v.g. Abdelbeais & bahalbethe quia pars noīs simplicis, quæ est incisio vna incisionum, ex quibus componitur nomen, non significat aliquid penitus neq; p se, neq; p accidens, sicut pe Petri, & ps noīs compositi non significat separata, nisi p accidens, sicut si accidat illi, cuius nomē est seruus regis, vt sit seruus regis. Additur nāq; in definitione noīs p concordiam, ppea quia dictiones, quibus sermocinantur gentes, nō signāt p nām, sicut multa ex dictionibus, quibus dicunt aīalia, q̄ sunt dictiones, q̄ non scribuntur: qm̄ dictiones, quibus habitiunt plura ex aīalibus, sunt cōposita ex incisionibus, ex qbus cōponuntur dictiones, quibus loquitur hō, aut ex incisionibus cōpositis ex literis sibi appropinquantibus in exitu, & sunt significantes intentiones p se in aīa. s. apud aīalia. Et nominis aliud est finitum, aliud infinitū est: & finitum quidem nomē est, qđ significat habitum, sicut hō, & equus. infinitū aūt est compositū ex noīe habitus & negatiua particula non, in lingua, in qua agitur ista spēs noīs: sicut sermo noster nō hō, nō aīal. & iste modus noīum noīat nomē infinitū, qm̄ nō decet, vt nominet nomen absolute, cū non significet habitū: neq; ēt est sermo negatiuus, qa
B ipsius significatio est signatio noīs simplicis, q̄uis sit compositū. & pp illud iam sequitur ipsum pars negatiua, sicut sequit nomē finitū. Et nomen ēt, cū genitiuatur, aut accusatiuatur, aut mutatur mutatione alia hmōi, nō dr̄ nomen absolute, sed nomē declinatū. i. obliquū. Erunt igit noīa quædā declinata, & quędā nō declinata, sed drīa, qua diffinit nomen, cōprehendit ea oīa, nisi quia drīa est inter declinatum, & non declinatū: & illud est manifestū in lingua arabica, ꝙ cū additur noībus declinatis, q̄ noīant declinantia, fuit, aut erit, aut est, & dr̄ Petrum, fuit, p accusatiuū, aut Petri p genitiuū, non erit uerū neq; falsum, sed nomen non declinatum: & illud, quod dr̄ rectum, cū additur vnum ex istis, erit verum, aut falsum, sicut sermo noster Petrus fuit, aut Martinus inuenitur. Et hoc est, qđ rememoratus est ex definitione nominis, & modorum ipsius.

Pars noīs cōpositi sepata signat aliqd p accidens.

Nomen infinitū neq; habitū, neq; negationem significat.

De uerbo. *Cap.* III.

Verbum autem est, quod consignificat tempus, cuius nulla pars significat extra: & est semper eorum, quæ de altero prædicantur, nota. Dico autem quod consignificat tempus, Vt sanitas quidem nomen est, sanatur uero
C verbum: consignificat enim nunc esse, & semper eorum, quæ de altero dicūtur, nota est, ut eorum, quę de subiecto, uel in subiecto sunt. Non sanatur vero, non ægrotat, non verbum dico. Consignificat enim tempus, & semper de aliquo est. Differentiæ autem huic nomē positum non est, sed infinitum uerbum sit: quoniā similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est. Similiter autem & sanabitur, & sanabatur, non uerbum est, sed casus uerbi. Differunt autem à uerbo, ꝙ hoc quidem præsens consignificat tempus, illa vero id, qđ circūcirca est. Ipsa igitur secundum se dicta uerba, nomina sunt, & significant aliquid: constituit enim, qui dicit, intellectum, & qui audit, quiescit: sed si est, uel non est, nondum significat, neq; enim signum est rei, esse, uel non esse, nec si hoc ipsum est purum, dixeris: ipsum enim nihil est, consignificat autem compositionem quandam, quam sine compositis non est intelligere.

Quid verbū

Explanatur definitio.

Differūt verbū, & casus verbi.

De verbo.

ET verbum, quod nominatur apud arabes actio, est dictio significans intentionem, & tempus illius intentionis ꝓuenientis in vno trium tẽporum, quę sunt preteritum, & presens, & futurum, neq; aliqua partium eius significat eum separata, & hoc per se. Et proprium verbi est, ꝙ sit semper appositũ, & nõ suppositum, prędicatum & non subiectum: & propter illud significat semper intentionem, de cuius proprietate est, vt prędicetur de alio: & illud quidem fit, vt secundum formam suam significans intentionem prędicati, & coniunctionem prędicati cum subiecto: & illud, cum erit appositum per se, sicut cum dicimus Socra. sanatur, & Socra. ambulat: aut vt sit forma significans colligationem prędicati cum subiecto, cum erit prędicatum nomen ex nominibus, sicut cum dicimus Socra. inuenitur animal, & prędicatum, quod significat colligationem suam cum subiecto, aut est ex eo, quod dicitur in subiecto, & illud cum fuerit accidens in subiecto, aut est ex eo, quod dicitur de subiecto, quando est subiecti pars prędicatum. Et quod additur in definitione verbi, quod est significans cum eo, quod significat intentionem, & tempus illius intentionis, est differentia, qua differt verbum a nomine: & illud est, quia sermo noster, sanatur, est significans, quod significat sermo noster sanitas, quod est nomen, & tempus presens, aut futurum, (quia presens aut futurum apud arabes est cõfusum, & vnam habet ꝓlationem) in quibus inuenitur sanitas. Et ex verbo est etiam finitum & infinitum. & verbum finitum est, quod significat intentionem, quam significat nomen finitum, & tempus illius intentionis: & infinitum verbum est, quod significat illud, quod significat nomen infinitum, & tempus illius intentionis, & illud est priuatio, quod significat nomen finitum, s priuatio, quę definita est in libro prędicamentorum, sicut sermo noster non sanatur, ipse namq; significat id, quod significat sermo noster non sanitas. & tempus illius intentionis. Et verbum infinitum est species specierum verbi, cum sit intrans definitionẽ verbi prędecentem absolute, & inueniatur proprium verbi prędecens, & est quod semper significat id, de cuius proprietate est, vt prędicetur de alio prędicatione alicuius de subiecto, aut in subiecto: & nominatur quidem hic modus verbi verbum infinitum, propterea quia est deriuatum a nomine infinito, & hęc species verbi non inuenitur in lingua arabica, sicut nomen infinitum est non inuentum. Et ex verbo, est declinatum, & non declinatum, & est illud, de quo dicitur nomen verbi absolute: & verbum non declinatum est, quod significat in lingua multarum gentium tempus prę sens: & declinatum est, quod significat tempus, quod inuenitur circundans tempus præsens, & tempus præteritum, & futurum: & non inuenitur tempori præsenti forma propria in lingua arabica. sed forma quidem, quę inuenitur in lingua arabica, est cõmunis presenti, & futuro, sicut. v. g. sanatur, & ambulat. & propter hoc dixerunt ꝗ grammaticorum, ꝙ cum volunt appropriare futuro, faciunt intrare verbum, li f'af, & dicunt sceinsih, aut schiamhisih. Et tempus præsens est tempus, quod accipit intellectus existens in actu, & cui ꝯ [illegible] nuitur. v. g. hæc hora, & hoc instans, & propter hoc dicitur nomen temporis de hoc absolute: &, cum sit hoc magis notum apud vulgus, & est in relatione ad ipsum, & non intelligitur tempus præteritum & futurum *, qa præteritũ est præcedens hoc tempus, & futurum est posterius eo. Sed vtrum illud, quod imaginamur ex tempore prę senti, habeat esse, cum imaginamur an non habeat esse: illud non est, quo indigeamus in hoc loco. Et verbum similatur nomini, & communicat ei in hoc, ꝙ cum dicitur separatum intelligitur ex eo intentio sufficiens per se, sicut illud, quod intelligitur ex nomine, cum dicitur separatum per se: & pp hoc, cũ audit illud audiens, sufficit sibi, sed quia non intelligit ex intentione consecuta, ꝙ aliquid sit, adhuc existens, aut nõ existẽs. v. g. dicendo erat, aut nõ erat: & hoc, qñ est hoc verbum appositum per se, sed cũ erit copula, non intelligitur ex eo intentio sufficiens per seipsum, sed est dispõ dictionũ adminiculãtiũ *: qñ, tunc quidẽ significat cõpõnem prędicati cum subiecto. Neq; est via ad intelligẽdũ compõnẽ præter intellectũ rerũ compositarũ, & hoc erit apud copulationẽ ipsius. v. g. Socra. inuenitur sapiẽs, aut nõ inuenitur sapiẽs: erit ergo verbũ duobus modis, modus, qui intelligit p se, et ali[...]

De ꝓprietate verbi ẽ, vt sit sp appositũ, & nõ suppositũ, prædicatũ, et nõ subiectum.

In c. de oppositis.

Verbũ ĩfinitũ ẽ modus verbi.

Cũ uolũt futurum significare, præponunt uerbo, [illegible], ut ꝙ sanetur & ambulet.

a. l. apud vulgus & in relationẽ ad ipsum intelligitur tẽpus ptũm, & futurum.

a. l. dispõ copulę.

A bum, qđ p se est appositū. & modus, qui non intelligitur p se, & est verbū copulatiuū, qđ noīatur substātiuū: & hoc, qđ dixit in definitiōe noīs, et uerbi, & sciā modorū ipsorū hic necessariorū, sunt, qbus diuersificat enūciatio p ipsorū diuersitatē. Sed de syncathegorematibus rememorabitur in libro secundo *

Vide primo priorū. c. j.

a. l. versuum f, in poetica.

De oratione. *Cap.* IIII.

ORatio aūt est vox significatiua, cuius partium aliquid significatiuum est separatum: vt dictio, sed non vt affirmatio, vel negatio. Dico autem, vt homo aliquid significat, sed non quoniam est, aut non est: sed erit affirmatio, vel negatio, si quid addatur. Sed non hominis syllaba vna: neq; enim in eo quod est sorex, rex significat, sed uox nunc est solum. In duplicibus vero significat quidem aliquid, sed non secundum se, quemadmodum dictum est. Est aūt oratio omnis quidem significatiua, non sicut instrumētum, sed, quemadmodum dictū est, secundum placitum. Enunciatiua vero non omnis, sed in qua verum, vel falsum est, non autem in omnibus inest: ut deprecatio, oratio quidem est, sed neq; vera, neq; falsa. Cæteræ igitur relinquantur rehtoricæ enim, vel poeticæ conuenientior est consideratio: enunciatiua vero præsentis est speculationis. Est autem vna prima oratio enunciatiua, affirmatio, deinde negatio: aliæ vero omnes coniunctione vna. Necesse est autem omnem enunciatiuam orationem, ex uerbo esse, vel ex casu verbi. Etenim hominis ratio (si non addatur, aut est, aut fuit, aut erit, aut aliquid hmōi) nondum oratio enunciatiua est. Quare aūt unū quiddam est, & non multa, animal gressibile bipes (non enim eo ꝙ propinquæ partes dicuntur, vna erit) est certe alterius hoc tractare, negotii. Est autem vna oratio enunciatiua, quæ vnum significat, vel coniunctione vna Plures aūt, quæ plura, & nō vnum, vel incōiunctæ. Nomen igitur, & verbum, dictio sit solum: quoniam non est dicere sic aliquid significantē, uoce enūciare, vel aliquo interrogante, vel non, verum ipso proferente. Harum aūt hæc quidem simplex est enunciatio. Vt aliquid de aliquo, uel aliquid ab aliquo. hæc aūt ex his coniuncta, velut oratio quædam iam composita. Est aūt simplex enunciatio, vox significatiua de eo, quod est aliquid, uel non est, quemadmodum tpa diuisa sunt. Affirmatio vero est enunciatio alicuius de aliquo. Negatio vero enunciatio alicuius ab aliquo. Quoniam autem enunciare est, & quod est, non esse: & quod non est, esse: & quod est, esse: & quod non est, non esse: & circa ea, quæ extra præsens tempus sunt. Similiter, omne vtiq; contingit qđ quis affirmauerit, negare: & quod quis negauerit, affirmare: Quare manifestum est: quoniam omni affirmationi, opposita est negatio: & omni negationi, affirmatio. Et sit hoc, contradictio, affirmatio, & negatio oppositæ. Dico aūt opponi, eiusdē de eodē: nō aūt æquiuoce, & quæcunq; cætera taliū cōtra sophisticas determinauimus īportunitates.

Orōnis definitio.

B

Orō, q̄ hic intenditur.

Conclusio.

Vide 7. & 8 me.

C

De affirmatione, & negatione.

In æquiuocis nō est oppositio.

De oratione.

ET oratio est dictio, cuius vna partium primarum. i. simplicium iam per se significat secundum modum intellectus, & formationis, non secundum modum affirmationis, & negationis. v.g. hõ est aĩal: qm̃ dictio, q̃ est hõ, quę est pars eius, significat aliquid secundum modum formationis, & non secundum modũ, q hoc aliquid est inuentum, aut non inuentum, & similiter dictio, quæ est animal, quæ est pars secunda huius orationis. Et hoc, quod accipit in definitione orationis, q vna partium eius primarum significat secundum se separata, est differentia, qua differt oratio a nomine, quoniam nominis simplicis pars, quæ est syllaba, non significat aliquid penitus, nominis quoque compositi non significat pars aliquid, nisi per accidens. v.g. vt accidat homini, cuius nomen est seruus regis, q sit seruus regis. Et oratio quidem significat secundum viam concordię, & non per naturam, neq; secundum viam, vt omni intentioni compositę sit dictus sermo significans eam per naturam, & significans eam, pręter quod inueniatur illa significatio: in alia dictione ab illa, sicut non inuenitur actio instrumenti alij instrumento, quia quibusdam apparet q dictiones hoc modo significant, & quibusdam aliis videtur q dictiones significant per naturam, absq; eo q sit nobis electio compositionis positiuę, neq; electio compositionis naturalis: & hęc est sententia illius, cui videtur q sit hęc compositio dictionis per naturam significans intentionem & intentionẽ *. Et oratio, quędam est perfecta, quędam imperfecta: & perfecta, quędam est sententia, & quędam non, sicut demandatio, & prohibitio. Et intentio hic quidem, est loqui de oratione enuntiatiua: sed de orationibus imperfectis, quæ sunt præter eã, loquit̃ in lib. rhetoricæ, & poeticæ, sicut de modis orationum perfectarum, quæ sunt definitiones, & descriptiones, loquitur in libro demonstrationis. Et oratio enuntiatiua est, quæ disponitur per verũ aut falsum, & ipsa est duarum modorum, simplex, & composita. Et simplex est composita ex subiecto vno & prædicato vno, non ex prædicato magis vno, & subiecto plus vno: & ista est duarum specierum, vna prior, & est affirmatio, & secunda posterior, & est negatio: & composita oratio est, quæ ex duabus orationibus simplicibus componitur. & simplex erit vna, cum erit subiectum in eo significans vnã intentionem, & similiter prædicatum: & erit plures, quando significat prædicatum in ea intentiones plures, aut subiectum, aut ambo. Et oratio composita erit vna, cum in ea est vna copula, quæ copulat ipsam, & erit plures, cum non habet copulam copulantem ipsas, & propter illud omnis oratio aut vna, aut plures: & si est vna, aut est vna, propterea q subiectum eius & prædicatum significant vnam intentionem, aut propter copulam copulãtem ipsas, & sunt orationes, in quibus inuenitur plus vno prædicato, & plus vno subiecto, sicut est syllogismus conditionalis, & cathegoricus, quoniam conditionalis est vnus per cõpulatiuã, quę est ars. i. coniunctio cõditionalis. v.g. si sol est eleuatus, ergo est dies: qm̃ illa cõiunctio, ergo, cõponit has duas simplices, quæ sunt sermo noster. sol est eleuatus, & dies est, & facit orationem vnam, sed & cathegoricus est vnus per coplatiuam, quæ est terminus medius. v.g. homo est animal, & animal est corpus, quemadmodum veniet post. Et sic oratio multę, aut erit multę, propterea q prædicatum eius, aut subiectum eius, aut ambo significant multa, aut quia non est ei copula copulans eas. Et omnis oratio enunciatiua, quidem est composita ex nomine & uerbo, aut ex eo, quod stat loco verbi in copulatione pręd icati cũ subiecto: & illud est, quia oratio enuntiatiua, in qua est subiectum nomen, & prædicatum nomen, absque dubio habet verbum, aut quod stat loco verbi significans copulationem prædicati cum subiecto, & hoc aut in actu, & manifeste, sicut inuenitur res in eo, quod est præter linguam arabicam, aut in potentia per subintellectum, sicut inuenitur res secundum plurimum in lingua arabica. Et postquam sunt hic tres intentiones subiecti, & prædicati, & proportionis copulantis prædicatum cum subiecto, necesse est ut sint hic tres dictiones, dictio significans subiectum, & dictio significans prædicatum, & dictio significans proportionem: sed dictio significans copulationem prædicati cum subiecto, quandoque significat colligationem ipsius temporis

Idẽ Auer. 1 c. de noĩe.

a. i. inuẽtionem vel intentionem.

Oĩs orõ una altero duorum modorum est una

Nota quo mõ syll's cõdõnalis, & cathegoric' sunt oratio vna.

A præterito, aut futuro, aut præsenti. v. g. Petrus inuenitur nunc sapiens, aut Petrus inuentus fuit sapiens, aut Petrus inuenietur sapiens: & quandoq; significat colligantiam non sumptam cum tpe, & hæc est prædicatio necessaria: & illud est, sicut sermo dicentis triangulus existens, cuius anguli sunt æquales duobus rectis, & non est in lingua arabica dictio significans istum modũ copulæ, & est inuentũ in aliis linguis, & propinquior dictio similis illi in lingua arabica est illud, qđ significat hæc dictio ipsam, vt in sermone nostro hmõi Petrus ipse animal, aut inuenitur vt in sermone nostro hmõi, Petrus inuenitur animal. Et nomen & verbum non significat verum aut falsum, sed oratio quidem est vera aut falsa: & oratio, quæ verificatur, aut falsificatur, nominatur sententia, & iudicium: & iudicij simplicis aliud est affirmatio, aliud negatio, & assimilatur affirmatio positioni alicuius super aliquo, & negatio ablationi alicuius ab aliquo & composita ex his est oratio composita. Iamq; describitur ẽt simplex per hoc, ꝙ est dictio significans ꝙ aliquid est inuentum, aut non inuentum, & illud, aut in tpe præterito, aut futuro, aut præsenti, aut absolute: sed affirmatio per hoc, quod est iudiciũ in fixione alicuius alicui, & negatio est iudicium in ablatione alicuius ab aliquo. Et quia iam est possibile vt detur iudicium per orationem, secundum ꝙ est in anima super id, quod est inuentum extra animam, ꝙ non sit inuentum, & sup id, quod non est inuentum ꝙ sit inuentum, & super id, quod est inuentum ꝙ
B sit inuentum, & super id, quod non est inuentum, ꝙ non est inuentum, & hoc, aut iudicio absoluto, aut vno temporum trium, quæ sunt præsens, aut præteritum, aut futurum. Iam possibile est in omni eo, qđ affirmat affirmator, vt negat illud negator, & in omni eo, quod negat nagator, vt affirmet illud affirmator, & cum hoc sit in omni ergo affirmationi negatio opponitur, & omni negationi affirmatio. Et illud, sed m ꝙ affirmatio, & negatio sunt inuentæ in anima, & non extra aiam: qm̃ non inuenitur rebus, secundũ ꝙ sunt extra aĩam, negatio opposita, neq; rebus negatis, secundũ ꝙ sunt extra aĩam, affirmatio opposita. Sed considera tio in affirmatione & negatiõe, secundũ ꝙ ipsæ sunt in aĩa: & affirmatio quidẽ, & negatio sunt oppositę, secũdũ veritatẽ, cum erit intẽtio prędicati in ambobus vna ex oĩbus ptibus, sic etiã intẽtio subiecti: sed cũ nõ erit vna, siue propter cõmunitatem nominis, aut propter aliud ex eis, a quibus cauetur in libro sophisticæ rationis, nõ sunt affirmatio, neq; negatio oppositæ. — Ex hoc patet cõtra ponentes ꝑpositiones reales.

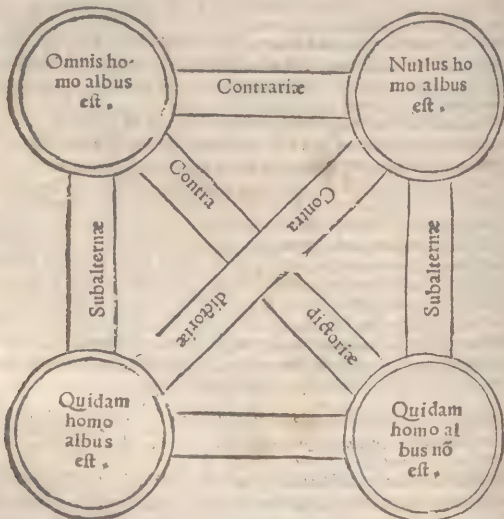
De subiectis, & prædicatis enunciationum, & earum oppositionibus, & ueritate, & falsitate. *Cap. V.*

C QVoniam aũt sunt hæc quidem rerum vniuersalia, illa vero singularia. Dico aũt vniuersale, quod in pluribus prædicari natum est: singulare vero, quod non: vt hõ quidem vniuersale est, Callias vero eorum, quæ sunt singularia. Necesse est autem enuntiare cũ inest aliquid, aut non, aliquando quidem alicui eorum, quæ vniuersalia sunt, aliquãdo aũt, quæ singularia sunt. Si ergo in vniuersali vniuersaliter enunciet quis, quoniã est, aut nõ est, contrariæ enunciationes erunt. Dico aũt in vniuersali enũciare vniuersaliter: vt omnis hõ albus est, nullus hõ albus est. Quãdo aũt in vniuersalibus nõ vniuersaliter, nõ sunt contrariæ. quæ aũt significantur, est esse aliquãdo contraria. Dico aũt non vniuersaliter enuntiare in iis, quæ vniuersalia sunt: vt est albus hõ, non est albus homo: cum n. vniuersale sit homo, non vniuersaliter vtitur enũciatione. Omnis. nanq; non vniuersale significat, sed quoniam vniuersaliter. In eo vero, ꝙ vniuersale prædicatur, id, quod est vniuersaliter prædicari, non est verum: Nulla enim affirmatio uera erit, in qua cum vniuer-

— Sectio secunda secũdũ Græcos.
— De oppõnibus, & oppositionũ legibus.
— Contrariæ.
— Regula vniuersalis.

ſale ſit prædicatum, vniuerſaliter prædicatur: vt eſt omnis hom
Contradicto riæ. omne animal. Opponi autem affirmationem negationi dico con
dictorie, quæ vniuerſaliter ſignificat eidem quoniam non vniue
liter: vt omnis homo albus eſt, non omnis homo albus eſt: nul
Contrariæ. homo albus eſt, aliquis homo albus eſt. Contrarie vero vniuer
ſem affirmationem, & vniuerſalem negationem: vt omnis homo iu
ſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt.

Oppoſitarum propoſitionum deſcriptio.

Regulæ oppoſitarum ꝓpoſitionum. Contrariæ nunquam ſimul veræ.

Quo circa, has quidẽ impoſsibile eſt ſimul eſſe veras. His vero op
poſitas, contingit aliquando in eodem ſimul eſſe veras: vt non omni
homo albus eſt, & aliquis homo albus eſt. Quęcunque igitur contr
dictiones vniuerſalium ſunt vniuerſaliter, neceſſe eſt alteram eſſe v
ram, vel falſam: & quæcunque in ſingularibus ſunt: vt eſt Socrat
albus, non eſt Socrates albus. Quęcunque autem in vniuerſalibu
non vniuerſaliter, non ſemper hęc quidem vera eſt, illa vero falſa e
Simul enim verum eſt dicere, q̃m eſt hõ albus: & q̃m nõ eſt hõ albu
& eſt hõ pulcher, & non eſt hõ pulcher. Si enim turpis eſt, non eſt p
cher: & ſi fit aliquid, non eſt. Videbitur autem ſubito inconueniens e
ſe, iccirco quoniam videtur ſignificare hęc, non eſt homo albu
ſimul & hæc, nullus homo eſt albus. Hæc autem neq; idem ſigni
cat, neque ſimul neceſſario. Manifeſtum eſt autem quoniam vna

A negatio unius affirmationis est: hoc enim idem oportet negare negationem quod affirmatio affirmauit, & de eodem vel de aliquo singularium, vel de aliquo vniuersalium vt vniuersaliter, vel vt non vniuersaliter: dico autem vt est Socrates albus, non est Socrates albus. Si autem aliud aliquid de eodem, vel de alio idem, non est opposita, sed erit ab ea diuersa: Huic, vero quæ est, omnis homo albus est, contradictio est illa, quę est, non omnis homo albus est: illi vero, quę est, aliquis homo albus est, illa, quæ est, nullus homo albus est: illi autē, quæ est, est homo albus, illa, quæ est, non est homo albus. Qm̄ igitur vna affirmatio vni negationi opponitur cōtradictorie: & q̄ sunt hæ, dictum est: & qm̄ contrariæ aliæ, & quę sunt illæ, dictū est: & qm̄ non omnis vera vel falsa contradictio, & quare, quando vera, vel falsa. Epilogus.

Vna autem affirmatio, & negatio est, quę vnum de vno significat, vel cum sit vniuersale vniuersaliter, vel non similiter: vt omnis homo albus est, non omnis homo albus est: est homo albus, non est homo albus: nullus homo albus est, aliquis homo albus est, si album vnum significat. (B) Sin verò duobus vnum nomen positum est, ex quibus non est vnum, non est vna affirmatio, neq; vna negatio: vt si quis ponat hoc nomen tunica homini, & equo: quòd tunica alba est, hæc non est vna affirmatio, nec vna negatio. Nihil enim differt hoc quā dicere, quoniam est homo equus, albus. Hoc autem nihil differt, quā dicere, est homo albus, & est equus albus. Si ergo hę multa significant, & sunt plures, manifestum est quoniam & prima vel multa, uel nihil significat: neque enim est aliquis homo equus. Quare nec in his necesse est hanc contradictionem ueram, illam uero falsam esse. Corollariū.

De affirmatione & negatione vna. Definitio.

DIFFERENTIA SECVNDA.

De oppositionibus.

ET intentiones sunt duobus modis, aut vniuersalis, aut particularis, i. singularis. Et volo p vniuersalē illam, de cuius proprietate est, vt prædicet de pluribꝰ, sicut est p̄dicatio animalis de homine, & de equo, & reliquis speciebꝰ alijs. (C) Et particularē, de cuius proprietate est nō illud, sicut Petri, & Pauli, cui innuitur: &, cū sit res ita, oportet de necessitate, vt quū iudicemus aliquid per affirmationē inesse alicui, aut per negationē, vt sit illud iudiciū intentioni ex intentionibus singularibus aut vniuersalibus. Demū, cum erit intētioni, ex intentionibus vniuersalibus, procul dubio, aut sumetur absq; clausura, aut cum clausura (& volo per clausurā dictionē omnis, aut quidā) deinde, cum est accepta cum clausura, non euacuatur quin sit accepta cum clausura vniuersali, aut particulari, et oppositæ secundum affirmationem & negationem: quare ambarum subiectū cū est de intentionibus singularibus, nominātur singulares, verbi gratia, Petrus est missus. Petrus non est missus: & oppositæ quarum ambarū cum subiectum est intentio vniuersalis absq; clausura, nominantur indefinitæ, verbi gratia homo est albus, homo non est albus. et oppositæ quarum subiectum est intentio vniuersalis accepta cum clausura sunt tres, aut vt sit vnaquæq; oppositarum, cui adiungatur clausura vniuersalis, aut vt sit vnaquæq; ambarū, cui coniungatur clausura particularis, aut vt coniungatur vni ipsarū clausura vniuersalis, & alij particularis. Et illæ quidem, quarum vnicuiq; coniungitur clausura vniuersalis, nominantur contrariæ, verbi gratia, omnis homo est albus, nullus homo est albus. Et illę, quarum vni coniungitur clausura vniuersalis, & alij particularis, nominantur cōtradictoriæ, quæ sunt duorum modorum, aut sit vniuersalis coniuncta affirma

Clausura quid in via Auerr.

tiuæ, & particularis coniuncta negatiuæ, vt omnis homo eſt albus, non om homo eſt albus, aut quidam homo non eſt albus: quoniam negatiua particula interpretatur his duabus interpretationibus. Aut, vt ſit econuerſo, ſcilicet q iungatur clauſura vniuerſalis negatiuæ, & particularis affirmatiuæ, verbi g tia, quidam homo eſt albus, nullus homo eſt albus. Sed illæ, quarũ vni coniungitur clauſura particularis, nominantur ſubcontrariæ, verbi gratia, q homo eſt albus, quidam homo non eſt albus. Erũt ergo modi oppoſitarũ ſe dum affirmationẽ & negationem ſex, ſingularium, indefinitarum, & contra rtarum, quarum duo ſunt modi, & contrariarum, & ſub contrariarum. Et diuiduntur, enuntiationes ex parte coniunctionis clauſurę cum prædicato: clauſura, cum adiungitur prædicato, eſt falſa enuntiatio, aut ſuperflua, & quidem eſt, omnis homo eſt omne animal: ſuperflua, ſicut cum diximus, om homo eſt quoddam animal. Et poſtquã ſtabiliti ſunt modi enuntiationum, d mus, ꝙ ſingulares diuidunt quidem verum a falſo ſemper: quia, cum falſa vna ambarum, vera eſt alia: & cum vera eſt vna ipſarum, falſa eſt alia; & n eſt poſsibile vt aggregentur ſimul, neq; ſuper veritatem, neq; ſuper falſitate verbi gratia. Petrus exiuit. Petrus non exiuit: & illud eſt manifeſtum per ſe cundum viam inquiſitionis. Et ſimiliter contradictorię diuidunt verum a f in omnibus materijs: ſed contrariæ diuidunt verum falſo in neceſſaria, & imp ſibili: & ſunt ambę falſæ ſimul in contingenti, & neq; eſt poſſibile vt ſint ve ambæ, ſed cum vna vera eſt, falſa eſt alia. Et ſubcontrariæ diuidunt verum falſo etiam in neceſſaria & impoſsibili: & ſimul veræ in cõtingenti: & cum v eſt falſa, reliqua eſt vera de neceſsitate: & exemplum falſitatis ambarum c trariarum in materia contingenti eſt ſermo noſter, omnis homo eſt albus, nu homo eſt albus: & exemplum veritatis ſub contrariarum eſt ſermo noſter, q dam homo eſt albus, quidã homo nõ eſt albus. Sed indefinitæ iam poſsibile ꝙ ſint ambæ verę ſimul in materia contingenti: & iam poſsibile eſt vt ſit ta um earum iudicium cõtrariarum: & cauſa in illo eſt, quia a, & e, quod ſunt l earum in alijs linguis, ſignificant ſuper hoc, quod ſignificant clauſuræ vniuer les: & quandoq; ſignificant ſuper eo, quod ſignificant clauſuræ particulares: ergo ſignificant ſuper hoc, qd' ſignificant clauſurę vniuerſales, eſt potẽti & eius, ſicut vis cõtrariarum: & cum ſignificant ſuper hoc, quod ſignificant clau ræ particulares, eſt vis ſicut vis ſubcontrariarum: & illud eſt, quia, iam eſt p ſibile vt ſint veræ ambæ ſimul, homo eſt albus, homo non eſt albus: cum ſig cant a, & e, qd' ſignificat clauſura particularis: & iam eſt poſsibile vt ſint fal ambæ ſimul, quum ſignificent a, & e, qd' ſignificat clauſura vniuerſalis. Et p ſibile eſt quidem, vt reperiantur modi harum oppoſitarũ in diſpoſitione, qu ſponantur ex diuiſione ſua veri & falſi ſemper; & vt ſint veræ quædam ipſ ſimul, & ſint falſæ quædam earum ſimul: cum obſeruatur in eis vt accipiatur firmationi vni ipſarum negatio vna, & negationi vni affirmatio vna, cum rel conditionibus, quæ dicuntur, non cum accipitur affirmationi vni plus quam v negatio, ita vt accipiatur affirmatiuæ vniuerſali negatiua vniuerſalis, & nega ua particularis. Sicut, ſi accipiamus oppoſitum ſermonis noſtri, omnis nõ eſt bus, nullus homo eſt albus, & non oĩs homo eſt albus: aut accipiatur negatiu vniuerſali affirmatiua particularis, & affirmatiua vniuerſalis, ita vt accipiam oppoſitum ſermonis noſtri, nullus homo eſt albus, quidã homo eſt albus, om homo eſt albus: & eſt quidem illud ita, quia negatiua vna quippe eſt negatio firmationis vnius, & ſimiliter affirmatiua eſt affirmatio vnius negationis. E gnificatio ſuper illo eſt, ꝙ negatiua quidẽ negat intẽtionẽ prędicati eiuſdem, affirmauit affirmatiua a re ſubiecta eiuſdẽ, cui affirmauit affirmatiua æqualit ſiue ſit illud ſubiectum ex intentionibus ſingularibus, aut ex intentionibus v uerſalibus, cui iungitur clauſura vniuerſalis, aut particularis: qm̃, ſi eſt præd tum in affirmatione, & ſubiectum in ea, preter ſubiectũ in negatione, eſt illi a mationi negatio alia, atq; illi negationi affirmatio alia, & affirmatio & neg erit vna, cum erit id, qđ ſignificat dictio prædicati & ſubiecti in ambobus v intentionis ęqualiter, ſiue ſubiectũ ſit intẽtionis vniuerſalis, aut particularis: d

Quãdo clauſura additur prædicato, enũtiatio eſt ſupflua, aut falſa.

Regulę oppoſitionum pręſentis, ac præteriti tẽporis.

A coniungatur cũ intentione vniuerſali clauſura vniuerſalis, aut non coniungatur cum ea, verbi gratia, oĩs hõ eſt albus, non oĩs hõ eſt albus, hõ eſt albus, homo nõ eſt albus, cũ ꝑ omnius ꝙ hõ & albus ſignificẽt ſup unã intentionẽ: ſi aũt ſubiectum, & prædicatũ non ſignificent ſuper vnam intentionẽ, non eſt affirmatio neq; negatio vna. V.g. ſi fuit ponens nomẽ vnũ homini, & equo, ꝙ ſit. V.g. tunica, & dicat, tunica eſt alba, tunica nõ eſt alba, non erit hęc affirmatio vna, neq; hęc negatio vna. Et illud eſt, quia ſermo noſter tunc, tunica eſt alba, ſignificat ſuper duas affirmatiões: qm̃ ſignificat ſuper hoc, qđ ſignificat hõ eſt albus, & equus eſt albus, quę ſunt duæ enuntiationes, & non vna: & ſimiliter ſermo noſter, tunica non eſt alba, ſignificat ſuper duas negationes, quę ſunt ſermo noſter, equus non eſt albus, & homo nõ eſt albus: & illud quidem eſt ita, propterea quia fuit dictio æquiuoca, quæ eſt ſermo noſter tunica: & propter hoc enũtiatio, cuius ſubiectũ, aut prędicatũ, aut ambo ſimul eſt nomẽ æquiuocum, non eſt vna: ſed enuntiationes ſunt multę, quarum numerus eſt numerus intentionũ, quas ſignificant nomen æquiuocũ: & cũ hoc ſit ita: ergo oppoſitarum, quæ erũt ex huiuſmodi enuntiationibus nominum ęquiuocorũ, ſcilicet contradictoriarum, & ſingulariũ nõ oportet vt ſit vna duarum vera, & altera falſa: & dicetur in eo ꝙ veniet poſt, quãdo erunt enuntiationes, quarũ ſubiectũ, & prædicatũ eſt pluriũ intentionũ, enuntiatio vna: & quando nõ erunt. Sic ergo oportet ꝙ tres diſpoſitiones conditionẽ-

Numerus enũtiationũ æquiuocarũ eſt ſcdm materiam intentionũ, quas ſignificat nomen æquiuocum.

B tur in oppoſitis: & tunc inueniuntur, ſicut diſpoſuimus: vna quarum eſt, ꝙ ſit prædicatũ & ſubiectũ in ambabus, vnum ex omnibus partibus, nõ ꝙ ſit acceptũ in vna earum ſcdm vnã partem, & in alia præter illã partem. Et ſecunda eſt, vt ſit affirmatio in ambabus vna & negatio vna. Et tertia eſt vt ponatur oppoſitũ affirmationi vni negatio vna. Ergo iam oſtenſum eſt ex hoc, qñ erunt oppoſitæ, & quot ſunt modi oppoſitarum, & qualis eſt earum diſpoſitio in oppoſitione.

Cõditiones tres ad veras oppoſitiones.

De futuris contingentibus. Cap. VI.

IN iis ergo, quæ ſunt, & quæ facta ſunt, neceſſe eſt affirmationem, vel negationem veram eſſe, vel falſam. In vniuerſalibus quidem vniuerſaliter, ſemper hanc quidem verã, illam verò falſam eſſe: & in his, quæ ſingularia ſunt (quẽadmodum dictum eſt) in iis verò, quę in vniuerſalibus non vniuerſaliter dicuntur, non neceſſe eſt. dictum eſt autem & de his. In ſingularibus uerò, & futuris, non ſimiliter. Nam, ſi omnis affirmatio, & negatio vera, uel falſa eſt: & omne neceſſe eſt eſſe, uel non eſſe: quare ſi C hic dicat futurũ eſſe aliquid, ille verò non futurũ dicat hoc ipſum: manifeſtum eſt qm̃ neceſſe eſt verum dicere alterũ ipſorum, ſi omnis affirmatio, vel negatio uera, uel falſa eſt: vtraq;.n. non erunt ſimul in talibus. Nã, ſi verũ eſt dicere, qm̃ albũ, vel nõ albũ: neceſſe eſt eſſe albũ, vel non albũ. Et ſi eſt album, vel non albũ: uerũ erat affirmare, uel negare. Et ſi nõ eſt, falſum dicit: et ſi falſũ dicit, nõ eſt: quare neceſſe eſt aut affirmationẽ, aut negationẽ uerã eſſe, vel falſam. Nihil igitur neque eſt, neq; fit, nec à fortuna, nec utrumlibet, neq; erit, neq; nõ erit: ſed ex neceſſitate omnia & nõ utrumlibet. Aut.n. qui dicit, verus eſt: aut qui negat. Similiter.n. uel fieret, uel non fieret: vtrumlibet.n. nihil magis ſic, vel non ſic ſe habet, vel habebit. Amplius autem, ſi eſt album nũc, verum erat dicere prius, quoniam erit album. Quare ſemper fuit verum dicere quodlibet eorum, quæ facta ſunt, quod eſt, uel erit. Si autem ſemper verum fuit dicere, qm̃ eſt, vel erit: non poteſt

Regula 2

Regula 2

hoc non esse, vel non futurum esse. Quod autem non potest non fieri, impossibile est non fieri. Et quod impossibile est non fieri, necesse est fieri. Omnia igitur, quæ futura sunt, necesse est fieri. Nihil igitur utrumlibet neq; à fortuna erit: nam, si à fortuna, non ex necessitate. At vero nec quoniam neutrum verum est, dicere contingit: ut quoniam neque erit, neq; non erit. Primum enim, cum sit affirmatio falsa: negatio uera erit. Et cũ hæc falsa sit, contingit affirmationẽ non veram esse. Ad hæc, si uerum sit dicere quoniam album est, & magnum: oportet esse utrunq;. Si uerò erit cras, oportet fore cras. Si aũt neq; erit, neque non erit cras, non erit utrunlibet: ut est nauale bellũ. oporteret enim neque fieri nauale bellum, neq; non fieri. Quæ ergo contingunt inconuenientia hæc sunt, & hiusmodi alia: si omnis affirmationis, & negationis, uel in iis, quę in uniuersalibus dicuntur ut uniuersaliter, uel in iis, quæ sunt singularia, necesse est oppositarum, hanc quidem ueram esse, illã uero falsam. Nihil aũt utrunlibet contingit esse in iis, quæ fiunt: sed oĩa esse, & fieri ex necessitate. Quare neq; consultare oportebit, neq; negotiari: quoniam si hoc, quidem facimus, erit hoc: si uero non hoc, non erit hoc. Nihil. n. prohibet, & in annũ decies millesimum hunc quidem dicere hoc futurum esse: illum uero non dicere. Quare ex necessitate erit quodlibet eorũ qđ uerũ erat dicere tunc. At uerò nec hoc differt, si aliqui dixerint contradictionem, uel non dixerint. Manifestum. n. q; sic se habent res, etiam si non hic quidem affirmauerit quid, ille uerò negauerit. Non. n. ꝓpter negare, uel affirmare, erit, uel non erit, nec in decies millesimum annum, magis quam quantolibet tpe. Quare, si in omni tẽpore sic se habebat, ut alterũ uere diceretur: necesse erat hoc fieri. Et unumquodq; eorum, quæ fiunt, sic se habebat, ut ex necessitate fieret. Si n. uere dixit quis qđ erit, non potest non fieri. Et quod factum est, uerum erat dicere semper, quod erit. Si quidem hęc impossibilia sunt: uidemus. n. esse futurorum principium, et ab eo quod consultamus, atq; aliquid agimus: & quoniam est omnino in iis, quæ non semper actu sunt, esse possibile, & non esse similiter: in quibus utrunq; contingit, & esse, & non esse. Quare & fieri, & non fieri, & multa nobis manifest sunt sic se habentia: ut hanc uestem possibile est incidi, & non incidetur, sed prius exteretur. Similiter autem & non incidi possibile est: non n. esset eam prius exteri, nisi possibile esset nõ incidi: quare & in aliis generationibus, quæ secundum huiusmodi potentiam dicuntur. Manifestũ igitur est, quoniam non omnia ex necessitate uel sunt, uel fiunt, Sed alia quidem utrunlibet: & nihil magis uel affirmatio, uel negatio uera. Alia uero magis quidem in pluribus alterũ: sed contingit fieri & alterum, alterum uero minime. Igitur esse quod est, qñ est, & non esse quod non est, quando non est, necesse est: sed non omne qđ est, necesse est esse: nec quod non est, necesse est non esse. Non. n. idem est, omne quod est necessario esse, qñ est: & simpliciter ex necessitate esse. Similiter

Non ꝓpter affirmare, vel negare, erit aliquod verũ vel falsum.

A & in eo qđ non eſt. Et in contradictione eadem ratio eſt. Eſſe quidē, vel non eſſe omne neceſſe eſt: & futurū eſſe, vel non: non tamen diuidentē, dicere alterū neceſſarium. Dico aūt ut neceſſe eſt futurum eſſe bellum nauale cras, uel non futurū eſſe. Sed nō futurum eſſe cras bellum nauale, neceſſe eſt, uel non futurum eſſe: futurum aūt eſſe uel nō eſſe, neceſſe eſt. Quare cum ſimiliter orationes ueræ ſint, quemadmodū & res: manifeſtum eſt quoniā quęcunq; ſic ſe habēt, ut utrunlibet ſint, & cōtraria cōtingant, neceſſe eſt ſimiliter ſe habere & cōtradictionē: qđ contingit in iis, quæ non ſemper ſunt, uel non ſemp̱ nō ſunt. Conclusio.

Horum.n. neceſſe eſt alteram partem contradictionis ueram eſſe, vel falſam: non tamen hanc, uel illā, ſed utrūlibet: & magis quidem ueram alteram, non tamen iam ueram, uel falſam. Quare manifeſtū eſt quoniā non est neceſſe omnis affirmationis, uel negationis oppoſitarū, hanc quidem ueram, illam autem falſam eſſe: non.n. quemad
B modum in iis, quæ ſunt ſic ſe habent & in iis, quę non ſunt quidem, poſsibilibus tamē eſſe, uel non eſſe, uel quemadmodū dictum est.

ET dicimus quod harum oppoſitarum, quæ diuidunt verum & falſum ſemper in omnibus materiis, ſunt ſingulares, & contradictoriæ in rebus quidem inuentis in tempore præſenti, & inuentis in præterito. oportet ergo de neceſſitate quod ſit diuiſio ipſarum inter verum & falſum, ita vt ſit vna duarum in ſeipſa vera & altera falſa: ſiue æqualiter ſciamus verā a falſa, ſiue non ſciamus: & illud eſt, quia eſſe Petrum inuentum nunc, aut non inuentū, manifeſtū eſt p̱ ſe quod vnus horum ſermonum de neceſsitate eſt verus, & alter eſt falſus, ſiue cōplere ſciamus veritatem & falſitatem, aut non, cum ſit completæ inuentionis in ſeipſo. Et ſimiliter eſt res in rebus præteritis, & in rebus neceſſariis, in quibus non conditionatur in inuentione earum tempus: ſed rerum quidem inuentarum in tempore futuro, quę ſunt res poſsibiles, non eſt diuiſio in verum & falſum ſecundum complementum in ſeipſis: & illud eſt, quod res in huiuſmodi oppoſitis in hac materia non euadunt a diuiſione vt ſint diuiſę in veritatem & falſitatem, aut non: & ſi ſunt diuiſę in veritatem aut falſitatem, illud eſt ſecundum complementum, aut præter complementū: & ſi ſint non diuiſę in verum & falſum, aut ſunt quidem ambæ compoſitæ, verę ſimul aut falſæ ſimul, aut inuenitur in amba
C bus vtrunq; ſimul. Si ergo omnis affirmatio & negatio diuidit verum a falſo ſecundum complementum in ſe, opportet in omni re ꝙ ſit inuenta, aut non inuenta: oportet ergo ſecundum hoc, ꝙ cum dicit homo de re aliqua de rebus futuris ꝙ erit, & dicit alius quod non erit, quod ſit vnus duorum ſermonum verus, & alter falſus: & illud eſt, quia non eſt poſsibile vt inueniantur duæ res ſimul, ſcilicet eſſe & non eſſe: & eſt quidem natura inuenti entis ſequens ſermonem verū, & ſermo verus ſequens ipſum: qm̄, ſi dicit homo de re quedam ꝙ eſt alba, & eſt veridicus, oportet ꝙ extra aīam res ſit alba: & ſi eſt falſus, oportet ꝙ ſit non alba: & ſi eſt ſermo noſter qđ ipſa non eſt alba, & eſt verus, oportet ꝙ ſit extra aīam non alba: & ſi eſt falſus, oportet vt ſit extra aīam alba, & ſimiliter eſt conuerſum huius. & eſt, quia ſi res eſt extra aīam alba, oportet ꝙ ſit ſermo verus de eo, ꝙ eſt alba, & falſus ꝙ non alba: & ſi eſt res extra aīam non alba, ſermo verus in ipſa eſt, ꝙ non eſt alba, & falſus quod eſt alba. ergo, ſi affirmatio & negatio ſeparant verum a falſo in rebus futuris, dicendo ꝙ vna earū ſit perfectę inuentionis in ſe. ergo & res futuræ neceſſarię ſunt inuentione earum. Et nō erit hoc aliquid inuentum p̱ accn̄s, & præter cauſam completā, & non inuenietur aliquid, de quo dicatur vt ſit poſsibile ꝙ ſit, & ꝙ non ſit, ſed erit eſſe rei, & non eſſe neceſſario: & illud eſt neceſſarium ex ſermone veri & falſi in vna oppoſitarum cōpleto in ſe; & illud eſt, quia non tranſit vt exeat ex ipſis ad inuentionem

Veritas in oppositionibus de futuro.

illud, qđ non est verum, ex affirmatione fit aut negatione: quia, si transit illud, non est verum in vna oppositarum perfectę inuentionis in se: &, quā nō verum in vna oppositarum perfectę inuentionis in se, erit possibile esse rei, & esse eius secundum exemplum vnum: ꝙ quemadmodum, cum est possibile rei, aut non esse eius super exemplum vnum, non erit verum & falsum, in ... sitis dictis de eis perfectæ inuentionis in se, & non erit res in affirmatione magis quam in negatione, neq; in negatione magis quam ipsa sit in affirmatione, & sit sic propter affirmantem illa, neq; propter negantem. Et opus est secundum ... si sit aliquid ex rebus album in aliquo tempore, ꝙ sit sermo in eo, prius quā ... album, sermo verus & necessarius, & similiter erit sermo in omni re futura, antequam sit, ꝙ erit sermo verus, quemadmodum est in ea in instāti sui esse, ... sit veritas sermonis ꝙ ipsum est inuentum in inuento pñti, sicut veritas sermonis ꝙ ipsum erit in futuro. ergo, cum sit illud ita, non est possibile, in re possibili est non inuentum nunc, vt dicatur in ea ꝙ inuenietur, & ꝙ non inuenietur: illud, qđ est non possibile quin inueniatur, impossibile est ꝙ non inueniat... illud, ꝙ impossibile est quin inueniatur, oportet ꝙ inueniatur: & qđ oportet, necessarium in essentia. oĩa ergo sunt necessariæ inuentionis. Cum ergo sit, non est hoc aliquid, ꝙ renouetur per accidens, neq; aliquid paratum vt sit, & sit. & illud est, quia illud, quod renouatur per accidens, est secundū hanc dispositionem, s. quia esse eius non est opportunum necessarium, quemadmodum in ... esse: aut est non esse oportunum de necessitate, & non renouatur per accidens etiam non transit vt dicamus ꝙ affirmatio & negatio aggregentur in rebus ... ris, donec sint verę simul, & non auferuntur ab eis, donec sint ambæ falsæ sim... verbi gratia. vt sit sermo noster in aliquo, quod est possibile, vt sit, & sermo noster impossibile ꝙ sit, sint veri simul aut falsi simul: qm̄, si essent falsi simul, sequeretur ex hoc ꝙ non sint contradictoriæ diuidentes verum a falso in omnibus rebus: & hoc est, cuius contrarium iam ostensum est: & similiter sequitur, si ... ambo similiter veri, & etiā quia sequitur, si fuerint ambo veri simul, vt sit ... inuentum, & priuatū simul, quod est impossibile: cum hoc, ꝙ aufertur etiam natura possibilis: & si essent ambo falsi, sequitur aliquid vt sit nō inuentum, neq; priuatum. Et hoc est, quod sequitur ex impossibili, si posuerimus oppositas, ... diuidunt verum a falso in omnibus materijs, diuidentes ea secundum complementum in rebus futuris, aut non diuidentes, sed sint verę simul aut falsę simul. Et manifestum, ꝙ sequuntur repugnantiæ multæ ad sublationem naturę possibilis & positionem nostram, ꝙ res futurę omnes sunt necessarię. Quarum prima, quod destruitur cogitatio ad auferendum aliquid vt non cadat, aut donatus bonum venturum esse, quod apparet homini ꝙ si faciat illud, quod oportet, ... illud, quod oportet, & si non faciat quod oportet, non erit qđ oportet: & eti... falsa credulitas corrupta, donec consequatur hoc ex repugnantia: quod, si v... homo aliquis in aliquo renouabili, & iudicat quod illud renouabitur in decem millibus annorum, verbi gratia, & incipiat in numeratione causarum affirmationis renouationis illius, & esse eius in hac distantia longa, si viuat in ea homo, & videat alius in hac distantia impossibilitatē renouationis eius, & speculetur in isto tempore in numeris causarū, quę prohibēt renouationē eius, erit actio vniuscuiusq; ipsorū inutilis & vana, & cogitatio cadens sine intentione: & illud: quia verum ipsorum duorū in se oportet de necessitate vt sit inuentū, equaliter cogitet vnus ipsorum in disturbatione illius, & alius in essentia ipsius, aut nō cogitet aliquis ipsorum in illo: qm̄ oportet secūdum hoc, quod non sit voluntas ... sa renouationis alicuius rei, sed omnia currant cursu eorū per naturā, & secundum quod est eis ex vna duarum contradictoriarum, & non, si nō videns vide... uen...ione rei ex illo, aut prohibeat in inuentione ipsius, & erit iudiciū illius, vidit in decem milibus annorum iudicium illius, qui videt in ea tempore par... quodcunq; ... tēpus. Sed erit iudicium eius, iudicium illius, qui non videt penitus: & hęc omnia sunt in fine repugnantię, & diuersa ab eo, in quo credimus: & illud est, quod nos videmus quod hęc sunt res renouationis, quarum principium est cogitatio, & acceptio desiderii ad ipsa. Iam apparet etiam in re...

Si omnia futura essent, necessaria sequerent hęc incōmoda.

A quę fiunt, ꝙ in eis sunt res, quę secundum suam naturam sunt aptę, vt sit ex eis aliquid, & suum oppositum ęqualiter, scilicet ꝙ est possibile vt ꝙ sint ex eis res, aut non sint secundum ęqualitatem: & hoc ex parte agentis & recipientis simul. Et exemplum illius est, quia possibile est vt vestis dilanietur, scilicet antequā præueniat ei inueteratio, & iam possibile est in ea ꝙ non dilanietur, sed inueteretur: & illud est, qđ possibile est harum duarum inuentionum in veste secundum ęqualitatem ex parte agentis & recipientis: & similiter currit res in omnibus rebus generatis in hac materia, in quibus est hęc species possibilitatis & potentię. Et cum sit hoc ita, manifestum est ꝙ non sunt oēs res necessarię, sed apparet ꝙ res sunt duobus modis, aut necessarię, aut possibiles: & possibiles sunt tribus modis: aut possibiles secundum equalitatē, in quibus non est inuentio rei dignior priuatione eius, neq; priuatio est dignior inuentione ipsius: aut sunt possibiles secundum plurimum, & sunt in quibus est vnum oppositorum dignius vt sit, quā secundum in inuentione, & erit renouatio secundi secundum minus: & huius generis inueniuntur duæ species simul ex possibili, scilicet quę est secundum plus, & quæ est secundum minus: & necessariarum quidem sunt necessarię absolutę, & sunt illæ res inuentæ semper, aut priuatæ semper: & necessarię non absolutæ, & sunt res inuentæ necessario in tempore, quo est earum essentia, aut res, quarum priuatio est necessaria in tempore, quo sunt priuatæ: & istę

B sunt duorum modorum: aut res, quarum prædicata sunt necessarię inuentionis in suis subiectis, dum durāt subiecta earum inuenta, verbi gratia, inuentio rationis homini cuidā, cum inuenitur ille homo: aut res priuatę, dum durant subiecta earum non inuenta: & res quidem inuentæ dum durant ipsę inuentę, verbi gratia, inuentio hominis, dum durat inuentus: & cum sint hę diuisiones vere inuenti: & oportet vt sit par modus negationis & affirmationis ad verū & falsum cō uictus, & ꝙ est inuentum extra animam. Manifestum est ergo ꝙ propositiones de futuro, quæ separant verum a falso in omnibus materijs, ipsę quidem diuidūt verum a falso in modis rerū necessariarum secundum complementum in se.s. super hoc, ꝙ sermo verus illorum duorum & falsus completur in se extra animā & si nō compleatur nobis scientia ipsorum, & ignoremus quomodo sit res in eo, sed in materia quidem contingenti in rebus futuris, ꝙ ipsę diuidunt verum a falso: & illud est, quia oportet vt inueniatur vna duarum contradictoriarum in futurum vera, sed non determinate in se verum, sed secundum ꝙ sunt in natura ipsarum in priuatione determinationis, sic sunt ipsę apud nos: & propter hoc non est possibile vt determinetur in hoc genere scientia, cum ipsa sit res ignota. vnde possibile, quod est secundum plus, & non ad utrumlibet, vna quidem oppositorum dignior est ꝙ sit vera quam secunda: cū sit essentia eius dignior, quam nō essentia: & in hoc genere possibile est, vt compleatur scientia in renouatione re

C nouandi ante ipsius renouationem, de cuius proprietate est vt renouetur secundum plus. Coprehendit ergo omnia opposita, de quorum duorum proprietate est, vt diuidant verum a falso in rebus futuris in materia contingenti, non secundum complementum, sed in contigenti quidem illo, quod est secundum ęqualitatem, non est vnum oppositorum dignius vt sit verum, quam aliud, sed in eo, quod est possibile secundum plus, vnum quidem oppositorum dignius est vt sit verū quā aliud: & in contingenti quidem secundum minus vt sit falsum, vnum oppositorum dignius est quam secundum. Iam ergo manifestum est ex hoc, quomodo diuidunt opposita verum & falsum in omnibus rebus, & illud in eis, de quarum proprietate est vt diuidant verum a falso semper, & ipsa sunt contradictoria, & singularia,

Possibile tripliciter.

Liber primus Perihermenias
cum Auer. Finis.

ARISTOTELIS STAGIRITAE PERIHERMENIAS LIBER SECVNDVS.

Cum Auer. Cordub. expositione.

Summa libri secundum Auer.

Residuum. 2. diff. a cap. 1. vsq; ad cap. 3. & loquitur de prædicatis infinitis, & coniunctis.

3. diff. continet cap. 3. & ratiocinatur de modalibus.

4. diff. cap. 4. et eo explicat, quæ enunciationes aptius contrariæ dicātur.

De enunciationibus infinitis. *Cap. I.*

Conclusio.

QVoniam autem est aliquid de aliquo affirmatio significans: hoc autem vel nomen est, vel innominatum: vnum autem oportet esse, & de vno id, quod est in affirmatione (nomen autem dictum est, & innominatum prius) homo enim nomen quidem non dico, sed nomen infinitum, vnum enim significat aliquo modo, infinitum nomen: quemadmodum & non sanatur, non verbum, sed infinitum verbum omnis affirmatio, & negatio vel ex nomine, & uebo, vel ex infinito nomine, & verbo. Præter verbum autem nulla affirmatio, vel negatio est. Est enim, vel fuit, vel erit, vel fit vel quęcunq; alia huiusmodi verba, ex iis sunt, quæ posita sunt: consignificant enim tempus. Quare prima est affirmatio & negatio, est homo, non est homo: deinde est non homo, non est non homo. Rursus est omnis homo, non est omnis homo: est omnis non homo, non est omnis non homo. Et in iis (quæ extrinsecus) temporibus eadem ratio est. Quando autem est, tertium adiacens prędicatur, dupliciter dicuntur oppositiones. Dico aūt, vt est iustus homo. est tertiū: dico adiacere nomē, vel verbum in affirmatione. Quare ob id ipsum qnatuor erunt illæ, quarum duę quidem ad affirmationem & negationem se habebunt secundum consequentiam vt priuationes: duæ vero minime. Dico quoniam est, aut iusto adiacebit, aut iniusto: quare etiam negationes quatuor igitur erunt. Intelligimus uero quod dicitur ex iis, quæ scripta sunt.

Est, secundū adiacēs est, cū pręter ipsum aliud p̄dicatum nō est: vt homo est.

Sectio tertia secūdū Græcos.

Tertiū adiacens est, cū præter ipsū aliud apponitur, vt homo est aīal.

Simplices.

A. antecedens.

C. Consequens.

A Homo iustus est.	C Homo iustus non est.

Priuatoriæ.

C Homo iniustus non est.	A Homo iniustus est.

Infinitæ.

C Homo non iustus non est.	A Homo non iustus est.

Vniuersales & particulares affirmationes & negationes.

Simplices.

Simplices.

A Omnis homo est iustus. C Non omnis homo est iustus.

Infinitæ.

C Non oĩs homo est nõ iustus. A Omnis homo est non iustus

Est iustus homo: huius negatio est, non est iustus homo. Est non iustus homo: huius negatio est, non est nõ iustus homo. Est.n. hoc in loco, & nõ est, iusto & non iusto adiacet. Hæc igitur, quemadmodum in resolutoriis dictum est, sic sunt disposita. Similiter autem se habebunt & si vniuersalis nominis sit affirmatio: vt omnis est homo iustus: negatio, non omnis est homo iustus: omnis est homo non iustus: non omnis est homo nõ iustus. Sed nõ similiter angulares veras esse contingit. Contingit autem aliquãdo: hæ igitur duæ oppositæ sunt. Aliæ autem duæ ad non homo, quasi subiectum aliquod additum: vt est iustus non homo, non est iustus non homo: est non iustus non homo, non est non iustus non homo. Plures autem his non erunt oppositiones. Hæc autem extra illas, ipsæ secundum se erunt, vt nomine vtentes eo, quod est nõ homo. In quibus verò, est, non conuenit, vt in eo quod est sanum esse, & ambulare: in iis idem facit sic positũ, ac si est adderetur: vt est, sanus est omnis homo, non sanus est omnis homo: sanus est omnis non homo, non sanus est omnis non homo. Non enim dicendum est, non omnis homo, sed, non, negationem ad id, quod est homo addendum est: omnis enim, non vniuersale significat, sed quoniam vniuersaliter. Manifestum est autem ex eo, quod est sanatur homo, non sanatur homo: sanatur non homo, non sanatur non homo. Hęc enim ab illis differunt, eo, quòd vniuersaliter nõ sunt: quare omnis, vel nullus nihil aliud consignificat quàm vniuersaliter de nomine vel affirmationem, vel negationẽ: ergo & reliqua eadem oportet apponi. Quoniam verò contraria est negatio ei, quæ est, omne est animal iustum, illa, quæ significat, quoniam nullum est animal iustum: hæ quidem manifestum est, quoniam nunquam erunt neque veræ simul, neq; in eodem. His verò oppositæ, erunt aliquando: vt, non omne animal iustum est, & est aliquod animal iustum. sequuntur verò & hæ, eam quidem quæ est, omnis est homo non iustus, hæc, nullus homo est iustus: illam verò quæ est, aliquis est homo iustus, opposita, quoniam non omnis homo est non iustus, necesse est enim aliquem esse. Manifestum est autem etiam quoniam in singularibus si verum est interrogatum negare, quoniam & affirmare verũ est: vt, putasne Socrates sapiens est? non. Socrates igitur est non sapiens. In vniuersalibus verò non est vera, quæ similiter dicitur: vera autem negatio est: vt, putasne omnis homo sapiens est? non: omnis igitur homo non sapiens est: hoc enim falsum est, sed non igitur omnis homo sapiens est, verum est. Hæc enim opposita est, illa verò contraria. Illæ verò secundum infinita contra iacentes nomina & verba (vt in eo quod est non homo, vel non iustus) quasi negationes

Enunciationes de prędicato iĩfinito.

In fine primi priorum.

Regula 1.

Enunciationes de subiecto infinito.

Regula 2.

Dictio non, cui addẽda.

Regula 3.

Regula 4.

ſine nomine & verbo eſſe videbuntur, ſed non ſunt. Semper enim veram, vel falſam eſſe neceſſe eſt negationem. qui verò, non homo dixit, nihil magis quàm qui dixit homo, ſed etiam minus, veras vel falſus fuit, ſi non aliquid addatur. Significat autem, eſt omnis non homo iuſtus, nulli illarum idem: nec huic oppoſita, quæ eſt, non omnis non homo iuſtus: ea verò quę eſt omnis non iuſtus non homo eſt, illi quæ eſt, nullus eſt iuſtus non homo, idem ſignificat. Tranſpoſita verò nomina, & verba idem ſignificant: vt eſt albus homo & eſt homo albus. Nam ſi hoc non eſt, eiuſdem multæ erunt negationes: ſed oſtenſum eſt quoniam vna vnius eſt. Eius enim quæ eſt albus homo: negatio eſt, non eſt albus homo: eius autem quæ eſt, eſt homo albus, ſi non eadem eſt ei, quæ eſt, eſt albus homo erit negatio, vel ea quæ eſt, non eſt non homo albus, vel ea quæ eſt, non eſt homo albus. Sed altera quidem eſt negatio eius, quæ eſt, eſt non homo albus, altera verò eius, quæ eſt, eſt albus homo: quare erunt duę vnius. Quoniam igitur tranſpoſito nomine & verbo eadem fit affirmatio, & negatio, manifeſtum eſt.

Regula 5.

Vni vna propoſitio contraria.

De numero, & conſequentia enunciationum infinitarum.

ET POSTQVAM enunciationum, quædam ſunt binariæ, & ſunt illæ, quarum prædicatum eſt verbum: & quædam trinariæ, & ſunt illæ quarum prædicatum eſt nomen: nominantur quidem illæ, quarum prædicatum eſt verbum, binariæ, quia compoſitæ ex prædicato, & ſubiecto ſunt tantum: & nominantur illæ, quarum prædicatum eſt nomen, trinariæ, quia ſunt compoſitæ ex ſubiecto & verbo coniunctiuo, & prædicato: & eſt nomen & verbum, ex quibus componantur enuntiationes, aut ex determinato, aut non determinato *. Manifeſtum eſt ergo, quod omnis enunciatio binaria eſt compoſita, aut ex nomine finito, id eſt terminato, & verbo finito: ſicut ſermo noſter homo inuenitur. aut ex nomine infinito, & verbo infinito: ſicut eſt ſermo noſter, non homo inuenitur. aut ex nomine finito, & verbo infinito: ſicut ſermo noſter, homo non inuenitur: aut ex nomine infinito, & verbo finito: ſicut ſermo noſter, non homo inuenitur. Verum verbum infinitum, non currit conſuetudo, vt ponatur in ſimilibus his enũciationibus, ſcilicet binarijs: & illud eſt, quia non diſcernitur in eis locus partis negatiuæ & partis declinationis, cum locus partis negatiuæ in ipſis idem locus partis declinationis: & propter hoc non inuenit in linguis, in quibus aguntur declinatæ, enunciatio binaria, in qua ſit verbum infinitum: & propter hoc cadunt ex modis iſtis enunciationum quatuor duo modi. modus, in quo eſt prædicatum & ſubiectum infinitum, & modus, in quo prædicatum eſt infinitum *, & remanent duo modi: erunt ergo oppoſitiones, quæ ſunt in eis duæ, & propoſitiones quatuor: cũ ergo multiplicauerimus huiuſmodi duas combinationes oppoſitionum in ſex paria oppoſitionum præcedentium, erunt oppoſitiones in enunciationibus binarijs duodecim, & enunciationes vigintiquatuor. & quia in vnaquaque enunciationum binariarum, aut eſt verbum ſignificans cum tempore præſenti, aut futuro, aut præterito: cum ergo multiplicauerimus hæc tria in vigintiquatuor enunciationes, erunt enunciationes inuentæ in iſto genere ſeptuaginta & duæ enunciationes, & erunt oppoſitiones trigintaſex. Si ergo multiplicauerimus eas in tres materias, quæ ſunt contingens, & neceſſaria, & impoſsibilis, erunt propoſitiones aggregatæ ex eis ducente & ſexdecim. Sed enunciationes quidem trinariæ ſunt duplum enunciationum binariarum, & oppoſitiones ...

Enunciatio duplex, binaria, & trinaria.

* A l. ſeu declinata, aut non declinata.

Enunciatio binaria duplex, finita, & infinita.

* a. l. modus, ĩ quo eſt nomen prędicati & ſubiecti infinitũ: & modus, ĩquo eſt nomẽ p̄dicati infinitum. et ſubiecti finitum.

A rum sunt duplum oppositionum ipsarum: & illud est, quia prouenjunt ex modis quatuor oppositionum, scilicet, modus in quo erit nomen subiecti & nomen prædicati finitum, & est quæ scitur per simplicem, sicut sermo noster, homo inuenitur iustus, homo non inuenitur iustus, & modus, in quo erant ambo nomina infinita, sicut sermo noster, non homo inuenitur non iustus, non homo non inuenitur non justus: & duo modi reliqui, scilicet quorum vnus est finitus, & alius infinitus: & illud est, vt sit subiectum, aut prædicatum, & eorum oppositi. Et enunciationes trinariæ, quarum subiectum est nomen finitum & prædicatum eorum, aut nomen finitum aut infinitum cum componuntur cum ipsarum oppositis in figura habente quatuor latera, & ponuntur oppositæ ipsarum super duo latera in latitudine tabulæ *, & non oppositæ super duo latera, quæ sunt in longitudine tabulæ, ita vt sit affirmatiua simplex cum negatiua declinata super latus vnum, & negatiua simplex cum affirmatiua declinata super latus vnum, etiam inuenitur dispositio enunciationum declinatarum cum simplicibus in consecutione, sicut dispositio enunciationum priuatiuarũ cum simplicibus in consecutione. & non inuenitur dispositio priuatiuarũ ex declinatis, sicut dispositio declinatarum ex simplicibus, & est in omnibus modis oppositionum sex. Et volo in enunciationibus priuatiuis hic enunciationes, quarum prædicatum significet priuationem, cuius præcessit descriptio, sicut sermo noster, homo est ignorans: aut significat ignobilius duorum contrariorum, vt sermo noster, homo est iniquus. Consideremus ergo de hoc primo in indefinitis, & ponamus eas in figura habente quatuor latera sicut conditionauimus, & ponamus etiam priuatiua sibi sub declinatis, sicut si posuimus declinatas cum simplicibus, & illud vt addamus figuræ habenti quatuor latera figuram aliam cõfiguratam primæ figuræ in hoc figuram ipsius, Verbi gratia, quia nos ponemus figuram a, b, g, d, & ponemus figuram eis continuam, g, d, e, z, & ponamus latus, a, b, affirmatiuam simplicem, & oppositam eius, quæ sunt, homo inuenitur iustus, homo non inuenitur iustus: & super latus g, d, negatiuam declinatam, & eius oppositam, quæ sunt, homo non inuenitur non iustus, homo inuenitur non iustus: & super latus e, z, negatiuam priuatiuam, & eius oppositam, quæ sunt, homo non inuenitur iniustus, homo inuenitur iniustus. Cum ergo considerantur hæ enunciationes secundum hanc positionem, inueniuntur illæ quæ sunt super latera ipsius in latitudine lineæ non consequentes, quia sunt oppositæ. Iamque sciuisti in eo, quod præcessit, dispositiones ipsarum in oppositione: & cum consideratur id, quod est super latus ipsius in longitudine tabulæ, inuenitur negatiua declinata consequens in veritate affirmatiuam simplicem, & non conuertitur res in eis. & illud est, quia cum verus est sermo noster, homo inuenitur iustus, verum est dictum nostrum, homo non inuenitur non iustus: & hoc, quia iustus non est non iustus. & non sequitur cum verum est dicere homo non inuenitur non iustus, vt sit verum dictum nostrum, homo inuenitur iustus, quia dictum nostrum, homo non inuenitur non iustus, est verum de homine iusto, & de homine non disposito per iustitiam, neque per iniustitiam, qui est paruulus, & de homine non ciuili. ergo negatiua declinata communioris est veritatis quam affirmatiua simplex: propterea quia ipsa est vera de tribus, & affirmatiua simplex de vno: sed cum inuenitur commune, non sequitur vt inueniatur proprium: sicut sequitur ex inuentione proprij inuentio communis, verbi gratia, animal & homo, homo nanque cum inuenitur, inuenitur animal, sed non sequitur vt cum inuenitur animal, inueniatur homo. Et negatiua quidem simplex cum affirmatiua declinata inuenitur in veritate per conuersum huius, scilicet quod negatiua simplex sequitur affirmatiuam declinatam, & non conuertitur: & illud est, quia negatiua simplex communioris est veritatis quam affirmatiua declinata, cum sit dictum nostrum, homo non inuenitur iustus, verum est de crudeli, & de homine, qui non est iustus neq; iniustus, ut de eo, qui nõ est ciuilis, aut de paruulo:

Margin notes: * a.l. laminæ.

Negatiua infinita est cõmunior quã affirmatiua simplex.

Negatiua finita cõior ẽ affirmatiua infinita.

sed dictum nostrum, homo inuenitur non iustus, verum est de iniusto tantum
propterea quia dictum nostrum, non iustus, significat priuationem, & priua-
est ablatio alicuius rei ab eo, de cuius proprietate est vt inueniatur in eo tem-
pore illo, de cuius proprietate est vt inueniatur ei in illo, sicut definitum
prius. ergo affirmatiua declinata verificatur per vnum, & negatiua simplex
tria. Sed cum consideratur consequentia ipsarum in falsitate, inuenitur se-
cundum conuersum huius, scilicet quod affirmatiua simplex sequitur ex nega-
ua declinata: & illud est, quia negatiua declinata est magis propria in falsi-
quam affirmatiua simplex: quoniam dictum nostrum, homo inuenitur iustus,
falsum de iniusto, & de homine, qui non est iustus neque iniustus: sed dictum
strum, homo non inuenitur non iustus, est falsum de iniusto tantum. Et simi-
ter, cum ponitur dispositio in consequentia negatiuæ simplicis cum affirma-
declinata in falsitate, econuerso consequentiæ ipsarum in veritate, scilicet co[n]-

*A. l. cõse- quẽtia.

sequens in eis reddit antecedens*: & cum consideratur priuatiua cum simpli-
bus in hac consequentia, inuenitur dispositio ipsarum in vero & falso, sicut di-
spositio declinatæ cum simplici. Verum quidem illæ, quæ sunt super diamet-

*A l. modo- rum.

a, d. sunt contrariæ ex parte materierum*. & tu scies dispositionem ipsarum
eo quod est futurum: & cum componũtur reliqui modi oppositarum hac di-
sitione, inuenitur dispositio vna ipsarum in consequentia dispositio vna, co[n]-
tradictoriarum, & singularium, & contrariarum, & subcontrariarum, sed dis-
sitio quidem illarum, quæ sunt super diametris in modicum diuersificantur
illud, quod ipsarum quędam sunt possibile vt sint veræ ambæ simul, & ipsa-
quædam, quæ, possibile est, vt sint ambæ falsæ simul. & Arist. non rememo-
istarum, nisi illarum, quarum rememorati sumus tm̃. & reseruauit eas ad libr[um]

Quãtitas & qualitas p- positionis.

syllogismi. Et canon cõis in scientia harum cõsequentiarum est, ꝙ oẽs p[ro]po-
sitiones istarum conuenientes in quantitate, quæ est signum, & diuersifica[tæ]
in qualitate, quæ est negatio & affirmatio, sunt consequentes se, s. quod con-
nius ipsarum sequitur proprium: sed illæ quidem, in quibus consequentia [non]
valet, sunt oppositæ secundum modum contrarietatis, & secundum modum
tradictoriarum se habent, sicut dictum est. Et enunciationum trinariarum [cum]
accipitur subiectum per nomen infinitum, & prædicatum aliqñ per nomen [fini]-
tum, & aliqñ per nomen infinitum, renouantur in hoc genere simplices, & [de]-
clinatæ affirmatiuæ & negatiuæ præter prædictas, & erũt simplices in eis, [qua]-
rum prædicatum est nomen finitum, sicut fuit in modo primo simplicium
declinatarum, quarum prædicatum est nomen infinitum. Et illud est, quon[iam]
animaduertentia propositionis in esse ipsam simplicem aut declinatam, est [ex]
parte prædicati, non ex parte subiecti: erit ergo simplex affirmatiua in hoc [ge]-
nere, sicut dictum, non homo inuenitur iustus, & eius negatiua. non homo
inuenitur iustus: & erit declinata ipsius affirmatiua, dictum nostrum, non ho[mo]
inuenitur non iustus, & erit negatiua, non homo non inuenitur nõ iustus. [Et]
manifestum quod istæ duæ oppositæ, quæ renouantur in hoc genere trinari[arum]
scilicet quarum subiectum est nomen infinitum, sunt præter oppositas, quæ [re]-
nouantur in modo oppositarum, quarum subiectum est nomen finitum, quia [su]-
biectum istarum est priuatio subiecti illarum. Iamq; expositi sunt modi p[ro]po[si]-
tionis, quos significat nomen infinitum in alio loco: & isti modi enunciatio-
num, cum fiunt negationes, non stabit pars negatiua loco literæ declinantis [in]
eis, neq; iungitur vna earum compari suo, sed oportet ꝙ ordinetur particula [ne]-
gationis in eis, in habentibus signa cum signo. Sicut est dispositio in modo [pri]-
mo enunciationum trinariarum in indefinitis & singularibus cum verbo in[uen]-
tionis: sed pars quidem declinans ordinatur in eis semper cum subiecto, [et]
sit quidem in enunciationibus simplicibus huius generis iterata pars nega[tiua]
bis: & hoc, cum signo in enunciationibus habentibus signum cum subiecto [et]
cum verbo inuentionis in indefinitis & singularibus: sed in declinatis iter[um]
ter cum signo aut verbo inuentionis, secundo cum subiecto, & tertio cum [præ]-
dicato, & non apponitur vna partium negationis in eis aliæ, verbi gratia, [ad]
negatio nostri dicti, omnis non homo inuenitur non iustus, est dictum nostr[um]

A non omnis non homo inuenitur non iustus: & illud per hoc, vt inueniamus in hoc dictionem negationis in tribus locis, non per hoc vt inueniamus eã in duobus locis, ita vt dicamus, non omnis homo innenitur non iustus. & similiter est dispositio in binarijs, quæ sunt in hoc genere, scilicet in simplicibus ipsarum: quoniam iam diximus, quod nõ inuenitur ex eis declinata secundum significationes linguarum scitarum, quoniam pars negationis in hoc etiam oportet vt ordinetur in eis bis simul cum signo in habentibus signum, aut cum verbo ipso in singularibus & indefinitis, neque sufficit in vno eorum absque secundo, verbi gratia, quia quemadmodum negat dictum nostrum, omnis homo ambulat, & est cuius subiectum est nomen finitũ, dictum nostrum non omnis homo ambulat, similiter negat dictum nostrum, omnis non homo ambulat, dictum nostrum non omnis non homo ambulat, nõ dictum nostrum. non omnis homo ambulat, neque non omnis homo non ambulat: quoniam pars negationis non stabit loco literæ declinationis, neque pars declinationis stabit loco illius: cum vnaquæque ipsarum auferat ab enunciatione aliquid præter id, quod auferat alia. Et illud est, quia pars negationis in habentibus signum, aufert quidem iudicium vniuersale, quod continet signum vniuersale, & infert iudicium particularitatis, quod continet signum particulare: sed pars quidem declinationis aufert subiectum vniuersale, & non iudicium vniuersale: & illud est, quia signum
B vniuersale coniunctum cum enunciatione non significat quod intentio subiecti est vniuersalis, vt auferat ablatio eius ablationem intentionis vniuersalis subiecti, sed significat quidem quod iudicium intentionis vniuersalis est vniuersale: & illud est manifestum in indefinitis: quoniam esse eas non habentes signa non est ex eo, quod facit non oportere vt sint intentiones subiecti in eis vniuersales: cum sit significatio dictionum super eas significatio vniuersalis, verbi gratia, homo est iustus, homo non est iustus: dictio enim homo habet intentionem vniuersalis, quamuis non coniungatur ei dictio omnis: & si esset dictio omnis, quæ significaret quod intentio vniuersalis esset, dictio homo non esset significans intentionem vniuersalem, nisi quando coniungeretur cum ea omnis: & propter hoc oportet vt coniungatur cum ea pars negationis in enunciationibus habentibus signum, quarum subiecta sunt nomina infinita, sequentes sint aut diuersæ cum signo*, & redeat, id est iteratur pars negatiua secundo cum subiecto: & si erunt declinatæ redeant tertio cum prædicato, & si erunt non declinatæ sufficit reditio eius cum subiecto. Iamque venient loca in materia contingenti, in quibus erit partis declinationis potentia, potentia partis negationis de diuisione veritatis, & venient loca, in quibus non sequitur id: & loca quidem, in quibus est potentia partis declinationis, potentia partis negatio-
C nis est enunciationes singulares, cum sint subiecta ipsarum inuenta, & in tempore, de cuius proprietate est vt disponantur per habitum & priuationem oppositam, verbi gratia, quia cum petitur an Sor. est iustus aut non iustus, & erit responsio in eo vera, quod non est iustus, & respondet respondens loco dicti nostri, quod ipse non est iustus, quod ipse est non iustus: quoniam potentia dicti nostri, hic non iustus est, est potentia dicti nostri, non est iustus: cum sit Sortes inuentus, & in tempore, in quo aptus natus est vt sit iustus aut nõ iustus, (cum accidit quod inueniantur eo contradictiones prædictæ diuidentes verum a falso, sicut diuidimus ea per dictum nostrum. Sor. est iustus aut non iustus.) Iamq; possibile est in huiusmodi loco (sicut dicunt expositores) cum erit intentio quærentis, vt concedatur a respondente propositio affirmatiua, & responderit ei per negatiuam, vt accipiat loco ipsius declinatam, & proficiet in ea, cum posuerit eam in syllogismo, in loco, quo proficit ea affirmatiua non negatiua, sicut est minor in figura prima: quoniam minor cum est negatiua in figura prima, non proficit per eam in conclusione, sicut ostenditur in libro syllogismi. Iamq; prodest etiam quærenti hæc cautela, cum voluerit concludere neganti aliquid contradictorium; & quod exposuimus in hoc loco est sufficiens in intentione huius libri: sed locus quidem, in quo non est potentia partis declinationis, cum coniungitur cum habitu, potentia partis negatiuæ in diuisione veri & falsi est

* A. I. noĩa ĩfinita, ita qđ primo ponatur cum signo.

apud enunciationes vniuerſales in hac materia : ſicut , ſi quæratur omnis h
mo eſt ſapiens,aut non omnis homo eſt ſapiens ? reſpondeatur loco dicti
non omnis homo eſt ſapiens , omnis homo eſt non ſapiens : & illud eſt, q
illud, quod opponitur dicto noſtro,omnis homo eſt ſapiens oppoſitione, q
ſeparatur verum a falſo,ſemper eſt dictum noſtrum,non omnis homo eſt ſapi
& non dictum noſtrum omnis homo eſt non ſapiens . cum ſit dicti noſtri ſap
& non ſapiens potentia , potentia contrariarum , quæ ſunt dictum noſtr
omnis homo eſt ſapiens , nullus homo eſt ſapiens : & contrariæ ſunt ambæ
ſæ ſimul in hac materia, vt oſtenſum eſt prius . Et oppoſitio , quæ eſt in
nomen finitum , & nomen infinitum , & verbum finitum , & verbum infi
tum,non eſt ex genere affirmationis & negationis : quoniam dictum non
mo non ſignificat in linguis , in quibus vſitantur huiuſmodi nomina id, q
ſignificat dictum noſtrum, non eſt homo : quoniam dictum noſtrum, non
homo , ſignificat ſubiectum , a quo negatur humanitas , quamuis non
dens in hoc dicto . eſt ergo propter hoc ſermo compoſitus , & ſimiliter ſig
ficat dictum noſtrum , non eſt ſanus : ſed dictum noſtrum non homo, & n
ſanus ſignificat quidem negationem ; cum dicitur abſque coniunctione n
nis , necnõ verbi euidentis , ſed ſignificat dictum noſtrum non homo priu
nem humanitatis ; & dictum noſtrum non ſanus priuationem ſanitatis,
eſt intentio ſimplex , quam ſignificat ægritudo . & apparet quod non eſt ſig
ficatio eius ſignificatio negationis eo , quod negatio vera aut falſa ſit , ſed
ctum noſtrum non homo, non eſt verum neque falſum : & illud eſt , quia
eſt dictum noſtrum , homo , non eſt verum neque falſum , donec coniung
cum eo,quod ſignificat habitum & formam inuentam , & dignius eſt vt
ctum noſtrum non homo,non ſignificans verum aut falſum , cùm non ſig
cat intentionem finitam , ſed ſignificat intentionem infinitam . Et enunc
tionum , quarum ſubiectum eſt nomen infinitum , inuenitur compoſitio ſi
plicium ex ipſis,& declinatarum conſequentium ſe , ſicut diſpoſitio ſimpl
cum declinata in enunciationibus , quarum ſubiectum eſt nomen finitum:
illud eſt , quod , omnis non homo inuenitur non iuſtus , quæ eſt declinata
firmatiua in hoc genere , ſignificans id , quod ſignificat dictum noſtrum , n
inuenitur aliquid ex eo , quod , non eſt homo iuſtus , quæ eſt negatiua ſimp
citer : & non eſt inter modum enunciationum , quarum ſubiectum eſt infi
tum , & inter modum enunciationum , quarum ſubiectum eſt finitum , conſ
quentia , neque oppoſitio . Et quum mutatur ex ordine nominis ſubiecti,
prædicati , aut verbi copulantis in enunciationibus trinariis , aut nomen ſ
biecti , aut prædicati , aut verbi in binariis , ita , vt præcedat ex eis , de c
ius proprietate eſt vt inueniatur poſterius , aut ſequatur id , de cuius propri
tate eſt vt inueniatur in eo ante , & vniuerſaliter vt permutetur ordo ipſarum
& remaneat prædicatum in eis prædicatum , & ſubiectum ſubiectum , enu
ciatio remanet vna & eadem , ſeruata veritate , ſi fuerit vera , aut falſitate,
fuerit falſa . Exemplum illius eſt dictum noſtrum , inuenitur homo iuſtus, i
uenitur iuſtus homo : quoniam iſta enunciatio eſt vna & eadem : & cum di
tur Sortes ſtat , & ſtat Sortes : quoniam niſi eſſent enunciationes , in quib
non diuerſificantur niſi partes earum ſecundum prioritatem & poſterioritat
enunciationes vnæ , ſequeretur quod eſſent vni enunciationi plus vna neg
tione . Iamque manifeſtum eſt , quod non eſt vni affirmationi niſi vna neg
tio : & illud eſt , quia , ſi cum dicitur homo iuſtus inuenitur , iuſtus homo i
uenitur , non eſſent enunciatio vna , ſed enunciationes duæ diuerſæ intentio
ne , & eſt negatio dicti noſtri inuenitur homo iuſtus , dictum noſtrum non i
uenitur homo iuſtus , & negatio dicti noſtri inuenitur iuſtus homo , dictum n
ſtrum . non inuenitur iuſtus homo : & manifeſtum eſt quod dictum noſtrum
non inuenitur iuſtus homo , neget dictum noſtrum , inuenitur iuſtus homo,
quitur vt inueniãtur dicto noſtro , inuenitur homo iuſtus, duæ negationes, q
rum vna eſt dictum noſtrum, non inuenitur homo iuſtus , & alia eſt , non in
nitur iuſtus homo: & eſt negatio enunciationis , quam poſuimus eſſe diuer

In propoſitione de ſubiecto finito, & infinito nõ eſt cõſequentia, neque oppoſitio.

A intentionis a dicto nostro, inuenitur homo iustus, & est dictum nostrum, inuenitur iustus homo. Iamque manifestum est quod nomen, & verbum, quæ sunt partes enunciationis, cum mutatur ordo in dicto a consuetudine currente in illa lingua, scilicet ab ordine, qui est pulchrior, & remanet prædicatum prædicatum, & subiectum subiectum, quod remanet illa enunciatio eadem. Quādo noīa transposita non variant orationem.

De coniunctis, & diuisis enunciationibus. *Cap. II.*

AT VERO vnum de pluribus, vel plura de vno affirmare, vel negare, nisi sit vnum aliquod, quod ex pluribus significatur, non est affirmatio, vel negatio vna. Dico autem vnum: non si vnum nomen positum sit, non sit autem vnum aliquid ex illis: vt homo est fortasse & animal, & bipes, & mansuetum, sed ex his vnum fit: ex albo autem, & homine, & ambulare non est vnum. Quare, nec si vnum aliquid de
B his affirmet aliquis, erit affirmatio vna, sed vox quidem vna, affirmationes verò multæ: nec si de vno ista, sed similiter plures. Si ergo dialectica interrogatio responsionis est petitio, vel propositionis, vel alterius partis contradictionis, propositio verò contradictionis est vnius pars, non erit vna responsio ad hæc: neque enim interrogatio vna, nec si sit vera. Dictum est autem de his in Topicis. Simul autem manifestum est, quod nec hoc ipsum, quid est, dialectica interrogatio est: oportet enim datum esse ex interrogatione eligere, vtram velit contradictionis partem enunciare: sed oportet interrogantem determinare: vtrum hoc sit homo, an non hoc. Quoniam verò hæc quidem prædicantur composita, vt vnum omne prædicatum fiat, eorum quæ extra prædicantur: alia verò nō, quæ est differentia? De homine enim verum est dicere, & extra animal, & extra bipes: & hæc vt vnum, & hominem, & album, & hæc vt vnum: sed non citharœdus est, & bonus, etiam citharœdus bonus.
C Si enim quoniam vtrunque verum, esse oportet simul vtrunq;, multa inconuenientia erunt. De homine enim & hominem verum est dicere, & album: quare & omne. rursus si album ipsum, & omne. quare erit homo albus, albus, & hoc in infinitū. Et rursus musicus albus ambulans: & hæc eadē frequenter implicita in infinitū. Amplius, Si Socrates, Socrates est, & homo: & Socrates, Socrates homo: & si homo & bipes, erit homo bipes. Quoniam igitur si quis simpliciter dicat complexiones fieri, multa accidit dicere inconuenientia manifestum est. Quemadmodum autem ponendum est, nunc dicimus. Eorum igitur, quæ prædicantur, & de quibus prædicari accidit, quæcunqee secundnm accidens dicuntur vel de eodē, vel alterum de altero: hæc non erunt vnum: vt homo albus est, & musicus: sed non est vnum album, & musicum: accidentia enim sunt vtraque eidem. Nec si album, musicum verum est dicere, tamen non erit album musicum vnum aliquid: secundum accidens enim album

Cōclusio 1.

8. Topic.

Quæstio 1.

Cōclusio 2. σκυτεὺς ponitur Græce, quod cerdonem, & sutorem significat, nō citharœdum.

Solutio. Regula 1.

musicum: quare non erit album musicum vnum aliquid: quocirca n
citharœdus bonus simpliciter, sed animal bipes: non enim secund
Regula 2. accidens. Amplius, Nec quæcunque insunt in altero: quare neque
bum frequenter, neq; homo, homo animal est vel bipes: insunt en
in homine animal, & bipes. Verum est autem dicere de aliquo & s
Cōclusio 3. pliciter: vt aliquem hominem, hominem, aut aliquem album hom
Regula 3. nem, hominem album: non autem semper. Sed quando in adie
quidem aliquid oppositorum inest, quod consequitur contradict
non verum sed falsum est: vt hominem mortuum, hominem dic
Quæstio 2. Quando autem non inest, verum. An etiam quando inest, sem
non verum est, quando verò non inest, non semper verum est? vt H
merus est aliquid, vt poeta: est ne ergo, an non? secundum accide
Responsio. enim prædicatur est, de Homero (quoniam enim est poeta) sed n
Regula 4. secundum se prædicatur de Homero, ipsum est. Quare in quibu
cunque prędicationibus neque contrarietas inest, si definitiones p
nominibus dicantur, & secundum se prædicantur, & non secundu
accidens, & in his aliquid, & simpliciter verum erit dicere. Quod a
tem non est, quoniam opinabile est, non est verum dicere esse aliqu
Opinio enim eius est, non quod est, sed quoniam non est.

CVmq; affirmetur nomen vnum nominibus multis, aut affirmantur nom na multa nomini vni, aut negatur vnum nomen a nominibus multis, a negantur nomina multa a nomine vno, non erit illa affirmatio affirma vna, neque illa negatio negatio vna: & similiter, cum affirmatur nomen vn nomini vno, aut negatur de ipso, non est vna affirmatio, neque vna negatio, nec sit intentio, quam significat dictio illa vna, sicut dictum est in his, quæ p cesserunt, nisi fuerint illa nomina multa significantia vnam intentionem: & lud, vt sint illa nomina synonyma: & sunt, quorum vnum significat eandem tentionem cum alio: aut sit ꝙ significant nomina multa partes definitionis, descriptionis vnius, sicut est dictum nostrum, homo est animal, homo est ra nale: quoniam aggregatum ex his duobus prædicatis est definitio hominis: illud est, quoniam homo est animal rationale: & similiter etiam, si erit des ptio eius, verbi gratia, homo est animal, & homo est bipes: quoniam aggr tum est descriptio hominis, quæ est animal bipes: & dictio homo significat gnificatione aggregata, quod significat vnusquisque duorum sermonum. go erunt prædicata multa aggregatio, quorum non est vnum, non erit affir tio eorum affirmatio vna, neque negatio eorū negatio vna. Et similiter, si e subiecta multa, de quibus prædicatur prædicatum vnum, non est illa affir tio vna, neque negatio vna: & exemplum illius est prædicatio nostra de h ne: quoniam ipse est albus, & quod ambulat: quoniam ista duo prædicant iuncte de homine, & dicitur homo albus ambulat, non significat vnam in tionem, nisi per accidens: & dispositio in hoc est, sicut dispositio in præd quod est dictio æquiuoca significans plus vna intentione: cum prædicat subiecto vno, & de omni subiecto, quod est dictio æquiuoca: cum prædi vnum prædicatum non significans intentionem vnam, scilicet quia sicut ciatio, cuius prædicatum est nomen æquiuocum, non est enuntiatio vna, ni ius subiectum est huiusmodi, est enunciatio vna, similiter est dispositio in ciatione, in qua affirmantur intentiones multæ per nomina diuersa s vni, aut illa, in qua affirmatur vnum prædicatum subiectis multis, quæ si cantur per nomina diuersa, cum non erit vnum coniunctū ex illis prædi aut subiectis multis intentio vna. Et enunciationes, quarum subiectū, aut

A dicatum est nomen æquiuocū, postquã sunt enuntiationes multæ, non est opportunum in his, vt sit quæstio dialectica quæstio vna: nec respõsio est eis responsio vna: & si erunt omnes intentiones, quas significat nomẽ ęquiuocū subiectū, de quo dicit prædicatū vnū, aut erunt oẽs intẽtiones, quas significat nomẽ ęquiuocū p̃dicatū de subiecto vno, aut erūt intentiones multę ipsę. Prędicatum, aut est dictio prædicati & subiecti significans. s. vnãquãque earū intentionū, secundū intentiones multas, nisi quia omnes intentiones, quas significat dictio prædicati, sunt verę de intentionibus omnibus, quas significat dictio subiecti, sicut ostensum est in libro topicorū: quia responsio, secundū viam dialecticæ non est, vt aptetur quęrenti illas quæstiones, vt intelligat illas intentiones, de quibus dicitur illud nomẽ æquiuocum, cū esset tunc respondens, & quærẽs in vno ordine scientiæ rei, de qua disputent: sed intentio querentis secundū viam topicæ, vt concedatur a respondente vna pars contradictionis, quã vult ponere propositionem, ꝙ destruat positionem respondentis. Cum ergo queret quærens a respondente in topica propositione æquiuocæ dictionis, & concedet illi respondens vnam partem cõtradictionis, & ponet quærens ex vna illarum intẽtionum propositionem, ex qua conatur concludere ꝙ intendit destruere apud respondentem, est respondenti tunc vt dicat, non concedo hanc intentionem, sed quam concedo est intentio hæc, & hęc: & non proderit quærenti tunc con-

Primo topi.

Octauo topi.

B cessio respondentis ei vna pars contradictionis: sed quæstio quidem secundum viam doctrinæ iam non erit per nomen ęquiuocum* & ideo non erit hęc quęstio dialecticæ: quia hæc species quæstionis iam exigit oppositum eius,* ꝙ significat nomen æquiuocū, sicut, si quærat quærens quid est oculus, ad respondentem spectat, vt dicat multas intentiones, scilicet oculum animalis, & oculū aquæ, & oculum solis, & aliud: sed quæstio dialectica, ex qua quærit quidem quærens vtranq; partẽ contradictionis, vt concedatur ei vna duarum: sicut, si quærat an hoc est hoc, an non hoc: iam oportet vt sit quæstio determinata, vt sit responsio, quæ cadit super eum determinata: & hoc erit quidem per nomẽ vniuocum. Et ex quo sunt prædicata multa, quæ prædicantur de subiecto vno inuenta secundū quatuor dispositiones aut prędicata, cum separantur vera, & cū aggregantur vera, & est aggregatum ex eis prędicatū vnum: & sunt illa, de quibus diximus, ꝙ coniunctum ex eis est enuntiatio vna: aut prædicata multa, quæ cum separantur, sunt vera, & cū aggregantur, sunt vera: sed aggregatum ex eis non est prædicatum vnum, nisi per accidens: aut prædicata, quæ, cum separant', sunt vera, & cū aggregant' erit derisio, & superfluitas: aut p̃dicata, q̃ cū separant', sunt vera & cūconiungunt', sunt falsa: oportet vt demus canonem, quo ostenduntur hæc prædicata, quædã. s. a quibusdã, postquam ostenderimus quod

In ęquocis, non est qõ.

** in a. l. additur quia docenti est dare correctio nẽ qõnis, diuidẽdo significata huius nois equoci. a. l. iã ĩdicat opportunam diuisionem eius.*

C non est necesse vt sit quod verificatur diuise quod verificetur cõposite, ita vt non comprehendatur in hoc falsitas, neque superfluum. Et dicimus igitur, ꝙ non sunt omnia prędicata verificata diuise verificata cõposite, ita ꝙ non sit sermo derisibilis, neq; superfluus: & illud ostenditur ex materijs, & ex eo, qđ sequitur hanc positionẽ, si concesserimus eã de repugnantia ex materijs: quia iam verificat' de sorte, quod ipse est medicus, & ꝙ aspiciens. i. subtilis, & non sequitur vt verificentur de eo duæ res simul, donec dicamus de eo, quod ipse est medicus circũspectus: & repugnantiū quidẽ, quæ sequuntur illum, qui dicit quod omne, quod verificatur diuise, verificatur cõposite, præter quod sequatur sermonem derisio: vnde est quod, si est dictū nostrū de Sorte, quod est homo verum, & est albus: verū oportet vt sit dictū aggregati ex eis verum. s. quod sit Sortes homo albus: & quod si est prædicatio nostra de ipso etiam quod est homo albus, ita vt sint duo prædicata separata, ergo iã oportet vt verificet' de eo, qđ ipse est homo albus albus: & similiter cum acceperimus hoc dictum loco prædicati vnius separati, & acceperimus dictum primum loco prædicati separati, verificabitur de eo quod est homo albus homo albus albus, præter quod sit in sermone ridiculositas, nec superfluum, & sic vadit res in infinitum: & hoc est repugnans. Et etiam, si cum prædicantur de eo separata multa, sequitur vt **verificentur de ea omnes compositiones,** quæ accidunt ex illis separatis, sci-

licet cum componitur quædam earum cum quibuſdam, & ſunt infinitæ, et verificantur de ſubiecto res multæ infinitæ, ſicut verificatur de eo, quod eſt ... mo, & quod eſt albus, & quod ambulat, & quod eſt, homo, homo albus, ambu lat, & ſimiliter quod eſt albus albus, ambulat: ergo erunt prædicata vera de infinita. Iã ergo oſtenſum eſt quod non omne, quod verificatur diuiſe, verifi tur cõpoſite, ſicut videbatur multis antiquorum. Et poſtquã hoc oſtenſum e conſideremus qñ erit ex intentionibus multis, quæ prædicantur de intentio vna: & ex intẽtione vna, quæ prædicantur de intentionibus multis enuntia vna: & illud eſt per hoc, vt ſit aggregatũ ex his intentionibus multis inten vna & vera, & quãdo non erit hoc, dicamus ergo quod non erit prædicatio larum intentionũ multarum de ſubiecto in ea prædicatio per accidens, ne eſt vna earũ incluſa in alia, neque contenta ab ea, ſ. quod ſit conditio conte in habente conditionem, & quanto magis vt ſit conditio ipſa eadẽ habẽs c tionẽ: ſicut, ſi dicamus qđ Sortes albus albus, cũ non erit illud ſecundum m dum intenſionis: quoniam coniunctum ex illis intentionibus erit intẽtio v ſed cũ eſt prædicatio eius per accidẽs, ſicut eſt dictũ noſtrũ de Sorte, qđ e bus, & qđ ambulat: qm̃ non eſt coniunctũ ex eis intẽtio vna: & ſimiliter eſt ſecunda contenta a prima: qm̃ ſermo tunc eſt ſuperfluus, ſicut dictũ noſt de ſorte, quod eſt homo viuus, ſecundũ modũ expoſitionis hominis per vi *propter hoc eſt colligatio noſtra ipſius cũ viuo ridiculoſitas, e contrario gationis generis cũ differentia: & cũ expoliantur prędicata ſeparata ab his ipoſitionibus, ſ. a prædicatione, quæ eſt per accidẽs, & vt non ſit vnũ cont ſum in alio, erit enũtiatio vna, ſicut dictũ noſtrũ de homine quod eſt aĩal bipes. Sed cũ res verificantur cõiunctè in prędicatione de aliqua re, collig quędã cũ quibuſdam: cũ quædam ſunt, quarũ quædã verificantur, cũ ſepar & quædã non verificantur: & verificantur illę, in quibus coniunguntur quorũ vnũ eſt, vt non cõprehendatur in aliquo conditionato aliquid opp rei, quæ conditionat in eo, & ligatur in eo, & hoc quocũque modo accid modis oppoſitis quatuor, ſiue ſit manifeſta illa oppoſitio ex ſignificatione lius nois, ſicut eſt dictũ noſtrũ aĩal mortuũ, qm̃ mortuum eſt contrariũ an ex parte ſignificationis huius nominis. ſ. nominis animal, aut nõ ſit manife tio illa ex parte ſignificationis nominis, ſed ex parte ſignificationis defin nis, aut deſcriptionis. V. g. homo mortuus, qñ euidens eſt quidem quod eſt oppoſitũ mortuo ex parte definitionis eius, in qua dr̃, quod eſt animal nale, cũ ergo concluditur oppoſitio in huiuſmodi colligationibus, falſificãt ſeparantur: qm̃ verificatur de mortuo, quod eſt homo mortuus, & nõ veri de eo, qđ eſt homo. Et conditio ſecũda, vt non ſit prædicatio colligati de biecto per accidẽs. i. ꝑpter aliud ab ipſo, ſed propter ſe. i. propter ſeipſum cũ eſt prędicatũ per accidens ſecundũ iſtũ modũ, falſificatur cũ ſeparatur, Homerus eſt inuentus verſificator* aut inuẽtus opinabilis: qm̃, cũ ſepara hæc, & dicitur Homerus eſt inuentus, eſt falſum, cum ſit non priuatus: & ſa in hoc eſt, quia dictio dicti noſtri, inuentus, prædicatur de Homero ex p te, qua eſt opinatus aut verſificator, non prædicatione prima propter ſe. i. ſolute: & dictum noſtrum in eo, quod eſt inuentus ex parte, qua eſt in me te opinatus, eſt dictum noſtrum verum: & propter hoc eſt poſsibile in cum accipiatur ſecundum hanc partem dictio, inuentus, vt verificetur de p uato: ſic dictum, non inuentus eſt, cum prędicatur de alio propter aliud, ficatur de re inuenta, & non verificatur de ipſa, cum prędicatur de ipſa p pter ſe: ſic eſt dictum noſtrum de petro, cui inuenitur quod eſt non inue paries: quoniam non verificatur de eo, quod ipſe non eſt inuentus abſol ſicut non verificatur de priuato, quod ipſe eſt inuentus abſolute: ergo, non comprehenditur, vel clauditur in conditione, aut colligato, oppoſit rei ligatę, cum ſignificatur ſuper rem aſſumptam per definitionem eius, aut men ipſius, neque eſt illi prædicatio propter aliud: oportet enim cum duntur huiuſmodi in prędicatione, vt verificentur diuiſe, ſicut verifica compoſite.

* In a. l. additur qm̃ dictio hõ iã cõprehẽdit viuum, &c.

* a. l. verificator.

De enunciationibus modorum, possibilis, contingentis, impossibilis, & necessarii. Cap. III.

HIS vero determinatis, perspiciendum est quemadmodum se se habent negationes, & affirmationes ad seinuicem: eæ scilicet quæ sunt de possibili esse, & non possibili: & de contingēti, & nō contingenti: & de impossibili & necessario. Habent enim aliquas dubitationes: nam si eorum, quæ complectuntur, illæ sunt sibiinuicem oppositæ contradictiones, quæcūque secundum esse, & non esse disponuntur: vt eius, quæ est esse hominem, negatio est nō esse hominem, non ea, quæ est, esse non hominem: & eius, quæ est, esse album hominem: ea quæ est, non esse album hominem, sed non ea quæ est esse non album hominem: si enim de omni aut affirmatio, aut negatio est, lignum erit verum dicere esse non albū hominē: quod si hoc modo, & in quibuscunq; esse non additur, idem faciet quod pro, esse, dicitur: ut eius quæ est, homo ambulat, nō hæc, ambulat nō homo, negatio erit, sed hęc, nō ambulat homo: nihil.n. differt dicere, hoīem ambulare vel hoīem ambulātē esse: quare si hoc modo vbique, & eius quæ est possibile esse, negatio erit, possibile non esse, sed non ea quę est, non possibile esse. Videtur autem idem posse, & esse, & non esse, omne enim quod est possibile diuidi, vel ambulare, & non ambulare, & non diuidi possibile est. Ratio autem est, quoniam omne, quod sic possibile est, non semper in actu est: quare inerit ipsi etiam negatio Potest igitur & non ambulare, quod est ambulabile: & nō videri, quod est visibile. At vero impossibile est de eodem oppositas veras esse enunciationes: nō igitur eius, quę possibile est esse, negatio est hęc, possibile est non esse. Contingit enim ex his, aut idem affirmare, & negare simul de eodem: aut non secūdum esse, vel non esse, quæ apponūtur, fieri affirmationes & negationes. Si ergo illud impossibile est, hoc erit magis eligendum. Est igitur negatio eius, quæ est, possibile esse: ea quæ est, non possibile esse, sed non ea quæ est, possibile non esse. Eadem quoque ratio est, & in eo quod est, contingens esse: etenim negatio eius est, nō contingens esse: & in aliis quoque simili modo, vt in necessario, & impossibili. Fiunt enim quemadmodum in illis esse, & non esse appositiones: subiectæ vero res, hoc quidem album, illud vero homo, eodem quoque modo hoc in loco esse quidem & non esse vt subiectum sit: posse vero, & contingere appositiones determinantes (quemadmodum in illis esse, & non esse) veritatem & falsitatem. Similiter hæ in eo quod est esse possibibile, & esse non possibile: eius vero; quæ est, possibile est non esse, negatio est, non ea, quę est, non possibile est esse, sed ea quę est, non possibile est non esse: & eius quę est, possibile est esse, non ea quę est, possibile est non esse, sed ea quę est, non possibile est esse. Quare & se-

Sectio quarta apud Grecos.

qui se se inuicem videbuntur, possibile est esse, & possibile est non esse: idem enim possibile est esse, & non esse. Non enim contradictiones sunt sibiinuicem huiusmodi, possibile est esse, & possibile est non esse. sed possibile est esse, & non possibile est esse, nunquam simul in eodem veræ sunt, opponuntur enim: neque ea, quæ est possibile non esse, & non possibile non esse, nunquam simul in eodem veræ sunt. Similiter autem & eius quæ est, necessarium est esse, negatio non est ea, quæ est, necessarium non esse: sed ea quæ est, non necessarium est esse, eius vero quæ est, necessarium est non esse, ea quæ est, non necessarium non esse: & eius quæ est, impossibile esse, non est ea quæ est, impossibile non esse, sed hæc, non impossibile esse. eius vero quæ est, impossibile non esse, ea quæ est, non impossibile non esse. Vniuersaliter vero (quemadmodum dictum est) esse quidem, & non esse oportet ponere quemadmodum subiecta, negationem vero & affirmationem hæc facientem, ad esse, & non esse apponere. & hæc oportet putare esse appositas dictiones, possibile, & non possibile: contingens, non contingens: impossibile, non impossibile: necessarium, non necessarium. verum, non verum. Consequentiæ vero secundum rationem fiunt cum ita ponuntur: illam enim, quæ est, possibile esse, sequitur ea, quæ est, contingit esse, & hæc illi conuertitur: & non impossibile esse, & non necessarium esse: illa vero quæ est, possibile non esse, & contingens non esse, ea quæ est, non necesse non esse, & non impossibile non esse: illam autem, quæ est, non possibile esse, & non contingens esse, ea quæ est, impossibile esse, & necesse non esse: illa vero, quæ est, non possibile non esse, & non contingens non esse, ea quæ est, impossibile est non esse, & necessarium est esse. Consideretur autem ex subscriptione quemadmodum dicimus.

Prima descriptio consequentium.

I	III
Possibile esse.	Non possibile esse
Contingens esse,	Non contingens non esse
Non impossibile esse	Impossibile esse
Non necessarium esse	Necessarium non esse
Possibile non esse	Non possibile non esse
Contingens non esse	Non contingens non esse.
Non impossibile non esse	Impossibile non esse
Non necessarium non esse	Necessarium esse
II	IIII

Cõclusio 3. Hę igitur impossibile, & non impossibile, eã quæ est, contingens, possibile, & non contingens, & nõ possibile sequuntur quidẽ contradictorie: sed conuersim. Eam.n. quę est, possibile esse, negatio impossibilis sequitũ, q̃ est nõ impossibile esse negationẽ vero affirmatio

A illã, nõ poſsibile eſſe, ea quę eſt, ĩpoſsibile eſſe: affirmatio.n. eſt, impoſsibile eſſe, non impoſsibile vero negatio. Neceſſariũ vero, quemadmodũ ſe habet, conſiderandũ eſt. Manifeſtum eſt.n. quod nõ eodem modo, ſe contrarię ſequuntur, contradictoriæ autem ſunt extra: non.n. eſt negatio eius quæ eſt, neceſſe non eſſe, ea quę eſt, non neceſſe eſt eſſe: contingit enim veras eſſe vtraſque in eodem. Quod enim eſt neceſſarium non eſſe, non eſt neceſſarium eſſe. Cauſa aũt huius eſt, cur non ſequit neceſſariũ ſimiliter cæteris: quoniã cõtrariæ, impoſsibile eſſe, neceſſario redditur idem valens: nam quod impoſsibile eſt eſſe, neceſſe eſt hoc, non quidem eſſe, ſed potius non eſſe. Quod vero impoſsibile eſt non eſſe, hoc neceſſariũ eſt eſſe: quare ſi illa ſimiliter ſequuntur poſsibile, & non poſsibile: hęc e contrario, quoniam non ſignificant idem, neceſſarium & impoſsibile, ſed (quemadmodum dictũ eſt) conuerſim. At certe impoſsibile eſt ſic poni contradictiones Cõcluſio 4.

B neceſſarii. Nam quod eſt neceſſarium eſſe, poſsibile eſt eſſe: nam ſi nõ, negatio conſequetur: neceſſe enim eſt aut affirmare, aut negare: quare ſi non eſt poſsibile eſſe, impoſsibile eſt eſſe: igitur impoſsibile eſt eſſe, quod neceſſe eſt eſſe: quod eſt inconueniens. At vero illam, quę eſt, poſsibile eſſe: nõ impoſsibile eſſe, ſequitur, hanc vero ea, quæ eſt, nõ neceſſarium eſſe: quare contingit quod eſt neceſſariũ eſſe, non neceſſarium eſſe: quod eſt inconueniens. At vero neq; neceſſariũ eſſe, ſequitur eam quæ eſt, poſsibile eſſe: neque ea quæ eſt, neceſſariũ nõ eſſe. Illi enim vtraque contingit accidere: harũ autem vtralibet vera fuerit, non erunt illa vera: ſimul enim poſsibile eſt eſſe, & non eſſe. Si vero neceſſe eſt eſſe, vel non eſſe, non erit vtrunque poſsibile: relinquitur ergo non neceſſarium non eſſe, ſequi eam quæ eſt, poſsibile eſſe. Hęc enim vera eſt, & de neceſſe eſſe: hęc enim fit cõtradictio eius, quę ſequitur illam, quę eſt non poſsibile eſſe: illam enim ſequitur ea quæ eſt impoſsibile eſſe, & neceſſe eſt non eſſe, cuius negatio eſt, non eſt Cõcluſio 5. Cõcluſio 6. Cõcluſio 7.

C neceſſe non eſſe. Sequuntur igitur & hę contradictiones ſecundum prędictum modum, & nihil impoſsibile contingit ſic poſitis. Corrollariũ.

Secunda deſcriptio.

I	III
Poſsibile eſſe Contingens eſſe Non impoſsibile eſſe Non neceſſarium non eſſe	Non poſsibile eſſe Non contingens eſſe Impoſsibile eſſe Neceſſarium non eſſe
Poſsibile non eſſe Contingens non eſſe Non impoſsibile non eſſe Non neceſſarium non eſſe	Non poſsibile non eſſe Non contingens non eſſe Impoſsibile non eſſe Neceſſarium eſſe
II	IIII

Dubium. Dubitabit autem aliquis, si illam, quę est, necessarium esse, ea quę possibile esse, sequitur. Nam si non sequitur, contradictio sequ[illegible] quę est non possibile esse. Et si quis hanc non esse dicat contradi[illegible] nem: necesse est dicere possibile non esse: sed vtręque falsę sunt [illegible] cesse esse. At vero rursus idem videtur esse possibile incidi, & no[n] incidi: & esse, & non esse: quare erit necesse esse, contingens non e[s]se, hoc autem falsum est. Manifestum est autem quoniam non o[m]ne possibile vel esse, vel ambulare, etiā opposita potest, sed est [in] quibus non sit verum, & primum quidem in iis, quę non secund[um] rationem possunt: vt ignis calefactiuus est: & habet vim irrationa[le]lē. quę igitur secundum rationem potestates sunt, eędem plurii[um] etiam contrariorum sunt: irrationales vero non omnes: sed (quem admodum dictum est) ignem non est possibile calefacere, &, no[n] neque quęcunque alia semper agunt: alia vero possunt & secund[um] irrationales potestates simul opposita suscipere. Sed hoc huius gra-

Solutio. tia dictum est, quoniam non omnis potestas oppositorum suscep[ti]ua est, neque quęcunque secundum eandem speciē dicuntur. Qu[æ]dam vero potestates ęquiuocę sunt: possibile enim nō simpliciter [di]citur, sed hoc quidē, quoniam verum est, quod in actu est: vt poss[ibile] est ambulare, quoniā ambulat iam: & omnino possibile est esse: quo niam iam est in actu, quod dicitur esse possibile. Illud vero quoni[am] erit actu, vt possibile est ambulare, quoniā ambulauit, & hęc qu[i]dem in solis mobilibus est potestas, illa vero & in immobilibus: vtri[s]q[ue] vero verū est dicere possibile ambulare, vel esse: & quod ambulat, [&]

Cōclusio 9. agit, & ambulabile est. Sic igitur possibile nō est verum de necess[a]rio simpliciter dicere: alterū aūt verum est. quare, quoniam partē vni[uer]sale sequitur, illud quod ex necessitate, cōsequit posse esse, sed n[on]

Cōclusio 10 omne. Et est quidem fortasse principium quod necessarium est, & non necessarium est omniū vel esse, vel non esse: & alia quemadmo dum horum consequentia considerare oportet.

Tertia descriptio.

I	III
Necessarium esse.	Non necessarium esse
Non possibile non esse	Possibile non esse
Non contingens non esse	Contingens non esse
Impossibile non esse	Non impossibile non esse
Necessarium non esse	Non necessarium non esse
Non possibile esse	Possibile esse
Non continges esse	Contingens esse
Impossibile esse	Non impossibile esse
II	IIII

Manifestum est aūt ex his, quę dicta sunt, quoniam quod ex necessi tate est, secundum actum est: quare, si priora sunt sempiterna, & [illegible]

A actu sunt, potestate priora sunt: & hęc q̃dē sine potestate actus sunt, vt primę substātię: alia vero cū potestate, q̃ natura q̃dē priora sunt, tp̄e vero posteriora. alia vero nūquā actus sunt, sed potestates solū.

DIFFERENTIA TERTIA.

De enunciationibus modalibus.

ET ex quo, sunt enuntiationū, quędā habentes modos, & quędam nō habentes modos: & modus est dictio significans qualitatē inuentionis prędicati cum subiecto, verbi gratia, homo necesse est vt sit animal: aut possibile est vt sit philosophus: suntq; generū dictionū duo modi: quorū vnus est necessarius, & quod sequitur ipsum secundū modū cōsequentię, & numeratur cū eo, & est impossibilis, qui etiā partiū eius est, cū sit necessariū, aut necessarię inuētionis, aut necessarię priuationis, qđ quidē est impossibile. Et secūdus est possibilis, & qđ sequit̃ eū secundū modum cōsequētię, & numerat̃ cū eo, V.g. cō tingens. Iam ergo oportet vt aspiciamus in oppositis huius generis, quę sunt
B & in cōsequentibus ēt ipsarū: & illud est in declinatis, & ēt in simplicibus: & fiunt quidē dictiones modorū duo modi: q̃a intendit̃ quidē in eis, vt significationes ipsarū equiparatę sint enti, cuius differētię sunt duę. s. aut in potētia, aut in actu: & necessariū quidē est in eo qđ est in actu, & possibile dr̃ de eo, qđ est in potētia. Cōsideremus ergo in oppositis earū primo, deinde in cō sequētibus. Et dicamus ꝙ iam apparet in principio ęstimationis qđ litera negationis oportet vt ponat̃ in hm̃oi enuntiationibus cū dictione inuētionis, quę est copula, nō cū prędicato secundū dispositionē enuntiationū nō habentiū modos: & illud est, q̃a negatio dicti nostri, homo inuenit̃ iustus, est dictū nostrū, homo nō inuenitur iustus, non dictū nostrū homo inuenit̃ nō iustus: & illud est, ex quo affirmatio & negatio diuidūt verū ꝑ falso in oĩbus rebus: ergo, si posuerimus qđ negatio dicti nostri, homo inuenit̃ iustus, sit dictū nostrū, homo inuenit̃ non iustus, oportet similiter in his duobus dictis, vt diuidant verū a falso in oĩbus rebus, donec oportet, vt qnū sit dictū nostrū in ligno, V.g. quod inuenit̃ iustū lignū, falsum, erit verū de eo, quod ipsum inuenitur non iustū: sed postq̃, vt diximus, fuit dictū nostrum, iustū, & nō iustum separātia verū & falsum de homine tm̄: ergo iā oportet si est verū, qđ lignū inuenitur non iustū, vt sit de eo verū, quod lignū sit homo nō iustus: & hoc est in fine impossibilitatis: & cū est litera negationis posita in enuntiationibus trinarijs, & binarijs cū verbo, iam putat̃ ꝙ dispositio in enuntiationibus habētibus modos, est hęc dispositio: & erit secundū hoc negatio dicti nostri dicere qđ possibile est vt inueniat̃, possibile est qđ non inueniatur: sed iam apparet quod verificetur de re eadem, vt dicatur in eo, quod possibile est quod inueniatur, possibile & quod non inueniatur. Et exemplū illius est, quia quod possibile est vt incidatur, possibile est vt nō incidatur: & quod possibile est vt ambulet, possibile est vt non ambulet: & illud est, quia possibile est, quod non est necessarię inuentionis; & propter hoc iam est possibile in eo vt inueniatur, & possibile est vt non inueniatur: & quia impossibile est vt duo opposita verificentur de eodem, manifestum est quod negatio dicti nostri, possibile est vt inueniatur, non est dictum nostrum possibile est vt nō inueniatur. Cum ergo ostensum sit quod pars negationis in his enunt iationibus, scilicet in habentibus modos, non oportet vt ponatur cum prędicato, neque cum verbo inuentionis. ergo iam oportet vt ponatur cum modo, erit ergo negatio dicti nostri, de re quod est possibile vt inueniatur, dictum nostrum quod non est possibile vt inueniatur: & hęc est dispositio in omnibus modis, quos numerauimus: & hoc est opportunum: quoniam, quemadmodum in enuntiationibus non habentibus modum, terminus quidem negationis iungitur cum re, quę est in prędicatione loco formę, quę est verbum inuentionis, non cum re, quę est loco materię, quę est prędicatum; similiter hęc quidem po-

* a.l. lignū verum, ergo falsum erit de eo.

Verbum est forma ĩ propositione.

a.l, in habentibus modos ex prædicato, qui ē modus.

nitur pars negationis cum re, quæ eſt reſpectu verbi inuentionis, ſicut verb inuentionis in non habentibus modos reſpectu prædicati, & illa eſt mod illud eſt, quia verbum inuentionis ex quo eſt in enuntiationibus, quæ non habentes modos, ſignificans qualitatem diſpoſitionis prædicati cum ſubi fit verbi inuentionis proportio ad prædicatum in huiuſmodi enuntiationib proportio formæ ad materiam. Et ex quo eſt hæc proportio eadem ipſi p portio modi ad verbum inuentionis: & illud eſt, quia iam ſignificat quali inuentionis prædicati ad ſubiectum: eſt proportio eius ad verbum inuen proportio formæ ad materiam: & cum ſint proportiones duæ eędem, & ſi pu negatiua ibi poſita cum verbo. oportet ergo vt ponatur hic cum modo: & uerſaliter manifeſtum eſt per ſe, quod negatio dicti noſtri, poſsibile eſt vt inu niatur, eſt dictum noſtrum, nō poſsibile eſt vt inueniatur: quoniam ſunt n diuidentes verum & falſum ſemper: ſed dictum noſtrum quidem poſsibile inueniatur, & quod non inueniatur, non ſunt contradictoria, ſed conſeque ſe: & ſimiliter negatio dicti noſtri, poſsibile eſt quod non inueniatur, quo declinata poſsibilis, eſt dictum noſtrum non poſsibile eſt vt non inueniatur negatio dicti noſtri oportet vt non inueniatur, eſt declinata neceſſaria, eſt di noſtrum, non oportet vt non inueniatur: & ſimiliter negatio dicti noſtri, poſsibile eſt vt non inueniatur, dictum noſtrum non eſt impoſsibile vt non i ueniatur: & hæ ſunt enuntiationes oppoſitæ in hoc genere: ſed ſequentes, ſi dicam, affirmatiuam poſsibilem ſimplicem, quæ eſt dictum noſtrum, poſs le eſt vt inueniatur, conſequuntur duæ, negatiua impoſsibilis, ſicut dictum ſtrum, non impoſsibile eſt vt inueniatur, & negatiua neceſſaria, quæ eſt dic noſtrū, non neceſſe eſt vt inueniatur: ſed affirmatiuā poſsibilē declinatam, bi gratia, poſsibile eſt vt non inueniatur ſequuntur ſecundum famoſitatem, magis ſcitum duæ: quarum vna eſt negatiua neceſſaria declinata, quæ eſt noſtrum, non oportet vt non inueniatur: & ſecunda eſt negatiua impoſsi declinata, quę eſt dictū noſtrum, non impoſsibile eſt vt non inueniatur: & ne tiuam poſsibilem ſimplicem. quæ eſt dictum noſtrum, non poſsibile eſt vt in niatur, conſequuntur duę etiā: quarū vna eſt affirmatiua neceſſaria declin quæ eſt dictū noſtrum, neceſſe eſt vt non inueniatur: & ſecunda eſt affirmat impoſsibilis ſimplex, quę eſt dictū noſtrum, impoſsibile eſt vt inueniatur: negatiuā quidem poſsibilē declinatam, Verbi gratia non eſt poſsibile vt nō i ueniatur, ſequuntur duę: vna, quarū eſt affirmatiua neceſſaria ſimplex, quæ dictum noſtrū, oportet vt inueniatur: & ſecunda affirmatiua impoſsibilis de nata, quę eſt dictum noſtrum, impoſsibile eſt vt non inueniatur. Ponamus e oppoſitas ipſorum in latitudine tabulæ, & conſequentes quaſdam ſub quib dam, & illud ſecundum hanc deſignationem.

Enuntiationum modalium conſecutio famoſa.

Ordo I.	Ordo III.
Antecedens	Antecedens
Affirmatiua poſsibilis ſimplex.	Negatiua poſsibilis ſimplex.
Poſsibile eſt vt inueniatur.	Non eſt poſsibile vt inueniatur.
Ordo II.	**Ordo IIII.**
Antecedens.	Antecedens.
Affirmatiua poſsibilis declinata.	Negatiua poſsibilis declinata.
Poſsibile eſt vt non inueniatur.	Non eſt poſsibile, vt non inuenia
Conſequentes	Conſequentes.
Negatiua neceſſaria declinata.	Affirmatiua neceſſaria ſimplex.
Non oportet, vt non inueniatur.	Oportet vt inueniatur.
Negatiua impoſsibilis declinata.	Affirmatiua impoſsibilis declina
Non eſt impoſsibile, vt non inueniatur.	Impoſsibile eſt, vt non inuenia tur.

Cu

A Cum ergo considerauerimus hanc consequentiam famosam,& insequemur eã,
inueniemus * dictum nostrum impossibile , & dictum nostrum non impossibile,
consequentia dictum nostrum possibile & non possibile,s.ꝙ contradictoria ipso-
rum sequuntur cõtradictoriã. i. ad affirmatiuã in eis sequũtur negatiuæ nisi quia,
illud est secundum conuersionem, s.ꝙ negatiua ex impossibili sequitur affirma-
tiuam de possibili.& affirmatiua de impossibili sequitur negatiuam de possibili :
sed enunciationes de necessario consequentes ad possibile , non sunt contradicto-
rię,sed contrarię,s.contraria affirmatiuæ necessarię,s.affirmatiua necessaria,quę
est contradictoria negatiuæ necessariæ:& illud est,quia non est negatio dicti no-
stri,necesse est vt non inueniatur,consequens ex dicto nostro,non est possibile,
vt inueniatur,dictum nr̃m,non necesse est,vt inueniatur:quod est consequens ex
dicto nostro,possibile est ut inueniatur:& illud est,qm̃ ambo iam possibile est,vt
verificentur de re vna,& eadem,nanq; ꝙ oportet vt non inueniatur , uerifica-
tur de eo,non oportet vt inueniatur,sed dictum nostrum,oportet vt non inueniat
est contrariũ dicti nostri oportet vt inueniat̃, quod est contradictorium dicti no-
stri,non oportet vt inueniatur : & cã in hoc, quod sequitur possibile negatiuum ,
affirmatiuum cecessariũ declinatum,& sequitur negatiuũ possibile declinatũ af-
firmatiuum necessarium simplex,est,ꝙ impossibil e est cõtrariũ necessario inuen
to,& si sit vis eorum in necessitate vna:& ex quo est,ꝙ negatiuã possibilem sim
B plicem sequitur impossibilis affirmatiua simplex ,& est impossibilis affirmatiua
simplex contraria affirmatiuæ necessariæ simplici,sequitur de necessitate ꝙ se-
quatur eam contraria affirmatiuæ necessarię simplicis,quæ est affirmatiua nece s
saria declinata:& postq̃ sequitur negatiuam pos̃em declinatam impossibilis de
clinata affirmatiua:& est impossibilis declinata affirmatiua contraria necessarię
declinatæ affirmatiuæ,oportet vt sequatur eam ex necessitaet cõtrarium neces-
sariæ declinatæ affirmatiuæ , quæ est necessaria simplex affirmatiua. Sed cum
experimentetur hoc,iam putatur quod dispositio in hoc, quod sequitur possibile
ex necessario, est,sicut dispositio eius,quod sequitur ipsum ex impossibili , s. ꝙ
contradictorium ipsarum sequit̃ contradictorium ,scd̃m tñ aliũ modum a primo,
cuius exemplum ostensum iam est:& erit consequentia ex dicto nostro,possibile
est vt inueniatur,dictum nostrum,non necessarium est,ut non inueniatur : qd̃ est
contradictorium dicti nostri,necesse est,vt non inueniat̃,qd̃ sequitur ex dicto no
stro,non possibile vt inueniatur,nõ dcñ nr̃m,non necesse est,vt inueniatur, & e-
erit consequens dicti nostri,possibile est, vt non inueniatur,dcñ nostrum, nõ est
necesse vt non inueniatur,nõ dictum nostrum,non est necesse vt non inueniatur,
sicut posuimus illud in positione prima. Et qũo quidẽ appareat ꝙ sequens ex di
cto nostro,pos̃e est,vt inueniatur,sit dictum nr̃m,non necesse est,vt non inueniat̃,
non dictum nostrum,non necesse est, vt inueniatur ,illud ordinabitur super osten
C sionem,qd̃ dictum nostrum,possibile est, ut inueniatur,est sequẽs ex dicto nostro
necesse est vt inueniatur:& qualiter quidem ostẽdatur hoc, est per hoc, qd̃ dicã.
& illud est,quia cũ dicto nostro,necesse est,vt inueniatur, verificatur , aut dictũ
nostrum,possibile est,vt inueniatur , aut dictum,nostrum,non pos̃e est,ut inuenia
tur:qm̃ dictum nostrum,possibile est vt inueniatur,est cõtradictoriũ dicto nostro,
non possibile est vt inueniatur,& contradictoria diuidunt uerum , & falsum sup
oẽs res.ergo,si nõ est verũ cũ eo dictũ nostrum,possibile est vt inueniatur, tũc est
verum cum eo,non possibile est,vt inueniatur verum, si verum est cum eo dcm̃
nostrum,non est pos̃e vt inueniatur,est verum cum eo dictum nostrum, impossibi
le est vt inueniatur : cũ hoc sequatur dictum nostrum,non possibile vt inueniat̃,
& cum esset verum de eo dictum nostrum , impossibile est,vt inueniatur , esset
quod necesse est vt inueniatur,impossibile vt inueniatur:& hoc est falsum, quod
nõ est possibile.ergo verum cũ dicto nostro, necesse est vt inueniatur , est dictũ
nostrum,possibile est vt inueniatur:qm̃,cum est falsum vnum contradictorium ,
est verum aliud: cum firmatum est,quod dictum nostrum,possibile est, vt inue-
niatur , sequitur dictum nostrum,necesse est vt inueniatur ,dico ergo quod conse-
quens ex dicto nostro,possibile est vt inueniatur,ex propositionibus necessariis
est negatiua declinata, quæ est dictum,non necesse vt nõ inueniatur,demonstra-

a. l.conuerti
mus.

tio eius, qm̄, non euacuatur quin ſit ſequens hoc, ſcilicet ex poſsibili ſimplici affirmatiua, negatiua ſimplex, aut affirmatiua neceſſaria ſimplex, aut affirma neceſſaria declinata, aut negatiua neceſſaria declinata: & ſi eſt negatiua neceſſaria ſimplex, quemadmodum poſuimus, & eſt dictum noſtrum, non eſt neceſſe inueniatur. Iamq; fuit poſsibilis ſimplex affirmatiua ſequens ex neceſſaria ſimplici, ſed contradictoria, ſequetur, vt ſequatur ex neceſſaria ſimplici contradictoria eius, quæ eſt negatiua ſimplex, quia veniet demum ita, quod neceſſarium vt inueniatur, poſsibile eſt vt inueniatur, & ꝙ eſt poſsibile vt inueniatur non eſt neceſſe vt inueniatur: ergo quod eſt neceſſe vt inueniatur, non eſt neceſſe vt inueniatur. quod falſum eſt, & impoſsibile: quia non eſt poſsibile, vt duo contradictoria ſint ſimul vera, & cum non ſequat ex ea negatiua neceſſaria ſimplex, remanet vt ſequatur ex ea niſi affirmatiua neceſſaria ſimplex aut declinata, aut neceſſaria negatiua declinata: ſed affirmatiuarum neceſſariarum declinatiuarum non uerificatur vna cum affirmatiua poſsibili: & illud eſt, quia illud, quod eſt poſsibile vt inueniatur, eſt poſsibile vt inueniatur, aut non inueniatur, & quod poſsibile vt inueniatur aut non inueniatur, non eſt neceſſe vt inueniatur, nec neceſſe vt non inueniatur: & illud eſt manifeſtum p ſe. ergo, cum ſit neceſſe, ſequatur vna enunciationum neceſſariarū quatuor poſsibilē ſimplicē: & iā oſtenſum eſt, ꝙ tres ipſarum non ſequuntur eam: remanet ergo vt non ſit ſequens ipſam, niſi dictū noſtrum, non eſſe neceſſarium vt non inueniatur, quæ eſt negatiua neceſſaria declinata: & illud eſt neceſſe ē̄t, quia non accidit ex hoc, impoſsibile accidit in eo, ꝙ præceſſit in expōne noſtra, ꝙ ex poſsibili ſequitur neceſſaria negatiua: * qm̄ iam ſequitur dcm̄ noſtrum, neceſſe eſt, vt inueniatur, dcm̄ noſtrum non neceſſe eſt vt non inueniatur, cum ſint veræ ſimul de re vna.

* A. 1. ex poſſibili affirmatiua ſimplici ſeq. itē neceſſaria negatiua declinata.

Enunciationum modalium conſecutio vera.

Ordo I.		Ordo II.
Antecedens.	*Contradictoriæ*	*Antecedens.*
Affirmatiua poſſibilis ſimplex.	*Contrariæ*	*Affirmatiua poſſibilis declinata.*
Poſſibile eſt, vt inueniatur.		*Poſſibile eſt, vt non inueniatur.*
Conſequentes.		*Conſequentes.*
Negatiua īpoſſibilis ſimplex.	*Cōtrariæ*	*Negat. īpoſſib. declinata.*
Non eſt impoſſibile, vt inueniatur.	*Cōtradictoriæ* / *dictoriæ*	*Non eſt impoſſibile, ut non inueniatur.*
Negatiua neceſſaria declinata.		*Negatiua neceſſaria ſimplex.*
Nō eſt neceſſariū, ut nō inueniatr̄.		*Non eſt neceſſariū, ut inueniatur.*

Ordo III.		Ordo IIII.
Antecedens.	*Contra*	*Antecedens.*
Negatiua poſſibilis declinata.	*Contrariæ*	*Negatiua poſſib. ſimplex.*
Nō ē poſſibile, vt nō īueniatr̄.	*dictoriæ*	*Non eſt poſſi. ut inueniatur.*
Conſequentes.		*Conſequentes.*
Affirmatiua īpoſſibilis declinata.		*Affir. impoſſib. ſimplex.*
Impoſſib. eſt, vt nō inueniatur.	*Cōtrariæ*	*Impoſſib. eſt vt inueniatur.*
Affirmatiua neceſſaria ſimplex.	*Cōtra*	*Affirma. neceſſ. declinata.*
Neceſſarium eſt vt inueniatur.		*Neceſſ. eſt vt non inueniatur.*

A Verũ iam accidit dubitatio in eo, quod exposuimus ꝙ dictũ nostrũ; possibile
est vt inueniatur, sequitur ex dicto nostro, necesse est vt inueniatur: & illud est,
quia si non sequitur ipsum, ergo eius contradictoriũ: & eius* contradictoriũ est, ut
dictum nostrum, nõ possibile vt inueniatur, aut dictum nostrũ, possibile vt nõ in
ueniatur. Verũ, si sequitur ipsum dictum nostrũ, non possibile vt inueniatur, im-
possibile accidit præcedẽs, cuius expleuimus rememorationem: &, si sequitur
ipsum dictũ nostrũ, possibile est vt non inueniatur, sequitur vt sit illud, quod est
necesse vt inueniatur, possibile vt nõ inueniatur: & hoc est falsum impossibile.
Ex hoc ergo dicto, oportet vt sit ex dicto nostro, necesse est vt inueniatur, dictũ
nostrũ, possibile est vt inueniat', uerũ: sed, cũ posuerimus qđ illud, quod sequit' di-
ctũ nr̃m, possibile est vt inueniatur, & est illud, quod possibile est vt inueniatur,
possibile est vt nõ inueniatur. iã ergo sequitur vt sit illud, quod est necesse vt in-
ueniatur, possibile vt nõ inueniatur: & hoc est falsum & impossibile: & qñ fue
rit dictũ primũ affirmãs, & probãs vt sit sequẽs ex dicto nostro, necesse est vt in
ueniatur, dictũ nostrũ, possibile est vt inueniatur, & secundũ destruẽs, vt possibi
le sequatur necessariũ, & sit consequẽs ex eo. Manifestũ est ꝙ oportet, vt sit qđ
affirmat dictũ nostrũ ex natura possibilis, & sequitur necessario, præter id, qđ ne
gat secũdũ possibile: ergo dicitur plus vno modo: & illud est ẽt manifestũ ex in
ductione: qm̃ apparet, ꝙ nõ omne id, qđ dicitur, quod est possibile vt faciat hoc,
B aut recipiat in eo, est potẽtia vt nõ faciat, & vt faciat: & illud est, quia res, de
quibus dicimus qđ in eis est potẽtia actiua, inuenitur sc̃dm duos modos, aut potẽ
tia coniuncta rationi, & est illa, quæ interpretatur electio: aut potentia non cõ-
iuncta rationi, sicut est calefactio ignis, & infrigidatio, & potentia quidem con
iuncta rationi, est possibile, vt faciat diuersa contraria, scilicet vt faciat, & non
faciat, & exemplum illius est ambulatio, quia in homine est potentia vt ambu-
let, & non ambulet æqualier, sed potentia non coniuncta rationi est super vnum
contrariorum tantum, & exemplum illius est ignis, quoniam in ipso est po-
tentia ad calefaciendum tantum, non ad non calefaciendum nisi per accidens: &
illud est, aut cum non inuenitur subiectum recipiens eius caliditatem, aut cum im
pedit eum impedimentum ab actione, quæ inest ei per naturam in illo subiecto: &
iam inuenitur in potentiis passiuis non rationalibus quod recipit opposita æquali
ter: &, cum hoc sit ita: ergo non omne possibile, est possibile, vt recipiat res op
positas, neque etiam est possibile ex eo, quod dicitur vniuoce, vt sit una species:
sed possibile est ex eo, quod dicitur æquiuoce: & illud est, quia iam dicimus pos-
sibile in eo quod est inuentum in actu: & dictum nostrum in eo, quod est possibile
est secundum inuentionem: ꝙ dispositio inuenta est in actu iam: fuit enim possibi
lis: & si non, non recepisset eam: & hoc iam dicitur, & si non præcesserit possibi-
C litas in ea actu, in tempore, si inueniatur aliquid cum hac dispositione: quandoque
dicitur possibile vero ꝙ de eius proprietate est, vt inueniatur in futuro, & hæc
possibilitas qdẽ inuenitur in rebus mobilibus tantũ, corruptibiles sint, aut nõ cor
ruptibiles: nisi quia illius, quod est ex eo in rebus non corruptibilibus, renouatio
est necessaria, sicut ortus solis cras: & illius, quod est ex eo in rebus corruptibili-
bus, non est essentia necessaria. Et modus quidem secundus possibilis inuenitur in
rebus immobilibus: & hic modus possibilis est, qui sequitur necessarium: sed mo-
dus quidem primus non sequitur necesse: & illud est, quod fuit ex eo in rebus cor
ruptibilibus. Iam simile est & videtur, vt dicam, quod possibile dicitur de neces-
sario, cum sit communius quam necesse: & illud est, quia cadit super necesse, &
super eo, quod non est necesse: iam oportet vt sit sequens ex eo, sicut sequitur
communius magis proprium, scilicet sicut sequitur animal hominem. D. &
cum iam sint manifesti modi possibiles, iam oportet vt ponamus primo, su-
per quod cadit æquatio in hac consequentia, dictum nostrum, necesse est, vt
inueniatur, cum sit hoc principium his omnibus. deinde consideremus quid
sequatur ad hoc, ex his enunciationibus residuis. Deinde & hæc res agitur
in libro Syllogismi. Distulit ergo rem ad illum locum: & est quidem ne-
cesse principium his: quia res necessariæ sunt sempiternæ inuentionis in a-
ctu, sicut ostensum est in scientijs speculatiuis: & post quam sunt res sem-

* A. I. contradictiorũ, ꝙ est suũ cõtrarium, & eius.

Drĩa ĩter potentias rõnales, & irrationales.

Potentia irrõnalis, qñ hẽt vnam actionem per naturam.

Possitas est diuersa in rebus corruptibilibus, & æternis.

Posse cõe ad necesse.

Necessariũ est principiũ iis.

in ꝓpriorũ.

Modi rerũ necessaria-rum.

piternæ priores, oportet vt sint res, quæ sunt in actu priores rebus, quæ sunt actu quãdoq;, & in potentia quãdoq; & propter hoc quædam entia sunt sine potentia, sicut ens primum, & quoddam eorum est in actu quandoq;, & potẽtia quãdoq;: & sunt res generabiles & corruptibiles: & quoddã cum potentia tantum absq; hoc, quod potentia euacuet ipsam rem, sicut motus, & inuentio infiniti, secundum ꝙ est infinitum, sicut ostensum est in scientia naturali. Hęc ergo est summã, quã loquitur in enũciationibus habẽtibus modos.

Quæ magis aptè enunciationes contrariæ dicantur. Cap. IIII.

Quæstio. Politian' cũ aliis multis hoc caput ñ esse Ari. putauit, ꝙ lrã nimiũ implexa sit, difficilisq; intellectu.

Conclusio 1 Idẽ in primo huius in principio.

VTrum autem contraria est affirmatio negationi, ... tio affirmationi, & oratio oratiõi, quę dicit ꝙ omnis iustus est, ei quæ est, nullus hõ iustus est: aut omnis ... stus est, ei quæ est, omnis hõ iniustus est: ut est Callias iustus, non est Callias iustus, Callias iniustus est: quæ harum con... est? Nam si ea, quæ sunt in uoce, sequuntur ea, quę sunt in anima, aũt contraria, est opinio contrarii (ut quoniam omnis hõ iustus ... ei quæ est, omnis hõ iniustus est) ẽt in iis, quę sunt in uoce affirmationibus necesse est similiter sese habere: ꝙ si neq; illic contrarii opinio contraria est, nec affirmatio affirmationi erit contraria, sed ea quæ dicta est negatio. Quare considerandum est, quæ opinio falsa opinioni veræ contraria est: vtrum negationis, an certe ea, quæ contrariũ opinatur. Dico aũt hoc mõ, est quędam opinio vera boni, quoniam bonum est: alia aũt, quoniam non bonum est, falsa: alia vero quoniam malum, similiter falsa: quæ harum contrariarum veræ? & si est vna, secundum quam contraria? Nam arbitrari contrarias opiniones definiri, eo ꝙ contrariorum sunt, falsum est. Boni. n. quoniam bonum & mali, quoniam malum est, eadẽ fortasse opinio est ẽt vera, siue plures, siue vna sit. sunt aũt ista contraria, sed non eo ꝙ contrariorũ contraria sunt, sed magis ꝙ contrarie. Si ergo est boni quidem, quoniam est bonum, opinio alia autem quoniam non bonũ est: est vero aliquid aliud est quod non est, neq; esse potest. aliarũ quidẽ nulla ponenda est, neq; quæcunq; esse quod non est opinantur, neq; quæcunque non esse quod est: infinitæ. n. vtræque sunt, & quæ esse opinantur quod non est, & quæ non esse quod est. Sed in quibus fallacia ... hæ aũt sunt ex iis, ex quibus sunt generationes: ex oppositis vero generationes, quare ẽt fallaciæ. Si ergo quod bonum est, & bonum non malũ est, & hoc quidẽ scd̃m se, illud vero scd̃m accidens (accidit n. ei non malũ esse.) magis aũt in unoquoq; vera est, quæ scd̃m se, ẽt falsa, si quidẽ, & vera: ergo ea quæ est, qm̃ non est bonũ qđ bonum est, eius quæ scd̃m se est, falsa est. Illa uero, quæ est quod malum eius quæ scd̃m accidens. quare magis erit falsa de bono, ea quæ negationis opinio, quã ea, q̃ est contrarii. Falsus aũt est maxime, qui circa singula habet contrariam opinionẽ: contraria. n. est eorũ, quæ

Conclusio 2 Ista contraria, opiniones contrariæ.

Conclusio 3 Sed magis ꝙ cõtrarie, contrarie aduerbium.

A rimum circa idẽ differunt. Si igitur harũ contraria est altera, magis
vero negationis est contraria: manifestum est quod hæc erit contra-
ria. Illa vero, quæ est, quod malum est quod bonum est, implicita
est. Etenim quoniam non bonũ est, necesse est forte ipsum eundẽ opi-
nari. Amplius, Si ẽt in aliis similiter oportet se habere, & hoc mõ vi-
debitur bene esse dictum. Aut. n. vbiq; ea quæ est contradictionis, aut
nusquam: quibus vero non sunt cõtraria, de illis quidem falsa, ea quæ
est, est vere opposita. ut qui hominem non putat esse hoĩem, falsus ẽ.
Si igitur hę contrariæ sunt, ẽt & alię, quæ sunt contradictionis. Am
plius, Similiter se habet opinio boni, quoniam bonũ est, & non boni,
quoniã non bonũ est, & præter has, boni quoniã non bonũ est: & nõ
boni, quoniã bonũ est. Illi ergo, quę non boni quoniam non bonũ, ue
ræ opinioni, quæ est contraria? Non. n. ea, quæ dicit quod malum
est, * si aliqñ erit vera: nũquã aũt uera veræ contraria est. est. n. quod
dã nõ bonũ malũ, quare contingit simul esse veras. At uero nec illa, q̃ — * A.l. simul n. aliquãdo.
B est, quoniã nõ malũ: vera. n. & hęc, simul. n. & hæc erunt. Relinquitur
igitur ei, q̃ est non boni, quoniã non bonũ est, cõtraria ea q̃ est, nõ bo
ni, quoniã bonũ est, falsa. n. hæc: quare, & ea q̃ est boni, quoniã nõ bo
nũ est: ei q̃ est boni, quoniã bonum est. Manifestũ ergo est quod nihil
inter est, nec si vniuersaliter ponamus affirmationẽ: vniuersalis. n. ne-
gatio contraria erit: vt opinioni quæ opinatur, quod oẽ qđ est bonũ,
bonũ est, ea quæ est quod nihil eorum quæ bona sunt, bonũ est: nã ea q̃
est boni, quoniã bonũ, si vniuersaliter sit bonũ, eadem est ei quæ opi-
natur, quod quicquid bonum est, quod bonũ est. hoc aũt nihil differt
ab eo, qđ est: qm̃ oẽ qđ est bonũ, bonũ est: similiter autem, & in nõ bo-
no. Quare si in opinione sic se hẽt, & sunt hæ, q̃ sunt ĩ uoce affirmatio
nes, & negationes, notæ earum quæ sunt in anima: manifestũ est, quo
niam affirmationi contraria quidem negatio est, quæ de eodem uni
uersaliter: ut ei quæ est, qm̃ oẽ bonum, bonum est: uel quod omnis hõ
bonus: ea quæ est, quod nullum, uel nullus. Contradictoriæ autem,
C quæ est quoniam non omne, aut non omnis. Manifestum est aũt, quo
niam, & veram veræ non contingit esse contrariam, neq; opinionem
neq contradictionem contrariæ enim circa idem opposita sunt. Cir
ca eadem autem contingit verum dicere eundem: simul autem non
contingit eidem inesse contraria. — Contrariæ circa idẽ opponuntur.

DIFFERENTIA QVARTA.

EX quo sunt orationes oppositæ: aut oppositæ secundũ affirmationẽ & nega-
tionẽ: aut oppositæ per hoc, q̃ materiæ ipsarum sunt contrariæ: & sunt ora
tiones, quarũ prædicata sunt contraria: & inuenitur in illis, quarũ prędica-
ta sunt contraria, q̃ sunt quinq; modis oppositarũ, quæ secundũ affirmationẽ &
negationẽ, quarũ præcessit dictũ. Ergo iã oportet vt cõsideremus hic, quæ ha-
rũ orationũ sunt magis oppositæ, & longioris differentiæ in cogitatione, an con
trariæ secũdũ viã affirmationis & negationis, an contrariæ secũdũ viã cogita-
tionis cõtrarij, verbi gratia, si dicto nostro, omnis homo est iustus, opponũtur di- — Orõnes dupliciter opponunt, secũdũ modũ negationis, & scdm modũ contrarietatis.

cta duo, quorũ vnũ est, nullus homo est iustus, quod est oppositũ secũdũ mod
negationis: & secundũ est dictum nostum, omnis homo est iniustus, quod ei o
positũ secundũ modum cõtrarietatis, & quod istorũ est fortioris contrarietat
cto nostro, omnis homo est iustus, vtrum dictũ nostrũ, nullus homo est iust
dictum nostrũ, omnis homo est iniustus: & dicemus, quia cũ dictiones sint e
dem significãtes intentiones existẽtes in anima. iãq; in mẽte inuenitur cogn
alicuius rei, & credulitas contrarij eius, aut credulitas rei alicuius, & credul
tas negationis eius, & est manifestũ, qm̃ dicitur in oratione, ꝙ est contraria c
tioni, aut opposita ei ex parte oppositionis credulitatũ, quæ sunt i aĩa, aut in c
dulitate cõtrarij, aut in credulitate negationis. Et cum ita sit res, iam ergo op
tet vt cõsideremus, quæ credulitas est in fine cõtrarietatis ad credulitatẽ ve
falsi, an credulitas cõtrarij eius, an credulitas negatiõis eius, & exẽplũ illius
cũ crediderimus in re aliqua ꝙ est bona, & est credulitas vera, sicut nr̃a cre
litas in vita, ꝙ ipsa est bona: erũt igitur duæ credulitates hic falsæ, & op
tæ: & vna quarũ ꝙ vita est mala, & alia, ꝙ ipsa nõ est bona: quæ ergo h
duarũ credulitatũ falsarũ de vita est in fine cõtraria in mẽte credulitati ve
quæ est dictũ nr̃m vita est bona, vtrũ credulitas nr̃a, ꝙ ipsa est mala, aut cre
litas nr̃a, ꝙ ipsa nõ est bona. Dicemus ergo ꝙ cõtrarietates inuẽtę in credul
te, scilicet quæ est in aĩa, assimilat' cõtrarietati inuẽtæ extra aĩam in materi
vtrũ oportet vt sit illud, qđ est ex rebus maioris cõtrarietatis extra aĩam, fo
tioris cõtrarietatis in credulitate an nõ? & dicemus postq̃ sunt duæ res, q
cõtrariæ extra aĩam scđm duo cõtraria minoris cõtrarietatis in credulitate
duæ res, quæ cõtrariant' scđm vnũ cõtrariũ, aut sunt cũ illo nõ cõtrariæ in
dulitate: immo scđm plurimũ sunt cõsequẽtes se: sicut credulitas nr̃a, qđ vita
bona, & mors est mala, istæ. n. duæ or̃ones sunt cõtrariæ scđm prædicatũ &
biectũ extra aĩam. Manifestum est ergo quod nõ est cã cõtrarietatis inuent
credulitate cõtrarietas inuenta extra aĩam: qm̃, si esset causa, esset quod est
gis contrariũ extra aĩam, dignius, vt sit cõtrariũ in credulitate, ergo cuius c
riũ est in credulitate propter materias, est dignius vt nõ sit ipsum cõtrariũ a
lute in credulitate: sed cõtrarietas quidem, quæ inuenitur in credulitate ex
te affirmationis & negationis, nõ est inuẽta in ea propter alia, sed propter s
propter dispositionẽ inuentã in ea in mente, & illa, in quibus est contrarietas
se, digniora sunt vt sint cõtraria, q̃ꝫ illa, in quibus est cõtrarietas propter al
& etiam qm̃ cum est apud nos credulitas de re, ꝙ sit bona: & est hæc credu
vera, non erit quæcunq; credulitas falsa, quæ est apud nos de illa re credu
cõtraria illi credulitati: sicut, si sit apud nos de ea, ꝙ ipsa est aliquid ex eo,
non est ei inuentum, aut ꝙ non est aliquid aliud ex eo, quod inuenitur ei: i
n. credulitates infinitæ: sed credulitas quidem cõtraria illi credulitati de ill
vna, & est credulitas, quam vidimus diuidentẽ verum, & falsum sp cum cre
litate prima: & istæ sunt credulitates, quę ponuntur partes contradictionis r
ne. D. cadit cum eis post illud dubitatio, quæ illarũ duarũ sit vera, & quæ fa
sed inter credulitates quidẽ, quas possibile est simul esse falsas de subiecto v
eodem, aut veras simul, non est possibile vt cadat dubitatio: neq; ponuntur
A. l. veritas, & falsitas. tes dubitationis in qõne, ita vt veritas *in vna earũ sit determinatæ intẽtion
se, quamuis non sit apud nos determinatæ: & manifestum est quod credulit
opponitur inuentæ scđm veritatem, est credulitas, ex qua erit generatio, &
negatio: & illud est, quia generatio quidem est ex non inuento ad inuentũ, &
ruptio est ex inuento ad non inuentum. Credulitas quidem, quæ est in rebus
quibus est alteratio, q̃ est transmutatio ex contrariis, est minus contraria in
dulitate, cum sit priuatio fortius opposita inuento, quam contrarium cont
cum contrarium est inuentum quoddam, & propter illud nõ est generatio c
re, nisi per accidens. Et etiam, quia credulitas, quæ est cum negatione, fac
sariam remotionem credulitatis affirmationis per se, cũ sit quidditas nega
vt remoueat affirmationem, q̃ est enuncians rei essentiã: & credulitas cõ
trarij prædicati in re, in qua creditur essentia prædicati, non facit necessariã
ditas eius rememorationem affirmationis, cum sit renouatio contrarii in s

A non faciēs per se remotionē contrarij eius, scilicet oppositi illi: sed est quidem res accidens ex renouatione illius in subiecto, s. vt remoueatur contrarium per positionē contrarij alterius in eo. v.g. vt auferatur caliditas ab aqua per positionē frigiditatis in ea, proportionatur frigiditati per intentionem scđam, aut per accidēs: & illud est, quia remotio hæc est renouata per accidens. & remotio per negationem est remotio negata a negatione per se: & ex quo sequitur remotio affirmationis per se, dignius est sit vt contrarietas inuēta in credulitate, q̄ ex quo erunt, credulitas per accidens, aut per intentionem scđam,* & est completioris contrarietatis, & fortioris: & si erunt duo contraria ea, q̄ sunt diuersa in fine diuersitatis, & erit contrariū, quod est in mente rei affirmatæ ex contradictione fortius, q̄ contrariū, quod est ei ex credulitate contrarij inuēti extra aīam, manifestum est ergo, quod credulitas contradictionis est credulitas contraria affirmationi absolute: & ēt. quia credulitas de re, quæ est bona, quod sit mala, est credulitas, q̄ sequitur credulitas alia, quæ est quod non est bona, sed credulitatē de ea, ꝙ est bonum, & quod non est bonum, nō sequitur credulitas alia, scilicet quod est mala: & si esset illud, ita, tunc nō inueniretur credulitas cōtraria in rebus nō habētibus cōtrariū, ergo credulitas negatiōis est magis cōtrarietas affirmationis, q̄ credulitas cōtrarij, & ipsa est cōtraria per se, cū inueniatur in rebus habētibus contrariū & nō habētibus: qm̄ oportet vt sit credulitas, quæ est cōtraria per naturā affirmationi, credulitas inuēta cōtraria in omni loco, nō in loco præter locū: & credulitas communis, quæ est in omni loco, & per se cōtraria, est fortius cōtraria, q̄ credulitas, quæ est in quodā loco nō, cū sit communius prius per naturā, q̄ propriū: & propter hoc, cū inuenitur propriū, inuenitur cōmune, & nō cōuertitur, illud scilicet cū inuenitur commune, vt inueniatur propriū: ergo, si cōtrariū in credulitate ei, quod non habet contrariū, est negatio: ergo oportet vt sit contrarium in omni loco negatio, s. illud, quod est in fine. Et ēt, quia credulitas de eo, ꝙ est bonum, ꝙ ipsum est bonum, & credulitas in eo, ꝙ non est bonum, ambæ sunt credulitates veræ: & credulitas in eo, quod non est bonum, ꝙ ipsum est bonum, aut in eo, quod est bonum, ꝙ non est bonum, sunt credulitates falsæ. Et ego miror, quæ credulitas est contraria credulitati nr̄æ in eo, qđ nō est bonū, qđ ipsumnō est bonū, q̄ est credulitas vera: qm̄ non euacuat hæc a tribus dispōnibus, quarum vna est vt contraria sit ei credulitas contrarii eius, & est credulitas in eo, quod non est bonum, ꝙ ipsum est malum. secunda est vt sit contraria negatio contrarii, quæ est credulitas in eo, quod non est bonum, ꝙ non est malum, & tertia est vt sit contraria credulitas in eo, qđ non est bonum, ꝙ non est malum: sed credulitas quidem contrarii eius non est contraria ei: & illud est, quia iam est possibile, vt sint ambæ veræ, qm̄ multæ res ex eis, quæ non sunt bonæ, sunt malæ, vt credulitas quidem negationis contrarii eius, non est etiam credulitas contraria ei, cum iam sint veræ simul in re vna: qm̄ de linea est verum, ꝙ non est bona neq; mala, & vniuersaliter de omni eo, de cuius proprietate est, vt non disponatur per vnum horum duorum contrariorum: & cum sit hoc ita: ergo credulitas contraria credulitati nostræ in eo, quod non est bonum, ꝙ ipsum non est bonū, est credulitas nostra in eo, quod non est bonum, quod ipsum est bonum: & cum est credulitas, quæ est in fine contrarietatis credulitati nostræ in eo, quod non est bonum, quod non est bonum, credulitas nostra in eo, quod ipsum est bonū, ergo contrariū, qđ est in vltīo dr̄iæ contrarietatis nr̄æ in eo, ꝙ est bonū, qđ ipsum est bonū, est credulitatis in eo, qđ non est bonū, non credulitas nr̄a in eo, ꝙ est malum, qm̄, si est affirmatio contrarium, quod est in vltimo negationi, oportet vt sit negatio ipsa in vltimo elōgationis: & cū est hoc ita, & est cōtrariū qđē eius cōtrariū vnū: ergo cōtrariū affirmationi, qđ est in vltimo, est negatio. D. Et nō est dr̄ia in his exēplis, q̄ egimus hic in enūciationibus cōtrariis ex parte negationis & affirmationis inter hæc, qđ ratiocinet quis in subiecto ipsarū cū articulo al, aut ratiocinetur in ipso incluso cum clausura vniuersali: qm̄ de al, iam diximus, quod significat idem more Arabico, qđ significat cl'a vl'is: ergo non est differentia scđm hanc intelligentiam, vt dicamus quod contrarium credulitatis in eo, qđ est bonum, quod non est bonum, aut dicamus quod cōtrarium credulitatis in om-

A. l. ex quo erit credulitas p accidēs aut p inductionē secundam.

Cū inuenit̄ ꝓpriū, inuenitur cōe, & non conuertitur.

Quid significat Al in lingua arabica.

* A.l. qđ exit p̄ dictionem,

ni eo, quod est bonum, quod nihil ex eo est bonum, & illud est, quia affirmati negatio, quæ sunt credulitates contrariæ inueniuntur in anima intentioni vn salt. Et si est illud, quod erit * per dictionem, significans id, quod est in cred tate ex contrariis, est manifestum quod contrarium affirmationis in dictio e dem est negatio in dictione illi intentioni vniuersali, quam significat affirm cum significetur illa intentio vniuersalis in affirmatione & negatione per dic nem vniuersalem, quæ est clausura. Et exemplum illius est, quia contrariu cti nostri, omnis homo est bonus, est dictum nostrum, nullus homo est bonus est manifestum quod credulitates, de quibus dicitur hic, quod sunt contrariæ non est possibile, vt sint credulitates veræ: cum sit non possibile vt sit vera trarium vero, nec credulitas vera credulitati veræ, neq; dictio contradictori ctioni contradictoriæ: quoniā sint vtræque significantes intentionem, quæ se vera: sed credulitates contrariæ quidem sunt in oppositis secundum affirm nem & negationem, & ex illis in contradictorijs, & contrarijs in materia ne saria: & illud est, quia in multis ex oppositis, iam possibile est, sicut dictum vt sint veræ simul, & sunt indefinitæ, & sub contrariæ: sed in contrarijs no possibile, vt sint ambæ veræ in aliquo vno & eodem: neque est possibile v ambæ falsæ in materia necessaria, cum non expolietur subiectum ab vno con Hic completur expositio intentionum quas continet iste liber, cui titulus est rihermenias, per gratiam Dei.

Indefinitæ, & sub contrariæ, qñ simul ueræ.

Librorum Perihermenias cum Auer.

FINIS.

ANNOTATIONES.

NOta, φ græca hęc dictio ὅτι, quæ latinè & φ & quoniā st ferre potest, in ueteri translatione ferè semper nulla in ligētiæ ipsius literæ habita rōne, in, quoniā, translata f Nos verò diligentius grecæ literæ intellectum animad tētes, vt res ipsa postulabat, & in φ, & in qm̄ ipsam trāstulimus.

Aduertas ēt, φ dictio hæc græca καθόλου in veteri translatione semper in hanc latinam, vniuersale, translata fuit, cū tamē & vniu sale, & vniuersaliter posit significare: vniuersale quidem, cùm re turam, vt si hominem dicimus, vniuersalem naturam significam Vniuersaliter verò, cùm id φ latini signum distribuens appellan si omne, aut nullum dicimus, vniuersaliter propositionē proferim quam rem in lib. Periher. in 2. Secti in īitio docuit Aristot. Nos itaq Aristotelis doctrinam insequentes, & in Vniuersale, & in uniuersa ter, vt conueniens fuit, ipsam transtulimus.

Errabat pariter Vetus translatio dictiones has ἐν μέρει, & κατὰ μέρος in hanc, particularem Vertens, cùm tamen non particularem, sed in parte, vel secundum partem, vel particulariter importent, signa distribuentia propositionem, non autem naturam aliquam denotantia.

A

ARISTOTELIS STAGIRITAE, PERIPATETICORVM PRINCIPIS,

Logicæ pars altera,

Quæ resolutoria iudicatiua dicitur, Priorum duos Analeticorum libros continens.

Cum Auer. Cordub. Media expositione.

Ioanne Francisco Burana Veronensi interprete.

Summa libri.

Primus liber in tres secatur partes secundum Auerr.

B In prima a cap.1. vsq; ad.28. agitur de compositione syllogismorum, propositionum conuersione, figurarum, & terminorum ternario numero.

In.2. a cap. 28. vsque ad.31. de syllogistici inuentione medii.

In.3. a cap.31. vsque ad finem, de syllogismorum in proprias resolutione figuras.

De propositione, termino, & syllogismo, & dicto de omni, et de nullo. Cap. I.

PRimum dicendum circa quid, & de quo est intentio, quoniam circa demonstrationem, & de disciplina demonstratiua est. Deinde determinandum quid Propositio, & quid Terminus, quid Syllogismus, quis perfectus, & quis imperfectus. Posteà verò quid est in toto esse, vel non esse hoc in illo: & quid dicimus de omni, aut de nullo prędicari. Propositio ergo est oratio affirmatiua, vel negatiua alicuius de ali-
C quo. Hæc autem, aut vniuersalis, aut particularis, aut indefinita. Dico autem vniuersalem quidem, cùm aliquid omni, aut nulli inesse: Particularem verò, cum alicui,* aut non alicui, aut non omni inesse: Indefinitam autem cùm quid inesse, vel non inesse significat, sine vniuersali, vel particulari: Vt contrariorum eandem esse disciplinā: aut voluptatem non esse bonum. Differt autem demōstratiua propositio à dialectica: quoniam demonstratiua quidem sumptio alterius partis contradictionis est. Non enim interrogat, sed sumit, qui demōstrat. Dialectica vero interrogatio contradictionis est. Nihil autem refert vt fiat ex vtraq; syllogismus: nam & qui demonstrat, & qui interrogat syllogizat: sumens aliquid de aliquo esse, vel non esse. Quare erit syllogistica quidē propositio, simpliciter affirmatio uel negatio alicuius de aliquo secundum dictum modum. Demonstratiua verò, si vera sit, & per primas propositiones sumpta. Dialectica autem per-

Alex. vero legit, & sciētiam demonstratiuā.

*ἢ μὴ τινὶ, inquit Arist. aut non alicui, sic & plerunq; alias, vbi negādi nota, particularitatis notæ præposita, relinquit particularē. Nā nō aliquis apud Arist. nō efficit tantūdē ac null', sed vt aliqs nō.

In pri. lib. In princ. primi post. Aliqui legunt dissolui tur. Sillogismus ex Græco est, nostri ratiocinationẽ appellant, collectionẽ tamen plurium ad ratiocinãduũ designare videt. συλλογη .n. collectio, cõgregatioque dicitur.

cõtanti, quidem interrogatio contradictionis est, syllogizanti vero, sumptio apparentis, & probabilis, quemadmodum in Topicis diffi[illegible] est. Quid est ergo propositio, & quid differt syllogistica à demonstra[illegible] tiua & dialectica, diligentius quidem in sequentibus dicetur. Ad præsentem vero vtilitatem, sufficienter nobis determinata sint, quæ nu[illegible] dicta sunt. Terminum autem voco, in quem resoluitur propositio: ut prędicatum, & de quo prædicatur, uel apposito, uel separato esse, vel non esse. Syllogismus est oratio, in qua quibusdam positis, aliud quiddam ab his, quæ posita sunt, ex necessitate accidit, eo quòd hæc sunt. Dico autem eo quòd hæc sunt, propter hæc accidere. Propter hæc vero nullius extrinsecus termini adminiculo indigere, vt fiat necessarium. Perfectum vero uoco syllogismum, qui nullius alius indiget, præter ea quæ sumpta sunt, vt appareat necessarium. Imperfectu[illegible] verò, qui indiget aut vnius, aut plurium, quę sunt quidem necessaria per subiectos terminos: nõ autem sumpta sunt per propositiones. In toto autem esse alterum in altero: & de omni prædicari alterum de altero idem est. Dicimus autem de omni prædicari: quando nihil est sumere subiecti, de quo non dicatur alterum: & de nullo similiter.

PARS PRIMA.

Primariæ huius libri radices.

Dixit, Operæpretium est, vt primo incipiamus enarrare id, quod hoc in libro quærimus, ac vtilitatem ex re, quam quærimus prouenientẽ, deinceps post hæc, quæ respectu aliorum, de quibus hoc in libro sermonem facim[illegible] dicem & principiorum vicem obtinẽt: hoc est vt primo cognoscamus quid propositio, & quid terminus, & syllogismus: & syllogismorum qualis perfectus, & qualis imperfectus: & quid prædicatum de omni, vel prædicatum de nullo, ac non de aliquo. Et dicemus quod id, quod quærimus hoc in libro, est demonstratio: quoniam syllogismum quærimus, quia demonstrationem quærimus. Vtilitas vero, quæ ex hoc prouenit, est, vt cognitionem assequamur demonstratiuam circa re omni secundum maximam perfectionem, quam homo potest naturaliter consequi. Et propositio quidem est oratio affirmatiua alicuius de aliquo, aut negatiua alicuius ab aliquo: & propositio diuiditur ex parte qualitatis, & ex parte quantitatis. Ex parte quidem quãtitatis, quod alia vniuersalis, alia particularis, alia indefinita. Ex parte vero qualitatis, quoniam vnaquæque, aut affirmatiua est, aut negatiua. Et vniuersalis affirmatiua ea est, in qua affirmatur prædicatum de omni subiecto, ceu si dicam, omnis homo animal. vniuersalis autem negatiua est, in qua prædicatum negatur ab omni subiecto, veluti si dixerim, nullus homo lapis. Et particularis affirmatiua ea est, in qua de parte subiecti affirmatur prædicatum, quemadmodum si dicam, aliquod animal homo. Particularis vero negatiua est, siue prædicatum ab aliquo negetur subiecto, vt si dicam, aliquod animal non est homo: siue negetur vniuersale ipsum a subiecto, ceu dicamus, non omne animal homo. Quoniam particularis negatiua binas habet interpretationes, quarum vna est partis destructio, altera vero vniuersalitaris, quæ in ipsa reperitur. Cæterum indefinita ea est, cui penitus sepimentum non annectitur, aut vniuersale, aut particulare: quemadmodum dicimus, scientia contrariorum vna, & voluptas non est bonum. Et hæ diuisiones sunt propositionis ex parte formæ, hoc est diuisiones vtiles ad cognitionem syllogismi simpliciter. Diuisiones vero ex parte materiæ sunt: quoniam ipsius alia est demonstratiua, alia dialectica, ac reliquæ, in quas partitur secundum artium sermocinalium materia[illegible]

Intentio huius libri. Vtilitas. Quid sit propõ, & q̃ eius diuisiones ex parte quãtitatis, et qualitatis. Particularis negatiua duplex est. Diuisio propositionis ex parte quantitatis, & qua

A quemadmodum in sequentibus ex hac arte planum fiet. Ac propositio quidem demonstratiua, & dialectica re a se inuicem differunt: ac differentiarum vna hęc est, quod demonstratiua propositio, altera est contradictionis pars, & ea quidem vera. Dialectica vero esse potest vtralibet ex partibus contradictionis: quoniam assumitur concessa a respondente, & respondens poterit vtranlibet contradictionis partem respondere: nanque interrogans interrogationem in hac arte dat illi optionem, vt respondeat per vtram magis voluerit contradictionis partem, nec differunt inter se demonstratiua, ac dialectica propositio in descriptione, secundum quod syllogismum simpliciter astruunt, verum nulla in hoc penitus inter eas differentia est: nanque vterque & demonstrator, & dialecticus ratiocinabitur verum syllogismum, vbi aliquid de aliquo prædicari, aut non prædicari acceperit, dum propositionum aliquam ponit. Erit itaque propositio syllogistica veluti genus demonstratiuæ, ac dialecticæ propositionis, de qua considerabimus hoc in libro, oratio affirmatiua alicuius de aliquo, aut negatiua alicuius ab aliquo. Demõstratiua vero ea est, quę ex primis fuerit naturaliter scitis. Sed dialectica ex probabilibus, si astruas syllogismum: sin autem interrogas, ex concessis probabilibus. Sectiones vero, quibus a seinuicem distinguuntur propositiones istæ perfectæ, traditæ sunt in libris &
B demonstrationis, & dialecticæ: vbi secundum modum istum considerandæ relinquuntur, & consimiliter cæterarum propositionum diuisiones in propriis perficiuntur artibus, sicuti sophisticæ, & rhetoricæ propositiones. Verumenimuero satis fuit hoc in loco propositionum diuisiones cognoscere secundum quantitatem prædictam.

litatis est secundum formã Diuisio ꝓpositionis in dialecticam, & demõstratiua, est ex materia.

Dría inter propositione dialecticam, & demõstratiuam.

Propositio syllogistica est veluti genus ad dialecticam, & demõstratiuã.

Terminus vero hoc in libro significat illud, in quod resoluuntur propositiones, secundum quod pars est necessaria ad hoc, ꝙ propositio sit, hoc est, prædicatum ac subiectum: quoniam partes sunt propositionis necessariæ, non autem ea, quæ propositioni adiiciuntur loco copulæ, quemadmodum inuentionis verba, quum in ea non resoluatur propositio, tanquam partes sibi necessarias: erit enim tam propositio in actu: licet inuentionis verbum in ea sit in potentia, & lateat: veluti consuetudo est apud Arabas in ternarijs, ac quemadmodum res se habet in binariis, hoc est, ex eo quod non est illis opus verbo inuẽtionis: & in hoc æquales sunt propositiones affirmatiuæ & negatiuæ.

Quid sit terminus.

Verbum inuentionis nõ est res necessaria in propositione, sed sumit̃ loco copulę.

Dixit, Syllogismus autem est oratio, in qua, quum ponũtur res plures vna, sequitur ex necessitate propter hæc posita, per se non per accidens aliud quid ab illis. Oratio hic genus est syllogismi: & in hoc volumus orationem enuntiatiuam, & reliqua, quæ accipiuntur in definitione, differentiæ sunt, quibus distinguitur oratio veræ syllogistica a non syllogistica: vnde dum inquit, quum ponũtur, intelligit quum admittuntur, hoc est, conceduntur: & dum inquit res, intel
C ligit propositiones: deinde addit, plures vna: quoniam ipse inferius declarabit, ꝙ non erit syllogismus ex propositione vna: & quum dixit aliud quid, intelligit ipsius conclusionem: & hoc, quoniam oportet conclusionem aliud esse a propositionibus, quoniam nil est, quod ad suipsius monstrationem accipiatur. Et quum dixit, sequitur ex necessitate, addidit necessitatis conditionem: quoniam consequentiarum alia necessaria, & alia non necessaria: & secundum hanc conditionem distinguitur syllogismus ab orationibus, ex quibus res sequitur consequentia non necessaria: quemadmodum inductio, & exemplum, & syllogismi, in quibus aliquando negatio concluditur, nonnunquam affirmatio. Et quum dixit, per se, intelligit, vt sit syllogismus perfectus, hoc est, vt nihil in eo desit, quod ad syllogismum faciat. Et dum inquit, non per accidens, significat figuras, quæ in non nullis concludunt materijs: quemadmodum infra declarabitur, conclusionem fieri ex binis affirmatiuis in secunda figura, quum prædicata subiectis in prædicatione æqua fuerint: & pars eorũ, quę in hac definitione assumũtur, ex se manifesta est, qđ syllogismo insit: pars vero & inesse mõstrabitur. Quẽadmodum syllogismũ orationẽ esse enũciatiuã, ex se manifestum est, qm̃ oratio enũtiatiua est, q̃ aut vera aut falsa est: & similr qđ in ea dicitur, vt ex ipsa sequatur aliud a propõnibus, quodq; consequẽtia necessaria sit, & hoc ex se

Quid sit syllogismus & declaratio ꝑtiũ definitionis.

Inductio, & exemplũ nõ sunt cõsequẽtiæ necessariæ.

manifeſtum : & conſimiliter vt ſit conſequentia per ſe, nõ per accidens, hoc etiã ex ſe clarum, hoc eſt ſyllogiſmũ oportere hac diſponi diſpoſitione : quod vero monſtrandum derelinquitur, eſt, oportere in ipſo poni propoſitiones plures vna, & hoc infra declarabitur : planum nanq; fiet ſyllogiſmum omnem ex binis cõpoſitum eſſe propoſitionibus, neq; pluribus, neq; paucioribus. Syllogiſmus aũt quidam perfectus, & quidam imperfectus : & perfectus vtiq; is eſt, cui non eſt opus, quo appareat ex ipſo ſequi concluſio, facere aliud preter id, quo ipſius oſtenditur concluſio. Imperfectus vero is eſt, qui indiget, quo appareat ex ipſo concluſio ſequi, vt aliud fiat, aut alia ex ijs, quæ ſequuntur ex propoſitionibus, quæ in ipſo fuere poſitæ: & hoc, quia oportet ſyllogiſmum eſſe completum, hoc eſt nihil ipſi deficere, vt ſyllogiſmus ſit. Et adhuc iſte diuiditur duas in partes: qm̃ ipſius alius eſt, cui aliquid deeſt, vt appareat eſſe ſyllogiſmus, & is eſt, qui ſibi nomen imperfecti vendicat: alius vero eſt, cui nihil deficit, vt appareat eſſe ſyllogiſmus, & is eſt perfectus. Verumenimuero dictum de omni, aut dictum de nullo, ſignificat, nihil in omni reperiri ſubiecto, de quo non prędicetur prædicatum, hoc eſt, vt prædicatum inſit omni ſubiecto, & omni etiam illi, quod per ſubiectum diſponitur, inexiſtat, adeo vt quum dicimus, omne animal eſt corpus, & velimus in ipſo exercere intentionem dicti de omni, non tantum ſit intentio noſtra, vnumquodq; ex animalibus eſt corpus, ſed vnumquodq; ex animalibus, & omne id, quod per vnumquodq; ipſorum diſponitur, eſt corpus: & hęc eſt differentia inter dictum de omni, quod principium efficitur in hoc libro, & inter propoſitionem vniuerſalem : & dictum de nullo conſimiliter : ſignificat enim nihil in omni reperiri ſubiecto, a quo non negetur prędicatum, ita vt prædicatum negetur ab omni ſubiecto, & ab ijs omnibus, quibus ineſt ſubiectum, hoc eſt, ab ijs, quæ diſponuntur a ſubiecto. Et hæc ſunt illa, quorum cognitionem præcedere oportet conſiderationem de ſpeciebus ſyllogiſmorum, quæcũq; fuerit ſpecies.

Diuiſio ſyllogiſmi per pfectum, & imperfectũ.

Quid ſit dictũ de omni.

Differentia inter dictum de omni, & propoſitionẽ vniuerſalẽ.

De conuerſione inexiſtentium propoſitionum. *Cap. II.*

Quoniam autem omnis propoſitio eſt, aut de ineſſe, aut ex neceſsitate ineſſe, aut contingere ineſſe. Harum autem, hæ quidem affirmatiuę, illæ autem negatiuæ ſecundum vnamquanq; appellationem. Rurſus autem affirmatiuarum, & negatiuarum, aliæ ſunt vniuerſales, aliæ particulares, aliæ indefinitæ. Vniuerſalẽ quidem priuatiuam de eo quod eſt ineſſe, neceſſe eſt in terminis conuerti. Vt ſi nulla voluptas eſt bonum,* neq; bonum nullum erit voluptas. prædicatiuam autem conuerti quidem neceſſarium eſt, non tamen vniuerſaliter, ſed in parte: vt, ſi omnis voluptas eſt bonum, & bonum aliquod voluptas. Particularem autem affirmatiuam quidem conuerti neceſſe eſt particulariter. Nã ſi voluptas aliqua bonum, & bonum aliquod erit voluptas. Priuatiuam verò non eſt neceſſarium. Non enim ſi homo non ineſt alicui animali, & animal non ineſt alicui homini. Primũ ergo ſit priuatiua vniuerſalis, a b, propoſitio: ſi ergo nulli b ineſt à: neq; a, nulli inerit b. nam ſi alicui ineſt vt c, non verum erit, nullum b eſſe a. nam c eorum, quæ ſunt b aliquod eſt. Si verò omni b ineſt a, & b alicui ineſt: nam ſi nulli, neq; a, nulli b inerit, ſed poſitũ erat, omni ineſſe. Similiter autem & ſi particularis eſt propoſitio : nam ſi ineſt a alicui b: & b alicui eorũ, quę ſunt a, neceſſe eſt ineſſe: ſi enim nulli, nec a nulli inerit b. Si aũt a, alicui eorum, quę ſunt b, non ineſt, non neceſſe eſt

* Neq; bonũ nullum, ſupflua eſt negatio, neq; ne gatque duæ negationes frequenter apud Gręcos,

A & b alicui a non inesse: vt si b quidem sit animal, a verò homo: homo enim non omni animali, animal uerò omni homini inest.

ET omnis propositio, aut est absoluta, hoc est actu existens, aut necessaria, aut possibilis: & propter hoc diuiduntur syllogismorum genera ad diuisionem modorum propositionum. Amplius istarum vnaquæq; aut affirmatiua est, aut negatiua, aut vniuersalis, aut particularis, aut indefinita: quamobrem faciunt syllogismorum inuentorum species secundum modos istos, hoc est ex ipsis, alius ex propositionibus constat necessariis, & inexistentibus, & possibilibus, quemadmodum fecere etiam species ex parte variationis propositionum in quantitate, ac qualitate. In quantitate quidem secundum variationem sepimentorum: in qualitate vero secundum affirmationis ac negationis diuersitatem: modus igitur necessarius, ac possibilis iam ex præcedēte libro cogniti sunt. Inexistentes aūt eas esse videtur velle, quę actu nō necessario inueniūtur, hoc est in quibus prędicatum inest omnibus subiecti indiuiduis, multo tempore: & verisimile est, vt in hanc speciem veniant propositiones, de quibus ambigitur an necessarię sint, an vero non necessariæ, non autem illæ, quę actu inueniuntur, dum subiectum inuenitur aut prædicatum: quemadmodum arbitratus est Alex. quoniā & singulares sunt: & si ex ipsis vniuersalis reperitur, raro est ac per accidens, quum alio-
B qui & hoc genus propositiones fieri in sequentibus prohibeat Aristo. Neq; iterum est aliquid comprehendens necessarium ac possibile, quemadmodum existimauit Theophrastus, atq; alij nonnulli, nisi forte rationem inexistentis esse vellet, ignorare ipsam necessariam esse aut possibilem: quoniam quod hic intēditur, est diuisio propositionis secundum existentię diuisiones, aut secundum diuisiones scitorum primorū, quæ nobis naturaliter in propositionibus insunt: adhuc ex iis, quę infra dicemus, clarum istud fiet. Harum itaq; trium propositionum, hoc est inexistentis, necessariæ, ac possibilis, aliæ quidem conuertuntur, aliæ vero minime, id est vt in conuersione mutetur ordo partium enuntiationis, vt sit prædicatum subiectum ac subiectum prædicatum, seruata veritate & qualitate sua affirmationis ac negationis. Atqui, quum mutatur ordo & non seruetur veritas, illud est, quod hac in arte nuncupatur euersio enuntiationis, Ex propositionibus itaque, vniuersalis negatiua absoluta conuertitur, seruata quantitate: vt in exemplo, si verum est, nullam voluptatem esse bonum, verumetiam erit, nullum bonum voluptatem esse. Affirmatiua vero vniuersalis conuertitur quidem, non tamen seruata quantitate, hoc est vniuersaliter, secundum negatiuę dispositionem. ceu si verum sit, quod dicimus, omnis voluptas bonum, erit itidem verum, aliqd' bonum voluptatem esse. Ex particularibus autem absolutis, affirmatiua quidem
C conuertitur in parte: veluti, si verum est, quod dicimus, aliqua voluptas bonum, oportet vt verum etiam sit, aliquod bonum voluptatē esse. Negatiua vero non semper conuertitur in omni materia ex ista specie, qd' tamen exigitur in conuersione propositionum omnium: neq; enim, si verum est aliquod animal non esse hominem, propterea & conuersum verum erit, aliquem hominem non esse animal: & inductio sufficit ad ostendendum aliquid non conuerti, veluti particularem negatiuam: sed ad monstrandum aliquid conuerti iam est opus oratione. Sit itaq; primo exemplum vniuersalis negatiuæ, quod dicimus a in est nulli b, ita vt a exemplum sit subiecti, b vero predicati. Exemplum etenim elementorum accomodatius, ne fortasse quispiam existimaret, qd' monstratur, sequi gratia materiæ, hoc est propter subiectum exemplum, non autem propter rem in se: veluti si loco a poneremus animal, loco b lapidem. Dicamus igitur, si verum fuerit, quod dicimus, nullum a b, quod oportet ex necessitate verum etiam esse, nullum b a: qm̄, si non est verum, quod dicimus, nullum b a contradictorium suum verum erit, quemadmodum exposuimus in libro pręcedēte, hoc est, aliquod b a. Ponemus igitur particulare istud, sensibile aliquod, puta c, erit ergo c, quod est pars ipsius b, secundum sensum inuentū in a: quare aliquod a secundum sensum inerit ipsi b: & nos iam posuimus verum esse, nullum a, esse b: sed hoc impossibile & non conuenit: quare falsum, quod diximus, aliquod b esse a: quod si

De conuersione propositionum absolutarum.

Quantitas, & qualitas ꝓpositionis.

Quę sint ꝓpōnes inexistentes.

Non ponit snīam Ale. quę est ꝙ ꝓpositio, i qua prædicatur de oībus partibus subiecti, sit necessaria, sed tātū arguit cōtra eam.

Contra opi. Theophr. ꝙ fuit ꝙ ꝓpōde inesse eēt media ꝑ participationē īter necessariam, & cōtingentem.

Quid sit cōuersio.

Quid euersio.

Quare Aristoteles, in demōstratione cōuersionū, elementis vtatur.

In secundo Periher.

hoc falſum, verum erit, quod aſſerebamus, nullum b eſſe a, quod monſtrare intendebamus. Affirmatiua vero abſoluta vniuerſalis conuertitur, quemadmodum diximus in parte: ſi enim verum extiterit, omne b eſſe a, dico quod ſequitur ex neceſsitate in omni materia, vt verum ſit, aliquod a b: demonſtratio huius, namq; ſi non eſt verum, quod dicimus, aliquod a b, verum erit ſuum contradictorium, quod eſt, nullum a eſſe b: & quum hoc verũ extiterit, verum erit & conuerſum veluti antea expoſuimus de vniuerſali negatiua, hoc eſt, nullum b eſſe a: ſed iam poſueramus, omne b eſſe a, quod eſt impoſsibile, & non conuenit: ergo quod diximus, nullum a eſſe b, falſum eſt ex neceſsitate: quod ſi hoc falſum, verũ erit ſuum contradictorium, aliquod a b. De affirmatiua vero abſoluta in parte dicimus etiam conſimiliter, quod in parte conuertitur: quoniam, ſi verum extiterit, aliquod b eſſe a, verum quoq; erit aliquod a eſſe b, ex neceſsitate: quia ſi non eſt verum verum, erit ſuum contradictorium, nullum a b: & quum fuerit hoc verum, conuerſum etiam ſuum verum erit, quod eſt, nullum b a: ſed iam poſuimus, aliquod b eſſe a: quod & impoſsibile, & non conuenit: quare ſi falſum extiterit, nullum a eſſe b, ex neceſsitate verum erit contradictorium ſuum, aliquod a b. Negatiua autem in parte non ſemper conuertitur: cuius exemplum, ſi loco b ponamus animal, & loco a, hominem, tunc verum erit, non omne animal hominem eſſe, non tamen propterea ſuum conuerſum verum, non omnis homo animal: & hoc ſufficit in deſtructione, quemadmodum diximus. Atq; hæ quidem propoſitiones ſunt, quæ conuertuntur, quæque non conuertuntur in materia abſoluta.

De conuerſione propoſitionum neceſſariarum. *Cap. III.*

Eodem autem modo ſe habebit in neceſſariis propoſitionibus: nam vniuerſalis quidem priuatiua vniuerſaliter conuertitur. Affirmatiuarum autem vtraq; particulariter. Nam ſi neceſſe eſt a, nulli b ineſſe, neceſſe eſt & b nulli a ineſſe: ſi enim alicui contingit: & a, alicui b continget. Si autem ex neceſsitate a, omni uel alicui b ineſt: & b alicui a neceſſe eſt ineſſe: nam ſi non ex neceſsitate ineſt, neq; a, alicui b ex neceſsitate inerit. Particularis uerò priuatiua non conuertitur, propter eandem cauſam, propter quam & ſupra diximus.

Caeterum ex ptopoſitionibus neceſſariis, vniuerſalis quoq; negatiua conuertitur vniuerſaliter, & vniuerſalis affirmatiua conuertitur in parte, & conſimiliter affirmatiua particularis, ſecundum diſpoſitionem abſolutarum: huius autem oſtenſio eſt: q̃m, ſi verum extiterit, nullum b eſt a ex neceſsitate, dico quod ſequitur, vt verum etiam ſit, nullum a eſt b ex neceſsitate: demõſtratio huius quoniam ſi non fuerit verum, quod dicimus ex neceſsitate, nullum a eſt b, contradictorium ſuum erit verum: hoc autem eſt aut affirmatiua in parte in materia poſsibili, quæ eſt cõtraria materiæ neceſſariæ, aut alia neceſſaria affirmatiua particularis: quoniam non ſunt hic niſi iſtæ duæ materiæ, propterea quod abſoluta eſt ex natura poſsibilis, & impoſsibile, quod accidit ex poſitione ipſarum est vnum: quoniam poſsibile, id eſt, quod quum ponitur in actu, non accidit ex poſitione ſua impoſsibile. Quod ſi poſuerimus ipſam neceſſariam particularem, monſtrabitur ex hac poſitione ſequi impoſsibile ſecundum oſtenſionem præcedentis negatiuæ abſolutæ: ſi vero ponamus particularem poſsibilem: quemadmodum ſi ponamus, poſsibile eſt aliquod a eſſe b, & tunc planum erit, ſi poſuerimus aliquod a eſſe b in actu, non accidet ex hoc impoſsibile: atqui ſi poſuerimus, aliquod a eſſe b in actu, erit & aliquod b a in actu: quoniam particularis abſoluta iam conuertitur, & iam poſuimus, nullum b eſſe a ex neceſsitate: quod eſt impoſsibile, & non conuenit, & quod eſt ex natura poſsibilis, & poſsibile contrarium eſt neceſ

Nota nõ eẽ, niſi duas materias, quoniã abſoluta eſt ex natura poſsibilis.

A sario:& quum falsa extiterit affirmatiua particularis necessaria & posibilis, sequitur, vt vera sit vniuersalis negatiua necessaria : quoniam, quod non est contingens neque necessarium, illud est negatum necessario. Vniuersalis vero affirmatiua necessaria conuertitur ipsa quoque in particularem necessariam : si enim verum extiterit, omne b esse a ex necessitate, dico ꝙ sequitur, vt sit verum, aliquod a esse b ex necessitate : quoniam, si est aliquod a b contingenter, & non ex necessitate, sequitur vt sit aliquod b a contingenter : & hoc secundum monstrationem positionis præcedentis, quæ facta est de inexistente: propterea quod si ponamus, aliquod b, quod est contingenter aliquod sensibile, erit hoc quoddam a, & quoddam b : quod si ita est, erit aliquod b a cõtingenter: sed iam posuimus, omne b esse a ex necessitate : quod est impossibile, & non conuenit : quare si hoc ita est, sequitur, vt simul cum hoc, quod dicimus, omne b a ex necessitate, verũ etiã sit aliquod a esse b ex necessitate. Affirmatiua autem necessaria in parte, & ipsa consimiliter conuertitur in particularem necessariam ; quoniam, si fuerit aliquod b a ex necessitate b oportet vt sit aliquod a ex necessitate b : quia si non, non erit aliquod b, ex necessitate a. Et hæ sunt propositiones absolutæ ac necessariæ, quæ conuertuntur : & hæc expositio, quam exposuimus, est expositio, quam intendit Aristoteles.

B *De conuersione propositionum contingentium. Cap. IIII.*

IN contingentibus uerò quoniam multipliciter dicitur contingere, nam & necessarium, & non necessarium, & possibile contingere dicimus: In affirmatiuis quidem, similiter se habebit secundum conuersionem in omnibus. Nam si a, omni aut alicui b contingit: & b, alicui a contingit: si enim nulli, nec a ulli b: ostensum est enim hoc prius. In negatiuis verò non similiter: sed quæcunq; quidem contingere dicuntur, ex eo quòd ex necessitate non insunt, uel in eo quod nõ ex necessitate insunt similiter. Vt si quis dicat hominem contingere non esse equum, aut albũ nulli tunicæ inesse. Horum enim * hoc quidem ex necessitate inest, illud vero non ex necessitate inest, & similiter conuertitur propositio. Nam si contingit nulli homini equum inesse, & hominem contingit nulli equo inesse: & si album contingit nulli tunicæ, & tunica
C contingit nulli albo: si enim alicui necessario, & album tunicæ alicui inerit ex necessitate: hoc enim ostensum est prius. Similiter autem & in particulari negatiua. Quęcunq; vero vt in pluribus, & in eo quod nata sunt dicuntur contingere*, secundum quem modum determinamus contingens : non similiter se habebat in priuatiuis conuersionibus. Sed & uniuersalis quidem priuatiua propositio non cõuertitur: particularis verò conuertitur. Hoc autem erit manifestum quãdo de contingenti dicemus. Nunc autem nobis tantum sit cum iis quæ dicta sunt, manifestum, quoniam contingere nulli, aut alicui non inesse affirmatiuam habet figuram: nam & contingit ipsi est similiter ordinatur. Est autem, quibuscunq; adiacens prædicatur, affirmationem semper facit, & omnino : vt, est non bonum : vel, est non album : vel simpliciter, est non hoc. Ostendetur autem & hoc per sequentia: secundum conuersiones autem, similiter se habebunt in aliis.

* Hoc sequẽs non respicit, sed p̃cedens.

* De contingenti illo secũdo modo, p̃terim hoc i libro determinabit syllogismes.

De conuersione propositionum possibilium.

Propositiones vero possibiles, hoc est de quibus vere dicitur nomē possibile quęq; ita se habent, vt possint esse & non esse in tempore futuro, sic disponuntur secundum conuersionem, vt affirmatiuæ absolutę & necessarię: hoc est, quod vniuersales affirmatiuæ, & particulares conuertantur in parte, & hoc manifestum: nāq; si fuerit omne a b contingenter, vel aliquod a b etiam contingenter, dico quod aliquod quoq; b a contingenter erit: quin si non est contingenter, sed fortasse necessario, aliquod igitur a erit b necessario secundum quod prædiximus: & iam posuimus, omne a esse b contingenter: quod impossibile & non conuenit. Cęterum, propositionum negatiuarum conuersio in hac materia econtra se habet, quam in illo: & hoc, quoniam vniuersalis negatiua in hac materia non conuertitur vniuersaliter, & particularis conuertitur: quemadmodum declarabimus in sermone de syllogismis, qui componuntur ex propositionibus possibilibus: & causa huius est: quoniam negatiua in hac materia non est re vera negatiua: quemadmodum declaratum est in libro præcedente: vis namq; ipsarum est affirmatiuarum vis. Et hoc, quoniam modus in ipsis similis est verbo substantiali quod est in enuntiationibus sine modo. & quemadmodum enuntiatio, in qua dictio negatiua non componitur cum verbo affirmatiuo, sed cum prædicato, est affirmatiua, vt quum dicimus, Zaid est non bonus, vel est nō albus, eodem pacto se habebunt & enuntiationes istæ: quoniam dictio negatiua in ipsis non coniungitur cum modo, sed cum prędicato: vt cum dicimus possibile est hoc non esse hoc, aut possibile est non esse in parte huius. Verum hoc ampliori declaratione declarabitur in sequentibus.

In propositionibus modalibus modus habet talē vim, qualē habet copula in illis de in esse.

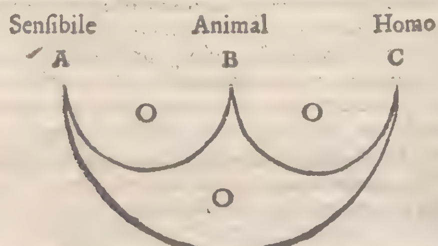
De tribus figuris ex propositionibus inexistentibus. *Cap. V.*

His verò determinatis, dicemus iam per quæ, & quando, & quomodo fit omnis syllogismus: posteà vero dicendum de demonstratione. Prius enim de syllogismo dicēdū, quam de demonstratione, eo quod vniuersalior est syllogismus: nam demonstratio quidem syllogismus quidam est, syllogismus verò non omnis, demonstratio.

PRIMA FIGVRA.

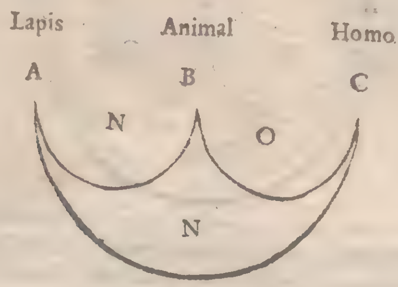
Quando igitur tres termini sic se habent adinuicem, vt & postremus sit in toto medio, & medius in toto primo, uel sit, uel non sit, necesse est extremitatum perfectum esse syllogismum. Voco autem medium, quod & ipsum in alio, & aliud in ipso est, quod & positione medium est. Extrema vero quod & ipsum in alio, & in quo aliud est. Si enim a de omni b, & b de omni c, necesse est a de omni c prędicari. Prius enim dictum est quomodo de omni dicimus.

Prima vtilis coniugatio.

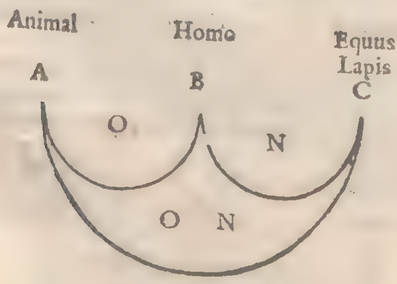
Similiter

A Similiter autem, & si a de nullo b, b autem de omni c: quoniam a: nulli c inerit.

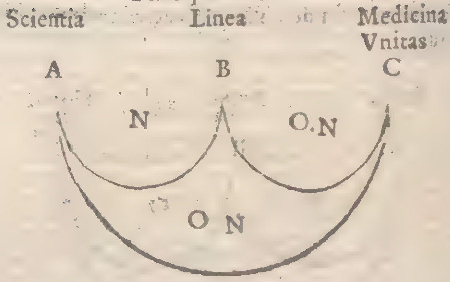
Secũda vtilis coniugatio.

B Si autem primum quidem omni medio consequens est, medium verò nulli postremo: non erit syllogismus extremitatum. Nihil enim necessarium accidit, eo quòd hæc sunt: nam & omni, & nulli contingit primum postremo inesse: quare neque particulare, neque vniuersale fit necessarium. Cum autem nihil est necessarium, per hæc non erit syllogismus. Termini verò eius quod est omni inesse, animal, homo, equus: eius verò, quod est nulli, animal, homo, lapis.

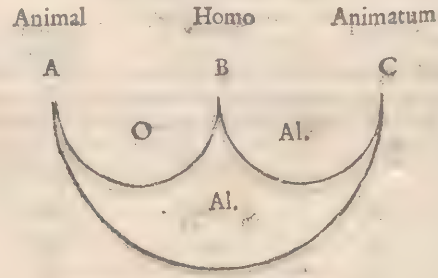
C Prima inutilis coniugatio.

Quando verò nec primum medio, nec medium postremo vlli inest, nec sic erit syllogismus. Termini verò aut inesse, scientia, linea, medicina: aut non inesse, scientia, linea, vnitas.

Secunda inutilis coniugatio. Auerr. accipit hos terminos: rationale, equus, homo, asinus.

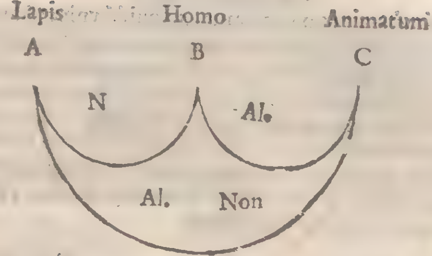
Vniuersalibus igitur existentibus terminis, manifestum est in hac figura quando erit, & quando non erit syllogismus: & quod cum est syllogismus, necessarium est terminos sic se habere, vt diximus & si sic se habent, manifestum quoniam erit syllogismus Si autem hic quidem terminorum vniuersaliter, alius verò particulariter ad alium, quando vniuersale quidem ponitur ad maiorem extremitatem vel prædicatiuum, vel priuatiuum, particulare verò ad minorem prædicatiuum necesse est syllogismum esse perfectum. Quando verò ad minorem, vel quolibet modo aliter se habeant termini, impossibile est. Dico autem maiorē extremitatem quidem, in qua medium est: minorem verò, quæ sub medio est. Insit enim a quidem, omni b: b autem alicui c: ergo si est de omni prædicari, quod in principio dictum est, necesse est a, alicui c inesse.

Tertia utilis coniugatio.

Et si a quidem, nulli b inest: b verò, alicui c: necesse est a alicui c non inesse: determinatum est enim & de nullo, quomodo diximus quare erit syllogismus perfectus. Similiter autem & si indefinitum sit b c prædicatiuum: nam idem erit sytlogismus indefinito, & particulari sumpto.

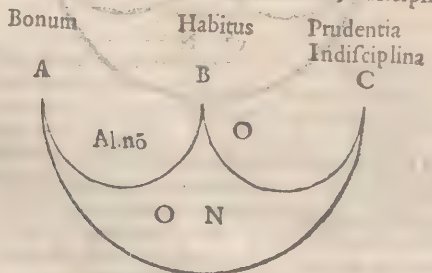
A

Quarta vtilis coniugatio.

Si aũt ad minorẽ extremitatem vniuerſale ponatur vel prædicatiuum, vel priuatiuũ, non erit ſyllogiſmus, neq; cũ affirmatiua, neq; negatiua, neq; indefinita, neq; particularis ſit: vt ſi a quidem alicui b ineſt, vel non ineſt: b aũt, omni c ineſt. Termini vt ineſſe: bonum, habitus, prudentia; vbi non ineſſe, bonum, habitus, indiſciplina.

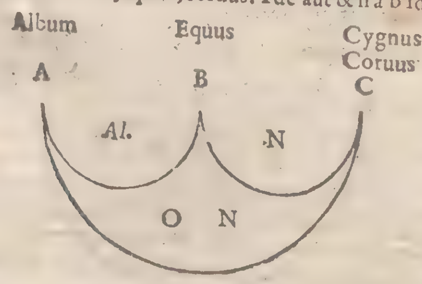
B

Tertia inutilis coniugatio.

C

Rurſum ſi b quidẽ, nulli c: a verò, alicui b ineſt, vel nõ ineſt, vel nõ oĩ ineſt, nec ſic erit ſyllogiſmus. Termini oĩ ineſſe, albũ, equus, cygnus: nulli ineſſe, albũ, equus, coruus. Idẽ aũt & ſi a b ĩdefinitũ ſit.

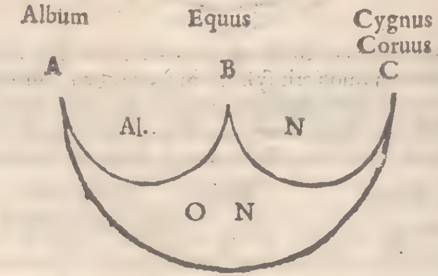

Quarta inutilis coniugatio.

Nec qn̄ ad maiorem extremitatem quidē vniuersale ponatur vel prædicatiuum, vel priuatiuum, ad minorem verò particulare priuatiuum, non erit syllogismus, vel indefinito, vel particulari sumpto. Velut si a quidem omni b inest: b autem alicui c non inest, vel non omni inest. Cui enim alicui non inest medium, hoc omne & nullum sequatur primum. Ponantur enim termini, animal, homo, album: deinde & de quibus albis non prædicatur homo, sumantur, cygnus, & nix: ergo animal de vno * quidem omni prædicatur, de altero * verò nullo: quare non erit syllogismus.

*Albo, scilicet cygno.
*Albo, scilicet niue.

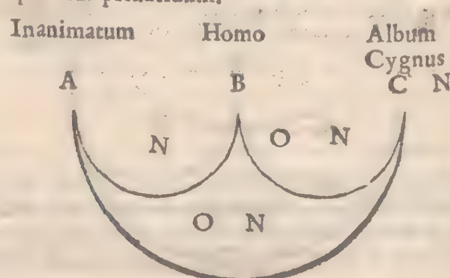
Quinta inutilis coniugatio.

Rursum a quidem nulli b insit, b autem alicui c nō insit: & sint termini, inanimatū, homo, album. deinde sumantur alba, de quibus nō prædicatur homo, cygnus & nix: nam inanimatum de hoc * quidem omni prædicatur, de illo verò nullo. Amplius, Quoniam indefinitū est alicui eorum quæ sunt c, non inesse b: verum est aūt & nulli inest, & si non omni, quoniam alicui non inest. Snmptis aūt his terminis velut nulli inesse, non fit syllogismus (hoc enim dictum est prius) manifestum ergo est, quoniam in eo ꝙ sic se habent termini non erit syllogismus: esset enim & in his. Similiter autem ostendetur, & si vniuersale ponatur priuatiuum.

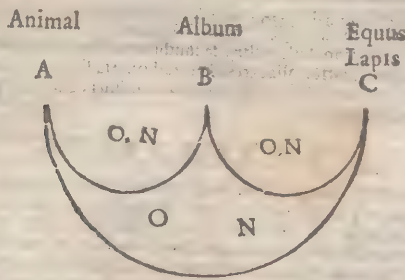
*Albo, scilicet de niue.
*Scilicet cygno.

Sexta inutilis coniugatio.

A Neque enim si ambo interualla particularia prædicatiuè, vel priuatiuè dicantur, aut hoc quidem prædicatiuum, illud verò priuatiuum, vel hoc quidem indefinitum, illud verò definitum, vel ambo indefinita, non * erit syllogismus nullo modo. Termini verò communes omnium: animal, album, equus: animal, album, lapis.

* Hic negatio superfluit.

B

Sexdecim inutiliũ, tum particularium, tum indefinitarum coniugationum exemplum.

Manifestum est igitur ex iis, quæ dicta sunt, quoniam si sit syllogismus in hac figura particularis, quoniam necesse est terminos sic se habere vt diximus. Aliter enim sic se habentibus, nullo modo fit. Palam autem quoniam omnes, qui in hac sunt syllogismi, perfecti sunt. Omnes enim perficiuntur per ea, quæ ex principio sumuntur. Et quoniam omnia problemata ostẽduntur per hanc figurã. Etenim omni, & nulli, alicui, & non alicui inesse. Voco autem huiusmodi figuram, primam.

SED posteaquam fuere hæc declarata, dicamus ex quo componatur syllogismus, qui antea definitus fuit, & in quo componatur, & quo pacto cõpositio sua, & quando componatur compositione, secundum quam ex ipso
C sequatur aliud ab ipso ex necessitate. Amplius, post hoc oportebit de demon
strat ione loqui: quoniam oportet sermonem de syllogismo præcedere sermo-
nem de demonstratione: syllogismus nanque vniuersalior est demonstratione:
omnis enim demonstratio syllogismus, & non est omnis syllogismus demon-
stratio: puta, si extiterit figura concludens, & non fuerint propositiones suę ve
ræ. Dicamus igitur quod syllogismus de quo quærimus hoc in libro, est syllo
gismus, qui componitur super quæsito determinato, veluti quum dicimus: om-
ne c a, aut nullum c a: ac manifestum, quum acceperimus aliquid proportiona
tum ipsi c, & ipsi a, quę sunt extremitates quęsiti, puta exempli gratia, b, quod
binæ propositiones componuntur ex tribus terminis, ex quibus duo sunt sepa-
rati inter se, communicantes vero in termino vno; & si accipiamus aliquid cõ
municans duabus extremitatibus quæsiti secundum hanc dispositionem, fieri
potest, vt secundum hanc ostendatur quæsitum, hoc est, quod c sit a, vel quod
c non sit a, vel non sit in ipso a. Exemplum huius dicti, c est b; & b est a; & se-
quitur ex hoc, vt sit c in a, & a in c: aut dicamus c est b: & b non est a: igitur
sequitur quod c non sit in a: & subiectum quęsiti, quod est c, in vna propositio-
ne vocatur extremitas minor; & prædicatum quæsiti, quod est a, in altera pro-
positione dicitur extremitas maior; & terminus ipsis communis, terminus me
dius; & propositio, in qua est minor extremitas, nuncupatur minor: & in qua

De propositionibus absolutis.

Syllogismus, de quo q̃rit̃ in libro priorum, est qui cõponit̃ super q̃sitũ determinatum.

Quid maior quid minor extremitas, & quid medius terminus.

Ordo medij termini inter extremitates vocat' figura.

est maior extremitas, appellatur maior. Ordo autem medij termini inter ambas extremitates dicitur figura. Et quoniam quatuor sunt positiones termini communis duabus extremitatibus, vna vt prædicetur de vtrisque extremitatibus altera vt eisdem subijciatur, tertia vt sit subiectum in maiore, & prædicatum in minore, quarta econuerso. Cõsiderabimus secundum quem ordinem ex istis verificetur, vt sint figuræ naturales secundum potentiam cogitatiuam, hoc est, vt super ipsas cadant homines naturaliter, non autem secundum potentiam artificialem: quoniam syllogismus, quem hæc ars conatur tradere, hoc est de quo solicita est, vt genera ipsius cõprehendat, & separet species concludentes in vnoquoq; genere a non concludentibus, secundum perscrutationem istam ostendam tibi, ꝙ figuræ prædicatiuæ sunt tres, & quod quarta figura, quam posuit Galenus, non est figura naturalis, in qua medius terminus de maiori prædicatur extremo, & minori subijcitur.

Quarta figura, quam posuit Gale. nõ est naturalis; vide infra in digressione propria, c. 8.

FIGVRA PRIMA.

DICAMVS igitur, si fuerit ordinatus medius terminus inter duas extremitates ita, vt prædicetur de minore, & subijciatur maiori, quemadmodum si dicamus, omne c b : & omne b a: planum ꝙ ordo iste syllogisticus est, quodq; nobis inest secundum naturam. Arist. vero appellat ordinem istum figuram primam. Quoniam igitur omnes duæ propositiones, aut sic se habent, quod ambæ sunt vniuersales, aut particulares, aut indefinitæ, aut vna ipsarũ vniuersalis, & altera in parte: aut vna ipsarum vniuersalis, & altera indefinita: aut vna ipsarum indefinita, & altera in parte: & vnaquæq; harum trium specierum bifariam variatur, vel vt sit vniuersalis maior & particularis minor, vel econuerso: & consimiliter vniuersalis non indefinita, ac particularis cum indefinita: & vnaquæq; harum nouem specierum ita se habet secundum compositionem, aut vt ambæ simul affirmatiuæ sint, aut negatiuæ simul, aut vna ipsarũ affirmatiua & altera negatiua: & hoc duobus modis, vno quod sit minor negatiua & maior affirmatiua, secundo in contrarium huius: ex quo planum si multiplicatæ fuerint illæ quatuor in has nouem, efficientur hac in figura sex ac triginta coniugationes: & Arist. exponit, quæ concludat, quæ ve non cõcludat: veluti quū dicit, quando fuerint duæ propositiones vniuersales affirmatiuæ: concludet ex necessitate vniuersalis affirmatiua: cuius exemplum ex elementis, vt si ponamus omne c b: & omne b a: dico quod ex hoc concluditur, omne c a: & hoc semper ex necessitate. Exemplũ vero huius in materijs, quemadmodum si ponamus, omnis homo animal : & omne animal sensibile: sequitur ex hoc, quod omnis homo sensibile: quodq; hoc sequatur, planum ex intentione dicti de omni, quod descripsimus in principio huius libri: & hoc, quoniam intentio huius quod dicimus, omne b a, & omne animal sensibile, quæ est maior propositio in hac coniugatione, nimirum est, quod omne id quod est b, aut disponitur per b affirmatiue, ipsum est a: & posteaquam coniunxerimus in hunc locum, ꝙ c disponitur per b affirmatiue, sequitur ex necessitate, vt disponatur c per a. Consimiliter quum dicimus, omne animal sensibile, nempe volumus, vt omne, quod disponitur per animal, sit sensibile: & posteaquã coniunxerimus huic, quod homo disponitur vt sit animal. Planum est ex hoc sequi, vt ipse disponatur per sensibile: & iste est vnus ex modis concludentibus in hac figura.

Ex diuisiõe propositionũ colliguntur. 36. cõiugationes. In prima figura.

Prima cõiugatio vniuersalis vtilis.

Scd̃a coniugatio vl'is vtilis.

Eodem pacto quum extiterint duæ propositiones vniuersales, & fuerit maior negatiua, & minor affirmatiua. Manifestum similiter ex intentione dicti de nullo, quod vniuersalem negatiuam colligit. Exemplum huius, vt quum dicimus, omne c b: nullum b a: sequitur ex hoc, quod nullum c sit a: quoniam intentio eius, quod dicimus, nullum b a, significat quod nihil, quod affirmatiue disponitur ꝑ b, est a: & c disponit' affirmatiue per b; sequit' itaq; vt nõ disponat' p a.

Cõiugationes vl'es inutiles.

Si vero fuerint ambæ propositiones vniuersales negatiuæ simul, aut maior affirmatiua & minor negatiua, non erit ex hoc syllogismus concludens, neque vniuersalem, neque particularem: & hoc, quoniam manifestum, quod in mate

A rijs concludit aliquando affirmatiuam veram, & aliquando negatiuam veram: & iterum, quoniam non est in ipso intentio dicti de omni: quoniam conditio eius, quod de omni dicitur, est, vt sit a negatum ab omni eo, quod disponit per b, dispositione affirmatiua: & quoniam c disponitur per b, dispositione negatiua, non sequitur ex hoc, vt disponatur per a, dispositione negatiua, siue maior affirmatiua extiterit, siue negatiua: & ad hæc, quoniam duo isti modi concludunt in materijs aliquando affirmatiuam veram, & aliquando negatiuam veram. Hoc autem planum, si posuerimus terminos duarum propositionum vniuersalium, quarum maior affirmatiua & minor negatiua, animal, homo, equus: vbi animal sit maior terminus, homo medius, & equus minor: & aliquando, animal, homo, lapis: quoniam igitur dicimus, nullus equus homo: omnis homo animal, concludimus vniuersalem affirmatiuam, hoc est, omnem equum esse animal: quum vero dicimus, nullus lapis homo; omnis homo animal: concluditur vniuersalis negatiua, hoc est, nullus lapis animal: quoniam igitur hæc compositio aliquando concludit negatiuam, & nonnunquam concludit affirmatiuam, non sequetur ex ipsa aliud ex necessitate ac semper secundum id quod acceptum fuit in definitione syllogismi: quum itaque res ita se habeat, non est syllogismus. Eodem pacto ponentur termini, qui concludunt affirmatiuam in vtrisque propositionibus vniuersaliter negatiuis, rationale, equus, & homo: qui vero vniuersalem negatiuam colligunt, rationale, equus, & asinus: & hoc, quoniam, nullus homo equus; nullus equus rationale: & concluditur, omnis homo rationale: & rursus, nullus asinus equus: nullus equus rationale: & concluditur, nullus equus rationale: quum igitur hæc coniugatio aliquando concludat affirmatiuam, & aliquando negatiuam, non erit vtique coniugatio syllogistica. Atque hæc est syllogismorum intentio, qui ex duabus vniuersalibus propositionibus hac in figura componuntur, hoc est, quod duo ex ipsis concludunt, & duo non concludunt. Scitu tamen dignum, quod is, qui ex binis negatiuis construitur in hac figura, nihil pœnitus concludit, seu syllogismo artificiali, siue etiam naturali, qui est, quum dicitur, cogitatio sine consideratione. Si vero minor in ipso extiterit negatiua, iam existimatur quod concludat negatiuam in parte, posteaquam propositiones conuersæ fuerint: atqui hæc species conclusionis non est ex syllogismo, super quem cogitatio naturaliter cadit: nimirum concluderet, si in quarta figura syllogismus naturaliter construeretur: atqui quod intenditur, quemadmodũ diximus, est expositio syllogismorum, super quos naturaliter cadit humana cogitatio. Quod si in hac figura vna propositionum vniuersalis extiterit, & altera in parte, & maior vniuersalis fuerit, aut affirmatiua aut negatiua, & minor particularis & affirmatiua, erit ex hoc syllogismus concludens perfectus. Exemplum huius, quoniam si ponamus, aliquod c b: & omne b a: sequitur vt sit aliquod c a. Hoc autem manifestum ex intentione dicti de omni; quoniam dispositio eius, quod est, omne b a, quemadmodum plerunq; diximus, est, quod omne, quod disponitur per b dispositione affirmatiua, ipsum est a; sed ponitur aliquod c, dispositum per b; sequitur itaq; vt particulare hoc sit dispositum per a. Et consimiliter si posuerimus aliquod c b; & nullum b est a; sequitur ex hoc, aliquod c non esse a; & hoc etiam manifestum ex intentione dicti de omni negatiui. Similiter sequetur dispositio, si in duobus modis istis loco particularis indefinitã posuerimus; quoniam indefinita ex necessitate est particularis; neque enim fieri potest, vt indefinita particularem nõ valeat; & hoc est, quod ex necessitate ipsi semper inest. Quod si dispositionem vniuersalem significat, non tamen oportet hoc ei inesse; & propterea posuerunt ipsius vim, vim particularis.

Si vero vniuersalis propositio fuerit minor, seu affirmatiua, siue negatiua, & maior non vniuersalis, sed indefinita vel particularis, negatiua aut affirmatiua, non erit ex hoc syllogismus; & hoc manifestum, quũ in ipsis non reperitur intentio dicti de omni; & ad hæc planum etiam ex materijs, hoc est, quoniam in materijs concludit aliquando affirmatiuam, & aliqñ negatiuam. Exemplum huius, si ponamus quod omne c est b; & aliquod b est a, vel non est a; non se-

Marginal notes: B (beside "firmatiuam in vtrisque…"); C (beside "te, & maior vniuersalis…").

Conditio dicti de oĩ. vide clarius supra. c. 1, circa finem.

Nota syllõm ex duabus vlibus negatiuis nihil penitus concludere: sed ex minori negatiua tm̃, concludere conclusionẽ artificialem, quã ĩ directã vocant; hoc idem asserit Ari. ĩ fine figurarum de ꝓpositionibus ĩ existẽtibus.

Intẽtio huius libri est rõcinatio syllogismorũ, sup q̃s cadit cognitio hominis per naturam.

De coniugationibus pticularibus vtilibus.

quitur ex hoc, vt sit c negatum ab aliquo a, aut insit in aliquo a: & hoc, quoniam deficit hic aliqua ex conditionibus dicti de omni vniuersalis, qui in ipsa reperiatur: quia intentio dicti de omni fuerat, vt a prædicaretur negatiue aut affirmatiue de omni eo, quod tantum disponitur affirmatiue per b: sed a dicitur de aliquo b, non autem de omni eo. Exemplum vero terminorum, qui concludunt affirmatiuam veram, vbi minor fuerit vniuersalis affirmatiua, & maior affirmatiua in parte, bonum, habitus, & scientia: & hoc, quoniam omnis scientia est habitus: & aliquis habitus est bonus: & conclusio, quod omnis scientia bonum, & hoc est verum: qui vero negatiuam concludunt, sunt bonum, habitus, & ignorantia, quæ est secundum viam habitus, hoc est innata: & hoc, quoniam omnis ignorantia habitus: & aliquis habitus bonum, tamen nulla ignorantia bonum: & hoc etiam non concludit secundum viam naturalem: consimiliter, si posuerimus quod nullum c est b: & aliquod b a, vel aliquod b non est a: non concludemus conclusionem seruantem quantitatem: & hoc quoq; manifestum ex intentione dicti de omni, & ex materijs. Exemplum igitur terminorum propositionum, quæ concludunt affirmatiuam, quum maior extiterit affirmatiua particularis, & minor negatiua vniuersalis, album, equus, & cygnus: & hoc, quoniam nullus cygnus est equus: & aliquis equus album: & concluditur, omnis cygnus album. Termini vero, qui negatiuam veram, concludunt, sunt, album, equus, & coruus: & hoc, quoniam nullus coruus est equus: & aliquis equus album: & concluditur, nullus coruus album, quæ est negatiua vera. Quum igitur declaratum sit, quod in huiuscemodi syllogismis aliquando cõcluditur vniuersalis affirmatiua, nonnunquam vniuersalis negatiua: planum quod non concludunt negatiuam in parte, neq; affirmatiuam in parte. Et hoc, quoniam ex parte, qua concludit vniuersalem affirmatiuam, non potest concludere vniuersalem negatiuam, neque particularem negatiuam semper: ex parte vero, qua concludit vniuersalem negatiuam, non potest concludere vniuersalem affirmatiuam semper, neque particularem etiam affirmatiuam: atque hi quidem non sunt syllogismi in comparatione eius, quod secundum naturalem viam concluditur. Eodem autem pacto, si loco particularis accipiatur indefinita, quoniã ipsarum vis est vna. Consimiliter etiam, si maior propositio extiterit vniuersalis, seu affirmatiua, seu negatiua, & minor particularis negatiua, non erit item syllogismus, qui secundum viam naturalem quæsitum colligat: quoniam, quum minori extremitati non insit medius terminus, hoc est non prædicetur de ipso affirmatiue secundum conditionem positam in dicto de omni, fieri potest vt maior extremitas illi insit, & nulli etiam insit. Exemplum cuius, si posuerimus, quod aliquod c non inuenitur in aliquo ex b: & omne b a: potest concludere quod a aliquando inest alicui c, & aliquando non inest. Exemplum vero huius ex materijs, animal, homo, album: & hoc, quoniam aliquod album non est homo: & omnis homo animal, & tunc fieri non potest, quin particularis, aut secundum positionem sit, aut secundum naturam, hoc est particularis positione: si quum dicimus, aliquod album non est homo, quæ est negatiua in parte, verum fuerit simul cum vniuersali negatiua, puta, nullum album est homo, tunc syllogismus complicabitur ex duabus propositionibus vniuersalibus, quarum minor est vniuersalis negatiua, & maior vniuersalis affirmatiua: sed iam exposuimus per terminos, quod iste non concludit, propterea quod contraria colligit. Quod, si cum hoc quod dicimus, aliquod album non est homo, simul vera non extiterit vniuersalis negatiua, & sit aliquod album ex necessitate homo, & aliquod etiam non sit homo: si inquam ita fuerit, nõ reperientur in hac positione termini, qui concludant contraria, hoc est affirmatiuam & negatiuam: quoniam oportet vt sit aliquod c a, nanque si cum hoc, quod dicimus, aliquod album non est homo simul verum extiterit, aliquod album esse hominem, tunc oportet vt hæc coniugatio sit coniugatio concludens, hoc est, vt sit ex minore affirmatiua in parte & maiore vniuersali: sed iam declaratum, fuit quod est concludens proculdubio affirmatiuam in parte: & propterea non est verum, vt in consimili materia inueniri possit vniuersalis negatiua: quoniam

Causa inutilitatis.

Nota, ꝙ propositio est particularis duobus modis, vel secũdum naturã, vel positione.

A ipsa contradicit particulari affirmatiuæ. Atqui declaratum est in consimili materia, quum fuerit propositio particularis negatiua vera simul cum affirmatiua particulari, hoc est, vt dicimus, particularis per naturam, quod complicatio ista non concludit: quoniam fieri potest, vt inueniatur in illo particulari aliqđ, a quo negetur homo, de quo vere prædicetur animal, & item aliquod, de quo dicatur falso: puta, si posuerimus aliquod album, quod non est homo, exempli gratia niuem, verum erit, quum dixerimus, nullam niuem esse animal. Quod si posuerimus, exempli gratia cygnum, vere proferre poterimus, omnem: cygnũ esse animal. Hoc igitur modo manifestum nobis factum fuit, quod hæc complicatio nonnunquã vniuersalem affirmatiuam veram concludit, & aliquando vniuersalem negatiuam veram, quæ sunt contraria. Nil præterea vetat, vt dicamus complicationem istam non concludere, secundum quod hoc in loco quærimus coniugationes semper concludentes, non autem secundum materiã aliquam: cæterum, si admiserimus complicationem istam concludere affirmatiuã in parte, hoc vtique fiet, quum negatiua particularis, secundum naturam particularis erit, hoc est in materia, in qua simul etiam verificatur affirmatiua in parte, non autem vbi simul vera extiterit vniuersalis negatiua, quã vocamus particularem positione. Sed quod quærimus in materijs est, quod per se concludit, hoc est in omni materia: & propterea non recensebitur cõiugatio ista inter materias concludentes: quemadmodum neque illa, quæ ex binis affirmatiuis concludit in figura secunda, licet fortasse concludat in aliqua materia, quoniam materiæ, in quibus concludit, sunt apud nos ignotæ. Consimiliter etiam declarabitur quod coniugatio illa non concludet per se, in qua maior propositio negatiua fuerit vniuersalis, & minor negatiua particularis, quemadmodũ de hac quoque declarauimus. Termini vero huius ex materijs, inanimatum, homo, album: quoniam aliquod album non est homo: & nullus homo est inanimatũ. quod si sub hoc aliquo acceperimus, niuem & cygnum, concludetur nobis, ꝙ nix non est animatum: & cygnus, quia volatile est animatum, & ita inuenietur coniugatio ista concludens duo contraria simul. Quod si duæ propositiones acceptę in hac figura extiterint ambæ particulares, aut ambæ indefinitę, aut vna indefinita, & altera particularis, non erit ex his syllogismus, siue ambæ fuerint affirmatiuæ, aut ambę negatiuę, aut altera affirmatiua & altera negatiua: & hoc manifestum ex eo, qđ non inuenitur in ipsis intentio dicti de omni: qm̃ ipsum determinatur binis conditionibus, vna, quod maior sit vniuersalis, quomodocunque se habeat secundum qualitatẽ, hoc est affirmatiua vel negatiua: altera quod minor sit affirmatiua, quomodocũq; se habuerit secundum quantitatem, hoc est vniuersalis aut particularis. Iam autẽ declaratum est ex terminis, quod non concludit: quoniam cõtraria concluduntur in omnibus istis complicationibus: termini vero communes ad vniuersalem affirmatiuam concludendam, animal, albũ, homo: hoc est, vt sit animal maior extremitas, album medius, homo minor: & hoc, quoniam inuenies terminos istos ad omnes coniugationes illas, vt concludant affirmatiuã, nanq; aliquis homo albũ, & aliquod albũ animal: & aliquis homo non est album: & aliquod albũ non est animal: & ex omnibus istis sequitur, quod omnis homo animal. Termini vero cõmunes iis, quæ concludunt vniuersalẽ negatiuam, animal, albũ, lapis: animal maior, albũ medius, lapis minor. Iam itaque exposuimus, quæ concludant in hac figura, quæve non: quodque ex ipsis quatuor tantum concludunt, & quæ ex duabus construitur vniuersalibus affirmatiuis, & quæ ex vniuersali affirmatiua maiore, & particulari affirmatiua minore, & quæ ex vniuersali negatiua maiore, & particulari affirmatiua minore, & quæ ex vniuersali negatiua maiore, & vniuersali affirmatiua minore. Quodque concludit oẽs enuntiationũ species, hoc est vniuersalem affirmatiuam, & particularem affirmatiuã, vniuersalem negatiuam, & particularẽ negatiuã: quodque syllogismi cõcludentes in hac figura sunt perfecti, & ob hoc vocata fuit figura prima. Quod vero priores excogitarunt, quod tres modi figuræ istius binas conclusiones colligunt, hoc est modus concludens vniuersalem negatiuam, concludit etiam conuertentem, & cõcludẽs par-

Licet cõiugatio ex vniuersali affirmatiua vel negatiua, & pticulari negatiua vſr nõ cõcludat põt tñ in aliqua determinata materia concludere, sed hmõi cõiugationes ñ cõsiderãtur i hoc libro.

B

Duæ conditiones ad dictũ de omni requiruntur.

C

Quare appellatur prima figura.

Nota de tribus cõiugatiõibus alijs ĩ prima figura, quę concludũt conuertẽtes, quare nõ meminit Aristo.

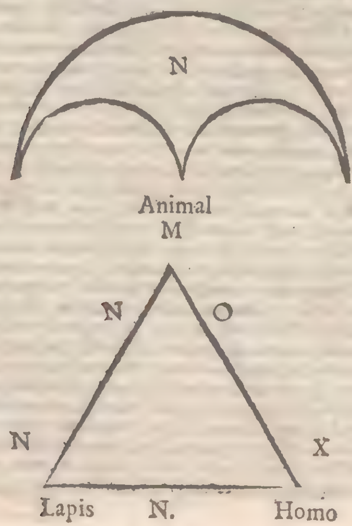
ticularem affirmatiuam consimiliter, & concludens Item vniuersalem affirmatiuam, quod videlicet, isti etiam conuertentes suos concludunt, hoc est affirmatiuam in parte: hoc inquam illi asserunt, quia intentionem ignorant Aristotelicam. Aristoteles nanque hoc in loco intendit connumerare conclusionum species, quę per se & primo in syllogismis inueniuntur naturalibus: non autem quę sunt secundum intentionem secundam, & non secundum cursum syllogismi.

Secunda figura ex propositionibus inexistentibus. Cap. VI.

QVANDO vero idem huic omni quidem, illi vero nulli inest, vel vtique omni, vel nulli figuram quidem huiusmodi voco secundam. Medium autem in hac dico, quod de vtraque prędicatur. Extremitates vero, de quibus dicitur hoc. Maiorem quidem extremitatem, quæ iuxta medium posita est. Minorem vero, quæ longius sita est a medio. Ponitur autem medium foras quidem extremitatum, primum vero positione. Perfectus igitur* nõ erit syllogismus nullo modo in hac figura: possibile vero erit & vniuersalibus, & non vniuersalibus existentibus terminis. Vniuersalibus igitur terminis erit syllogismus, quando medium huic quidem omni, illi uero nulli inerit: etsi ad vtrumuis sit priuatiuum, aliter nullo modo. Prædicetur enim m de n quidem nullo, de x vero omni: quoniam igitur conuertitur priuatiua, nulli m inerit n, at m omni x supponebat: quare n nulli x inerit: hoc enim ostensum est prius.

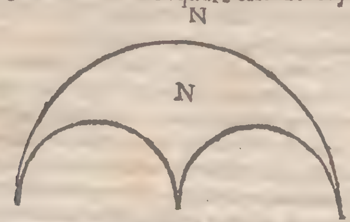
* Abundat negatio.

Prima vtilis coniugatio, maioris conuersione indigẽs, vt ad primã reducat figurã.

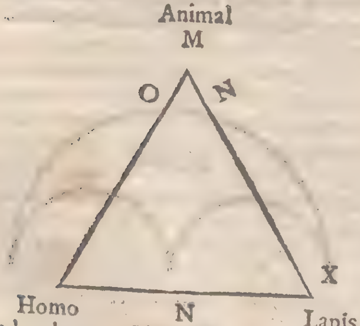
A Rurſum ſi m n q̃dẽ oĩ ineſt: x vero nulli: neq;* n, x nulli inerit. Nã ſi m, nulli x, neq; x, nulli m inerit: at vero m, oĩ n inerat, quare x, nulli N inerit. Facta eſt.n. rurſum prima figura. Quoniã autẽ cõuertitur priuatiuum, neque n vlli x inerit: quare erit idem ſyllogiſmus.

* Hic quoque negatio abundat.

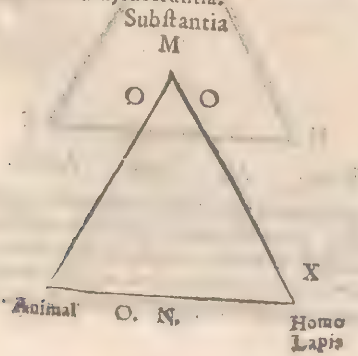
Secunda vtilis coniugatio, minoris, & concluſionis conuerſione indigẽs, et p̃miſſarũ tranſpoſitione.

B

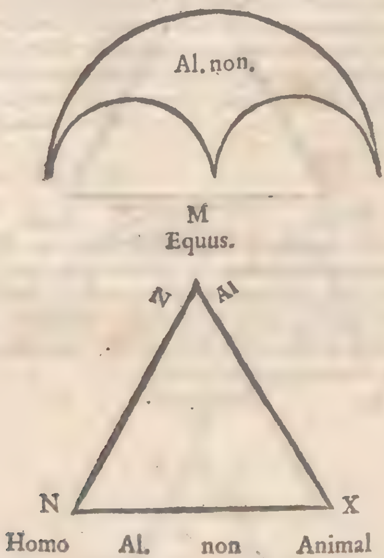
Eſt aũt oſtendere hęc, & ad impoſsibile ducentes. Quoniam ergo fit ſyllogiſmus, ſic ſe habẽtibus terminis, manifeſtum, ſed non perfectus: non.n. ſolũ ex iis, quę ab initio ſumpta ſunt, ſed ex aliis perficitur neceſſarium. C Si autem m de omni n, & x prædicetur, non erit ſyllogiſmus. Termini ineſſe, ſubſtantia, animal, ratio: non ineſſe, ſubſtã tia, animal, lapis: medium, ſubſtantia.

Prima inutilis coniugatio.

Neque quando & de n, nec de x vllo, prædicatur m. Termini inesse, linea, animal, homo: non inesse, linea, animal, lapis. Manifestum ergo quoniam si sit syllogismus ex vniuersalibus terminis, necesse est terminos sic se habere, vt in principio diximus. aliter enim se habentibus terminis non fit conclusio necessaria. Si autem ad alterum sit vniuersaliter medium, quando ad maius quidē fuerit vniuersaliter vel prædicatiue, vel priuatiue, ad minus autem & particulariter, & oppositæ vniuersali (dico autem oppositæ, si vniuersale quidē priuatiuum, particulare prædicatiuum: vel si vniuersale prædicatiuum, particulare priuatiuum) necesse est syllogismum fieri priuatiuum particulariter. Nam si m, nulli quidē n, x autem alicui inest, necesse est n alicui x non inesse. Quoniam enim conuertitur priuatiuum, nulli m inerit n, m vero supponebaī alicui x inesse: quare n alicui eorū quæ sunt x non inerit. Fit enim syllogismus per primam figuram.

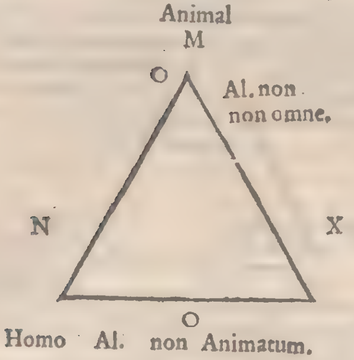
Tertia vtilis coniugatio maioris conuersione indigens.

Rursus si n quidē omni m, x vero alicui m nō inest. necesse est n alicui x non inesse. Nam si x omni, inest n, prædicatur autem & de omni n: necesse est m omni x inesse: supponebatur autem alicui non inesse. Et si m, n omni quidem inest, x autem non omni, erit syllogismus: quoniam non omni x, inest n, demonstratio autem eadem

A

Quarta vtilis coniugatio, quæ per impossibile tantum deducitur.

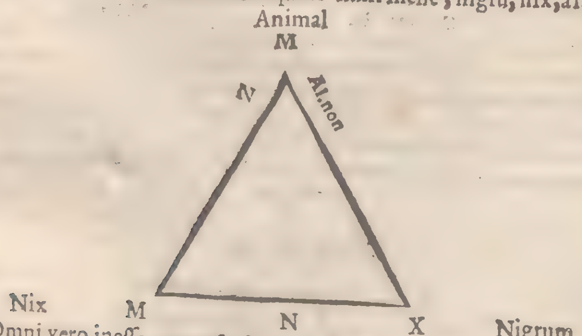
B Si autē de x quidem omni, de n vero non omni prędicatur m, non erit syllogismus. Termini inesse, animal, substantia, coruus. Non inesse, animal, album, coruus. Nec quando de x quidem vllo, de n vero aliquo. Termini inesse, animal, substantia, lapis. Non inesse, animal, substantia, scientia. Quando igitur oppositum est vniuersale particulari, dictum est quando erit, & quando non erit syllogismus. Quando autem similis figuræ fuerint propositiones, aut ambæ priuatiuæ, vel affirmatiuæ, nullo modo erit syllogismus. Sint enim primum priuatiuæ, & vniuersale ponatur ad maiorem extremitatem: vt m, n quidem nulli, x autem alicui non insit: contingit ergo & omni, & nulli x, inesse n. Termini quidē nulli inesse, nigrū, nix, aīal.

Tertia inutilis cōiugatio.

Quarta inutilis cōiugatio.

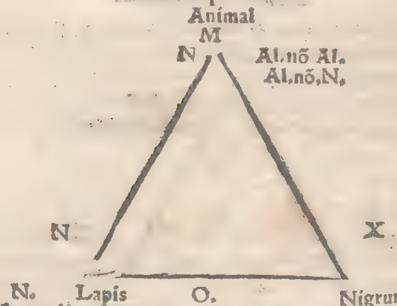
C

Quinta inutilis coniugatio.

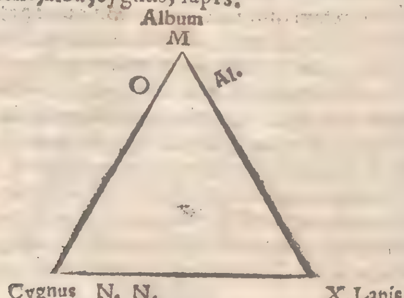
Omni vero inesse, non est sumere, si m, alicui quidem x, inest, alicui autem non. Nam si omni x inest n: & m, nulli n, etiam m, nulli x inerit: sed positum erat alicui inesse, non igitur sic sumere contingit terminos. Ex indefinito autem ostendendum est. Quoniam enim verum est, m non inesse alicui x, & si nulli inest: nulli vero cum insit, non erit syllogismus, manifestum quoniam neque nunc erit.

Ostensio per impossibile, quod nō cōcludatur de omni, nisi ex indefinito, i. particulari ex positione non natura.

Rursum si prædicatiuæ,& vniuersale ponatur similiter: vt m,omni quidem n,x aūt alicui insit:cōtingit ergo n,& omni,& nulli x inesse. Termini nulli inesse,albū,cygnus, lapis.

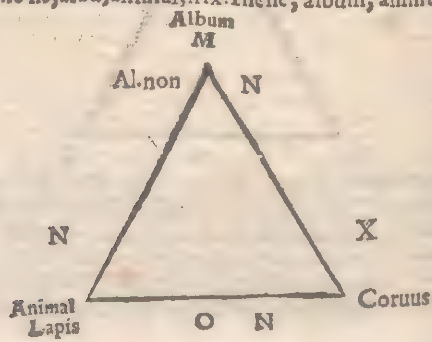
Sexta inutilis coniugatio.

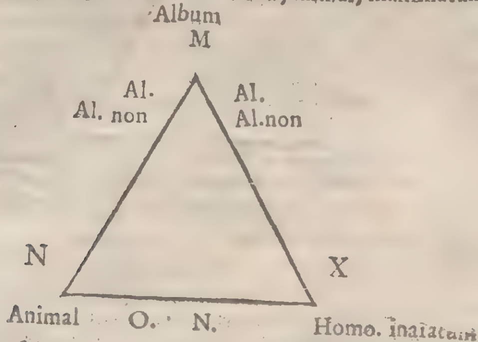
Ostēsio per impossibile, quod nō cōcludatur de omni, nisi ex indefinito, vt in superiori.

Omni vero nō erit sumere terminos,ꝑpter eandē causam quā prius:sed ex indefinito mōstrandū est. Si aūt vniuersale ad minorē extremitatē est,& m,x quidē nulli,n vero alicui nō inest:cōtingit & omni,& nulli x inesse. Termini inesse, albū, aīal,coruus. Nō inesse aloū,lapis,coruus. Similiter aūt & si ꝑdicatiuæ fuerint ꝓpositiones. Termini nō inesse,albū,animal,nix. Inesse, album, animal, cygnus.

Septima inutilis cōiugatio.

A Manifestū est igitur, quod si similis figuræ sint propositiones,& hæc quidē vniuersalis,illa vero particularis, quoniā nullo modo fit syllogismus. Sed nec si alicui vtriq; inest,vel non inest,vel huic quidem inest,illi vero non,vel neutri omni,vel indefinitæ. Termini aūt cōmunes omnium,albū,animal,homo.albū,animal, inanimatum.

Sexdecim inutiliū coniugationum exemplū.

B

Manifestum est igitur ex prędictis, quoniā si sic se habēt termini adinuicē,vt dictū est,fit syllogismus ex necessitate: & si fit syllogismus,necesse est terminos sic se habere. Palam aūt & quoniā omnes imperfecti sunt,qui in hac figura sunt syllogismi: omnes.n.perficiūtur assumptis quibusdam,quæ vel insunt terminis ex necessitate,vel ponuntur velut hypotheses,vt quando per impossibile ostēdimus. Et quod non fit affirmatiuus syllogismus per hanc figuram,sed omnes priuatiui,& vniuersales,& particulares.

De secunda figura ex propositionibus absolutis.

C QVVM vero terminus medius prędicatur de duobus extremitatibus, hoc est de subiecto quęsiti,ac prędicato eiusdem:& hoc, siue de ipsis affirmatiue prædicetur,vel negatiue: aut de vno affirmatiue & de alio negatiue: siue subiectum in ambabus vniuersaliter sit, siue in parte: vel in vna ipsarum vniuersaliter,in altera in parte,aut indefinite, Planū,quod talis complicatio est cōplicatio syllogismi: quodq; cogitatio humana super ipsam naturaliter cadit: non autē secundū viā artificialē. Exemplū huius: quoniam diceret fortasse aliquis,hic abortiuus non est animal:& si aliquis interrogaret,quare? respōderet, quoniam animalis vox est vehemens: & manifestum, ꝙ ex hoc sermone excerpi pōt propositio minor,quę iam est euidens,huius,videlicet,nati vocē nō esse vehementem: vox igitur vehemens medius est terminus,qui de binis prędicat extremitatibus. Talis aūt complicatio vocatur figura secunda: terminus vero, qui de ipsis prędicatur,medius nuncupatur,& subiectū quęsiti minor, & eiusdem prędicatum,maior. Ac propositio, cuius subiectum, est subiectū quęsiti, propositio minor: cuius aūt subiectum est prędicatū quęsiti, propositio maior. Ponemus itaque primum in sermone minorem extremitatem, postea sequetur medius,deinde sequetur maior, vt distinguatur maior a minore; quoniam non distinguuntur in hac figura,nisi vt ad quęsitum referuntur.

Figura secūda est naturalis.

Nota, nō distingui extremitates maiorē, & minorē, nisi penes q̄sitū in figura scđa.

In hac igitur figura non inuenitur syllogismus perfectus: inueniuntur autem syllogismi concludentes,quum fuerint propositiones vniuersales, & non vni-

uerſales, ſi itaque ſint vniuerſales, ſyllogiſmus erit, quum medius prędicatur de vna extremitatum omni affirmatiuę, vtra earum fuerit: & de altera prædicetur negatiue: quod ſi de ipſis prædicetur affirmatiue, non erit ſyllogiſmus concludens.

Primus modus vniuerſalis vtilis.

Ponamus ergo primum duas propoſitiones vniuerſales, vnam negatiuã & alteram affirmatiuã: ſitque maior negatiua & minor affirmatiua: dico igitur quod cõcludit negatiuam vniuerſalem. Exemplum huius: omne c b: & nullum a b: dico quod ſequitur ex hoc: nullum c a: ſi enim conuertamus negatiuam vniuerſalem dicentem, nullum a b: & dicamus, nullum b a: quum iam ſupra poſuerimus, omne c b: concludemus in ſecundo modo primæ figuræ ſecundum quod declarauimus, quod nullum c eſt a.

Secũdus modus vniuerſalis vtilis.

Conſimiliter ſi poſuerimus etiam minorem negatiuam, & maiorem affirmatiuã, dico quod complicatio iſta quoque concludit vniuerſalem negatiuam. Exemplum huius: ſi dicamus, nullum c b: & omne a b: concludetur nullum c a: quod monſtratur, ſi conuertamus propoſitionem negatiuam, & fiat, nullum b c: quum iam poſitum fuerit, omne a eſſe b: ergo nobis concluditur in modo ſecundo figurę primę quod nullum a eſt c: quod ſi iterum conuertamus concluſionẽ iſtam, erit nobis, nullum c a: ſed hanc concluſionem per ſe concludebat ſyllogiſmus primus figurę iſtius.

Modi vniuerſales inutiles.

Quum vero extiterint binę propoſitiones vniuerſales affirmatiuę aut negatiuę ſimul, non facient ſyllogiſmum concludentem: puta, ſi poſuerimus, omne c b: & omne a b: dico quod non ſequitur ex hoc, vt ſit, omne c a: neque aliquod c a. Hoc autem planum ex materijs, quę contraria colligunt. Exemplum terminorũ cõcludentium affirmatiuam ex materijs, homo ſubſtantia, animal: ita vt accipiamus ſubſtantiam terminum medium: & hoc, quoniam omnis homo ſubſtantia: & omne animal ſubſtantia: & concluditur in materia, quod omnis homo animal. Exemplum vero ex materijs terminorum concludentium negatiuam, lapis, ſubſtantia, & animal: & hoc, quoniam omnis lapis ſubſtantia: & omne animal ſubſtantia: & concluditur in materia, nullus lapis animal. Et ſimiliter quũ poſuerimus, nullum c b, & nullum a b: nanque & complicatio etiam iſta in materiis contraria ſimul concludit. Exemplum terminorum concludentium affirmatiuam, homo, linea, & animal: & hoc, quoniam nullus homo eſt linea: & nullum animal eſt linea: & concluditur, omnis homo animal. Exemplum vero terminorum concludentium vniuerſalem negatiuam, lapis, linea, animal: nullus enim lapis linea: & nullum animal linea: & concluditur nullus lapis animal. Inueniuntur ergo duę complicationes iſtę aliquando concludentes affirmatiuam, & aliquando negatiuam: non igitur eſt ſyllogiſmus. Iam itaque declaratũ eſt ex hoc tractatu, quũ fuerint duę ꝓpoſitiones vniuerſales, qñ erit, & qñ nõ erit ſyllogiſmus in hac figura: quodq; ſyllogiſmi cõcludẽtes in hac figura nõ ſunt perfecti: qm̃ iam expoſuimus quod per aliud concludunt, non autem per ſe. Si vero vna duarum propoſitionũ in hac figura vniuerſalis extiterit, & altera particularis: ſi maior vniuerſalis fuerit, & minor particularis, & vna ab altera diuerſa extiterit in qualitate: hoc eſt, ſi vna fuerit negatiua, & altera affirmatiua, erunt ex hoc ſyllogiſmi concludentes. Sit itaque primum maior vniuerſalis negatiua, & minor affirmatiua in parte, puta, aliquod c b: nullum a b: dico quod ex neceſsitate aliquod c non eſt a: quoniã conuertitur, nullum b a: & iam fuit poſitum aliquod c eſſe b: & nullum b eſt a: reuertitur itaque ad figurã primã: ſed iam declarauimus quod in hac figura ſequitur, aliquod c non eſſe a.

Secũda coniugatio particularis vtilis.

Similiter etiam ſi fuerit maior propoſitio vniuerſalis affirmatiua, & minor particularis negatiua: puta, aliquod c non eſt b: & omne a b: dico quod ſequitur ex hoc negatiua in parte, aliquod videlicet c non eſſe a: quod monſtratur: ſi enim non fuerit verum, quod dicimus, aliquod c non eſt a, erit ſuum contradictorium verum, quod omne c eſt a: cum quo coniungemus propoſitionem ſecũdam, quam poſuimus, omne a b: & ſequitur ex hoc in figura prima, omne c eſſe b: ſed iam poſuimus aliquod c non eſſe b: quod fieri non poteſt & non cohęret: ſed quod ex falſo ſequitur eſt falſum: & falſum eſt, quod ſequitur ex eo, quod diximus, omne c eſſe a: falſum igitur etiam erit, omne c eſſe a: ergo cõtradictoriũ ſuũ verũ, qđ eſt aliquod c non eſſe a: & hoc eſt, quod volebamus declarare.

Quum

A Quum vero extiterit in hac figura propositio maior particularis, & minor vniuersalis: & vna ipsarum diuersa in qualitate fuerit a secunda, non erit syllogismus ex hoc. Sit ergo primum maior particularis negatiua, & minor vniuersalis affirmatiua: puta, omne c b: & aliquod a non est b: hoc autẽ declaratur: qm̃ reperiuntur contraria simul concludi in materijs diuersis. Termini igitur concludentes affirmatiuam sunt, coruus, animal, substantia: coruus minor, animal medium, & substantia maior: qm̃ omnis coruus animal: & aliqua substantia non est animal: & concluditur, omnis coruus substantia, quæ est affirmatiua vera. Termini vero concludentes negatiuam sunt, coruus, animal, album: nãq; omnis coruus animal: & aliquod album non est animal: & concluditur, nullus coruus est album: & hoc est verum. Consimiliter etiam non erit syllogismus si maior affirmatiua extiterit in parte, et minor vniuersalis negatiua. Exemplum huius ex elementis: nullum c b: aliquod a b. Termini vero concludentes affirmatiuam in hac complicatione sunt, lapis, animal, substãtia: & lapis est minor, animal medium: & hoc, qm̃ nullus lapis est animal: & aliqua substantia animal: & concluditur omnis lapis substantia. Termini autem concludentes negatiuam, scientia, animal, substantia: & scientia minor secũdum ordinem nostrum, & animal medius: & hoc, quoniam scientia non est animal: & aliqua substantia ani-
B mal: conclusio, scientia non est substantia. Iam itaq; declaratum est, quũ fuerit propositio vniuersalis in hac figura diuersa a particulari secundum qualitatẽ, quando erit, & quando non erit syllogismus. Si vero extiterint vniuersalis, & particularis, aut indefinita consentientes in qualitate, hoc est, aut simul negatiuæ, aut affirmatiuæ simul: non erit omnino syllogismus. Sint ergo primum negatiuæ, & sit maior propositio vniuersalis, & minor particularis: puta, non omne c est b: & nullum a b. Hoc autem ostenditur, qm̃ non oẽ c b non est determinatũ: cum hac enim vera est vniuersalis negatiua, & affirmatiua iterũ in parte. Quod, si cum ipsa vniuersalis negatiua extiterit vera, non erit syllogismus concludens secundum quod declaratum fuit: quum inueniuntur termini concludentes vniuersalem affirmatiuam: quando autem cum ipsa uera simul fuerit affirmatiua particularis, non inueniuntur termini concludentes vniuersalem affirmatiuam: qm̃, si inuenirentur termini concludentes, quod omne c sit a: quum iam posuerimus nullum a b: sequetur vtiq;, nullum c esse b: & erit particularis negatiua, negatiua fcđm positionem, non fcđm naturam: sed tam pcf.imus ipsam negatiuam fcđm naturam: hoc est, vt simul cum ipsa verũ foret, aliquod c esse b. Hoc aũt fieri nequit, & non cohæret. Atqui declaratum est complicationem istam non concludere, qm̃ negatiua particularis non est determinata: hoc est; qm̃ aliqñ est particularis fcđm naturam, & aliqñ fcđm positionem: &, si ita est, aliqñ concludet, &
C aliquando non concludet: sed quod aliqñ concludit, & aliquando non concludit, non connumeratur inter syllogismos: qm̃ syllogismus concludit vnicam conclusionem ex necessitate. Operepræcium autem esset, vt afferentes ad hoc expositionem præcedentem ita, vt similiter faceremus, quemadmodum fecimus in figura prima, accipientes, videlicet sub illo aliquo quippiam, de quo verificatur prædicatum quæsiti, atq; iterum aliud aliquod, de quo falso diceretur: puta, in exẽplo, si dicamus aliquod album non est animal: & nullus lapis est animal: deinde accipiamus sub aliquo albo quippiam, de quo falso dicatur lapis: puta, pannũ album: atq; aliud iterum, de quo vere proferatur lapis: puta, sapphyrum. Cæterum expositio ista idem valet, quod transductio ad vniuersalem negatiuã minorem: & propterea manifestam ex eo, quid existimauerit hic Aristo. Sint rursus affirmatiuæ, & sit maior vniuersalis, & minor in parte: puta, aliquod c b: & omne a b: consimiliter non erit ex hoc syllogismus: & hoc, quum simul cum affirmatiua particulari vera fuerit vniuersalis affirmatiua: hæc.n. nunquam cõcludit secundum quod declaratum fuit: & inueniuntur termini cõcludentes affirmatiuã & negatiuã: quod, si cum ipsa vera extiterit negatiua in parte, non inueniens terminos, quibus concludas vniuersalem affirmatiuam ob causam, quã diximus: quando ambæ erant negatiuæ. Atqui planũ, quod non cõcludit, quum eo modo secundũ se declaratum fuerit, quo & aliud expositũ est. Si vero negati-

Syllogismi non concludentes pticulares, si ,ppõnes sint differentes fcđm qualitatem,

Coniugationes particulares inutiles, vbi ,ppõnes sint indifferentes secundum qualitatem.

Quoniã negatiua pticularis non est determinata iectrco hæc coniugatio, qñq; concludit, qñq; nõ: ob idq; inutilis iudicanda.

næ ſimul fuerint, & minor propoſitio vniuerſalis extiterit, maior vero particularis, veluti, nullum c b, aliquod a non eſt b, non erit ex hoc ſyllogiſmus: termini concludentes affirmatiuam vniuerſalem, coruus, album, animal: coruus minor, album medius, & animal maior. Concludentes vero negatiuam, coruus, album, lapis: coruus minor, album medius, & lapis maior. Et conſimiliter non, erit ſyllogiſmus, quum fuerint ſimul affirmatiuæ, & minor extiterit vniuerſalis, & maior in parte: quoniam hæc concludit contraria: exemplum terminorum concludentium affirmatiuam, cygnus, album, animal: cygnus minor, album medius & animal maior & hoc, quoniam omnis cygnus album, & aliquod animal album, & concluſio, omnis cygnus animal: qui vero concludunt vniuerſalem negatiuã, nix, album, animal: & hoc, quoniam omnis nix album, & aliquod animal albũ, & concluſio, nulla nix animal. Iam itaq; declaratum eſt, quum fuerint binæ propoſitiones ſimiles in qualitate, & diuerſæ in quantitate, quod non erit ſyllogiſmus in figura hac. Et, ſi ambæ extiterint particulares, aut indefinitæ, aut vna ipſarum particularis & altera indefinita, non erit etiam ex ipſis ſyllogiſmus, ſiue fuerint affirmatiuæ ſimul: ſiue negatiuæ ſimul, aut vna ipſarum affirmatiua & altera negatiua: quia oẽs concludunt in materiis diuerſis, aliqñ affirmatiuam, & aliquando negatiuam. Termini communes concludentes in omnibus affirmatiuam, homo, album, animal: homo minor, album medius, & animal maior: nec. ſecat compilatio ipſorum, & omnes cõcludunt omnis homo eſt animal. Termini vero concludentes negatiuam, inanimatum, album: animal, inanimatum minor, album medius, animal maior: & omnes concludunt ꝙ inanimatum non eſt animal. Iam igitur ex hoc manifeſtum eſt, quum, fuerit hac in figura ſyllogiſmus concludens, ꝙ neceſſarium eſt, vt propoſitiones ſe habeant, quemadmodum diſpoſuimus: hoc eſt vt maior ſit vniuerſalis & minor diuerſa ab ipſa in qualitate, quodq; quum extiterint propoſitiones ſecundum hanc diſpõnem, neceſſarium eſt, vt ſit ſyllogiſmus in hac figura, & cum hoc ſimul manifeſtum, ꝙ omnis ſyllogiſmus, qui eſt in hac figura, eſt imperfectus, qm̃ iam declarauimus, ꝙ eſt ſyllogiſmus per additionem rerum aliarum, quæ uel ſunt diſpõnes conſequentes propoſitiones ſuas ex neceſsitate, dum conuertuntur & reducũtur ad figuram primam, vel etiam fit declaratio per impoſsibile, & manifeſtum etiam quod hac in figura non eſt concluſio affirmatiua, ſed aut negatiua vniuerſalis, aut negatiua in parte.

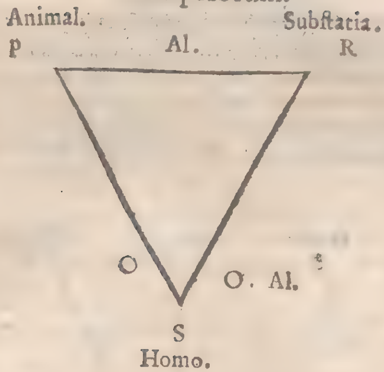
Collectio oĩum, q̃ propria ſunt ſecundæ figuræ.

De ſyllogiſmis abſolutis tertiæ figuræ.
Cap. VII.

Caput hoc definitiones tres cõtinet, tres concluſiones, & corollaria tria.

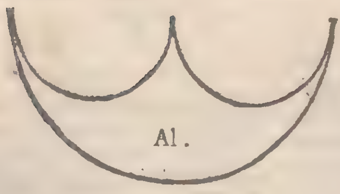
SI autem eidem hoc quidem omni, illud verò nulli inest, vel ambo omni, vel nulli, figuram quidem huiuſmodi voco tertiam. Medium autem in hac dico, quo de ambo prædicamus. Extremitates verò, quæ prædicantur. Maiorem autem extremitatem, quæ longius eſt medio: minorem verò, quæ propius. Ponitur autem medium foras quidem extremitatum, vltimum verò poſitione eſt. Perfectus igitur non fit ſyllogiſmus, nec in hac figura: poſsibilis verò erit & vniuerſaliter, & non vniuerſaliter terminis exiſtentibus ad medium. Vniuerſaliter quidẽ quando & p, & r inerunt omni ſ, quoniam alicui r inerit p ex neceſsitate: nam quoniam conuertitur prædicatiua, inerit ſ alicui r: quare quoniam p ineſt omni ſ, & ſ alicui r, neceſſe eſt p alicui r ineſſe. Fit enim ſyllogiſmus per primam figuram.

A

Prima uti'is coniugatio, minoris con uersione indigens, ut ad primã reducatur figurã.

B

Eſt autem & per impoſsibile,& expoſitione *facere demonſtrationem: ſi enim ambo omni ſ inſunt: ſi ſumatur aliquod eorũ quæ ſunt ſ,vt n: huic & p,& r inerũt ex neceſsitate,quare alicui r inerit p. Et ſi r omni quidem ſ,p autem nulli ſ,ineſt,erit ſyllogiſmus: quoniam p alicui r non inerit ex neceſsitate. Nam idem modus erit demonſtrationis conuerſa r, ſ propoſitione. Oſtenditur autem & per impoſsibile, quemadmodum in prioribus. Si autem inſi r ſ quidem nulli,p verò omni ſ,non erit ſyllogiſmus. Termini ineſſe, animal, equus homo: non ineſſe,animal,inanimatum, homo: neq; quando ambo de nullo ſ dicuntur, erit ſyllogiſmus. Termini ineſſe, animal,equus, nanimatum: non ineſſe,homo,equus,inanimatum:medium,inanimatum. Manifeſtum eſt igitur & in hac figura & quando erit,& quando non erit ſyllogiſmus ex vniuerſalibus terminis. Quãdo.n. ambo termini ſunt p̃dicatiui, erit ſyllogiſmus: qñ ineſt alicui extremitas extremitati: qñ vero priuatiui,nõ erit ſyllogiſmus: quando autem hic quidem priuatiuus, ille vero affirmatiuus: ſi maior quidem fuerit priuatiuus, alter vero affirmatiuus, erit ſyllogiſmus, quod alicui non ineſt extremitas extremitati. Si autem econ-

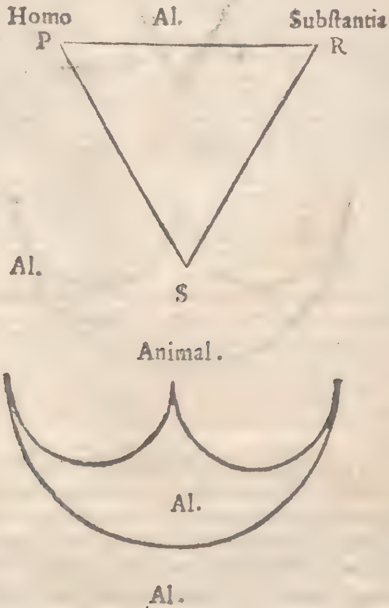
C

Secunda utilis coniugatia, minoris conuerſione indigens.

Tertia utili coniugatios minoris, & concluſionis conuerſione indigens, & præmiſſarũ tranpõne.

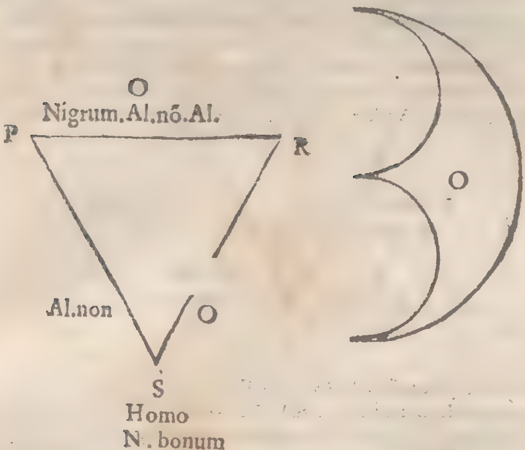
uerso, non erit. Si autem hic quidem sit vniuersaliter ad medium, alter verò particulariter, si vterque sit prædicatiuus, necesse est fieri syllogismum, & si alteruter sit vniuersalis terminorum: nam si r, omni s, insit, p vero alicui s: necesse est, & p, alicui r inesse: nam quoniam conuertitur affirmatiua inerit s, alicui p: quare quoniam r omni s inest: s autem alicui p: & r, alicui p, inerit: quare & p, alicui r.

Tertia vtilis cōiugatio maioris, & conclusionis cōuersione īdigēs, & pręmissarū trāspositione.

Rursum si r, alicui s: p vero omni s insit, necesse est & p, alicui r inesse: nam idem modus demonstrationis. Est autem demonstrare & per impossibile, & expositione quemadmodum in prioribus. Si autem vnus quidem sit prædicatiuus, alius vero priuatiuus, vniuersaliter autem prædicatiuus, quando minor quidem fuerit prędicatiuus erit syllogismus: nam si r, omni s: p vero alicui s non inest, necesse est p, alicui r non inesse: si enim p, omni r: & r, omni s, & p, omni s inerit, sed non inerat. Monstratur autem & sine deductione: si sumatur aliquid eorum quæ sunt s, cui p non inest.

Quarta utilis cōiugatio minoris conuersione indigens.

Quinta vtilis cōiugatio ꝑ ddductionē ad ipośe ostēditur.

B

Qn̄ uero maior fuerit p̄dicatiuus minor vero pticularis priuatiu', nō erit syllogisin' ut si p, insit oi s:r aūt, alicui s nō insit. Termini vero oī inesse, animatum, hō, animal. Nulli uero, non est sumere terminos: si r, inest alicui quidē s, alicui aūt nō. si.n. nulli r inest p: ipsum uero r alicui s:& p alicui s nō inerit: suppositū aūt ē oī inesse. Si. n. oī s inest p: r aūt alicui s: & p inerit alicui r, sed positum erat nulli r inesse: sed quemadmodum in prioribus, dicendum est: nam cum indefinitum est alicui non inesse, & quòd nulli inest uerum est dicere alicui non inesse, nulli uero cum inesset non erat syllogismus: manifestum ergo est quoniam non erit syllogismus. Si autem priuatiuus sit vniuersalis terminus, quando maior quidem priuatiuus fuerit, minor autem prædicatiuus, erit syllogismus. Si enim p, nulli s, r autem alicui inest s: & p alicui r non inerit. Rursum enim prima erit figura, r s propositione conuersa. Quando autem minor fuerit priuatiuus, non erit syllogismus. Termini inesse animal, homo, ferum. Non inesse, animal, scientia, ferum: medium in utrisque ferum. Nec quando ambo priuatiui ponuntur: est autem vnus quidē vniuersalis, alter vero particularis. Termini inesse, quando minor est vniuersalis ad mediū, aial, hō, ferū. Non inesse, animal, scia, ferū. Qn̄ aūt maior vniuersaliter minor uero in pte, nō inesse qdē: coru', nix, album. Inesse vero non est sumere si r, alicui quidem inest s, alicui autem non inest. Si enim p, omni r insit, r autem alicui s:& p, inerit alicui s. Positum est autem nulli, sed ex indefinito, monstrandū est. Neq; si vterq; alicui medio inest, vel non inest, vel vnus quidem inest, alter vero non inest, uel hic quidem alicui, ille vero non omni,

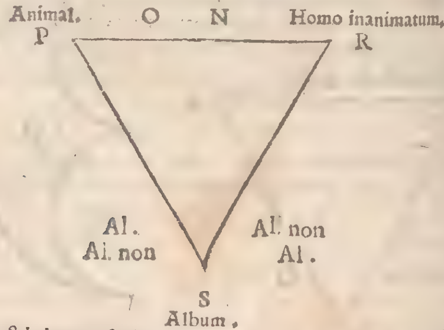
C (margin)

Sexta utilis coniugatio, minoris conuersione indigens.

Ostēsio per impośe, φ n̄ cōcludatur de oī, nisi ex idefinito, vt superius,

vel indefinite, nullo modo erit ſyllogiſmus. Termini autem communes omnium, animal, homo, album. animal, inanimatum, album.

Cæterarum inutiliũ coniugationum ſe exẽpliũ.

Manifeſtũ eſt igitur, & in hac figura, qñ erit, & qñ nõ erit ſyllogiſmus: & quod ita habentibus ſe terminis, ut dictum eſt, fit ſyllogiſmus ex neceſsitate: & ſi ſit ſyllogiſmus, neceſſe eſt terminos ſic ſe habere. Manifeſtũ eſt ẽt, quia oẽs imperfecti ſunt in hac figura ſyllogiſmi: oẽs.n. perficiuntur quibuſdã aſſumptis. Et quoniã ſyllogizare vniuerſale per hãc figurã non erit, neq; priuatiuũ, neq; affirmatiuũ.

De tertia figura ex propoſitionibus abſolutis.

Figura tertia eſt figura naturalis.

Qvum vero medius terminus ſubijcitur ambabus quæſiti extremitatibus, & extremitates de ipſo prædicantur, vocatur figura iſta, figura tertia: velut, ſi a, & c prædicentur de b: & manifeſtum etiam quod figura hæc eſt figura naturalis: & hoc, quoniam aliquis vtiq; diceret quod c eſt a, quum b ſit c, & a. Et ex materijs, quoniam corpus eſt innouatum, quoniam paries eſt corpus, & eſt innouatum. Propoſitio autem, in qua eſt ſubiectum quæſiti, vocatur minor: quoniam & ipſum vocatur terminus minor: ea vero, in qua fuerit prædicatum quæſiti, quod eſt extremitas maior, nuncupatur maior: ſit autem in exemplo, minor extremitas c, medius b, & minor a, & ſit ipſorum ordo, vt primo incipiamus a termino medio, deinde ſequatur minor, poſtea maior: nõ erit aũt in hac quoq; figura ſyllogiſmus perfectus. Poteſt aũt in ipſa ſyllogiſmus eſſe, quum fuerint propoſitiones vniuerſales, aut vna ipſarum vniuerſalis, & altera particularis: & poteſt etiã nõ eſſe ſyllogiſmus. Sint ergo primum binę propoſitiones vniuerſales & affirmatiuę, vt in exemplo, omne b c: & omne b a: dico, quod hic concludit, aliquod c eſſe a: quoniam minor vniuerſalis: omne b c conuertitur in particularem, aliquod c b: & iam poſuimus, omne b eſſe a: concluditur itaq; in figura prima, aliquod c eſſe a, ſecundum quod ibi declaratum fuit. Hoc autem declaratur per impoſsibile, & per poſitionem: ac per impoſsibile quidẽ, quum accipitur contradictorium concluſionis & huic annectitur altera duarum propoſitionum, ex quibus ſequitur contradictoriũ alterius propoſitionis: ex quo autem falſum ſequitur, illud etiam eſt falſum. Secundum vero poſitionem, ut ponamus aliquod b eſſe g: & quoniam c in omni b, & g eſt pars ipſius b, ex neceſſitate g erit pars ipſius c: & quoniam a in omni b ex neceſsitate g erit pars ipſius a: ſed iam fuerat pars ipſius c: igitur aliquod c eſt a. Conſimiliter, ſi fuerit maior propoſitio negatiua, & minor affirmatiua, & erit ſyllogiſmus: vt ſi dicamus, omne b c, nullum b a: dico ꝙ concludit aliquod c non eſt a: hoc eſt negatiua in parte: quoniam, ſi conuerterimus affirmatiuam vniuerſalem in parte, fiet complicatio hunc in modum, aliquod c b nullum b a: quæ concludit, aliquod igitur c non eſt a, & hoc in figura prima. Sin autem vniuerſalis negatiua extre-

Primus ſyllogiſm' vniuerſalis vtilis.

Probatio p expõnẽ termini ſumpti ſub medio.

Scd's ſyl'lis vlis vtilis in tertia.

A **rit minor, & vniuersalis affirmatiua maior : veluti si dicamus, nullum b c : &**
omne b a: non erit ex hoc syllogismus concludens quæsitum: quoniam concludit
contraria, quum fit in materiis. Exemplum terminorum concludentium affir-
matiuam, equus, homo, animal: equus minor, hō medius, animal maior : & hoc,
quoniam nullus homo equus: & omnis homo animal: & cōcluditur, omnis equus
animal, quæ est affirmatiua vera. Termini vero concludentes negatiuam, ina-
nimatū, hō, animal: qm̄ nullus hō est inaīatū, & hō est animal: & concludit inani
matum non est animal. Quod, si fuerint propositiones vniuersales negatiuæ nō
erit syllogismus omnino, quoniam concludunt duo contraria. Termini autem cō
cludentes affirmatiuam sunt, equus, inanimatum, animal: & equus minor, inani-
matum medius, animal vero maior: & hoc, quoniam inanimatum non est equus:
& inanimatum non est animal: & concluditur, quod equus est animal. Conclu-
dentes vero negatiuam, equus, inanimatum, homo: equus minor, inanimatum me-
dius, & homo maior: & hoc, quoniam inanimatum non est equus, & inanimatum
non est homo, & equus non est homo. Sed iam declaratum est, quando erit syllo-
gismus hac in figura, & quando non, quum ambæ propositiones vniuersales ex
titerint, & hoc, quoniam si fuerint affirmatiuæ, erit syllogismus concludens af
firmatiuam in parte. Et similiter si maior negatiua extiterit, & minor affirma-
B tiua, erit syllogismus concludens negatiuam in parte: sinautem fuerint negati-
uæ, aut minor negatiua vniuersalis cum maiore affirmatiua, nō erit syllogismus.
Si vero altera ipsarum vniuersalis extiterit, & altera in parte, vtrauis contige-
rit, & affirmatiuę fuerint, erit syllogismus concludens affirmatiuam in parte: pu
ta in exemplo, si posuerimus, omne b c: & aliquod b a: dico quod aliquod c est
a: hoc est si minor extiterit vniuersalis, & maior in parte: & hoc, quoniam, si
conuertatur aliquod b a, & fiat aliquod a b, & omne b c, concludetur in prima fi
gura, aliquod a esse c: quod si conuertatur, & conclusio ista, quæsitum deinceps
concludetur, puta, aliquod c a: & hoc concluditur per binas conuersiones. Con
similiter etiam, si minor extiterit particularis, & maior vniuersalis, erit syllo-
gismus concludens, exemplum huius, si ponamus, aliquod b esse c, & omne b esse
a, dico quod concluditur aliquod c esse a, & hoc, quoniam conuertitur hæc parti-
cularis, & fit aliquod c b, & omne b erat a, quare concluditur in prima figura, ali
quod c esse a. Monstratur item hoc per positionem, si posuerimus, exempli gra-
tia, quod aliquod b sit g, & tunc omne g erit c, & omne g a, & ita redit ad eam,
quæ ex ambabus constat vniuersaliter affirmatiuis, hoc est, quæ concludit aliqđ
c esse a. Monstratur item deducendo orationem ad impossibile: quod vocatur in
contrarium permutatio, & hoc, quoniam, si acceperimus contradictorium conclu
sionis, & ipsi coniunxerimus alteram duarum propositionum, sequitur vt altera
C sit falsa, puta in exemplo, si acceperimus, nullum c a, quod est contradictorium
conclusionis, & huic addiderimus propositionem minorem, aliquod videlicet b
esse c, concludemus in figura prima, quod aliquod b non est a, quod est contradi-
ctorium maioris propositionis, quā posuimus, quod videlicet omne b est a, Quū
igitur oratio, in qua ponitur contradictorium conclusionis, deducatur ad imposi-
bile, sequitur, ut hoc etiā contradictorium sit impossibile, conclusio itaque vera
erit. Quod, si altera ipsarum extiterit affirmatiua, & altera negatiua, & fuerit ꝓ-
positio negatiua maior, & affirmatiua minor, iam fiet syllogismus, puta in exē-
plo, si ponamus primo maiorem negatiuam in parte, & minorem vniuersaliter af
firmatiuam, veluti si omne b sit c, & aliquod b non sit a, dico ꝙ concluditur aliqđ
c non est a, & hoc per deductionem sermonis ad impossibile, quoniam, si non fue
rit verum quod dicimus, aliquod c non est a, erit suum contradictorium verum,
oē, videlicet c esse a, sed postea, q̄ꝫ coniunxerimus huic propōnē minorē, puta qđ
oē b c, concludet' ꝙ oē b est a, qđ impoſe, qm̄ cōtradictoriū est propōnis maioris,
iam.n. posuimus qđ aliqđ b nō est a, suū itaq; cōtradictoriū verū erit, aliquod, vi
delicet c non esse a. Cæterū hoc ꝑ pōnē ēt monstrat', si posuerimus b rē sensibilē,
vt exēpli grā g, & sit nullū g a, oē g c, qm̄ g est ꝑs ipsius b. Redit.n ad spēm cō-
cludentem huius figuræ, hoc est, quæ ex duabus cōstat vlibus, maiore negatiua,
& minore affirmatiua, & cōcludit aliqđ c nō eē a; & modus iste nō mōstrat' ꝑ cō-

Cōiugationes vniuersales inutiles.

Syllogismi particulares cōcludētes, vbi sint ambę affirmatiuę.

Cōiugationes paticulares vtiles, vbi vna sit affirmatiua, & altera negatiua.

Hic nota id, per quod fit expō, circa rē sensibilē.

uersionē. Consimiliter, si maior extiterit vl'r negatiua cum minore affirmatiua
in parte, erit ita quoq; syllogismus concludens: puta in exemplo: aliquod b c,
nullum b a: concludit aliquod c non esse a: & hoc, quoniam si conuerterimus

Cōiugationes inutiles, vbi minor sit negatiua.

affirmatiuam minorem, redibit ad figuram primam. Sin autem maior proposi-
tio extiterit affirmatiua, & minor negatiua, non erit secundum hoc syllogismus
ad quæsitum: & istæ duæ sunt species: vna vt maior sit vniuersalis, ac minor in
parte: puta in exemplo, aliquod b non est c, & omne b a: dico enim, quod nō cō-
cludit: & hoc, quoniam in materijs diuersis contraria colligit: exemplum ter-
minorum concludentium affirmatiuam, homo, animal, & animatum: & homo
minor, animal medius, & animatum maior: & hoc, quoniam aliquod animal nō
est homo: & omne animal animatum: & concluditur, omnis homo animatum.
Termini vero concludentes negatiuam non inueniuntur, si simul cum negatiua
particulari vera extiterit affirmatiua in parte, & fiat aliquod b c: & omne b a
igitur aliquod c a, quare vere proferri non potest: nullum c esse a. Atqui species
hæc connumeratur inter non concludentes, propterea quod in aliqua materia iā
tum concludit, puta in ea, in qua cum negatiua particulari vera fuerit affirmati-
ua in parte. Consimiliter, si minor extiterit vniuersalis, & maior in parte, vt in
exemplo, nullum b c: & aliquod b a: dico igitur quod non concludit. Termi-
ni autem concludentes affirmatiuam, aquaticum, homo, animal: & hoc, quoniam
nullum aquaticum homo: & aliquod aquaticum animal: & concluditur, quod
omnis homo animal, quæ est conclusio. Termini vero concludentes negatiuam,
aquaticum, scientia, animal: & hoc, quia nullum aquaticum est scientia: & ali-
quod aquaticum est animal: & colligitur nulla scientia est animal, quæ est con-

Cōiugationes inutiles, vbi ambæ sint negatiuæ.

clusio. Consimiliter etiam, non erit syllogismus, quum simul fuerint negatiuę
vniuersalis & particularis. Exemplum terminorum concludentium negatiuam,
quum fuerit minor vniuersalis, & maior in parte, animatum, scientia, animal: ani-
matum medius, scientia minor, & animal maior: & hoc, quoniam animatum non
est scientia: & animatum non est animal: & concluditur, scientia nō est animal.
Exemplum vero terminorum concludentium affirmatiuam, aquaticum, homo,
animal: & hoc, quoniam aquaticum non est homo: & aliquod aquaticum non est
animal: & colligitur omnis homo animal, quæ est conclusio. Termini vero cō-
cludentes negatiuam, quum fuerit maior propositio vniuersalis negatiua, & mi-
nor particularis, album, nix, coruus: & hoc, quoniam aliquod album non nix
& nullum album est coruus: & conclusio, nulla nix coruus. Termini autem cō-
cludentes affirmatiuam non inueniuntur ob causam prædictam: hoc est, si cum ne-
gatiua particulari vera affuerit affirmatiua in parte: & hoc, quoniam, si conclu-
sum fuerit, omne c a, quum iam supra acceperimus aliquod b c: Concludetur no-
bis aliquod b esse a: sed iam posueramus in propositionibus huius syllogismi nul-
lum b esse a, quod fieri non potest, & non cohæret: in specie igitur hac colligi-
quit vniuersalis affirmatiua. Atqui planum, quod non est syllogismus: quoniam
non concluditur conclusio vna semper: & hoc, quoniam ignoramus, quando si-
mul cum negatiua particulari verificatur affirmatiua particularis, & quando v-
niuersalis negatiua cum eadem hac. Si vero fuerint binæ propositiones in hoc
syllogismo particulares, aut indefinitæ: aut vna particularis & altera indefinita,
seu affirmatiuæ simul fuerint, seu negatiuæ simul, siue vna ipsarum affirmatiua
& altera negatiua, non erit in hoc syllogismus. Termini vero concludentes affir-
matiuam vniuersalem in omnibus istis speciebus, album, homo, animal. Conclu-

Epilogus.

dentes autem negatiuam, album, inanimatum, animal: album medius, & animal

Nota ex hoc loco cōditiones, & propria tertiæ figurę.

maior. Cæterum ex hoc tractatu iam manifestum est, quando erit, & quando nō
erit syllogismus hac in figura: quoniam, si minor in hoc syllogismo fuerit affir-
matiua, & altera propositionum vniuersalis, siue minor, siue altera ab hac, ne-
mirum erit syllogismus concludens: &, si fuerit syllogismus concludens ex neces-
sitate propositiones ita erunt dispositæ. Præterea, declaratum etiam fuit, quod

Quæ sunt cōia oib' figuris.

syllī figuræ istius non sunt perfecti, quodq; ex ipsis sunt qui monstrant p cōuer-
sionē, per positionē & per impossibile, alii vero ostēdunt per p pōnē, & p impossi-
quodq; in hac figura non inuenit conclusio vl'is, neq; affirmatiua neq; negatiua,

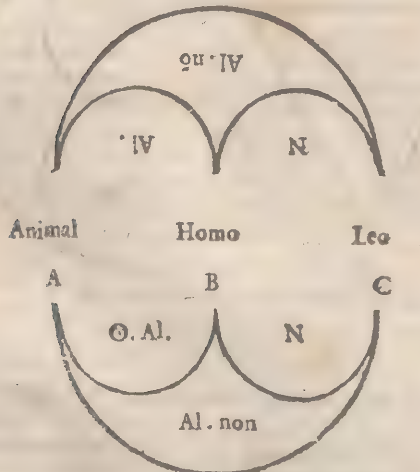
A

Quæ coniugationes pœnitus inutiles sint quæ ue non pœnitus, in tribus figuris, & quo pacto indirecti syllogismi reducantur. Cap. VIII.

Palam autem, & quoniam in omnibus figuris quando non fit syllogismus. Cum prædicatiui quidem, vel priuatiui sunt vtrique termini, & particulares: nihil omnino fit necessarium. Cum autem prædicatiuus, & priuatiuus, & vniuersaliter sumptus priuatiuus, semper fit syllogismus minoris extreminatis ad maiorem: Vt si a quidem, omni b vel alicui: b autem nulli c: conuersis enim propositionibus, necesse est c, alicui a non inesse.

Cõtinet hoc caput corollaria quinque tres figuras respicientia.

B

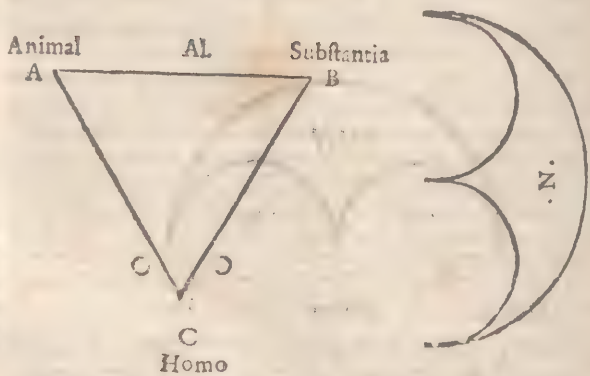
Coniugatio ex maiori affirmatiua, minori negatiua in prima figura fit vtilis.

C

Similiter autem & in aliis figuris: semper enim fit per conuersionem syllogismus. Palam etiam quoniam indefinitum pro prædicatiuo particulari positum, eundem faciat syllogismum in omnibus figuris. Manifestum autem & quoniam omnes imperfecti syllogismi, perficiuntur per primam figuram. Aut enim ostensiue, aut per im-

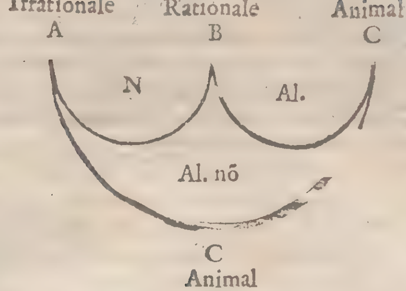
possibile clauduntur omnes. vtrinq; autem fit prima figura. Et ostensiue quidem perfectis, quoniam per conuersionem claudebantur omnes: conuersio autem primam faciebat figuram: per impossibile vero demonstratis, quoniam posito falso syllogismus fit per primam figuram. Vt in postrema figura, si a & b omni c insunt, quoniam a alicui b inest: nam si a nulli b, & b omni c: nulli c inerit a: sed inerat omni. Similiter autem in aliis.

Prima coniugatio tertiæ figuræ per impossibile ad primam figurã reducitur.

Est etiam reducere omnes syllogismos ad vniuersales syllogismos primæ figuræ. Nam qui sunt in secunda figura, manifestum quoniam per illos perficiuntur, verum non similiter omnes, sed vniuersales quidem priuatiua conuersa, particularium autem vtraque per ad impossibile reductionem. Qui vero in prima sunt particulares, perficiuntur quidem per se. Est autem & per secundam figuram ostendere ad impossibile ducentes: vt si a, omni b, & b, alicui c: quoniam a alicui c inerit. Si enim nulli, b autem omni: nulli c inerit b. Hoc enim scimus, per secundam figuram. Similiter autem & in priuatiuo erit demonstratio, si enim a nulli b, & b alicui c inest, a alicui c non inerit: nam si a omni, b autem nulli inest: nulli c inerit b. Hæc autem fuit media figura.

A

Quarta con iugatio primæ figuræ per impossibile ad secũdũ secundæ reducitũr.

Quare, quoniam qui in media sunt syllogismi, omnes reducuntur in primæ figuræ vniuersales syllogismos: qui vero particulares sunt in prima, ad eos qui sunt in media: manifestum est quoniam &
B particulares reducentur ad eos, qui in prima figura sunt, vniuersales syllogismos: qui vero sunt in tertia, cum vniuersales sint quidẽ termini: statim perficiuntur per illos syllogismos. Si antem particulares, sumuntur per particulares syllogismos primæ figuræ: se! hi reducti sunt ad illos: quare & tertiæ figuræ particulares. Manifestum ergo quoniam omnes reducentur in primæ figuræ vniuersales syllogismos. Igitur syllogismi inesse, vel non inesse ostendentes, dictum est quomodo se habent, & ad eos qui ex eadem suut figura, & adinuicem, & ad eos qui ex aliis sunt figuris.

De coniugationibus vtilibus, & non vtilibus in omnibus figuris, de, 4, figura contra Gal. de perfectione, & reductione sillogismorum.

COmmune est autem omnibus figuris, vt non concludatur ex ambabus negatiuis, neque ex ambabus particularibus, neque ex ambabus indefinitis, neque ex indefinita & particulari: quoniam vis indefinitarum est vis particu-
C larium. Amplius, declaratum est in omni syllogismo, quum fuerint hinc propositiones, vna vniuersalis negatiua, & altera affirmatiua, quod erit syllogismus semper concludens, hoc est concludens, aut quæsitum positum, aut quæsitum non positum: ac quæsitum quidem positum, quum maior in figura prima extiterit vniuersalis negatiua: quæsitum vero non positum, quum minor fuerit negatiua vniuersalis. Consimiliter res se habebit & in figura secunda, quum minor in ipsa fuesit vniuersalis negatiua, & maior particularis: ac in figura tertia quũ minor fuerit negatiua: & hoc, quoniam si fuerit, nullum c b: & omne b a: & cõuerterimus vtrasque propositiones istas, & dixerimus aliquod a b: & nullum b c, concludemus, aliquod a non est c. Atqui non connumerantur syllogismi tales intra syllogismos, quos hic intendimus: quoniam quod quærimus hoc in loco, est syllogismus, super quem naturaliter cogitatio cadit in comparatione ad quæsitum determinatum. Verum syllogismus, qui concludit non quæsitum, non ita se habet, vt potentia cogitatiua sit in ipso naturaliter sollicita, neque ipsam penitus componit: exempli enim gratia, si quæramus, an a sit in c, & dicamus a est in c, quoniã a est in b, & b in c: iste erit syllogismus iste naturalis scđm terminorũ plurimorum hominũ, & hoc in figura prima. Cõsimiliter, si dicamus a non est in c, quia b est in c: & b nõ est in a: plurium qđ cõpositio ista inest nobis scđm naturã: & hæc est

Nota hic syllogismos, ques latini vocãt fapesmo, & frisesõ. & dicunt fieri in prima figura. Aristoteles vero, & Auer. in omnibus: cõcludentes tam ẽ quesitum nõ positum nec determinatum.

Nota syllogismos supra positos non esse naturales.

Syllogism', qui non concludit quæsitum determinatum, non ẽ naturalis.

Tres figurę ab Arist. positæ concludunt quæsitum determinatum naturaliter.

Figura secūda multū inuenit in sermone hominum per naturā. Dispositio medij, vt p̄dicetur de maiori, et subijciat minori, non est naturalis, vt ex ea sequatur quesitū determinatū.

Digressio cō tra Gal. de quarta figura, ꝙ naturalis non sit.

In omni quęsito est subiectū per naturam, & prędicatum per naturam.

Maxime abhominabile idē esse p̄dicatum, & subiectū p naturam.

Nota dr̄iam inter conuersiones, quas posuit Gale. in figura q̄rta, et quas posuit Arist. in secunda, & tertia.

Excludit opinionē aliorum de multiplicatione syllogismorum præter illos, quos Ari. posuit.

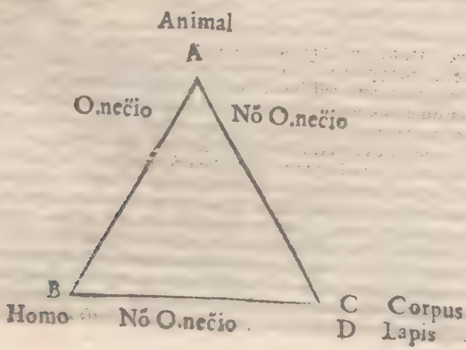
figura secunda, & inuenitur secundum sermonem multorum hominum per naturam. Consimiliter, si dicamus a est in c, quoniam a & c sunt in b: iste etiam syllogismus inest nobis per naturam, & est figura tertia. Sinautem dicamus a est in c: quoniam c est in b: & b in a, res erit, quam nemo naturaliter faciet: propterea quod ex hoc sequitur non quæsitum id est, c esse in a: & est hoc in gradu eo, in quo dicimus a est in c: quoniam a est in b: & b in c: & hoc est quiddā, quod non faceret cogitatio secundum naturam. Et ex hoc planum, quod figura quarta, de qua meminit Galenus, non est syllogismus, super quem cadat naturaliter cogitatio: & hoc, quoniam si quæramus an c sit in a, & dicamus c est in a, quoniam b est in a: & c in b, sumus inter duo, aut vt admittamus, quod sequitur ex ista compositione, & reijciamus hoc quæsitum penitus quod est, c esse in a, sed hoc est diuersum ab eo, quod quærebamus: aut vt simul cum eo, quod ex hac compositione deducitur, remaneat etiam quesitum secundum cogitationem nostram, quemadmodum de eo questionem feceramus, idest vt subiectum in eo sit subiectum, & prædicatum p̄dicatum: & hoc, qm̄ in omni quæsito vno subiectum est subiectum secundum naturam, & prædicatum prædicatum secundum naturam. Et, quum remanet apud nos subiectum quæsiti subiectum, & prędicatum prædicatum: & hoc est secundum cogitationem nostram in hac dispositione, qua semper quæsitum maneat quæsitum: adducitur deinceps terminus medius, qui prædicetur de prædicato quæsiti, & subiiciatur subiecto quæsiti, secundum quod existimauit Gal. hanc figuram quartam esse, secundum quod refertur ad quæsitum: si vero non, nō erit hic figura quarta, sed potius prima figura, vel de quæsito, vel de conuerso ipsius. Verum ponamus vt hic sit figura quarta: nimirum formabitur in hunc modum, id est, in relatione ad quæsitum determinatum: vt subiectum in eo subiectum sit secundum naturam, & prædicatum prædicatum secundum naturam: quoniam non formabitur figura quarta, nisi secundum modos istos. Si igitur quæramus inuentionem alicuius in aliquo, & accipiamus terminum medium, prædicemusq; eum semel de prædicato quæsiti, & semel de ipso prædicemus subiectum quæsiti: sequitur ex hoc, vt aliquid vnum per se sit, tanquam de seipso prædicatum: quoniam ex parte, qua prædicatur de prædicato quæsiti, & subiicitur subiecto eiusdem, prædicatur quodammodo de seipso: quod est absurdissimum: & ista est causa, ob quam non componit ipsam cogitatio secundum naturam super quæsito determinato, ita vt sit hic syllogismus concludens quæsitum determinatum per duas conuersiones, secundum quod existimauit Gal. de figura quarta. Differt autem conuersio hæc a conuersione, quam facit Arist. dum reducit multas species secundæ, ac tertiæ figuræ ad primam: qm̄ conuersio illa fit ad declarandam conclusionem in syllogismo naturali, hęc autem ad expositionem conclusionis in syllogismo artificiali, sed non naturali. At qui Arist. non curat syllogismos artificiales: quoniam non sunt conformes iis, quæ sunt: & hoc procedit in infinitum. Et propter hoc existimauerunt nonnulli, quod reperiantur plures conclusiones in quacunq; figurarum præter eas, de quibus mentionem fecit Aristoteles: hoc est & particularia ipsarum, & conuersę etiam: si quæramus, deinde concludamus eas mediantibus conclusionibus primis: sed hoc est non secundum naturalem, sed artificialem viam. Aristoteles vero declarabit, quod duæ species vniuersales figuræ primæ, idest quæ concludunt conclusionem vniuersalem, sunt omnium figurarum perfectissimæ: quoniam omnes species syllogismorum secundę figuræ ita se habent, vt vniuersalis ipsarum redeat ad vniuersalem figuræ istius: & particularis, quæ in ipsa ad particularem, quæ est in figura prima. Omnes vero species figuræ tertiæ ad particularem primæ figuræ: & hoc, quoniam omnes species figuræ tertiæ concludunt particularem. Particularis vero, quæ est in prima figura, monstrari potest deductione ad impossibile per vniuersalem figuræ secundæ, quæ ostenditur per vniuersalem primæ figuræ. Hæ igitur duæ species figuræ primæ sunt perfectissimæ omnium specierum syllogismorum: quomodo autem particularis figuræ primę monstretur deductione ad impossibile per vniuersalem secundæ figuræ, est: vt si dicā a inest ipsi b: & b alicui c: dico quod a inest alicui c; si enim nō sit

A ritita, erit contradictorium suum verum, hoc est, nullum a c: sed iam posuimus quod a inest omni b. ergo concludetur in figura secunda, quod b non inest alicui c, sed iam posuimus b alicui c, quod fieri non potest, & non coheret. Consimiliter monstrabitur concludi negatiua in parte in figura prima per negatiuam vniuersalem figuræ secundę deducendo ad impossibile. Cęterum, ex hoc tractatu iā fuere dęclaratę species syllogismorum absolutorum, qui sequuntur assertionē alicuius, aut destructionem eiusdem.

Nota de reductione omnium syllogismorum in vniuersales primæ.

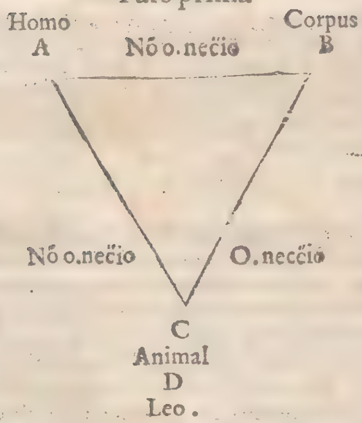
De syllogismis ex necessario in tribus figuris. Cap. IX.

QVoniam autem diuersum est inesse, et ex necessitate inesse, & contingere inesse (nam multa insunt quidem, nō tamen ex necessitate: alia vero neque ex necessitate, neq; insunt omnino, contingit autem inesse) manifestum quoniam & syllogismus in vnoquoque horum diuersus est, & non similiter habentibus se terminis: sed hic quidem ex necessariis, ille vero ex iis, quæ simpliciter insunt, ille autem ex cō-
B tingentibus. Ergo in necessariis quidem ferè similiter se habet, & in iis quæ insunt. Similiter enim positis terminis, & in iis quæ insunt, & in iis quæ ex necessitate insunt, vel non insunt, & erit, & nō erit syllogismus. Verum distabit in eo quod adiacet terminis ex necessitate inesse, vel non inesse: nam & priuatiuum similiter conuertitur, & in toto esse, & de omni similiter assignabimus. Ergo in aliis quidē eodem modo ostendetur per conuersionem. quoniam conclusio necessaria, quomodo in eo quod est inesse. In media autem figura quā do fuerit uniuersalis affirmatiua, particularis vero priuatiua. & rursum in tertia quādo vniuersalis quidem prædicatiua, particularis vero priuatiua, non similiter erit demonstratio: sed necesse est exponentes, cui alicui vtrunque non inest, de hoc facere syllogismum. erit enim necessarius in hoc, si autem de exposito est necessarius: erit & de illo aliquo. nam hoc quod est expositum, ipsum quidem illud aliquid est. Fit aūt uterque syllogismus in propria figura.
C

Quomodo ostēdatur quarta coniugatio secūdę figuræ,

Quomodo ostēdatur quītā coniugātio tertiæ figuræ.

De Syllogismis ex propōnibus necessarijs.

Propositiones modales distinguunt secundū materiā, & modum sequentē illam a propositionibus in existentibus.

Differētia inter absolutas, & necessarias nō secundum modum tantū, sed secundū materiam.

Dispositio dicti de omni in necessarijs, & absolutis est eadē, sed differt in possibilib'.

Sillogismi, qui per impossibile ostenduntur, ad primam reduci in se-

Dixit, & quoniam propositiones absolutę, necessarię, & possibiles diuersificātur inter se secundum modum & materiam, quam significat modus: & hoc, quoniam multa sunt in actu, quę tamen non sunt ex necessitate: & hęc sunt absoluta: & nonulla neq; necessaria sunt, neq; in actu, sed quæ in futuro & esse & non esse possunt, & hęc sunt possibilia: quędam vero semper sunt, & hęc sunt necessaria. Manifestum quod oportet syllogismos compositos ex vnaquaq; istarum specierum diuersos esse a seinuicem secundum diuersitatem suarum propositionum: & syllogismus erit necessarius ex propositionibus necessarijs, & absolutus ex absolutis, & possibilis ex possibilibus. Syllogismi igitur, qui componūtur ex propositionibus necessarijs, sunt proximi syllogismis, qui componuntur ex propositionibus absolutis: & hoc, quoniam conditiones conclusionis absolutarum sunt per se conditiones conclusionis necessariarum: & ea, quę sunt causa, vt non sequatur conclusio in non concludentibus, eadem sunt causa, vt non fit conclusio in necessariis: quoniam non est differentia inter ipsos, nisi secundum additionem necessitatis tantum: & hoc, quoniam species concludentes & non concludentes in absolutis sunt secundum numerum concludentium & non concludentium in necessariis. Atqui differentia est inter ipsas: quoniam absoluta dicitur de eo, quod est in actu, quodq; non est necessarium: necessaria vero dicitur de eo, quod est in actu, quodque est necessarium, ac per istam additionem disponitur: & modus compositionis eius, quod concludit in figura prima ex absolutis, hoc est dispositio dicti de omni, aut dicti de nullo, est conditio, quæ in figura prima concludit secundum materiam absolutam aut necessariam: & hoc, qm̃ intentio dicti de omni in ipsis est, vt dicatur affirmatiue aut negatiue de omni eo, quod est in actu, siue in actu extiterit cum additione conditionis necessariæ, seu absq; additione ipsius. Atqui conditio dicti de omni, quod fit in materia possibili diuersificatur a conditione dicti de omni, quod fit in materiis istis. Et hoc est, quod apparet ex verbis Aristo. aut veritas per se: quemadmodum declarabitur post hoc. Consimiliter modus ostendendi complicationes concludentes in figura secunda, & tertia ex propositionibus necessariis, est idem modus cum eo, quo monstramus coniugationes concludentes in figura secūda, & tertia ex propositionibus absolutis: & hoc, quum ostenduntur per reductionem ad primam figuram per conuersionem alterius propositionum suarum: & hoc, quoniam conuersio in propositionibus absolutis, ac necessarijs est vna. Et consimiliter quod in ipsis ostenditur per positionem. Quod vero in ipsis ostenditur per impossibile, hoc est quum fuerit propositio vniuersalis affirmatiua & particula-

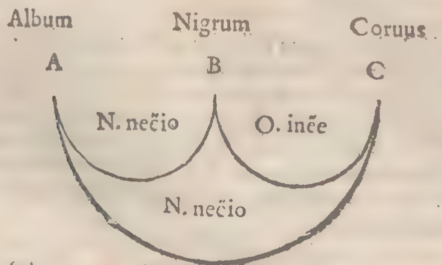
A ris negatiua non disponitur vna dispositione : & hoc, quoniam syllogismus deducens ad impossibile : erit compositus ex vna propositione syllogismi, & ex contradictorio conclusionis secundum modum & secundum negationem suam, & erit mixtus ex propositione necessaria, & absoluta, aut possibili: sed hucusq; nondum declarata fuit conclusio, quæ sequitur ex hac complicatione. Cæterum quod ibi monstratur per impossibile, hic ostenditur per positionem : puta, quum ponimus sub aliquo negato rem sensibilem, a qua prædicatum vniuersaliter negatur: & ita redit ad speciem, quæ in prima construitur figura ex ambabus vniuersalibus, vna affirmatiua, & altera negatiua.

cunda, & in tertia, nō possunt ostēdi i necessarijs, sed p expositionem.

De mistis ex vna necessaria, & altera absoluta in prima figura. Cap. X.

ACcidit autem quandoq; & altera propositione necessaria, necessarium fieri syllogismum : verum non vtralibet, sed quæ ad maiorem extremitatem est : vt si a quidem b ex necessitate sumptum est inesse, vel non inesse : b autem c inesse tantum : sic enim sumptis propositionibus ex necessitate a inerit c, vel non inerit.

B

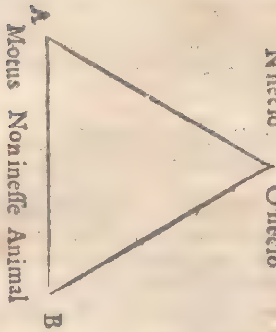
Coniugatio ex maiori de necessario, & minori de inesse vniuersalis.

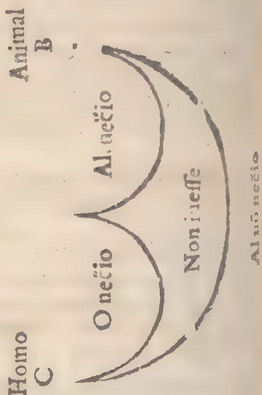
C

Nam quoniam omni b ex necessitate inest, uel non inest a, c autē aliquid eorum quę sunt b est, manifestum quoniam & c ex necessitate erit alterum horum. Si autem a b quidem non necessaria, b c autem necessaria, non erit conclusio necessaria. Nam si est : accidit a alicui b inesse ex necessitate, per primam, & tertiam figuram: hoc autem falsum : contingit enim tale esse b, cui possibile est a nulli inesse. Amplius autem & ex terminis manifestum, quoniam non erit conclusio necessaria : vt si a quidem sit motus, b autem sit animal, in quo autem c homo: nanque homo animal est ex necessitate, mouetur autem animal non ex necessitate, quare nec homo. Similiter autem & si priuatiua sit a b. Nam eadem demonstratio.

Coniugatio ex maiori de inesse, & minori de necessario affirmatiua.

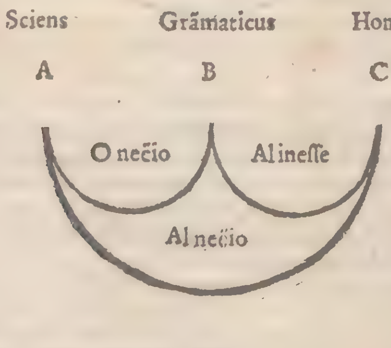
Coniugatio, ex maiori de neceſſario, et minori de neceſſario negatiua.

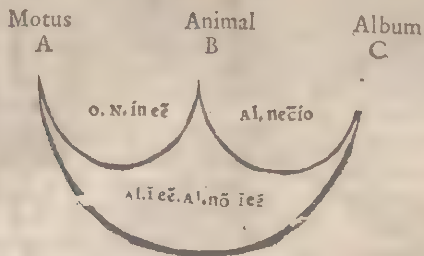
In particularibus autem ſyllogiſmis, ſi vniuerſalis quidem eſt neceſſaria. & concluſio erit neceſſaria : ſi autem particularis, non neceſaria, ſiue priuatiua, ſiue prædicatiua fuerit vniuerſalis propoſitio. Sit autẽ primo vniuerſalis neceſſaria, & a quidem, omni b inſit ex neceſsitate, b autem alicui c inſit ſolum : neceſſe eſt ergo a alicui c ineſſe ex neceſsitate : nam c ſub b eſt, b autem omni a inerat ex neceſsitate. Similiter autẽ & ſi priuatiuus ſyllogiſmus ſit : nam eadẽ erit demonſtratio.

Coniugatio ex maiori de neceſſario minori de ineſſe, particularis affirmatiua.

Si autem

A Si autem particularis eſt neceſſaria, non erit concluſio neceſſaria: nihil enim impoſsibile euenit: quemadmodum nec in vniuerſalibus ſyllogiſmis: ſimiliter autem & priuatiuis. Termini, motus, animal, album.

Coniugationis binæ ex maiori de ĩ eſſe, minori & neceſſario particularis vtraq;.

B

De ſyllogiſmis miſtis ex neceſſarijs, & abſolutis.

SYllogiſmi igitur concludentes in iſtis miſtionibus ſunt per ſe ſyllogiſmi concludentes in non miſtionibus, præterquam quod duplicantur: & hoc, quoniam ſpecies vna per ſe erit duæ ſpecies, quemadmodum exempli gratia, quæ eſt ex binis vniuerſalibus in prima figura erit duæ ſpecies: vna vt ſit maior neceſſaria & minor inexiſtens, altera econuerſo: & erunt ſyllogiſmi concludentes in omni figura hic duplicari reſpectu ſyllogiſmorum concludentium in omni materia ibi: & illud, quo oſtenditur concludens a non concludente ibi, eſt id, quo oſtenditur hic, hoc eſt in inexiſtentibus. Atqui quod supereſt, vt cõſideremus hic de diſpoſitione miſtorum, eſt modus concluſionum ſuarum, hoc eſt, qui modus ſequatur ex duobus modis propoſitionum. Et Ariſtoteles dixit, ſi fuerit propoſitio maior in figura prima neceſſaria, quod erit concluſio neceſſaria: ſin autem non ſit neceſſaria, non erit concluſio neceſſaria. Sit igiť omne c b in actu: & omne b a ex neceſsitate: dico quod vna iſtarum duarum ſpecierum concludit, quod a eſt in omni c ex neceſsitate: & altera, ꝙ nullum c a ex neceſsitate, monſtratio huius, qm̃ c eſt pars ipſius b: propterea quod ex conditionibus primæ figuræ eſt, vt ſit minor affirmatiua: & ex conditionibus huius

Syllogiſmi miſti duplicanť in oĩbus modis cuiuſcunq; figuræ.

Quod maxime conſiderať in ſyllogiſmis miſtis eſt, quis modus concluſionis ſequatur.

C miſtionis, vt ſit c pars ipſius b in actu, non autem poſsibiliter: quemadmodum ſe habet diſpoſitio in ſyllogiſmis poſsibilibus: ſed, quum prædicatur aliquid de toto, prædicatur ex neceſsitate ẽt de parte ſcd̃m modum, quo prædicatur de toto: & hoc planum per ſe: qm̃ pars continetur ſub toto, & ſubingreditur ipſum. Quod ſi non maior, ſed minor extiterit neceſſaria, non erit concluſio neceſſaria: puta, ſi dicamus, omne c b ex neceſsitate: & omne b a in actu, vel nullum b a in actu: dico quod non concluditur in hac complicatione, omne c eſſe a ex neceſsitate, aut non eſſe a ex neceſsitate, oſtenſio huius: qm̃, ſi fuerit poſsibile, ponamus quod omne c ſit a ex neceſsitate: ſed iam poſuimus omne c eſſe b ex neceſsitate: quare concludetur in figura tertia, aliquod b eſſe a ex neceſsitate: ſed iam poſueramus, omne b eſſe a non ex neceſsitate: quod fieri non poteſt, & nõ cohæret. Conſimiliter monſtrabitur, ſi poſuerimus propoſitionẽ maiorem negatiuam non neceſſariam. Hoc enim ſimiliter ẽt monſtrabitur ex quo c eſt pars ipſius b, & a prædicatur de omni eo, quod eſt pars ipſius b, & quod eſt totum nõ neceſſarium prædicatur etiam de c non neceſſario, poſtea quam eſt pars ipſius b. Manifeſtum etiam ex terminis concluſionem non eſſe neceſſariam: puta, ſi ponamus loco a motum, & loco b animal, ac loco c hominem: & dicamus, omnis homo eſt animal ex neceſsitate: & omne animal mouetur non ex neceſsitate: & concludetur, omnis homo mouetur non ex neceſsitate: niſi quod termini

Opinio Ariſ. ꝙ ſequať cõcluſio neceſſaria ex maiore neceſſaria, & minore inexiſtente: qm̃ minor eſt pars medij.

Si maior inexiſtens, minor fuerit neceſſaria, non neceſſaria, ſed de ineſſe cõcludeť cõcluſio.

asseuerant conclusionem non esse semper necessariam, uon autem quod non concludat necessariam omnino: quemadmodum asserat hoc syllogismus ad impossibile, & intētio dicti de omni. Syllogismi vero particulares in hac figura, hoc est concludentes conclusiones particulares ita se habent: quod, si propositio vniuersalis & maior fuerit necessaria, & conclusio erit necessaria: sin autem particularis, ac minor necessaria extiterit, & maior non sit necessaria, non erit conclusio necessaria: siue maior affirmatiua fuerit, siue negatiua: & monstratio huius erit monstratio syllogismorum vniuersalium: hoc est per dictum de omni, per impossibile, & per materias: & hoc, quoniam, si ponamus loco a motum, & loco b animal, & loco c album, complicabitur syllogismus: aliquod album animal ex necessitate; & omne animal motum non ex necessitate; & cōcluditur, aliquod album motum, sed non ex necessitate. Ex verbis itaq; Arist. planum sententiam suam esse in hac specie, vt modus conclusionis sequatur modū propositionis maioris: quoniam, si fuerit propositio maior absoluta, conclusio erit absoluta, & si necessaria extiterit, conclusio erit necessaria.

Opinio Aristo. est in mistis, vt modus conclusionis sequatur modum propositionis maioris.

Digressio. Nota Theophrastū, Eudemum, & Themistiū ab Arist. dissentientes. Prima ratio Theophrasti, & aliorū contra Arist. Scđa ratio, Tertia rō.

Theophrastus vero, atq; Eudemus ex antiquis peripateticis, & inter posteriores Themistius, qui eos secutus est, existimarunt quod modus conclusionis sequatur viliorem ex duobus modis, hoc est vt semper in tali complicatione sequatur propositionem absolutam: quoniam absoluta est vilior necessaria. Et porissimum, cui innituntur, est, quoniam arbitrantur, quod omne, in quo fuerit aliquid vt pars, & aliquid vt totum, ita se habebit, vt si aliquid vnum prædicetur prædicatione aliqua de toto, sequatur vt de parte etiam prædicetur cū hoc eodem modo. & consimiliter, si prædicetur etiam pars de re aliqua cum aliquo modo, oportebit vt totum quoque de re ista prædicetur cum hoc eodem modo: quoniam igitur in omni syllogismo est aliquid vt totum, & aliquid vt pars; si fuerit vna duarum propositionū absoluta, & altera necessaria, nihil prohibet, vt minor sit necessaria, & maior absoluta, aut maior necessaria & minor absoluta. Dixerunt, & si fuerit minor necessaria, erit aliquid vt pars, & aliquid vt totum: & medius quidem terminus vicem totius obtinebit, minor vero partis: quare, si aliquid prædicetur de toto, quod est terminus medius, prædicabitur etiam cum hoc eodem modo de parte, quæ est terminus minor. Quod si propositio necessaria maior extiterit, erit & in ipsa consimiliter aliquid vt pars, & aliquid vt totum; & maior quidem totius vicem obtinebit, medius vero partis; sequitur ergo si pars, quæ est terminus medius, prædicatur de minore extremitate cum aliquo modo, vt sit modus iste idem cum modo totius, quod est maior extremitas; idem inquam, quum prædicatur de ipsa; quare inquiunt isti, quomodocunq; res se habeat, oportet modum prædicationis in conclusione sequi modum propositionis absolutæ. Sed in hoc sermone est confusio manifesta; & hoc, quoniam consideratio totius, & partis in syllogismo, secūdum quod est syllogismus concludens in prima figura per dictum de omni, nimirum est in propositione minore; & propterea conditio ipsius est, vt sit affirmatiua; maioris autem conditio est vt sit vniuersalis, non autem vt sit affirmatiua; quod quā ita fuerit, non est consideratio totius & partis in propositione maiore, si inueniantur vt sint necessaria, aut non sint; sed oportet vt consideratio totius & partis existat in loco, in quo est conditio, vt syllogismus sit; hoc est totum & pars, quæ sunt in propositione minore; quod quum ita sit, modus conclusionis sequetur modum propositionis maioris, secundum quod existimauit Arist. Quod si illis etiam concesserimus partem, & totum considerari in vtraque propositionum, non oportebit nos ponere in loco considerationis totius & partis q̄ sunt in propositione minore, & in loco considerationis totius & partis quæ sunt in propositione maiore, vsquequo demus hoc iudicium super syllogismo.

Contra opi. Theophrasti, & aliorū se quētiū, q̄ ratio partis, & totius solū inuenit in propositione minore.

Soluit secundam rōnem.

Amplius, si consideretur pars in propositione maiore, non autem in minore, non erit syllogismus nisi per accidens; quoniam non oportet vt minor extremitas comprehendatur in prædicatione sub maiore propositione, quum non sit vniuersalis; & hoc per se manifestum est.

* A.d. Hoc

Et quod etiam dubitarunt, * Quoniam existimauerunt, modum conclusio-

A nis sequi debiliorem duorum modorum propositionis; quemadmodum res se habet in affirmatione ac negatione, id est quoniam si fuerit vna propositionum affirmatiua & altera negatiua, conclusio sequetur negatiuam, quæ est vilior; hoc est syllogismus imaginarius: & hoc, quoniam conclusio non sequitur propositionem negatiuam & non affirmatiuam, ex parte qua negatiua vilior sit affirmatiua, sed ex parte qua est negatiua; absoluta vero, si est vilior, est affirmatiua, non aũt negatiua; confusio igitur istius sermonis est per se manifesta.

aũt fecit eos errare.

Solutio primæ rõnis.

Quod etiam contendunt, est, quoniam in aliqua materia concluditur absoluta, & tamen minor est absoluta, & maior necessaria: vt in exemplo: omnis homo ambulat, hoc est in actu: & omne ambulans mouetur ex necessitate: igitur omnis homo mouetur, non tamen ex necessitate, & deceptio in hoc est, quoniã ambulans nõ mouetur ex necessitate, ex parte, qua est homo, sed ex parte qua est ambulans: quod si conditionem istam, quam in maiore accepimus, ponamus etiam in conclusione, erit necessaria; puta ex necessitate, omnis homo mouetur, ex parte qua est ambulans.

Soluit tertiã rationem.

Non oportet autem, vt aliquis ad hoc respondeat dicens, quod in hac complicatione cõclusio est absoluta, quum minor est absoluta & maior necessaria; quoniam in hac propositione necessaria non inuenitur dictum de omni, quod fecit vniuersaliter Arist. in hoc libro; & hoc, vt a prædicetur ex necessitate de
B omni eo, quod disponitur per b affirmatiue, siue disponatur per b in actu, siue ex necessitate, siue possibiliter; quoniam non est vtilitas in hac conditione, ni vera extiterit in omni materia; sed certe oportet vt hęc conditio vera sit in omni materia, Quod si induxerimus etiam per materias, planum nobis fiet, quod hoc, quod dicimus, omne, quod est b, est a ex necessitate, aut est a absolute, in aliqua materia significat, omne, quod est b in actu, est a ex necessitate, veluti quum dicimus, omne ambulans mouetur; & in aliqua materia significat, omne, quod est b in potentia aut in actu, est a ex necessitate, vt quum dicimus, omne motum est corpus. Consimiliter etiam disponitur enunciatio absoluta.

Excludit responsionem quorũdam, ostendẽs ꝙ maior necessaria cũ minori de ieße cõcludit necessariã per dictũ de oĩ.

Quod quum ita sit, dictum igitur de omni verum in omni materia in propositione necessaria & absoluta, est, vt a insit ex necessitate, aut absolute omne illi, quod est b in actu; quoniam in aliqua materia verificabitur de omni eo, quod est in potentia aut in actu b, & in aliqua de omni eo, quod est in actu tantum; quoniam, si a verificatur de omni eo, quod est b, in potentia, verificabitur etiã de omni eo, quod est in actu; & non conuertitur, hoc est si a verificatur de omni eo, quod est b in actu, vt etiam verificetur de omni eo, quod b in potentia. Et propter hoc oportet conditionem dicti de omni in necessarijs atque absolutis esse, vt maior extremitas prædicetur de omni eo, quod est medium in actu,
C hoc est de omni eo, de quo prædicatur terminus medius in actu non possibiliter; & propterea quum minor propositio extiterit possibilis, & maior necessaria aut absoluta, non erit syllogismus concludens secundum dictum de omni in omni materia, quemadmodum exponit Aristotel. in sequentibus; quoniam hoc vtique concludet per dictum de omni in aliqua materia, hoc est, in qua verificatur a absolute de omni eo, quod est b in actu aut in potentia; sed non intenditur hoc in loco, quod est propter materias. Et hoc est, in quo direxit Abumazar mentem suam contra Aristotele. Nanque in propositione possibili maiore reperitur conditio in omni materia, quam existimauit Abumazar in omnibus speciebus propositionum: & hoc, qm̃ quum dicimus, omne, quod est b, est a possibiliter, verificatur de omni eo, quod est in potentia, aut in actu; & propterea quũ fuerit maior possibilis, erit conclusio possibilis in quacunq; mistione; quemadmodum declarabitur in sequentibus. Quare non est cõditio dicti de omni in omnibus tribus propositionibus, hoc est absoluta, necessaria, & possibili, vna; veluti existimauit Abumazar, quum fuerit a prædicatũ in actu, aut ex necessitate, aut in potentia de omni eo, quod est b in quacunque ex tribus speciebus; hoc est aut possibiliter, aut ex necessitate, aut in actu. Neque est etiam conditio dicti de omni in hoc libro ea, de qua meminit Alex, vt a

Conditio dicti de oĩ in materia necessaria, & absoluta.

Nota quid Abumazar cõtra Ari. ꝺ dicto de oĩ.

Nota nõ eẽ cõditionem dicti de oĩ ĩ oĩbus ꝓpõnibus vnam & eandẽ; de hoc vide infra. c. 14. clarius.

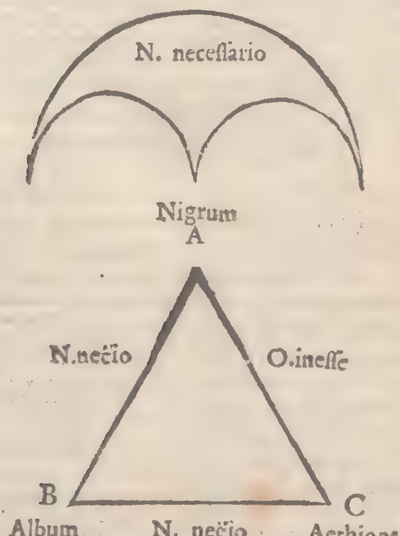
prædicetur ex necessitate, aut possibiliter, aut in actu de omni eo, quod est b D
in actu: quoniam, si res ita esset, non concluderet quæ constat ex ambabus possibilibus secundum dictum de omni: & hoc manifestum consideranti. Et inductio attestatur sententiæ Aristotelis; quoniam non est utilitas in conditione, quæ non potest super materias, secundum quod existimauit Abumazar: neque in conditione, quæ continet omnes species propositionum, secundum quod existimauit Alexander. Et ex hoc fit manifesta dubitatio, quæ accidit hominibus ex opinione Aristotelis in mistione possibilis cum necessaria & inexistente, secundum quod planum erit ex dicto nostro, quum deo volente ad hunc locum deuenerimus. Sed iam declaratum est, quod iudicium in mistione necessariæ & absolutæ est ad propositionem maiorem.

Contra Alexandrũ, qui putauit dictum de omni tenere in absolutis.

De mistis ex una necessaria, & altera absoluta in secunda figura. Cap. XI.

IN secunda autem figura si priuatiua quidem propositio vniuersalis sit, & necessaria, conclusio erit necessaria. Si autem prædicatiua, non necessaria. Sit enim primum priuatiua necessaria, & a b quidem nulli contingat, c autem insit tantum: quoniam ergo conuertitur E
priuatiua, & b nulli a contingit: a autem, omni c inest, quare nulli c contingit b: nam c sub a est.

Prima cõiugatio ex maiori de necessario, minori de inesse, quæ maioris conuersione ostenditur.

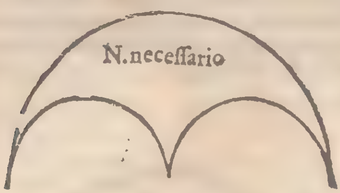
F

Similiter autem & si ad c ponatur priuatiuum: nam si a c nulli con

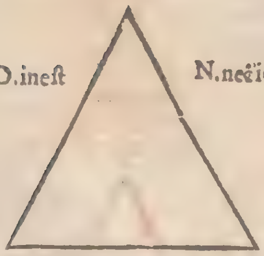
A tingit:& c,nulli a poterit inesse: autem, omni b inest, quare nulli eorum quæ sunt b, contingit c: fit enim prima figura rursum. non ergo neq; b, ipsi c,* conuertitur. n. similiter.

*Hic quoq; altera negationū superflua, subaudiendumq; , inesse cōtingit.

Scda coniugatio, q̄ ex minoris, & cōcl'onis cōuersione, & præmissarū transpositione ostendit.

B

C Si aūt prædicatiua propositio est necessaria, non erit conclusio necessaria: insit enim a, omni b ex necessitate, c aūt nulli insit tantū: cōuersa ergo priuatiua, fit prima figura. Ostēsum est aūt in prima, quoniam cū non est necessaria, quæ ad maiorem est priuatiua, nec cōclusio erit necessaria: quare nec in his erit ex necessitate:

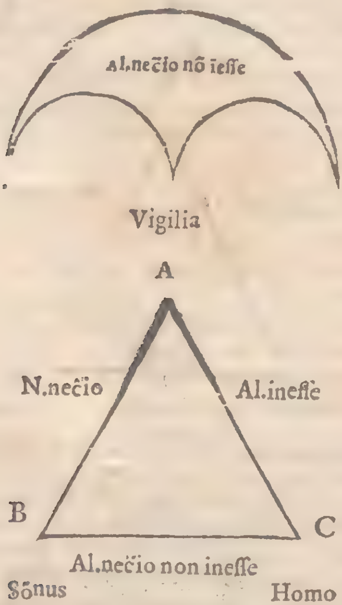
Coniugatio ex maiori d̄ inesse minori de necessario, quæ minoris cōuersione ostenditur.

Amplius aūt si conclusio est necessaria, accidit c, alicui a nō inesse ex necessitate: si enim b, nulli c inest ex necessitate, neq; c, vlli b inerit ex necessitate: b aūt, alicui a necesse est inesse, si quidem & a, omni b ex necessitate inerat: quare c, necesse est alicui a non inesse: sed nihil prohibet a hmōi accipere: cui omni, c contingat inesse. Amplius & si terminos ponentes sit ostendere, q̄m conclusio noo est necessaria simpliciter. & his existentibus, necessariū: Vt sit a animal, b verò homo, c aūt albū, & similiter propositiones sumptæ sint: cōtingit enim animal nulli albo inesse: non inerit ergo nec homo vlli albo, sed non ex necessitate. contingit enim hominem fieri album, non tn̄ donec

Deductio eiusdem per impossibile.

animal nulli albo inſit: quare cum hæc ſint, neceſſaria erit concluſio: ſimpliciter aũt non neceſſaria. Similiter autem ſe habebit & in particularibus ſyllogiſmis quando priuatiua quidẽ propoſitio, & vniuerſalis fuerit, & neceſſaria: & concluſio erit neceſſaria. Quando aũt prædicatiua vniuerſalis fuerit neceſſaria, priuatiua verò particularis nõ neceſſaria: non erit concluſio neceſſaria. Sit enim primum priuatiua, & vniuerſalis neceſſaria, & a b quidem nulli contingat ineſſe, c autem alicui inſit: quoniam ergo conuertitur priuatiua, & b nulli a continget ineſſe, a autem alicui c ineſt: quare ex neceſsitate alicui eorum, quæ ſunt c, non inerit b.

Coniugatio ex maiori ꝗ neceſſario minori de ineſſe negatiua ꝗ maioris cõuerſione oſtendit.

Rurſum ſit prædicatiua, & vniuerſalis, & neceſſaria, & ponatur ad b quidem prædicatiuum: ſi ergo a, omni b ex neceſsitate ineſt, c autem alicui non ineſt: quoniam non inerit b, alicui c manifeſtum, ſed non ex neceſsitate. Nam iidem termini erunt ad demonſtrationem, qui in vniuerſalibus ſyllogiſmis: ſed nec ſi priuatiua neceſſaria eſt particulariter ſumpta, erit concluſio neceſſaria. Nam per eoſdem terminos demonſtratio eſt.

A

*Dicit Alexan. quædã exemplaria habere hæc uerba, demõſtratio vno ſolo trãſumpto, qđ Albertus dicit, ſed aľr ordinãdi ſunt termini, ſumať pro homine moueri.
Alia negatiua particularis inutilis propoſitionibus quo ad modos.

B

De miſtione neceſſariæ & abſolutæ in figura ſecundæ.

SED in ſecunda figura, quum fuerit propoſitio negatiua neceſſaria, concluſio erit neceſſaria; ſi vero affirmatiua neceſſaria extiterit, non erit concluſio neceſſaria; ſit ergo primum vniuerſalis negatiua maior neceſſaria, & affirmatiua vniuerſalis minor abſoluta: puta in exemplo ſi dicamus, omne c eſt b in actu; & nullum a b ex neceſsitate; quoniam igitur negatiua conuertitur, redibit hæc ad ſpeciem primæ figuræ, in qua maior eſt negatiua neceſſaria, & minor abſoluta; quare concluſio proculdubio neceſſaria erit, ſecundũ quod declaratum fuit. Conſimiliter etiam hoc idem accidet, ſi ponatur minor negatiua vniuerſalis neceſſaria & maior abſoluta; quoniam conuertitur, nullum c b; & fit nullum b c ex neceſsitate; & omne a b abſolute; quare concluditur in prima figura, nullum a c ex neceſsitate, quemadmodum ſupra expoſuimus; &, quum conuerſa fuerit concluſio, redibit quæſitum. Quod ſi fuerit propoſitio affirmatiua neceſſaria, & negatiua abſoluta, concludetur abſoluta; quoniam negatiua abſoluta, quum conuertitur, efficitur maior in prima figura. Sed iam in hac declarauimus, ſi fuerit maior in prima figura non neceſſaria, quod concluſio erit nõ neceſſaria, ſed abſoluta; iam enim declaratum fuit per viam ad im-

C possibile, quod concluſio non eſt neceſſaria, ſed abſoluta, quum fuerit affirmatiua neceſſaria; & hoc, ſi poſuerimus, quod concluſio huius ſyllogiſmi ſit, nullum c eſt a ex neceſsitate; ſed iam in propoſitionibus huius ſyllogiſmi fuerat, quod omne c eſt b ex neceſsitate; quod ſi conuerterimus affirmatiuam vniuerſalem, fiet aliquod c b; & nullum c eſt a ex neceſsitate; concluditur ſecundum quod declarauimus in prima figura, quod aliquod b non eſt a ex neceſsitate; ſed iam poſueramus, quod a non eſt b abſolute; quare, ſi conuertamus, verum etiam erit, quod b non eſt a abſolute; quod ſi b non ſit a abſolute, iam erit poſsibile, vt omne b ſit a abſolute, quoniam abſoluta eſt de natura poſsibilis; ſed iam fuerat concluſio, quod aliquod b non eſt a ex neceſsitate, quod fieri non poteſt & non cohæret; & hac eadem declaratione palam fit, ſi neceſſaria affirmatiua maior extiterit, & negatiua abſoluta minor; & hoc, quoniam concludit duo contraria. Conſimiliter monſtratur ẽt per terminos, quod cõcluſio in his duabus ſpeciebus non eſt neceſſaria; puta, ſit loco a album; loco b animal; loco c homo; & componatur ſyllogiſmus ita; omnis homo ex neceſsitate animal; nullum album in actu eſt animal; & concluditur, nullus homo eſt albus; ſed hoc non eſt neceſſarium; quoniam homo poteſt & eſſe & non eſſe album; & ſecundum hoc etiam modus concluſionis in duobus ſyllogiſmis particularibus huius figuræ ſequitur modum propoſitionis ne-

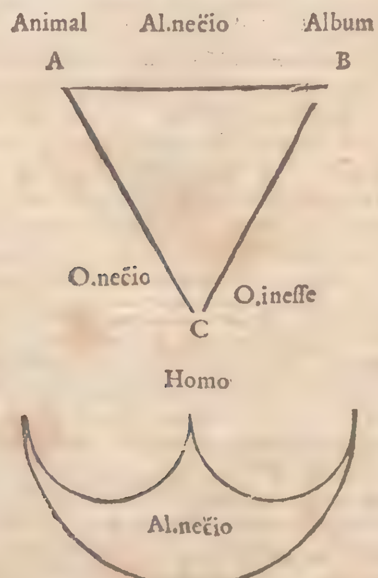
In ſcđa figura, ſi negatiua fuerit neceſſaria, erit cõclo neceſſaria; ſi affirmatiua, non erit concluſio neceſſaria; qm̃ non reuertiť ad primam ex maiori neceſſaria.
Abſoluta propoſitio eſt de natura poſsibilis.

gatiuæ:huius autem monstratio est hæc eadem,hoc est per cōuersionem & impossibile in loco,in quo fit impossibile duobus syllogismis vniuersalibus huius figuræ,& per eosdem etiam terminos.

De syllogismis mistis ex altera necessaria, & altera absoluta in tertia figura. Cap. XII.

IN postrema autem figura terminis quidem vniuersalibus ad medium, & prędicatiuis vtrisq; propositionibus,si vtralibet sit necessaria, & conclusio erit necessaria. Si autem hæc quidem sit priuatiua,illa verò prædicatiua, quando priuatiua quidem fuerit necessaria,& conclusio erit necessaria:quando autem prædicatiua, non erit necessaria.Sint enim primum vtræq; prædicatiuæ propositiones, & a & b omni c insunt,necessaria autem sit a c:quoniam ergo b,omni c inest: & c alicui b inerit, eo ꝙ conuertitur vniuersalis particulariter.Quare si a,inest omni c ex necessitate, & c alicui b: & a alicui b necessarium inesse:nam b,sub c est.Fit igitur prima figura.

Coniugatio ex maiori de necessario minori de inesse,uniuersalibus affirmatiuis

A Similiter aũt ostendetur:& si b c est necessaria, conuertitur enim c, alicui a: quare si omni c inest b ex necessitate, & a alicui b inerit ex necessitate. Rursum sit a c quidem priuatiua, b c vero affirmatiua, necessaria autem priuatiua: quoniam ergo conuertitur affirmatiua, erit c alicui b, a autem nulli c ex necessitate, neque a alicui b inerit ex necessitate: nam b sub c est.

Coniugatio ex maioride necessario minori de inesse vtribus, altera negatiua altera affirmatiua.

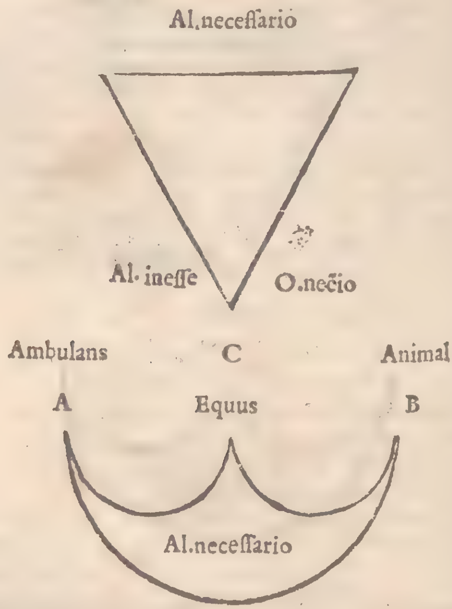
B

C

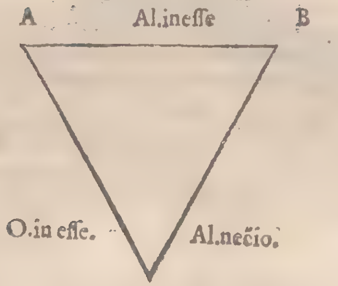
Si autem prædicatiua sit necessaria: non erit conclusio necessaria. Sit enim b c prædicatiua, & necessaria: a c autem priuatiua, & nõ necessaria: quoniam ergo conuertitur affirmatiua, inerit & c, alicui b ex necessitate. quare si a quidem, nulli eorum quæ sunt c inest, c autẽ alicui eorum, quæ sunt b, & a alicui eorum quæ sunt b, non inerit: sed non ex necessitate. Ostensum est enim in prima figura, quod priuatiua propositione non necessaria, nec conclusio erit necessaria. Amplius autem & per terminos sit manifestum: sit enim a quidem bonum, in quo b animal, c autem equus: ergo bonum quidem contingit nulli equo inesse: animal vero necesse est omni equo inesse: sed non necesse est aliquod animal, non esse bonum, siquidem contingit omne esse bonum. aut si non hoc possibile: sed vigilare, vel dormire terminum ponendum. omne enim animal susceptibile est horum, si igitur termini vniuersaliter ad medium sint: dictum est, quã-

do erit conclusio necessaria. Si autem hic quidem vniuersalis, ille vero particularis, prædicatiuus vterque: quando vniuersalis fuerit necessarius,& conclusio erit necessaria. Demonstratio autem eadem quæ & prius: conuertitur enim & particularis affirmatiua. si ergo necesse est b omni c inesse, a autem sub c est: necesse est b alicui a inesse. si autē b alicui a: & a alicui b inesse necessarium, cōuertitur enim.

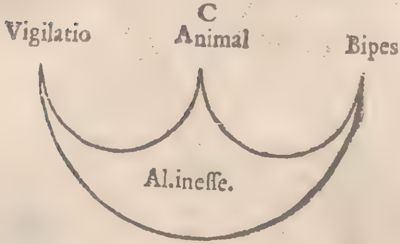
Coniugatio ex maiori de inesse, minori necessaria particularis affirmatiua.

Similiter autem & si a c, sit necessaria vniuersalis: nam b sub c est. Si autem particularis est necessaria, non erit conclusio necessaria. Sit enim b c particularis & necessaria: a autem insit omni c, non tamen ex necessitate: conuersa ergo b c prima fit figura, & vniuersalis quidem propositio non necessaria, particularis, autem necessaria: quando autem sic se habebant propositiones, non erat conclusio necessaria, quare nec in his. Amplius autem & ex terminis manifestum. Sit enim a quidem vigilatio, b autem bipes, in quo autem c, animal. ergo b, alicui c necesse est inesse: a autem omni c contingit, & a non necessario b: non enim necesse est aliquem bipedem dormire, vel vigilare.

Coniugatio altera ex maiori de ineſſe minori neceſſaria affirmatiua particularis.

Similiter autem per eoſdem terminos oſtendetur etiam, ſi a c ſit particularis, & neceſſaria. Si autem hic quidem terminorum ſit prædicatiuus, ille priuatiuus, & neceſſarius: quando vniuerſalis fuerit priuatiuꝰ, & neceſſarius, & cõcluſio erit neceſſaria. Si.n.a nulli c ex neceſsitate cõtingit, b aũt alicui c ineſt: neceſſe eſt a alicui b nõ ineẽ.

Coniugatio ex minori negatiua vl'i de neceſſario, minore affirmatiua particulari ð ineſſe.

Quando autem affirmatiua neceſſaria ponetur vel vniuerſalis, vel particularis, vel priuatiua particularis: non erit concluſio neceſſaria. Nam alia quidem eadem quæ & in prioribus dicemus. Termini autẽ cum vniuerſalis quidem affirmatiua eſt neceſſaria, vigilatio, animal, homo, medium, homo.

Coniugatio ex maiori negatiua particulari de in eſſe minori affirmatiua vniuerſali & neceſſario.

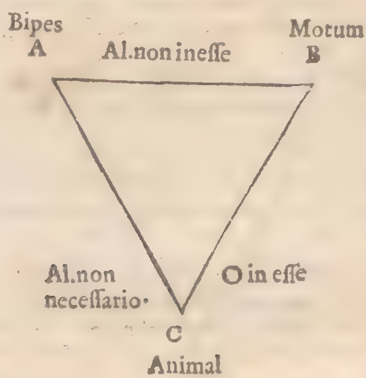
Cum autem particularis prædicatiua necessaria, vigilatio, animal album: animal enim necesse est alicui albo inesse: vigilatio autem cõtingit nulli: & non necesse est alicui animali non inesse vigilationem.

Coniugatio ex maiori negatiua vl'i q̃ in esse, minori affirmatiua particulari de necessario.

Quando autem priuatiua particularis est necessaria: bipes, motus, animal, medium animal.

Coniugatio ex maiori negatiua particulari de necessario, minori affirmatiua vl'i de inesse.

A Manifestū igitur quoniā * inesse quidem non est syllogismus, si vtræque propositiones non sunt in eo quod est inesse: necessarii vero est, & altera solum existente necessaria. In vtrisque autem & affirmatiuis, & priuatiuis existentibus syllogismis, necesse est alterā propositionē similē esse conclusioni. dico autem similem, si inesse quidem, existentem: si autem necessaria, necessariam. Quare & hoc palā, quoniam non erit conclusio neque necessaria, neque inesse: non sumpta vel necessaria, vel quæ inesse significet propositione. Igitur de necessario quomodo fit, & quam differentiam habeat ad inesse, sufficienter pene dictum est.

* Inesse hic genitiui locū tenet.

IN tertia vero figura modus conclusionis semper sequitur propositionē, quæ non conuertetur: quoniam propositio hæc in potentia est propositio maior in figura prima: sed iam declaratum fuit, ꝙ modus conclusionis in prima figura sequitur propositionē maiorē: & hoc est contrariū dispositioni, quæ est in secūda figura: quoniam ipsa modus conclusionis sequitur modū propositionis quę
B cōuertit: quia propositio, quę cōuertit hac in figura, est in potētia maior in figura prima: & hoc, qm̄ minor in scd̄a figura est eadē, quę & ī prima, & maior in ipsa cōuertit: maior aūt in figura tertia est eadē, quę & in prima figura, & minor cōuertit: & ordo iste disponit scd̄m ꝙ mōstratur cōclusio sua per cōuersionē, & id, quo mōstrat per positionē: & qm̄ potētia specierū, quæ mōstrant per positionē, est ēt potētia specierū, quę mōstrantur per cōuersionē: qd, quū pœnitus certū extiterit, si ponātur duę ꝓpositiones secūdū dictū Arist. vniuersales affirmatiuę, vtra ipsarū fuerit necessaria, iā cōclusio erit necessaria: & hoc, quū cōuerterimus absolutā vniuersalē scd̄m partē, & fiet in figura prima ea, quę habet maiorē vl'em necessariā, et minorē absolutā in parte, et cōcludet cōclusionē necessariā in parte, scd̄m qd expositum fuit. Sin aūt ea, quā cōuertimus, fuerit minor in hac figura, hoc est, quū maior sit necessaria, dispositio in hoc est manifesta. hoc est, qm̄ cōcludit sine cōuersione conclusionis. Quod si cōuertamus maiorē, quæ sit absoluta, & sit minor hac in figura vniuersals necessaria, monstrabit hoc per duas cōuersiones, per cōuersionē propositionis, & cōuersionem cōclusionis: scd̄m ꝙ expositū fuit. Quod si vna vniuersaliū affirmatiua fuerit & altera negatiua, modus cōclusionis necessario sequetur modum negatiuę: qm̄ affirmatiua cōuertetur, & erit negatiua maior in prima figura: quę si fuerit ne-
C cessaria, cōclusio ēt erit necessaria, secūdū id, qd expositū fuit: si vero fuerit absoluta, & cōclusio erit absoluta. Quod si fuerit vna duarū ꝓpositionū in hac figura, hoc est in cōcludēte vniuersalis, & altera particularls, & fuerint affirmatiuę, sequet cōclusio vniuersalē ex ipsis: qm̄ ea est, quæ nō cōuertitur in hac figura: si. n. conuerteretur, esset syllogismus ex duabus particularibus: sed iā declaratū fuit, ꝙ nō cōcludit: postea igit quā non cōuertitur, erit maior in prima figura. Sin aūt extiterit vna ipsarū affirmatiua, & altera negatiua, modus cōclusionis sequetur modū negatiuę: qm̄ negatiua, si fuerit hac in figura vniuersalis, erit maior in prima figura: ꝓpterea qd fieri nequit, vt minor in prima figura sit negatiua: si vero fuerit particularis potētia sua scd̄m declarationē positionis, est potētia vniuersalis negatiuę secundū id, quod declaratum fuit in positione.

Cōplicatio inexistentis ex necessarijs in figura tertia.

In tertia figura cōclusio sequitur modū propositionis, quę nō cōuertit: qm̄ prima fit maior ī vltima figura.

In negatiuis vl'ibus, si negatiua fuerit necessaria, erit conclusio necessaria: si affirmatiua, non erit.

De contingenti & contingentium propositionum conuersionibus.

CAPVT XIII.

DE CONTINGENTE aūt post hæc dicemus: quādo, & quomodo, & per quæ erit syllogismus. Dico autē contingere, & contingens: quo non existente necessario, posito autē inesse, nihil erit propter hoc impossibile. Nā

Vide 2. peri herme. ca. 3.

necessarium æquiuoce contingere dicitur. Quoniam aũt hoc est cõtingens, manifestũ ex affirmationibus, & negationibus oppositis. Nam non contingit esse, non possibile esse: & impossibile esse, & necesse est non esse: vel eadem sunt, vel sequũtur seinuicẽ: quare & opposita his contingit esse & non impossibile esse, & non necesse non esse: eadẽ erunt, vel sequentia seinuicem. De omni enim affirmatio, vel negatio vera. Erit ergo cõtingẽs nõ necessarium, & non necessarium contingens. Accidit autem omnes, quæ secundum contingere sunt propositiones, conuerti sibiinuicem: dico autem nõ affirmatiuas negatiuis, sed quæcunque affirmatiua habent figuram secundũ oppositionem: vt ea quæ est contingit esse, ei quæ est contingit non esse: & ea quæ est contingit omni, ei quæ est contingit nulli, vel non omni & quæ alicui, ei quæ* non alicui: eodem autem modo & in aliis. Quoniam enim quod est contingens, non est necessarium, & quod nõ est necessarium, possibile est non esse: manifestum quoniam si contingit a inesse b, contingit & non inesse: & si omni contingit inesse, & omni contingit non inesse. Similiter autem & in particularibus affirmationibus: nam eadem demonstratio. Sunt autem huiusmodi propositiones, prædicatiuæ: nam contingere ei quod est esse, similiter ponitur, quemadmodum dictũ est prius.* Determinatis autem his, rursum dicimus quoniam contingere duobus modis dicitur. Vno quidẽ quod plerunque fit, & deficit necessarium: vt canescere hominẽ, vel augeri, vel minui, vel omnino quod natũ est esse. Hoc enim non continuum habet necessarium, eo q non semper est homo: cum tamen homo est, aut ex necessitate, aut in pluribus est. Alio autem modo, infinitum quod & sic, & non sic possibile: vt animal ambulare, vel ambulante fieri motum terræ: vel omnino quod casu: fit nihil enim magis sic natum est, vel econtrario. Conuertitur ergo & secundum oppositas propositiones vtrunque contingens, non tamẽ eodem modo: sed quod natum quidem est esse, ei quod non ex necessitate esse. sic enim contingit non canescere hominem. infinitum autem ei, quod nihil magis sic, vel illo modo. Disciplina autem, & syllogismus demonstratiuus, ex infinitis quidem non est, eo quod inordinatum est medium: ex iis vero, quæ nata sunt esse, pene orationes, & considerationes fiũt de sic contingentibus: ex illis autem possibile quidem est fieri syllogismum: non tamen solet quæri. Hæc ergo definientur magis in sequentibus: nunc autem dicemus, quando, & quomodo, & quis erit syllogismus ex contingentibus propositionibus.

Quõ conuertãtur propositiones de contingẽti.

* Pro alicui non.

* In scdo Peri hermenias.

Definitio possibilis. Hic sumit philosophus posse vt cõprehẽdit id, quod est in actu, et quod in potentia.

Dixit, Oportet autem nunc, vt dicatur, quando erit syllogismus ex propositionibus possibilibus, & quomodo erit, & in quo erit. Possibile igitur vniuersaliter est, quod non est necessarium: quodque quum ponitur esse, non accidit ex hoc impossibile: & vult per possibile hoc in loco illud, quod comprehendit rem existentem in actu, & priuatam: & per necessarium, omnes species, de quibus dicitur necessariũ, hoc est necessariũ abso-

A lutum & necessarium relatum ad tempus aliquod, siue præteritum, siue præsens, siue futurũ: & ad futurũ: non id, de quo dr̃ necessariũ per ęquiuocationẽ: hoc.n. est possibile, cuius intẽdimus hic definitionẽ tradere. Quodq; hęc sit definitio possibilis, apparet ex eo, qđ nõ possunt duo cõtradictoria simul esse vera: qm̃ hoc, qđ dicimus, nõ possibile est esse, & ipossibile est esse, & necesse est nõ esse, cõtradicit huic, qđ dicimus, possibile est esse, nõ impossibile est esse, nõ necesse est non esse: & ista sequunt̃ seinuicẽ: hoc est ex hoc, qđ dicimus, nõ possibile est esse, sequit̃ qđ dicimus, impossibile est esse, & qđ dicimus, necesse est non esse: queadmodũ ex hoc, qđ dicimus, possibile est esse, sequitur non impossibile est esse, & nõ necesse est nõ esse. Quod, quũ ita sit: & oporteat, vt de omni dicat̃ aut negatio, aut affirmatio: de hoc igit̃, qđ dicimus possibile est esse, oportet vt verificetur nõ necesse est esse, posteaquã falso de ipso dr̃ necesse est esse. Et ,pterea cõuertitur hoc, vt dicamus, oẽ possibile nõ est necessariũ, & qđ nõ est necessariũ, & qđ non est necessariũ est possibile: & pp hoc vr̃, quod genus huius definitionis sit illud, quod significat dictio, qđ: & hoc est res cõprehendẽs inexistẽs & priuatũ, queadmodũ diximus: & differẽtia sua est, qđ dicimus, nõ est necessariũ. Et qđ in ea addit̃, qđ quum ponitur esse, ex eo nõ sequit̃ impossibile, est propriũ ex proprijs possibilis, non differẽtia ex differẽtijs ipsius.

Declaratio definitionis possibilis.

Nõ necessariũ cõuertit̃ cũ possibili.

Nota qđ sit propriũ possibilis.

B Et ista ex sñia Abumazaris in hac definitione: ipse.n. existimat, qđ hoc dictũ sit differẽtia vltima in definitione: ita qđ intelligatur qđ dicimus, nõ est necessariũ, quod inuẽtio sua nõ est necessaria i futuro, queadmodũ eclipsis lunę: & qm̃ nõ esse verificat̃ de impossibili, propterea addit̃, quũ ponitur esse, nõ accidit ex hoc impossibile: & pp hoc erit genus possibilis, priuatũ: differentia vero ipsi propria est hæc, si ponitur esse, non accidet ex ipso impossibile: & hæc est opinio plurimorũ expositorũ ex peripateticis. Propriũ aũt ,ppositionũ possibiliũ est, vt affirmatiuę sequãtur negatiuas, & negatiuæ affirmatiuas, hoc est negatiuas possibiles, nõ negatiuas possibiles: & sunt illæ, quę affirmãt possibilitatẽ, & negãt inuentionẽ, nõ aũt quę negãt possibilitatẽ: qm̃ hę cõtradicũt possibilibus, scd̃m qđ expositũ fuit in enarratione περὶ ἑρμηνείας. & hoc, qm̃ ex eo, qđ dicimus possibile est esse, sequitur quod dicimus, possibile est nõ esse: hęc nanq; est natura possibilis, hoc est vt sit aptũ natũ esse & nõ esse: & hæc cõsequẽtia inuenit̃ in oĩbus speciebus oppositorũ, quę sunt in hac materia: & hoc, qm̃ ex eo, qđ dicimus, possibile est inesse omni, sequit̃ possibile est inesse nulli: & ex hoc, qđ dicimus, possibile est inesse alicui, possibile est nõ inesse alicui: & in contrariũ horũ duorũ. At demõstratio super hoc est: qm̃ possibile non est necessariæ inuẽtionis: & qđ possibile est esse, possibile est nõ esse, quũ non sit necessariũ non esse.

Alia expõ definitionis possibilis, secũdũ expositionem Albumazaris, & aliorũ.

Propriũ est ,ppositionũ possibiliũ, vt affirmatiuę sequãtur negatiuas, et negatiuę affirmatiuas.

Demonstratio, ꝙ ĩ propositionibus possibilibus affirmatiuas sequãtur negatiuę, & econtra.

C Propositiones aũt, quas hic posuimus negatiuas, reuera sunt affirmatiuę indefinitæ, secundũ quod declaratũ fuit in libro περὶ ἑρμηνείας: qm̃ dictio non, nõ coniungitur in ipsis cũ modo, sed cũ dictione inuẽtionis: & hoc queadmodũ quod coniungitur cũ prędicato in enuntiationibus nõ modalibus. Possibile aũt trifariã dr̃, vno modo possibile vt in plus, vt canescere hominem in senectute, & pubescere in tpe adolescẽtiæ. Secũdo possibile in minus, & hoc est oppositũ possibili vt in plus, vt qđ non canescat homo in senectute, & non pubescat in tpe adolescẽtię. Tertio possibile scd̃m æqualitatẽ, qđ ęque possibile est esse & non esse, veluti dilaniare hunc pannũ, aut non dilaniare. Possibile vero æqualiter ita se habet, vt affirmatiua sequatur negatiuã, & negatiua affirmatiuã æqualiter. Quod aũt est in plus, ita se habet vt affirmatiua ipsius sequat̃ negatiuã in minus, & negatiua ipsius affirmatiuã in minus, qđ vero est in minus, sic se habet, vt affirmatiua ipsius sequat̃ negatiuã, & negatiua affirmatiuã secundum plus, quoniam enim possibile est, vt homo canescat secundum plus in senectute possibile etiam erit, vt non canescat in ipsa secundum minus. De possibili igitur secundum minus & possibili æqualiter non agit ars demonstratiua, sed de ipsis agunt artes multæ, quemadmodum oratoria agit de possibili æqualiter: & ars augurandi, & ars excantandi pertractant de possibili secundum minus. Sed intentio in pręsentia est dicere quõ scire possimus, qñ est, & qñ non est syllogismus ex propositionibus possibilibus absolu-

Diuisio possibilis.

De poſsi secũdũ minus & ęqualiter non agit ars demõstratiua, sed aliæ quædam.

Intētio huius libri est loqui de propositionibus posibilibus secundū qđ potes absolute, de vero posibili, nō descēdēdo tñ ad spēs eius, quō fiāt ex eis syllogismi.

te, hoc est secundū quod sunt posibiles, aut in plus, aut æqualiter, aut minus: qm̄ hoc in libro cōsideramus de forma, nō aūt de materia syllogismi.

De sillogismis ex ambabus de cōtingēti in prima figura. Cap. XIIII.

QVONIAM aūt cōtingere hoc huic inesse, dupliciter est accipere: aut.n. cui inest hoc, aut cui contingit ipsum inesse: nám de quo b a contingere, horū alterū significat aut de quo dicit b, aut de quo contingit dici: de quo autē b, a contingere: aut omni b posibile inesse a, nihil differt. Manifestū igitur quoniā dupliciter dicet, a omni b inesse cōtingere. Primū ergo dicemus si de quo c contingit b, & de quo b contingit a: quis erit, & qualis syllogismus: sic enim vtræque propositiones sumuntur secūdū contingere: quando autem de quo b est, contingit a: hæc quidem inesse, illa vero contingens: quare a similibus figuris incipiendum quemadmodum & in aliis.

Quale sit dictū de omni in propositionibus cōtingētibus.

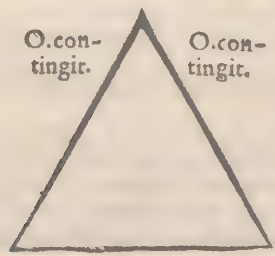
Quando ergo a, contingit omni b, & b omni c, syllogismus erit perfectus, quoniā a cōtingit omni c inesse. Hoc aūt manifestum est ex definitione: nam contingere omni inesse sic dicebamus.

Prima coniugatio vtilis.

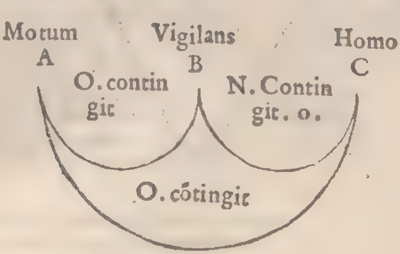
Similiter aūt & si a quidē contingit nulli b: b autem omni c, quoniam a contingit nulli c. Nam de quo b contingit, a non cōtingere: hoc erat nullum dimittere sub b contingentium.

Secunda coniugatio vtilis.

Quando

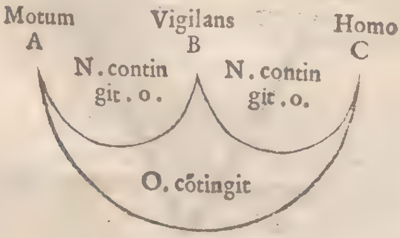
A Quando autem a contingit omni b, b autem nulli c, per sumptas quidem propositiones nullus fit syllogismus: conuersa autem b c secundum contingere, fit idem quemadmodum & prius: quoniã enim contingit b nulli c inesse, contingit & omni inesse. Hoc autem dictum prius. Quare si b quidem omni c, a autem omni b, rursum idem fit syllogismus.

Tertia coniugatio vtilis nõ ex se sed ob minoris cõuersionẽ.

B

Similiter autẽ & si ad utrasq; propositiones negatio ponatur cũ contingere (dico autem, vt si a contingit nulli b, & b nulli c) igitur per sumptas quidem propositiones nullus fit syllogismus: conuersus autem rursus idem erit, qui & prius.

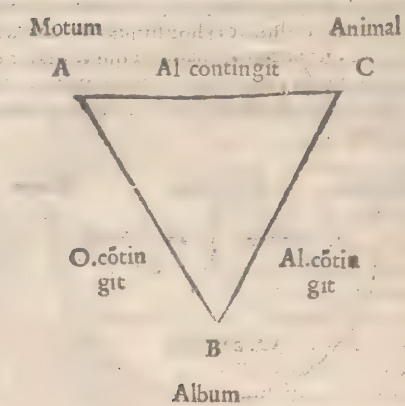

C

Quarta coniugatio vtilis per vtriusq; propositionis cõuersionem.

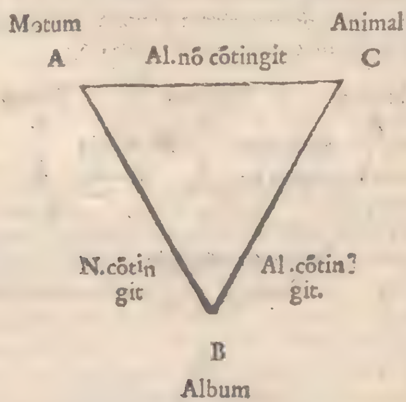
Manifestum est igitur quoniam negatione posita ad minorem extremitatem, vel ad vtrasque propositiones, aut non fit syllogismus, aut fit quidem, sed non perfectus: ex conuersione enim fit necessarium. Si autem hæc quidem propositionum vniuersalis, illa verò particularis sumatur, ad maiorẽ quidem extremitatẽ posita vniuersali, syllogismus erit ꝑfectus. Nã si a omni b cõtingit, b aũt alicui c cõtingit: a alicui c cõtingit hoc aũt manifestũ ex definitione cõtingẽtis.

Quinta con iugatio vtilis.

Rursum si a contingit nulli b: b autem, contingit alicui c inesse: necesse est a cōtingere alicui c nō inesse. Demonstratio aūt eadem, quæ in his.

Sexta coniugatio vtilis.

Si autem priuatiua sumatur particularis propositio, vniuersalis autem affirmatiua, positione autem similiter se habeant (vt a quidem, omni b contingat: b autem, alicui c contingat non inesse) per sumptas quidem propositiones nō fit manifestus syllogismus: conuersa autem particulari, & posito b, alicui c cōtingere inesse, eadem erit conclusio quæ & prius, quemadmodū in iis quę ex principio.

A Si autem quæ ad maiorem extremitatem particularis ſumatur, quæ ad minorem vniuerſalis, ſiue vtræq; ſumantur affirmatiuæ, ſiue priuatiuæ, ſiue non ſimilis figuræ, ſiue utræque indefinitæ, vel particulares: nullo modo erit ſyllogiſmus. Nihil enim prohibet b tranſcendere a, & non prædicari de æquis: in quo enim b trãſcendit a, ſumatur c: huic neq; omni, neq; nulli, neq; alicui, neq; non alicui contingit a ineſſe: ſiquidem conuertuntur ſecundum cõtingere propoſitiones, & b pluribus contingit quàm a ineſſe. Amplius autem ex terminis manifeſtum eſt: nam ſic ſe habentibus propoſitionibus, primum poſtremo & nulli contingit, & omni ex neceſsitate ineſſe. Termini autem communes omnium, ineſſe quidem ex neceſsitate, animal, album, homo: non contingere vero, animal, album, veſtis. Manifeſtum igitur quoniam hoc modo habentibus ſe terminis, nullus fit ſyllogiſmus: nam omnis ſyllogiſmus vel eius quod eſt ineſſe eſt, vel ex neceſsitate, vel contingere: non eſt autem eius quod eſt ineſſe, neq; neceſſarii, manifeſtum quoniam nõ eſt: nam affirmatiuus interimitur priuatiuo, & priuatiuus affirmatiuo: relinquitur ergo eius quod contingere eſſe, hoc autem impoſsibile. Oſtenſum eſt.n. quoniam ſic ſe habentibus terminis, & omni poſtremo primum neceſſe ineſſe, & nulli contingere ineſſe: quare non erit eius quod eſt contingere ſyllogiſmus: nam neceſſarium non erat contingens. Manifeſtum autem & quoniam cum vniuerſales ſunt termini in contingentibus propoſitionibus, ſemper fit ſyllogiſmus in prima figura, ſiue ſint prædicatiui, ſiue priuatiui. Verum ex prædicatiuis quidem perfectus, ex priuatiuis autem imperfectus. Oportet autem contingere ſumere non in neceſſariis, ſed ſecundum dictam definitionem: aliquoties autem latet huiuſmodi.

Sexta coniugatio vtilis per conuerſionẽ minoris.

Oĩum particulariũ, aut indefinitarũ inutilium cõiugationum cõe exemplum.

B (marginal letter at "eſſe, neq; neceſſarii")

POſtea igitur quam hoc iam eſt ſtabilitum, loquamur de ſyllogiſmis, qui componuntur ex propoſitionibus poſsibilibus in prima figura: & incipiamus primo ab vniformibus, poſtea a miſtis: & dicamus quod numerus ſyllogiſmorũ C perfectorum concludentium in hac materia, eſt idem cum numero ſyllogiſmorũ concludentium in materia abſoluta et neceſſaria: et hoc, quoniam ſi ponamus, omne quod eſt c eſt b poſsibiliter: & omne quod eſt b eſt a poſsibiliter: ſequetur quod omne quod eſt c eſt a poſsibiliter: & hoc planum conſimiliter ex diſpoſitione dicti de omni, aut negationis ab omni: & hoc, quoniam diſpoſitio eius, quod dicimus, omne b eſt a poſsibiliter, ſignificat quod omne illud, quod diſponitur per b poſsibiliter, aut in actu: hoc eſt, omne illud, quod eſt b in potentia aut in actu, eſt a poſsibiliter, id eſt, quod a de ipſo poſsibiliter dicitur: quum itaque poſuerimus, quod c diſponitur per b poſsibiliter: ſequitur, vt a ſit in c poſsibiliter: et cõſimiliter ſi maior fuerit vniuerſalis negatiua, & minor affirmatiua vniuerſalis: vt ſi dicamus, omne c eſt b poſsibiliter: & nullum b eſt a poſsibiliter: ſequitur itidem ex eo, quod a eſt pars poſsibiliter ipſius b, vt a negetur poſsibiliter ab omni c. Quod ſi ex duabus propoſitionibus maior vniuerſalis fuerit affirmatiua & minor negatiua, non erit ſyllogiſmus: quoniam non erit in ipſis conditio dicti de omni, hoc eſt vt ſit minor extremitas diſpoſita per medium, id eſt diſpoſita per medium diſpoſitione affirmationis, ſecundum id, quod dictum eſt: ſed iam erit ſyllogiſmus, eo quod propoſitio affirmatiua hac in materia ſequitur ex negatiua: ſed non erit perfectus: quoniam monſtratio ſua

Cõplicatio poſsibilis in prima figura.

Hic incipit loq de ſylls ex vniformibus de contingenti.

Nota q̃le ſit dictum de oĩ in ꝑpõnib' de poſsibili.

Ex maiorẽ affirmatiuã cõtingentẽ, & minorẽ negatiuã nõ fit ſyllogiſmus in prima, niſi ad affirmatiuã reducat

est per rem additam dispositioni dicti de omni : & hoc est , quod vocauit Aristo. hac in materia conuersionem : & hoc, quoniam si ponamus loco propositionis negatiuę eam , quæ ex ipsa sequitur , id est affirmatiuam, tunc sequitur vt ex hac efficiatur species prima huius figuræ , quæ constat ex ambabus vniuersalibus affirmatiuis . Maxima vero vtilitas, quæ inuenitur in huiuscemodi syllogismis, est , quum fuerit vniuersalis negatiua secundum minus , quoniam conuertitur in eam , quæ est secundum plus , quæque plus facit . Et consimiliter , quum fuerint propositiones vniuersales in hac figura negatiuæ, nō erit syllogismus perfectus : quoniam non inuenitur in ipsis dispositio dicti de omni : sed iam erit syllogismus perfectus, quum ambas negatiuas conuerterimus ad affirmatiuas sequentes ex ipsis, aut conuerterimus negatiuam minorem ad affirmatiuam sequentem ex ipsa. Maxima autem vtilitas, quæ inuenitur in hac conuersione est, quū fuerint negatiuę secundum minus: quoniam huiuscemodi syllogismi conferunt dialecticæ : & est cautela bona in ea arte: & hoc, quoniam interrogans, intendit, vt admittantur propositiones secundum plus , vt ex ipsis concludat affirmatiuam secundum plus: & timet si inter interrogandum monstrauerit aliquid super propositionibus concludentibus istam conclusionem, ne admittat respondens: & ideo interrogat negatiuas secundum minus, non enim sentiet quod sequitur ex hoc , & admitet eas.

Syl. huius mistiōis valde vtiles sūt in dialectica

Cautela dialectica.

Quod si vna duarum propositionum extiterit vniuersalis & secunda particularis, & vniuersalis sit maior & particularis minor, si minor fuerit affirmatiua, erit syllogismus perfectus, siue maior extiterit vniuersalis negatiua, siue affirmatiua: & hoc planum est ex dispositione dicti de omni : quod si minor fuerit negatiua, non erit syllogismus perfectus: sed erit imperfectus, quum minorem conuerterimus ad affirmatiuam, quæ ex ipsa sequitur.

Syllogismi particulares ex ambabus de contingēti .

Quod, si maior propositio extiterit particularis, & minor vniuersalis, non erit syllogismus omnino, neque perfectus, neq; imperfectus, siue fuerint simul affirmatiuæ, aut simul negatiuæ: aut vna ipsarum affirmatiua, & altera negatiua: & hoc, quoniam in ipsis nō inuenitur dispositio dicti de omni, neq; per conuersionem , neque ex substantia propositionum: & hoc, quoniam si dicamus, omne c b, & aliquod b a: nihil prohibet , vt b intret sub aliquod, quo a transcendit b, hoc est, quo negatur ab a negatione necessaria : quare non sequitur propter hoc , vt sit omne c a possibiliter, & etiam vt non sit in aliquo ipsius possibiliter : quoniam , si non fuerit , omne c a possibiliter , non erit verum , quod nullum c sit a possibiliter . Consimiliter , ni verum etiam fuerit, quod aliquod c est a possibiliter , non erit etiam verum , quod aliquod c non est a possibiliter . Iam igitur monstratum est quod omnes istę species non concludunt , siue fuerint particulares simul , siue maior particularis & minor vniuersalis , ex terminis . Quoniam hi concludunt aliquando affirmatiuam & aliquando negatiuam , hoc est negatiuam necessariam, & affirmatiuam necessariam . Termini autem concludentes affirmatiuam , homo, album, animal : & hoc , quoniam aliquis homo est album possibiliter : & aliquod album animal possibiliter : & conclusio , quod aliquis homo est animal ex necessitate . Concludentes vero negatiuam , pannus, album , animal : & hoc, quoniam aliquis panus est album possibiliter : & aliquod album animal possibiliter : & conclusio , quod nullus pannus est animal. Et consimiliter accidit, quum accipimus minorem vniuersalem , quemadmodum si dicamus , omnis homo potest esse album : & aliquod album potest esse animal: & omnis homo animal: & omnis panus potest esse album : & aliquod album potest esse animal : & nullus pannus est animal , quæ est conclusio .

Syllogismi ex contingētibus inutiles .

Quum igitur termini accepti in hac compositione aliquando significent affirmatiuam necessariam, & aliquando negatiuam necessariam, monstratur quod hęc complicatio non est syllogismus omnino ad conclusionem ex conclusionibus cuiuscunque materiæ, hoc est, siue ponatur absoluta, siue necessaria, siue possibilis : & hoc , quoniam dum concludit aliquando negatiuam necessariam, & aliquando affirmatiuam necessariam, significat quod nō concludit conclusionem aliquam necessariam : & quoniam concludit necessariam, significat quod non concludit conclusionem absolutam , neque possibilem : quoniam absoluta & possibilis non sunt necessariæ . Sunt igitur syllogismorum com

Ostendit, q̄ re concludētes ex terminis affirmatiuā necessariam, & negatiuam necessariam, sunt prorsus inutiles.

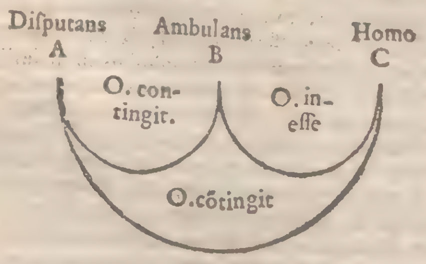
A cludentium hac in figura, & in hac materia species octo, quum non numeratur indefinita præter particularem: quatuor perfectæ, & hæ sunt, quæ in alijs etiã materijs concludunt: & quatuor imperfectæ, & hæ sunt appropriatæ huic materiei. Quod autem dixit Themistius, quod in his quatuor imperfectis non est vtilitas penitus: nanque, si negatiuæ extiterint & posuerimus ipsas a principio secundum plus, conuertentur ad eas, quæ sunt secundum minus: sed hæ ad artem nihil omnino faciunt: sin autem propositiones istæ fuerint secundum minus, non fiet de ipsis quæstio in arte aliqua ex artibus, quæ ponunt propositiones in quæstionem, neque ponuntur etiam principium in artibus facientibus questionẽ. Dictum inquam hoc est impossibile: quoniam iam exposuimus modum, secundum quem fiunt, & secundum quem conferunt arti dialecticæ: hoc dicimus, si admiserimus, quod ars non faciat propositiones secundum minus: quoniam verisimile est, vt qui de hac natura inquirit, ipsas etiam faciat. Et hæc est actio scientiæ diuinæ.

Syllogismi cõcludentes in prima figura ex vniformibus de contingenti sunt octo: q̃tuor perfecti & quatuor imperfecti. Dictũ Themistij. Cõtra Themistium.

De syllogismis ex vna absoluta, & altera contingente in prima figura. Cap. XV.

B SI autem hæc quidem inesse, illa vero contingere sumatur propositionum, quando quæ ad maiorem quidem extremitatem contingere significauerit, perfecti erunt omnes syllogismi, & contingentis secundum dictam determinationem: quando autem quę ad minorem, & imperfecti omnes, & priuatiui syllogismi non contingentis secundum dictam determinationem, sed eius quod est nulli, aut nõ omni ex necessitate inesse. Si enim nulli, aut non omni ex necessitate contingere dicimus, & nulli, & non omni inesse. Cõtingat enim a omni b: b autem omni c ponatur inesse: quoniam igitur sub b est c, a autem contingit omni b: manifestum quoniam & c omni contingit a: fit ergo perfectus syllogismus.

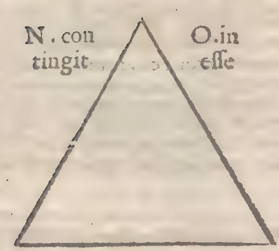
C

Prima coniugatio ex cõtragẽti & de in esse, cõcludẽs de cõtingenti.

Similiter autem & cum priuatiua est a b propositio, b c autem affirmatiua, & hæc quidem contingere, illa vero inesse sumetur: perfectus erit syllogismus, quoniam a contingit nulli c inesse.

Secunda ex contingenti & de inesse, cōcludens de contingenti.

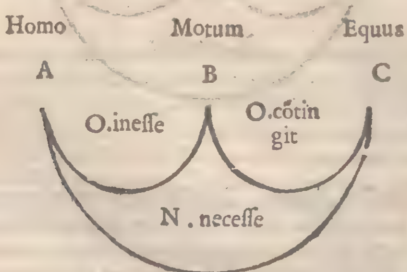
Quoniam ergo inesse posito ad minorem extremitatem, perfecti syllogismi fiunt, manifestum. Quod autem contrarie se habente erunt syllogismi per impossibile monstrandum est: simul autem erit manifestū & quoniam imperfecti: nam ostensio non ex sumptis propositionibus. Primum autem dicendum quoniam si cum est a neces se est esse b: & cum possibile est esse a, possibile erit b, ex necessitate. Sit enim sic se habentibus rebus vt in quo quidem a possibile, in quo autem b, impossibile: si ergo aliud possibile quidem est, cū possibile esse, ipsum fiet: hoc vero impossibile, quoniam impossibile, nō vtiq; fiet: simul autem si a possibile, & b impossibile: continget fieri præter b. si autem fieri, & esse, nam quod fit, quando factum est, est. Oportet autem accipere non solum in generatione possibile, & impossibile, sed & in verum esse & in quod actu est, & quocunq; modo simpliciter aliter dicitur possibile: in omnibus enim similiter se habebit. Amplius cum est a b esse, non tanquam vno aliquo existente a, erit b, oportet opinari: nihil enim est ex necessitate vno aliquo existente, sed duobus ad minus, vt quando propositiones sic se habent vt dictum est, secundum syllogismum: nam si c dicitur de d, d autem de e, & c, de e ex necessitate: & si vtrunq; possibile, & cō clusio erit possibilis. Quemadmodum ergo si quis ponat a quidem propositiones, b autem conclusionem, accidet non solum a existente necessario, & b simul esse necessarium, sed etiam possibili, possibile. Hoc autem ostenso, manifestum est quoniam falso posito, & non impossibili, & quod accidit propter positionem falsum erit, & non impossibile: vt si a falsum quidem est, non tamen impossibile: cum autem sit a & b, & b erit falsum quidem, non tamen impossibile. Nam ostensum est quoniā cum est a, est b, & cum possibile est a, possibile est b. Positum autem est a possibile esse, & b erit possibile:

A ſi enim impoſsibile eſt b, ſimul idem erit poſsibile,& impoſsibile. Determinatis aũt iis, inſit a omni b: b autem contingat omni c, neceſſe eſt a igitur contingere omni c ineſſe. Non enim contingat, b aũt omni c ponatur ineſſe: hoc autem falſum quidem, non tamen impoſsibile: ſi ergo a quidem non contingit omni c, b aũt omni c inſit, a non omni b contingit. Fit enim ſyllogiſmus per tertiam figuram. Sed poſitum erat omni c contingere ineſſe, neceſſe eſt ergo a omni c contingere. Falſo enim poſito, & non impoſsibili, quod accidit eſt impoſsibile. Poſsibile eſt aũt & primã figurã facere impoſsibile ponentes b ineſſe c: nam ſi b omni c ineſt, a aũt omni b contingit,& omni c continget a: ſed poſitũ erat non omni poſsibile ineſſe.

Tertia coniugatio concludẽs de cõtingenti, quę per impoſsibile demonſtratur in tertia figura.

Eiuſdem eſtenſio p primam figurã.

Oportet aut accipere omni ineſſe non ſecundum tẽpus determinãtes: vt nunc, aut in hoc tempore, ſed ſimpliciter (per huiuſmodi.n. propoſitiones & ſyllogiſmos facimus) quoniã ſecũdũ nunc ſumpta propoſitione, non erit ſyllogiſmus: nihil enim fortaſse prohibet
B quãdoq; & omni mouenti hominẽ ineſſe, vt ſi nihil aliud moueatur: mouens aũt contingit omni equo, ſed homo nulli equo contingit.

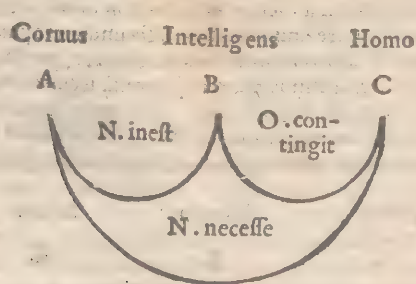
Sillogiſmis primus aſtruens propoſitionem de ineſſe ſumẽda eſſe ſimpliciter.

C

Amplius, Sit primum quidem animal, medium vero mouens, poſtremum vero homo: ergo propoſitiones quidem ſimiliter ſe habebunt, concluſio vero erit neceſſaria, non contingens: ex neceſsitate enim homo eſt animal. manifeſtum igitur quoniam vniuerſale ſumendum ſimpliciter, & non tempore determinantes. Rurſum: Sit priuatiua ꝓpoſitio vniuerſalis a b, & ſumatur a quidẽ nulli b ineſſe, b autem contingat omni c ineſſe: his igitur poſitis neceſſe eſt a contingere nulli c ineſſe: non enim contingat, b autem ponatur ineſſe c ſicut prius: neceſſe eſt igitur a alicui b ineſſe. fit enim ſyllogiſmus per tertiam figuram. Hoc autem impoſsibile: quare contingit a nulli c. poſito enim falſo, & non impoſsibili, impoſsibile eſt quod accidit.

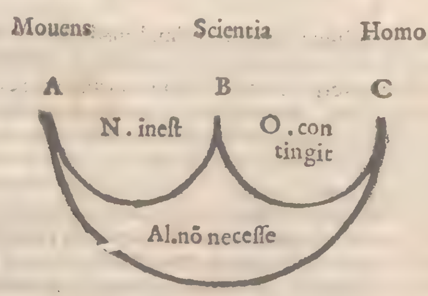
Quarta coniugatio concludens contingit nulli.i. nulli ex necessitate.

Hic ergo ſyllogiſmus non eſt contingentis ſecũdum definitionem, ſed nulli ineſſe ex neceſſitate. Hæc eſt contradictio factæ hypotheſis. Poſitum eſt enim ex neceſſitate a alicui c ineſſe: ſyllogiſmus autem per impoſſibile oppoſitæ eſt contradictionis. Amplius autem & ex terminis manifeſtum, quoniam non erit concluſio contingens: ſit enim a quidem coruus, in quo autem b intelligens, in quo autem c homo: nulli ergo b ineſt a, nam nullum intelligens coruus: b autem contingit omni c, omni enim homini ineſt intelligere: ſed a ex neceſſitate nulli c, non igitur cõcluſio contingens. D

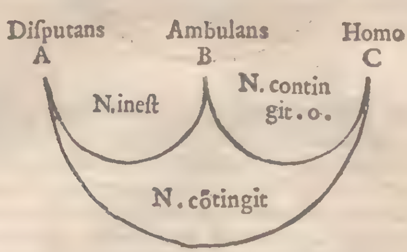
Syllogiſm' primus probans ex ſupradicta cõiugatiõe nõ concludi verũ cõtingẽs.

Sed nec neceſſaria ſemper: ſit enim a quidem mouens, b autem ſcientia, in quo autem c homo: ergo a quidem nulli b inerit, b aũt omni c contingit: & non erit concluſio neceſſaria: non enim neceſſe eſt nullum hominẽ moueri, ſed nõ neceſſe eſt aliquem. manifeſtũ igitur quoniam eſt cõcluſio eius, quod eſt nulli ex neceſſitate ineſſe. Sumendi ſunt autem melius termini.

Secundus ad idem.

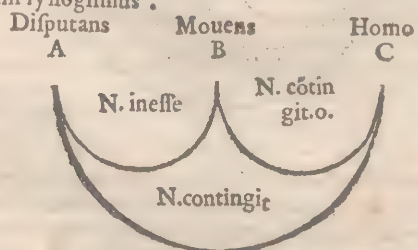
A Si autem Priuatiuum ponatur ad minorem extremitatem contingere significans, ex ipsis quidem sumptis propositionibus nullus erit syllogismus: conuersa autem secundum contingens propositione, erit quemadmodum in prioribus. Insit enim a omni b, b autem cõtingat nulli c: sic ergo habentibus se terminis, nihil erit necessariũ. Si autem conuertatur b c, & sumatur b contingere omni c: fiet syllogismus quẽadmodũ prius, similiter.n.habẽt se termini positioni.

B

Quinta coniugatio concludẽs de cõtingenti per minoris conuersionem.

Eodem autem modo & cum priuatiua sunt vtraq; interualla: si a b quidem non inesse, b c autem nulli contingere significat: nam per ea quidem quæ sumpta sunt, nullo modo fit necessarium: conuersa autem secundum contingens propositione erit syllogismus: sumatur enim a quidem nulli b inesse, b autem contingere nulli c, per hæc quidem nihil necessarium. Si autem sumatur b omni c contingere, quod uerum est, a b autem propositio similiter se habeat, rursus erit idem syllogismus.

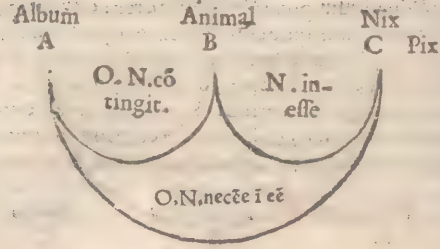

C

Sexta coniugatio concludens de contingenti per minoris conuersionem.

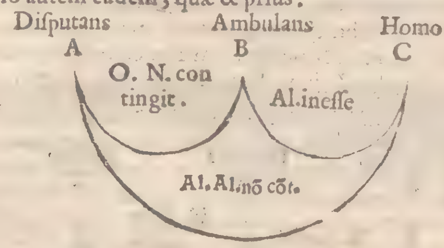
Si autem non inesse ponatur b omni c, & non contingere non inesse, non erit syllogismus nullo modo, siue priuatiua sit, siue affirmatiua a b propositio. Termini autem communes ex necessitate quidem inesse, album, animal, nix. Non contingit autem, album, animal, pix.

Coniugationes binæ inutiles.

Manifestum est igitur, quod cum vniuersales sunt termini, & hæc quidem propositionum inesse, illa vero sumitur contingens, quando, quæ ad minorem est extremitatem contingere sumitur propositio, semper fit syllogismus: veruntamen quandoquidem ex ipsis, quando autem propositione conuersa, quando vero utrunq; horum, & ob quam causam, diximus. Si autem hoc quidem vniuersale, illud vero particulare sumitur interuallorũ, quando ad maiorẽ quidem extremitatẽ vniuersale ponitur, & cõtingens siue negatiuũ, siue affirmatiuũ, particulare aut affirmatiuũ & inesse, erit syllogismus perfectus, quemadmodum et cum vniuersales sunt termini: demonstratio autem eadem, quæ & prius.

Coniugationes binę particulares cõcludentes de contingenti per dictũ de omni.

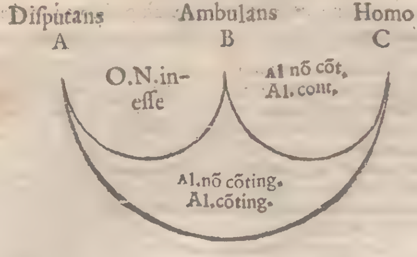

*Vsurpatur hic negatiuũ pro priuatiuo, propter affinitatẽ significatiõis.

Coniugatio alia particularis concludẽs de cõtingenti, quæ p

Quando aũt vniuersale quidẽ fuerit ad maiorem extremitatem inesse, & non cõtingens, alterũ vero particulare, & cõtingens, siue affirmatiue, siue negatiue ponãtur vtręq;, siue hęc * quidẽ negatiua, illa vero affirmatiua, omnino erit syllogismus impfectus. Verum hi quidẽ p impossibile ostenduntur, illi vero per conuersionẽ cõtingentis, quemadmodum in prioribus. Erit autem syllogismus per conuersionem, & quando vniuersalis quidem ad maiorẽ extremitatem posita significauerit inesse, vel non inesse: particularis vero, cum sit priuatiua, sumatur contingens: vt si a quidem omni b inest, vel non inest: b aut alicui contingit non inesse: conuersa enim b c secundum contingere, fit syllogismus.

A

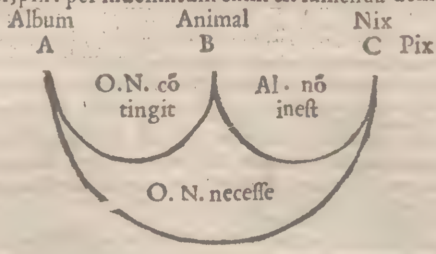

impossibile ostẽditur.

Coniugationes binæ cõcludentes de cõtingenti p̃ minoris cõuersionem.

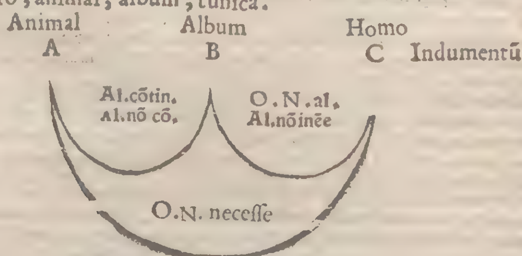
Quando aũt non in esse sumet particulariter posita propositio, nõ erit syllogismus. Termini inesse, albũ, animal, nix : non inesse aũt, albũ, animal, pix. per indefinitum enim est sumenda demonstratio.

B

Coniugationes binę particulares inutiles.

Si aũt vniuersale quidem ponatur ad minorem extremitatẽ, particulare aũt ad maiorẽ, siue priuatiuum, siue affirmatiuum, siue contingens, siue inesse vtrumuis nullo modo erit syllogismus. Nec cũ particulares, vel indefinitæ ponentur propositiones, siue contingere sumptæ, siue inesse, seu permutatum, nec sic erit syllogismus: C demonstratio autem eadem, quæ in prioribus. Termini autem communes inesse quidem ex necessitate, animal, album, homo : non cõtingere vero, animal, album, tunica.

Omnium aliarũ coniugationũ inutiliũ cõmune exemplũ

Ex maiore possibile, & minore absoluta fiũt syllogismi perfecti, cõcludentes ꝑ dictum de omni.

Si maior fuerit absoluta, et minor possibil', syllogismi erunt imꝑfecti, & affirmatiui cõcludunt conclusionẽ possibilem, negatiui vero, vel necessariã, vel possibilem.

Cõditio dicti de oi in ꝓpositione maiore possibili ẽ diuersa ab illa, quæ reperitur in maiore necessaria, & de ĩesse.

Quod sit dictum de oĩ ĩ ꝓpositione necessaria, et de inesse.

* alias communis.

Quod sit dictum de omni ĩ propositione possibili.

Manifestum est igitur quoniam vniuersali posito ad maiorem extremitatem semper erit syllogismus, ad minorem autem nunquam.

Dicamus igitur, si fuerit vna ex duabus propositionibus absoluta, & altera possibilis, si fuerit maior propositio possibilis & minor absoluta, quod species syllogismorum, quæ inueniuntur in hac compositione, erunt perfectæ, hoc est manifestę conclusionis secundum dictum de omni: sunt autẽ quatuor species, hoc est, concludens vniuersalem affirmatiuam, & vniuersalem negatiuam, & particularem negatiuam, & particularem affirmatiuam: erunt autem conclusiones ipsarum possibiles veræ: Quod si fuerit maior absoluta & minor possibilis, syllogismi concludentes in hac specie mistionis hac in figura erunt imperfecti: & ex ipsis cõclusio affirmatiua erit possibilis, siue vniuersalis fuerit, siue particularis: negatiua vero aut possibilis erit, aut necessaria, siue particularis siue vniuersalis. Sit ergo primum maior possibilis & minor absoluta, & sint vniuersales: dico quod concludunt conclusionẽ possibilem: puta, in exemplo: sit omne c b in actu: & omne b a possibiliter: & concludit, quod omne c a possibiliter: & hoc, quoniam dispositio eius, quod dicimus, omne b est a possibiliter, significat quod omne, quod est b in potentia, aut in actu, est a possibiliter. Quoniam conditio ista dicit de omni, quæ accipitur in propositione maiore possibili, est diuersa a conditione dicti de omni, quæ accipitur in maiore propositione absoluta aut necessaria: & hoc, quoniã si dicamus, omne b est a in actu, aut ex necessitate, planum quod in pluribus materiebus verificantur propositiones istæ de omni eo, quod est b in actu tantum: vt quum dicimus, omnis homo est ambulans, & omnis homo loquitur: quoniam ambæ propositiones istæ de eo tantum verificantur, quod est homo in actu, non de eo, quod est homo in potentia: in multis autem verificantur de ambabus dispositionibus simul, hoc est de omni eo, quod est in potentia, & de omni eo, quod est in actu, & propriæ in materia necessaria: vt quum dicimus, omne motum est corpus: quoniam hoc est verum de moto in actu, & de moto in potentia. Quum ergo ita res se habeat, commune erit omni materiei in his propositionibus, hoc est necessaria & inexistente, vt prædicatum insit in actu omni illi, quod est terminus medius, hoc est, quod a insit ex necessitate aut in actu, omni illi, quod est b in actu. Et propterea inquit Aristo. in hac mistione, si fuerit maior absoluta, & minor possibilis, quod syllogismi erunt imperfecti: quoniã, quum minor sit possibilis, & maior absoluta aut necessaria, non comprehẽdit ipsam conditio dicti de omni vniuersalis * omni materiei: oportet igitur illud reijcere, quod concludit secundum partem materierum: quemadmodum reijcitur cõclusio ex ambabus affirmatiuis in secunda figura, licet concludunt in aliqua materia. Sed dispositio propositionis possibilis est diuersa ab hoc: hoc est, quoniam in omni materia verificatur quod a dicitur possibiliter de omni eo, quod est b in actu, aut in potentia: quum enim dicimus, omne, quod est homo, potest ambulare, verificatur de omni eo, quod est homo in potentia, & homo in actu: & consimiliter se habet res in reliquis materiebus: & hoc per se manifestum est ex inductione materiarum, & ignoro, quomodo hoc latuit expositores, quum res in hoc sit manifestissima. Postea vero quam hoc est stabilitum, dicamus, si fuerit dispositio dicti nostri, omne b est a possibiliter, quod vult de omni, quod est b in actu aut in potentia a prædicari possibiliter: deinde posuerimus, qđ omne c est b in actu, planum quod a dicetur de omni c possibiliter. Consimiliter declarabitur res, quum maior extiterit vniuersalis negatiua possibilis, & minor vniuersalis affirmatiua absoluta, quod conclusio erit negatiua possibilis ex eadem dispositione dicti de omni, cuius conditio est in maiore propositione negatiua possibili: & hoc, quoniam, quum dicimus nullum b est a possibiliter, volumus quod nulla res, quæ sit b in potentia, aut in actu, sit a possibiliter: deinde ponamus quod c sit b in actu, sequitur, quod c non sit aliquid ex a possibiliter. Quod si fuerit maior absoluta & minor possibilis, non erit syllogismus perfectus, quoniam conditio prædicationis absolutæ veræ in omni materia (quemadmodũ diximus) est, vt sit de rebus quæ actu inueniuntur, non in potentia, quare quum posuerimus, quod omne b est

A a, in actu, id est omne, quod est b in actu, est a in actu: & coniunxerimus huic, qđ
c est a possibiliter; manifestum est quod c non ingreditur sub conditionem dicti
de omni: & species ista syllogismorum non est manifestæ conclusionis per se, hoc
est ex propositionibus per se, sed ex alio, quod accipitur ex propositionibus posi
tis: hæc autem est conditio syllogismorum imperfectorum. Et propterea dixit
Aristoteles de speciebus syllogismorum, quorum maior in hac mistione est ab-
soluta & minor possibilis, quod sunt imperfectæ. & ex cogitauit ostensionem ip
sarum per impossibile, & adducit ad ostensionem syllogismorum imperfectorū,
quod fassum impossibile non sequitur ex falso possibili: sed ad hoc monstrandū
primo affert quod, quum fuerint duo, quorum vnum esse sequitur ex eo, quod se-
cundum sit secundum consequentiam syllogisticam, hoc est, quum sint ambæ ꝓ
positiones, oportet ex necessitate vt conclusio sit: sequitur ex his duobus, quū pri
us, quod est antecedens, necessario est, vt secundum etiam, quod est consequens,
necessario sit; quūq; prius est possibiliter, consequens itidem est possibiliter, hoc
de possibilitate communi, quæ contradicit impossibili: Exemplū huius: quoniā,
quum posuerimus, quod si est a, vt sit b, hoc est, si inuentio b sit per se ex inuen-
tione a: sequitur, si a est necessarium, vt b etiam sit necessarium: & si a fuerit pos-
sibile, vt b etiam sit possibile: sit ergo primum a possibile: dico quod b, quod se-
quitur ex a, erit etiam possibile: monstratio huius, quoniam, si fuerit non possibi
B le. Et volo per non possibile remotionem omnium intentionum, quas significat
nomen possibile, quod est negatum verificatum de impossibili. Possibile ergo in
tempore, in quo est possibile, poterit transire in actum: quum igitur posuerimus a
possibile, & b, non possibile, iam poterit a esse & exire in actum absq; hoc, qđ
b sit: sed iam posuimus, quod si est a, est b; sequitur igitur, vt b sit & non sit simul;
quod fieri nequit, & non coheret; oportet ergo, si est a possibile, vt b etiam sit pos
sibile: quęcunq; species accidat eius, de quo dicitur nomen possibile. Quum ita-
que sit hoc stabilitum, dico quod non sequitur ex falso possibili, falsum impos-
sibile. Exemplum huius, quoniam si posuerimus a esse falsum possibile, hoc est
possibile, vt ponatur esse in tempore, in quo non est: dico quod b est falsum pos-
sibile, non falsum impossibile, hoc est falsum æternum. Exemplum huius, si fue-
rint propositiones, aut vna ipsarum falsa possibilis, fieri nequit, vt conclusio sit
falsa impossibilis: & hoc, quoniam, si fuerit a falsum, & ipsum in tempore falsita-
tis possibile verum; & iam posuerimus, si a possibile verum, quod & b possibile
verum, & possibile non est falsum impossibile: erit ergo b possibile & non pos
sibile simul, quod fieri nequit & non cohæret; quare, cum fuerit vna propositio-
num syllogismi, aut ambæ false possibiles, non erit conclusio falsa impossibilis:
sed falsa possibilis. Quum itaque sit hoc stabilitum, ponamus binas propositio-
C nes vniuersales, quarum maior sit affirmatiua absoluta & minor affirmatiua pos
sibilis; veluti si omne c sit b possibiliter; & omne b a in actu; dico quod ista cō-
plicatio semper concludit quod c potest esse a; quod monstratur: si enim non fue-
rit, possibile est omne c esse a, erit contradictorium suum, non possibile est omne c
esse a: sed iam posueramus, omne c posse esse b: si igitur posuerimus propositionē
istam in actum, hoc est, omne c esse b in actu, quod est falsum non impossibile: &
ipsam coniunxerimus ei, quod sequitur ex dicto nostro, non possibile est omne c
esse a concluderetur nobis in figura tertia, quod aliquod b ex necessitate non est a:
quoniam, cum eo, quod dicimus non possibile est omne c esse a verificatur quod
dicimus, aliquod c non est a ex necessitate; fient igitur nobis in tertia figura bi-
næ propositiones; quarum vna est affirmatiua absoluta, & secunda particularis
necessaria negatiua, conclusio vero ex necessitate particularis necessaria negati
ua, vt supra dictum fuit; aliquod igitur b, non erit a ex necessitate: atqui iam po-
sueramus, omne c esse a in actu, quod est contradictorium conclusionis, quodque
fieri nequit, & non cohæret: falsum igitur ac impossibile sequitur necessario ex
propositione, quam coniunximus propositioni falsæ possibili, & qua dicebamus
non possibile est omne c esse a ex necessitate: quoniam ex falso possibili non se-
quitur falsum impossibile, secundum quod declaratum fuit: illud igitur, ex quo
sequitur impossibile, est impossibile. Quum itaq; sit falsum, quod dicimus, ali-

Ex falso possibili nō seqtur falsū impossibile, et hoc demōstrat hic Aristo.

Ex antecedente possibili sequit͛ consequens, & hoc intelligit Auer. de possibili cōmuni, qđ cōtradicit impossibili.

Nota quid sit intelligendum per nō possibile.

Ostendit qđ ex absoluta maiore, & minore poßi affirmatiuis sequitur conclusio possibilis.

quod c non eſt a ex neceſsitate; quod ſequitur ex eo, quod dicimus, non poſsibile eſt omne c eſſe a: ergo quod dicimus, non poſsibile eſt, omne c eſſe a falſum: quumque hoc ſit falſum, erit contradictorium ſuum verum, quod eſt, omne c poteſt eſſe a. Iam igitur ex hoc planum, quod concluſio huius ſyllogiſmi eſt poſsibilis.

* Nota, quod hec verba obſignata non habentur in alia tranſlatione vſque ad aliud ſignum, & propter incipere digreſſio in hoc loco.

* Atqui, ſi fuerit falſum, quod dicimus, non poſsibile: & deſtruat omnes diſpoſitiones, de quibus dicitur poſsibile; ſequetur iam vt poſsibile, quod eſt verum, quodque eſt concluſio huius ſyllogiſmi, ſit non tantum poſsibile proprium, ſed quæcunque accidit ex ſpeciebus illius, de quo dicitur nomen poſsibile: hoc eſt, quod contradicit impoſsibili ita, vt concludat ſyllogiſmus iſte tres concluſiones, abſolutam, poſsibilem, & neceſſariam, aut rem procedentem proceſſu generis ad iſta tria: & hoc eſt, quod ſignificamus, quum dicimus non impoſsibile: hoc autem ipſi accidit eo, quod priuatur conditione dicti de omni: ſed quomodo dixit in hoc Ariſtote. quod eſt poſsibile proprium? Videtur igitur, vt hoc dicat, quod illud concluditur in hoc ſyllogiſmo, de quo iudicium fertur, quod ſit viliſsimum ipſorum. Niſi nobis contradicat aduerſarius, quod hæc concluſio neceſſario ſequetur, quemadmodum inter enuntiationes de indefinita iudicium ferimus, quod ob vilitatem potentiã habeat particularis: conſidera igitur illud: quoniam hoc latuit expoſitores.

*

* Atqui accidit huic complicationi, vt concludat in hunc modum: hoc eſt quod non concludit aliquando affirmatiuam neceſſariam, & aliquando negatiuam neceſſariam: quemadmodum eſt diſpoſitio in ſyllogiſmis non concludentibus: quum accepta fuerit abſoluta propria, quæ eſt ea, de qua verificatur prædicatio vniuerſalis abſoluta: hoc eſt in qua attestatur ſenſus, prædicatum ipſius ineſſe omni ſubiecto in omni tempore aut plurimo ipſius: & hæ ſunt propoſitiones, quæ inueniuntur per inductionem, in qua perſpiciuntur omnes partes: quemadmodum omnis coruus niger, & omnis nix alba. Differentia vero inter ipſas & neceſſarias eſt, quoniam de iſtis exiſtimat animus ipſarum poſsibilitatem in pauco tempore futuro priuari poſſe: de neceſſariis vero non exiſtimat hoc: quoniam in ipſis cogitat proportionem eſſentialem, quæ eſt intra prædicatum & ſubiectum: ex iſtis igitur abſolutis, quemadmodum inquit Ariſtoteles, fiunt plurimi ſyllogiſmorum: ex abſolutis vero, quæ inueniuntur in pauco tempore, vt quod omne motum ſit homo, planum non fieri ſyllogiſmum, ſed multo magis tantum cum poſsibili: quemadmodum non fit ſyllogiſmus ex poſsibilibus ſecundum minus: quum igitur hæc abſoluta, hoc eſt de qua non verificatur prædicatum vniuerſaliter niſi in pauco tempore, accepta fuerit maior, & minor poſsibilis, aliquando concludetur affirmatiua, & nonnunquam negatiua. Cauſa autem huius eſt, quoniam hæc abſoluta ita ſe habet, vt vniuerſaliter verificetur in tempore præſenti: minor vero ex parte, qua eſt poſsibilis, non comprehenditur ſub maiore: quum poſsibile inueniatur etiam in futuro: & hoc eſt, vt arbitror, quod determinauit Ariſtoteles, vt propoſitiones vniuerſales accipiantur vere in tribus temporibus:

Nota, quæ ſit propoſitio abſoluta propria, conſiderandum tamen eſt diligentius, an ex huiuſmodi abſolutis poſſit fieri eiuſmodi coniugatio: nam fortè in hoc preferẽda eſt Alexandri opinio.

non autem quod exiſtimauit Abumazar, quod hæc determinatio ſit ſecundum diſpoſitionem dicti de omni: non enim poteſt eſſe dictum de omni in propoſitione maiore abſoluta vera vniuerſaliter in tribus temporibus, niſi in aliqua materia: & hoc vt verificetur a ineſſe actu omni illi, quod eſt b in potentia, aut in actu: quod quum ita fuerit, complicatio ex hoc concludet ſecundum dictum de omni: quoniam Ariſtoteles præcepit propoſitiones abſolutas non fieri niſi in hac materia. Quid igitur voluit, quum dixit ipſam non concludere ſecundum dictum de omni: hoc eſt, quum abſoluta miſcetur poſsibili, & monſtrauit eam concludere per impoſsibile? Quid etiam voluit, quum ait, quod aliquando concludit affirmatiuam, & aliquando negatiuam? ſequitur ergo vt hæc abſoluta, non ſit ea abſoluta, quam oſtendit concludere per deductionem ad impoſsibile: & ita conditio, quod ipſa concludat ſecundum dictum de omni, colligitur eſſe vera in aliqua materia, non in omni.

Contra Abumazarem quod hæc complicatio nõ teneat per dictum de oĩ.

Neque eſt etiam præceptum, quod intellexit, vt propoſitio abſoluta apud ipſum ea ſit, quæ comprehendit poſsibilem, & neceſſariam, quemadmodum ex ipſo intellexit Themiſtius: propterea quod propoſitio hæc, hoc eſt abſoluta ſecundum hanc diſpoſitionem, non inuenitur extra intellectum. Atqui intentio ipſius eſt connumerare modos propoſitio-

Contra Themiſtium quod Philoſophus per abſolutam nõ intellexit eã, de qua Themiſtius.

A num annexos modis entis, aut primis ſcitis. Quod ſi intentio Ariſtote. in modis eſt enumerare differentias propoſitionum ex parte inuentionis & cognitionis, non erit vtilitas in abſoluta ſecundum opinionem Theophraſti, & Themiſtij. Quod ſi voluit connumerare ex parte ſcitorum primorum, quæ nobis inſunt ſecundum naturam, iam in ipſis, erit vtilitas: quoniam multa ſunt, in quibus ſcimus prædicatum ineſſe ſubiecto, & ignoramus an inuentum fuerit poſsibiliter, an vero neceſſario. Credibile igitur eſt, vt de abſoluta binas conceperit intentiones ſimul: hoc eſt, vt ſit abſoluta ſecundum ſcientiam & abſoluta ſecundum inuentionem & ſcientiam: & hæc ea eſt, quam definiuimus: non autem ea, de qua meminit Alexander: quoniam ex hac non componitur ſyllogiſmus, niſi per accidens, hoc eſt in tempore determinato: quum enim miſcetur cum poſsibili, non complicatur ex ipſa ſyllogiſmus omnino, hoc eſt, vt minor ſit poſ ibilis. Secūdum igitur expoſitionem iſtam remouentur dubitationes cadentes ſuper re viri huius: cum hoc etiam, quod expoſitio iſta vera eſt, & conueniens ſententiæ ipſius in hac arte. Ariſtoteles autem monſtrat per terminos acceptos ex materijs, quod ſi in tali miſtione accipiatur abſoluta inuenta in pauco tempore in actu, quod inquam nō erit omnino ſyllogiſmus concludens: quoniam aliquando colligit negatiuam necaſſariam, & aliquando affirmatiuam neceſſariam. Termini concludentes negatiuam, homo, motum & equus: homo minor, motum medius, equus maior: & hoc,

Nota ꝙ male arguit cō tra Alexandrū hic, quoniam aſr accipit hic propōnē abſolutā. Alex. ꝙ acceperit ſupra in diuiſione propoſitionum.

B quoniam poſsibile eſt omnem hominem eſſe motum, & omne motum in aliquo tēpore erit equus, in quo nil aliud inueniatur, quod moueatur niſi equus: & concluſio neceſſaria, nullus homo eſt equus. Termini vero concludentes affirmatiuam, homo, motum, & animal: quoniam poſsibile eſt omnem hominem eſſe motum: & omne motum in aliquo tempore erit animal: puta, in quo nil aliud moueatur, niſi animal: & concluſio affirmatiua neceſſaria, quæ eſt, omnis homo animal. Quum igitur res ita ſit, abſoluta, quæ accipitur, ea erit, quæ non appropriabitur tempori præter aliud tempus; vt ex ipſius diſpoſitione ſciamus eam non eſſe neceſſariā, aut ignoretur hoc: quoniam maxima pars propoſitionum eſt iſtius diſpoſitionis.

Hic eſt finis digreſsionis

Sin autem extiterit propoſitio vniuerſalis maior negatiua abſoluta, & minor vniuerſalis affirmatiua poſsibilis, dico quod ipſa concludit negatiuam poſsibilem ſecundum participationem nominis: hoc eſt, quæ dicitur de poſsibili & neceſſario: quum igitur dicimus hos ſyllogiſmos concludere, hoc volumus, quod non concludunt affirmatiuam aliquando, & negatiuam aliquando; ſed concludunt, aut affirmatiuam tantum, aut negatiuam ſolumodo: attamen negatiua & affirmatiua in ipſis dicitur de pluribus intentionibus: & hæc eſt vna ex cauſis, ob quam dicimus, quod non eſt perfectus. Exemplum huius, ſi dicamus, omne c eſt b poſsibiliter: & nullum b a abſolute: dico igitur quod ex hoc concluditur, nullum c a poſsibiliter: & aliquando erit concluſio, nullum c a neceſſario: monſtratio huius: qm̄

Nota, ſi maior fuerit negatiua de ineſſe, minor poſsibilis affirmatiua, concluditur concl'o negatiua poſsibilis de poſsibili cōi ad neceſſarium & poſe.

C ſi non eſt verum, quod dicimus, poſsibile eſt, nullum c eſſe a, ſit verum, ſuum contradictorium, non poſsibile eſt, nullum c eſſe a: ergo ſequitur, vt aliquod c ſit a ex neſsitate: & hoc eſt manifeſte conſequentiæ per ſe: ſi igitur aliquod c ſit a ex neceſsitate: & omne c b in actu: & hoc tranſlata propoſitione poſsibili hac in figura ad abſolutam, fiet ſyllogiſmus in tertia figura ex binis propoſitionibus affirmatiuis, quarum vna eſt particularis neceſſaria maior, & ſecunda vniuerſalis abſoluta minor: ſed iam declarauimus quod hic concludit particularem neceſſariam per poſitionem: & hoc, qm̄ redit ad ambas affirmatiuas vniuerſales in tertia figura, quarū maior eſt neceſſaria, & cōcludit particularē neceſſariā affirmatiuā, hoc eſt, aliqđ b eſſe a ex neceſsitate: ſed iam poſitū fuerat in ſyllogiſmo qđ nullū b eſt a: qđ fieri nō pōt & nō cohæret: impoſsibile aūt non ſequitur ex falſo poſsibili: ſequitur ergo ex eo qđ poſuimus aliqđ c eſſe a ex neceſſitate; atqui ſi hoc falſum, verum erit ſuum contradictoriū, veluti ſi dicamus, non neceſſe eſt c eſſe a; et hoc verificatur cum eo, quod eſt c non eſt a poſsibiliter, & non a neceſſario; & propterea erit concluſio ſyllogiſmi huius aliquando negatiua neceſſaria, & aliquando negatiua poſsibilis. Hoc autem monſtratur ex terminis; ſit enim loco c homo, loco b intelligens, & loco a coruus; & com

Nota, hic vr̄ velle modū etiā affirmatiuū concludere concluſionē poſem de poſsibili cōi: quū tn̄ oppoſitū ſupra dictū ſit.

plicetur hunc in modum, possibile est omnem hominem esse intelligens: & nullum intelligens est coruus: & concluditur, nullus homo est coruus, quæ est negatiua necessaria: sit etiam consimiliter c homo, b sapiens, & a motum, & ita complicetur syllogismus, possibile est omnem hominem esse sapiens, nullum sapiens est motum secundum sapientiam suam: & concluditur, possibile est omnem hominem non esse motum, quæ est negatiua possibilis. Verum oportet, si voluerimus, quo perficiatur ex hoc conuenientia, aut quod est proximum conuenientiæ, vt fiat inductio in hac complicatione in pluribus materijs: inuenietur enim res ita se habere; hoc est, quod concludit aliquando negatiuam necessariam, & aliquando negatiuam possibilem. Quod si fuerit hac in figura minor negatiua possibilis, non erit syllogismus perfectus: quoniã conditio figuræ istius est, quod minor sit affirmatiua: verum si conuersa fuerit negatiua possibilis ad affirmatiuam possibilem, erit syllogismus, qui præcessit: & consimiliter accidit, quum extiterint ambæ propositiones negatiuæ hac in mistione, & minor fuerit possibilis, hoc est quod nihil concludit, nisi conuertatur possibilis ad affirmatiuam. Sin autem minor in hac figura fuerit negatiua absoluta, non erit syllogismus concludens, siue maior fuerit negatiua possibilis, aut affirmatiua possibilis. Termini cõcludentes affirmatiuam necessariam, nix, animal, & album: & hoc quoniam nulla nix est animal: & possibile est, omne animal esse album: & cõclusio, omnis nix album, quæ est affirmatiua necessaria. Termini vero concludentes negatiuam, pix animal, album: & hoc, quoniam omnis pix non est animal: & omne animal potest esse album: & conclusio, nulla pix potest esse album, quæ est negatiua necessaria. Iam igitur declaratum est, quum fuerint ambæ propositiones vniuersales hac in mistione, quando erit, & quando nõ erit syllogismus concludens, quisque ex ipsis perfectus, & quis imperfectus: & declaratum est etiam, quando in perfectis conclusio erit manifesta per syllogismum ad impossibile, & quando per conuersionem. Sed quum fuerit altera duarum propositionum huius mistionis vniuersalis, & altera particularis, & maior possibilis vniuersalis, siue negatiua, siue affirmatiua, & minor affirmatiua particularis, erit syllogismus perfectus eodem modo, quo quando propositiones vtræque erant vniuersales, & maior possibilis, & minor absoluta, & modus conclusionis erit idem illi modo, hoc est possibilis, preterquã ꝙ hic est particularis, & ille vniuersalis: & hoc manifestum ex intentione dicti de omni, quemadmodum & in illis. Si vero fuerit maior propositio vniuersalis & absoluta, non autem possibilis, & minor particularis possibilis, siue fuerint ambę propositiones affirmatiuę, siue vna ipsarum affirmatiua, & altera negatiua. erunt ex hoc syllogismi concludentes imperfecti: & ex ipsis aliqui monstrantur per impossibile ad simillitudinem monstratorum per impsibile in mistione ex ambabus propositionibus vniuersalibus: alii vero monstrantur per conuersionem: puta, quum fuerit minor particularis negatiua possibilis, quemadmodum se habebat res, & quum erat negatiua vniuersalis. Si autem extiterit, minor negatiua absoluta, non erit syllogismus. Termini concludentes affirmatiuam, nix, animal, & album: & hoc, quoniam aliqua nix nõ est animal & omne animal potest esse album: & concluditur, aliqua nix est album. Concludentes vero negatiuam, pix animal, & album: & hoc, quoniam aliqua pix non est animal: & omne animal potest esse album: & conclusio, aliqua pix non est album, quę est negatiua necessaria particularis. Quod si accepti fuerint termini isti indefiniti loco particularium, & non fuerimus imaginati in ipsis, quod imaginabamur in particularibus, secundum quod dicebamus, aliqua nix non est animal, quod pars ipsius sit animal: oportet quod stabiliatur per terminos, qui sint cõmunes particularibus & indefinitis. Si vero extiterit propositio vniuersalis minor, & particularis maior, seu negatiua, seu affirmatiua, aut possibilis, aut absoluta, non erit ex hoc syllogismus: & consimiliter si fuerint ambæ propositiones particulares, aut indefinitę, non erit syllogismus, siue maior fuerit absoluta, & minor possibilis, siue econuerso; demonstratio autem huius est demonstratio de his

De syllogismis particularib' in prima figura mistis ex inexistenti, & possibili.

speciebus

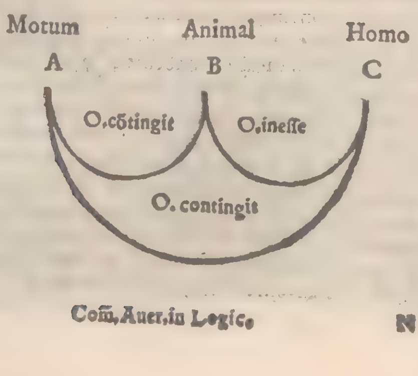
A speciebus in materijs non mistis. Termini concludentes affirmatiuam necessariam in istis, quum fuerit maior particularis, homo, album, & animal; homo minor, album medius, & animal maior. Concludentes vero negatiuam, pannus, album, & animal. Sed iam declaratum fuit ex hoc, quis concludat in hac specie mistionis in ista figura, hoc est in prima, & quis non concludat, & quis perfectus, & quis non perfectus.

Mistio necessarii, & contingentis in prima figura. Cap. XVI.

QVANDO autem hæc quidem propositionum ex necessitate inesse, vel non inesse, illa verò contingere significat, syllogismus quidem erit hoc modo habentibus se terminis. Et perfectus, quando ad minorem extremitatẽ ponetur necessaria. Conclusio autem, si prædicatiui sunt quidem termini, contingentis, & non inesse erit, siue vniuersaliter, siue non vniuersaliter ponantur: si autem sit hoc quidem affirmatiuum, illud
B verò priuatiuum, quando affirmatiuum quidem fuerit necessarium, & contingentis erit conclusio, & non eius quod est non inesse. Quando autem priuatiuum necessarium, & contingentis non esse, & non inesse, siue vniuersales, siue non vniuersales sint termini. Contingere autem in conclusione eodem modo accipiendum est, quo in prioribus. Eius autem, quod est ex necessitate non inesse, non erit syllogismus: aliud enim est non ex necessitate inesse, & ex necessitate non inesse. Quoniam igitur vniuersalibus affirmatiuis existentibus terminis non fit conclusio necessaria, manifestum: insit enim a omni b ex necessitate, b autem contingat omni c, erit igitur syllogismus imperfectus, quoniam a cõtingit omni c inesse. Quoniam autem imperfectus, ex demonstratione palam: eodem enim modo ostendetur, quo & prioribus. Rursum a quidem contingat omni b inesse, b autem omni c insit ex necessitate: erit itaq; syllogismus, quoniam a con-
C tingat omni c inesse, sed non quoniam inest, & perfectus quidem, sed non imperfectus: statim enim perficitur per ex principio propositiones.

Demonstrationes conclusionum.

Prima coniugatio concludens contingens, quę per impossibile demonstratur in tertia figura.

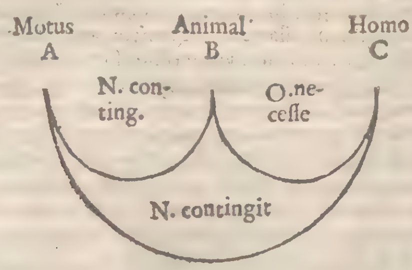

Secunda cõiugatio concludens contingens per dictũ de oi.

Tertia coniugatio concludens de inesse, quæ per impossibile demonstrat in prima figura.

Si autem non similis figuræ sint propositiones, sit primum priuatiua necessaria, & a quidem nulli contingat b ex necessitate, b autem contingat omni c: necesse est igitur a nulli c inesse. Ponatur enim a inesse aut omni, aut alicui: positum autem est a nulli contingere b: quoniam ergo conuertitur priuatiua, & b nulli a contingit, a autem positum est inesse c aut omni, aut alicui: quare nulli, aut non omni c continget b inesse, sed supponebatur omni ex principio: manifestum autem quoniam & eius quòd est contingere non inesse fit syllogismus, si quidem non inesse. Rursum sit affirmatiua: quidē propositio necessaria, & à quidem contingat nulli b inesse, b autem insit omni c ex necessitate: ergo fit syllogismus quidem perfectus, sed non eius quod est non inesse, sed eius quod est cōtingere non inesse: nam & propositio sic sumpta est, quæ ad maiorem est extremitatem, & ad impossibile non est ducere: nam si ponatur a inesse alicui c, positum est autem & b contingere nulli inesse: nihil accidit per hæc impossibile.

Quarta coniugatio concludens de contingenti per dictū de nullo.

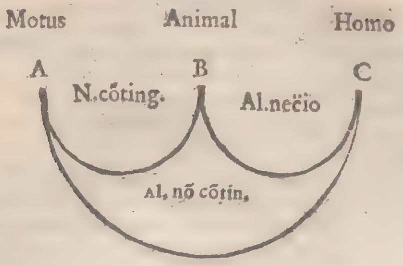
Quinta coniugatio concludens de contingenti per conuersionem.

Coniugationes binę inutiles.

Coniugatio particularis prima cōcludens de contingenti, q

Si autem ad minorem extremitatem ponatur priuatiuum, quando contingere quidem significauerit, syllogismus erit per conuersionem, quemadmodum in prioribus. Quando autem non contingere, non erit ex necessitate, nec quando vtraque quidem propositio priuatiua, non est autem contingens quod ad minorem est. Termini autem inesse quidem, album, animal, nix: non inesse quidem, album, animal, pix. Eodem autem modo se habebit & in particularibus syllogismis. Quando enim fuerit priuatiua necessaria, & conclusio erit eius quod est non inesse: vt si a quidem nulli b contingit inesse ex necessitate, b autem alicui c contingat inesse: necesse est a alicui eorum quæ sunt c non inesse. Si enim a omni c inest, nulli autem contingit b, & b nulli a contingit inesse: quare si omni c inest a, nulli c contingit b: sed positum erat alicui contingere. Quando autem particularis affirmatiua necessaria fuerit, quæ in priuatiuo est syllogismo, vt b c, aut vniuersalis in affirmatiuo, vt a b: non erit inesse syllogismus. Demonstratio autem eadem, quę in prioribus.

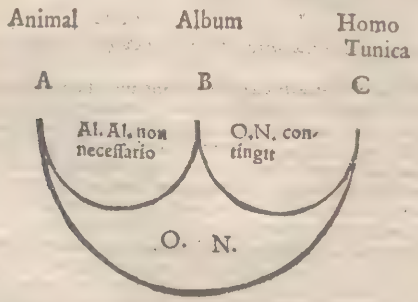
A

per impoſsibile mōſtratur.

Coniugatio concludens de contingenti per dictū de nullo.

Si autem vniuerſale quidem ponatur ad minorem extremitatem vel affirmatiuum, vel priuatiuum contingens, particulare autem
B neceſſarium, non erit ſyllogiſmus. Termini autem ineſſe quidem ex neceſsitate, animal, album, homo: non contingere autem, animal, album, tunica.

Prima cōiugatio inutilis.

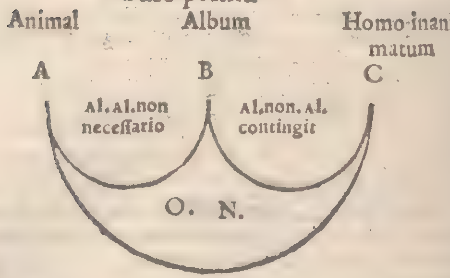
C

Quando ſimiliter vniuerſale quidem eſt neceſſarium, particulare autem contingens: cum priuatiuum quidem eſt vniuerſale: ineſſe quidem termini, animal, album, coruus: non ineſſe, animal, album, pix: cum autem affirmatiuum, ineſſe quidem, animal, album, cygnus: non contingere autem, animal, album, nix. Nec quando indefinitæ ſumuntur propoſitiones, aut vtræque particulares, non ſic erit ſyllogiſmus. Termini autem communes, ineſſe quidem: animal, album, homo: non ineſſe autem: animal, album, inanimatum. Nam & animal alicui albo, & album inanimato alicui eſt neceſſariū ineſſe, & non contingit ineſſe, & in contingenti ſimiliter: quare ad omnia vtiles ſunt termini.

Secunda.

Tertia.

Quarta coniugatio inutilis.

Manifestum ergo ex iis, quæ dicta sunt, quoniam similiter habentibus se terminis, & in eo quod est inesse, & in necessariis, & fit, & non fit syllogismus: veruntamen secundum inesse quidem posita priuatiua propositione, eius quod est contingere erat syllogismus: secundum necessarium autem priuatiua, & contingere, & non inesse. Palam autem & quoniam omnes imperfecti syllogismi, & quomodo perficiuntur per prædictas figuras. B

Tractatus de mistione necessariæ & possibilis in prima figura.

In syllogismis affirmatiuis, siue perfecti sint, siue imperfecti, cōclusio erit possibilis.

In negatiuis, si negatiua fuerit possibilis, sequet cōclusio possibilis, si vero necessaria, sequet cōclō qñq; possibilis negatiua, qñq; de inesse.

Nota, quō sumendum sit possibile in hoc loco.

Nota, φ syllogismus negatiuus ꝑus

QVVM vero extiterit vna propositionum syllogismi possibilis, & altera necessaria, species syllogismorum concludentium, erunt secundum numerum concludentium ex possibili & absoluta, perfecti, & nō perfecti. Perfecti enim erunt hic, quum maior fuerit possibilis, quemadmodū & ibi: imperfecti vero, quum maior fuerit necessaria, & minor possibilis: cōclusiones autem hic erunt possibiles, quum ambæ propositiones fuerint affirmatiuæ, seu syllogismi perfecti extiterint, aut imperfecti, vniuersales aut particulares. Si vero vna propositionum fuerit affirmatiua, & altera negatiua, ac affirmatiua quidem necessaria, negatiua autem possibilis, erit conclusio possibilis: sin autē affirmatiua extiterit possibilis, & negatiua necessaria, conclusio nonnunquam erit negatiua possibilis, & aliquando negatiua absoluta: veluti & in mistione F possibilis atq; absolutæ, quando negatiua erat absoluta, conclusio fuerat aliqñ negatiua necessaria, & nonnunquam possibilis negatiua: & hoc pœnitus, siue ambæ propositiones vniuersales forent, siue vna ipsarum vniuersalis & altera in parte, hoc est quum maior erat vniuersalis, et minor particularis, quum enim maior erat in parte, non concludebat pœnitus. Possibile vero hoc in loco in conclusionibus fortasse significat ad similitudinem eius, quod significabat possibile in præcedentibus, hoc est possibile vniuersale, quod comprehendit tres inuentiones, quemadmodum exposuit Abumazar. Fortasse autem vult in hoc possibile verum secundum modum, quo exposuimus in mistione possibilis & inexistentis, hoc est possibile manifestum: sed si res ita se habet, cur dixit, aliqñ negatiuam absolutam, & aliquando negatiuam possibilem, & tacuit quod possibile, puta, possibile consequens? & non distinxit ipsum ad modos inuentionis tres? & non dixit, quod syllogismus concludat negatiuam necessariam, quoniam hoc est particulare, & in quadam materia? Et fortasse syllogismus concludebat negatiuam necessarij, quoniam negatiua necessarij est alia a negatiua necessaria: quemadmodum non dixit hoc in loco, quod syllogismus concludat affirmatiuam necessariam, quoniam hoc est particulare & in aliqua materia, quemadmodum conclusio affirmatiua in secunda figura. Sint igitur ambæ p-

A positiones vniuersales affirmatiuæ, & maior necessaria, minor autem possibilis, dico quod iste concludit conclusionem possibilem nõ necessariam, & quod syllogismus in hoc non est perfectus. Exemplum huius, si dicamus, omne c b possibiliter: & omne b a necessario: dico quod concluditur, omne c a possibiliter: quodq; est syllogismus imperfectus, quoniam conditio dicti de, omni in propositione necessaria est, quod a sit prædicatũ de omni eo, quod est b in actu, non in potentia: quod autem in ipso sequatur conclusio possibilis, monstratur per syllogismum ad impossibile secundum modum, quo monstratum fuit in simili huic in mistione alia: & hoc, quum acceptum fuerit contradictorium conclusionis, hoc est negatiua necessaria, quoniam non possibile verificatur de negatiua necessaria, & coniunxerimus ipsi propositionem possibilem ex syllogismo, hoc est minorem, posteaquam transtulerimus ipsam ad inexistentem, & concludetur in figura tertia particularis negatiua necessaria: quoniam hoc redibit ad figuram primam, & conclusio erit necessaria: sequetur autem ex ipso contradictorium propositionis maioris, hoc est negatiua necessaria: nam maior fuerat affirmatiua necessaria. Quod si maior fuerit possibilis & minor necessaria, erit in hoc syllogismus perfectus: & hoc planum ex intentione dicti de omni secundum quod supra dictum est, & erit conclusio possibilis. Quod si vna ex duabus propositionibus extiterit affirmatiua & altera negatiua, & fuerit

dictus potest concludere negatiuã necessarij, non aũt negatiuam necessariam; & hoc est, quod & Alex. voluit in mistione contingẽtis & de inesse.

B negatiua necessaria maior, & minor possibilis, erit syllogismus imperfectus cõcludens binas conclusiones negatiuas, vnam negatiuam absolutam, & alteram negatiuam possibilem: & non dicitur, quod concludat negatiuam necessariã: quoniam hoc quidem fieri potest, quum fuerit minor extremitas in potẽtia sub medio: sed hoc non verificatur nisi in aliqua materia. Atqui monstratur consimiliter per syllogismum ad impossibile, quod concludit conclusionem absolutam negatiuam & possibilem: sit enim omne c b possibiliter: & nullum b a necessario: dico quod concludit, nullum c a in actu aut possibiliter: monstratio huius: quoniam si non sit vera hæc conclusio, vera erit sua contradictoria, hoc est, aliquod c a ex necessitate: & hoc, quoniam ista contradicit conclusioni in qualitate & quantitate: coniugamus autem ipsi propositionem vniuersalem negatiuam necessariam ex syllogismo, quod b non est a ex necessitate, & concludetur in secunda figura, quod b non potest esse c: sed iam posueramus, omne c esse b possibiliter: quod fieri non potest, & non cohæret: sed, quum fuerit falsa necessaria affirmatiua, vera erit contradictoria, hoc est negatiua absoluta: quod si fuerit vera negatiua absoluta, poterit cum ea verificari negatiua possibilis, quoniam absoluta est possibilis inuenta. Sin autem propositio maior extiterit negatiua possibilis, & minor affirmatiua necessaria, erit syl-

C logismus perfectus, & conclusio possibilis, secundum quod declaratum fuit ex dispositione dicti de omni: & Aristotel. dixit, quod non potest monstrari per syllogismum ad impossibile.

Si vero propositio minor fuerit negatiua possibilis, nõ erit syllogismus perfectus: sed syllogismus erit perfectus per controuersionem negatiuæ possibilis ad affirmatiuam, secundum quod supra diximus: quod si minor fuerit negatiua necessaria, & maior affirmatiua possibilis, non erit syllogismus: neque quando simul extiterint negatiuæ, & minor fuerit necessaria. Termini concludentes affirmatiuam, nix, animal, album: & hoc, quoniam nulla nix est animal, & omne animal album possibiliter: & conclusio affirmatiua necessaria, quod omnis nix est album. Termini vero concludentes negatiuam, pix, animal, album: & hoc, quoniam concluditur, nulla pix album, quæ est negatiua necessaria. Consimiliter si acceperimus binas negatiuas: & hoc, quoniam pix non est animal: & animal non est album: & pix itidem non est album: & ad hæc, quoniam nix non est animal: & animal non est album possibiliter: & nix album. Sed quum fuerit vna duarum propositionum particularis, & maior extiterit necessaria & negatiua, conclusio erit absoluta negatiua, & negatiua possibilis: quemadmodum se habebat res, quum erant vniuersales, & maior negatiua; hoc autem monstratur per impossibile, quemadmodum ostendeba-

tur in vniuerſalibus. Quod ſi minor fuerit particularis affirmatiua neceſſaria, & maior negatiua poſsibilis, erit concluſio poſsibilis in parte; & hoc planum ex intentione dicti de omni. Atqui ſi etiam fuerint affirmatiuæ ſimul, & maior vniuerſalis neceſſaria, erit concluſio quoque poſsibilis; monſtratio autem huius eadem erit, quæ & prius, quum ambæ erant vniuerſales affirmatiuæ.

Quod ſi propoſitio vniuerſalis fuerit minor & particularis maior, & particularis extiterit neceſſaria & vniuerſalis poſsibilis, ſiue fuerit affirmatiua ſeu negatiua, non erit ſyllogiſmus. Termini concludentes affirmatiuam, homo, animal, album; & hoc, quoniam omnis homo poteſt eſſe album; & aliquod album non eſt animal; & homo eſt animal ex neceſsitate; homo etiam poteſt non eſſe album; & aliquod album animal; & homo eſt animal ex neceſsitate. Termini vero concludentes negatiuam, pannus, album, animal; & hoc, quoniam poſsibile eſt pannum eſſe album; & aliquod album non eſt animal; & pannus non eſt animal. Conſimiliter poſsibile eſt pannum quoq; non eſſe album; & aliquod album eſt animal; & pannus non poteſt eſſe animal; ſiue minor fuerit negatiua, ſiue affirmatiua, quum extiterit vniuerſalis & poſsibilis, non concludit. Eodem pacto quum fuerit minor vniuerſalis neceſſaria, ſiue negatiua, ſiue affirmatiua, & maior poſsibilis particularis, iſte nõ concludit pœnitus. Termini cõcludentes affirmatiuam, quum fuerit negatiua. Coruus, album, animal; & hoc, quoniam coruus non eſt album ex neceſsitate; & aliquod album animal poſsibiliter; & concluditur, coruus eſt animal ex neceſsitate; termini vero concludentes negatiuam, pix, animal, album: & hoc, quoniam pix non eſt album, & aliquod album animal, & pix non eſt animal ex neceſsitate. Termini vero concludentes affirmatiuam, quum minor fuerit vniuerſalis affirmatiua & neceſſaria, cygnus, album, animal; & hoc quoniam omnis cygnus album ex neceſsitate; & aliquod album animal; Concluſio, omnis cygnus animal, quæ eſt neceſſaria; concludentes vero negatiuam, nix, album, animal; & hoc, quoniã nix eſt album; & aliquod album animal; & nix non eſt animal ex neceſsitate, quæ eſt concluſio. Et conſimiliter non erit ſyllogiſmus in hac ſpecie, quũ fuerint ambæ propoſitiones indefinitæ vel particulares aut vna ipſarum indefinita, & altera particularis, ſiue maior fuerit poſsibilis & minor neceſſaria, aut econuerſo. Termini vero communes his omnibus ſpeciebus concludẽtes affirmatiuam, homo, album, animal. Concludentes vero negatiuam, inanimatũ, album, animal. Compoſitio autem ipſorum facilis exercitato in eis. Cæterum ex hoc tractatu iam eſt manifeſtum, quod ſpecies ſyllogiſmorum compoſitorum in hac figura ſecundum miſtionem poſsibilis & abſolutæ, ſunt æquales ſpeciebus ſyllogiſmorum compoſitorum ex poſsibili & neceſſaria, concludentes concludentibus, & non concludentes non concludentibus, & concludentes perfecte concludentibus perfectis & concludentes imperfecte concludentibus imperfectis. Et via, per quam oſtenduntur imperfectæ eſt vna & eadem; & declaratum etiam eſt, quod in affirmatiuis concluſiones ſunt poſsibiles, & conſimiliter in negatiuis, quum propoſitiones maiores ſunt poſsibiles; quum vero fuerint neceſſariæ aut abſolutæ, erunt in miſtione ex poſsibilibus & abſolutis neceſſario, autĵ poſsibiles; in miſtis vero ex poſsibilibus & neceſſarijs, erunt negatiuæ abſolutæ, aut negatiuæ poſsibiles.

Species ſyllogiſmorum miſtorũ, tã concludẽtes ꝙ non concludentes, ꝑfecti & imperfecti ſunt æquales in ambabus miſtionibus in figura prima.

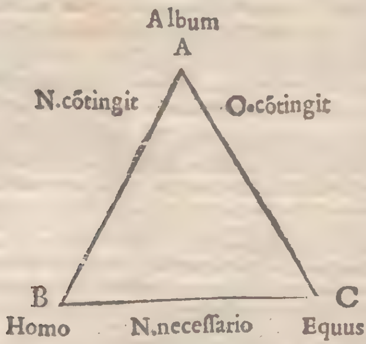
De ſyllogiſmis ex ambabus contingentibus in ſecunda figura. *Cap. XVII.*

IN ſecunda autem figura quando contingentes quidem ſumuntur vtræque propoſitiones, nullus erit ſyllogiſmus, ſiue ſint affirmatiuæ, ſiue priuatiuæ, ſiue vniuerſales, ſiue particulares. Quando autem hæc quidem ineſſe, illa vero contingere ſignificat, affirmatiua qui-

A dem inesse significante, nunquàm erit syllogismus: priuatiua vniuersali existente, semper. Eodem modo & quando hæc quidem ex necessitate, illa verò contingere assumatur: oportet autem & in iis accipere quod in conclusionibus est contingens, quemadmodum in prioribus. Primum igitur ostendendum, quoniam non conuertitur in contingenti priuatiua: vt si a contingit nulli b, non necesse est & b contingere nulli a. Ponatur enim hoc, & contingat b nulli a inesse: ergo quoniam conuertuntur, quæ sunt in eo quod est contingere affirmationes negationibus, & contrariæ, & contraiacentes, b autem contingit nulli a inesse: manifestum est quoniam & omni a contingit b inesse. Hoc aũt falsum est. Non enim si hoc huic omni cõtingit, & hoc huic contingat necessarium: quare non conuertitur priuatiua. Amplius autem nihil prohibet a quidem contingere nulli b: b autem alicui a ex necessitate non inesse: vt album quidem contingit omni homini non inesse, nam & inesse: hominem autem, non verum est dicere, quoniam contingit nulli albo, pluribus enim ex necessitate non inest: necessarium autem non inerat contingens. Sed nec
B ex impossibili ostendetur conuertens: vt si quis putet, quoniam falsum est b contingere nulli a inesse, verum non contingere nulli a: affirmatio enim & negatio: si autem hoc verum, ex necessitate alicui a inesse b: quare & a alicui b inesse: hoc autem impossibile. Non enim si a non contingit vlli b, necesse est a alicui b inesse. Nam non contingere nulli dicitur dupliciter: hoc quidem si ex necessitate alicui inest, illud verò si ex necessitate alicui non inest: Nam quod ex necessitate alicui eorum, quę sunt a, non inest, non est verum dicere, quoniam omni contingit non inesse: quemadmodum nec quod alicui inest ex necessitate, quoniam omni contingit inesse. Si ergo aliquis putet, quoniam non contingit c, omni d inesse, ex necessitate alicui non inesse ipsum, falsum sumet: omni enim inest, si contingat:
C sed qm̃ quibusdam ex necessitate inest, propter hoc dicimus nõ omni contingere. Quare ei quod est contingere omni inesse, & ea q̃ est ex necessitate alicui inesse, opponitur: & ea quæ est ex necessitate alicui non inesse: similiter aũt & ei quę est contingere nulli. Palam ergo quoniam ad sic contingens, & non contingens, vt in principio definiuimus, non solũ ex necessitate alicui inesse, sed & ex necessitate alicui non inesse sumendũ. Hoc aũt sumpto, nihil accidit impossibile: quare non fit syllogismus. Manifestum ergo ex iis, quæ dicta sunt, quoniã non conuertitur priuatiua. Hoc aũt ostenso ponatur a b quidem contingere nulli, c verò omni: per conuersionem ergo non erit syllogismus. Dictum est enim quoniam non conuertitur huiusmodi propositio. Sed nec per impossibile: nam posito b omni c contingere inesse, nihil accidit falsum: continget enim a & omni & nulli c inesse. Omnino autem si est syllogismus, palam quoniam contingens erit, eo quòd neutra propositionum sumpta est in eo,

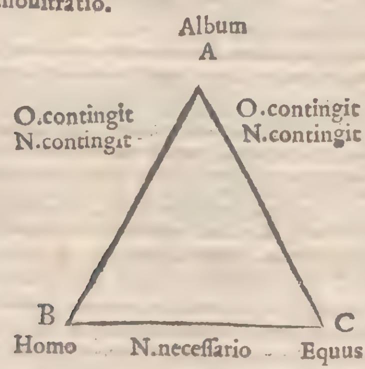
quod est inesse: & hic vel affirmatiuus, vel priuatiuus: neutro autem modo possibile est: affirmatiuo enim posito, ostendetur per terminos quod non contingit inesse: priuatiuo autem, quoniam conclusio non est contingens, sed necessaria. Sit enim a quidem album, b autem homo, in quo autem c equus: ergo album a contingit huic quidem omni, illi verò nulli inesse: sed b neque inesse contingit c, neque non inesse. Quoniam igitur inesse non possibile, est manifestum, nullus enim equus homo: sed neque contingere non inesse: necesse est enim nullum equum hominem esse, necessarium autem non erat contingens: non igitur fit syllogismus.

Coniugationes inutiles ad concludendum cōtingens.

Similiter autem ostendetur, & si econuerso ponatur priuatiua, & si vtræq; affirmatiuè ponantur vel priuatiuè: nam per eosdem terminos erit demonstratio.

Coniugationes inutiles, vt supra.

Et quādo hæc quidē vniuersalis, illa verò particularis, vel vtręq; particulares, vel indefinitæ, aut quolibet mō aliter cōtingit permutari propositiones: semper.n.erit per eosdē terminos demonstratio.

A

Coniugationes inutiles.

Manifeſtum ergo quoniam vtriſque propoſitionibus ſecundum contingere poſitis, nullus fit ſyllogiſmus.

B

QVVM vero fuerint binæ propoſitiones poſsibiles in ſecunda figura, non erit ſyllogiſmus concludens: ſiue extiterint affirmatiuæ, aut negatiuę, ſiue vna ipſarum affirmatiua & altera negatiua, ſeu ſimul fuerint vniuerſales, aut particulares, aut vna ipſarum vniuerſalis, & altera particularis. Sin autem vna ipſarum fuerit abſoluta, & altera poſsibilis, ſi affirmatiua fuerit abſoluta & negatiua poſsibilis, non erit ſyllogiſmus concludens: quod ſi negatiua extiterit abſoluta & vniuerſalis, erit ſyllogiſmus concludens: & conſimiliter accidet, quum fuerit vna duarum propoſitionum neceſſaria, & altera poſsibilis. Oportet autem vt poſsibile in concluſione horum ſyllogiſmorum intelligatur hoc in loco ſecundum modum, quo intellectum fuit in præcedentibus.

Tractatus de cõplicatione poſsibilis in ſecũda figura.

Operæ vero precium eſt, vt primo declaremus, quod vniuerſalis negatiua poſsibilis nõ conuertitur, ſeruata quantitate & qualitate, quemadmodũ conuertitur negatiua neceſſaria & negatiua abſoluta. Ponamus igitur primum, quod poſsibile ſit nullum c eſſe a, dico quod non ſequitur ex hoc, vt poſsibile ſit, nullum a eſſe c, monſtratio huius: quoniam ſi hæc eſſet vera, eſſet ſimul cum ea vera vniuerſalis affirmatiua poſsibilis, puta, poſsibile eſt omne a eſſe c: propterea quod affirmatiuæ poſsibiles redeunt ad negatiuas poſsibiles, vniuerſales ad
C vniuerſales, & particulares ad particulares: & hoc, qm̃ cum eo quod dicimus, poſsibile eſt, nullũ c eſſe a verificatur affirmatiua ipſi cõtraria, puta, poſsibile eſt omne c eſſe a. Quod ſi verificatur cum hoc, quod dicimus, poſsibile eſt, omne c eſſe a, quod dicimus, poſsibile eſt omne a eſſe c: igitur vniuerſalis affirmatiua poſsibilis conuertetur vniuerſaliter: ſed iam declaratum fuit, quod nõ cõuertitur: hoc igitur impoſsibile & non cohęret. Amplius quod nõ cõuertatur ſemper, planũ ex materijs: dico enim quod ſi poſsibile eſt nullum c eſſe a, poterit ẽt aliquod a non eſſe c ex neceſsitate: exemplũ huius: quoniam poſsibile eſt nullũ hominẽ eſſe albũ, & tñ aliquod albũ ex neceſsitate non eſt homo, puta, nix. & cygnus: quod ſi oportet aliquod a non eſſe c ex neceſsitate, non verificabitur cum hoc, poſsibile eſt omne a non eſſe c: quoniam oportet aliquod ipſius & neceſſariũ eſt vt non ſit. Dixit. Sed iam exiſtimabit aliquis negatiuã poſsibilẽ monſtrari per deductionẽ ad impoſsibile: puta, in exemplo, ſi aliquis dicat, quod hoc quod dicimus, poſsibile eſt nullum a eſſe b conuertitur, vere: quoniam poſsibile eſt nullũ b eſſe a: monſtratio huius, quia ſi non eſt verum, quod dicimus, poſsibile eſt nullũ b eſſe a, erit igitur contradictorium ſuũ verũ, hoc eſt, non poſsibile eſt, nullũ b, eſſe a: & qm̃ eſt quod dicimus, non poſsibile eſt nullũ b eſſe a, ſequit̃ ex ipſo, vt aliqđ b ex neceſsitate ſit a: & eſt hoc, qm̃ declaratum eſt, quod conuertitur particularis neceſſaria; aliquod igitur a,

Hic demonſtrat̃, qđ nõ cõuertit̃ vniuerſalis negatiua poſsibilis in ſeipſam vniuerſaliter.

Demonſtratio ex terminis.

Hic ponit modum falſum, quo poſſit oſtẽdi, qđ cõcludit̃ vniuerſalis negatiua poſ'is in ſeipſam.

ex necessitate erit b: sed iam posuimus, quod possibile est, nullum a esse b: qđ fieri non potest, & non cohæret. Atqui in hoc sermone est deceptio: & hoc,

Hic excluditur ille modus,

quoniam non sequitur ex eo, quod dicimus, non possibile est, nullum b esse a, vt dicamus, aliquod b ex necessitate est a: sed sequitur ex ipso, vt aliquod b ex necessitate non sit a: quoniam quod dicimus, aliquod b ex necessitate non est a, contradicit ei, quod dicimus, possibile est nullum b esse a: quemadmodum cõtradicunt, aliquod b ex necessitate est a, & possibile est, omne b esse a: quoniã igitur ex eo quod dicimus, possibile est, omne b esse a, sequitur possibile est nullum b esse a: & ei quod dicimus, possibile est omne b esse a, contradicit aliquod b ex necessitate non est a: quare ei quod dicimus, possibile est, omne b esse a, cõtradicit aliqđ b ex necessitate est a, & aliquod b ex necessitate non est a: & consimiliter contradicunt ambe istæ particulares propositioni negatiuæ possibili, puta ei quod dicimus, possibile est nullum b esse a: ex illa igitur, quæ contradicit huic, sequitur ipsius contradictorium: quoniam cui contradicit consequens ex eo, ipsum similiter etiam contradicit illi, ex quo sequitur consequens: ei igitur quod dicimus, possibile est nullum b esse a, duo contradicunt, vnum, aliquod b ex necessitate non est a, & alterum, aliquod b ex necessitate est a. Ergo ex eo, quod dicimus in syllogismo ad impossibile, non possibile est nullum b esse a, sequitur aliquando, aliquod b ex necessitate est a, & nonnunquam, aliquod b ex necessitate non est a: quod si quæ sequitur, fuerit particularis negatiua necessaria, non deducetur sermo ad impossibile, quoniam particularis negatiua necessaria non conuertitur, sed aliquando erit, quod possibile sit, nullum a esse b, & aliquod b ex necessitate non sit a: veluti si dicamus, possibite est nullum hominem esse album, & aliquod album non est homo ex necessitate, puta nix, & cygnus. Iam igitur declararum fuit negatiuam

Ex ambabus de cõtingẽti nihil sequitur in secũda figura, qm̃ negatiua nõ cõuertitur,

possibilem non conuerti. Ponamus itaque binas propositiones vniuersales possibiles, quarum vna sit affirmatiua & altera negatiua in secunda figura: puta dicamus, possibile est omne c esse b: & possibile est nullum a esse b: dico quod hæc complicatio nihil concludit, quoniam negatiua possibilis conuerti non potest: quemadmodum poterat in materia absoluta & necessaria. Neque etiam consimiliter per syllogismum ad impossibile monstratur, quod sit syllogismus: si enim acceperimus contradictorium conclusionis affirmatiuam possibilem, non accidet ex hoc impossibile: quoniam hæ seinuicem sequuntur, hoc est, affirmatiua possibilis, & negatiua possibilis: & consimiliter si acceperimus contradictorium, affirmatiuam necessariam particularem aut negatiuam. Omnino igitur si erit ex ista complicatione syllogismus, ipse per se concludet conclusionẽ

Nota, si esset syllogismus in secũda ex ambabus cõtingẽtibus, omnino sequeretur cõclusio cõtingens nõ absoluta neq; necessaria.

possibilem, quum fuerint ambæ propositiones possibiles, non autem conclusionem absolutam, aut necessariam, quoniam non est in hoc syllogismo propositio secundum istam dispositionem. Si autem concludet conclusionem possibilem, aut erit negatiua possibilis, aut affirmatiua possibilis, sed ex terminis monstratur, ꝙ aliquando concludunt negatiuam necessariam, & aliquando affirmatiuã necessariam: ex vtraque autem istarum conclusionum sequitur, quod sit impossibile concludi, aut negatiuam possibilem, aut affirmatiuam possibilem: & hoc, quoniam negatiua necessaria destruit affirmatiuam ac negatiuam possibiles, & consimiliter affirmatiua necessaria destruit vtrasque. Termini concludentes negatiuam in hac materia homo, album, equus, album, terminus medius, & homo minor, & componitur sic, possibila est omnem hominem esse album, & possibile est, nullum equum esse album, & conclusio, nullus homo est equus, quæ est necessaria. Quum igitur a negatum fuerit a c ex necessitate, non verificabitur,

Nota, ꝙ Aristoteles in litera nõ ponit cõcludi affirmatiuã necessariam, sed solũ ne-

vt omne a possit esse in c, & iterum vt omne a possit non esse in c, quoniam ipsa conuertitur ad affirmatiuam. Ex hoc igitur planum quod hæc complicatio non concludit conclusionem possibilem, neque negatiuam, neque affirmatiuam. Iamq; monstratum est etiam hoc, quod similiter concludit in aliqua materia affirmatiuam necessariam, puta si accipiamus loco equi animal: & hoc, quoniam concludit, omnis homo animal, quæ est affirmatiua necessaria, cum qua neque verificari poteſt affirmatiua possibilis, neque negatiua possibi-

A lis: & hoc, quoniam quod contradicat negatiuæ possibili, planum est per se: quod autem contradicat affirmatiuæ possibili, planum etiam ex eo, quod ipsa sequitur ex negatiua possibili: & consimiliter monstratum est etiam quod nõ erit syllogismus in hac figura, si etiam varies locum negatiuæ, hoc est si posueris minorem, postcaquam fuerit maior, aut econuerso: & consimiliter declaratum est etiam quod non erit syllogismus si accipiantur ambæ propositiones affirmatiuæ aut negatiuæ: demonstratio autem huius est per eosdem terminos, neque erit difficile hoc exercitato in eis.

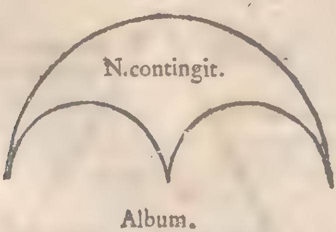
gatiuam. Alex. quoq; conat addu- cere terminos, quibus concluditur affirmatiua necessaria: grãmaticum albũ, homo: sed Philoponus inquit hoc minime fieri posse: quia oportet sumere propositiões eodem tpe veras, hoc autẽ in dictis terminis fieri nequit: hoc ẽt rõne patet, qm̃ oportet sumere minorẽ sub maiore, ergo qđ affirmat de vna, nõn põt altera negari, ergo ñ pñt reperiri termini de omni.

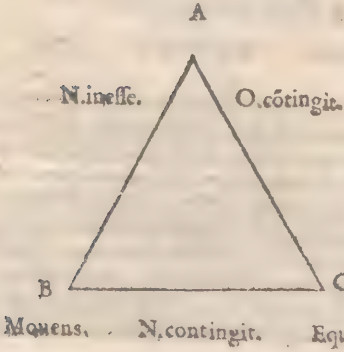
Mistio absoluti, & contingentis in secunda figura.
C A P. XVIII.

SI AVTEM altera quidem inesse, altera vero contingere significat, prædicatiua quidem inesse posita, priuatiua vero contingere, nunquam erit syllogismus, siue vniuersaliter, siue particulariter sumantur termini: demonstratio autem eadem, & per eosdem terminos.

B Quando autem affirmatiua quidem contingere, priuatiua inesse, erit syllogismus. Sumatur enim a b quidem nulli inesse, c vero omni a contingere: conuersa ergo priuatiua a b inest nulli a, autem omni c contingebat: fit ergo syllogismus quoniam b contingit nulli c per primam figuram.

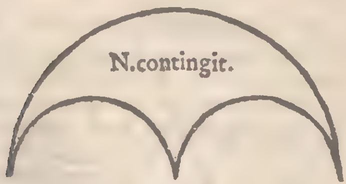
C

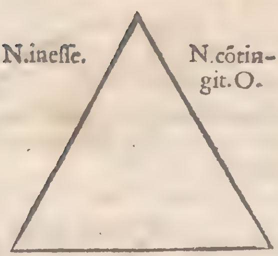

Coniugatio prima cõcludens contingẽs, quod æquiualet inesse.

Similiter autem & ſi ad c ponatur priuatiua. Si autem vtræque ſint priuatiuæ, ſignificet autem hæc quidem non ineſſe, illa vero contingere non ineſſe, per ea quidem, quæ ſumpta ſunt nihil accidit neceſſarium: conuerſa autem ſecundũ contingere propoſitione fit ſyllogiſmus: quoniam b contingit nulli c ineſſe, quemadmodum in prioribus: erit enim rurſum prima figura.

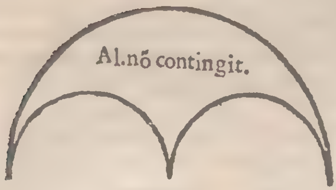

Coniugatio idem concludens, in qua fit etiam cõuerſio cõtingentis.

Si autem vtræque ponantur prędicatiuæ, non erit ſyllogiſmus. Termini quidem ineſſe: ſanitas, equus, homo. Eodem autem modo ſe habebit & in particularibus ſyllogiſmis. Quando autem erit affirmatiua ineſſe, ſiue vniuerſaliter, ſiue particulariter ſumpta, nullus erit ſyllogiſmus: hoc autem ſimiliter, & per eoſdem terminos demonſtratur, quibus & prius. Quando autem & priuatiua, erit per conuerſionem, quemadmodum in prioribus. Rurſum ſi ambo quidem interualla priuatiua ſumantur, vniuerſaliter autem quod non ineſſe, ex ipſis quidem propoſitionibus non erit neceſſarium: conuerſa autem contingenti, ſicut in prioribus, erit ſyllogiſmus.

A

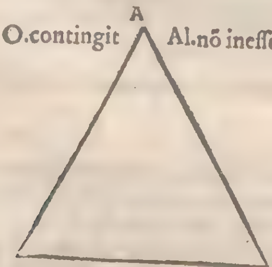
Coniugatio vtilis per cõuersionẽ cõtingentis, q̃ reducit ad prima.

B

Si autem inesse quidem sit priuatiua, particulariter quidem sumpta: non erit syllogismus, neque affirmatiua, neque priuatiua existente altera propositione.

C

Coniugationes inutiles.

Nec quando vtræque ponuntur indefinitæ, vel affirmatiuæ, vel negatiuæ, aut particulares: demonstratio autem eadem & per eosdem terminos.

Cõplicatio absolutæ, & posſibilis in secũda figura.

In secũda figura, si negatiua fuerit posſibilis, ñ fiet syll'us ĩ vniuersalibus modis.

Si ꝓpositio negatiua fuerit absoluta, fiet syllogismus per cõuersionẽ illius ad secũdũ indemonstrabilẽ ĩ prima ex maiori absoluta negatiua.

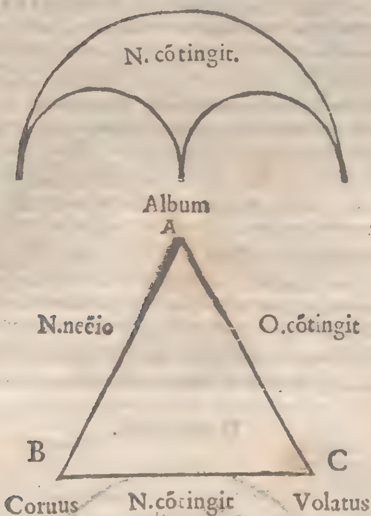
QVOD si vna duarum propositionum in hac figura fuerit absoluta & altera posſibilis, & negatiua fuerit posſibilis, non erit ex hoc syllogismus omnino, siue ambæ propositiones simul vniuersales extiterint, seu particulares simul. demonstratio autem super hoc eadem est, quam fecimus, quum ambæ simul erant posſibiles & in eisdem terminis, hoc est, quoniam inueniuntur concludentes aliquando negatiuam necessariam, & aliquando affirmatiuam necessariam. Quod si fuerit propositio negatiua absoluta & affirmatiua posſibilis, & fuerint ambæ vniuersales, erit syllogismus in hoc, quoniam negatiua absoluta conuertitur, & fiet maior in prima figura, secundum quod prædiximus, siue negatiua fuerit maior, siue minor: si minor, monstrabitur hoc per duas conuersiones, per conuersionem maioris, & conuersionem conclusionis, secundum quod prædictum fuit. Quod si fuerint ambæ negatiuæ, hoc est negatiuæ vniuersales, & fuerit vna ipsarum posſibilis, & altera absoluta, erit syllogismus imperfectus, vbi conuersa fuerit negatiua posſibilis ad affirmatiuam, quoniam erit ex binis propositionibus, negatiua absoluta & affirmatiua posſibili: si vero extiterint ambæ propositiones affirmatiuæ non erit syllogismus, hoc autem planum ex eo, quod aliquando concludunt affirmatiuam, & aliquando negatiuam. Termini concludentes affirmatiuam, homo, sanitas, animal: & hoc, quoniam posſibile est omnem hominem esse sanum, & omne animal est sanum, & omnis homo est animal ex necesſitate, quæ est conclusio. Concludentes vero negatiuam, homo, sanitas, equus: & hoc, quoniã posſibile est omnem hominem esse sanum, & omnis equus est sanus, & conclusio, nullus homo est equus, quæ est negatiua necessaria. Sin autem extiterit vna duarum propositionum vniuersalis, & altera particularis erit in hoc, quemadmodum in eo, in quo accidit, vt ambæ sint vniuersales, id est, conditio concludens in iis, est conditio concludens in istis, & non concludens in illis est non concludens in his, & hoc, quoniam si fuerit affirmatiua absoluta vniuersalis, aut particularis, non erit in hoc syllogismus: & hoc monstratur, quemadmodum & illud, quum fuerint vniuersales, & per eosdem terminos. Quod si vniuersalis fuerit absoluta & negatiua, erit syllogismus per cõuersionem ad primam figuram, si vero ambæ fuerint negatiuæ & vna ipsarum vniuersalis absoluta, erit consimiliter syllogismus imperfectus, quum fuerit conuersa negatiua posſibilis ad affirmatiuam posſibilem, secundum quod declaratum fuit: quod si fuerit negatiua absoluta particularis, non erit syllogismus, siue altera propositio extiterit affirmatiua seu negatiua Et consimiliter non erit syllogismus, quum fuerint ambæ propositiones indefinitæ, aut particulares, aut vna ipsarum indefinita & altera particularis, seu sint affirmatiuæ simul, aut negatiuæ: demonstratio autem super hoc est eadem cum demonstratione præcedente, & in eisdem terminis.

Mistio necessarii, & contingentis in secunda figura.

CAP. XIX.

SI AVTEM hęc quidem propositionum ex necesſitate, illa vero contingere significat, priuatiua quidem necessaria, erit syllogismus non solum quod contingit non inesse, sed & quoniam non inest: affirmatiua autem non erit. Ponatur autem a b quidem nulli inesse ex necesſitate, c autem omni contingere, conuersa ergo priuatiua, & b nulli a inerit: a autem omni c contingebat. Fit igitur rursum per primam figuram syllogismus: quoniam b contingit nulli c inesse.

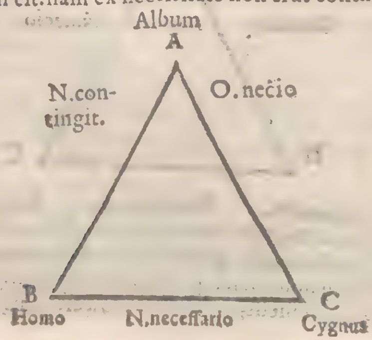
A

Coniugatio concludens contingēs, q̄ ęquiualet in esse.

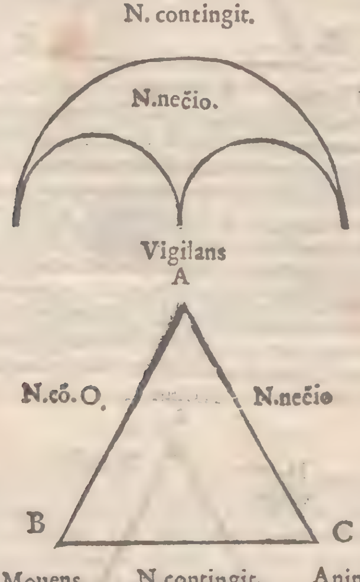
B

Simul aūt manifestū quoniā neq; inest b nulli c. ponatur.n.inesse: ergo si a nulli b contingit, b aūt inest alicui c, a alicui c nō cōtingit: sed omni ponebatur cōtingere. Eodē aūt modo ostēdetur, & si ad c ponatur priuatiuū. Rursum, Sit prędicatiua quidē necessaria, altera aūt priuatiua, & contingens: & a b contingat nulli, c aūt omni insit ex necessitate: sic ergo habētibus se terminis, nullius erit syllogismus: accidit.n.b ex necessitate nō inesse c. Sit.n.a quidē albū, in quo
C aūt b, homo, in quo vero c, cygnus: ergo albū cygno quidē ex necessitate inest: homini aūt contingit nulli, & homo nulli cygno ex necessitate. Quoniam igitur eius quod est contingere non est syllogismus, manifestum est: nam ex necessitate non erat contingens.

Coniugatio inutilis ad concludēdū contingens.

Sed tamen non necessarii:nam necessarium aut ex vtrisque necessariis,aut ex priuatiua necessaria contingebat. Amplius & possibile est iis positis b inesse c. Nihil enim prohibet c quidem sub b esse:a autem b quidem omni contingere:c vero ex necessitate inesse: vt sit quidem c vigilãs, b autem animal, in quo autem a motus. Nam vigilanti quidem ex necessitate inest motus : animali autem nulli contingit, & omne vigilans animal. Manifestum ergo quoniam non eius quod est non inesse : siquidem sic se habentibus terminis, necesse est inesse: neque autem oppositarum affirmationũ, quare nullus erit syllogismus. Similiter autem ostendetur,& ecõuerso posita affirmatiua. Si autem similis figuræ sint propositiones, cum priuatiuæ sint,semper fit syllogismus,conuersa secundum contingere propositione,quemadmodum in prioribus. Si sumatur enim a b quidem ex necessitate non inesse,c autem contingere nõ inesse, conuersis autem propositionibus b quidem nulli inesse a:a autẽ omni c contingit:fit igitur prima figura : & si ad c ponatur priuatiuum similiter.

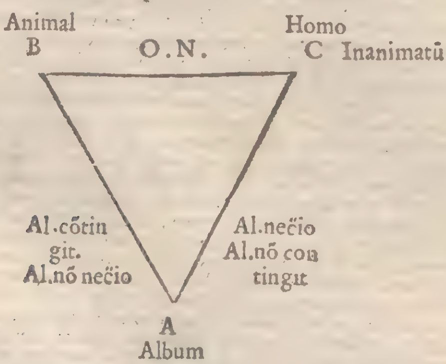

Coniugatio tribus indigens cõuersionibus, & præmissarũ transpositione.

Si autem prædicatiuæ ponantur, non erit syllogismus : nam eius quod est non inesse,aut eius quod est ex necessitate non inesse, manifestum quoniam non erit,eo ꝙ non sumpta sit priuatiua propositio,neq; in eo qđ est inesse,neq; in eo quod est ex necessitate inesse,

sed neque

A ſed neque eius quod eſt contingere non ineſſe: ex neceſsitate enim ſic ſe habentibus, b non inerit c: vt ſi a quidem ponatur album, in quo autem b, cygnus, in quo autem c, homo: neq; oppoſita ium affirmationum: quoniam oſtenſum eſt b ex neceſsitate non ineſſe c: nõ ergo fit ſyllogiſmus omnino. Similiter autem ſe habebit, & in particularibus ſyllogiſmis. Quãdo autem fuerit priuatiua, & vniuerſalis, & neceſſaria, ſemper erit ſyllogiſmus, & eius quod eſt contingere & eius quod eſt non ineſſe: demonſtratio autem eadem per conuerſionem. Quando autem affirmatiua, nunquam: eodem autem modo oſtendetur, quo & in vniuerſalibus, & per eoſdẽ terminos. Nec quãdo vtræq; ſumuntur affirmatiuæ: nam & huius eadem demõſtratio, quæ & prius. Quando vtræq; quidem priuatiuæ, vniuerſalis autem, & neceſſaria, quæ non ineſſe ſignificat, per ea quidem, quæ ſumpta ſunt, non erit neceſſarium: conuerſa autem ſecundum contingere propoſitione, erit ſyllogiſmus, quemadmodum in prioribus. Si autem
B vtreq; indefinitæ, vel particulares ſumantur, non erit ſyllogiſmus; demonſtratio autem eadem, & per eoſdem terminos.

Coniugatio inutilis.

C

Manifeſtum igitur ex prædictis, quod priuatiua quidem vniuerſali poſita neceſſaria, ſemper fit ſyllogiſmus, non ſolum eius, quod eſt contingere non ineſſe, ſed & non ineſſe: affirmatiua autem, nunquam. Et quoniam eodẽm modo ſe habentibus & in neceſſariis, & in iis, quæ inſunt, fit, & non fit ſyllogiſmus. Palam & quoniam imperfecti omnes ſunt ſyllogiſmi, & quod omnes perficiuntur per prædictas figuras.

Complicatio poſsibilis & neceſſariæ in ſecunda figura.

In ſecũda figura ex neceſſaria negatiua & affirmatiua poſsibili erit

QVum vero extiterit vna propoſitionum hac in figura poſsibilis, & altera neceſſaria, & fuerint ambæ vniuerſales, ac negatiua extiterit neceſſaria, erit ſyllogiſmus per conuerſionem negatiuæ ad primam figuram, in qua maior negatiua neceſſaria, & minor affirmatiua poſsibilis: ſed iam monſtratum fuit, qd hæc concludit abſolutam & poſsibilem, ſiue neceſſaria fuerit maior, ſiue minor:

syllogismus concludiens conclusionē absolutā & possibilē si autem affirmatiua fuerit necessaria non erit syllogismus in modis vlibus.

Sin autem affirmatiua fuerit necessaria, non erit syllogismus: hoc autem planum ex terminis, si posuerimus extremitatem minorem hominem, & medium album, & maiorem cygnum: & hoc, quoniam possibile est nullum hominem esse album: & omnis cygnus est album ex necessitate: & cōcluditur nullus homo est cygnus, quæ est negatiua necessaria, Concludens autem negatiuam necessariam, non potest concludere possibilem penitus, neque affirmatiuam, neq; negatiuam, & planū etiam quod non concludit conclusionem negatiuam necessariam: quoniā necessaria erit ex ambabus necessarijs, aut ex syllogismo in quo extiterit necessaria negatiua, sed affirmatiua absoluta non est possibilis, secundum quod monstratum fuit. Consimiliter planū est etiam, ꝙ nō concluditur absoluta, quoniā absoluta est ex natura passibilis. Amplius, manifestum est etiam ex terminis, ꝙ non concludit negatiuam necessariam, quoniam concludit aliquando negatiuam necessariā, & aliquando affirmatiuam necessariam. Termini igitur concludentes negatiuam necessariam sunt qui præcessere. Concludentes autem affirmatiuam necessariā, vigilans, motum, animal: & hoc, quoniam omne vigilans est motum ex necessitate: & possibile est, nullum animal esse motum: & omne vigilans est animal ex necessitate; non igitur erit in hac complicatione syllogismus concludens penitus siue affirmatiua necessaria maior extiterit, siue minor. Quod si fuerint binæ propositiones similes in qualitate, si negatiue quidē extiterint, erit sylogismus, quū negatiua possibilis conuersa fuerit ad affirmatiuam possibilem, quæ ex ipsa sequitur, quoniam fiet complicatio ex binis propositionibus, affirmatiua possibili, & negatiua necessaria; sed iam monstratum fuit quod hæc concludit, siue minor negatiua fuerit, siue maior. Sin autem extiterint binæ propositiones vniuersales affirmatiuæ, non erit syllogismus. Planum etenim est, quod conclusio nō potest esse negatiua, neq; absoluta, neq; necessaria: qm̄ non inuenitur in syllogismo propositio negatiua, neq; necessaria, neq; absoluta: neq; etiam negatiua possibilis, neq; affirmatiua necessaria, quoniam planum ex terminis, quod cōcludit negatiuam necessariam: quod autem concludit negatiuam necessariam non potest omnino concludere aut affirmatiuam necessariam, aut possibilem, aut absolutam: & consimiliter non potest concludere penitus negatiuam possibilem. Termini concludentes negatiuam necessariam, homo, album, cygnus; quoniā possibile est omnem hominem esse album: & omnis cygnus album ex necessitate: & conclusio, nullus homo cygnus, Istæ ergo sunt viæ concludentes hac in figura secundum hanc viam mistionis, & non cōcludētes, quū fuerint ambæ propositiones vniuersales. Si vero vna ipsarum vniuersalis extiterit, & altera in parte, si maior quidem propositio fuerit vniuersalis necessaria, erit syllogismus concludens, aut negatiuam possibilem, aut negatiuam absolutam: quoniā, si negatiua necessaria conuersa fuerit, redibit ad primam figuram, quæ componitur ex affirmatiua possibili, & maiore negatiua necessaria: sin aūt affirmatiua extiterit necessaria, non erit consimiliter syllogismus omnino: monstratio aūt huius eadem est, quæ & in vniuersalibus, & per eosdem terminos, qui præcessere. Consimiliter non erit syllogismus, quum fuerint ambæ affirmatiuæ: ostensio autē huius, est ostensio, quæ fuit in vniuersalibus. Quod si fuerint ambæ propositiones, hoc est vniuersalis & particularis, negatiuæ, & vna ipsarum extiterit vniuersalis necessaria, erit in hoc syllogismus imperfectus: & hoc, si conuertatur possibilis negatiua ad affirmatiuam, erit syllogismus, quēadmodum fuit, quum erant vniuersales, vt prædictum est: & si fuerit negatiua necessaria particularis non erit syllogismus, siue fuerit affirmatiua, siue negatiua possibilis. Consimiliter non erit syllogismus, quum fuerint binæ propositiones indefinitæ aut particulares: monstratio autem huius est eadem monstratio cum præcedente, & in eisdē terminis. Iam itaq; declaratum fuit, si propositio necessaria ponatur negatiua vniuersalis, quod erit syllogismus concludens, aut negatiuam absolutam, aut negatiuam possibilem: quum vero ponatur necessaria affirmatiua, non erit syllogismus. Manifestum igitur ex hoc, ꝙ vno ordine terminorum in syllogismis absolutis, & necessarijs erit, & non erit syllogismus. Amplius manifestum, quod omnes syllogismi isti sunt imperfecti.

Quæ conclusiones in modis pticularibus cōcludātur.

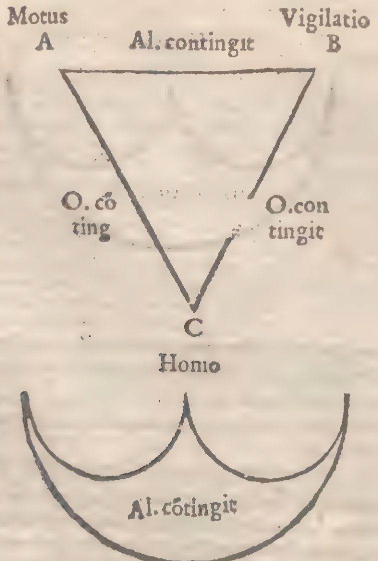
A

De syllogismis ex ambabus contingentibus in tertia figura. Cap. XX.

IN postrema autem figura, & vtrisq; contingentibus, et altera, erit syllogismus. Quando ergo contingere significant propositiones, & conclusio erit contingens. Et quādo hæc quidem contingere, illa vero inesse: similiter erit syllogismus. Quando autem altera ponitur necessaria, si affirmatiua quidem, non erit cōclusio, neque necessaria, neq; inesse. Si aūt priuatiua, eius quod est non inesse erit syllogismus, quemadmodum in prioribus. Sumendum aūt & in his similiter, qđ est in conclusionibus contingens. * Sint ergo primum contingentes: & a & b contingant omni c inesse: quoniam ergo conuertitur affirmatiua particulariter, b autem omni c contingit, & c alicui b contingit: quare si a quidem omni c contingit, c autem alicui b, & a alicui b contingit: fit enim prima figura.

*Quia scilicet aliquando pro cōtingēti non necessario, & aliquādo ꝓ contingenti cōmuni desumitur.

B

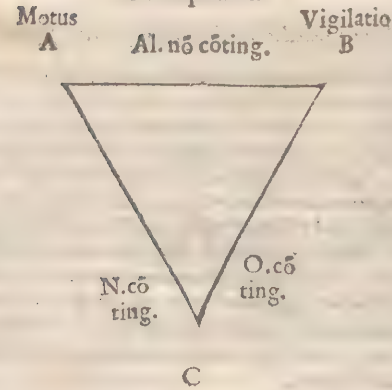

C

Prima uſis cōiugatio cōcludēs de cōtingenti per conuersionē

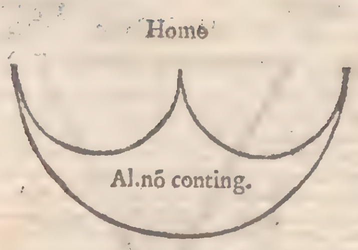
Et si a quidem contingit nulli c inesse, b autem omni c contingat, necesse est a alicui b contingere non inesse: erit enim rursum prima figura per conuersionem.

D

E

Secunda cõiugatio coucludẽs de cõtingẽti p conuersionẽ minoris.

Tertia cõiugatio idẽ cõcludens per conuersionẽ amborum ꝓpositionum.

F

Si autem vtræq; priuatiuæ ponantur, ex his quidem, quæ sumpta sunt, non erit necessarium : cõuersis autem propositionibus erit syllogismus, quemadmodum in prioribus. Si enim a & b contingunt c nõ inesse, si transmutatur contingere non inesse : rursum erit prima figura per conuersionem.

Si autem hic quidem terminorum est vniuersalis, ille uero particularis, eodem modo se habentibus terminis quo inesse, & erit & non erit syllogismus. Contingat enim a quidem omni c : b autem alicui c inesse : erit ergo rursum prima figura particulari propositione conuersa : nam si a omni c, c autem alicui b, & a alicui b contingit. Et si ad b c ponatur vniuersale. Similiter autem & si a c quidem priuatiua sit, b c autem affirmatiua : erit vnum rursum prima figura per conuersionem : si autem vtræq; priuatiuæ ponantur, hæc quidem vniuersaliter, illa vero particulariter, per ea quidem, quę sumpta sunt, non erit syllogismus : conuersis autem propositionibus erit, quemadmodum

A in prioribus. Quando autem vtræque indefinitæ, vel particulares sumuntur, non erit syllogismus: etenim necesse est a omni b, & nulli inesse. Termini inesse, animal, homo, album: non inesse, equus, homo, album: medium, album.

B

Complicatio posibilis in tertia figura.

Conlugatio num particularium, & indefinitarū, inutliū excēplum.

QVum vero extiterint hac in figura binæ propositiones possibiles vniuersales, erit syllogismus, et erit conclusio particularis possibilis eo modo, quo fuit in absoluta solum & necessaria, hoc est per easdem illas conditiones: & monstratio super hoc est monstratio super illis: quod autem, proprium est istius materiæ, est, quod quum fuerint negatiuæ, erit ex ipsis syllogismus imperfectus p conuersionem vnius negatiuæ ad affirmatiuam, & affirmatiua ex ipsa erit ex binis propositionibus, quarum vna affirmatiua, & altera negatiua. Quod si fuerit vna ex ipsis vniuersalis, & altera particularis, syllogismi concludentes & non concludentes erunt, quemadmodum fuere in materia absoluta, & necessaria, & p easdem illas conditiones: hoc autem est proprium: quoniam quum fuerint ambæ negatiuæ, erit syllogismus per conuersionem, hoc est per conuersionem, negatiuæ ad affirmatiuam, quæ sequitur ex ipsa, quoniam non fit syllogismus ex binis negatiuis secundum aliquam materiam, neq; simplicem, neque compositam. Sin
C autem accipiantur duæ propositiones indefinitæ, aut particulares, non erit consimiliter syllogismus, quoniam aliquando concludit affirmatiuam necessariam, & nonnunquam negatiuam necessariam. Termini concludentes affirmatiuam, homo, album, animal: & hoc, quoniam aliquod album potest esse homo: & album potest esse animal: & homo ex necessitate est animal. Concludentes vero negatiuam, homo, album, equus: & hoc, quoniam album potest esse homo: et album potest esse equus: & conclusio, nullus homo est equus: & per hos eosdem terminos monstratur hoc, quum fuerint negatiuæ, aut vna ipsarū affirmatiua, & altera negatiua: nam complicatio potest ex ipsis componi.

Propriū est materiæ possibilis, vt ex ambabus negatiuis p cōuersionē ad affirmatiuas fiat syllogismus.

Non fit syllogismus in aliqua materia nec simplici nec mixta ex ambabus negatiuis.

Mistio contingentis & inesse in tertia figura. Cap. XXI.

SI autem hæc quidem propositionum inesse, illa aūt contingere significet, conclusio quidem erit quoniam contingit, & non quoniam inest: syllogismus autem erit eodem modo se habētibus terminis, quo & in prioribus. Sint enim primū prędicatiuę, & a quidem omni c insit:

Hoc caput ex xv.c.lucem capit.

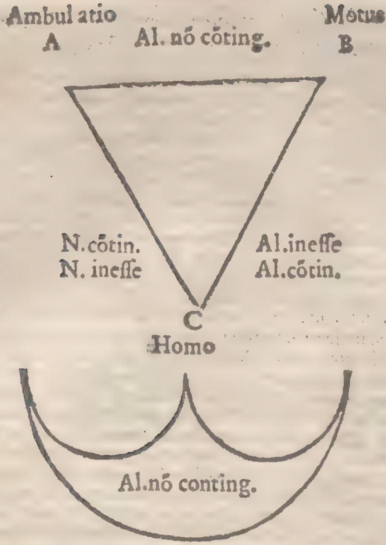
b autem omni c contingat: conuersa ergo b c erit prima figura, & conclusio quoniam contingit a alicui b inesse: cum enim altera propositionũ in prima figura significabit contingere, & conclusio erit cõtingens. Similiter autem & si b c quidem inesse, a c autem contingit inesse.

Coniugationes binę vniuersales concludẽtes contingens.

Et si a c quidem priuatiua, b c autem prædicatiua, insit autem alterutra vtrinq;, contingens erit conclusio: fit enim rursum prima figura. Ostensum est aũt quoniam si altera propositio significet contingere in prima figura, & conclusio erit contingens. Si autem contingens priuatiua ponatur ad minorem extremitatem, vel si vtraq; ponatur priuatiua, per ea quidẽ quæ posita sunt non erit syllogismus: conuersis autem erit, quemadmodum & in prioribus. Si autem hæc quidem propositionum sit Vniuersalis, illa vero particularis, vtrisq; quidem prædicatiuis, aut Vniuersali quidem priuatiua, particulari autem affirmatiua, idem modus erit syllogismorum: omnes enim cõcludũtur per primam figuram. Quare manifestum quoniam eius, quod est contingere, & non eius quod est inesse, erit syllogismus.

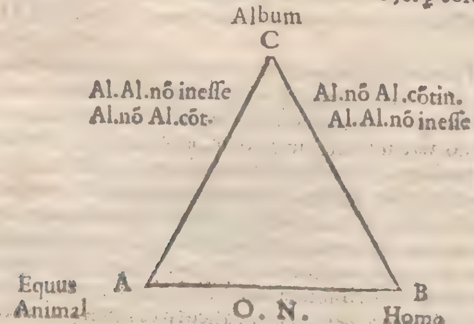
A

B

Binæ coniugationes particulares negatiuæ concludētes cōtingens

Si autem affirmatiua quidem vniuersalis, priuatiua autem particularis, per impoſsibile erit demonſtratio. Inſit enim b quidem omni c, a autem contingat alicui c non ineſſe, neceſse eſt ergo a alicui b cōtingere non ineſse: nam ſi omni b ineſt a ex neceſsitate, b autē omni c poſitum eſt in eſse, a omni c ex neceſsitate inerit. Hoc autē oſtenſum eſt prius, ſed poſitum eſt alicui contingere non ineſse. Quando aūt in definitæ, vel particulares ſumuntur vtræq; non erit ſyllogiſ-
C mus: demonſtratio aūt eadem & in vniuerſis, & p eoſdē terminos.

Indefinitarū & particularium inutilium cōmune exemplum.

Complicatio possibilis & absolutæ in tertia figura.

In tertia figura ex absoluta & possibili ambabus affirmatiuis & vniuersalibus sequitur semp cõclusio possibilis.

QVum vero vna duarum propositionum hac in figura fuerit absoluta, & altera possibilis, & ambæ affirmatiuæ vniuersales, erit conclusio possibilis in parte: & hoc monstratur per conuersionem minoris: quoniam si ipsa fuerit possibilis, redit ex figura prima ad id, in quo minor possibilis & maior absoluta: sed iam in præcedentibus declaratum fuit, quod est conclusio possibilis: si vero minor extiterit absoluta, redit ad id, in quo minor est absoluta in figura prima, et maior possibilis, sed iam consimiliter expositum fuit, quod hæc concludit possibilem. Quod si vna ipsarum extiterit affirmatiua & altera negatiua, & fuerit vtrauis ipsarũ absoluta, hoc est, aut maior, aut minor, & maior extiterit, negatiua possibilis, erit conclusio possibilis vera: sin autem negatiua fuerit absoluta, erit conclusio negatiua possibilis per participationem nominis, hoc est, quæ concludit binas conclusiones, negatiuam necessariam, & negatiuam possibilem. Quod si minor extiterit negatiua & possibilis, seu fuerint ambæ negatiuæ, non erit syllogismus, nisi conuertatur negatiua possibilis ad affirmatiuam, quæ sequitur ex ipsa: quoniam reuertetur ad eam, quæ est ex binis affirmatiuis, aut ad eam, in qua maior negatiua & minor affirmatiua. Si vero extiterit vna duarum propositionum vniuersalis, & altera particularis, & fuerint ambæ affirmatiuæ, aut maior affirmatiua & particularis negatiua, erit syllogismus per reductionem ad primam figuram per conuersionem particularis affirmatiuæ, secundum quod decalaratum fuit, & conclusio sua erit secundum modum, quo fuit, quando binæ propositiones erant vniuersales. Quod si affirmatiua fuerit vniuersalis & negatiua particularis, & minor absoluta affirmatiua, & maior negatiua particularis possibilis, erit syllogismus: declaratio autem huius erit per syllogismum ad impossibile. Sit ergo omne b c absolute: & aliquod b non est a possibiliter: dico quod possibile est aliquod c non esse a: si enim hoc non est verum, verum erit suum contradictorium, hoc est, omne c est a ex necessitate: nanq; hoc est contradictorium secundum modum & quantitatem & qualitatem: sed iam positũ fuerat, quod omne b est c absolute: ergo concluditur in prima figura, quod omne b est a ex necessitate: sed iã posueramus aliquod b non esse a possibiliter: quod fieri non potest, & non cohæret: sin autem extiterit maior particularis absoluta & minor possibilis, erit syllogismus, qui monstratur positione, quod si minor fuerit negatiua & absoluta, non erit syllogismus: quoniam proprium est tertiæ figuræ, quod non habeat minorem negatiuam, si vero fuerit minor negatiua possibilis, erit syllogismus per conuersionem ad affirmatiuam secundum quod prædictum fuit, sin autem extiterint ambæ propositiones indefinitæ, aut particulares, non erit syllogismus, monstratio vero huius ea est, quæ facta fuit in speciebus vniuersalibus in hoc capitulo, hoc est in possibili tantum, & in his eisdem terminis.

Si altera fuerit negatiua possibilis, cõ conclusio erit possibilis. vera, & syllogismus perfectus, si absoluta fuerit negatiua, erit cõclusio possibilis de possibili. cõ i.

Syllogismi particulares in tertia, misti ex possibili & inesse.

Mistio necessarii, & contingentis in tertia figura. *Cap. XXII.*

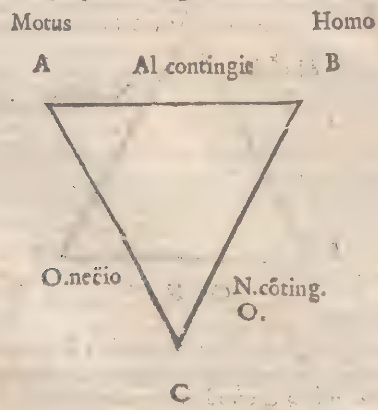
Hoc caput. c x v i. quodã modo subalternum est,

SI autem est hæc quidem propositionum necessaria, illa vero contingens, si predicatiui quidem sunt termini, semper eius, quod est contingere, erit syllogismus. Quã do autem fuerit hic quidem prædicatiuus, ille autẽ priuatiuus, si sit affirmatiuus quidem necessarius, eius erit quod est contingere non inesse: si autem priuatiuus, & eius quod est contingere non inesse, & eius quod est non inesse: eius autem quod est ex necessitate non inesse non erit syllogismus, quemadmodum & in aliis figuris. Sint ergo prædicatiui termini primum: & a c quidem omni insit ex necessitate: b autem omni c contingat inesse: quoniam ergo a omni c necessario inest, c autem alicui b cõtingit, & a alicui b

A contingens erit, & non inerit: sic enim accidit in prima figura. Similiter autem ostendetur, & si b c quidem ponatur necessaria: a c aũt contingens. Rursum sit hoc quidem prædicatiuum, illud vero priuatiuum, necessarium autem prædicatiuum, & a quidem contingat nulli c inesse: b autem omni insit ex necessitate c: erit ergo rursum prima figura, & conclusio contingens, sed non inesse. Nam priuatiua propositio contingere significat. Manifestum est igitur quoniam conclusio erit contingens: cum enim sic se habebant propositiones in prima figura, & conclusio erat contingens. Si autem priuatiua sit propositio necessaria, & conslusio erit, quoniam contingit alicui non inesse, & quoniam non inesse. Ponatur enim a non inesse c ex necessitate: b autem omni c contingere, conuersa ergo b c affirmatiua, prima erit figura, & necessaria priuatiua propositio. Cum autem sic se habebãt propositiones, accidebat a & contingere alicui c non in esse, & non inesse: quare & a necesse est alicui b non inesse. Quando aũt priuatiuum ponitur ad minorẽ extremitatẽ, si contingens quidem, erit syllo-

B gismus transsumpta propositione, quemadmodum & prioribus.

In multis exemplari bus hæc verba, & quo, non inesse desũt, in Græco tamen habẽt.

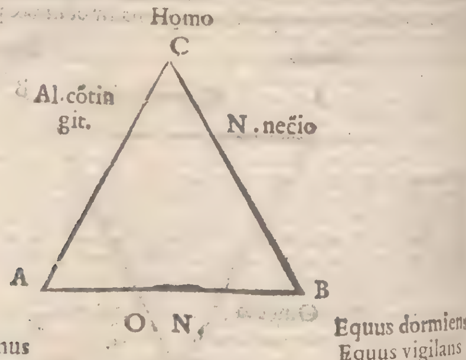
C

Coniugatio concludens cõtingens per duplicem cõuersiouẽ cõtingentis.

Si autem necessarium, non erit. Etenim necesse est omni, & nulli D
contingat inesse. Termini omni inesse: somnus, equus dormiens, homo. Nulli inesse, somnus, equus vigilans, homo. Similiter aūt se habebit, & si hic quidem terminorum sit vniuersalis, ille aūt particularis ad medium: nam si vtriq; sint prædicatiui, eius qđ est contingere, & non eius qđ est inesse, erit syllogismus. Et quando hoc quidem priuatiuum sumetur, illud vero affirmatiuum, necessarium autem affirmatiuum, huius quod est contingere. Quando aūt priuatiuum necessarium, & conclusio erit quod est non inesse: nam idem modus erit demonstrationis, & cum vniuersales & non vniuersales sunt termini. Necesse est enim per primam figuram perfici syllogismos: quare in illis, & in his necessarium accidere. Quando aūt priuatiuum vniuersaliter sumptum ponitur ad minorem extremitatē, si contingens quidem, erit syllogismus per cōuersionem: si aūt necessarium sit, non erit: ostendetur autem eodem modo, quo & in vniuersalibus, & per eosdem terminos. B

Coniugatio inutilis.

Manifestum ergo & in hac figura, quando, & quomodo erit syllogismus, & quando eius quod est contingere, & quando eius quod est inesse. Palam autem & quod omnes imperfecti, & quod perficiuntur per primam figuram. F

Complicatio possibilis & necessariæ in figura tertia.

Ex possi. et necessaria in tertia figura ābabus affirmatiuis sequitur cōclō possis: si aūt altera negatiua fuerit possibilis erit syllogismus, & cō-

Sin autem ambæ propositiones extiterint & vniuersales, & vna ipsarum necessaria, & altera possibilis, & ipsæ ambæ affirmatiuæ, erit in hoc syllogismus concludens conclusionem possibilem: & hoc planum per conuersionem ad primam figuram: qđ si fuerit vna affirmatiua & altera negatiua, & affirmatiua necessaria & minor, erit conclusio negatiua possibilis: hoc per conuersionem affirmatiuę & reductionē complicationis ex figura prima ad id, in quo maior est negatiua possibilis, & minor particularis necessaria. Quod si negatiua fuerit necessaria maior, erit conclusio negatiua possibilis, & negatiua absoluta per reductionem secundum conuersionem ad id, in quo maior in figura prima negatiua necessaria, & minor affirmatiua possibilis. Si vero minor fuerit negatiua possibilis, & maior affirmatiua necessaria, non erit syllogismus, nisi per

A conuersionē negatiuæ possibilis ad affirmatiuam possibilem. Sin autem minor extiterit negatiua necessaria, non erit syllogismus. Termini concludentes affirmatiuam, homo, dormiens, equus: & hoc, qm̄ nullus homo est equus, & possibile est omnē hominem esse dormiens: & conclusio, possibile est omnē equū esse dormiens. Termini vero concludentes negatiuam, homo, dormiēs, & equus vigilans: & hoc, quoniam nullus homo est equus vigilans: & possibile est omnem hominē esse dormiēs: & cōclusio, nullus equus est vigilans, quod si dormiens. Sin autem extiterit vna duarum propositionum vniuersalis & altera particularis, erit syllogismus per reductionē ad primam figurā, & erit conclusio possibilis scdm dispositionem specierū, quæ ad ipsam deducuntur ex figura prima. Quod si vna ꝑpositionum extiterit negatiua & altera affirmatiua, & fuerit negatiua maior, si quidem necessaria, erit cōclusio absoluta aut possibilis: qm̄ redibit per conuersionē ad primam figurā, quæ cōcludit binas illas conclusiones, seu fuerit vniuersalis, seu particularis per positionē, & impossibile: sed si negatiua fuerit possibilis, erit conclusio possibilis vera scdm dispositionem possibilis appropriati syllogismo, ad quem reducitur in prima figura: si autem negatiua extiterit minor, siquidem possibilis, erit syllogismus per conuersionem ad affirmatiuam possibilem: si vero necessaria, non erit syllogismus: & hoc manifestum secundum modum, quo monstratum fuit, quum erant vniuersales, & per illos eosdem terminos. Sed iam ex positum fuit, quando erit syllogismus in hac

B specie, & qn̄o erit, & qualē conclusionē qualis syllogismus cōcludat, & quales ex ipsis perfecti, & non perfecti secundum dispositionem specierū, quæ sunt hac in figura. Sed iam perfectus est tractatus de omnibus syllogismis prædicatiuis.

clusio possibilis: si aūt negatiua fuerit necessaria erit con clō negatiua possibilis & negatiua absoluta.

Syllogismi pticulares in tertia, mixti ex necessaria & possibili.

Quod figuræ syllogismorum sint tantum tres in omnibus syllogismorum generibus. Cap. XXIII.

QVoniam igitur qui in his figuris sunt syllogismi, perficiuntur per eos, qui in prima figura sunt, vniuersales syllogismos, & in hos reducuntur, palam ex dictis. Quoniam aūt simpliciter omnis syllogismus sic se habebit, nūc erit manifestum, cum ostensus fuerit omnis, qui fit, per aliquam harum figurarum fieri. Necesse est ergo omnem demonstrationem, & omnē syllogismū aut in esse quid, aut nō inesse monstrare. Et hoc aut vniuersaliter, aut particulariter. Amplius aut ostensiue, aut ex hypothe

C si. Eius autem quod est ex hypothesi, pars est per impossibile. Primum ergo dicemus de ostensiuis: his enim ostensis, manifestum erit & de iis qui ad impossibile, & omnino de iis qui ex hypothesi. Si ergo oporteat a de b syllogizare, vel inesse, vel nō inesse: necesse est sumere aliquid de aliquo. Si ergo a sumatur de b, quod ex principio, erit sumptum, si autem a de c, c autē de nullo alio, nec aliud de illo c neq; de a, alterum, neq; de altero a, nullus erit syllogismus: nam in eo quod vnum de vno sumitur, nihil accidit ex necessitate: quare assumenda est & altera propositio.

De syllogismis hypoteticis.

De syllogismo ostensiuo.

Animal.	Homo.	Animal.	Rationale.
A	B	A	C

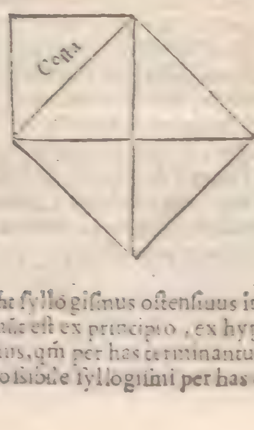
Ex vna ꝑpositione nihil cōcluditur.

Si igitur sumatur a de alio, aut aliud de a, aut de c alterum, esse qui

dem ſyllogiſmum nihil prohibet: ad b autẽ non erit per ea, quæ ſumpta ſunt, nec quando c ineſt alteri, & illud alii, & hoc alteri: non copuletur autem ad b, nec ſic erit ad b ſyllogiſmus ipſius a. Omnino enim dicimus quoniam nullus nunquàm erit ſyllogiſmus alius de alio, nõ ſumpto aliquo medio, quod ad vtrunq; ſe habet quoquomodo prædicantionibus. Nam ſyllogiſmus quidem ſimpliciter ex propoſitionibus eſt. ad hoc autem ſyllogiſmus ex propoſitionibus quæ ad hoc, qui autem eſt huius ad hoc, per propoſitiones huius ad hoc. impoſſibile eſt autem ad b ſumere propoſitionem, nihil neq; prædicantes de eo, neq; negantes: aut rurſum eius quod eſt a ad b, nihil commune ſumentes, ſed vtriuſq; propria quædam prædicantes, aut negantes: quare ſumendũ mediũ vtriuſq;, qđ copulet p̃dicationes: ſi erit huius ad hoc ſyllogiſmus. Ergo ſi neceſſe eſt aliquod ſumere ad vtrunq; cõmune, hoc autem contingit tripliciter: aut enim a de c, & c de b prædicantes, aut c de vtriſq;, aut utraq; de c: hæ autem ſunt tres dictæ figuræ. Manifeſtum quoniam omnem ſyllogiſmum neceſſe eſt fieri p̃ aliquam harum figurarum. Nam eadem ratio eſt & ſi per plura copuletur ad b, eadem enim erit figura & in pluribus. Quoniam igitur oſtenſiui terminantur per prædictas figuras, manifeſtum eſt. Quoniã autem & qui ad impoſſibile, palam erit per hæc: omnes enim, qui per impoſſibile concludunt, falſum quidem ſyllogizant: quod autem ex principio erat, ex hypotheſi demonſtrant, quando aliquid accidit impoſſibile poſita cõtradictione, vt quoniam diameter eſt aſymmeter, eo quòd fiunt abundantia æqualia perfectis, poſito ſymetro: ergo æqualia quidem fieri abundantia perfectis ſyllogizant: aſymmetrum autem eſſe diametrum, ex hypotheſi monſtrant, quoniam falſum accidit propter contradictionem. Hoc enim fuit per impoſſibile ſyllogizare, oſtendere aliquid impoſſibile propter priorem hypotheſim.

Auexis negationum.

De ſyllogiſmis ex hypotheſi, quos cõditionales appellamus, p̃dicatorijs, intelligit vbique Ariſtoteles.

Oſtenſio q̃ diameter ſit in commenſurabilis lateri.

Quare qm̃ falſus fit ſyllogiſmus oſtenſiuus in his, quæ ad impoſſibile deducuntur, qđ aũt eſt ex principio, ex hypotheſi mõſtratur, oſtẽſiuus aũt diximus prius, qm̃ per has terminantur figuras, manifeſtum quoniam & per impoſſibile ſyllogiſmi per has erunt figuras.

A Similter aūt & alii omnes, qui sunt ex hypothesi. in omnibus his.n. syllogismus quidem fit ad transsumptum: quod autem est ex principio, terminatur per confessionem, aut per aliquam aliam hypothesim. Si autem hoc verum: necesse est omnem demonstrationem, & omnem syllogismum fieri per tres prædictas figuras. Hoc autem ostéso, palam quoniam omnis syllogismus perficitur per primam figurā, & reducitur in huius vniuersales syllogismos.

Dixit, Iam igitur declaratum fuit secundum, modum, qui dictus fuit in figuris absolutis, quod omnes syllogismi existentes in his figuris, reducuntur ad primam figuram, quæ est in ipsis. Quod autem omnia syllogismorum genera, quæ absolute inueniuntur, reducantur ad primam figuram penitus, planū erit, posteaquam ostensum fuerit ꝙ omnia syllogismorum prædicatiuorum genera sunt, hæc tria tantum, quodq; reliqui syllogismorum, quibus non egent necessario prædicatiui, non sunt reducibiles ad eos, qui sunt secundum viam prædicationis, Dicamus igitur, quod omnis syllogismus penitus, aut monstrat aliquid esse, aut aliquid non esse: & vterque horum duorum, aut ostendit aliquid vni-
B uersale, aut aliquid particulare: omnis autem qui monstrat aliquid esse, aut aliquid non esse, aut monstrat secundum modum prædicationis, aut monstrat secundum modum conditionis, aut monstrat per syllogismum compositum ex ambobus istis, puta, per syllogismum ad impossibile, de quo est intentio nunc: est enim hæc de syllogismis, qui sunt secundum viam prædicationis, & conditionis, concludentes & non concludentes absolute, si enim monstrati fuerint isti, mōstrati etiam erunt hi, quibus indigemus ad hos hoc est syllogismus ad impossibile, & syllogismus qui est secundum conditionem. Dicamus igitur, si opus fuerit, vt ostendamus aliquid esse in aliquo, puta, si oportuerit monstrare quod a prædicatur de b, aut secundum modum negationis aut secundum modum affirmationis, planum quod accipiemus ad monstrationem huius secundum modum prædicationis, ꝙ aliquid est in aliquo, & prædicatur de aliquo: ꝙ si acceperimus in hoc a prædicari de b, planum ꝙ idem acceptum erit in monstrationem suipsius, sed hoc & impossibile est, & non confert cognitioni consequenti quæsitū: et consimiliter si acceperimus ad hoc enuntiatione diuersam & a subiecto & a prædicato quæsiti, manifestum etenim etiam quod non sequetur ex ipso quæsitum, neq; affirmatiuum, neq; negatiuum: quemadmodum si dicamus quod a prædicatur de b, quoniam c prædicatur de d, Quum igitur bina hæc contraria sint impossibilia, superest vt dicamus, quod id quod accipitur ad monstrandum a prædica-
C ri de b, aut est oratio participans alterius extremorum, aut participans amborū simul. Amplius, si participat alterius extremorum, oportet vt aut ipsius prædicatum, sit idem quod prædicatum quæsiti, & subiectum aliud, aut vt subiectum suum sit subiectum quæsiti & prædicatum aliud, aut prædicatum quæsiti sit ipsius subiectum, aut subiectum quęsiti prædicatum suum, nō enim potest oratio participationis effugere ab vna istarum partium. Præterea. Oportet etiam hoc participans, aut ita se habere, vt vnum & idem iudicium sit, præterquam quod illi cōmunicet iudicium aliud, aut enuntiatio alia, aut quod communicatio sit cum enūtiatione alia, & hoc absq; eo, quod verificetur de quæsito. Si igitur accipiatur participans cum vno extremorum quæsiti, quod est a & b enuntiatio vna tantū, puta, si accipiatur a participare cum c, prædicatione vna ex ipsis secundum cōpositionem suam: planum quod non sequitur ex hoc, vt a participet cum b, hoc est, vt prædicetur affirmatiue aut negatiue de b in omni tempore, in quo nō participat c cum b. Quod si acceperimus a communicare cum b, in prædicatione seorsum & secundum se, planum quidem, quod ex hoc erit syllogismus, non autē super quęsito quod quæritur, hoc est quod a insit b, aut negetur ab eo: si vero acceperimus aliqua communicantia cum vna duarum extremitatum in infinitum, præterquam quod communicent cum altera, quemadmodum si accipiatur a com

Quod figuræ syllogismorū sint tantū tres, & de syllogismis hypotheticis, hoc est, conditionalibus.

Nota pulcherrimā diuisionem cōclusionum, q̄ per syllogismos cathegoricos ostēdūtur, & ēi hypotheticos.

Ois sylls. aut categhoricus, aut hypotheticus, aut mistus ex vtroque, vt syllogism' ad impossibile.

Ostēdit per diuisionē necessariā, non posse fieri syllm, nisi ꝓpōnes cōicēt in aliquo medio.

monicare cum c,& c cum d,& d cum e,non sequitur ex hoc,vt a communicet
b,aut prædicatione affirmatiua, aut prædicatione negatiua vsque quo comm
cans cum a, non communicauerit cum b: quoniam syllogismus non termina
erit ex propositionibus non determinatis,hoc est syllogismus, qui non est supe
sito determinato,erit ex propositionibus non determinatis: uerū syll's determi
tus hoc est;qui erit super quæsito determinato, sequitur vt cōponatur ex prop
tionibus determinatis communicantibus cum vtraque extremitate quæsiti,& ex
hoc sequitur,vt ad minimum syllogismus determinatus componatur ex binis pro
positionibus communicantibus in termino medio & variatis in extremitatibus,
sic: quod si non, non potest monstrari aliquid prædicari de aliquo propter prædi
cationem alicuius de aliquo: quemadmodum si a communicet cum c,& c cum
tunc sequitur vt a communicet cum b. Et ex hoc monstratur quod omnis syll.
gismus erit ex binis propositionibus,& terminis tribus, termino minore, & me
dio,& maiore. Quare syllogismus omni prædicatiuus,qui componitur super quæ
sito determinato,erit secundum vnam harum trium specierum syllogismorum præ
dicatiuorum, hoc est figuram primam, secundam,& tertiam:quod autem non i
ueniatur figura quarta, planum ex medio termino, qui accipitur communicans
cum ambabus extremitatibus,quemadmodum si accipiatur c communicare cu
b, et a,quæ sunt extremitates quæsiti, ex necessitate sequetur vnum ex tribus
vel vt subiectum maioris extremitatis sit prędicatum minoris, quemadmodu
si a predicetur de c,& c de b,& hæc figura prima: aut prædicetur de vtrisq;
mul,& hæc figura secunda: aut ipsis subijciatur,& hæc figura tertia. Si vero a
cipiatur prędicatū maioris subijci minori, non conueniet,propterea quod præ
catū maioris prædicatur de minore, qm̄ maior prædicatur in quæsito secundu
naturam de minore,& ita erit idem prædicatum de seipso: quod fieri non pote
si interpretetur terminus medius secundum quæsitum positum, quod si ponatur
cundum participationem,concludet aliud a quæsito,puta,conuersum suum, & h
secundum modum, qui numeratur complicatio figurę quartæ,quam posuit Ga
nus:atqui erit syll's super alio a quæsito posito: sed in hoc non cadit cogitatio se
dum naturam, neq; accipitur in sermone syllogistico non demonstratiuo,neq; e
stimatiuo. Iam igitur monstratum est, quod omnis syll's prædicatiuus ex nec
sitate erit vna ex his tribus speciebus: ꝙ si fuerit vnum & idem quæsitum o
sum per plura media, quemadmodum si monstratum fuerit a inesse b per inue
nem a b c,& c in d,& d in e, & e in b, erit syllogismus compositus ex vna
rum trium figurarum, aut ex duabus, aut ex tribus. Consimiliter syllogism
ad impossibile componitur etiam ex vna harum trium figurarum, & syllogism
conditionali:hoc autem monstratur,propterea ꝙ sollogismus ad impossibile
deductionem sermonis ad impossibile per syllogismum prædicatiuum & ex c
ꝙ quesitum primum in eo sequitur & monstratur per syllogismum conditiona
quemadmodum si dicamus ꝙ diameter aut est communicans cum latere qua
ti aut diuersa:deinde monstretur conditionatum ex hoc syllogismo,puta, ꝙ nō
communicans per syllogismum prædicatiuum,qui deducat ad impossibile:& h
si dicamus, si communicaret, esset proportio quadrati vnius ad quadratum al
rius proportio numeri quadrati ad numerum quadratum,sequitur ergo ex ho
vt proportio quadrati lateris ad quadratum diametri sit proportio numeri q
drati ad numerum quadratum:sed iam declaratum fuit in libro elementorum, ꝙ
proportio duorum quadratorum vnius illorum ad reliquum non est proportio n
meri quadrati ad numerū quadratum,sed est proportio duorum ad vnum,hoc a
tem fieri non potest & non cohæret. Sed postea quam monstratum fuit, ꝙ non
municat,ponimus in eo ex syllogismo conditionali, quod a principio fecimus,
ta quū dicebamus,diameter aut diuersi, aut cōmunicans:sed non est communica
igitur ex necessitate est diuersa:hic aūt est syllogismus conditionalis diuisiuus
componitur ex binis contradictorijs perfectæ cōtradictionis, ex quibus qu
vnum ponitur, concluditur alterum,quemadmodum dicemus in syllogismis con
ditionalibus:impossibile itaq; , veluti diximus in hoc syllogismo,mōstratur per s
logismum prædicatiuum,& quæsitum ostenditur per syllogismum conditionali
Sed ex syllogismi conditionalis dispositionibus planum consimiliter, qd non

Margin notes:

Omnis syll's constat ex duabus propōnibus & tribus terminis.

Omnis syll's cathegoric' est secundū vnā trium figuratum.

Nota totum, qd' sequitur de figura q̄rta contra, Gal. de q̄ vide supra capi, 8

Nota de syllogismo ad impoš.

A sufficiens sine syllogismo prædicatiuo. Et hoc, q̃m syllogismorum conditionalium duo sunt genera prima, vnum est syllogismus coniunctus, is videlicet, qui componitur ex consequentibus, & coaptatur per notas conditionis facientes coniunctionem: veluti si dicamus, si sol ascendit est dies: illud aũt, ex quo aliud sequitur vocatur antecedens, quod aũt sequitur consequens. Istius vero sunt binæ species: vna, vt ponatur ipsius antecedens per se & concludatur consequens: quẽad modum si dicamus, atqui sol ascendit, ergo est dies: altera vero quum ponitur in ipso oppositum consequentis, & concluditur oppositum antecedentis, puta, si dicamus, atqui dies non est, ergo sol non ascendit. Sed genus secundum est conditionalis diuisus; hic autem componitur ex contradictorijs perfectæ contradictionis, & coaptantur illi notæ conditionis significantes partitionem; veluti si dicamus, hoc tempus, aut est dies, aut est nox, huius aũt sunt quatuor species: & hoc quia ponitur antecedens, & concluditur oppositum consequentis: & ponitur consequens & concluditur oppositum antecedentis, & ponitur oppositum antecedentis & cõcluditur consequens: & ponitur oppositum consequentis & concluditur antecedens puta, si dicamus, atqui non est nox; igitur est dies: vel atqui non est dies: igitur est nox: vel atqui est nox: igitur non est dies: vel atqui est dies; igitur non est nox: Quum itaq; syllogismorum cõditionalium genera prima sint hæc duo, si perscrutabimur ipsorũ dispositionem, planum nobis fiet, quod quæsitum in ipsis id est,

Syl̃us cõditiõalis nõ ẽ sufficiens sine p̃dicatiuo

Syl̃orum cõditionaliũ duo sunt genera, quorũ primum est syl̃us coniũctus, secũdũ syl̃us diuisiuus.

Syl̃us conditionalis cõiunctus duas habet spẽs.

B quod monstratur per modum conditionis: sed positum est illud quod oportet monstrare per syllogismum prædicatiuum in conditionali diuiso & coniuncto, posteaquam fuerit coniunctio & contradictio per se manifesta: & hoc, quoniam si fuerit coniunctio in ipsis manifesta per se, & positum manifestum per se, erit etiam cõsequens manifestum per se, & hoc planum in conditionali diuiso: q̃m si fuerit contradictio manifesta per se, & positum manifestum per se, erit quæsitum quoq; manifestum per se. Puta, si planum extiterit quod mundus ex necessitate aut est nouum aut æternum: & fuerit etiam planum ꝙ non est æternum: erit igitur ex necessitate per se quoq; manifestum, ꝙ est nouus. Consimiliter se habebit dispositio in conditionali coniuncto: si enim motum esse est manifestum per se, & natura manifesta per se sine medio, ergo naturam esse per se quoq; manifestum erit. Eodem pacto si fuerint operationes animæ manifestæ ab anima per se: igitur & anima erit manifestæ inuentionis per se. Consimiliter si motus fuerit manifestæ inuentionis, & notũ quoq; extiterit per se, ꝙ est a motore, igitur & motor erit manifestę inuentionis per se. Eodem modo si priuatio motus in re aliqua fuerit manifesta per se: & priuatio ipsius a motore nota etiam per se, igitur priuatio motoris ibi erit per se manifesta. Et vniuersaliter quũ cõsideraueris demonstrationes, quæ prodeunt processu cõditionalium in scientijs, & hoc in quæsitis secundũ naturam, inuenies coniunctionem aut manifestam per medium aut per positionem:

Nota de syllogismo conditionali diuisiuo, cuius sunt quatuor species.

C & hoc sequitur quidem in syllogismis conditionalibus, qui non sunt prædicatiui in potentia, hoc est, qui sunt conditionales veri. Cæterum qui sunt in potentia p̃dicatiui prodeũt processu conditionis: & ꝓpterea potest p̃ ipsos monstrari q̃sitũ p̃ se, & seorsum p̃ additionẽ propositiõis, & hæc cõditionaliũ species ea est, in qua cõmunicat antecedẽs cũ cõsequẽte in termino vno; sed iã enũtiauimus hoc in tractatu, q̃m destinauimus ad hoc. Quod si fuerint duę dispositiones in syl̃o cõditionali p̃ se notę, nõ efficietur omnino ad declarãdã rẽ ignotã p̃ naturã: et fortasse efficiet ad mõstrãdũ aliqd minus occultũ ignoto p̃ naturã, q̃madmodũ sit inductio & ei similia. Nec dici potest, qđ q̃madmodũ sunt ꝓpositiones in syl̃o p̃dicatiuo p̃ se notę, & cõclusio ignota, cõsimiliter accidat, vt res sit in syl̃o cõditionali, hoc est vt sint ambæ ꝓpositiones p̃ se notæ id est cõditionalis & posita, & sic cõclusio ignota, q̃m accidit vt sint ambæ ꝓpositiones in syl̃o p̃dicatiuo notę, & cõclusio ignota: q̃m ꝓpositiones nõ cõplicãtur, nisi vt existimemus, ꝙ ꝓpter cõplicationẽ sequit̃ cõclusio: sed ꝓpositiões in syl̃o cõditionali nõ reqrunt ad cõpositionẽ, vt ex ipsis sequat̃ id, qđ sequit̃. Quare opus est vt intelligamus locũ istũ sup Ari. nõ q̃madmodũ dixit Abumazar, neq; q̃madmodũ super ipso in hoc dubitauit Abẽsena. & omnino p̃ inductionẽ quã descripsimus, manifestum, qđ dixit Ari. q̃madmodum manifestũ etiã est, qđ ex sermone nostro planum factum sunt, multa esse per se nota, veluti animam esse & reliqua: atqui nouimus ista per hũc

In syllogismo p̃dicatiuo ꝓpositiones sunt per se notæ, & cõclusio ignota, & nõ cõiungũtur nisi vt sequatur conclusio. sed in sillogsmo conditionali nõ requiruntur ꝓpõnes vt ꝓpter cõpõnẽ ipsarũ sequatur conclusio.

Omnia syllogismorũ genera pficiũtur per primam figurã.

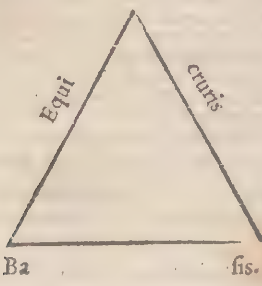
modum monstrationis. Verum fieri non potest, vt si vna & eadem via, qua con- sistamus super noto per se & super ignoto per naturam, Sed iam declaratum fuit quod omnia syllogismorum genera perficiuntur per primam figuram, & ad resoluuntur ad vniuersales ipsius, quemadmodum prædictum fuit: & hoc, q enim am alij a prædicatiuis perficiuntur per prædicatiuos, & prædicatiui perficiuntur per primam figuram, & particulares, qui sunt in prima figura p vniuersales eadem, secundum quod expositum fuit.

De qualitate, & quantitate terminorum syllogismi. Cap. XXIIII.

In omni syllogismo terminum aliquem prædicatuum esse, et uñe existere.

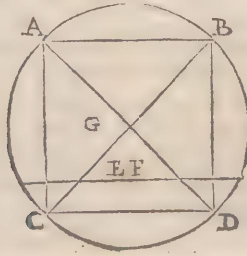
AMplius autem in omnibus oportet aliquem terminorum predicatiuum esse & vniuersalem: sine vniuersali enim nõ erit syllogismus, aut nõ ad hoc quod positũ est, aut qđ ex principio est petet. Ponatur enim musicã voluptatẽ esse studiosam, si ergo poposcerit voluptatem esse studiosam, non addẽs omnem, non erit syllogismus: si autem aliquam voluptatem esse studiosam: si aliam quidem, nihil ad hoc qđ positum est: si aũt eandẽ, qđ ex principio erat, sumit. Magis autem fit manifestum in figuris: vt quoniam æquicruris æquales sunt anguli, qui sunt ad basim.

Isocheles, q̃ Latine æquicrus dicitur, est triãgulus duorũ æqualium laterũ.

Sint enim in centrum ductæ a b, si ergo æqualem sumpserit a c angulum ei, qui est b d, nõ omnino petens æquales eos, qui sunt semicirculorum: & rursum c ei, qui est d, non omnem assumens eum, qui est incisionis. Amplius, ab ęqualibus existẽtibus totis angulis, ęqualibus demptis, æquales esse reliquos, scilicet e f: qđ ex principio est petet, nisi sumat ab omnibus ęqualibus, ęquis demptis, æqualia relinqui.

Demonstratio, q̃ anguli eqcruris, qui sunt supra basmi, æqualis inter se sunt.

Manifestũ

A Manifeſtum igitur quoniam in omni ſyllogiſmo oportet vniuerſale eſſe. Et quoniam vniuerſale quidem ex omnibus terminis vniuerſalibus monſtratur: particulare autem & ſic, & aliter. Quare ſi cõcluſio ſit vniuerſalis, & terminos neceſſe eſt vniuerſales eſſe: ſi autem vniuerſales ſint termini, cõtingit concluſionem non vniuerſalem eſſe. Palam etiam quoniam in omni ſyllogiſmo aut vtrãque, aut alteram propoſitionem ſimilem neceſſe eſt fieri concluſioni: dico autem non ſolum in eo quòd affirmatiua ſit, vel negatiua, ſed in eo quòd neceſſaria, aut ineſſe, aut contingens: conſiderare autem oportet & alia prædicamenta. Manifeſtum autem & ſimpliciter quãdo erit, & quando non erit ſyllogiſmus, & qñ perfectus: & quod ſi eſt ſyllogiſmus, neceſſarium eſt habere terminos ſcdm aliquem dictorũ modorum.

In omni ſyllogiſmo propoſitionem aliquam eſſe affirmatiuam, & aliquam vniuerſalem.

B PLANVM etiam ꝙ oportet, vt in omni ſyllogiſmo cõcludente ſit propoſitio affirmatiua, quantacunq; fuerit in quantitate, & propoſitio vniuerſalis, qualiſcunque extiterit in qualitate; & hoc, quoniam ſi non fuerit propoſitio vniuerſalis, nõ erit ibi ſyllogiſmus omnino, ſiue fuerit ſuper alio a quæſito, ſiue fuerit propoſitio eadem cum quæſito: vt in exemplo, ſi fuerit quæſitum an delectatio muſicæ ſit bonum; quod enim accipi poteſt ad monſtrationem iſtius quæſiti ex neceſsitate, aut eſt idem cum quæſito, aut aliud a quæſito. Amplius, ſi fuerit aliud a quæſito non effugit a tribus diſpoſitionibus, vel vt propoſitio accepta in hoc ſit indefinita, puta, quod voluptas eſt bonum; vel vt ſit particularis, puta, quod aliqua voluptas bonum; vel vt ſit vniuerſalis, quemadmodum quod omnis voluptas bonum; ſi igitur accipiatur propoſitio indefinita vt quod voluptas eſt bonum, non confidimus hanc voluptatem veram eſſe de alijs voluptatibus a voluptate muſica, ergo non comprehendet q̃ſitum, puta quod voluptas muſica eſt bonum. Conſimiliter ſi ipſam expoſuerimus per ſignum particulare, & dixerimus aliqua voluptas bonum. Fortaſſe enim concluſio ſua plerunq; erit alia a quæſito; quemadmodum ſi dicamus, aliqua voluptas bonum, & verificetur de voluptate ſcientiæ; & ſimiliter indefinita concludet, quod voluptas ſcientiæ eſt bona, ſed hoc non eſt quæſitũ.

C Si vero accipiatur idem, quod quæſitum, planum quod non erit ſyllogiſmus; ergo neceſſe eſt vt in ſyllogiſmo cõcludente contineatur minor extremitas ſub medio, ſecundum quod continetur pars in toto, quouſq; fuerit proportio vnius ad aliud, proportio partis ad totum; & hoc in actu in figura prima, & in potentia in figura ſecunda & tertia; & ex hoc manifeſtum etiam, quod oportet propoſitionem contentam ſub propoſitione vniuerſali eſſe affirmatiuam; quoniam ſi eſſet negatiua, non contineretur ſub ipſa & non inueniretur in ipſa hæc proportio; & propterea diſpoſitio dicti de omni comprehendens iſtam proportionem inuenitur in actu in prima figura, in potentia vero in ſecunda & in tertia. Iam itaq; declaratũ fuit ex hac expoſitione quod oportet in omni ſyllogiſmo eſſe aliquam propoſitionem vniuerſalem & affirmatiuam; quodque concluſio vniuerſalis monſtratur quidem ex propoſitionibus vniuerſalibus. Concluſio aũt particularis oſtenditur ex duabus propoſitionibus, quarum altera eſt particularis, & hoc in figura prima ac ſecunda. Iam enim monſtratur etiam ex binis vniuerſalibus, & hoc in tertia figura; quod quum ita ſit, concluſio vniuerſalis non poterit monſtrari, niſi ex binis vniuerſalibus. Concluſiones vero particulares iam monſtrantur ſecundum duas ſpecies ſimul, hoc eſt ex duabus vniuerſalibus & ex vniuerſali & particulari. Et palam etiam eſt, quod ambæ propoſitiones, aut vna ipſarum ſimilis erit in qualitate ac modo ſuo cõcluſioni, hoc

Oĩs ſyllogiſmus cõcludẽs conſtat ex altera affirmatiua, & altera vñi.

In oĩ ſyllo cõcludente oportet minorẽ ſub medio cõtineri vt partẽ ſub toto; ĩ actu ĩ prima figura, in potentia in ſcda, & tertia.

Hoc totum vſq; ad tertiã partẽ huius cõmenti nõ legebat ĩ alia tranſlatione.

Ambę ꝓpõnes, vel vna ſaltẽ ſiñis debet eſſe concluſioni, ſiue in qualitate & modo.

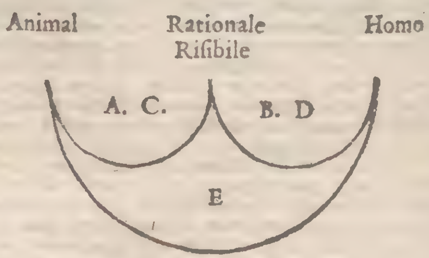
est, si fuerit conclusio necessaria, aut possibilis, aut absoluta, erunt ambę propõnes, aut vna ipsarum scd̃m hũc modũ, & hoc in syllogismis concludentibus conclusionem vnam, quæ est conclusio in eo, quod comprehenditur in dispositione dicti de omni, & ex eo, quod diximus, planum est etiam, quando est syllogismus concludens: & quando non est syllogismus concludens, & concludens qũ est deficiens, & quando perfectus: quodq; quum fuerit syllogismus prædicatiuus necesse est, vt termini in ipso ordinentur secundum vnam harum triũ viarum, quas disposuimus.

De numero terminorum syllogismi. *Cap. XXV.*

Oẽm sylľm ex tribus tm̃ constare terminis, duabusq; ꝓpõnibus: ac quo pacto, dum addunť termini propositiones crescant, ac conclusiones.

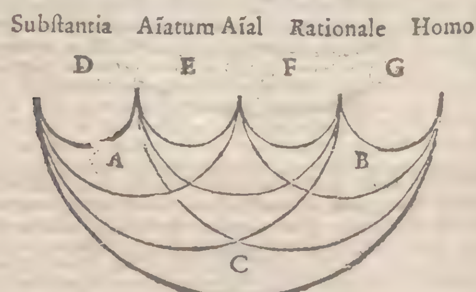
Palam autem, & quod omnis demõstratio erit per tres terminos, & non per plures, nisi per alia & alia eadem conclusio fiat: vt e per a b, & per c d: aut per a b, & a c, & b c: plura enim media eorũdem nihil esse prohibet: hæc autem cum sint, non vnus, sed plures sunt syllogismi.

Cõclusio eadẽ demõstrata per diuersos terminos in eadem figura.

Aut rursum, quando vtrunq; a b sumitur per syllogismum, vt a per d e. & rursum b per f g: aut hoc quidem inductione, illud autem syllogismo: sed & si plures erunt syllogismi: plures enim conclusiones sunt: vt a b & c.

Conclusio ꝑ sylľm, & pro syllogismũ ostensa.

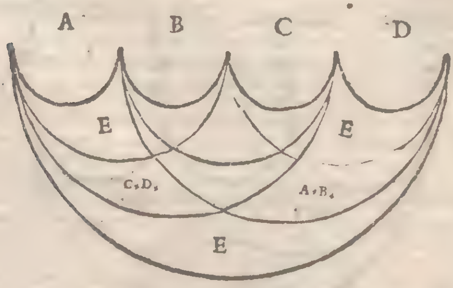
A Si igitur non plures, sed vnus (sic aũt contingit fieri per plura media eandem conclusionem: vt e quidem per a b c d) impossibile. Sit enim conclusio ex a b c d, ergo necesse est aliquid corũ, aliud ad aliud sumptum esse: hoc quidem vt totum, illud verò vt pars: hoc enim ostẽsum est prius quod si est syllogismus, necesse est sic aliquos se habere terminorum. Habeat se ergo a sic ad b: est itaq; aliqua ex eis conclusio: aut ergo e, aut alterum eorum quæ sunt c d, aut alterum aliud quidem præter hæc. Et si e quidem ex a b tantũ, erit syllogismus: c d autẽ si quidem se habeant sic, vt sit hoc quidem vt totum, illud verò vt pars, erit aliquid ex illis: & aut e, aut aliquid eorũ quæ sunt a b, aut alterum aliud quidem præter hęc. Et si e quidem, aut eorum quæ sunt a b alterum: aut plures erunt syllogismi, aut (vt contingebat) idem per plures terminos concludi accidit: si autem aliud quidem præter hæc, plures erunt, & inconiuncti syllogismi adinuicem: si autem non sic se habeat c ad d vt faciat syllogismum, vane erunt sumpta, nisi in-

B ductionis, aut celationis, aut alicuius alius talium gratia. Si autem ex a b n) e, sed alia quædam fiat conclusio, ex c d autem, aut horum alterum, aut aliud præter hæc: & plures fiunt syllogismi, & nõ eius quod positum est: Ponebatur enim eius quod est e esse syllogismum. Si autem non fiat ex c d nulla conclusio, & vane sumpta esse ea accidit, & non eius quod est ex principio esse syllogismum. Quare manifestum, quod omnis demonstratio, & omnis syllogismus, erit per tres terminos solos.

Auxesis negationum.

Alexan. & Philopon. legunt hęc verba affirmatiue ꝙ si ex c d.

C

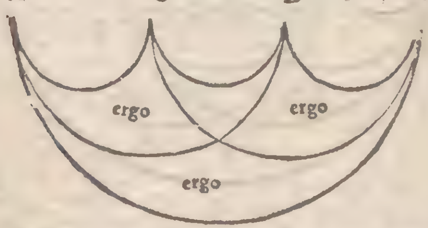
Ostenditur oẽm syllm constare ex tribus terminis.

Hoc autem manifesto: palam quoniam & ex duabus propositionibus, & non pluribus: nam tres termini, duæ sunt propositiones: nisi si assumatur aliquid (quemadmodum in prioribus dictum est) ad perfectionem syllogismorum. Manifestum igitur quando vt in oratione syllogistica non pares sunt propositiones, per quas fit conclusio principalis (quasdam enim superiorum conclusionum necessariũ

est esse propositiones) hæc oratio aut non syllogistica est, aut plura necessariis interrogauit ad positionem. Secundum igitur principales propositiones sumptis syllogismis, omnis syllogismus erit ex propositionibus quidem perfectis, ex terminis autem abundantibus: vno enim plures termini propositionibus: erunt autem & conclusiones dimidietas propositionum. Quando autem per * prosyllogismos concluditur, aut per plura media non continua, vt a b per c d, multitudo quidem terminorum similiter vno superabit propositiones: aut enim extrinsecus, aut medium ponetur intercidens terminus, vtrinque autem accidit vno minus esse interualla quàm terminos: propositiones autem æquales sunt interuallis. Non tamen hæ quidem semper perfectæ erunt, illi verò abundantes, sed permutatim: quia cũ propositiones quidem sunt perfectæ, abundantes erunt termini: cum verò termini perfecti, abundantes erunt propositiones. simul enim termino addito, vna additur propositio, vndecunque addatur terminus. Quare quoniam hæ propositiones quidem perfectæ, illi verò abundantes erant, necesse est transmutare eadem, additione facta. Conclusiones autem, non etiam eundem habebunt ordinem neq; ad terminos, neq; ad propositiones: vno enim termino addito, conclusiones adiungentur vno pauciores præ existentibus terminis: ad solum enim vltimum non facit conclusionem, ad alios autem omnes. Vt si eis quæ sunt a b c adiacet d, statim & conclusiones duæ adiacent, quæ ad a & ad b: similiter autem & in aliis. Si autem ad mediũ intercidat, eodem modo: ad vnũ enim solum non faciet syllogismũ quare multo plures cõclusiones erunt & terminis, & ꝓpositionibus.

*Cum syllogismi cuiuspiam propositio, aut assumptio syllogismo colligit, is syllogismus prosyllogismus & præ ratiocinatio nuncupatur.

Risibile	Rationale	Disciplinabile	Homo
A	D	B	C
A	B	C	D
A	C	D	B

Mõstratio, quo pacto augeat propositionũ, ac cõclonũ numerus auctis terminis & extrinsecus additis & interiectis.

Omnem syllogismum ex tribus tantum constare terminis, duabusq; propositionibus, & quo pacto propositiones, conclusionesq; crescant, additis terminis.

ET de cætero declaratum etiam similiter fuit, quod omnis conclusio erit per tres terminos, non pauciores, neque plures: nisi fuerit vna & eadem conclusio ostensa per plures syllogismos, quorum vnusquisque sufficit ad

A concludendam conclusionem, hoc est diuersam & eandem. Asseremus autem, quod hoc potest esse binis modis: quorum vnus est, vt exempli gratia, monstremus conclusionem per duas propositiones a b, & per duas propositiones c d, aut per duas propositiones a b tantum, & per duas propositiones c d tantū. Modus vero secundus, vt sint ambæ propositiones concludentes conclusionē positam, conclusiones propositionum aliarum, aut ambæ, aut vna ipsarū. Exemplum huius, vt si e conclusio concludatur per duas propositiones a b & propositio a concludatur per duas propositiones d e, & propositio b concludat per duas propositiones f g: vel vt propositio a concludatur per duas propositiones d e, & propositio b sit manifesta per inductionem, aut sit manifesta per se a principio rei. Secundum igitur modum priorem erunt syllogismi plures & conclusio vna: secundum vero modum istum erunt syllogismi plures & conclusiones plures; puta in exemplo hoc erunt tres, hoc est e conclusio vltima, & a & b, quæ sunt propositiones ad conclusionem e, & conclusiones respectu propositionum d e f g. Quod si non fuerint syllogismi plures ad conclusionē vnā, sed syllogismus vnus, non poterit esse conclusio vna ex pluribus terminis quā tribus: quoniam iam declaratum est, quod nō erit syllogismus ex paucioribus propositionibus duabus: ponamus igitur quod conclusio vna sit ex syllogismo vno ex quatuor propositionibus & sex terminis: quemadmodum si ponamus exempli gratia, quod e conclusio est ex propositionibus a b, & propositionibus c d. Sed quoniam planum, si fuerit concessum syllogismum esse ex propositionibus a b quod erit proportio vnius ad alterum, proportio partis ad totum: & si fuerit proportio vnius ad alterum proportio partis ad totum, quod erit ex ipsis conclusio ex necessitate. Si igitur fuerit ex ipsis conclusio, ex necessitate erit vna ex tribus dispositionibus, vel vt sit ex ipsis e conclusio posita, vel vt sit conclusio vna ex propositionibus c d, aut vt sit aliud quippiā ab istis. Amplius, in omnibus istis tribus dispositionibus ad propositiones a b non effugit, quin propositiones c d ita se habeant, vt proportio vnius ad alteram sit proportio totius ad partem, aut non sit. Quod si conclusio ex ipsis de nouo sequitur ex necessitate, hæc conclusio consimiliter non effugiet ab his tribus dispositionibus, vel vt sit conclusio vna ex propositionibus a b, vel vt sit conclusio aliud ab istis, vel vt sit conclusio sequens ex propositionibus a b, conclusio e quæsita. Quod si ex c d propositionibus erit conclusio aliqua, erit proportio vnius ex ipsis ad alteram, proportio totius ad partem: si ergo conclusio ista erit conclusio e, aut vna propositionum a b, erunt syllogismi plures super conclusione vna: quod non est impossibile. Si vero conclusio propositionum c d non erit conclusio e, neque vna etiam ex propositionibus a b, erunt C syllogismi plures super quæsitis pluribus non coniuncti sibiinuicem. Quod si propositiones c d non ita se habuerint, vt proportio vnius ad alteram sit proportio totius ad partem, non erit vtilitas ad conclusionem: nisi acceptæ fuerint per modum inductionis ad verificandas propositiones syllogismi, aut ad occultandam celandamque conclusionem, aut ad aliud tale ex ijs, propter quæ accipiuntur propositiones non necessariæ ad conclusionem, secundum quod declaratum fuit in octauo libri dialectices; & hoc est, quod sequitur, quum posuerimus, quod conclusio propositionum a b est e. Quod si conclusio propositionum a b fuerit aliud ab e, & aliud ab altera propositionum c d, non effugiet etiam consimiliter, quin couclusio propositionum c d, aut sit conclusio e, aut vna propositionum a b, aut aliud ab istis: vel vt c d sint propositiones nō concludentes omnino. Si vero extiterit conclusio a b aliud ab e, & aliud ab altera propositionum c d, non erit syllogismus super quæsito: & si fuerit etiā conclusio propositionum c d aliud ab e, & aliud a propositionibus a b, non erit syllogismus super quæsito vno tanquam super quæsito, sed erunt syllogismi plures super quæsitis pluribus; sinautem fuerit conclusio propositionum c d vna ex propositionibus a b, erunt etiam consimiliter syllogismi plures super quæsito vno, nisi aliud extiterit a quæsito. Quod si c d propositiones sint non concludentes, non conferent aliquid conclusioni propositionum a b, cum hoc sit,

Nota duos modos ad concludēdā conclusionē vnam.

Si ad cōclusionē vnam syllogismus vnus est, nō cōstabit nisi ex tribus terminis. nota totum.

Si ꝓpōnes, non se hēant in ꝓportione partis ad totū, nō erūt ad conclusionē vtiles: sed erūt sumptæ gratia inductionis, aut celationis. vt in 8. top. dr̄ in principio.

quod conclusio propositionum a b est aliud a quæsito. Si vero fuerit conclusio propositionum a b vna ex propositionibus c d, non effugiunt similiter etiam propositiones c d ab his tribus dispositionibus, vel vt concludant e, vel vt cõcludant alteram propositionum a b, vel vt concludant aliud ab his: si igitur cõcluserint e, erunt syllogismi plures super quæsito vno: sed iam declaratũ fuit, quod hoc non est impossibile: quod si fuerit conclusio sua vna ex propositionibus a b, erit monstratio circularis & non erit ibi syllogismus super quæsito. Quod si fuerit conclusio sua, conclusio ex propositionibus c d alia ab e, & alia ab altera propositionum a b, erunt consimiliter syllogismi plures super quæsito vno, nisi fuerit aliud a quæsito. Sin autem propositiones c d nihil concludãt pœnitus, non erit ipsis vtilitas ad conclusionem, & erunt cassæ, & erit ibi syllogismus vnus, sed super alio a quæsito. Iam igitur declaratum fuit, quod omnino fieri non potest, vt imaginemur quæsitum vnum monstrari per syllogismum vnum compositum ex pluribus propositionibus quam duabus: & ex hoc etiam manifestum est, quod non potest quæsitum vnum monstrari per syllogismum vnum compositum ex pluribus terminis quam tribus: & hoc est, quod intendebamus ostendere. Postea igitur quam monstratum fuit quod omnis syllogismus simplex non erit ex pluribus terminis quam tribus, & tres termini erunt duæ propositiones tantum: ergo syllogismus omnis nõ erit ex pluribus propositionibus, quam duabus, & terminis tribus, & planum etiam quod non erit ex paucioribus: igitur syllogismus omnis non erit ex pluribus terminis quam tribus, neque ex paucioribus. Quod quum fuerit planum, manifestum etiam erit quod omnis syllogismus simplex, aut compositus ex syllogismis simplicibus perfectis, in quo non deficiat propositio ex propositionibus necessarijs ad conclusionem vltimam, componitur ex propositionibus paribus, & terminis imparibus: quoniam termini superant propositiones vno: quodq; qualiscunque syllogismus fuerit secundum hanc dispositionem, & non habuerit propositiones suas pares, quod inquam non concludit, nisi in ipso accepta fuerit propositio non necessaria ad conclusionem, aut derelicta fuerit aliqua ex propositionibus necessarijs: & proprium est hoc syllogismi, vt sint in ipso conclusiones dimidium propositionum: quoniam ex omnibus duabus propositionibus est conclusio. Syllogismus vero compositus secundum istam dispositionem vocatur coniunctus. in quo videlicet coaptantur, veluti diximus, omnes propositiones necessariæ ad conclusionem quæsiti, & repetuntur propositiones mediæ bis, semel ex eo quo sunt conclusiones, & semel ex eo quo sunt propositiones: & intelligo per propositiones medias propositiones, quæ sunt inter quæsitum primum & propositiones primas, ex quibus componuntur syllogismi simplices, ad quos resoluitur syllogismus cõpositus: ipsi autem sunt per se noti, quemadmodum si monstratum fuerit quod a est in b per propositiones c d, & monstretur vtraque istarum duarum propositionum per duas propositiones: puta, si monstretur propositio c per propositiones e g, & propositio d per propositiones e b, & sint propositiones e g e b, quatuor per se manifestæ, & sint omnes propositiones istius syllogismi præter quatuor aliquãdo conclusiones, & aliquando propositiones, hoc est conclusiones respectu superiorum, & propositiones respectu inferiorum. Verum syllogismus consecutiuus, qui vocatur partitiuus, hoc est, in quo ponuntur, aut omnes propositiones tantum sine conclusionibus consequentibus ex ipsis, aut pars propositionum secundum modum, quo non dicuntur omnes propositiones, proprium habet, vt semper termini vno superent propositiones: non autem erunt propositiones semper pares & termini impares, quemadmodum erant in syllogismo composito coniuncto, sed proprium huius consimiliter erit, quum fuerint propositiones pares, vt sint termini impares, & quum fuerint propositiones impares, vt sint termini pares: quoniam hoc est proprium numerorum, quorum vnus addit super alium, quod si fuerint propositiones impares & termini pares, & additus fuerit terminus vnus, conuertetur dispositio, & erunt propositiones pares & termini impares. Quoniam

Ex quo syllogismus oĩs constat ex tribus terminis, cõstabit ex ppõnibus duab' necessario.

Oĩs syll's simplex vel cõpositus, ĩ q̃ non deest nec supfluit propõ, habet ppõnes pares & terminos impares, et cõcl'ones dimidiũ ppositionũ. Nota qs sit syllogismus compositus.

Nota q̃s sit syll's cõsecutiuus, q partitiuus dr̃.

A igitur hoc consequitur syllogismum, vt ex propositionibus suis aliquæ aliquibus coaptentur, & non sit distinctio conclusionum inter ipsas, de quibus mentionem facimus in syllogismo coniuncto, sed negligantur: sequitur ergo vt innouetur conclusio in ipso simul cum omnibus tribus terminis ex illis conclusionibus, quarum aliqua est opus ad conclusionem quæsiti, & aliqua nō est opus, & hæ sunt conclusiones, quæ vocantur superfluæ. Quod quum ita fuerit, erunt conclusiones innouatæ in hoc syllogismo multo plures & terminis & propositionibus, hoc est, quoniam si extiterint termini plures quatuor, & addatur terminus vnus, addentur etiam conclusiones pauciores terminis præcedentibus termino vno: quoniam non complicabitur cōclusio ex termino addito & consequente, sed ex ipso complicabitur & termino tertio. Amplius ex ipso & ex termino quarto, & consimiliter vsque ad vltimum terminorum, qui fuerit terminus additus ad extremitatem inferiorem: qui videlicet subiiciatur prædicato vltimo, aut in extremitate superiore, qui prædicetur de prædicato primo. Vel vt addatur similiter etiam in medio: & hoc, quoniam quum fuerit additus in medio, faciet itidem conclusiones cum terminis superioribus & cum inferioribus præter duos terminos consequentes, quorum alter superior, & alter inferior. *Nota hic de multiplicatione cōclusionum.*

B Exemplum huius: quoniam si nobis subiiciantur termini quatuor a b c d, erunt ex terminis istis tres conclusiones, conclusio ad terminos a b c, & conclusio ad terminos a c d, & conclusio ad terminos b c d. Quod si addatur supra ipsos terminus vnus, vt exempli gratia e, innouantur tres conclusiones, conclusio ad terminos e d c, & conclusio ad terminos e c b, & conclusio ad terminos e b a. Erunt igitur conclusiones innouatæ a termino addito pauciores terminis, cum quibus complicatur terminus additus, vno. Secundum igitur considerationes istas fieri potest, vt consistamus super cognitione duarum specierum syllogismi compositi, coniunctiui & partitiui: quoniam si non complicabuntur ipsis proprietates istæ, & propositiones non sint additæ ad hanc intentionem, vt sint additæ propositiones, quibus non est opus ad quæsitum. Planum quod oratio non erit syllogismus compositus omnino non coniunctiuus neque diuisiuus: in quocunque igitur inuenientur proprietates coniunctionis, erit coniunctiuus: & in quocunque inuenientur proprietates diuisionis, erit diuisiuus. *Exemplum multiplicationis.*

C *De problematis, hoc est propositis in vnaquaque figura facile, & difficile construendis & destruendis. Cap. XXVI.*

QVONIAM autem habemus ex quibus syllogismi, & quale in vnaquaque figura, & quot modis monstratur: manifestum nobis est, & quæ propositio facile, & quæ difficile argumentabilis est. Nam quæ in pluribus figuris, & per plures casus concluditur, facilius, quæ autem in paucis, & per pauciores, difficilius argumentabilis. Ergo affirmatiua quidem vniuersalis per primam tantum figuram monstratur, & per hanc * simpliciter. Priuatiua vero & per primam, & per mediam: per primam quidem simpliciter, per mediam autem dupliciter. Particularis autem affirmatiua per primam, & per postremam: simpliciter quidem per primam, tripliciter autem per postremam. Priuatiua verò particularis in omnibus figuris monstratur: verum in prima quidem semel, in media autem, & *Simpliciter, hoc est vnice, qđ Græce dicitur μοναχῶς.*

postrema, in illa quidem dupliciter, in hac verò tripliciter. Manifestum ergo quoniam vniuersalem affirmatiuam construere quidem difficillimum, destruere autem facillimum: omnino autem est interimenti quidem vniuersalia, quàm particularia facilius. Etenim si nulli, & si alicui non insit, interemptum est. horum autem alicui quidem non, in omnibus figuris monstratur: nulli autem in duabus. Eodem autem modo & in priuatiuis: etenim si omni, & si alicui, interemptum est quod ex principio. Hoc autem fit in duabus figuris. In particularibus autem simpliciter, aut omni, aut nulli ostendentem inesse. Construenti autem, facilius est particularia: nam in pluribus figuris, & per plures modos. Omnino autem non oportet latere, quoniam destruere quidem per se inuicem est, & vniuersalia per particularia, & hæc per vniuersalia: construere autē non est per particularia, vniuersalia: per illa verò, hæc est. Nam si omni, & alicui. Simul autem manifestum, quoniā destruere quàm construere facilius. B Quomodo ergo fit omnis syllogismus, & per quot terminos, & propositiones, & quomodo habentes se adinuicem: amplius autem quæ propositio in vnaquaq; figura, & quæ in pluribus, quæ in paucioribus monstratur, palam ex his, quæ dicta sunt.

Quæ problemata per vnam, & quæ per plures figuras concludantur: & quæ facile, quæue difficulter concludi posint.

SED quoniam species conclusionum, quæ sunt ex syllogismis, sunt apud nos notæ, & in quot figuris sit vna, & eadem conclusio, & in quot speciebus sit istius figuræ: Planum nobis erit in hoc, qualis species conclusionum ac quæsitorum ita se habuerit, vt cum difficultate super ipsa syllogismus inueniri possit: & qualis syllogismorum species ita etiam se habeat, vt facile su per ipsa inueniatur syllogismus: quoniam manifestum, ꝙ species, quæ monstratur per syllogismos plurium figurarum & plurium specierum, q̄ figuræ vnius & eiusdem, ꝙ inquam est facilior ea, quæ ostenditur per syllogismos pauciores figurarum & pauciorum specierum. Monstratum est itaq;, ꝙ vniuersalis affirmatiua non ostenditur nisi in prima figura, & hoc in vna specie ipsius: & declaratum est etiam, ꝙ vniuersalis negatiua monstratur in duabus figuris prima & secunda: in prima in vna tantum specie, in secunda in binis speciebus. De affirmatiua etiam particulari consimiliter monstratum fuit, quod concluditur in figura prima in specie vna ipsius, & in tertia in tribus speciebus. Et consimiliter quoque monstratum fuit, quod particularis negatiua concluditur in omnibus figuris: in prima in specie vna, in secūda in binis speciebus, & in tertia in tribus speciebus. Quod quum ita fuerit, vt exposuimus. Planum quod difficillima ad construendum est vniuersalis affirmatiua, quum per vnicam viam construatur: ad destruendum vero est omnium facillima, quum destruatur per constructionem particularis negatiuæ: particularis autem negatiua constructu facillima omnium, quum in pluribus ex ipsis construitur: amplius, quia cōstruitur per vniuersalem negatiuam: & omnino vniuersalis destructu facilior quā constructu: quoniam destruitur per constructionem sui contradictorij, quod est particulare, & per constructionem sui contrarij, quod est vniuersale. Vniuersalis autem negatiua construitur in duabus figuris, & destruitur etiam in duabus figuris: nisi quod destructio ipsius facilior est constructione eiusdem: & hoc, q̄m destruitur per constructionem particularis affirmatiuæ & vniuersalis affirma-

Difficillima ad cōstruendū vl'is affirmatiua, ad destruēdū facillima. Particularis negatiua ad cōstruendū facillima, ad destruendū difficillima.

A tiuæ, quæ construitur per modum vnum, & est conclusio per se. Particularia vero quęsita constructu faciliora sunt quam destructu: & hoc, quoniam cōstruũtur ex vno modo per se, & monstrant in pluribus figuris ac speciebus pluribus: & ex modo constructionis ipsius vniuersalis quod continet ea, destruuntur autem per modum vniuersalis sui contradictorij tantum; & propterea inter ipsa difficultas est in destruendo negatiuum particulare, quoniam ipsum vtique destruitur per vniuersale affirmatiuum, quod ex ipsis constructu difficillimũ est. Et oĩno constructio affirmatiui difficilior est cōstructione negatiui, & hoc, quoniam particulare negatiuum monstratur per plures vias, quã sint hæ per quas ostenditur particulare affirmatiuum. Consimiliter vniuersale negatiuum monstratur per plures vias quam sint hæ, per quas monstratur vniuersale affirmatiuum. Quum ergo constructio affirmationis sit destructio inuentionis, propter hunc modum iam vere possumus dicere, quod destructio est facilior constructione. Quod si accipiamus vniuersale particulareq; construenda ac destruẽda, erit destructio vniuersalis leuior constructione eiusdem, particularis autem econuerso. Sed iam declaratum est ex eo, quod diximus, qualis erit ordo terminorum in syllogismis, & ex quot terminis & ex quot propositionibus constabit, & quõ oporteat proportionẽ propositionũ inuicem se habere, & quale quæsitum in quali monstretur figura, & quod ostendatur in figuris paucioribus, & quot

B in figuris pluribus. Iam itaque cōpleta est pars primi istius tractatus.

Oĩno cōstructio affirmatiui est difficilior cõstructione negatiui.

De abundantia propositionum. Inuentio neque medii syllogistici.

CAPVT XXVII.

QVOMODO autem idonei erimus semper syllogizare ad propositum, & per quam viam sumemus circa vnumquodque principia, nunc dicendum. Nõ enim solum fortasse oportet generationem considerare syllogismorum, sed & potestatem habere faciendi. Omniũ igitur quæ sunt, hæc quidem sunt talia, vt de nullo alio prædicentur vere vniuersaliter: vt Cleon, & Callias, & quod singulare, & sensibile: de his autem alia: nam & homo, & animal vterque horum est. Illa vero & ipsa quidem de aliis prædicãtur, de illis autem alia prius nõ prædi

C cantur: alia autem & ipsa de aliis, & de his alia, vt homo de Callia, & de homine animal. Quoniam ergo quędam eorum quæ sunt, de nullo nata sunt dici, palam: nam sensibilium pene vnumquodque est huiusmodi, vt de nullo prædicetur, nisi vt secũdum accidens: dicimus enim quandoque album illud Socratem esse, & hoc veniens Calliã. Quoniam autem in sursum pergentibus statur quãdoque, rursum dicemus: nunc autem sit hoc positum: de iis ergo prædicatum aliquod non est demonstrare, nisi secundum opinionem: sed hæc de aliis, neque singularia de aliis, sed alia de ipsis. Quæ autem in medio sunt, manifestum quoniam vtrunque cõtingit: nam & hæc de aliis, & alia de his dicuntur: & pene rationes, & considerationes sunt maxime de his. Oportet ergo propositiones circa vnumquodque horum sic sumere supponentem, ipsum primum & definitiones, & quæcunque propria sunt rei: deinde post hoc quæcunque sequũtur rem. Et rursum quæ res sequitur, & quæcũque non contingunt ipsi inesse; quibus aũt

ipſa non contingit,non ſumendum,eo quod conuertitur priuatiua. Diuidendum autem eſt & eorum quæ ſequuntur, quæcunque in eo qđ quid eſt,& quæcũq; vt propria, & quęcunq; vt accidentia dicant: & horũ quæ ſcđm opinionẽ; & quæ ſcđm veritatem. Quanto.n. plurium talium abundauerit quis,citius inueniet cõcluſionem : quanto autem veriorum,magis demonſtrabit. Oportet autem eligere non quæ ſequuntur aliquam,ſed quæcunque totam rem ſequuntur: vt nõ quod aliquẽ hominem, ſed quod omnem hominem ſequitur: per vniuerſales enim propoſitiones fit ſyllogiſmus. Cum autem eſt indefinitum,incertum,ſi vniuerſalis eſt propoſitio:cum vero definitũ, manifeſtum. Similiter aũt eligendum & quæ ipſum ſequitur totum, propter dictam cauſam. Ipſum autem quod ſequitur,non eſt ſumendum totum ſequi:dico vt hominem omne animal:aut muſicã, omnẽ diſciplinam,ſed ſimpliciter ſolum ſequi,quemadmodum & prætendimus:etenim inutile alterum,& impoſſibile: vt omnem hominem E
eſſe omne animal,vel iuſtitiam,omne bonũ, ſed cui conſequens eſt, in illo omni eſſe dicitur. Quando autem ab aliquo continetur ſubiectum,cuius cõſequentia oportet ſumere, quæ vniuerſale quidem ſequuntur, vel non ſequuntur,nõ eligẽdum in his: ſumpta enim ſunt in illis:quæcunque enim animal,& hominem ſequuntur, & quæcunque non animali inſunt,ſimiliter. Quæ autem in vnoquoque ſunt propria,ſumendum:ſunt enim quædam ſpeciei propria præter genus:neceſſe eſt enim diuerſis ſpeciebus propria quædam ineſſe.Neq; autem vniuerſale eligendum iis quæ ſequitur quod continetur:vt animal iis quæ ſequitur homo, neceſſe eſt enim ſi hominem ſequitur animal,& hęc omnia ſequi,conuentiora autẽ hæc hominis electioni. Sumendũ autem & quæ plerunque ſequitur ea quæ conſequuntur: nã & problematibus q̃ plerunq;, & ſyllogiſmus ex ꝓpoſitionibus,quę plerũq; aut oibus,aut aliq̃bus.ſunt enim eſt vniuſcuiuſq; cõcluſio, principiis. Amplius,q̃ omnibus ſequẽtia ſunt,non eligendũ, nõ erit F
ſyllogiſmus ex ipſis,ob quã aũt cauſam,in ſequẽtibꝰ erit manifeſtũ.

PARS SECVNDA.

De inuentione medij ſyllogiſtici.

DIXIT, Sed iam eſt opus, vt ſciamus quomodo cadit ſyllogiſmus ſuper omni quæſito,cuius cognitionem intendimus, & per qualem viam accipiuntur propoſitiones cuiuſcunque ſyllogiſmi:non enim ſolum nobis eſt opus,vt cognoſcamus quid ſyllogiſmus,ſed etiã vt ſciamus ordines, per quos accidit,vt faciamus ſyllogiſmum;hoc autem perficitur ex cognitione duarum ſpecierum ordinum;quarum vna eſt,vt ſciamus ordines, in quibus accidit ſyllogiſmus:ſecunda vero,vt ſciamus ordines, in quibus ſunt exitus propoſitionũ ſyllogiſmi, Dicamus igitur,ꝙ entium aliqua de nullo pœnitus prędicantur, niſi per accidens,& per viam non naturalem: de ipſis vero reliqua prædicantur,puta,indiuidua ſubſtantialia ſenſibilia, vt Zijad, dicimus enim quod Zijad eſt homo & animal,quodque reliqua de ipſo prædicant:ipſum vero non dr̃ de reliquis,niſi per accidẽs,veluti quũ dicimus,quod hoc albũ eſt Zijad. Alia vero ſunt,de quibus aliqua prædicantur,queq; & ipſa de aliquo dñr,quemad-

Nota duos ordines inueniẽdi ſyllogiſmũ ad q̃ſitum quorũ vnus eſt ad materiã, alter ad formam.

A modũ prædicatio specierũ de indiuiduis,& generũ de speciebus, puta, in exẽplo,prædicatio animalis de homine,& p̃dicatio hominis de Zijad & Amar, quod binæ istæ species inueniantur,manifestum per se. Tertia vero species est eorũ,quæ prædicantur de aliquo,& nihil omnino de ipsis prædicatur, & hoc secundũ viã naturalẽ. Amplius,species ista prædicationis monstratur in libro demonstrationis,quoniã ibi ostẽditur,ꝙ prędicata omnino deueniunt ad prędicatũ vltimũ, de quo penitus non dicitur prædicatum, Quod, quũ fuerit positũ, & planum etiam extiterit, ꝙ maxima pars inuestigationum & quæstionũ est de rebus medijs inter ambas istas extremitates, hoc est, quæ prędicantur de aliquo,& aliquid de ipsis prædicatur. Planũ ꝙ omne quæsitũ inuentũ in hoc genere, in quo sit & prædicatum & subiectũ, ꝙ omne,inquã,quæsitum tale ita se habeat,vt & ipsum de alio dicatur,& aliud de ipso prædicetur. Quod,quum etiam fuerit positũ,consimiliter sequitur vt via,per quam omnino assequimur dispositiones propositionũ cuiuscunq; quæsiti,contineatur sub hoc genere entiũ,hoc est sit sub medijs,posteaq̃ a principio distinctũ fuerit quæsitũ in duos terminos,prædicatũ,videlicet & subiectũ,qm̃ quæsitũ omne distinguit̃ in istos duos terminos. Pręterea,inspiciemus ea oĩa, quæ inueniuntur in vnoquoque istorũ terminorũ,hoc est ea,quæ sequũtur subiectũ quæsiti, quæque sequuntur prædicatũ eiusdẽ:puta,definitiones,genera,differẽtias,propria & accidẽtia cõsequentia rem;& ad hæc ea,in quibus inuenitur vnusquisq; terminorũ quæsiti, hoc est ea,ex quibus sequitur subiectũ quæsiti,& ex quibus sequitur prædicatũ eiusdẽ,& ea ẽt consimiliter, quæ negantur ab vtroque terminorũ duorum istorũ,qm̃ iam monstratũ fuit ꝙ negationes cõuertuntur. Oportet aũt vt discernamus,qualia ex istis prædicatis sunt definitiones vnius duorũ terminorũ, aut vtrorũque,& qualia gña,& qualia propria,& qualia accidẽtia cõsequentia. Et consimiliter opus ẽt est vt discernamus,quale ex istis est definitio in veritate, aut genus,aut proprium,aut accidẽs,& quale ex istis est definitio secundũ opinionẽ celebratã,aut genus,aut propriũ, aut accidẽs, secũdum ꝙ facit dialecticus in quacũq; arte:qm̃ quod erit scd̃m veritatẽ, fiet in arte demonstrationis, qđ aũt erit scd̃m opinionẽ celebratã,fiet in arte dialecticę, & omnino quanto copiosiores erimus specierũ propositionũ,tanto citius inueniemus quæsitum. Cæterũ ex cõsequentibus oportet vt accipiant̃ vniuersaliter cõsequẽtia vtrũque terminorũ,hoc est prædicata de vtroq; ipsorũ:non autẽ cõsequẽtia appropriata,quæ sunt particularia, hoc est,quæ prædicantur de aliquo ipsorum,puta, in exẽplo,si fuerit quęsitũ,an homo ita sit,non debemus eligere, quod sequitur aliquẽ hominẽ,sed quod sequitur omnẽ,qm̃ non est syllogismus,nisi ex proposi-
C tionibus vniuersalibus,quemadmodũ declaratum fuit. Cõsimiliter nõ est opus, vt accipiamus propositiones indefinitas,quarũ potẽtia est potentia particularis,secundum ꝙ declaratum fuit,neq; planũ ex dispositione ipsarũ, an sint particulares,an vero vniuersales. Eodẽ pacto oportet, vt eligamus ea, quę consequitur vterque duorum terminorum, vniuersalia,puta in exẽplo,quod secundũ totum sequatur homo,nõ autem quod secundum partem. Oportet vt sepimentum semper coaptetur subiecto propositionis acceptæ, non autem prędicato, quoniam,si coniungetur prędicato,erit aut impossibilis, aut inutilis ad syllogismum,secundũ ꝙ declaratũ fuit in libro pręcedente. Quum vero fuerit vnus duorum terminorum quęsiti, cuius queris accipere consequens comprehendẽs,non refert hoc in loco,siue quæsieris consequens suum per se,aut cõsequẽs huius vniuersalis cõprehendentis ipsum,puta in exemplo, si quęramus, verbi gratia,consequentia hominem,& nouerimus, ꝙ animal continet hominem, nõ refert hoc in loco,siue accipiamus aliquod consequens ex consequentibus hominẽ,aut aliquod consequens,ex consequentibus animal:quoniã omne id, qđ consequitur cõprehendẽs hominẽ, iam & hominem consequitur. Amplius, si quæramus aliquid, quod sequatur vnum duorum terminorum, & fuerit terminus,cuius consequentia quęrimus, continens aliquod subiectorum suorum, nõ est opus,vt simus soliciti ad verificandũ,ꝙ consequens istum terminũ, sequitur ẽt subiectũ suũ,qm̃ planũ est,ꝙ omne consequens aliquid,cõsequit̃ etiam com-

Maxima p̃s quęsitorũ ẽ p̃dicatis medijs inter extremitates.i. gña generalissima, & indiuidua.

Via ẽt ad p̃positiões cõsequẽdas sumit̃ ex p̃dicatis medijs Quę sint inspiciẽda ex parte subiecti & p̃dicati in q̃sito.

Sepimentũ, hoc ẽ determinatio, est addenda subiecto, non prędicato.

Quũ quęrimꝰ aliqđ cõsequens,non refert, siue accipiamus p̃pinquũ siue remotius nam qđ vniuersalius est, cõprehendit ẽt minus vniuersale.

Si terminus, cuius consequens quęrimus, aliquid cõtinet, non oportet, vt q̃ramus an illud consequens de illo contento prędicet: illud.n. est manifestũ quod si prædicat de continente, de contẽto etiã prædicabitur.

prehensum in ipso. Sed est opus, vt verificemus, ꝙ terminus, cuius consequẽs D accipitur, comprehenditur in hoc subiecto: puta in exemplo, si animal sequitur hominẽ, & continet ipsum, sequitur etiam omne id, quod continetur ab ipso homine. Atqui opus est, vt verificemus, ꝙ in hoc continetur, aut non continetur homo. Et est etiam opus, vt eligamus ex istis consequentiis proportionatis quæsito: si enim extiterit quæsitum possibile vt multum, accipiamus consequentia possibilia vt multum: quoniam syllogismus quæsitorum possibilium vt multum erit ex propositionibus, quæ sunt vt multum: quemadmodũ syllogismus quæsitorum existentium in materia necessaria erit ex propositionibus necessarijs. Hi autẽ sunt duo ordines, per quos quærimus copiam propositionis, & omnis syllogismi, cuius constructionem intendimus.

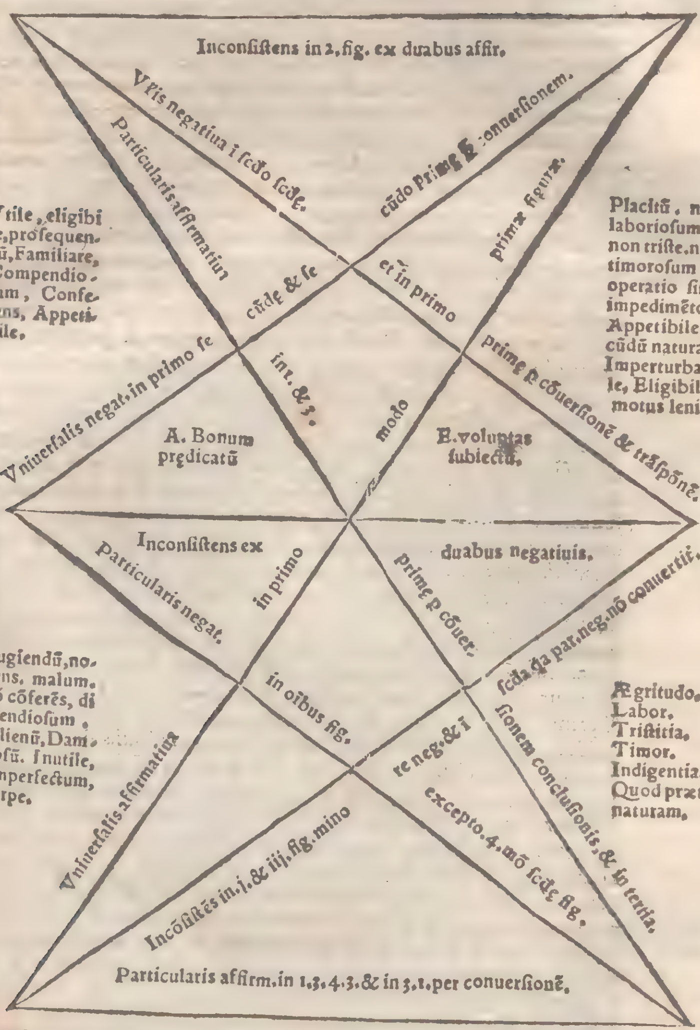
Medii syllogismorum inueniendi regulæ. *Cap. XXVIII.*

CONSTRVERE ergo volẽtibus aliquid de aliquo toto, eius quidẽ quod construitur inspiciẽdum ad subiecta de quibus ipsum dicitur: de quo autem oportet prędicari, quæcunque hoc sequuntur. Si enim aliquod horum sit idem, alterum alteri necesse est inesse. Si autem E non quod omni, sed quoniam alicui, quæ sequitur vtrunque: si enim aliquod horum idem fuerit, necesse est alicui inesse. Quãdo autem nulli oporteat inesse, cui quidem oportet non inesse, ad sequentia subiecti: quod autem oportet non inesse, inspiciendum ad ea quæ non cõtingunt illi adesse. Aut conuersim cui quidem oportet non inesse, ad ea quæ non contingunt eidem adesse: quod vero non inesse, inspiciendum ad sequentia. Nam si hæc sint eadem vtrorumque, nulli cõtingit alteri alterum inesse: fit enim quandoque quidem in prima figura syllogismus, quandoque autem in media. Si autem alicui non inesse, cui quidem oportet non inesse, quæ consequitur: quod vero nõ inesse, quæ non possibile est illi inesse. Si enim aliquid horum sit idẽ, necesse est alicui non inesse. Magis autem fortasse erit sic, vnumquodque eorum, quæ dicta sunt, manifestum. Sint enim sequẽtia quidem a, F in quibus b: quæ autem ipsum sequitur, in quibus c: quæ autem non contingunt ei inesse, in quibus d: rursum autem ipsi e quę quidem insunt, in quibus f, quę autem ipsum sequitur, in quibus g: quæ autẽ non contingunt eidem inesse, in quibus h.

Figura methodi pro medio in singulis coniugationibus & vtilibus, & inutilibus inueniendo ex antiquis excerpta.

Consequentia bonum. B

Consequentia voluptatē. F

Vtile, eligibile, prosequendū, Familiare, Compendiosum, Conferens, Appetibile.

Placitū, non laboriosum, non triste, non timorosum, operatio sine impedimēto. Appetibile secūdū naturam Imperturbabile, Eligibile, motus lenis.

D Repugnantia bono.

H Repugnātia voluptati.

Fugiendū, nocens, malum, nō cōferēs, dispendiosum, Alienū, Damnosū. Inutile, Imperfectum, turpe.

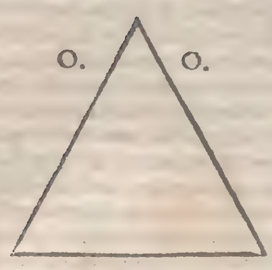
Ægritudo. Labor. Tristitia. Timor. Indigentia. Quod præter naturam.

C Antecedentia bonū. Felicitas, Bona habitudo, Sanitas, Virtutes, Quod scd̄m naturā, Perfectū, cuius grā, operatio scd̄m virtutem.

G Antecedentia voluptatem, Sanitas, abundātia, Bona gloria, Bona propagatio, operatio secundum virtutem, trāquillitas.

Si ergo eidem aliquid eorum quæ sunt c, alicui eorum quæ sunt f, necesse est a omni e inesse: nam f quidem omni e, c autem omni a, quare omni e inest. Si autem c & g idem, necesse est alicui e inesse: nam id quod est c, a: id vero quod est g e omne cōsequitur. Si autem f & d sint idem: nulli e a inerit ex prosyllogismo: quoniam enim cōuertitur priuatiua, & f ei quod est d idem, nulli f inerit a: f autē omni e. Rursus si b & h idem: nulli e inerit a: nam b a quidem omni: ei autem in quo e nulli inerit: Idem enim erat ei quod est h, h autem nulli e inerat. Si autē g d & idem, a alicui e non inerit: nam ei quod est g non inerit a, quoniam neq; d: g aūt sub e est, quare alicui e non inerit. Si autem g & b idem, conuersus erit syllogismus: nam g inerit omni a, nam b ei quod est a: e autem ei quod est b, idem enim erat ei quod est g: a autem ei quod est e omni quidem nō necessarium est inesse, alicui autem necessarium: eo ꝙ cōuertatur vniuersale prædicatiuum in particulare. Manifestum ergo quoniam ad prædicta perspiciendum vtrinque in vnaquaq; quæstione: per hæc enim oēs syllogismi. Oportet autem & sequentium, & quibus sequitur singulū, ad prima & vniuersalia maxime inspicere. vt e quidem magis ad K f, quam ad f solum: a autem ad K c magis, quā ad c solū. Si.n. ei quod est K f inest a, & ei quod est f inest, & ipsi e: si vero hoc non sequitur a, possibile est id quod est f sequi. Similiter autem & in quibus idem sequitur, considerandum: nam si primis, & iis quæ sub ipsis sunt, sequitur: si autem non his, & iis quæ sub ipsis sunt, possibile. Palā autē quoniam per tres terminos, & duas propositiones consideratio, & per prædictas figuras syllogismi omnes: monstratur enim omni quidem e inesse a, quando eorum, quæ sunt c f, idem quiddam sumitur: hoc autem erit medium, extremitates autem a & e: fit enim prima figura. Alicui autem, quando c & g sumitur idem: hoc autem postrema figura, medium enim fit g. Nulli vero, quando d & f idem: sic aūt & prima figura, & media: prima quidem, quoniam nulli f inest a: si quidem conuertitur priuatiua: f autem, omni e. Media aūt quoniam d a quidē nulli: e autem omni inest. Alicui autem nō inesse, quādo d & g idē fuerit: hæc autē postrema figura: nam a quidem nulli g inerit, e vero omni g. Manifestum igitur est quoniam per prædictas figuras omnes syllogismi. Et quoniā nō eligendum quæcūque omnibus sequūtur, eo ꝙ nullus fiat syllogismus ex ipsis: nam construere quidem non omnino erat ex sequentibus: priuare autem non contingit per ea, quæ omnibus sequuntur: oportet enim huic quidem inesse, illi vero nō inesse. Manifestū autem quoniam & aliæ considerationes, quæ secūdum electiones, inutiles ad faciendum syllogismum. Vt si sequentia vtrunque eadem sint, aut quæ sequitur a, & quæ non contingit e inesse: aut rursum quæcunque non possibile est vtrique inesse. non enim fit syllogismus per hæc. Nam si sequentia sint eadem, vt b & f, media fit figura, prędicatiuas habēs vtrasq; propositiones.

A

Inconsistẽs ex duabus affirmatiuis in secũda figura, qa cõcludit contraria.

B

Si autẽ ea, quæ sequitur a,& quæ non contingit e, vt c & h, prima erit figura priuatiuã habens propositionem ad minorẽ extremitatẽ. Si aũt quecunque non contingũt vtriq; vt d & h, priuatiuæ vtręq; propositiones erũt, vel in prima figura, vel in media. sic aũt nullo modo erit syllogismus. Palam autẽ & quæ eadẽ, sumendum secundũ cõsiderationẽ,& non quę diuersa, vel cõtraria: primũ quidẽ quoniam medii gratia, inspectio: medium autem non diuersum, sed idem oportet sumere. Deinde & in quibus accidit fieri syllogismum, ꝙ sumantur contraria, aut non contingentia eidem inesse, in prædictos omnia reducuntur modos. Vt si b & f sint contraria, aut non contingãt eidem inesse: erit enim his sumptis syllogismus, quoniã nulli e inest a, sed non ex ipsis, sed ex prędicto modo: nam b a quidẽ omni, e aũt nulli inerit: quare necesse est b idem esse alicui eorum, quæ sunt h.
C Rursum si b & g non possint eidem adesse, erit quoniam alicui e nõ inerit a: nam & sic media erit figura: nam b a quidẽ omni, g vero nulli inerit. quare necesse est g idem esse alicui eorum quæ sunt d: nam nõ contingere g & b eidem inesse nihil differt, aut g alicui d idẽ esse. omnia. n. sumpta sunt in d, quæ nõ contingunt a inesse. Manifestũ ergo quoniã ex istis quidẽ inspectionibus nullus fit syllogismus: & si b & f sint contraria, idem esse b alicui h,& syllogismum semper fieri per hęc. Accidit ergo sic inspicientibus considerare viam aliã necessariũ, eo ꝙ quandoque latet identitas horũ, quæ sunt b & h

De syllogismis ad Ipossibile.

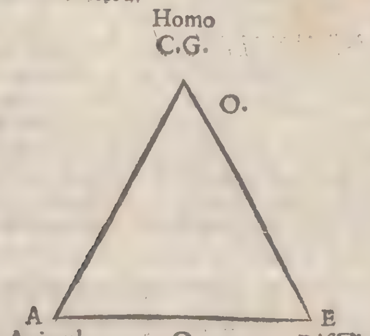
Eodẽ aũt modo se habẽt & q ad impossibile deducũt syllogismi, ostẽsiuis: nã & ipsi fiũt per ea quæ sequũtur,& quibus sequit vtrũq;. Et eadẽ cõsideratio in vtrisq;: nam quod monstratur ostensiue,& per impossibile est syllogizare,& per eosdẽ terminos,& quod p impossibile,& ostẽsiue. Vt quoniam a nulli e inest: ponatur enim alicui inesse: ergo quoniam b omni a, a autem alicui e, & b alicui e inerit: sed nulli inerat. Rursum quoniam alicui inest a: si enim nulli

Propositum dr̄ præcipua conclusio.

e inest a, e autem omni g, nulli g inerit a, sed omni inerat. Similiter autem est in aliis propositis: semper enim erit in omnibus per impossibile ostensio, ex sequentibus, & quibus sequitur vtrūque. Et in vnoquoque proposito eadem consideratio & ostensiue volenti syllogizare, & ad impossibile ducere: nam ex eisdem terminis vtræque demōstrationes. Vt si ostensum est nulli e inesse a. quoniam accidit & b alicui e inesse, quod est impossibile. Si sumptum sit e quidem nulli b, a autem omni b inesse, manifestum est enim quoniam nulli e inerit a. Rursum si ostensiue syllogizatum sit a inesse nulli e: suppositis inesse per impossibile monstrabitur nulli inesse. similiter autem & in aliis. In omnibus enim necesse est iis, qui per impossibile communem aliquem sumere terminum alium a subiectis, ad quem erit mendacii syllogismus: quare conuersa ea propositione, altera autem similiter se habente, ostēsiuus erit syllogismus per eosdem terminos. Differt autem ostensiuus ab eo, qui ad impossibile: quoniam in ostensiuo secundum veritatem ambæ propositiones ponuntur: in eo autem qui ad impossibile, falsa vna. hæc vero erunt magis manifesta per sequētia, quando de impossibili dicemus: nunc autem tantum nobis sit manifestum, quoniam ad hæc perspiciendum, & ostēsiue volentibus syllogizare, & ad impossibile deducere. In aliis autem syllogismis quicunque sunt ex hypothesi, vt quicunque secundū transsumptioné, aut secundum qualitatem in subiectis, non in prioribus, sed in transsumptis erit consideratio, modus autem inspectionis idem: considerare autem oportet, & diuidere quot modis sunt ex hypothesi: monstratur ergo vnumquodque propositorum sic. Est autem & alio modo quædam syllogizare horū, vt vniuersalia per particularem inspectionem ex hypothesi. Si enim c & g eadem sint, solum g autem sumatur e inesse, omni e inerit a:

Syllogismus mendacij dicitur syllogismus ad impossibile, qđ falsum concludit.

De syllogismis ex suppositione.

Coniugatio hæc concludit vniuersalem, quia minor hæc cōuertitur in terminis.

Et rursum si g & d eadem, solum autem de g prædicetur e, quoniam nulli e inerit a: manifestum ergo quoniam sic inspiciendum.

Eodem

A Eodem autem modo & in necessariis,& in contingentibus: nam eadem consideratio, & per eosdem terminos erit, eodemq; ordine & cõtingentis,& inesse syllogismus. Sumendum autem & in contingentibus & quæ non insunt, possibilia autem inesse. Ostensum est enim quoniam & per hæc fit contingentis syllogismus. similiter autem se habebit & in aliis prędicationibus. Manifestũ ergo ex prædictis quoniam nõ solum possibile est per hanc viam fieri omnes syllogismos, sed etiam quoniam per aliam impossibile. Omnis enim syllogismus ostensus est quoniam per aliquam prędictarum figurarum fit: has aũt non contingit per alia constitui, quàm per sequentia, & quæ sequitur vnumquodq; :ex his enim propositiones,& medii sumptio:quare nec syllogismum possibile est fieri per alia. Ergo methodus quidem de omnibus eadem est,& circa philosophiam, & circa artem & quãlibet disciplinam. Oportet enim quæ insunt, & quibus insunt,circa vnumquodq; colligere, & his quàm plurimis abundare, & hoc per

Nõ esse aliã viam a prædicta conficiendorũ syllogismorum

B tres terminos considerare: destruentem quidem sic, construentẽ vero sic:& secundum ueritatem quidem, ex iis quæ secundum ueritatem scripta sunt inesse: ad dialecticos autem syllogismos, ex propositionibus,quæ sunt secundum opinionem. Principia autem syllogismorum vniuersaliter quidem dicta sunt,& quomodo se habeant,& quomodo oportet inquirere ea:quatenus non aspiciamus ad omnia quæ dicuntur, neq; eadem construentes, & destruentes, neque coustruẽtes de omni,aut de aliquo,destruentes ab omnibus,aut ab aliquibus, sed ad pauciora, & determinata. Secundum singulum autem eorũ, quæ sunt eligere: vt de bono,aut disciplina. Propria autem in vnaquaq; sunt plurima,quare principia quidem,quæ sunt circa vnũquodque experimento est crescere, dico autẽ vt astrologicam quidem experientiã,astrologicæ disciplinæ: sumptis enim sufficienter apparẽtibus, sic inuentæ sunt astrologicæ demonstrationes. Similiter autẽ

Prĩcipia syllogismorũ, termini, propositiones, figuræ.

C & circa quamlibet aliam se habet & artem, & disciplinam. Quare si sumantur quæ insunt circa vnumquodq; , nostrum erit iam demonstrationes prompte declarare: si enim nihil secundum historiã omittatur eorum,quę subtiliter, & uerè insunt rebus,habebimus de omni (cuius quidem non est demonstratio) hanc inuenire,& demonstrare :cuius autem non nata est demonstratio,hoc facere manifestum. Vniuersaliter ergo,quo oportet modo propositiones eligere,pene dictum est: per diligentiam autem per transiuimus in eo negotio, quod circa dialecticam est.

Ordines,quibus syllogismi cuiuscunq; formã inquirimus.

ORdines vero,quibus inquirimus syllogismum perse, hoc est formam suam, sunt,secundum φ dicam: & hoc, quoniam omne quæsitum, cuius quærimus syllogismum, aut est affirmatiuum vniuersale, aut negatiuum vniuersale, aut affirmatiuum particulare,aut negatiuum particulare. Si igitur quæsitũ extiterit vniuersale affirmatiuum, & voluerimus ipsum concludere, oportet vt cũ

siderem⁹ prædicatū subiecti sui, & subiectū prædicati sui : & si inuenerimus ali B quod subiectum prædicati esse idem cum aliquo prædicato subiecti, ex necessitate prædicatum ipsius erit in omni subiecto : hoc autem manifestum ex eo, ꝙ hęc positio est eadem cum positione primæ figuræ, propterea ꝙ vniuersalis affirmatiua concluditur in hac figura : puta in exemplo si quæsierimus an omnes partes mundi sint nouæ & mundus disponatur per compositum, & compositum subiicitur nouo : & complicetur syllogismus hunc in modum : omnis pars mundi est compositum : & omne compositum nouum : omnis itaq; pars mundi est nouum.

Particularis affirmatiua cōcludit̄ ex subiectis . i. antecedentibus ad vtrūq; terminum quæsiti in tertia figura.

Quod, si voluerimus concludere affirmatiuam particularem per propositiones vniuersales, fieri hoc poterit, si accipiamus duos terminos subiectos simul; si enim inuenerimus aliquid vnum & idem subiectum vtriq;, ex necessitate sequitur, vt prædicatum insit alicui subiecto : hoc autem manifestum per positionem tertiæ figuræ : puta in exemplo, si quæsitum nostrum fuerit, an aliquis motus sit æternum : & aliquid inueniatur subiectum ambobus istis terminis, vt corpus cæleste : & complicetur syllogismus hunc in modum : corpus cæleste mouetur : & corpus cæleste est æternū : & concluditur, aliquod motum est æternum : sed & hoc accidit in figura prima, quum inuenerimus vnum ex subiectis prædicati per se vnum ex prædicatis de aliquo subiecto quæsiti. Sin aūt voluerimus concludere vniuersalem negatiuam, fieri potest hoc secundum duos modos: vel vt consideremus consequētia subiectū quæsiti, & id, qđ non pōt subiici prædicato quæsiti : si enim inuenerimus cōsequens subiectū quæsiti idem cum subiecto, qđ nō potest subiici prædicato quæsiti, concludetur nobis in prima figura quod prædicatum quæsiti non potest inesse alicui subiecto quæsiti : puta in exemplo, si quæramus an anima sit immortalis: & per se motum sit consequens subiectum istius quæsiti : & idem hoc sit subiectum : qđ non pōt esse subiectum prædicati istius quæsiti : & complicetur ita syllogismus, omnis anima per se mouetur : nullum per se motum est mortale: & concluditur ex hoc, quod omnis anima non est mortale. Modus vero secundus, vt consideremus consequentia prædicatum, & inueniamus aliquid, quod negetur a subiecto : ex hoc enim concludetur nobis in secunda figura quod prædicatum negatur ab omni subiecto : puta in exemplo, si quæsiuerimus, an vacuum sit vnum ex entibus naturalibus: & inuentū fuerit ens sensibile, quod sequatur entia naturalia, & negetur a vacuo: & complicetur syllogismus hunc in modum: vacuum non est sensibile, & entia naturalia sunt sensibilia: & conclusio, vacuum non est vnum ex entibus naturalibus. E

Vniuersalis negatiua duob⁹ modis concluditur per primam, & secundam figuram.

Tribus modis concluditur particularis negatiua.

Sin autem voluerimus concludere negatiuam particularem, fieri poterit hoc secundum tres modos: quoniam iam monstratum fuit, ꝙ hęc concluditur in tribus figuris: vnus ipsorum, si considerabimus conseqnentia subiectum, & quæ non possunt inesse prędicato, concludetur in secunda figura, ꝙ prædicatum non est in aliquo subiecto: F puta in exemplo, si quæsierimus, an aliqua anima non sit mortalis: & inuenerimus consequentia aliquam animam, puta, habere operationes per se, & aliquando non est operatio sua per se: & complicemus syllogismum hunc in modum, aliqua anima habet operationes proprias: & nullum mortale habet operationes proprias: redit enim ad primam figuram per conuersionem negatiuæ, & concluditur ꝙ aliqua anima non est mortalis: sed hoc etiam monstratur in tertia figura, si accipiamus subiecta subiecto quæsiti huius & ea, a quibus negatur prædicatum: si igitur inuenerimus ex istis aliquid, quod sit vnum & idem, concludetur nobis in tertia figura, ꝙ prædicatum negatur ab aliquo subiecto.

Eligēda sūt ex cōsequētibus, & antecedētibus quę sunt magis vniuersalia.

Sed hoc etiam accidit in prima figura, si ex cōseqntibus subiectū inueniat̄ aliqd, qđ sit idē cum eo, cui nō pōt inesse pdicatū. Præterq̄ ꝙ cōcluditur istud q̄situ ex ppositionibus vlibus in figura tertia tātū: atq; volebamus hoc, vt acciperent̄ ppositiones vles. Sed oportet vt eligant̄, ex cōsequētibus vtrāq; extremitatē & subiectis eisdē, qđ est magis vlr et magis vle: qm̄, si fuerit syllus ex talibus ppositionibus, erit ēt syllus ex eo, qđ est minus vlr: qm̄ in ipsis cōtinet̄: ꝙ si cū inueniet̄ syllus ex eo, qđ est magis vlr, nō inueniri poterit ex eo, qđ est minus vlr, et pōt ēt nō inueniri: puta i exēplo si ineniamus syllm sup eo, qđ ē hoiē eē cōposit: ex cōtrarijs ex eo, ꝙ habet cōplexionē: et sup hoc inueniamus syllm ex eo, qđ est sēsibile: qm̄ sēsibile ē magis appropriatum quam habens cōplexionem, & continetur in ipso : quum igi-

A tur inuenerimus inesse habenti complexionem, iam inuenimus & sensibili: & quum inuenerimus complexionem habens inesse sensibilis, iam inuenimus complexionem habens inesse homini. Quũ itaq; inuenerimus contraria inesse homini per medium cõplexionẽ habens, iam & ipsa inuenimus per mediũ sensibile: quod, si non inuenerimus syll'm super hoc ex parte, qua est habens complexionem, iam fieri poterit, vt super hoc inueniatur syll's ex parte, qua est sensibile: & iam põt etiam non inueniri. Cæterum ex hoc planum est: quod nõ euadet, quin hæc intentio sit per duas propositiones & tres terminos, secundum qd' declaratum fuit ex dispositione syllogistica: & quod non erit syllogismus, nisi in tribus figuris, de quibus mentionẽ fecimus, & ex istis in concludentibus. Quod aũt oportet dimittere in copia propositionũ, quũ accipimus consequẽtia & subiecta est id, ex quo complicatur figura non concludẽs: quemadmodũ non est opus, vt accipiamus consequens ambas extremitates, quum fuerit vnum & idem, quoniam ex hoc erunt binę affirmatiuæ in secunda figura: iam enim monstratũ fuit, qd non cõcludit. Consimiliter non est opus, vt accipiamus, quod negatur ab vtrisque: propterea quod iam declaratum fuit nihil concludi ex duabus negatiuis. Eodem modo, si fuerit subiectum subiecto quæsiti, & qd' negatur a subiecto quæsiti, vnũ & idem, non est opus vt accipiamus ipsum: qm̃ erit minor negatiua in prima figura: sed iam declaratum fuit qd' non concludit. Planum etiam q̃

B erit vtiq; syll'us, quũ idem positũ fuerit bis: hoc est quũ habuerit ꝓportionẽ ad duos terminos, proportionẽ prædicati, aut subiecti: & hoc est terminus medius: si enim fuerit terminus medius duæ res, nõ erit syll's: qm̃ sequitur vnã duarũ extremitatũ inesse vni aut negari ab eo. Quod aũt nonnulli existimauerũt qd' erit syll's, quũ accepta fuerint duo ad ambas extremitates varia scd'm cõtrarietates, & oĩno illud, qd' nõ põt cõplicari cũ alio: qm̃ hoc reducitur ad id, cuius est potẽtia acceptionis alterius rei, q̃ sequitur vnã ipsarũ, & negatur ab altera: & fortasse hoc nõ erit cõcludẽs. Puta in exẽplo, si aliqs monstrare contendat, qđ voluptas non est finis hoĩs, eo quod voluptas est malũ, & finis hominis bonum: nãq; ex hoc conclusum fuit, qđ voluptas nõ est finis hoĩs ex eo, qđ a principio conclusit, qd' voluptas nõ est bonũ ex parte, qua est malũ: quũ igitur cõplicitũ fuerit cũ hac cõclusiõe, qđ finis hoĩs bonũ, cõcludemus qđ voluptas nõ ẽ finis hoĩs. Tales igitur syll'i sunt syll'i cõpositi ex pluribus figuris, nõ aũt syll's quartus sim p'ex. Qui vero existimauit talẽ syll'm esse vnũ syll'm simplicẽ, ipse est similis ei, qui existimat syll'm cõpositũ esse syll'm simplicẽ: qui aũt hoc arbitratur, ignorat quid sit syll's simplex: & qui ignorat, quid sit syll's simplex ignorat ẽt syll'm absolute. Cõsil'r quoq; se habebit syll'us ad impossibile scd'm cõsiderationẽ, hoc est p ea, quę ꝓportionẽ habẽt ad vtrunq; terminorũ: hęc aũt sunt tria, quẽadmodũ diximus: aut ea, q̃ subiiciũtur illi, aut ea, q̃ prædicantur de ipso: aut ea, quæ

C negantur ab ipso, vel scd'm modum subiecti, vel scd'm modũ prædicati: qm̃ hoc non variatur in negatione, scd'm qđ diximus. Hoc aũt manifestũ eo, qđ oẽ q̃sitũ, qđ monstratur p syll'm p̃dicatiuũ, põt ẽt mõstrari in his eisdem terminis p syll'm ad impossibile. Cõsil'r oẽ q̃sitũ, qđ ostenditur p viã impoĩs, mõstrari põt in his eisdẽ terminis p syll'm p̃dicatiuũ. Puta in exẽplo, si habuerimus, qđ b insit oĩ a: & nõ insit alicui e, & voluerimus p duas istas propositiones mõstrare qđ a nõ inest alicui e p viã impossibilis, dicemus, a nõ inest alicui e: qa si nõ, inerit ergo a alicui e: sed iã habebamus qđ b inest oĩ a, & cõcludit' nobis qđ b inest alicui e: sed iã habebamus, qđ b nõ inest alicui e: qđ est impossibile, & non cohæret: qđ, si voluerimus cõcludere hoc p viã p̃dicationis, dicemus qđ a nõ inest alicui e: qm̃ b non inest alicui e, & inest omni a: & eodem pacto monstratur res in omnibus quæsitis: & hoc, qm̃ ambo syllogismi, hoc est p̃dicatiuus, & deducens ad impossibile, sunt vtique p acceptionẽ cõsequentiũ ambas extremitates, aut p subiecta ipsarum, aut per acceptionẽ alicuius, qđ ponitur in ipsis. Sed differunt inter se, qm̃ syll's deducẽs ad impossibile cõplicatur ex binis ꝓpositionibus, quarũ vna est propositio vera, & altera falsa, & cõcludit cõtradictoriũ ꝓpositionis secũdæ veræ. Syllogismus vero prędicatiuus ex ambabus propositionibus veris, non autẽ aliis: non igitur coaptatur syll'us ex ipsis, nisi cognouerimus per binas

Nota, quę sint dimittenda in arte inueniendi medium.

Contra opinionem illorũ, qui dicebant acipienda esse duo contraria ad ambas extremitates, vt concludatur negatiua.

Syll's ad impoĩe per eandem considerõem poterit costrui, p̃ quã & syll'us cathegoric'.

Omne quęsitum, qđ syll'o cathegorico oñdit', põt & per syllogismum ad impoĩe concludi, & ecõuerso in eisdem terminis.

Differentia inter syll'm ad impoĩe, & cathegoricum.

propositiones: hoc autem erit per vias, quas narrauimus: Quod si ita fuerit, erit ibi syllogismus prædicatiuus: si vero acceperimus contradictorium quæsiti, & vnam ipsarum ipsi coaptauerimus, erit syllogismus ad impossibile: hoc autē manifestius monstrabitur, quum declarabuntur species syllogismorum prædicatiuorum, quæ cadunt in syllogismo ad impossibile, & huiuscemodi syllogismis conditionalibus, quibus est opus ad hunc modum considerationis: qm̄ iam declaratum fuit, quod non monstratur quæsitum secundum naturam, nisi coniunxerimus illi syllogismum prædicatiuum, qui ostendat aut veritatem positi, aut veritatem coniunctionis. Secundum itaq; modum istum considerationis monstratur omne quæsitum, siue fuerit in materia necessaria, siue in materia possibili. Amplius ex hoc manifestum, quod non dicimus, omnem syllogismum fieri posse per istam viam: sed ꝙ non potest syllogismus fieri nisi per hanc viam: propterea quod iam monstratū fuit, quod omnis syllogismus erit in vna trium figurarum: quodq; tres illæ figuræ erunt ex ijs, quæ prædicantur de duabus extremitatibus, aut subijciuntur binis extremitatibus. Quare non potest inueniri syllogismus, nisi ex consideratione istorum, hoc est consequentium & subiectorum. Quod, si planum fuerit omnem syllogismum esse secundum considerationem istorum, manifestum etiam ex hoc erit, quod omnis syllogismus erit in vna trium figurarum, & ex duabus propositionibus, ac terminis tribus. Via igitur hæc ad copiam propositionum, ac syllogismorum super quæsitis est vniuersalis omnibus artibus ac doctrinis, seu veræ extiterint, seu probabiles: nam verarum vera inueniuntur consequentia ac subiecta, & probabilium probabilia. Quaræ, via hæc confert nobis in cognitione acquirendarum propositionum ad omne quæsitum: quod si non, fortasse crederemus, nisi esset apud nos via hæc, quod deceret ad assequendum quodcunq; quæsitum inspicere ad quācunq; rem ex propositionibus; & ad propositiones vnas easdem in quæsitis affirmatiuis, ac quæsitis negatiuis: nec solum hoc, sed etiam poterimus existimare nos assecutum ire omnes quæsitorum species, hoc est affirmatiuum vniuersale, & negatiuum vniuersale, & affirmatiuum particulare, ac negatiuum particulare per vnam viam, & ex propositionibus vnis eisdem. Atqui, quū habuerimus hanc viam, tunc erit intentio nostra in quocunq; quæsito ex rebus determinatis notis paucis secundum numerum: quum enim fecerimus hoc quæsitum, oportet vt appropriemus cuicunq; quæsito propositiones appropriatas generi, in quo fuerit hoc quæsitum, proportionatas ipsi. Quemadmodum, si fuerit quæsitum operatiuum, eligendæ erunt propositiones proportionatæ rebus voluntarijs. Quia si extiterit scientiale, accipiemus res proportionatas rebus speculatiuis appropriatis huic generi, de quo speculatur ars hæc speculatiua: & propterea opus est in cognitione propositionum primarum in omnibus generibus, hoc est appropriatarum, vt sint proportionatæ conclusioni. Puta in exemplo, si opus fuerit cognoscere stellas, hoc est scientiam astrologiæ, oportet prius cognoscere statum motuū stellarum: & propterea ex eo, quod nouimus per intellectionem & inspectionem motus stellarum erraticarum, poterimus inuenire demonstrationes super cognitione suorum orbium consimiliter in omni arte atque omni scientia, cuius intellectio est necessaria. Si enim adepti fuerimus cognitionem omnium primorum, & propositionum, quæ inueniuntur in hoc genere, tunc facile poterimus inuenire demonstrationes super omnibus rebus quæsitis in hoc genere, & cognoscemus etiam de quo afferri potest demonstratio in hoc genere, & de quo nō potest. Sed iam diximus vniuersaliter, quomodo oporteat acquirere syllogismos ac propositiones. Sermo autem expositiuus & appropriatus vnicuiq; quæsitorū generi dicetur in libro dialecticę.

Omne quesitum, siue in materia necessaria, siue possibili per viā dictam monstratur.

Via prius dicta est vtilis omnibus artibus, & doctrinis.

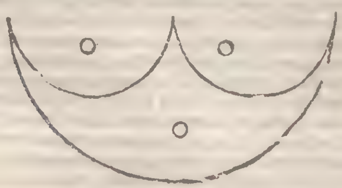
Procedentibus hac via in quocunq; quæsito, sumendę sunt ꝓpōnes cuicunque gn̄i ap.ppriatæ, secūdum diuersitatē ipsorum quesitorum.

De diuisione, & eius syllogismo. Cap. XXIX.

QVoniam autem diuisio per genera, parua quędam particula est dictę methodi, facile videre: est enim diuisio velut infirmus syllogismus: nam quod oporteat quidem ostendere petitur, syllogizatur vero semper aliquid superio

A rum. Primum autem idem hoc latuit omnes utentes ea, & suadere conati sunt, quoniam esset possibile de substantia demonstrationem fieri, & de eo quod est quid: quare neq; quoniam contingebat syllogizare eos qui diuidunt, intellexerunt:neq; quoniam contingebat sic, quemadmodum diximus. Ergo in demonstrationibus quidem cum oporteat quid syllogizare, oportet medium per quod fit syllogismus minus semper esse,& non vniuersaliter de prima extremitate. Diuisio autem contrarium vult,nam uniuersalius sumit mediū. Sit enim animal quidem in quo a, mortale autem in quo b, & immortale in quo c, homo uero,cuius terminum oportet sumere,in quo d. omne ergo animal accipit aut mortale, aut immortale: hoc autem est quicquid erat a, omne esse aut b aut c: Rursus hominē semp,qui diuidit,ponit animal esse,quare de d sumit a esse: ergo syllogismus quidem est quoniam d,aut b,aut c omne erit: quare hominem aut mortalem,aut immortalem oportet sumere: nam mortale quidem,aut immortale esse
B necessarium est animal: mortale autem non necessarium est, sed petitur. Hoc autem erat quod oportebat syllogizare.

B Mortale
C Immortale A Animal D Homo

Syllogismus diuisiuus.

C

Et rursus,qui ponit a quidem animal mortale, in quo autem b pedes habens,in quo autem c,non habens pedes, hominem uero d: similiter sumit a quidem aut in b, aut in c esse. omne enim animal mortale aut pedes habens,aut pedes non habens est: de d autem a. nam hominem animal mortale sumpsit esse: quare habens pedes, uel non habens pedes esse animal, necesse est hominem: pedes aūt habens nō necesse est, sed sumit: hoc autem erat,quod oportebat rursum ostendere. Et ad hunc modum semper diuidentibus, vniuersale quidem accidit eis medium sumere: de quo oporteat ostendere & differentias, & extremitates. in fine aūt quoniam hoc est homo, aut quicquid erat quod quæritur,nihil dicunt manifestum, quare necessarium est esse: etenim aliam viam faciunt omnem: non quidem contingentes idoneitates, opinantes esse. Manifestum est autem quoniam neque de-

struere hac via est, neque de accidente aliquid, aut de proprio syllogizare, neq; de genere, neque de quibus ignoretur vtrum hoc modo, aut illo sic habet: vt putasne diameter est symeter, vel asymeter? si enim sumat quoniam omnis longitudo est symetros, vel asymetros: diameter autem longitudo, syllogizatum est quoniam symeter, vel asymeter est diameter. Si autem sumetur incommensurabile, quod oportebat syllogizare sumetur, non ergo est ostendere: nam via quidem hæc: per hanc autem non est ostendere symetrum, vel asymetrum: in quo a, longitudo: b autem symeter, aut asymeter: diameter c. Manifestum est igitur quoniam neque ad omnem considerationem congruit inquisitionis modus, neque in quibus maximè videtur conuenire, in his est vtilis. Ex quibus ergo demonstrationes fiunt, & quomodo, & ad quæ perspiciendum secundum vnumquodque propositùm, manifestum ex dictis.

De diuisione, & eius syllogismo.

Via diuisiua, qua processit Plato, parua ps est dictæ speculationis.

DIxit, Via autem diuisionis est parua pars istius modi speculationis: qm̄ ipsa considerat copiam propositionum, quæ sunt ex differentijs consequẽtibus. Causa autem, quare est pars parua, est, qm̄ diuisio est velut infirmus sylls, & non sylls verus: quicunque enim raciocinatur per viā diuisionis, ponit id, super quo oportebat afferre demonstrationem per syllogismum, & semper ponit aliquid, quod exit propositiones, & non comprehenditur in ipsis: & hoc per variationem eius, super quo est intentio in syllogismo. Dixit, Antiqui aūt existimarunt de via diuisionis, quod est sylls: qm̄ per ipsam cognoscimus definitiones rerum. Sed error ipsorum de via demōstrationis fuit duplex: vnus, quia existimauerunt, quod definitio ostenditur per demonstrationem: alter qm̄ arbitrati sunt, viam diuisionis esse sylm: quapropter ignorarunt qđ possit sciri per demonstrationē, & quod non possit sciri: qđ enim ostenditur per sylm, monstratur vtique per syllos, de quibus mentionem fecimus. Quod igitur diuisio non sit vere syllogismus, planum: eo quod terminus medius in syllogismo semper est particularior priori extremo, & prius extremum, quod est prædicatum quæsiti comprehendit amplius quam ipsum: in diuisione autem res econuerso se habet, hoc est, quoniā terminus medius est vniuersalior maiore extremitate, quæ est prædicatum quæsiti; puta in exemplo, si ignorauerimus an homo sit mortalis, vel immortalis: & cognouerimus binas propositiones, quarum vna est, qđ homo est animal: & altera quod animal aut est mortale, aut immortale: quum itaqae monstrare voluerimus vnam istarū duarū propositionum, ꝙ homo aut est animal mortale, aut immortale, hoc est vnum ex binis istis oppositis, vt ex hoc perficiamus definitionē: & est, qm̄ est aīal mortale aut nō mortale: & cōplicemus orationē hūc in modū, hō est aīal, & aīal aut mortale aut imortale: sequitur aūt ex binis istis ꝓpositionibus, ꝙ hō aut est mortale, aut imortale, non aūt qđ sit vnū istorū perfecte, quod erat quæsitum: nisi fortasse extiterit per se manifestum, aut notum per aliquem syllogismum ex supra relatis. Medius igitur terminus in hoc syllo, qui est animal, est communior quesito: qđ est mortale aut immortale. Consilr, si fuerit notum apud nos, ꝙ homo est animal mortale: & ꝙ mortale aut est bipes aut multiples: & voluerimus mōstrare, vtrū istorū fuerit hō, nō inuenietur aliquo modo vtilitas hæc in via diuisionis. Quare diuisio non est syllogismus aliquo pacto, non in quæsito simplr, vt si res sit, aut nō sit, neq; in quæsito rei coaptatæ, quemadmodum si quæsitum fuerit, an res sit accidens, vel genus, vel proprium, vel definitio: attamen est vtilis in syllogismo. Sed iam dictum fuit, per quid possidemus syllogismos, & quomodo ipsos possidebimus: & super qua re opus est considerare in omni specie quæsitorum.

Error antiquorum duplex.

Quod diuisio non sit sylls.

A

PARS TERTIA.

De resolutione syllogismorum in propositiones. Cap. XXX.

QVomodo autem reducemus syllogismos in prædictas figuras, dicendum erit post hæc: restat enim consideratio hæc, si enim, & generationem syllogismorum inspiciamus, & inueniendi habeamus potestatem: amplius autem factos reducamus in prædictas figuras, finē habebit quod ex principio propositum est: accidet etiam simul quę prædicta sunt confirmari, & manifestiora esse, quoniam sic se habent, per ea quæ nunc dicenda sunt. Oportet enim omne quod uerum est, ipsum sibiipsi manifestum* esse omnino. Primum ergo oportet tentare duas propositiones accipere syllogismi, facilius enim in maiora diuidere quam in minora: maiora autem compositiora sunt, quam ea ex quibus componuntur. Deinde considerare: utra, in toto, & utra in parte. Et si non ambę sumptæ sint, eum qui ponit alteram. Aliquoties enim uniuersalem protendentes, eam, quæ in hac est, non sumunt, neq; scribentes, neq; interrogantes: aut has quidem protendunt, per quas autem hæc concluduntur, omittunt: alia uero uane interrogant. Considerandum autem si quid superfluum sumptum sit, & siquid necessarium omissum: & hoc quidem ponendum, illud uero auferendum, donec ueniat quis ad duas propositiones: sine his enim, non est reducere sic interrogatas orationes. In aliquibus ergo facile est uidere quod minus est: aliqui uero latent, & uidentur quidem syllogizare, eo quod necessarium quid accidit ex iis quæ posita sunt. Vt si sumatur, non substantia interempta substantiam non interimi, ex quibus autem est, interemptis, & quod ex eis est corumpi. His enim positis, necessariū est substantiæ partem esse substantiam: non tamen syllogizatum est per ea quæ sumpta sunt, sed desunt propositiones. Rursum si cum est homo, necesse est esse animal: & cum est animal, substantiam: & cum est homo, necesse est esse substantiam: sed nondum syllogizatum est: non enim se habent propositiones ut diximus. Fallimur autē in talibus, eo quod necessarium quidam accidat ex his quæ posita sunt, quoniam & syllogismus, necessarium est: in plus autem est necessarium, quam syllogismus: nam omnis syllogismus, necessarium: necessarium autem non omne, syllogismus. Quare non (si quid accidat positis quibusdam) statim tentandum est reducere, sed primum sumendum est duas propositiones. Deinde sic diuidendum in terminos. Medium autem ponendum terminorum, qui in utrisque propositionibus dicitur: necesse est enim medium in utrisque esse in omnibus figuris. Si ergo subiiciatur, & prædicetur medium:

(Margin notes:)

Syllogisticę oēs rōnes in aliquam prędictarum figurarum reducuntur.

*In gręco ē ὁμολογούμενον quod confessum, siue cōsentiēs significat.

B

De deceptione penes necessariā, sed non syllogisticam consecutionem.

C

In plus ē necessarium q̄ syllō.

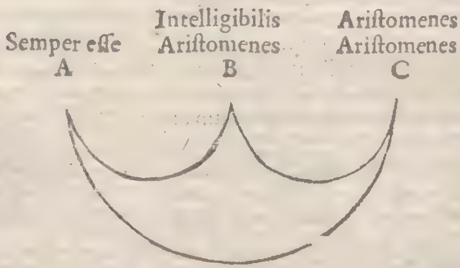
De Resolutione in terminos.

aut ipſum quidem prædicetur, aliud vero de illo abnegetur, prima erit figura. Si autem & prædicetur, & negetur ab aliquo, media erit figura: ſi vero alia de illo prædicentur, aut hoc quidem prædicetur, illud vero ab illo negetur, poſtrema. ſic enim ſe habuit in poſtrema figura medium. ſimiliter autem etſi non vniuerſales ſint propoſitiones, nam eſt eadem determinatio medii. Manifeſtum igitur quoniã in qua oratione non dicitur idem frequenter, non ſit ſyllogiſmus: non enim ſumptum eſt medium. Quoniam autem habemus quod propoſitorum in vnaquaque figura clauditur, & in qua vniuerſale, & in qua particulare, manifeſtum eſt quoniam non ad omnes figuras perſpiciendum, ſed in vnoquoq; propoſito propriam. Quæcunq; uero in pluribus concluduntur, medii poſitione cognoſcimus figuram frequenter ergo falli accidit circa ſyllogiſmos propter neceſſarium, quemadmodum dictum eſt prius: aliquoties autem propter ſimilitudinem poſitionis terminorum: quod non oportet latere nos. Vt ſi a de b dicitur, & b de c: uidebitur enim ſic ſe habentibus terminis eſſe ſyllogiſmus: non fit autem neq; neceſſarium quicquã, neq; ſyllogiſmus. Sit enim in quo a ſemper eſſe, in quo autem b intelligibilis Ariſtomenes, in quo autem c Ariſtomenes: uerum eſt autem a ineſſe b, ſemper enim eſt intelligibilis Ariſtomenes: ſed & b de c. nam Ariſtomenes eſt intelligibilis Ariſtomenes: a autem nó ineſt c, corruptibilis eſt enim Ariſtomenes; non igitur fiebat ſyllogiſmus ſic ſe habentibus terminis, ſed oportebat vniuerſaliter a b ſumi propoſitionem: hoc vero falſum, quod putabar, omnẽ intelligibilem Ariſtomenẽ ſemper eſſe: cum Ariſtomenes ſit corruptibilis.

De neceſſario, ceteſi terminorũ.

De deceptione iuxta ſimilitudinem põnis terminorum.

Ariſtomenes & Micalus auditores fuere Platonis.

Syllogiſm' non concludens, quia nulla p̃miſſarum vl̃is.

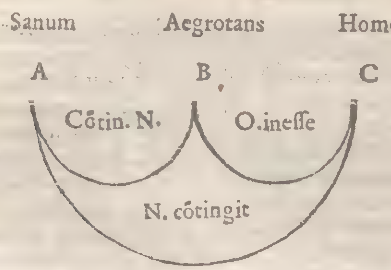
Rurſum ſit in quo quidem c Micalus: in quo autem b muſicus Micalus, in quo autem a corrumpi cras. Verum eſt ergo b de c prædicari: nam Micalus, eſt muſicus Micalus: ſed & a de b: corrumpetur enim cras muſicus Micalus: a autem de c falſum: hoc autem idem eſt priori: non enim uerum eſt uniuerſaliter, Micalus muſicus quoniam corrumpetur cras, Hoc autem non ſumpto non erat ſyllogiſ-

A mus. Hæc ergo fallacia fit in eo quòd penè: ut enim nihil differens dicere hoc huic inesse, aut hoc huic omni inesse, concedimus. Frequẽter autem mentiri euenit: eo quòd non bene exponuntur secundum propositionem termini, vt si a quidem sit sanitas, b autem ægritudo, c vero homo. verum est enim dicere quoniam a nulli b contingit inesse: nulli enim ægritudini sanitas inest: & rursum quoniam b inest omni c: omnis enim homo susceptibilis est ægritudinis: uidebitur ergo accidere nulli homini contingere sanitatem inesse. Huius autem causa est, quòd non bene exponuntur termini secundum locutionẽ, quoniam transsumptis quæ iis sunt secundum habitudines, non erit syllogismus. Vt si pro sanitate quidem ponatur sanum, pro ægritudine autem ægrum: non enim verum est dicere quoniam non contingit ægrotanti inesse sanum esse: hoc autem non sumpto, non fit syllogismus, nisi contingentis. Hoc autem non impossibile, contingit enim nulli homini inesse sanitatem.

Promiscue utitur Arist. thesi, & ecthesi, pro eodem.

De ethesi terminorum fallacia, cũ termini diuersimode ĩ ꝓpõnibus assumuntur.

B

Coniugatio concludens, quia termini in concreto sumuntur.

Rursum in media figura similiter erit falsum. Nam sanitatem ægri
C tudini quidem nulli, homini uero omni contingit inesse: quare nulli homini ægritudo. In tertia autem figura secundum contingere accidit falsum: etenim sanitatem, & ægritudinem, & disciplinam, & ignorantiam, & omnino contraria, omni eidem contingit inesse: sibi uero inuicem impossibile, hoc autem confessum in prædictis. Cum enim eidem plura contingerent inesse, contingebant & sibi inuicem. Manifestum igitur quoniam in omnibus his fallacia fit propter terminorum expositionem: transsumptis enim his, quæ sunt, secundum habitudines, nihil fit falsum. Palam ergo quoniam secundum huiusmodi propositiones semper quod est secundum habitum, pro habitu sumendum, & ponendum terminum. Non oportet autem terminos semper quærere nomine exponi, sæpe enim erunt orationes, quibus non ponuntur nomina: quare & difficile erit reducere huiusmodi syllogismos. aliquoties autem & falli accidet propter huiusmodi inquisitionem: vt quoniam immediatorum erit syllogismus. sit enim a

Nõ semper terminos nomine, sed interdũ orõne exponendos esse.

Syllogismus immediatorũ appellatᵣ, quãdo extre

morum, quę sũt subiectũ, & prædicatum conclusionis, nullũ nomen, nullumque inuenitur interiacens, interceptumque simplex.

De ecthesi terminorum compositorũ, & obliquorum syllogismi.

Non semper termini sunt in recto sumendi.

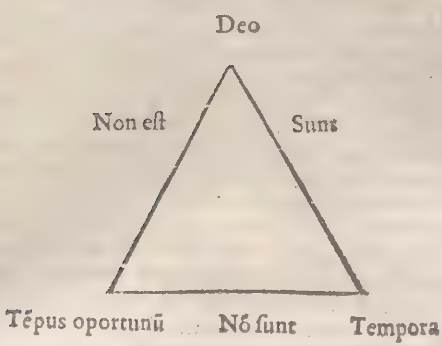
Ex his terminis fit propositio habẽs prędicatum obliquum.

duo recti, b autem triangulus, c uero æquicrus: ergo ei quod est c, inest a propter b: ei uero quod est b, non iterum propter aliud: per se enim triangulus habet duos rectos, quare nõ erit medium eius quod est a b, cum sit demonstratiuum. Manifestum enim quoniam medium non sic semper est sumendum ut hoc aliquid, sed aliquando ut orationem, quod accidit & in prædicto. Inesse autem primum medio, & hoc postremo non oportet sumere, ut prædicentur semper ad seinuicem: similiter, & primum de medio, & hoc de postremo: & in non inesse similiter, sed quoties dicitur esse & uerũ dicere, hoc toties arbitrari oportet significare & inesse. Vt quoniam contrariorum una est disciplina: sit enim a unam esse disciplinam, b autem contraria sibiinuicem: a ergo inest b, non quoniam contrariorum unam esse eorum disciplinam, sed quoniam uerum est dicere de ipsis unam esse eorum disciplinam.

A Vna scientia — B Contraria

Accidit autem quandoq; primum de medio dici: medium autem de tertio non dici: ut si sophia est disciplina, boni autem est sophia: conclusio, quoniam boni est disciplina: & non bonum quidem est disciplina, sophia autem est disciplina. Quandoq; autem medium quidem de tertio dicitur, primum autem de medio non dicitur: ut si qualis omnis est disciplina, aut contrarii. Bonum autem est & contrarium, & quale: conclusio quidem, quoniam boni est disciplina. Non est autem bonum disciplina, neq; quale, neq; contrarium: sed omnium disciplina. Non est autem bonum disciplina, neq; conclusio secundũ rectum, neq; quale, neq; contrarium: sed bonum hæc. Est autem quandoq; neq; primũ de medio, neq; hoc de tertio: primo de tertio quandoq; quidem dicto, quandoq; autem non dicto. Vt si cuius est disciplina, huius est genus, boni autem est disciplina: conclusio, quoniam boni est genus. Prædicatur autem nullum de nullo: si autem cuius est disciplina, genus est hoc, boni autem est disciplina, conclusio, quoniam bonum est genus: ergo de extremo quidem prædicatur primum, de se autem inuicem non dicuntur. Eodem autem modo & non inesse sumendum, non enim semper significat non inesse hoc huic, non esse hoc, hoc: sed aliquando non esse hoc huius, aut hoc huic: ut quoniam non est motionis motus, aut generationis generatio, uoluptatis autem est, non ergo uoluptas generatio. aut rursus quoniam risus est signum: signi autem non est signum, quare non est signum risus: similiter autem & in aliis, in quibus interimitur propositum: eo quod dicitur aliquo modo ad id genus. Rursum quoniam occasio non est tempus opportunum: Deo enim occasio quidem est, tempus autem opportunum non est. eo quod nihil sit Deo conferens. Terminos enim ponendum est occasionem, & tempus opportunum, & Deũ: propositio aũt sumenda scdm nominis casum.

A

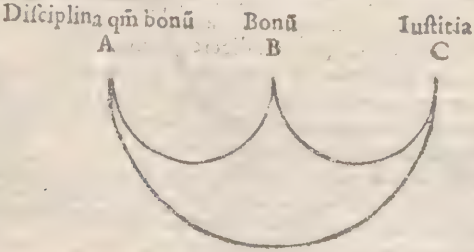
Hęc coniugatio concludit in tertia figura ex ꝓpoſitionibus in obliquo'.

B

Simpliciter enim hoc dicimus de omnibus,quoniam terminos quidem ſemper ponendū ſecundum declinationes nominum,ut homo, aut bonum,aut contraria, nō hominis , aut boni , aut contrariorum: propoſitiones aūt ſumendum ſcd̄m cuiusq; caſus . aut .n.qm̄ huic vt æquale,aut qm̄ huius ut duplum , aut qm̄ hoc ut feriens , uel uidens, aut quoniam hic ut homo,animal : aut ſi quolibet modo aliter cadit nomen ſecundum propoſitionem . Ineſſe autem hoc huic , & uerum eſſe hoc de hoc toties ſumendum.quoties prædicamenta diuiſa ſunt, & hæc aut aliquo modo,aut ſimpliciter , amplius aut ſimplicia , aut complexa.Similiter autem & non ineſſe. Conſiderandum hæc autem, & determinandum optimum . Reduplicatum autem in propoſitionibus ad primam extremitatem ponendum , non ad medium:dico autem ut ſi fiat ſyllogiſmus : quoniam iuſtitiæ eſt diſciplina quoniam
C bonum:quoniam bonum , ad primam extremitatem ponendum.Sit enim a diſciplina quoniam bonum , in quo autem b bonum,in quo autem c iuſtitia:ergo uerum eſt a de b prædicari. Nam boni eſt diſciplina quoniam bonum.Sed & b de c : nam iuſtitia,quiddam bonum eſt:ſic ergo fit reſolutio.

Pręcepta circa reduplicatiuam particulam .

De anadiploſi , et theſi, ſyllogimorum,hoc eſt, de geminatione, et poſitione.

Cōcludit hic ſyllogiſmus qa terminus reduplicatiuus ponitur ad maiorem extremitatem.

Si autem ad b ponatur, quoniam bonum, non erit: nam a quidem D de b verum erit, b autem de c non erit uerum: nam bonum quoniam bonum prædicari de iustitia falsum est, & non intelligibile. Similiter autem & si salubre ostendatur, quoniam disciplinatum est in eo qđ bonum: aut hircoceruus opinabilis in eo quod existens: aut homo corruptibilis in eo quod sensibile: in omnibus enim prædicatis ad extremum reduplicationem ponendum. Non est autem eadem positio terminorum, quando simpliciter quidem syllogizatum fuerit: & quando hoc aliquid, aut quo, aut quõ. Dico aũt ut quando bonum disciplinatum ostensum erit: & quando disciplinatum quoniam bonũ. Sed simpliciter quidem disciplinatum ostensum est, medium ponendum ens: si autem quoniam bonum, quid ens. Sit enim a disciplina quoniam quid ens, in quo autem b ens quid: in quo autem c bonũ: uerum est ergo a de b prædicari: erat enim disciplina alicuius entis, quoniam quid ens: sed & b de c, nam in quo c, ens quid, quare et a de c: erit ergo disciplina boni quoniam bonum: erat enim quid ens, proprie substantiæ signum. Si autem ens medium positum sit, & ad E extremum ens simpliciter, & non quid ens dictum sit, non erit syllogismus: quoniam est disciplina boni quoniam bonum, sed quoniam ens, vt si sit in quo a disciplina quoniam ens, in quo b ens, in quo c bonum. Manifestum igitur quoniam in particularibus syllogismis, sic sumendum terminos. Oportet autem accipere quæ idem possunt nomina pro nominibus, & orationes pro orationibus, & nomen, & orationem, & semper pro oratione nomẽ suscipere: facilior est enim terminorum expositio: Vt si nil differt dicere suspicabile opinabilis non esse genus, aut non esse idem quiddam suspicabile, quod opinabile: nam si idem est quod significatur, pro oratione dicta, suspicabile, & opinabile terminos ponendum. Quoniam vero non est idem uoluptatem esse bonum, & esse voluptatem quod bonum, non similiter ponendum terminos: sed si est syllogismus quoniam voluptas F quod bonum, terminum ponendum quod bonum: si autem quoniam bonum, bonum: similiter autẽ & in aliis. Non est aũt idem neq; esse, neq; dicere* quoniam cui b inest, huic quoq; omni a inest. & dicere, cui omni b inest, & a inest omni: nihil enim prohibet b inesse c, non autem omni. Vt sit b pulchrum quid, c autem album: si igitur alicui albo inest pulchrum quid, uerum est dicere quoniam albo inest pulchrum, sed non omni fortasse. Si ergo a inest b, non omni autem de quo b (neq; si omni c, inest b, neque si solum alicui) non necesse est ei quod est c, inesse a, non quia non omni, sed nec inesse ei quod est c. Si autem de quocunq; b dicatur uere, huic omni inest a, accidet vt de quo omni b dicitur, de eo omni & a dici. Si autem a dicitur de omni de quo b dicatur, nihil prohibet ei quod est c inesse b, non omni autem a, aut non inesse omnino. In tribus igitur terminis manifestum est quoniam de quo b quidem omni & a dicitur: hoc est de

Documẽtũ, quando accipiẽdi sũt termini simpliciter, & quã do cum additione.

Quomodo transumenda sunt noĩa

Pro debita resolutione precepta.

Hoc preceptũ attinet ad articulos apud grecos. nos aũt minimus ipsũ ꝓ articulo.

* id est neque ipsũ, & secundũ veritatem, neq; oratione.

Preceptum, quando propositiones implicatæ sunt in vno dicto, quo pacto cognoscere debeamus an ex eis effici possit syllogismus, nec ne,

A quibuſcunq; b dicitur, de omnibus dicitur & a:& ſi b quidem de omni,& a ſimiliter:ſi autem non de omni,non neceſſe eſt a ineſſe omni. Nõ oportet autem arbitrari propter expoſitionem accidere aliquod inconueniens: non enim laboramus in eo quòd aliquid ſit hoc, ſed quemadmodum geometer pedalem, & rectam hanc eſſe & ſine latitudine dicit, quæ non eſt: ſed non ſic utitur,ut eis ſyllogizans. Omnino enim quod non eſt vt totum ad partem, & aliud ad hoc vt pars ad totum, ex nullo talium oſtendit demonſtrator,neq; enim fit ſyllogiſmus:expoſitione autem ſic utimur,ut & ſentiat qui d ſcit dicentes, non enim ſic vt ſine his non poſsibile ſit demonſtrare, quemadmodum ex quibus eſt ſyllogiſmus. Non lateat autem nos, quoniã in eodem ſyllogiſmo, non omnes concluſiones per unam eandem figuram ſunt, ſed hæc quidem per hanc, illa uero per aliam. Palam ergo quoniam & reſolutiones ſic faciendum. Quoniam autem non omne propoſitum in omni figura, ſed in vnaquaque diſpoſita ſunt, B manifeſtum eſt ex concluſione in qua figura ſit, quærendum. Et ad definitiones orationum quæcunq; ad unum quiddam ſunt argumẽtatæ in eorum quæ inſunt termino,ad quod argumentatum eſt ponẽdum terminũ, & non totam orationem: minus enim contingit perturbari propter longitudinem:ut ſi quis aquam oſtendit, quoniã eſt humidus potus, potum & aquam terminos ponendum Amplius aũt ex hypotheſi ſyllogiſmos non eſt tentandum reducere: nam non eſt ex iis quæ poſita ſunt reducere, non enim per ſyllogiſmum oſtenſi ſunt, ſed ad placitum conceſsi ſunt omnes. Vt ſi quis ponat, ſi vna quædam poteſtas * non ſit contrariorum,neq; diſciplinam eſſe vnã. Deinde diſputet quoniam non eſt vna poteſtas contrariorum, ut ſanatiui,& ægrotatiui:ſimul enim idem erit ſanatiuum,& ęgrotatiuũ.

Obiectionis ſolutio circa exemplorũ vſum.

Complicandas interdũ eẽ figuras, vt problemata expoſtulat.

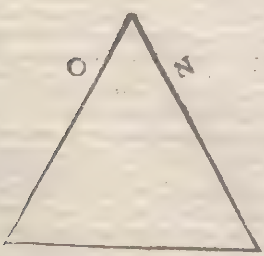
Definitionis part, non tota ſæpius re darguenda.

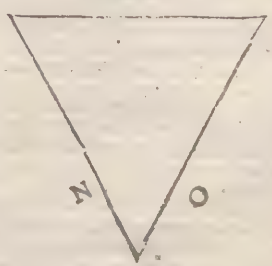
De reſolutione ſyllogiſmorum, ad impoſsibile, & ex hypotheſi.

Quid agẽdũ in ſyllogiſmis ex ſuppoſitione.

* id eſt naturalis,inſitaq; potentia.

C

Cõcluſio mõſtrata p proſyllogiſmum et ſyllogiſmum, q̃ aũt eſt ſyllogiſmi cõditionalis.

Quoniam aũt non est omnium contrariorum vna potestas, ostensum est: sed quod disciplina non vna, non est ostensum, quamuis confiteri sit necesse, at non ex syllogismo, verum ex hypothesi: hoc igitur non est reducere, quoniam non vna potestas est: hic enim fortasse erat syllogismus: illud autem hypothesis. Similiter autem in his, qui per impossibile concluduntur, nam neq; hos est resoluere, sed ad impossibile quidem reductionem est: syllogismo enim monstratur: alterum autem non est, nam ex hypothesi concluditur. Differunt aũt à prædictis: quoniã in illis quidẽ oportet prius confiteri, si debet concedere: vt si ostendatur vna potestas contrariorum, & disciplinam esse eandem: hic aũt & non prius confessi concedunt, eo q manifestum sit falsum: Vt posita diametro symetro, eo q imparia esse æqualia paribus. Plures aũt & diuersi terminantur ex conditione: quos prospicere oportet, & notare apte. Quæ ergo horum differẽtiæ, & quoties fiunt, qui sunt ex hypothesi, postea dicemus: nũc aũt tantum sit nobis manifestum, quoniã nõ est resoluere in figuras huiusmodi syllogismos: & ob quam causam, diximus. B

De reductione rationũ male contextarum ad prædictas figuras.

DIxit, Iam vero nobis reliquum est post hoc, vt dicamus, quomodo possimus reducere syllogismos, qui fiunt in libris & enuntiationibus ad istas figuras: quoniam non fiunt in libris & enuntiationibus secundum eam viam, de qua fecimus mentionem. Hæc enim est intentio tertia, quæ restat nobis considerandi in re syllogistica: propterea q quum sciuerimus species syllogismorum, & habuerimus potentiam faciendi eos, & potentiam reducendi omnes illos, qui ceciderint in sermone aut enuntiatione ad figuras, de quibus mentionem fecimus, perfectum erit desiderium nostrum primum de decognitione syllogismi cum eo, qd accidet nobis ex eo, qd dicet de resolutione syllogismi ad figuras, de qbus mentionẽ fecimus; quodq; sequet confirmatio veritatis eius, quod diximus, omnẽ videlicet syllogismum esse per vnã trium figurarũ prædictarum: qm̃, quum inuenerimus oẽs syllogismos, qui fiunt in libris & enuntiationibus redire ad istas figuras, iam assecuti erimus per viam inductionis, q istæ figuræ sunt fundamenta omnium syllogismorum: & hoc est declaratio eius, super quo consistit demõstratio: hoc est, vt sint veræ quocũq; modo inquirantur, & consentiẽtes ex omni latere: quoniam veritas, vt inquit Arist. attestatur sibijpsi, & cõsentit ex omni latere: & vult per hoc, q modus modo attestetur. Primum ergo, quod oportet facere in resolutione syllogismorum ad istas figuras est, vt soliciti simus ad inueniendas binas propositiones in hoc sermone syllogistico: qm̃ duæ propositiones sunt partes magnæ syllogismi. Diuisio autem rei in partes suas magnas facilior est diuisione in partes suas paruas. Amplius, post hoc, oportet vt sciamus qualis sit maior ꝓpositio, & qualis sit minor: hoc aũt planũ ex duabus extremitatibus q̃siti; & an plane dictæ fuerint simul in hoc sermone syllogistico, an vna ex ipsis: & si plane vna fuerit dicta, & vna silentio p̄termissa, quæ ex ipsis taceat & omittatur, an maior, an minor: qm̃ plerũq; accidit in sermone consequente, vt exprimatur maior, & omittatur minor: & plerumq; consimiliter, vt ponantur in syllogismo propositiones inutiles & ad constructionem conclusionis & ad destructionẽ eiusdem: & hoc, aut ad elongationem, aut coaptationem, aut ad aliquem aliũ modum ex ijs qui cõnumerati fuere in octauo dialecticæ. Et ꝓpterea oportet, vt inuestigemus an accepta fuerit in hoc sermone syllogistico propositio superflua, aut deficiat propositio necessaria, vt relinquatur superfluum & ponatur diminutum, quousq; inueniantur binæ propositiones, ex quibus componitur syllogismus: qm̃ nisi inuenerimus binas propositiones, non conueniet reducere sermonem syllogisticum ad vnam figurarum præcedentium,

Veritas attestatur sibimet. idẽ primo eth. 5. 10 & tertio de anima. c. 5.

Nota, ab hoc loco prę cepta obseruanda ad resoluendũ syllogismum.

Orationū aūt syllogisticarū, aliæ sunt, in qbus additamēta ac defici ētia facile ꝑcipimus, aliæ vero, in quibus difficile: & aliæ sunt q̄ existimant esse syllogismi aliqui, eo ꝙ ex ipsis sequitur aliquid aliæ sunt, quæ existimantur se ex necessitate, non tamen sunt syllogismi: quoniam non omne illud, quod sequitur ex aliquo consequentia necessaria, est syllogismus: sed illud, quod sequitur ex necessitate ex binis propositionibus, quarum proportio vnius ad alteram, est proportio totius ad partem, est syllogismus. Exemplum vero in quo deficit, & cum difficultate scitur, quod deficit, est sermo prædictus ad concludendum, ꝙ partes substantiæ sunt substantia: propterea ꝙ, quum destruitur non substantia, non destruitur substantia: & quum destruuntur partes substantiæ, destruitur substantia: hæc enim conclusio sequitur ex hoc sermone: sed deficit maior, quæ est, ꝙ id, quo destructo destruitur substantia, est substantia; hæc aūt propositio sequitur ex propositione expressa in hoc sermone, qui est, quod non est substantia, non destruit substantiam per destructionem suam: & hoc, qm̄ si verificata fuerit nobis hæc propositio, verificabitur etiam conuersa suæ contradictoriç, quæ est, ꝙ destruens substantiam per destructionem suam, illud est substantia: quum ergo adiunxerimus huic propositioni minorem, q̄ est, ꝙ partes substantiæ destructione sua destruunt substantia, concludetur nobis in prima figura, ꝙ partes subīæ sunt substantia.

Sed fieri etiam potest, vt sermo iste disponatur per aliam figurā, quam p istā: quemadmodum, si dicamus, partes substantiæ destructione sua destruunt substantiam: quod aūt est aliud a substantia non destruit destructione sua substantiā: & concluditur in secunda figura, ꝙ partes substantiæ non sunt aliud a substantia. Amplius, complicemus huic, & id, quod non est aliud a substantia est substantia: & concludetur ꝙ partes substantiæ sunt substantia. Exemplum vero, in quo deficit aliqua propositionum, & cognitio huius facilis existit, est quod dicimus: si est homo, est animal: & si est animal, est substantia: igitur si est homo est substantia: & hoc, quoniam deficit in isto, omnis homo animal & omne animal substantia. Causa autem istius erroris est, propterea ꝙ existimatur ꝙ id, quod necessario sequitur, sequatur consequentia syllogistica. Quū igitur inuenerimus aliquod, quod ex aliquo sequatur, non est opus, vt existimemus syllogismum ꝑfectum: nisi inuenerimus binas propositiones in ipso simul. Quumq; in hoc negotio inuenerimus binas propositiones, oportet vt adhuc diuidamus binas propositiones ad tres terminos, & cognoscamus illum esse medium terminum, qui sit terminus communicans cum duobus terminis, qui sunt extremitates quæsiti: propterea ꝙ fieri non potest, vt sit aliquis syllogismus sine termino medio. Quūq; inuenerimus terminum medium prædicatum de minore & subiectum maiori, aut prædicatum de minore, & negatum a maiore, Erit hoc ex figura prima. Sin autem medius terminus prædicetur de vna ipsarum, & negetur ab altera secundum modum prædicati, non secundum modum subiecti, erit hoc ex secunda figura. Si vero medius terminus subijciatur vtriq; extremitati, aut secundum viam affirmationis, aut a l vna ipsarum secundum viam affirmationis, ad alteram vero secundum viam negationis, erit tertia figura. Quoniam iam declaratum fuit, ꝙ non est hic proportio quarta termini medij ad duas extremitates & duarum extremitatum secundum cursum naturalem prædicationis: siue fuerint ambæ propositiones vniuersales, siue vna ipsarum vniuersalis & altera particularis; amplius, ꝙ non accidit, vt maior sit particularis in figura prima, & secunda: quoniā positio medij termini in hoc est vna. Quod quum ita fuerit, planum: ꝙ in quocunque sermone non inuenitur aliquid bis positum, ꝙ inquam sermo iste non est syllogismus: si enim in ipso non inuenitur vnus terminus bis, non erit ibi terminus medius: p, si ibi non extiterit terminus medius, non erit ibidē syllogismus.

Quoniam aūt declaratum fuit, ꝙ non monstratur omne quæsitum in omni figura: quodq; ex ipsis aliqđ monstratur in vna figura, vt vniuersale affirmatiuū; aliqđ vero ostenditur in duabus figuris, vt vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua: aliquod autem monstratur in tribus figuris, vt negatiua particularis; manifestum ꝙ non est opus, vt quęratur quęsitum in quacunq; figura acciderit, sed in figura ipsi appropriata, Omnis autem quęsiti, quod extiterit in pluribus fi

Nota aliqs esse orōnes syllogisticas, in qbus facile cognoscuntur, quæ desunt, vel superfluūt aliquę, in quibus difficile.

Quum inuētæ sunt duæ ꝓpositiones in syllogismo, re oltendę sūt in tres terminos.

Quęrēda est resolutio cuiuscunq; syllogismi, et q̃ siti secūdum appropriatā figuram.

guris, vna cognoscetur figura, in qua monstratur per positionem medij termini ex duabus extremitatibus illius igitur, quod ostenditur in figura appropriata, cognoscemus figuram, in qua monstratur, ex quęsito per se, quemadmodum etiam cognoscemus ipsam expositione medij termini: illius vero, quod monstratur in duabus figuris, quum inuenta fuerit positio medij termini, quęremus vtiq; positionem duarum extremitatum tantum: & hæc ea sunt, quæ constituere possumus super figura syllogismi in sermone syllogistico scripto, aut dicto.

Accidit error in syllre solutione, q̃a credimus in eo esse ppositiōes vles, quum sint indefinitæ.

Accidunt autem nobis plerumq; errores & deceptio, eo q͏ existimemus in resolutione dicti, in quo non est syllogismus, q͏ est syllogismus, & econuerso, ob causas multas: quarum vna est, quum arbitramur propositiones esse vniuersales & non sunt vniuersales secundum veritatem: hoc autem accidit, quum acceperimus indefinitas: quoniam figura syllogismi decipit nos in hoc: quemadmodum si accipiamus, q͏ homo est animal: & animal est neq; generabile neq; corruptibile: & existimemus ex hoc sequi, q͏ homo sit neq; generabile neq; corruptibile: qđ est falsum. Minor itaq; est vera in toto, puta q͏ omnis homo est animal: maior vero est vera in parte, non autem in toto: puta q͏ non omne animal est ingenerabile & incorruptibile. Atqui verificatur hoc de animali vniuersali intellecto, non autem de omni indiuiduo animalis.

Accidit etiā error propter corruptionem proportionis terminorum inter se in positione: quum ponuntur dispōes loco suscipiētiū illas.

Accidit autem falsum quoq; , ac deceptio propter corruptionē proportionis terminorum inter se in positione terminorum ita, vt existimemus aliquid esse syllogismum, quod non est syllogismus: puta, si accipiamus eo modo, quo non sunt veri: vt in exemplo, si dicat aliquis, omnis homo est susceptiuus ægritudinis: & ęgritudo non potest suscipere sanitatem: igitur homo non potest suscipere sanitatem: causa autem huius est: quia termini in istis propositionibus, non accipiuntur in prędicatione, super quo est opus: & hoc, quoniam accipit loco prędicati sanitatis & ęgritudinis, sanitatem & ęgritudinem per se, hoc est, q̃m accœpit loco sani sanitatem, & loco ęgri ęgritudinem: & propterea si variemus terminos, & dicamus, possibile est hominē esse ęgrum: & possibile est ęgrum esse sanum: concludetur nobis res vera, quod videlicet possibile est hominem esse sanum. Si vero nō fuerit seruatum hoc in huiuscemodi propositionibus, non erit syllogismus: puta, si accipiantur intentiones ac dispositiones loco suscipientium dispositiones non solū existimabitur quod non sit sylogismus in figura prima, sed neq; in tribus figuris etiam: puta, si aliquis dicat, possibile est hominem suscipere sanitatē: & ęgritudo non potest suscipere sanitatem; hęc enim complicatio est in secunda figura non concludens: q̃m concludit falsum, puta quod homo non potest suscipere ęgritudinem. Consimiliter possibile est, vt non sit conclusio secundum istam complicationem in tertia figura: & hoc, q̃m ęgritudo & sanitas, ac scientia & ignorantia insunt vni eidem: non tamen inest vnum ipsorum alteri: & hæc est complicatio tertię figurę: & propter hoc existimabitur ob istam causam, qđ non concludit in tribus figuris: causa autem huius est: q̃m ipse accœpit loco subiecti dispositionum & intentionū intentiones & dispositiones per se; & propterea oportet vniuersaliter in huiuscemodi propositionibus, vt accipiamus suscipiens intentionem simul cum intentione: & tunc ponamus ipsum, subiectum terminum aut prędicatum. Non est autem opus, vt quęramus terminos, in quos resoluitur sylllogismus, & simpliciter terminum medium, secundum quod super ipsis significat terminus abstractus; q̃m multa sunt, super quibus significatur per orationem compositam: & simpliciter terminus, cui non est nomē abstractum: & propterea difficile est reducere huiuscemodi sermones ad figuras prędictas: & accidit error in hoc, quoniam existimatur, quod sit syllogismus sine termino medio: puta in exemplo, si dicamus anguli trianguli sunt æquales duobus rectis: q̃m extrinsecus est æqualis duobus intrinsecis: & propterea non oportet, vt quęramus terminum medium in omni quęsito orōnem, neq; etiam dictionem abstractam: sed aliqñ erit orō, aliqñ erit dictio separata. Amplius, similiter non oportet, quæramus proportionē vnā prædicatiōis terminorū, q sunt in syllo, qq; de seinuicē predicant̄ siue secūdū modū negationis, siue scđm modū affirmatiōis: q̃madmodu si accipiamus maiorē extremitatē inesse medio, et mediū vltimo: q̃m nō oportet, vt intelligamus ex hoc in

omni

A omni loco, quod primum disponitur ad medium, & medium disponitur ad vltimum, & primum in vltimo consimiliter disponitur: eodem pacto quũ negamus terminum a termino, non oportet vt ex ipso intelligamus negationem suam secundum quod est disponens & dispositum: sed ex hoc oportet, vt intelligamus vnum ex modis proportionum, per quos sequitur aliquid ex aliquo, aut negatur aliquid ab aliquo: aut plures modos ex ipsis, si modi proportionum extiterint plures vno: puta in exemplo, verum est, si dicamus, contrarijs inest vna cognitio: & si dicamus, contrariorum est vna cognitio: non autem verum erit, si dicamus, contraria sunt vna cognitio.

Sed accidit etiam vt maior extremitas disponatur ad medium, & mediũ nõ erit dispositum ad tertium: puta in exemplo, si dicamus, sapientia est scientia, & scientia est studiosum: & conclusio ꝙ scientia est studiosum: & aliquando erit cõtrarium huius: puta, erit terminus medius dispositus ad vltimum, & primum non erit dispositum ad medium: quemadmodum si accipiamus, ꝙ omnis contrarij est scientia, & quod bonum est contrarium, & conclusio erit, quod boni est scientia. Ad hæc accidit, vt primum non sit dispositum ad medium, neque medium ad vltimum, & tamen primum sit dispositum ad vltimum, quæ est conclusio: vt in exemplo, boni est sciẽtia, & scientia est generis; & conclusio, quod bonum est genus. Ad huius similitudinem opus etiam est, vt intelligamus in

B negatione: quum enim negatur aliquid ab aliquo, non significat semper, quod hoc non est hoc: sed aliquando quod hoc non inest huic, aut non est in hoc, & similia ex modis proportionum: puta in exemplo vere dicimus, motus nõ inest motui: non autem vere dicimus, motus non est motus. Consimiliter dicimus, generationis non est generatio: & non dicimus, generatio non est generatio: quum igitur addiderimus huic, quod delectatio est generatio, concludetur nobis, quod delectationis non est generatio: non autem, quod delectatio non est generatio.

Dixit, simpliciter & sermone vniuersali oportet terminos positos accipi eo modo, quo fuerunt accepti separati, hoc est in pũcto qui arabice vocatur Alraphaa: quoniam in hunc modum significant super propositionibus: propositiones vero oportet accipere eo modo, quo sunt veræ, siue extiterint in recto (Alraphaa) scilicet in recto, siue in alio quam in Alraphaa: & in alio quidẽ ꝙ in Alraphaa, scilicet vt quum dicimus, decem sunt duplum quinque, & pannus est ex lino. Termini autem, qui affirmantur de aliquo, non sunt semper separati, neq; absoluti: sed aliquando erunt compositi, quemadmodum quum sint coaptati: oportet igitur, vt accipiantur eo modo, quo sunt veri composite, aut separate, aut absolute, aut coaptate: & consimiliter termini prædicati secundũ

Hoc est directe, seu nominatiue.

C modum negationis. Oportet autem, vt termini, qui ter ponuntur in propositionibus in quibusdam locis, vice tertia ponantur simul cum maiore termino, nõ autem cum termino medio. Puta in exemplo, homo est sensibile: & sensibile est compositum secundum quod sensibile, igitur homo est compositum secundum quod est sensibile. Si enim poneremus, quod dicimus, secundum quod sensibile simul cum termino medio, & diceremus, homo est sensibile, secundum qđ est sensibile, esset vtiq; falsum. Consimiliter etiam si dicamus, rectum est bonũ: & bonum est scibile, secundum quod bonum: igitur rectum est scibile secundũ quod bonum. Quod si posuissemus simul cum termino medio. & dixissemus, rectum est bonum secundum quod bonum, fuisset falsum, & non intelligibile. Atqui oportet vt per istam positionem, fiat propositio vera; quoniam si dixerimus, quod homo componitur & non posuerimus cõditionem secundum quod sensibile, erit falsum.

Termini, ꝗ ter ponunẽ in propositionibus, id est, reduplicati, iungendi sunt cum maiori extremitate.

Dixit, Non est autem positio terminorum in propositionibus syllogismi, cuius cõclusio est absoluta, quemadmoeum est positio ipsorum in syllogismo, cuius conclusio est coaptata, & in positione alicuius conditionis in ipsis; puta, in exemplo, si aliquis monstret, quod bonum est scibile, aut quod est scibile quoddam per medium, quod est ens, oportet quod monstremus, quod est scibile quoddam, quum acceperimus, quod ipsum est ens aliquod, non autem ens abso

Non esse eodẽ modo ponẽdos terminos, qñ cõclusio est absoluta, & qñ coaptata id est simpliciter, & cũ aliqua determinatione.

lute; si vero intentio nostra extiterit monstrare, quod est scibile absolute, accipiemus ad huius ostensionem, quod est ens absolute; puta si dicamus, bonum est ens quoddam; & hoc ens est scibile, concludetur quod bonum est scibile quoddam; & volo per quoddam illud, quod appropriat ipsum; hoc, & quoniam hoc, quod est, quoddam adiacens significat substantiam appropriatam rei. Quum vero dixerimus, bonum est ens; & ens est scibile; concludemus vtique, quod bonum est scibile; eo, quod est ens, non autem eo, quod aliquid, quod appropriet ipsum. Oportet autem vt permutemus nomina in terminis, vt quae non fuerint manifesta pro nominibus manifestis. Consimiliter mouemus orationem compositam cum oratione composita, quae sit manifestior, quum significet ipsos per orationem compositam; quumque fuerit nomen impositum termino, quem significat oratio composita, oportet, vt accipiatur nomen loco istius orationis; quoniam ipsum & facilius, & appropriatius est; puta in exemplo, si non refert dicere, imaginabilis non est genus existimabile, & dicere imaginabile non est existimabile, opus est, vt faciamus in syllogismo, quod dicimus, imaginabile non est existimabile, loco eius, quod dicimus, imaginabilis non est genus existimabile. Oportet autem vniuersaliter, vt interpretatio propositionum sit secundum modum, quo est in conclusione, hoc est, vt non addatur dictio, quae non sit in propositionibus; neque deficiat etiam dictio aut litera, quae accepta fuerit in propositionibus. Puta, si fuerit conclusio, quod voluptas est ipsum bonum, opus est, vt accipiatur (etub;) hoc est ipsum bonum in propositionibus concludentibus conclusionem istam cum He cognitionis in lingua sancta, quod est, Al, in lingua arabica. Sin autem fuerit conclusio, quod voluptas est bonum sine He cognitionis, oportet, vt accipiatur bonum in propositionibus secundũ istum modum: quoniam differentia maxima est inter hoc, quod dicimus, voluptas est bonum, & hoc, quod dicimus, voluptas est ipsum bonũ: & hoc, quoniam oratio prior significat, quod voluptas est ex bonis: & oratio secunda significat, quod voluptas seorsum est ipsum bonum. Quum vero accepti fuerint termini de se inuicem praedicati, opus est, vt in ipsis obseruemus dictũ de omni: & hoc, quoniam differentia magna est in propositione maiore: si dicamus, cui inest b illi omni inest a, & dicamus quod a inest cui oĩ inest b. Quoniam, si huic, quod dicimus a inest omni illi, cui inest b, complicuerimus, quod b inest omni c, concludemus ex necessitate quod a inest omni c. Si vero huic, quod dicimus a inest illi, cui omni inest b coniunxerimus quod b inest omni c, non sequetur ex hoc quod a insit omni c: quoniam conditio fuit vtiq;, quod illud, cui inest b a, inest omni illi: sed res erit, quod aliquod cui inest b, non autem omne: neque sequitur ex hoc, quod a insit omni c: quoniam fieri potest, vt c sit ex extremitate, quae disponitur per b, & tamen non insit ipsi a. Consimiliter, quum maior extiterit negatiua: hoc est, quoniam est magna differentia, si dicamus, quod a negatur ab omni, cui inest b, & dicamus, quod a negatur ab omni eo, cui inest ipsum b. Propterea quod manifestum, si acceperimus in terminis, quod a dicitur de omni eo, de quo dicitur b & b, dicitur de omni c, quod non sequitur, vt a, dicatur de omni c. Si vero accipiatur ꝙ a dicitur de omni eo, de quo dicitur ipsum b, sequitur quod a dicatur de omni c.

Dixit, Non oportet autem vt imaginemur, quum dicimus a est b, & b est c, quod opinemur velle in sermone isto abducere impossibile; quoniam nos non fecimus has literas, vt essent aliquid determinatum ad quaesitum declarandũ, sed accepimus ipsas loco materierum: quemadmodum accipit geometra lineã, quam describit, loco lineae, per quam intendit nobis adducere demonstrationem: & propterea ponit geometra, lineam istam esse tantae quantitatis secundum longitudinem, & illam lineam esse longam sine latitudine: quum tamen non sit ita secundum sensum. Et propter hoc si a scriptum non est b, & b non est a, nolumus, quum hoc dicimus, ꝙ si a non dicatur de omni eo, quod est b, & sit c subiectum ipsi b, ꝙ non sequitur, vt a dicatur de c; nolumus inquã aliud, nisi quod si fuerit aliquid, cuius proportio ad aliud, non sit sicut proportio to-

Nõ esse addendũ aliqd in cõclõne, qđ nõ sit positũ i ppõnibus, neq; in ppõnibus, qđ i cõclõne nõ ponatur, sicut de articulis apud Arabes & graecos.

In termĩs, q de inuicem pdicantur ĩ prima figura, obseruandũ esse dictũ de omni.

Hoc pt optime declarari exẽplo põsito ab Alexan. sit b volatile, a albũ c cygnus de q̃ dr̃ volatile, de primo dr̃ a, sed nõ oĩ; puta, de cygno, sed nõ đ coruo; vnde maior est pticularis vera, sed nõ cõcludit, patet si loco cygni ponat coruus, si ẽt dicat, de q̃ oĩ b dr̃; tũc maior est de oĩ sed falsa; nõ enim oẽ volatile est albũ; vnde, vt iquit Alex.

A tius ad partem, quod inquam non erit ex hoc syllogismus: verum loco exemplorum, quæ sunt in hoc sermone, accepimus literas: quoniam ipsæ sunt faciliores in doctrina: quoniam exhibitio exemplorum in doctrina est necessaria.

Dixit, Per hunc igitur considerationis modum conueniens est, vt resoluamus syllogismos, sed non oportet, vt quæramus resolutionem syllogismi conditionalis per hunc modum; quoniam nō habemus aptitudinem, vt resoluamus syllogismum, qui monstratur per modum conditionis; quoniam hoc vtiq; erit per modum positionis & conuenientię inter duos loquentes; quemadmodum, si quispiam ponat per modum conuenientię, si vna potentia non suscipiat contraria, quod non erit vna contrariorum cognitio; deinde monstremus, quod vna potentia non suscipit contraria; & sequitur ex ipso, quod non est vna cognitio contrariorum. Quod igitur resolui potest ex hac oratione, non est id, q᷑ positum fuit per modum conditionis, quod est hoc, contrariorum non est vna cognitio; sed quod potest resolui est id, quod monstratur per viam syllogismi prædicatiui, quod est, potentiam nullam inueniri, quæ suscipiat contraria; quoniam iam super hoc fuit syllogismus, qui est, quoniam ęgritudo & sanitas sunt contraria, & ægritudo & sanitas non sunt vna potentia; quare sequitur in tertia figura, quod non omnium contrariorum est vna potentia; quoniam, si hoc esset, inueniretur aliquid sanum & ægrum simul; & hoc fuit, quoniam in syllogismo
B conditionali monstratur, positum per syllogismum prædicatiuum deducentem ad impossibile; & consimiliter in syllogismo deducente ad impossibile non resoluitur nisi syllogismus prædicatiuus deducens ad impossibile, non autem syllogismus conditionalis; quoniam iam monstratum fuit, quod ipse est compositus ex duabus speciebus syllogismi.

dr̄e cui inest b, illi oī inest a, est facere maiorem particularē, q᷑ aliquod b est a.

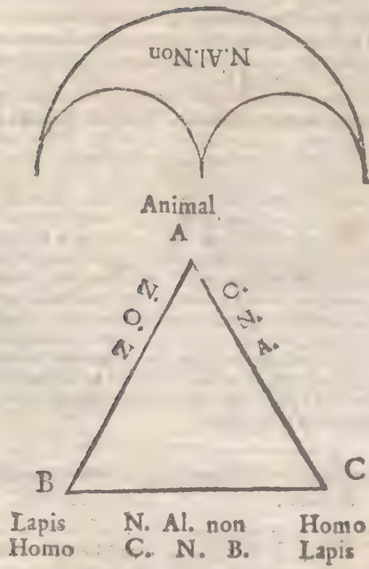
Syll'i hypothetici non eodē modo resoluuntur, qm̄ demonstrant p modum pōnis.

Quod resoluit in hypothetico est id, q᷑ per prædicatiuū probatur.

De reciproca reductione syllogismorum vnius figuræ in aliam. *Cap.* XXXI.

QVAECVNQVE autem in pluribus figuris monstrantur proposita, si in altera syllogizetur, est reducere syllogismum in alteram: ut eum qui in prima est priuatiuum, in secundam figuram: & eum qui in media est, in primam. Non omnes autem, sed quosdam: erit autem in sequentibus manifestum. Si enim a nulli b, b aūt omni
C c, a nulli c: sic ergo prima figura: si autem conuertatur priuatiua, media erit. Nam b a quidem nulli, c autem omni inerit. Similiter autem & si non vniuersalis, sed particularis sit syllogismus: vt si a quidem nulli b, b autem alicui c: conuersa enim priuatiua, media erit figura. Eorum autem syllogismorum, qui sunt in secunda figura, vniuersales quidem reducentur in primam figuram, particularium autem alter solum. Insit enim a b quidem nulli: c verò omni, conuersa priuatiua, prima erit figura: nam b quidem nulli a, a autem omni c inerit. Si autem prædicatiuum quidem sit ad b, priuatiuum autem ad c, primus terminus ponendus est c: hoc enim nulla, a autem omni b, quare nulli b inerit c, ergo & b nulli c: conuertitur enim priuatiua. Si autem particularis sit syllogismus, quando priuatiuum quidē erit ad maiorem extremitatem, resoluetur in primam figuram: vt si a nulli b, b autem alicui c, conuersa enim priuatiua, prima erit figura: nam b quidem nulli a, a autem alicui c.

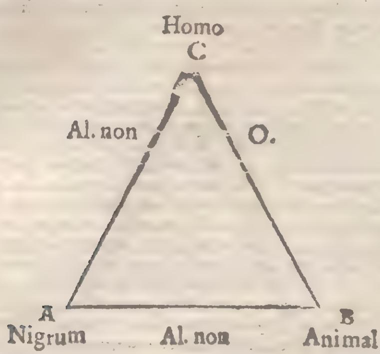
N

Tres coniugationes in secūda figura, quæ reducūtur ad primā, & conuersione, & præmissarū transpositione.

Quando verò prædicatiuum, non resoluetur: vt si a quidem omni b, c verò non omni: non enim suscipit conuersionem a b: neq; cū fit, erit syllogismus. Rursus qui in tertia quidē sunt figura, non resoluuntur omnes in primam: qui aūt sunt in prima, omnes in tertiam. Insit enim a quidem omni b, b autem alicui c, ergo quia conuertitur particularis prædicatiua, inerit & c alicui b: a verò omni b inerat, quare fit tertia figura. Et si priuatiuus sit syllogismus, similiter: conuertitur enim particularis affirmatiua: quare a quidem nulli b: c autem alicui inerit. Eorum aūt syllogismorum, qui sunt in postrema figura, vnus tantum non resoluitur in primam, quando nō vniuersalis ponitur priuatiua: alii aūt omnes resoluuntur. Prædicentur enim de omni c & a & b: ergo conuertetur c ad vtrunq; particulariter: inerit ergo a alicui b: quare erit prima figura. Siquidem a omni c: c verò alicui b: & si a quidem omni c, b autem alicui c, eadem ratio. conuertitur enim ad b c. Si autem b quidem omni c a autem alicui c, primus ponēdus b, nam b omni c, c autem alicui a, quare b alicui a: quoniam aūt conuertitur particularis, & a alicui b inerit. Et si priuatiuus sit syllogismus, vniuersalibus terminis: similiter sumendum. Insit enim b omni c, a autem nulli c. ergo alicui b inerit c, a autem nulli c: quare erit me-

A dium c. Similiter autem & si priuatiua quidem sit vniuersalis, prædicatiua autem particularis: nam a quidem nulli c, c autem alicui b inerit. Si autem particularis sumatur priuatiua, non erit resolutio: vt si b quidem omni c, a autem alicui c non inest: cõuersa enim b c, vtręque propositiones erunt particulares. Manifestum autem quoniam ad resoluendum ad seinuicem figuras, quæ ad minorem extremitatem est propositio, conuertenda in vtrisque figuris: hac conuersa, transitio fit.

Coniugatio hęc in tertia figura nõ reducit ad primam, quia ambę propositiones essent particulares, sed mõstratur p impossibile,

B Eorum autem, qui in media sunt figura, alter quidem resoluitur, alter verò non resoluitur in tertiam: nam cum sit vniuersalis priuatiua, resoluitur. Si enim a nulli quidem b, alicui autem c, vtraque similiter conuertitur ad a: quare b quidem nulli a, c verò alicui, medium ergo a. Quando autem a omni b, c autem alicui non insit, non fit resolutio: neutra enim propositionum ex conuersione vniuersalis. Qui autem ex tertia sunt figura, resoluentur in mediam, quando C fuerit vniuersalis priuatiua: vt si a nulli c, b autem alicui, aut omni c: nam c a quidem nulli: b autem alicui inerit. Si aũt particularis sit priuatiua, non resoluetur: non enim suscipit conuersionem particularis negatiua. Manifestum ergo quoniam iidem syllogismi non resoluuntur in his figuris, qui nec in primam resoluebantur. Et quoniam in primam figuram reductis syllogismis, isti soli syllogismi per impossibile clauduntur. Quomodo ergo oportet syllogismos reducere, & quoniam resoluuntur figuræ in seinuicem, manifestum ex dictis.

De mutua syllogismorum resolutione.

PLANVM etiam consimiliter, si fuerit aliquod quæsitum, quod monstretur in pluribus figuris vna, quod fieri potest, vt oratio, quæ fit ad demonstrationem istius quæsiti, resoluatur ad plures figuras vna. Ordo autẽ in hoc est, quoniam species syllogismorum, quæ sunt in secunda figura, & tertia communicant cum figura prima in declarandis aliquibus quæsitorum specie-

Oratio, qua concluditur q̃sitũ, quod per plures figuras osten

dit, pōt ad easdē plures figuras resolui, prɘter cō cludentem particularē negatiuam, quia nō cōuertit.

bus: quemadmodum est communicatio primæ ac secundæ speciei ex figura secunda cum specie secunda primæ figuræ ad vniuersalem negatiuam concludendam; & quemadmodum est etiam communicatio specierum concludentium particularem negatiuam in figura secunda & tertia cum eo, quod concludit particularem negatiuam in figura prima; quoniam ex speciebus istis; quæ sunt in secunda ac tertia figuris, aliqua est, cuius conclusio monstratur per conuersionem, siue fuerit per duas conuersiones, siue per vnam conuersionem, & hæc potest reduci ad primam figuram; & quæ est primæ figuræ potest etiam reduci ad secundam & tertiam; illa autem species secundæ figuræ ac tertiæ, cuius conclusio monstratur per viam ad impossibile, aut positionem, non reducitur apte ad primam figuram; quemadmodum via quarta secundæ figuræ cō cludens negatiuam particularem non apte reducitur ad speciem primæ figuræ concludentem negatiuam particularem; et propterea apparet, quod oratio concludens negatiuam vniuersalem potest resolui ad secundam, ac primam figuras; particularis autem negatiua, quæ concluditur in secunda ac tertia figuris, non redit ad primam figuram; neque etiam, quod in prima figura redit ad secundam, nisi in eo, cuius conclusio non monstratur per positionem; illi vero, cuius conclusiones monstrãtur per positionem in duabus figuris, non conuenit hoc; & si reducatur quod est in secunda figura ad tertiam, hoc est ex eo, quod concludit negatiuam, redibit quod est in tertia ad secundam. Atqui conuenit hoc in speciebus, in quibus fieri potest conuersio ambarum propositionum simul; & hoc erit, quum propositio negatiua extiterit vniuersalis; quoniam vtraque ipsarum redibit ad suam complicitam; propterea quod vniuersalis negatiua conuertetur, & particularis etiam affirmatiua conuertetur. Quod si negatiua fuerit in secunda figura particularis, particularis negatiua non conuertetur, & vniuersalis etiam si conuertetur, erit particularis. Consimiliter in figura tertia, si negatiua fuerit vniuersalis, poterunt redire propositiones suæ ad primam figuram; quoniam negatiua vniuersalis conuertetur, & affirmatiua etiam conuertetur particulariter, siue fuerit vniuersalis, siue particularis; quod si negatiua fuerit particularis, non resoluetur syllogismus ad secundam figuram; quoniam negatiua non conuertitur. Iam igitur manifestum est ex hoc sermone, quales syllogismorum species ex tribus generibus syllogismorum communicantes in quæsito vno, quales inquam resolui possunt ad seinuicem, & in quibus fieri non potest hoc.

De syllogismis infinitis, & regulis consequentiarum. Cap. XXXII.

DIFFERT autem in construendo, vel destruendo opinari, aut idem, aut diuersum significare, non esse hoc, & esse non hoc: Vt non esse album, ei quod est esse non album: non enim idem significant: nec est negatio eius, quæ est esse album, ea quæ est, esse non album, sed non esse album. Ratio autem huius hæc est: similiter enim se habet possibile est ambulare, ad possibile est non ambulare, ei quæ est, esse album, ad esse non album: & scit bonum, ad scit non bonum: nam scit bonum, vel sciens bonum, nihil differt: neque potest ambulare, vel est potens ambulare: quare & opposita, non potest ambulare, & non est potest ambulare. Si igitur non est potens ambulare idem significat, & est potens non ambulare, ipsa simul inerunt eidem: nam idem potest ambulare, & non ambulare: & idem sciens bonum, & non bonum est. Affirmatio autem, & ne-

A gatio non sunt appositæ simul in eodem. Quemadmodum ergo non idem est, non scire bonum, & scire non bonum, nec esse non bonum, & non esse bonum idem: nam proportionalium, si alterum sit, & alterum: nec esse non æquale, & non esse æquale idem. huic enim quod est non æquale, subiacet aliquid, & hoc est inæquale, illi verò nihil: eo quòd æquale quidem, vel inæquale non omne est, æquale autem, vel non æquale omne. Amplius, est non album lignum * & non est album lignum, non simul sunt: si enim est lignum non album, erit lignum: quod autem non est album lignum, non necesse est esse lignum. Quare manifestum est, quoniam non est eius quod est bonum, est non bonum, negatio: si ergo de omni vno, vel affirmatio vel negatio vera: si non est negatio, palam quod affirmatio aliquo modo erit: affirmationis autem omnis, negatio est: & huius ergo ea, quæ est, non est non bonum.

* Solum nō album infinitum est.
*Propositiones illæ dicunt simul esse, quarum vna non potest esse vera sine altera.

B

Enunciationum simplicium, ac infinitarum seu transpositarum, per varia exempla dispositio.

Propositio affirmatiua simplex	*Propositio negatiua simplex*
Est bonum	*Non est bonum.*
Negatiua infinita seu transposita	*Affirmatiua infinita seu transposita*
Non est non bonum	*Est non bonum.*

Exemplum manifestius.

C

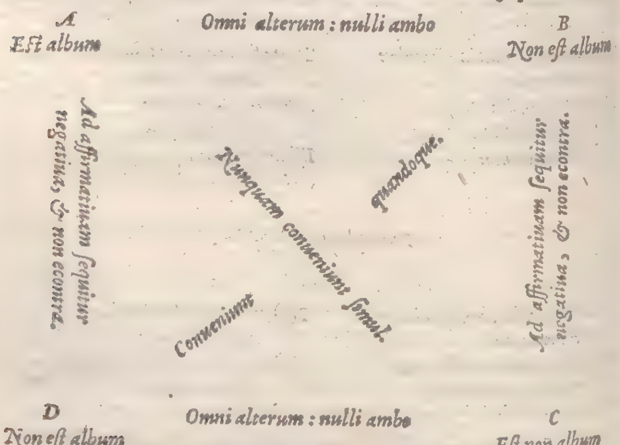
Affirmatiua simplex in minus	*Negatiua simplex in plus*
Est æquale	*Non est æquale*
Negatiua transposita in plus	*Affirmatiua transposita in minus*
Non est non æquale	*Est non æquale.*

Exemplum manifestius, apposito subiecto ipsi propositioni.

Affirmatiua simplex	*Negatiua simplex*
Lignum est album	*Lignum non est album*
Negatiua infinita	*Affirmatiua infinita*
Lignum non est non album.	*Lignum est non album.*

Habent autem ordinem hunc adinuicem: sit esse quidem bonum in quo a, non esse autem bonum in quo b, esse autem nō bonum in quo c sub b, non esse autem non bonum in quo d sub a: omni ergo inerit aut a, aut b, & nulli eidem: & omni aut c, aut d, & nulli eidem: & cui c inest, necesse est b omni inesse. Si enim verum est dicere, quod est non album, & quoniam non est album, verū: impossibile est enim simul esse album, & esse non album: aut esse lignum album, & esse lignum non album: quare si non affirmatio, negatio inerit. Ei autem quod est b, non semper c: quod enim omnino non est lignum, neque lignum erit album, nec non album. E conuerso autem cui inest a, & d omni inest: aut enim c, aut d: quoniam autem non possunt simul esse non album, & esse album, d inerit: nam de eo quod est album, verum est dicere, quoniam non est non album. De d autem non omnino a erit: nam de eo, quod omnino nō est lignum, non verum est dicere a quoniam est lignum album: quare d verum est, & a non verum, quoniam est lignum album. Palam autem quoniam & a & c nulli eidem insunt: sed b & d contingit eidem alicui inesse.

Propositionum simplicium & infinitarum ordo, ac consequentiæ.

Similiter autem se habent & priuationes ad prædicationes eadem positione: sit enim æquale, in quo a: non æquale, in quo b: inæquale, in quo c: non inæquale, in quo d. In pluribus autem, quorum his quidem inest, illis verò non inest idem, negatio quidem similiter vera fit, vt quoniam non sunt alba omnia, aut quoniam non est album vnumquodq;: at quoniam est non album vnumquodq;, aut quoniam

A omnia sunt non alba, falsum est. Similiter autem & eius, quæ est omne animal album, non hæc (est non album omne animal) negatio, ambę .n. falsę: sed est, nō omne animal albū. Quoniā autē palā ꝙ aliud significat est nō album, & nō est album, & illa quidem affirmatio, hęc vero negatio: manifestum quoniam non est idem modus monstrandi vtrunque: vt quoniam quicquid est animal, non est album, aut contingit non esse album, & quoniam verum dicere non album: hoc enim est esse non album. Sed verum quidem dicere, est album, siue non album, idem modus. Constructiue enim ambæ per primam ostenduntur figuram: nam verū ei, quod est; similiter ordinatur: eius enim quæ est, verum dicere album: non hæc, verum dicere non album, negatio: sed hæc, nō est verum dicere album. Si enim verum est dicere quicquid est homo musicū esse, aut nō musicum esse: quicquid est animal sumendum, musicum esse, aut nō musicum esse, & ostensum est. Non esse autem musicum quicquid est homo, destructiue mōstratur secundum dictos tres modos. Simpliciter autem, quando sic se habent a &

B b, vt simul quidem eidem non contingant, omni autem de necessitate alterum: & rursum c & d similiter. Sequitur autem id quod est c a, & nō conuertitur: & id quod est b sequitur d, & non conuertitur. & a quidem & d contingunt eidem: b autem & c nō contingunt. Primum ergo quoniam id quod est b sequitur d, hinc manifestum: quoniam eorum quæ sunt c d alterum ex necessitate omni inest: qui autem b non contingit c, eo quòd simul infert a: a autem & b nō contingunt eidem: manifestum quoniam d sequetur b. Rursum quoniam ei quod est a nō conuertitur c: omni autem vel c vel d contingit a, & d eidem inesse. B autem & c non contingit: eo quòd cōsequitur a id quod est c: accidit enim quiddam impossibile. Manifestum est ergo quoniam nec b ei, quod est d conuertitur, eo quod contingit simul a d inesse. Accidit autem aliquoties in huiusmodi terminorum ordine falli, eo quod opposita non sumantur recte, quorum necesse est omni alterum

C inesse Vt si a & b nō contingunt simul eidem, necesse est autem inesse cui non alterū, alterum: & rursus c & d similiter, cui autem c omni, sequitur a, accidet enim cui d, b inesse ex necessitate, quod falsum est: si sumatur enim negatio eorum, quæ sunt a b, ea quæ est in quibus f: & rursus eorum quæ sunt c d, ea quæ est in quibus g. necesse est igitur omni inesse vel a, vel f, aut enim affirmationem, aut negationem, & rursum, aut c, aut g, affirmatio enim & negatio. & cui c, omni a subiacet: quare cui f, omni hoc quod est g. Rursum quoniam eorum quæ sunt f b, omni alterum: & eorum quæ sunt g d, similiter. Sequitur autē g id quod est f, & id quod est d sequitur b: hoc enim scimus. Si ergo a id quod est c: & id quod est d sequetur b. hoc autem falsum. econtrario enim erat in his (quæ sic se habent) consequentia. Non enim fortasse necessarium omni inesse, aut a, aut f: nec f, aut b: non enim est negatio eius quod est a hoc quod est f: nam boni non bonum negatio:

non autem est idem hoc quod est non bonum, ei quod est neque bonum, neque non bonum: similiter autem & in c d, nam negationes, quæ sumptæ sunt, duæ sunt.

De syllogismis ex propositionibus infinitis, et priuatorijs, ac ipsarũ consequentijs. Hic declaratur non esse eandem insignificãdo negatiua cũ infinita.

Accidit autem deceptio in syllogismo, eo quod existimatur, quod enunciatio infinita & negatiua sunt vna & eadem: & hoc, quoniam accidit propter istud, vnum ex duobus: aut, vt existimetur, quod concludens sit non concludens: & hoc quum cadit enuntiatio infinita in loco, in quo si caderet negatiua, fieri non posset, vt esset syllogismus, & existimatur quod infinita sit negatiua, & tamen in veritate est infinita: & hoc, quum cadit propositio infinita, vt de ea existimemus quod sit negatiua in loco, in quo non prohibetur syllogismus, quin sit concludens: quod autem remouet deceptionem istam est, vt scias, quod hoc, quod dicimus, aliquid est non album, & aliquid non est albũ, non significant super re vna: quodque negatio huius, Ziiad est album, non est, quod dicimus, Ziiad est non album: sed quod dicimus, Ziiad non est album: & hoc, quoniam proportio huius, quod dicimus, Ziiad est album, ad hoc, quod dicimus, Ziiad est nõ album, est proportio eius, quod dicimus, possibile est, quod Ziiad ambulet, ad hoc, quod dicimus, possibile est, quod Ziiad non ambulet. Proportio autem huius, quod dicimus, Ziiad est album, ad hoc, quod dicimus, Zijad non est album, est proportio eius, quod dicimus, possibile est, quod Ziiad ambulet, ad hoc, quod dicimus, non possibile est, quod Ziiad ambulet: & quemadmodum duæ possibiles sunt duæ enuntiationes affirmatiuæ, veluti declaratum fuit in libro præcedente. Consimiliter Ziiad est album, & Ziiad est non album, sunt duæ enuntiationes affirmatiuæ: quod si hoc, quod dicimus, Ziiad est non album esset in gradu eius, quod dicimus, Ziiad non est album, oporteret, vt res omnis, aut esset album, aut non album: quemadmodum sequitur, vt res omnis, aut sit album, aut non sit album: attamen manifestum quod de non entibus & de multis etiam entibus non vere proferimus, quod sint alba, aut sint non alba: sed ꝙ sint alba, aut non sint alba vere profertur de omnibus. Amplius, si hoc, quod dicimus, Ziiad potest non ambulare, esset in gradu eius quod dicimus, Ziiad non potest ambulare, affirmatio & negatio coniungerentur in vno & eodem: quoniam quemadmodum quod dicimus de Ziiad, quod potest ambulare & non ambulare, verificantur simul. Consimiliter & hoc, quod est posse & non posse, hoc est si intentio negationis in hoc fuerit intentio priuationis, planum quod posse & non posse non coniungentur simul in vno & eodem. Enuntiatio igitur infinita differt a negatiua: quoniam aliquando inuenitur ipsa simul cum sua opposita in vno & eodem: aliquando autem caret subiectũ vtraque ipsarum: enuntiatio vero negatiua & affirmatiua nunquam complicantur simul in vno & eodem, neque est aliquid, quod careat vtroque: & propterea quod dicimus, Socrates est iustus & Socrates est nõ iustus, sunt simul falsæ, quum fuerit Socrates mortuus: sed quod dicimus, Socrates est iustus & Socrates non est iustus, diuidunt verum & falsum, hoc est, quod non potest Socrates non disponi per alterum istorum, siue fuerit mortuus, siue viuus. Consimiliter, si dicamus de Ziiad quod potest ambulare, & quod non potest ambulare, vnum ipsorum est verum, & alterum falsum. Quumque extiterint enuntiationes infinitæ affirmatiuæ, habebunt negatiuas. Quum autẽ comparantur enuntiationes simplices & infinitæ affirmatiuæ & negatiuæ, apparent ad seinuicem binæ proportiones, proportio oppositionis & proportio affirmationis. Ponamus igitur loco affirmatiuæ simplicis quæ est. Ziiad est bonum literam a: & loco negatiuæ simplicis, quæ est. Ziiad non est bonũ, literam b: & loco affirmatiuæ infinitæ, quæ est, Ziiad est non bonum, literam d: & loco negatiuæ ipsius, quæ est Ziiad non est non bonum, literam c: & ponamus sub a c, & sub b d: omni igitur inest a, aut b: & non possunt coniungi in vno, quoniam vnum ipsorum est affirmatiuum, & alterum negatiuum. Consimiliter se habebit c cum d, quum horum itidem vnum sit affirmatiuum, & al-

Nota hic, de non ente nõ dici nomen infinitum.

Nota differẽtiã inter enũtiationẽ infinitã, & negatiuã: qm̃ infinita simul cũ affirmatiua sibi opposita possunt qñq; de eodẽ verificari qñq; esse falsæ, si subiectũ vtroque careat: sed negatiua cũ sua affirmatiua opposita semper diuidũt verũ &

A terum negatiuum:& manifestum etiam est,quod cuicunque inest d, ex necessitate omni illi inest b:si enim verum est,quod dicimus, est non bonum, verum etiam erit,quod dicimus,non est bonum:de eo nanque oportet quod verificetur,quod est bonum,aut quod non est bonum: quum igitur falsum de ipso sit, quod est bonum, sequitur vt verum sit de eo,quod non est bonum.ergo cuicunque inest d,illi omni inest b:quoniam b sequitur ex d,& est quum fuerit d, sed non conuertitur ita,vt d insit omni illi, cui inest b. Quoniam, quum fuerit Zijad non ens,verificatur de eo, quod non est bonum, & tamen non vere profertur de ipso,quod est non bonum:ista igitur est dispositio d cum b infra consequentia:dispositio autem a cum c se habet in contrarium huius; hoc est, quoniam c sequitur a,& est quum fuerit a,& non conuertitur ita, vt a sequatur c, & sit quando ipsum est:quoniam de quo vere proferimus quod est bonum, de eodem vere dicimus,quod non est non bonū: quoniam de eo verificabitur, aut quod non est non bonum,aut ꝙ est non bonum:& non conuertitur hoc ita, vt de quocunq; vere dicamus,quod non est nō bonū, de eodem etiam vere possimus dicere,ꝙ est bonum:quoniam de Zijad non ente vere proferimus, quod non est non bonum,quoniam fieri non potest,vt de eo nō verificetur, aut quod est non bonum,aut ꝙ non est non bonum:quoniam duæ orationes istæ, ita se

B habent,vt vna sit affirmatiua & altera negatiua,& fieri non potest, vt aliquid sit,cui alterum istorum non insit:neque etiam coniungi possunt in aliquo simul,Quum hoc igitur ita sit, planum ꝙ fieri non potest,vt c, quæ est negatiua infinita, & b,quæ est negatiua simplex,coniungantur in vno & eodem:quoniā de quo verificatur a,de eo verificatur c:& de quo verificatur a, de eo falsificatur b:quoniam vna ipsarum affirmatiua,& altera negatiua.igitur de quo verificatur c,de eo,est falsum b. Sed d,quæ est affirmatiua infinita, & a, quæ est affirmatiua simplex,coniunguntur in aliquo vno: quoniam non est opus, vt d sit in eo,in quo est b:sed res se habet in contrarium, hoc est,vt b sit in eo, in quo est d.Sed iam existimatur,vt a,quæ est affirmatiua simplex,& d, quæ est affirmatiua infinita,sint opposita:quoniam posuimus, quod si est d, est b: & b, & a sunt opposita,hoc est,quoniam quum est vnum ipsorum, alterum tollitur, & non potest aliquid esse sine altero ipsorum,ergo d,& a sunt in hac dispositione. verum si d,& a fuerint opposita per modum negationis & affirmationis,sequetur,quod si esset b,esset etiam d:quod est falsum & contrarium ei, quod monstratum fuit: quoniam oportet vt d verificetur de b,quum de ipso falsificetur a.Sed fieri potest,quum posuerimus c sequi ex a,& a non sequi ex c, vt monstremus ex hoc, qđ b sequitur ex d:quodq; hoc non cōuertitur: quodque fieri

C non pōt,vt simul coniungantur c, & b, sed fieri vtique potest, vt a, & d, simul coaptentur.Quod quū ita fuerit,manifestū quod fieri nequit,vt b, & c coniungantur simul in aliquo vno:qm̄ b comprehenditur in d:& cum est d, non est c: qm̄ vnum ipsorū affirmatiuum est,& alterū negatiuum.Sed fieri vtique potest, vt d,& a coniungantur in aliquo vno:qm̄ a non continetur in c, imo in aliquo tempore est c,in quo nō est a.Quū ergo res omnis ita se habuerit, vt ipsi insit a,aut b,& d inuenitur aliquando in a,& aliquando in b.Sed fieri etiam potest, vt ostendamus per demonstrationē aliam,quod si c sequatur ex a,quod b sequitur ex d,& quod b,& c non coniunguntur:quodque fieri potest,vt d, & a coniungantur:& hoc,quoniam si c comprehenditur in a,& de re omni verificatur, aut d,aut c,sequitur vt d vere enuntietur de b,absq; c. qm̄ c comprehenditur in opposito ipsius b,quod est a.Quum igitur c comprehendatur in a, b comprehēdetur in d,quumque c cōprahendatur in a,& b comprehendetur in d, Planum quod c.& b coniungi nequeunt in aliquo vno:quodque hoc fieri vtique potest in d,& a. Hoc autem, quod accidit in enuntiationibus indiuiduis infinitis ac simplicibus,accidit etiam consimiliter in priuatiuis ac simplicibus:& quemadmodum negatiua affirmatiuę singularis simplicis non est infinita simplex affirmatiua,eodem pacto negatiua affirmatiuæ simplicis vniuersalis non est affirmatiua vl̄i infinita:puta ī exēplo,nō est negatio huius,qđ dicimus, oīs homo est albū,hoc,qđ dicimus,oīs homo est nō albū:sed hoc, qđ dicimus, nō est oīs

falsum in oībus entibus.

Nota duas ꝑportiones inter simplices,& infinitas affirmatiuas & negatiuas.

Nota, nomē infinitū non prædicari de non ente.

Alia demonstratio,qđ si c sequat̃ ex a,ipsum etiā b sequetur ex d.

Idem est iudiciū de priuatiuis,& infinitis.

homo albū; causa aūt huius ea est, quam supra diximus; & hoc, quoniā ista, quæ dicimus, omnis homo est album, & omnis homo est non album, sunt falsa simul, & non inest alterum ipsorum ex necessitate vnicuique, quemadmodū se habet dispositio in hoc, quod dicimus, omnis homo est album, & non omnis homo est album. ergo syllogismus concludens, omnis homo est non album, est alius a syllogismo concludente, nullus homo est album: & hoc est, quod dicebamus, quod omnis homo est non album, est affirmatiua: & propterea ostensum fuit, quod non concluditur nisi in prima figura: sed quod dicimus, nullus homo est album, est negatiua vniuersalis, & concluditur in prima ac secunda figuris: & hoc in specie vna primæ figuræ, & in duabus speciebus secundæ, quare concludetur in tribus syllogismorum speciebus. Consimiliter, quum fuerit propositio minor in prima figura infinita, non oportet, vt existimemus, quod non concludat: quemadmodum se habet dispositio, quum extiterit negatiua: neque etiam quum fuerint ambæ propositiones infinitæ, disponuntur eo modo, quo disponebantur negatiuæ: nam propositio infinita distinguitur a negatiua, quoniam dictio infinitans est pars propositionis. Et propterea super ipsam cadit etiam dictio negationis non est pars propositionis: & ob hoc prædicatum affirmatiuæ ac subiectum eiusdem, est idem cum prædicato negatiuæ, ac subiecto suo. Sed iam perfectæ sunt intentiones, quas comprehendit tractatus iste.

Quū fuerit minor infinita in prima figura, erit syllogismus.

Dictio infinita est pars propositionis, ideo super ipsam pt negatio cadere.

Primi libri Priorum Analiticorum cum Auerroe.

F I N I S.

ARISTOTELIS STAGIRITAE PRIORVM ANALITICORVM LIBER SECVNDVS.

Cum Auer. Cordub.media expositione.

Summa libri secundum Auer.

Secundus Priorum in tria secta, seu partes diuiditur.
In 1.a cap.1.vsque.ad cap.21.loquitur de potentijs syllogisticis.
In 2.a cap.21. vsque ad cap.xxvij.de Impotentijs syllogismi.
In 3.a cap.27.vsque ad finẽ,ratiocinatur de Annexis syllogismo.

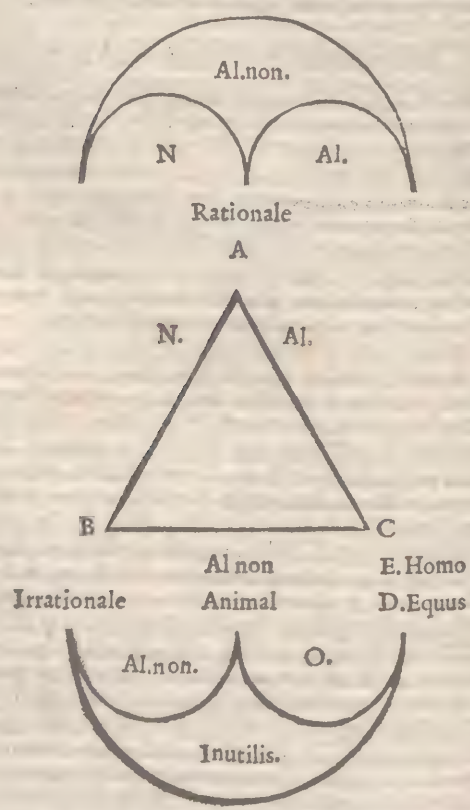
Qui syllogismi plura concludant. Cap. I.

IN QVOT ergo figuris,& per quales,& quot propo
sitiones,& quãdo,& quõ fit syllogismus: amplius autẽ
B ad quę perspiciendũ cõstruẽti,& destruẽti,& quõ opor
teat quęrere de proposito secundum vnamquanq; artẽ:
amplius autẽ per quã viam sumemus, quæ in singulis
sunt principia,iam pertransiuimus. Quoniã autẽ alii quidẽ syllogis-
morũ sunt vniuersales,alii vero particulares:vniuersales quidem oẽs
semper plura syllogizant,particularium aũt prædicatiui quidem plu
ra,negatiui vero conclusionẽ solam. Nam aliæ quidẽ propositiones
conuertũtur:priuatiua vero non conuertitur. Conclusio vero aliquid
de aliquo est:quare alii quidem syllogismi plura syllogizant. Vt si a
ostensum sit,omni aut alicui b inesse:& b alicui a necessarium est in-
esse: & si nulli b inesse a,& b nulli a: hoc autem aliud est a priore. Si
autem a alicui b non insit,non necesse est & b alicui a non inesse: con-
tingit enim omni a inesse. Hæc ergo communis omnium causa vni-
uersalium,& particularium. Est aũt de vniuersalibus,& aliter dicere:
C quæcunque.n.aut sub medio,aut sub conclusione sunt, omnium erit
idem syllogismus:si illa quidem in medio, hæc vero in conclusione
ponantur:vt sit a b conclusio per c,quæcunque sub b,aut sub c sunt,
necesse est de omnibus dici a:nã d si in toto b,& b in a, & d erit in a.
Rursum si e in toto c,& c in toto a,& e in toto a erit. Similiter autem,
& si priuatiuus sit syllogismus. In secunda aũt figura ꝙ sub conclu-
sione erit,solũ erit syllogizare,vt si a insit nulli b,& omni c:conclusio
quoniam nulli c,inest b:si autem d sub c est,manifestum quoniam nõ
inest ei,b:iis autem quæ sunt sub a,quoniam b non inest, non palam
est per syllogismum,etsi non inest b,ei quod est e,si est e sub a: sed d
inesse quidem b,nulli c,per syllogismum ostensum est:non inesse ve-
ro a hoc quod est b,indemonstratum sumptum est:quare nec per syl-
logismum accidit b non inesse e. In particularibus autem,eorum qui-
dem quæ sub conclusione sunt,non erit necessarium. Non enim fit
syllogismus,quando ea sumpta fuerit particularis,eorum autem quæ

Syllogismus vniuersalis, qui cõclusionem colligit vniuersalẽ: Particularis qui particularẽ. Prædicatiuus, qui affirmatiuam: Negatiuus, qui negatiuam.

ſunt ſub medio, erit omnium, veruntamen non per ſyllogiſmum: vt ſi a omni b,& b alicui c:nam eius quod ſub c eſt poſitum, non erit ſyllogiſmus:eius vero quod ſub b erit,ſed non propter eum qui prius factus eſt ſyllogiſmum. Similiter autem & in aliis figuris: nam eius quidem quod ſub concluſione eſt, non erit,alterius vero erit: verum non per ſyllogiſmum,eo quòd & in vniuerſalibus ex indemonſtrata propoſitione,quæ ſunt ſub medio oſtendebantur,quare neque hic erit, vel & in illis.

Coniugatio hæc particularis in ſecūdà figura,termino ſumpto ſub minori, nihil cōcludit: qa maior ē particularis,ſūpto verò ſub medio cōcludit aliā concluſionem.

Tractatus de syllogismo.

DIxit, Sed posteaquã declarauimus per quot figuras erunt sermones syllogistici,& per quales species propositionũ,eas videlicet propositiones,in quibus est intẽtio dicti de omni,& p quot propositiones erũt,quodq; ipsæ sunt duæ,& qñ erit,& qñ non erit syllogismus,& hoc qñ nõ inuenitur inter ipsas terminus medius cõicans. Et diximus de qualitate cuiuscunq; triũ figurarũ qđ est ordo medij termini intra ambas extremitates,& diximus cum hoc,'quæ ex quatuor quæsitis in quali quærant figura, hoc est affirmatiuo ac negatiuo vniuersalibus,& affirmatiuo ac negatiuo particularibus. Et determinauimus post hoc qualitatẽ inquisitionis super quæsito absolute, & per qualẽ viã accipiuntur ꝓpositiones syllogismi & faciamus ipsas,ac quõo resoluat omnis sermo syllogisticus ad cõpositionẽ,ex qua fuit cõpositus. Dicamus nunc,qm̃ syllogismorũ omniũ alij concludunt cõclusiones vniuersales,alij vero cõclusiones particulares,qđ accidit vt syllogismi cõcludẽtes vniuersales ex cõsequenti cõcludant,præter cõclusionẽ primã,conclusiones plures. Sed ex syllogismis cõcludẽ B tibus cõclusiones particulares,accidit,vt illi,qui cõcludunt affirmatiuas particulares,cõcludant cõclusiones plures cũ prima cõclusione: qui vero concludũt particulares negatiuas,non cõcludunt nisi conclusionẽ primam. Causa aũt in hoc est:qm̃ cõclusiones vniuersales & particulares affirmatiuæ conuertuntur, negatiua vero particularis nõ conuertitur:quare accidit,vt syllogismus cõcludens cõclusionẽ vniuersalẽ affirmatiuã,concludat ẽt particularẽ, quæ continet sub hac vniuersali,& particularẽ,in quã cõuertit vniuersalis affirmatiua. Item accidit,vt concludens vniuersalẽ affirmatiuã,concludat ẽt ipsam conuersam: sed non accidit,vt cõcludens negatiuã particularẽ,concludat aliã ab ipsa, quoniã neq; conuertitur,neq; continet aliam. Secundum igitur hunc modũ accidit vni & eidẽ syllogismo,vt concludat conclusiones plures vna. Præterquã qđ prima quidẽ,quã per se concludit,est vna,reliquas vero ab hac concludit secũdum qđ sequuntur conclusionẽ primã & mediante illa,& sunt quasi conclusiones per accidens:& propterea tales nõ fuere connumeratæ intra conclusiones syllogisticas in tractatu primo,& errauerunt in hoc antiqui enarratores, quoniã connumerauerunt ipsas. Sed posset etiã aliquis existimare, quod ex vno & eo dẽ syllogismo essent plures cõclusiones vna secundũ aliũ modũ:præterq̃ quod hoc est secundũ existimationẽ,non aũt scđm veritatẽ. Hoc igit accidit in prima C figura secũdum duos modos:quorũ vnus est,quum exposuimus,quod aliqđ prędicatũ prędicat de aliquo subiecto,& sit manifestũ apud nos,ꝙ aliquid subijcitur subiecto q̃siti:existimat,n,quũ mõstratũ fuerit p̃dicatũ quæsiti inesse subiecto quæsiti,qđ iam ex hoc sit manifestũ,ipsum inesse ẽt subiecto subiecti:!puta in exẽplo,si fuerit quæsitũ,an mundus sit nouũ,& declaratũ fuerit ex hoc quod cœli sunt noui,& hoc extiterit per se manifestum, qđ cœli sunt pars mundi,& hoc est vnũ ex ijs,quo existimatur ex syllogismo vno esse scđm modũ istũ plures conclusiones vna:sed hoc non est verũ,qm̃ hoc,qđ dicimus,cœli sunt noui, in hoc exẽplo cõcluditur per duas propositiones,quarum vna est, quod cœli sunt pars mundi:& altera qđ omnes partes mũdi sunt nouæ, & sequit ex hoc, ꝙ cœli sunt noua. Modus vero alius est,quũ declarauerimus, qđ aliquid inest subiecto duarũ propositionũ,& sit manifestũ per se,qđ terminus medius ĩ duabus propositionibus cõprehendit sub se subiectũ aliud simul cũ subiecto quęsiti:iam.n.existimabit,qđ ex hoc cõcludunt cõclusiones plures vna:quarũ vna est cõclusio q̃sita,altera vero,cuius subiectũ continet sub medio termino simul cũ subiecto quæsiti:puta in exẽplo,si monstratũ fuerit,qđ mundus est nouũ per duas ꝓpositiones,quarũ altera sit,qđ mũdus est cõpositũ ex partibus:& altera, qđ cõpositũ est nouũ. Iã. n. existimat,qđ ex binis istis ꝓpositionibus binę conclusiones cõcludant,quarũ vna est,ꝙ mũdus est nouũ, & altera qđ corpus est nouũ:manifestũ,n,est per se,qđ corpus cõprehẽditur sub cõposito,quẽadmodũ

Epilogus omniũ,quę dicta sunt ĩ primo priorũ,

Syllogismi vl'es cõcludunt plures cõcldsiones & particulares affirmatiui.

Syll's cõcludẽs particularẽ negatiuam,vnã tñ conclusionẽ concludit.

Quãuis syllogismus vnus cõcludere possit plures cõclusiones:primam tñ per se cõcludit, alias vero p accidẽs, rõne cõuersionis.

Hic notaut duo alij modi, quibus vnus syll's existimatur posse cõcludere plures cõclusiones, non tñ secũdũ veritatẽ.

ſub ipſo comprehenditur mundus: & vt plurimũ accidit hoc, quum maior fue-rit manifeſta ex ſyllogiſmo: ſed in veritate ſunt duo ſyllogiſmi cõicantes in maiore propoſitione, & ſeparati in minore. Et hoc per ſe accidit in prima figura, qm̃ concludit negatiuas vniuerſales, quemadmodũ accidebat, quum conclude-bat affirmatiuas vniuerſales: in ijs vero qui concludunt particulares, non acci-dit ſpecies iſta concluſionũ, vt ſint vniuerſales, quia ſubiectũ ſuum intret ſub ſubiectũ concluſionis, quoniam concluſio eſt particularis: ſed accidit ſpecies ſe-cunda eo, ꝙ maior propoſitio eſt vniuerſalis in omnibus ſyllogiſmis iſtius fi-guræ vniuerſalibus ac particularibus. Sed in ſecunda figura accidit, vt exiſti-metur ꝙ in vniuerſalibus ſyllogiſmis concludatur concluſio ſua, & quod com-prehenditur ſub ſubiecto concluſionis eo, ꝙ hoc approximat principio exiſti-mationis, ſed in veritate eſt concluſio ſyllogiſmi in prima figura, hoc eſt, quod maior extremitas inſit ſubiecto ſubiecti ſui: non autem exiſtimatur quod con-cludat ſimul cum ſua concluſione id, quod eſt ſubiectum medio termino: quoniã ſi hoc vtique concluditur, concluditur quidem ſecundũ ordinẽ ſecundæ figuræ. Sed cogitatio non cadit naturaliter ſecundum menſuram concluſionis in ſecũ-da figura, quemadmodũ cadit omne hoc in prima figura: & propterea videtur, quod maiorem extremitatem ineſſe illi, quod ſubijcitur medio termino, in ſecũ-da figura ſit per ſecundum ſyllogiſmum, & non exiſtimatur, quod concludatur per ſyllogiſmum primum per contrarium eius, quod ſubijcitur ſubiecto conclu-ſionis: puta, in exemplo, corpus cœleſte non eſt nouum: & corpus compoſitũ eſt nouum: & ſequitur ex hoc ſyllogiſmo quod corpus cœleſte non eſt compo-ſitum, & quod orbis ſtellarum fixarum non eſt compoſitus: quoniam manife-ſtum eſt per ſe, quod comprehenditur ſub corpore cœleſti. Si autem exiſtima-ret aliquis, quod ſequeretur ex hoc ſyllogiſmo maiorem extremitatem ineſſe ei, quod ſubijcitur medio termino: quoniam quum fuerit per ſe manifeſtũ, quod elementa non ſunt noua, iam non ſequitur ex hoc, quod elementa non ſunt cõ-poſita, niſi per alium ſyllogiſmum a ſyllogiſmo, ex quo ſequitur, quod corpus cœleſte non eſt compoſitum, & hoc ſecundum veritatem & ſecundũ principiũ exiſtimationis. Et conſimiliter ſe habet diſpoſitio in tertia figura, hoc eſt, quia non exiſtimatur, quod concludat ſimul cum concluſione ſua, niſi maiorem ex-tremitatem ineſſe illi, quod ſubijcitur minori extremitati tantum, non autem illi, quod ſubijcitur medio termino: & propterea non exiſtimamus in ſyllo-giſmis particularibus, quod concludant aliud a concluſione ſua, ꝙ ſubiectum quæſitorum eſt particulare.

Modi duo prius dicti fiũt ĩ modis vniuerſalibus primę figurę, ſed nõ in particularibus: qm̃ cõcluſio ẽ particularis, q̃ fieret maior & ſyllogiſmus inutilis. In ſecũda figura hi duo modi ñ fiũt.

In tertia ẽt figura fit vnus modus tantum.

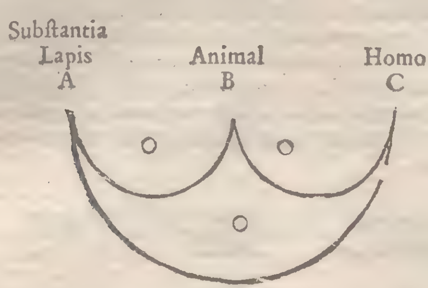
Quod ex falſis in prima figura verum colligatur.

CAPVT II.

EST ergo ſic ſe habere, vt veræ ſint ꝑpoſitiones, per quas fit ſyllogiſmus: eſt autem vt falſæ, eſt vero vt hæc quidẽ vera, illa autem falſa: concluſio autem aut vera, aut falſa ex neceſsitate. Ex veris ergo non eſt falſum ſyllogizare: ex falſis autem verum, tamen non propter quid, ſed quia: nam eius qui eſt propter quid, non eſt ex falſis ſyllogiſmus: ob quam autẽ cau-ſam, in ſequẽtibus dicetur. Primum ergo quoniam ex veris non poſ-ſibile falſum ſyllogizare, hinc manifeſtum. Si enim cum eſt a, neceſ-ſe eſt eſſe b: ſi nõ eſt b, neceſſe eſt a non eſſe: ſi ergo verum eſt a, neceſ-ſe eſt & b verum eſſe, aut accidet idem ſimul & eſſe, & nõ eſſe: hoc aũt impoſsibile. Non autem quoniam ponitur a vnus terminus, accipia-tur contingere vno aliquo exiſtẽte, ex neceſsitate aliquid accidere:

non

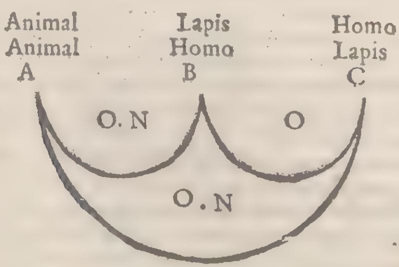
A non enim poteſt. Nam quod accidit ex neceſsitate, concluſio eſt: per quæ autem fit, ad minimum tres ſunt termini, duo autem interualla, & propoſitiones. Si ergo verum eſt cui omni ineſt b, & a: cui autem c, & b: cui c, neceſſe eſt a ineſſe: & non poteſt hoc falſum eſſe: ſimul enim erit idem, & non erit: ergo a ut vnum poſitum eſt duas propoſitiones collligere. Similiter autem ſe habet & in priuatiuis: non enim eſt ex veris oſtendere falſum.

Coniugationes binæ ex veris verũ cõcludẽtes.

B

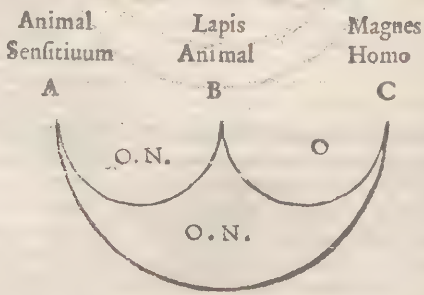
Ex falſis autem eſt verum ſyllogizare, & vtriſq; ꝓpoſitionibus falſis, et vna: hac autem non vtralibet contingit, ſed ſecunda: ſi quidẽ totam ſumamus falſam: non tota autem ſumpta, eſt vtralibet. Inſit enim a omni c, ei autem quod eſt b nulli, nec b inſit c: contingit autẽ hoc, vt nulli lapidi animal, & lapis nulli homini: ſi igitur ſumatur a omni b: & b omni c: a omni c inerit, quare ex vtriſq; falſis vera eſt concluſio omnis enim homo animal. Similiter autem & priuatiuum: inſit enim c nulli nec a nec b: a autem b omni: vt ſi eiſdem terminis ſumptis, medium ponatur homo, lapidi enim nec animal, nec homo ulli ineſt: homini autem omni, animal: quare ſi cui quidem omni ineſt,
C ſumamus nulli ineſſe: cui vero non ineſt, omni ineſſe: ex falſis vtriſq; vera erit concluſio.

Coniugationes binæ vniuerſales, cõcludentes verum ex vtriſq; ꝓpõnibus in toto falſis.

Similiter autem ostẽdetur,& si in aliquo vtraq; falsa sumatur. Si D autem altera ponatur falsa, prima quidem tota falsa existente ut a b, non erit conclusio vera : b c autem erit. Dico autem totam falsam quod contrariam veræ: vt si quod nulli inest, omni sumptum est, aut si quod omni, nulli inesse. Insit enim a b nulli: b autem omni c: si ergo b c quidem proposi ionem sumamus ueram, a b autem falsam totam,& omni b inesse a : impossibile est a c conclusionem ueram esse: nulli enim inerat a earum quæ sunt c: siquidem cui b, nulli a: b autem omni c. Similiter autem nec si a omni b inest:& b omni c: sumpta sit autem b c quidem vera propositio: a b autem falsa tota,& nulli, cui b, inest a, conclusio falsa erit: omni enim c inest a, si quidem cui b omni,& a: b autem omni c. Manifestum ergo quoniam prima tota sumpta falsa siue affirmatiua, siue priuatiua, altera autem uera, non fit uera conclusio.

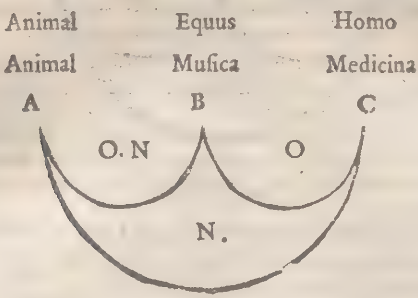
Binæ coniugationes habentes maiorẽ in toto falsam minorẽ veram, non cõcludentes verum.

Non tota autem sumpta falsa, erit: nam si a c quidem omni inest, b autem alicui: b autem omni c: Vt animal cygno quidem omni: albo autem alicui, album autem omni cygno: si sumatur a omni b,& b omni c: a omni c inerit vere: omnis enim cygnus animal. Similiter autem & si priuatiua sit a b: possibile est enim a b quidem alicui inesse, c vero nulli: b autem omni c: ut animal alicui albo, niui uero nulli: album vero omni niui: si ergo sumatur a quidem nulli b: b autem omni c: a nulli c inerit. Si autem a b quidem propositio tota sumatur vera, b c autem tota falsa: erit syllogismus uerus: nihil enim prohibet a & b,& c omni inesse: b autem nulli c, ut quæcunque eiusdem generis sunt species non subalternæ: nam animal & homini, & equo inest: equus autem nulli homini inest: si ergo sumatur a omni b: & b omni c: conclusio uera erit, tota falsa b c propositione. Similiter autem

Sills, verus dicitur, cuius cõclusio vera; & ex opposito falsus, cuius cõclusio falsa.

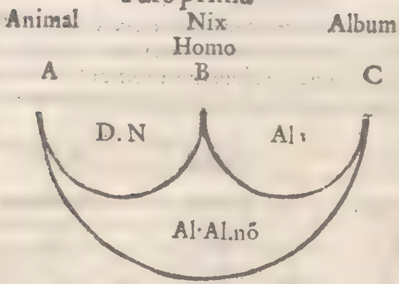
A cum uniuerſalis priuatiua eſt a b propoſitio: contingit enim a neq; b, neq; c nulli ineſſe; & b nulli c: ut ex alio genere ſpeciebus diuerſũ genus: nam aĩal nec muſicæ, nec medicinę ineſt, neq; muſica medicinę. ſumpta ergo a quidem nulli b, b autem omni c: uera erit concluſio.

B

Coniugationes binæ ex maiori vera minori in toto falſa, concludentes verum.

Et ſi non tota falſa ſit b c, ſed in aliquo: etiam ſic erit concluſio uera. Nihil enim prohibet a, & b, & c toti ineſſe, b autem alicui c: ut genus ſpeciei, & differentiæ: nam animal homini omni, & omni greſsibili: homo autem alicui greſsibili, & non omni: ſi ergo a omni b, & b omni c ſumatur, a omni c inerit, quod quidem erat uerum. Similiter autem cum priuatiua eſt a b propoſitio: contingit enim a nec b, nec c nulli ineſſe: b uero alicui c: ut genus ex alio genere ſpeciei, & differentiæ: nam animal nec ſapientiæ nulli ineſt, nec contemplationi: ſapientia uero alicui contẽplationi: ſi ergo ſuma tur a nulli b: b aũt omni c:
C nulli c inerit a: hoc aut erat uerum. In particularibus aũt ſyllogiſmis contingit & prima propoſitione tota falſa exiſtente, altera autem uera, ueram eſſe concluſionem, & a b in aliquo falſa exiſtente, b c autem uera, & a b quidem uera, particulari autem falſa: & utriſque exiſtentibus falſis. Nihil enim prohibet a b quidem nulli ineſſe: c autem alicui, & b alicui c ineſſe, ut animal nulli niui, albo autem alicui ineſt & nix albo alicui: ſi ergo ponatur medium nix, primum autem animal, & ſumatur a quidem toti b ineſſe, b autem alicui c, a b tota falſa, b c autem uera: & concluſio uera. Similiter autem & cum priuatiua eſt a b propoſitio: poſsibile eſt enim a b quidem toti ineſſe: c autem alicui non ineſſe, b uero alicui c ineſſe: ut animal homini quidem omni ineſt, album autem aliquod non ſequitur. homo uero alicui albo ineſt, quare ſi medio poſito homine, ſumatur a nulli b ineſſe, & b alicui c, uera erit concluſio: cum ſit tota falſa a b propoſitio.

Coniugatio nes binę particulares ex maiori in toto falsa, minori vera cō cludentes verum,

Et si in aliquo sit falsa a b propositio, b c vera existente, erit conclusio vera. Nihil enim prohibet a & b, & c alicui inesse: b autem E
alicui c: vt animal alicui pulchro, & alicui magno: & pulchrum alicui magno inest: si ergo sumatur a omni b, & b alicui c: & a b quidē propositio in aliquo falsa erit, b c autem vera: & conclusio vera. Similiter autem & cum priuatiua est a b propositio: nam iidem erunt termini, & similiter positi ad demonstrationem. Rursum si a b quidē vera, b c autem falsa: vera erit conclusio. Nihil enim prohibet a quidem toti inesse b, c autem alicui: & b nulli c inesse. Vt animal cygno quidem omni, nigro autem alicui, cygnus vero nulli nigro: quare si sumatur a omni b, & b alicui c, vera erit conclusio, cum sit falsa b c. Similiter autem & priuatiua sumpta a b propositione: possibile enim a b quidem nulli: c autem alicui non inesse, & b nulli c: vt genus ex alio genere speciei, & accidenti eius speciebus: nam animal quidem numero nulli inest, albo vero non alicui, numerus autem nulli albo: si ergo medium ponatur numerus, & sumatur a quidem nulli b, b F
autem alicui c: a alicui c non inerit: quod fuit verum, cum a b quidē sit propositio vera, b c autem falsa. Et si in aliquo sit falsa a b, falsa autem & b c, erit conclusio uera. Nihil enim prohibet a alicui b, & alicui c inesse vtriq;, b autem nulli c: vt si b sit contrarium ipsi c, & ambo accidentia eidem generi: nam animal alicui albo, & alicui nigro inest, album autem nulli nigro inest: si ergo sumatur a omni b, & b alicui c, vera erit conclusio. Et priuatiua quidem sumpta a b, simililiter. Nam iidem termini, & similiter ponentur ad demonstrationem. Et ex vtrisque falsis, erit conclusio uera. Possibile est enim a b quidem nulli: c autem alicui inesse: b verò nulli c. Vt genus ex alio genere speciei & accidenti speciebus eius. animal enim numero quidem nulli, albo uerò alicui inest: & numerus nulli albo, Si ergo sumatur a omni b: & b alicui c: conclusio quidem vera, propositiones uero ambæ falsæ. Similiter autem & cum priuatiua est a b. Nihil enim prohibet a b quidē

A toti inesse: c autem alicui non inesse: & neque b ulli c: vt animal cygno quidem omni, nigro autem alicui non inest: cygnus vero nulli nigro: quare si sumatur a nulli b: b autem alicui c: a alicui c non inerit: ergo conclusio quidem vera, propositiones autem falsæ.

Qualiter fieri posit, vt ex propositionibus falsis sit conclusio vera, & quando erit, & quomodo.

PRopositiones vero, ex quibus erit syllogismus, aliquando erunt simul veræ, aliquando autem erunt simul falsæ: & nonnunquam erit vna ipsarum vera, & altera falsa: illa autem, quæ est falsa, potest esse aliquando falsa in toto, & est ea, de qua verificatur suum contrarium; & potest etiam esse falsa secundũ partem. Conclusio autem ex necessitate, aut erit vera, aut erit falsa. Quod si fuerint ambæ propositiones veræ, fieri non potest, vt ex ipsis sit conclusio falsa: sed fortasse, quum fuerint ambæ propositiones falsæ, poterit esse conclusio vera: hoc autem accidet non propter propositiones, sed propter aliam causam, quæ postea declarabitur. Quod autem fieri non posit vt ex propositionibus veris sit conclusio falsa, planum secundum istum modum: si accipiatur loco propositionũ verarũ B a, & accipiatur loco conclusionis b, manifestum igitur ex definitione syllogismi ꝙ si ponatur a esse, ꝙ b etiam erit: qm̃ a est in gradu antecedentis in syllogismo conditionali coniuncto, & b in gradu consequentis: manifestum namq; quum fuerit antecedens, ꝙ erit consequens: & quñ tollitur consequens, tollitur antecedens. Quod si non est hoc, sequitur vt sit antecedens sine consequente: sed iam positum fuit, ꝙ si est antecedens, est etiam consequens: quare sequitur vt consequens sit & non sit simul: quod fieri non potest, & non cohæret: si igitur fuerit a verum ex necessitate, erit etiam b verum: qm̃, si fuerit non verum, accidet vt b nõ sit, & a sit, sed iam monstratum fuit hoc fieri non posse. Non oportet autem vt imagineris a hoc in loco esse rem vnam: acceptum nãq; fuit loco duarum propositionum, quarum proportio vnius ad reliquam, est sicut proportio vniuersalis ad particularẽ, & hoc, quoniam quum verum extiterit, ꝙ a dicatur de omni b: & b dicatur de omni c: erit etiam ex necessitate, vt a dici de omni c: sit verum quia si non, accidit vt verum non sit verum. Sed qm̃ non oportet, vt propter sublationem antecedentis, auferatur consequens, non sequitur, si fuerit a falsum, vt b, quod est conclusio, sit falsum: quoniam consequentia conclusionis ex syllogismo, non est consequentia æqualis, hoc est conuertibilis; & hæc eadem demonstratio est vniuersalis syllogismo concludenti negatiuam aut affirmatiuam, hoc est ꝙ fieri non potest, vt ex propositionibus veris sit conclusio falsa. Sin autem extiterint in syllo C gismo propositiones falsæ, fieri potest, vt ex ipsis sequatur cõclusio vera, præter quam ꝙ non accidet hoc ex quibuscũq;, quibus accidit esse falsis, neq; ex vtrauis specie duarum specierum falsi, hoc est vniuersalis ac particularis. Atqui si extiterit in hoc maior propositio vniuersaliter falsa, non erit ex syllogismo conclusio vera omnino: sin autem acceptæ fuerint falsæ in parte: aut acceptæ fuerint ambæ propositiones falsæ: aut accepta fuerit minor tantum falsa: iam fieri potest, vt ex ipsis sit conclusio vera. Sint primum ambæ propositiones falsæ vniuersaliter, dico ex materijs planum esse, ꝙ concludunt conclusionem verã: & hoc qm̃ nihil prohibet, vt a, exempli gratia, quod est maior extremitats prædicetur prædicatione vera de c, quod est minor extremitas; & a non insit b, & b consimiliter, quod est medius terminus non insit c, quod est minor extremitas: quum igitur acceptum fuerit, ꝙ a prædicatur de omni b, & b prædicatur de omni c, erunt ambæ ꝓpositiones falsę, & conclusio erit vera, puta ꝙ a prędicatur de omni c: puta in exẽplo oĩs homo lapis: omnis lapis animal: igitur omnis homo animal: ambę.n. ꝓpositiones istæ sunt falsę vniuersaliter, & conclusio uera. Ad huius eiusdem similitudinẽ accidit in syllogismo vniuersali, qui concludit negatiuam in prima figura: stat.n. aliqñ, vt a non insit alicui c, quod est minor extremitas: & a insit b, quod est medius terminus, & b non insit ipsi c: si igitur accipiatur ꝙ a non insit ali

Propositio ĩ toto falsa ẽ, cuius contrarium est verum.

Quando ex falsis sequit̃ verum, illud nõ accidit ꝓpter propositiones, sed alia de causa, vt post dicetur.

Consequẽtia conclusionis ex syllogismo nõ est cõuertibilis.

Maiori tantũ existente in toto falsa, non sequitur cõclusio vera.

cui b, & b insit omni c, sunt falsę: nisi quod concludit, quod a non inest ipsi c, quod D
est verum: vt in exemplo omnis homo lapis, & nullus lapis statua, & nullus homo est statua. Consimiliter ostenditur, quum fuerint binæ propositiones falsę in parte.

Nota demonstrationem, quod maiori existēte vniuersaliter falsa, nō erit cōclusio vera.

Quod si fuerit altera propositio falsa, & fuerit maior & falsa in toto, dico, quod conclusio non erit vera, demonstratio huius, si a non insit alicui b, & b insit omni c: si nos accipiamus, quod a inest omni b, quod est falsum, & accipiamus etiam quod b inest omni c, quod est verum, fieri vtique nequit, vt a insit omni c, hoc est, vt hoc, quod dicimus, a inest omni c, sit verum: & hoc verum fuit, quod a nō inest alicui, quod subijcitur ipsi b, & c subijcitur ipsi b; quare fieri non potest, vt prędicatio a de c sit vera. Istud autem manifestum est ex dispositione dicti de omni: & hoc, quum fuerit & accipiatur maior propositio falsa, siue negatiua, siue affirmatiua. Sin aūt extiterit maior propositio falsa in parte, iam erit conclusio vera: quoniam fieri potest, vt a insit omni c, & alicui b, & b insit omni c. Si igitur accipiatur a prędicari de omni b, & b de omni c: prędicatio a de omni b erit falsa in parte, sed prędicatio b de omni c vera in toto, & conclusio vera in toto; puta in exemplo, omnis cygnus album; & omne album animal. igitur omnis cygnus animal. Conclusio itaq; vera est in toto, & maior falsa in parte, puta quod dicimus, omne album animal. Consimiliter autem accidit, quum fuerit maior propositio vniuersalis negatina, & accipiatur falsa in parte; puta in exemplo, omnis nix album & nullū album animal: & conclusio, nulla nix animal, quæ est vera. Quod si minor accipiatur falsa in toto, & maior vera in toto, erit aliquando conclusio vera: nihil enim prohibet a inesse omni b, & c & b non inesse alicui c: si igitur acceperimus a inesse omni b: & b inesse omni c: concludetur quod a inest omni c, quod est verum: & minor est falsa, quæ est b inesse omni c: hoc autem accidit in duabus speciebus existentibus sub vno genere, hoc est, quoniam genus prædicatur de ipsis simul, & non prædicatur vna ipsarum de altera. Si igitur accipiatur, quod genus inest vni ipsarum, eo quod inest alteri, quodque altera inest vni ipsarum, posteaquam acceptum fuerit, quod genus ipsi inest a principio, iam accipietur conclusio vera ex duadus propositionibus, quarum maior est vera et minor falsa in toto: puta in exemplo, si dicamus, omnis homo equus, & omnis equus animal, igitur omnis homo animal, Consimiliter accidet, quum extiterit maior propositio negatiua, hoc autem accidit in genere simul cum speciebus existentibus sub alio genere, hoc est, si genus negatum fuerit ab vtraque duarum specierum, & vtraque duarū specierum negata a suo coniuncto: quum igitur acceperimus vnam ipsarum inesse alteri, & acceperimus genus non inesse ipsi, concludetur genus negari ab eo, a quo accipitur negari, propter ea quod negatur ab altero puta in exemplo, omnis musica est medicina: & nulla medicina est animal: igitur nulla musica est animal: quod est verum ex duabus propositionibus, quarum minor est falsa in toto, et maior vera. Consimiliter si minor extiterit falsa secundum partem, erit itidem conclusio vera, fieri enim potest, vt a insit vtrique b, & c, & b insit alicui c: accipiatur autem a inesse omni b, & b inesse omni c: & concludetur quod a inest omni c, quæ est conclusio vera ex duabus propositionibus, quarum maior est vera in toto, & minor falsa in parte: & hoc accidet in genere, quod inest speciei & differentiæ, quemamdmodum animal, quod inest omni homini, & omni græssibili, & homo inest alicui gressibili, non aūt omni: si igitur dicamus, omne gressibile homo, & omnis homo animal, sequitur ex hoc conclusio vera, puta, quod omne gressibile est animal: accidit etiam quod a non insit alicui b, & c, & b insit alicui c, quemadmodum se habet genus simul cum differentia, & specie, quæ est sub alio genere, vt planta, quæ inest nulli homini, & nulli imaginatiuo, & aliquod imaginatiuum est homo: si igitur dicamus, omne imaginatiuum est homo, & nullus homo est planta: concluditur nobis, quod nullum imaginatiuum est planta. Et hoc est, quod accidit conclusioni simul cum propositionibus falsis in duabus speciebus vniuersalibus primæ figurę. Sed in duabus speciebus particularibus iam fieri potest, vt maior propositio sit tota falsa, & altera tota vera, & tamen conclusio sit vera: hoc autem est contrarium ei, quod accidebat in speciebus vniuersalibus in hac figura. Consimiliter fieri etiam potest hoc, quum extiterit falsa in parte, aut fue

De modis particularib' primæ figurę.

A rint ambæ falsę, vel in toto, vel in parte. Quod si igitur conclusio sit vera cum hoc, quod maior sit falsa in toto, fieri vtique potest: quoniã nihil prohibet quod a non insit ipsi b, & insit alicui c, & tamen b insit alicui c: quemadmodum animal inest nulli niui: & inest alicui albo: & nix inest alicui albo: si igitur dicamus, aliquod album est nix, & omnis nix animal, concluditur quod aliquod album est animal: & hęc conclusio est vera ex duabus propositionibus, quarum maior est falsa in toto, & minor vera. Consimiliter accidet, quum extiterit maior propositio negatiua: fieri enim potest, vt a insit omni b, & non insit alicui c: & b insit alicui c: vt animal inest omni homini, & non inest alicui albo, & homo inest alicui albo: si igitur dicamus, aliquod album homo: & nullus homo animal: concludemus, aliquod album non est animal: & hęc est conclusio vera ex duabus propositionibus, quarum maior est falsa in toto, & minor vera. Consimiliter accidet, si fuerit maior propositio falsa in parte: quoniam nihil prohibet a inesse alicui b, & alicui c, & b inesse alicui c: puta in exemplo, animal inest alicui bono, & alicui magno, & bonum inest alicui magno: si igitur dicamus aliquod magnum est bonum: & omne bonum est animal: concludetur, quod aliquod magnum est animal, quæ est conclusio vera ex duabus propositionibus, quarum maior est falsa in parte, & minor vera. Consimiliter accidit, quum fuerit maior propositio negatiua: hoc autem monstratur per hos eosdem terminos: vt si dicamus, aliquod magnum

B est bonum: & nullum bonum est animal; & concluditur nobis quod aliquod magnum non est animal: & hoc est verum ex binis propositionibus, quarum maior est falsa in parte, & minor vera. Eodem modo si ꝓpositio falsa fuerit minor, erit aliquando ex hoc conclusio vera: quoniam fieri potest, vt a insit omni b, & alicui c, & b insit nulli c: vt in exemplo, animal inest omni cygno, & alicui nigro, & cygnus inest nulli nigro: si igitur dicamus, aliquod nigrum est cygnus; & omnis cygnus est animal: concludetur quod aliquod nigrum est animal: quod est verum ex duabus propositionibus, quarum minor est falsa, & maior vera. Consimiliter accidet, si maior extiterit negatiua, quoniam fieri potest, vt a non insit alicui b, & non insit etiam alicui c, & b insit nulli c; vt genus proportionatum speciei alterius generis & accidenti, quod inest speciebus illius generis proportionati; puta in exemplo, animal inest nulli numero, & non inest alicui albo, & numerus inest nulli albo: si igitur dicamus, aliquod album est numerus; & nullus numerus est animal; concluditur quod aliquod album non est animal, quę est conclusio vera ex binis propositionibus, quarum maior est vera, & minor falsa. Eodem pacto accidet vt sit conclusio vera, quum maior propositio falsa extiterit in parte & minor falsa in toto; fieri enim potest, vt a insit alicui b, & alicui c, & b insit nulli c; hoc autem accidit, quum b fuerit contrarium c, & fuerint ambo accidentia in genere vno; vt animal quod inest alicui albo & alicui nigro & album inest

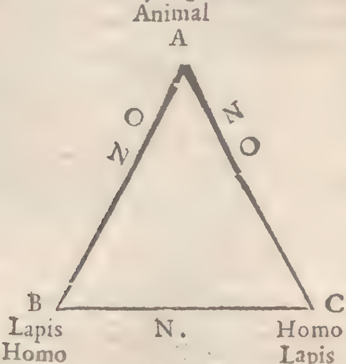
C nulli nigro; si igitur dicamus, aliquod album est nigrum; & omne nigrum est animal; concludetur quod aliquod album est animal; hęc igitur conclusio est vera ex duabus propositionibus falsis, quarum maior est falsa in parte & minor in toto. Consimiliter accidit, quum extiterit maior propositio negatiua: hoc autem monstratur per hos eosdem terminos; puta si accipiatur aliquod album est nigrũ; & nullum nigrum est animal, concluditur quod aliquod album non est animal, quod est verum. Consimiliter, quum fuerint binę propositiones falsę, & extiterit maior falsa in toto, accidet aliquando conclusionẽ esse veram, fieri enim potest, vt a insit nulli b, & isdem insit alicui c, b vero insit nulli c: vt genus quod inest speciei alterius generis, & in est accidenti, quod inest speciebus suis, & hoc accidens non inest illi speciei; puta in exemplo, si dicamus, aliquod album numerus; & omnis numerus animal: aliquod igitur album animal; ista igitur conclusio * est vera ex binis propositionibus falsis. Consimiliter accidet, quum fuerit maior propositio negatiua, puta in exemplo, aliquod nigrum cygnus: & nullus cygnus animal, & concluditur quod aliquod nigrum non est animal: & hoc est verum, ex binis propositionibus falsis: istę igitur sunt species concludentes conclusionem veram ex propositionibus falsis in prima figura.

* alr ꝓpõ.

Quod colligatur verum ex falsis in secunda figura. Cap. III.

IN media autem figura omnino contingit per falsa uerum syllogizare: & vtrisq; propositionibus totis falsis sumptis, & hac quidem uera, illa tota falsa, utralibet falsa posita, & si vtræq; in aliquo falsæ, & si hęc quidem simpliciter uera, illa autem in aliquo falsa: & in uniuersalibus, & in particularibus syllogismis. Si enim a b quidē nulli inest, c autem omni: vt lapidi animal quidem nulli, homini autem omni: si contrariæ ponantur propositiones, & si sumatur a b quidem omni, c vero nulli: ex falsis totis propositionibus erit vera conclusio. Similiter autem & si a inest b quidē omni, c vero nulli: nam idem erit syllogismus.

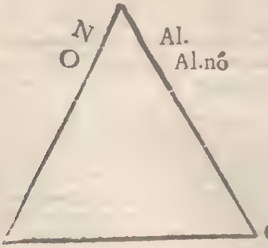
Coniugationes binę vles ex propōnibus in toto falsis cōcludentes uerū.

Rursum, si altera quidem tota falsa, altera autem tota uera. Nihil. n. prohibet a, & b, & c omni inesse: b autem nulli c, vt genus non subalternis speciebus. Nam animal & equo omni, & homini inest, & nullus homo equus: si ergo sumatur animal huic quidem omni, illi vero nulli inesse: hæc quidem erit falsa, illa vero tota vera, & conclusio vera, ad utrūlibet posito priuatiuo. Et si altera in aliquo falsa, altera aut. tota vera: possibile est enim a b quidem alicui inesse: c autem omni: & b nulli c, vt animal albo quidem alicui, coruo autem omni, albū vero nulli coruo. Si ergo sumatur a b quidem nulli, c autem toti inesse, a b quidem propositio in aliquo falsa est, ac autem tota vera, & cōclusio vera: & transposita quidem priuatiua, simililiter. Nam per eosdem terminos demonstratio. Et si affirmatiua quidem propositio in aliquo falsa, priuatiua autem tota vera: nihil enim prohibet a b quidē alicui inesse, c autem toti non inesse, & b nulli c: vt animal albo quidē alicui, pici autem nulli, album vero nulli pici: quare si sumatur a toti b inesse: c autem nulli: a b quidem in aliquo falsa, a c aūt tota vera, & conclusio vera. Et si vtręque propositiones in aliquo falsæ, erit cō clusio vera: possibile est enim a & b, & c alicui inesse, b autē nulli c,

Coniugationes binæ, vna ex maiori in parte falsa, minori vera: altera ecōtra, cōcludentes verum.

A vt animal, & albo alicui, & nigro alicui, album vero nulli nigro si ergo sumatur a b quidem omni, c autē nulli, ambæ quidem propositiones in aliquo falsæ, conclusio autem vera: similiter autem transposita priuatiua ꝑ eosdem terminos. Manifestū aūt & in particularibus syllogismis: nihil enim prohibet a b quidem omni, c autem alicui inesse, & b alicui c non inesse: vt animal omni homini, album autem alicui, homo vero alicui albo non inerit. Si ergo ponatur a b quidem nulli inesse, c autem alicui inesse, vniuersalis quidem propositio tota falsa, particularis autem vera, & conclusio vera. Similiter autem & affirmatiua sumpta a b: possibile est enim a b quidē nulli, c autem alicui non inesse, & b alicui c nō inesse, vt animal nulli inanimato, albo autem alicui: & inanimatum non inerit alicui albo. Si ergo ponatur a b quidem omni, c vero alicui non inesse: a b quidē ꝓpositio vniuersalis tota falsa, a c aūt vera, & cōclusio vera.

B

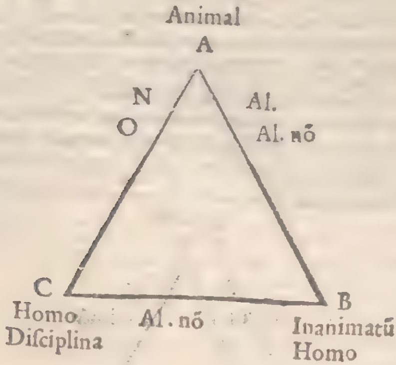
Coniugationes binæ ex maiori falsa, minori vera cōcludentes verum.

Et vniuersali quidem vera posita, minori autem particulari falsa: nihil enim prohibet a nec b, nec c ullum sequi, et b alicui c non inesse: vt animal nulli numero, nec inanimato, & numerus aliquod inanimatum non sequitur. Si ergo ponatur a b quidem nulli, c autem alicui, & conclusio vera, & vniuersalis propositio vera: particularis autem falsa. Affirmatiua autem vniuersali similiter posita: possibile est enim a & b, & c toti inesse, b autem aliquod c non sequi: vt genus speciem, & differentiam. Nam animal omnem hominem, & totum gressibile sequitur. homo vero non omne gressibile: quare si sumatur a b quidem toti inesse, c autem alicui non inesse, vniuersalis quidem propositio vera, particularis falsa, conclusio autem vera. Manifestum autem quoniam & vtrisq; falsis erit cōclusio vera: siquidem contingit a & b, & c huic quidem omni, illi vero nulli inesse: b vero aliquod c non sequi: nam sumpto a b quidem nulli, c autem alicui inesse, propositiones quidem ambæ falsæ: conclusio autē vera. Similiter autem & cum prædicatiua fuerit vniuersalis propositio,

C (margin letter beside line "esse: vt animal nulli numero")

particularis autem priuatiua : poſsibile eſt enim a b quidem nullū, D
c autem omne ſequi, & b alicui c non ineſſe : vt animal diſciplinam quidem nullam, hominem autem omne ſequitur, diſciplina vero nō omnem hominem . ſi ergo ſumatur a b quidem toti ineſſe , c autem aliquod nō ſequi, propoſitiones quidem falſæ, cōcluſio aūt vera.

Coniugationes binæ ex ambabus in toto falſis, verū concludentes.

E

Tractatus de ſecunda figura .

Modi vniuerſales in ſcda figura, qbus ex falſis ꝓpoſitionibus cōcludit vera cōcluſio.

DIxit, In ſecunda uero fieri poteſt , vt concluſio ſit vera ex propoſitionibus falſis. quum fuerit vtraque duarum propoſitionum falſa : & hoc, aut in toto, aut in parte: vel quum fuerit vna ipſarum falſa, & altera vera, ſiue extiterit falſa in toto, ſiue in parte, & hoc erit in ipſis ſyllogiſmis concludentibus vniuerſalem & particularem : puta quoniam b, quod eſt terminus medius, inerit nulli a, quod eſt maior extremitas, & inerit omni c, quod eſt minor extremitas: & a inerit nulli c, ſecundum quod monſtratum fuit, vt in exemplo, ſi dicamus, omnis homo animal, & nullus lapis eſt animal. Si igitur ponamus ambas iſtas ꝓpoſitiones ecōtrario eius, quo ſunt, vt ſi accipiatur b ineſſe omni a, hoc eſt, ſi accipiatur. ꝙ omnis lapis animal, & ineſſe nulli c. Hoc eſt ſi accipiatur, quod nullus homo eſt animal. Concludetur ex duabus iſtis propoſitionibus falſis eadem concluſio, quę erat, quum ambę ponebantur veræ, puta, ꝙ nullus homo eſt lapis. F
Conſimiliter accidet, ſi verum extiterit, quod b ineſt omni a, & ineſt nulli c, hoc eſt, quum fuerint iſtę conuerſæ etiam ad ſua contraria. Concludetur enim poſtea quā conuerſe fuerint ad falſitatem id, qđ antea concluſum fuit, puta, ꝙ a ineſt nulli b . Eodem pacto accidet , quum fuerit vna propoſitio tota falſa , & altera vera, vt concludatur conſimiliter concluſio vera : fieri nanq; pōt , vt b, qđ exēpli gratia eſt, medius terminus , inſit vtriq; & a & c, quæ ſunt extremitates quæſiti, & a inſit nulli c . Hoc autem accidit generi ſimul cum ſpeciebus diuidētibus, quæ ſunt ſub ipſo : vt animal , quod ineſt omni homini & omni equo , & equus ineſt nulli homini: ſi igitur accipiatur quod genus ineſt vni, alteri autē nō ineſt , erit vna propoſitio non falſa, altera autem non uera, & erit concluſio tota vera , ad quamcunquæ partem ponatur negatiua , hoc eſt maioris aut minoris: puta in exemplo , ſi dicamus, omnis equus animal : & nullus homo animal. Cōcluditur , quod nullus equus homo : hęc autem eſt concluſio vera ex binis propoſitionibus, quarum vna falſa, & altera vera. Conſimiliter accidet, quum extiterit pars vnius propoſitionis falſa, & fuerit altera tota vera . Fieri enim poteſt vt b inſit alicui a, & omni c, & a inſit nulli c : quemadmodnm animal, qđ ineſt

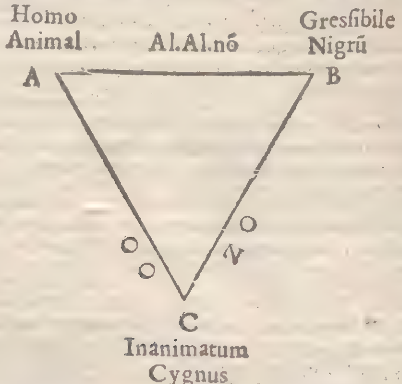
A alicui albo, & omni coruo, & album inest nulli coruo: si igitur accipiatur, nullum album est animal, & oīs coruus est animal, Concludetur, nullus coruus est album, quæ est conclusio vera ex binis propositionibus, quarū vna est falsa in parte, puta, quū dicimus nullū albū est animal, altera aūt vera in toto, vt quū dicimus, omnis coruus animal. Eodem modo accidet, quum ea, quæ est falsa in parte, extiterit affirmatiua, quę aūt vera in toto negatiua: puta, si dicamus, omne albū animal, nulla pix aīal, & cōcluditur, nullū albū pix; quę est cōclusio vera ex binis propositionibus, quarum altera est affirmatiua falsa in parte, vt quū dicimus, oē album animal; altera aūt vniuersalis negatiua vera in toto, vt quū dicimus, nulla pix est animal. Consimiliter accidet, vt sit conclusio vera, quū fuerint ambę propositiones falsę in parte: puta in exemplo, si dicamus, omne albū est animal, nullum nigrum est animal, & cōcluditur ex hoc pđ nullum albū est nigrū, quę est conclusio vera ex binis propositionibus falsis in parte; & hoc, quoniam aliqđ album est animal, & aliquod nigrum est animal: & hoc æque, siue ponatur negatiua maior seu minor, veluti si dicamus, nullū albū animal, & omne nigrum animal; erit.n. conclusio vera ex binis propositionibus falsis in parte. Hęc igitur est dispositio syllogismorum ex propositionibus vniuersalibus, qui sunt in hac figura. In syllogismis aūt particularibus idem accidet, quod & in vniuersalibus: & hoc, qm̄ aliquādo maior erit falsa in toto, & particularis vera, *Modi particulares in secunda figura.*
B & tamen conclusio erit vera; vt in exemplo, aliquod albū est animal, & nullus homo est animal, & cōcluditur ex hoc, quod aliqđ albū non est hō, quę est vera ex binis ꝓpositionibus, particulari vera, & vniuersali falsa in toto. Eodē modo accidet, si vniuersalis falsa extiterit affirmatiua: vt in exēplo, aliqđ albū non est animal, & omne inanimatum est animal, concluditur ex hoc, qđ aliquod album non est inanimatum, quæ est vera, ex particulari negatiua vera, & affirmatiua vniuersali falsa. Consimiliter accidet, si ponatur propositio vera vniuersalis, & falsa particularis; vt in exēplo, si dicamus, aliqđ inanimatum est animal, & nullus numerus est animal, cōcluditur ex hoc, qđ aliqđ inanimatum non est numerus; qđ est verū ex particulari falsa, & vniuersali negatiua vera. Eodem modo accidet, si accipiatur vniuersalis vera affirmatiua, & particularis falsa negatiua qđ accidit generi simul cum speciebus, quæ ipsi insunt, & differentiis harum specierū; & hoc, qm̄ nō est verū, quū dicimus, aliqđ ambulans non est animal, & omnis homo animal, & concluditur ex hoc, qđ aliquod ambulans nō est homo, qđ est verū ex propositione vniuersali vera & falsa particulari; sed & hoc aliquando accidet, quū fuerint ambæ propositiones falsę, particularis & vniuersalis, vt in exēplo, si dicamus, oīs scientia est potentia animalis, & alicui homini non inest potentia animalis, concluditur ex hoc, qđ alicui homini nō inest
C scientia, qđ est verum ex ambabus propositionibus falsis. Eodem pacto accidet, quum extiterit vniuersalis negatiua & particularis affirmatiua; veluti si dicamus, nulli homini inest potētia animalis, & aliqua scientia est potentia animalis, & concluditur ex hoc, quod aliqua scientia non inest homini.

Quod ex falsis uerum identidem colligatur in tertia figura. *Cap. IIII.*

Erit autem & in postrema figura per falsas totas, & in aliquo utraque, & altera quidem uera, altera autem falsa: & hac quidem in aliquo falsa, illa autem tota uera: & e conuerso, & quotquot modis aliter possibile est transsumere propositiones. Nihil enim prohibet nec a, nec b, ulli c inesse, a autem alicui b inesse: ut nec homo, nec gressibile, nullū inanimatum sequitur: homo autem alicui gressibili inest: si ergo sumatur a, & b omni c inesse, propositiones quidem totæ falsæ, cōclusio autem uera. Similiter autem & cum hæc quidē est priuatiua illa vero affirmatiua. Possibile est enim b quidem nulli c inesse, a

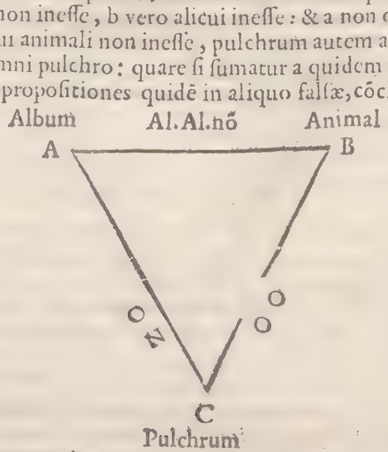
autem omni, & a alicui b non inesse: vt nigrum nulli cygno, animal autem omni, & animal non omni nigro; quare si sumatur b quidem omni c, a vero nulli: à alicui b non inerit: & conclusio quidem vera, propositiones autem falsæ.

Coniugationes binæ uniuersales ex utrisq; in toto falsis, cõcludentes verum.

Et si in aliquo fuerit vtraq; falsa, erit conclusio vera: nihil enim prohibet & a, & b alicui c inesse, & a alicui b: vt album, & pulchrũ alicui animali inest, & album alicui pulchro: si ergo ponatur a, & b omni c in esse: propositiones quidem in aliquo falsæ, conclusio aũt vera: Et priuatiua a c posita, similiter: nihil enim prohibet a quidem alicui c non inesse, b vero alicui inesse: & a non omni b inesse, vt album alicui animali non inesse, pulchrum autem alicui inest, & album non omni pulchro: quare si sumatur a quidem nulli c, b aũt omni, vtræq; propositiones quidẽ in aliquo falsæ, cõclusio aũt vera.

Coniugationes binæ ex vtrisq; ĩ parte falsis verũ cõcludentes.

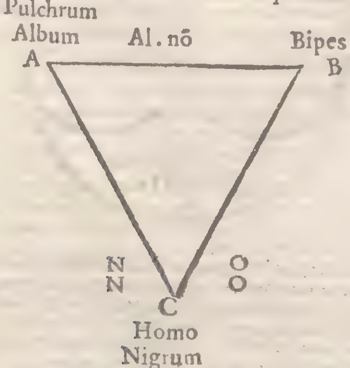

Similiter autem & hæc quidem tota falsa, illa uero tota vera sumpta. Possibile est enim a, & b omne c sequi: & a alicui b non inesse. vt

A animal,& album omnem cygnum ſequitur,& animal non omni in eſt albo.poſitis igitur his terminis,ſi ſumatur b quidem toti c ineſſe,a vero toti non ineſſe, b c quidem tota erit uera, a c autem tota falſa, & concluſio uera. Similiter autem & ſi b c quidem falſa,a c autem vera: nam hi quidem termini ad demonſtrationem : nigrum,inanimatum, cygnus. Sed & ſi vtræq; aſſumantur affirmatiuæ : nihil enim prohibet b quidem omne c ſequi, a autem toti c nõ ineſſe,& a alicui b ineſſe:vt omni cygno animal, nigrum uero nulli cygno:& nigrum ineſt alicui aĩali :quare ſi ſumatur a & b oĩ c ineſſe, b c quidem tota vera, ac aũt tota falſa, & cõcluſio uera. Similiter aũt & a c ſumpta vera, nam p eoſdem terminos demõſtratio. Rurſum hac quidẽ tota vera exiſtẽte, illa vero in aliquo falſa: poſsibile eſt.n.b quidẽ oĩ c ineſſe, a aũt alicui c, & a alicui b:vt bipes quidẽ omni homini,pulchrum nõ omni,& pulchrum alicui bipedi ineſt. Si ergo ſumatur a, & b toti c ineſſe,b c quidem tota vera : a c autem in aliquo falſa, concluſio aũt

B vera. Similiter aũt & a c quidem vera: b c autem falſa in aliquo ſumpta : tranſpoſitis enim iiſdem terminis erit demonſtratio. Et cum hæc quidem eſt priuatiua, illa vero affirmatiua : quoniam poſsibile eſt b quidem toti c ineſſe,a autem alicui c : & quando ſic ſe habeant, nõ omni b ineſſe a. Si ergo aſſumatur b quidẽ toti c ineſſe, a aũt nulli:priuatiua quidem in aliquo falſa,altera aũt tota vera, & concluſio erit vera. Rurſum quoniam oſtenſum eſt,quod cum a quidem nulli c ineſt,& b alicui,euenit a alicui b non ineſſe : manifeſtum igitur quoniam & cum a c tota eſt vera,b c autem in aliquo falſa, contingit cõcluſionem eſſe veram : ſi enim ſumatur a quidem nulli c, b autem omni:a c quidem tota vera, b c autem in aliquo falſa.

C

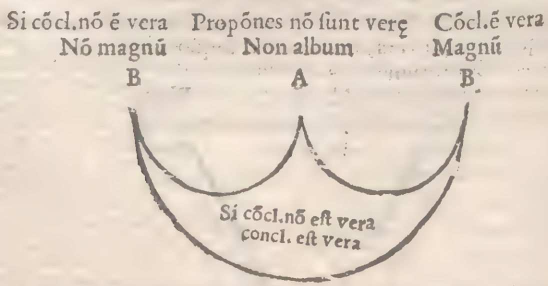

Coniugationes binæ negatiuæ, altera in parte falſa, altera vera, concludentes verũ.

Manifeſtum autem & in particularibus ſyllogiſmis: quoniam omnino per falſa erit verum:nam iidem termini ſumendi, & quãdo vniuerſales fuerint propoſitiones: in prædicatiuis quidem prædicatiui,

Syllogiſmus vniuerſalis ĩ tertia figura cuius vtraq; ꝓpoſitionū eſt vniuerſalis; particularis vero, cuius aliqua particularis ſumitur.

in priuatiuis autem priuatiui: nihil enim differt cum nulli inerat, D
vniuerſaliter ſumere ineſſe, & ſi alicui inerat, vniuerſaliter ſumere ad terminorũ ex poſitionem · ſimiliter autem & in priuatiuis. Manifeſtum igitur quando ſit concluſio falſa, neceſſe eſt ea ex quibus eſt oratio, falſa eſſe aut omnia, aut aliqua: quando autem vera, non neceſſe eſt verum eſſe nec aliquod quidem, nec omne. Sed eſt cum nullum ſit verum eorum, quæ ſunt in ſyllogiſmis, & concluſionem ſimiliter eſſe veram, non tamen ex neceſsitate. Cauſa autem quoniam quando duo ſic ſe habent adinuicem, vt cum alterum ſit, ex neceſsitate eſſe alterum: hoc cum non ſit quidem, nec alterum erit: cum aũt ſit, non neceſſe eſt eſſe alterum: idem autem cum ſit, & non ſit, impoſſibile ex neceſsitate eſſe idem. Dico autem cum ſit a album, b eſſe magnum ex neceſsitate, & cum non ſit a album, b eſſe magnum ex neceſsitate, quando enim cum hoc ſit (vt a) album, illud neceſſe eſt (vt b) eſſe magnum: cum autem ſit b magnum, c non eſt album: neceſſe eſt ſi a ſit album, c nõ eſſe album. Et quando duobus exiſtenti- E
bus, cum alterum ſit, neceſſe eſt alterum eſſe: hoc autem cum nõ ſit, neceſſe eſt a non eſſe: cum ergo b non ſit magnum, a poteſt album eſſe: cum vero a non ſit album, neceſſe eſt b magnum eſſe: accidit ex neceſsitate cum b magnum non ſit, idem b eſſe magnum: hoc autẽ impoſsibile: nam ſi b non eſt magnum, a non erit album ex neceſsitate: ſi ergo cum non ſit a album, b erit magnum, accidit ſi b non eſt magnum, b eſſe magnum, vt per tria.

Ex hac ratione oſtẽditur ſi concluſio eſt falſa ꝙ ꝓpõnes ſunt falſę.

Nota modũ, quo in tertia figura ex ambabus in toto falſis, ſequitur cõclo vera.

Conſimiliter accidet hac in figura, vt ſit concluſio vera, & ambæ propoſitiones falſæ, aut in toto, aut in parte: aut vna ipſarum in toto, & altera in parte. Eodẽ modo quum extiterit vna ipſarum vera, & altera falſa, vel in toto, vel in parte: & hoc, quoniam nihil prohibet, vt duo ſint, quæ alicui vni nõ inſint, ſed vnum ipſorum alteri inſit: quum igitur accipitur, quod vtrunque ipſorum ineſt rei huic vni, innouatur ibi concluſio vera ex ambabus propoſitionibus falſis in toto: vt in exemplo, ſi dicamus, omne inanimatum eſt ambulans & omne inanimatum eſt homo, Concludetur hac in figura, quod aliquod ambulans eſt homo: hoc autem eſt verum ex binis propoſitionibus falſis in toto. Conſimiliter accidet, quum extiterit vna negatiua & altera affirmatiua: fieri

A nanque potest,vt c,quod est minor extremitas,insit nulli b, quod est medium, & a,quod est terminus maior,insit omni b,& non insit alicui c:quum igitur acceperimus c inesse omni b,& a inesse nulli c. Concludetur nobis quod a non inest alicui c:vt in exemplo,si dicamus,omnis cygnus nigrũ, & nullus cygnus animal:concludetur quod aliquod nigrum non est animal: hoc autem est verũ ex binis propositionibus falsis in toto.Eodẽ pacto,quum fuerit vtraque duarum propositionũ falsa in parte, poterit aliquando conclusio esse vera: fieri.n. potest,vt a,& c,insint alicui b,& a insit alicui c: quemadmodũ album & bonum,quę insunt alicui animali,& bonum inest alicui albo:si igitur posuerimus a,& c vtraque inesse omni b,concludetur a inesse alicui c:hoc autem est verum ex binis propositionibus falsis in parte:puta in exemplo,si dicamus,omne animal album,& omne animal bonum,concluditur ꝙ aliquod album est bonum, quod est verum.Consimiliter accidet,quum fuerit maior propositio negatiua, & minor affirmatiua,& ambæ falsæ in parte, & ipsæ extiterint vniuersales: nihil enim prohibet,quod a non insit alicui b, & c insit alicui b, & a non insit alicui c,quæ est conclusio:vt in exemplo si dicamus,nullum animal est bonũ, & omne animal est album,concluditur enim ex hoc,quod aliquod album non est bonum,quod est verum ex binis propositionibus falsis in parte. Eodẽ modo aliquando erit conclusio vera,quum fuerit vna duarum prn positionum falB sa in toto,& altera vera:fieri enim potest,vt a,& c,ambo insint ipsi b, & a non insit alicui c:quum igitur acceperimus a inesse nulli b,& c inesse omni b,Concludetur nobis,quod a non inest alicui c:hoc autem est verũ ex duabus propositionibus,quarum vna est falsa in toto,& altera negatiua vera:vt in exemplo, si dicamus,omnis cygnus animal,& nullus cygnus album, cõcludetur ex hoc, quod aliquod animal non est albũ,hoc aũt est verum ex duabus propositionibus,quarum vna est falsa in toto.Consimiliter accidet, quum propositio, quæ est minor falsa extiterit,& propositio a b,quæ est maior, vera. Termini autem, quibus hoc monstratur sunt,nigrum,cygnus,& inanimatum: & hoc, quoniã si ponamus,quod omnis cygnus est nigrum, & nullus cygnus est inanimatũ, concludetur nobis, quod aliquod nigrum non est inanimatum, quod est verum ex binis propositionibus,quarum minor est falsa in toto. Eodem modo accidet, quum acceptæ fuerint ambæ propositiones affirmatiuæ, hoc est vera & falsa. Termini autem,quibus hoc monstratur,sunt animal,cygnus,& nigrum: & hoc quum dicitur,omnis cygnus nigrum, & omnis cygnus animal, concludetur.n. nobis ex hoc,ꝙ aliquod nigrũ est animal:& hoc autem est verum ex duabus propositionibus affirmatiuis,quarũ altera est falsa,siue extiterit vera maior,siue minor:monstrant aũt hoc ijdem isti termini. Consimiliter aliquando erit cõclusio vera,quum fuerit vna duarum propositionum vera,& altera falsa in parC te:fieri enim potest,vt c insit omni b,& a insit alicui b, & a insit alicui c, quæ est conclusio:vt in exemplo,bipes quod inest omni homini,& bonum nõ inest omni homini,& bonum inest alicui bipedi:si igitur acceperimus a, & c, inesse omni b,erit propositio b c vera tota,& pars propositionis a b falsa. Conclusio autem vera,puta in exemplo,si dicamuss,omnis homo bipes, & omnis homo bonum,concluditur enim,quod aliquod bipes est bonum. Consimiliter accidet,quum acceperimus propositionem a,b,hoc est maiorem veram & propositionem b,c,hoc est minorem falsam in parte,monstratio autem huius est per hos eosdem terminos,si ponamus minorẽ extremitatem maiorẽ, & ponamus quę situm nostrũ,quod cõcluditur prius conuersum, puta ꝙ aliqd' bonũ est bipes. Eodẽ pacto accidet,quũ acceperimus vnam propositionẽ negatiuam,& alteram affirmatiuam,iam enim monstratũ fuit in figura tertia, quũ c insit oĩ b, & a non insit alicui b, qd' a non inerit alicui c: si igitur accipiatur c inesse oĩ b, & a inesse nulli b,accidet vt sit ꝓpositio negatiua falsa, & altera sit tota vera, & relinquatur eadẽ cõclusio vera, puta qd' a nõ insit alicui c;erit aũt conclusio vera ex duabus propositionibus, quarũ vna est vera in toto, vt negatiua,& altera falsa in p̃te,vt affirmatiua. Hoc aũt idẽ,qd' diximus accidere in syllis vniuersalibus hac in figura, accidet etiam in syllis particularibus; monstratio aũt huius erit

Sylli particulares i ter

tia figura, in qbus ex falsis vera conclusio cōcludatur.

per terminos, per quos ipsorum dispositionem monstrauimus in syllogismis vniuersalibus: & hoc vt faciamus in negatione istorum, quod fecimus in negatione illorum: & in affirmatione istorum, qđ fecimus in affirmatione ipsorum: quoniam propositio vniuersalis falsa in toto est falsa in parte, siue fuerit negatiua, siue affirmatiua, quum ergo propositiones vniuersales falsas, quas ibi exemplo vniuersales adduximus, fecerimus particulares, monstrabitur hoc in loco, quemadmodum ibi etiam monstratum fuit. Quum igitur sit hoc manifestum, planum si extiterit conclusio falsa ꝙ necessarium est, vt in propositionibus sit propositio falsa: qm̄ alioqui non perficeretur ex propositionibus veris conclusio vera, quod est contrarium ei, quod acceptum fuit in definitione syllogismi, & ei, quod confesso cōstat ex demonstratione suæ dispositionis. Attamen quum fuerit conclusio vera, nō sequitur omnino, vt sint propositiones veræ: causa autem huius est, qm̄ verum est vniuersaliter vero, quod monstratur per viam syllogismi: & verum, quod monstratur per viam syllogismi, monstratur etiam per plures syllogismo vno: & propter hoc non sequitur, quum perimitur syllogismus, vt perimatur conclusio, hoc est, quum fuerint propositiones falsæ, vt sit conclusio falsa: sed sequitur quum perimitur conclusio, hoc est, quum fuerit falsa, vt perimatur syllogismus. id est vt sint propositiones falsæ, aut sit figura syllogismi corrupta: hæc enim est dispositio consequentis cum eo, ex quo sequitur, vt non sit consequentia sua conuertibilis, quemadmodum se habent animal & homo: qm̄ enim homo appropriatus est ꝙ̄ animal, sequitur, quum sit homo, vt sit animal, & quum perimitur homo, vt nō perimatur aīal, sed quū perimitur animal, vt perimatur homo: homo igit' est loco syllogismi, & animal loco conclusionis. Consimiliter etiam non sequitur omnino, quum sunt ambæ propositiones falsæ, vt sit conclusio falsa, aut vt sit vera: demonstratio autem super hoc, est, si dicamus, ꝙ posita fuerit duo, quorum vnum sit primum & alterum secundum, & ponamus ꝙ secūdum sequatur ex primo, hoc est, quum sit primum, vt sit secundum: sit autem signum primi a, & signum secundi b, puta sit a album, & b magnum: dico igitur, quod si a ita se habuerit, vt quum sit, sit etiam b, non sequitur quum destruitur a, vt destruatur b: & hoc, quoniam iam monstratum fuit, quum destruitur b, vt destruatur a; & hoc, quoniam si non destruetur, erit inuctum: sed quum est a, iam posuimus, quod est etiam b; ergo quū destruitur b, sequitur vt sit b, quod fieri non potest & non cohęret. Quum igitur stabilitum sit hoc fundamentum, dicamus, quum fuerint tres termini, primus secūdus & tertius, & secundus sequatur primum, & secundum tertius, dicamus inq̄, ꝙ tertius sequitur primum: quūq; fuerit hoc sancitum, dico quod non est necessarium, vt perimatur a, & sit b: & hoc, qm̄ iam monstratum fuit, quia b sequebatur ex a, qm̄ inquam, quum destruitur b, destruitur a: si igitur ponamus, quod destructo a, destruatur b, quum iam posuerimus, quod destructo b, destruitur a: sequitur, quod quum destruitur b, sit b: sed hoc & fieri non potest, & non cohęret: & propterea non est necessariū, quum sint propositiones falsę, vt sit conclusio vera: sed veritas ipsius est per viam accidentis, & hoc est, quod volebamus monstrare: & propter hoc planum consimiliter etiam est, quod non oportet, vt destructo a, destruatur b: qm̄ necessarium esset, vt inuentio a sequeretur ex inuentione b, sed b sequebatur ex inuentione a; quare consequentia esset conuertibilis, quod est impossibile: & propterea non oportet, quum fuerint propositiones falsę, vt sit conclusio falsa: sed quum fuerit conclusio falsa, propositiones erunt falsę: qm̄ destructo b, destruitur a.

Conclusio falsa seq nō pōt, nisi sit aliqua propositio falsa.

Nota cām, ex qua potest esse propōnes falsas quū sit conclusio vera.

Nota regulā hic positā de tribus terminis, qn̄ se cōsequūtur vt vno existente, alterū sit.

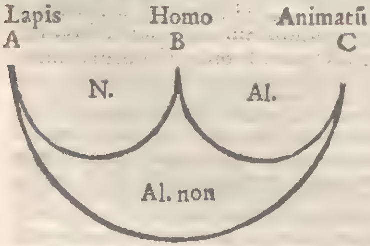
De circulari ostensione in prima figura. *Cap. V.*

Circulo ostēdere, & ex seinuicem ostendere, idem.

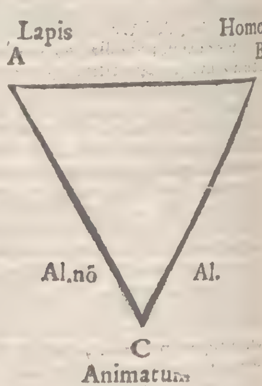
Irculo aūt, & ex seinuicem osten dere ęst per conclusionē, & econuerso prædicationem, alteram sumentem propositionem, concludere reliquam, quam sumpserat in altero syllogismo: vt si oportuit ostēdere quoniā a inest omni c, ostendat

A ostendat autem per b: rursus, si monstret quod a inest b: sumens a quidem inesse c, c autem b, & a inerit b, prius autem econuerso sumpsit b inesse c: aut si quoniam b inest c, oporteat ostendere, si sumat a de c, quæ fuit conclusio, b autem de a esse: prius autem sumptum est econuerso a de b. Aliter verò non est ex seinuicem ostendere, siue enim aliud medium sumetur, non circulo: nil enim sumitur eorundem: siue horum quiddam, necesse est alterum solum: nam si ambo, eadem erit conclusio, at oportet diuersam esse. In iis igitur, quæ non conuertuntur, ex indemonstrata altera propositione fit syllogismus: non enim est demonstrare per hos terminos, quoniam medio inest tertium, aut primo medium. In iis autem quæ conuertuntur, erit omnia monstrare per seinuicem. Vt si a, & b, & c conuertuntur sibiinuicem: ostendatur enim a c per medium b: & rursum a b per conclusionem, & per b c propositionem conuersam. Similiter B autem b c, per conclusionem, & per a b propositionem conuersam. Oportet autem & c b, & b a propositionem demonstrare: nam his demonstratis vsi sumus solis. Si ergo sumatur b omni c inesse, & c omni a: syllogismus erit eius quod est b ad a. Rursus si sumatur c omni a inesse, & a omni b, necesse est c inesse omni b. In vtrisque ergo syllogismis c a propositio sumpta est in demonstrata, nam aliæ probatæ erant: quare si hanc ostenderimus, omnes erunt approbatæ per seinuicem: si ergo sumatur c omni b, & b omni a inesse: vtræque propositiones demonstratæ sumuntur, & c necesse est inesse a. Manifestum est ergo quoniam in solis iis quæ conuertuntur, circulo & per seinuicem contingit fieri demonstrationes: in aliis verò quemadmodum prius diximus. Accidit autem & in iis eodem quod mōstratur vti ad demonstrationem: nam c de b, & b de a mōstratur, sumpto c de a dici: c autem de a per has ostenditur propositiones: quare conclusione vtimur ad demonstrationem. In priuatiuis autem syl- C logismis hoc modo monstratur ex seinuicem: sit b quidem omni c inesse: a autem nulli b: conclusio autem quoniam a nulli c. Si ergo rursum oporteat concludere quoniam a nulli b, quod prius sumptū erat, erit a quidem nulli c, c autem omni b: sic enim econuerso propositio. Si autem quod b inest c oporteat concludere, non iam similiter conuertendum a b: nam eadem propositio est b nulli a, & a nulli b inesse: sed sumendum, cui a nulli inest, huic b omni inesse. Sit enim a nulli c inesse, quod quidem fuit conclusio, cui autem a nulli, b si sumatur omni inesse: necesse est ergo b omni c inesse: quare cum sint tria, vnumquodque conclusio est facta, & circulo demonstrare: hoc est conclusionem sumentem, & econuerso alteram propositionem, reliquam syllogizare. In particularibus autem syllogismis vniuersalem quidem propositionem non est demonstrare per alias, particularem autem est: quoniam autem non est demonstrare vniuersalem, manifestum: nam vniuersale monstratur per vniuersalia: con-

clusio autem non est vniuersalis: oportet autem osten dere ex co n- D
clusione & altera propositione. Amplius omnino non fit syllogismus conuersa propositione: nam particulares fiunt vtræque propositiones. Particularem autem est: ostendatur enim a de aliquo c per b, si ergo sumatur b omni a, & conclusio maneat: b alicui c inerit: fit enim prima figura, & est a medium. Si autem sit priuatiuus syllogismus, vniuersalem quidem propositionem non est ostendere, propter hoc quod prius dictum est: particularem (si simpliciter conuertatur a b: quemadmodum & in vniuersalibus) non est: per assumptionem autem est, vt cui a alicui non insit, b alicui inesse: nam aliter se habentibus non fit syllogismus: eo quòd negatiua est particularis propositio.

Sylli duo, primus concludens conclusionẽ intentam, scds minorẽ primi p assumptionem.

Tractatus de monstratione circulari in prima figura.

ACCIDIT autem syllogismo, vt in ipso cadat monstratio circularis, quæ est, quum accipitur conclusio sua & conuersum vnius propositionũ, & monstratur per ea propositio altera: puta in exemplo, si aliquis con- F
cluserit, ꝙ a inest omni c per medium b, quum posuerimus a omni b: & b omni c: & concludatur ex hoc, ꝙ a inest omni c: si igitur voluerimus monstrare per istam conclusionem, quæ est a inesse omni c, ꝙ a inest omni b, accipiemus a inesse omni c: & c omni b, quæ est minor propositio conuersa: & concludetur ex hoc. ꝙ a inest omni b, quæ est altera propositio, cuius monstrationem intendebamus. Consimiliter accidet, quũ voluerimus concludere per hãc eandem conclusionem, propositionem aliam, quæ est b inesse omni c: & habeamus ꝙ b insit omni a: & a omni c: erit enim conclusio, ꝙ b inest omni c, quæ est propositio, cuius conclusionem intendebamus ex duabus propositionibus syllogismi. Ostendemus aũt ꝙ fieri nequit, vt ostendamus propositiones ex conclusionibus per alium modum ab hoc: puta, si accipiamus vnam propositionẽ extraneam, & ipsam complicemus conclusioni: & hoc, quoniam si accipiatur terminus medius, qui non sit vnus ex terminis existentibus in propositionibus, non concludetur ex hoc aliquid ex propositionibus acceptis ad hanc conclusionem: vt in exemplo, si complicemus conclusioni, quę est a inesse omni c, ꝙ c inest omni e, non concludetur ex hoc, nisi ꝙ a inest omni e, quod est aliud ab eo, quod dicebamus a inesse omni b, aut b inesse omni c, quæ erant propositiones huius conclusionis, Postea igit' quam non conuenit accipere simul cum

Ex cõclone nulla propositionũ ostẽdi põt per ꝓpositionẽ extraneã assumptam.

A conclusione propositionẽ extraneam, superest, vt cũ ea accipiatur vna ex duabus propositionibus syllogismi: q̃m, si acciperemus ambas ꝓpositiones easdẽ, rediret conclusio, ad quã posueramus eandẽ propositionem. Cõsimiliter, si acciperemus ẽt vnam propositionem syll'i eo modo quo est simul cũ conclusione, non cõcluderet similiter ex hac propositio alia: & hoc, q̃m si complicuerimus simul cũ conclusione, quæ est, a inesse omni c, quod dicimus, a inesse omni b, q̃ est maior propositio, prodibit oratio ex duabus affirmatiuis in scd̃a figura, q̃ non concludit. Quod si eidem cõplicuerimus minorẽ, vt b inesse omni c, prodibit ex hoc syll's ex duabus affirmatiuis in tertia figura, & cõcludetur ꝙ a inest alicui b, & propter hoc oportet, vt propositio, quã coaptamus conclusioni, accipiatur conuersa: quemadmodũ si complicemus, quemadmodum diximus, cũ conclusione a inesse omni c, ꝙ b inest omni a, & concludatur minor, vt ꝙ b inest omni c: & eodẽ modo si ipsi complicemus minorẽ conuersam, concludet maior propositio. Et propterea apparet ꝙ hæc species monstrationis fieri põt per propositionem conuertibilem: quum igitur extiterint binæ propositiones conuertibiles, & conclusio conuertibilis, erunt ibi sex propositiones, propositiones syllogismi & conuertentes ipsas, & conclusio ac ipsam conuertens: fieri igitur potest, vt adducamus demonstrationem super quacunq; istarum propositionum per seinuicem, quousq; nihil super sit, quod non sit planum per syl-

B logismum acceptum ex illis eisdem. Concluduntur aũt ibi sex syllogismi concludentes sex species conclusionum: vt in exemplo termini a b c, tres conuertuntur inter se inuicem. & similiter conclusio, quæ ex ipsis concluditur: quemadmodum enim omne a b, ita & omne b erit a: & eodẽ modo omne b c, & omne c b, & similiter omne a c, & omne c a: propterea ꝙ quum fecerimus demonstrationem super eo, quod est a inesse omni c: & acceperimus a inesse omni b: & b omni c; fieri ẽt potest, vt faciamus demonstrationem super propositione a inesse omni b, quæ est maior, per conclusionem & propositionẽ b c, conuersam, quæ est minor: vt si dicamus a inesse omni c: & c omni b: concludetur enim nobis ꝙ a inest omni b, quæ est maior istius syllogismi. Consimiliter monstrabimus propositionem b c, quæ est minor, per eandem conclusionẽ, & maiorẽ propositionem conuersam: quod quũ ita sit, fieri aliq̃n poterit vt faciamus demonstrationem super vnamquãq; propositionum, istius syllogismi, quod autem superest, est, vt afferamus demonstrationem ex eo, qd̃ accepimus in demonstratione ambarum istarum propositionum, super vtraq; duarũ propositionum cõuersa: conclusio enim ea est, quam a principio rei cognouimus: hoc autem fieri potest, si conuertamus conclusionem & coaptemus illi alteram propositionẽ; puta si voluerimus afferre demonstrationẽ super maiore conuersa, vt ꝙ b inest

C omni a, accipiemus concl'onem conuersam, & minorem propositionẽ eandem, & dicemus b inest omni c, q̃ est minor; & c omni a, quæ est conclusio cõuersa; & concludetur nobis, ꝙ b inest omni a, quæ est maior conuersa, quãq; antea feceramus sine demonstratione. Consimiliter ẽt, si acceperimus conclusionẽ conuersam, & ipsi coaptauerimus maiorem propositionẽ, concludet nobis minor conuersa, quam antea acceperamus sine demõstratione; puta si dicamus, c inest omni a, q̃ est conclusio conuersa; & a omni b; concluditur.n.nobis ex hoc c inesse omni b, quæ est conuersa, quam antea fecimus sine demonstratione; nihil igitur superest in propositionibus, de quo non fecerimus demonstrationẽ, prætercꝙ̃ concl'o conuersa; est aũt iste syll's sextus, qui monstratur per conuersionẽ vtrarũq; propositionũ, quas a rei principio conclusimus; puta in exẽplo, si dicamus c de oĩ b; & b de omni a; igitur c de omni a, q̃ est cõclusio cõuersa; nihil itaq; nobis superest ex istis propositionibus acceptũ, de quo iam nõ fecerimus demonstrationẽ. Planum aũt, quemadmodum diximus, ꝙ hoc accidit in propositionibus inter se cõuertibilibus, prætercꝙ̃ ꝙ modus iste mõstrationis, hoc est acceptio alicuius ad ostensionẽ suipsius, est ex speciebus repetitionis. Et propterea non fit in demonstrationibus, nisi efficiat duobus modis; & hoc, quum fuerint propositiones notiores conclusione scd̃m vnum modum, & conclusio notior propositionibus secundum alium modũ; quemadmodũ si essent proposi

Nõ fit syll's circularis, nisi per propositiones conuertibiles, quę sunt sex.

Syll's circularis est species petitionis principij. ideo

nō fit in demonstrationibus, nisi p duos modos cognitiōis, vt asserit Arist. 1. poste.

tiones notiores secundum modum cognitionis existentiæ, & conclusio notior secundum modum cognitionis causæ: modus autem iste ostensionis appropriatur arti sophisticæ: sic igitur accidit monstratio circularis, quemadmodum diximus in prima specie primæ figuræ: hæc autem ea est, quæ concludit vniuersalem affirmatiuam. Sed fieri etiam potest, vt in specie negatiua accidat modus iste ostensionis: puta si a insit nulli b: & b insit omni c: & concludatur in prima figura, quod a inest nulli c: si igitur voluerimus in hoc monstrare propositionem maiorem per conclusionem, & minorem conuersam, accipiemus quòd a inest nulli c: & c omni b: & concludetur nobis, quòd a inest nulli b: quæ est maior propositio. Quod si voluerimus concludere minorem per conclusionem, & maiorem propositionem conuersam, non monstrabitur nobis hoc per easdem propositiones: & hoc, quoniam non erit syllogismus ex binis negatiuis; & si esset non cōcluderetur nisi negatiua, sed illa, cuius conclusionem querimus, est minor, quæ est affirmatiua. Et propterea quum voluerimus monstrare minorem propositionem per eandem conclusionem, & maiorem propositionem conuersam, nos quidem ponemus conclusionem in propria figura sine aliqua mutatione: puta, si dicamus a inest nulli c: deinde accipiemus maiorem, quæ erat, a inest nulli b secundum modum, qui ex ipsa sequitur, vt a non insit omni illi, cui omni inest b: & ponemus cōuersum huius, puta, ꝙ b insit omni illi, cui a non inest: quum igitur habuerimus ꝙ b inest omni illi, cui non inest a, & coaptauerimus huic propositioni, ꝙ a negatur a c: planum ꝙ ex ipso concludetur b inesse omni c: quæ erat minor propositio: quam intendebamus concludere. Non est autem hoc, radix secunda dicti de omni, alia a radice, quam fecimus hoc in libro a principio, quemadmodum inuenimus Abumazarem existimasse: & hoc, quoniam ipse dixit, quod radix ista est contradictoria primæ radici: quum enim fecerimus radicem istam, inueniemus id, quod secundum radicem illam non concludebat, secundum istam concludere: & hoc, quoniam radix hæc est, vt ponamus exempli gratia, ꝙ a inest omni illi, a quo negatur b, vel ꝙ a negatur ab omni eo, a quo negatur b, in contrarium eius, quod posuimus in prima figura: quod erat, vt a inesset, aut negaretur ab omni eo, quod est b: & secundum hoc concludet, cuius minor est negatiua in prima figura, & concludet etiam illud, quod est ex duabus negatiuis. Sed radix ista, quæ efficitur hoc in libro, non est per positionem: hoc enim est, quod intelligitur ex propositione vniuersali per se, & cuius significatio est naturalis: sed radix hæc secunda est vnum, quod sequitur ex propositione vniuersali negatiua: & propterea non est vtilitas in ipsa ad conclusionem ex duabus negatiuis, hoc est, quum positæ fuerint ambæ propositiones negatiuæ: atqui erit in ipso vtilitas, si sequatur ex hoc, quod dicimus, a inest nulli b, ꝙ a insit omni illi, quòd non est b omnino: sed hoc non sequitur, quemadmodum non sequitur similiter etiam conuersum istud, quod hoc in loco ponunt, hoc est, ꝙ non sequitur in omni materia, vt a negetur ab omni eo, quod est b, vt b insit omni illi, quod non est a: album enim negatur ab omni eo, quod est nigrum, & tamen nigrum non inest omni illi, quod non est album: sed sequitur hoc conuersum in his, quæ sunt opposita, a quorum altero nullum ens effugit: sed fecit hoc in loco conuersum istud Aristotel. licet sit particulare, quemadmodum fecit conuersionem vniuersalis affirmatiuæ vniuersaliter: & propter hoc non exiuit in hoc dispositio a sua radice, quoniam conuersio consequentis in potentia est conuersio propositionis: & ideo non exiuit ab eo, quod accipitur in monstratione circulari, eo quod fuit per conclusionem, & conuersum vnius propositionum, quoniam potentia consequentis conuersi est potentia conuersionis propositionis. Hæc igitur est monstratio circularis in speciebus syllogismorum vniuersalium primæ figuræ. Sed in syllogismis particularibus, qui sunt in hac figura, fieri nequit, vt scias per demonstrationem propositionem vniuersalem secundum viam circuli per conclusionem, & propositionem particularem: quoniam enuntiatio vniuersalis monstratur vtique per propositio-

D E F

Fit syll's circularis i prima figura in primo mō.

Quo modo fit syll's circularis in secūdo modo primæ figuræ negatiuo.

Nota qūo cōcludit affirmatiua, ꝓpositio i mō negatiuo per conclōnē et maiorem.

Nota radicē hāc dicti de oī non esse aliā a prima radice posita in primo libro cōtra Abumazarē, qui putauit per hoc ex minori negatiua, īmo ex duabus negatiuis posse fieri syll'm in pria figura.

Contra Abumazarem.

Si a negatur ab oī eo, qđ est b, ī oī materia, non tñ seqͤ ecōuerso, vt b insit oī illi, a q̄ negat a, in oī materia; & hoc conuersum accipit Arist.

A nes vniuersales, non autem particulares: & ad hæc, quoniam non est syllogismus ex ambabus particularibus; monstratio nanque circularis est per conclusionem, & vnam duarum propositionum conuersam: sed super minore propositione fieri potest, vt adducatur demonstratio per viam circuli: puta, si a insit omni b: & b insit alicui c: & conclusio quòd a insit alicui c: quum igitur voluerimus inuenire demonstrationem, quòd b insit alicui c per viam cõuersionis, accipiemus quòd a inest alicui c, quæ est conclusio: & maiorem propositionem vniuersalem conuersam, quæ est, quum dicimus, b inest omni a, & concludetur nobis in prima figura, ꝙ b inest alicui c: erit autem in eo terminus medius, a. Consimiliter si fuerit syllogismus particularis negatiuus, fieri nequit, vt scias per demonstrationem propositionem vniuersalem ob causam, quam diximus; sed fieri vtique potest, vt monstretur per ostensionem circularem, quum fecerimus in propositione negatiua vniuersali id, quod fecimus in syllogismo vniuersali negatiuo, hoc est, vt ostendamus, ꝙ sequitur ex eo, quod dicimus, a inest nulli b, vt b insit omni illi, a quo negatur a: quum igitur coaptauerimus huic propositioni conclusionem, quæ est a negatur ab aliquo b: concludetur nobis ꝙ b inest huic alicui. Iste igitur est modus monstrationis circularis, qui efficitur in prima figura.

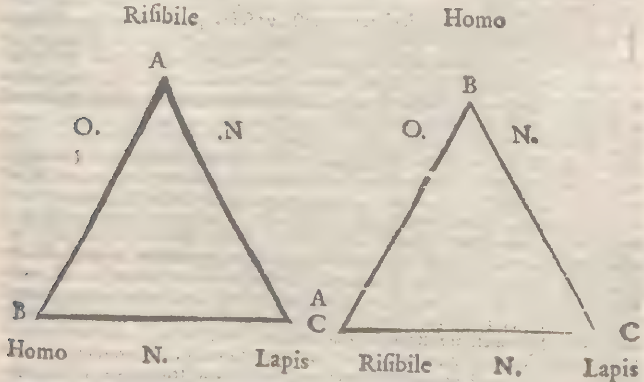
In modis particularibus primæ figuræ, qũo possit & nõ possit fieri circulus.

B

De eadem cyclica circulari ostensione in secunda figura. Cap. VI.

IN secunda autem figura affirmatiuam quidem non est ostendere per hunc modum: priuatiuam autem est. ergo prædicatiua quidem non ostenditur, eo quòd non sunt vtræque propositiones affirmatiuæ, conclusio autem priuatiua. prædicatiua autem ex vtrisque ostendebatur affirmatiuis. Priuatiua autem sic ostenditur, insit & a omni b: c autem nulli, conclusio quoniam b nulli c: si ergo sumatur b omni a inesse, & nulli c, necesse est a nulli c inesse: sit enim secunda figura, medium b.

C

Syll'i duo: primus concludens conclusionẽ intentam, secũdus minorẽ primi ex maiore conuersa, & conclusione.

Si autem a b priuatiua sumpta sit, altera verò prædicatiua, prima erit figura: nam c quidem omni a, b autem nulli c, quare b nulli a:

ergo nec a b. medium c. ergo per conclusionem quidē, & vnam propositionem non fit syllogismus. assumpta autem altera, erit. Si autē non vniuersalis sit syllogismus, quæ in toto quidem est propositio, non ostenditur, propter eandem causam, quam quidem diximus & prius: quæ autem in parte, ostenditur quando vniuersalis sit prædicatiua. Insit enim a omni b, c autem non omni: conclusio b c: si ergo sumatur b omni a, c autem non omni, conclusio a alicui c non inerit, medium b. Si autem est vniuersalis priuatiua, nō ostenditur a a propositio, conuersa a b: accidit enim vtrasque, aut alteram propositionem fieri negatiuam, quare non erit syllogismus: sed similiter ostendetur quemadmodum & in vniuersalibus, si sumatur cui b alicui nō inest, a alicui inesse.

Sylľi duo: primus concludēs conclusionē primo intentā, scďs minorē ex assumptione.

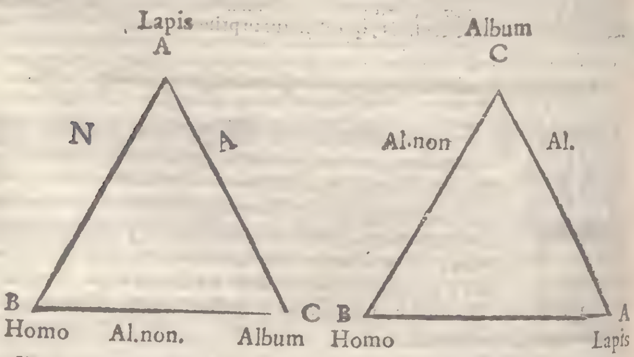

Figura secunda.

IN secunda vero figura fieri non potest, vt scias propositionem affirmatiuam per demonstrationem secundum viam circuli, propterea quod non concludit nisi negatiuam: sed fieri potest, vt negatiua cognoscatur per huiuscemodi demonstrationem, si a insit omni b: & a insit nulli c: & concludatur in secunda figura, quod b insit nulli c, secundum quod terminus medius est a: si igitur coaptauerimus huic, quod b inest omni a, quæ est maior conuersa, concludetur quod a inest nulli c, quæ est minor in syllogismo primo. Terminus autem medius in hoc syllogismo est b, sed in syllogismo primo erat a. Quod, si acceperimus propositionem vniuersalem maiorem in secunda figura negatiuam, fieri poterit, vt monstretur per circulum, sed in figura prima: puta, si dicamus, a inest nulli b: & a inest omni c: planum quod concludetur nobis in secunda figura, quod b inest nulli c: quum igitur acceperimus conclusionem istam, & coaptauerimus illi minorem conuersam, quæ est c in omni a, Concludetur in prima figura, quod b inest nulli a: iam enim c est terminus medius: si igitur conuertamus conclusionem istam, proueniet nobis quod a inest nulli b, quæ fuerat maior propositio negatiua in primo syllogismo: & ob hoc proprium est monstrationis circularis in hac specie secundæ figuræ, vt non seruetur eadem figura, sed redit ad primam figuram. Cæterum, fieri aliquando etiam potest, vt monstremus propositionem affirmatiuam in hac figura, quum fuerit minor per viam circuli, quum fecerimus radicem præcedentē, hoc est conuersionem affirmatiuæ ex negatiua: sin autem fuerit maior, fieri nō poterit, nisi per conuersionem minoris; sed hoc est extra viam monstrationis

Propriū est demōstrationis circularis in secūda

A circularis. Verum in ſyllogiſmis concludentibus particularem hac in figura fieri non poteſt, vt cognoſcatur propoſitio vniuerſalis per demonſtrationem ſecundum modum circuli, propterea quod ipſi ſemper concludunt particularem ; ſed propoſitio particularis poteſt vtique cognoſci per demõſtrationem, quum vniuerſalis extiterit affirmatiua,& particularis negatiua; puta in exemplo,ſi ponamus ꝙ a ineſt omni b;& a non ineſt alicui c;& concludatur,quod a non ineſt alicui c;quũ igitur huic coaptauerimus maiorẽ propoſitionẽ conuerſam,puta ſi dicamus b ineſt omni a, proueniet nobis,b non ineſt alicui c, & b ineſt omni a;& concludetur nobis quod a non ineſt alicui c in hac eadem figura;b enim eſt medius terminus,qui prędicatur in hac complicatione de vtriſq; extremitatibus ſimul. Quod ſi propoſitio vniuerſalis extiterit negatiua , quæ eſt a b,fieri non poteſt vt minor affirmatiua cognoſcatur per demonſtrationẽ , quæ eſt propoſitio a c,quum conuerterimus propoſitionem a b; non enim concluditur affirmatiua concluſio ex ambabus propoſitionibus negatiuis, aut vbi vna ipſarum extiterit negatiua; ſed iam poterimus facere radicem præcedentem,vt concludamus affirmatiuam particularem; & hoc , quoniam quum habuerimus,ꝙ b non ineſt alicui c,quæ eſt concluſio,& habuerimus etiam quod a ineſt nulli b;amplius conuerterimus hoc,& habuerimus,quod b ineſt nulli a, & ad hæc acceperimus,quod ſequitur ex hoc,puta, quod cui omni ineſt a,illi
B non ineſt b,& conuerterimus hoc,puta,quod cui omni non ineſt b, illi ineſt a; habebimus quod a ineſt omni illi,cui non ineſt b ; quum igitur coaptauerimus huic quod b non ineſt alicui c,concludetur nobis,quod a ineſt alicui c;& ſecũdum hoc erit monſtratio circularis in ſecunda figura.

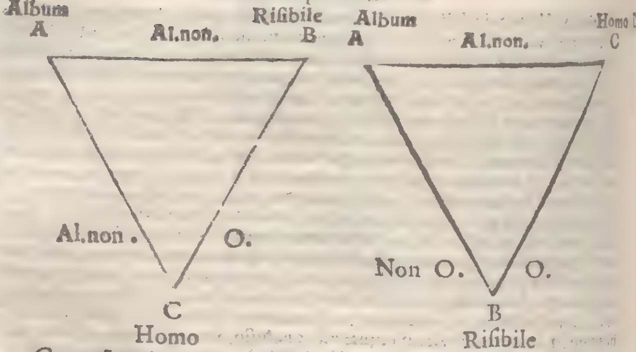
figura,ut nõ ſeruet idem modus figuræ.

Quomodo poſsit cõcludi propõ affirmatiua circulariter in ſcđa figura per radicem prius poſitã. In particularibus ſecũdę qũo poſsit , & nõ poſsit fieri ſyll's circularis.

De cyclica ratiocinatione in tertia figura. *Cap. VII.*

IN tertia aũt figura , quando vtræq; propoſitiones vniuerſaliter ſumentur,non contingit oſtẽdere per ſeinuicem propoſitionem. Nam vniuerſalis quidem oſtendiť per vniuerſalia:in hac aũt concluſio ſemper eſt particularis:quare manifeſtum,quoniam omnino non contingit oſtendere per hanc figuram vniuerſalẽ propoſitionem.Si aũt hæc quidem vniuerſalis ſit,illa verò particularis, quandoq; quidem erit, quandoq; verò non inerit:quando ergo vtræq; prædicatiuæ ſumantur,
C & vniuerſalis ſit ad minorem extremitatem,erit. quãdo verò ad alteram,non erit.Inſit enim a omni c: b aũt alicui c:concluſio a b.Si ergo ſumatur c omni a ineſſe,conuerſa vniuerſali,& a ineſſe b,quod erat concluſio:c quidem oſtenſum eſt alicui b ineſſe,b aũt alicui c,nõ eſt oſtenſum: quãuis neceſſe eſt ſi c alicui b,& b alicui c ineſſe:ſed nõ idem eſt hoc illi,& illud huic ineſſe:ſed aſſumendum eſt,ſi hoc alicui illi,& alterũ alicui huic:hoc aũt ſumpto,iam non fit ex concluſione, & altera propoſitione ſyllogiſmus.Si aũt b quidem omni c, a autem alicui c,erit oſtendere a c.quando ſumatur c quidem omni b ineſſe, a aũt alicui.nam ſi c omni b ineſt,a autem alicui b:neceſſe eſt a alicui c ineſſe.medium b.Et cum fuerit hæc prædicatiua quidem, illa verò priuatiua:vniuerſalis autem prædicatiua,oſtẽdetur altera:Inſit enim b omni c : a autem alicui non inſit : concluſio quod a alicui b non ineſt.Si ergo aſſumatur c b omni ineſſe: inerat autem & a non omni b:neceſſe eſt a alicui c non ineſſe.medium b.

Syl̃li duo, primus con cludens con clusionẽ pri mo inten tam, scd̃s mi norẽ primi ex cõclusio ne & mino re cõuersa.

Cum aũt priuatiua vniuersalis sit, non ostenditur altera nisi sicut in prioribus, si sumatur cui hoc alicui non inest, alterũ alicui inesse: vt si a nulli c, b aũt alicui: conclusio q̃m a alicui b non inesse. Si ergo sumatur cui a alicui non inest, eidẽ c alicui inesse, necesse est c alicui b inesse, aliter aũt non est, conuertentem vniuersalem propositionẽ ostendere alteram: nullo enim modo erit syllogismus. Manifestũ igitur quoniã in prima quidem figura per seinuicem est ostensio: & per primam, & per tertiam figuram fit: nam cum prædicatiua quidem est conclusio, per primam: cum aũt priuatiua, per postremam: sumitur enim cui hoc nulli, alterũ omni inesse. In media aũt, cum vniuersalis est quidem syllogismus & per ipsam, & per primam figuram, & per postremam: cum autem particularis, & per ipsam, & per postremã. In tertia verò per ipsam, omnes. Manifestum etiam quoniam in media, & in tertia, qui non per ipsas fiunt syllogismi, aut non sunt scd̃m eam, quæ circulo est, ostensionem, aut imperfecti sunt.

Figura tertia.

In tertia figura nõ põt v̄l'is ꝓpõ p circulũ oñdi In syl̃lo, ĩ q̃ est altera ꝑticularis in tertia, ꝑticularis q̃nque ostendi põt, q̃nq; nõ, nisi adhibeat cõ uersio: sed hæc mõstratio nõ est vere circularis.

SED in monstratione circulari tertiæ figuræ, quum fuerint ambæ propositiones vniuersales, fieri non potest, vt cognoscas per demonstrationem per conclusionem vnam duarum propositionum in hac figura, quoniam conclusio quidem erit particularis, propositio autem, super qua intendimus demonstrationem adducere est vniuersalis. Quod si propositio vna extiterit vniuersalis, & altera particularis, fieri potest vt aliquando cognoscatur particularis per demonstrationem, & aliquando fieri non potest, vt per demonstrationem, & aliq̃ñ fieri non põt, vt per demonstrationem cognoscat̃: & hoc, quã fuerint ambæ propositiones affirmatiuæ & minor extiterit v̄l'is: fieri enim potest, vt cognoscatur per demonstrationem scd̃m viam circuli. Sin autẽ extiterit maior v̄l'is, fieri nequit, vt cognoscatur per demonstrationem secundum viam circuli: puta in exemplo, si a insit omni c, quæ est maior: & b alicui c, quæ est minor: & concludatur a alicui b: quum enim ipsi coaptauerimus maiorẽ propositionem conuersam, quæ est c inesse omni a, cõcludetur nobis ex hoc, quod c inest alicui b: sed hoc non erat quęsitum nostrũ: nam quæsitum nr̃m erat conuersum huius, puta, quod b inest alicui c: licet enim hoc sequatur ex necessitate, propterea ꝙ monstratũ fuit, qđ particularis affirmatiua conuertitur, non tñ est aliquid, quod mõstretur per viã circuli per se & primo: sed si est, est mediante cõuersione: monstratio. n. circularis, quemadmodũ diximus est, vt mõstretur vna propositio per conclõnẽ, & scd̃am conuersam, Quod, si v̄l'is fuerit minor,

A quemadmodũ si b insit omni c: & a alicui c: fieri potest, vt monstretur per viã circuli, quod a inest alicui c, quæ est propositio particularis maior: & hoc, quoniam conclusio istius syllogismi est, a alicui b: quum igitur huic coaptauerimus minorem cõuersam, puta si dicamus c in omni b, planum quod sequitur, vt a insit alicui c; nam b est medius terminus, subiicitur enim vtrisque extremitatibus simul. Sin autem extiterit vna duarum propositionum affirmatiua, & altera negatiua, & affirmatiua fuerit vniuersalis, & negatiua particularis, prodibit nobis demonstratio super particulari; puta in exemplo, si b insit omni c; & a non insit alicui b. Concludetur ꝙ a non inest alicui b; si igitur coaptauerimus huic conclusioni, ꝙ c inest omni b, sequetur ex necessitate, vt a non insit alicui c, secundum ꝙ monstrauimus in tertia figura; b enim est medius terminus; sin autem negatiua extiterit vniuersalis, non cognoscetur affirmatiua particularis per demonstrationem secundum viam circuli, nisi fecerimus radicem istam aliam: puta in exemplo, si a insit nulli c; & b alicui c; concludetur quod a non inest alicui b; si igitur accipiamus loco eius, quod dicimus, a inest nulli c, quod c inest omni illi, cui non inest a; & coniunxerimus huic, quod a non inest alicui b; planum quod sequitur, b inesse alicui c; quæ est propositio particularis affirmatiua. Iam igitur monstratum fuit, ꝙ ostensio, quæ est per circulum, si quidem fuerit in prima figura, erit in eadem prima
B figura, & erit etiam in aliquo simili figuræ tertiæ; vt quum fecerimus radicẽ istam præcedentem, hoc est quum acceperimus loco eius, quod dicimus a inest nulli b, quod b inest omni illi, cui non inest a; modus enim iste similis est figuræ tertiæ; nam a & b prædicantur simul de re vna, vnum quidem ipsorum affirmatiue, & alterum negatiue; sed hæc positio est positio termini medij ad a & b; iste autem exitus est exitus termini medij in tertia figura, ita vt subiiciatur vtrisq; extremitatibus; secundum enim modum istum, dixit Arist. in hoc, ꝙ et tertia figura, non autem ꝙ sit tertia figura secundum veritatem. Monstrato vero circularis in secunda figura erit cõsimiliter in eadem secunda figura, & erit etiam in prima, & in monstratione quoq;, quæ assimilatur tertiæ.

Consimiliter monstratio circularis in tertia figura erit in prima, secunda, & tertia & secundum radicem, quæ assimilatur tertiæ. Planum igitur ꝙ propositione, de quibus diximus, ꝙ nõ monstrant̃ scd̃m viam circuli, & hoc in scd̃a, ac tertia figura, qd̃ inquam ita se habent; & hoc, qm̃ fieri nõ potest in aliquibus ipsarum omnino, vt monstrent̃ per viam circuli; & si aliquæ ẽt monstrantur p viam circuli, species illa monstrationis circularis est imperfecta.

Syll's circularis fit ĩ prima figura p eandem primã; ĩ negatiuis tñ modis admiscet radix supra posita, q̃ est q̃dam modus tertiæ.

In scd̃a vero per eandem scd̃am, & primã, & modũ si'em tertię.

In tertia vero p oẽs, & per modũ similẽ tertiæ.

De syllogismo conuersiuo. *Cap. VIII.*

C CONVERTERE autem est, transponentem conclusionem facere syllogismum: quod vel extremum medio non inerit, vel hoc postremo: necesse est enim conclusione conuersa, & altera remanente propositione, interimi reliquam: nam si erit, & conclusio erit: differt autem opposite, aut contrarie conuertere conclusionem: nõ enim fit idem syllogismus vtralibet conuersa, palam autem hoc erit per sequentia. Dico autem opponi quidem, omni inesse non omni, & alicui nuli: cõtrarie autem omni, nulli: & alicui, non alicui inesse. Sit enim ostẽsum a de c, per medium b: si igitur sumatur a nulli c inesse, omni autem b, nulli c inerit b: & si a quidem nulli c, b autem omni c, a non omni b, & non omnino nulli: non enim ostendebatur vniuersale per tertiam figuram. Omnino autem eam, quæ est ad maiorem extremitatem propositionem, non est destruere vniuersaliter per conuersionem: semper enim interimitur per tertiam figuram:

Ex eo, ꝙ est concl'onem conuertere, cognoscitur facile quid sit syll's conuersiuus.

necesse enim ad postremam extremitatem vtrasque sumere propo- D
sitiones. Et si priuatiuus sit syllogismus, similiter: ostendatur enim a nulli c inesse per b: ergo si sumatur a omni c inesse, nulli autem b, nulli c inerit b. Et si a & b omni c: a alicui b, sed nulli inerat. Si autẽ opposite conuertatur conclusio, & alii syllogismi oppositi, & non vniuersales erunt: fit enim altera propositio particularis, quare conclusio erit particularis. Sit enim prædicatiuus syllogismus & conuertatur sic: ergo si a non omni c, b autem omni, b non omni c. Et si a quidem non omni c, b autem omni: a non omni b. Similiter autem & si priuatiuus sit syllogismus: nam si a alicui c inest, b autem nulli: b alicui c non inerit, & non simpliciter nulli: & si a quidem alicui c, b autem omni, quemadmodum in principio sumptum est, a alicui b inerit. In particularibus autem syllogismis, quando opposite conuertitur conclusio, interimuntur vtræque propositiones: quando vero cõtrarie, neutra: non enim iam accidit quemadmodum in vniuersalibus interimere deficiente conclusione secundum conuersionem, sed E
nec omnino interimere. Ostendatur enim a de aliquo c per b: ergo si sumatur a nulli c inesse, b autem alicui c, a alicui b non inerit: & si a nulli c, b autem omni, nulli c inerit b, quare interimentur vtræq;. Si autem contrarie conuertantur, neutra. Nam si a alicui c non inest, b autem omni, b alicui c non inerit: sed nondum interimitur quod ex principio: contingit enim alicui inesse, & alicui non inesse: vniuersali autem sublato a b, omnino non fit syllogismus. Si enim a quidem alicui c non inest, b autem alicui inest, neutra propositionum vniuersalis est. Similiter autem & si priuatiuus sit syllogismus: si enim sumatur a omni c inesse, interimuntur vtræque: si autem alicui, neutra: demonstratio autem eadem.

Tractatus de syllogismo conuersiuo.

Nota, alio mõ sumi cõuersionẽ in syllogismo conuersiuo, q̃ in primo sumpta fuerit.

Nota, qũo fiat syllogismus conuersiuus, sumẽdo cõtrariũ cõclusionis cũ altera ꝓpositione,

CONVERSIO autem hac in arte dicitur multis modis: sed quod vult hoc in loco est, vt per oppositum conclusionis, & vnam duarum propositionum, altera propositio syllogismi destruatur, & quasi est contraria monstrationis circularis: & hoc quoniam sequitur ex necessitate, quum acceperimus oppositum conclusionis, & coaptauerimus vni duarum propositionum, vt propositio secunda destruatur ex necessitate: si enim non, non destruetur conclusio: nam conclusio non destruetur, nisi destruantur propositiones, secundum quod declarauimus: sed iam destruebatur conclusio per positionem suæ contradictoriæ: quod fieri nequit, & non cohæret: destructio autem vnius duarum propositionum per oppositum conclusionis variatur, quum oppositum acceptum fuerit contrarium, aut contradictorium, quemadmodum ostendetur post hoc. Contradictoria vero, quemadmodum dicemus, sunt omne, non omne: aliquod, nullum: contraria autem sunt, quum dicimus omne, nullum: aliquod, & non aliquod. Habeamus igitur in prima figura a de omni b: & b de omni c: & concludatur a de omni c: si igitur acceperimus contrariam conclusionis istius puta quod a de nullo c: & coniunxerimus illi maiorem propositonem syllogismi, puta, quod a de omni b: manifestum, quod concludetur in secunda figura, b inesse nulli c, quod est contrarium minoris propositionis aceptæ in syllogismo: & eodem modo, si coniunxerimus contrario istius eiusdem conclusionis, propositionem minorem, concludetur contradictorium maioris propo- F

A sitionis: veluti si habemus, quod a insit nulli c, quod est contrarium conclusionis: quum huic cōiunxerimus minorem propositionem, puta, si dicamus, b inest omni c: planum q̄ concluditur in tertia figura, quod a non inest alicui b, quod est contradictoriū, non autē contrarium maioris propositionis: fieri enim non potest, vt tertia figura concludat vniuersalem, propositio autem contraria est vniuersalis: propositio igitur maior in prima specie primæ figuræ destruitur destructione particulari, non autem vniuersali secundum hanc viam, hoc est per acceptionem contrarij cōclusionis: minor vero destruitur destructione vniuersali. Consimiliter hoc idem accidit in secunda specie primæ figuræ, puta quæ concludit negatiuam vniuersalem: quum enim acceptum fuerit contrarium conclusionis, fieri potest: vt minor destruatur destructione vniuersali, sed maior destrui potest destructione particulari, quoniam ad destructionem istam componitur syllogismus in tertia figura. Sin autem accipiatur contradictorium conclusionis in his duabus speciebus figuræ istius, fieri non potest, vt destruatur vna duarum propositionum syllogismi, nisi destructione particulari, propterea quod vna duarum propositionum syllogismi contradictoriarū, erit particularis, quoniam contradictorium est particulare. Et propterea sequitur, vt sit conclusio particularis, & sit contradictoria particularis, numeretur ergo prima

B hæc species syllogismi, vt a insit omni b, & b omni c, & concludatur a omni c: si igitur accipiatur contradictorium istius conclusionis, vt quod a non insit alicui c: & huic coniunxerimus maiorem propositionem, puta quod a inest omni b, planum quod concludetur ex hoc in secunda figura, quod b non inest alicui c, per viam positionis, hoc autem est contradictorium, non autem contrarium propositionis minoris. Consimiliter, si coniunxerimus ei, quod dicimus, a non inest alicui c, propositionem minorem, quæ est q̄ b inest omni c, concludetur ex hoc, q̄ a non inest alicui b, quod est contradictorium maioris: quum igitur accipitur contradictorium, non erit propositio vniuersalis, nec particularis. consimiliter accidet idem hoc in specie vniuersali negatiua istius figuræ, quum enim acceperimus contradictorium suæ conclusionis, puta q̄ a inest alicui c: & coniunxerimus illi propositionem vniuersalem negatiuam, puta q̄ a insit nulli b, concludetur nobis, q̄ b non inest alicui c. Eodem pacto accidet, si ipsi coniunxerimus affirmatiuam, quemadmodum si fuerit a in aliquo c, & b in omni c, sequitur enim ex hoc, vt a insit alicui b, quod est contradictoriū vniuersalis negatiuæ. Cæterum in duabus speciebus particularibus figuræ istius, quum acceptum fuerit contradictorium conclusionis, fieri potest vt ambæ propositiones destruantur simul, sed si accipiatur contrarium, fieri nequit, vt vna

C ipsarum destruatur per hanc viam. Sit enim conclusio, q̄ a insit alicui c, per medium b, si accipiatur contradictorium suum, puta q̄ a inest nulli c, & ipsi coniungatur minor propositio, puta q̄ b insit alicui c, concludetur ex hoc in tertia figura, q̄ a inest alicui b, quod est contradictorium maioris: si igitur coniunxerimus huic, quod dicimus, a inest nulli c, propositionem maiorem, vt q̄ a inest omni b. cōcludetur nobis, q̄ b inest nulli c, quod est contradictorium minoris: ambæ igitur propositiones destruuntur, quum conuerterimus ad contradictoriū, sin autem conuertamus ad contrarium, non destruetur vna duarū propositionum, si enim fuerit contraria conclusionis particularis affirmatiua, puta, q̄ a non inest alicui c, & adiunxerimus huic maiorem, vt q̄ a insit omni b, concludetur nobis ex hoc, q̄ b non inest alicui c sed quæ dicimus b inesse alicui c, & b non inesse alicui c, possunt aliquando simul verificari, & propterea non destruit pœnitus operatio hæc propositionem minorem. Sin autem huic contrario, quod dicimus, a non inest alicui c, coniungamus propositionem minorem, puta b inesse alicui c, non erit ex hoc syllogismus, quoniam, est ex binis particularibus, sed hic non concludit in tertia figura. Consimiliter accidet in specie particulari, quæ concludit negatiuam in hac figura, hoc est, quoniam si conuerterimus conclusionē ad contradictorium, fieri poterit, vt destruatur ambæ propositiones simul: sin aūt cōuerterimus ad cōtrariū, nulla ipsarū destruetur; monstratio aūt huius est monstratio, quæ p̄cesit in particulari affirmatiua.

Quō fiat syllogismus cōuersiuus, sumēdo cōtradictoriū cōclusionis cū altera propositione.

In modis p̄ticularibus ex contradictorio cōclusionis pōt fieri syllogismus conuersiuus super ambas p̄positiones, sed ex contrario non.

De syllogismo conuersiuo in secunda figura.

CAPVT IX.

IN SECVNDA autē figura eam quidem, quæ est ad maiorem exlremitatem, propositionem, non est interimere contrarie, quolibet modo conuersione facta, semper erit conclusio in tertia figura, vniuersalis autem non fuit in hac syllogismus: alteram autem in hac interimemus: similiter conuersione. Dico autem similiter si contrarie quidem cōuertitur, contrarie: si opposite, opposite. Insit enim a omni b: c autem nulli: conclusio b.c, Si ergo sumatur b, omni c inesse, & ab maneat, a omni c inerit: fit enim prima figura. Si autem b omni c, a non omni b: figura postrema. Si autem opposite conuertatur b c: a b quidem similiter ostendetur, a c autem opposite: nam si b alicui c, a autem nulli c, a alicui b non inerit. rursum si b alicui c, a autem omni b, a alicui c: quare oppositus fit syllogismus. Similiter autem ostendetur, & si econuerso se habeanl propositiones. Si autem particularis est syllogismus, contrarie quidem conuersa conclusione neutra propositionum interimitur, quemadmodum nec in prima figura: opposite autem, vtræque. Ponatur enim a, b quidem nulli inesse, c autem alicui: conclusio b c. Si igitur ponatur b alicui c inesse, & a b maneat, conclusio erit quoniam a alicui c non inest: sed non interimitur quod ex principio: contingit enim alicui inesse, & non inesse. Rursum si b alicui c, & a alicui c, non erit syllogismus: neutrum enim vniuersale eorum quæ sumpta sunt: quare non interimitur a b. Si autem opposite conuertatur, interimuntur vtræque: non si b omni c, a autem nulli b, nulli c a. erit autem alicui. Rursum si b omni c, a autem alicui c: alicui b, a. Eadē autem demonstratio, & si vniuersalis sit prædicatiua.

Syll's oppositus est, qui contradictoriā alicuius ꝓpositionū cōcludit: cōtrarius aūt q̄ cōtrariā colligit.

Tractatus đ conuersione in secūda figura.

In secūda figura nō pōt destrui maior vniuersali destructione, nec per cōtrariū, nec per cōtradictoriū cōclusionis: minor vero ꝑ vtrūque destrui potest.

Ex cōtradictorio cōclu

IN SECVNDA autem figura fieri non potest, vt destruatur maior propositio destructione vniuersali, neque per acceptionem contrarij conclusionis, neque per acceptionem contradictorij: & per acceptionem quidem contradictorij, manifestum est, per acceptionem vero contrarij, quoniam syllogismus componetur in tertia figura, & conclusio erit particularis, sed propositio minor destrui potest per duos modos, hoc est, si conuertamus conclusionem ad contrarium, & si conuertamus ad contradictorium: monstratio huius, si a insit omni b: & insit nulli c, si enim accipiamus contrarium, puta, quod b insit omni c: & coninnxerimus huic propositionem maiorem, puta, quod a, inest omni b: planum quod sequitur ex hoc in prima figura, vt a insit omni c, quod est contrarium minoris propositionis: si vero fecerimus hanc eandem conuersionem ad maiorem propositionem destruendam, puta, quum acceperimus b inessd omni c, quod est contrarium conclusionis: & coniunxerimus ipsi, quod a inest nulli c, quæ est minor: prodibit complicatio sermonis in tertia figura, & concludetur quod a non inest alicui b, quod est contradictoriū: nō aūt contrariū maioris propositionis, erit autē destructio particularis, nō vniuersalis. Si vero cōuerterimus cōclusionē b c ad cōtradictoriū, propo sitiones destruent per cōtradictoriū, hoc est destructione particulari: & hoc qm̄ si acceperimus cōtradictoriū cōclusionis spēii syllogismi p̄cedētis, puta, si dicamus b inest alicui

A c:& ipsi coniunxerimus propositionem minorem, vt quod a inest nulli c: planum, ꝙ hoc concludet in tertia figura, a non inesse alicui b, quod est contradictorium maioris propositionis. Consimiliter si acceperimus hoc idem contradictorium, puta, si dicamus b inest alicui c:& ipsi coniunxerimus propositionem maiorem, quæ est a inesse omni b, manifestum quod concludetur in prima figura, a inesse alicui c, quod est contradictorium minoris. Iam itaque mõstratum fuit in hoc sermone, ꝙ syllogismi, qui fiunt ad destruendas propositiones istius speciei secundæ figuræ, quod inquam isti omnes sunt particulares, & destructio ipsarum est particularis præter minorem propositionem: hæc enim & in toto, & in parte destrui potest. Eodem pacto ostendetur in alia specie vniuersali secundæ figuræ, hoc est in qua maior est vniuersalis negatiua, & minor affirmatiua vniuersalis. Sed in duabus speciebus particularibus figuræ istius, si ipsorum conclusionẽ conuertamus ad contrarium, fieri non potest secundũ hoc, vt vtrauis duarũ propositionũ destruatur: causa autem in hoc est eadem, quæ ante hoc accidit in prima figura: sin autem conuertatur conclusio ad contradictorium, prodibit secundum hoc destructio vtriusque duarum propositionum: monstratio huius, si ponamus, quod a insit nulli b:& a insit alicui c: erit enim conclusio, quod b non inest alicui c: si itaque ponamus contrarium huius, puta, quod b inest alicui c:& huic adiunxerimus maiorem propositionem, vt quod
B a inest nulli b: erit conclusio in prima figura, quod a non inest alicui c: sed hoc non destruit propositionem secundam, quæ erat a inesse alicui c: fieri enim potest vt a insit alicui c, & non insit etiam alicui alij: sin autem huic applicuerimus propositionem particularem, non erit syllogismus, propterea ꝙ erunt ambæ propositiones particulares: monstratum ergo fuit ex hoc, quoniam si cõuertamus conclusionem ad contrarium, fieri non potest destructio vtriusuis duarũ propositionum. Sin autem conuerterimus ad contradictorium, iam destruetur vtraque duarũ propositionum: puta, si accipiamus contradictorium conclusionis, quod b insit omni c: quũque ipsi coaptauerimus a inesse nulli b: concludetur in prima figura, quod a inest nulli c, contradictorium videlicet eius, quod dicebamus a inesse alicui c, quæ erat minor propositio: quum vero ipsi applicuerimus propositionem minorem, puta, si dicamus a inesse alicui c, habebimus quod b inest omni c:& a inest alicui c:& concludetur nobis in tertia figura, quod a inest alicui b, quod est contradictorium eius, quod dicebamus, a inest nulli b, quæ erat maior propositio: & per eadem ista monstratur hoc in specie, cuius maior erat vniuersalis affirmatiua, hoc est in secunda specie particulari secundæ figuræ.

Sionis destruuntur ambæ ꝓpositiones destructione particulari.

Idẽ est modus cõñsionis in scdo modo figuræ secundæ.

In syllogismis particularibus ex conclusione ad contrariũ cõuersa non destruuntur ambæ propositiones, sed ex cõuersione ad cõtradictoriũ possunt.

C

De syllogismo conuersiuo in tertia figura. *Cap. X.*

IN TERTIA vero figura quando contrarie quidem conuertitur conclusio, neutra propositionum interimitur secundum nullum syllogismorum: quando autem opposite, vtræque in omnibus. Sit enim ostensum a alicui b inesse, medium autem sumptum c, & sint vniuersales propositiones: si ergo sumatur a alicui b non inesse, b autẽ omni c, non fit syllogismus eius quod est a de c. Neque si a b alicui non inest, c autem omni: nõ erit eius quod est b c syllogismus. Similiter autem ostendetur, & si non vniuersales sint propositiones: aut enim vtrasque necesse est particulares esse per conuersionem, aut vniuersalem ad minorem extremitatem fieri: sic autem nõ fiet syllogismus, nec in prima figura, nec in media. Si autem opposite conuertantur propositiones, interimũtur vtræque: nam si a nulli b, b autem omni

c:a nulli c. Rurſum ſi a b quidem nulli, c autem omni, b nulli c. Et ſi D altera non ſit vniuerſalis, ſimiliter: ſi enim a nulli b, b autem alicui c: a alicui c nõ inerit. Si autem a quidem nulli, c autem omni: nulli c b. Similiter & ſi priuatiuus ſit ſyllogiſmus; oſtendatur enim a alicui b non ineſſe, ſit autem prædicatiua quidem b c, a c autem negatiua: ſic enim fiebat ſyllogiſmus. Quãdo igitur cõtrarium ſumitur cõcluſioni, non erit ſyllogiſmus: nam ſi a alicui b, b autem omni c: nõ fit ſyllogiſmus eius quod eſt a, & c. Neque ſi a alicui b, nulli autem c, nõ fuit eius quod eſt a b, & c ſyllogiſmus: quare non interimuntur propoſitiones. Quando vero oppoſitum, interimuntur: nam ſi a omni b, & b omni c, a omni c: ſed nulli inerat. Rurſum ſi a omni b, nulli autem c, b nulli c, ſed omni inerat. Similiter autem mõſtratur: & ſi non vniuerſales ſint propoſitiones: ſit enim a c vniuerſalis, & priuatiua: altera autem particularis, & prædicatiua: ergo ſi a quidem omni b: b aũt alicui c, a alicui c accidit; ſed nulli inerat. Rurſum ſi a omni b, nulli autem c, & b nulli c. Si autem a alicui b, & b alicui c, non fit ſyllogiſmus. Neque ſi a alicui b. & nulli c: nec ſic. Quare illo quidem modo interimũtur: ſic autem nõ interimuntur propoſitiones. Manifeſtum eſt ergo ex iis, quæ dicta ſunt, quomodo cõuerſa cõcluſione in vnaquaque figura fit ſyllogiſmus, & quãdo cõtrarie propoſitioni, & quãdo oppoſite. Et quod in prima quidem figura per mediam, & poſtremam fiunt ſyllogiſmi: & quæ quidem ad minorem extremitatem, ſemper per mediam interimitur: quæ vero ad maiorem, per poſtremam. In ſecunda autem, per primam, & poſtremam: quæ quidem ad minorem extremitatem, ſemper per primam figuram; quæ vero ad maiorem, per poſtremam. In tertia vero, per primam, & per mediã: & quæ quidem ad maiorem per primam ſemper: quæ vero ad minorem, per mediam ſemper. Quid ergo eſt conuertere, & quomodo in vnaquaque figura, & quis ſit ſyllogiſmus, manifeſtum. E

F

De cõuerſione ĩ tertia figura.

In tertia figura ex conuerſione cõcluſionis ad cõtrariũ nõ deſtruitur aliqua propoſitionum, ſed ex cõuerſione ad contradictoriũ vtraque.

IN tertia vero figura, ſi conuertatur concluſio ad contrarium, fieri nõ poteſt, vt per hoc deſtruatur vna ſuarum propoſitionum: & hoc in omnibus ſpeciebus figuræ iſtius: ſin autem conuertatur ad contradictorium, fieri poterit, vt per hoc deſtruatur vtraque propoſitionũ ſyllogiſmi per coaptationem coniunctionis ipſius cum contrario: & hoc in omnibus ſpeciebus iſtius figuræ. Inſit ergo a omni c: & b conſimiliter inſit omni c: Planum quod ex hoc concludetur a ineſſe alicui b: iſta aũt eſt prima ſpecies tertiæ figuræ: quod ſi accipiamus contrarium concluſionis iſtius: puta a non ineſſe alicui b: & ipſi adiunxerimus propoſitionem minorem ita, vt dicamus b in omni c, non concludetur aliquid, quoniam hic erit ſyllogiſmus in prima figura, vbi maior eſt negatiua particularis: quod ſi ipſi coniungamus maiorem propoſitionem, puta ſi dicamus a ineſt omni c, nihil etiam conſimiliter concludetur: quoniam hic ſyllogiſmus erit in ſecunda figura, vbi maior eſt particularis: & hoc, quoniam habebimus a non ineſſe alicui b: & a ineſſe omni c. Eodem pacto monſtrabitur, ſi extiterit vna duarum propoſitionum affirmatiua particularis: & hoc eſt, quoniam fieri nequit, vt in ipſis deſtruatur vna duarum propoſitionum per conuerſionem concluſionis ad contrarium: & hoc, quoniam ſi perſcrutabimur deſtructionem propoſitionis vniuerſalis, erit ſyllogiſmus ex binis particularibus: ſin autem con-

A iectemus destructionē propositionis particularis, erit in hoc maior particularis: verum secundū istud, non erit syllogismus in prima figura, neque in secunda: hæ aūt sunt duæ figuræ, per quas destruūtur propositiones istius syllogismi. Iā itaque monstratum est, si conuertatur conclusio ad contrarium in speciebus affirmatiuis istius syllogismis, quod fieri non potest, vt secundum hoc destruatur vna duarum propositionum per propositionem secundam, & conuersionē. Sin autem conuersa fuerit ad contradictorium, fieri potest, vt secundum hoc destruatur vtraque duarum propositionum per coaptationem alterius affirmatiuæ ad conuersionem: monstratio autem huius, quoniam si conuertamus, quod dicimus a inest alicui b, quæ est conclusio, quam posuimus in prima specie figuræ istius, hoc est tertiæ, ad suū contradictorium, veluti si dicamus, a inest nulli c: & ipsi complicuerimus, quod dicimus, b in omni c, quæ est vna duarū propositionum syllogismi: concludetur ex hoc in prima figura, quod a inest nulli c, quod est contrarium ei, quod dicebamus a inest omni c, quæ est altera propositio syllogismi positi. Consimiliter si addiderimus ei, quod dicimus a inest nulli b, propositionem secundam, quæ est, quum dicimus a inest omni c: planū qđ concludetur in secunda figura b inesse nulli c, quod est contrarium eius, quod dicebamus b inesse omni c, quæ fuit minor propositio. Consimiliter accidet, quum extiterit vna duarū propositionum affirmatiuarum particularis: si enim
B a insit nulli b, quæ est contradictoria conclusionis: & huic applicuerimus b inesse alicui c, quæ est propositio particularis: cōcludetur nobis in prima figura, quod a non inest alicui c: Quod si huic conclusioni applicuerimus propositionem vniuersalē, habebimus a inest nulli b: & a inest omni c: & hoc concludit in secunda figura, quod b inest nulli c, quod est contradictorium propositionis particularis positæ. Eodē pacto accidet in syllogismo vniuersali negatiuo istius figuræ, hoc est, qui constat ex duabus propositionibus vniuersalibus, quarum altera est negatiua: & in syllogismo particulari negatiuo, hoc est in syllogismo, in quo vna duarū propositionū est particularis, & altera vniuersalis: & vna etiam ipsarum negatiua secundum illud idem, quod accidebat affirmatiuo vniuersali & particulari: hoc est, si conuerterimus conclusionem in ipsis ad cōtrarium, fieri non potest, vt per hoc destruatur vna duarum propositionū: causa autem in hoc eadem est causa, quæ fuerat in specie affirmatiua vniuersali ac particulari: & demonstratio super hoc est demonstratio eadem illa. Manifestum igitur ex eo, quod diximus, qualiter erit syllogismus in omni figura, quū conuerterimus conclusionē ad contrarium, & quum ad contradictoriū: & quādo erit destructio, & qñ non erit: & quum extiterit, quando erit vniuersalis, &
C quando erit particularis: quodque syllogismi omnes destruentes vtranq; propositionum primę figuræ, quum conuertitur conclusio, fiunt in secunda figura & tertia: qui enim fit in secunda figura, destruit minorem propositionem: qui vero fit in tertia, destruit maiorem: consimiliter monstratum fuit, quod syllogismi, qui destruunt vtranque propositionum in secunda figura, quum conuertitur conclusio, fiunt in prima figura ac tertia: nam minor destruitur in prima figura, maior autē in tertia: quodque eodē ēt modo syllogismi destruentes propositiones syllogismi, qui est in tertia figura, si conuertatur conclusio sua, erunt in prima figura, ac scḍa: nāmaior destruitur in prima figura, minor autē in secunda.

Demōstratio exēplaris de conuersione ad contradictorium.

Eadē est ostēsio in syllˡis negatiuis, & vniuersalibus & particularibus.

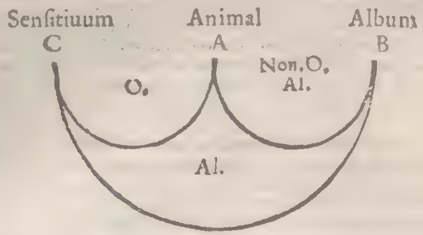
Epilogus omniū dictorū de syllˡo cōuersiuo.

De syllogismo per impossibile. Cap. XI.

PER impossibile autem syllogismus ostēditur quidem, quando contradictio ponitur conclusionis, & assumitur altera propositio. Fit autē in omnibus figuris, simile enim est cōuersioni. Veruntamē differt intantū, quoniam conuertitur quidem facto syllogismo, & sumptis vtrisque propositionibus. Deducitur autem ad impossibile non con-

fesso opposito prius, sed manifesto quoniã est verum. Termini vero D
similiter se habẽt in vtrisque, & eadẽ sumptio vtrorũque: vt si a inest
omni b, medium autem c: si supponitur a non omni, vel nulli b inesse, c vero omni, quod fuit verum, necesse est c b aut nulli, aut nõ omni inesse: hoc autem impossibile, quare falsum est quod suppositũ est. verum ergo oppositum: similiter autem in aliis figuris, quæcunq; n. conuersionem suscipiunt, & per impossibile syllogismum. Ergo alia quidẽ proposita omnia ostenduntur per impossibile in omnibus figuris: vniuersale aũt prędicatiuum in media, & in tertia monstratur: in prima autem non monstratur: supponatur enim a nõ omni b, aut nulli inesse, & assumatur alia propositio, vtrolibet modo, siue a omni inest c, siue b omni d (sic enim erat prima figura) si ergo supponatur a non omni b inesse, nõ fiet syllogismus quomodolibet sumpta propositione. Si autem nulli b, d quidem assumatur, syllogismus quidẽ erit falsi, non ostenditur autẽ propositum: nam si a nulli b, b aũt omni d, a nulli d. hoc autem sit impossibile: falsum igitur est nulli b inesse a: sed non si nulli falsum, omni verum. Si autem c a assumatur, nõ fit syllogismus: nec quãdo supponitur nõ omni b inesse a: quare manifestũ quoniam omni inesse, non ostenditur in prima figura per impossibile. Alicui autem, & nulli, & non omni ostenditur. Supponatur enim a nulli b inesse: b autem sumptum sit, omni, aut alicui c, ergo necesse est a nulli, aut non omni c inesse. hoc autẽ impossibile. Sit enim verum, & manifestum, quoniã omni c inest a: quare si hoc falsum, necesse est a alicui b inesse. Si autem ad a sumatur altera propositio, non erit syllogismus, neque quãdo sub contrariũ conclusioni supponitur vt alicui non inesse: manifestum ergo quoniam oppositum sumendum est. Rursum supponatur a alicui b inesse, sumptum autem sit omni a: necesse est igitur c alicui b inesse: hoc autem sit impossibile: quare falsum quidem suppositum est: si autem sic, verũ est nulli inesse. Similiter autẽ & si priuatiua sumpta sit c a. Si autem ad b sumpta F
sit propositio, non erit syllogismus. Si autem contrarium supponatur, syllogismus erit & impossibile, non tamen ostenditur quod est propositum: supponatur enim a omni b, & c sumptum sit omni a: ergo necesse est c omni b inesse. hoc autẽ impossibile: quare falsum est omni b inesse a: sed nondum erit necessariũ, si non omni, nulli inesse. Similiter aũt & si ad b sumatur altera propositio: nam syllogismus quidem erit & impossibile, nõ interimit aũt hypothesis: quare oppositum supponẽdũ. Ad ostẽdendũ aũt nõ omni b inesse a, supponẽdum omni inesse: nã si a omni b, & c omni a, omni b inerit c. si ergo hoc impossibile, falsum qđ suppositũ est: similiter aũt & si ad b sumpta sit altera ꝓpositio. Et si priuatiua sit c a, similiter, nã & sic fit syllogismus. Si autem ad b sumpta sit priuatiua, nihil ostenditur. Si autem non omni, sed alicui inesse supponatur, non ostenditur quoniam non omni, sed quoniam nulli, si enim a alicui b, c autem omni a, alicui

A alicui b inerit c: si ergo hoc impossibile, falsum est alicui b inesse a, quare verum nulli: hoc autem ostenso, interimitur verum: nã a alicui quidem b inerat, alicui vero non inerat. Amplius autem non iam propter hypothesin accidit impossibile, falsa enim erit, siquidem ex veris non est falsum syllogizare, nũc autem est vera: inest enim a alicui b: quare nõ supponendum alicui inesse, sed omni.

B

Ex hoc syllogismo astruitur nulli non autẽ nõ omni, & etiã ppositũ nõ astruitur, qa cõclusio vera est.

Similiter autem & si alicui b non inest a, ostendemus, si enim idem est alicui non inesse, & non omni inesse, eadem in vtrisque demonstratio. Manifestum ergo quoniam non contrarium, sed oppositum supponendum in omnibus syllogismis: sic enim necessarium erit, & axioma probabile: nam si de omni vel affirmatio, vel negatio, ostenso, quoniam non negatio, necesse est affirmationem veram esse: rursum si non ponam veram esse affirmationem, constat veram esse negationem contrariam vero: neutro modo contingit ratum facere: neque enim necessarium si nulli falsum, omni verum: neque probabile vt sit alterum falsum, quod alterum verum. Manifestum ergo quoniam in prima figura alia quidem proposita omnia ostenduntur per
C impossibile: vniuersale autem affirmatiuum non ostenditur.

SYLLOGISMVS autem ad impossibile fiet, quum posuerimus contradictorium conclusionis, cuius monstrationem intendimus, & huic applicuerimus alteram propositionem notam, & concluserimus aliquid impossibile: planum enim, q̃ hæc syllogismi species componitur ex conditionali & prædicatiuo: hic autem is est, qui deducit ad impossibile: hic autem syllogismus cadit in syllogismo contrarii in omnibus tribus figuris. Syllogismus vero contrarij assimilatur syllogismo conuersiuo: in his enim ambobus prouenit impossibile. Differunt tamen inter se, quoniam syllogismus conuersiuus fit per acceptionẽ contradictorij, & propositionis, quæ ipsi coniungitur, posteaquam fuerit syllogismus, ita vt contradictorium sit contradictorium conclusionis istius syllogismi, & propositio adiuncta vna ex duabus propositionibus istius syllogismi: Syllogismus autem, qui est secundum viam contrarij, accipit contradictorium eius, quod intendit monstrare, non autem contradictorium conclusionis syllogismi, & applicat illi propositionem veram, non autem propositionem syllogismi positi. Amplius, quoniam in syllogismo conuersiuo prouenict destructio rei falsæ, posteaquã adiunxerimus contradictorium impossibilis, quod est verũ.

De syllogismo ad ĩpossibile.

Syll's ad impossibile fit ex contradictorio cõclusionis, cũ altera propositione nota, concludens aliquod impossibile.

Oē, qđ demōstratur p syllm̄ p̄dicatiuum rectū, potest & p sylm̄ ad impossibile demonstrari p easdem propositiones.

Omnia, quatuor quęsita preter vniuersale affirmatiuū, qđ nō potest in prima ostendi, in omnibus figuris ostendi pn̄t per impoře. Quod vl'is affirmatiua non possit p impoře monstrari in prima figura.

Particularis affirmatiua potest p im-

Sed in syllogismo contrarii ostendemus vtique conclusionem per positionem impossibilis per se. Omne autem, qđ monstratur per syllogismum prædicatiuum, qui dicitur rectus, potest etiam monstrari secundum has easdem propositiones p syllogismum contrarij: verum syllogismus contrarii est similior in vno syllogismo conuersiuo: & hoc, quoniam forma ipsius est eadem forma. Causa autem istius est, quoniam quum syllogismus rectus reducitur ad contrarium, erunt in ipsis termini, ac propositiones vna & eędem: vt in exemplo, si ponamus a inesse omni b per syllogismum rectum, quum insit a omni c, & c omni b: concludetur enim nobis, ꝙ a inest omni b. Si igitur soliciti fuerimus ad hoc monstrandum per syllogismum contrarii, accipiemus contradictorium conclusionis; vt ꝙ a non inest omni b, aut contrarium eiusdem: & coniungemus huic maiorem propositionem, puta a inesse omni c: sequetur enim necessario ex hoc in secunda figura, vt c non insit omni b, quod est contradictorium minoris propositionis, & impossibile: quod igitur positum fuit, hoc est contradictorium, aut contrarium conclusionis est impossibile: sed quum falsum fuerit contradictorium positum, verum erit suū contradictorium, quod est conclusio: sed hæc eadem etiam est via syllogismi conuersiui. Consimiliter autem accidit in reliquis figuris: omnis enim syllogismus, qui admittit conuersionem, admittet etiam monstrationem conclusionis iuxta secundum viam contrarii. Omnia autem quatuor quęsita monstrantur per contrarium in omnibus figuris pręter vniuersalem affirmatiuam: hæc enim non ostenditur in prima figura, sed monstratur in secunda, & tertia. Quod igitur non ostendatur affirmatiua vniuersalis per syllogismum contrarii in prima figura, monstratur sic: ponamus enim propositionem, quam volumus monstrare a in omni b, si namque voluerimus ostendere hoc per viam contrarii, aut ipsam erit; aut accipiendum erit suum contradictorium vt ꝙ a non inest omni b: aut suum contrarium, vt ꝙ a inest nulli b. Amplius, si adiungamus vni istorum duum oppositorum propositionem alteram, cuius complicatio simul cum opposito conclusionis sit complicatio primę figuræ, oportet vt aut c predicetur de a, aut subiiciatur b: quemadmodum si dicamus c de omni a: vel b de omni c. Si igitur fuerit oppositum, quod posuimus contradictorium, vt ꝙ a non inest omni b, pl num ꝙ non erit syllogismus in prima figura, ad vtramuis extremitatum ponatur propositio altera: & hoc, quoniam si verum extiterit c esse in omni a, habebimus ꝙ c est in omni a, & a non est in omni b: sed hoc non concluditur in prima figura, quoniam minor est negatiua. Quod si posuerimus a parte b, habebimus ꝙ a nō inest omni b: & b omni c; sed hoc similiter etiam non concludit in prima figura; quoniam maior est particularis: diximus enim iam ꝙ hoc non concludit: sin autem accipiamus contrarium affirmatiuæ, quam conamur construere, & ipsi addiderimus propositionem, cuius veritas est nota ex parte b; quemadmodum si ponamus a inest nulli b: & b omni c: concludetur in prima figura, ꝙ a inest nulli c, qđ est impossibile: si igitur est impossibile, quod posuimus, puta, quum dicebamus, a inest nulli b non tamen sequitur, si quod diximus a inest nulli b, sit falsum, vt verū sit suum contrarium puta ꝙ a insit omni b, quod erat quæsitum nostrum: duo nanque contraria aliquando simul falsificantur, quemadmodum præostendimus in libro præcedente. Sin autem coaptemus propositionem veram ex parte a, non inuenabitur syllogismus, quoniam minor erit negatiua in prima figura. Planum igitur quod syllogismus omnis, qui est secundum viam contrarii, aut vtique erit per acceptionem contrarii, aut per acceptionem contradictorii, & per applicationem propositionis veræ alteri ipsorum. Planum igitur, ꝙ si acceperimus contradictorium vniuersalis affirmatiuæ, & ipsi coniunxerimus propositionem vniuersalem veram, ꝙ non erit syllogismus: & si erit syllogismus, non tamen concludetur impossibile, ex cuius falsitate sequatur veritas vniuersalis affirmatiuæ quam quærebamus ostendere: fieri igitur non potest, vt sequatur vniuersalis affirmatiua per syllogismum contrarii cuius prædicatiuus deducens ad impossibile sit in prima figura. Particularis autem affirmatiua potest vtique per contrarium monstrari in prima figura, si acceperimus quæ huic opponitur, vniuersalem negatiuam: hæc enim est sua contradictoria; non autem particularem

A negatiuam, quæ est sua contraria: & hoc similiter etiam, quum fuerit propositio vera ex parte b, non autem ex parte a. Ponamus igitur si non est verum, quod ipsum insit alicui b, ponamus inquam ꝙ a insit nulli b. Amplius coniungamus huic, ꝙ b inest omni c, & concludamus ꝙ a inest nulli c, quod est falsum: erit igitur & illud falsum, quod ex falso sequitur: puta, quod dicimus a inest nulli b: quum igitur sit hoc falsum, contradictorium suum erit verum puta, quod dicimus a inest alicui b, quod intendebamus monstrare. Si vero accipiamus propositionem veram ex parte a, erit minor negatiua in prima figura, & non erit syllogismus. Consimiliter non erit etiam syllogismus, quum acceptum fuerit contrarium; si enim propositio affirmatiua vera, posita fuerit ex parte a, erit minor negatiua: sin autem posita fuerit ex parte b, erit maior particularis: sed hæ ambæ non concludunt in prima figura. Sin autem voluerimus monstrare per syllogismum contrarii vniuersalem negatiuam, & posuerimus ipsius oppositum, oportebit, vt sit affirmatiua particularis, quæ est sua contradictoria: puta, si dicamus, a inest alicui b; quum igitur ipsi adiunxerimus, qđ c in omni a: concludetur impossibile puta, quod c inest alicui b: quod igitur dicebamus a inesse alicui b: est falsum: quum igitur hoc falsum extiterit, verum erit suum contradictorium puta, quod a inest nulli b, quod erat quæsitum. Consimiliter accidet, si fuerit propositio vniuersalis negatiua vera. Si enim ponemus
B propositionem veram ex parte b, non innouabitur syllogismus, quoniam maior erit particularis in prima figura. Sin autem accipiamus loco contradictorii contrarium, innouabitur syllogismus concludens impossibile, ad vtramuis extremitatem ponatur propositio vera ex extremitatibus contradictorii; præterquam quod non concluditur impossibile, ex quo, quia sit impossibile, sequatur veritas sui oppositi quod est hic quæsitum: oportet ergo, vt accipiatur contradictoria, non autem contraria: hoc vero commune est omnibus figuris contrarii in quacunque figura componatur prædicatiuus. Quod si voluerimus monstrare particularem negatiuam per viam contrarii, oportebit; vt ponamus oppositum, affirmatiuam vniuersalem: si enim posuerimus oppositum a inesse omni b: & adiunxerimus ipsi, quod c inest omni a: secundum quod ipsa est vera: concludetur impossibile, quod c in omni b; quare & a inesse omni b est impossibile. sed si hoc falsum, verum est quod dicimus, a non inest omni b, quod est quæsitum. Similiter autem accidet, si hæc extiterit negatiua: & eodem modo, si ipsi coniungamus b in omni c, aut b in aliquo c; concludetur impossibile in prima figura. Sin autem applicuerimus ipsi ꝙ c inest alicui a, non erit syllogismus, propterea quod maior fiet particularis in prima: eodem modo, quum hæc extiterit negatiua. Iam itaque monstratum fuit, quod omnia quæsita ostenduntur per contrarium in prima figura præter vniuersalem affirmatiuam. Operæ vero precium est in omni materia,
C vt in syllogismo contrarii accipiamus contradictorium eius, quod intendimus monstrare, non autem cõtrarium; quoniam si fuerit falsum vnum contrariorum, non sequitur, vt sit verum alterum contrariorum: quemadmodum ostensum fuit in libro præcedente; neque est etiam probabile, quum est falsum vnum contrarium, vt sit uerum contrarium suum.

poſſe mõſtrari in prima figura ſumpto contradictorio.

Quõ demonſtretur vl'is negatiua ꝑ ſyllogiſmũ ad impoſſe in prima figura

Quõ demonſtretur particularis negatiua ꝑ ſyll'm ad impoſſe.

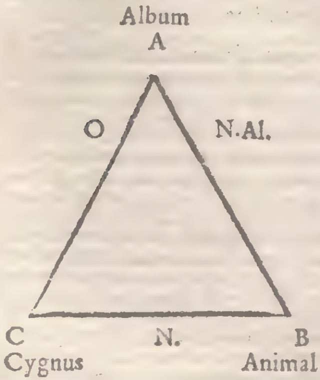
In omni materia ĩ ſyll'o ad impoſſe ſumendum eſt contradictoriũ, non aũt contrarium.

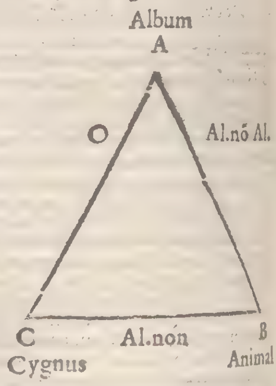
De syllogismo per impossibile in secunda figura.
Cap. XII.

IN media autem figura, & postrema, & hoc ostenditur. ponatur enim a non omni b inesse. sumptum sit autem omni c inesse a, ergo si b quidem non omni inest a, c autem omni, non omni b inest c, hoc autem impossibile.

Sit enim manifeſtum quod omni b ineſt c: quare falſum quod ſuppoſitum eſt, verum eſt ergo omni ineſſe. Si autem contrarium ſupponatur, ſyllogiſmus quidem erit ad impoſsibile, non tamen oſtenditur quod propoſitum eſt: ſi enim a nulli b, omni autem c, nulli b c: hoc autem impoſsibile. quare falſum eſt nulli ineſſe: ſed non ſi hoc falſum, verum omni. Quando autem alicui b ineſt a, ſupponatur a nulli b ineſſe, c autem omni inſit. neceſſe eſt ergo c nulli b ineſſe. quare ſi hoc impoſsibile, neceſſe eſt a alicui b ineſſe. Si autem ſupponatur alicui non ineſſe, eadem erunt quæ in prima figura.

Ex prima cõiugatione aſtruit̃ particularis affirmatiua ex ſecunda vero nihil aſtruitur, qa ad ſuppoſitionẽ uerã nullum ſequitur impoſsibile.

Rurſum ſupponatur a alicui b ineſſe, c autem nulli inſit: neceſſe eſt igitur c alicui b non ineſſe: ſed omni inerat: quare falſum quod ſuppoſitum eſt, nulli ergo b inerit a. Quando autem non omni b ineſt a, ſupponatur omni ineſſe, c autem nulli: neceſſe eſt ergo c nulli b ineſſe: hoc autem impoſsibile, quare uerum eſt non omni ineſſe. Manifeſtum ergo, quoniam omnes ſyllogiſmi fiunt per mediam figuram.

Scd̃a figura

Quõ oſtendatur p impoſe vl'is affirmatiua in figura ſcd̃a p viã cõtradictorii.

Sed uniuerſalis affirmatiua monſtratur in ſecunda, ac tertia figura: oſtenſio autem huius eſt: quoniam ſi voluerimus monſtrare a ineſſe omni b in ſecunda figura, accipiemus ſuam contradictorium puta, qđ a non ineſt omni b: quũ igitur applicuerimus huic contradictorio, qđ a ineſt omni c, ſequetur ex hoc in ſecunda figura, qđ c non inſit omni b: quod quum ſit impoſsibile: & propoſitio applicita contradictorio extiterit uera ſequitur ut falſum accidat ex contradictorio: quod eſt, quum dicebamus, a non ineſt omni b: ſed ſi hoc eſt falſum, verũ erit ſuum contradictorium, ut qđ a in omni b: ſin autem loco contradictorii, acceperimus contrarium, non erit in ipſo utilitas in omni materia. Quod ſi voluerimus monſtrare hac in figura affirmatiuam particularem, puta, quod dicimus a ineſſe alicui b, oportebit accipere contradictorium ſuum, vt quod a ineſt nulli b. Amplius coniungemus ipſi a ineſſe omni c: & concludetur nobis, quod c ineſt nulli b: hoc autem impoſsibile ſequitur ex eo, quod poſuimus a ineſſe nulli b: quare contradictorium ſuum verum, quo dicebamus, a alicui b. Quod ſi acciperemus contrarium loco contradictorii, accidet in hoc, quod accidit in prima figura, hoc eſt, vt concludatur impoſsibile, ſed non monſtratur per hoc ueritas oppoſiti, quod poſitum fuit in omni materia, Sin autem voluerimus oſtendere hac in

Quõ demõſtretur pticularis affirmatiua ĩ figura ſcd̃a.

Demonſtra-

A figura vniuersalem negatiuam, accipiemus tunc suam contradictoriam, puta, quod a inest alicui b: & ipsi coniungemus, quod non est dubium in ueritate sua, vt q a inest nulli c: sequetur enim ex necessitate, quod c non inest alicui b: qđ est impossibile: si ergo, quod posuimus est falsum, igitur a inerit nulli b. Quod si voluerimus monstrare negatiuam particularem, accipiemus suam contradictoriam, puta quod a inest omni b: & applicabimus ipsi, quod a inest nulli c: sequetur enim impossibile: puta, qđ c inest nulli b: ergo contradictorium eius ex quo sequitur impossibile, est verum, puta, quod dicimus a non inest alicui b, quod intendebamus ostendere: ostensum est igitur, quod omnia quæsita monstrantur per contrarium in secunda figura.

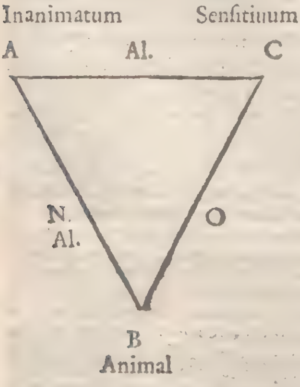
tio vñis negatiuæ ĩ secũda per impossibile.

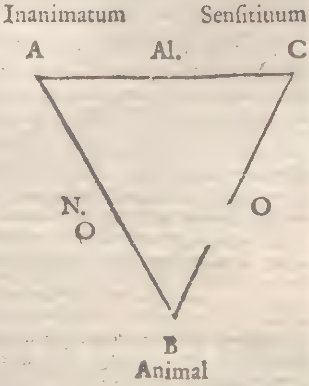
Demonstratio particularis negatiuæ ĩ scđa p impossibile.

De ostensione per impossibile in tertia figura. *Cap. XIII.*

Similiter autem & per ultimam. Ponatur enim a alicui b non inesse, c autem omni b: ergo a alicui c non inerit. si ergo hoc impossibile, falsum alicui non inesse: quare uerum est omni. Si uero supponatur nulli inesse, syllogismus qui
B dem erit, et impossibile, non ostenditur autem quod propositum est: si enim contrarium supponatur: eadem erunt quæ in prioribus. Sed ad ostendendum alicui inesse, eadem sumenda est hypothesis: nam si a nulli b, c autem alicui b, a non omni c: si ergo hoc falsum, uerum est a alicui b inesse. Quando autem nulli b inest a, supponatur alicui inesse. sumptum sit autem & c omni b inesse, ergo necesse est a alicui c inesse: sed nulli inerat, quare falsum est alicui b inesse a. Si autem supponatur omni b inesse a, non ostenditur propositum:

C

Ex horũ primo syllogismorum monstratur uñis negatiua ex scđo deducitur ĩpoĩe, sed non astruitur ꝓpositum, qa cõtraria pñt ẽe simul falsa.

Sed ad ostendendum non omni inesse, eadem sumenda hypothesis: nam si a omni b, & c alicui b, a inest alicui c: hoc autem non fuit, quare falsum est omni inesse: si autem sic: uerum non omni. Si autem supponatur alicui inesse, eadem erunt quæ & in iis, quæ prius dicta sunt. Manifestum ergo quoniam in omnibus per impossibile syllo-

gismis, oppositum supponendum. Palam autem & quoniam in media figura ostenditur quodammodo affirmatiuum, & in postrema vniuersale. D

Tertia figura.

Demonstratio v'lis affirmatiuæ ĩ tertia p ĩpoſſe.

Consimiliter accidet etiam, vt monstrentur omnia in tertia figura: ostensio autem huius: quoniam, si voluerimus ostendere vniuersalem affirmatiuam, accipiemus suam contradictoriam: puta, quum dicimus a non inesse alicui b: cui quum applicuerimus c inesse omni b: concludetur in tertia figura, ꝙ a non inest alicui c. Terminus enim medius, qui est b subiicitur vtrisque extremitatibus: quum igitur sit conclusio impossibilis, contradictorium eius, ex quo sequitur impossibile, est verum, puta, quod dicimus a inesse omni b, quod volebamus concludere. Quod si posuerimus contrarium loco contradictorii, concludetur quidem impossibile, non tamen sequetur ex ipso ex necessitate veritas quæsiti: quemadmodum etiam accidebat in reliquis figuris.

Demonstratio pticularis affirmatiuę ĩ tertia p impoſſe.

Sin autem voluerimus ostendere, ꝙ a inest alicui c, quæ est affirmatiua particularis, ponemus ꝙ a inest nulli b, quæ est sua contradictoria: & applicabimus ipsi c, inesse alicui b: & concludetur hac in figura, quod a non inest alicui c: quod quum sit falsum quod ex ipso falso sequitur, puta, quod dicimus a inest nulli b, est etiam falsum; sed quum hoc sit falsum, verum erit suum contradictorium, quod est quæsitum a, videlicet inesse alicui b. E

Demonstratio v'lis negatiuæ ĩ tertia p̃ ĩpoſſe.

Quod si voluerimus monstrare vniuersalem negatiuam, quemadmodum si voluerimus monstrare, ꝙ a inest nulli b, accipiemus contradictorium huius, vt si dicamus a inesse alicui b: & huic applicabimus c inesse omni b: sequetur igitur hac in figura, vt c insit alicui a: quod quum sit falsum, falsum vtique sequitur ex contradictorio posito: nam propositio c b non habet dubitationem in veritate sua. Quum igitur contradictoria falsa extiterit, quæ est particularis affirmatiua, vera erit vniuersalis negatiua puta, quod dicebamus a inest nulli b. Si uero acceperimus contrarium, accidet in hoc, quod accidebat in reliquis figuris.

Demonstratio particularis negatiuæ in tertia per impoſſe.

Quod si voluerimus monstrare particularem negatiuam, ponemus suam contradictoriam, quæ est vniuersalis affirmatiua, velati si ponamus a inesse omni b: & applicabimus ipsi, quod c inest omni b: hæc autem non est dubia in sua veritate. Concludetur autem nobis, quod c inest alicui a: quod quum fuerit falsum, contradictorium, quod est vniuersalis affirmatiua, de quo dubitatur, est falsum: sed quũ fuerit falsa vniuersalis affirmatiua, vera erit particularis negatiua.

Conclusio dictorum de syllogismo ad impoſſe.

Iam igitur ex dispositione syllogismi secundum contrarium duo fuere hoc in loco declarata: quorũ vnũ est, qđ in ipso semper & in omni materia est vtile accipere contradictoriũ, nõ aũt accipere contrarium. Scđm aũt, quod omnia quæsita prodeunt secundum ipsum in secunda figura, ac tertia: quodque in prima figura, non elicitur per ipsum tantum vniuersalis affirmatiua, reliqua autem quæsita eliciuntur. F

Quomodo recta, & quæ ad impossibile ducit demonstratio, differant. Cap. XIIII.

Demonstratio ostensiua quæ & iusta, & assertoria dicitur ex notis & manifestis verã esse cõclusionẽ ostẽdit.

Differt autem quæ ad impossibile demonstratio, ab ea quæ est ostensiua, eo quod ponat quod vult interimere, deducens ad confessum falsum: ostensiua autem incipit a confessis positionibus ueris. Sumunt ergo utræque duas propositiones confessas: sed hæc quidem ex quibus est syllogismus, illa vero vnam quidem harum, alteram uero contradictionem conclusionis. Et hinc quidem non necesse est notam esse conclusionem, neque prius opinari quoniam est, aut nõ est: illinc uero necesse est, quo-

A niam non est. Differt autem nihil affirmatiuam, uel negatiuam esse conclusionem: sed similiter se habet in vtrisque.

Differentia syllogismi recti & ducentis ad impossibile.

DIxit, Differunt autem syllogismus rectus, & syllogismus contrarii, quãdo concludunt vnum & idem quæsitum ex propositionibus vnis & eisdem: propterea ꝙ in syllogismo secundum contrarium ponimus a principio id, quod volumus destruere, hoc est contradictorium eius, quod intendimus monstrare: vt cum sermo deuenerit ad falsum, sciatur quod est falsum. Syllogismus autem rectus incipit a propositionibus notis: ambo autem syllogismi sunt ex propositionibus notis: nisi ꝙ syllogismus rectus est ex binis propositionibus, ex quibus est syllogismus: sed in syllogismo secundum contrarium vna tantum propositionum suarum est ex propositionibus syllogismi recti: secunda autem est contradictoria conclusionis dubitatæ. Amplius, in recto non est necessarium, vt conclusio sit nota, anteq̃ sit syllogismus: sed in eo, qui est secundum cõtrarium, iam est opus vt sit nota ad positionem suæ contradictoriæ: non est autem in hoc differentia, siue conclusio fuerit affirmatiua, siue negatiua.

Sylls ad impole incipit a contradictorio cõclusionis.

Sylls rectus icipit a propositionibus notis.

In syllo recto cõclusio ẽ ignota in syllogismo ad impole ẽ nota p põnẽ contradictorii.

Omne ostensiue monstratum, & per impossibile monstrari potest, & econuerso. *Cap. XV.*

B OMnis enim, quæ ostensiue concluditur, & per impossibile monstrabitur: & quæ per impossibile, ostensiue, & per eosdem terminos, non autem in eisdem figuris. Nam quãdo per impossibile syllogismus fit in prima figura, quod uerum est, in media erit, aut in postrema: priuatiuum quidem in media, prædicatiuum autem in postrema: quando autem syllogismus in media fit, quod verum est erit in prima figura in omnibus propositionibus: quando autem in postrema syllogismus, quod uerum est, erit in prima, & in media: affirmatiua quidem in prima, priuatiua autem in media. Sit enim ostensum a nulli, aut non omni per primam figurã, ergo hypothesis quidem erat alicui b, inesse a: c autem sumebatur a quidem omni, b autem nulli: sic enim fiebat syllogismus ad impossibile. Hoc autẽ media figura, si c a quidem omni, b autem nulli inest, & manifestum ex his, quoniam b, nulli inest a. Similiter autem & si C non omni ostensum sit inesse: nam hypothesis quidem est omni b a inesse: c autem sumebatur a quidem omni, b autem non omni: & si priuatiua sit sumpta c a: similiter etenim sic fit in media figura. Rursum sit ostensum alicui b inesse a, ergo hypothesis quidem est nulli inesse: b autẽ sumebatur omni c inesse, & a vel omni, vel alicui c: sic enim erit impossibile. hoc autem postrema figura: si a & b, omni c: & manifestum ex his quia necesse est a alicui b inesse: similiter autem & si alicui c sumatur inesse b, uel a.

Demonstratum per syllogismum rectum, & per impossibile monstrari posse, & econuerso.

OMne vero quæsitum, qđ monstratur p syllogismũ rectum, potest p has easdẽ propositiones monstrari p sylłm contrarij: & oẽ, qđ ostẽdit p sylłm cõtrarii, põt per hos terminos, & q propositiones monstrari per syllogismum rectum. Quum vero syllogismus prædicatiuus, qui est in eo, qui est secundum contrariũ, extiterit ĩ prima figura, syllogismus rectus super hoc quæsito, & p has easdẽ

Quõ conueniant sylłus rectus, & ad impossibile ducens.

rectus, & ad impoſsibile ducēs, oſtendendo eandē coclonē per eoſdē terminos, et propoſitiones.

Nota, ꝙ in omnibus quæſitis licet ſyllogiſmus prędicatiuus, q eſt in ſyllo ad impoſsibile, & rectus cōueniāt qa per eoſdē terminos, & ꝑpōnes fiunt: differunt tñ, qa nō fiunt ꝑ eaſdem figuras: et hoc patet in oib' figuris.

propoſitiones erit in ſecunda figura & tertia; ſi vniuerſale quidem negatiuum in ſecunda figura. Sin autem affirmatiuum particulare, in tertia: negatiua vero particularis ad duas figuras ſimul, quando ea, quæ eſt vera, fuerit affirmatiua: ſin autem fuerit negatiua, erit in ſecunda, Quum vero ſyllogiſmus prædicatiuus, qui eſt in contrario, extiterit in ſecunda figura, ſyllogiſmus rectus erit in prima: & hoc in omnibus quæſitis. Sed quum ſyllogiſmus contrarij extiterit in tertia figura, ſyllogiſmus rectus erit in prima, ac ſecunda: ſi affirmatiuus quidem, in prima: ſi vero negatiuus in ſecunda: monſtratio autem huius: quoniam ſi oſtenderimus per ſyllogiſmum contrarij in prima figura, quod a ineſt nulli b, & poſuerimus contradictorium huius, puta, quod a ineſt alicui b; & applicuerimus huic cōtradictorio, propoſitionem veram: concludetur in prima figura concluſio falſa. Quod quum ita ſe habeat, planum quod propoſitio vera coniungetur vtique ex parte a, non autem ex parte b: adeo, vt propoſitio vera ſit maior: fieri enim non poteſt, vt maior ſit particularis hac in figura: erit igitur propoſitio vera, ꝙ c ineſt omni a. Si igitur c in omni a: & a in aliquo b: concludetur enim nobis in prima figura, quod c in aliquo b; quod eſt falſum. Reducetur autem ſyllogiſmus contrarij ad rectum, quum acceperimus contradictorium concluſionis falſæ, & ipſi applicuerimus propoſitionem veram, quæ eſt in ſyllogiſmo contrarij. Planum enim eſt, ꝙ propoſitio vera, quæ eſt, c in omni a, eſt contradictoria propoſitioni falſæ, quę eſt c non ineſt alicui b: hæ enim communicāt in c, quod eſt maior extremitas concluſionis, quæ fuerat in prima figura concludens impoſsibile per ſyllogiſmum contrarij. Sed omnes binæ propoſitiones, quarum communicatio eſt in extremitate maiore quæſiti, complicantur in ſecunda figura: ſyllogiſmus autem rectus ita prodibit: c in omni a: & c in nullo b; & concludetur ꝙ a ineſt nulli b: hoc autem eſt, quod concludebatur in ſyllogiſmo contrarij. Conſimiliter accidet, ſi monſtrauerimus per ſyllogiſmum contrarij in prima figura, ꝙ a non ineſt omni b, hoc eſt particularem negatiuam, ſecundum quod poſueramus ſuum contradictorium, puta quod a ineſt omni b: & applicabamus ipſi propoſitionem vniuerſalem veram ex parte a, vt quod b ineſt omni a: quum igitur concluſerimus, quod c ineſt omni b, quod eſt falſum, accepimus contradictorium ſuum, vt quod c non ineſt alicui b: & applicuimus ipſi propoſitionem maiorem veram: & complicitus fuit ſyllogiſmus rectus ſuper re manifeſta in ſyllogiſmo contrarij hunc in modum: c ineſt omni a: & c non ineſt omni b: igitur a non ineſt omni b, quod eſt concluſio ſyllogiſmi ſecundum contrarium. Sed iam prodibit hoc in tertia figura, ſi poſuerimus propoſitionem veram, quæ fuit coniuncta cum contradictorio, minorem in prima figura, contradictorium enim, quoniam hic erat vniuerſale affirmatiuum, poterat eſſe maior propoſitio in prima figura; erit igitur concluſio falſa, a in omni c: ſi igitur accipiamus contradictorium ſuum, quod eſt a non ineſt alicui c: & applicemus ipſi propoſitionem verā, vt quod b in omni c: planum quod ambæ iſtæ propoſitiones communicant in minore extremitate concluſionis primæ figuræ: erit autem ſyllogiſmus in tertia figura & concludet a non ineſt alicui b: hoc autem eſt, quod fuit manifeſtum per viam contrarij in prima figura. Accidet autem, ſi accipiamus propoſitionem veram ex parte a negatiuam, vt ſyllogiſmus rectus ſit in ſecunda figura tantum: quoniam ſi acceperimus contradictorium eius, quod quærebamus per viam contrarij, vt quod a ineſt omni b; & ipſi applicuerimus propoſitionem veram ex parte a, vt ꝙ c ineſt nulli a: concludetur in prima figura quod c ineſt nulli b: quod eſt falium: ſi igitur acceperimus contradictoriū huius, vt ꝙ c ineſt alicui b: & applicuerimus ipſi eam, quæ eſt vera, vt ꝙ c ineſt nulli a: concludetur in ſecūda figura ꝙ a non ineſt alicui b, quod eſt quæſitū ꝑ

Monſtratio particularis negatiuæ.

Monſtratio particularis affirmatiuę.

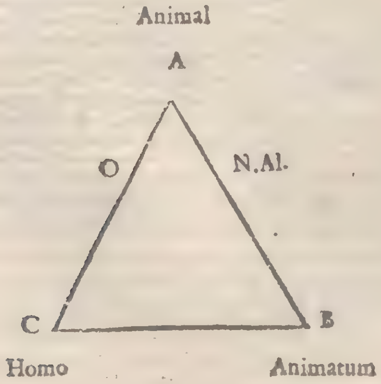
iam contrarij nobis concluſum in prima figura. Sin autem affirmatiua particularis monſtrata fuerit in tertia figura, veluti ſi concluſum fuerit in prima figura ꝑ ſyllogiſmum contrarij, ꝙ a ineſt alicui b, eo ꝙ poſuimus a ineſſe nulli b, quod eſt cōtradictorium: & applicuimus huic b ineſſe omni c, quæ eſt vera (fieri enim nō poteſt vt applicemus ipſam a parte a, eo ꝙ minor non erit negatiua in prima figura) & concluſimus a ineſſe nulli c, quod eſt impoſsibile. Si igitur accipiamus cōtradictorium huius impoſsibilis vt quod a ineſt alicui c: & applicemus ipſi propo

A ſitionem veram, veluti ſi dicamus b ineſt omni c. Planum ꝙ concludetur nobis in tertia figura, ꝙ a ineſt alicui b: nam c eſt terminus communicans cum contradictorio impoſsibilis & propoſitione vera: hoc autem eſt ſubiectum ambarum extremitatum. Conſimiliter accidet, quum fuerit propoſitio vera applicita contradictorio particularis, hoc eſt propoſitio b c. Hæc igitur eſt diſpoſitio omnium eorum, quæ monſtrantur per contrarium in prima figura. Iamq; etiã monſtratum fuit, ꝙ in ipſa non oſtenditur vniuerſalis affirmatiua.

Secunda figura. Cap. XVI.

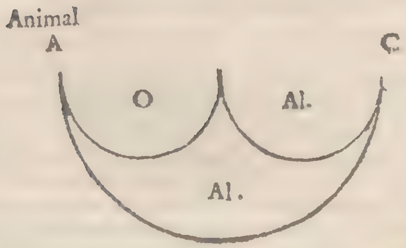
[V]Vrſum in media figura oſtenſum ſit a omni b ineſſe: ergo hypotheſis quidem fuit, non omni b, ineſſe a. ſumptum eſt autem a omni c, & c omni b: ſic enim erit impoſsibile: hoc autem prima figura: ſi a omni c, & c omni b. Similiter autem & ſi oſtenſum ſit alicui ineſſe: nam hypotheſis quidẽ fuit, nulli b ineſſe a: ſumptum eſt autem a omni c, & c alicui b.

B

C

Ex his coniugatiõibus monſtratur particularis affirmatiua in ſcda figura p impoſſe, in prima vero oſtẽſiue.

Si aũt priuatiuus sit sylllogismus, hypotesis quidem a alicui b inesse: sumptum est autem a nulli c, & c omni b: quare fit prima figura. Et si non vniuersalis sit syllogismus, sed a alicui b ostensum sit non inesse, similiter: nam hypotesis quidem omni b inesse a: sumptum est autẽ a nulli c, & c alicui b: sic enim prima figura.

Secunda figura.

Si vl'is affirmatiua p secundam demõstretur p syllm ad impossibile, rectus eũdem demonstrãs, fiet p primã. Particularis affirmatiua in secũda per impossibile demõstrata, ostẽdetur recto syllogismo ĩ prima.

Sed in secunda figura ponamus, quod monstretur per contrarium vniuersalis affirmatiua, putá, quod a insit omni b, eo ꝙ posuimus suum contradictorium, vt qđ a non inest omni b: & applicauimus ipsi maiorem propositionẽ verá, quæ cum ipsa complicabatur in secunda figura, ꝙ a in omni c: & conclusum fuit falsum ex hoc, puta quod c non inest omni b. Dicamus igitur quod syllogismus istius quæsiti erit in prima figura; & hoc, quoniam si accipiamus contradictorium conclusionis falsæ, vt ꝙ c inest omni b; & applicuerimus ipsi quod diximus, a inesse omni c, quæ est vera; planum quod concludetur nobis in prima figura tantum a inesse omni c, quæ est vniuersalis affirmatiua: & hoc, quã duæ istæ propositiones veræ, quarum vna est contradictorium falsæ, & altera vera posita in syllogismo contrarij non communicant, neq; in prædicato, vt sit secunda figura, neq; in subiecto, vt sit tertia: sed illud, in quo communicant, E est subiectum maiori extremitati, quæ est in quæsito, & prædicatum de minore: hic autem est ordo primæ figuræ. Sin autem monstrauerimus in secunda figura per contrarium affirmatiuam particularem, puta a inesse alicui b, ex eo, ꝙ posuimus a inesse nulli b, quod est oppositum: & complicuimus huic a inesse omni c: ita vt sequeretur c inesse nulli b, quod est falsum; dico igitur quod syllogismus rectus erit in prima figura: & hoc, quoniam si accipiamus a inesse omni c, quæ est vera posita in syllogismo contrarij: & c alicui b, quod est contradictorium conclusionis falsæ: planum ꝙ concluderetur in prima figura a inesse alicui b. Si vero monstrata fuerit per contrarium vniuersalis negatiua in secunda figura, eo ꝙ posuimus suum contradictorium, quod est a inesse alicui b: & complicuimus huic, quod a inest nulli c, ita vt conclusio esset falsa, ꝙ c non inesset alicui b, syllogismus suus rectus erit in prima figura: & hoc, quoniam si accipiamus contradictorium conclusionis falsæ, vt si dicamus c inesse omni b: & applicemus ipsi a inesse nulli b, quæ erat vera: concludemus in prima figura, qđ a inest nulli b. Consimiliter, si monstrauerimus in secunda figura per syllogismum contrarij particularem negatiuam, vt quod a non inest alicui b, eo ꝙ posuimus suam contradictoriam, quæ est a inesse omni b: & applicuimus huic ꝙ a non inest alicui c: & sequebatur ex hoc, vt c non inesset alicui b, quod est falsum: syllogismus igitur suus rectus erit, si acceperimus c in aliquo b, quod est F contradictorium cõclusionis falsæ: & applicuerimus ipsi propositionem veram, quæ est a inest nulli c: sequetur enim ex hoc, a non inesse alicui b. Iam igitur monstratum est, quod syllogismus rectus eius, quod ostenditur per contrarium in secunda figura, erit in prima figura; & hoc in omnibus quæsitis.

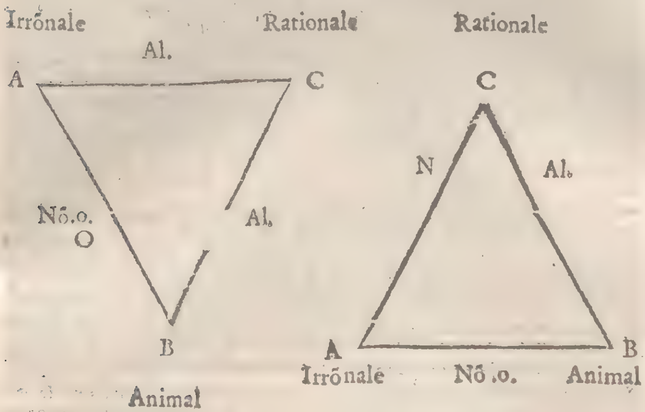
Vniuersalis negatiua per impossibile demõstrata in secunda, ostẽditur demõstrabitur in prima.

Negatiua quoq; particularis p impossibile demõstrata in secunda, recto syllogismo in prima monstrabit.

Tertia figura. Cap. XVII.

RVrsum in tertia figura: ostẽsum sit a inesse omni b: ergo hypotesis quidem fuit non omni b inesse a: sumptum est autem c omni b, & a omni c, sic enim erit impossibile: hoc autem prima figura. Similiter autem & si in aliquo sit demonstratio: nam hypotesis quidem erit nulli b inesse a: sumptum est autem c alicui b, & a omni c. Si autem priuatiuus sit syllogismus, hypothesis quidem a alicui b inesse: sumptum est autem c a quidem nulli, b autem omni: hoc autẽ media figura. Similiter au-

A tem,& si non vniuersalis sit demonstratio,nam hypothesis quidẽ erit omni b inesse a,sumptum est autem c a quidem nulli,b autem alicui: hoc autem media figura.

B

Ex his syllogismis concluditur particularis negatiua in tertia figura p impose, in secunda ostẽsiue.

Manifestum ergo quoniam per eosdem terminos, & ostensiue est demonstrare vnumquodque propositum,& per impossibile. Similiter autem erit,& cum sint ostensiui syllogismi, ad impossibile deducere in terminis sumptis,quando opposita propositio conclusioni sumpta fuerit:nam fiunt iidem syllogismi iis,qui sunt per conuersionem:quare statim habemus,& figuras,per quas vnumquodque erit. Palam ergo,quoniam omne propositum ostenditur per vtrosque modos,& p
C impossibile,& ostensiue,& non contingit separari alterum ab altero.

De tertia figura.

AMplius sit monstrata in tertia figura per viam contrarij vniuersalis affirmatiua: puta quod dicimus, a inesse omni b, eo ꝙ posuimus suam contradictoriam, vt ꝙ a non insit alicui b; & applicuimus huic, ꝙ c in omni b, ita vt falsa,quæ sequebatur, fuerit a non inesse alicui c. Dico igitur quod syllogismus suus rectus erit in prima figura: & hoc, si accipiamus contradictoriam conclusionis falsæ:puta,si dicamus: a inest omni c: & applicemus huic; c inest omni b, quæ est vera,cõcludetur nobis in prima figura ꝙ a inest omni b: hoc autem est, quod per impossibile monstratum fuit:fieri enim nequit, vt a & b communicent, nisi in aliquo tertio, quod subijciatur ipsi a, & prædicetur de b, quæ sunt extremitates quæsiti. Consimiliter si monstrauerimus per contrarium particularem affirmatiuam in tertia figura: puta,si dicamus, a inesse alicui b, eo ꝙ posuimus suum contradictorium, vt quod dicimus, a inest nulli b: & applicuimus huic, ꝙ c inest alicui b,ita, vt falsum conclusum extiterit,quod a non inest alicui c. Syllogismus suus rectus erit in prima figura: & hoc,si accipiamus cõtradictoriũ falsi,hoc est cõclusionis: puta,quod dicimus,a inest omni c, & huic applicemus, ꝙ c alicui b,hoc est ꝓpositionẽ syllogismi verã: & cõcludamus ꝙ a inest alicui b,

Vlis affirmatiua per ĩpossibile in tertia demõstrata, recte demõnstrabitur ĩ prima.

Particularis affirmatiua per impossibile demõstrata in tertia, demonstrabitur in prima recto syllogismo.

Vlis negatiua p impossibile demõstrata ĩ tertia, demonstrabitur in scda syllogismo recto.

Particularis negatiua p impossibile in tertia demonstrata, demõstrabitur in scda recte.

Epilogus dictorũ de differẽtia syllogismi recti, & ad impossibile ducentis.

Eodem pacto si monstrauerimus per contrarium vniuersalem negatiuam, eo q̃d p posuimus suam contradictoriam: puta, quod diximus, a inest alicui b : & applicuimus huic, quod c inest omni b, ita vt conclusum fuerit, c inesse alicui a, quod est falsum : dicamus igitur quod syllogismus suus rectus erit in secunda figura : & hoc, si accipiamus contradictorium conclusionis falsæ, & propositionem verã, quæ posita fuerat in monstratione contrarii : habebimus enim q̃ c inest nulli a : & c inest omni b : & concludetur nobis a inesse nulli b : hoc autem est id, quod fuerat monstratum per viam contrarii. Consimiliter accidet si monstrata fuerit per viam contrarii particularis negatiua, eo q̃ accepimus suam contradictoriam, puta, vniuersalem affirmatiuam. Vt quoniam accepimus, a in esse omni b: & huic applicuimus, c inesse omni b : & conclusimus c inesse alicui a : q̃d erat impossibile. Dico igitur quod syllogismus rectus consimiliter erit in secunda figura; & hoc, quum acceptum fuerit contradictorium conclusionis, & propositio vera, secundum q̃ consuetum fuit : habebimus enim quod c non inest omni a: & c alicui b: & concluditur quod a non inest omni b ; aut non inest alicui b. Iam itaque monstratum fuit, q̃ omnia quæsita, quæ ostenduntur per syllogismum contrarii in omnibus figuris, possunt etiam monstrari per syllogismos rectos: quodque ad ipsos redeunt per has easdem propositiones, & per hos quoque similiter eosdem terminos : quodque reditus syllogismi recti ad contrarium est idem cum syllogismo, qui vocatur conuersiuus. Consimiliter planum etiam ex eo q̃ B prædiximus, quum syllogismi recti reducuntur ad contrarium, ad quales syllogismos reducuntur secundum contrarium : & eodem pacto quum syllogismi ipsius contrarii reducuntur ad rectos, ad quales syllogismos reducuntur: monstratum insuper fuit quod omne quæsitum ostendi potest per contrarium, & secundum rectitudinem.

De ratiocinatione ex oppositis. Cap: XVIII.

IN qua autem figura est ex oppositis propositionibus syllogizare, & in qua non est, sic erit manifestum. Dico autem oppositas esse propositiones secundum locutionem quidem quatuor : vt omni, nulli : & omni, & non omni : & alicui, & nulli : & alicui, & non alicui inesse. Secundum veritatem autem tres, nam alicui, & non alicui secundum locutionem opponuntur solum. Harum autem contrarias quidem vniuersales : omni, nulli inesse : vt omnem disciplinam esse studiosam, nullam esse studiosam : alias vero oppositas.

PRIMA FIGVRA.

In prima igitur figura non est ex oppositis propositionibus syllogismus, neque affirmatiuus, neque negatiuus. affirmatiuus quidem, quoniam oportet vtrasque affirmatiuas esse propositiones : oppositæ autem affirmatio, & negatio : priuatiuus autem, quoniam oppositę quidem idem de eodem prædicant, & negant: in prima autem mediũ non dicitur de vtrisque, sed de illo quidem aliud negatur : idem autẽ de alio prædicatur : hæ vero non opponuntur.

De syllogismis, qui componuntur ex oppositis.

DIxit, in quali autem figura complicari possit syllogismus ex duabus propositionibus oppositis, & in quali figura fieri hoc non possit, monstrabitur

A ex eo, quod ponemus. Sed primo iam dicamus, quod opposita secundum veritatẽ secundum modum negationis & affirmationis, sunt duo, contradictoria, & contraria: quod quum sit stabilitum. dicamus, ꝙ fieri non potest, vt compliceatur syllogismus in prima figura, neque ex contrarijs, neq; ex contradictorijs, neque syllogismus concludens affirmatiuam, neq; syllogismus concludens negatiuam: & affirmatiuam quidem, quoniam oportet, vt syllogismus concludens affirmatiuam constet ex ambabus affirmatiuis: sed in syllogismo, qui complicatur ex oppositis secundum viam contradictionis, aut contrarij, vna propositionum suarum est negatiua, & altera affirmatiua: & negatiuam etiam non possumus: & hoc, quoniam ꝑdicatum & subiectum in affirmatione & negatione est vnum & idem, secundum ꝙ monstratum fuit in libro præcedente: sed in syllogismo primæ figuræ, non est prædicatum suarum propositionum vnum, neque etiam subiectum vnum: quoniam terminus medius, qui subijcitur in vna duarum propositionum prædicatur in altera.

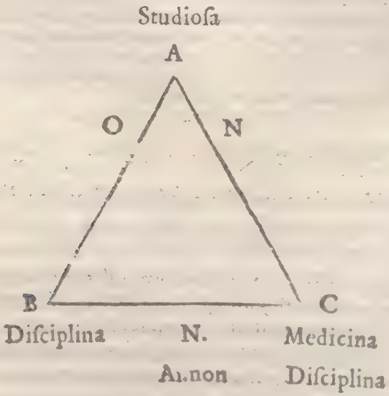
Opposita secundum affirmationẽ, & negationẽ sunt contradictoria, & cõtraria.

Nota, quare nõ possit fieri syllũs ex oppositis in prima figura.

De ratiocinatione ex oppositis in secunda figura. Cap. XVIIII.

B IN media autem figura, & ex oppositis, & ex contrariis cõtingit fieri syllogismum. Sit enim bonum quidem, in quo a: disciplina autem, in quo b & c: si ergo omnem disciplinam studiosam sumpsit, & nullam a inest omni b, & nulli c: quare b nulli c: nulla ergo disciplina, disciplina est. Similiter autem & si omnem sumens studiosam disciplinam, medicinam vero non studiosam sumpsit: nam a b quidem omni, c autem nulli: quare aliqua disciplina non erit disciplina.

Syll's ex oppositis nõ ẽ absolute syllogism', sed particula q̃dã sylli ex hypothesi, vnde ab Aristotele cap. seq. adnumeraẗ inter paralogismos.

C In hac coniugatiõe mõstrãtur cõtradictorie opposita.

Et si a c quidem omni, b autem nulli: est autem b quidem disciplina, c autem medicina, a vero opinio: nullam enim disciplinam opinionem sumens, sumpsit aliquam disciplinam esse opinionem. Differt autem a priore in terminis conuerti: nam prius quidem ad b,

nunc autem ad c affirmatiuum. Et si sit non vniuersalis altera propositio, similiter: semper enim medium est, quod ab altero quidem negatiue dicitur, de altero verò affirmatiue. Quare contingit opposita quidem perfici, non autem semper, neque omnino: sed sic se habeant, quæ sunt sub medio, vt vel eadem sint, vel totum ad partem: aliter autem, impossibile: non enim erunt propositiones ullo modo, neque contrariæ, neque oppositæ. D

Secunda figura.

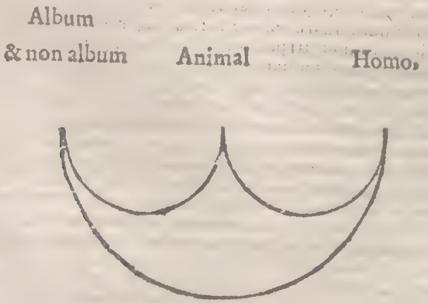
In secunda figura fit syllogismus ex oppositis secundum viã contrarij, & contradictionis.

SEd in secunda figura pōt esse syllogismus ex duabus propositionibus oppositis, siue secundum viam contrarii, siue secundum viam contradictionis: vt in exemplo, omnis scientia studiosa: & nulla scientia studiosa: & concluditur nobis, ꝙ nulla scientia est scientia: quod est maxime impossibile. Cõsimiliter accidet, si posuerimus: omnis scientia studiosa: & medicina nõ est studiosa: & hoc, quoniam negatio studiositatis a medicina est negatio ab aliqua scientiarum, ac si posuissemus omnem scientiam studiosam esse, & aliquam scientiam nõ esse studiosam: concluditur igitur nobis ꝙ aliqua scientia non est scientia: causa autem, quare hoc fieri possit in secunda figura, est, quoniam prædicatum in vtrisq; extremitatibus est vnum & idem. Consimiliter se habebit in oppositis, E si posuerimus affirmatiuam maiorem & negatiuam minorem, aut res se habeat e conuerso; dispositio enim in hoc est vna & eadem: non possunt autem opposita concludi in hoc secundum veritatem, nisi quum acceperimus affirmatiuã & negatiuam easdem: veluti si dicamus, omnis scientia est studiosa, & non omnis scientia est studiosa: aut acceperimus id, quod est pars vnius duarum propositionum oppositarum, & sub ipsa continetur loco propositionis eiusdem affirmatiuæ & negatiuæ: quemadmodum si ponamus loco eius, quod est, nõ omnis scientia est studiosa, hoc, quod est, medicina non est studiosa: aut loco eius, quod dicimus, omnis scientia est studiosa, hoc, quod dicimus, medicina est studiosa: deinde ipsi applicemus, nulla scientia est studiosa, propterea ꝙ non est differentia, si coniugamus ipsam cum propositione opposita eadem, aut cum eo, quod sub ipsa continetur. Quum itaque non accipiuntur propositiones secundum vnum duorum modorum, non erunt opposita, neq; potentia sua erit potentia oppositorum, neque secundum quod opponuntur secundum viam contrarii, neque secundum ꝙ opponuntur secundum viam contradictionis.

De syllogismo ex oppositis in tertia figura. Cap. XX. F

IN tertia vero figura affirmatiuus quidem syllogismus nunquam erit ex oppositis propositionibus propter causam dictam, & in prima figura. Negatiuus autem erit syllogismus, & vniuersalibus, & non vniuersalibus, terminis. Sit enim disciplina in quo b, & c. medicina autem in quo a: si ergo sumat omnem medicinam disciplinam, & nullam medicinam: disciplinam c omni a sumpsit, & b nulli a: quare erit aliqua disciplina non disciplina. Similiter autem & si non vniuersaliter sumpta sit a c propositio: nam si est aliqua medicina disciplina: & rursum nulla medicina disciplina, accidit disciplinam aliquam non esse disciplinam. Sunt autem vniuersaliter quidem sumptis terminis, contrariæ propositiones: si autem particularis altera sit oppositæ. Oportet autẽ scire quoniam contingit opposita sic sumere, quemadmodum dixi-

A mus, omnem disciplinam studiosam esse, & rursum nullam, aut aliquam non esse studiosam : quod non solet latere: erit autem per alias interrogationes syllogizare alteram , & quemadmodum in topicis dictum est, sumere. Quoniam autem affirmationum oppositiones sunt tres, sexies accidit opposita sumere, aut omni, & nulli: aut omni, & nō omni: aut alicui, & nulli: & hoc cōuerti in terminis, vt a omni b, & nulli c: aut omni c, & nulli b: aut huic quidem omni, illi verò non omni: & rursum hoc conuerti secundum terminos : similiter autem & in tertia figura. Quare manifestum est, & quoties, & in quibus figuris contingit per oppositas propositiones fieri syllogismum. Manifestum est quoniam ex falsis est verum syllogizare, quemadmodum dictum est prius . ex oppositis autem non est : semper enim contrarius sylllogismus fit rei (vt si est bonum, nō esse bonum: aut si animal non animal) eo quod ex contradictione est syllogismus , & subiecti termini aut iidem sunt: aut hic quidem totum, ille autem pars. Palam autem quo
B niam in paralogismis nihil prohibet fieri hypotheseos contradictionem: vt si est impar , non esse impar: nā ex oppositis propositionibus, contrarius erit syllogismus: si ergo sumpserit hoc modo, hypotheseos erit contradictio .

In hoc syllogismo concluduntur cōtraria de eodem, statim assumpta tali ppositiōe.

C

Oportet autem considerare, quoniam sic quidem non est contraria concludere ex vno syllogismo (vt sit conclusio quoniam non est bonum, bonum aut aliud quoddam tale) nisi statim huiusmodi propositio sumatur: vt omne animal esse album, & non album, hominem autem animal. sed vel assumere oportet contradictionem: vt quoniā omnis disciplina opinio, & non opinio: deinde sumere, quoniam medicina disciplina quidem est, nulla autem opinio: quemadmodū redargutiones fiunt: vel ex duobus syllogismis. Quare esse quidem contraria secundum veritatem quæ sumpta sunt, non est alio modo quam hoc: quemadmodum dictum est prius .

Tertiæ figura.

In tertia figura in modis affirmatiuis non fit syllogismus ex oppositis

In modis negatiuis fit syllogismus ex opositis, in vniuersalibus ex cõtrariis, ĩ particularibus ex contradictoriis.

IN speciebus aũt affirmatiuis tertiæ figuræ, fieri non potest, vt complicetur syllogismus ex oppositis; quoniam duorũ oppositorum, vnum est affirmatiuum, & alterum negatiuum: hæc autem est eadem causa, quæ accidit in prima figura. Sin autem extiterit syllogismus negatiuus, potest in ipsa complicari syllogismus ex propositionibus oppositis, quum fuerint propositiones vniuersales, aut particulares: vt in exemplo, si dicamus, omnis medicina scientia, & nulla medicina scientia: sequitur enim ex hoc, quod aliqua scientia non est scientia. Quum vero extiterit vna duarum propositionum in his duobus syllogismis particularis, & altera vniuersalis, complicabitur syllogismus ex contradictoriis non autem ex contrariis: propterea ꝙ contraria sunt vniuersalia. Oportet autem vt scias, ꝙ syllogismi, qui complicantur in his duabus figuris affirmatiua & negatiua complicatione prima, hoc est quoniam reliqui, qui numerãtur in hoc capitulo, dependent ab iis, sunt duodecim syllogismi, sex in omni figura: & hoc, quoniam coniugationes oppositorum secundum viam contrarii sunt tres: vna ipsarum, quam dicimus omne & nullum, quæ sunt opposita secundum viam contrarii. & duo opposita secundum viam contradictionis: quorum vnum est, vt sit affirmatiua vniuersalis & negatiua particularis: secundum vero in contrarium huius. Planum igitur, qđ ex ipsis complicabuntur in vtraque duarum figurarum tres syllogismi: quoniam vero duæ propositiones oppositæ binas habent positiones in figura vna: vnam, vt sit affirmatiua minor & negatiua maior: alterã vero in contrarium huius, sequitur ex hoc, vt species syllogismorum in omni figura sint sex. Non cures autem in positione ista, si fuerit minor in tertia figura negatiua, siue affirmatiua: propterea ꝙ prohibitum fuit in præcedentibus, ne esset negatiua in relatione ad quæsitum determinatum: sed qđ intendimus in his syllogismis compositis, est deceptio, & conclusio impossibilis, siue conclusio ipsa fuerit impossibilis, siue ipsam conuertens. Iam itaque monstratum fuit in hoc tractatu in quali figura complicari possunt syllogismi ex propositionibus oppositis, & quantus est numerus eorum, qui in ipsis sunt primi, quique vsum retinent elementorum: & manifestum etiam est, qđ potest ex syllogismis, quorum propositiones sunt falsæ, concludi conclusio vera, præter hanc speciem syllogismorum: quoniam conclusio in ipsis est semper opposita rei positæ, et hoc qđ aliquod ens sit non ens, vt quod animal non sit animal, & qđ disponitur in hoc nõ sit in hoc, siue hoc dispositum sit ens extra intellectum, siue sit non ens: quemadmodum, si concludatur qđ hircoceruus non est hircoceruus ex duabus propositionibus oppositis: veluti si dicamus, homo est hircoceruus, & homo non est hircoceruus: sequitur enim ex hoc qđ hircoceruus non est hircoceruus, qui sermo sibi ipsi contradicit: & si hircoceruus etiam non esset ens: propterea qđ fieri non potest, vt uerum sit aliquid affirmari & negari simul de seipso, siue illud sit ens, siue sit non ens. Atqui sequitur hoc in istis syllogismis. quoniam ambę propositiones sunt contradictoriæ; siue prædicatum, ac subiectum in ipsis fuerint vna & eadem siue vnum ipsorum fuerit pars alterius. Planum autem qđ syllogismi corrupti, qui sunt in hac arte propter corruptionem propositionum, comprehendi possunt in syllogismis ueris existentibus in hac arte contradictoria propositionum vera rum: præterquam qđ relinquatur in hoc, vt existimetur, qđ isti syllogismi corrupti sint ueri. & hoc aut per continentiam partium, aut per consequentiam, & sequatur artificem tractantem de cælo id, qđ posuit, & admisit in hac arte. Quemadmodum si aliquis ponat, ꝙ corpus cæleste est infinitum, & ponat simul cum hoc, quod est sphæricæ figuræ: sequitur enim ex hoc, vt finitum sit infinitum: maxima vero vtilitas, quæ in hoc reperitur, est instare sermonibus corruptis, qui sunt in artibus. Oportet insuper, vt scias, quod non potest aliquis errare in positione duarum propositionum oppositarum, in syllogismo simplici vno eodem. Consimiliter non potest aliquis interrogans decipere respondentem adeo, vt ab ipso admittat binas propositiones contradictorias simul in syllogismo vno simplici, & non admittat eas, quum interrogauerit ipas per vnum modum: quemadmodum qđ admittat, qđ res hæc est bona, & qđ non est bona.

Syllogismi, q cõplicantur ĩ secũda & tertia figura ex oppositis, quot sint numero

Non in conuenit minorem esse negatiuam in syllogismo ex oppositis in tertia figura.

Nota, de syllogismis ex oppositis, q bus vtimur in arte tentatiua.

Maxima vtilitas syllogismi ex oppositis est ĩstare sermonibus corruptis, q sunt in artibus.

Non potest aliqs erra-

Sed

A Sed fieri hoc vtiq; potest, quum interrogantᷣ ſcd̃m vnum modum, & ponuntur ſcd̃m alium, aut ponũtur pars ſyllogiſmorũ cõpoſitorũ, ſi poſitio ſua ſit per modum, & interrogatio ſuper ipſis per modũ: quemadmodũ ſi aliquis interroget an animal albũ non eſt albũ: fieri enim põt, vt admittat hoc: qm̃ animal album, ſunt duæ res ſimul: ſed non eſt albũ, eſt vnum tm̃; & ſcd̃m hunc intellectum fieri poteſt, vt reſpondens admittat iſtã propoſitionẽ, quum hãc ipſum interrogamus, Quumq; interrogauerimus poſt hoc, an homo ſit animal & albũ, fieri ſilr etiam poteſt, vt a nobis admittat hanc aliã; ſuper hoc aũt concludetᷣ impoſsibile, puta, quod aliquod albũ non eſt album. Eodẽ pacto fieri ẽt poteſt, vt admittat duo oppoſita, quum vnũ ipſorum ponitur pars ſylľi ſimplicis reſpectu concluſionis determinatæ; & alterũ quoq; ponitur pars alterius ſylľi ſimplicis reſpectu concluſionis alterius conſimiliter; in hoc igitur per ſe põt homo errare, & ponere in ſylľis compoſitis propoſitiones contradictorias; quemadmodum ſi admittat quod oĩs medicina eſt ſcientia, & oĩs ſcientia eſt opinio abſq; eo, quod exponat, quod ſequitur ex hoc, puta, quod dicimus, omnis medicina eſt opinio. Deinde admittat ſecundã propoſitionem, puta, nulla medicina opinio; quare erit admittens in tribus iſtis propoſitionibus binas propoſitiones oppoſitas, vt ꝙ oĩs medicina eſt opinio; & nulla medicina eſt opinio; quare ſequetur ex ipſis, ꝙ nulla medicina eſt medicina; maxime aũt accidit hoc, quũ interro-
B gamus conſequens oppoſitũ, non aũt oppoſitum ipſum; propterea ꝙ latebit, & admittetur; & maxime quũ ipſum conſequens fuerit longinquũ; quemadmodũ ſi interrogemus de affirmatione prædicati ad ſubiectũ, & admittatᷣ; deinde interrogemus de negatione huius prædicati a genere iſtius ſubiecti, aut ſuper ſpeciebus, aut ſuper indiuiduis, & admittatᷣ; ſequetur enim ex hoc negatio eiuſdẽ prædicati ab omni hoc ſubiecto, de quo affirmabatur, aut a parte ipſius.

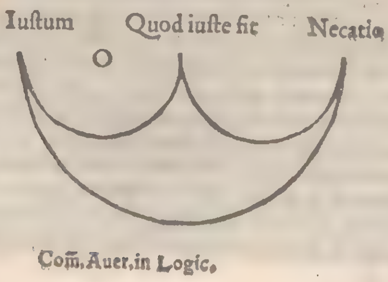
re, vt ponat duas propõnes oppoſitas in vno ſylľo ſimplici tantum.

Non põt aliquis reſpondens decipi ab interrogante in admiſsiõe duarũ propõnũ oppoſitarũ ĩ vno ſylľo.

Nota hic ꝑ totũ, qũo in duobus ſylogiſmis poſſunt admitti oppoſita.

De petitione principii. *Cap. XXI.*

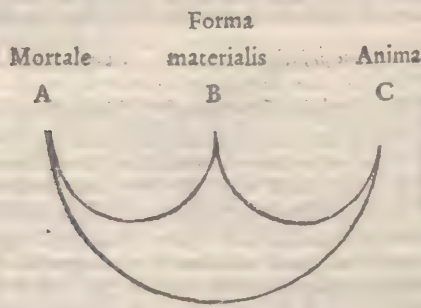
IN principio aũt petere, & accipere, eſt quidem, vt in genere ſumere, in eo quod eſt non demonſtrare propoſitum. Hoc aũt accidit multipliciter: nã, & ſi omnino non ſyllogizatur, & ſi per ignotiora, aut ſimiliter ignota, & ſi per poſteriora quod prius eſt: demonſtratio enim ex prioribus, & notioribus eſt. Horũ ergo nullũ eſt petere quod in principio eſt: ſed quia hæc quidẽ nata ſunt per ſe cognoſci, illa verò per
C alia: nam principia quidem per ſe, quæ aũt ſub principiis, per alia: quando, quod non per ſe notum eſt, per ſe aliquis conatur oſtendere, tunc petit quod in principio eſt. hoc aũt eſt ſic facere quidem, vt ſtatim perhibeat id, quod propoſitum eſt.

Sylľs ſtatim oſtendẽs qđ intẽditᷣ, petens in principio, qa ex terminis eſt ſynonimis.

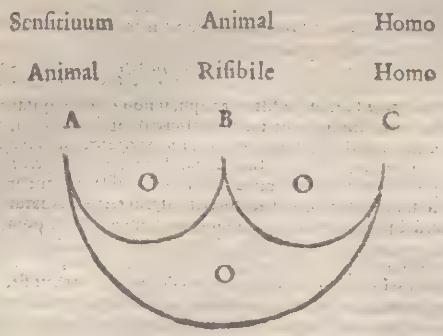
Contingit autem & transgredientes ad alia, eorum quæ nata sunt per illa ostendi per hæc monstrare quod ex principio est: vt si a ostendatur per b, & b per c, c autem natum sit ostendi per a: accidit enim idem a per se demonstrare eos, qui sic syllogizant, quod faciũt qui parallelas arbitrantur scribere: latent enim ipsi seipsos talia sumentes quæ non valent demonstrare, cum non sint parallelæ. Quare accidit sic syllogizantibus vnumquodq; esse dicere si est vnũquodq;: sic autem omne erit per se notum: quod est impossibile. Si ergo aliquis dubitat assumpto dubio quoniam a inest c, similiter & quoniam b, petat autem a inesse b, nondum manifestum si quod in principio est, petat, sed quoniam non demonstrauit manifestum: non enim est principium demonstrationis, quod similiter est incertum. Si autem b ad c sic se habet vt idem sint: aut manifestum quòd cõuertuntur, aut inest alterum alteri, quod in principio est petit: nã & quoniam a inest b, per illa monstrabit si conuertantur: nunc aũt hoc prohibet, sed nõ modus. Si aũtem hoc faciat, quod dictum est faciet, & conuertet per tria: similiter autẽ & si b sumat inesse c, quod similiter incertũ sit, vt & si a inest c, nondum quod ex principio petit, sed neq; demõstrat.

In hoc syllo ignorat an petamus in principio: quia minor est ignota, saltem non demonstrat, quia ea obscura est, vt conclusio.

Si aũt idem sint a, & b, aut eo ꝙ conuertuntur, aut eo ꝙ a sequitur c, quod est b, quod ex principio est, petit ꝑ eandem causam: nam ex principio quid valet, prius dictum est à nobis: qm̃ per se monstrabit quod non est per se manifestum. Si ergo est in principio petere per se monstrare, quod non per se est manifestum: hoc aũt est non ostendere qñ similiter dubitantur quod monstratur, & per quod monstratur, vel eo quòd eadem eidem, vel eo quòd idem eisdem inesse sumitur. In media quidem figura, & tertia vtrumque continget similiter quod est in principio petere: in prædicatiuo quidem syllogismo, & in tertia figura, & in prima: negatiuè autem quando eadem ab eodem, & non similiter vtræque propositiones: similiter autem & in media, eo quòd non conuertuntur termini secundum negatiuos

A syllogismos. Est autem in principio petere in demonstrationibus quidem, quæ secundum veritatem sic se habent: in dialecticis autem, quæ secundum opinionem.

B

In primo modo primæ, ad monstrandam vl'em affirmatiuā, assumēdo eadem de eisdem, petitur in minori.

PARS SECVNDA.

DIXIT, positio autem quæsiti primi, hoc est, quod intenditur monstrari per seipsum, non autem propter aliquid aliud, quod sit pars syllogismi concludentis ipsum, est ex genere orationum, per quas nō potest aliquid ostendi per demonstrationem, quod intendamus ostendere per demonstrationem. Accidit autem, vt quæsitum non ostendatur per demonstrationē ab ea oratione, per quam intendimus demonstrare, quatuor modis: quorū vnus est vt ex ista oratione non sequatur conclusio, quam intendebamus ex ipsa sequi: seu quia nihil pœnitus concludat: seu quia non concludat aliquid ex ijs, quæ intendebamus concludere. Modus autem secundus est, vt propositiones sint ignotiores conclusione: conditio nanque propositionum est, vt sint notiores conclusione. Modus vero tertius est, vt propositiones & conclusio sint in vno gradu occultationis. Quartus autem modus est, vt conclusio sit causa co-
C gnitionis propositionum: ex cōditionibus nanq; propositionum est, vt sint notiores cōclusione, & sint causa in cognitione ipsius: & in hoc excedit pars ista partem secundam. Quum itaque sit hoc stabilitum, non est positio quæsiti primi pars syllogismi sui, eius videlicet, qui vocatur repetitio, quæ est oratio per quam non ostenditur per demonstrationem quæsitum primum, quoniam hic est vnus ex modis: sed magis oportet, vt oratio, per quam non monstrat' quæsitum, assuescat consuetudini generis. Species autem ista orationis, quæ vocatur repetitio, est illa, qua solicitus est aliquis in monstrando aliquid ignotum per illud idem, hoc est per aliquid ignotum id, quod non potest monstrari, nisi per aliud ab ipso. Cognitorum enim binæ sunt species: aut nota per se, vt propositiones primæ: aut nota per aliud ab ipsis, vt ea, quæ cognoscuntur per primas propositiones. Quum igitur aliquis solicitus sit ad ostendendum aliquid per se per id, quod est notum per aliud, hoc est, quod vocatur hac in arte repetitio, & positio quæsiti primi. Hæc autem operatio deceptionis aut errati accidit secundum duos modos: quorum vnus est, vt quæsitum per se ponat' propositio ad ostensionem suiipsius. Hoc aūt accidit, quum prædicatū ac subiectum quæsiti fuerint duo noīa multiuoca, quemadmodū post hoc declarabit'. Scd's vero modus, veluti si monstret' conclusio aliqua per syll'os plures compositos ex propositionibus pluribus: quarū vna ita se habet, vt non monstret', nisi quū

De positiōe q̄siti primi eiusdē in syllogismo: q̄ vocatur repetitio.

Quatuor modis fit petitio principij quū non demonstrat' cōclusio p id, per quod debet demonstrari.

hæc conclusio facta fuerit propositio in syllogismo ipsam concludente: quemadmodum, si aliquis monstret, ꝙ a inest ipsi e, quum acceptum fuerit a inesse b, & b ipsi e: deinde ostendat b inesse ipsi e, eo quòd b inest ipsi c, & c ipsi e. Amplius monstret a inesse ipsi b, eo ꝙ a inest ipsi e, quæ erat conclusio, & e inest ipsi b: non enim est differentia inter istam speciem & speciem primam, nisi ꝙ in specie prima concluditur id, quod intendebamus concludere ex aliquo per se: sed in hac specie concluditur quod intendebamus concludere, per media plura vno. Deceptio autem in hac secunda specie multū accidit propter obliuionem: quemadmodum accidit demonstranti, si linea recta supra duas rectas ceciderit, & duo anguli, qui sunt in vno latere, æquales fuerint duobus rectis, ꝙ duæ illæ lineæ sunt æquidistantes: qm̄, si non essent æquidistantes, quæ protraherentur in rectum, concurrerent in altero duorum laterum, & fieret ibi triangulus, cuius anguli essent maiores duobus rectis: quod fieri non potest, & non cohæret: quoniam, ꝙ triangulus habeat duos angulos rectos, monstratur per lineas æquidistantes. Et in summa accidit ei, qui facit hanc speciem monstrationis, illud impossibile, quod accidebat illi, qui ratiocinabatur dicēs, si est hoc, ꝙ est hoc: sed secundum hunc modum erunt omnia per se nota, & sufficientia absq; eo, ꝙ cognoscantur per alia. Quum vero habuerimus aliquid, quod ignoremus inesse duobus diuersis, & vnum istorum duorum sit, eo ꝙ aliud est iam declarabimus ignotum per ignotum, nō tamen sequitur, vt sit, quemadmodum hæc monstratio, quæ vocatur repetitio: veluti si ignoremus a esse in b, & in c: sit autem per se manifestum b esse in c: velimus autem monstrare a esse in c, eo ꝙ est in b: sequitur vtique vt talis monstratio sit repetitio: siue secundū veritatem, quum duæ res fuerint res vna & eadem secundum veritatem, hoc est c & b, diuersificentur autem secundum nomina, & hoc, quum habuerint nomina multiuoca: aut secundum opinionem existimatam, quum fuerit opinio de b & c, ꝙ sint vnum & idem, præterquam ꝙ sint vnum in veritate secundū numerum: hoc autem accidit, quum vnumquodque ipsorum est conuertibile cum suo complicito: quemadmodum si vnum ipsorum esset proprium alterius, aut definitio, aut descriptio: aut vnum ipsorum sequatur ex reliquo, licet non sit cōuertibile, quemadmodum sequitur, ꝙ sit animal, si est homo. Atqui hæc est repetitio probabilis, non secundum veritatem. Quod si tantummodo diuersificentur secundum nomen, erit repetitio vera: quemadmodum si aliquis monstret, ꝙ hęc res sibi allata est ensis, propterea ꝙ est spatha. Consimiliter si habuerimus duo, quæ ignoremus inesse vni rei, & notum sit vtrūq; ipsorum inesse alteri, & voluerimus monstrare, ꝙ vnum ipsorum inest huic ignoto, quia alterum sibi inest: dico ꝙ nō erit hoc repetitio, nisi notum sit hæc duo ita se habere, vt vnū ipsorum alteri insit, & sint vnum secundum veritatem, aut quia vtrūq; ipsorū conuertitur cum suo complicito, aut quia sequitur ex ipso: quemadmodum si ignoraremus a & b esse in c, & esset notum a esse in b, dico ꝙ hoc non erit repetitio super quæsito, nisi existimatū fuerit a & b esse vnum & idem, aut ꝙ erunt vnum & idem. Differunt autem repetitio & monstratio circularis: quoniam in monstratione circulari oportet tres terminos sibiinuicem conuertibiles esse: quemadmodum exposuimus, hoc est a, & b, & c. Sed hoc in loco non erit conditio conuersionis, nisi in b, & c, id est in duobus terminis syllogismi. Quū igitur monstratio, quæ vocatur repetitio, & positio quæsiti, sit, vt ostēdamus rem ignotę inuētionis per se ex parte, qua accidit rei, vt existimetur, ꝙ sit res duæ: & hoc aut prædicatum quæsiti & terminus medius, aut subiectum eiusdem & terminus medius: manifestum ꝙ syllogismus repetitionis cōponitur ex duabus propositionibus, quarum vna est nota, vt ꝙ vna istarum duarum rerum insit alteri, hoc est, quæ secundum veritatem, aut probabiliter est vna: altera autem ignota, puta, extremitatem quæsiti ignotam inesse vni ipsorum aut maiorē medio, si minor nota extiterit, aut medium inesse minori, si maior fuerit cognita: quemadmodum si essent b, & c nomina multiuoca, & vellemus monstrare a inesse c per medium b, hoc est si acceperimus a inesse b: & b inesse c: a enim inesse b, est propositio ignota: b vero inesse c, est propositio nota, propterea ꝙ

Nota, quō fit petitio principij.

Dria inter petitionē, et monstrationem circularem,

A sunt nomina multiuoca, aut talia, vt existimentur ita se habere. Consimiliter accidet si a, & b fuerint nomina multiuoca, hoc est si notum fuerit a esse in b, sed b esse in c ignotum. Quod quum ita sit, manifestum ꝙ species sermonum compositorum hac compositione, quæ vocatur repetitio, erunt in omnibus tribus figuris. Consimiliter quum fuerit syllogismus ex duabus propositionibus affirmatiuis, erunt species, quæ componuntur ex hoc genere in tertia figura, ac prima duplum respectu specierum, quæ concluduntur in vnaquaque ipsarum, quum fuerint in omni figura: quoniam termini conuertuntur inter se, hoc est ꝓpositio nota: ꝙ autem affirmatiui duplicem habeant conclusionem, est, quoniã omnis species ipsorum diuiditur in duas partes: quarum vna est, vt minor sit ignota & maior nota: species vero secunda se habet in contrarium huius, minorem enim habet notam & maiorem ignotam. Sed quum fuerit syllogismus negatiuus, hoc est ex duabus propositionibus, quarum vna est affirmatiua, & altera negatiua, non accidet, vt species istæ duplicentur: quoniam ignotæ semper vtiq; erunt negatiuæ: non enim verum erit, vt sit propositio conuertibilis nota negatiua: quoniam semper aut est aliquid, quod est vnum secundum veritatem, aut quod existimatur esse vnum. Quum itaq; monstratio secundum modum repetitionis sit duarum specierum: aut repetitio vera, quę est, quum propositio conuertibilis in ipsa est duobus nominibus multiuocis: aut repetitio secundum opinionem existimatam probabilem quum est in ipsa propositio, de qua propter conuersionem in seipsum, existimant ꝙ sit vna, aut propterea ꝙ vnus duorum terminorum continetur sub alio: manifestum ꝙ ars demõstrationis accipit intentionem veram ipsius: sed ars dialectica accipit duas species simul, hoc est eam, quæ est repetitio vera, & eam, quæ est repetitio probabilis: sed ars sophistica appropriat sibi hanc monstrationem: & in hoc videtur etiã, vt ars rethorica non elonget vnam duarum specierum monstrationis huius. Iam igitur ex hoc monstratum fuit, quid est, ꝙ vocatur repetitio, & quot sunt species suæ.

Põt fieri petitio in tribus figuris.

Quũ sit duplex petitio & scd̃m veritatẽ, & secundũ opinionẽ, demõstratio accipit primã, ars dialectica duas.

B

De non propter hoc accidere falsum. *Cap. XXII.*

NON propter hoc autem accidere falsum (quod sæpe in disputationibus solemus dicere) primum quidem est in iis, qui ad impossibile syllogismis: quando ad cõtradictionem est huius, quod mõstratum est, ea quę ad impossibile. Nam neq; qui non contradicit, dicit non propter hoc, sed quoniam falsum est aliquid positum, priorum: neq; in ostensiua: non enim ponit quod contradicit. Amplius autem quando interimitur aliquid ostensiue per a b c: non est dicere quoniã non propter quod positum est factus est syllogismus: nam nõ propter hoc fieri tunc dicimus, quando interempto hoc nihilominus perficitur syllogismus, quod non est in ostensiuis: interempta enim propositione: nec qui ad hanc est, erit syllogismus. manifestum igitur quoniã in iis, qui ad impossibile sunt, dicitur non propter hoc, & quando sic se habet ad impossibile quæ ex principio est hypothesis, vt cum sit, vel cum non sit hæc, nihilominus accidit impossibile. Ergo manifestissimus quidem modus est non propter suppositionem esse falsum: quando ab hypothesi inconiunctus est a mediis syllogismus ad impossibile, quod dictum & in topicis: quod enim non est causa, vt causam ponere hoc est. Vt si volens ostendere quoniam asymmeter est

C

diameter, conetur Zenonis ratione quod non eſt moueri, & ad hoc inducat impoſsibile: nullo enim modo continuum eſt falſum locutioni, quæ eſt ex principio. Alius autem modus, ſi continuum quidem ſit impoſsibile hypotheſi, non tamen propter illa accidat. hoc autem poſsibile eſt fieri, & in hoc quod ſuperius, & in hoc quod inferius ſumenti continuum: vt ſi a ponatur ineſſe b, b autem c, c verò d, hoc autem ſit falſum b ineſſe d. nam (ſi ablato a, nihilominus b ineſt c, & c d) non erit falſum propter eam quæ ex principio eſt hypotheſin. Aut rurſum ſi quis in ſuperiori ſumat continuum, vt ſi a quidem b, e autem a, f uero e, falſum autem ſit f ineſſe a: nam & ſic nihilominus erit impoſsibile, interempta quæ eſt ex principio hypotheſi. Sed oportet ad eos qui ex principio terminos, copulare impoſſibile, ſic enim erit propter hypotheſin. Vt in inferiori quidem, ſumenti continuum ad prædicatum terminum: nam ſi impoſsibile eſt a ineſſe d: interempto a, non amplius erit falſum. In ſuperiori autẽ de quo prædicatur. nã ſi f non poſsibile eſt ineſſe b, interempto b, nõ amplius erit impoſsibile: ſimiliter autem & cum priuatiui ſint ſyllogiſmi. Manifeſtum ergo quoniam cum impoſsibile non ad priores terminos, non propter poſitionem accidit falſum. An nec ſic ſemper propter hypotheſin erit falſum? nam ſi non ei quod eſt b, ſed e i qđ eſt K poſitum eſt ineſſe a, K autem c, & hoc d, & ſic manet impoſsibile: ſimiliter autem & in ſurſum ſumenti terminos: quare (quoniam cum eſt, & cum non eſt hoc, accidit impoſsibile) non erit propter poſitionem, aut cum non eſt hoc, nihilominus fieri falſum. Nec ſic ſumendum vt alio poſito accidat impoſsibile: ſed quando ablato hoc, idem per reliquas propoſitiones concluditur impoſsibile: eo quòd idem falſum accidere per plures hypotheſes nihil fortaſſe inconueniens eſt: vt parallelas contingere: & ſi maior eſt qui interius eſt, eo q̃ exterius: & ſi triãgulus habet plures rectos duobus.

De acceptione eius, qđ nõ eſt cauſa cõcl'onis falſæ, ac ſi eſſet cauſa.

Nota hic, quõ accidit fallacia, quę dr̃ non pp hoc: & qđ accidit ĩ ſyllogiſmo ad impoſ'e, & nõ in recto.

DIXIT, Quum autem interrogans concludit contra reſpondentem falſum ex poſitione ſua, & eſt poſitum, quod facit redire reſpondentem ad hoc, vt dicat falſum non accidere propter id, quod poſuit reſpondẽs, ſed accidit ex alio, qđ eſt in hac oratione, per quam conabatur mõſtrare, quod falſum accidit expoſito, quod ergo accurate obſeruaui, aut admiſi: atqui hoc accidit in ſyllogiſmo, qui eſt ſecundum contrarium, quum acciderit, vt falſum ſequatur ex aliquo, quod non ſit in hoc veſtigium radicis poſitæ. Hoc autem accidit in ſyllogiſmo contrarij, quum fuerit vna ſuarum propoſitionum vera: ſed illa, ex qua ſequitur falſum, dubia: & coniungatur ipſi poſitio ſecundum quod eſt res addita ſuper duas propoſitiones; quoniam, quum fuerit in propoſitionibus ſyllogiſmi, qui eſt ſecundum contrarium, dubium, & cõcludat ex ipſis interrogans falſum, poſteaquam intromiſerit in ſummam ipſarum poſitionem ita, vt videatur falſum ſequi ex poſitione: iam enim ſufficit reſpondenti hoc in loco, vt dicat, quod falſum ſequitur ex falſo, quod eſt in ſyllogiſmo, præterquam quod ſit opus. vt dicat, quod nõ ſecundum poſitionem accidit falſum: hoc enim ſermone eſt opus, quum fuerit vna duarum propoſitionum ſyllogiſmi ſecundum contrarium vera, & altera dubia: & ſecundum hoc manifeſtum conſimiliter, quod oratio iſta non erit a reſpondente, quum impoſsibile,

A super quo interrogauit interrogans, componatur aliquando ex syllogismo recto: & hoc, quoniam in syllogismo recto nihil ponitur, de quo soliciti simus, ut destruatur: sed hoc accidit in syllogismo cōtrarij. Quum ergo manifestum sit, quod oratio ista instantiæ est a respondente, erit vtiq; in eo, quod adducet interrogans, syllogismus contrarij, non autem syllogismus rectus: manifestum q̄d accidit in syllogismo contrarij, quum impossibile consequens fuerit, vt positio sit, quam posuit respondens, aut destruxit ipsam: aut est opus respondenti, vt dicat interroganti, ꝙ non sequitur impossibile in hoc syllogismo propter positionem, quam posui aut admisi, propter quam existimas sequi impossibile.

Hoc autem accidit secundum duas vias in syllogismo contrarij: manifestior autem ipsarum ea est, quæ alium non latet, nec côuenit, vt per ipsum decipiāt, aut decipiantur nisi pauci homines: est autem quum positum non communicat secundum vnam suarum partium, hoc est prędicatum & subiectum cum terminis propositionum, ex quibus sequetur impossibile: vt in exemplo, si radix posita, de cuius impossibilitate soliciti sumus, sit a in omni b, & dicamus, si a in omni b; & c in omni d: & d in omni e; sequitur, vt c sit in omni e; quod est impossibile; sed impossibile sequitur ex eo, quod posuimus, a in omni b; igitur a esse in omni b, est impossibile; manifestum tamen est, quod a esse in b, non est signum, vt c sit in e: quod est impossibile: vt in exemplo, quod dixit Aristoteles in materijs, si aliquis dicat, quod diameter non cōicat costæ; quoniā, si communicaret, & motum pertransiret diuisum finitum, posteaq̄ transiuisset medietatem suam; sed non pertransiret medietatem suam, nisi posteaq̄ pertrāsiuerit medietatem istius medietatis; & ita inuenientur in metiendo medietates infinitæ; sequitur ergo, si sit motus, vt motū pertranseat spatium infinitum in tempore finito; quod est impossibile; hoc aūt impossibile sequitur ex eo, quod diximus, diametrum cōicare cum latere: Manifestum enim, quod sermo iste, ex quo sequitur impossibile, est dubitatio Zenonis de motu, q̄ non coaptatur alicui parti ipsius positi, de cuius destructione in hoc sermone soliciti sumus; & propterea hoc est minimum, quod facit ad hoc. Via aūt secunda, quæ magis latet q̄ prima, est, vt positio, cuius destructionem intendimus, cōicet cum vna suarum partium, aut cum propositionibus concludentibus falsum, præter cōclusionem, aut cum conclusione falsa. Illa igitur, quæ communicat cum conclusione, magis latet; & est ea, de qua meminit Arist. quum aūt communicabit cū conclusione, aut communicabit cum prædicato, aut cum subiecto. Amplius, si participabit cum vno istorum, aut communicabit, vt sit prædicatum in ipsa, hoc est conclusione; aut cōicabit, vt sit subiectum in ea; componuntur igitur ex hoc quatuor viæ; & hoc, q̄m quum cōicet cum conclusione secundum cōicationem propositionum in prima figura, aut cōicet cum ipsis desuper; ita vt vna extremitatum positi prædicetur de extremitate subiecti primi in propositionibus, aut subiecti ipsius, aut prædicati; erit aūt vna extremitatum positi subiectum in cōclusione falsa; vt in exemplo, sit positum, ex quo volumus sequi falsum, quod a in omni b; propositiones aūt ordinatæ in prima figura, per quarum mediū concluditur falsum, sint c de d; & d de omni e. Si igitur excēpli gratia accipiamus a de b; & b de c; & c de d; & d de omni e. Deinde ex hoc cōcludamus impossibile, puta, quod b dicitur de omni e. Planū quod hoc impossibile sequitur ex alio, q̄ ex a b, quod est radix posita. Cōicatio aūt ista est cum subiecto radicis, cuius intenditur destructio tm̄, scdm quod subiectum radicis est prædicatū in cōclusione falsa. Quod si posuerimus syll'm sic, & dixerimus a in omni b: & a in omni c, & c in omni d, & d in omni e, deinde cōcluserimus ex hoc impossibile, puta, quod a est in omni e, manifestū quod in hoc impossibili participat radix posita, cuius destructionem intendimus, cum prædicato tātum, quod est a, secundum quod est prædicatum in conclusione: quum igitur ablata fuerit propositio a b, quæ est radix posita, remanet impossibile, quemadmodum erat. Consimiliter, si fuerit radix posita communicans cum istis propositionibus in vna suarum extremitatum a parte inferiore, hoc est, quum positum fuerit subiectum sub subiecto propositionis vltimæ propositionum

Nota q̄d accidit non pp hoc secū dū duas vias quarum prima est manifestior.

Scda via est, q̄n falsum cōicat cum cōclōne, & magis latet,

concludentiũ falſum : vt in exemplo, ſi ponamus c de omni d. & d de omni D
e:& e de omni a:& a de omni b,quod eſt ipſum poſitũ: ſit aũt impoſsibile conſequens, c de omni a. Planũ igitur, quod poſitũ communicat cum concluſione falſa ſecundũ partes prædicati, ſecundũ quod ipſi ſubijcitur. Eodẽ pacto ſi ponamus c de d:& d de omni e: & e de omni b,& a de omni b: ſit autẽ impoſsibile c de omni b. Planum enim conſimiliter, quod cõcluſio falſa communicat cũ radice poſita in ſubiecto, ſecundũ quod ipſi ſubijcitur. Sunt ergo iſtæ, quemadmodũ apparet, quatuor ſpecies, quibus innouatur communicatio propoſitionũ in prima figura ſecundũ vnam extremitatum radicis poſitæ. In ſumma igitur oportet vt reſpondenti, quum dicet falſum non ſequi propter radicẽ poſitam, occultetur in omnibus radix poſita, quæ eſt propoſitio a b, & dimittatur impoſsibile per ſe. Conſimiliter accidet in omnibus ſpeciebus primæ, ac ſecundæ figuræ, ac etiam tertiæ: ſtatus.n. ſuper hoc eſt proximus. Iã igitur manifeſtum eſt ex hoc, quod poſitũ erit annexum propoſitioni per media concludẽtia concluſionem falſam, & falſum non ſequetur ex poſito, & ſecundũ quot modos accidet hoc. Et propterea non ſufficit, quũ fuerit impoſsibile, vt ſit ex radice poſita, ſecundũ ꝙ fuerit cõmunicans cũ propoſitionibus cõcludentibus impoſsibile: ſed cũ hoc oportet, quum ipſum deſtruitur, vt deſtruatur falſum. Quũ enim iſtæ diſpoſitiones coaptantur poſito, cognoſcit quod falſum ex ipſo ſequitur, E
hoc eſt, quod cõicat cum concluſione falſa: quum enim deſtruatur, & non variatur propoſitio ſecunda, quæ cũ ipſa communicat, deſtruetur falſum: fieri.n. poteſt, quum deſtruitur radix poſita, & variatur propoſitio ſecunda, quæ cũ ipſa communicat, vt concludatur hoc idem falſum: poteſt enim res vna cõcludi per media diuerſa: vt autem concluſio vna concludatur per ſyllogiſmos diuerſos ſecundum omnes terminos, fieri neutiq̃ poteſt, niſi quando contrariũ fuerit in terminis medijs tantum abſque extremitatibus, & propterea fieri nequit, vt dicamus, quũ deſtruitur radix poſita, & remanet impoſsibile, ꝙ hoc impoſsibile poteſt ſequi ex hac radice poſita p ſyllogiſmos ſeparatos in oĩbus terminis reſpectu ſyllogiſmi concludentis impoſsibile abſq; poſito: quũ igitur deſtruxerimus poſitũ cõicans, & remãſerit impoſsibile, planũ qđ ſequitur, vt ſit per ꝑpoſitiones medias inter ĩpoſsibile & poſitũ propoſitio falſa: qm̃ propoſitio falſa nõ põt eſſe, niſi ex propoſitionibus falſis ſecundũ quod declaratum fuit.

Nota poſſe fieri fallaciã nõ pp hoc, ĩ oĩbus figuris.

Nota aliã cõditionẽ reqſitã, & eſt, vt illo deſtructo falſũ deſtruatur, poſſet.n. primo deſtructo adhuc falſum remanere per aliud mediũ cõcluſum.

De falſa ratiocinatione. *Cap. XXII.*

FALSA autem oratio fit propter primũ falſum: aut enim ex duabus propoſitionibus, aut ex pluribus omnis eſt ſyllogiſmus: ergo ſi ex duabus quidem, harum neceſſe eſt alteram, aut etiam vtraſque eſſe falſas: nam ex veris nõ erat talis ſyllogiſmus: ſi vero ex pluribus (vt ſi c quidem per a b, hoc aũt per d f g) horum erit aliquid ſuperiorum falſum, & propter hoc oratio, nam a & b per illa concluduntur: quare propter illorum aliquid, accidit concluſio, & falſum. F

Nota, qñ ſyllogiſmi ſunt plures, ex q̃bus cõtingit fallacia non pp hoc ſunt reſoluẽdi in primũ ſyllogiſmum, vt

QVOD ſi ſyllogiſmus, cum quo coniungitur poſitio, & per quem interrogans conatur deſtruere poſitionem, extiterit ſyllogiſmus ſimplex, hoc eſt ex duabus propoſitionibus tantum, quum impoſsibile ſequatur ſimul cum ablatione poſitionis, manifeſtum erit per ſe, ꝙ non erit cõſequens ex radice poſita. Sin autem ſyllogiſmi, qui ſunt ex impoſsibili & poſito, fuerint plures ſyllogiſmo vno, non erit manifeſtum: cognoſcitur tamen ꝙ falſum continetur in ſyllogiſmo. Quum autem reſoluti fuerint omnes iſti ſyllogiſmi in ſyllogiſmum primum, ex quo compoſiti ſunt, & monſtrata fuerit concluſio ſua, planum tibi erit ſi inuenietur falſum ſimul cum deſtructione poſitionis, aut non inuenietur

A syllogismi autem; qui secundum hanc dispositionem, hi sunt, qui a principio cō plicantur ex binis propositionibus, quarum vna est vera, & altera dubia: non erit tamen manifestum an conclusio sit falsa: quum autem ipsi adiungetur propositio vera, poterit conclusio prouenientes consimiliter secundum dispositionem suam esse ignota, an sit falsa: adiungatur autem ipsi similiter etiam propositio vera, & consideretur conclusio sua, quousque tu deuenias ad conclusionem, quę ex dispositione sua manifesta fuerit, quod est falsa. Cognoscetur enim tunc, qđ omnes istæ conclusiones sunt falsæ. Quum igitur resoluti fuerint ad syllogismū primum, & consideremus syllogismum primum simul cum radice posita, cognoscemus secundum hunc ordinem, an impossibile sequatur ex ipsa, an non.

ostendat falsum nō accidere ꝓpter positionem

De Catasyllogismo, hoc est corratiocinatione. *Cap.* XXIIII.

VT autem non catasyllogizetur, obseruandum quando sine conclusionibus interrogat orationem, vt non detur bis idem in propositionibus: eo quòd scimus, quoniam sine medio syllogismus non fit: medium autem est, quod B plerunque dicitur. Quomodo autem oportet ad vnamquanque conclusionem obseruare medium, manifestum est; eo quòd scitur quale in vnaquaque figura ostenditur; hoc autem nos non latebit, eo quòd videmus quomodo submittimus orationem. Oportet autem quod custodire præcipimus respondentes, ipsos argumentantes tentare latere: hoc autem erit, primum quidem si conclusiones non prius syllogizent, sed sumptis necessariis non manifestæ sint: Amplius autem si non propinqua interrogant, sed quàm maxime longe media: vt si sit opportunum concludere a d e f, media b c d e: oportet ergo inquirere si a, b: & rursum non si b c, sed si d e: deinde si b c, & sic reliqua: & si per vnum medium sit syllogismus, a medio incipere: maxime enim sic latebit respondentem.

Catasyllogismus, corratiocinatio epicherema idē: est aūt cum quis ꝓpositiōes admittit, i.d, qđ dare non intendit, colligentes.

DIxit, Oportet autem respondentem in arte dialecticæ, quum in respondendo de positione aliqua sollicitudinem habebit, & interrogans intenderit cū propositionibus, vt eas admittat; oportet inquam ipsum obseruare, ne ad-C mittat in propositionibus, quas interrogat, terminum vnum bis, aut pluries; & hoc, quum fuerit interrogatio in propositionibus tantum absq; conclusione; Si enim non admittet terminum vnum bis in propositionibus, non erit ibi terminus medius: quum autem non fuerit in propositionibus, quas admittet, terminus, in quo cōmunicent, non prodibit ibi syllogismus: nedum proueniet ex ipsis syllogismus, qui destruat positionem. Quod si in propositionibus admiserit terminum vnum bis, poterit ipsum prohibere ab ista conclusione, quæ est contradictoria suæ positionis ex parte qualitatis ordinis termini medii respectu alicuius speciei conclusionum quatuor, quas diximus: hoc est ne ordinetur hoc in loco ordo, qui est necessarius: hoc autem poterit respondens facere eo, ꝙ non ignorat qualis conclusio in quali trium figurarum concluditur: hoc est, quod sit proprium vni figuræ, aut communicet cum duabus, aut cum omnibus tribus: hoc autem iam prædictum est. Dixit, quod autem præcepimus cauere respondentem, ne super ipsum veniat ex eo, quod admisit, quod redeat ad destruendam positionem suam, est id, quod præcipimus faciendum respondenti, vt magis occultetur, quid sit, quousq; hoc admiserit respondens. Meminit autem in hoc de tribus præceptis proportionatis huic libro: quorum vnum est, ne interroget super propositionibus simul cum conclusionibus, sed dimittat conclusio-

De obseruatione vt non fiat syllogismus.

Tria præcepta obseruāda ab inte-

rogãte: quorũ primum eſt, vt dimittat cõcluſiones, & interroget ꝓpoſitiones.

nes, ſiue fuerint propoſitiones propinquæ, aut longinquæ: hoc autem accidet D
in ſyllogiſmo compoſito, quum fuerint duæ propoſitiones concludentes contradictorium, quarum vna ſit concluſio, ſecunda vero accipiatur ad interrogationẽ, & ſit conſimiliter, & ipſa concluſio ſequens ex duabus propoſitionibus interrogatis: ſequitur enim hic, vt fiat interrogatio ſuper tribus propoſitionibus, & derelinquatur propoſitio quarta, quæ eſt concluſio. Præceptum vero ſecundũ, vt fiat interrogatio ſuper propoſitionibus longinquis, & dimittatur interrogatio ſuper propinquis: & hoc ſimiliter etiam accidet in ſyllogiſmo cõpoſito, quũ fuerint duæ propoſitiones concludentes ad contradictorium, duæ concluſiones ex binis ſyllogiſmis, quorum vterq; componitur ex duabus propoſitionibus: erunt igitur hic ſex propoſitiones, quatuor longinquæ, quæ ſunt propoſitiones non exiſtentes concluſiones, & quatuor propinquæ, quæ ſunt concluſiones: fit autem interrogatio ſuper quatuor, & relinquuntur duæ. Differentia vero, quæ eſt inter hoc præceptũ & primum, eſt; quia licet vtrunque poſitum dimittat concluſiones, quæ ſunt ex ipſis, ibi tamen dimittuntur concluſiones, ſecundum ꝙ cõcluſiones, hic autem ſecundum ꝙ ſunt propinquæ. Præceptũ vero tertium eſt, vt varietur ordo propoſitionum in interrogatione, & fiat interrrogatio ſuper ipſis ſine ordine, ſecundum quem oratio compoſita fuit: vt in exemplo, ſi ſoliciti ſimus, vt concludamus, a eſſe in g per media, a in b, & b in d, & d in e, & e in g, nõ E
eſt opus, vt interrogemus, an a ſit in b, deinde an b ſit in d; ſed eſt opus, vt a principio interrogemus, an e ſit in g, deinde poſt hoc, an b ſit in d: & ſecundum hunc modum cadet interrogatio ſuper reliquis per priuationem ordinis, quo in ipſis reperitur ſequi concluſio; quoniam ſecundum hoc latebit res reſpondentem: & hoc eſt, quod oportet facere interrogantem, quum vult latere in ſyllogiſmo compoſito. Sed in ſyllogiſmo ſimplici, qui eſt ex binis tantum propoſitionibus, & vno termino medio, oportet vt incipiamus interrogare ſuper propoſitione maiore, deinde interroget ſuper minore: qm̃ ſecundum hunc modũ latebit concluſio reſpondentem; & hoc, quoniam ipſe format in intellectu ſuo contrariũ formationis concluſi: quia ſciens ſecundum id, quod eſt in hoc libro, id inq̃, quod eſt ante iſtas formationes tantum, iam nouit, quando erit concludens ad orationẽ, & quando non erit & quomodo erit.

Secundũ, vt interroget ꝓpoſitiones remotas.

Tertium, vt varietẽ ordo propoſitionum.

In ſyllogiſmo ſimplici prius eſt interroganda maior, vt magis lateat.

De redargutione. Cap. XXV.

QVoniam ergo habemus quando & quomodo ſe habentibus terminis fit ſyllogiſmus, manifeſtum et quando erit, F
& quando non erit elenchus: nam omnibus affirmatiuus, uel permutatim poſitis reſponſionibus (vt hęc quidem affirmatiua, illa vero negatiua) contingit fieri elenchum: erit enim ſyllogiſmus: & ſic in illo modo ſe habentibus terminis: quare ſi id, quod poſitum eſt, contrarium ſit cõcluſioni, neceſſe eſt fieri elenchum: nam elenchus, ſyllogiſmus contradictionis eſt. Si verò nihil affirmetur, impoſsibile eſt fieri elenchum: non enim erat ſyllogiſmus: cum omnes termini erant priuatiui, quare nec elenchus: nam ſi elenchus, neceſſe eſt ſyllogiſmum eſſe: cum autem eſt ſyllogiſmus, non neceſſe eſt elenchum eſſe. Similiter autem ſi nihil poſitum ſit ſecundum reſponſionem vniuerſaliter, nam eadem erit definitio ſyllogiſmi, & elenchi.

De redargutione.

MAnifeſtum igitur, ꝙ non latebit, quum fuerit compoſitus ex propoſitionibus, quas admittit reſpondens: poterit enim ipſi eſſe repulſa, quum noue-

A rit interrogans, quando complicatur syllogismus, & quando non complicatur: nouimus enim, quod si confiteatur respondens propositiones affirmatiuas, aut fuerit in ipsis affirmatiua & negatiua, ꝙ iam fieri potest repulsio: quoniam iam declaratum fuit, ꝙ non erit syllogismus, nisi quum fuerint ambæ propositiones suæ affirmatiuæ simul, aut vna fuerit affirmatiua & altera negatiua. Quod si huic adiungatur ꝙ conclusio sit contradictoria positionis, de qua custodienda respondens solicitus est, iam erit repulsio ex necessitate: quoniam repulsio est syllogismus concludens contradictorium positionis, de qua custodienda solicitus est respondens. Quod si non concesserit respondens propositionem affirmatiuam fieri non potest, vt sit repulsio: quoniam iam declaratum fuit ꝙ non erit syllogismus ex propositionibus negatiuis: & quum non erit syllogismus, non erit repulsio: cum enim est repulsio, iam sequitur, vt sit syllogismus: sic.n. se habet dispositio particularis respectu vniuersalis, quemadmodum est dispositio animalis cũ homine, & dispositio syllogismi absoluti cum syllogismo repulsionis. Cõsimiliter manifestũ ẽt est, ꝙ non erit syllogismus, quum non concesserit propositionem vniuersalem: monstratum enim fuit, quod ex conditionibus syllogismi concludentis est, vt vna propositionum suarum sit vniuersalis, & secunda affirmatiua.

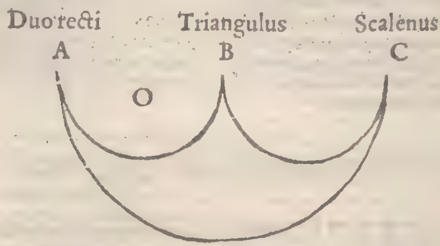
B

De fallacia secundum opinionem. *Cap. XXVI.*

ACCIDIT autem quandoque (quemadmodum in positione terminorum fallebamur) & secundum opinionem fieri fallaciam: vt si contingat idem pluribus principaliter inesse: & hoc quidem latere aliquem, & putare nulli inesse, illud autem scire: vt insit a b, & c per se, & hæc omni d similiter. si igitur b quidem putet omni a inesse, & hoc d: c autem nulli a, & hoc omni d, eiusdem secundum idem habebit disciplinam, & ignorantiam. Rursum si quis fallatur circa ea, quæ sunt ex eadem coniugatione: vt si a inest b, hoc autem c, & c d: opinetur autem a inesse omni b, & rursum nulli c. Simul enim sciet, & nõ opi-
C nabitur inesse: ergo nihil aliud existimat ex iis, quam scit, hoc non opinari: scit enim aliquo modo quoniam a inest c per b, velut in vniuersali hoc quod est particulare: quare quod aliquo modo scit, hoc omnino existimat non opinari: quod est impossibile. In eo autẽ quod prius dictum est, si non ex eadem coniugatione sit medium, secundũ vtrunque quidem mediorum ambas propositiones non possibile est opinari: vt a b quidem omni, c autem nulli: hęc autem vtraque omni d: accidit autem aut simpliciter, aut in aliquo contrariam sumere primam propositionem: si enim cui b inest omni, a opinatur inesse, b aũt d nouit, & quoniã a d nouit: quare si rursum cui c nulli, putat a inesse: cui b alicui inest, huic non putat a inesse: ꝙ aũt omni putat cui b, rursum alicui non putare cui b, aut simpliciter, aut in aliquo contrariũ est: sic ergo non contingit opinari. Secundum vtrunque autẽ vnã, aut secundum alterum vtrasque, nihil prohibet a omni b, & b d: & rursum a nulli c. Nam similis huiusmodi fallacia, veluti fallimur circa particularia: vt si a omni b inest, b autem omni c, a

omni c inerit.si ergo aliquis nouit quoniam a cui b, inest omni, nouit & quoniam ei quod est c:sed nihil prohibet ignorare c quoniam est: vt si a quidem duo recti, in quo autem b triangulus, in quo vero c sensibilis triangulus: opinabitur enim aliquis non esse c: sciens quoniam omnis triangulus habet duos rectos, quare simul sciet, & ignorabit idem: nam scire omnem triangulum quoniam duobus rectis, non simplex est: sed hoc quidem vniuersalem habet disciplinam, illud vero singularem. Si ergo in vniuersali nouit c, quoniam duobus rectis, in singulari autem non nouit: quare non habebit contrarias. D

Quō sciam⁹ aliquid ī vniuersali, & ignoremus ī particulari.

B

Similiter autem est quæ in Menone est oratio, quoniam disciplina est reminiscentia: nunquam enim accidit præscire quod singulare est: sed simul inductione sumere particularium disciplinam, velut recognoscentes. Nam quædam scientes, statim scimus: vt quoniam duobus rectis, si scimus quoniam triangulus: similiter autem & in aliis. Ergo vniuersali quidem speculamur particularia, *propria auté non scimus: quare contingit & falli circa ea, verum non contrarie, sed habere quidem vniuersalem, decipi autem particulari. Similiter autem in prædictis: non enim contraria, quæ est secundum medium, ei, quæ est secundum syllogismum disciplinæ: nec quæ est secundum vtriusque mediorum opinatio: nihil enim prohibet scientem, & quoniam a toti b inest, & rursum hoc toti c, putare a nō inesse c: vt quoniam omnis mula sterilis, & hęc mula: putare hanc habere in vtero: non enim scit quoniam a c qui non conspicit, quod est secundum vtrunque. Quare manifestum quoniam & si hoc quidem nouit, illud vero nō nouit, falletur: quod habent vniuersales, ad particulares disciplinas: nullum enim sensibilium cum extra sensum fit, scimus: nec si sentientes fuerimus, scimus, nisi vt in vniuersali, & in eo quod habet propriam disciplinam, sed non in eo quod est in actu. Nam scire tripliciter dicitur, aut vt vniuersali, aut vt propria, aut vt in actu: quare & decipi totidé modis: nihil ergo prohibet & scire, & deceptum esse circa idem: veruntamen non contrarie. quod accidit & ei, qui secundum vtranque scit propositionum, & non pertractauit prius: nam opinans in vtero habe

*Hic ꝓpria ablatiui casus est

F

A re mulam, non habet secundum actum disciplinam, neque propter opinionem fallaciam contrariam disciplinæ: syllogismus enim est contraria fallacia in vniuersali. Qui autem opinatur quòd bonum esse, est malum esse: idem opinabitur bonum esse, & malum. Sit enim bonum esse in quo a: malum autem esse in quo b: rursum bonum esse in quo c: quoniam igitur idem opinatur, & b, & c, & esse c b opinabitur: & rursum b esse a similiter: quare & c a: nam quẽadmodũ si erat verũ de quo c, b: & de quo b, a: & de quo c a verũ erat: sic & in opinatione. Similiter aũt & in eo quod est esse. nam cum idem sit c & b, & rursum b & a, c a idẽ erit: quare & opinatione similiter: ergo hoc quidem necessarium si quis det primum. Sed fortasse illud falsum opinari aliquem quod malum esse est bonum esse, nisi secundum accidens, multipliciter enim possibile est hoc opinari: perspiciendum autem hoc melius.

B DIXIT, Quemadmodum autem accidit in propositionibus error, & cõfusio ita, vt contingat in eo, quod scimus scientia prima, quod est sic, vt existimemus quod non est sic: eodem pacto accidit hoc idem nobis in conclusionibus, hoc est, vt existimemus de eo, quod scimus sic esse, quod non est sic: aut econuerso. Sed iam existimant nonnulli esse non conueniens, vt hoc accidat in conclusionibus: hoc est, vt sciamus ipsas scientia vera, & tamen existimemus in ipsis contrarium eius, quod nouimus: quemadmodum si esset vnum, quod sciremus inesse duobus sine medio, & sciremus etiam duo illa inesse alteri consimiliter sine medio: quemadmodum si a esset in b & c: & b & c essent in d sine medio: qui enim scit a inesse omni b: & b omni d: scit etiam consimiliter quod c inest omni d: fieri non potest, vt existimetur, aut videatur a non inesse alicui c. Accidit enim vt sciat vnum & idem, & ignoret ipsum secundũ vnum modum: & hoc, quoniam cadet vtique in homine cognitio ex parte ignorantiæ, quam præhabuit hac in re: quod si habuerit in hoc scientiam, accidit vt sciat, & ignoret rem simul: quod est impossibile. Et quemadmodum existimatur, quod hoc prohibetur in syllogismis diuersorum mediorum terminorum, quemadmodum in his duobus syllogismis, quibus exemplum adduximus. Consimiliter existimatur etiam hoc vetari in syllogismis, quorum termini medij prædicantur de seinuicem: quemadmodum si vnus sciret, ꝙ a est in omni b: C & b in omni c: & c in d: fieri non potest, vt videatur, & existimet, ꝙ a sit in b: & b in c: & c in d: & ꝙ a non sit in aliquo d: quoniam habebit scientiã & ignorantiam alicuius eiusdem simul: quod fieri non potest. Sed fortasse, quum hoc considerauerimus, videbitur, ꝙ in modo primo, qui est, quum termini medij nõ prædicantur de seinuicem, non potest nobis accidere in maiore propositione vnius duorum syllogismorum cognitio falsa simul cum scientia maioris propositionis alterius syllogismi, & duarum propositionum minorum duorũ syllogismorum: vt in exemplo, si habuerimus, quod a est in omni b: & b in omni d: & c in omni d: fieri non potest, vt decipiamur, & existimemus, quod a non est in aliquo c; quoniam accidit ex hoc, vt sint duæ propositiones syllogismorum maiores contrariæ in cogitatione, aut vt potentia ipsarum sit potentia contrariarum in existimatione: quod est impossibile, hoc est, vt proueniat nobis scientia contraria in vno & eodem per se. At qui sequitur hoc, si aliquis sciat scientia vera, quod a inest omni illi, cui inest b, & sciat b esse in d, scit etiam ꝙ a est in d, quod si videretur a inesse nulli ei, cui inest c, cum eo, quod sciremus c esse in omni d. Iam videretur a non inesse ei alicui, cui inest b simul cum eo, quod videretur a inesse omni illi, cui inest b, nam d est pars ipsius b, aut iam videtur a esse in d, cum hoc, quod videatur a non esse in d, sed ambo sunt contraria im-

De fallacia secundũ existimationẽ.

Quũ termini medij sũt diuersi, non posse accidere fallaciã in conclusione vt sciatur simul & ignoretur pp cõtrarias opiniones.

possibilia: quoniam aut cogitatio erit contraria, aut potentia sua erit potentia D
cogitationis contrariæ: sed hoc est impossibile, vt videlicet existimetur affir-
matio & negatio simul in vno & eodem ex parte vna. Sed quod decipiatur ali
quis in vna istarum duarum propositionum maiorum, quum non habuerit scié-
tiam propositionis alterius, fieri vtique potest. Hæc igitur est dispositio existi-
mationis, & scientiæ in syllogismis, qui sunt per medios terminos diuersos.
Sed in syllogismo vno, aut syllogismis, quorum medij termini de seinuicē præ-
dicantur, iam fieri potest vt aliquis habeat scientiam & existimationem in cō-
clusione, sed non ex parte vna, sed ex duabus partibus diuersis, vt in exemplo:
possumus enim scire a esse in omni b, & in omni c, & tamen sit apud nos conclu
sio ignota, quæ est a inesse omni c: & perturbemur, & existimemus a inesse nul-
li c, quoniam non est necessarium, vt qui scit ambas propositiones, sciat conclu
sionē: quoniam conclusio scitur in potentia in ambabus propositionibus, non
autem in actu, secundum quod accidit particulari, vt non sit cognitum apud eū,
qui nouit vniuersale: vt in exemplo, qui nouit a inesse omni b, hoc est omni illi,
cui inest b, sit autē b inexistens omni c, iam scit quod a inest omni c, nisi ꝙ scit
quidem hoc per scientiā vniuersalem, ignorat autem ipsum sc̄dm particularem;
& propter hoc non prohibetur ex parte ignorantiæ, qua sibi accidit cogitatio
ex syllogismo vno, corruptio contraria scientiæ suæ, vt in exemplo ex necessa
rijs. qui nouit omnē triangulū habere tres angulos æquales duobus rectis, iam E
nouit triangulū sensibilē sibi allatum esse secundum hanc dispositionē in poten
tia, non aūt in actu: & propter hoc iam fieri potest, vt decipiatur in eo, & exi-
stimet ꝙ nō sit triangulus, quodq; anguli sui non sunt æquales duobus rectis: et
hoc, qm̄ scit ipsum ex parte rei vniuersalis, ignorat aūt id ex parte rei particu-
laris appropriatæ. Secundū aūt modū istū, sequitur, vt soluatur dubitatio Meno
nis, qua dr̄, ꝙ discipulus, si ignorat quæsitū, quod non nouit, quod iam nouit po
steaquā nouit: sin aūt nouit, anteq̄ addisceret, disciplina est superflua. Respōsio
igitur in hoc est, qđ quæsitum est ignotum ex parte qua est appropriatū: est
autē notū ex parte, qua est vniuersale, nō aūt sc̄dm quod rn̄dit Plato, quū admi
sit doctrinā esse secundū modum recordationis, si.n. habeamus, qđ oīs triāguli
anguli sunt æquales duobus rectis, & ignoremus triangulū istū absconditū si-
gnatū, quod est triangulus, simul ac planum factū fuerit nobis ad sensum, quod
est triangulus, nouimus quod anguli sui sunt æquales duobus rectis: nec fieri po
test, vt dicimus, quod id, quod prouenit ex cognitione per monstrationē trian-
guli, quod videlicet anguli ipsius sunt æquales duobus rectis, quod inquā est
recordatio: quēadmodum ipsi admisere, quoniam id, quod prouenit per sensum,
non est recordatio: & quoniam similiter ignorātia, quā habemus in particulari,
nō est cōtraria sciētiæ, quā habemus in vniuersali, ꝓpterea qđ scientiæ duarū F
propositionum nō est cōtraria ignorātia cōclusionis: qm̄ ambæ propositiones
sciūtur in actu, & conclusio in potentia, & hoc, qm̄ scientia dr̄ quatuor modis,
aut sciētia vniuersalis, aut singularis, aut in potētia, aut in actu: sc̄dm igit̄ hos
modos quatuor nihil prohibet, vt habeamus de re vna ignorātiā & scientiā si-
mul, & accidat nobis in ipsa existimatio & scientia, hoc est sc̄dm diuersos mo-
dos, hoc autē inuenitur secundū sensum: multos enim homines ostendimus, qui
norunt propositiones, & errant in cōclusione: quēadmodū si esset apud nos co-
gnitio vniuersalis, & deciperemur in particulari, vt in exemplo, habebit ali-
quis, ꝙ omnis mula est sterilis, & ꝙ hæc sibi allata est sterilis; & tn̄ existimabit
quod ipsa est prægnans propter inflationē, quā habet in corpore suo; quare erit
apud ipsum existimatio, & sciētia de re vna & eadē, sciētia quidē secundū duas
propositiones veras; quas habet: existimatio aūt pp̄ syllogismū corruptū inno-
uatū apud ipsum hac in re, & hoc per viā existimationis, quæ innouatur apud
nos in consimilibus propositionibus sc̄dm oppositionē scientiæ, quæ oritur ex
syllogismo corrupto; quū igitur nouerit ambas propositiones & ignorauerit cō
clusionem, iam sciet & ignorabit rem vnā, sciet quidē ipsam ex parte potentiæ,
ignorabit aūt ex parte actus; quūque nouerit maiorē propositionē syllogismi
tantum, iam ignorabit minorem ex parte, & sciet ipsam ex parte; sciet enim ex

In syllogismo, in quo termini medij de seinuicē prędicātur, pōt accidere fallacia, vt sciamus cōclusionē, & putemus cōtrariū eiusdē nō tamē eodē modo.

Nota quomodo soluatur dubitatio Mēnonis ab Arist. nō eo pacto, quo Plato, q ob eā cōcessit scientiā esse rememorationē, & cōfert oīa hic dicta cū his, quæ primo poste. dicuntur. c. j.

Scientia dr̄ quatuor modis.

A parte dispositionis vniuersalis, ignorabit autem ipsum ex parte particularis appropriati: & quum nouerit minorem, iam sciet maiorem ex parte, & ignorabit ipsam ex parte; sciet enim ipsam ex parte particularis, & ignorabit eam ex parte vniuersalis. Iam igitur monstratum fuit ex hoc, secundum quem modum prouenit nobis in conclusione scientia, & existimatio simul, hoc est homini vni, & secundum quem modum non conuenit hoc: quodque modus, qui esse non potest in vno homine, potest esse in duobus hominibus. Accidit autem illis, qui existimant quod contraria sint res vna, quemadmodum qui imaginantur bonum & malum esse rem vnam, vt sequatur ex ista imaginatione, vt malum prædicetur de bono, & bonum prædicetur de malo, ita, vt accidat ex hoc aliquid prædicari de seipso: & hoc vt fateantur, quod bonum est malum, aut quod malum est bonum. Componitur autem, exempli gratia oratio ista secundũ compositionẽ primæ figuræ, & sequitur apud ipsos, vt sit bonũ bonũ, quemadmodum componeretur oratio, si essent omnes propositiones veræ. Consimiliter accidit illi, qui dicit, ꝙ omnia entia sunt vnum, hoc est, vt sit aliquid prædicatum de seipso: quoniam si c & b essent res vna: & b & a res vna: sequitur apud eos, vt fateantur, quod c est b: & b est a: & c est a, cum eo quod sunt res vna: conclusio autem erit consequens ex necessitate in huiuscemodi propositionibus: attamen conclusio falsa est ex propositionibus falsis: & hoc, quoniã
B fieri non potest, vt bonum sit malum, nisi per accidens, per se vero non. Existimatio vero contrariorum, quod sint vnum, erit ob hanc eandem causam, & modi multi existimationum, quemadmodum accidit hoc antiquis, & species harum expositionum, quas faciunt consulti talium opinionum: quum enim inuestigatur dispositio ipsarum, inueniuntur resolui ad species oppositorum, & ad species rerum, de quibus dicitur nomen vnius & multitudinis.

De rebus signorũ, quorũ potẽtia, ẽ potẽtia sillogismorum.

De conuersionibus terminorum. *Cap.* XXVII.

QVANDO vero conuertuntur extremitates, necesse est & medium conuerti ad vtranque: si enim a de c, per b est, si conuertitur, & inest cui a omni c, & b a conuertitur, & inest cui a omni b, per medium c. & c b conuertitur per medium a. Et in non esse itidem: vt si b inest c, a vero non inest b, neque a inerit c. Si ergo b conuertatur ad a, & c ad a conuertetur: sit enim b nulli a inexistens, ergo neque c, omni enim c inerat b: & si b conuertitur ad c, & a conuertetur ad b: nam de quocunque omnino b, & c.
C Et si c ad a conuertitur, & b conuertetur ad a: cui enim b inest, & c: cui autem c a non inest: & solum hoc a conclusione incipit, alia autẽ nõ similiter: vt in prædicatiuo syllogismo.

PARS TERTIA.

DIXIT, Quum vero habuerimus tres terminos ordinatos ordine primæ figuræ, veluti si a inesset omni b, & b inesset omni c: si conclusio conuertitur, conuertentur etiam binæ propositiones; & hoc, quoniam si verum fuerit c in esse omni a, oportebit c inesse omni b, & b omni a; si enim accipiamus c inesse omni a: & huic applicemus propositionem maiorem, puta quod a insit omni b; concludetur minor conuersa, vt quod c inest omni b. Consimiliter etiam si accipiamus conclusionem conuersam, veluti si dicamus c inesse omni a: & huic applicemus minorẽ ꝓpositionẽ, cõcludet maior cõuersa: & hoc quoniam si habuerimus b inesse omni c, quæ est minor; & c omni a, quæ est conclusio cõuersa: concludetur nobis b inesse omni a, quæ est maior conuersa. Sed in syllogismo vniuersali negatiuo istius figuræ accidit, quum maior propositio ipsius conuertit, vt conclusio etiam conuertatur: puta in exemplo, si ponamus a inesse nulli b; & b omni c: concludetur nobis a inesse nulli c: si vero conuertamus maiorem, conuertetur etiam conclusio puta si habuerimus

De cõuersione extremorum in prima figura.

In prima figura, si extrema mutuo conuertunt in cõclusione, necesse ẽ & propositiones conuerti.

b inesse nulli a, & b omni c, concludetur nobis in secunda figura, quod c inest nulli a, quae est conclusio conuersa: & hoc, quoniam si vniuersalis negatiua conuersa, fuerit apud nos ignota, aut secundum quod est aliquod adhuc nobis non declaratum, faciemus etiam ipsum hoc in loco. Consimiliter, si conuertatur etiam minor affirmatiua, conuertetur conclusio, erit enim omne c b, & nullum a b, & concludetur in secunda figura, quod c inest nulli a. Quod si hac in specie conuertatur conclusio, & conuertatur minor, conuertetur etiam maior: habebimus enim c inesse nulli a, & c inesse omni b, & concludetur in secunda figura b inesse nulli a: secundum vero modum istum solummodo fieri potest, vt conuertatur propositio per conuersionem conclusionis, quemadmodum fieri poterat hoc in specie affirmatiua, quod si potest, non conueniet, nisi per conuersionem minoris propositionis simul cum conuersione conclusionis: tunc enim monstrabitur conuersio maioris, sed conuersio conclusionis ex conuersione vnius duarum propositionũ fieri non potest in specie affirmatiua quemadmodum fieri potest hoc in loco, propterea quod non concluditur ex duabus affirmatiuis in secunda figura.

De conuersione a commutata proportione. *Cap. XXVIII.*

Ea hic conuerti dicuntur, quae de seinuicẽ vniuersaliter p̄dicantur.

RVRSVM si a & b conuertũtur, & c & d similiter: omni autem necesse est a aut c inesse: & b & d sic se habebũt, vt omni alterum insit: quoniam enim cui a, b: & cui c, d: omni autem a aut c, & non simul: manifestum quoniam & b aut d omni, & non simul: vt sit ingenitũ, incorruptibile: & incorruptibile, ingenitum: necesse est quod factum est corruptibile, & corruptibile factum esse: duo enim syllogismi constituti sunt.

Hoc Theorema simile potius ẽ cõiunctę, quam cõmutatę conuersioni.

A *Conuertuntur* *B*

In generabile *In corruptibile*

Omni alterum. *Nulli simul.* *Omni alterum.* *Nulli simul.*

C *Conuertuntur* *D*

Generabile. *Corruptibile.*

Rursum si omni quidem, a vel b, & c vel d: simul autem nõ insunt: si conuertitur a & c, & b & d conuertetur. Nam si alicui non inest b, cui d, palam quoniam a inest: si autem a & c, cõuertuntur enim: quare simul c & d: hoc autem impossibile.

A

A	*Omni alterum.*	*B*
Ingenerabile.	*Nulli simul.*	*Generabile.*
Conuertuntur.		*Conuertuntur.*
C	*Omni alterum.*	*D*
Incorruptibtle.	*Nulli simul.*	*Corruptibile.*

Hoc Theorema vere dici potest a commutata conuersione

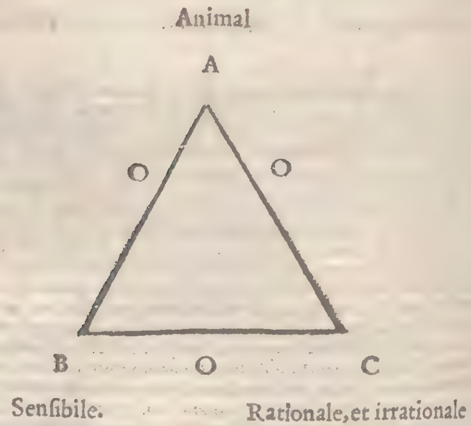
De conuersione scdm commutatã proportionẽ inter opposita.

B DIxit, Quum vero fuerint duo termini, quorum vterque conuertitur cum suo complicito, veluti si fuerit omne a b, & omne b a; & adhuc fuerint duo alii termini, quorum vterque conuertatur cum suo complicito, quemadmodum si fuerit omne c d, & omne d c: & extiteriut a & c opposita & b & d consimiliter etiam opposita, quum fuerint duo paria oppositorum, non effugiet subiectum secundi paris aliorum oppositorum, quin sit subiectum ipsorum: vt in exẽplo, si a & c talia extiterit, vt ab vno ipsorum non effugiat k; & b & d talia ẽt vt ab altero ipsorum non effugiat k: si habuerimus, ꝙ in omni eo, in quo inuenitur a, inuenitur b; & in omni eo, in quo inuenitur c, inuenitur d; & in k sit aut a, aut c: planum ꝙ in k erit aut b, aut d. Complicatur enim syllogismus compositus hunc in modum; in k est aut a, aut b; sed omni illi inest b, cui inest a, & omni illi inest d, cui inest c: igitur ipsi k aut b, aut d inest ex necessitate. Consimiliter monstrabitur conuersum huius: veluti si ponamus, ꝙ k non effugit a d, & b, sequitur etiam vt non effugiat, aut ab a, aut a c: vt in exemplo ex materiis, si accipiamus loco a generabile, & loco b corruptibile, & loco c non generabile & loco d non corruptibile: & fuerit omne generabile corruptibile, & omne corruptibile generabile: & eodem pacto, omne non generabiie non corruptibile. & omne non corruptibile non generabile; dico, si omne fuerit aut generabile, aut
C non generabile, ꝙ oportet omne esse aut corruptibile, aut nõ corruptibile; si ei oẽ generabile est corruptibile, & oẽ nõ generabile est nõ corruntibile; & nihil effugit, quin sit aut generabile, aut nõ generabile: manifestõ, ꝙ nihil effugiet, quin sit aut corruptibile, aut non corruptibile. Amplius dico, ꝙ quando posuerimus vni & eidem subiecto ex necessitate inesse vnum oppositorum coniugatorum, & posuerimus, ꝙ vna partium oppositorum conuertatur cum altera parte oppositorũ dico inquam, ꝙ pars reliqua oppositorum coniugatorum conuertetur cum reliqua parte aliorum oppositorum: vt in exẽplo, si omne fuerit aut generabile, aut non generabile, aut corruptibile aut non corruptibile: & fuerit omne generabile corruptibile, & omne corruptibile generabile: dico, ꝙ omne non corruptibile est non generabile, & omne non generabile, est non corruptibile, demonstratur autem hoc; si enim non generabile non extiterit non corruptibile, erit ergo corruptibile: propterea quod posuimus iam quod omne aut est corruptile, aut non corruptile: si igitur non generabile est corruptibile, quum positum fuerit corruptibile conuerti cum generabili, sequetur ex hoc, vt non generabile sit generabile quod fieri non potest, & non cohæret. Complicatur autem syllogismus hunc in modum: non generabile est coreuptibile: & omne corruptibile generabile: concluditur enim ꝙ omne non generabile generabile; e eodem modo monstratur non corruptibile conuerti cum non generabili.

De conuersione terminorum in secunda figura.

Cap. XXVIIII.

QVando autem a toti b, & c inest, & de nullo alio prædicatur: inest autem & b, omni c: necesse est a & b conuerti: quoniam enim de solis b c dicitur a, prædicatur autem b & idem de se, & de c: manifestum quoniam de quibus a, & b dicetur omnibus, verum & de a.

Theorema hoc probatur per terminos dispositos in sc̃da figura.

De conuersione terminorum in secũda figura

COnsimiliter etiam, quando complicantur binæ vniuersales affirmatiuæ in secunda figura, et medius terminus non insit alii a duabus extremitatibus, & maior extremitas insit omni minori, sequitur vt maior insit omni medio: hoc est, vt cũ ipso cõuertatur; quemadmodũ si a inesset oĩ b, & oĩ c, & nõ aliis: & b inesset omni c: dico ꝙ sequitur, vt b insit omni a: & hoc, quoniam si b inest omni c, & omnibus suis partibus: & a non inest, nisi omnibus partibus ipsius c, & omni b: planum ꝙ omni illi, cui inest a, inest b: quare omne, quod est a, est b.

De conuersione terminorum intertia figura.

Cap. XXX.

RVrsum quando a, & b toti c insunt: conuertitur autem c b: necesse est a omni b inesse: quoniam enim omni c a: c autem b, eo quod conuertuntur: & a omni b inerit.

A

B

Theorema hoc est quasi cõuersum precedẽtis, & probatur primũ p tertiam, mox p primam figuram.

CONsimiliter, si complicentur binæ affirmatiuæ in tertia figura, & terminus medius conuertatur cum minore extremitate, sequitur vt sit extremitas maior in omni minore: hoc est, vt concludatur vniuersalis affirmatiua: vt in exẽplo, si a & b prædicẽtur de omni c: & c p̃dicetur de oĩ b: dico ꝙ sequitur ex necessitate, vt a p̃dicetur de oĩ b: qm̃ a p̃dicatur de omni c: & c p̃dicatur de omni b: ex necessitate.n, a inerit omni b: qm̃ complicatio ipsa redit ad primam figurã.

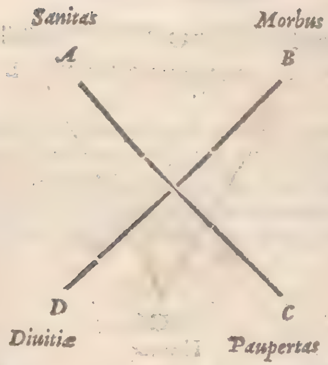
De conuersione terminorum ĩ tertia figura.

De mutua oppositorum conuersione. *Cap.* XXXI.

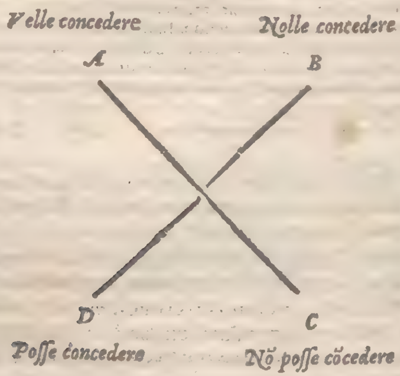
C

QVando autem duo fuerint opposita, vt a magis eligendum sit quam b, cum sint opposita, & d quam c similiter, si magis eligenda sunt a c quam b d: a magis eligendum quam d. Similiter enim sequendum a, & fugiendum b, opposita enim: & c ei quod est d: nam & hæc opponuntur: si ergo a ei quod est d similiter eligendum, & b ei quod est c fugiendum, vtrunq; enim vtrique similiter fugiendum eligendo: quare & hæc ambo a c iis, quæ sunt b d: quoniam autem magis, non possibile similiter: nam & b d similiter erunt. Si autem d magis eligendum quam a, & b quam c minus fugiendum: nam quod minus est, minori opponitur: magis autem eligendum est maius bonum, & minus malum, quam minus bonum, & maius malum. Vniuersum igitur b d magis eligendum, quam a c. nunc autem non est, ergo magis a eligendum, quam d: & c ergo minus fugiendum quam b.

D

Si ergo eligat omnis amans ſecundum amorem a ſic ſe habere, vt concedere, & non concedere in quo c,aut concedere in quo d,& non tale eſſe vt concedere,in quo b , manifeſtum quoniam a huiuſmodi eſſe,magis eligendum eſt quam concedere:ergo diligi quam conuentio magis eligendum ſecundum amorem:magis ergo amor eſt in amicitia, quam conuenire. Si autem maxime huius, & finis hæc: ergo conuenire aut non eſt omnino , aut diligendi gratia : nam & aliæ concupiſcentiæ & artes,ſic fiunt. E

F

Quomodo ergo ſe habent termini ſecundum conuerſiones, et in eo quod magis fugiendum, vel magis eligendum ſit, manifeſtum eſt.

De bina cō iugatiōe oppoſitorū eligēdorū et fugiendorum.

QVum vero extiterint bina oppoſita, vt a & b , & a ſemper fuerit eligendū apud nos, & b fugiendū: & extiterint conſimiliter ēt bina oppoſita, quemadmodum c & d, & fuerit c conſimiliter fugiēdū, & d eligendū & proſequendum; dico ſi a c ſimul fuerint meliora q̄ b d, ꝙ a erit melius q̄ d, & eligibilius:

A quoniam enim a & b sunt opposita, & a est quærendum, & b fugiendum, a est quærendum, quemadmodum b est fugiendum: & hoc, quoniam omnia opposita sunt in vna extremitate oppositionis: quod quum ita sit, dicemus ꝙ a ex necessitate est eligibilius, & amabilius quam d: quia si non erit eligibilius ipso, erit ergo aut æquale ipsi, aut d eligibilius eo: si igitur a & d sunt æqualiter quærenda, planũ ꝙ c & b erunt æqualiter fugienda: qm̃ b in abominatione est æquale ipsi a in electione: & c est ęquale in abominatione sua, ipsi d in electione sua. Quũ igitur res ita fuerit, erũt a & c simul æqualia in electione ipsi b & d simul: sed iã posuimus ꝙ c & a sunt eligibiliora: hoc itaq; fieri neqt, & nõ cohæret. Sin aũt posuerimus d eligibilius quã a, sequitur vt b sit minus in abominatione ꝙ̃ c: & hoc qm̃ id, quod est minus abominabile, opponitur ei, qđ est minus quęrẽdũ, qđ aũt ẽ magis abominabile, opponitur magis quærendo: si igitur d est magis quærendum ꝙ̃ a, & c erit abominabilius ꝙ̃ b, & erunt d & b simul magis quærenda, & minus fugienda, ꝙ̃ a & c: sed magis quærendum & minus fugiendum est melius: igitur d & b simul sunt meliora, ꝙ̃ a & c simul; cuius contradictoriũ posuimus hoc enim fieri nõ potest, & non cohæret: sequitur ergo si posuerimus, a & c meliora ꝙ̃ b & d, vt a sit melius ꝙ̃ d: Exemplum in hoc ex materiis in eo, qui tangitur concupiscentia: eligibilius enim ipsi est, vt appetat morem gerere, quam ꝙ morem gerat, & hoc, quoniam manifestum est eligibilius esse appetere morem gerere & non morẽ gerere, ꝙ̃ morẽ gererẽ cũ hoc, ꝙ nõ eligat morẽ gerere: sequi-
B tur ergo secundũ ꝙ premisimus, ꝙ eligere morẽ gerere dignius est, quam morem gerere; & ex hoc mõstrauit Plato dignius esse apud amãtẽ, vt non co. at: quoniã coitus simul perimit desiderium eligendi morem gerere: sed quũ non coiuit, extat electio morẽ gerendi. Et concupiscentia, quemadmodum inquit Arist. seu ex operatione sua proueniat coitus, siue non proueniat, est tamen appetitus coniunctus cum desiderio, & voluctatate naturali a principio. Componitur nãque ex cõcupiscentia & isto appetitu, & tunc perficitur operatio sua: quoniam plurimæ concupiscentiarum ita se habent, quum complicantur cũ artibus, & consuetudinibus, vt perficiantur operatiões harum artium, aut harum consuetudinum, secundum ꝙ fecit ipsas homo ad mensuram operationum istius artis: & hoc quemadmodum fortitudo naturalis, quum coniungitur cum militia, tunc erit actus militiæ secundum perfectionem. Iam itaque monstratum fuit ex hoc, quomodo est dispositio conuersionum inter se, & quomodo ratiocinari possimus ex eligibili, & digniori secundum hanc speciem signorum. Consentaneum autem est ꝙ Ari. mẽtionem fecerit de hoc loco, & non de alijs locis: quoniam existimauit hunc esse proximum naturæ syllogismi, hoc est, vniuersalitati suæ.

Nota exemplũ pulchrũ & ad mirãdum, eligibilius scilicet esse uelle & nõ posse, ꝙ̃ posse & nõ velle.

Nota Platonis sentẽtiã de amore.

Cur Arist. de hoc tãtũ loco eligendi meminerit.

C *De epagoge, id est, inductione.* Cap. XXXII.

QVoniã aũt non solum dialectici, & demonstratiui syllogismi per prædictas fiunt figuras, sed & rhetorici: & simpliciter quæcunque fides est, & secundum vnãquanque artem, nunc erit dicendum. Omnia enim credimus per syllogismum, aut ex inductione: ergo si inductio quidem est, & ex inductione syllogismus per alteram extremitatem medio syllogizare. Vt si eorum quæ sunt a c, medium sit b, per c ostendere a inesse b: sic enim facimus inductiones. Vt sit a, longæuum: in quo autem b, choleram non habere: in quo uero c singulare longæuum, ut homo, equus, & mulus: ergo toti b inest a: omne enim quod sine cholera est, longæuum: sed & b non habere choleram, omni inest c: si ergo conuertatur c ei quod est b, & non transcendat medium, necesse est c inesse b. Ostensum enim est prius, quoniam si duo aliqua eidem

Propositio prima, & immediata, est, quę medium nō habet, p quod possit demonstrari.

insunt,& ad alterum eorum conuertatur extremum, quoniam uerso & alterum inerit prædicatorum. Oportet autem intelligere ex singularibus omnibus compositum: nam inductio per omnia: Syllogismus autem huiusmodi est * primæ, & immediatæ propositionis: quorum enim est medium, per medium est syllogismus: quorum vero non est, per inductionem. Et quodam modo opponitur inductio syllogismo: nam hic quidem per medium extremum de tertio ostendit: illa autem per tertium, extremum de medio. Ergo natura quidem prior,& notior per medium syllogismus: nobis autem manifestior, qui est per inductionem. D

De inductione, & signo, & reliqs syllogismis, q fiūt scdm potentiā eius, qđ pcessit,

Dixit, Oportet autem vt monstremus nunc, quod reliqui syllogismi, qui fiūt in rethorica,& concionibus,& persuasionibus, reducuntur ad syllogismos præcedentes:& ex hoc possumus certo dicere, quod omnes syllogismi fiunt per figuras præcedentes, non solum demonstratiui,& dialectici, sed omnes syllogismi intellectuales,& omnino omnis veritas cadens in omni arte: hoc autē manifestum ex eo, quod omnis veritas, aut est per syllogismum,& illud, quod est simile syllogismo, quodq; signum nuncupatur: aut per inductionem,& quod est simile inductioni, quodque vocatur exemplum. Inductio igitur est, quum mōstratur semper illud, cuius via est, vt sit maior extremitas in syllogismo inesse illi, cuius via est, vt sit terminus medius in syllogismo, per id, cuius via est, vt sit terminus minor in ipso: secundum enim modum istum, quod ex ipsa sequitur, ex necessitate sequitur: vt in exemplo, sit terminus medius inter a,& c per modum prædicationis secūdum naturalem consuetudinem litera b:& sit a terminus maior secundum naturam,& b medius secundum naturam,& c minor;& monstretur per literam c a inesse ipsi b, non autem a inesse ipsi c per literam b, secūdum modum, quo monstrabatur per syllogismum: vt in exemplo ex materiis, si accipiamus loco a animal lōgæ uitæ,& loco b animal paucæ cholerae,& loco c mulum, equum,& asinum:& monstretur quod omne animal paucæ choleræ est longæ vitæ, ex eo, quod induxerimus omnes species animalium paucæ cholerę esse longæ vitæ, vt mulum, equum,& asinum:& per ipsa ostēdamus, quod omne animal paucæ choleræ est longæ vitæ, Quum igitur fuerit hoc inductio, planum qđ longæ vitæ hoc in loco erit terminus maior secundum naturam, paucæ autem choleræ medius, particularia vero minor: nos igitur monstrauimus maiorem inesse medio per minorem. Atqui monstratio hæc erit consequens ex inductione consequentia vera, hoc est proportionata consequentiæ conclusionis per syllogismum veræ figuræ, posteaq̄ induxerimus omnes species paucæ choleræ,& inuenerimus eas omnes longæ vitæ: tunc enim sequetur, quum a,& b fuerint inuenta in omni c, hoc est longæ vitæ,& paucæ choleræ in mulo, equo, asino,& hoīe, vt a insit oī b, quemadmodum antea monstratū fuit:& hoc, qm̄ quū induxerimus oīa aīalia particularia, quorū loco accepimus literā c, conuertetur litera b cū litera c in prædicatione,& sequetur ex hoc vt a insit oī b, secūdum qđ antea mōstratū fuit. Et propterea, qđ est necessariū in inductione vera, est vt in ipsa perficiantur oīa particularia ita, vt sic cōponatur syllogismus: oē paucæ choleræ est, aut mulus, aut equus, aut asinus, aut hō:& oīa hæc ex necessitatæ sunt longæ vitæ: igitur omne paucę cholerę est longæ vitæ ex necessitate: quū vero in ipsa nō perficiuntur oīa pticularia, non sequitur ex ipsa aliquid ex necessitate. Non est autem conditio hæc in inductione, ex eo, quod transfertur ab inductione, quę fit in dialectica ad inductionē, quæ fit in demonstratione, quēadmodum nonnulli arbitrati sunt: qm̄ veritas inductionis in demonstratione forinsecus accedit,& ex eo quod aliquid nobis applicatur: non autem confert nobis inductio per se, si etiā complerentur omnia particularia, sed est quia prædicatū p se inest subiecto: per hoc igitur distinguitur hæc inductio ab inductione demonstratiua. Quod autē oporteat inductionē istā appropriari dialecticæ,& vniuersaliter dialecticā esse, E F

Ad hoc, vt inductio cōcludat necessario, oportet oīa singularia induci.

Nota, de inductione demōstratiua, & differētia eius ad topicam.

A manifestum ex eo, quod conditio dialecticæ est, vt in ipsa sit syllogismus veræ figuræ: quod quum ita sit, oportet vt inductio, quæ fit in ipsa, sit per modum, quo in ipsa sequatur necessario, quod intendimus. Amplius, distinguitur ab inductione, quæ fit in demonstratione, aut quemadmodum diximus per subiectum substantiale, aut quoniam in inductione, quæ fit in dialectica, complentur omnia particularia secundum opinionem, non autem secundum veritatem: & ita oportet intelligere quod hoc in loco dicit Arist. et secundum hoc soluuntur omnes dubitationes, quas est assecutus Abumazar. An vero dialectica faciat inductionem, in qua non perficiuntur omnia particularia: & an vis inductionis sit vis exempli, de hoc quæretur in libro dialecticæ.

Dixit, In inductione autem monstratur semper id, ad quod monstrandum per terminum medium non est via, quodque etiam non est manifestum per se: quod enim monstratur per terminum medium, non potest monstrari, nisi per ipsum: in eo autem quod est per se manifestum facere inductionem, est superfluum: & hoc est vnum, per quod distinguitur syllogismus ab inductione. Inductio autẽ, quemadmodum diximus, communicat cum syllogismo, eo quod est in tribus terminis: distinguitur autem ab ipso, eo quod in syllogismo monstratur maior extremitas inesse minori per medium terminum, sed in inductione ostenditur maior extremitas inesse medio, eo quod inest minori extremitati: hoc est illud, cuius via B est, vt in syllogismo sit extremitas maior, & terminus medius, & minor extremitas; non autem quod illud, ꝑ quod monstratur quæsitum per inductionem, sit in ea terminus minor: neque quod illud, cui ostenditur quæsitum inesse, sit terminus medius, distinguitur etiam ab ea consimiliter syllogismus, eo quod est prior secundum naturam, inductio autem est prior secundum scientiam. Hæc igitur tria sunt, per quæ distinguitur syllogismus ab inductione perfecta, non aũt ab aliis.

Nota q̃d ꝑ inductionẽ monstretur, & q̃uo differat a syllo

De paradigmate, hoc est, exemplo. *Cap.* XXXIII.

Exemplum autem est, quando medio extremum inesse ostenditur per id, quod est simile tertio. Oportet autem & medium tertio, & primum simili notius esse, inesse. Vt sit a malum, b autem contra confines inferre bellum, in quo autem c Athenienses contra Thebanos, in quo autem d Thebanos cõtra Phocenses. Si ergo volumus ostendere quoniam Thebanis pugnare malum est, sumendum quoniam contra confines pugnare est ma- C lum: huius autem fides ex similibus, vt quoniam Thebanis contra Phocenses. Quoniam ergo contra confines malum, contra Thebanos autem contra confines est: manifestum quoniam contra Thebanos pugnare malum. Quoniam ergo b c, & d inest, manifestum: vtrunque enim est contra confines inferre bellum: & quoniam a d: Thebanis enim non fuit vtile contra Phocenses bellum. Quoniam autem a inest b, per d ostẽdetur: eodem autem modo, & si per plura similia fides fiat medii ad extremum. Manifestum ergo quoniam exemplum est neque vt totum ad partem, neque vt pars ad totum: sed vt pars ad partem, quando ambo quidem insunt sub eodem, notum autem alterum. Et differt ab inductione, quoniam hæc quidem ex omnibus indiuiduis ostendebat inesse extremum medio, & ad extremum non copulabat syllogismum: hoc autem & copulat, & non ex omnibus ostendit.

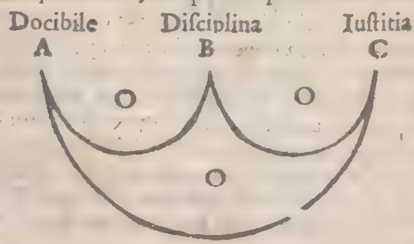
Tractatus de exemplo Quid sit exẽplũ, & qũo, & quid ostẽdat,

EXemplum vero est, quum ostendimus maius inesse minori in eo quod ostendimus medium inesse simili minori per inuentionem maioris: quum medium inesse minori, & maiorem simili minori extremitati manifestius extiterit eo, quod volumus monstrare, hoc est maiorem inesse minori: vt in exemplo, si fuerit extremitas maior a, & minor c, & medius b, & e sile ipsi c: sit autem b inesse ipsi c, & a ipsi e notius, quam a inesse ipsi c. Exemplum in hoc ex materiis, si accipiamus loco a iniustum, loco b interimere Athamanẽ, loco d interimere pios, & loco e interimere Omarem. Quum igitur monstrare voluerimus, ꝙ interimere Athmanẽ est iniustum, præmittemus ad hoc, quod interimere pios est iniustum: hoc autem monstrabimus, eo quod interemptio Omaris fuit iniusta: hoc igitur monstrato dicemus, interimere Athmanem est interimere pios: & interimere pios est iniustum: ergo interimere Athmanem est iniustum. Planum autẽ, quod Athmanem esse pium, & interimere Omarem esse iniustũ, est notius apud nos, quam quod interemptio Athmanis sit iniusta. Planum igitur quod monstrauimus maiorem extremitatem inesse medio; puta quum dicebamus interimere pios esse iniustum, per id, quod ipsa inerat simili minori extremitati: & hoc est interimere Omarem, quod est simile Athmani sed in pietatem, & coaptationem. Consimiliter accidet, si manifestum fuerit maiorem extremitatem inesse mediis, eo quod inest multis similibus, dummodo non compleantur omnia particularia: tunc enim erit inductio præcedens. Planum igitur ex hoc, ꝙ exemplum est monstratio, in qua fit progressus a particulari notiori ad ignotius, quoniam similium non est vnum sub altero, & inductio est progressus particularium notiorum ad vniuersale ignotius, & syllogismus ab vniuersali notiori ad suum particulare ignotius, hoc est ad conclusionem intrantem sub propositionem maiorem. Differunt autem exemplum atque inductio, de qua mentionem fecimus, in hoc: quoniam inductio est ex omnibus particularibus ingredientibus sub terminum medium, & ostendit quod terminus maior inest medio; sed exemplum non ex omnibus particularibus ostendit maiorem extremitatem inesse medio.

Nota, ꝙ pcessus sint, syllogismus inductio, & exemplum. Differerentia inter inductionẽ, & exemplum.

De apagoge, deductioneque. *Cap. XXXIIII.*

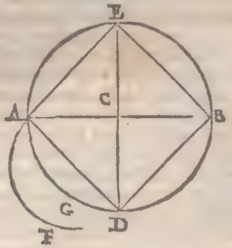
DEductio autem, quando medio quidem primum palam est inesse: postremo autem medium dubium quidem, similiter autem credibile aut magis cõclusione. Amplius, si pauciora sunt media postremo & medio, omnino.n. propinquius esse accidit scientiæ. Vt sit a docibile, in quo b disciplina, c iustitia: ergo disciplina quoniam docibilis, manifestum: iustitia autem si disciplina, dubium. Si igitur similiter aut magis credibile sit b c, quam a c, deductio est: propinquius enim sciẽtiæ, per quod assumpserint a c, disciplinam prius non habentes:

In hoc syllo. similr, aut magis credibile est C B ꝙ̃ C A, & ideo conclusionẽ assumimus ipsius sciam prius nõ habẽtes,

A Aut rursum si pauciora media sint b c:nam & sic propinquius est scientiæ. Vt si d sit quadrangulare, in quo autem c * rectilineum, in quo f circulus: si ergo eius quod est e f, vnum solum sit medium, per lunares figuras æqualem fieri rectilineo circulum, propinquius erit scientiæ.

Rectilineũ, dicitur figura rectis line is clausa: hic aũt ponit pro quadrato.

Per hanc descriptionem monstrabat Hipocrates circulũ quadrari.

B

Quando autem neque credibilius est b c, quam a c, neque pauca media: non dico deductionem: neque quando immediata est b c: disciplina enim quod eiusmodi est.

De abductione siue inductione.

Nota hic ẽt de inductione, & syllogismo, & quo differũt

MOnstratio autem, quæ est per inductionem, confert in eo quod accipitur pars syllogismi, quum propositio, quæ monstratur per inductionem, ponitur propositio minor in syllogismo primæ figuræ, & maior est per se manifesta: & hoc etiam consimiliter, quum fuerit inuentio termini medii minus occulta ꝙ conclusio, aut æqualis ipsi in occultatione. Quod igitur sit propositio minor: quoniam, quum fecerimus ad ostendendam propositionem maiorem & cõpleuerimus omnia particularia secundum conditionem prædictam, iam mõstrata erit conclusio per ipsam inductionem: non autem quod ostenditur per ipsam est vtile, ex eo quod ponitur in ipso pars syllogismi, sed erit hoc manifestius per inductionem tantum absque eo, quod syllogismus coaptetur inductioni. Quod autem sit minus occulta ꝙ conclusio, aut æqualis ipsi in occultatione, quoniam, si fuerit magis occulta quam conclusio, fieri non potest, vt mostretur tantum per terminum medium, non per inductionem: & hoc, quoniam occultum, quod ostenditur per inductionem, ex necessitate est minus quam occultum, quod monstratur per syllogismum: quod si non, erit potentia syllogismi & inductionis vna: accidet namque vt occultatio propositionis, quæ monstratur per inductionem, sit æqualis illi, quę monstratur per syllogismum, hoc est conclusioni, quum fuerit conclusio ea, per quam ignoratur illud, quod ignoratur per propositionem minorem, quod est magis vniuersale: vt in exemplo, si fuerit quæsitum, an omnis prudentia sit disciplinabilis, & soliciti simus ad hoc monstrandum per duas propositiones: quarum vna est, ꝙ omnis prudentia est scientia: & secunda quod omnis scientia est disciplinabilis: erit igitur maior propositio per se nota, puta ꝙ omnis scientia est disciplinabilis; minor autem erit penitus ignota, dum ignorabitur conclusio: quoniam quum sciemus ꝙ aliqua prudentia, hoc est sapientia est scientia, sciemus etiam ꝙ est disciplinabilis: sed quæsitum erat, an omnis prudentia sit scientia, & disciplinabilis: quum igitur verificatum nobis fuerit, ꝙ omnes prudentiæ sunt scientia, erit etiam verificata nobis minor, puta quod omnis prudentia sit scientia, posteaquam ignorantia nostra in ipsis fuerit super re vna, hoc est in minore propositione ac conclusione & hoc ex parte, qua inuentio in ipsis est nota per se, sed vniuersalitas fuit ignota, Quum vero fuerit

C

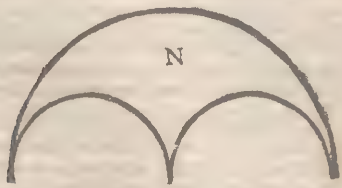
Quod monstratur per ĩductionem est minus occultũ, ꝙ qđ per syllm.

conclusio ignotæ inuentionis in parte & in toto, hoc est simpliciter, & fuerit maior nota per se, & minor in eo quo viam habet vt monstretur per inductionem sequitur ex necessitate, vt scientia in ipsa sit maior, quam scientia in cõclusione: & hoc accidet, quum particularia facientia inductionem, fuerint determinata secundum numerum; quemadmodum accidet antiquo geometræ volenti monstrare inueniri figuram quadratam æqualem circulo, qui & posuit propositionem, ꝙ omni figuræ habenti lineas inuenitur quadratum æquale, quod est notum apud geometras. Deinde solicitus fuit ad monstrandum, ꝙ omnis circulus est æqualis figuræ rectilineæ, posteaꝗ̃ diuisit circulum ad figuras paucas secundum numerum æquales figuris rectilineis, quæ sunt figuræ lunares: quoniam si diuideretur totus in figuras lunares, iam esset illud, quod fecit per inductionem hoc in loco, secundum eam consuetudinem, qua minor propositio est minoris occultationis, quam conclusio. Quod si non fuerint media determinata, quemadmodum se habent istæ propositiones, non erit ostensio per inductionem: sed monstrabitur per syllogismum. Et propterea dixit Ari. in consimilibus propositionibus, ꝙ non vocatur monstratio, quæ fit in hoc, inductio. Quoniam monstratio cadẽs in tali propositione, aut erit per syllogismum, aut per exemplum, aut per inductionem, in qua non perficiuntur omnia particularia: sed iam exposuit hoc in loco, ꝙ species ista inductionis est exemplum. Consimiliter, quum media minoris propositionis multa extiterint, non vocabitur monstratio, quæ fit in hoc inductio. Consimiliter etiam, quum fuerit propositio maior nota per se, tunc propria erit propositionis, quæ monstratur per inductionem, vt sit minor, & sit minus occulta quam conclusio, aut æqualiter, & sit non nota per se.

De instantia, quam enstasia dicunt. Cap. XXXV.

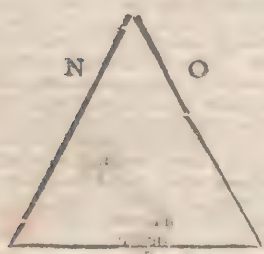
INstantia autem est propositio propositioni contraria. Differt autem a propositione: quoniam contingit quidẽ instantiam esse in parte: propositionem vero aut omnino nõ cõtingit, aut nõ in vniuersalibus syllogismis. Fertur autem instantia duobus modis, et per duas figuras: duobus modis quidem, quoniam aut vniuersalis, aut particularis omnis instantia: per duas autem figuras, quoniam oppositæ feruntur propositioni: opposita autem in prima, & tertia figura perficiuntur solis. Nam quando postulatur omni inesse, instamus quoniam nulli, aut quoniam alicui non inest. Horum autem nulli quidem ex prima figura: alicui autem non ex postrema. Vt si a vnam esse disciplinam, in quo b contraria: proponit ergo vnam esse contrariorum disciplinã: aut quoniam omnino non est eadem oppositorum instant. Contraria autem opposita: quare fit prima figura. Aut quoniam noti, & ignoti non vna: hæc autem tertia. Nam secundum tertiam notum, & ignotum contraria quidem esse, verum: vnam autem esse eorum disciplinam falsum. Rursum in priuatiua propositione similiter: cum postulat enim non esse contrariorum vnam disciplinam, aut quoniam omnium oppositorum, aut quoniam contrariorum aliquorum est eadem disciplina, dicimus, vt sani, & ægri: ergo omnium quidem ex prima, aliquorum vero, ex tertia figura. Simpliciter autem in omnibus vniuersaliter quidem instantibus, necesse est ad id quod vniuersale est, propositio contradictionem dicere. Vt si non vnam existimet contrariorũ

A omnium, dicere oppositorum vnam: sic autem necesse est primam esse figuram: medium enim fit vniuersale, ad hoc quod ex principio: quod autē ad hoc in parte est vniuersale, dicitur propositio: vt noti, et ignoti non eandem: nam contraria vniuersale ad hæc: & fit tertia figura: medium enim in parte sumptum, vt notum, & ignotum. Nam ex quibus est syllogizare contrarium, ex iis & instantias conamur dicere: quare & ex his solis figuris ferimus, nam in his solis oppositi sylogismi: per mediam enim figuram non fuit affirmare. Amplius autem et si sit, oratione indiget plurima, quæ est per mediam figuram: vt si non concedant a inesse b, eo quod non sequitur hoc c: hoc enim per alias propositiones manifestum: non oportet autem instantiam cōuerti ad alia, sed statim manifestam habere alteram propositionem. Quapropter & signum ex sola hac figura non est. Perspiciendum autem & de aliis instantiis, vt de iis, quę sunt ex contrario, & simili, & secundū opinionem: & si particularem ex prima, vel priuatiuam ex media pos
B sibile est sumere.

Opposita

C

Non fertur instantia in secunda figura: quia facta instantia indigemus conuersione maioris, vt prędicatum instātiæ sit prędicatum in syllogismo.

Tractatus de instantia.

Quid sit instantia, & quo differat a propositione, cui fit instantia.

In quibus figuris fiat instantia.

Quomodo per secundam figuram possit fieri instantia.

DIxit, instantia vero est ostensio per propositionem contrariam propositioni, quam intendimus destruere per instantiã: differunt aũt ambæ propositiones, qm̃ propositio, cuius intendimus destructionẽ, semper erit vniuersalis, qm̃ ipsa est, per cuius destructionẽ destruitur cõclusio in syllogismo, cuius vna propositionũ est particularis, & altera vl'is: sed propositio cõtraria in potẽtia huic propositioni, erit vniuersalis, qm̃ continet plus quã propositionem contradictoriam, quam intendimus destruere: erit autem aliquando particularis, quũ fuerit magis appropriata propositioni, quam intendimus destuere, quam propositio cõtradictoria. Instantia vero erit scd̃m naturã prior in duabus figuris, in figura prima, ac figura tertia: & hoc, qm̃ conclusio, per quã intẽdimus destruere ꝓpositionẽ vniuersalẽ syll'i, aut erit vniuersalis, quũ intendimus destructionẽ vniuersalem, aut particularis, quũ intendimus destructionẽ particularẽ: & in particulari quidẽ proueniet cõclusio ipsius scd̃m instantiam conclusio prima in tertia figura: in vniuersali vero in prima figura: siue ꝓpositio, quã intendimus destruere, fuerit vniuersalis negatiua, siue vniuersalis affirmatiua: si enim erit vniuersalis affirmatiua, destruitur aut per vniuersalẽ negatiuã, aut per negatiuam particularem: sin aũt fuerit negatiua vniuersalis, destruetur aut per affirmatiuam vniuersalem, aut per affirmatiuam particularẽ: fiet aũt contradictio maiori propositioni, si vniuersalis quidẽ extiterit, in prima figura: sin aũt particularis, in tertia ex materijs per se: vt in exemplo, si quispiam posuerit a inesse omni b, & voluerimus destruere hanc vniuersalem per cõclusionẽ vniuersalẽ negatiuam, ponemus qđ a negatur ab omni eo, qđ cõprehenditur in b, & prædicatur de b hic, puta c, & b subijciatur scd̃m naturam ipsi c, & c subijciatur ipsi a; hæc aũt est complicatio primæ figuræ ex necessitate. Quod si contradicemus ipsi contradictione particulari, accipiemus, ꝙ a negatur ab aliquo b, & erit pars ista d, & ꝓueniet d subiectum scd̃m naturam ambabus extremitatibus; hæc aũt est cõplicatio tertiæ figuræ, & erunt ambæ propositiones positæ ad cõtradictionẽ oppositæ in potentia propositioni, quã intẽdimus destruere, aut ex parte, qua sunt magis vniuersales, aut ex parte, qua sunt magis appropriatæ: & eodem pacto faciemus, quum fuerit propositio, quã intendimus destruere, vniuersalis negatiua: vt in exẽplo ex materijs, si intendamus contradicere dicenti, ꝙ omnium cõtrariorum est scientia vna, & velimus destruere hoc per propositionẽ vniuersalem negatiuam, accipiemus negatiuã comprehendentem ipsam: puta si dicamus, nullorum oppositorũ scientia est vna. Contraria vero, quæ sunt subiectũ propositionis, quam intendimus destruere, ponuntur sub oppositis: cõponetur aũt syllogismus in prima figura: puta cõtraria sunt opposita; & nullorũ duorũ oppositorũ scientia est vna; igitur nullorum duorũ contrariorum scientia est vna. Quod si destruamus propositionẽ istam vniuersalem per propositionẽ particularem, accipiemus prædicatum ipsius negari ab aliquo contrariorum, & erit exẽpli gratia, ꝙ sciti & ignorati nõ est scientia vna, & proueniet terminus medius subiectum duarũ extremitatũ, & cõponetur syllogismus, qm̃ sciti & ignorati nõ est scientia vna: & scitũ & ignoratum sunt contraria: igitur aliquorũ contrariorum non est scientia vna. Eodem modo accidet, quũ fuerit propositio, quam intendimus destruere, vniuersalis negatiua: hoc est si ipsam destruens fuerit vniuersalis, erit in prima figura: sin aũt particularis, erit in tertia figura: & qm̃ manifestũ est, qđ oportet, vt cõplicetur syllogismus cõplicatione, quæ rei existenti coaptetur, hoc est vt sit ex prædicatis in intellectu, scd̃m qđ sunt in natura extra intellectum: & hoc est qđ intelligitur per prædicatũ secundum consuetudinem naturalem: manifestum quod destructio consimiliter complicatur in prima figura, ac tertia: quoniam materia propositionis, quã accipimus contradictoriam, in potentia enuntiat hoc, si sit vniuersalis, quemadmodum diximus, qđ erit in prima figura: sinautem particularis, erit in tertia.

Sed destructio, quæ est in secunda figura proueniet vtiq;, nõ ex eo, ꝙ ponimus propositionẽ in potentia contradicentẽ propositioni, cuius destructionẽ intendimus a principio rei, secundũ ꝙ ipsa est ꝑ se manifesta: sed quũ primo ponimus conuertentẽ ipsam scd̃m ꝙ est per se manifesta; deinde ponimus ꝙ ipsa conuer

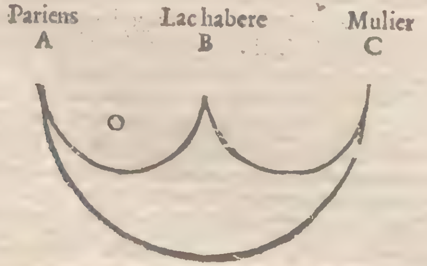
A titur : & propterea destructio in secunda figura, quemadmodum inquit Aristo. indiget operatione multa: vt in exemplo, si voluerimus destruere, qđ dicimus, a inest omni b, destructione vniuersali in secunda figura, ponemus primo, scđm ꝙ est p se manifestum, ꝙ c comprehensum in b inest nulli a : deinde ponemus, ꝙ hoc conuertitur, quousq; deueniemus ad hoc, ꝙ a inest nulli c: sed hoc totum elongatur existens a natura : & hoc, quoniam est prædicatio non scđm consuetudinē naturalē : & eodē modo se habebit res in destructione particulari, quæ est in prima figura. Istæ igitur sunt species destructionum, quæ sunt in figuris prædicatiuis. Cæterum consimiliter etiam sunt destructiones, quæ accipiũtur a cōtrario, & a simili, & ab opinione accepta ab aliquo celebrato, aut a pluribus celebratis: destructio aũt a contrario, & a simili erit in syllogismis conditionalibus. Exemplum vero destructionis a contrario, quemadmodum si aliquis ponat, ꝙ ille est bonus, qui amat omnes fratres suos : destruamus autem ipsum, si dicamus, si ille est bonus, qui amat oēs fratres suos ; ergo malus erit, qui odio insequitur omnes fratres suos. Exemplum vero destructionis a simili, quemadmodum si aliquis ponat, qđ visio est per aliquid exiens a vidente ad visum: dicemus enim, si hoc ita est, erit igitur auditio per aliquid exiens ab audiente ad auditũ. Exemplum vero destructionis ab opinione admissa, quemadmodum si aliquis dicat, non oportet ebrios excusari quum peccant, quoniam rex non ad-
B mittit excusationes suas, sed eos insequitur punitione.

Quomodo fiant instantiæ in locis hypotheticis a contrario, & a simili.

De Eicote, hoc est, consentaneo, signo, & enthymemate. Cap. XXXVI.

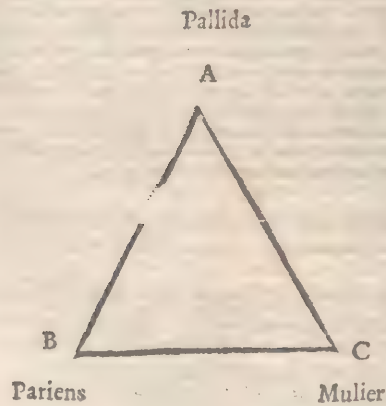
EIcos autem, & signum, non idem est, sed eicos quidem est propositio probabilis. Quod.n. vt in pluribus sciunt sic factum, vel non factũ, aut esse, vel non esse, hoc est eicos: vt odire inuidētes, uel diligere amantes Signum aũt vult esse propositio demonstratiua, vel necessaria, vel ꝓbabilis: nam quo existente est, vel quo facto prius, vel posterius res, signum est vel fuisse, vel esse. Enthymema ergo est syllogismus imperfectus ex eicotibus, & signis. Accipitur aũt signũ tripliciter, quoties & medium in figuris : aut enim vt in prima, aut vt in media, aut vt in tertia. Vt ostendere quidem pariētē esse, *quod lac habeat, ex prima
C figura: mediũ enim: lac habere, in quo a, parere : b, lac habere: mulier in quo c.

* Intelligendum hoc de ijs solis, quę lac haben:, & nondũ peperere.

Sylls. enthymematicus ĩ prima figura insolubilis.

Quoniam autem ſapientes, ſtudioſi: nam Pittacus eſt ſtudioſus, D per poſtremam: in quo a ſtudioſum, in quo b ſapientes, in quo c Pittacus. Verum igitur a & b de c prædicari: ſed hoc quidem non dicunt quia notum ſit: illud vero ſumunt. Peperiſſe autem quoniam pallida, per mediam figuram vult eſſe, quoniam enim ſequitur parientes pallor, ſequitur autem & hanc: oſtenſum eſſe arbitrantur quoniam peperit. pallor in quo a, parere in quo b, mulier in quo c.

Syllogiſmus enthymematicus in ſecunda omnino ſolubilis, quia conficitur ex duabus affirmatiuis, & conſequentis fallacia committitur.

Ergo ſi vna quidem dicatur propoſitio, ſignum ſit ſolum: ſi autē & altera ſumitur, ſyllogiſmus. Vt Pittacus liberalis: nam ambitioſi liberales: Pittacus autem ambitioſus. Aut rurſus, quoniam ſapientes boni, Pittacus autem bonus, ſed & ſapiens: ſic ergo fiunt ſyllogiſmi. Verum quidem per primam figuram inſolubilis, ſi verus ſit: F vniuerſalis enim eſt. Qui autem per poſtremam, eſt ſolubilis, etſi vera ſit concluſio, eo quòd non vniuerſalis: eſt in tertia, nec ad rem ſyllogiſmus: non enim ſi Pittacus eſt ſtudioſus, propter hoc & alios neceſſe eſt eſſe ſapientes. Qui vero per mediam figuram eſt, ſemper & omnino ſolubilis: nunquam enim ſyllogiſmus fit, ſic ſe habentibus terminis. Non enim ſi quæ peperit pallida, pallida autem & hæc, neceſſe eſt parere hanc: ergo verum eſt quidem in omnibus figuris, differentias autem habent iam dictas. An igitur ſic diuidendum ſignum: horum autem medium iudicium ſumendum: nam iudicium dicunt eſſe quod ſcire facit: tale autem maximè medium: an verò quæ quidem ab extremitatibus ſigna dicenda, quæ autem ex medio iudicium: probabiliſſimum enim & maximè verum eſt, quod eſt per primam figuram.

A DIxit, Verisimile autem, et signum non sunt vnum: quoniam verisimile est ex propositionibus probabilibus, & ex iis, quæ sunt ex posiibili secundum plus, hoc est re aliqua, quod sit, aut non sit secundum plus, & inueniatur, aut non inueniatur: & hoc, quemadmodum, si aliquis dicat, quod inimici odio habēt, & amici amant. Signum autem erit ex propositionib is, quæ sunt visa super inuentione rei, & essentia ipsarum: hæc autem visa, aut sunt necessaria, aut probabilia in veritate. Ac signum quidem, quod significat super inuentione rei, prædicatur secundum tres modos, secūdum quod fit prædicatio a terminis medijs in tribus figuris: hoc est vt prædicetur de minori, & subijciatur maiori, & tunc cōponitur signum in prima figura: aut vt prædicetur de vtrisque simul, & complicabitur in secunda figura: aut subijciatur ambabus extremitatibus, & complicatur in tertia figura. Exemplum huius in prima figura, si quispiam diceret, hæc mulier peperit, quia habet lac: sic enim componitur syllogismus: hæc mulier habet lac, & omne habens lac peperit: igitur hæc mulier peperit: & hæc est conclusio. Exemplum vero compositionis in tertia figura, sapientes sunt studiosi, quoniam Socrates studiosus: complicatur autem syllogismus hunc in modum: Socrates est sapiens: & Socrates est studiosus: igitur sapiens est studiosus. Exemplum autem compositionis signi in secunda figura, quemadmodum si aliquis dicat, hæc mulier peperit quoniam eius facies est pallida: componitur
B enim sylllogismus ita; hæc mulier est pallida: & quæ peperit est pallida, & cōcluditur secundum primam existimationē, quod hæc mulier peperit. Quum igitur verificatur in omnibus his tribus speciebus syllogismorum secundum ambas propositiones simul, vocantur syllogismi: quum vero vna duarum propositionum occultatur, aut propter ipsius declarationem, aut propter ipsius falsitatem, vocatur signum. Ac signum quidem, quod est in prima figura, non est deficiens, propterea quod vere sequitur conclusio ex ipso, sed signum, quod est in tertia figura, est deficiens, quoniam conclusio accipitur vniuersalis, quum tamen secundum veritatem sit particularis. Quod autem est in secunda figura est imperfectum: quoniam in figura ipsa non est syllogismus ex duabus propositionibus affirmatiuis; quia non propterea quod mulier est pallida in tempore, in quo peperit, & hæc mulier est pallida, sequitur vt pepererit. Commune autē est omnibus his tribus signis, quod habeant propositiones veras: distinguuntur vero a seinuicem secundum figuras, in quibus componuntur: & quod ex ipsis vocatur signum secundum veritatem, est quod componitur in secunda figura & tertia, et est quum signum fuerit particularius vtrisq; extremitatibus, aut vniuersalius vtrisq; extremitatibus, hoc est exremitatibus quæsiti: quum enim fuerit vniuersalius, componitur in secunda figura, quum vero extiterit particularius, complicatur in
C tertia. Signum autem, quod componitur in prima figura, est verissimum signorū, & nobilissimum ipsorum: & hoc est, cui appropriatur nomen vestigij.

Tractatus dē signo, & verisimili.

Quid sit verisimile.

Quid sit signum.

Signū fit in tribus figuris.

Quum sunt ambæ propōnes, dicitur syllūs, quum deficit vna, vocat signum: & hoc est enthymema.

Signū in prima figura ē indeficiens.

De syllogismo physiognomico. Cap. XXXVII.

NAturas aūt cognoscere posibile est, si quis concedat simul transmutare corpus, & animam: quæcunque sunt naturales pasiones: discens enim aliquis fortasse musicam, trāsmutauit secundum quid animam, sed non earum, quæ natura nobis insunt, hæc est pasio, sed vt iræ, & concupiscentiæ, & naturalium motionū. Si igitur & hoc det, & vnū vnius signum esse, & possumus sumere propriam vniuscuiusque generis pasionē, & signū: poterimus naturas cognoscere. Si .n. est propriè alicui generi indiuiduo inexistēs pasio, vt leonibus fortitudo, necesse est & signū esse aliquod: compati enim sibiinuicem positum est, & sit hoc magnas summitates habere: quod & aliis generibus non totis contingit.

Nam ſignum ſic proprium eſt, quoniam totius generis propria paſsio eſt, & non ſolius proprium, ſicut ſolemus dicere. inerit ergo & in alio genere hoc, & erit fortis homo, & aliquod aliud animal: habebit ergo ſignum: vnũ.n. vnius erat. Si ergo hæc ſunt, poterimus talia ſigna colligere in iis animalibus, quæ ſolũ vnam paſsionem habent aliquã propriam, vnaquæque aut habet ſignum. & quoniam vnum habere neceſſe eſt, poterimus naturas cognoſcere. Si uero duo habet propria totum genus, vt leo forte, & communicatiuum, quomodo cognoſcemus vtrum vtrius ſit ſignum, eorum ſignorum? quæ propriȩ ſequuntur? An ſi & alii alicui non toti ambo, & in quibus totis vtrũq; quando hoc quidem habet, illud vero non? Nam, ſi fortis quidem, liberalis autem non, habet autem duorum hoc, palam: quoniam & in leone hoc ſignum fortitudinis. eſt vero naturas cognoſcere in prima quidé figura, eo ꝙ medium priori extremitati conuertitur, tertiam autem tranſcendit, et non conuertitur. vt ſit fortitudo a, ſummitates magnas habere in quo b, c autem, Leo: ergo cui c, b omni ſed & aliis: cui auté b, a omni, & non pluribus, ſed cõuertitur: Si autem non, non erit vnũ vnius ſignum.

Syll's ad cognoſcendam Leonis fortitudinem.

Tractatus de ſyllogiſmo anatomico.

Accidentia naturalia ſigillant aĩam & corpus ĩ principio creatiõi: ac cña vero nõ naturalia ſolum animã.

DIxit, Syllogiſmus autem anatomicus inueniri vtique poterit apud eum, qui admittat, quod accidentia animæ naturalia, quemadmodum ira & fortituo, ſignauerunt animam, & corpus a principio creationis: quoniam notum eſt, quod accidentia non naturalia non ſignant corpus, licet forte ſignent animam: quemadmodum qui didicit artem muſicam, ſignauit vtiq; animã ſuam, non aũt ex hoc ſignauit corpus ſuum. Si.n. aliquod ex animalibus: creatum fuerit forte ſcd̃m naturã, aut timidũ ſcd̃m naturam, dicere ſemper aliquis poterit, qđ iſtȩ ſpecies animaliũ ſunt ſignatæ ab iſtis accidentibus naturalibus, quum igitur admiſerit hoc, & admiſerit etiam, qđ ineſt vnicuiq; animalium ſpeciei aliquod accidẽs ex accidentibus animȩ naturalibus, ſequitur vt inſit vnicuiq; ipſorũ ſignum, & accidentia appropriata vnicuiq; accidenti ex accidentibus animarũ ſuarum naturalibus. Quod quũ ita ſit, fieri poterit, vt inueniatur ſyllogiſmus anatomicus. Vt in exemplo, qm̃ leoni eſt fortitudo, oportet, vt a creatione ſua illi inſit ſignũ ſignificans ſupra fortitudinem ſuam: qm̃ iam poſuimus animam & corpus ſignari ab accidentibus animæ naturalibus: ſit aũt hoc ſignũ in magnitudine extremitatũ ſupræmarũ: oportet igitur, vt inueniatᷣ magnitudo extremitatũ in oĩ aĩaliũ ſpecie, q̃ eſt fortis: qm̃ ſequitᷣ, vt ſignũ iſtud ſit ꝓpriũ fortitudinis: iã.n. poſuimus, qđ omne accidẽs animȩ habet ſignum propriũ; quũ igitur fortitudo inueniatur in

alio

A alio a leone, quoniam homo & alia ab ipso sunt fortia: sequitur autē, q̄ quum perfecerimus signa significantia in vnaquaque specie animalium super accidentibus animæ, vt ipsa approprientur vni speciei, aut pluribus vna specie: erit hoc, quod inuenitur in isto animali vno ex ipsis accidens vnum aut plura vno accidente: quemadmodum si est in leone fortitudo & magnanimitas, & secundum vnumquodque istorum signum, iam cognoscemus ipsum, & faciemus in eo anatomiam, & iudicabimus, quod cuicunque indiuiduo inest hoc signum, quod illi inest hoc accidens ex accidentibus animæ. Syllogismus igitur anatomicus erit, quum conuertitur terminus medius cum maiore extremitate, & non conuertitur cum ipso extremitas minor: quoniam, si medius terminus non conuertatur cum maiore extremitate, non erit signum appropriatum huic vestigio, & non significabit super ipso: vt in exemplo, si non verificatur quod dicimus, omne habens magnas extremitates est forte, non erit vtilitas in hac monstratione, quum dicimus, istum hominem esse fortem, eo quod habet magnas extremitates: & hoc, quoniam habemus vtique, quod fortis habet magnas extremitates, habere autem magnas extremitates est terminus medius, & fortis est extremitas maior: quum igitur non verificatur conuersio extremitatis mediæ, quæ est magnarum extremitatum, cum maiore, quæ est fortis, fieri non potest, vt ex ipso monstremus, quod iste homo est

B fortis, quoniam est magnarum extremitatum: quoniam hoc monstratur per duas propositiones: quarum vna est, quod hic homo est magnarum extremitatum: & omne magnarum extremitatum est forte. Ex conditionibus vero suis est, quod non conuertatur minor extremitas cum medio: quoniam, si conuerteretur, esset omne magnarum extremitatum leo: & hoc, quoniam hoc in loco sunt tres termini, leo, fortis, & magnarum extremitatum: ac magnarum quidem extremitatū est terminus medius, & leo minor, & fortis maior. Quod si vera esset conuersio minoris extremitatis cum medio, puta, quod omne magnarum extremitatum est leo, fieri non posset, vt magnæ extremitates inuenirentur in alio, quam in leone: & fieri etiam non posset, vt secundum hoc monstraretur in alio a leone, quod est fortis: quemadmodum si non conuerteretur medium cum maiore, non esset magnarum extremitatum signum appropriatum fortitudini.

Priorum resolutoriorum, cum Auerrois media expositione,

FINIS.

IN PARTEM SEQVENTEM ARGVMENTVM.

DISSERERE hic in quouis negotio docemur. Tractaturq; dialectica potiſsimum ratiocinatio ex probabilibus, differens a litigioſa. quoniam in ea non tam probabilia ſunt, quam videntur. Confert exercitationi, congreſsibus Philoſophiæ. Propoſitio igitur omnis, vel problema, quod à propoſitione modo tantum differt, circa genus, definitionem, proprium atque accidens, & quidem in prædicamentis omnibus verſantur. Cernitur & idem, & alterum, quod vtrunque, genere, ſpecie, numero. Quatuor dialectici inſtrumenta, acceptio propoſitionum, diſtinctio intellectuũ, inuentio differentiarum, conſideratio ſimilitudinis. Propoſitiones accipimus, ex omnium, ex vulgi, è ſapientium opinionibus, vel moralibus, vel naturalibus, vel rationalibus. Diſtinguuntur intellectus in ſpectis oppoſitis, ſpecie ne an vocabulo differant: item caſibus, generibus, finitionibus, & comparationibus, diſcriminibus. Differentiæ generibus exquiruntur. ſimilitudo iis indagatur, quæ diuerſorum ſunt, aut eorundem generum. Horum quælibet vſus habent in diſputando proprios.

ARISTOTELIS STAGIRITAE, PERIPATETICORVM PRINCIPIS,

Logices pars tertia, quæ localis, atque inuentiua dicitur, Topicorum, ac Elenchorum vniuersos complectens libros.

Cum Auer. Cordub. Media expositione, ab Abramo de Balmes translata.

Primus liber Topicorum tres summas continet.

In prima a cap. 1. vsq; ad 3. de ratiocinandi speciebus differit.
In secunda a cap. 3. vsq; ad 11. de ratiocinationis partibus.
In tertia a cap. 11. vsq; ad finem docet instrumenta Topica.

Quid intendit, & quæ ratiocinandi species: Cap. I.

A PROPOSITVM quidem negotiĩ est methodum inuenire, per quam poterimus syllogizare de omni proposito problemate ex probabilibus, & ipsi disputationem sustinentes, nihil dicemus repugnans. Primum igitur dicendum, quid est syllogismus, & quæ eius differentię, quomodo sumatur dialecticus syllogismus: hunc enim quærimus secundum propositum negotium. Est itaq; syllogismus oratio, in qua positis quibusdam, aliquid aliud a positis ex necessitate accidit, per ea, quæ posita sunt. Demonstratio verò est, quando ex veris & primis syllogismus erit, aut ex talibus, quæ per aliqua prima & vera, eius, quæ circa ipsa est, cognitionis principiũ sumpserunt. Dialecticus autem syllogismus est, qui ex probabilibus est collectus. Sunt autem vera & prima, quæ non per alia, sed per seipsa fidem habent. Non enim oportet in* disciplinaribus principiis, inquirere propter quid: sed secundum vnumquodque principiorum ipsam per se esse fidem. Probabilia autem sunt quæ videntur omnibus, aut plurimis, aut sapientibus: & his vel omnibus, vel plurimis, vel maxime familiaribus,* & probatis. Litigiosus autem est syllogismus ex iis, quæ videntnr probabilia, non sunt autem. Et qui ex probabilibus quidem, aut ex iis, quæ videntur probabilia, est apparens. Non enim omne, quod videtur probabile, est probabile: nihil enim eorum, quæ dicuntur probabilia superficietenus, habet omnino phantasiam,* velut circa litigiosarum disputatio-

Methodus significat semitã, viãq; compendiariã: quo noĩe Aristo. suas iure disciplinas vocat: sunt. n. breuissimæ, & cito ad rei, de qua sunt, ducentes cognitionem.
Quid sylls.
Quid demõstratio.
Quid dialecticus.
* A. li. scientificis.
* A. li. famigeratis.
Quid litigiosus.
* Id est, talia sunt.

num principia accidit se habere: statim enim, sæpius etiam eis, qui D parua videre possunt, manifesta est in his falsitatis natura. Ergo prior quidem eorum (qui dicti sunt litigiosi syllogismi) etiam syllogismus dicatur: reliquus verò litigiosus quidem syllogismus, syllogismus autem non: eo quòd videtur quidem ratiocinari, ratiocinatur autem minime. Amplius auté præter omnes (qui dicti sunt) syllogismos, ex iis, quæ sunt circa aliquas disciplinas peculiaria, fiunt paralogismi: quemadmodum in geometria, & huic cognatis, accidit se habere. Videtur autem hic modus differre a dictis syllogismis. nam neque ex veris, & primis colligit pseudographus, neque ex probabilibus: nam sub definitionem non cadit: neque enim quæ omnibus videntur sumit, neque quæ pluribus, neque sapientibus, & his, neque omnibus, neque plurimis, neque probatissimis, sed ex peculiaribus quidem disciplinæ sumptis, non veris autem, syllogismum facit: nam eo quòd aut semicirculos describit, non vt oportet, aut lineas aliquas ducit, non vt ducendæ sunt, paralogismum facit, Species igitur syllogismorum, vt figuraliter sit complecti, dictæ sint. Summatim autem dicendo de omnibus prædictis, & de his, quæ postea sunt dicenda, intantum nobis determinatum sit: eo quòd de nullo eorum exactam rationem assignare deligimus: sed aliquantulum figuraliter de his volumus pertransire: omnino sufficiens arbitrantes esse secundum propositam methodum, posse cognoscere quomodo vnumquodq; illorum se habet. E

Syllogismus pseudographus.

Libri intentio.

HVIVS libri intentio est methodorum, & vniuersalium, ex quibus ars topica componitur, & illorum, quibus perfectior & præstantior fit, scientiam tradere. Hæc enim ars fit secundum eius maximam perfectionem duabus rebus, quarum vna est scientia rerum & methodorum, quibus construitur. & altera est exercitatio illarum institutionum, earumque vsus, adeo quod illarum exercitium reddatur habitus, & hoc fit sicut dispositio reliquarum artium factiuarum, prout est ars medica, & aliæ. & vt vniuersalius inquam, hæc ars est illa ars, qua possumus, quādo quærimus instituere syllogismum ex promulgatis præmissis, ad destruendum positum, quod respondens admittit in sua F cautione, & ad cauendum omne positum vniuersale, quod quærens procurat destruere, quando nos responderemus: & hoc, secundum quod possibile est in singulis positis: quoniam non est consuetudinis quærentis omnino destruere, quod respondens admittit in sua cautione, nec est moris respondentis omnino cauere destructionem illius, quod cauere admittit: sed vtriusque moris est, quando quærunt, aut respondent: quod quæstiones & responsiones conferant ad vltimum cautionis, & destructionis, quod possibile est in hoc illo posito, sicut est dispositio artis medicæ: quia non oportet medicum omnino sanare, quod vero ei expedit, est, quod non lateat aliqua res, de his, quas ars ferre cogit ad hanc ægritudinem, quantum ei possibile est. Et quia dialectici nomen apud vulgus significat orationes inter duos, quibus vterque sibi proponit alterutrum vincere, quauis specie orationum contigerit, transtulit Aristotel. hoc nomen ad hanc rem, quæ rerum omnium est huic proxima, similis enim est rei, quam vulgus intendit, & est illa res, quam definiuimus: & aliquando hic liber vocatur liber locorum, ac iterum infra scies quid sint loca.

Diuisio libri topicorum in tres partes.

Partes vero huius artis sunt tres. Quarum prima notificat dicta, ex quibus componuntur orationes topicæ secundum suas partes, & partium partes, vsq;

ad simplicissimas illarum, ex quibus componuntur: & hæc pars est prima primi voluminis Aristotel. In secunda autem parte notificantur loca, quibus constituuntur syllogismi ad rei constructionem & destructionem in omnibus speciebus quæsitorum huius artis: & hoc fit in sex libris voluminis Aristote. In tertia autem parte notificatur, quo modo expediat quærere quærentem, & respondere respondentem, & quot modis flat quæstio & responsio, & hoc fit in octauo libro voluminis Aristotel.

Ad quot vtilis dialectica, disserendique disciplina. Cap. II.

CONSEQVENS autem est ex iis, quæ dicta sunt, dicere ad quot, & quæ, vtile sit hoc negotium. Est autem ad tria: ad exercitationes, ad colloquia, ad eas, quæ secundum philosophiam sunt, disciplinas. Quòd igitur ad exercitationem sit vtile, ex his perspicuum est: methodum enim habentes, facile de proposito argumentari poterimus. B Ad colloquia verò, eo quòd multorum annumerantes opiniones, nõ ex extraneis, sed ex propriis doctrinis * sermocinabimur ad eos trãsmutantes quicquid non bene, videntur nobis dicere. Ad secundum philosophiam autem disciplinas: quòd potentes ad vtraq; dubitare, facile in singulis intuebimur verum, & falsum: præterea autem ad prima eorum, quę in vnaquaque disciplina sunt, principia. Nam ex propriis secundum propositam disciplinam principiis, impossibile est dicere aliquid de ipsis, eo quòd prima principia sunt omnium: per ea verò (quæ sunt circa singula) probabilia, necesse est de illis transigere. Id autem proprium, maximeve peculiare dialecticæ est: nam cum sit inquisitiua, ad omnium methodorum principia viam habet. Habebimus autem perfectè methodum, quando perinde habebimus ac in rhetorica, & medicina, & huiusmodi facultatibus: hoc aũt ex iis, quæ contingunt facere, quæ eligimus. Nam neque rhetor omni ex modo persuadebit, neq; medicus sanabit: sed si ex iis, quæ cõtingunt, nihil C omiserit, sufficienter eum disciplinam habere dixerimus.

* A.l. sectis

In disciplinis finẽ propositũ quem per eas q̃rimus, nõ semper assequimur, sed nihilominus eas habere dicimur, si ex eis, q̃ contingũt, nihil omittimus.

SED huius artis iuuamina sunt tria. Quorum primum est ad ipsum exercitium, secundum autem est ad publicas vulgi comparationes, & tertia in scientias theoricas. Ipsius quidem iuuamen ad exercitium est, ꝙ præparat ad modum scientiarum, easque venandum, quando enim nobiscum fuerint notæ methodi, & notæ regulæ, quæ sint communes, ex illis procedemus ad rei constructionem & destructionem: fit itaq; per hanc artem nobis via discernendi ad sciendum opiniones & assertiones, & cognitionem veritatis a falso perfectioris actionis, & perfectioris intentionis, quam sit vis, quæ nobis fit vsu sine cognitione harum methodorum: & ideo huius artis perfectio attingitur his duabus rebus, scilicet exercitio & methodorum cognitione: & est manifestum, ꝙ exercitium, quod per hanc artem intenditur, disponat ad hanc philosophiam eo modo, quo facit exercitium equorum equitationis in ludis, dispositionem ad bellum.

Tria iuuamina huius artis.

Ipsius vero iuuamen ad vulgares comparationes est, quia ex quo necessitas conducens rebus publicis ad æquitatem, & ad virtutes multas assertio fit ex rebus similibus conferentibus illis ad publica consortia. Et re sic existente, cũ

impossibile sit, quod incidat veritas in res similes nisi per vulgatas regulas, D
quæ sunt orationes, quibus vtimur in hac arte, sic iterum confirmantur apud illos res similes, quæ sunt vulgatæ orationes, difficilioris enim contradictionis sunt, quam orationes rhetoricæ & poeticæ, & si fiant regulæ rhetoricæ & poeticæ vicæ regularum topicarum, hoc autem iam commonstratū est in scientia politica. Ipsius vero iuuamen ad scientias theoricas est multipliciter.

Quorum modorum vnus est: quia aliquando volumus constituere veritatem de aliquo quæsito, & fit nobis difficile illud comprehendere, & per hanc artem possumus construere de hoc quæsito duos syllogismos mutuo repugnantes, quorum vnus construat illud, & alter destruat: & quando hoc fecerimus, facile fit nobis possibile secernere hanc partem veram duarum illarum orationum repugnantium a mendace, quando inferemus duorum syllogismorū præmissas demonstratiuis methodis, adeo ꝙ discernamus prædicata per se ab accidentalibus, quæ in illis fuerint: præmissæ enim syllogismorum topicorum pro maiori rei parte non sunt secundum se totas falsæ, neque secundum se totas veræ. Et huius quidem dispositio similis est illi, ꝙ accidit in artibus factiuis: depurator enim secernit auri & argenti substantiam a reliquis substantijs illis commistis, aurifex autem est ille, qui illud purum discretum sumit, illudq; extendit, & ex eo conflat quod voluerit. Si autem aurifex sumeret onus ambarum rerum simul, posset hoc facere, sed res esset ei grauior, hoc autem magis trāsit in res, quibus commiscetur ꝙ est per se, cum illo, quod est accidentaliter, & E
hoc contingit in scientia phisica, & scientia diuina, & scientia politica, aliter ꝗ̄ res sit in scientijs mathematicis: & ideo raro inuenimus Aristo. ꝙ proferat demonstrationem alicuius rei harum trium scientiarum, nisi prius præposuerit demonstrationi dubium topicum de hac illa re. Et notum est, ꝙ hoc scientiæ iuuamen sit aliud a iuuamine exercitij, quatenus hoc est per se, & illud est mediante vi ex ipso exercitio proueniente.

Secundus autem modus est, quia ex quo artes ambiuntur tribus rebus, scilicet præmissis & quæsitis & syllogismis, hic autem numerus harum rerum, qui partitur earum ambitum ex ea parte, qua sunt vulgatæ, est facilior, quando itaque adipiscuntur suum propositum per opus, facilius est discernere, quod ex illis positum est esse verum, an sit eo modo, quo positum est, nec ne: Hoc autem fit demonstratiuis methodis: ille enim hoc modo iterum transit in demonstrationem.

Tertius autem modus est, quia nos iuuamur præmissis diuulgatis ad artium principia, & hoc fit multis modis: quorum vnus est, ꝙ sumat illa principia, quæ non ostenduntur nisi inquisitione: ad vtendum autem inquisitione indiget modo, qui dicitur in hac arte, & alter est quia aliquādo illa principia sunt F
de illis, quas concipere est difficile illi, qui initiatur in disciplina, aut asserere illa primo affatu, & vt occurrat assertio vtitur rebus diuulgatis, quousque eius mens confirmetur per hoc, & ei incidat assertio illorum. Prout facit Aristotel. in libro Perihermenias distinguendo res ratione dictionum, quando illas distinguit in nomen, verbum, & dictionem syncathegorematicam.

Quartus autem est, quia species præmissarum, quæ subiectiones certæ sunt, quæ consueuerunt in alia arte commonstrari, præter illas artes, in quibus subijciuntur, & addiscentis opinio de illis est contra id, ꝙ illis supponitur in illa arte, sicque aliquaudo allicitur rebus vulgatis, vt illas recipiat qui addiscit, donec initiatus sit in arte, in qua profertur demonstratio de illis, & illas sciat vera scientia.

Et quintus est, quia illis repellūtur sophistæ deceptores circa principia scientiarum, prout fecit Arist. in primo libro physicorum contra illos, qui negabant multitudinem, & motum esse.

Sextus autem est, quia ex quo demonstrationum sunt duæ species, quædam species, quæ verificat naturaliter ignota, & alia species, qua verificatur per se intelligibile apud illum, qui illud negaret: & hoc commōstratur per præmissas maxime vulgatas, quibus contingit cū hoc ꝙ sunt vulgatæ, ꝙ sint ēt veraces:

A illæ enim iuuant hanc rem.& hic ſpeculandi modus eſt maximus modus ſpeculationis,qui fit in methaphyſicis,in verificando principia ſcientiarum particularium, Sicq; iam diximus huius ſcientiæ intentionem,& eius nominis ſignificationem,eiuſq; partitionem,& vtilitatem,& progrediemur ad orationē edicendi eius partes,& incipiemus orationem a prima eius parte, Et conſiderabimus primo quæ ſint orationes, & ex quibus componantur,& quo modo componantur,& quot ſint ipſarum ſpecies.

Ex quibus,& quot,diſceptatio dialectica conſtet. Cap. III.

PRIMVM igitur conſiderandum, ex quibus eſt methodus: ſiquidem ſumpſerimus ad quot, & quæ, & ex quibus orationes, & de quibus ſyllogiſmi: & quomodo his abundemus, habebimus ſufficienter propoſitum. Sunt autem numero ęqualia & eadem, ea ex quibus orationes, & de * quibus ſyllogiſmi:fiunt enim orationes ex propoſitionibus: de quibus autem ſyllogiſmi fiunt, problemata ſunt. Omnis aūt propoſitio, & omne ꝓ- *hic, de, pro ex, poſitum eſt.*
B blema,aut propriū,aut genus, aut accidēs indicat:etenim differētia, cūm ſit generalis,cum genere ordinanda eſt. Quoniam aūt proprium hoc quidē quid eſt eſſe ſignificat, illud aūt non ſignificat, diuidatur proprium in vtraſq; prędictas partes,& vocetur illud quod quid erat eſſe ſignificat,terminus:reliquum vero ſecundum cōem de ipſis aſsignatam nominationem,nuncupetur proprium. Manifeſtum igitur ex iis quæ dicta ſunt, ꝙ ſecundum præſentem diuiſionem quatuor omnia accidit fieri, aut proprium,aut terminum,aut genus,aut accidens.Nemo autem nos opinetur dicere ꝙ vnumquodq; horū ſecundum ſe dictū propoſitio,vel problema eſt: ſed quòd ab * his & problemata,& propoſitiones fiunt. Differunt autem problema, & propoſitio,modo:nam cum ſic dicitur,putaſne animal greſsibile bipes definitio eſt hominis ? & putaſne animal genus eſt hominis ? propoſitio fit. Si autem, Vtrum animal greſsibile bipes definitio eſt hominis, an
C non? problema fit. Similiter autem & in aliis. Quare merito æqualia numero problemata,& propoſitiones ſunt:nam ab omni propoſitione problema efficies,mutans modum.

Interrogatio problematis vtrūque oppoſitorū claudit: propoſitionis aūt,alterum tantū.

**ab pro ex.*

ET dicimus quod topicæ orationes vniuerſaliter ſunt ſyllogiſmi,qui fiunt ex vulgatis præmiſsis,ſicut demonſtrationes ſunt ſyllogiſmi, qui fiunt ex præmiſsis primis naturaliter:& incipiemus ex his in exemplificando ipſarum ſimpliciorem,quæ tādem ſunt problemata, & præmiſſæ vulgatæ,ipſarūq; partes. Dicimuſq; quod præmiſſæ,& problemata ſunt ſubiecto vnæ, & modo duæ: oratio enim enunciatiua,qn̄ ponitur admiſſa, & fit ſyllogiſmi pars, vocač præmiſſa,qn̄ vero de ea inquirimus ſecundum modum conſtruendi vnum contradictoriorum de ea,aut illius deſtructionē,vocatur problema : hoc autem ſic exiſtente cuiuſque præmiſſæ & cuiuſq; problematis prædicatum, non euadit quin ſit definitio,aut genus,aut differētia,aut proprium,aut deſcriptio,aut accidens,re autem ſic exiſtente quæſita topica ſunt ſex ſpecierum,ſed Ariſto.concluſit differentiā in genere,& poſuit eam vnū,& ſimiliter incluſit deſcriptionē in proprio, & conſtant q̄ſita topica apud ipſum quatuor ſpēs, aut definitiones, aut ꝓpria,aut genera,aut accidentia, Et eius propoſitū hic eſt cōmonſtrare loca

De partitione quæſitorum in topicis ſcdm numerum prædicatorum.

singulorũ horum quatuor quæsitorum, qñ.n.non amplecterentur quæsita, non amplecterentur loca ipsa cum eo, quod illorum est scientia simplicioris, ex quo ex illis componuntur orationes topicæ. Expedit itaque nobis describere vnumquodque horum quatuor secundum descriptionem sibi conuenientem in hac arte, quæ sunt descriptiones & definitiones vulgatæ: & iterum infra narrabimus, quod reliqua quæsita includantur in his quatuor, & amplectantur in hoc capite.

De termino, proprio, genere, & accidente. *Cap. IIII.*

Noĩe termini hic, & in sequentibus definitio intelligitur.

Asignatẽ definitio pro nomine, aut pro oratiõe.

DICENDVM autẽ, quid terminus, quid proprium, quid genus, quid accidens. Est autem terminus quidem oratio, quid erat esse significans. Asignatur autem aut oratio pro nomine, aut oratio pro oratione: possibile est enim & eorum, quæ sub oratione significantur, quædam definiri. Quicunque autem quolibet modo nomine asignationem faciunt, manifestum quoniam non asignant ii rei definitionem, eo quòd omnis definitio, oratio quædam est: accommodatum tamen termino, & huiusmodi ponendum est: vt quod honestum est, decens. Similiter autem & vtrum idem sensus, & disciplina, an diuersum: etenim circa definitiones, vtrum idem, an diuersum, plurima fit immoratio. Simpliciter autem accommodata termino omnia dicantur, quæ sub eadem disciplina cum definitionibus cõtinentur. Quòd autem omnia, quæ nunc dicta sunt, huiusmodi sunt, manifestum ex his. Potentes enim quòd idem, & quòd diuersum disputare, eodem modo & ad definitiones argumentari facilè poterimus: nam ostendentes quòd non idem est, interimentes erimus definitionem, nõ tamen conuertitur, quod nunc dictum est: non enim sufficiens est ad astruendum definitionem ostendere idem esse: attamen ad destruendum, sufficiens est ostendere quòd non idem est.

Ois definitio est oratio: quare dictio sola nõ est definitio, sed tñ aliquantum viriũ definitiõis habet.

Nõ satis est ostẽdere idẽ esse ad definitionis cõstructionẽ, sed ad euersionem eius satis est diuersam ostẽdere esse.

* alias, si enim.

Proprium autem est, quod non indicat quid est esse, soli aũt inest, & conuersim prædicatur de re: vt proprium est hominis grammatices esse susceptiuum. Nam si homo est, & grammatices susceptibilis est: & si grammatices susceptiuum est, & homo est. Nemo enim propriũ dicit, quod contingit alii inesse, vt homini dormire: neque si forsitan per aliquod tempus inest soli. Si autem* forte dicatur aliquid talium proprium, non simpliciter. aliquando, vel ad aliquid dicetur: nam ex dextris quidem esse, aliquando proprium est. Bipes autem ad aliquid proprium est dictum: vt homini ad equum, & canem. Quod autem eorum, quæ contingunt alii inesse, nullum conuersim prædicat, manifestũ est: non enim necessarium est si quid dormit, hoĩem esse.

Quid, in eo qđ quid est pdicari sit.

Genus autem est, quod de pluribus, & differentibus specie in eo quod quid est prædicatur. In eo quòd quid prædicari ea dicuntur, quæcunque conuenit eum, qui interrogatus est, reddere, quid est, quod propositum est: quemadmodum de homine, conuenit eum, qui interrogatus est, quid id est, quod propositũ est, dicere quòd animal.

A Generi autem accõmodatũ est vtrum in eodem genere aliud alii, an in altero sit. Nam & huiusmodi sub eandem methodum cadit cum genere: disputantes enim quod animal genus hominis, simpliciter & bouis, disputantes erimus quoniam hæc in eodem sunt genere: si aũt alterius quidem ostendamus quòd genus est, alterius autem ꝙ non est, disputantes erimus quoniam non in eodem genere hæc sunt.

Accidens autem est, ꝙ nihil horum est, neque definitio, neque proprium, neque genus, inest autem rei. Et quod contingit inesse cuiuis vni, & eidem, & non inesse: vt sedere contingit inesse alicui eidem, & non inesse, similiter autem & album: nam & idem nihil prohibet quãdoque album, quandoque non album esse. Est autem accidentis definitionum secunda melior: nam cum dicitur prima, necessarium est si debet quis intelligere, præscire quid est terminus, & genus, & ꝓpriũ: secunda autem perfecta est ad cognoscendum, quid est, quod dicitur, per se. Annectantur autem accidenti, & quæ ad seinuicem sunt com-
B parationes quolibet modo ab accidente dictæ: vt vtrum honestum, an quod confert, expetibilius: & vtrum quæ est secundum virtutem, an quæ secundum voluptatem suauior vita: et si quid aliud similiter his est dictum: in omnibus enim talibus vtri magis prædicatum accidit, quæstio fit. Manifestum est autem ex his, quoniam accidens nihil prohibet, et quando, et ad aliquid proprium fieri: vt sedere cum sit accidens, quando quis solus sedet, tunc aliquando proprium erit: solo vero sedente, ad non sedentes proprium. quare et ad aliquid, et aliquando nihil prohibet accidens, proprium fieri, simpliciter autem proprium non erit.

Dicimus quod definitio sit oratio significans rei quidditatem, qua est ipsius essentia, quæ illam proprie decernit: bifariam autem definitio explicat: aut enim explicat quid simplex nomen significet, prout dicimus, an homo sit animal rationale: aut explicat quid oratio significet, & hæc quidem est triũ specierum, quia aut explicat quid significet oratio, quæ gerit vicem nominis, **De definitione.**
C sicut dicimus, an lunæ eclipsis sit, quod obscuretur, dum cadit in pyramidem terræ vmbræ. Aut explicat quid significet ipsa descriptio, prout dicimus, an scientiæ receptiuum sit animal rationale: aut explicet quid significet ipsa definitio, & hoc quidem possibile est in his, quarum sunt duæ definitiones: sonus, qui fit in nubibus est extinctio ignis in nubibus, aut diuulsio venti, qui in eis detinetur; ambæ enim hæ sunt tonitrui definitiones; & aliquando vtimur hac, quando rei est definitio, & vniuscuiusque suarum partiũ est definitio, & fit definitio vniuscuiusque suarum partium vice illius, quod illarum nomina significant: explicatio vero, qua est nomen nominis vice, hoc est, quando ignoramus an significatio primi nominis sit secundi nominis significatio, prout dicimus, an pulchrum sit ipsum præeligendum, & hæc subintrat genus definitionis, hoc est, q̃sita definitionũ, & similiter descriptiones, quæ fiunt, quatenus sunt expositiones nominis significationis, non quatenus significant rem illi inexistentem, prout dicimus, an quod vacui nomen significat, sit locus, in quo nulla res est. Et vt vniuersalius inquam species quæsiti, quo quæritur. An tale sit tale ipsum idem, aut aliud, & subintrat hoc quæsitum, hoc autem sic est, quia qui construit rem esse rei definitionem, iam prius construxit, ꝙ sit idem sibi, & qui construit ꝙ non sit illud ipsum, & ꝙ sit illud, iam destruxit definitionem, & ideo loca de

eodē & diuerso numerantur cum locis definitionis,& quod tibi hoc significat, est,quia vulgus opinatur quod commutatio nominis in aliud,ꝙ notius illorum est,illud est definitio prout comperimus loquentes, quod definierint scientiá, quod sit sapientia.

De ꝓprio. Proprium autē est quod non significat rei quidditatem,& inest toti rei & soli,& secum conuertitur prædicatione,verbi gratia,disciplinabile de ipso homine,quia quando homo est,disciplinabile est,& quando disciplinabile est, homo est, vulgatum enim est de proprij dispositione,quod impossibile fit, ꝙ insit alij ꝙ̄ illi,cuius est proprium.Et si nihil prohibeat,quod vocetur proprium, quod est vniuersalius re,quando inest illi soli aliquo tempore: somnus enim est cuiusdam hominis,proprium,quando hoc tempore,aut in hoc loco non dormit, nisi hic homo. Et aliqñ vocatur proprium,quod inest parti speciei,sed nō inest alij,sicut azurinus oculus homini inest:veruntñ propriū est id,qđ definiuimus: hoc autem,si dicatur proprium, est nominis æquiuocatione, aut per posterius.

De genere. Genus autem est,quod prædicatur de multis specie differentibus in eo quod quid sit,& secundum hanc quæsiti speciem,scilicet an tale sit talis genus, subintrat illud id,ꝙ dicimus,an tale & tale sint sub vno genere, aut diuersis generibus,& hoc fit,vt sit quærere gratia exempli, vtrum homo & bos subsint vni generi & commonstretur nobis,quod homo sit animal,& bos iterum sit animal,per locum generis commonstratum erit nobis , quod subsint vni generi. E Si autē commonstratū fuerit quod sit genus vnius ipsorū,& non sit genus alterius.commonstratum est,quod non subsint vni eidem generi.

De accidēti. Accidens vero Aristot.describit hic duabus descriptionibus, eo quod non sit sufficientia in descriptione alterius illarum,quæ ipsum ambit : quarum vna est quod accidens non numeretur in vllo horum trium, scilicet neque in definitione,neque proprio,neque genere,cum rei insit. Secunda autem descriptio est, quod sit id,quod possibile est inesse,& non inesse vni eidem rei. Prima nanq; descriptio ambit accidentia separabilia & inseparabilia,& huius descriptionis natura intelligitur ex parte priuationis,hoc est,inquantum est priuatio clausularum,quæ dictæ sunt in illorum trium definitionibus,& ideo est eius scientia imperfecta.Per secundam vero descriptionem intelligitur secundum eius essentiam,sed ambit solum separabile:& quæsita eligibilioris & dignioris subintrāt capitulum accidentis,magis enim & minus sunt accidentis,& aliquando putatur quod eis vtendum sit in comparatione substantiæ, prout inquisiuit Arist. in libro prædicamentorum. An indiuidua substantiæ sint magis substantiæ, aut ipsæ species,& sicut est eius scrutinium an materia sit dignior vocari substantia aut forma,& secundum hoc quæsita comparationis subintrant omnia prædicamenta. Quæsitum vero an prædicatum insit subiecto tantum Aristo. commonstrat quod subintret ipsum accidens.Et posuit ipsum subintrare accidens, F & si prædicatum,quando ponitur inesse subiecto non commostretur de eo, qđ sit accidens,neque quod sit genus,neque definitio, neque proprium, propterea quia quando commonstratum fuerit,quod res rei insit, saltem de illa possibile est verificari quod sit accidens,si non sit vnum de illis reliquis, & posuit eius vim,vim accidētis,sicut est dispositio indefinitæ,cuius vis posita est vis particularis. Preterea vnūquodq; illorū.s.definitio,genus,& proprium, largiuntur de subiecto notionis crementum,accidentis autem non est vllum crementū notionis,quod vero de eo quæritur, est, quod insit, & ideo subintrat numerum quæsitorū essendi.Quæsitū vero an res sit simpliciter,varij circa ipsum fuerunt expositores,quam specierum horum quatuor quæsitorū subintret: veruntamen quando dicendo an hoc sit,velimus intelligere sicut dicēdo an illud sit verax, quod,scilicet id eius quod est in anima connexum sit illi, quod est extra animā,indubitate illud subintrat ipsum accidens:& hoc est magis promulgatum de sensu illius,quod significat nos dicere vtrū res sit,aut non sit. Et hoc est illud,quod asseuerat Alexander. Aliquorum autem opinio fuit,quod hoc quæsitum subintret genus,& definitionem,intelligunt enim per ens cuius est essentia,& causæ,quibus constet extra animā.Prima vero est magis vulgata.

A *Quòd cætera prædicata aliquid claudant eorum, quæ definitio continet. Cap. V.*

NON lateat autem nos quoniam quæ ad proprium, & genus, & accidens omnia dicuntur, & ad definitiones conueniet dici. Ostendentes enim quoniam non ei soli inest, quod est sub definitione (quemadmodum & in proprio) aut quoniam non genus quod assignatum est in definitione, aut quoniam non inest, aliquid eorum quæ in definitione dicta sunt (quod quidem & in accidente dici potest) interimentes erimus definitionem. Quare secundum prius assignatam rationem, omnia erunt quodammodo definitioni accommodanda, quæ numerata sunt. Sed non propter hoc vnam in omnibus vniuersalem methodum quærendũ, neque enim facile inuenire hanc est: & si inueniatur, omnino obscura, & insuauis plane fuerit ad propositum negotiũ.
B Propria vero in vnoquoque terminatorum generum assignata methodo, facile ex iis, quæ circa vnumquodque propria sunt, decursus propositi fieri possit. Quare vniuersaliter figura quidem (quemadmodum dictũ est prius) diuidendũ est: reliquorum autem ea, quę maxime sunt singulis pecularia, annectendum, definitioni & generi accommodata ea nuncupantes: pene autem adiuncta sunt, quæ dicta sunt ad singula.

EXpedit autem te scire quod hæc quatuor quæsita fiunt duobus modis quęstionis. Quorũ vnus est, quod illo explicetur quod nomen rei ipsius quæsiti, prout dicimus an tale sit definitio talis, aut non sit illius definitio: Et alter est quod non explicetur: & dicamns, quod dicendo an sic & sic, sensus sit an sic sit talis definitio, aut genus, aut proprium, aut accidens: & hoc quãdo sensus fuerit ex copula, quando vero ibi non fuerit copula, hoc propositũ numeratur in quęsitis essendi simpliciter solum: hic itaque est numerus specierũ quęsitorũ topicorũ, & quæ numerantur subintrare singulas ipsorũ species, quę vero numerantur subintrare collectũ illorũ.s.quatuor specierũ prædictarũ, sunt quæsita vnius & alterius: vnum enim & aliud sunt nomina æquiuoca, quę multifariam dicuntur, sed nõ euadit secundũ quẽuis illorũ modorũ significet, quin
C referatur ad illas species: & hoc ostenditur nobis diuidentibus quid significet vnius nomẽ, & hoc secundum ꝙ expedit huic arti, sermo vero de hoc perfecte habetur in metaphysicis.

De altera q̃sitorũ partitione secundum vnum & multa.

De eodem. Cap. VI.

PRIMVM autem omnium de eodem determinandum, quoties dicitur. Videbitur autẽ idem, vt figuraliter sit sumere, tripliciter diuidi. Numero enim, aut specie, aut genere, idem solemus appellare. Numero quidem, quorũ nomina plura, res autẽ vna: vt indumẽtũ, & vestis. Specie autem quæcum sint plura, indifferentia sunt secundum speciem: vt homo homini, equus equo: nam huiusmodi specie dicuntur eadem, quæcunque sub eadem specie sunt. Similiter autem & genere eadem, quæcunque sub eodem genere

Numero eadẽ sunt, quorũ nomina plura, res aũt vna.

Numero, specie, genere eadem sunt, quæcunque eadem dñr,

sunt: vt equus homini. Videbitur autem ab eodem fonte aqua, quæ D eadem dicitur, habere aliquam differentiam præter dictos modos. Non tamen, sed huiusmodi in eodem ordinetur iis, quæ secundũ vnã speciem quoquomodo dicta sunt: omnia enim talia cognata, & affinia sibiinuicem videntur esse: nam omnis aqua omni aquæ eadẽ specie dicitur, eo quòd habeat quandam similitudinem: ab eodem autẽ fonte aqua quæ eadem dicitur, nullo alio differt, quam eo quòd vehementior sit similitudo. quare non separamus idem ab iis quæ secundum vnam speciem quoquomodo dicuntur. Maxime autem indubitanter quod vnum est numero, idem ab omnibus videtur dici. Solet autem & hoc assignari multipliciter: propriissime autem, & primo, quando nomine vel termino idem assignatum fuerit: vt vestis indumento, & animal gressibile bipes, homini. Secundum autem, quando proprio: vt disciplinæ susceptibile, homini, & quod natura sursum fertur, igni. Tertium vero, quando ab accidente: vt sedens, vel E musicum Socrati: omnia enim hæc vnum numero volunt significare. Quod autem verum sit quod nunc dictum est, ex transumentibus nuncupationes maxime quis discat: sæpe enim præcipientes nomine vocare aliquem sedentium, transumimus, quando forte is non intelligit cui præceptum facimus, tanquam ab accidente ipso magis intelligente: & iubemus sedentem, vel disputantem vocare ad nos, manifestum quòd vt eundem opinantes, & secundum nomẽ, & secundum accidens significare. Ergo idem quemadmodum dictũ est, tripliciter diuidatur.

De vno.

ET dicimus, ꝙ nomen vnius dicatur de tribus significatis, & vnumquodque horum trium diuiditur in multas partes. Quorum vnum est vnum numero, & hoc quidem diuiditur in sex partes: aut vnum nomine, vt dicimus agnum, & agnum vnum idem. Aut vnum definitione, prout dicimus animal rationale, & animal quod commertijs vtitur vnum nomine. Aut vnum nomine & definitione, prout dicimus hominem, & animal rationale vnum idẽ. Aut F vnum proprio, prout dicimus disciplinabile & risibile vnum idem. Aut vnum nomine, & proprio, prout dicimus hominem & risibile vnum idem. Aut vnum definitione & proprio, prout animal rationale & risibile vnum idem.

Secunda autem pars primæ diuisionis est vnum prædicato, & hoc partitur in tres partes. Aut vnum genere, vt homo & equus sunt animalitate vnus. Aut vnum specie, sicut Socrates & Plato sunt humanitate vnus, & græci & romani sunt humanitate vni. Aut vnum accidente, sicut nix, & calx sunt vnum albedine.

Tertia vero pars primę partitionis est vt analogia vnum, vt Alkalipha maurorum, & Cæsar Romanorum sunt vnus. i. ꝙ proportio illius, quod significat Alkalipha apud mauros, est idem proportione illi, quod significat Cæsar apud romanos, & aliquando dicimus ꝙ aeris serenitas & maris tranquillitas sint vnum. Hi itaque sunt modi, quibus dicitur vnum. Et notum est ꝙ aliud dicatur secundum illorum numerum: vnicuique enim significato vnius, opponitur aliquod aliud: & non lateat te quo modo fiat illorum reductio ad illas quatuor species; vnum enim numero subintrat capitulum definitionis, & quæ secum numerantur. Et vnum genere & accidente, & analogia, notum est quod subintrent illa capitula.

A *Omnem disputationem dialecticam esse ex termino, proprio, genere, aut accidente: & vbi illa reperiantur.* *Cap. VII.*

QVONIAM autem ex prius dictis sunt orationes: & per hæc: & ad hæc vna quidem fides est per inductionem. Si enim quis consideret vnamquanque propositionum, & problematum: apparebit aut a termino, aut a proprio, aut a genere, aut ab accidente facta. Alia autẽ fides per syllogismum: necesse est enim omne, quod de aliquo prædicatur, aut conuersim de re prędicari, aut non: & si conuersim prædicatur, terminus erit, vel proprium. Nam si significat quid est esse, est terminus: si autem non significet, proprium: hoc enim erat proprium, quod conuersim prædicatur, non significans quid est esse. Si autem non conuersim prædicatur de re, aut ex iis, quæ in definitione subiecti dicuntur, est, aut non: & si est ex iis, quæ in definitione dicuntur, B genus, aut differentia erit, eo quòd definitio ex genere, & differẽtiis est: si vero ex iis non est, quæ in definitione dicuntur, palam est quoniam accidens erit: nam accidens dicebatur, quod neque terminus, neque genus, neque proprium: inest autem rei. Post hæc autem oportet determinare genera prædicamentorum, in quibus sunt dictę quatuor differentiæ: *sunt hæc autem numero decem: quid est, quantum, quale, ad aliquid, vbi, quando, situm esse, habere, facere, pati. Semper enim accidens, & genus, & proprium, & definitio in vno prædicamentorum horum erit: nam omnes ab his propositiones, aut quid est, aut quale est, aut quantum, aut aliorum aliquod prædicamentorum significant. Manifestum est autem ex eisdem, quoniã quod quid est significans quandoque quidem substantiam significat, quandoq; autem quale, quandoque vero aliquod aliorum prædicamentorum: nam quando posito homine dixerit quòd positum est hominem esse, C vel animal: & quid est dicit, & significat substantiam: quando colore albo posito dixerit quòd positum est album esse, vel colorem, quid est dicit, & quale significat. Similiter autem & si cubitali magnitudine posita, dixerit ꝙ positũ est cubitalem esse magnitudinem, & quid est dicit, & quantum significat. Similiter autem & in aliis. Vnumquodque enim talium siue idem de eodẽ dicatur, siue genus de hoc, quid est significat: quando autem de alio, non quid est significat, sed quantum, aut quale, aut aliquod aliorum prædicamentorum. Quare de quibus sunt disputationes, & ex quibus, hæc, & tot sunt. Quomodo autem sumemus, & per quæ copiosi erimus, post hæc dicendum.

Quõdifferũt proprium & definitio.

De prædicamentis.

* Dicti quatuor loci.

Omnis propositio aliquod ex prędicamẽtis significat.

Quid est, aliquã significat accidens: & aliquã substantiã similiter.

HAc itaque sunt oẽs species quæsitorũ, & præmissarũ, & omnes species illorũ, quæ ex illis componuntur. Et perinde expedit quod dirigamus ad viã, qua incidat veritas, solus enim hic est illorum numerus, nec plus, neq; minus. Et dicimus hoc apparere duobus modis. Quorum vnus est inquisi-

De sufficienti quæsitorũ partitione.

tio. Et alter est syllogismus. Qui quidem euenit ex inquisitione, incidit inquirendo singulas præmissas, & quæsita. Qui vero fit syllogismo & partitione hoc modo videtur, quia omnis prædicati aut conuertitur prædicatio reciproce, aut non conuertitur, & hoc quidem est per se euidens. Et si conuertitur, illud est definitio, aut proprium, & hoc manifestatur ex eo quod præfatum est in descriptione definitionis & proprij, illud enim significat rei quidditatem, & est proprie illam decernens, & sic est oratio significans rei rationem, qua ipsa est, & hæc est definitionis definitio, prout suppositum est. Aut non significat rei quidditatem, & cum hoc proprie ipsam concernit, & sic videtur quod sit proprium: id enim, ad quod protulit inquisitio, est id, quod positum est in proprij descriptione. Si vero prædicatum non conuertatur prædicatione, non euadit quin sit de his, quæ sumuntur in subiecti definitione, aut nō sumitur: si fuerit de his, quæ sumuntur in subiecti definitione, notum est quod sit genus, ex his, quæ prælibata sunt in generis descriptione: id enim quod sumitur in subiecti definitione, & est vniuersalius eo, videtur quod sit prædicatum de pluribus specie differentibus in eo quod quid: si vero fuerit de his, quæ non sumuntur in subiecti definitione, & est vniuersalius subiecto, notum est quod est accidēs: id enim, quod denominatur hac denominatione, notum est de se quod describitur descriptione, qua descriptum est accidens, quod sit id, quod non est genus, neque definitio, neque proprium, & potest inesse & non inesse subiecto: res vero, quarum sunt hæc prædicata secundū se omnia collectiue, sunt decē prædicamenta: singulis enim prædicamentis insunt definitiones, & propria, & accidentia. Sicq; iam locuti sumus de rebus, ex quibus componuntur quæsita, & præmissæ, hoc est prædicata & eorum subiecta.

D (beside line 1) — E (beside "descriptione, qua descriptum…")

De propositione dialectica. Cap. VIII.

PRIMVM igitur determinetur quid est propositio dialectica: & quid problema dialecticū. Non enim omnem propositionem, nec omne problema, dialecticum ponendum: nullus enim offeret, qui mentem habeat, quod nulli videtur. nec proponet quod omnibus est manifestum, vel plurimis: nam hęc quidem non habent dubitationem: illa autem nemo ponet. Est autem propositio dialectica, interrogatio probabilis aut omnibus, aut plurimis, aut sapientibus, & his vel omnibus, vel plurimis, vel maxime familiaribus non inopinabilis. Ponet* enim aliquis quod videtur sapientibus: nisi id contrarium sit multorum opinionibus. Sunt autem propositiones dialecticę, & ea quæ probabilibus sunt similia, & contraria iis, quæ videntur esse probabilia secundum contradictionem protensa, & quæcunque opiniones sunt secundum artes inuentas. Si enim probabile est eandem esse contrariorum disciplinam, & sensum eundem esse cōtrariorum, probabile apparebit: & si vnam numero grammaticem esse, & tibicinariam vnam: si autem plures grammaticas, & plures tibicinarias: omnia enim similia & cognata hæc videntur esse. Similiter autem & ea, quæ probabilibus sunt contraria secundum contradictionem protensa, probabilia vidētur: si enim probabile est quòd oportet amicis benefacere, & quòd non oportet amicis malefacere, probabile est: est autem contrarium quidem quòd oportet malefacere amicis, secun-

* Ponere philosophis vox familiaris est, pro concedere.

A dum contradictionem autem quòd non oportet amicis malefacere. Similiter autem & si oportet amicis benefacere, inimicis non oportet: est autem & hoc secundum contradictionem contrarium: nam contrarium est quòd oportet inimicis benefacere. Similiter autem & in aliis. Probabile autem & in similitudine apparet, etiam contrarium de contrario: vt si oportet amicis benefacere, & inimicis oportet male: apparebit & contrarium hoc quod est amicis benefacere, ei quod inimicis male. Vtrum autem secundum veritatem se habeat, an non, in iis, quę de contrario dicentur, ostendetur. Palam autem quoniam & quæcunque opiniones secundum artes sunt dialecticę propositiones sunt. Ponet enim aliquis ea, quæ videntur iis, qui in eis probati sunt: vt de his quidem quæ in geometria, vt geometer: de illis autem quæ in medicina, vt medicus.

B ET EXPEDIT quod dicamus quid sit præmissarum secundum se, & suarum specierum inquantum sunt præmissæ topicæ, ac etiam quæsitorum, & suarum specierum, quatenus sunt quæsita topica, & quæ sit differentia inter præmissam topicam, & quæsitum topicum. Et dicimus, quod non conuenit quod in hac arte ponamus quamuis rem, quæ contigerit præmissam topicam, neque quamuis rem, quæ contingerit quæsitum topicum: nullius enim intelligentis est ponere aliquam rem, quam non asseuerat aliquis, quæ sit huius artis præmissa, neque etiam quærere de hoc illo, quod est notum omnibus hominibus, aut ipsorum maiori parti, in hoc enim non est dubitandum, neque etiam numeratur vllo vnquam tempore: hoc autem sic existente, topica præmissa est oratio diuulgata, quæ recipitur in quæstione, & ponitur etiam pars syllogismi. Et hæc quidem est multarum specierum, quarum primæ sunt diuulgatæ apud omnes, vt quod deus sit. Aut apud maiorem partem, præter ꝙ reliqui renuant illas. Aut diuulgatæ apud sapientes & Philosophos, præter quod vulgus illas renuat, prout est id, quod Philosophus asseuerat de animæ perpetuitate. Aut diuulgatæ apud sapientes, præter quod reliqui illas renuant. Aut notæ apud potiores sapientes, præter quod sit opinio ficta. i. contraria his, quæ vulgus asseuerat. Et pręmissę ex parte, quę experimento comprobantur C in artibus theoricis, & factiuis, sunt diuulgatę, prout est id, quod est in arte medica, quod scamonea soluat choleram & colloquintida ipsum flegma: & sicut id, quod est in scientia astronomię, quod lunę sint quinque motus, & solis sunt duo motus. Et iterum quod simile est diuulgato est diuulgatum: huius aũt sunt duę species, quod est simile motuũ proportionalitate. Ac ẽt quod est simile diuulgato: vt si est sensus cõtrariorũ, est vnus: sicq; cõtrariorum scientia est vna, quia proportio sensus ad sensatum est similis proportioni scientię ad scitum. Secunda autem species est secundum aliquod accidentium, vt si nouiter factio sit partium animalis & plantę, & mineralis, ita est & orbium cœlestium: ambit enim illos corporeitatis ratio. Et iterum quia repugnans contrario diuulgato est diuulgatum, quando enim diuulgatum est quod expediat amicis benefacere, & illius contrario existente, ꝙ expediat inimicis benefacere, huic contrario repugnans est dicere, quod non expediat inimicis benefacere. Et iterum contrarium diuulgati est diuulgatum, quãdo illi pr̨edicato est, subiecto cõtrarium fuerit, Verbi gratia, qñ benefacere amicis est laudabile, & inimicis malefacere est laudabile. Et Arist. pręcipit de hoc loco ꝙ non fiat nisi contrario connexũ: hoc. n. est vehemẽtius diuulgatũ. v.g. quia qñ proponimus qđ expediat inimicis malefacere, expedit hoc sustẽtare eo ꝙ expediat amicis bñfacere. Instituit aũt hic hoc ꝑcepto illius repetitionẽ ob ipsius remissionẽ diuulgationis respectu primi. Dico respectu repugnãtis cõtrario. Pręstantior.

De propositione topica.

autem harum specierum est diuulgatarũ apud omnes, & deinde diuulgatarum apud maiorem partem, quæ aũt præter has sunt, numerãtur in diuulgatis. Quia omnes aut maior pars opinantur de eis, quod expediat eas recipere: omnes.n. aut maior pars opinantur, ꝙ sapientũ dicta debeant recipi, & de hoc videntur perseuerare vnam enũtiationẽ. Sicque etiam diuulgatũ est, ꝙ contraria nõ coincidant in vno subiecto, & quod si expediat amicis benefacere, non expediat amicis malefacere, & similiter cõtrariũ contrario, diuulgatum enim est ꝙ enũtiatio contrarij rei, quã enunciamus de aliqua re, sit contraria illius enuntiationi. Hæ itaque sunt species præmissarum topicarum.

De problemate dialectico, & positione dialectica. CAPVT IX.

PROBLEMA autem dialecticum, est speculatio intendens vel ad electionem, & fugam: vel ad veritatem, & scientiam, aut per se, aut vt adminiculans ad aliquid aliud talium, de quo aut neutro modo opinantur, aut contrarie plerique sapientibus, aut sapientes plerisque, aut vtrique iidem eisdem. Quædam enim problematum vtile est scire tantum ad eligendum, vel fugiendum: vt vtrum voluptas sit eligenda, an non? Quædam autem ad sciendum tantum: vt vtrũ mundus æternus sit, an non? Quædam vero ipsa per se quidem ad neutrum horum: adminiculantia autem sunt ad aliqua talium. Pleraque enim ipsa quidem per se non volumus cognoscere, sed aliorum gratia, vt per illa aliud quippiam cognoscamus. Sunt autem problemata, & de quibus contrarii sunt syllogismi: dubitationem enim habent vtrum sic se habent, an non sic: eo quòd de vtrisque sunt rationes suasibiles. Et de quibus rationem non habemus, cum sint magna: difficile arbitrantes esse propterquid assignare: Vt vtrum mundus sit æternus, an non: nã huiusmodi quæret aliquis. Problemata ergo & propositiones (vt dictum est) determinata sint.

De positione.

Positio est opinio admirabilis alicuius familiarium * secundum philosophiam: * vt quod non est contradicere, quemadmodum dixit Antisthenes: & quòd omnia mouetur, secundum Heraclitum: aut quod vnum est ens, quemadmodum Melissus dixit (nam de quouis contraria opinionibus proferente, curam habere stultum est) aut de quibus orationem habemus contrariam opinionibus: vt quoniam non omne quod est, vel factum est, vel æternum, quemadmodum sophistæ dicunt. Nam musicum, grammaticum esse: neque factum, neque esse æternum. Hoc enim & si alicui nõ videat, videbitur vtique eo quod rationem habeat suasibilem. Est igitur & positio quidem problema, nõ autem omne problema positio, eo quod quędam problematum talia sunt, de quibus neutro modo opinamur. Quod autem est & positio problema, manifestum est: necesse est.n. ex iis quæ, dicta sunt, aut plures sapientibus circa positionem dubitare, aut vtroslibet sibimet, eo quòd opinio quædam admiranda positio

* Al. famigeratorum.
* Hoc est, notorum, & domesticorum in philosophia.

A ſitio eſt. Pene autem nunc omnia dialectica problemata, poſitiones uocantur. Differat autem nihil quomodolibet dictum: non enim nomen effingere uolentes diuiſimus ſic ea, ſed ut non lateant nos, cum quædam eorum ſunt differentiæ. Non oportet autem omne problema, nec omnem poſitionem conſiderare, ſed quam dubitabit aliquis eorum, qui ratione egent, & non pœna, uel ſenſu. Nam qui dubitant utrum oporteat deos honorare, & parentes diligere, an non, pœna indigent: qui vero vtrum nix alba, an non, ſenſu. Neque vero quorum propinqua eſt demonſtratio, neque quorum ualde longe: nam illa quidem non habent dubitationem: hæc autem magis quam ſecundum facultatem exercitatiuam.*

Poſitio ẽ alicuius magni philoſophi admiranda opinio.

Problema dialecticum.

*Id eſt, dialecticam.

De quæſito topico, ac poſitione topica:

QVæſitum vero topicum eſt expediens eſſe id, cuius veritas nõ eſt nota p ſe ſecundum diuulgationem, ſed ei euenit dubium aliquod ſecundum id, quod diuulgatum eſt, quando autem hoc ita eſt, & atteſtatio dubio incidenti in illud ſit cauſa caſus peccati in præmiſſas diuulgatas, oportet quod cauſa dubii ca-
B dentis in illud ſit diſſenſus atteſtationis, vel ablatio atteſtationis, quæ eſt de illo, aut controuerſia ſyllogiſmorum, aut ſyllogiſmo contrarietas atteſtationi illius: & aliquando congregantur plures quam vna harum cauſarum, & aliquando huius cauſa eſt difficultas inueniendi ſyllogiſmum, vna cum magna neceſsitate illius, & multo illius deſiderio, prout dicimus, An mundus ſit nouiter factus nec ne; Quando autem illius teſtimonium diſſentit, eſt trium ſpecierum, quarum quædam eſt, ꝙ Philoſophi mutuo contendant de illo, prout eſt eſſe partem impartibilem, & ſicut aliquibus videtur, ꝙ opes ſint præeligendæ paupertati, & aliquibus viſum eſt ꝙ paupertas ſit prçeligẽda diuitiis. Et quoddam eſt, in quo Philoſophi contendant cum vulgo, prout Philoſophis videtur ꝙ virtus cum mala vita & depreſsione eligibilior ſit bonæ vitæ, & honoribus cum virtutis carentia. Vulgo autem videtur huius contrarium. Et de his eſt quod opinatur aliquis vir notus in ſcientia, quando repugnat illi, quod videtur vulgo, prout videtur Pithagorç de opinionibus ꝙ res ſecundum ſe ſint ſecundum fides, quç de eis eueniunt ſingulis fidelibus: et hanc Ariſt. uocat opinionem fictam extraneam, & iterum vocat ipſam proprie poſitionem. Poſitio enim, quãdo cõmunius fertur dicitur de omnibus quæſitis topicis, qñ aũt fertur proprius, dicitur de hac. Id vero, circa quod eſt controuerſia ſyllogiſmorum, eſt, prout dicimus, an mundus ſit æternus, aut nouiter factus: id vero, in quo teſtimonium diſſentit ſyllogiſmo,
C eſt oratio, quç nõ repugnat diuulgato, ipſum autem proferenti nõ eſt diuulgatum, immo ei eſt de illo vehemens dubium, prout ſunt dubia Ioannis grammatici cõtra Peripatheticos de eſſendo potentiam priorem actu in motus noua factione: id vero, quod nemini eſt diuulgatum, nec de illo eſt ſyllogiſmus. i. quod vocatur oſtentatio, & ſolicitudo, & nemo pſefert ſibi gloriam, vt illud ponat quæſitum, de quo ſcrutandum ſit in hac arte. Id vero, quod non quçritur, ex quo nondum ſcrutatum eſt de eo, nec alius protulit ſermonem de illo, hoc fit pro temporum diſcrimine, verbi gratia, quod conſueuerunt mathematici noſtri perſcrutari motum trepidationis ſtellarum fixarum.

Hæ itaque ſunt ſpecies quçſitorum in hac arte, quatenus ſunt quçſita. Ex quo autem primum propoſitum huius artis eſt iuuare philoſophiam, aut iuuare vulgus, expedit ꝙ non proponatur quçrere in hac arte, niſi ꝙ iuuat reliquum trium, aut philoſophiam actiuam, aut philoſophiam theoricam, aut quod eſt inſtrumentum ſciendi, quod eſt harum duarum artium, quæ eſt, ſcientia logicæ: & quod non proponat quærere & ſcrutari quod vni illorum fuerit noxium, vt exemplum nocentis actioni eſt, quod gymnaſtice ſcrutetur, an expediat ſeruire deo, nec ne? & exemplum noxij in ſcientias theoricas eſt, an ſenſibilium ſit veritas aliqua nec ne? & an accidentia ſint permanentia duobus temporibus, nec

ne? prout scrutantur loquentes nostri æui. Et exemplum noxii in scientiam logicam est, vt qui scrutatur, an affirmatio & negatio discernant verum & falsum in omnibus rebus nec ne? aut, an omnis res indigeat commonstratione? aut inueniantur aliquę res per se notæ: Iuuans vero ipsam actionem est, vt dicimus an oblectamentum sit virtus, nec ne? & iuuans theoricam est, an mundus sit nouiter factus nec ne? & iuuans logicam est, vt an figurę cathegoricę sint tres aut quatuor? & an definitio acquiratur diuisione, aut compositione, aut demonstratione? Et expedit te scire quod non deceat ponere in hac arte quęsitum secundum modum exercendi ex philosophia id, cuius est nimis firma demonstratio, vt triangulum æquilaterum constituere, neque iterum cuius demonstratio est nimis remota, aut cuius in hac arte non sunt præmissę, quibus construatur vel destruatur, prout sunt plura propria decimi libri elementorum Euclidis linearum irrationalium, sicque iam locuti sumus de speciebus præmissarum, & quæsitorum topicorum.

De speciebus disserendi, dialecticæque disputationis. Cap. X.

Induction est a singularibus ad vniuersalia accessio.

DEterminatis autem his oportet diuidere, quot dialecticarum disputationum sunt species. Est autem inductio quidem hæc, illa autem syllogismus. Et syllogismus quidem quid est, dictum est prius. Inductio vero est a singularibus ad vniuersalia accessio: vt si est gubernator eruditus, optimus, & auriga: & omnis, qui est eruditus in unoquoque, optimus. Est autem inductio verisimiliter, & clarior, & secundum sensum notior, & pluribus communis: syllogismus autem valentior, *& ad contradicentes efficacior. Ergo genera, de quibus disputationes, & ex quibus, quemadmodum ante dictum est, determinata sint.

*alias, violentior.

De specieb' orationũ topicarum, et earum partitione.

QVod autem reliquum est nobis huius partis, de quo dicendum sit, est notio specierum orationum topicarum, quę construuntur ex his præmissis de his quæsitis, quæ dinumerauimus. Dicimus itaque ꝙ sint plurium specierum. s. syllogismus, & inquisitio. Et syllogismus quidem vniuersaliter est vt diffinitus, est in libro priorum, in quo cum positæ fuerint plures res q̃ vna, ex illis sequitur alia res pręter illas necessario. Topicus autem syllogismus est, syllogismus qui constituitur ex duabus pręmissis diuulgatis, veluti demonstratio est syllogismus, qui constituitur ex duabus præmissis veris, primis: syllogismus enim ex parte suę formæ est vnus in tribus artibus, quæ considerāt quæsita communia. s. demonstratio, & topica, & maior pars orationum sophisticarum. Differentia vero est ex parte materiæ, quoniam syllogismus demonstratiuus fit ex præmissis veris primis: & topicus ex diuulgatis: & sophisticus fit ex pręmissis, quæ putantur esse diuulgatæ, cum nō sint diuulgatæ, aut putatur de illis ꝙ sint veraces, quũ non sint veraces. Syll'us aũt simpliciter, qui est definitus, est vt genus syll'is factis in his tribus artibus. Inquisitio vero est translatio enuntiationis alicuius rei de partibus, quæ includuntur in aliqua re, ad enuntiationem illius rei de hac illa vniuersali. Enuntiationis enim translatio ab aliqua re in aliquam rem non euadit tres modos. Quorum vnus est translatio enuntiationis ab vniuersali in particulare, & hic est ipse syllogismus: conclusio enim potestate continetur in maiori pręmissa, eo modo quo pars continetur in toto. Secunda est translatio ab omnibus particularibus, aut ex maiori ipsarum parte ad vniuersalem, & hęc est ipsa inquisitio, prout dicimus ꝙ artifex peritus sit excellens, quia peritus nauta sit excellens, & similiter peritus miles sit excellens. Differentia aũt est inter hanc inquisitionem & illam, quę facit acquirere veritatem: In hoc enim transfer-

A tur enuntiatio ad vniuersalem topicæ, quia sustentatur in illud essendo in particularibus. In altera autem euenit nobis veritas præmissarum vniuersalium post inquisitionem, præter quod hæc sustentetur ipsa inquisitione: inquisitio vero est huius causa secundum quandam speciem accidentis, non quod faciat per se adipisci illam vniuersalem, Sermo autem de hoc conuenientior est in libro posteriorum. Tertia autem est translatio ab aliqua particulari ad particularem sibi similem, & hæc nota est in exemplo, siue fuerit processus ab vna particulari ad vnam particularem, siue a multis particularibus ad vnam particularem, ex quo huius enuntiationis translatio est ad vnam particularem, vtcumque sint, sunt vnius conditionis, prout enuntiamus de cœlo quod sit generabile, quia enuntiamus generationem de partibus plantæ & animalis & inanimati. Inquisitio autem fit in hac arte duobus modis: quorum vnus est in verificando præmissam vniuersalem syllogismi, & hoc fit pro maiori parte, & aliquando raro vtitur hoc in verificando ipsummet quæsitum. Syllogismus autem in hac arte præstantior est inquisitione, prout in arte rhetorices signum est præstantius exemplo, & gestire in arte poetica præstantius est quam similitudo. Inquisitio autem euidentior est syllogismo, ex quo sustentatur sensato: & ideo ipsius vsus vtilior est vulgo, & est facilioris oppugnationis: syllogismus autem est contra hanc minus vtilis, præcipue apud vulgus, & imbecillioris oppugnationis, & ideo ipsius vsus vtilior cum exercitatis in hac arte. Sicque iam locuti sumus de speciebus orationum topicarum, & ex quibus componantur.
B

De instrumentis, quibus syllogismorum copiam nobis ad disserendum suppeditamus. Cap. XI.

INstrumenta autem, per quæ abundemus syllogismis, *sunt quatuor. Vnum quidem, propositiones sumere. Secundum autem, quotupliciter vnumquodque dicitur, posse distinguere. Tertium, differentias inuenire. Quartum autem, similitudinis consideratio. Sunt autem & modo quodam tria horum propositiones. Est enim vnumquodque eorum propositionem facere, vt quod eligendum est honestum, vel delectabile, uel utile: & quod differt sensus a disciplina, eo quod amittenti eam possibile est rursum sumere, illum autem impossibile. Et quoniam similiter se habet salubre ad sanitatem, & habile ad bonam habitudinem. Est autem prima propositio, ab iis, quę multipliciter dicuntur, secunda a differentiis: tertia uero, a similibus.
C

* Instrumẽta abũdãdi ad diserẽdũ. Alias. i syllogismis, & inductionibus.

Disciplinã amissam possibile est rursus sumere, sensum aũt minime.

De instrumẽtis topicis.

REliquitur nobis dicendum de instrumentis, quæ adipisci faciunt syllogismum: quæ quidem instrumenta sunt quatuor, quorum vnum est, posse sumere præmissas, ex quibus componitur syllogismus. Secũdum autem est posse discernere singula nomina, & quot modis dicantur, Tertium est differentiarum eductio, Et quartum est ex verisimili scrutinium.

De sumptione propositionum. Cap. XII.

ERgo propositiones quidem eligendum quotquot modis determinatum est * in propositione: aut omnium opiniones proponenti, aut plurium, aut sapientum, & horum, uel omnium, uel plurimorum, vel notissimorum. Aut

Cap. 8. huius libri.

etiam contrarias apparentibus, & quæcunq; opiniones ſecundum artem ſunt: at oportet protendere contrarias apparentibus probabilibus, ſecundum contradictionem: quemadmodum dictum eſt prius. Vtile autem & facere eas in eligendo non ſolum quæ ſunt probabiles, ſed & ſimiles eis: vt quòd contrariorum idem eſt ſenſus: nam & ſcientia contrariorum eſt eadem. Et quod videmus ſuſcipientes aliquid, nõ emittentes: nam & in aliis ſenſibus ſic eſt, nam & audimus ſuſcipientes aliquid, non emittentes: & olfacimus eodem modo: ſimiliter autem & in aliis. Amplius, Quæcunq; in omnibus, vel pluribus videntur, ſumendum vt principium, & apparentem poſitionem: nam ponunt qui non conſpiciunt, in aliquo non ſic. Eligere autem oportet & ex ſcriptis diſceptationibus. Deſcriptiones autem facere in vnoquoq; genere ſupponentes ſeorſum (vt de bono, aut de animali, & de bono omni) incipientem a quid eſt. Annotare autẽ & ſingulorum opiniones, vt quòd Empedocles quatuor dixit elemẽta corporum eſſe: ponet enim aliquis quòd ab aliquo probato dictũ eſt. Sunt autem (vt figuraliter ſit complecti) propoſitionum, & problematum partes tres: nam aliæ ſunt morales propoſitiones, aliæ naturales, aliæ rationales. Morales quidem huiuſmodi, vt vtrum oporteat parentibus magis, an legibus obedire, ſi diſſentiant. Rationales vero, vt utrum contrariorum eadem deſciplina, an non. Naturales autem, vt vtrum mundus ſit æternus, necne. Similiter autem & problemata. At vero quales ſint ſingulæ earum quæ dictæ ſunt, definitione quidem non facile aſsignare eſt de ipſis. Eſt autem ea (quæ per inductionem eſt) aſſuetudine tentandum cognoſcere unamquamque earum, ſecundum prędicta exempla conſideranti. Ad philoſophiam igitur, ſecundum veritatem de his negociandum: dialectico autem modo, ad opinionem. Sumendæ autem quàm maxime vniuerſales propoſitiones omnes, & vna facienda multæ: vt quòd oppoſitorum eadem diſciplina: deinde quod ad aliquid. Eodem modo & ipſæ rurſum diuidendę, quousq; contingere poteſt diuiſio: ut quòd boni, & mali, & albi, & nigri, & frigidi, & calidi: ſimiliter autem & in aliis. De propoſitionibus igitur ſufficiant prædicta.

Contrariorũ idem ſenſus, quia eadẽ eſt diſciplina.

De facultate propõnũ inueniẽdarũ quod eſt primum inſtrumentum.

QVantitas vero præmiſſarum vniuerſaliter eſt ſecundum ſpecierum vulgatarum præmiſſarum commemorationem, & ipſarum diſcrimen ex reliquis prę miſsis, & hoc quidem primo fit ſcrutinio, & cõmemoratione opinionum vulgi, & ſimiliter opinionis maioris partis ipſorum, & opinionum philoſophorum, ipſorumq; magnatum, & quando ex libris collegerimus omnes opiniones, quæ ſunt in artibus, & ſimiliter iterum collegerimus deſtructionem rerum repugnãtium famoſis, illaſq; intelligemus, & ſimiliter de illis, quæ famoſis ſunt veriſimiles, hoc vero expedit fieri in ſingulis generibus præmiſſarum, quæ ſunt ſingularum artium, Verbi gratia, quia in moralibus præmiſsis conuenit eundem actum facere colligere, ſcilicet ipſarum famoſiores ſecundum illarum gradũ, illasque intelligere, & obſeruare, ſicq; etiam in naturalibus & in logicis, & in reliquis artibus, quas poſsibile eſt topicam artem conſiderare, & ſecundum hoc opus & exercitium eueniet nobis poteſtas ſumendi quaſdam premiſſas vulgatas: illa enim eſt apud nos methodus, qua poſsibile eſt diſcernere vulgatum a non vulga

A to, & species vulgatarum a se inuicem, siue illarum moralium a naturalibus, aut logicis, prout in arte demonstrationis fit nobis possibile distinguere præmissas veras, præter quod illas ponamus similes illis, quas tradidimus in singulis speciebus præmissarum, prout sunt methodi distinguendi reliquas præmissarum species, q̃ nobis reddantur nobis comparantibus illas, & reducentibus ad illas, adeo ꝙ per hoc enuntiemus illas, quæ nobis reddūtur cuius speciei sint, an vulgatarū apud omnes, aut apud maiorem partem; & an sint naturales, aut logicę, aut alterius speciei premissarum ipsorum artificum. Quando enim exercitati fuerimus in hoc opere repetitis vicibus, eueniet nobis potestas inueniendi præmissas, ex quibus fiunt huius artis syllogismi. id autem, quod hanc rem iuuat, est, quod exerceamur in acceptione præmissarum communium vulgatarum, quanto vniuersalius poterimus. Deinde illas partiamur quoad possibile fuerit, donec finiamus in vltimas species, hoc enim coaptatur nobis sumere plures pręmissas, ex quo species vulgatarum pręmissarum sunt etiam vulgatę, vt verbi gratia, quod proponamus dicere quod oppositorum scientia sit vna, & illam diuidamus in contraria & relatiua, & reliqua opposita, contrariaq; ipsa diuidamus in secundum olfactum contraria, & in visu contraria, & in tactu contraria, & similiter vnumquodque quatuor oppositorum: & hinc eueniet nobis abūdare in pluribus præmissis. s. quod cōtrariorum scientia sit vna, & relatiuorum scientia sit vna, & secundum hoc diui-
B sio contrariorum & vniuscuiusque oppositorum faciet nobis euenire, plures præmissas: exempli gratia, quia ex contrariorum diuisione eueniet nobis, quod caloris & frigoris scientia sit vna, & albi & nigri scientia sit vna: hoc itaq; modo nobis eueniet potestas extrahendi premissas.

De multiplicis distinctione. *Cap. XIII.*

IPsum autem quotupliciter negociādum est, non solum quæcunq; dicuntur secundum alium modum, sed & rationes eorum tentandum assignare: vt non solum quòd bonum alio quidem modo dicitur iustitia & fortitudo, habile autem & salubre: sed quòd & illa quidem eo ꝙ ipsa qualia quædam sunt, hæc autem eo quòd effectiua alicuius, & nō eo quòd qualia quædam sunt: similiter autem & in aliis. Vtrum au-
C tem multipliciter, aut vno modo specie dicitur, per hæc considerandum. Primum quidem in contrario perspiciendum, si multipliciter dicitur, siue specie siue nomine dissonet. Quædam enim statim & nominibus alia sunt, vt acuto in voce contrarium est graue, in magnitudine autem obtusum. patet igitur quòd cōtrarium acuto multipliciter dicitur, si autem hoc, & acutum. Nam secundum vtrunq; horum aliud erat contrarium: non enim idem acutum erit obtuso, & graui contrarium, vtrique autem acutum contrarium. Rursum graui voce quidem contrarium acutum, magnitudine autem leue. quare multipliciter graue dicitur, eo quòd & contrarium. Similiter autem & pulchro, & quidem quod in animali turpe, ei vero quod est in domo, perniciosum. quare æquiuocum pulchrum. In quibusdam autem nominibus quidem nullo modo dissonat, specie autem manifesta in eis statim differentia est, vt in claro, & obscuro: vox enim clara, & obscura dicitur. Similiter autem & color. Ergo

A modo cōtrariorum.

Si vnum cōtrariorum ē multiplex, tale & contrarium est.

Quędam cōtraria specie & non nomine.

nominibus quidem nihil diſſonant, ſpecie autem manifeſta in eis ſtatim differentia eſt: non enim ſimiliter & color clarus dicitur, & vox clara: manifeſtum autem id eſt, & per ſenſum: nam eorum, quæ eadem ſunt ſpecie, idem ſenſus: at clarum quod eſt in voce, & in colore, non eodem ſenſu iudicamus, ſed hoc quidem viſu, illud autem auditu. Similiter autem & acutum, & obtuſum in humoribus, & in magnitudinibus, ſed hoc quidem tactu, illud autem guſtu. Nam neque hęc diſſonant nominibus, neque in ſeipſis, neque in contrariis, obtuſum enim eſt contrarium vtrique.

Eorum, quæ eadem ſunt ſpecie, idem ſenſus.

Locus ab iis, in quibus reperitur alterum cõtrarium.

Amare ęquiuocum.

Amplius, Si huic quidem eſt aliquid contrarium, illi autem ſimpliciter nihil: ut ei quæ eſt à potu delectationi, ea, quæ eſt à ſiti triſtitia, contrarium: ei autem quæ eſt ab eo quod eſt conſiderare quod diameter eſt coſtæ incommenſurabilis, nihil. quare multipliciter delectatio dicitur. Et ei quidem quæ eſt ſecundum mentem amare, odiſſe contrarium eſt: ei autem quæ eſt ſecundum corporalem actum, nihil: manifeſtum ergo quoniam amare æquiuocum.

Locus a mediis tertius,

Clari λευκοῦ albi, obſcuri μελανος nigri.

Si huius contrarii eſt medium, illius aũt nullum,

Præterea in mediis. Si huic quidem eſt aliquid medium, illi autem nihil. Aut ſi utriſque quidem eſt, non idem autem: ut clari, & obſcuri in coloribus quidem aliqũid eſt medium, fruſcum, in voce autem nihil. Aut ſi forte raucum, quemadmodum quidam dicunt raucam vocem, medium eſſe. quare æquiuocum clarum: ſimiliter & obſcurum. Inſuper ſi horum quidem plura media, illorum autem vnum, Vt in claro & obſcuro. Nam in coloribus plura media: in voce autem vnum, raucum. Rurſum in eo quod ſecundum contradictionem opponitur conſiderandum, ſi multipliciter dicitur. Nam ſi hoc multipliciter dicitur, & quod huic opponitur multipliciter dicetur. Vt non uidere multipliciter dicitur, vnum quidem non habere uiſum, alterum autem non operari viſu. Si autem hoc multipliciter dicitur, neceſſarium eſt & uidere multipliciter dici. utrique enim non uidere opponitur, vt ei quidem quod eſt non habere viſum, habere: illi autem, quod non eſt operari viſu, operari.

A priuatione et habitu

Amplius, in his quæ ſecundum priuationem, & habitum dicuntur, perſpiciendum. Si enim alterum multipliciter dicitur, & reliquum, ut ſi ſenſibile multipliciter dicitur, & ſecundum animam & corpus, & inſenſibile multipliciter dicetur, & ſecundum animam & corpus. Quod autem ſecundum priuationem & habitum opponuntur, quæ dicta ſunt, manifeſtum: eo quod nata ſint utrunque ſenſum habere animalia, & ſecundum animam, & ſecundum corpus.

A caſibus

Cognitionis γνωμην arbitriũ, conſcientiam,

Amplius autem in caſibus conſiderandum. Nam ſi iuſte multipliciter dicitur, & iuſtum multipliciter dicetur, ſecundum vtrunque enim iuſtorum eſt iuſtum, vt ſi iuſte dicitur & ſecundum ſui

A cognitionem iudicare, & vt oportet: similiter & iustum. Eodem autem modo & si salubre multipliciter dicitur, & salubriter multipliciter dicetur: ut si salubre dicitur hoc quidem sanitatis effectiuum, illud autem conseruatiuum, quoddam uero significatiuum, & salubriter uel effectiue, uel conseruatiue, uel significatiue dicetur. Similiter autem & in aliis, quando ipsum multipliciter dictum fuerit, & casus ab eo multipliciter dicetur: & si casus, & ipsum. Considerand autem & genera secundum nomen prædicationum, si eadem sint nominibus. Nam si non eædem, manifestum est quoniam æquiuocum est quod dicitur: Vt bonum in cibis quidem effectiuum est voluptatis, in medicina autem effectiuum sanitatis, in anima vero qualem esse, ut castam, vel fortem, uel iustam: similiter autem & in homine, aliquoties autem & quando ut in tempore bonum (bonum enim, dicitur in tempore) plerunque autem quantum in mediocri (dicitur enim & mediocre bonum) quare æquiuocum bonum. B Similiter autem & candidum, in corpore quidem color, in voce autem bene audibile. Similiter autem & acutum: non enim similiter idem in omnibus dicitur: nam vox acuta quidem velox (sicut dicunt, qui secundum numerus harmonici sunt) angulus autem acutus, qui minor est recto, gladius vero, qui est anguli acuti.

A generis nomine.

A positione generum.

Consideranda etiam & genera eorum, quæ sunt sub eodem nomine, si diuersa, & non subalterna sunt: vt equus, hoc autem animal, & hoc uas: diuersa enim, quæ secundum nomen est horum ratio: nam hoc quidem animal, quid significat: illud vero uas, quale quid. Si autem subalterna sint genera, non necessarium diuersas esse rationes, vt corui animal, & auis genus est: quando autem coruum dicimus auem esse & animal, quid dicimus eundem esse. quare utraque genera de eodem prædicantur. Similiter autem & quando animal volatile bipes coruum dicimus, auem dicimus eandem esse. & sic ergo utraque genera de coruo prædicantur, & ratio eorum. C In non subalternis generibus non accidit hoc, neque enim quando uas dicimus, animal dicimus: neque quando animal, vas. Considerandum autem non solum si in proposito diuersa sunt genera, & non subalterna: sed & in contrario. Si enim contrarium multipliciter dicitur, manifestum quoniam & propositum. Vtile autem ad definitionem inspicere, quæ de composito fit: vt candidi corporis, & candidæ vocis: nam sublato proprio, eandem rationem oportet relinqui. Hoc autem non accidit in æquiuocis, vt in iis, quæ nunc dicta sunt: nam hoc quidem erit corpus habens talem colorem, illud autem, vox bene audibilis: sublato igitur corpore, & voce, non idem in utraque relinquitur: at oportet si uniuocum esset candidum, quod in utraque dicitur esse idem. Sæpe autem & in ipsis definitionibus latet assequens

Si contrariorum vnum est æquiuocum, est & alterū æquiuocum.

æquiuocum: quapropter & in definitione considerandum. Vt si quis significatiuum, vel effectiuum sanitatis, quod moderate se habet ad sanitatem, dicat esse, non refutandum: sed inspiciendum quid moderate quidem secundum vtrunque dixit: vt si hoc quidem tale significat vt facere sanitatem, illud autem tale vt significare qualis quidem sit habitus.

Locus a cōparatione significatorū.

Adhuc, si non comparabilia sunt secundum magis, & minus, vel similiter: ut clara vox, clara vestis: & acutus humor, & acuta vox, hæc enim neque similiter dicuntur clara, uel acuta, neque magis alterum: quare æquiuocum clarum, & acutum: nam vniuocum omne, comparabile: aut enim similiter dicetur, aut magis alterum. Quoniam autem diuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersæ species sunt, & differentiæ: ut aīalis, & scientiæ (diuersæ enim horum differentię) considerandum si quę sub eodem sunt nomine diuersorū generum, & non subalternorum diuersæ differentiæ sint, vt acutum uocis, & magnitudinis: differt enim vox a uoce eo quod acuta sit: similiter & magnitudo a magnitudine: quare æquiuocum acutum: diuersorum enim generum, & nō subalternorum diuersæ differētiæ sunt. Rursum si eorundem, quæ sunt sub eodem nomine, diuersæ differentiæ sunt: vt coloris qui est in corporibus, & in melodiis. Nam eius, qui est in corporibus, congregatiuum, & disgregatiuum uisus: eius vero qui in melodiis, non eædem differentiæ. quare æquiuocum color: nā eorundem, eædem differentiæ. Amplius, quoniam species nullius est differentia, inspicere oportet, si eorum, quæ sub eodem sunt nomine, hoc quidem species est, illud autem differentia: vt clarum, quod in corpore quidem, species coloris, quod autem in voce, differētia. Differt enim uox à voce, eo quod clara sit De eo igitur, quod multipliciter dicitut per hæc, & huiusmodi perspiciendum.

Idem in anteprædicamentis capite 4.

A differētia

Color ī melodiis, qui et chirome est cum tetrachorda procedunt per duo hemitonia, & trihemitoniū. Id aūt ex musicis.

De æquoci distintione, q̄ est scd̄m instrumētū.

AD potestatem vero distinguendi nomē æquiuocum Arist. tradidit quindecim regulas. Quædam sunt, quæ sumuntur ab essentia rei, & illæ sunt, quæ sumuntur ab illius definitione, & ab eius genere, eiusque differentia. Et quędam sunt, quæ sumuntur ab ipsa re, quæ extra est, & sunt illæ, quæ sumuntur ab ipsis rem recipientibus & a comparationibus & a similitudinibus, & incępit & tradidit contrariorum quindecim regulas

Prima regula est, quod consideremus contrarium illarum rerum, de quibus dicitur nomen, quoniam si huius contrarium nomen occurrat de singulis nominis æquiuocatione, illud nomen dicitur nomen æquiuocatione: hoc autem nobis ostē ditur duobus modis, quorum vnus est, quod illis contrariis non sit vnum nomen, sed nomina diuersa, Verbi gratia, quia acuitas significat dispositionem cultri, & dispositionem vocis, quando autem velimus scire, an quod significat in vno sit aliud ab eo, quod significat in altero, primo consideramus nomen contrarii in vtroque illorum, sicque in uoce inuenimus grauitatem, & in cultro inuenimus grossitiem, sicque scimus acutiei nomen esse illis ęquiuocum.

Secundus aūt modus est, quod consideremus dispositionem ipsorummet contrariorum, quo etiam indigemus, quando fuerit vnum nomen, gratia exempli, vox clara, & aqua clara, quando consideramus illius contrarium, inuenimus vnum nomen, quod est turbidum: quando vero inspicimus turbulentiā aquæ inuenimus illam quandam rem, quę accidit ei secundum visum: turbulētia vero

A nocis est res, quæ secundum auditum euenit, & scimus quod claritudo est nomen æquiuocum. Capitur autem iuuamen per hanc regulam, quando huius distinctio in contrario fuerit notior quam illius distinctio in rebus, in quibus primo quærebamus cognitionem nominis ęquiuoci, prout per primam regulam recipiebatur iuuamen. quando contrariorum nomina erunt diuersa.

Tertia regula est, ꝙ consideremus ambas res, ex quibus capiebatur indicium de nomine, quia si vni illarum fuerit contrarium, & non fuerit alteri, scimus quod nomen est ęquiuocum, sicut est oblectamentum, quod euenit ob laborem, & ob aquæ potum: vnius enim est contrarium, quod est ipsa sitis, alterius vero non est aliquid contrarium.

Quarta autem regula est, quod cōsideremus res, quas significat nomine ipsum contrarium; quia si vni sit contrarium immediatum, alteri autem mediatum, nomen est ęquiuocum, Verbi gratia dulcis sermo, & dulcis sapor, quoniam inter dulcedinem, & amaritudinem sermonis non est medium, inter saporis vero dulcedinem, & amaritudinem est medium, vt salsedo & cęteri sapores.

Quinta regula est, quod vnius rerum sit contrarium, inter quas sit vnum medium, alterius autem sit contrarium, inter quas sint plura media.

Sexta autem regula est ab oppositis, quę sunt secundum contradictionem, quę est quod si consideremus an oppositum vnius rerum dicatur nominis æquiuocatione cum alterius rei opposito, scimus quod nomen sit ęquiuocum, Verbi
B gratia, videntis est oppositum quod est non videns, hoc autem dicitur de duabus diuersis rebus quarum vna est, quod non sit illi visus, & altera ꝙ non vtatur visu; hinc itaque est manifestum, quod videns cum opposito dicitur ęquiuocum.

Septima regula est secundum modum priuationis & habitus: nam, si oppositū dicatur multipliciter, res, quam nomen significat, dicitur multipliciter, Verbi gratia, si sentire de anima & corpore dicatur dupliciter, priuatio sentiēdi etiam dicitur dupliciter. Sicque si sanitas dicatur de illis ęquiuoce, scilicet de anima & corpore, ęgritudo itaque de illis dicitur ęquiuoce.

Octaua regula est a casibus, vt si iustum dicatur multipliciter, iustitia dicitur multipliciter. Sed regulæ sumptæ ab ipso genere sunt traditæ ab eo duæ numero.

Quarum vna est, quod genera rerum de quibus sumitur indicium de nominibus, sint distincta, dico genera vniuersalia, prout dicimus laudabile de saporibus, & laudabile de moribus, & laudabile de pluuia: laudabile enim saporum est duorum prædicamentorum actionis, & passionis, ex quo ille agit, aut patitur in corpore laudabili passione morum autem laudabile est secundum qualitatem, vt fortitudo & virtus, pluuia autem laudabilis est pro tempore.

Secunda autem regula est, quod consideremus genera illarum rerum, de quibus
C sumitur indicium, dico ipsa proxima, quando ascendunt ad genus ipsum supremum, aut ad medium eis, & supremo, & si illa genera fuerint distincta, & vnum non subintrat alterum, neque hoc nomen significat illas res inquantum cōueniunt in supremo genere, hoc nomen est ęquiuocum, Verbi gratia, asinus dicitur de quodam vase, quod arte fit ex ligno, & de animali, illorum enim genera proxima sunt diuersa. s. animal, & planta, & neutrum illorum alteri supponitur nec asini nomen illa significat inquantum conueniuntur supremo genere quod est substantia, quia si illa significaret inquantum sunt in prædicamento substantiæ, diceretur de illis vniuoce, Verbi gratia, passer & pennatum ad auem, sunt enim duo illius genera distincta, quæ ad vnum genus ascendunt, auis autem non dicitur nominis ęquiuocatione de eis, ex quo passer continetur in habente pennas.

Vndecima regula sumitur ex definitione: hæc autē fit in definitionibus rerum compositarum, quæ significant singulas partes compositorum per simplices dictiones, prout dicimus eclipsim lunę, & eclipsim solis, nos enim quando considerамus, & meditamur talia, auferimus rem qua differunt omnia subiecta, & definimus id, quod est illis cōe, & inuenimus illud diuersum: nomen itaque est ęquiuocum, vt si definiremus eclipsim lunę, & comperimus illam, ꝙ sit illius casus in vmbrę pyramidem, & definiremus eclipsim solis, & illam comperimus

esse lunæ interstitium inter nos & illum. Sicq; scimus eclipsis nomen illis esse D æquiuocū. Et aliquādo est verum, ꝙ nomina partium definitionis dicantur æquiuoce, & expedit qđ in illis ꝓcedamus, prout ꝓcessimus in ipsis definitionib. s.

Regula duodecima etiam sumitur ex eo, quod est magis & minus & æquale, hoc est, ꝙ consideremus alteram duarum rerum, de qua dicit̃ illud nomē, & si inter illam & alterā non fuerit comparatio in suis subiectis secundū magis aut minus aut æquale, illas duas res significat æquiuoce, Verbi gratia, acuties vocis, & cultri, non dicitur ꝙ vnius acuties sit alterius acutiei æqualis, aut magis. Et duæ regulæ sunt ex ipsa differentia. Quarū vna est, ꝙ cōsideremus an res, quas vno nomine significans, sint differentiæ supremorum generum diuersorum, aut mediorum, quorū vtrumq; ascendat ad vnum supremum aliud, ab illo, ad quod ascendit alterum. Si itaq; .n. fuerit, illud nomen est æquiuocum, Verbi gratia, acuties vocis & cultri: vocis.n. acuties est alia, & discrimē acutiei est de differentijs ꝓdicamenti qualitatis, cultri aūt acuties & acutiei discrimen est de differentijs prædicamenti substantiæ. Secunda autem regula est, ꝙ consideremus res, quas significat illud nomen, & si ipsarum differentiæ ipsas diuidentes fuerint diuersi, nomen itaque æquiuocum, Verbi gratia, digestum dicitur de gustata re & de ea quæ addiscitur: differentiæ enim diuidentes rem, quæ addiscitur sunt differentiæ diuidentes disciplinam, & illam continentes: digestum autem, quod significat rem gustatam, non diuiditur his differentijs. Alia autem postrema regula est, quā- B do vna harum duarum rerum, quas significat nomen, sit differentia, & altera sit species. Hæ itaque sunt regulæ, quas tradidit in dignoscendo nomen æquiuocū.

De differentiarum inuentione, similium consideratione, & vtilitatibus instrumentorum. Cap. XIIII.

Differentiarum inuētio.

DIfferentias aūt in ipsis generibus ad seinuicem perspiciendum: vt quo differt iustitia à fortitudine, & prudētia à temperantia: hæc enim omnia ex eodem genere sunt, ex virtute. Et ex alio ad aliud, vt in iis, quæ non nimiū differunt: vt in quo differt sensus à scientia: nam in iis quæ multū differūt, manifestæ sunt omnino differentiæ.

Similiū consideratio.

Similitudinem aūt considerandū, in iis quæ sunt in diuersis generibus: vt E sicut alterū ad alterum quidem, sic aliud ad aliud: vt sicut scientia ad scibile, sic sensus ad sensibile: & vt alterū ī altero aliquo, sic aliud in alio: vt queādmodu visus in oculo, mens in anima, & vt tranquillitas in mari, serenitas in aere: vtrunq; enim quies. Maxime aūt in iis, quæ multum distant exerceri oportet: facile enim in reliquis

A specie.

poterimus similia inspicere. Considerandum autem & ea, quæ sub eodem sunt genere, si quid inest omnibus idem: vt homini, & equo, & cani: nam si inest aliquid eis idem, in eo sunt similia.

Vtilitates considerationis multiplicis.

Vtile aūt ipsum quidem, quod quotupliciter dicitur, considerasse, ad dilucidi- tatem: maxime autem quis sciet quid ponatur, manifesto facto quotupliciter dicitur. Et ad fieri secundum rem eandem, & non ad nomen syllogismos: si enim immanifestum sit quotupliciter dicitur, contingit non ad idem etiam qui respondet, & qui interrogat, ferre intellectum: manifesto autem quotupliciter dicitur, & ad quid

A ferrens ponat, ridiculus videbitur interrogans esse, si non ad hoc sermonem faciat. Vtile etiam, & vt non falsa ratione decipiamur, sed decipiamus potius: nam scientes quotupliciter dicitur, non hallucinabimur, sed sciemus si non ad idem sermonem faciat is, qui interrogat, & ipsi interrogantes poterimus apparenti ratiocinatione fallere, nisi is, qui respondet, agnoscat quotupliciter dicitur. Hoc non in omnibus semper posibile, sed quando fuerint eorum, quæ multipliciter dicuntur, alia quidem vera, alia autem falsa. Est autē propriè non conueniens modus hic dialecticæ: quare omnino vitanda dialecticis huiusmodi ad nomen disputatio, nisi quis aliter non posit de proposito disserere. Differentias autem inuenire vtile, & ad syllogismos de eodem, & diuerso, & ad cognoscendum quid est vnumquodque. Quòd autem ad syllogismos de eodem, & diuerso vtile, manifestum: inuenientes enim differentiam propositorum quamlibet, ostendentes erimus, quoniam non idem. Ad co- *Vtilitates inuentionis differentiarum.*

B gnoscendum autem quid est vnumquodq;, eo quòd propriam substantiæ cuiusque rationem: iis, quę circa vnumquodque sunt, accommodatis differentiis separare solemus. Similitudinis autem consideratio vtilis est ad inductiuas rationes, & ad syllogismos ex suppositione, & ad asignationem definitionum. Ad inductiuas quidem rationes, eo quod circa singula in similibus inductione, vniuersale existimamus inducere: non enim facile est inducere ignorantes similia. Ad syllogismos ex suppositione, eo quod probabile est quemadmodum in vno similium se habet, sic & in reliquis. Quare ad quodcunque eorum facultatem habebimus disputandi, profitebimur quēadmodum in his se habet, sic & in proposito habere. Id enim ostendētes, & propositum ex suppositione ostendentes erimus: supponentes enim quomodo in his se habet, sic & in proposito se habere demonstrationem faciemus. Ad definitionum autem asignationem, eo quod potentes conspicere quid in vnoquoque idem, non dubi- *Vtilitates considerationis similiū.* *Hypothesis.*

C tabimus ad quid oporteat genus (cum definiemus propositum) collocare: nam communium quod maxime in eo quod quid prædicatur, genus erit. Similiter autem & in multum distantibus vtilis ad definitiones similitudinis consideratio: vt quod idem tranquilitas in mari, & serenitas in aere: vtrunque enim quies: & quoniam punctum in linea, & vnitas in numero: vtrunque enim principium: quare commune in omnibus genus asignantes, arbitrabimur non extranee definire. Pene autem & definientes sic solent asignare: nam & vnitatem principium numeri dicunt esse: & punctum, principium lineæ. manifestum igitur quoniam ad commune vtrorumq; genus collocant Instrumenta itaque, per quæ sunt syllogismi, hæc sunt: loci autem, ad quos vtilia sunt prædicta, ii sunt, qui dicendi sunt. *A multū distantibus.*

De potestate sumēdi differentias, de similium cōsideratione, & vtilitatibus īstrumētorum.

POtestas vero sumendi differentiam euenit exercitio sumendi differentiam rerum vehementis similitudinis vnius earum, quę vniuersaliter sunt tres species quarum vna est similitudo acceptionis differentiarum rerum, quæ, subsunt vni generi proximo, prout sunt fortitudo & æquitas: suum enim genus est vnum scilicet ipsa virtus, sed fortitudo est circa res timendas, & æquitas est circa res, quæ fiunt hominum commercijs, & hæ sunt illarum differentiæ, quibus differunt Secunda autem species est, quod sumamus differentias rerum, quæ subsunt vni generi remoto, prout est prudentia & temperantia; suum enim remotum genus est ipsa virtus, sed prudentia est in parte cogitatiua, & temperantia in parte concupiscente. Et tertia species est differentiarum rerum, quæ subsunt generibus supremis, quando illis rebus contigerit ꝙ sint similes, prout est consideratio illius, quo differt sensus a scientia, cum hoc ꝙ sensus sit de prędicamento relationis, & scientia de prædicamento qualitatis, similitudo enim inter illos est nimia, proportio enim sensus ad sensibile est proportio scientiæ ad ipsum scibile.

Potestas vero sumendi verisimilitudinem fit exercitio sumendi similitudinem inter res distinctas, prout fit potestas sumendi differentias exercitio sumendi differentias rerum similium. Similitudo autē est dupliciter, similitudo secundum modum proportionalitatis, aut secundum rem, quæ ambiat ipsa similia, & aliquādo conperiuntur in vna eadem re ambæ similitudines simul, Verbi gratia, sensus, & intellectus sunt similes, quatenus sunt quædam conceptiones, necnon ratione proportionalitatis, quia dispositio intellectus ad animam est, sicut dispositio sensus ad visum. Hæ itaque sunt res, quæ nobis constant potestatem horum quatuor instrumentorum.

Trium autem horum instrumentorum, quæ sunt nominis æquiuoci dignotio, & differentiarum acceptio, & similitudinis sumptio, est iuuamen commune, & iuuamen proprium. Commune quidem iuuamen est, quo facilior fit eductio prǽmissarum, ipsarumq; inuentio, quando enim nos diuiserimus nomen æquiuocū in sua significata, & hoc in subiecto præmissæ, aut ipsius prædicato, aut vtroque, vna præmissa redditur nobis plures præmisse. Sicque quādo diuiderimus rerum differentias, quas putaueramus primo esse vnam, redditur vna præmissa duę, & hinc nobis eueniunt duæ præmissæ.

Singulis vero horum trium iuuamina propria sunt: æquiuoci quidem nominis cognitioni vna cum præfato, tria iuuamina. Primum quidem iuuamen patens est manifestatio, & hoc quidem iuuat quærentem & respondentem: quærentis quidem iuuamen est, quia quando quæritur nomine æquiuoco, intelligeret ex illo admissionem alterius duorum significatorum, quæ significat, & interdum abstineret illud admittere ob cauendum significatum illi commune secundum nomen, & putaret qđ quæsiuisset de hoc, qđ est apud eum impossibile, q̄rens aūt hoc opere illi ostenderet significatū, qđ intēderat admittēdū, & illud admitteret.

Respondenti vero iuuamen est, quia aliquando quæreretur ab eo significatū, quod non noceret ei illud admittere, & cum illo in nominis significatione inclusum esset significatum, quod redderetur ad destruendum eius positionem. Posset enim ille admittere quod significat nomen æquiuocum absque distinctione, & non crederet ꝙ quæ rens illi inferret destructionem eius positionis. Secundum vero iuuamen est, quod quærens & respondens non ferāt orationem de duabus rebus distinctis, & putent interloqui de vna re, & quod est in mente vnius, sit aliud ab eo, quod est in mente alterius, & quod vnus destruit, sit aliud ab eo, quod destruit alter; hoc autem est manifestū, quod eueniat illi, qui ignorat quid significet nomen æquiuocum absque distinctinctione. Tertium autem iuuamen est, ne erret audiens, neque loquens in syllogismo, quando illius præmissę significant nomine æquiuoco, & quoddam illorum significatorum, quæ significat illud nomen sit verum, & aliquod falsum: & posset putari falsum esse uerum, & verum esse falsum, & diuulgatum esse absonum, & absonum esse diuulgatum, & putaret de eo quod non est syllogismus, quod sit syllogismus: putaret enim ꝙ ipsum idem prædicatum minoris sit subiectum maioris, cum ipsum esset aliud, & putaret ꝙ ibi sit conclusio, cum ibi nulla res sit illata; quatenus autem ex

A nomine æquiuoco posset euenire fallacia, qua homo posset decipere alium, hoc opus prius est sophisticum quam topicum: ipse vero topicus indiget illo, dum respondens extorquetur demando extraneis respõsionibus, & fiunt illi difficiles, & abstinet ab admittendo rem, de qua reciperetur iuuamen, & de hac re quęreret ab illo nomine æquiuoco, quod significaret illam, & aliam rem, de qua non caperet iuuamen, & respondens admitteret illud putans de eo, quod ex quo hoc nomen significat rem, quæ non iuuat quęrentem, expedit ei concedere hoc nomen secundum hoc significatum, quod confert quęrenti iuuamen, & ex illo inferret ipse quærens rem, quam ab initio rei proposuerat, quam admittere cauebat, nisi ꝙ hoc opus deceptorium fit in hac arte per accidens. Veruntamen põtas sumendi differentias confert constitutioni definitionis singularũ rerũ, ipsamq; nosse facit per id, quod propriã ipsam concernit, eo ꝙ differentia est, qua species p se distinguitur a specie secũ conueniẽti in genere, & confer iterũ iuuamen locis de eodem, & de alio, qñ.r. manifestantur dñę, fit manifestũ ipsum aliud.

Iuuamen vero potestatis sumendi similitudinem decet tribus rebus: quarum vna est ipsa inquisitio. Secunda sunt syllogismi, qui proprie positiones nominãtur, hoc est conditionales. Et tertia sunt ipsę definitiones. Huius vero iuuamen ad inquisitionem patet, quia sciendo sumere similitudinem ipsius consimilitudinis euenit syllogismus positionis: hic enim manifestationis modus fit secundum mo-
B dum credulitatis, quando enim aliquid alicui inesse, aut ab aliquo auferre, ostendere proponimus: hanc cõmostrationẽ transferimus ad huius simile, de quo est notum, ꝙ id, quod sequitur huius rei simille, sequatur hanc ipsam eandem rem. Definitionibus autem confert iuuamen, quia per eam ostenditur proximum genus, quod in definitione ponitur, sicut per scientiam differentię dignoscitur id, quod proprie ipsam concernit, & vt vniuersalius inquam, nisi sumeretur similitudo, impossibile esset cuipiam euenire vniuersale aliquod tanto minus essentiale, & ideo exercitium sumendi similitudinem & differentiam est, quo nobis ipsi constamus de acceptione rerum essentialium in syllogismis demonstratiuis. Et aliquando etiam sumitur iuuamen de ipsa similitudine ab acceptione definitionum rerum nimis remotarum secundum suam essentiam, ex quo inter illas fuerit proportio aliqua, & ponitur hęc res, qua proportionantur, tanquã illarum genus, Verbi gratia, quia ex quo proportio puncti ad lineam in magnitudine, est, proportio vnius ad numerum, eo quod sit principium. Sicque, quando proponimus habere linee, aut vnius definitionem, ponimus hanc similitudinem, vt genus illorum, & dicimus de puncto, ꝙ sit lineę principium, & de vno, quod sit numeri principium. Hęc itaque sunt instrumenta, quibus educuntur particulariora loca singulorum quęsitorum ex locis communibus, quę infra narrabit. Et hic explicit oratio de prima parte huius scientię, & maior pars illius, cuius meminimus,
C est, quod dictum est in primo libro voluminis topicorum Aristo.

Aristotelis libri Topicorum primi, cum Auerrois Media expositione, Finis.

TRACTATVS DE LOCIS AD INTELLIgentiam eorum, quæ in reliquis Topicorum libris ab Aristotele dicuntur,

Abramo de Balmes interprete.

Expedit qđ primo dicamus quid sit locus, & scđo ꝙ sint finita inclusa, & tertio modos disciplinæ, qui possunt de eis fieri, et modũ quo Arist. pcessit hic. Dicimus itaque, qđ Alexander & Theophrastus definiant locum, qđ sit principiũ & sedes, vnde sumunẽ præmisse singulorũ syllorũ, qui fiunt de omnibus particularibus quæsitis singularũ artium, & p hoc intendit qđ sint dispositiones

& attributa cõia, & regulę, quibus ꝓcedimus ad acquirẽdũ particulares p̃missas I singulorũ syllõrũ: & hoc est qd Abumazar Alpharabius intendit p locũ, & ideo ex quo ipse est illa p̃missa, cuius partes proprie concernunt partes pręmissę, quę ei subest: cuius pars prædicata præmissæ prædicatum tm̃ concernit, & subiectũ est aliud: p̃missæ vero, qua concernit pars, substantia est ipsum subiectũ alterius præmissæ, cũ pars p̃dicata sit alia: continens itaq; illarũ non est locus, neq; contenta est præmissa particularis, sed contenta est conclusio duarum p̃missarũ, quarum maior est continens, & minor est contenta scdm eius subiectũ, ꝓut dicimus Socrates est animal, & oĩs hõ est animal. Et putatur quod hæc definitio, qua definierunt hæc loca, sit affinis definitioni, qua ea definierat Arist. in libris rhetoricorũ: ille. n. dixit, ꝙ loca sint bases syllõrum, & putatur quia inter illas sit dria, quia si locus sit basis sylli, syllus est illius forma, quæ est eius figura, eius autem materia est ipsius præmissæ: expedit itaq; ꝙ locus sit, qui largiatur syllõrũ p̃missas & formã; & hoc est ipsa veritas, quia inuenimus syllõs facere ambas res simul, aut inuenimus de illis, qui faciat alteram duarum rerum, & de illis, qui faciat alteram rem, & hoc quidem est manifestum de locis vniuersalibus, quæ Arist. tradidit in posterioribus analyticis.

Themistius vero edixit quod locus sit vniuersalis pręmissa, quæ est in syllõ, quæ verissima est pręmissarum sylli: & dicit, ꝙ tali pręmissa aliqñ vtimur scdm, & in syllõ, & aliqñ vtimur sua sententia & ptãte. Eius aũt argummentatio ad E hoc est, quia in rebus, quibus Aristo. vtitur in tractatu locorum huius libri, cõperiuntur ambæ spẽs simul, ꝓut diximus, quod eligibilius sit apud nos quod est diuturnioris temporis, & prout dicimus qd' eligibile p se sit eligibilius quã eligibile per aliud: de re itaq; horũ & similiũ videt', ꝙ numerati sint vt fiant maioris præmissæ singulorum syllõrum quæsitorum particularium, prout dicimus ebrietatis delectationẽ esse eligibiliorẽ delectatione coitus, qa sit diuturnioris durationis.

Alexandri vero argumentatio ad hoc est, quia præmissæ, quæ sumuntur in illis syllis, sunt infinitę, & non inclusæ collectę in vnum, sicq; nõ euenit ex finitis indiuiduis aliqua res vlis, ex qua ꝓcedatur ad res particulares infinitas cuius moris est dispositio regularũ, quę traduntur in hac arte: vles vero pręmissę particularium p̃missarum sunt finitę: & dum attigerimus ipsarũ vniuersaliores, possibile fit nobis ꝓcedere ad particulariores, quę eis subsunt, & euenict nobis præmissæ particulares, quę sunt in potentia infinitę aduentu vniuersalium, quæ sunt finitę: & hęc quidem est natura regulę, vt regula est, & ideo loca sunt, quæ p se largiuntur ptãtem faciendi syllos, & particulares præmissas maioris singulorum syllõrum, & non quod ipsarũ, naturę sit hic actus; & ideo id, quod dicit Alexãder, & qui, vt ipse asseuerat, est proprior veritati, quam Themistius.

Et Abumazar dicit cum hoc, quod illa sit opinio Arist. quã pressius ponit, quã scdm quod dicitur loci nomẽ apud vulgus, & illa est, res vnde transtulit hoc nomen: it a. n. oportet qd sit res ad quã nomẽ transfertur in arte vnde translatũ fuerit, V. g. quia nos inuenimus loci nomen apud vulgus, qd' eo significẽt aliquã dispositionẽ, vel aliquã rem cuiusq; orationis, de qua sit sermo, occasione cuius dispositionis vel rei prouenit huius orationis constructio, aut destructio: & hoc quidẽ apparet ex inquisitione locorũ, quę vtuntur hoc nomine, quia cõsueuerũt dicere hic est locus cõsiderãdi, & locus astutię, & locus deceptionis, & locus depẽdentię sititudinis & hęc est simillima rerũ scdm significatũ qd nomẽ loci significat apud Alexãdrũ. Et sunt res, q̃ dũ apud nos fuerint scdm orationẽ aliquã, possibile est nobis ex illis procedere ad id, qd hęc oratio cõstruit, aut destruit. F

Et hinc dicimus qd Arist, nõ vocaret pręmissas vles, ex quibus acquiruntur præmissę particulares demrõnũ, loca, ex quo demrõ non est apta secundũ modũ quęstionis & responsionis: & Aristo. excusatur de similibus illarum pręmissarũ, quibus vtitur in suo libro, de quibus putatur quod sint maiores p̃missę particulares, quę fiãt in singulis syllogismis de particularibus pręmissis dicẽdo, ꝙ hę numerent inter loca, rõne qua sua p̃dicata sunt aliquo modo vniuersaliori p̃dicatis multorũ q̃litorũ particulariũ, & ꝓceditur ex eis ad particulares præmissas, q̃ fiunt maiores p̃missę singulorũ syllõrum, & ꝓpterea possunt esse regulæ, &

A dignosci in hoc libro. Et huius exemplū est id, qđ dicimus, qđ est diuturnioris durationis, est eligibilius. Et est locus, ex quo ex eo procedimus ad id, quod est diuturnioris durationis, qđ sit eligibilius: id vero, de quo Aristo. meminit de his orationibus ꝑter id, cuius meminimus, est vt dicere expediēs est explicare quas rerū conuenit vocare sicut illas vocat ipsum vulgus, & quas non: & sicut dē dicit postquā transtulerimus rei nomē ad nomē alterius rei expedit, qđ consideremus adeo qđ nomē, quo vocat sit cōueniētius, quā nomen subiecti. Hę .n. non sunt pręmissę, sed sunt dispositiones, & attributa pręmissarum, ex quibus progreditur ad illas; & ideo omnes expositores conueniunt, ꝙ hęc non sint loca, ac si essent positiones, & directiones ad modum inueniendi pręmissas, & res iuuantes eas. Hæc itaque est explicatio quid sint loca.

Modi vero disciplinę, quibus vtimur in hac arte, videntur ex eo quod dicā, ex quo enim omne quęsitum est per dictionem an sit, Aut quæritur per ipsam, an res sit simpliciter, prout dicimus, an vacuum sit, Et an tale sit tale prout dicimus, an agnus sit mortuus, aut an tale inesse tali sit magis quam inesse tali, vel an tale insit tali, aut secundum quod sit definitio, aut genus, aut proprium, aut accidens, & similia: & vniuscuiusque horum sunt loca propria, & loca communia, poſe est, qđ omnia loca iuuantia singula horum quæsitorū numerentur sola, & si his sit repetitio locorū communium: hic quidem est facillimus modorū, & proxi-
B mus eorum, & firmissimę obseruationis ipsorum, & sic inuenimus fecisse Arist. nisi quod ipse posuit loca quæsitorum essendi simpliciter, & loca accidentis in vnum idem, ob causam, quam prædiximus, & decreuit illis vnum tractatum. Deinde posuit loca quæsitorum syllogismorum simpliciter tantum, & decreuit illis vnum tractatum. Deinde posuit loca generis, & decreuit illis etiam vnum tractatum, & sic fecit de locis quæsitorum proprii, & definitionis, quia vtrique horum decreuit vnum tractatum.

Et possibile etiam esset hæc loca fieri altero modo. Numerauit autem primo quid omnibus illis sit cōe, prout sunt loca similitudinis & contrarii, & cætera. Deinde posuit quod est cōe quatuor ipsorum, deinde tribus, deinde duobus, & numerauit loca propria singulis horum solis; & iam possibile esset, ꝙ numerarentur respectu ad definitionem, præter ꝙ explicetur per illa definitio alicuius quę sit de his quæsitis: loca enim generica iuuant definitionem, ex quo impossibile est quin sit in ea definitione ipsum genus. Sicque & loca proprii, ex quo conditionis ipsius definitionis est, ꝙ sit appropriata: & similiter loca accidentis, ex quo impossibile est, quin definitio insit definito. Et secundum hoc videtur ꝙ loca destructiua horum, singula destruant definitionem, & construentia, singula horū sint constructiua, & quædam sunt de conditionibus ipsius definitionis, nisi ꝙ ex quo non omnia loca quæ destruunt genus, aut singula horum, destruunt definitio-
C nem, sed de illis est, qui ipsam construant & destruant: exemplum illius, qui construit definitionem, & destruit genus est, ꝙ res sit de re ꝑdicata in eo ꝙ quid sit & illam proprie concernat. Quod vero ambo simul destruit, est notum: quādo enim destruatur ꝙ sit prædicatum in eo ꝙ quid sit, destruit ꝙ sit genus, & tanto fortius ꝙ non sit definitio, sicque inuenitur dispositio omnium locorum destruentiū singula horum, & non est etiam in omnibus locis, quibus fit genus, aut aliud illorum, qui construat definitionem, aut aliquam definitionis conditionem, sed ipsorum est, qui construat genus, & destruat definitionem, Verbi gratia, quando ostēditur de aliquo prædicato, quod sit in eo ꝙ quid sit prædicatione vniuersali: notum itaque est quod construat, quod illud sit genus, & destruat, quod sit definitio: hinc itaque fit difficile ea dinumerare ex parte ipsius definitionis cum hoc, quod quando sumerentur hæc loca respectu ad definitionem, & dinumerarētur quatenus hęc sit prima intentio de illis, non euadit in multis illorum, quin occultetur ipsius iuuamen, aut imminuatur: quando autem vnusquisque sumeretur secundum partem, quæ ipsum proprie concernat, iuuamen fit manifestius & patentius. Hæc itaque fuit causa, qua Arist. renuit illa dinumerare definitiua, & iam dictum est ꝙ Theophrastus fecerit hoc.

Quod vero ipsa sint collecta finita, euidens fit ex eo, quod dicemus, Iam enim

commonſtratum eſt ꝙ omne quæſitum commonſtretur per aliam rem, quæ ſit præter illud, & ꝙ nulli dubium ſit, quod inter hanc rem acceptam ad illius commonſtrationem, & quæſitum ſit nexus quidam, & ſi impoſsibile ſit, ꝙ ex inde appareat in aliqua re quæſiti conſtructio aut deſtructio: hoc autem ſic exiſtente, nulli dubium eſt, quod res, ex qua commonſtratur, ꝙ res quæſita ſit talis determinationis, aut non ſit, quatenus eſt connexa, ſit aut re ſumpta ex quæſiti eſſentia, aut res ſumpta ab aliquo ſuorum euentorum, aut accidentium, aut rerum, quæ de foris ſunt, inter quas & ipſum quæſitum eſt habitudo quædam, & ſimilitudo, aut rerum mediarum inter res, quę deforis ſunt, & quę ex rei eſſentia ſunt. Et ex quo omne quęſitum partitur in prædicatum & ſubiectum, & loca, quæ ſumuntur ex rei eſſentia, aut ſumuntur ex eſſentia prædicati, aut ſubiecti, aut ex parte aliqua ſuarum definitionum. ſ. ex genere. aut differentia, aut quod ſint ipſe partes prædicati, aut ſubiecti, hoc eſt, ſpecies prædicati aut ſubiecti, oportet neceſſario ꝙ loca ſumpta ex rei eſſentia ſint loca definitionis, aut generis, aut differentiæ, aut loca partitionis, hoc eſt, quibus partitur prædicatum, aut ſubiectū in ſuas ſpecies. Et ex quo rei euenta ſunt accidentia, aut propria, quæ omnibus nouem prædicamentis inſunt, expedit etiam hęc loca eſſe huius numeri. Et ex quo res, quæ deforis ſunt, aut eis atteſtatus fuerit aliquis teſtis, & hic eſt aut vnus acceptus, aut multi, aut omnes homines aut diſpoſitiones ſint, quæ de foris ſunt, ſimiles, aut oppoſitæ, aut compoſitæ: ex illis, ſequitur neceſſario, quod illę, quæ deforis ſunt, in hac partitione incluſæ ſint. Compoſitæ autem ex illis ſunt loca, ex eo quod eſt magis & minus. Et oppoſita, vt præfatū eſt, ſunt quatuor, & ſimilitudo eſt duarum ſpecierum: loca vero media inter res, quæ deforis ſunt, & quæ ſunt ab eſſentia rei, putatur ꝙ ſint loca a caſibus, & loca a coniugatis, & vt vniuerſalius inquam, omnis locus non euadit quin ſit, aut ſubintrans has partitiones, aut media inter illas, & vlterius inſpicitur nobis huius commonſtratio inquiſitione apud conſtitutionem ipſorum locorum: ſicque eſt hoc quod præponendum ante loca, & procedemus ad illorum dinumerationem ſecundum philoſophi iter, eiuſq; ordinem, & hinc incipit liber ſecundus.

Argumentum, in Topic. ſecund.

IN Libro ſecundo, loci tractantur abſoluti accidentis, ſiue ad refellendum, ſiue ſit ad aſſerendum. Loci autem ſunt hi fere. Non eſt accidens interdū, quod vt accidens enūciatur. Subiectū ſeorſum capitur ab accidenti, ſeorſumq; definitur. Transfertur problema ad vniuerſalem propoſitionem. quæritur quid ipſi obiiciatur. Decernitur, quibus appellationibus multitudinem ſequi, quibus inde recedere oportet. Diſtinguenda æquiuocatio, ſed & ambiguitas, obſcuris infundenda lux: generis inſpicienda contraria, ſed & propoſitis generis ſpecies. vtendum definitione, conſequentia, tempore: reuocandum problema illuc, vbi argumentationes circunfluant: veſtiganda quæ ſequuntur. Inſpiciendū, quo affirmatio ac negatio differant. Eruenda ethymologia: penſanda quæ cui neceſſario, quæ ſecus competunt. Complectenda omnino multiuoca, contrariorum connexio, & oppoſita quælibet, & conſerta, & conſertis obuia, & generationes corruptionesq;, & propoſitionum conſequentiæ. præterea quod magis, quod minus, quod æque ſit. & appoſitio: & quod aliquatenus, & quando, & vbi.

ARISTOTELIS STAGIRITAE TOPICORVM LIBER SECVNDVS.

Cum Auer. Cordub. expositione.

Summa libri.

De locis absolutis accidentis, siue ad refellendum, siue ad asserendum.

De problematis vniuersalibus, & in quibus prædicatis inesse, & esse conuertuntur. Cap. I.

A SVNT autem problematum hæc quidem vniuersalia, illa verò particularia: vniuersalia quidem, vt omnis voluptas bonum est, & nulla voluptas bonum: particularia vero, vt aliqua voluptas bonum, & aliqua voluptas non bonũ. Sunt autem ad vtraq; genera problematum, cõmunia vniuersalia: & construttiua, & destructiua. Ostendentes enim quod omni inest, & quod alicui inest ostẽdentes erimus: similiter autem & si quod nulli inest ostenderimus, & quod nõ omni inest ostendentes erimus. Primum ergo de vniuersalibus destructiuis dicendum, eo quòd communia sint huiusmodi ad vniuersalia, & particularia, & qa magis positiones afferant in eo quod inest, quàm nõ: disputantes autem destruant.

Problematum diuisio.

Quod construit vñe, cõstruit particulare.

B Est autem difficillimum conuerti ab accidente propriam nominationem. Nam aliquo modo & non vniuersaliter in solis contingit accidentibus: a definitione enim, & proprio, & genere necessarium est conuerti: vt si inest alicui animal gressibile bipes esse, conuertentem verum erit dicere, quoniam illud animal gressibile bipes est. Similiter autem a genere: nam si animal inest alicui, animal est. Eodem autem modo & in proprio est: si enim alicui inest grammatices susceptiuum esse, grammatices susceptiuum erit. Nam nihil horum contingit secundum quid inesse, vel non inesse: sed simpliciter vel inesse, vel non inesse. In accidentibus autem nihil prohibet secundum quid inesse, vt albedinem, vel iustitiam. Quare non sufficit ostendere quoniam inest albedo, vel iustitia, ad ostendendum quòd albus, vel iustus est: nam habet dubitationem, quoniam secundum quid albus, vel iustus est, quapropter non necessarium est in accidentibus conuerti. Determinare autem oportet & peccata, quæ sunt in problemati-

A conuersione.

A definitione.

A genere.

A proprio.

bus: nam ſunt duo, vel in eo quod falſum dicunt, vel in eo quod tranſgrediuntur poſitam locutionem. Falſum etenim dicẽtes, & qui quod non ineſt, ineſſe alicui dicunt, peccant: & qui extraneis nominibus res appellant (vt * platanum hominem) tranſgrediuntur poſitam nominationem.

Platanus arbor eſt genialis, & voluptaria, foliorum denſiſsima, vmbra magnæ capacitatis, quæ vino radicibus infuſo nutritur: hinc, ſiquis hoĩem, ꝙ vino quoq; nutriatur, Platanũ vocet, uocabulo, ut inquit Ariſto. abutet.

De locis accidentium, de quibus fit mentio in ſecundo libro, & illa eadem ſunt loca eſſendi ſimpliciter.

ET dicimus, ꝙ quædam quæſtiones ſint vniuerſales, & quædam particulares: & harum vtraq; aut eſt affirmatiua, aut negatiua. Quæſtiones itaq; ſũt quatuor ſpecierum. Affirmatiua vniuerſalis, prout eſt dicere omnis delectatio eſt bona, & vniuerſalis negatiua, prout eſt dicere, nulla delectatio eſt bona, & affirmatiua particularis, prout eſt dicere, aliqua delectatio eſt bona, aut delectatio quædam eſt bona. Et negatiua particularis, prout eſt dicere, aliqua delectatio non eſt bona, aut non omnis delectatio eſt bona. Et ex quo quæſtionum vniuerſalium conſideratio continet particulares, qñ enim conſtruimus rem vniuerſalem, conſtruimus illam particularem, ſicq; pariter quãdo illam deſtruimus vniuerſalem, deſtruimus eam particularẽ. Conſideratio hic fit de quæſtionibus vniuerſalibus exceptis particularibus. Præterea, quia poſitiones topicæ ſunt vniuerſales, & moris topicorum eſt illas conſtruere vniuerſali conſtitutione, aut ipſas deſtruere vniuerſali deſtructione, ex quo pręmiſſæ diuulgatę ſunt vniuerſales, quia particulares non ſunt diuulgatæ, & iterum, quia poſitiones topicæ ſunt diuerſæ variæ, & inuariabiles ſecũdum diuulgationem. Et vnũquodq; quatuor quæſitorum, hoc eſt, quæſitum definitionis, & quæſitum generis, & quæſitum proprij, & quæſitum accidentis, deſtruitur deſtructione vniuerſali, & particulari, excepto accidente, quia ipſum deſtruitur deſtructione vniuerſali: qñ enim commonſtratur, ꝙ res non inſit omni, commonſtratum eſt ꝙ non eſt genus, neque proprium, neque definitio, res vero accidentis non eſt huiuſmodi: ineſt enim ſubiecto particulari, prout dictum eſt: & ob hoc idem poteſt per illud conſtrui accidens conſtructione particulari, & impoſsibile eſt de aliquo illorum, ſcilicet de genere, & proprio, & definitione quod conſtruantur conſtructione particulari, ex quo prædicantur de toto ſubiecto: totum autem hoc cui dens fit ex eorum præcedentibus definitionibus. Error autem cadit in quæſtiones topicas duobus modis: quorum vnus eſt, quod ſint mendaces, aut quod loquatur de illis nomine inuſitato in notione idiomatis, & apud vulgus non ſignificat illam rem, pro qua illo vtuntur, prout dicendo hominem vegetabilẽ, aut conſimili nomine de nominibus, quæ ſunt aliter, ꝙ̃ idioma ſignificet.

Loci problematum quòd quicquam inſit, vel non inſit. **Cap. II.**

Primus locus. Declaratio.

VNVS autem locus eſt inſpicere, ſi quid ſecundum aliquem alium modum ineſt, vt accidens aſsignauit. Peccatur autem maxime id circa genera: vt ſi quis albo dicat accidere colorem eſſe: non enim albo colorem eſſe accidit, ſed genus eius color eſt. Contingit autem & ſecundum nominationem determinare eum qui ponit: vt quod accidit iuſtitiæ virtutem eſſe. Sæpe autem & cum non determinet, manifeſtũ ꝙ genus vt accidens aſsignauit: vt ſi quis albedinem colorari dixerit, vel ambulationem moueri. a nullo enim genere denominatiue prædicatio de ſpecie dicitur: ſed omnia vniuoce genera de ſpeciebus præ-

A dicantur:nam & nomen,& rationem generum suscipiũt species: qui igitur coloratum dixit album, neq; genus asignauit, quoniam denominatiue dixit,neq; vt proprium,vel vt definitionem:nam definitio,& proprium nulli alii inest, sunt autem colorata & pleraq; aliorum,vt lignum, lapis, homo, equus. manifestum igitur quoniam vt accidens asignauit.

Alius locus est inspicere ea,quibus inesse aut omnibus,aut nulli dictum est:& considerare secundum species,& non in infinitis. Nã transitu magis,& in paucioribus consideratio: oportet aũt considerare, & incipere a primis,deinde consequenter vsq; ad indiuidua:vt si oppositorum eandem disciplinam quis dixerit esse, perspiciendum si eorum,quæ sunt ad aliquid,& contrariorum,& quæ secundum priuationem & habitum,& quę scd̃m contradictionem dicuntur,eadem sit disciplina:& si in his nondum manifestum est, rursum ea diuidendũ vsq; ad indiuidua:vt si iusti,vel iniusti,vel dupli,vel dimidii:vel cæ-
B citatis,vel visus:vel esse,vel non esse. Nam si in aliquo ostendatur ꝙ non eadem,interimentes erimus problema:similiter autem & si nulli inest:iste autem locus conuertitur ad cõstruendum & destruendum. Si enim in omnibus videatur cum diuisionem proferimus,vel in pluribus,postulandum est autem vniuersaliter ponere,aut instãtiam ferre in aliquo non sic esse:nam,si neutrum horum faciat, absurdus apparebit, qui non ponet.

Scd̃s locus. Declaratio. Hic locus est constructionis, & destructionis.

Alius est,definitiones facere accidẽtis,& eius cui accidit,aut vtriusq; de vtroq;,aut alterius:deinde considerare si quid non verum in definitionibus,perinde ac verum sumptum sit. Vt si est Deum iniustitiam facere,quid iniustitiam facere. si enim nocere sponte, manifestum,qm̃ non est Deum iniustitiam facere,non enim contingit nocere Deum:& si inuidus sit studiosus,qui inuidus,& quæ inuidia. Nam si inuidia est tristitia in apparenti prosperitate alicuius proborũ,ma-
C nifestum est ꝙ studiosus non est inuidus,prauus enim esset.& si indignans inuidus,quis vterq; eorum:sic enim manifestum erit vtrũ verum,an falsum sit,quod dictum est:vt si inuidus quidem sit,qui tristatur in bonorum prosperitatibus,indignãs autem, qui in malorũ prosperitatibus tristatur,manifestum ꝙ non erit inuidus indignans. Sumere autem & pro iis(quæ in definitionibus sunt)nominibus definitiones,& non desistere donec ad notum deuentum sit. nam sæpe cũ tota quidem definitio asignata sit,non manifestum est quod quæritur:pro aliquo autem eorum(quæ in definitione sunt)nominũ,definitione dicta, manifestum fit.

Tertius locus. Declaratio. A definitione.

Quid inuidia.

Amplius,problema propositionem sibi facientem, instare. Nam instantia erit argumentum ad positionem. Est autem locus hic pene idem ei, quo considerare quibus inesse, vel omnibus, vel nullis dictum est,differt autem modo.

Quartus locus. Declaratio. Ab instãtia.

Amplius, determinare quæ oportet dicere, vt plures,& quæ non.

Quintus locus. Declaratio.

Vtile enim & ad construendum,& ad destruendum : vt quod nominationibus quidem res nuncupandũ vt plures: quæ aũt sunt, talia ne, an nõ talia, non amplius attendendum ad plures : vt salubre quidem dicendum effectiuum sanitatis, ceu plures dicunt: vtrum autem propositum effectiuum sit sanitatis, an non, non amplius vt plures dicẽdum, sed vt medicus.

Sextus locus. Declaratio. A multiplici, constructioni & destructioni aptus.

Amplius, si multipliciter dicatur, positũ autem sit quoniam inest, aut quoniam non inest: alterum monstrare eorum, quæ multipliciter dicuntur, si non vtraq; contingat. Vtendum autẽ in iis, quæ latent: nam si non lateat multipliciter dictum, instabit quoniam non monstratum est id, quod ipse dubitabat, sed alterum. Hic aũt locus cõuertitur & ad construendum, & ad destruendum: nam construere volentes ostendemus quoniam alterum inest: si non ambo poterimus: destruentes aũt quoniam non inest alterum ostendemus, si ambo nõ poterimus: veruntamen destruenti quidem nihil oportet ex concessione disputare, neq; si omni, neq; si nulli dictum sit inesse: nam si ostenderimus quoniam non inest quodcunque id sit, interimentes erimus omni inesse: similiter autem & si vni ostẽderimus inesse, interimemus nulli inesse. Construentibus aũt præconfitendum, quod cuiuis inest, omni inest, si verisimile sit postulatum. Non sufficit enim ad ostendendum ꝙ omni inest, in vno disputasse: vt si hominis anima immortalis est, propter hoc, anima omnis immortalis. quare præconfitendum, ꝙ si quæcunq; anima immortalis, omnis immortalis: hoc autẽ non semper faciendum, sed quando non facile possumus communẽ in omnibus vnam rationem dicere: quemadmodum geometer, quòd triangulus duobus rectis æquos habet tres angulos.

Septimus locus. Declaratio. A multiplicis diuisiõe.

Si autem non lateat ꝙ multipliciter dicitur, diuisum quotuplicitet dicitur & interimendum, & construendum. Vt si decens est vtile, aut honestum, tentandum ambo construere, vel interimere de proposito: vt quod honestum, & quod vtile, vel quod neq; honestum, neque vtile. Si autem nõ contingat vtraq;, alterum ostendendum, annotato quòd hoc quidem est, illud autem non: eadem autem ratio, etiam si plura sint, in quæ diuiditur.

Octauus locus. Declaratio. A fine, & medio, atq; accidente.

Rursum quæcunq; non secundum æquiuocationem dicuntur multipliciter, sed alio modo. Vt disciplina vna plurium, aut vt finis, aut vt eius quod ad finem: vt medicina eius quod sanitatẽ facit, vt quod cibat, aut vt amborum finium, velut contrariorum eadem disciplina (nihil enim magis finis alterum altero) aut vt eius quod per se est, & eius quod per accidens: vt per se quidem ꝙ triangulus duobus rectis æquales habet tres angulos, per accidens autem, quòd æquilaterus: quoniam enim accidit triangulo, æquilaterum triangulum esse, per hoc cognoscimus quòd duobus rectis æquales habet. Si ergo nullo modo contingit eadem esse plurium disciplinam, manifestũ quoniam omnino non contingit esse: aut si aliquo modo contingit, ma-

A nifestum quod contingit. Diuidere autem quotupliciter, vtile: vt si voluerimus construere, talia præstatuenda sunt quæcunque contingunt, & diuidendum in ea tantum, quæcunque vtilia sunt ad construendum. si autem destruere, quæcunque non contingunt, reliqua vero omittenda. Id autem faciendum in iis cum latuerit quotupliciter dicuntur: & esse hoc quidem huius aut non esse, ex eisdem locis astruendum: vt disciplinam, huius quidem aut vt finis, aut vt eorum quæ sunt ad finem, aut vt eorum quæ sunt secundum accidẽs,* vel rursum non esse aliquid secundum aliquem dictorum modorum: eadem autem ratio, & in desiderio, & quæcunque alia dicuntur plurium. Est enim desiderium huius aut vt finis, vt sanitatis: aut vt eorum quæ sunt ad finem, vt medicinæ conficiendæ: aut vt eorum quæ sunt secundum accidens, vt in vino amicum dulce, non quia vinum, sed quia dulce est: nam per se dulce desiderat, vinum autem per accidens: si enim austerum sit, non amplius desiderat: per accidens ergo

B desiderabat. Vtilis autem locus hic, & in iis quæ sunt ad aliquid, penè enim talia ea, quæ ad aliquid sunt.

* alias, aut vt eorũ, quę sunt per se, aut vt eorũ, quæ sunt secundũ accidens,

Nonus. Declaratio. Ab euidentiore appellatione,

Amplius, tranferre ad euidentius nomen. Vt pro exacto in opinione clarum, & pro curiositate cupiditas superfluarum rerum: euidentiori enim facto quod dictum est, bene argumentabilis est positio. Est autem hic locus ad vtrunq; communis: ad construendum, & ad destruendum.

Decimus. Declaratio. A genere,

Ad ostendedum autem contraria circa idem inesse, considerandum in genere. Vt si volumus ostendere quòd est circa sensum rectitudo, & peccatum: sentire quidem iudicare est, iudicare autem est recte, & non recte, & circa sensum erit rectitudo, & peccatum: nunc ergo ex genere circa speciem demonstratio fit: nam iudicare est genus sentire: qui nanq; sentit, aliquo modo iudicat.

Vndecimus Declaratio, A specie.

Rursum, ex specie generi: quæcunque enim speciei insunt, & generi.

C Vt si disciplina praua est, & studiosa, & dispositio praua, & studiosa: nam dispositio, disciplinæ genus. Primus autem locus falsus est ad construendum, secundus autem verus: non enim necessarium quæcunque generi insunt, & speciei inesse: nam animal est volatile, & quadrupes, homo autem non. quæcunque verò speciei insunt, necessario & generi: si enim homo studiosus, & animal studiosum est. Ad destruendum autem et primus quidem verus, secundus autem falsus: quæcunque enim generi non insunt, neque speciei: quæcunq; verò speciei non insunt, non necesse est generi nõ inesse.

Duodecim. Declaratio, A genere, & a specie.

Quoniam autem necessarium de quibus genus prædicatur, & specierum aliquam prædicari: & quæcunque habent genus, vel denominatiue dicuntur a genere, & specierum aliquam habere necesse est, vel denominatiue ab aliqua specierum dici. Vt si de aliquo disciplina prædicatur: & grammatica, vel musica, vel aliqua disciplinarum aliarum prædicabitur: & si aliquis habet disciplinam, vel deno-

minatiue a disciplina dicitur, & grammaticam habebit, aut musicam, aut aliquam aliarum disciplinarum, vel denominatiue ab aliqua earum dicetur, vt grammaticus, vel musicus: Si igitur aliquid dictum a genere quoquo modo, vt animam moueri, considerandum est si secundum aliquam specierum motus contingit animam moueri: vt augeri, vel minui, vel corrumpi, vel generari, aut quæcunque aliæ motus species sunt: nam si secundum nullam, manifestum est quod non mouetur. Hic autem locus cómunis ad vtrunq;, & ad construendum, & ad destruendum: si enim secundum aliquam speciem mouetur, perspicuum est quoniam mouetur. & si secundum nullam specierum mouetur, manifestum quòd non mouetur.

13. declaratio. Cum autem facultas non adsit argumentationis ad positionem, intendendum ex definitionibus aut quæ sunt propositæ rei, vel quæ videantur, & si non ab vna, etiam a pluribus. Facile enim definientibus argumentari erit: nam ad definitiones, facilis argumentatio.

14. declaratio. Considerandum autem in proposito, quoniam existente necesse est positum esse, aut quid est ex necessitate, si propositum est. Construere quidem volenti, quo existente propositum erit ex necessitate: nam si illud ostendatur esse, & propositum ostensum erit: destruere autem volenti, quid est si propositum est: nam si ostenderimus cósequens propositum, non inesse: interimentes erimus propositum.

15. declaratio. Amplius, ad tempus inspiciendum si alicubi dissonat. Vt si quod nutritur, dixerit quis ex necessitate augeri: nutriuntur enim semper animalia, augentur autem non semper. Similiter autem & si scire dixerit quis reminisci: hoc enim præteriti temporis est, illud autem præsentis, & futuri: scire enim dicimur præsentia, & futura, vt quoniam erit solis defectus, reminisci autem non contingit aliud quàm præteritum.

16. declaratio. A facultate copiosa argumentorũ. Amplius, sophisticus modus ducere ad id, ad quod plurimam habemus argumentorum facultatem. Hoc autem erit quandoque quidem necessarium, quandoque autem apparens necessarium, quandoque autem neque apparens, neq; necessarium: necessarium quidem, quando negante eo, qui respondet aliquid vtilium ad positionem, ad illud rationes facit: contingit autem id talium esse ad quæ copiosam argumentorum facultatem habemus. similiter autem & quando inductionem ad aliquid per positum faciens, interimere conatur: hoc enim interempto, & propositum interimetur. Apparens autem necessarium est, quando videtur quidem vtile, & accommodum positioni: non est autem ad id, ad quod fiunt disputationes, siue negante eo, qui disputationem sustinet, siue ab inductione probabili, per positionem ad idem factam interimere conetur idipsum: reliquum vero quando nec necessarium est, nec apparens ad id, ad quod fiunt disputationes, & sine causa accidit redarguere respondentem. Oportet autem deuitare postremum dictorum modum: omni-

A no enim semotus, & extraneus videtur esse a dialectica. Quare oportet & respondentem non grauiter ferre, sed ponendo quæ non vtilia sunt ad positionem significare quæcunque non videntur. ponit tamen: nam magis perplexos esse vt plurimum contingit eos, qui interrogant, quando omnia huiusmodi ab eis posita fuerint, si non concludunt.

Amplius, omnis qui dixit vnumquoduis, quodam modo multa dixit: eo quòd plura vnicuique ex necessitate consequentia sunt: (vt qui hominem dixit esse, & quòd animal est dixit, & quòd animatum, & quòd bipes, quodq; mentis, & disciplinæ susceptiuum) quare quouis vno consequentium interempto, interimitur & quod in principio est: cauere autem oportet in huiusmodi, difficilioris assumptionem facere. 17. declaratio.

Nam quandoque facile est consequens interimere, quandoq; idipsum propositum. Quibuscunque autem necesse est alterum tantum inesse, vel non inesse, vt homini ægritudinem, vel sanitatem: si ad alterum facile poterimus disputare quod inest, vel non inest, & ad reliquum facile poterimus. 18. declaratio. B

Hoc autem conuertitur ad vtrunq;: ostendentes enim quod inest alterum, quod non inest reliquum ostendentes erimus: si autē quod non inest ostendamus, reliquum inesse ostendentes erimus: manifestum igitur quòd ad vtrunque vtilis hic locus est. Amplius argumentari transferendo nomen in orationem: cum longe magis consentaneum visum fuerit transsumere quàm vt ponitur nomen. Vt magnanimum non fortem (vt ponitur) sed magnum animum habentem: quemadmodum fidentem, bona sperantem. Similiter autem & ingeniosum, cuius fuerit genius studiosus. quemadmodum Xenocrates inquit, ingeniosum eum esse, qui animam sortitus est studiosam: ipsam enim vnicuique esse genium. 19. declaratio.

C Quoniam autem rerum aliæ quidem sunt ex necessitate, aliæ aūt vt in pluribus, aliæ vero vtrunlibet, si quod ex necessitate est, vt in pluribus ponatur, aut quod vt in pluribus, ex necessitate: aut ipsum, aut contrarium ei quod est in pluribus, semper dat locum argumentationis. Nam si quod ex necessitate est, vt in pluribus ponatur, manifestum quoniam non omni dicit inesse, cum insit omni: quare peccauit: siue, quod vt in pluribus dicitur, ex necessitate dixit, omni dixit inesse, cum non insit omni: similiter autem & si contrarium ei quod in pluribus est, ex necessitate dixit, semper enim in paucioribus dicitur contrarium ei, quod est vt in pluribus: vt si, vt in pluribus praui homines, boni in paucioribus, quare multo magis peccauit, si bonos ex necessitate dixit esse: similiter autem & si quod vtrūlibet est, ex necessitate dixit, vel vt in pluribus: neque enim ex necessitate vtrunlibet, neque vt in pluribus: contingit autem & si non determinans dixerit vtrum vt in pluribus, an ex necessitate di- 20. declaratio. A positione vnius pro altero.

xit: sit autem res vt in pluribus, disputare: vt si ex necessitate is dixerit. Vt si prauos exhæredandos dixit esse, non determinans, tanquã ex necessitate is dixerit, disputare. D

21. declaratio. Amplius, & si idem sibi accidens posuerit vt alterum, eo quòd alterum sit nomen. Quemadmodum Prodicus diuidebat voluptates, in gaudium, & iucunditatem, & lætitiam: hæc enim omnia eiusdem (id est voluptatis) nomina sunt: si ergo aliquis gaudere, ei quod est lætari ponat accidere, idem vtiq; sibiipsi dicet accidere.

INITIVM autem locorum, quæ enunciauit Aristo. est, quod consideremus prædicatum positio: si.n. fuerit in suo subiecto, secundum quod vnum illorum prædicatorum excepto accidente, non sit accidens, & si denominauerit illud denominatione, quæ sit accidens subiecto, errauit nominis appellatione: vt si diceret quod albedini acciderit, quod sit color, Color enim est albedinis genus, non accidens. Et aliqñ cadit error in generis prædicatione de subiecto, quod prædicetur prędicatum accidentis, quod est, quando de suo subiecto prædicatur nomine denominatiuo, vt si quis diceret quod albedo sit colorata: notum enim est, quod qui hoc fecerit, prædicauerit accidens prædicatione accidentis, non prædicatione generis: genus enim prædicatur de specie prædicatione, qua conueniat eius nomen, ipsiusq; definitio, non prędicatione proprij & definitionis: hæc enim sunt propria rebus, de quibus prædicantur: hoc est qđ non insunt alijs ab illis, coloratum autem inest alij ab albedine, notum itaque est quod qui hoc fecerit, denominauerit genus quod sit accidens. B

Secundus autem locus sumitur ex rei essentia, qui est locus sumptus ab essentia partitionis: quando enim nos volumus per hunc locum procurare prædicatum inesse subiecto, aut non inesse, partimur subiectum in suas species, deinde in suarum specierum species, donec finiãt in sua indiuidua. Deinde inspicimus inesse prædicatum illis, & si commonstratum fuerit quod insit omnibus illis, aut suis primis speciebus, aut specierum speciebus, aut indiuiduis, si non insit speciebus, aut omnibus illis, aut maiori parti illarum, commonstratum fuerit illud inesse toti subiecto: & componitur ex hoc oratio inquisitiua non demõstratiua, ex quo syllogismo demonstratiuo commonstratur particulare per vniuersale, hoc autem commonstratur vniuersale per particularia: & si commonstratũ fuerit, ꝙ illud sit negatum ab omnibus illis, commonstratum est, ꝙ prædicatũ sit negatum a toto subiecto: & ex hoc componeretur secunda species primæ figuræ: si autem commonstratum fuerit, quod illud sit negatum ab aliquibus illorum, commonstratur illius destructio ab illo in tertia figura: vt verbi gratia, si quæreremus, an oppositorum scientia sit vna, diuideremus opposita in quatuor species, quæ sunt affirmatiuum & negatiuum, & contraria, & relatiua, & priuatio & habitus: & si de his commonstratum fuerit, ꝙ omnium ipsorum scientia sit vna, commonstratum est, quod oppositorũ scientia sit vna: hoc enim itinere procederetur de omnibus oppositorum speciebus: si aũt commonstratũ esset, ꝙ non esset vna omnium ipsorum scientia, commonstratum inde esset negatiuum vl'e in prima figura: & si commonstratum esset, quod scientia quorundam ipsorum non esset vna, commonstratum esset negatiuum, quod cõcluderet particulare in tertia figura. Si autem in primis speciebus oppositorũ nulla res de hoc nobis commonstraretur, vnumquodq; ipsorum diuideremus ad secundas ipsius: & si hinc commonstratum nobis fuerit, hoc ipsum est, ꝙ proponebamus: sin autem & illas diuidimus quousq; ad indiuidua processus finiatur. E

Tertius autem locus sumitur ex definitione, & est demonstratiuus ex rei essentia: hic autem fit duobus modis. Aut quòd definiamus quæsiti subiectũ, & si comperiamus quæsitum esse ibi, commonstratum est in prima figura, qđ insit subiecto: & si commonstraretur quod sit ab illo negatum, commonstratur quòd negetur ab ipso subiecto in prima & secunda figura, Verbi gra-

A tia. An anima sit mortalis, & dicimus, anima est substantia, quę ex seipsa mouetur continuo motu, quod autem est huiusmodi, est immortale, anima itaque est immortalis. Secundus autē modus est, ꝙ definiamus ipsummet pręteritum, & si ipsum inueniremus in subiecto, commonstratum est, ꝙ pręteritum insit toti subiecto in secunda figura: definitio enim conuertitur, nisi enim hoc esset, non concluderet: fieret enim ex duabus affirmatiuis in secunda figura. Si autē commonstratum esset, quod ipsius definitio esset negata ab ipso subiecto, cōcluderet negatiuam vniuersalem in secunda figura, Verbi gratia, an studiosus sit inuidus, & inuenimus inuidum noxium rei prosperitatis, studiosum autem non nocere rei prosperitatis: concluditur itaque studiosum non esse inuidum. Si autem non esset aliquid explicitum de definitione prędicati & subiecti, facimus de partibus definitionis, prout fecimus de subiecto, aut de ipso prędicato, hoc est, de definitione partium alterius illorum, & illam consideramus eo modo, quo hoc considerauimus de ipso subiecto, aut prędicato, & sic vsque ad simplicissimam partium definitionis: hoc autem fit, quando non fuerit nobis commonstratum per id, quod ante hanc propositum fuerat.

Quartus autem locus est, ꝙ quęramus contradictorium ei, quę posita fuerat, & quo ad hoc procurabimus, quantum possibile fuerit. Si autem illi non fuerit contradictorium, aut si illud inuenerimus, iā ipsum destruxerimus, verificatum

B esset ipsum positum. Vis autem huius loci est, vt vis loci, qui inquisitione est aliquid verificatum: contradictionis enim priuatio fit ipso sensu, & aliquando fit inquantum non est syllogismus, qui illi contradicat: & hic non est locus, sed est pręceptum iuuans constructionem subiectionum diuulgatarum, nec etiam est demonstratiuus: non enim sequitur, quando alicui rei non fuerit contradictorium, aut ꝙ illius contradictio destruatur, quod illa sit secundum se vera: posset enim aliquando esse illi aliud contradictorium, pręter quod nos ęstimemus illud.

Quintus autē locus est ex parte dictionum, ꝙ significetur res nomine diuulgato apud vulgus, non nomine ficto huic rei, siue apud vulgus significet aliquā rem, siue non significet. Et ille quidem est topicus iuuans constructionem, & destructionem: nisi res sit illius, cui non est nomen apud vulgus, & est ei nomen in scientia alicuius artis: expedit enim ꝙ illo vtamur, prout fit apud artifices illius artis, & illud esset pręceptum, non locus.

Sextus locus, qui etiā est ex ipsis dictionibus, qui est vt positum, ꝙ quęritur an sit, aut non sit, dicatur nominis ęquiuocatione, & quando id non ęstimat respondens, posset errare: quęrens itaque distinguat rem ęquiuocam in omnia significata, de quibus dicitur, quia hęc est diuisio generis in eius species. Deinde

C commonstrat modo quodā simili inquisitioni, quod prędicatum insit toti subiecto, ex quo inest maiori parti significatorū, aut omnibus, in quę distinguitur nomen: & hoc fit, quando proposita fuerit constructio.

Quando autem proposita est destructio, commonstratur, ꝙ prędicatum nulli illorum significatorum insit. Et vniuersaliter hic locus est sophisticus, id autē, quod de hoc expedit topico, est, vt fugiat vsum huius loci, & quando ei inciderit, distinguat omnia significata, de quibus dicitur ipsum ęquiuocum. Deinde proferat illorum verum distinctum a non vero, Et hoc idem expedit ei facere de nominibus analogis, Deinde tandem proferat quod illorum sit verum, & quod falsum. Expositores autem numerant hunc locum septimum, omnem scilicet locum, quo fit nomen analogum, cum secundum veritatem nec ille, nec ipsum pręcedens sit locus topicus.

Octauus autem locus est, ꝙ oporteat reducere nomen rei, quando latet, ad id, quod est notius illo, prout vice illius quā dicimus cogitatu, certum poneremus ipsum verum, hoc autem est pręceptum iuuans facilem inuentionem syllogismi, & non est locus.

Nonus locus est, ꝙ cōsideremus genus subiecti, & si in illo inueniremus ipsum prędicatum, enuntiamus, ꝙ illud insit subiecto: & pręcipue, quando proponimus commonstrare, ꝙ contrarię prędicentur de vna re, quia quę insunt suo

generi,insunt & illi: vt ꝙ sensus sit,rectum,& error,quia cognitionis sit recta & error. Cognitio enim est genus ipsius sensus,& sensus est illius species,& ille est locus veridicus,quia demonstratio speciei per genus est commonstratio partis per ipsum totum,& ille est demõstratiuus, prout præpositum est: & posset ferri demonstratio de genere per speciẽ construẽdo:quicquid.n.inest speciei,inest gñi:& hic cõponitur per syllogismũ conditionalẽ, Verbi gratia,quia si homini insit ipsa ratio,animali inest ratio:hęc aũt demonstratio nõ eueniret negatiue;quando enim homini non inest rationis priuatio, non sequitur quod animali non insit rationis priuatio:demr̃o vero speciei ex genere per syllogismũ conditionalẽ est possibilis,negatiue:quicquid.n.negatur ab ipso genere,negatur ab ipsa spẽ:quia,si aĩali nõ insit ratio,nec homini inest ratio, licet impossibile hoc sit affirmatiue:quando,n, rationis priuatio inest animali, non inest rationis priuatio ipsi homini.

Decimus aũt locus est,ꝙ cõsideremus quæsiti prædicatũ, quia si sit genus, & prædicetur de quęsiti subiecto,necessario sequit' quod subiecto insit pars aliqua specierũ huius generis, Sicq;,quicquid denominamus per hoc genus, vt si diceremus,an anima moueatur;quia si posit moueri,necessario sequitur, ꝙ moueat' per aliquã specierũ motuũ,quæ sunt quatuor, videlicet translatio, alteratio,augmentũ & decrementũ,& generatio & corruptio:hoc aũt loco connectit' nexus,si concludens fuerit affirmatiuũ, vt qđ anima moueatur,in prima figura.Si aũt fuerit negatiuũ, vt ꝙ anima non moueat', & per conditionalẽ subiunctiuã, V.g. ꝙ dicamus,si aĩa moueatur,aut crescit, aut alterat', aut transfertur. Deinde repetat' cõsequens,s.ꝙ nullo horũ motuũ moueat', & cõcluditur, ꝙ anima nõ moueat':& aliqñ concluderet in secundæ figurę aliqua specie,si cõcluderet duabus cõuersionibus,sed in prima figura nõ cõcluderet,quia minor sit negatiua,& hic locus est demonstratiuus,& sumitur ex rei essentia.

Vndecimus aũt locus sumit' ex cõsequẽtibus,hic aũt fit duobus modis:quorũ vnus est,ꝙ cõsideret' q̃ sit illa res quę qñ est necessario,sequat' esse positũ,& hic locus semper est cõstructionis:qñ,n.ponimus rem,quę qñ est, sequitur esse ipsum positũ antecedens,& quęsitũ esse cõsequens. Deinde repetatur ipsummet antecedẽs,& cõcludatur ipsummet consequẽs, V.g.si quæramus an vacuũ sit,& dicatur si motus sit,vacuũ est:sed motus est,vacuũ itaq; est. Secũdus aũt modus est,ꝙ consideremus quæ sit res,quæ est quæsita,quæ est, qñ positũ est, & hic locus est semper destructionis;hic aũt fit ponẽdo quæsitũ antecedẽs, & res consequens ipsum esse,ꝙ sit.Deinde repetamus oppositum cõsequentis, & cõcludat' op positũ antecedentis, V.g ꝙ nostrũ quæsitũ sit,an vacuũ sit,& dicatur,si vacuũesset,corporis dimensiones essent separatę. Deinde repetatur, sed dimensiones non sunt separatę:& concludat' vacuum itaque nõ est.Hæc quidẽ loca sunt demonstratiua,sed prout dictũ est de cõditionibus syllogismi conditionalis est,qñ sit quod connexio sit cõmonstrata per syllogismum cathegoricũ,aut repetitum,si connexio esset per se nota.

Duodecimus locus sumitur ex parte tẽporis,& hic quidẽ fit quod, qñ pdũm & subiectum fuerint in aliqua re varia secundũ tempus,non semper verificatur prædicatum inesse subiecto:hoc aũt fit,quando inuenitur in illa subiectũ semper,prædicatũ aũt non semper,Verbi gratia dicendo. An nutribile necessario augeatur ,nec ne:& dicatur,ꝙ non augeatur necessario, quia nutribile semper nutrit',& non semper augetur, & hoc ꝙ subiectũ est tpe alio a tempore, quo est ipsum prędicatum, V.g. an addiscere sit reminisci:addiscere.n.est illius, ꝙ erit futurum,reminisci autem est illius, qđ fuit tpe pręterito . Hic autem locus est demonstratiuus , & sumitur ex accidentibus inseparabilibus , & syllogismus,qui eo cõstruitur,fit ex figuris cathegoricis in secunda figura;mediũ enim illius est ipsum tempus. & prædicatur de vno extremo affirmatiue , & de altero negatiue.

Tertiusdecimus aũt locus est,ꝙ quęrens omittat destructionẽ positi, qđ respondens admiserat in sua cautione,& trãsferatur ad destructionẽ alterius rei, & hæc altera res no = euadit,quin ipsius destructio sit necessaria ad positi destru

A ctionẽ, aut non sit: & vltra, dũ fuerit necessaria, non euadit quin sit secundũ veritatẽ, aut cogitatu: qñ vero fuerit necessaria scdm veritatẽ, ille est demõstratiuus, qđ res, quę trãsfertur ad locutionẽ de ea, sit p̃missa necessaria in syllogismo destructionis, & iterũ hoc opus est necessariũ arti topicæ, qñ respõdens negaret aliquã rem de his, quæ iuuaret quęrentẽ quo ad positũ. Quando vero præmissa, ad quã quęrens transfert orationẽ, non esset necessaria ad positi destructionem: nec cogitatu, nec secundũ veritatẽ, opus itaq; esset sophisticũ. Quãdo vero fuerit cogitatu non secundum veritatẽ, si illa cogitatio esset diuulgata, hic itaque est topicus. Si aũt cogitationis causa fuerit error asseuerationis huius, & putaretur qđ esset ipsamet res, illa esset sophisticus: hic aũt non est locus, sed præceptũ iuuans inuẽtionẽ syllogismi, & cautionẽ ab operibus sophistarum.

Quartusdecimus autẽ locus est, ꝙ cõsideremus res, quibus inest altera duarũ rerũ oppositarũ solũ, prout fiunt contraria immediata, sicut salutẽ & morbũ inesse homini: qñ.n. cõmostratum fuerit alterũ contrariorum inesse, cõmonstratum est nobis alterũ cõtrariũ esse negatum, & hic est destructionis. Econtra aũt, si cõmonstraretur nobis alterum cõtrariorum esse negatũ, cõmonstratum nobis est alterum contrarium esse: & hic quidẽ locus est cõstructionis & destructionis, & fit ex rebus, quæ sunt deforis: & syllogismus illo constitutus fit per conditionalem subiunctiuum, & disiunctiuum.

B Quintusdecimus aũt locus est p̃ceptũ translationis nõis in orationẽ, quę gerat vicẽ ipsius, hoc est, ꝙ qui transfert, qñ hoc facit, procuret, ꝙ oratio significet naturã, quã significat nomẽ, non rem extra illius rei naturã, superaddens illi aut imminuẽs ab ea, sicut qui ferret fortitudinẽ esse bonũ animæ, est enim fortitudinis aliqua res superaddita bono animę; tales autem orationes nõ conuenit nobis sumere vicẽ ipsius nominis.

Locus aũt decimussextus sumit ex natura modi inessendi prędicati ipsi subiecto: prędicatũ.n. aut inest subiecto necessario, aut ei inest vt in pluribus aut inest ei cõtingenter, aut quouis modo dispositionum, qui contigerit æqualiter: qui.n. poneret qđ id, cuius cõditionis sit quod ipsum sit necessariũ quod esset pro maiori parte, notũ est quod assereret id, quod est semper, nõ esse semper: & e cõtra, q posuerit qđ est pro maiori parte, qđ sit necessariũ, iã asseruit, quod nõ est semper, qđ esset semper: & similiter, qui posuerit id, quod est secundũ quãuis dispositionẽ, quę contigerit esse ęqualiter, esse necessario, aut de his, quę sunt ꝓ maiori parte. Sicq; ẽt qui posuerit cõtrariũ illius, qđ est ꝓ maiori parte esse necessarium: contrarium.n. illi, quod est ꝓ maiori parte, est esse vt in paucioribus.

Decimusseptimus locus est, quod caueamus ponere rẽ inesse sibiipsi, vt si

C inesset alij, hoc est dictu, quod res prędicetur de seipsa: hoc autem contingit qñ rei sunt duo nomina sinonima prout diceretur, quod gaudio insit lętitia, & iucunditas, ac si gaudium esset alia res a lętitia, siue quod illi esset accidens, aut aliud de ipsis prędicatis, & ille est locus sophisticus, quẽ iam cauit in libro elẽchorum. Sicque explicuit nominis controuersiæ distinctionem.

De eisdem terminandis problematis, loci alii. *Cap. III.*

QVONIAM autem contraria conectuntur quidem sibiinuicem sex modis, contrarietatem autem faciunt quadrupliciter complexa: oportet accipere contraria quocunque modo vtile fuerit & destruenti & construenti. Quod autem sex modis complectuntur, manifestum: nam aut vtrunque contrariorũ vtrique contrariorum connectitur, hoc autem dupliciter, vt amicis benefacere, & inimicis male, vel econuerso, amicis male, & inimicis bene: aut quando vtraque de vno: dupliciter autem & hoc vt amicis benefacere, & amicis male, vel inimicis benefacere, & inimicis ma- 22. declaratio.

Non tamen vera instantia videtur esse: multi enim non dicunt sensibilium esse scientiam. Insuper autem ad contrarium non minus vtile quod dictum est: vt quòd sensibile non est scibile, neque enim sensus scientia. D

29. Locus. Declaratio. Rursus in coniugatis, & in casibus: & interimenti, & construenti. Dicuntur autem coniugata huiusmodi, vt iusta, & iustus iustitiæ, & fortia, & fortis fortitudini. Similiter autem effectiua, & conseruatiua, coniugata illi cuius sunt effectiua, & conseruatiua, vt sanatiua sanitatis, habituatiua habitudinis: eodem autem modo & in aliis: coniugata igitur talia solent dici. Casus autem, vt iuste, & fortiter, & sanatiue, habituatiue, & quæcunque eodem modo dicuntur. Videntur autem & quæ sunt secundum casus, coniugata esse, et iuste iustitiæ, & fortiter fortitudini. Coniugata autem dicuntur secundum candé coniugationem omnia, vt iustitia, iustus, iustum, iuste: manifestum igitur quoniam vno quouis ostenso eorum, quæ secundum eandem coniugationem dicuntur, vt bono, vel laudabili: & reliqua omnia ostensa sunt; vt si iustitia est laudabilium, et iuste, iustus, iustum laudabilium: dicetur autem iuste & laudabiliter secundum eundem casum (nam a laudabili) quemadmodum iuste a iustitia. E

A coniugatis, & casibus.

30. Locus. Declaratio. Considerandum autem nó solum in eo, quod dictum est, sed & in contrario contrarium. Vt quòd bonum non ex necessitate suaue, neque enim malum triste: aut si hoc, & illud: & si iustitia scientia, & iniustitia ignorantia: & si quod iuste est, scienter & experienter est, quod iniuste est, ignoranter & inexperienter est: si autem hæc non, nec illa, velut in hoc, quod nunc dictum, nam magis vtique apparebit quod iniuste experienter, quam inexperienter. Hic autem locus dictus est prius in contrariorum cōsequentiis, nihil enim aliud nunc ostendimus, quam contrarium sequi contrarium.

31. Locus. Declaratio. Amplius in generationibus, & corruptionibus, & effectiuis, & corruptiuis: & interimenti & astruenti. Quorum enim generationes bonæ sunt, & ipsa bona sunt: & si ipsa bona sunt, & generationes bonæ: si autem generationes malæ, & ipsa mala. In corruptionibus autem econtrario: nam, si corruptiones bonæ, ipsa mala: si autem corruptiones malæ, ipsa sunt bona. Eadem ratio & in effectiuis, & corruptiuis: quorum enim effectiua bona, & ipsa bona: quorum vero corruptiua bona, ipsa mala. F

De locis determinantibus eadem quæsita.

Decimusoctauus locus sumitur ex contrarijs, & constituuntur per ipsum sex loca, duo inferentia, & quatuor non inferentia. Manifesta auté res est, quod ex illis fiant sex modi compositionis. Aut enim sumeretur vtrunque contrariorum cum alterutro contrario sibi opposito, scilicet in prædicato & subiecto ambarum simul, quod fit secundum duas species: quarum vna est, vt dicimus, si expediat amicis benefacere, expedit inimicis malefacere. Et secunda est huic contraria, vt dicimus si malefacere amicis expediret, benefacere inimicis expediret. Aut quod ambo contraria sumantur de vno subiecto, & hic etiam fit duobus modis. Quorum vnus est, quod ponamus quod

A uis contrariorum in subiecto recipienti alterum contrarium in opposita enunciatione. Et secundus modus est, quod conuertamus ipsam rem, hoc est, quod ponamus in secunda contrarium, ꝙ sumitur in prima, & ꝙ est in secunda. In prima, vt dicamus si expediat benefacere amicis, non expedit eis malefacere; & si laudabile sit amicis malefacere, amicis benefacere est illaudabile. Aut sumatur vnum prædicatum de duobus subiectis contrarijs, & hoc iterum fit dupliciter: vt si benefacere amicis expediat, benefacere inimicis non expedit, aut si malefacere amicis expediat, malefacere inimicis non expedit. Duæ autem primæ combinationes non faciunt repugnantiam, immo simul faciunt illationem: & ille est locus diuulgatus, non demonstratiuus, prout infra dicemus; quatuor vero, quæ illis succedunt, faciunt repugnantiam. Si enim fuerit contrariorum immediatorũ & coaptantur constructioni & destructioni, sunt demonstratiui: nam si dicere Socrates est æger sit verum, dicere quod ille non sit sanus est verum. Quando vero fuerint de contrarijs mediatis, est mendax in constructione, quia non infertur, quod si res non sit alba, ꝙ sit nigra, sicut infertur quando est alba, ꝙ non sit nigra: & syllogismi, qui constituuntur his locis, sunt conditionales, si ex inferentibus sunt coniunctiui, si autem ex non inferentibus sunt disiunctiui.

Nonusdecimus autem locus est, ꝙ consideremus positi prædicatum, & si inuenerimus ꝙ ex essendo positum sequatur, quod contraria sint simul, sci-
B mus ꝙ prædicatum negetur a subiecto. Et huius exemplum est, quod dicitur de ideis abstractis a sensatis, quia ex hoc ille infert, quod essent sensatę & ignotæ simul, & moueantur & quiescant simul: ex parte enim, qua positæ sunt abstractæ, non sunt sensatæ, nec mouentur: ex parte autem, qua sunt in sensatis, oportet eas esse sensatas, & quod moueantur: & syllogismus huius loci constituitur, sicut syllogismus ducens ad impossibile.

Vigesimus autem locus est, ꝙ consideremus an prædicatum sit accidens, aut sine contrario, & si ei sit contrarium, an subiectum illud recipiat, aut non recipiat illud, si autem subiectum illud recipiat, possibile est ꝙ prædicatum insit subiecto, quia vnum est subiectum contrariorum, si autem non fiat hoc in illo, impossibile est prædicatum inesse subiecto, Verbi gratia, quod consideremus an odium sit in parte animæ irascibili, & si amor, qui est odio contrarius, non sit in illa, sed est in parte concupiscibili: odium itaque necessario non est in parte irascibili animæ. & hic quidem locus in destruendo est necessarius, sed in construendo est contingens: quando enim in aliquo subiecto est vnum contrariorum, possibile est illi inesse alterum contrarium.

Vigesimusprimus locus est, quod consideremus quatuor opposita, scilicet affirmatiuum & negatiuum, & contraria, & relatiua, & priuationem & habitũ, & consideremus in illis modũ illationis: oppositorũ nãque illatio est contraria
C illationi mutuo se inferentiũ, nam in mutuo se consequentibus esse sequitur esse, vel ablatio sequitur ablationem. In oppositis vero ablatio infert esse, & esse infert ablationẽ, & locus, qui præpositus est de contrarijs, est pars huius loci. Horum autem oppositorum illatio fit secundum duas species, scilicet illatio conuersa, & hæc quidem fit, quando duæ res oppositæ comparantur vni rei, aut vna res duabus rebus oppositis, sicut prædictum est de contrarijs, & illatio non conuersa, quæ vocatur recta, & illa fit quod oppositum inferat ipsius oppositum, & hoc iterum fit duobus modis, quorum vnus est, quod subiectum orationis inferentis sit oppositum subiecto orationis illatæ ab illa, & prædicatum oppositum prædicato. Secundus autem modus est, quod subiectum secundæ sit oppositum prædicato primæ, & prædicatum illius oppositum illius subiecto, & hic quidem locus notior est in affirmatione & negatione, sed est demonstratiuus, & ille est locus, qui vocatur conuersio contradictorij, Verbi gratia, dicendo si homo sit animal, quod non est animal non est homo, & hoc secundum destructionem. Exemplum autem illius construendo est dicere, si quod non est animal non sit homo, quod est homo, est animal. Exemplum aũt conuersæ illationis in ipsis cõtrarijs est, dicere, si ille, q̃ est bo-

næ habitudinis, est sanus, qui est malæ habitudinis est æger: & ambo hæc loci sunt demonstratiua, & differunt diuulgatione secundum ipsas subiectiones. Et ideo expedit quod vulgatum de illo procedat recte, sicut dicendo, si visus sit sensus, cæcitas est sensus priuatio, & hic locus est diuulgatus non demonstratiuus, quia non sequitur, quando videns est viuũ, quod nõ videns sit mortuum. Et quando vulgati illatio fuerit secundũ relationem, illatio fit recte, prout dicimus, si scientia sit opinio, scitum est opinatum, & si visus sit sensus, visum est sensatum: huius aũt loci instãtia est, quia si sensatum sit scitum, non sequitur quod sensus sit scientia.

Locus autem vigesimus secundus est sumptus ex coniugatis & casibus, intelligo autem per coniugata, nomina, quæ sunt exẽplaria primitiua, & nomina denominata ab illis, quæ significant primitiua exemplaria adhærentia subiecto, prout rectitudo est exemplare primitiuum, & rectum est denominatiuum ab illo, Verbi gratia, si rectitudo sit laudabilis, rectus est laudabilis, & si iniquitas sit illaudabilis, iniquus est illaudabilis: & ille quidẽ est construendi & destruendi. Et aliqñ res, quã commonstrare proponimus, est vulgatior de denominatiuo q̃ sit de primitiuo exemplari, & ponimus illam inesse denominatiuo antecedens, & illã inesse primo exemplari cõsequens. Deinde repetimus antecedens, & concludimus consequens, vt si iniquus sit turpis, iniqtas est turpis. Casus vero sunt dictiones, quæ mutantur a dictionibus, quæ sunt primitiuum exemplare mutatione significante modum inessendi prædicatum ipsi subiecto. Et in arabico idiomate non inuenitur hoc, nisi exprimatur per dictiones significãtes illum modum, prout dicimus, si quod medice fit iuuet, medicina iuuat: & sicut putamus de contrarijs, q͏ si contrarium prædicati insit cõtrario subiecti, prędicatũ inest subiecto, vt dicẽdo si bonum sit suaue, malũ est contristans: similiter imaginamur de contrariorũ coniugatis, quia contrariarũ rerũ contraria sunt coniugata, prout dicimus, si æquitas sit scientia, iniquus est ignorans.

Locus aũt vigesimus tertius est sumptus ex generatione & corruptione, & rebus generabilibus & corruptibilibus, & est ad destruendũ & construendum. Et ,put ait Themistius huic expedit, q͏ cõnectamus efficiẽtes, & fines, & operationes, vt res, quarũ gñatio est bona, sunt bonę, & quę sunt bonę, ipsarũ gñatio est bona. Qui vero sumit a corruptione est contra istũ, quorũ.n. corruptio est bona, illa sunt mala, & quorũ corruptio est mala, illa sunt bona, & similiter res, quarũ efficiẽs est bonus, illæ sunt bonæ, & res, quarũ corrũpens est bonus, illę sunt malę, & hic quidem locus est diuulgatus, quia nõ oportet q͏ efficiens malũ sit malus, neque quod efficiens bonũ, sit bonus, & similiter fit de finibus, & operationibus: & horũ exempla sunt proxima manifesta.

Ex similibus, appositione, magis, minus, simpliciter, & secundum quid, loci. *Cap.* *IIII.*

32. Locus. Declaratio. RVRSVM in similibus si similiter se habẽt. Vt si disciplina vna plurium, & opinio: & si visum habere est videre: & auditum habere est audire: similiter autem et in aliis, et in his quæ sunt, et in iis quæ videntur. Vtilis autem hic locus ad vtrunque; nam si in aliquo similiũ sic se habet, et in aliis similibus: si autem in aliquo non, nec in aliis similibus.

33. Declaratio. Considerãdum autem et in vno, et in pluribus si similiter se habet. Aliquoties enim dissonat: vt si scire est cogitare, et multa scire est multa cogitare: hoc autem non verum, cõtingit enim plura scire, cogitare autem non: si autem non hoc, nec illud quod in vno, quod scire est cogitare.

Amplius

A Amplius, ex minus & magis. Sunt autem eius quod est magis loci quatuor. Vnus quidem si magis sequitur magis: vt si voluptas bonum, & magis voluptas, magis bonum: & si iniuriam facere, malum, & magis iniuriam facere, magis malum. Vtilis autem ad utrunq; hic locus: nam si sequatur ad subiecti incrementum, accidentis incrementum, quemadmodum dictum est, manifestum quod accidit: si autem non sequatur, non accidit: hoc autem inductione sumendum. 34. declaratio.

Alius, vno de duobus dicto, si cui magis uidetur inesse non inest, nec cui minus: & si cui minus uidetur inesse inest, & cui magis. 35. locus.

Rursum, duobus de vno dictis: si quod magis videtur alii inesse non inest, neque quod minus, aut si quod minus uidetur inesse inest, & quod magis. 36. locus.

Amplius, duobus de duobus dictis, si quod alteri magis videtur inesse non inest, nec reliquum reliquo: aut si quod minus uidetur alteri inesse inest, & reliquum reliquo: 37. locus.

B Amplius, ex eo quod similiter inest, vel uidetur inesse, tripliciter: quemadmodum in eo quod magis: vt in posterioribus tribus dictis locis dicebatur. Siue enim unum quoddam duobus similiter inest, aut videtur inesse, si alteri non insit, nec alteri: si autem alteri inest, & reliquo. Siue duo eidem similiter, si alterum non insit, nec reliquum: si autem alterum, & reliquum. Eodem autem modo & si duobus duo similiter insunt: nam si alterum alteri non inest, nec reliquum reliquo: si autem inest alterum alteri, & reliquum reliquo: ex eo igitur quod est magis, & minus: & quod est similiter, tot modis contingit argumentari. 38. declaratio.

Amplius aũt ex appositione, si alterum ad alterum appositum faciat bonum, vel album, cum non fuerit prius album, vel bonũ, quod appositum est, erit album, vel bonum, quale reuera & totum facit. 39. declaratio.

Amplius autem, si id, ad quod est appositum aliquid facit magis tale, quale erat: & ipsum erit huiusmodi similiter autem & in aliis. Vtilis autem non in omnibus hic locus, sed in quibus ipsius magis crementum accidit fieri. Iste uero locus non conuertitur ad destruẽdum: nam si non facit quod appositum est, bonum: nondum manifestum, si ipsum non bonum. Nam bonum malo appositum, non ex necessitate bonum totum facit, nec album nigro, nec dulce amaro. 40. declaratio. C

Rursum si quid magis & minus dicitur, & simpliciter inest. Quod enim bonum vel album non est, neq; magis & minus bonum vel album dicetur; nam malum de nullo magis, vel minus bonum, sed magis malum vel minus dicetur. Non conuertitur autem hic locus ad destruendum: multa enim eorum quæ non dicuntur magis, simpliciter insunt: nam homo non dicitur magis & minus, sed non propter hoc non est homo. 41. declaratio.

Eodem autem modo considerandum & in iis, quæ secundum quid, & quando, & vbi. Nam si secundum quid contingit, & simpliciter 42. declaratio.

contingit; similiter autem & quando, & vbi: nam quod simpliciter est impossibile, neque secundum quid, neque secundũ ubi, neque secundum quando contingit. Instantia, quoniam secundum quid quidem sunt natura studiosi (ut liberales, vel casti) simpliciter autem nõ sunt natura studiosi, nam nullus natura prudens. Similiter autem & quando contingit corruptibilium aliquid non corrumpi, simpliciter autem non contingit non corrumpi. Eodem autem modo & ubi expedit quidem tali obseruantia victus vti, vt in morbosis locis, simpliciter autem non expedit. Adhuc autem, alicubi quidem vnum tantum possibile est esse, simpliciter autem non possibile vnum tantum esse. Eodem autem modo & alicubi bonum est quidem patrem sacrificare, vt in Triballis, simpliciter autem non bonum. an in hoc quidem non vbi significat, sed quibusdam? nihil enim refert vbicunque sint: ubique enim erit eis bonum in Triballis. Rursus quidem expedit medicari, vt quando ægrotat, simpliciter autem non. An neque hoc quando significat, sed in eo quod afficitur aliquo modo? nihil enim refert quandocunque, dummodo sic affectus sit. Simpliciter autem est, quod nullo addito dicis quod bonum est, aut contrarium: vt patrem sacrificare non dicis bonum esse: sed quibusdam bonum esse: non ergo simplicirer bonum: sed Deos honorare bonum dicis nihil addens: simpliciter enim bonum est: quare quod nullo addito videtur esse honestum, vel turpe, vel aliquid talium, simpliciter dicetur.

Loci ex similibus, secundũ magis minus, & ex æqualitate.

Vigesimusquartus locus sumitur a simili: simile autem est duobus modis, prout prædictum est: aut simile secundum accidens, aut secundum proportionem; simile quidem secundum accidens, vt dicimus si sit vna scientia multarum rerum, opinio est vna multarum rerum. Simile secundum proportionẽ est, vt dicimus, si proportio regis ad ciuitatẽ est proportio nautæ ad nauim, & nõ conueniat nautæ inebriari nec regi cõuenit inebriari. Themistius aũt ponit similis tertiũ locũ, qui sumitur metaphorice, & translatione: qñ enim nos proponimus aliquam rem de aliqua re, & eius explicatio per simile fuerit magis diuulgata, transferimus commonstrationem ad simile, quod est magis diuulgatum, & quando in illo fuerit commonstrata hæc res, illam transferimus, prout fecerunt Aristot. & Plato de ciuitatis, & animæ iustitia. Locus vero, quo dicitur quod expedit considerare, an res sit secundum vnum, & secundum multa, quia putatur de illo, quod subintret loca ab operationibus & euentis rei, & est demonstratiuus in destructione, vt in scientia sit imaginatio, & dicatur, quod non sit imaginatio, quia addiscimus multas res simul, & impossibile est quod imaginemur multas res simul, & iam possibile est, quod ponatur locus alius per se.

Vigesimusquintus locus est, qui sumitur ab eo, quod est magis & minus, & ipsius sunt quatuor loca. Quorum vnus est, quod consideremus prædicatum quæsiti, eiusque subiectum, si eo, quo augetur prædicatum, augetur subiectum, prædicatum dicimus inesse subiecto: in destructione autem fit contra hoc, si imminuit, quanto augetur subiectum, enuntiamus quod non insit subiecto, Verbi gratia, in destruendo si quod est delectabilius, sit minus bonum, delectabile non est bonum. Et similiter etiam, si inueniemus prædicatum inesse subiecto, enuntiamus quod ex quo augetur subiectum, augeatur prædicatum, Verbi gratia, si delectatio sit bona, quod est delectabilius, est melius, hoc autem non est verum

A in rebus, quarum excessus exit æqualitatem, quia & si commotio, & calefactio sint vtiles, non infertur quod magis commoueri, & calefieri sit vtilius. Secundus autem est, quando dicitur vnum prædicatum de duabus rebus, & ipsum inesse vni est conuenientius quàm ipsum inesse alteri, & inest cui non est conuenientius esse, inest etiam illi, cui conuenientius est ipsum inesse: & econtra, si non insit illi, cui conuenientius est inesse, nec inest cui non est conuenientius inesse, & quando proponis destructionem ponas antecedens locum excessus, & conuenientioris, Verbi gratia, in construendo, si diuitias non esse bonas conuenientius sit, quàm salutem non esse bonam, & diuitiæ sunt bonæ, salus itaque est bona: & in destruendo fit contra hoc, quia si conuenientius sit salutem esse bonam, & salus non est bona, & diuitiæ conuenientius est non esse bonas. Tertius autem est, quando dicuntur duo prædicata de vno subiecto, si quod rarius inest, aut non sit conuenientius, aut si vilius inest, illud itaque, quod primum aut magis pro maiori parte, aut nobilius inest: & in destruendo fit contrarium, Verbi gratia, si cœlesti orbi non insit naturalis quies, conuenientius est quod ei non insit quies violenta. Quartus autem est, quando dicuntur duo prædicata de duobus subiectis, si prædicatum, quod conuenientius est inesse alteri duorum subiectorum, non insit, quod non est conuenientius inesse, non inest, & econtra, si quod est conuenientius non inesse inest, quod conuenientius est inesse necessario inest. Exempli gratia, si vacuum conuenientius
B est inesse aeri quàm inesse terræ, & vt, vniuersalius inquam, corporibus raris quàm corporibus densis, & non inest raris, sicque non inest densis. Et econtra, hoc in construendo, si sit in densis, est itaque in raris. Hæc autem loca, prout ait Themistius, constituuntur ex simili & opposito: quæritur enim simile subiecto, & differunt secundum magis & minus, & sunt diuulgata. Auicenna autem dicit quod aliquando fiunt demonstratiua, quando prius illorum fuerit prius naturaliter. Ego autem dico quod æstimetur, quod Aristo. vsus sit illo in primo libro de cœlo & mundo, quando dicit, si figuræ circulari esset aliquid contrarium, esset figura recta dignior, vt sit illi contraria. Et quando conuenientius in ea fuerit secundum veritatem, est demonstratiuus, quando autem fuerit secundum opinionem, est diuulgatus.

Locus vigesimussextus est sumptus ab æqualitate, aut secundum veritatem, aut secundum opinionem, & constituuntur tria loca. Quorum vnus est, quando vnum prædicatum dicitur de duobus subiectis æqualiter, & est in vno illorum sicque & alteri inest, Verbi gratia, aditus Græcorum in adeptione scientiæ fuit, sicut aditus chaldeorum, & enuntiatio est de græcis, quod insit sicque inest Chaldeis. Secundus autem est, quod subiectum sit vnum, de quo dicantur duo prædicata æqualiter, quia quando illi inest vnum illorum, inest alterum, & quando
C non inest vnum, non inest alterum, Verbi gratia, dispositio hominum in recipiendo virtutes morales, est sicut ipsorũ in adipiscẽdo virtutes intellectiuas, & insunt eis morales, sicq; insunt eis & intellectiuæ. Tertius aũt est, qđ inueniantur duo p̄dicata, q̃ dicãtur de duobus subiectis æqualiter, quia si vni illorũ insit illorũ vnũ, alteri inest alterũ, & cõtra in destruẽdo. V. g. si dispositio incolarum calidarũ regionũ in sciẽtia spiritaliũ esset, sicut dispositio incolarũ regionũ frigidarũ, spiritaliũ sciẽtia in esset incolis regionũ calidarũ. Et aliquando in his locis, qui est horum de magis & minus, & æqualiter, est secũdũ veritatem, & aliquando secundum opinionem, & tunc conuenientius est quod sint diuulgati.

Vigesimusseptimus locus est sumptus ex appositione & subtractione: qñ. n. apponitur aliqua res rei, & nomẽ sui p̄dicati inest huic rei, p̄ter qđ fuerit in ea, hoc itaq; p̄dicatũ inest huic subiecto, V. g. si apponatur delectabile ipsi aq̃, & ponat ipsam bonã, delectatio itaq; est bona: & similiter, qñ apponimus subiectũ aliqđ alicui rei, & illius p̄dicatũ inest illi, & illius p̄dicati nomẽ magis inest, quàm inerat añ hãc oppositionẽ, p̄dicatũ itaq; inest subiecto. V. g. si apponamus delectationẽ ipsi cibo, & illũ posuerimus vtiliorẽ, delectatio itaq; ẽ vtilis. Et hic qđẽ locus nõ cõuertitur in destruẽdo, qa qñ aliqua res apponitur alicui rei, & nõ ponit illã bonã, nõ infert, qđ appositũ nõ sit bonũ: qm̃, si apponeretur aliqua res alicui rei

albę, & non augeretur ipsius albedo, non infertur, qđ hæc res non sit alba. Locus autem vigesimusoctauus sumitur de eo, ꝙ dicitur conditionaliter, & capitur dici simpliciter: & hæc conditio aut est ex parte illius, quod est secundum magis vel minus, aut secundum tempus, & horam, & dispositionem, & locum, aut secundum aliam conditionem: & hic quidem locus est sophisticus: id enim, quod est nobilius, aut maius tali, non oportet quod sit nobile, aut magnum simpliciter. Et similiter in eo quod est ex parte loci, quia non sequitur, quod est vtile in quarto climate, quod sit vtile simpliciter, nec quod est vtile aliquo tempore, sit vtile simpliciter, neque quod est bonum secundum aliquam consuetudinem, sit bonum simpliciter: & hic quidem locus non confert iuuamen in destruendo, quia non sequitur, quod id, quod non inest secundum magis & minus, non sit simpliciter: humanitas enim non inest homini secundum magis & minus, & inest ei simpliciter: quando autem quis denominaretur aliquo attributo, & non sit fallacia in eo per appositionem & annexionem, ille denominaretur secundum hanc rem simpliciter. Hæc itaque sunt omnia loca, quæ Aristot. numerat in constructione rei, & illius destructione simpliciter, quæ continet secundus Liber sui voluminis in topicis.

IN TOPICORVM
Librum Tertium,
Argumentum.

Tertius cõparationũ locos habet, accidẽtibus adscriptos, considerans vtrũ diuturnius, stabilius, optabilius, potius, vel se ipso, vel ex accidẽti. Preterea, vtrũ simpliciter optabilius, & suapte natura: vtrũ pstantioris naturę, vel bonũ, vel propriũ: vtrũ honoratius, ac prius: vtrũ fini ꝓpinquius, vtrũ ad fine præstantiorẽ, vtrũ posibile: Finiũ proportionẽ cogitas, & a quibus præstantur fines: vtrũ pulchrius, honestius, laudabilius. Præstabilioris originis, vbi plura sunt bona, vbi uoluptas, opportunitas, vbi frequẽtior tẽpestiuitas: vtrius corruptio peior: generatio melior: vtrũ bono vicinius, aut similius. sed et meliori, vtrum illustrius, vtrũ magis propriũ: vtrũ in genere meliore, vtrũ magis ex abundãti: vtrũ rarius, vtrũ sine altero eligibilus: vtrũ negetur minus, vtro amisso qui doleat minus reprehẽdatur, vtrũ suaui stet: utrũ bonũ, an meliorẽ reddat qui adsit: Vtro bonũ præstantius efficiatur. Huc loci ẽt pleriq; absoluti accidẽtis faciũt tum illi, qđ ex duobus optabilius: tertio ipsum quoq; altero optabilius: tertio ipsum quoq; altero optabilius: vt cuius excessus alterius, vt quod se ipso potius optabile, vt qđ cui addicitur optabilius facit, vt quod maiori additum: totum mox ipsum reddit optabilius, quã quod minori, vt quod sui merito non gloriæ causa optabilius, vt quod vtroq;, ut cui notiones cõpetant oẽs optabilis: Quodq; propter optabilia meliora sit. Cui nihil admixtum quod fugias. Sume tamen vniuersales magis locos, quos & ad particulares transferre posis, siue determinatos, siue determinationis expertes: q uariis defendũtur ac refellũtur modis, et ad indiuidua vsq; pducũtur.

ARISTOTELIS

STAGIRITAE, TOPICORVM

LIBER TERTIVS.

Cum Auer. Cordub. expoſitione.

Summa libri.

De locis comparationum, qui accidentibus aſcribuntur, & de pleriſque locis abſolutis Accidentis.

B

De meliorum, eligibiliorumque problematum locis. Cap. I.

VTrum autem eligibilius, aut melius duorum, pluriumue ex his perſpiciẽdum. Primum autem determinetur quod conſiderationem facimus non de plurimum diſtantibus & magnam adinuicem differentiam habentibus (nullus enim dubitat utrum felicitas, an diuitiæ expetibiliores) ſed de iis, quæ propinqua ſunt, & de quibus dubitamus utrum oporteat apponere magis, eo quòd nullã uidemus alterius ad alterum præeminentiam: Manifeſtum igitur in his ꝙ oſtẽſa una p̃eminentia, vel pluribus, conſtituetur intelligentia, ꝙ id eligi
C bilius eſt, quod eorum eſt præeminens. Primũ igitur, quod diuturnius 1.Locus.
ſtabiliuſue, eligibilius eo quod minus huiuſmodi. Et quod magis eligit prudens, vel bonus vir, vel lex recta, vel ſtudioſi circa ſingula delecti, quatenus tales ſunt, vel in vnoquoque genere periti, uel quæcũq; 2.Locus.
plures, vel omnes (vt in medicina vel ædificatoria, quæ plures medicorum vel omnes) uel quæcunque omnino plures, vel omnes, vel omnia, vt bonum, omnia enim bonum appetunt. Oportet autem ducere ad, id quod fuerit utile, quod dicendum eſt. Eſt autem ſim- 3.Locus.
pliciter quidem melius, ac eligibilius, quod ſecundum meliorem diſciplinam: alicui autem, quod ſecundum propriam. Deinde quod 4.Locus.
idipſum quod eſt (eo quod non) in genere eſt: ut iuſtitia iuſto. Declaratio.
Nam illa quidem in genere bono, hoc autem non, & illa id ipſum, quod eſt, bonum eſt, hoc autem non: nam mihi dicitur idipſum, quod genus eſt, quod non eſt in genere. Vt albus homo non eſt id 5.Locus.
quod color, ſimiliter autem & in aliis. Et quod propter ſe eligen- Declaratio.

dum, eo eligendo quod propter aliud eligibilius. Vt sanum esse D
quam exercitari: illud enim propter se eligendum, hoc autem pro-
6.Locus. pter aliud. Et quod per se, eo quod per accidens. Vt amicos iustos
Declaratio. esse, eo quod inimicos: illud enim per se eligendum, hoc autem per
accidens eligimus, Nam inimicos iustos esse secundum accidens eli
gimus, ut nihil nobis noceant. Est autem hoc idem ei quod ante hoc,
differt autem modo: nam amicos quidem iustos esse, propter se eli-
7.locus. gimus, & si nihil nobis debeat fore, quamuis apud Indos sint: ini-
Declaratio. micos autem propter alterum, ut nihil nobis noceant. Et quod cau-
sa boni per se, eo quod per accidens causa. Quemadmodum virtus,
fortuna: nam illa quidem per se, hæc autem per accidens est causa bo
norum: & si quid aliud huiusmodi. Similiter autem & in contrario.
Nam quod per se est causa mali, fugibilius est eo quod per accidens,
8,locus. Vt uitium quam fortuna: nam illud quidem per se malum, fortuna
Declaratio. autem per accidens. Et quod simpliciter bonum, eo quod alicui eli
gibilius. Vt sanum fieri, quam incidi. Nam hoc quidem simplici- E
9.locus. ter bonum: illud autem alicui indigentium incisione. Et quod na-
Declaratio. tura eo est, quod non natura. Vt iustitia, iusto: illud enim natura, hoc
10.locus. autem acquisitiuum. Et quod meliori, & honorabiliori inest, eli-
Declaratio. gibilius: vt Deo, quam homini: animæ, quàm corpori. Et quod me-
11.locus. Declaratio. lioris proprium, melius quam quod peioris. Vt quod Dei, quam
quod hominis: nam secundum communia utriusque nihil differunt
abinuicem, propriis autem alterum alteri differentiis supereminet.
12.locus. Et quod in melioribus, uel prioribus, uel honorabilioribus, est me
Declaratio. lius. Vt sanitas robore, & pulchritudine: nam illa quidem in humi
13.locus. dis, & siccis, & (ut simpliciter dicatur) ex quibus prius constitutum
est animal. hæc uero in posterioribus: nam robur in neruis, & ossi-
bus: pulchritupo autem membrorum quædam commensuratio vide
14.locus. tur esse. Et finis iis, quæ sunt ad finem, eligibilior videtur esse. Et F
15.locus. 16.locus. duorum, quod propinquius est fini. Et omnino quod ad vitæ finem,
17.locus. expetibilius, quam quod ad aliud aliquid: vt quod ad felicitatem cõ
Declaratio. tendit, quam quod ad prudentiam: nam quod ad felicitatem, con-
18,locus. tendit, eligibilius. Et possibile impossibili. Amplius, cum duo
19.locus. Declaratio. sint effectiua, cuius finis melior, & ipsum melius. Cum autem sit
effectiuum, & finis: ex proportione, quando pluri superat finis fi-
nem, quam ille proprium effectiuum. Vt felicitas pluri superat sa
nitatem, quam sanitas salubre: quare effectiuum felicitatis melius
sanitate: nam quantum felicitas superat sanitatem, tantum & effe-
ctiuum felicitatis, salubre superat: sanitas autem salubre minus su-
perabat, quare plus superat effectiuum felicitatis salubre, quam sa
nitas salubre: quapropter effectiuum felicitatis, melius sanitate:
manifestnm igitur, quod eligibilius effectiuum felicitatis, quam sa-
20.locus. nitas: nam idem plus superat. Amplius, melius est quod propter
Declaratio. se, & honorabilius, & laudabilius. Vt amicitia diuitiis, & iustitia

A sanitate, & robore: nam illa quidem propter se honorabilium, hæc uero non propter se, sed propter aliud: nullus enim honorat diuitias propter se, sed propter aliud: amicitiam uero propter se, & si nihil nobis debeat aliud ab ea esse.

ET dicimus, quod hæ comparationes vniuersaliter sunt trium specierum, aut quod comparetur vnum prædicatum duobus subiectis, hoc est, cui illorum magis inest ipsum prædicatum. Verbi gratia, quod est eligibilius? pulchrum, aut vtile? & quæ suauior vita sit, quæ uirtute fungitur: aut illa, quæ voluptatibus? Et hæc species comparationum est, quæ magis venit in vsu, & illa est, quam intendit Aristo. & loca tradita in hoc libro sunt secundum hanc speciem: quando enim euenerint nobis loca, quibus acquiritur hæc species comparationis, adsunt nobis loca, quibus acquiruntur duæ aliæ species. Vna duarum specierum est comparatio duorum prædicatorum vni subiecto, Verbi gratia, si pinguis sit vtilis, & delectabilis, quid ei magis insit vtile, aut delectabile: secunda autem species est comparatio duorum prædicatorum duobus subiectis, Verbi gratia, si humanitas facit acquirere pacem, & regum familiaritas facit acquirere mortem, quid magis sit pax per humanitatem, aut mors per regum familiaritatem. Hæ itaque species sunt quæsitorum secundum ipsarum comparationem. Subiecta vero horum quæsitorum illi expositores, quorum tractatus ad nos venerunt, dicunt, quod sint in accidenti; quia accidens est, quod recipit magis & minus, & intendunt per accidens hic, non accidens definitum in primo libro huius voluminis, sed accidens definitum in principio libri prædicamentorum: & est quod est in subiecto non de subiecto; hoc autem sic existente. Comparationes itaque quæsita sunt de accidenti prius definito, & de proprio, & genere, & definitione, quando definitum non fuerit prædicamenti substantiæ. Veruntamen Abumazar Alpharabius opinatur, quod hæc comparationis species sit in prædicamento substantiæ, & argumentatur ad hoc, ex eo quod facit Aristo. in libro prædicamentorum in comparando indiuidua substantiæ ad suas species, quæ illorum digniora sint esse substantiam: & sic est comparatio materiæ ad formam: & secundum hoc comparationum quæsita sunt quinque quæsita. quorum summa sunt esse simpliciter, & quæsitum accidentis, & quæsitum proprii, & quæsitum generis, & quæsitum definitionis, & secundum hoc verificatur dici de illis quæsita comparationum simpliciter, prout dictum est de quæsitis construendi & destruendi, quod sint quæsita comparationum simpliciter, nisi quod hæc comparationes magis inueniuntur in accidenti definito in primo libro huius voluminis. Et ideo inuenimus Aristot. quod numerauerit quæsita comparationum in quæsitis accidentis. Fortasse autem ipse fecit hoc, quia per scientiam multorum horum locorum eueniunt loca comparationum simpliciter, sicut per scientiam locorum accidentis euenit scientia quæsitorum simpliciter, quibus quæritur esse, aut non esse tantum: & horum quæsitorum, quæ dicuntur in comparationibus, quædam sunt, quæ quæruntur in rebus naturalibus & diuinis, & quædam sunt, quæ quæruntur in rebus arbitrariis, & hæc sunt, quæ magis vsitantur in hæc genere. Et loca, quæ hic numerantur, quædam sunt quæ ambiunt omnes species comparationum secundum quod esse fuerint, an secundum modum nobilitatis & virtutis, aut ex parte vitii, & quæ species essendi facit esse comparationem. Et expedit te scire, quod hoc quæsitum non quæritur de rebus nimis remotis, prout est oratio dicentis, quæ res sit præeligenda beatitudo, aut diuitiæ: quæstio fit de rebus propinquis, de quibus euenit nobis ambiguitas, quæ illarum sit nobilior, & vt vniuersaliter inquam, dispositio huius speciei quæstionis est, sicut dispositio reliquorum quæsitorum: & sicut nos non quęrimus vtrum hoc insit huic, aut non insit, quãdo hoc fuerit per se notum, & non quærimus hic an tale sit nobilius tali, quãdo excessus fuerit secundum se notus.

Loca quæsitorum ipsarum comparationũ, quæ narrantur in tertio sui uoluminis.

B

C

Expedit autem ꝙ circa hæc loca procures tres res, quarum vna est, quis illorũ sit proprior ipsis eligibilibus, & quis includatur in omni eo, quod dicitur de comparationibus. Secunda autem est, quis illorum sumatur ex rei essentia, & quis sumatur a rebus, quæ sunt deforis, aut ex rebus medijs inter has duas. Et tertia est, quis illorũ coaptatur, vt fiat in demonstratione, & quis illorum non. Themistius autem dicit, ꝙ accidit his præmissis, ꝙ ipsarum distinctio sit difficilis ob ipsarũ consimilitudinem, & modicam diuulgationem differentiæ, quæ est inter illas. D

Horum itaque locorum initium, ex quibus incœpit Arist. est, quod id, quod fuerit diuturnius, aut firmius, sit eligibilius, quam id, quod fuerit breuioris temporis, & minus firmum: & ambo hæc loca sunt communia omnibus quæsitis, quæ procedunt secundum modum comparationum.

Et primus quidem sumitur ab eo, quod differt, & est secundum modum tp̃is.

Et secundus sumitur ex rei essentia, & est constructio, & est diuulgatus: aquila enim non est eligibilior homine; & si diuturnior sit quam ille, vt diceretur, si hoc verificaretur.

Tertius autem locus est, quod eligit, & æstimat vir nobilis, aut lex, aut sapiens, aut quod eligunt plures homines, & magis artificiosi, aut quod omnes eligunt, omnesq; illud cupiunt, est nobilius: & hic locus sumitur ex rebus, quæ deforis sunt, ex quo est sumptus a testimonio, qui est diuulgatus vniuersalis. E

Quartus autem locus est, quod illud, quod est nobilius secundum scientiam, sit nobilius & eligibilius, sicut quod inest ipsi deo excelso, eligibilius est, quã illud, quod inest ipsi homini: & similiter quod proprium fuerit alicui nobiliori, est nobilius, & id, quod est rerum nobiliorum & priorum, est nobilius & prius, sicut salus est pulchritudine nobilior, quia salus est membrorum, quæ sunt nobiliora: & ille est communis omnibus questionibus comparationum, & ille sumitur a rebus essentialibus, quia non sumitur a rebus, quę deforis sunt, neq; ab ipsis rebus, & sunt vulgaria: & licet loca sint multa, vis tamen illorum est vis vnius loci.

Quintus autem locus est, quod quicquid subintrat genus nobile, secundum qđ sumitur in hoc genere, & sub est ei, illud est nobilius quã id, qđ non est pars huius generis, gratia exempli, quia ęquitas est quo est pars virtutum, & species quædam illarum specierum, & nobilior quam equus, qui sumitur ab ipsis rebus, & continet species comparationum: & est locus, qui æstimatur esse verus, quando sumitur prædicatum de subiecto in eo quod quid est, prout caperetur equum, inquantum equum est, non inquantum est alia res.

Sextus autem locus est, quia quod ob seipsum eligitur, eligibilius est, quã qđ eligitur propter aliud: vt salus eligibilior est cõmotione, quia commotio eligitur ob aliud, salus autem propter seipsam: & eligibile per se est eligibilius quam eligibile per accidens, vt amicos esse iustos eligibilius, est, quam inimicos esse iustos, amicis enim hoc eligitur per se. Et ideo ait Aristot. quod hæc res sit eligibilis, & si essent apud indos, inimicos vero eligimus esse iustos, ne ab illis nobis eueniat damnum, & ideo si esset tempore, quo non eueniret nobis ab illis damnum, non eligeremus hoc. Et quod est naturaliter eligibile, est eligibilius illo, quod non est naturaliter. prout æquitas est eligibilior equo, quia æquitas est naturaliter vtilis, iustus vero secundum habitum. Et quod est eligibile simpliciter, est eligibilius, quam id quod est eligibile apud aliquẽ hominem, aut aliquo tempore, aut secundum aliquam dispositionem, aut aliquod accidens: cibus enim eligitur simpliciter, medicina autem est aliquo tempore eligibilis; omnium aũt horum locorum vis est vna. Themistius autẽ dicit quod summantur ab ipsamet re, & sunt propria comparationibus. F

Septimus autem locus est, quod est causa boni per se, eligibilius est illo, quod est causa boni per accidens; sicut virtus eligibilior est quam bona fortuna, hæc enim est causa beatitudinis per se, & hæc per accidens, & similiter est dispositio noxij, illud enim, quod est causa damni per se, magis est fugienduum, quam illud, quod est causa per accidens.

Octauus locus est, ꝙ finis eligibilior sit his, quæ adminiculantur desiderio finis, & si fuerint duæ res, quarum sit desiderium vt cõducant ad finem, illi ꝓprior

A est eligibilior. Et quæ conducit ad præeligendam rem, est eligibilior, verbi gratia, quia quod iuuat ad felicitatem eligibilius est quàm quod iuuat ad prudentiam, & eligibilius est quod conducit ad vitam, quàm quod conducit ad pulchritudinem: & hic quidem locus est communis omnibus comparationum speciebus.

Nonus autem locus est, quod possibile sit eligibilius impossibili, & est electionibus proprius, V.g. quia ars medica eligibilior est arte alchimiæ.

Decimus locus est, quando duæ res fuerint effectiuæ, cuius finis est nobilior, est eligibilior, verbi gratia, exercitium efficit sanitatẽ, & disciplina efficit sciẽtiam, sicq; disciplina nobilior est quam exercitium: & ille est communis.

Vndecimus autem locus est ex cõparatione duorũ efficientiũ ad duos ipsorũ fines, quia si excessus finis ad finem sit maior excessu illius ad suum efficiens, sic efficiens excellẽtiorẽ finem est eligibilior fine, quem alter excedit, verbi gratia, si maior est excessus beatitudinis ad sanitatẽ, quã sit execessus sanitatis ad ipsam agẽs, sicq; & efficiens beatitudinẽ eligibilior est sanitate: hoc aũt fit, quia proportio efficientis beatitudinẽ ad beatitudinem, est proportio agentis sanitatem ad sanitatẽ, & excessus beatitudinis ad sanitatem fuit maior excessu sanitatis ad suum efficiens, & excessus sanitatis ad ipsam efficiens, est sicut excessus beatitudinis ad suum efficiens, sicq; excessus beatitudinis ad sanitatem est maior illius excessu ad ipsam efficiens, & quando hoc fuerit efficiens beatitudinem, præstantior

B est sanitate. Quãdo enim vna res proportionatur duabus rebus diuersa proportione, illa, ad quam proportio est minor, ipsa est maior; & hic quidem locus cõmunis est omnibus quæstionibus comparationum.

Alii eiusdem problematis loci. Cap. II.

Amplius, quando duo aliqua fuerint valde sibimetipsis similia, & non poterimus præeminentiam aliquam conspicere alterius ad alterum: videndũ ex iis quæ sequuntur. 21. locus. declaratio.

Nam cum consequens est maius bonum, hoc eligibilius. 22. locus. declaratio.

Si autem sint consequentia mala: cui consequens minus malum, hoc eligibilius. Nam cum vtraque sint eligenda, nihil prohibet molestũ aliquid sequi: dupliciter aũt ab eo quod sequitur consideratio, nam & prius, & posterius sequitur: vt addiscentem ignorare prius, scire autẽ posterius: melius autem vt plurimum, quod posterius, sequitur: sumen

C dum igitur eorum quæ sequuntur quodcunq; fuerit vtile. Amplius, plura bona paucioribus, vel simpliciter, vel quando altera alteris insunt vt pauciora in pluribus. Instantia, si alicubi alterum alterius gratia: nihil enim eligibiliora vtraq; quàm vnum: vt sanum fieri, & sanitas, quam sanitas, eo quod sanum fieri propter sanitatem eligimus. Et non bona, bonis nihil prohibet eligibiliora esse, vt felicitatem: & aliud aliquid quod non est bonum, iustitia & fortitudine. Et eadem cum voluptate magis quam sine voluptate: & eadem cum indolẽtia, quam cum tristitia. Et vnum quodque in quo tempore magis valet, in hoc etiam eligibilius. Vt carentia tristitiæ in senectute magis, quam in iuuentute: magis enim in senectute valet. Secundum hæc autem, & prudentia in senectute eligibilior: nemo enim iuuenes eligit duces, eo quod non constat eos prudentes esse. Fortitudo autem ecõtrario: in iuuentute enim magis necessaria secundum fortitudinem operatio: similiter autem & in temperantia, magis enim iuuenes quã 23. locus. 24. locus. 25. locus. 26. locus. declaratio.

27. locus, declaratio. senes concupiscentiis molestantur. Et quod in omni tempore, vel in pluribus, vtilius. Vt iustitia, & temperantia fortitudine: nam ille semper, hæc autem aliquando utilis. Et quod cum omnes haberemus, nihil altero indigeremus, quam quod cum haberemus, indigeremus reliquo. Vt si in iustitia & fortitudine: nam si omnes essent iusti, nihil vtilis fortitudo: si vero omnes essent fortes, vtilis iustitia. Amplius, ex corruptionibus, & abiectionibus, & generationibus, & sumptionibus, & contrariis. Quorum enim corruptiones malæ, ipsa eligibiliora: similiter autem & in abiectionibus, & in contrariis: nam si abiectio, vel contrarium fugibilius est, ipsum eligibilius: in generationibus autē, & sumptionibus, econtrario. Quorum enim sumptiones, & generationes eligibiliores, ipsa quoque eligibiliore. Alius autem locus est.

28. locus. declaratio.

29. locus.

30. locus. declaratio. Quod propinquius bono, melius, atque eligibilius. Et quod similius est bono, vt iustitia, iusto. Et quod meliori eorum est similius, quemadmodum Aiacem Vlysse dicunt aliqui meliorem esse, eo quòd similior est Achilli. Instantia huius est, quod non verum sit: nihil enim prohibet non qua ratione optimus est Achilles, eadem similiorem esse Aiacem, cum erit alter quidem bonus, non similiter autē. Considerandum autem si & in ridiculosioribus sit simile: vt simia homini quàm equo, cum non sit similis: non enim est simia melior, similior tamen est homini. Rursum in duobus: si hoc quidem meliori, illud autem peiori est similius, erit melius quod meliori est similius. Habet autem & hoc instantiam: nihil enim prohibet hoc quidem meliori parum simile esse, illud autem peiori valde: vt si Aiax quidem Achilli parum, Vlysses autem Nestori valde: vt si hoc quidem meliori in peioribus: illud autem peiori in melioribus: vt equus asino, & simia homini. Et quod maxime insigne, eo quod minus tale. Et quod difficilius: magis enim amamus cum habemus, quod non est facile adipisci. Et quod magis proprium, eo quā communius. Et quod malis in communius. nam magis eligendum quod nulla molestia sequitur, quàm quod sequitur. Amplius, si hoc illo melius, & omnino optimum eorum quæ in hoc, melius eo quod in altero optimum. Vt si melior est homo quàm equus, & optimus homo, optimo equo melior. Est si optimum optimo melius, & simpliciter hoc illo melius: vt si optimus homo optimo equo melior, & simpliciter homo, simpliciter equo melior. Amplius, ea quæ volumus amicos participare, eligibiliora, quàm quæ non. Et quæ ad amicum agere malumus, quam quæ ad quemlibet, illa eligibiliora. Vt iuste agere, & benefacere, magis quàm videri: nam amicis benefacere volumus magis quàm videri: quibuslibet autem econuerso. Et quæ sunt ex circunstantia necessariis meliora, aliquando autem & eligibiliora. Melius enim quàm viuere, bene viuere: bene autem viuere est ex circunstantia: ipsum autem viuere necessarium. Aliquando autem meliora non etiam eligibiliora:

31. locus, declaratio.
32. locus.
33. locus.
34. locus.
35. locus.
36. locus.
37. locus.
38. locus. declaratio.
39. locus. declaratio.
40. locus.
41. locus. declaratio.
42. locus.

A non enim si meliora, necessario quòd eligibiliora: philosophari siquidem melius quàm lucrari, sed non magis eligendum indigenti necessariis. Ex circunstantia autem est, quando existentibus necessariis, alia quædam adiiciuntur bonorum. Fere autem fortasse eligibilius quod necessarium est, melius autem quod ex circunstantia.
Et quod non est ab alio exquirere, quam quod est & ab alio. Quale 43.locus.
sustinet iustitia ad fortitudinem. Et si hoc quidem sine illo eligen- 44.locus.de
dum, illud autem sine hoc non. Vt potestas sine prudentia non eli- claratio.
genda, prudentia vero sine potestate eligenda. Et duorum, si alte- 45.locus.de
rum negamus, vt reliquum videatur nobis inesse: illud eligibilius claratio.
quod volumus nobis videri in esse. Vt laborem diligere nos negamus, vt ingeniosi esse uideamur. Amplius, pro cuius absentia mi- 46.locus.
nus increpandi sunt moleste ferentes, hoc magis eligendum. Et 47.locus.
pro cuius absentia non moleste ferentem magis increpandum: id eligibilius.

B

DVodecimus aũt locus est sumptus ex ipsis illationibus. Quando.n. sunt duę res connexę, & non possumus commonstrare qđ vna ipsarũ sit eligibilior altera, per aliquam rem omnino ex ipsismet. Sicq; expedit, quod consideremus illationes illarum, quia cuius consequens est melius, illa est eligibilior, verbi gratia, facilitas actionis, & facilitas passionis, quia facilitatem actionis sequitur vincere, & facilitatem passionis vinci. Et exemplum illius, quod sequitur, malum minus est viuere latenter, & viuere propatulo, quia vitam, quæ est latẽter, sequitur spretus, & vitam, quæ propatulo est, sequitur inuidia. Consequens autem aliquam rem aliquando quoddam est prius, & quoddam posterius, sicut discipulum sequitur ignorantia & scientia: ignorantia enim illius, quod addiscendum est, prior est in illo, & scientia posterius inest ei, vltimum autem consequens pro maiori rei parte est præstantius: expedit autem quod sumamus de consequẽtibus quod vtilius fuerit, hoc est, si vtilius fuerit prius, sumemus illud, & si posterius sumemus illud: & hic qdẽ locus est proprius eligibilibus, & est necessarius. Sermo de alijs locis eiusdem quæsiti.

Tertiusdecimus locus est, quod bona plura sunt eligibiliora quam quæ pauciora sunt, quando subintrãt pauciora ea, quæ sunt plura. & ille est diuulgatus, & est mendax, quando vnum bonorum est propter alterum, quia non sit verũ quod C illorum aggregatum sit eligibilius altero illorum, verbi gratia, dicendo sanari & sanitatem, qui illorum aggregatum non est eligibilius altero eorum, scilicet ipsa sanitate: eligimus enim sanari propter sanitatem. Oportuit autem apponere huic loco duas conditiones: quarum vna est, quod pauciora subsint pluribus, quia non sequitur plures dragmas esse eligibiliores paucioribus aureis. Et secunda conditio est, quod res pauciores contentæ non sint perfectiones rerum plurium continentium, & continentes quædam sint perfectiones, & quædam prope perfectiones.

Quartusdecimus locus est, quod id, quod fit cum delectatione, sit eligibilius illo, quod sine delectatione fit: huius exemplum est medicina dulcis cum medicina amara, ambæ vero iuuant. Et quod est absq; damno, eligibilius est eo quod est cum damno, prout cibus insipidus eligibilior est amaro.

Quintusdecimus locus est, quia quælibet res, cuius est tempus, ipsam proprie concernens, quando est suo tempore eligibilior est, quam quando est sine suo tẽpore, sicut canescere caput senes, eligibilius est quam canescere iuuenes, & similiter est scientia. Fortitudo vero est contrariæ dispositionis in illis, maior.n. est necessitas paris fortitudinis, & sic etiam est de temperantia.

Sextusdecimus locus est, quod vtilius pluribus temporibus eligibilius est vtiliori quodam tempore, verbi gratia, vt fortitudo, & iustitia, & tẽperantia; iustitia

enim, & temperantia vtiles sunt ambæ vtrisque temporibus, fortitudo vero iuuat quando sunt aduersarij: & ille est necessarius. D

Decimusseptimus locus est, quia, quando nobis est res aliqua, indigemus illa prima, verbi gratia, vt iustitia & fortitudo; omnes enim homines, quando essent iusti, non esset eis vtilis fortitudo, quando autem essent fortes, esset eis vtilis iustitia, & indigerent ea: & ille est demonstratiuus, & sumitur ex ipsis rebus.

Decimusoctauus locus sumitur ex corruptione & abiectione, & omissione, & acquisitione, & contrarietatibus: res enim, quarum corruptio est magis fugienda, sunt eligibiliores: & similiter est dispositio omissionis, & abiectionis: id enim, cuius omissio & abiectio est magis fugienda, illud est eligibilius. Dispositio autem generationis & acquisitionis est contra hoc, res enim, quarum generatio & acquisitio est præeligenda, sunt eligibiliores: & hic quidem locus continet multas res, quarum quædam sumuntur ex rebus, quæ deforis sunt, & ille fit rhetoricus, & non est necessarius: quoniam non oportet sequi, si cæcitas sit magis fugienda quã remissio acutiei visus, quod visus sit eligibilior, quam acuties ipsius visus. Veruntamen, quando processus & translatio secundum hunc locum fuerit a geniso ad genitum, & a corruptione ad corruptionem, aut a generatione ad genitum, & ex via ad corruptionem ad ipsammet corruptionem, ille subintrat ipsammet rem, E aditum habet vt sit scientificus, quia translatio non fit ex oppositis, sed ex rebus proximis essentiæ rei, verbi gratia, quia, si sanari eligibilius est quam ægrotare, sanitas eligibilior est ægritudine. Et similiter fit quando ibi non esset penitus contrarium: si enim melius est ædificare, quam fuere, ædificium melius est quam futura.

Decimusnonus locus est, quia quod bono propius est, illud est præstantius, & quod nobili similius est, id est nobilius: & hic fit dupliciter, aut comparatione duorum ad vnum, prout dicimus, ꝙ exponere se periculis sit præstantius pusillanimitati, hoc enim similius est fortitudini, quæ est præstantior pusillanimitate: aut comparatione duorum ad duo, prout dicimus quod virtutes intellectiuæ sint eligibiliores moralibus; illæ enim magis similes sunt possessis rebus, & hæ similiores sunt rebus humanis. Et hic locus continet omnes species comparationum, & sumitur a rebus, quæ deforis sunt, & est vulgaris, non demonstratiuus: nihil enim prohibet quin similius præstantiori non sit illi simili ea parte, qua est præstantius, prout dicimus, quod simia sit similior homini quam equus, & tamen simia non est præstantior equo: & similiter nihil prohibet in comparatione duarum rerum ad duas res, quin similis præstantiori sit modicum similis, & altera viliori similis sit multum similis, aut vna illarum sit similis præstantiori, ex ea parte qua est præstantior, prout dictum est de simia.

Vigesimus locus est, quia, quod est euidentius, & magis diuulgatum, est eligibilius illo, quod est remissus secundum hanc dispositionem; hic autem locus sumitur ab attestatione, & fit mẽdax in multis rebus esset enim orator eligibilior geometra, & astutus q̃ Philosophus. I

Locus aut vigesimusprimus est, quia ꝙ est difficilioris acquisitionis, est eligibilius: magis enim gaudemus, vt ait Aristo. quando acquisiuerimus quod difficilius est esse. Et expedit ꝙ difficile acquisitu sumatur de rebus eligendis, sin autem multę res difficile acquisitu non sunt eligendæ, eo magis non sunt eligibiliores aliis, ascendere enim montes est eligibilius, quam planus progressus terræ.

Vigesimussecundus locus est, quia quod est minoris conuenientiæ cum malis rebus, aut quod illa priuatur, est eligibilius q̃ illud, quod est conueniens, seu magis conueniens cum illis, id enim, cui non euenit aliquid ab horrendã & renuẽdum, est eligibilius illo, cui euenit, & id, cui minus euenit eo, cui plus euenit, est eligibilius. Et hic quidem locus potest sumi proprius, & communis in omnibus rebus, prout sunt sanitas, &c. quando non communicant suis contrariis, aut minus communicant illis quando id, quod suæ naturæ est proprium, plus illis fuerit: & hic quidem locus subest locus sumptis ab oppositis.

Vigesimustertius locus est, quia quod simpliciter præstantius est alia re, quod in hoc illo genere est primum nobilitate nobilius est primo secundum

A nobilitatem in altero genere, verbi gratia, si homo sit simpliciter nobilior equo, id, quod est primũ secundum hominum nobilitatem, prestantius est secundum nobilitatẽ ipso equo. Et ecõtra, si primum nobilitate in hoc genere fuerit nobilius primo alterius generis, hoc itaq; genus ẽ nobilius illo altero genere: hic vero locus est oratorius propter proportionalitatem sumptam ab æqualitate: ex quo enim proportio generis ad genus est sicut proportio nobilioris huius generis ad nobilius alterius generis, potest esse oratorius: sed iam videtur quod non sit demonstratiuus, studiosissimus enim interitus, sicut est interitus iniqui apud nos, nobilior est studiosissimo progressu, vt est cursus ad domum orationis, aut ad alium cultum studiosum, sed non sequitur quod interitus simpliciter sit nobilior progressu simpliciter, interitus enim dignitas non est ei ex ea parte, qua interitus est, sed præeiecto ad interitũ, vt eñ iniquus, & aptus ad maleficia: hic aũt locus communis est præeligendis, & alijs.

Vigesimusquartus locus est, quia in quo communicant amici, præstantior est eo, in quo non communicant, sicq; virtus præstantior est sanitate, & diuitiæ præeligendæ sunt generositate, & modestia præeligenda est delitijs. Et iterum, qđ expedit facere amicis magis quam alijs viris, eligibilius est, quam quod expediat fieri omnibus hominibus, prout cõtigerit: quos enim amice eligimus, illis eligimus scđm scientiæ cognitionẽ, cuiq; vero cõtigerit, eligimus erogare maxime B indigenti. Et ambo hi loci sunt proprij eligendis, ipsorumq; vis est vna: nemo enim vt ait Ari. quando ei euenerint cætera bona, eligeret esse sine amicis, ex quo res, quibus s. cum sit communitas, præeligendæ sunt his, quibus ab illis absoluitur, & hic quidem repetitus est firmioris orationis quam primus: primus enim ponit diuitias eligibiliores sanitate: hic autem secundus locus est primo contrarius: in primo enim communius est eligibilius proprio, & in secundo proprium est eligibilius communi.

Vigesimusquintus locus est, quia res, quæ inueniuntur ex præstantiæ circunstantia, eligibiliores sunt rebus, quæ sunt ex circunstantia necessitatis. Dicimus autem rem, quæ est ex prestantię circunstantia id, quod non est necessariũ in essendo res per ipsam denominatas, illud vero esse est secundum complementi & perfectionis modum prout est membrorum decus: per necessariũ autem intelligimus, sine quo rem esse est impossibile, prout est principalia membra inesse ipsi homini. Expedit autem te scire, quod suapte natura præstantius sit aliud, quam apud nos prestantius: non enim oportet quod suapte natura est præstantius, esse apud nos eligibilius. Philosophari enim non est eligibilius, quã opes acquirere ipsi inopi, opum enim indigentia inopi est præeligẽda. Quando autem per eligibilius intelligeretur non quod est apud nos, sed ꝙ secundum se est possibile, fit, qđ hic locus, & verax & mendax sit: verax quidem, quia bene C viuere eligibilius est, quam viuere, bene viuere aũt nobis inest ex parte præstãtiæ circunstantię, vita autem ex parte necessitatis: ipsius vero mendacium est, quia scientia non est eligibilior apud ægrũ, quam ipsa sanitas. Si vero dixerit hic eligibilius quod est sua natura eligibilius, quod per prestantiam significat, est verus. Si aũt dixerit eligibilius, qđ apud nos est eligibilius, sic quasi ipsum necessariũ est eligibilius apud nos, & qđ ex prestantiæ circunstantia est præstãtius.

Vigesimussextus locus est, quia qđ impossibile est quẽquã ab alio acquirere, eligibilius est illo qđ possibile est acquirere ab alio: prout est dispositio fortitudinis cũ opibus. Et de hoc loco putat, ꝙ ponat pulchritudinẽ eligibiliorẽ modestia.

Vigesimusseptimus locus est, quia qđ est eligendum sine hac re, eligibilius est illo, qđ nõ est eligendum sine ea, verbi gratia, quia custodia sine prudentia non est eligenda. Prudentia autem sine custodia eligenda est. Vis autem horum locorum est vna vis, scilicet quod proprius prius sit dignitate communiori.

Vigesimusoctauus locus est, quando abnegamus vnam duarum rerum, vt de nobis putetur alteram nobis inesse, illa est eligibilior, verbi gratia, quia nos negamus studium & disciplinam, vt intellectus claritas putetur nobis inesse, id enim, quod putatur quod velimus nobis putari inesse est intellectus claritas: & hic locus est ex rebus, quæ sunt deforis.

Alii meliorum, eligibiliorumq; loci. Cap. III.

48.locus. AMplius, eorum quæ sunt sub eadem specie, quod habet propriam virtutem, eo quod non habet, vtriusque autem habentibus, quod magis habet, eligibilius. Amplius, si hoc quidem facit bonum illud cui adest,
49.locus. illud autem non facit: quod facit, eligibilius. Quemadmodum & calidius quod calefacit, eo quod non. Si autem vtrunq; facit, quod magis facit, aut quod melius, & principalius facit bo-
50.locus.declaratio. num: vt si hoc quidem animam, illud autem corpus. Amplius autem a casibus, & vsibus, & actionibus, & operibus, & hæc ab illis. Sequuntur enim sese inuicem: vt si quod iuste est eligibilius, quam quod fortiter, & iustitia fortitudine eligibilior: & si iustitia quam fortitudo eligibilior, & quòd iuste, quam quòd fortiter: simi-
51.locus. liter autem & in aliis. Amplius, si aliquo eodem hoc quidem maius bonum est, illud autem minus: magis eligendum maius, aut si
52.locus. maiore maius fuerit alterum. Sed & si duo quædam uno aliquo sint eligibiliora: quod longe eligibilius, eo quod minus est eligen-
53.locus. dum, eligibilius. Amplius, cuius est superabundantia eligibilior, & ipsum eligibilius. Vt amicitia, pecuniis: nam eligibilior superabundantia amicitiæ, quam pecuniarum. Et id, cuius magis eliget quis vt ipse sibi causa sit, quàm cuius alter. Vt amicos pecuniis.
54.locus. Amplius, ex appositione si eidem appositum aliquid, quod totum
55.locus. eligibilius facit. Cauere autem oportet extendere ad ea, in quibus altero quidem appositorum vtitur commune, vel alio quolibet modo cooperatiuum est, reliquo autem non vtitur, neque cooperatiuum est: vt serra, & falce cum arte fabrili: nam eligibilior serra
56.locus. consociata, simpliciter autem non eligibilior. Rursum, si minori
57.locus. appositum aliquid, quod totum maius facit. Similiter autem & ex ablatione: quo enim ablato ab eodem, quod restat est minus: illud maius erit, quod ablatum, reliquum minus facit. Et si hoc qui-
58.locus. dem propter se, illud autem propter gloriam eligendum. Vt sanitas, pulchritudine: terminus autem eius, quod est ad gloriam, quod nullo conscio, non studeret inesse. Et si hoc quidem propter se, &
59.locus. propter gloriam eligendum: illud autem propter alterum tantum.
60.locus. Et vtrumuis magis proprer se honorandum, & hoc melius, & eligibilius. Honorabilius vtique fuerit secundum se, quod cum ni-
61.locus. hil aliud debeat esse, propter se eligimus magis. Amplius, diuidendum quoties quod eligendum est dicitur, & quorum gratia: vtilis, vel honesti, vel delectabilis. Nam quod ad omnia, vel ad plura est vtile, eligibilius fuerit eo, quod non sic. Si autem eadem vtrisque insunt, vtri magis insint considerandum. Vt utrum de-
62.locus. lectabile, an honestum, an vtile magis. Rursum, quod propter melius, eligibilius. Vt quod propter virtutem, quàm quod prop-

A ter delectationem. Similiter autem & in fugiendis. Nam magis est fugiendum, quod magis impedit virtutes, vt ægritudo turpitudine: nam & voluptatis, & eius quod est studiosum esse, prohibentior est ægritudo, Amplius ex similitudine monstrari potest fugiendum, & eligendum quod propositum est. Nam minus eligendum huiusmodi, quod æque & eligeret aliquis & fugeret: altero, quod eligendum est tantum: ad seinuicem igitur comparationes (quemadmodum dictum est) faciendum. 63.locus. 64.locus.

Vigesimusnonus locus est, quia res, quã grauiter ferẽtem, & abhorrentem vulgus eligit increpando, eligibilior est re, quam grauiter ferentem vulgus nõ aufugit increpando. Et res, cuius defectu & destructione contristatũ vulgus non nimis increpat, eligibilior est re, cuius defectu contristatum vulgus increpat, quod nimis sit. De locis meliorum, ac eligibiliorũ.

Trigesimus locus est, quia quæ res fuerit illarum, quæ alicui speciei subsunt, & eius sint dignitates, quæ proprie hanc speciem concernunt, illa est eligibilior quam illa, cui non insunt illæ dignitates, verbi gratia, eximius vir eligibilior
B est mediocri, & vili; quando autem omnibus insint dignitates, ille eligibilior est, cui magis insunt; huius exemplo Aristotelis eligibilior est Platone. Et hic quidem locus sumitur ab ipsamet re, & est demonstratiuus, & non est proprius eligibilibus, sed conuenit omni comparationi.

Trigesimusprimus locus est, quando fuerint duę res, quarum vna ponit esse, quam inuenerit esse se mediante, est eligibilior illa, quæ non redderet aliam rem esse secundum se, calor enim, qui aliud calefacit, præstantior est illo, qui non calefacit aliud, & per hunc locum virtutes eligibiliores sunt diuitijs. Et hic locus est communis omnibus comparationibus, & sumitur ab ipsis rebus.

Trigesimussecundus locus est sumptus a casibus, & coniugatis, & actibus, & operibus: & est de locis communibus omnibus speciebus quinque quæsitorũ, verbi gratia, si iustitia sit eligibilior fortitudine, iustus est eligibilior forti.

Trigesimustertius locus est, quia quando fuerint duæ res, quarum vna sit melior quadam vna eadem re, qua altera sit minus bona, melior itaq; est eligibilior, verbi gratia, quia scientia excedit sensum maiori excessu, quam recta opinio, sic scientia est præstantior ipsa opinione: & ille est demonstratiuus, & fit ex comparatione duorum ad vnum, & est communis.

Trigesimusquartus locus est, cuius superabundantia est eligibilior superabundantia alterius, illud est eligibilius, verbi gratia, quia amicitia est eligibilior
C opibus, quia superabundantia amicitiæ est eligibilior superabundantia opum: & vis huius loci est vis illius loci, de quo dictum est, quando excellentia generis fuerit eligibilior, quam excellentia alterius generis, illud genus est eligibilius illo altero genere.

Trigesimusquintus locus est res, quam quis eligit qua sibi similis sit, & per se ipsam illam cupit, eligibilior est quam illa, quam eligit, non qua sibi sit similis, aut qua illam cupiat mediante alia re, prout amici eligibilores sunt opibus.

Trigesimussextus locus sumitur ex appositione, quando duæ res apponuntur vni eidem rei, & collectum cum vna est eligibilius quam cum altera, illa est eligibilior quam altera. Et quæ quando subtrahitur ab vna eadem re, ponit illam imperfectiorem quam altera, illa est eligibilior. Et expedit obseruare in appositione, quod non sit res substantia, id est res, cui fit appositio vtens vna apposita, & non altera. Carpentarius enim eligibilior est cum inuentione serræ, quam sit cum inuentione falcis, & non sequitur, quod serra sit eligibilior falce, carpentarius enim non vtitur falce. Themistius autem & Theophrastus omiserunt hunc locum, ob illum esse nimis patentem, maior enim res est, qua res fit maior quando ei apponitur, & minor, quando ab illa imminuitur; & ille est communis omnibus quæsitis comparationis.

Trigesimusseptimus locus est, quando fuerint duæ res, quarum vna fuerit eligibilis per se, & altera propter æstimationem, illa, quæ eligitur propter se, eligibilior est, eligibilis autem propter ęstimationem definitio est quod non sustinetur ad eius factionem, quãdo certum fuerit ꝙ nesciat alius, quod ille illam fecisset, & aliquando fit præter res voluntarias, prout sanitas est præstantior pulchritudine: & ille est demonstratiuus sumptus ab essentia rei, & subintrat loca, quibus comparatur inter rem, quę est propter se, & inter rem, quæ est propter aliam rem. Locus vero, de quo dicitur, quod cuius electio fuerit propter eius essentiam, & propter ęstimationem, illud sit eligibilius, quam cuius electio fuerit propter aliud, subintrat etiam locum quo dicitur, quod id, cuius sunt plura bona sit eligibilius, illo, cuius sunt pauciora.

Veruntamen trigesimusoctauus locus est, dum dicitur, oportet ꝙ explicetur quot modis dicatur ipsum eligibile, quia dicitur de tribus rebus, de vtili & delectabili & honesta, & illa est naturaliter eligibilis, eligibile autem apud aliquẽ hominem est aliud ab eligibili apud alium, honestum enim est eligibilius apud sapientes, & vtile est eligibilius apud politicos, & delectabile est eligibilius apud deliciosos. Quando autem proponimus commonstrare de aliqua re, quod sit eligibilior altera, conuenit distinguere quot modis dicatur eligibile, & si illam inuenerimus eligibiliorem altera secundum omnes, aut secundum duos, aut secundum vnum illorum, enuntiamus quod illa sit eligibilior. Et hic locus sumitur ab ipsa partitione & est proprius eligendis.

De eligendis, & fugiendis, documenta, & loci communes. Cap. IIII.

Documentũ primum. IDem autem loci vtiles, & ad demonstrandum quoduis eligendum, & fugiendũ. Nam auferre solum eam oportet (quæ ad alterum est) præeminentiam: si enim quod honorabilius, eligibilius: & honorabile eligendum: & si quod vtilius, eligibilius: & vtile eligendum: similiter autem & in aliis quæcunq; huiusmodi habent comparationem.

Vniuersales loci. In aliquibus autem statim secundum eam, quæ ad alterum est comparationem: & quod eligendum utrunque, vel alterum dicimus. Vt quando hoc quidem natura bonum, illud aũt non natura bonum dicimus: nam qđ natura bonũ, manifestum quoniam eligendũ est. Sumendum aũt quã maxime vniuersales locos de eo, quod est magis & minus: nam sic sumpti, ad plura vtiles erũt. Fieri aũt põt vt eorũ, qui dicti sunt quosdam vniuersales magis qui faciat parum transmutantes scđm appellationem.

Primus. Vt quod natura tale, eo quod non natura tale, magis tale. Et si hoc quidem facit, illud autẽ non facit qđ habet tale cuicunque insit: magis tale quod interdum facit tale quã quod non facit.

6. locus. Si aũt vtrunq; facit, quod magis facit tale. Amplius, si eodẽ aliquo, hoc quidẽ magis, illud aũt minus tale. Et si hoc tali magis tale, illud vero nõ tali tale: manifestũ qm̃ primũ magis tale.

7. locus. Amplius, ex additione: si eidem additũ, aliquod totum magis tale facit.

8. locus. Aut si ei qđ minus est tale additum, totum magis tale facit. Similiter aũt & ex ablatione: nam quo ablato reliquis reliquũ, minus tale, ipsum magis tale.

9. locus declaratio. Et quę cõtrariis sunt impmixtiora, magis talia. Vt albius quidem

D quidẽ nigro impermixtius. Amplius, præter ea, quæ dicta sunt prius, quod magis suscipit propriam propositi rationem. Vt si albi est ratio color disgregatiuus visus: albioris est, color magis disgregatiuus visus. Si autem particulariter, & nõ vniuersaliter problema ponatur, primum quidem dicti vniuersaliter constructiui, vel destructiui loci omnes vtiles. Vniuersaliter enim interimentes, vel construentes, & particulariter mõstramus: nam, si omni inest, & alicui: & si nulli inest, nec alicui. Maxime autem opportuni, & communes loci, qui sunt ex oppositis, & coniugatis, & casibus. Nam similiter probabile est existimare, si omnis voluptas bonum, & tristitiam omnem malum esse: & si aliqua voluptas bonum, & tristitiam aliquam esse malum. Item si aliquis sensus non est potestas, & insensibilitas quędam non est impotentia, & si quoddam opinatum disciplinatum, opinio quædam disciplina: rursum si aliquod iniustorum bonum, & iustorum aliquod malum: & aliquod eorum quæ iniuste, malum, & aliquod eorum quę

B iniuste bonum: & si quoddam delectabile fugiendum, & delectatio quædam fugienda: secundum hæc autẽ & si aliquod delectabile vtile, delectatio quædam vtilis. Et in corruptiuis autem, & generationibus, & corruptionibus similiter. Nam, si aliquod corruptiuũ delectationis vel disciplinæ bonum est, erit quædam delectatio, vel disciplina malorum: similiter autem & si corruptio quædam disciplinæ bonorum, vel generatio malorum: erit quædam disciplina malorum. Vt si obliuisci, quæ quis turpia egit, bonorum est: vel reminisci malorum, erit scire quæ quis turpia egit, malorum: similiter autem & in aliis: in omnibus enim similiter probabile. Amplius, ex eo quod est magis & minus, & similiter: si enim magis quidem eorum, q̃ sunt ex alio genere, aliquid tale, illorum autem nihil est: neq; quod dictum est erit tale. Vt si magis quidem disciplina quædam bonum, quam voluptas: nulla autem disciplina bonum, nec voluptas bonum erit: & iexeo quod est similiter quidem & minus eodem modo. Nam

C erit & nterimere, & construere: veruntamẽ ex eo, quod est similiter, vtraq;: ex minus autem, construere solum, destruere autem non: si enim similiter potestas quædam bonum, & disciplina: est autem quędam potestas bonum, & disciplina: si autem nulla potestas bonũ, nec disciplina: si autem minus quædam potestas bonum, quam disciplina: est autem quædam potestas bonum, & disciplina: at vero, si nulla potestas bonum, non necesse est & disciplinam nullam esse bonum: manifestum igitur quoniam cõstruere solum ex eo quod minus est. Non solum autem ex alio genere est destruere, verum & ex eodem: dum sumit quis quod maxime tale est. Vt si positum est disciplina quædam bonum, ostendatur autem quoniam prudentia nõ bonum, nec alia vlla erit, quia nec quæ maxime videtur. Amplius, ex suppositione similiter postulantem si vni, & omni inesse, vel non inesse. Vt si hominis anima immortalis, & aliàs; si autem hæc nõ, nec alias.

3 documẽtũ declaratio.

4. documentum. Declaratio.

5. documẽtũ Declaratio.

6. documentum. Declaratio.

7. documentum. Declaratio.

8. documẽtũ Declaratio.

Si igitur inesse alicui positum est, ostendendum quoniam alicui non inest, nam consequetur per hypothesin nulli inesse: si autẽ alicui non inesse positum est, ostendendum quoniam inest alicui: nam & sic consequetur omnibus inesse. Manifestum igitur est ꝙ qui hypothesi vtitur, facit problema vniuersale, particulariter positum: nam particulariter confitentem vniuersaliter postulabit confiteri, eo quòd vni, & omni similiter postulauerit inesse. Cum autem indefinitũ est problema, vno modo destruere contingit. Vt si dixerit voluptatem bonum esse, vel non bonum, & nihil aliud quicquam determinauerit: nam, si aliquam voluptatem dixerit bonum esse, ostẽdendum vniuersaliter ꝙ nulla, si debeat interimi propositum: similiter autem & si aliquam dixerit voluptatem non esse bonum, ostendendum vniuersaliter quòd omnis, aliter verò non contingit interimere: nam, si ostenderimus quoniam est quædam voluptas bonum, vel non bonum, nõdum interimitur propositum. Manifestum igitur quoniam interimere quidem vno modo dicitur. Construere autem dupliciter: siue enim vniuersaliter ostenderimus, ꝙ omnis voluptas bonum, siue ꝙ est quædam voluptas bonum, ostensum erit quod propositum est.

9. documẽtũ Declaratio.

Similiter autem & si oporteat disserere ꝙ est quædam voluptas non bonum: si ostenderimus quòd nulla bonum, vel ꝙ quædam non bonum, ostendentes erimus vtrunque & vniuersaliter, & particulariter, quòd est quædam voluptas non bonum. Cum autem determinata fuerit positio, dupliciter interimere erit. Vt si ponatur alicui quidem inesse voluptati bonum esse, alicui autem nõ inesse: nam siue omnis ostendatur voluptas bonum, siue nulla, interemptum erit propositum. Si autem vnam solam voluptatem posuerit bonum esse, tripliciter contingit interimere. Nam ostendentes quòd omnis, vel nulla, vel quòd plures quàm vna bonum, interimẽtes erimus quod propositum est. In pluribus verò positione determinata (vt quòd prudentia sola est virtutum scientia) quadrupliciter est interimere. Nam ostenso quòd omnis virtus sciẽtia, vel quòd nulla, vel quòd & alia aliqua vt iustitia, vel quòd eadem prudentia non scientia, interemptum erit propositum. Vtile autem & inspicere in singularibus, in quibus inesse aliquid vel non, dictum est, quemadmodum in vniuersalibus problematibus. Amplius autem & in generibus inspiciendum: diuidenti secundum species, vsque ad indiuidua, sicut prius dictum est. Nam si omni appareat inesse, siue nulli multa proferenti, postulandum vniuersaliter confiteri, aut ferre instantiam in aliquo nõ sic. Amplius, in quibus possibile est aut specie, aut numero determinare accidens, inspiciendum si nullum horum inest. Vt quòd tempus non mouetur, nec est motus, annumeranti quot sunt species motus: nam si nulla earum inest tempori, manifestum quoniam non mouetur, nec est motus: similiter autem & quod anima non est numerus: diuidenti quoniam omnis numerus

10. documentum. Declaratio.

11. documentum. Declaratio.

12. documentum. Declaratio.

13. documentum. Declaratio.

14. documentum. Declaratio.

15. documentum. Declaratio.

16. documentum. Declaratio.

17. documẽtum. Declaratio.

A aut impar, aut par : nam si anima neque impar, neque par, manifestum quòd non est numerus : ad accidens igitur per talia: & hoc modo argumentandum.

De locis communibus eligendis, & fugiendis.

LOCVS vero trigesimusnonus est, cuius contrarium est magis fugiendum, q̃ contrarium alterius, illud est eligibilius : gratia exempli, quia sanitas est eligibilior pulchritudine quia ægritudo est magis fugienda q̃ turpitudo : & ille subintrat loca oppositorum, de quibus iam præfatæ sunt multę partes in hoc libro.

Quadragesimus locus est, cuius electio, & fuga est similiter, minus eligendũ est, q̃ id, quod est tantum eligendum absque fuga aliqua. Hæc itaq; est summa omnium locorum, quæ Aristo. dinumerauit, quæ traduximus vt illa intellеximus, in quibus est considerandum. Et his eisdem locis commõstratur quod res sit tantum eligibilis: qñ enim commonstratum fuerit, quod aliquis sit alio eligilius, commonstratur, quod sit eligendum, quando enim aufertur ab eis excessus
B vnius ad alterum, ambo relinquuntur eligenda. In aliquibus autem rebus scimus ex comparationis essentia, quod res sint eligẽdæ vtræq;, aut altera, vt qui dixerit, quod hæc sit hac eligibilior, quia secundum ipsius naturam sit melior, & altera non sit secundum eius naturam, ex quo enim est naturæ affinis, noscitur, quod sit eligibile tantum. Et expedit quod sumamus hæc loca, quatenus possibile nobis est sumere ipsorum communitatem, transferentes illa ab eligibiliori ad maius, hoc autem fit, ponendo dictiones multiplicationis in eis quadam modica declinatione: quando enim sumuntur secundum hanc dispositionẽ, sunt pluribus rebus vtilia, verbi gratia, quia dicere ꝙ id, quod naturaliter est, eligibilius est q̃ quod non est naturaliter, qñ vice illius sumeremus quod id, quod naturaliter est secundum aliquam dispositionem, sit magis secundũ hanc illam dispositionem, q̃ illud, quod est secundum illam dispositionem pręter naturam, tunc hic locus esset communis multis rebus alijs a rebus eligendis, & subintraret hunc ipsum numerus multorũ locorum de illis, quæ prædicta sunt. Et similiter dum diximus, quod est minus mistum cõtrario est eligibilius, eius vice sumeremus quod est minus permistum contrario in essendo aliquam rem, est magis secundum illam rem, hic locus esset communis multis locis alijs ab eligibilibus vt quod quanto res magis alba fuerit minus mista nigredini, est intensioris albedinis, & similiter, si sumeres hanc cõmunitatem in loco ab ap-
C positione & ablatione, & in multis locis, quæ proposita sunt. Et hoc significauit apud nos, quod dignius sit, quod dictum est de loco, quod non sumatur per ipsum præmissa in syllogismo particulari. Et sicut constituuntur hæc loca in constructione, & destructione quæstionum vniuersalium, sic etiam constituuntur in destructione & cõstructione particularium. Qui enim destruxerit vniuersale, destruxit particulare, & qui construxerit vniuersale, construxit particulare. Et iterum loca enim communia excessuum, prout sunt quæ fiunt ab oppositis, & a priori, & digniori, & coniugatis & casibus, constituuntur in constructione & destructione particularis, sicut constituta sunt in constructione & destructione vniuersalis: diuulgatio enim horum locorum secundum hanc rem est vna.

FINIS.

IN TOPICORVM LIBRVM QVARTVM ARGVMENTVM.

LIBRO quarto genus agitur, ubi cognata inspicis omnia, an sit de quo non dicatur: de quo ut accidens, an possit & non inesse, an sit in eadem diuisione genus & species: an capiat eius partem genus, quod sit in genere: an proposita species alicui vere competat: cui genus ipsum non competat: an quod positum sit in genere, nullius speciei sit particeps: an sit genere amplius: an ex æquo species dicatur, & genus: an specie quippiam differat, cuius aut non sit illud, aut non videatur genus: an aliud eiusdem sit generis: quod nec contineat genus, nec contineatur: an superiora omnia genera de specie dicantur, quæ quid est: an genus, vel ipsum, vel superius speciei sit particeps: an si species, ut quid etiam genus, immo verò genera ut quid prædicentur. an rationes generum speciei congruant, aut omnino his quæ partem speciei capiunt. an in genere posita differentia sit: an & species: an in specie differentia, an in differentia genus, an dictum genus, ut differentia, an ut data species: est, nulla de his differentia dicatur, quæ sunt generis, an prius natura species. an abesse possit aut genus, aut differentia. an quod genere situm particeps alicuius, aut sit, aut esse possit, quod generi sit contrarium. an species alicuius particeps, quod competere his possit, quæ sub genere sunt. an sint æquiuoca species & genus. an esse aliqua nequeat propositi generis species. an dictū tralatione genus. an aliquid speciei contrarium. an in contrario contrarium: an quod generi contrarium, nullo sit in genere, sed ipsum sit genus: an genus & species alicui contraria sint, cum sit alterius tantum medium. vel si utriusque, tamen alterius dissimile. an medium quoque in eodem genere, an alicui contrarium genus, species nulli. an medium aliquod in proposito genere. an aliquid generi contrarium, an in casibus, & serie, & æqualiter se habentibus, & generationibus, generantibus, corrumpentibus ex æquo sequatur. An priuatio speciei opponatur. An & generi sui sit negatio. an ad aliquid, an non ad idem dicatur, ut species, & ut genus, vel ut genus, & quæ sub genere. an itidem genus & species dicatur in casibus, an quæ similiter ad aliquid dicuntur, non similiter recurrant. an non ad æqualia genus dicatur, & species: an contrapositi contrapositum genus. an quæ ad aliquid: partim necessaria, partim secus, an in actu habitus in consequenti, sed potestate. an temere quod sequitur, acceptum ut genus. an utrunq; in eodem aliquo. an quadantenus species generis particeps: an totum in parte sumptum. an in potestate aut possibili. an quod in duobus generibus, aut pluribus in altero positum. an genus ut differentia expositum vel cōtra. an affectio, vel in affecto, vel pro affecto capiatur. an in subiecta specie redditum genus: an econtrariis, quod melius. aut quod æque bonum, deteriore in genere ponatur. Specta & magis, & minus, siue sit, siue appareat. & an de quo genus dicitur, non sit inter species. Distingue an genere differentiam. nam & amplius est, & quæ quid dicitur. Concreta, abstracta, comitantia peruida.

ARISTOTELIS STAGIRITAE TOPICORVM LIBER QVARTVS.

Cum Auerr. Corduben. expositione.

Summa libri.

De locis quibusque generis, de differentiæ item per paucis.

Problematum generis aliquot loci. *Cap. I.*

A POST hæc autem, de iis, quę ad genus, & propriū, 1.locus. Declaratio.
inspiciendum. sunt autem hæc elementa eorum, quæ sunt ad terminos. De his ipsis rarò considerationes fiunt disputantibus. Si ergo ponatur genus alicuius existentium, primum quidem inspiciendum ad omnia, quæ cognata sunt ei, quod dicitur, si de alio non prædicatur: quemadmodum est in accidente. Vt si voluptatis, bonum ponatur genus, si aliqua voluptas non bonum. Nam si hoc, manifestum est quoniam non genus bonum voluptatis, nam genus de omnibus, quæ sunt sub ipso, speciebus prædicatur. Deinde si non in eo quod quid est prædicatur, sed vt accidens. 2.locus. Declaratio. Quemadmodum album de niue, de anima, a seipso agitatum. Neque enim nix idipsum quod est, album: quapropter non est genus album niuis, neque anima idipsum quod est, agitatum: nam accidit ei moueri, quemadmodum & animali frequēter &
B ambulare, & ambulans esse. Amplius, agitatum non quid est, sed quid faciens, vel patiens significare videtur: similiter autem & album: non enim quid est nix, sed quale quid est indicat: quare neutrum horum in eo quod quid est prædicatur. Maxime autem in accidentis definitione inspiciendum, si aptatur ad dictum genus. 3.locus. Declaratio. Vt ad quæ nunc dicta sunt: contingit enim quippiam mouere seipsum, & non: similiter autem & album esse, & non: quare neutrum horum genus, sed accidens, eo quòd accidens dicimus, quod contingit idem inesse alicui, & non. 4.locus. Declaratio. Amplius, si non in eadem diuisione est genus, & species: sed hæc quidem substantia, illud autem quale: aut hoc quidem ad aliquid, illud autem quale. Vt nix quidem, & cygnus substantia, album autem non substantia, sed quale: quare non est genus album niuis, neque cygni. rursum disciplina quidem ad aliquid, bonum autem, & pulchrum quale: quare non est genus pulchrum, vel

bonum disciplinæ : nam genera eorum, quæ sunt ad aliquid, & ipsa D
ad aliquid, oportet esse: vt in duplici. etenim multiplex est genus du
plicis, & ipsum eorum, quæ sunt ad aliquid, est. Vt vniuersaliter aũt
dicat, in eadẽ diuisione oportet genus esse speciei: nã si spẽs substan
5.locus. tia, & genus: & si quale quippiã spẽs est, & genus quale quippiã: vt
Declaratio. si albũ quale quippiã, & color. Similiter aũt & in aliis. Rursum, si ne-
cesse fuerit, vel si contigerit genus participare quod positũ est in ge-
nere. Terminus aũt eius, qđ est participare, est suscipere participati
rationem. manifestum igitur quoniam species quidem participãt ge
nera: genera autem species non. nam species suscipit generis ratio-
nem, genus autem speciei non: considerandum igitur si participat,
vel contingit assignatũ genus participare speciem: vt si quis entis,
vel vnius, genus quippiã assignauerit, accidet enim genus participa
re speciem: nam de omnibus quæ sunt, ens, & vnum prædicantur: qua
6.locus. re & ratio eorum. Amplius, si de aliquo assignata species vera est, E
Declaratio. genus autem non. Vt si ens, aut scibile opinabilis genus ponatur:
nam de non ente opinabile prædicabitur: multa enim non entia, opi
nabilia sunt. at quòd ens, vel scibile non prædicatur de non ente, ma
nifestum: quare non est genus ens, neque scibile, opinabilis: nam de
7.locus. quibus species prædicatur, & genus oportet prædicari. Rursum, si
Declaratio. nullam specierum contingit participare quod positum est in genere.
Nam impossibile est participare genus, quòd nullam specierum par-
ticipat, nisi aliqua secundum primam diuisionem specierum sit: illæ
autem genus solum participant: si igitur motus genus voluptatis po
natur, considerandum si neque corruptio, neque alteratio voluptas,
neque vllus reliquorum (qui assignari solent) motuum: manifestũ
enim quoniam nullam specierum participabit, quare neque genus,
eo quòd necessarium est quod genus participat, & specierum ali-
quam participare: quare non erit species motus voluptas, neque indi F
uiduorum, neque eorum quicquam, quæ sub specie motus sunt: nam
& indiuidua participant speciem, & genus: vt quidam homo, & ho-
8.locus. minem participat, & animal. Amplius, si de pluribus dicitur quam
Declaratio. genus, quod in genere positum est. Vt opinabile, quàm ens: nam &
ens, & non ens, opinabile: quare non erit opinabile species entis: de
pluribus enim semper genus, quàm species prædicatur. Rursus, si
9.locus. de æqualibus genus & species dicuntur. Vt si eorum, quæ omnia con
Declaratio. sequuntur, hoc quidem species, illud autem genus ponatur: quem-
admodum ens, & vnum: omne enim ens, & vnum: quare neutrum
neutrius genus, eo quòd de æqualibus dicuntur. Similiter autem &
si primum, & principium ad seinuicem ponãtur: nam & principium,
primum: & primum, principium: quare aut vtraque quæ dicta sunt
idem sunt, aut neutrum neutrius genus. Elemẽtum autem est ad om-
nia huiusmodi, quod de pluribus genus quàm species, & differentia
dicitur: de paucioribus enim etiam differentia dicitur quàm genus

A Videndum autem & si alicuius indifferentium specie nō sit genus quod dictum est genus, vel non videatur. Construenti autem si est alicuius: idem enim omnium indifferentium specie genus: si igitur vnius monstretur, manifestum quoniam omnium: & si vnius non, manifestum quoniam nullius, vt si quis insecabiles ponens lineas, indiuisibile genus earum dicat esse: nam linearum habentium diuisionem non est quod dictum est, genus, cū sint indifferentes sc̄dm speciem: indifferentes enim sibiinuicem secundum speciem, rectæ lineæ oēs. 10. locus. Declaratio.

De locis ipsius generis, & sunt illa, de quibus fit mentio in quarto libro.

GENERIS autem loca vniuersaliter vtilia sunt definitionibus, quoniā definitiones constituuntur, vt dictum est, ex genere & differentia: & in hoc libro Arist. connectit loca differentiæ locis ipsius generis ob illorū paucitatem: maior autem pars scrutinij, quod faciunt topici de re, est an sit, aut non sit, nunquid vero sit genus, aut proprium, aut definitio, raro id faciunt. Sed generis scrutinium vniuersaliter vtile est huic arti, & arti demonstrationis: possibile enim nobis est ex his locis colligere loca demōstratiua. Bases autem horum locorum, vt ait Themistius, sunt quatuor. Quarum prima est, quod genus sit inseparabile, a re, cuius est genus, immo eius prædicatio sit necessaria, quia, si esset separabile esset accidens. Secunda autem est, quod prædicetur de toto eius subiecto, sicut est prædicatio animalis de omni homine. Et tertia, quod prędicatione superet subiectum, hoc est, quod sit vniuersalius illo, non illi æquale: sicut animal superat hominem, quia, si esset æquale, esset proprium, aut differentia. Quarta autem, quod prędicetur de subiecto in eo quod quid sit, quia nisi esset in eo quod quid sit, non esset genus, & quando defuerit generi vna harū quatuor conditionum, interimitur esse genus, & non fit verum ipsum esse genus, nisi inuentione omnium in eo. Et ideo destructio generis facilior est ipsius cōstructione, quia prædicatur res de aliqua re in eo quod quid sit, præter quod sit illius genus, sed sit nomen commutatum loco alterius nominis, & oratio cōmutata vice nominis, vt dicimus in responsione ad quid sit vacuum, quod sit locus, in quo non est corpus. Et non sufficit ei etiam, quod sit inseparabile, neque quod superet suum subiectum, aut quod sit prædicatū de toto: multa enim accidentia sunt harum conditionum.

Sicque principium locorum, de quibus meminit Aristotel. est, quod diuidamus speciem, de qua prædicatur res, quæ est illius genus: & si inuenerimus aliquas species, aut indiuidua, in quæ diuiditur hæc species, de qua non prædicatur hæc res, quæ posita est esse illius genus, manifestum est, quod non sit illius genus: ex quo generis conditionis est quod prædicetur de tota specie, verbi gratia, vt si quis ponat bonum genus delitiarum, diuidimus delitias in suas species, & inuenimus quasdam non esse bonas: hinc ostensio est bonum nō esse genus delitiarum: & ille est locus demonstratiuus sumptus ex rei essentia: & compositio figuræ syllogisticæ huius loci est in secunda specie secundæ figuræ: exempli gratia, quod dicamus bonum non prædicatur de omni delitia vniuersali prædicatione, genus autem prædicatur de suis speciebus vniuersali prędicatione: sicque duabus conuersionibus concluditur, quod bonum non sit genus delitiarum, & vniuersaliter impossibile est huic loco, quin inseratur dictio generis in ipso syllogismo.

Secundus locus est, si quod positum est genus, non prædicetur de illo, quod positum est esse illius species, in eo quod quid sit, non est illius genus, prout est prædicatio albedinis de niue, & prædicatio mouendi ex seipsa de ipsa anima: albedo enim non prædicatur de quidditate niuis, neque mobile ex seipso de ipsius animę quidditate. Et hic locus est demōstratiuus ex rei essentia, est enim pars illius, quod sumptum est in generis definitione.

Tertius autem locus est, quod consideremus, quod positum est pro maiori D
parte, & an illa non inuenerimus in vno prædicamento, & an illi conueniat accidentis definitio: sicque illud non est pro maiori parte, quia inest subiecto, & non inest, sicut motus animæ: possibile nanque est illam moueri, & non moueri: genus autem est inseparabile.

Quartus locus est, quod consideremus illa, quę posita sunt genus & species, & si illa non inuenerimus in vno prædicamento, destruimus quod sit genus illius speciei, verbi gratia, qui posuerit albedinem genus calcis & niuis, calx enim & nix sunt in prædicamento substantiæ, & albedo in prædicamento qualitatis: & hic quidem locus est demonstratiuus in destructione: quando enim genus esset in alio prædicamento a prædicamento, in quo est species, non prædicaretur de illa in eo ꝙ quid sit. de dubijs autē, quæ occurrunt in hoc prædicamento relationis inter reliqua prædicamenta, iam expleta est oratio de illis in libro prædicamentorum: ipse enim opinatur ibi ꝙ sint quædā res, quæ sunt pars qualitatum, & earum genera sunt ad aliquid: sicut est scriptura, & grammatica, quarum genus est ipsa sciētia: accidit autem hoc, quia natura relationis euenit omnibus prædicamentis, & accidit illis: & aliquando significatur species nomine prędicamēti subiecti relationis, & genus significatur nomine significante conceptū relationis. Et fit ambiguitas, quomodo vna species sit in vno prædicamento, & ipsius genus in alio prædicamento: hoc autem fit ob nominis appellationem. E

Quintus autem locus est, ꝙ consideremus, an speciei definitio sit vera de genere, sicut definitio generis est vera de ipsa specie, quia tunc quod positum est esse genus, non est genus, quoniam oportet ꝙ genus prædicetur de pluribus, ꝙ̄ ipsa species: gratia exempli, vt qui posuit vnum genus entis, quia de paucioribus quam de quibus est verum ipsum ens, est verum ipsum vnum, & similiter quod nomen multitudinis sit genus numeri.

Sextus locus est, quādo quicquid est positum, est species cuiusdam generis, non est vna specierum, in quas hoc genus diuiditur, neque remota neq; proxima, neque illis communis, id, quod positum est genus, non est genus, verbi gratia qui posuit motum genus voluptatis, si voluptas non sit translatio, neq; alteratio, neque crementum, neque generatio, nec vlla specierum, in quas diuidū tur singulæ species motus: ipse itaque motus non est voluptatis genus: hic autem locus est demonstratiuus, quia necessario de quo prædicatur genus, de ipso prædicatur aliquid de speciebus generis, aut ipsum est vna de speciebus generis: sin autem, prædicaretur de illo prædicatione accidentis, & hic locus redit ad illud, cui deficit prædicatio in eo quod quid sit.

Septimus vero locus est, quod consideremus an species dicatur de pluribus F
ꝙ̄ dicatur genus, illud non est genus, verbi gratia qui posuit ens genus imaginabilis: imaginabile enim est uniuersalius ente: & similiter etiā, si genus & species dicantur reciproce, vt dixit, qui posuit principium genus primi: quando enim inuenitur species secundum vnam harum duarum dispositionum, quod positum est non est illius genus, quando scilicet fuerit generi æquale, aut illud superans: & hic locus redit ad sedem, quæ est, quod genus superet speciem.

Octauus locus est, ꝙ consideremus quod positum est genus alicui speciei: quia, si illud inueniremus ꝙ non sit genus vlli rerum, quæ non differunt scdm spēm, dico scdm species huius speciei, id, quod positum est esse genus, non est genus: & si illud inuenerimus genus vnius illarū, est genus omnium: hic enim locus fit ad constructionem, & destructionem: exempli gratia, in constructione, quia, si animal fuerit genus Scitharū, illud est omnium specierum hominū: huius autem exemplum in destructione est, vt qui posuit impartibile genus linearum indiuisibilium: indiuisibile enim nō verificatur de lineis diuisibilibus: diuisibiles autem, & indiuisibiles sunt vnius speciei; hūc autem locum esse demonstratiuum in destructione est notum ex prædictis: genus enim est vnum idem omnium rerum, quæ sunt vnæ specie, & si sit quarundam, est omnium: est enim genus aliquarum ex parte, qua est genus omnium,

A *De genere loci alii. Cap. II.*

CONSIDERANDVM autem,& si quod aliud genus est assignatæ speciei, quod neque continet assignatū genus,neque sub illo est. Vt si quis iustitiæ scientiam ponat genus:est enim virtus genus,& neutrum generum reliquum continet:quare non erit scientia genus iustitiæ. Videtur.n. quando species vna sub duobus generibus est, alterum ab altero cōtineri. Habet autem dubitationem in quibusdam quod huiusmodi est:nam videtur quibusdam prudentia, & virtus, & scientia esse, & neutrum genus a neutro contineri: nō tamen ab omnibus conceditur prudētiam sciētiam esse. Si igitur quis admittat quod dictum est verum esse,attamen subalterna, vel sub eodem ambo fieri quæ eiusdē sunt genera necessarium videbitur esse,quemadmodum & in virtute & in scientia accidit,vtraque enim sub eodem genere sunt, nam B vtrunque eorum habitus,& dispositio est. Considerandum igitur si neutrum est in assignato genere. Si enim neque subalterna sunt genera,neque sub eodem ambo, non erit quod assignatum est genus. Considerandum autem & genus assignati generis, & sic semper superius genus,si omnia prædicantur de specie, & si in eo quod quid est prædicantur. Nam omne superius genus prædicari oportet de specie in eo quod quid est:si ergo alicubi dissonet,manifestum quoniam non est genus,quod assignatum est. Rursum,si genus participat speciem,vel ipsum,vel aliquod superiorum generum Nam nullum superiorum participat quod inferius est. destruenti igitur quēadmodum dictum est vtendum,astruenti autem si confiteatur quidē inesse speciei quod dictum est genus,at vt genus insit dubitetur, sufficit ostendere aliquid superiorum generum in eo quod quid est, de specie prædicari. Vno enim in eo quod quid est prædicato, omnia C & superiora illius,& inferiora,si prædicantur de specie, in eo quod quid est prædicabuntur, quare & assignatum genus in eo quod quid est prædicabitur: quòd autem vno in eo quod quid est prędicato, omnia etiam reliqua (si prædicantur) in eo quod quid est prædicabuntur, per inductionem sumendum. Si autem simpliciter inesse dubitetur assignatum genus,nec sufficit ostendere aliquod superiorum generum in eo quod quid est de specie predicari: vt si ambulationis genus quispiam assignauit lationem,non sufficit ostendere quod motus est ambulatio,ad ostendendum quod latio est eo quod & alii motus sunt,sed ostendendum, quod nullum participat ambulatio eorum quæ sunt secundum eandem diuisionem,nisi lationem : nam necesse est quod genus participat,& specierum aliquam participare secundum primam diuisionem: si enim ambulatio neque augmentationem,neque diminutionem neque alios motus participet, manifestū quoniam lationē participabit: quare erit genus latio, ambulationis.

11. Locus. Declaratio.
12. Locus. Declaratio.
13. Locus. Declaratio.
14. Locus. Declaratio.

15.Locus. Declaratio. Rursum de quibus species quę posita est vt genus prædicatur, considerandum si & assignatum genus in eo quod quid est de ipsis eisdem prædicatur de quibus & species: similiter autem & si omnia, quæ supra genus sunt. Nam si alicubi dissonat, manifestum quoniam non est genus quod assignatum est: si enim esset genus, omnia & superiora illius, & ipsum, in eo quod quid est prædicarentur de iis, de quibus & species in eo quod quid est prædicatur: destruenti igitur vtile, si non prædicetur genus in eo quod quid est de quibus & species prædicatur: astruenti autem, si prædicetur in eo quod quid est, vtile: accidet enim genus & speciem, de eodem in eo quod quid est prædicari, quare & idem sub duobus generibus fit: necesse est igitur subalterna genera esse. Si igitur ostendatur quod volumus genus astruere non esse sub specie, manifestum quoniam species sub hoc erit: quare ostensum erit quoniam genus hoc.

16. Locus. Declaratio. Considerandæ autem & rationes generum, si aptantur ad assignatam speciem, & ad participantia speciem. Necesse est enim generum rationes prædicari de specie, & de iis, quæ participant speciem: si igitur in aliquo dissonet, dilucidum quoniam non est genus quod assignatum est.

17.Locus. Declaratio. Rursus, si differentiam vt genus assignauit. Vt si immortale, genus Dei: nam differentia est animalis immortale, eo quod animalium alia mortalia, alia immortalia: manifestum igitur quoniam peccant, nullius enim differentia, est genus. Quod autem hoc verum, manifestum: nulla enim differentia significat quid est: sed magis quale quid: vt gressibile, & bipes.

18.Locus. Decleratio. Et si differentiam in genere posuit tanquam speciem. Vt imparem quidem numerum: differentia enim numeri impar, & non species est: neque videtur participare differentia genus: nam omne, quod participat genus, vel species, vel indiuiduum est: differentia autem neque indiuiduum, neque species: manifestũ igitur quoniam non participat genus differentia, quare neque impar species erit, sed differentia, quoniam non participat genus.

19. Locus. Declaratio. Amplius, si genus in specie posuit. Vt contiguitatem idipsum quod est cõtinuitatem: aut mixturam idipsum quod est temperamentum: aut (vt Plato definiuit) lationem secundum locum mutationem: non enim necessarium contiguitatem continuitatem esse, sed econuerso, continuitatem contiguitatem: non enim omne contiguum continuatur: sed quod continuatur, contiguum est: similiter autem & in aliis: nam neque mixtura omnis, temperamentum: nam siccorum mixtura nõ est temperamentum: neque secundum locum mutatio omnis, latio: nam ambulatio non videtur latio esse: pene enim in iis, quę inuoluntarie

Latio quid. locum ex loco permutant, dicitur latio, quemadmodum inanimatis accidit: manifestũ autem quoniam & de pluribus species dicitur quã genus in assignatis, cũ oporteat econtrario fieri.

20. Locus. Declaratio. Rursum, si differentiam in specie posuit. Vt immortale idipsum quod est Deum, nam accidit de æqualibus, aut pluribus quam speciem dici: differẽtia autẽ

A semper de æqualibus,aut pluribus quam species dicitur. Amplius, si in differētia genus posuit. Vt colorem idipsum quod est congregatiuum,aut numerū quod impar. Et si genus vt differentiam dixit. Possibile est enim aliquem, talem suscipere positionem, vt temperantiæ,mixturam differentiam:aut lationis, secundum locum mutationem:inspiciendum autem omnia,quæ sunt huiusmodi,per eadem: communicāt enim loci,de pluribus enim genus quā differentiā oportet dici,& non participare differentiam. Sic autem assignato,neutrū eorum,quæ dicta sunt,possibile est accidere, nam & de paucioribus dicetur,& participabit genus differentiam. Rursum, si nulla differentia generis prædicatur de assignata specie, nec genus prædicabitur. Vt de anima,neq; impar,neq; par prędicatur:quare nec numerus. Amplius,si prius est natura species,& simul interimit genus. Videtur enim contrariū. Amplius,si cōtingit relinquere dictū genus, vel differētiam (vt animam moueri,opinioné:verum, & falsum) neutrum B erit dictorum genus vel differētia. Videtur enim genus & differentia sequi quandiu fuerit species.

21. Locus. Declaratio. 22. Locus. Declaratio. 23. Locus. Declaratio. 24. Locus. Declaratio. 25. Locus. Declaratio.

Nonus autem locus est,ꝙ consideremus speciem, quæ posita est sub aliquo genere,si illius est aliud genus,ꝙ non contineat genus positum, nec ipsum contineat positum genus: quia, si hoc ita fuerit, quod positum est, genus non est,v.g.quia si quis poneret scientiam genus iustitiæ, & inuenimus virtutem actiuā,quæ est genus iustitiæ,nō continere scientiam, neq; scientia ipsam continet: per hoc itaq; destruitur,quod scientia sit genus iustitiæ. Quod autem qñ ponuntur duo genera vnius rei,oporteat vnū illorum continere alterum, hoc apparet in multis rebus.v.g.auis & animal sunt genera coruí, auis autem continetur in animali: & similiter ambulans & progressiuū sunt duo genera bipedis,quorum vnū continetur in altero:destruit aūt hunc locum, quia virtus & scientia sunt duo genera prudentiæ,& neutrum continetur in altero. Si autē hoc concesserimus oportet addere illi,quod adiectū est,scilicet quod vnum alterum contineat,vt ambo subsint vni eidem generi: scientia enim & virtutes omnes subsunt habitui,& quod deficit generi in hoc loco est ꝙ illius prædicatio non sit in eo,ꝙ quid sit: aut dicamus quod in virtute intellectiua contineatur C scientia & prudentia, & quod prudentia non contineatur in virtute actiua.

De aliis locis generis.

Decimus autem locus est,ꝙ consideremus genus supremum illius,quod positum est esse genus, quod si non prædicetur de specie in eo quod quid sit,quod positum est genus,non est genus:hoc autē fit,quando notū est genus in esse speciei,& non dubitatur nisi an sit genus nec ne: si autē non fuerit notum inesse posset mentiri,verbi gratia,qui poneret progressiuum genus ambulantis,& sumeret ad hoc iudicium,quia motus prędicatur de progressu & ambulante, in eo quod quid sit, quia nisi notum esset,aut iam commonstratum sit ambulationem esse progressum,posset ambulatio esse alia species motus,sed verax est hic locus,quando fuerit esse notum. Sicque etiam considerabimus huic simile in rebus,quæ subsunt speciei, quæ de illis prædicatur in eo quod quid sit, quia si quod positum est fuerit genus,prædicatur de illis in eo quod quid sit, sin autē non est genus.

Vndecimus locus est,quod consideremus generis definitionem, quia si non conueniat speciei,quæ ei supposita est,aut rebus,quæ speciei subsunt, illud nō est genus:generis enim definitio expedit quod cōueniat suę speciei: & ideo cōtinentia non est virtus,quia virtutis definitio non conuenit continenti. Sicque nec scientia est genus virtutis,quia illi non conuenit eius definitio, quæ est qđ sit habitus, qui impossibile est aliter esse quam est.

Duodecimus locus eſt, ſi dr̃ia poſita fuerit vt genus, illa non eſt genus, verbi gr̃a, ſi immortale poſitum fuerit genus Angelorum: per immortale.n. diuiditur aĩal, qm̃ quoddã aĩal eſt mortale, & quoddã immortale: hic aũt locus eſt verax, qa deeſt illi prędicatio in eo ꝙ quid ſit: genus.n. p̃dicat̃ in eo qđ quid ſit, non in eo qđ quale ſit Sicq; ẽt errat, qui ponit gñis dr̃iam vice ſpeciei, & genus p̃dicat̃ de illa. quatenus dr̃ia eſſet illius ſpecies, de quocunq;.n. prædicatur genus in eo qđ quid ſit, eſt indiuiduũ, aut ſpecies. Differẽtia aũt neutr: harum eſt. Locus autem eſt verax, quando differentia ſumitur denudata a materia, quia quando ſumeretur cum materia, eſſet ipſamet ſpecies, Verbi gratia, qui ponit animal genus rationalis, recte ponit.

Tertiuſdecimus locus eſt, qđ cõſideremus an poſitũ ſit genus in ſpeciẽ. Huius aũt ſignificatũ eſt, qđ poſita ſit ſpẽs ſui gñis: genus hoc eſt illius, qđ poſitũ fuerat eius genus. V.g. ſi quis poneret hominẽ genus aĩalis, & cõtinuũ genus cõtigui: cõius.n. eſt contiguũ cõtinuo: qđ itaq; poſitũ eſt genus huius cõditionis nõ eſt genus: genus.n., put dictũ eſt, ipſum eſt vl'ius ſpecie: & prope hoc ẽt eſt, ſi poſita fuerit dr̃ia in ſpẽm: & huius ſignificatũ eſt, ꝙ ſpecies poſita fuerit genus ſuę drię. V.g. ꝙ ponat̃ Angelus genus immortalis aut homo genus rõnalis, ſiue hęc ſpẽs fuerit drię ęqualis, aut dr̃ia fuerit vniuerſalior quã illa. Et ſimiliter ſi ſumeret̃ genus vt dr̃ia, nõ eſt dr̃ia: vt ſi ſumeremus aĩal dr̃iam mortalis, & ſicut q definiuit ſonũ eſſe aerẽ, qa pulſatio eſt ſoni genus: & hic locus ꝓprius eſt deſtructioni differẽtię: et hęc loca redeũt ad vnam baſim.ſ. ꝙ ſemper genus dicatur de pluribus quam dicatur ſpecies, aut differentia, & quod prędicetur de differentia in eo quod quid ſit.

Quartuſdecimus locus eſt, ꝙ cõſideremus, ꝙ ſi nulla dr̃iarum generis poſiti prędicet̃ de ipſa ſpẽ, nec genus prędicatur de illa, V.g. quia de aĩa non verificatur qđ ſit par aut impar: ſicq; nec numerus eſt ipſius genus: drię.n. generis diuiſiuæ, qñ cum genere cõponuntur, faciunt ſpecies. Et ideo neceſſario expedit, ꝙ cũ ſpecie poſita ſub genere conueniat aliqua differentiarũ gñis. Et ideo motus nõ eſt genus tp̃is, qa tẽpori non ineſt aliqua dr̃iarum ipſius motus, quę ſunt velocitas & tarditas: hic aũt locus eſt de locis ſumptis ſecundũ partitionem.

Quintuſdecimus locus eſt, ſi ſpecies ſit naturaliter prior gñe, & propterea velit auferre genus illius ablatione, quod poſitũ eſt genus nõ eſt genus: genus enim naturaliter prius eſt ſpecie, & illa eſt poſterior: genus.n. de pluribus dr̃ q̃ ipſa ſpecies: & eius vis eſt vis loci, quo genus ſeritur ordine ſub eius ſpecie.

Sextuſdecimus locus eſt, conſiderare ſi genus auferatur, & non auferat̃ ſpecies, illud nõ eſt genus. V.g. ſi motus auferatur ab anima, & aĩa ſit, motus non eſt animę genus: hic autem locus vtilis eſt differentiæ, vt ſi auferatur aĩa. & opinio ſit. Themiſtius aũt opinatur, quod vis huius loci ſit vis loci præcedẽtis, hic autem locus verax eſt, quia ipſe poſuit genus, & dr̃iam inſeparabiles.

Decimuſſeptimus locus eſt, ſi ſpecies admittat contrariũ illius, quod poſitũ eſt genus, illud non eſt poſsibile illi, ſicque non eſt genus: qm̃, ſi eſſet genus, poſſibile eſſet duo contraria ineſſe ſpeciei, ex quo genus non ſeparatur, verbi gratia, ſi diceremus, ꝙ bonũ ſit ſanitatis genus, ſanitati enim poſſet malum euenire: quando autem vellet aliquis hunc locum eſſe veracem, apponenda eſt ei cõditio, quod euentus contrarii ipſi ſpeciei ſit per ſe: ſinautem, accideret hinc, qđ ſanitas non eſſet bona, prout in præcedenti exemplo diximus.

De genere loci alii. *Cap. III.*

28. Locus, Declaratio.

INſpiciendum autem & ſi quod in genere poſitum eſt, participat aliquid contrarium generi, aut ſi contingit participare. nam idem cõtraria ſimul participabit, eo quòd ipſum, genus quidem nunquã relinquit: participat autem & contrarium, aut contingit participare.

A Amplius, si quippiam cõmunicat species, quod impossibile est omnino inesse iis, quæ sunt sub genere. Vt si anima vitæ communicat, numerorum autem nullum possibile est viuere, non erit species numeri anima. Considerandum autem & si æquiuoca sit species generi elementis vtenti, iis quæ dicta sunt ad æquiuocum. Vniuocum enim genus, & species. Quoniam inspiciendum autem omnis generis plures species, inspiciendum si non contingit alteram speciem esse dicti generis. Nam si nõ est, manifestum quoniam non erit genus omnino, quod dictũ est. Considerandum etiam est si quod translatitie dictum est, vt genus assignauit. Vt temperantiam consonantiam. nam omne genus proprie de speciebus prædicatur: consonantia vero de temperãtia non proprie, sed translatitie: omnis enim consonantia in sonis. Amplius, si sit contrarium speciei aliquid, cõsiderandum. Est autem multipliciter consideratio. Primum quidem si in eodem genere contrarium speciei, cum non sit contrarium generi: oportet enim con-

27. Locus. Declaratio.
28. Locus. Declaratio.
29. Locus. Declaratio.
30. Locus. Declaratio.
31. Locus. Declaratio.

B traria in eodem genere esse, si nihil sit contrarium generi. Cum autẽ est contrarium generi cõsiderandum si contrarium in contrario. Necesse est enim contrariũ in contrario esse, si sit contrarium quidẽ generi. manifestum autem est vnumquodque eorum, per inductionem. Rursum si omnino in vllo genere quod speciei est cõtrarium, sed ipsum genus. Vt bonum, nam ipsi hoc non in genere, nec contrariũ huius in genere erit, sed ipsum genus, quemadmodum in bono & malo accidit: neutrum enim horum in genere, sed vtrunque eorũ genus. Deinde considerandum si contrarium est alicui & genus, & species: & horum quidem est aliquid medium, illorum autem non. Nam si generum est aliquid medium, & specierum: & si specierum, & generum: vt in virtute, & vitio: & iustitia, & iniustitia, vtrorumque enim est aliquid medium. Instantia huius, quoniam sanitatis & ægritudinis nihil est medium: mali autem & boni aliquod medium. Am-

32. Locus. Declaratio.
33. Locus. Declaratio.
34. Locus. Declaratio.

C plius, si est quidem aliquid vtrisque medium & speciebus, & generibus: non similiter autem, sed horum quidem secundum negationem, illorum vero vt subiectũ probabile enim similiter & in vtrisque. Vt in virtute & in vitio, iustitia, & iniustitia, vtrisque enim secundum negationem medium. Amplius, quando non est contrariũ generi, considerandum non solum si contrarium in eodem genere, sed & medium In quo enim extrema, & mediũ, vt in albo & nigro: nam color genus & horum, & mediorum colorum omnium. Instantia, quoniam defectus quidem & superabundantia in eodem genere (in malo enim ambo) mediocre autem cum sit medium horum, non in malo, sed in bono est. Considerandũ etiam, si genus quidem contrarium est alicui, species autem nulli. Nam, si genus est contrarium alicui, & species: quemadmodum virtus & vitium, & iustitia & iniustitia: similiter autem & in aliis consideranti, manifestum videtur esse. Instantia, in sanitate & ægritudine: simpliciter enim sanitas

35. Locus. Declaratio.
36. Locus. Declaratio.
37. Locus. Declaratio.
38. Locus. Declaratio.

ægritudini cõtraria: aliqua autem ægritudo, cũ sit species ægritudinis, nulli contrarium, vt febris & ophthalmia, & vnumquodque aliorũ. Interimenti igitur tot modis inspiciendũ, si enim non insint quæ dicta sunt, manifestum autem non esse genus quod assignatum est. Cõstruenti vero tripliciter, primũ quidé si contrariũ speciei sit in dicto genere, cũ non sit cõtrarium generi. Nã si contrarium in hoc, manifestũ quoniam & quod propositum est. Amplius, si medium in dicto genere. Nã in quo mediũ, & extrema. Rursum si sit & contrariũ quidem generi, considerandum est & si cõtrariũ in cõtrario. Nã si sit, manifestum quod & propositum in proposito.

39. Locus. Declaratio. 40. Locus. Declaratio.

De nonnullis etiã locis generis.

Decimusoctauus locus est, quod consideremus si species admittat rem, quã impossibile est penitus esse genus, id quod positum est, non est genus. Verbi gratia si anima admittat vitam, & impossibile est vllum numerum esse vitam animæ, genus non est ipse numerus. Et hic locus est de locis sumptis secundum diuisionem.

Locus decimusnonus est, quia ex quo genus diuiditur in plures quã in vnã speciem, notum itaque est, quod nisi posito generi sit alia species a specie, cui positum est genus, illud non est genus; sicut qui posuit ꝙ impossibile sit superficiem, & lineam non esse duas species, quia subsunt longitudini: & hoc loco deest generi, quod sit prædicatum de multis, cum illud sit vnum, aut quasi illud.

Vigesimus locus est ꝙ inspiciamus quod positum est genus: si nomen de eo dictum dicatur accommodatione, illud non est genus: vt qui dicebat, quod sciẽtia sit lux: lux nanque est vere in orbe cœlesti & igne: & quod huic deest, est quod genus dicatur de specie vniuoce, & in eo quod quid sit.

Vigesimusprimus locus sumitur ex contrarijs, & hic quidẽ locus partitur in plures modos: quorum quidam sunt prope rei naturam, & quidam sunt vulgares, & ex rebus, quæ de foris sunt. Primo itaque considerabimus, ꝙ si speciei sit contrarium, non euadit, quin illi generi sit contrarium, aut non sit illi contrarium. Si autem non sit illi contrarium, oportet quod illa species, & eius contrarium sint in genere, sinautem illud non est genus. Secundus autem locus est, si illi fuerit contrarium, oportet ꝙ speciei contrarium sit in generis contrario. Tertius locus est, si speciei contrarium non sit penitus in aliquo genere, sed sit supremum genus secundum se; & speciei non est genus, & illorum etiam est supremum genus secundum se: gratia exempli, quia bonum non est species alicuius generis, nec eius contrario, quod est malum, est aliquod genus. Et hęc tria loca dicit Themistius, ꝙ sint prope rei naturam: hoc est, ꝙ sint veracia: contraria enim sine dubio, aut sunt sub vno eodem genere, aut sunt sub duobus contrarijs generibus, aut sunt duo genera contrariarum rerum, & hæc est dispositio speciei cum eius contrario, hoc est, quod non euadat tres partitiones: hoc autẽ inquisitione fit euidens. Horum vero locorum oratoria sunt, ꝙ consideremus, si generi fuerit contrarium, & speciei fuerit contrarium, & vnius illorum contraria fuerint mediata, & alterius contraria fuerint immediata, quod positum est, non est genus: vulgatum enim est, ꝙ si inter species sit medium, inter genera sit medium, verbi gratia diuitiæ, & iniquitas, quarum altera est sub pręstantia, & altera sub vitio, & vtraque sunt mediata. Huius aũt loci innanitas est, quia sanitas & morbus sunt duo contraria immediata, & subsunt bono & malo, inter quæ est medium. Et alter locus est huic similis diuulgatione scilicet ꝙ consideremus, si species sit mediata, & generis contrarium mediatum, sed medium vtriusque non significatur similiter: hoc est, ꝙ vnum exprimatur per negationem amborum extremorum, & alterum exprimatur suo nomine eius comparatione: perinde significatur ꝙ vulgatum sit, quod oporteat mediũ vtriusq; similiter esse exprimendũ, v.g. de medio inter iustitiã & iniusti-

A tiã,& medio inter virtutẽ & vitiũ. Et alius locus est, quod consideremus, q̃d si contrario speciei sit mediũ, oportet subintrare genus: diuulgatum enim est, q̃d res cuius sunt duo extrema, oporteat eius esse & medium, V.g. quia nigrũ & album, & media, quæ inter ea sunt, omnia colori subsunt. Huius autem loci instantia est, quia pusillanimitas, & expositio sui ad pericula sunt sub vitio, & fortitudo inter eas est sub virtute. Et alius locus est, si generi sit contraria aliqua res, & speciei non sit contrarium, illud non est genus, quando si generi sit contrarium, speciei etiam est contrarium, sicut est dispositio virtutis, & vitij, & iustitiæ, & iniustitiæ, quæ eis subsunt. Themistius aũt dicit, quod hic locus sit demonstratiuus, & quod eo vsus sit Arist. commonstrando quod tempus non sit motus, quia motui est contraria quies, tempori autem nihil est contrarium: & sicut est demonstratio, qua commonstrauit, quod connexio, & ordo non sint genus animæ, quia connexioni est contraria non connexio, animæ autem nihil est contrarium. Et Aristo. in suo libro dicit quod huius loci instantia inuenitur in sanitate & ægritudine, quia sanitas est ægritudini contraria, & alicui ægritudini, vt est ophthalmia, & febris, quæ non habent aliquid contrarium: & de hoc est perscrutandum: verisimile enim est, quod singulis partibus ægritudinum sit sanitas contraria, & quod hæc instantia sit vulgaris, quia pluribus sanitatibus oppositis singulis ægritudinibus non sunt nomina.
B Ipse autem diceret, quod dispositio sanitatis & ægritudinis sit, sicut dispositio boni & mali, & vt bonum est vnum, & mala sunt multa, sic sanitas est vna, & ægritudines sunt multæ. Ait Aristo. hi quidem modi sunt, quibus scrutatur a contrario, qui intendit destructionem qui vero intendit constructionẽ, illius sunt tres modi. Quorum vnus est, si speciei contrarium fuerit in genere præfato, generi autem non fuerit contrarium, illud est ipsius speciei genus. Secundus est, si medium inter species contrarias fuerit in præfato genere, species est in genere præfato: & hic quidẽ est diuulgatus in constructione, sicut in destructione. Tertius est, si generi fuerit contrarium, & speciei sit contrariũ, & inuenerimus speciei contrarium in generis cõtrario, genus est ipsius speciei.

De genere loci alii. *Cap. IIII.*

RVRSVM in casibus, & coniugatis, si similiter sequũ-
tur, & interimenti, & construẽti. Simul enim vni, & 41. Locus. Declaratio.
omnibus insunt, vel nõ insunt, vt si iustitia sciẽtia quæ-
dam, & iuste scienter, & iustus sciens: si autem horum
C aliquid nõ inest, nec reliquorum vllum. Rursum, in iis
quæ similiter se habẽt adinuicem. Vt delectabile similiter se habet 42. Locus. Declaratio.
ad voluptatem, & vtile ad bonũ, vtrunque enim vtriusq; effectiuum:
si igitur voluptas quiddam bonum, & delectabile quiddam vtile
erit, manifestum enim quoniam boni erit effectiuum, eo quod vo-
luptas bonum. Similiter autem & in generationibus, & corruptio-
nibus. Vt si ædificare est operari, ædificasse, operatum esse, & si discere 43. Locus. Declaratio.
est reminisci, & didicisse, recordatum esse: & si dissolui est corrumpi,
& dissolutum esse, corruptũ esse, & dissolutio, corruptio quædam.
Et in generatiuis vero, & in corruptiuis, similiter & in potẽtiis, & vsi
bus, & omnino secũdũ quãlibet similitudinẽ & interimenti, & con-
struenti inspiciendum, quemadmodum in generatione, & corruptio-
ne diximus. Nam si corruptiuum dissolutiuum, & corrumpi dissol-
ui, & si generatiuum est effectiuum, & generari fieri, & generatio

factio: similiter & in potentiis, & vsibus, & omnino si potentia dispo A sitio, & posse, disponi: & si alicuius vsus est actus, & vti agere, & vsum esse, egisse. Si autem sit priuatio id, quod opponitur speciei, duobus modis est interimere. Primum quidem si in assignato genere est oppositū. Aut enim simpliciter in nullo genere eodē priuatio, aut nō in vltimo, vt si visus in vltimo genere est, sensus: cæcitas non erit sensus. Secundo autē, si & generi & speciei opponitur priuatio, nō est autem oppositum in opposito, nec quod assignatum est, in assignato erit. Interimenti igitur, quemadmodum dictum est, vtendum. Construenti autē vno modo, nā si oppositū in opposito, & propositū in proposito erit. Vt si cæcitas insensibilitas quædam, & visus sensus. Rursum, in negationibus considerandū econuerso, quēadmodū in accidente dicebatur. Vt si delectabile quod bonū, quod non bonum nō delectabile, nam si non ita se habet, erit cōtra, nō bonum delectabile: at impossibile est. si bonum genus est delectabilis, esse quicquam nō bonum delectabile, nam de quibus genus nō prædicatur, nec specierum vlla. & cōstruenti etiam similiter inspiciendum, nam si non bonum, nō delectabile, delectabile bonum, quare genus bonum, delectabilis. Si autem sit ad aliquid species, cōsiderandum si & genus ad aliquid. Nam, si species ad aliquid, & genus, vt in duplici, & multiplici: vtrunque enim ad aliquid. Si autem genus ad aliquid, non necessario & species. Nam disciplina ad aliquid, grammatica autem non. An nec quod prius dictum est verum videbitur? nam virtus ipsum quod bonum, & ipsum quod honestum: & virtus quidem ad aliquid, bonum vero & honestum non ad aliquid, sed qualia. Rursum, si non ad idem dicitur species, & secundum se, & secundū genus. Vt si duplum dimidii dicitur duplum, & multiplum dimidii oportet dici: si autem non, non erit multiplum genus dupli. Amplius, si non ad idem & secundum genus dicitur, & secundū omnia genera. Nam si duplum dimidii multiplum est, & abundans dimidii dicetur, & simpliciter secundum omnia superiora genera ad dimidium dicetur. Instantia: quòd non necesse est secundum se, & secundum genus ad idem dici: nam scientia scibilis dicitur: habitus autem & dispositio non scibilis, sed animæ. Rursum, si similiter dicitur genus, & species secūdum casus. Vt si alicui, aut alicuius, aut quolibet modo aliter dicitur: nam vt species, & genus, velut in duplo, & in superioribus, alicuius enim & duplum, & multiplum: similiter aūt & in scientia: alicuius enim & hæc, & genera: vt dispositio, & habitus. Instantia autem, quòd aliquoties non sit: nam differens, & contrariū alicui, diuersum autem cum sit genus horum, non alicui, sed ab aliquo: diuersum enim dicitur ab aliquo. Rursum, si similiter ad aliquid secundum casus dicta, non similiter conuertuntur. Quemadmodum in duplo, & multiplo: vtrunque enim horum alicuius: & idem etiam secundum conuersionem dicitur: alicuius enim & dimidium,

Marginal notes: 45. Locus. Declaratio. — 46. Locus. Declaratio. — 47. Locus. Declaratio. — 48. Locus. Declaratio. — 49. Locus. Declaratio. — 50. Locus. Declaratio. — 51. Locus. Declaratio. — 52. Locus. Declaratio. — 53. Locus. Declaratio.

A dium,& submultiplum. Similiter autem & in disciplina, & opinione: nam & hæ alicuius,& conuertitur:similiter & disciplinatum, & opinebile alicuius: si igitur in aliquo non similiter conuertitur, manifestum est non esse genus alterum alterius. Rursum,si non ad æqualia species, & genus dicitur. Similiter enim,& æqualiter vtrumque videtur dici, quemadmodum in dono & datione:nam & donum alicuius alicui dicitur, & datio alicuius & alicui dicitur:est autem datio genus doni,nam donum, datio est irredibilis. In aliquibus autem non accidit ad æqualia dici:nam duplum alicuius duplum, abundans autem & maius alicuius & aliquo: omne enim abundans, & maius aliquo abundat,& alicuius abundat: quare non sunt genera quæ dicta sunt, dupli, eo quòd non ad æqualia dicuntur speciei, aut non vniuersaliter verum,ad æqualia speciem & genus dici. Videndum autem,& si oppositi est oppositum genus. Vt si dupli multiplum, & dimidii submultiplum:oportet enim oppositum oppositi genus esse: B si igitur ponat aliquis scientiam idipsum quod est,sensum, oportebit & scibile id quod est sensibile esse,sed non est:non enim omne scibile, sensibile:nam intelligibilium, quædam scibilia. quare non est genus sensibile,scibilis:si autem hoc non, neque sensus scientiæ. Quoniam autem eorum,quæ ad aliquid dicuntur, alia quidem ex necessitate in eis,aut circa ea sunt, ad quæ dicuntur (ut dispositio,& habitus, & commensuratio,in alio enim nullo possibile est esse quæ dicta sunt, quàm in eis,ad quæ dicuntur) alia autem non necesse est quidē in eis esse ad quæ dicuntur,contingit autem (quemadmodum scibile est in anima:nihil enim prohibet sui scientiam habere animam,non necessarium autem: possibile est enim & in alio esse hanc eandem) alia uero simpliciter non contingit in eis esse,ad quæ dicuntur, vt contrarium in contrario, neque scientiam scibili nisi sit scibile anima, vel homo: considerare igitur oportet si quis in genere ponat quod ta- C le est,in non tali. Vt si memoriam immansionem scientiæ dicat:nam omnis imansio in mente,& circa illud:quare & scientiæ immansio, in scientia. memoria igitur in scientia,eo quòd immansio,scientiæ est: hoc autem non contingit: memoria enim omnis in anima. Est autem qui dictus est locus & accidens communis: nihil enim refert memoriæ genus immansionem dicere, aut accidere dicere illi hoc: nam,si quouis modo est memoria,immansio scientiæ, eadem aptabitur de ipsa ratio.

54. locus. declaratio.

55, locus. declaratio.

56, locus. declaratio.

57. locus. declaratio.

De aliis locis generis.

Vigesimussecundus locus sumitur a casibus,& coniungatis: & notum est, qđ sit de locis communibus, & prædicantur in constructione, & destructione, verbi gratia, si scientia sit genus iustitiæ, sciens est genus iusti,& si illa nō sit genus,nec ille est genus.

Vigesimustertius locus sumitur a simili proportionaliter, verbi gratia, si fuerit proportio suauitatis ad voluptatem proportio iuuantis ad bonum, vtrumque enim illorum efficit vtrunque istorum: & cum voluptas sit bona quatenus bonum sit illius genus; sicque suaue est etiam iuuans, quatenus iuuans sit eius ge-

nus; constitutio autem huius syllogismi concludentis per hunc locum est primæ D speciei conditionalis coniunctiui.

Vigesimusquartus locus sumitur a generatione, & corruptione, & genito & corrupto, & similiter a virtutibus, & mutationibus. Exempli gratia in generatione, si hominem ædificare habet genus efficere, iam ædificasse habet genus iam fecisse, et si genus addiscendi sit reminisci, genus illius, quod est didicisse, est meminisse. Et similiter in corruptione, si genus illius, quod est dirui, sit destrui, genus illius, quod est dirutum esse, est destructum esse: & similiter si genus corrumpentis sit dissoluens, genus corruptionis est dissolutio; & si genus geniti sit factum, factio est genus generationis. Et si genus potentiæ sit dispositio quædam rei, quæ est in potentia, genus est hac dispositione pati: & si vsus alicuius rei genus sit actio quædam agendi, genus est agere hac actione, & illius, quod est vsum esse, genus est egisse. Vis autem horum locorum est vna, & illa est similitudo, quæ illis inest proportionaliter: sicut enim ædificare se habet ad facere, sic ædificasse ad fecisse: & similiter proportio corrumpentis ad corruptionem est sicut dissoluentis ad dissolutionem. Et similiter inuenitur proportionalitas in reliquis ipsorum, & hi quidem loci sunt ad constructionem & destructionem.

Locus vigesimusquintus, qui sumitur ab oppositis secundum modum priuationis, & habitus fit duobus modis. Quorum vnus est, quod priuatio speciei sit in priuatione generis positi, quando enim priuatio speciei fuerit in priuatione generis, quod positum est genus, non est genus, verbi gratia, si visus sit sensus, cæcitas non est non sensus. Secundus autem est, si speciei, & generi fuerit oppositum priuatiue, & ponitur species in genere, expedit quod oppositum sit in opposito, verbi gratia, si cæcitatis genus est priuatio sensus, aut non sensus, visus genus est sensus. Et ambo hæc loca fiunt in destructione. In constructione vero fit hic secundus solum. Et notum est, quod constitutio loci destruentis sit secundæ speciei conditionalis coniunctiui, in qua repetitur oppositum consequentis, & concluditur oppositum antecedentis. Secundus autem constituitur ex prima conditionalis coniunctiui in constructione, in destructione vero in secunda. Et horum locorum vis est a rebus, quæ sunt deforis. E

Vigesimussextus locus sumitur ex illatione oppositorum secundum modum negationis conuersionis, qui notus est in conuersione contradictorii, de quo loco iam prædictum est in quæsitis accidentis. Veruntamen differentia inter illa est, quia ibi fit in constructione & destructione: hic autem fit in destructione solum, & est demonstratiuus, & in constructione est vulgaris; exemplum in destructione, si suaue sit bonum quoddam eo quod bonum sit ipsis genus, quod non est bonum, non est suaue. Deinde repetimus quod id, quod non est bonum, sit suaue; sicque concluditur in secunda conditionalis coniunctiui, quod suaue non sit bonum. In constructione vero est huius contrarium, si quod non est suaue, non sit bonum, suaue est bonum. Excepto quod hinc sequitur, quod bonum insit suaui, non quod ei insit, prout vndique sit ipsius genus: si enim quod non est coruus non sit nigrum, non infertur quod nigredo insit coruo, vt sit ipsius genus. Sic asseuerat Themistius, & in eo est considerandum. F

Vigesimusseptimus locus sumitur a relatione, & ipsius sunt multi loci, quorum primus est. Si species sit relatiua, expedit suum genus esse relatiuum: & ille est demonstratiuus, oportet enim vt dictum est, speciem & genus esse vnius prædicamenti. Si autem genus sit relatiuum, vulgariter putatur, quod non oporteat speciem esse relatiuum, quia scientia est relatiua, & grammatica ei subest, & non est relatiua, Hoc vero accidit ob nominis appellationem. Veritas autem est, quod quando genus fuerit relatiuum ipsius, etiam species est relatiua. Secundus locus est, si species referatur ad vnam eandem rem, expedit genus dici in comparatione huius ipsius rei: sin autem, non est genus: exempli gratia, si duplum dicatur relatione ad medium, expedit eius genus quod est multiplex, dici etiam relatione ad medium. Si autem non diceretur relatiue ad medium, sed ad aliquam aliam rem, illud non est genus; cuius instantia est, quia superans est du-

A pli genus,& non dicitur relatiue ad medium, sed relatione ad superatum, quod est medii genus. Tertius autem locus est ex parte dictionum habitudinis (qui latine secundum casus nominatur) & est quando species attribuitur alicui rei relatiuæ secundum habitudinis dictiones:hoc est,secundum casus, expedit & genus illa ipsa habitudinis dictione dici. Verbi gratia, si dicatur duplum dimidio duplum,per lamed acquisitionis idest per datiuum, similiter dicitur multiplex. Huius autem loci instantia est,quia contrarium dicitur tali contrarium: aliud autem,quod est eius genus,dicitur aliud a tali, non per literam acquisitionis, hoc est non per datiuum. Quartus locus est huic affinis quod vtraque illa dicantur sine vlla habitudinis dictione,ad alterutra illorum, & non conuertantur reciproce, sicut conuertitur scientia scibilis scientia,& scibile scientiæ scibile.Quintus locus est, si vnum illorum dicatur duobus modis habitudinis casualis, & alterum non dicatur illis modis,quod positum erat genus non est genus, donatio enim,ex quo est actus illius,vnde deriuatur arabicee,flectitur dupliciter aliquando dictione acquisitionis idest datiuo,& aliquando sine acquisitionis dictione: dicimus enim condonaui eum, & condonaui ei,prout dicimus dedi eum, & dedi ei:datio est donationi genus: Datio enim aliqua est cum reditu,& aliqua est sine reditu; Donatio autem arabice dicitur sine reditu.

B

De re eadem loci alii. *Cap.* *V.*

RVrsum, si habitum in actu posuit, aut actum in habitu, non est genus quod tale est. Vt si sensum, motum per corpus: nam sensus habitus, motus autem actus. Similiter autem & si memoriam habitum contentiuum opinionis dixerit: nam nulla memoria habitus, sed magis actus. Peccant autem & qui habitum in consequentem potentiam ordinant. Vt mansuetudinem, continentiam iræ: & fortitudinem, & iustitiam, timorum, & lucrorum continentiam: nam fortis, & mansuetus, perturbatione vacans dicitur: continens autem, qui perturbatur, sed non ducitur: fortasse igitur talis potentia sequitur vtrunque, vt si perturbetur, non ducatur: verum continere non hoc est, hunc quidem fortem, illum autem C mansuetum esse: sed omnino perturbari ab huiusmodi nihil. Aliquoties autem & quod sequitur, quouis modo vt genus ponunt. Vt tristitiam, iræ: & opinionem, fidei: vtraque enim prædicta sequuntur quidem quodam modo assignatas species, neutrum autem eorum genus est: nam qui irascitur, contristatur: priore in eo tristitia facta. non enim ira tristitiæ, sed tristitia iræ causa est: quare simpliciter ira non est tristitia. Secundum autem hæc, neque fides opinio: contingit enim eandem opinionem etiam non credentem habere: non contingere autem hoc, si fides esset species opinionis: non enim contingit idem amplius permanere, si ex specie omnino permutatum sit: quemadmodum nec idem animal quandoque hominem esse, & quandoq; non. Si quis autem dicat ex necessitate opinantem etiam fidem habere,

58. locus. Declaratio.
59. locus. Declaratio.
60. locus. Declaratio.

de æqualibus opinio & fides dicetur: quare neque sic erit genus: D
61.locus. declaratio. de pluribus enim oportet dici genus. Videndum autem & si in aliquo eorum nata sint vtraque fieri. In quo enim species, & genus, vt in quo album, & color, & in quo grammatica, & disciplina: si igitur verecundiam timorem dixit, aut iram tristitiam, non accidet in eodem speciem & genus esse: nam verecundia quidem in rationali, timor in irascibili, at tristicia in concupiscibili: nam in hoc & voluptas, ira autem in irascibili: quare non sunt genera, quæ assignata sunt, eo quòd non in eodem cum speciebus nata sunt fieri: similiter autem & si amicitia in concupiscibili, non erit voluntas quædam: omnis enim voluntas in rationali. Vtilis autem hic locus & ad accidens, & id cui accidit: in eodem enim accidens, & cui accidit: quare nisi in eodem videatur, manifestum quoniam non accidit.
62.locus. declaratio. Rursum, si secundum quid species dictũ genus participat: non enim videtur secundum quid participari genus. Nam non est homo, secundum quid animal, neque grammatica, secundum quid disciplina: E similiter autem & in aliis. considerandum igitur si in aliquibus secundum quid participatur genus, vt si animal quòd sensibile vel visibile dicitur: nam secundum quid sensibile, vel visibile animal, secundum corpus enim sensibile, & visibile, secundum animam autem non: quare non erit genus, corpus visibile, & sensibile, animalis.
63.locus. declaratio. Latent autem quandoque, & totum in parte ponentes. Vt animal, corpus animatum: nullo enim modo pars de toto prædicatur: quare non erit genus corpus animalis, eo quod pars est.
64.locus. declaratio. Videndum autem si quid vituperandorum, aut fugiendorum in potestate, aut potente posuit. Vt sophistam, vel calumniatorem, vel furem eum qui possit aliena latenter surripere: nemo enim prædictorum in eo quòd possit, aliquid horum talis dicitur: potest enim & DEVS, & studiosus praua agere: non sunt autem huiusmodi: nam omnes praui scd̃m electionem dicuntur. Amplius, omnes potestates eorũ F sunt, quæ sunt eligenda: nam prauorum potestates eligendæ, eo φ Deum et studiosum habere dicimus eas, potentes enim dicimus eos esse, praua agere: quare nullius vituperabilis erit genus potestas. Si autem non, accidet vituperandorum quiddam eligendum esse:
65.locus. declaratio. nam erit quædam potestas vituperabils. Et si quid propter se honorabilium vel eligibilium, in potestate vel potente, vel effectiuo posuit. Nam omnis potestas, & omne potens, aut effectiuum, propter aliud eligendum.
76.locus. declaratio. Aut si quid eorum quæ sunt in duobus generibus vel pluribus in altero posuit. Quædam enim non est in vno genere ponere: vt fraudulentum, aut calumniatorem: neque enim qui eligit, impotens autem: neque qui potest: at non eligens, calumniator, aut frandulentus: sed qui vtraque hæc habet: quare non ponenda sunt in vno genere, sed in vtroque eorum quæ dicta sunt. Am-

A plius aliquoties econuerso, genus quidem vt differentiam, diferentiam autem vt genus asſignant. Vt ſtuporem, ſuper abundantiam admirationis, & fidem vehementiam opinionis: nam neque ſuperabundantia, neque vehementia genus, ſed differentia, videtur enim ſtupor, admiratio eſſe ſuperabundans: & fides, opinio vehemens, quare genus admiratio, & opinio eſt: ſuperabundantia autem, & vehementia differentia. Amplius, ſi quis ſuperabundantiam, & vehementiam vt genera aſsignet, inanimata fidem facient, & ſtupefacient: nam cuiuſque uehementia, & ſuperabundantia illi adeſt, cuius eſt ſuperabundantia, & uehementia: ſi ergo ſtupor ſuperabundantia eſt admirationis, aderit admirationi: quare admiratio ſtupefacit: ſimiliter autem & fides aderit opinioni, ſi uehementia quidem opinionis eſt: quare opinio fidem faciet. Amplius, accidet ſic aſsignanti vehementia dicere, & ſuperabundantiam ſuperabundantem: eſt enim quædam fides vehemens: ſi ergo fides uehementia eſt, uehemē- 67. locus. Declaratio.

B tia erit vehemens: ſimiliter autem & ſtupor quidam & ſuperabundans: ſi ergo ſtupor eſt ſuperabundantia, ſuperabundadtia erit ſuper abundans: videtur autem neutrum horum, quemadmodum nec diſciplina diſciplinatum, nec motus motum. Quandoque autem peccant, & paſsionem in genere eius quod paſſum eſt ponentes. Vt immortalitatem vitam ſempiternam dicentes eſſe: paſsio enim vitæ, & accidens, immortalitas uidetur eſſe: quòd autem verum ſit quod dicitur, manifeſtum fiet, ſi quis admittat aliquem ex mortali fieri immortalem: nullus enim dicit aliam vitam eum ſumere: ſed accidens aliquod, vel paſsionem huic eidem aduenire: quare non genus vita, immortalitatis. Rurſum, ſi paſsionem cuius eſt paſsio, illius genus dicit eſſe. Vt ſpiritum, aerem motum: magis enim motus aeris, ſpiritus: nam aer idem permanet: & quando mouetur, & quando ſtat: quare non eſt omnino aer ſpiritus: eſſet enim & non moto aere ſpiritus, ſi quidem idem aer permanet, qui quidem erat ſpiritus: ſi- 68, locus. Declaratio. 69. Locus. Declaratio.

C militer autem & in aliis huiuſmodi: Si igitur & in hoc oportet admittere quòd aer motus, eſt ſpiritus: non tamen de omnibus huiuſmodi eſt aſsignandum, de quibus non verificatur genus, ſed de quibuſcunque uere prædicatur aſsignatum genus: nam in quibuſdam non uidetur uerificari, ut in luto, & niue: nam niuem dicunt eſſe aquam coagulatam, lutum autem terram humido temperatam: eſt autem neque nix aqua, neque lutum terra: quare neutrum aſsignatorum generum erit genus: oportet enim genus verificari ſemper de omnibus ſpeciebus: ſimiliter autem neque vinum eſt aqua putrefacta (ſicut Empedocles dicit, in ligno putruit vnda) nam ſimpliciter non eſt aqua.

VIgeſimuſoctaus locus eſt, quando quis ponit habitum genus actus, aut actū genus habitus. Exemplum poſitionis habitus genus actus, eſt ſermo dicentis, ꝙ medicina ſit genus regiminis conualeſcentium: conualeſcentiū De aliis locis generis.

namque regimen non est species medicinæ, sed ipsum regimen est ipsamet me- D dicina. Exemplum autem huius, qui posuit actum genus habitus est, prout qui dixerit genus febris esse actionum nocumentum. Notum autem est, quod qui poneret genus huiusmodi, abstulerit ab eo prædicationem in eo quod quid sit, Et ideo hic locus est demonstratiuus in destructione.

Vigesimusnonus locus est, quia ponere rem illud consequentem, indicium est ponere in potentia habitum consequentem ipsam: hoc est, ponere potentiam genus ipsius habitus, verbi gratia, qui poneret mansuetudinem & fortitudinem continentiam ab ira & timore, & constantiam a fuga: fortis enim & mitis est aliud quam continens: fortis enim est, quem non aggreditur timor: constans autem est, qui se cohortatur ad ferendum res terribiles: & similiter continens est, quem non aggreditur iracundia: constans autem est, quem aggreditur accidens iracundię, & se detinet in illa. Et ideo dicitur quod habens habitum sit, quem non aggrediuntur accidentia. Constans autem est, quem aggrediuntur accidentia, & detinet se in illis. Et vt vniuersalius inquam, constare anima est causa inessendi habitum constanti. Et ideo, quando est habitus, sequitur necessario ꝙ sit potentia præcedens ipsum, & non sequitur, eo quo constantia præcedit habitum quod sit illius genus: hoc autem est per se notum. Et hinc fit ponere tristitiam genus iræ, & opinionem, genus assertionis: tristitia enim sequitur ab essendo iram: impossibile enim est irascentem non contristari, & E tristitia est causa iræ. Neque etiam opinio est genus assertionis, & si præcedat esse ipsam, & hæc illam sequatur: veritas enim primo fuit opinio: quando autem aucta & roborata est, fit assertio. Nullum autem genus est huius conditionis, hoc autem existente, vt prçscripsimus consequens, ꝙ fallit ponentem genus secundum basim, est tripliciter, aut ꝙ consequens sit sicut potentia ad habitum, prout est potentia ad cateruam terribilium, quæ est habitus, qui est ipsa fortitudo, aut sicut causa alicuius rei, prout tristitia efficit iracundiam, aut sicut res remissa debilis virtutis, prout est opinio cum assertione: opinio enim est debilis assertio, & hinc errauit qui posuit progressum genus cursus.

Trigesimus autem locus est, quod consideremus, an moris speciei & generis sit, quod sint in vno subiecto, in quo est species in illo sit genus: sin autem, illud non est genus, prout sunt albedo & color, quia in quo est albedo, in illo est color: si quis autem poneret timorem genus pudoris, & tristitiam genus iræ, non esset genus illud, quod poneretur: pudor enim est in parte cogitatiua, & timor in animi excitatiua, & tristitia in concupiscibili, & ira & contentio in irascibili, hic autem locus est demonstratiuus: si enim species insit alicui subiecto, secundum quod inter ea sit essentialis habitudo, genus necessario inest illi. Et hic locus iuuat etiam ipsum accidens: vulgatum enim est, quod accidens & res, qua accidit, in sint vni eidem rei: si autem non insint vni rei, illud non est accidens. F Et huius loci instantia est, quia rubor pudentis, & pallor timentis sunt duo accidentia, quæ insunt faciei, & consequuntur ob animæ affectum.

Trigesimusprimus locus est, quod consideremus si genus non prædicetur de specie simpliciter, sed prædicetur de ea adiectione connexę clausulæ, & conditionis, illud non est genus: & hanc ob causam sentiens & videns non est genus animalis: animal enim sentit per eius partem, quæ est ipsius anima. Et ille locus est demonstratiuus.

Trigesimussecundus locus est, ꝙ totum ponatur in parte, hoc est, quod totum ponatur partis species, prout qui posuit lutum genus terræ: nam terra est pars luti. Et hic locus est, quo deest prædicatio in eo quod quid sit.

Trigesimustertius locus est, quod consideremus an posuerit aliquam rerum turpium a quarum fuga est in potentia illius, quem illæ attingunt: pro quis poneret sophistam illum, qui adipisceretur opes & magistratus per scientiam, & latronem illum, qui posset furari: hic enim denominauit aliquem secundum aliquam rem in actu, in eo, quod quid res sit, quatenus illa inest illi in potentia. Eximius enim rerum studiosus præpotens posset praua facere, sed non faceret malum, Et iterum, quia potentiæ sunt eligendæ, ipsas

A enim inesse habentibus potentias fit ob duarum operationum præstantiorem. Si autem fecerit malam idest per accidens: & ideo non sunt turpes secundum se. Et similiter fit, si posuerit aliquam rerum eligendarum in potentia ad illas. Potentia enim est eligenda propter aliud. Et vniuersaliter hic locus redit ad eum, in quo ponitur pro re ipsius euentum.

Trigesimusquartus locus est, quod consideremus si species sit de illis, quarum moris est esse in pluribus quam in vno genere, & poneretur in vno, illud non esset genus: prout latro, qui est eligens & potens, non enim est latro, qui eligit, & non potest, neque iterum qui potest: & non eligit. Themistius autem dicit quod hic locuti est falsus, quoniam non inuenitur aliqua res, quæ sub sit duobus generibus supremis ex vna parte: & hoc est impossibile nisi in prædicamento relationis, ex quo illud euenit omnibus prædicamentis. Et dicit q; si ponatur latro in electione & potestate est error circa illum, qua ponitur res in suum euentum, nec illorum aggregatum est illius genus: hoc autem est considerandum.

Trigesimusquintus locus est, quod ponatur patiens genus ipsius passionis, prout diceretur quod priuatio mortis sit vita æterna, æstimatur enim quod priuatio mortis sit accidens, aut passio vitæ æternæ: si autem priuatio mortis esset vita, priuatio esset ipse habitus: similiter qui diceret quod ventus sit
B aer motus, prius enim esset, quod ventus esset ipsius aeris motus, aer enim est aer, siue quiescat siue moueatur, & si ventus esset aer, esset ventus illo quiescente. Huius autem basis est, quia genus verificatur de speciebus in eo quod quid sit. Huius autem loci contrarium est, vt qui posuit aerem motum esse ipsum ventum.

De genere loci alii. Cap. VI.

Amplius, si omnino quod assignatum est, nullius est genus. Manifestum enim, quoniam neque eius, quod dictum est: Considerandum autem ex eo quod nihil eorum differt specie, quæ participant assignatum genus. Vt nihil alba differunt specie, ipsa à seinuicem: omnis autem generis, sunt species differentes: quare nullius erit album. Rursum, si quod omnia sequitur, genus: vel differentiam dixit. Plura enim sunt quæ omnia sequuntur: vt ens, & vnum, eo-
C rum sunt quæ omnia sequuntur: si igitur ens genus assignauerimus, manifestum quoniam omnium erit genus, eo quòd prædicatur de eis. de nullo enim genus quàm de speciebus prædicatur: quare & vnum species erit entis: accidit ergo de omnibus, de quibus genus prædicatur, & speciem prædicari, eo quòd ens, & vnum de omnibus simpliciter prædicantur: oportet autem de paucioribus speciem prædicari. Si autem quod omnia sequitur, differentiam dixit, perspicuum quoniam de æqualibus, vel de pluribus differentia quàm genus dicetur. Nam si & genus omnia sequitur, de æqualibus si vero nō omnia sequatur genus, de pluribus differētia dicetur quā ipsum genus. Amplius, si in subiecta specie est, quod assignatum genus dicitur. Vt album, in niue: quare manifestum quoniam non erit genus: de subiecta enim specie solum genus dicitur. Considerandum autem etiā est si non vniuocum sit genus speciei. Nam de omnibus

70. locus.
71. locus.
72. locus. Declaratio.
73. locus. Declaratio.
74. locus. Declaratio.
75. locus. Declaratio.

speciebus vniuoce genus prædicatur. Amplius, quando existente D
& speciei, & generi contrario, si quod melius contrariorum est, in
peiori genere ponit. Nam accidet reliquum in reliquo esse, eo quod
contraria in contrariis generibus: quare quod deterius est, in melio
76. locus. declaratio. ri erit: at videtur melioris, & genus melius esse. Et si eodem simi-
liter ad vtraque se habente, in peiore,: & non in meliore genere
ponit. Vt animam ipsum quod est agitationem, aut agitatum: nam
pari modo eadem statiua, & agitatiua esse videtur: quare si melius
statio, in hoc oportet genere ponere: Amplius, ex magis & minus.
77. locus, declaratio. Destruenti quidem, si genus suscipit magis, species aũt non suscipit,
neq; ipsa, neq; quod ab ipsa dicitur: ut si virtus suscipit magis, & iusti
tia, & iustus: dicitur.n. iustus magis alter altero: si igitur asignatũ qui
dẽ genus magis suscipit, species aũt nõ suscipit, neq; ipsa, neq; quod
78. locus, declaratio. ab ipsa dicitur, nõ erit qdẽ asignatũ genus. Rursum, qđ magis vide-
tur, vel similiter, nõ est genus: manifestũ quoniã nec qđ asignatũ est. E
Vtilis aũt hic locus in talibus maxime: in qbus plura vidẽtur de spe
cie in eo qđ qd p̃dicata, cũ nõ determinatũ est, neq; prõptũ nobis est
dicere, quodnã eorũ genus: vt de ira, tristitia, & opinio paruipẽdẽtie
in eo qđ qd est p̃dicari uidetur: cõtristatur.n. iratus, & opinatur par-
uipẽdi. Eadẽ aũt cõsideratio & in specie ad aliud aliqd cõparãti. Nã
si qđ magis, aut similiter uidetur esse ĩ asignato genere, nõ est in ge
nere: manifestũ qđ neq; asignata oĩno species erit in genere: interi-
menti igitur queadmodũ dictũ est, vtendũ. Astruẽti vero si qdẽ susci-
pit magis qđ asignatũ est genus, & species, nõ vtilis locus: nihil.n. p-
hibet vtrorũq; suscipiẽtiũ, nõ eẽ alterũ alterius gen': nã bonũ & albũ
suscipit magis, & neutrũ neutrius genus. Generũ aũt, & specierũ ad se
inuicẽ cõparatio, vtilis: vt si similiter hoc, & hoc genus: si alterũ genus
& alterũ: similiter aũt & si qđ minus, & qđ magis: vt si continẽtiæ, ma
gis potestas, quã virtus genus, virtus aũt genus, & potestas. Eadẽ aũt
& de specie cõuenit dici: nã si similiter hoc, & hoc, ppositi species: si
alterũ species: & reliquũ: & si qđ minus uidetur, species est, & qđ ma- F
79. locus. gis. Amplius, ad cõstruendũ: perspiciendũ si de quibus asignatũ est
genus, in eo qđ quid est p̃dicatur: cũ nõ sit una asignata species, sed
plures, & differẽtes. Nã manifestũ qm̃ erit genus. Si aũt in asignato
80. locus. species est, cõsiderãdũ & si de aliis speciebus genus in eo qđ quid est
p̃dicatur. Nam rursus accidet de pluribus & differẽtibus idẽ p̃dica-
81. locus. declaratio. ri. Qm̃ aũt videtur in quibusdã, & differẽtia in eo qđ quid est de spe-
ciebus p̃dicari, separãdũ est genus & differẽtia, vtẽti iis, q̃ dicẽtur, ele
mẽtis. Primũ qdẽ quoniã genus de pluribus dicitur quã differentia.
Deinde quoniã secũdũ eius (quod quid est) asignationẽ, magis con
uenit genus, quã differentiã dicere. Nã qui animal dicit hominẽ, ma
gis indicat quid est homo, quã qui gressibile. Et quoniã differẽtia qui
dẽ qualitatẽ generis semper significat, genus aũt, differentiæ non. Nã
qui dicit gressibile, quiddã animal dicit: qui vero animal dicit, nõ di

A cit quale quiddā greſsibile: differētia igitur à genere ſic ſeparanda.
Quoniā aūt videtur muſicū, qua muſicū eſt, ſciēs eſſe: & muſica ſcientia quædā eſt: & ſi ambulās eo ꝙ ambulat mouetur, ambulatio motus quidé eſt: cōſiderandū in quo genere vult quippiā cōſtruere ſecundū dictū modū. Vt ſi ſcientiā ipſum qđ eſt fidé: ſi ſciēs quatenus ſcit, fidit: manifeſtū.n. quoniā ſcientia, fides quædā erit: eodé aūt modo & i aliis huiuſmodi. Amplius, quoniā qđ ſequitur aliquid ſemper & nō conuertitur, difficile eſt ſeparare, ꝙ nō ſit genus, ſi hoc quidé illud ſequitur omne, illud vero hoc nō omne. Vt tranquilitatē quies, & numerū diuiſibile, ecōuerſo aūt nō: nā diuiſibile non omne, numerus, neq; quies oīs, trāquillitas: ipſo quidé eſt utēdū, ut genere qđ eſt ſemper conſequens, cū nō conuertatur alterū: cum aūt alterū ſe extēdit nō in omnibus, obſequendū. Inſtantia aūt huius: quoniā non ens ſequitur omne quod fit (nam quod fit, non eſt) nō couertitur (nō enim omne qđ nō eſt, fit) attamē nō eſt genus nō ens eius qđ fit: ſimpliciter.n. non
B ſunt nō entis ſpecies. De genere igiť quēadmodū dictū eſt, trāſeūdū.

82. locus. declaratio.

83. locus. declaratio.

TRigeſimusſextus locus eſt ſi res denominat p genus non differant per aliquam differentiarum, prout qui poneret album genus rerum albarum. De alijs locis generis.

Trigeſimusſeptimus locus eſt, ꝙ ponatur conſequens omnes res genus alicuius rei; vt qui poneret vnum & ens genus decem prædicamentorum: oporteret enim, quod ens eſſet genus vnius, & vnum genus illius, ex quo vtrumque eorum verificatur de alterutro, & eſſet vna eadem res relatione vnius eiuſdem rei, aliquando genus, & aliquando ſpecies: hoc autem eſt falſum, quia genus prædicatur de pluribus ꝗ̃ prędicetur ſpecies. Sicque etiam errat, qui poneret talia conſequentia differentias; conſequens enim rem ſicut non largitur ipſius quidditatem, ſic non largitur qualis res ſit: & ob hoc ſequeretur, quod differentia eſſet æqualis generi, aut eo vniuerſalior.

Trigeſimusoctauus locus eſt, ſi genus denominatum dicatur in ſubiecto, non de ſubiecto, & ſpecies de ſubiecto, illud non eſt genus, ſinautem accidentia eſſent genera ſubſtantiarum.

Trigeſimusnonus locus eſt, ꝙ conſideremus, an ſpeciei ſit contrarium, & generi ſit contrarium, & ſpecies præſtantior illarum poſita fuerit generis vilioris
C illorum, illud, quod poſitum eſt genus, non eſt genus. Et ex hoc loco intulit Socrates errorem in libro de republica, quem ſenſit deceptor, quia ex quo excellentius eſt contrarium iniuſtitiæ, & bona electio contraria eſt malæ electioni, & iuſtitia eſt excellentior quam iniuſtitia, & bona electio excellentior eſt mala electione, litigioſe & paralogiſtice intulit, iuſtitia genus eſſe malam electionem. Ait Themiſtius hic locus eſt vulgaris, ſed fortaſſe vis huius loci ſumitur ab eſſentia rei, quod eſt ex quo genera inſunt ſpeciebus ſecundum ſui eſſentiam: neceſſarium itaq; eſt, quod prętantior & vilior res ſequatur in vtriſq; vno eodem modo. Et dixit, huius loci inſtantia eſt, quia vermis & muſca eſt vilior imagine lunę facta ex ęre. Hęc autem non eſt inſtantia, quia nulla res inanimata eſt præſtātior quam animata: lunæ autem imago eſt pręſtans ſecundum poſitionem, non naturaliter.

Quadrageſimus locus eſt, ſi fuerit vna res attributa duabus rebus vna habitudine, & vna illarum fuerit præſtantior quam altera; res autem illa ponitur in viliori, non in pręſtantiori, illud non eſt genus, prout eſt de anima, quia ei ineſt motus ſicut ei ineſt quies, & ex quo quies eſt permanentia, pręſtantior eſt illi quam ineſſe ei motū. Sicq; qui poſuit eā in motu errauit: hic autem locus eſt vulgaris.

Quadrageſimusprimus locus ſumitur ab eo, quod eſt magis & minus, & æquale, & eſt de locis communibus omnibus quęſitis, & ſumitur a rebus, quę ſunt de

foris. Numerus autem locorum, qui sunt huius loci est proximus numero locorũ, qui fiunt de quesito accidentis. Primus itaq; locus destruēs quidē est, si genus recipiat additionem, & species nõ recipiat id, de quo dicitur quod sit genus non est genus, & hic locus est demonstratiuus. Et hinc accidit eror illius, qui definiuit dubium ꝙ sit æquilibra oppositarum opinionum; æquilibra enim non suscipit additionem, dubium autem suscipit illam. Et ille est debilis in construtione, quia quando vtraq; suscipiunt magis & minus, non sequitur quod vnum sit alterius genus prout sunt albus & pulcher & intelligens & prudens. Secundus aũt locus est, si qđ magis aut æqualiter putatur esse genus, nõ sit genus, nec qđ positum est esse genus est genus: & hic quidē locus vtilis est in rebus, de quibus putatur, quod prædicentur de vna re: quatenus sint illius genera; absq; qđ nobis constet, quæ illarum sit genus secundum veritatē. Cuius exemplum est, quia tēpus estimatur, qđ sit motus, & quod sit numerus. Et similiter ira ęstimatur, qđ sit tristitia, & qđ sit propter cogitationem, qm̃ qui irascitur cõtristatur, & cogitat quod aggressus eum fuerit spretus, & scđm hanc speciem scrutinij scrutaretur de ipsa specie, comparando ipsam ad indiuiduum, quia si qđ magis aut æqualiter æstimatur esse species, non sit species, quæ posita est species, non est species. Et constructio iterum profertur his locis: si enim hoc & hoc, de quibus putatur quod sint genera similiter, & vnum illorum est genus, alterum etiam est genus: & similiter si illud, de quo minus erat opinio, est genus, id, de quo magis est opinio, est genus, V.g. si potestas magis sit continentiæ genus quam virtus, & virtus est genus, potestas etiam est genus: & hæc eadem verba dicerentur de cõstructione speciei: omnia autē hæc loca sunt persuasiua, nisi prius fuerit naturaliter prius. C

Quadragesimussecundus locus est de differentia, quę est inter genus & differentiam; primo, quia genus prædicatur de pluribus quã prędicetur differentia: & secundo quia genus magis significat rem, quam differētia, & differentia significat qualitatem, genus aũt non significat qualitatem: qui enim diceret progressiuum, diceret animal qualificatum, qui aũt diceret animal & non diceret progressiuum, nõ qualificaret: hoc aũt generis & differentiæ discrimen est diuulgatum.

Quadragesimustertius locus est, qđ quicquid ipsum esse sequitur essendo speciem, aut sequiť speciem esse essendo ipsum, æstimatur de illo ꝙ sit genus & difficile sit distinguere inter ipsum & ipsum genus. Huius aũt instantia est, quia quod est in generatione, est nõ ens, & non ens non est genus illius, qđ est in generatione, & rursus, quia si hoc simile esset genus, connexa essent genera. Expedit aũt rescire, qđ loca propriorum generi euidens sit ipsorum disciplina reducendo omnia illa ad quatuor bases, quas diximus ꝙ sint sedes locorũ generum. Prima .n. basis. s. quod genus inesse speciei oporteat esse necessarium, sumit sub se locũ, quo dicitur si ꝙ ponitur, genus conueniat definitioni accidentis. Et qđ si ꝙ positum est in genere, impossibile sit, ꝙ conueniat vlli harũ specierũ. Et ꝙ si nulla differentiarũ diuidentium genus prædicetur de illo, ꝙ positũ est species. Et ꝙ si spēs cõueniat alicui rei, quæ nullo pacto insit rebus, quæ subsunt generi: hæc .n. quatuor continet qđ id, qđ positum est genus, non sit speciei: sicq; continēt circunstantiam, sicut destructiones, & in omnibus: quæsitis simpliciter excepto primo. Secunda vero basis est, s. ꝙ expediat genus prædicari de tota specie, & ꝙ quicquid prædicatur de parte non est genus: & subest illi primus locus, quem ordine inseruit Arist. & est locus partitionis solũ. Tertia aũt basis est. s. ꝙ expediat genus superare in essendo ipsam speciē, qđ illud, quod prędicatione non superat speciem, non sit genus, subintrant illam plura loca. Quorũ primus est, si connectatur generi definitio speciei, quia si connectatur, æquatur illi, aut superat illud. Secundus aũt est, ꝙ spēs diceretur de pluribus, quã dicatur genus aut æqualiter. Tertius est, si posueris genus in specie. Et quartus est, aut differentiam in specie. Et quintus, aut genus in differentia. Et sextus, aut differentiã in gñe. Et septimus, si generi non sit alia species. Quarta vero basis est, qua dictum est, ꝙ expediat genus predicari de spē in eo ꝙ quid sit, & ꝙ id, qđ non prædicatur hoc modo, nõ sit genus & subintrant ipsam plura loca nimis, & sunt destruētia & construentia contra reliqua loca. Quorum primus est secũdus locus, & loca

A præcedentia, sed ille est ipsamet basis, s. ille, quo dictum est, quod id, quod positum est genus non prædicetur in eo quod quid sit, sed prædicatione per accidens. Secundus, si genus & species sint vnius prædicamenti. Et tertius si quũ enuntiamus esse genus, non prædicetur in eo quod quid sit de aliquo indiuiduorum ipsius speciei. Et quartus, si acciderit speciei, quod ei sit aliud genus vltra genus positum & neutrum alteri subsit, nec ambo subsint alij generi. si genus, quod positũ est genus, & omnia genera, quæ supra ipsum sunt, prædicentur de specie in eo quod quid sit vno simili modo. Et sextus, si definitiones generum conueniant speciei, & omnibus rebus subordinatis illi. Septimus, si posueris differentiam in genus. Et octauus, si posueris habitum in differentiam. Nonus, si posueris habitum in potentiam consequentem illum. Decimus, si posueris totum in suas partes. Vndecimus, si posueris affectus & passiones in patientem. Et duodecimus, si posueris aliquam rem de vilibus, aut turpibus in potentia. Tertiusdecimus, si posueris connexum consequens omnem rem in genus, prout est vnum & ens. Quartusdecimus, si enuntiaremus rem, quæ accommodatione dicitur esse genus. Quintusdecimus est, in quo dictum est, si moris generis & speciei fuerit, quod in sint vni subiecto illud, cui inest species, inest ipsum genus. Sextusdecimus, si genus prædicetur de specie adiectione connexę clausulæ non simpliciter. Decimusseptimus, quando generi & speciei fuerint contraria, & præstantius contrariorum poneretur in vilius, &
B vilius in præstantius. Hæc itaq; triginta loca sunt loca propria generi: reliqua autem loca, quæ relata sunt in hoc libro, sunt communia ambientia omnia quæsita, videlicet quę sumũtur ab oppositis, & sumpta a casibus, & coniugatis, & sumpta ex similibus, & sumpta ab eo quod est magis & minus. Iam autem explicauimus omnia loca generum, sicut nobis constitit, & deo iuuante procedamus ad loca ipsius proprij.

IN TOPICORVM *Librum Quintum*,

Argumentum.

C *QVinto volumine proprium libratur. Inspice an improprie propriũ, an minus notum, an æquiuocum ibi nomen, an & subiectum, an & idem: an quid ibi omnibus competat, an plura eiusdem propria, nec distincta, an id cuius proprium, an quod tantum semper comitatur: an quod nunc proprium, an quod non solis noscitur sensibus, an definitio magis, an nusquam proprii genus. Vide illud quoque, cuius proprium traditur, an nomen ibi genusq; dissideant, an subiectum proprium ei traditum, quod in subiecto: an quod in proprii participatu. an prius ibi aliquid, & posterius, an eorundem quæ sunt eadem, non idem sit proprium, aut non idem semper eorundem specie. an pro illo nunc illud semper afferatur, an idem eiusdem proprium. Considera & quæ similium sunt partium, & opposita quælibet, & quæ de quibus prædicentur, que subiiciantur, quæ distinguantur. Sed & casus etiam in contrapositis. Et quæ similiter se habeant, & quæ itidem, sed & ideam, magisq; & minus, & quod ni proprium, & quod superlatione.*

ARISTOTELIS

STAGIRITAE, TOPICORVM LIBER QVINTVS.

Cum Auer. Cordub. expoſitione.

Summa libri.

De Modis, & locis Proprij: nec non de locis quibuſdam omnibus quæſitis communibus, nempe ab oppoſitis, a ſimili, ab eo, quod eſt magis & minus, & æquale, a caſibus, a cõiugatis, & a generatione et corruptione.

De modis proprii. *Cap. I.*

1. locus. declaratio, VTRVM autem proprium, an non proprium eſt quod dictum eſt, per hæc conſiderandum. Aſsignatur autem per ſe, & ſemper, aut ad aliud, aut aliquando. Per ſe quidem, vt hominis, animal manſuetum natura: ad aliud autem, vt animæ ad corpus: quoniam illa quidem imperare nata, hoc autem parere: ſempér autem, vt Dei, animal immortale: aliquãdo vero, vt alicuius hominis ambulare in gymnaſio.

2. locus. declaratio, Sunt autem proprii, quod ad alterum aſsignatum eſt, aut duo problemata, aut quatuor. Nam ſi de hoc quidem aſsignatum quippiã fuerit, de illo vero negatum idipſum, duo duntaxat problemata fiunt: quemadmodum hominis ad equum proprium eſt quod bipes eſt: nam & quòd homo non bipes eſt argumentabitur quiſpiam, & quòd equus bipes: vtrinque autem remouetur proprium. Si autem de vtroque vtrunque aſsignatum fuerit, & de vtroque negatum: quatuor problemata erunt: vt hominis proprium ad equum, qđ ille quidem bipes, hic autem quadrupes eſt: nam & quòd homo non bipes eſt, & quòd eſſe quadrupes natus eſt, argumentari eſt, & quòd equus bipes, & quòd non quadrupes, poſsibile eſt argumentari: quolibet igitur modo oſtenſo, interimitur quod propoſitum eſt.

3. locus. declaratio. Eſt aũt per ſe quidem proprium, quod ad omnia aſsignatur, & ab omni ſeparat (quemadmodum hominis animal mortale diſciplinæ ſuſceptiuum) ad aliud autem, quòd non ab omni, ſed ab aliquo ſtatuto determinat (vt virtutis ad diſciplinam: quoniam illa quidem in pluribus, hæc in rationali ſolo, & in habentibus rationem nata eſt fieri) ſemper autem, quod ſecundum omne tempus verificatur, & nun

A quam relinquitur (quemadmodum animalis ex anima & corpore compositum esse) aliquando vero, quod secundum aliquod tempus verificatur, & non ex necessitate semper consequitur: vt alicuius hominis, ambulare in foro. Est autem ad alterum proprium assignare: differentiam dicere, aut in omnibus, & semper, aut vt multum, & in plurimis. Et in omnibus quidem & semper, quemadmodum hominis proprium ad equum quoniam bipes: nam homo quidem & omnis, & semper est bipes: equus autem nullus est bipes, & nunquam: vt multum autem & in plurimis, quemadmodum rationalis proprium principare ad concupiscibile, & irascibile, eo quòd illud quidem imperat, hæc autem parent: nam neque rationale semper imperat, sed quandoque illi imperatur: neque concupiscibili, & irascibili semper imperatur, sed imperant quandoque, cum fuerit hominis anima flagitiosa. Propriorum autem ea maxime logica sunt, quæ per se, & semper, & quæ ad aliud. Nam eius, quod ad aliud B est proprium, plura problemata sunt: quemadmodum diximus & prius: nam aut duo, aut quatuor, ex necessitate fiunt problemata. plures autem orationes fiunt ad hæc: quod autem per se est, & semper, ad multa est argumentari, & ad plura tempora obseruare: quod per se quidem ad multa, nam ad vnumquodque eorum, quæ sunt, vtpote cui oportet inesse proprium: quare si non ab omni separat, non erit bene assignatum proprium: quod autem semper, ad plura tempora est obseruare, & siue non inest, siue non infuerit, siue non inerit, non erit proprium. Quòd verò aliquando, ad illud (quod nunc dicitur) tempus, consideramus: non igitur sunt rationes ad ipsum plures. Logicum autem est problema, ad quod rationes fiunt & crebræ quidem, & bonæ. Ad aliud igitur proprium dictum ex iis, quæ sunt de accidente, locis inspiciendum, si huic quidem accidit, illi verò non. De iis autem, quæ semper, & quæ per se, per hæc considerandum.

4. locus. declaratio.

5. locus. declaratio.

C PRoprium vniuersaliter est trium specierum: aut proprium per se & semper, & est illud, quod distinguit id, quod proprie concernit totam rem, prout dicimus de homine risibile. Aut proprium, quod dicitur in comparatione ad aliud ens, & hoc proprium distinguit illud ad hoc ente tantum, & hoc fit secundum duas species. aut semper necessarium, prout dicimus, quod homini proprium sit in relatu ad equum quod sit bipes, aut pro maiori parte, vt quod pars cogitatiua de partibus animę sit ei propria in relatu ad concupiscibilem: cogitatiua enim imperat, & concupiscibilis credit: quare aliquando inuenitur res contra hoc in scelestibus viris. Aut est proprium in relatu cuiusdam temporis, prout ire ad templum est proprium cuntı tempore suæ ambulationis, quando non variatur hoc illo tempore ab eius ambulatione ad templum.

De modis ꝓprij.

De proprio autem, quod dicitur in comparatione ad aliam rem, quãdo ipsum prædicatur de re, fiunt duæ quæstiones, aut quatuor. Duę quidem, quando proprium affirmatur de vna, & de altera negatur, verbi gratia, dum dicimus de proprio hominis relatu ad equum, ꝙ sit bipes & secundo, quod equus non sit bipes. Quatuor autem, quando affirmatur de vtraq; illarum, aut negatur de vtraque illarum gratia exempli, quando dicimus de hominis proprio respectu equi, ipsum esse bipedem, & non quadrupedem: & quod equus sit quadrupes, & non sit bi-

pes. Destructio autem intelligeretur hic quatuor modis. Quorum vnus est, quod homo, gratia exempli, non sit bipes, aut quod ipse sit quadrupes, aut quod equus sit bipes, aut quod non sit quadrupes. Et hec quidem species proprij, quando dicitur ad relationem, vis eius est vis accidentis. Et ideo loca, quibus constituitur, & quibus destruitur, sunt loca accidentis. verumtamen proprium, cuius loca hic queruntur, est proprium sempiterni esse simpliciter, quod non est proprium respectu alicuius entis, aut temporis, sed omnium rerum, quarum est proprium, & omni tempore: & propterea de illius dispositione querunt duo, quarum vnum est, an sit proprium, necne; Secundum autem est, si fuerit proprium an bene positum sit proprium perfectissimo modo, quo possibile est poni, aut positum est proprium imperfecte. Et hec res proprie secernit proprium & definitionem a genere & accidenti: proprio enim & definitioni, quoniam illa deseruiunt scientię rei, ipsiusque dignotioni ab omni, quod est aliud ab illo, euenit in hac re perfectio & imperfectio: generi vero & accidenti, ex quo sunt prędicata de multis, nó aduenit eis hec res. s. quod inueniantur secundum dispositionem imperfectiorem & secundum dispositionem perfectiorem. D

De locis proprii. Cap. II.

6. locus. Declaratio. PRimum quidem an non bene assignatum est proprium, an bene. Eius autem quod est non bene, aut bene, est vnum quidem, si non per notiora, aut per notiora positum est proprium: destruenti quidem, si non per notiora: at construenti, si per notiora.

7. locus. Declaratio. Eius autem quod non per notiora est, hoc quidem si omnino ignotius positum est proprium: quod assignauit, illo cuius proprium dixit. Non enim erit bene positum proprium: nam propter notitiam proprium facimus: discendi enim causa, & proprium, & definitiones facimus: per notiora igitur accipiendum: sic enim magis erit sufficienter cognoscere: vt puta qui ponit ignis proprium esse simillimum animæ, ignotiore quàm ignis vtitur, anima: magis enim scimus quid est ignis, quam quid anima: non igitur erit bene positum proprium ignis, simillimum animæ.

8. locus. Declaratio. Aliud autem, si non notius est hoc huic inesse. Oportet enim non solum notius esse re, sed & huic inesse, notius esse: nam qui non scit si huic inest, neq; si illi soli notius inest cognoscit: quare cum quoduis horum acciderit, obscurum fit proprium: vt quia qui ponit ignis proprium, in quo primo anima nata est esse, ignotiore vtitur quàm quid sit ignis, eo quòd ignotius est, si in hoc est anima, & si in hoc primo est: non erit itaque bene positum proprium ignis, in quo primo anima nata est esse.

9. locus. Declaratio. Construenti autem, si per notiora positum est proprium, & si per notiora secundū vtrumq; modum. Erit enim bene sc̄dm hoc positū propriū: nam constructiuorū locorum eius quod bene, alii quidē sc̄dm hoc solum, alii autem simpliciter monstrabunt quod bene: vt quia qui dixit animalis proprium, sensum habere, per notiora, & notius assignauit proprium secundum vtrunq; modum: quare erit bene assignatum secundū hoc,

A animalis proprium, sensum habere. Deinde destruenti quidē, si qd' nominum, quæ in proprio sunt asignata multipliciter dicitur, vel etiā tota oratio plura significat. Non.n.erit bene positum ꝓpriū, vt quoniā sentire multa significat, vnum quidem sensum habere, alterum aūt sensu vti: non erit animalis proprium bene positum quod natū est sentire: quapropter non vtendū est, neq; nomine, quod multipliciter dicitur, neq; oratione, quæ plura significet: quia qd' multipliciter dicitur, obscurū facit qd' dictum est, dubitante eo qui debet argumentari, quodnam dicitur eorū quæ multipliciter dicuntur: nā proprium discendi gratia asignatur. Amplius autem, ad hoc necessarium est redargutionē aliqnam fieri cum sic asignant proprium: quando in disidente quispiam conficiet syllogismum, de eo quod multipliciter dicitur. Construenti autem, si non plura significat, neq; nominum quippiam, neque tot oratio. Erit enim secundum hoc bene positum proprium: vt quia neque corpus plura significat, B neque mobilissimum in superiorem locum: neque totum quod ex his compositum est: erit bene positum secundum hoc ignis propriū corpus mobilisimum in superiorem locum. Deinde destruenti quidem si multipliciter dicitur illud, cuius proprium asignatur, non determinatur autem cuius eorum ponatur proprium. Non enim bene erit asignatum proprium: ob quas autem causas non immanifestum est ex iis, quæ prius dicta sunt: nam eadem accidere necessarium est, vt quia scire hoc, plura significat: vnum enim scientiam habere hoc, alterum autem scientia vti hoc, aliud vero scientiam esse huius, aliud autem scientia vti huius, non erit eius quod est scire hoc, bene asignatum proprium nullum, non determinato, cuius horum ponitur proprium. Construenti vero, si non dicitur multipliciter hoc cuius proprium ponitur, sed est vnum, & simplex. Erit enim bene positum secundum hoc proprium, vt quia homo simpliciter dicitur, erit bene positum secūdum hoc hominis proprium, ani C mal mansuetum natura. Deinde destruenti quidem, si frequenter dictum est idem in proprio (sæpe enim latent hoc facientes & in propriis, quemadmodum & in terminis) non erit bene positum quod hoc sustinet, proprium. Conturbat enim audientem, quod frequenter dicitur: obscurum igitur necessarium est fieri, & præter id nugari videntur. Eueniet autem frequenter idem dicere duobus modis: uno quidem, quando nominauerit frequenter idem: vt si quis proprium asignet ignis, corpus tenuisimum corporum: hic enim frequenter dixit corpus. Secundo autem, si quis assumat orationes pro nominibus, vt si quis reddat terræ proprium, substantiam quæ maxime corporum secundum naturā fertur in inferiorem locū, deinde assumat pro corporibus, huiusmodi substantias: vnum enim & idem est corpus, & huiusmodi substantia, erit ergo hoc modo substantia frequenter dicta, quare neutrum erit bene positum propriū.

10. locus. Declaratio.

11. locus. Declaratio.

12. locus. Declaratio.

13. locus. Declaratio.

14. locus. Declaratio.

Conſtruenti verò, ſi nullo vtitur frequenter nomine eodem. Erit D
enim ſecundum hoc bene aſsignatum proprium, vt quia qui dixit
hominis proprium, animal diſciplinæ ſuſceptiuum, non vſus eſt fre-
quenter eodem nomine: erit utique ſecundum hoc bene aſsignatum
16.locus. declaratio. hominis proprium. Deinde deſtruenti quidem, ſi tale aliquid aſsi-
gnauit in proprio nomẽ, quod omnibus inſit. Inutile enim erit, quod
non ſeparat ab aliquo: quod autem in propriis dicitur, ſeparare
oportet: quemadmodum & quæ in terminis: non igitur erit bene po
ſitum proprium: vt quia qui poſuit ſcientiæ proprium opinionem in-
diſſuaſibilem a ratione, vnum exiſtens tali aliquo vſus eſt proprio
(vno inquam) quod omnibus ineſt: non erit vtique bene poſitum ſci
17.locus. declaratio. entiæ proprium. Aſtruẽti autem, ſi nullo vſus eſt communi, ſed quod
ab aliquo ſeparat, erit bene poſitum ſecundum hoc proprium. Vt
quia qui dixit animalis proprium animam habere nullo uſus eſt com
muni: erit ſecundum hoc bene poſitum proprium animalis, animam
habere. Deinde deſtruenti quidem ſi plura propria aſsignat eiuſdẽ, B
18.locus. declaratio. non determinans quòd plura ponit. Non enim erit bene poſitum
proprium: nam quemadmodum nec in terminis oportet præter eam
(quæ indicat ſubſtantiam) orationem, adiungere quippiam pluſcu-
lum, ſic nec in propriis præter eam (quæ facit proprium quod di-
ctum eſt) orationem, quicquam coaſsignandum. inutile enim fit
eiuſmodi: vt quia qui dixit propriũ ignis, tenuiſsimũ, & leuiſsimum
plura aſsignauit propria (vtrunque enim de ſolo igne verum eſt di-
cere) non erit bene poſitum proprium ignis, corpus ſubtiliſsimum
19.locus. declaratio. & leuiſsimum. Aſtruenti vero ſi non plura eiuſdem propria aſsigna
uit, ſed vnum, Erit enim ſecundum hoc bene poſitum proprium:
vt quia qui dixit humidi proprium, corpus quod in omnem figu-
ram diducitur, vnum aſsignauit proprium, & non plura: erit ſecun-
dum hoc bene poſitum humidi proprium. Deinde deſtruenti qui-
20.locus. declaratio. dem, ſi eodem vſus eſt cuius proprium aſsignauit, aut eorum quæ
ſunt illius aliquo. Non enim erit bene poſitum proprium: nam di- E
ſcendi gratia aſsignatur proprium: idem autem eidem ſimiliter
ignotum eſt: id autem, quod aliquid eorum eſt quæ ſunt eius poſte-
rius: non igitur eſt notius: quare non fit vt per hoc quiſquam magis
quippiam diſcat: Vt quia qui dixit animalis proprium, ſubſtanti-
am cuius ſpecies eſt homo, aliquo uſus eſt eorum, quæ ſunt anima-
21.locus. declaratio. lis, non erit bene poſitum proprium. Conſtruenti autem ſi neque
eodem, neque eorum quæ ſunt ipſius aliquo vtitur. Erit enim bene
ſecundum hoc poſitum proprium: Vt quia qui poſuit animalis pro-
prium ex anima & corpore compoſitum eſſe, neque eorum quæ
ſunt ipſius aliquo vſus eſt, erit vtique bene ſecundum hoc aſsigna-
tum animalis proprium. Eodem autem modo & in aliis conſide-
22.locus. declaratio. randum eſt, quæ nam non faciunt, aut faciunt notius. Deſtruen-
ti quidem ſi aliquo vſus eſt, aut oppoſito, aut omnino ſimul na-
tura,

A tura, aut posteriore aliquo. Non enim erit bene positum proprium: nam oppositum simul natura, quod autem simul natura, & posterius, non efficit notius: vt quia qui dixit boni proprium, quod malo maxime opponitur, opposito est vsus boni: non erit profecto bene assignatum boni proprium. Construenti autem, si nullo vsus est neque opposito, neque omnino simul natura, neque posteriore. Erit enim secundum hoc bene assignatum proprium: vt quia qui posuit disciplinæ proprium, opinionem maxime facientem fidem, nullo vsus est neque opposito, neque omnino simul natura, neque posteriore, erit secundum hoc bene positum disciplinæ proprium. Deinde destruenti quidem, si non quod semper sequitur proprium assignauit, sed id quod fit quandoq; non proprium. Non enim erit bene pronunciatum proprium: nam neque in quo deprehendimus inesse ipsum, de hoc & nomen ex necessitate verificatur, neque in quo deprehenditur non inesse, de hoc ex necessitate non dicetur nomē:

23.locus. Declaratio.

24.locus. Declaratio.

B quare non erit bene positum proprium. Amplius autem ad hæc, neque quando quisquam assignauerit proprium, erit manifestum si inest; siquidem tale est, vt quod ipsum relinquere posit: non igitur erit clarum esse proprium: vt qui posuit animalis proprium moueri quandoque, vel stare tale, assignauerit proprium quod fit quandoq; non proprium, nequaquam erit bene positum proprium. Astruenti vero, si quod ex necessitate semper est, proprium assignauerit, Erit enim bene positum secundum hoc proprium. vt quia qui posuit virtutis proprium quod habentem facit studiosum, quod semper sequitur, proprium assignauit: erit vtique secundum hoc bene assignatum virtutis proprium, Deinde destruenti quidem si quod nunc proprium est assignans: non determinauerit quòd non proprium assignat, Non enim erit bene positum proprium: primum quidem quia quod præter consuetudinem fit omne, semper determinatione indiget: solent autem vt plurimum omnes, quod semper sequitur proprium assignare. Secundo autem, quia immanifestus est qui non determinauerit, si quod nunc est proprium voluerit ponere: non igitur danda est objurgationis occasio: Vt quia qui posuit alicuius hominis proprium sedere cum aliquo homine, quod nunc proprium est posuit: non bene proprium assignabit, si non determinans dixerit quod nunc, Construēti autem, si nunc proprium assignans determinando posuit, quod nunc proprium posuerit. Erit enim bene positum secundum hoc proprium; vt quia qui dixit cuiusdam hominis prorium ambulare nunc alicubi, distinguens posuit hoc: bene erit prositum proprium, Deinde destruenti quidem si tale assignauit proprium quod manifestum non est aliter inesse quàm sensu. Non enim erit bene positum proprium: nam omne sensibile extra sensum factum, manifestum est: latens enim est si adhuc inest, eo quòd sensu solum cognoscitur. Erit autem verum hoc in

25.locus. Declaratio. Propriū est virtuti, vt habētem se, faciat studiosum,

26.locus. Declaratio.

C

27.locus. Declaratio.

28.locus. Declaratio.

iis, quæ non ex necessitate semper consequuntur: vt quia qui posuit D solis proprium, astrum quod fertur super terrã lucidissimũ: tali vsus est in proprio (super terram inquam ferri) quod sensu cognoscitur: non vtiq; erit bene solis assignatum proprium, immanifestum enim erit cũ occidet sol, si adhuc feratur super terrã, eo ꝙ nos tunc deseruimus sensum. Construenti vero si tale assignauit propriũ, quod

29. locus. Declaratio.

non sensu est manifestum: aut cũ sit sensibile, ex necessitate inesse manifestum est. Erit enim ſcdm hoc bene positum proprium. Vt quia q posuit superficiei proprium quod primũ coloratum est, sensibili quidem aliquo vsus est (coloratum esse inquam) tali quidẽ quod manifestum est inesse semper: erit secundum hoc bene assignatum superficiei proprium.

30. locus. Declaratio.

Deinde destruenti quidem, si terminũ vt proprium assignauit. Non enim erit bene positum proprium: nam non oportet indicare quod quid est esse, propriũ: vt quia qui dixit hominis proprium animal gressibile bipes, quod quid est esse significans assignauit hominis proprium, non vtique erit hoc hominis proprium bene E assignatum.

31. locus. Declaratio.

Construenti aũt, si quod conuersim quidem prædicatur assignauit proprium: non aũt quod quid est esse indicans. Erit.n. secundum hoc bene assignatum proprium, vt quia qui posuit hominis proprium, animal mansuetum natura, quod conuersim quidem prædicatur assignauit proprium, non quod quid est quidem indicãs: erit secundum hoc bene assignatum proprium hominis.

32. locus. Declaratio.

Deinde destruenti quidem, si non quippiam in quid est ponens, assignauit proprium. Oportet enim in propriis, quemadmodũ in terminis, primum assignari genus, deinde sic iam addere reliqua, & separare: quare quod non hoc modo positum est proprium, non erit bene assignatum: vt quia qui dixit animalis proprium animam habere, nõ posuit quicquam in quo vt in quid, est animal: non erit bene positũ animalis proprium.

33. locus. Declaratio.

Construenti vero si quis quippiam quod in quid est po F nens eius cuius proprium assignauit, reliqua adiungit. Erit enim secundum hoc bene assignatum proprium: vt quia qui posuit hominis proprium animal disciplinæ susceptibile: quip piam quod in quid est ponens, assignauit proprium: erit secundum hoc bene positum proprium hominis. Vtrum igitur bene an non bene assignetur propriũ, per hæc inspiciendum.

34. locus. Declaratio.

Vtrum vero proprium est omnino quod dictum est, an non proprium ex iis considerandum. Nam simpliciter construentes proprium quid bene positum est, loci iidem erunt iis qui proprium omnino faciunt: in illis igitur dicentur. Primum ergo destruenti quidem inspiciendum ad vnumquodq; eorum cuius proprium assignauit. Vt si nulli inest, aut si non de hoc quidem verificatur, aut si non est proprium cuiusq; eorum secũdum illud cuius proprium assignauit, nõ enim erit proprium, quod positum est esse proprium: vt quia de geometra non verificatur indeceptibilem esse ab oratione (nam decipitur geometer cum pseudographiam facit) non

A erit hoc scientis proprium, non decipi ab oratione. Construenti 35.locus. Declaratio.
autẽ si de omni verificatur, & qua de hoc verificatur. Erit enim proprium, quod positum est esse proprium: vt quia animal disciplinæ susceptiuum de omni homine verificatur & qua homo, erit hominis proprium animal disciplinæ susceptiuum. Est autem locus hic destruenti quidem, si non de quo nomen & oratio verificatur, & si non de quo oratio & nomen verificatur. Construenti autem, si de quo 36.locus. Declaratio.
nomen & oratio, & si de quo oratio & nomen prædicatur. Deinde destruenti quidẽ, si non de quo oratio, & nomen verificatur; & si non de quo nomen, & oratio verificatur. Non enim erit proprium, quod positum est esse proprium: vt quia animal quidem disciplinæ susceptiuum verificatur de Deo: homo autem non prædicatur: nõ erit hominis proprium, animal disciplinæ susceptiuum. Construenti au- 37.locus. Declaratio.
tem, si de quo oratio & nomen prædicatur & si de quo nomen & oratio prædicatur. Erit enim proprium quod positũ est esse proprium: vt
B quia de quo animã habere verificat animal, & de quo animal animã habere: erit animã habere animalis proprium. Deinde destruenti 38.locus. Declaratio.
quidẽ si subiectum, propriũ assignauit eius, quod in subiecto esse dr̃. Non enim erit propriũ, quod positũ est esse proprium: vt quia qui po- 39.locus. Declaratio.
suit propriũ subtilissimi corporis, ignem, subiectũ assignauit prædicati proprium, non erit ignis corporis subtilissimi proprium: pp hoc aũt non erit subiectum eius, quod in subiecto esse dr̃ proprium, eo ꝙ idẽ esset plurium & differentiũ specie, proprium: nam eidem plura quædam discrepantia specie insunt, de solo dicta: quorum erit omnium proprium quod subiectum est, si quis hunc in modum ponat proprium. Construenti vero, si quod in subiecto est, assignauit 40.locus. Declaratio.
proprium subiecti. Erit enim proprium, quod positum est non esse proprium: si quidem de solo prædicatur (vt dictum est) proprium: vt quia qui dixit terræ proprium corpus grauissimum specie, su-
C biecti assignauit proprium quod de sola dicitur re, & vt proprium prædicatur, erit terræ proprium recte positum. Deinde de- 41.locus. Declaratio.
struenti quidem, si secundum participationem assignauit proprium. Non enim erit proprium, quod positum est esse proprium: nam quod secundum participationem inest, ad quod quid est esse conducit, erit autem huiusmodi differentia quædam de aliqua specie dicta: vt quia qui dixit hominis proprium gressibile bibes, secundum participationem assignauit proprium: non erit vtique proprium hominis gressibile bipes. Construenti autem, si 42.locus. Declaratio.
nõ secundum participationem assignauit proprium, nec quod quid est esse indicans, conuersim prædicata re. Erit enim proprium quod positum est esse proprium, vt quia qui posuit animalis proprium quod natum est sentire, neque secundum participationem assignauit proprium, neque quod quid esse indicans, conuersim re prædicata, erit vtique quod sentire natum est, animalis proprium.

Deinde destruenti quidem, si non contingit simul inesse proprium, sed vel posterius, vel prius quàm idipsum nomen. Non enim erit proprinm quod positum est esse proprium, aut nunquam, aut non semper: vt quoniam contingit alicui prius fore, & posterius ambulare per forum quàm quòd homo, non erit ambulare per forum hominis proprium, aut nunquam, aut non semper.

43. locus. Declaratió.

Construenti autem, si simul ex necessitate semper inest, cum neque terminus, neque differentia sit. Erit enim proprium, quod positum est forsitan non esse proprium: vt quia animal disciplinæ susceptiuum, simul ex necessitate semper est, & id quod est homo, cum neq; differentia sit, nec terminus, erit animal disciplinæ susceptiuũ hominis proprium.

44. locus. Declaratio.

Deinde destruenti quidem, si eorundem quæ eadem sunt, non est idem proprium. Nõ enim erit proprium, quod positum est esse proprium, vt quia non est proprium prosequendi, apparere quibusdam bonum, neque eligendi fuerit vtiq; proprium apparere quibusdam bonum. idem enim est prosequendum & eligendum.

45. locus. Declaratio.

Construenti, si eiusdem quatenus idem proprium. Erit enim proprium quod positum est non esse proprium. Vt quoniam hominis, quà homo dicitur proprium tripartitam animam habere, & terrigenæ quatenus terrigena est, erit proprium tripartitam animam habere. Vtilis autem locus hic & in accidente: nam iisdem in eo quòd eadem sunt eadem oportet inesse, vel non inesse.

46. locus. Declaratio.

Deinde destruenti quidem, si eorum quæ sunt eadem specie: non idem semper specie proprium est. Neque enim eius quod dictum erit proprium, quod positum est esse proprium: vt quia idem est specie homo & equus: nõ semper autem equi est proprium stare a se, nec hominis erit propriũ moueri a se. Idem enim est specie moueri, & stare a se, quatenus vtrique eorum vt animal est, accidit.

47. locus. Declaratio.

Construenti verò, si eorum quæ sunt eadem specie, idem semper specie sit proprium. Erit enim proprium quod positum est non esse proprium: vt quia hominis est proprium, esse gressibile bipes, & auis erit proprium esse volatile bipes: vtrunque enim horum est idem quatenus illa quidem sub eodẽ sunt genere species, cum sint sub animali, hæc autem vt generis differentiæ animalis. Hic autem locus falsus est: quando alterum quidẽ eorum quæ dicuntur vni alicui soli inest speciei, alterum verò inest pluribus, quemadmodum gressibile quadrupes.

48. locus. Declaratio.

Annotatio loci cauill.

Quoniam aũt idem & diuersum multipliciter dicitur, labor est sophistice assumẽti vnius assignare, & solius alicuius proprium: nam quod inest alicui cui accidit aliquid, & accidenti inerit sumpto cum eo cui accidit; vt quod inest homini, & albo homini inerit, si fuerit albus homo: & quod albo homini inest, inerit & homini. Calumniabitur autem aliquis multa propriorum, quòd subiectum id aliud est quod secundum se facit, aliud autem cum accidente: vt aliud quidem hominem esse dicet, aliud verò album hominem. Amplius autem diuersum faciens ha-

1. Cauil.

bitum,& quod secundum habitum dicitur: nam quod habitui inest,
& ei,quod secundum habitum dicitur, inerit:& quod ei (quod secun
dum habitum dicitur) inest, & habitui inerit: vt quoniam sciens se-
cundum scientiam dicitur affici,non inerit scientiæ proprium indis-
suasibile a ratione: nam & sciens indissuasibilis erit a ratione. Cō
struenti autem dicendum quoniam non est diuersum simpliciter id Dilutio primi.
cui accidit,& accidens cum eo cui accidit sumptum, sed aliud dici-
tur,eò quòd diuersum sit ipsius,esse: non enim idem est homini esse,
quòd sit homo,& albo homini esse, quòd sit albus homo. Præterea
aūt considerandum est ad casus dicenti,quod neque sciens est indis-
suasibile a ratione,sed indissuasibilis a ratione, neque scientia indis-
suasibile,sed indissuasibilis a ratione: nam ei,qui omnino instat,om-
nino est aduersandum. Deinde destruenti quidem, si quod natura 50.locus.
inest volens assignare: hoc modo ponit secundum locutionem, vt Declaratio.
B quod semper inest significet. Videbitur enim moueri posse quod posi
tum est propriū esse:vt quia qui dixit hominis proprium bipes, vult
quidem quod natura inest, assignare: significat autem locutionem
quod semper inest,non erit hominis proprium bipes: non enim om
nis homo est duos pedes habens. Construenti autem, si vult quod
natura inest proprium assignare, & locutione hoc modo significat. 51.locus.
Non enim mouebitur secundum hoc proprium: vt quia qui homi- Declaratio.
nis proprium assignauit, animal disciplinæ susceptiuum & vult,& di
ctione significat quòd natura inest proprium, non mouebitur,secun
dum hoc quòd non sit proprium hominis, animal disciplinæ susce-
ptiuum. Amplius, quæcunque dicuntur secundum aliud aliquod
primum,aut vt primum ipsum,labor est assignare talium proprium. 52.locus.
Nam,si eius quod est secundum aliud aliquid proprium assignauit, Declaratio.
& de primo verificabitur: si autem primi posuerit, & de eo quod est
C secundum aliud prædicabitur: vt si quis assignet superficiei propriū
coloratum esse,& de corpore verificatur coloratum esse: si autē cor-
poris,& de superficie prædicabitur: quare non de quo oratio, & no
men verificabitur. Accidit autem in quibusdam propriis plerūq; 53.locus.
fieri aliquod peccatum,propter hoc quòd non determinetur quomo Declaratio.
do, & quorum ponit quis proprium:omnes enim conantur assigna-
re proprium,aut quod natura inest,vt hominis bipes,aut quod nunc
inest,vt hominis alicuius quatuor digitos habere,aut specie,vt ignis
subtilissimum,aut simpliciter,vt animalis viuere, aut secundū aliud,
vt animæ prudens:aut vt primum, quemadmodum rationalis pru-
dens,aut in eo quod habet,vt scientiis indissuasibile a ratione (nihil
enim aliud quàm habendo aliquid erit indissuasibile à ratione) aut
in eo quòd habeatur, vt scientiæ indissuasibile a ratione,aut in eo qđ
participatur,vt animalis sentire (sentit enim & aliud quid vt homo,
sed participās iam hoc,sentit) aut in eo quod participat,vt alicuius
animalis viuere:qui non addit igitur natura, peccat, eo ꝙ contingit

quod naturæ ineſt, non ineſſe illi, cui natura ineſt, vt homini duos pedes habere: qui vero non determinat q̄m quod ineſt aſsignat, q̄ non erit tale quale nunc ineſt id, ceu quatuor digitos habere hoiem, non indicans quoq; q̄d vt primum, aut vt ſcd̄m aliud ponit, q̄ nō de quo oratio & nomē verificabit, vt coloratū eſſe ſiue ſuperficiei, ſiue corporis aſsignauerit propriū, non p̄dicens ēt q̄ aut in eo quod eſt habere, aut in eo quod haberi propriū aſsignauit, ideo non erit p̄prium quod aſsignatum eſt: nam inerit (ſi in eo quod habet aſsignauit proprium) etiam habenti: ſi aūt habenti, & ei quod habet, vt indiſiuaſibile a ratione, ſcientiæ vel ſcientis poſitū proprium, non præſignificans ēt in eo quod participat, vel participat, eo q̄ & in aliis quibuſdam inerit proprium. Si enim in eo quidem quod participatur, aſsignauit, participantibus inerit, ſi vero in eo quod participat, iis quæ participantur, vt ſi alicuius animalis poſuerit viuere propriū, non diuidens ēt ſpecie quod vni ſoli, inerit eorum, quæ ſub eo ſunt, cuius propriū ponit: nam quod eſt ſcd̄m ſuperabundantiam, vni ſoli ineſt: vt igni leuiſsimum. Aliquoties aūt & ſpecies addens peccat. Nam oportebit vnā ſpeciem eſſe eorum quæ dicuntur, q̄n ſpecie addiderit: hoc aūt in quibuſdam non accidit, vt nec in igne, non enim eſt vna ſpecies ignis, nā diuerſum eſt carbo & flamma, & lux ſpecie, cum vnūquodq; horum ſit ignis: propter hoc aūt non oportet quando ſpecie additur, diuerſam eſſe ſpeciem eius quod dicitur, q̄m his quidem magis, illis aūt minus inerit quod dictum eſt propriū, vt in igne ſubtiliſsimum: ſubtilior enim eſt lux carbone, & flamma. Hoc aūt non oportet fieri quando non, & nomen magis prædicatur, de quo oratio magis verificatur. Si autē non, non erit de quo oratio magis, & nomen magis. Amplius aūt ad hæc idem eſſe accidit proprium eius quod ſimpliciter, & eius quod maxime in ſimpliciter tali: vt in igne ſe habet ſubtiliſsimum: nam & ſimpliciter & ignis, & lucis erit hoc ipſum propriū, ſubtiliſsima.n.eſt lux: cum igitur alius ſic aſsignat proprium, argumentandū: ſibi autem non danda hæc inſtantia, ſed ſtatim cum ponit proprium, determinandum eſt quomodo ponit proprium. Deinde deſtruenti quidem, ſi idem eiuſdem proprium poſuit. Non enim erit proprium, quod poſitum eſt eſſe proprium: nam idem eidem omne, quid eſt eſſe indicat: quod autem eſſe indicat, non proprium, ſed terminus eſt, vt quia qui dixit honeſti proprium decens eſſe, idem eiuſdē proprium aſsignauit (idem enim eſt honeſtum & decens) non vtique erit decens honeſti proprium. Conſtruenti autem, ſi non eiuſdem proprium aſsignauit, cum conuerſim prædicatum poſuit. Nam erit proprium quod poſitum eſt non eſſe proprium: vt quia qui poſuit animalis proprium id quod ſubſtantia animata, non idem quidem eiuſdem proprium poſuit, & conuerſim prædicatum aſsignauit, erit animali proprium ſubſtantia animata. Deinde etiam in iis, quę ſimilium partium ſunt, conſiderandum eſt: deſtruenti quidem ſi quod

D — 54. locus. Declaratio. — E — 55. locus. Declaratio. — F — 56. locus. Declaratio. — 57. locus. Declaratio. — 58. locus. Declaratio.

totius eſt proprium, non verificatᷣ de parte: aut quod partis, non dicitur de toto. Non enim erit proprium, quod poſitum eſt eſſe propriũ: accidit aũt in aliquibus hoc fieri: aſsignabit enim aliquis in iis quę ſimilium partium ſunt propriũ aliquoties quidem in toto reſpiciens, aliquoties aũt in eo quod ſecundum partem dicitur ipſe ſeipſum intelligens: at erit neutrũ recte aſsignatum, vt in toto quidẽ, quia qui dixit maris propriũ, plurima aqua ſalſa, alicuius ſimiliũ partium poſuit proprium, & tale aſsignauit quod nõ verificatᷣ de parte (non.n. erit quiddã maris plurima aqua ſalſa) non vtiq; erit maris proprium plurima aqua ſalſa. In parte aũt, vt quia qui poſuit aeris propriũ, reſpirabile, ſimilium quidẽ partiũ alicuius dixit proprium, tale aũt aſſignauit quod de quo aere verum eſt, de toto aũt non dicitur (non enim erit vniuerſus aer reſpirabilis) non erit vtiq; aeris propriũ reſpirabile. Aſtruenti aũt, ſi verificatᷣ de vnaquaq; ſimilium partium quod eſt propriũ earum ſcd̃m totum. Erit enim proprium, quod poſitum eſt non eſſe propriũ: vt quia verificatur de omni terra deorſum ferri ſcd̃m naturam: eſt aũt & non propriũ alicuius terræ ſecundum totum (nam ſecundum terram, & id quod eſt terram eſſe) erit terræ proprium deorſum ferri ſecundum naturam. 59.locus. Declaratio.

B

LOCA autem, quibus conſtituimus an bene poſitum ſit proprium, ſunt hæc. Quorum primus eſt, ſi proprium fuerit notius re, cui poſitum eſt proprium, iam bene poſuit ipſum: ſi autem non fuerit notius, non fecit bene ponendo ipſum: hoc autem fit duobus modis. Quorum vnus eſt, ꝙ proprium ſecundum ſe non ſit notius quam res, cuius eſt proprium, verbi gratia qui poſuit quod Ignis propriũ ſit quod animæ, eo ꝙ ſimillimus ſit omnium rerum. Iam vſus eſt vt dignoſceret animã igne, eo quod ſecundum ſe eſt quid latentius igne: maiorem enim notitia habemus de igne, quam de anima. Secundus autem eſt, ꝙ non ſit maior cognitio eſſendi rem, cuius eſt proprium ꝙ̃ cognitio in eſſendi proprium habenti proprium: quoniam vt proprium cognoſcatur indiget duabus rebus, quarum vna eſt, qđ ſecundum ſe ſit notius eſſe ꝙ̃ habens proprium. Sermo de locis, quibus cõſtituimus an bene poſitũ ſit ꝓpriũ.

C Secunda autem quod ſit notius ineſſe habenti proprium, ꝙ̃ habens proprium. Exempli gratia, qui poſuit ignis proprium, ꝙ ſit res, qua anima primo ſit, iam vſus eſt in dignoſcendo ignis proprium re, quã eſſe eſt latentius igne. Deſtruẽs itaq; deſtrueret, quia proprium careret altero horum duorum modorum prioritatis cognitionis. Cõſtruens vero conſtrueret ꝙ bene poſitum ſit proprium, quando eius ſunt hæ duæ ſpecies prioritatis cognitionis, verbi gratia qui denominauerit animal, ꝙ ei ſit ſenſus, iam illud denominauit per id, quod eſt duobus modis notius.

Locus ſecundus eſt, quod proprium dixerit oratione æquiuoca, verbi gratia quando dicimus, ſentit, ſignificamus duo ſignificata, quorum vnum eſt, quod denominetur per ſenſum, & ſi dormiat. Alterum autem eſt, ꝙ vtatur ſenſu: proprium enim, quando hoc modo profertur, latet: ſiue proprium ſit de his, quæ ſignificant ſimplici dictione, aut oratione: expedit itaq; in locis, quibus diſeruit, ꝙ fugiat æquiuocationem huius cõditionis. Et ſicut deſtruens deſtrueret proprium, quando poſitum fuerit huius conditionis, ſic conſtruens ipſum cõſtrueret ex hoc eodem loco, quãdo enim expreſſum ſit proprium ſimplici dictione, aut oratione non æquiuoca, iam poſitum eſt poſitione bona: exemplum huius de proprio, quod ſignificatur per orationem, eſt, prout quis dixerit, ignis eſt corpus, cuius conditionis eſt moueri ad ſupremum locum velocius, quam poſsit eſſe, quia nulla dictionum occurrentium in hac oratione eſt æquiuoca, neq; in

compoſitione,quæ fit ex illis,dictionibus,eſt æquiuocatio pœnitus. Et prope D
hunc eſt,qui poneret proprium æquiuocum,ꝙ res,quæ per proprium denomi
natur,ſignificetur per orationem æquiuocam:hoc enim modo nõ eſſet propriũ
poſitum,prout expedit illi,qui dicit , quod animæ proprium ſit ipſam eſſe im-
mortalem,& non explicat q̃ ſuarum partium ſit huius denominationis. Con-
ſtruens autem argumentatur,ꝙ poſitum ſit proprium bona poſitione , quando
eloquuntur de habente proprium oratione,non æquiuoca , Vt qui diceret, ꝙ
homo ſit animal, iam poſitum eſſet proprium,prout expedit,quia hominis no-
men non eſt æquiuocum.

Tertius locus eſt,quod aliqua rerum,quæ ſumuntur in proprium repetitum,
quando proprium repetitum conturbaret audientem,& poneret orationem la-
tentem;orationis autem repetitio fit duobus modis.Quorum vnus eſt, ꝙ vnũ
ipſum idem nomen fiat bis,prout eſt ſermo dicentis,quod terra ſit ſubſtantia
de corporibus,quæ naturaliter feratur in infimum locum , ſubſtantia enim in-
trat in corpus: & hoc quidem apparet, quando loco corporis vtatur ſubſtan-
tia talis denominationis. Et deſtruens deſtrueret proprium, quando ipſum ter-
minaret per alteram duarum denominationum,& qui verificaret proprium ip-
ſum,confirmaret ꝙ in eo non fiat vnum nomen bis repetitum,verbi gratia,qui
dixerit quod hominis proprium ſit eſſe diſciplinabile , iam poneret proprium E
prout expedit,& non vteretur hic nomine repetito.

Quartus locus eſt quod nõ inſit proprio res communis omnibus rebus, ver
bi gratia,qui diceret quod ſcientiæ proprium ſit,ꝙ ſit opinio, in qua non mu-
tatur aſſertio a ſyllogiſmo,ex quo eſt vna forma, quæ non aufertur: vnũ enim
ineſt omnibus rebus. Et deſtruens deſtrueret,ꝙ proprium poſitum ſit aliter,q̃
expediat. Et ex hoc loco verificaret, qui aſſereret ipſum quod poſitũ ſit prout
expedit , quando non fuerit in eo poſita res communis , ſicut qui poſuit quod
animalis proprium ſit habere animam:in anima enim nõ eſt res cõior animali.

Quintus locus eſt,ſi quis ponat rei plura propria,pręter ꝙ hoc explicet,ille
non bene ponet ipſum proprium,verbi gratia,qui poneret de ignis proprio q̃d
ſit tenuiſsimum corporum,& leuiſsimum ipſorum , iam poneret illi pluſquam
unum proprium:nam inter diuulgata eſtimatur,quod ſicut expedit definitionẽ
eſſe vnam,cui non additur aliqua res,præter quod ſignificat eſſentiam,ſic pro-
prium expedit eſſe vnum:hoc autem eſt diuulgatum,non verum , quia non eſt
impoſsibile rei eſſe multa propria:aſſerens autem aſſereret,quod poſitum erat,
vt expedit,quando non fuerint plura propria, verbi gratia , vt qui dixit quod
humoris proprium ſit omnem figuram ſuſcipere.

Sextus autem locus eſt,quod non ſit poſitum proprium, quod eſt res poſte-
rior in eſſendo,quam res,cui eſt proprium,& præcipue , quando fuerit pars il- F
lius,& non id,quod eſt,& res , cuius eſt proprium ſint ſimul in eſſendo , ſicut
duo oppoſita: hæc enim omnia non ponerent rem notiorem, hoc autem eſt ſe-
cundum diuulgationem:ſin autem,non euadit,quin poſterius in eſſendo ſit no-
tius,& quod proprium ſit notius,quam ſi aliqua pars rei,cuius eſt proprium:
tanto fortius quod duarum rerum,quæ ſunt ſimul natura , vna ſit notior alte-
ra. Exemplum illius eſt,qui fecerit rem poſteriorem in eſſendo, ac ſi eſſet pro-
prium,prout eſt ille,qui dixit, quod animalis ſit proprium quod ſit ſubſtantia,
cuius ſpecies eſt homo:hic autem vtitur quodam proprio,quod eſt pars rei.Et
exemplum illius,qui facit proprium ab ipſo oppoſito, eſt,prout ille,qui dixit,
quod proprium boni ſit oppoſitum mali. Deſtruens autem deſtrueret,quia poſi
tum eſſet proprium aliter,q̃ expediat. Aſſerens autem aſſereret,quod poſitum
ſit,prout expedit , quando non ſit ab oppoſito,neque poſterior. Expedit autẽ
te ſcire,quod,quando proprium ſumitur ſecundum modum priuationis & ha-
bitus,quod habitus ſit notior priuatione,ſicque & affirmatiuum notius eſt ne-
gatiuo. Hæc itaq; ſunt loca,quibus poſſumus nobis conſtare,q̃d proprium po
ſitum ſit,prout expedit,aut q̃d non ſit ita poſitũ. Reliqua aũt loca,q̃ Ariſt.nar
rauit in hoc capitulo,ait Themiſtius,q̃d ſubintrẽt loca,q̃bus nobis conſtat,q̃d
id,q̃d poſitũ eſt ꝓpriũ,nõ ſit propriũ: & argumẽtat̃ ad hoc,q̃a Ari,illa repetit,

A & dinumerat in summa illorũ locorum. Verisimile aũt est, ꝙ illis sit aditus ad ambo capitula simul, sed duobus differentibus modis: id enim, quod non est proprium, dicitur duobus modis, quorum vnus est quod careat aliqua dispositione, qua diceretur de illo proprium, quouis modo dicatur proprium. Secundus autem est, ꝙ priuatio illius, de quo dicitur proprium, sit in præmissa, & huius rei prædicata differunt secundum magis & minus: prædicatum enim de re ipsius proprij, est quædam res nimis imperfecta, quæ posset numerari in duobus capitulis, quando autem non consideraretur hæc res, esset in capitulo, quo id, quod positum est proprium, non sit proprium, & quando consideratur secũdum illud, potest numerari in capitulo illius, quod id, quod positum est propriũ, sit positum aliter ꝙ expediat. Tu autẽ exprimas & distinguas loca, quæ retulit Arist. in duobus capitulis, ꝙ sint huius conditionis. Et incipiemus loca, quibus constituemus ꝙ id, quod dicitur proprium, non sit proprium. Expedit autem vt scias prout ait Themistius, ꝙ bases horum locorum sunt tres, quarũ vna est, quod proprium insit rei semper. Secunda, quod sit prædicatione conuertibile. Et tertia est, quod non significet rei quidditatem. Et conuenit etiam scire, quod destruitur proprium, quando deest ei vna harum trium basium. Et ꝙ non constituatur, nisi quando simul congregatæ fuerint. Et exemplum illius, quod non inest semper, est, qui poneret quod proprium sit animali quiescere, B aut moueri; quies enim, aut motus insunt illi aliquando. Et exemplum illius, qui poneret proprium non conuertibile est, vt qui dixerit quod homini proprium sit esse animal rationale meditatiuum & negotiatiuum. Et expedit quod postea incipiamus loqui de locis, quæ reducuntur ad has bases.

Huius itaque initiũ est locus, quod non ponatur proprium secundum rei naturam, sed secundum sensum, prout diceretur, ꝙ sol sit astrum lucidissimum, quod mouetur supra terram, nam notum est de illo hoc proprium toto tempore, quo sol perseuerauerit sentiri: notum autem est quod hoc proprium non inest semper: & similiter quando diceretur, quod colori proprium sit visu esse comprehensum, quando enim non videtur, iam ablatum est proprium.

Secundus locus est, quod non ponatur genus in proprium, vt qui diceret, quod pari proprium sit, quod sit in duas æquas partes diuisibilis: ponens enim hoc, poneret proprium, quod non est, & notum est, quod huic proprio desit conuertibilitas: diuisibile enim in duas æquas partes prædicatur de quantitate continua, & discreta: quando autem meminerit de nomine numeri, conuertetur prædicatione.

Tertius locus est, quod ponatur proprium prædicatum præter naturaliter, & hoc sit quod ponatur habens proprium proprij proprium: id autẽ, quod hoc modo positum est, non est proprium: cuius exemplum est, vt qui posuerit igni C quod est esse subtilissimarum partium inter corpora, & quod sit proprium ipse eueniret illi, qui poneret proprium hac positione, quod sit vnum proprium plurium rerum, & hoc, quando vni rei inessent plura propria, sicque quando poneret ipsammet rem proprium, poneret vnum proprium multarum rerum: hoc autem est falsum.

Quartus locus est, quod non ponatur ipsa differentia proprium, vt dicatur quod homini proprium sit rationale, huic enim deest, quod non notificet rei essentiam, hoc est, notificationis priuatio, differentia enim notificaret rei essentiam. Expedit autem scire, quod quiuis horum locorum verax est, si fiat in construendo, quando duæ reliquæ bases fuerint notæ inesse rei, quæ posita est esse proprium, verbi gratia, quia dum dicimus de homine, ꝙ sit animal scientiæ susceptiuum, quando secundum hanc positionem commonstratum fuerit, illud non esse differentiam, & cum hoc pateat de eius re, quod sit conuertibile & necessariæ prædicationis, verificatum est, quod hoc sit illi proprium.

Quintus locus est, quod id, quod positum est alicui rei proprium, non sit proprium ex parte, qua significat illam secundum vnum suorum nominum suorũ nominum synonymorũ, verbi gratia, quia ex quo non est proprium rei quæsitæ patefieri quibusdam viris ipsam esse bonam, non sit hoc propriũ eligibilis,

Si enim esset proprium eligibilis, esset proprium quæsiti. Construens autem D
construeret per huius contradictorium, scilicet ꝙ ipsummet proprium insit vni
eidem rei, & si illius sint nomina synonima, verbi gratia, si nominis proprium
sit ipsius animæ esse tres partes, cogitatio irascens, & concupiscens, & viri
proprium sic est: homo.n. & vir sunt nomina synonyma.

Sextus locus est, quod alicui specierum, quæ subsunt vni generi, positum
sit proprium, cui est contrarium, non oportet contrarium esse proprium speciei,
quæ cum illa sumpta fuit in genere, verbi gratia, quia ex quo homo & equus
sunt duæ species, quæ subsunt animali. Et si hominis proprium esset motus ex
se, non esset equi proprium quies ex se. Construens autem construeret per con-
tradictorium illius, quo destruit destruens: hic autem locus fit verax, si nume-
rus propriorum contrariorum, quibus diuiditur genus, esset numerus specie-
rum: res vero contra se habet, & ille est locus mendax, & cum hoc modicæ
persuasionis.

Septimus locus est, quo sophistæ destruunt quod positum est proprium,
non esse proprium. Et hic quidem septimus locus est ex parte æquiuocatio-
nis nominis vnius, & alterius, quando enim aliquis poneret aliquod proprium
alicui rei, vt risibilitatem homini, gratia exempli, & homini acciderent mul-
tæ res, vt quod ille sit arabs, & quod sit balbutiens, & sophista sumeret, ꝙ ho-
mo & homo albus sint vna res numero, sequeretur hinc, quod risibilitas esset E
proprium hominis albi, & niger non esset risibilis. Quando autem diceretur ꝙ
homo absolute, & homo albus essent duæ res, destrueretur sophisma. Locus aũt
sophismatis fuerat, quia posita erant duo vnum. Et fortasse falleret huius contra-
ria ponendo vnum duo, prout quis poneret scientię proprium immutabilẽ opi-
nionem, & destruerent hoc, ex quo hoc proprium est scientis, & non est moris
ipsius proprij inesse duabus rebus: huius autem sophismatis dissolutio est, quia
scientia & sciens sunt duo secundum rationem, & vnũ subiecto: vel dicemus,
quod proprium vnius non sit proprium alterius; scientia enim in vno signifi-
cat, quod non est in subiecto, & in sciente significat quod est in subiecto scien-
tia enim est immutabilis opinio, sciens autem non esset homo, nisi eius scien-
tia mutaretur.

Octauus locus est, in quo potest falli, ex quo enim moris ipsius proprij est,
quod illi, cuius est proprium, naturaliter insit, ponens autem omisit apponere
conditionem ad ipsum, quod insit illi, cuius est proprinm, hic modus. Sophista
enim falleret ponendo proprium aliquando separari ab eo, cuius est proprium,
exempli gratia, vt qui diceret, quod homo sit bipes, erraret Destruens autem di-
ceret, quod pedibus excisus, non haberet hoc proprium, quando vero superad-
deretur naturaliter, auferretur hoc sophisma. F

Nonus locus etiam est, in quo potest falli: quando enim moris ipsius proprij
est esse proprium, quatenus est prædicatum prima prædicatione, ponens autẽ
omittat adijcere illi hanc conditionem, posset illud destrui. Id enim, quod po-
test inesse illi, cuius est proprium, & alij ab eo, non est illi proprium: Vt verbi
gratia, qui diceret, quod superficiei proprium sit colorem suscipere. Sophista
autem destrueret illud, quia de corpore verum est dicere, ꝙ suscipiat colorem.
Quando autem ponens distinxerit, dicendo ꝙ superficies suscipiat colorẽ pri-
mo, & corpus illum recipiat mediante superficie, aufertur sophisma. Et simili-
ter semper, quando alicuius rei est aliqua conditio, & illam ponens omiserit, &
illam posuerit absolute, eueniet ei tale sophisma. Prædicatio enim multorum
prædicatorum est verax conditione, prout dicendo, ꝙ sit naturaliter. vel acqui-
situm, aut potentia prima vel secunda. Et ideo expedit illi, qui proponit bene
ponere proprium, quod caueat ponere absolute id, cuius moris sit poni condi-
tionaliter.

Decimus locus est totalis, ꝙ sumatur res, quæ inest secundum magis & mi-
nus de quibusdam rebus, quæ differunt secundum hanc rem secundum magis
& minus, & ponatur proprium toti, prout qui dicit, ignem esse tenuissimam
rerum, hoc enim verum est de vna specierum ipsius ignis, quæ est ipsum lam-

A pa(quoniam vt ait Plato) ignis sunt tres partes, flamma, & lampa, & carbo. Huius autem causa est, quia excessiuæ res non possunt videri in multis rebus, siue illæ res sint vt species in genere, siue vt partes in toto.

Vndecimus locus est, quod ponatur proprium eximio secundum comparationem: accidit enim hinc, quod nomen non sit verax de eo, de quo est verax oratio significans proprium. Exempli gratia, qui dixerit, quod ignis proprium sit esse corporum leuissimum, & equi proprium esse quod sit animalium velocissimum. Posset enim auferri ignis, & esset leuissimus ipse aer, gratia exempli, sicque posset auferri equus, & aliud esse omnium animalium velocissimũ, quod esset animal illi succedens secundum velocitatem, hoc vero esset propriũ apud illum, qui sciret, ꝙ impossibile sit vnquam auferri ignem, aut equi speciem.

Duodecimus locus est, quod ponamus rem suijpsius proprium, hoc autem contingit, dum rei fuerint duo nomina synonima, quia quod positũ est propriũ, non est propriũ. Et notũ est de re huius loci, quod qui illum ponit, erret circa proprium, verbi gratia vt qui diceret quod pulchri propriũ sit esse formosum: pulchrum enim & formosum sunt duo nomina synonyma.

Tertiusdecimus locus est, quia propriũ, qñ positum fuerit corporibus ho-
B mogeneis, expedit ꝙ insit omnibus partibus illorum corporum, qñ vero inesset maiori parti, & non inesset minori, aut inesset minori, & non inesset maiori, quod positum est proprium, non est proprium. Et exemplum illius, quod inest maiori parti suarum partium, & non inest toti, fit vt qui dixerit, quod maris ꝓprium sit ipsius aquã esse salsam. Exemplũ autem illius, quod positũ est de parte, & non de toto est, vt oratio illius qui dixerit, quod aer inspiretur, inspiratũ enim est pars illius. Construens vero, qñ construxerit, quod proprium sit de omnibus partibus, & ꝙ reliquę aliæ bases insint, iã constructum est ipsum proprium. Exempli gratia, vt qui diceret quod proprium sit terræ ferri deorsum naturaliter, hoc enim inest omnibus partibus, sicut inest toti.

Quartusdecimus locus est, ꝙ proprium sit positum in potentia illi, cuius est proprium, & vltra quod applicetur illius esse potentiam per rem, quæ possit esse & auferri: gratia exẽpli, vt qui dixit, quod colorũ propriũ sit, quod sint visibiles in potẽtia, qm̃ si imaginet̃ ablatio & priuatio animalis, auferretur hoc propriũ, nisi apud illũ, qui coniectatur, quod impossibile sit priuari animal, per hoc.n. posset destrui ipsum propriũ. Construens aũt est contra hoc, nõ.n. fit applicatio potentię rei, cuius positũ est propriũ per rẽ, quę primo affatu imaginet̃ priuari, vt gratia exẽpli, qui dixerit, ꝙ entis propriũ sit agere & pati.

Hęc sunt oĩa loca ꝓpria ipsi ꝓprio, reliqua aũt residua loca sunt cõia oĩbus
C quęsitis, & sunt vniuersaliter quę sumunt̃ ab oppositis, aut a simili, aut ab eo, qđ est magis & minus, & æquale, aut a casibus & coniugatis, aut a generatione & corruptione. Et incipiemus hoc secundum Aristo. doctrinam, fit enim in hoc exercitium quoddam.

De locis communibus omnibus quæsitis, quæ sumũtur ab oppositis, aut a simili, aut ab eo, quòd est magis & minus, et æquale, aut a casibus, & cõiugatis, aut a generatione et corruptione. Cap. III.

DEINDE ex oppositis considerandũ est, primum quidem ex contrariis: destruenti quidem, si contrarii nõ est contrarium. Neque enim contrarii erit contrarium proprium: vt quia contrarium est iustitiæ quidem iniustitia, optimo autem pessimum: non est autem iustitiæ propriũ, optimũ, non erit iniustitiæ propriũ pessimũ. Construenti autem, si contrarii contrarium proprium est, & contrarii contrarium proprium erit. Vt quia contrarium est bono quidem

60. Locus. Declaratio.

61. Locus Declaratio.

62. Locus. Declaratio. malum, eligendo autem fugiendum: est autem boni proprium eligendum: erit mali proprium fugiendum. Secundum autem, ex iis quæ ad aliquid sunt: destruenti quidem, si hoc, quod ad aliquid est, eius quod est ad aliquid, nō est proprium. Neque enim hoc quod aliquid est, eius quod ad aliquid est, erit proprium: vt quia dicitur duplum quidem ad dimidium, superans autem ad superatum: non est autem dupli proprium superans, non erit dimidii proprium superatum.

63. Locus. Declaratio. Construenti autem, si eius quod est ad aliquid, hoc quod ad aliquid est proprium: & eius quod est aliquid, id quod est ad aliquid erit proprium. Vt quia dicitur duplum quidem ad dimidiū id esse quod duo ad vnum: est autem dupli proprium vt duo ad vnum: erit dimidii proprium, vt vnum ad duo.

64. Locus. Declaratio. Tertium autem, destruenti quidem, si habitus, id, quod secundum habitum dicitur, non est proprium, neq; profecto priuationis, id quod secundum priuationem dicitur, erit proprium: & si priuationis, id quod secundum priuationem dicitur non est proprium, neque habitus, id quod secūdum habitum dicitur erit proprium. Vt quia non dicitur surditatis proprium insensibilitatem esse, neque auditus erit proprium sensum esse.

65. Locus. Declaratio. Construenti vero, si quod secundum habitum dicitur, est habitus proprium: & priuationis, id quod secundum priuationem dicitur erit proprium: & si priuationis, id quod secundum priuationem dicitur, est proprium, & habitus quod secundum habitum dicitur erit proprium. Vt quia visus est proprium videre, secundum quod habemus visum: erit cæcitatis proprium non videre, secūdum qđ non habemus visum, nati habere.

66. Locus. Declaratio. Deinde ex affirmationibus: & negationibus primū quidē ex ipsis quæ prædicantur. Est aūt locus hic vtilis destruenti tantum: vt si affirmatio, vel quod secundum affirmationem dicitur, eius est proprium, nó erit profecto eius negatio, neque quod secundum negationem dicitur proprium: si autem sit negatio, aut quod secundum negationem dicitur proprium, eiusdem non erit affirmatio, neque quod secundū affirmationem dicitur proprium: vt quia proprium animalis est animatum, non erit animalis proprium, non animatum.

67. Locus. Decleratio. Secundum autem ex prædicatis, vel etiam non prædicatis, & de quibus prædicatur, vel non prædicatur: destruenti quidem, si affirmationis affirmatio non est proprium. Neque enim negatio negationis erit propriū & si negatio negationis non est proprium, neque affirmationis affirmatio erit proprium: vt quia non est proprium hominis animal, neque non hominis non animal: si autem nō hominis nō videtur proprium nō animal, neque hominis erit proprium animal.

68. Locus. Declaratio. Construenti autem, si affirmationis affirmatio est propriū. Nam & negatio negationis erit proprium: si autem negationis negatio est proprium, & affirmatio affirmationis erir proprium: vt quia non animalis est proprium non viuere, erit animalis proprium viuere: & si animalis proprium videtur viuere, & non animalis proprium videbitur non vi-

A uere. Tertium autem ex ipſis ſubiectis. deſtruenti quidem, ſi quod 69. Locus.
aſsignatum eſt proprium,affirmationis eſt proprium. Non erit enim Declaratio.
idem & negationis proprium:ſi autem negationis eſt proprium quod
aſsignatum eſt, non erit affirmationis proprium : vt quia animalis
proprium eſt animatum,non animalis non erit proprium animatum.
Conſtruenti vero,ſi aſsignatum proprium non eſt affirmationis pro-
prium,erit negationis. At hic locus deficit:nam affirmatio negatio- 70.Locus.
nis,& negatio affirmationis non eſt proprium, quandoquidem affir- Declaratio. Annotatio.
matio negationi omnino non ineſt:negatio autem affirmationi ineſt
quidem, at non vt proprium ineſt. Deinde ex iis quæ ex oppoſito
diuiduntur: deſtruenti quidem, ſi eorum quæ ex oppoſito diuidũt, 71. Locus.
nullum ullius reliquorum ex oppoſito diuerſorum eſt proprium. Declaratio
Neque enim quod oppoſitum eſt,erit proprium eius cuius poſitum
eſt proprium:vt quia animal ſenſibile nullius aliorum mortalium ani
B malium eſt ꝓprium,non erit animal intelligibile Dei proprium.Con 72.Locus.
ſtruenti autem,ſi cæterorum quæ ex oppoſito diuidũt quoduis eſt Declaratio.
proprium talium quorumcunque eorum quæ ex oppoſito diuidũt.
Nam reliquum erit eius proprium,cuius poſitum eſt non eſſe ꝓpriũ:
vt quia prudentiæ eſt proprium,per ſe natum eſſe rationalis virtutẽ
eſſe,& aliarum virtutum ſic vniuſcuiuſque ſumptæ:erit temperantię
ꝓprium per ſe natum eſſe concupiſcibilis virtutem eſſe. Deinde ex 73. Locus.
caſibus: deſtruenti quidem, ſi caſus non eſt caſus proprium. Neque Declaratio.
enim caſus erit proprium caſus:vt quia non eſt eius quod eſt iuſte ꝓ-
prium id quod bene, neque iuſti ꝓprium erit bonum. Conſtruenti 74. Locus.
autem,ſi caſus eſt proprium caſus. Nam & caſus erit caſus propriũ: Declaratio.
vt quia hominis eſt ꝓprium greſsibile bipes: & homini erit ꝓprium
greſsibili bipedi dici. Non ſolum autem in eo quod dictum eſt ſecũ 75.Locus.
dum caſus eſt conſiderandum,ſed & in oppoſitis, quemadmodum & Declaratio
in prioribus locis dictum eſt:deſtruenti quidem, ſi oppoſiti caſus, nõ
C eſt ꝓprium oppoſiti caſus. Neque enim oppoſiti caſus erit proprium
oppoſiti caſus:vt quia non eſt eius quod eſt iuſte proprium quod be
ne,neque iniuſte erit ꝓprium quod male. Conſtruenti vero,ſi oppo 76. Locus.
ſiti caſus eſt proprium oppoſiti caſus. Nam & oppoſiti caſus, erit ꝓ- Declaratio.
prium oppoſiti caſus: vt quia honeſti eſt proprium optimum, & in-
honeſti erit proprium peſsimum. Deinde ex iis quæ ſimiliter ſe ha- 77. Locus.
bent:deſtruenti quidem,ſi quod ſimiliter ſe habet,eius quod ſimiliter Declaratio.
ſe habet,non eſt proprium.Neque enim quod ſimiliter ſe habet,eius
quod ſimiliter ſe habet erit ꝓprium:vt quia ſimiliter ſe habet ad ex- 78. Locus.
truendum ædificium ædificator, & medicus ad efficiendum ſanitatẽ: Declaratio.
non eſt autem proprium medici efficere ſanitatem, neque ædificato
ris erit proprium,extruere ædificium. Conſtruenti autem,ſi quod ſi-
militer ſe habet erit proprium eius quod ſimiliter ſe habet. Nam & 79. Locus.
quod ſimiliter ſe habet, eius quod ſimiliter ſe habet erit proprium: Declaratio.
vt quoniam ſimiliter ſe habet medicus ad id,quod eſt eſſe effectiuum

ſanitatis, & ludi magiſter ad id, quod eſt eſſe effectiuum bonæ habitu-
80. Locus. Declaratio. dinis: eſt autem proprium magiſtri ludi eſſe effectiuum bonæ habitudinis, erit proprium & medici effectiuum eſſe ſanitatis. Deinde ex iis quæ ſic ſe habent, deſtruenti quidem, ſi quod ſic ſe habet, eius quod ſic ſe habet non eſt proprium. Neque enim quod ſic ſe habet, eius quod ſic ſe habet, erit proprium. Si autem eius quod ſic ſe habet, id, quod ſic ſe habet, eſt proprium, eius non erit proprium, cuius poſitum eſt eſſe proprium. Vt quia ſic ſe habet prudentia ad honeſtum & turpe, eo quod diſciplina vtriuſque eorum eſt: non eſt autem prudentiæ proprium diſciplinam eſſe honeſti, non vtique erit propriũ prudentiæ diſciplinam eſſe turpis: ſi vero eſt proprium prudentiæ diſciplinam eſſe honeſti, non erit proprium eiuſdem diſciplinam eſſe turpis: impoſsibile eſt enim eiuſdem plura eſſe propria. Conſtruenti vero nihil locus iſte vtilis: nam quod ſic ſe habet, vnum ad plura

81. Locus. Declaratio. comparatur. Deinde deſtruenti quidem, ſi quod ſecundum eſſe dicitur, non eſt eius quod ſecundum eſſe dicitur proprium. Nam neq; corrumpi eius quod eſt ſecundum corrumpi: neque generari eius qđ ſecundum generari dicitur, erit proprium. Vt quia eſt hominis proprium eſſe animal, neque eius quod eſt hominem generari, erit proprium generari animal, neque eius, quod eſt hominem corrumpi, erit proprium corrumpi animal. Eodem autem modo accipiendum eſt & ex generari ad eſſe & corrumpi, & ex corrumpi ad eſſe & generari, quemadmodum dictum eſt nunc ex eſſe ad generari & corrum-

82. Locus. Declaratio. di. Conſtruenti autem, ſi eius quod eſt ſecundum eſſe ordinatum eſt. Eſt autem per ſe, ordinatum proprium: nam & eius quod ſecundum generari dicitur, erit hoc quod ſecundum generari dicitur proprium, & eius quod ſecundum corrumpi, hoc quod ſecundum corrumpi eſt aſsignatum: vt quia hominis eſt proprium eſſe mortalẽ, & eius, quod eſt generari hominem, erit proprium generari mortalẽ, & eius quod eſt corrumpi hominem, corrumpi mortalem. Eodem autem modo accipiendum eſt & ex generari, & corrumpi: & ad eſſe, & ad ipſa ex

83. Locus. Declaratio. ipſis fieri: quemadmodum & in deſtruenti dictum eſt. Deinde inſpiciendum ad idem ſuppoſiti: deſtruenti quidem, ſi ideæ uon ineſt, aut ſi non qua id dicitur, cuius eſt prodrium aſsignatum. Non enim erit proprium quod poſitum eſt eſſe proprium: vt quoniam ipſi homini

84. Locus. Declaratio. non ineſt quieſcere qua homo eſt, ſed qua idea, non erit hominis proprium quieſcere. Conſtruenti autem, ſi ideæ ineſt, & ſecundum hoc ineſt qua dicitur de illo ipſo, cuius poſitum eſt non eſſe proprium. Erit enim proprium quod poſitũ eſt non ineſſe proprium: vt quoniã ineſt ipſi animali ex anima & corpore compoſitum eſſe, & qua ani-

85. Locus. Declaratio. mal eſt ipſi ineſt id, erit proprium animalis ex corpore & anima compoſitũ eſſe. Deinde ex magis & minus. Primum quidem deſtruenti, ſi quod magis eſt, eius quod magis non eſt proprium. Neque enim quod minus eſt, eius quod minus erit proprium: neque quod minime

A eius quod minime:neque quod maxime eius quod maxime:neque qđ simpliciter eius quod simpliciter:vt quia nõ est magis colorari magis corporis ꝑpriũ:neq; minus colorari minus corporis propriũ erit,neq; colorari corporis omnino. Cõstruẽti aũt,si qđ magis est eius qđ magis est,est propriũ. Nã quod minus est,eius quod minus est erit propriũ:& quod minime,eius quod minime:& quod maxime,eius quod maxime:& quod simpliciter,eius quod simpliciter: vt quia magis viuentis magis sentire est propriũ:& minus viuẽtis minus sentire, erit propriũ:& eius quod maxime id quod maxime,& eius quod minime id quod minime,& eius quod simpliciter,id quoq; quod simpliciter. Et ex eo aũt quod simpliciter,ad eadẽ cõsiderandũ:destruenti quidẽ, si quod simpliciter,nõ est proprium.Neque enim quod magis est eius quod magis,neq; quod minus eius quod minus, neq; quod maxime eius quod maxime,neq;quod minime eius quod minime,erit ꝑpriũ: vt quia nõ est hoĩs ꝑpriũ studiosum,neq; magis hoĩs, magis studio-

86. Locus. Declaratio.

87. Locus. Declaratio.

88. Locus. Declaratio.

B sum erit ꝑpriũ. Cõstruenti aũt,si quod simpliciter est,eius quod simpliciter est propriũ. Nã & hoc quod magis eius quod magis, & quod minus eius qđ minus,& qđ minime eius qđ minime, & quod maxime eiusquod maxime,erit propriũ:vt quia est ignis ꝑpriũ sursum ferri secundũ naturã, & magis ignis erit magis ꝑpriũ sursum ferri scđm naturã:eodẽ modo cõsiderandũ est & ex aliis huiusmodi. Scđm aũt,destruenti quidem,si quod magis est,non est eius quod magis est propriũ.Neq;.n.quod minus est eius quod minus erit propriũ:vt quoniã magis est propriũ animalis sentire quã hominis scire, non est autem aĩalis proprium sentire,quare non erit hominis proprium scire.Construenti aũt,si quod minus,eius quod minus est proprium. Nam & quod magis eius quod magis erit propriũ:vt quia minus est propriũ hominis mãsuetũ na ura quã animalis viuere: est aũt hominis ꝑpriũ mansuetũ natura,erit proprium animalis viuere. Tertiũ vero,destruenti quidem,si cuius magis est,propriũ non est. Neque.n.cuius est minus propriũ,erit eius propriũ:si autem illius est propriũ,non erit huius ꝑpriũ:vt quia colorari magis superficiei quã corporis est propriũ, nõ est aũt superficiei propriũ,non erit corporis proprium colorari: si vero est superficiei propriũ,non erit corporis proprium. Construenti autem hic locus non est vtilis nã impossibile est idẽ plurium propriũ esse. Quartum destruenti quidem,si quod maius est eius proprium, non est proprium,neq; profecto quod minus est eius proprium, erit proprium. Vt quia magis est proprium animalis sensibile quam partibile,non est autem animalis sensibile proprium: quare non erit animalis partibile proprium. Construenti autem:si quod minus est eius proprium, est proprium. Nam & quod magis est eius proprium, erit proprium : vt quoniam minus est proprium animalis sentire quam viuere:est autem animalis proprium sentire,erit animalis proprium viuere. Deinde ex his,quæ similiter insunt, primum qui-

89. Locus. Declaratio.

90. Locus. Declaratio.

91. Locus. Declaratio.

92. Locus. Declaratio.

93. Locus. Declaratio.

94. Locus. Declaratio

dem deſtruenti, ſi quod ſimiliter eſt proprium, non eſt proprium eius cuius ſimiliter eſt proprium. Neque enim quod ſimiliter eſt propriũ erit proprium eius cuius ſimiliter eſt proprium: vt quia ſimiliter eſt proprium concupiſcibilis concupiſcere, & rationalis ratiocinari: nõ

95. Locus, Declaratio, eſt autem proprium concupiſcibilis concupiſcere, non erit rationalis proprium ratiocinari. Conſtruenti vero, ſi quod ſimiliter eſt proprium, eius eſt proprium, cuius eſt ſimiliter proprium. Nam & quod ſimiliter eſt proprium, erit eius proprium cuius ſimiliter eſt propriũ: vt quia ſimiliter eſt rationalis proprium primum prudens, & concupiſcibilis proprium primum temperans: eſt autem rationalis primũ prudens: erit igit concupiſcibilis proprium primum temperans. Se-

96. Locus, Declaratio, cundum autem, deſtruenti quidem, ſi quod ſimiliter eſt proprium nõ eſt proprium eius. Nam neque quod ſimiliter eſt proprium, erit propriũ eius: vt quia ſimiliter eſt proprium hominis videre, & audire, non eſt hominis proprium videre, non vtique hominis proprium

97. Locus, Declaratio, audire. Conſtruenti vero, ſi quod ſimiliter eſt eius proprium, eſt proprium. Nam quod ſimiliter eſt eius proprium, proprium erit: vt quia ſimiliter eſt proprium animæ, aliquid partium eius primo eſſe concupiſcibile, & rationale primo: eſt autem proprium animæ, quid partium

98. Locus, Declaratio, eius eſſe concupiſcibile primo, erit vtique proprium animæ, quippiã partium eius eſſe rationale primo. Tertium vero, deſtruenti quidẽ, ſi cuius ſimiliter eſt proprium, non eſt proprium. Neque enim cuius ſimiliter proprium, erit proprium, ſi autem illius eſt proprium, non erit alterius proprium: vt quia vrere ſimiliter eſt proprium flammæ, & carbonis, non eſt autem flammæ proprium vrere, non erit carbonis proprium vrere; ſi autem eſt flammæ proprium, non erit carbonis proprium vrere. Conſtruenti autem hic locus non eſt vtilis: differt autem quod eſt ex ſimiliter ſe habentibus, ab eo quod ex iis eſt quæ ſimiliter inſunt: quoniam illud quidem ſecundum proportionem ſu-

99. Locus, Declaratio, mitur non in eo quod ineſt aliquid comparatum: hoc autem ex eo quod ineſt, alicui comparatur. Deinde deſtruenti quidem, ſi potentia proprium aſsignans, & non adens aſsignauit proprium potentia, cum non contingat ei potentia ineſſe cum ens non eſt. Non enim erit proprium quod poſitum eſt eſſe proprium: vt quia qui dixit aeris proprium reſpirabile, potẽtia quidem aſsignauit proprium (nam tale proprium vt reſpirari poſsit, reſpirabile eſt) aſsignauit autem & ad non eſſe proprium: nam & cum non eſt animal quod ſpirare natũ ex aere, contingit aerem eſſe, non tamen cum non eſt animal, poſsibile eſt ſpirare: quare neque aeris erit proprium huiuſmodi poſsibile reſpirari tunc, quia animal non erit quod tale eſt vt reſpirare poſsit:

100. Locus, Declaratio, non ergo erit aeris proprium reſpirabile. Conſtruenti autem, ſi potẽtia aſsignans proprium, tam ad ens aſsignauit proprium, quam ad nõ ens, cum contingat potentia non enti ineſſe. Erit enim proprium qđ poſitum eſt non eſſe proprium: vt quia qui aſsignauit proprium,

entis

A entis possibile pati, aut facere potentia assignans proprium, ad ens assignauit proprium (nam cum ens est, & possibile pati quid, aut facere erit) quare proprium erit entis possibile pati quid, aut facere. Deinde destruenti quidem, si per superabundantiam posuit proprium. Non erit enim proprium quod positum est esse proprium: accidit enim sic assignantibus proprium, non de quo orationem, & nomen verificari: nam corrupta re, nihil minus erit oratio: nam eorum quæ sunt, alicui maxime inest: vt si quis assignet ignis proprium, corpus leuissimum: corrupto enim igne, erit aliquod corporum quod leuissimum erit: quare non erit ignis proprium, corpus leuissimum. Construenti autem, si non per superabundantiam posuit proprium. Erit enim secundum hoc bene positum proprium: vt quia qui posuit hominis proprium animal mansuetum natura, non superabundantia assignauit propriũ: erit vtiq; secundum hoc bene positum proprium.

Sermo de locis sumptis ab oppositis

B PRimus itaque illorum sumitur a contrario. Destruens quidem considerat, ꝙ si proprii contrarium non est proprium contrariæ rei, cuius est illud propriũ ꝙ positũ est proprium, nõ esset ꝓpriũ v. g. quia nisi iustitiæ propriũ sit esse laudabilissimã, non esset proprium iniustitiæ esse turpissimam. Construens autem est, si contrarium proprij sit proprium contrario, rei, cuius est illud proprium id, quod positum est proprium, est proprium, verbi gratia, si boni proprium sit esse appetibile, mali proprium est esse abhorribile.

Secundus locus est a relatiuo. Destruens quidem considerat, si relatiua proprij non sint propria relatiuis illius, cuius est proprium, illud proprium non est proprium, Verbi gratia, nisi superans sit dupli proprium, superatum non est medij proprium. Construens vero considerat, si proprij relatiua sint propria relatiuorum illius, cuius est illud proprium, sic illud proprium est proprium, gratia exempli, si dupli proprium sit, quod sit proportione duorum ad vnum, medij proprium est, quod sit proportione vnius ad duo.

Tertius locus est ab habitu & priuatione. Destruens quidem est, si proprium quod dicitur secundum habitum, non sit proprium illius, quod dicitur secundũ habitum: hoc est, quod significatur habitus nomine, id quod significatur priuationis nomine non est proprium illius, quod dicitur priuatiue idest quod significatur priuationis nomine. Et si quod dicitur priuatiue non sit proprium priuationis,
C quod dicitur secundum habitum, non est proprium illius, quod dicitur secundum habitum, Verbi gratia, ex quo priuatio sensus non est proprium surditatis, nec sensus est proprium auditus. Construens autem est, si quod positiue dicitur, sit proprium illius, quod positiue dicitur, quod priuatiue dicitur est proprium illius, quod priuatiue dicitur, & si quod priuatiue dicitur sit proprium illius quod priuatiue dicitur, id quod positiue dicitur est proprium illius, quod positiue dicitur, Verbi gratia, si videntis propriũ sit videre, cæci proprium est non videre.

Quartus locus est ab affirmatiua & negatiua. Et huic loco subsunt tria loca. Primo quidem, ꝙ considerentur illorum illationes secundum modum conuersionis: quando enim affirmatiua fuerit proprium alicuius rei, negatiua non est proprium illius, Verbi gratia, si hominis proprium sit esse risibile, non sit eius proprium non esse risibile. Et verisimile est hunc non esse locum. Secundus autem locus ab illatione recte. Destruens quidem consideret, si enuntiatio, quæ affirmat prædicatum, non sit proprium enuntiationis, quæ affirmat subiectum: nam quod negat prædicatum, non est proprium illius, quod negat subiectum. Et contra hoc etiam, Verbi gratia, ex quo dicere, quod id, quod est animal, non est proprium illius, quod est homo, dicere id, quod non est animal, nõ est propriũ illius, quod non est homo, Et similiter, ex quo dicere, quod id, qđ non est animal,

non ſit proprium illius, ꝙ non eſt homo, illud, quod eſt animal, non eſt propriũ D illius, quod eſt homo. Tertius autem locus eſt. Deſtruens quidem conſideret, ſi quod affirmat prædicatum ſit proprium illius, quod affirmat ſubiectum: nam non ſit, quod affirmat prædicatum proprium illius, quod negat ſubiectum, verbi gratia, ſi animalis propriũ ſit tranſpirare, non animalis non ſit proprium tráſpirare: dicere enim tranſpirare, qñ eſt proprium illius, qđ eſt dicere, ꝙ ſit aial, nõ ſit proprium negationis, quæ eſt dicere, ꝙ non ſit animal. Cõſtruens vero conſideret, ſi affirmatiua nõ ſit propriũ affirmatiuæ, illud eſt propriũ negatiuæ, verbi gratia, ſi vegetabile non ſit proprium mineralis, non vegetabile ſit propriũ mineralis: hic autem locus eſt mendax: affirmatiua enim non eſt proprium negatiuæ, immo non ineſt affirmatiua negatiuæ, niſi inquantum negatio non eſt abſolute negatio, ſed ſignificat aliquam ſpecierum priuationis, ſed negatiua aliquando ineſt affirmatiuæ, ſed inquantum negatio non eſt abſolute negatio, ipſa tamé non eſt ei proprium ex parte, qua eſt abſolute negatio.

Quintus locus affinis eſt, quod numeretur in contrariis, & eſt ſumptus ex ſpeciebus, in quas diuiditur genus, ſecundum ſimile oppoſitionis: quando enim diuiſerimus genus in duas ſpecies oppoſitas, & diuiſerimus etiam illud in duo euenta oppoſita, aut plura fuerint euenta, & nulla partium euentorum fuerit propriũ alterius partis illarum ſpecierum, nec alterum euentum eſt proprium alterius ſpeciei, V. g. quia non eſt proprium mortalis moueri, ex quo orbes cœleſtes mouentur, & ſunt immortales: quare non ſit proprium animalis immortalis. Conſtructio autem ſit contra hoc.

Sextus locus numeratur etiam hic, & eſt, quando fuerint duæ res in duobus differentibus ſubiectis: & de illis prædicatur vna res communis, & perinde hæc res vniuerſalis ſit proprium vnius illarum duarum rerum, quando adiicitur conditio, illam ineſſe ſubiecto huius rei. Sicque illa ſit proprium illius alterius rei, quando iterum adiicitur conditio, illam ineſſe illius ſubiecto, Verbi gratia. Ex quo prudentia, & continentia ſunt duæ partes animæ in duobus differentibus ſubiectis: prudentia enim eſt in parte rationali, & continentia in parte concupiſcibili, & virtus eſt res vniuerſalis, quæ ineſt vtriſque, & perinde prudentiæ proprium eſt eſſe virtutem in parte rationali, ac continentiæ proprium eſt eſſe virtutem in parte concupiſcibili. Et Aui. ait ꝙ hic locus eſt ſcientificus. Locus autem ſumptus a caſibus, & coniugatis eſt, quando conſideramus ſi exemplare primitiuum non ſit proprium exemplaris primitiui, nec denominatiuum ſit proprium denominatiui. Exempli gratia, niſi iuſtitiæ proprium ſit eſſe ſecundum inſtitutionem, non eſt iuſti proprium eſſe inſtituentem. Et ſimiliter conſideretur in caſibus. Sed non inueniuntur in idiomate arabico. Et aliquando etiam conſiderandum eſt a coniugatis oppoſitorum, verbi gratia, quia niſi iuſti proprium ſit, ꝙ ipſe inſtituat id iuſtitiæ, quo denominatur, & ex eius animo eſt ſibi coaptati, non eſſet iniuſtitiæ proprium, ꝙ id iniuſtitiæ, quo denominatur, inſit illi præter naturam, hoc eſt ex inſtitutione. Conſtruens autem conſiderare habet huius loci contrarium.

Locus autem a ſimili proportionaliter. Deſtruens quidem conſiderat, ſi vnum duorum propriorum ſimilium non ſit proprium vnius duarum rerum ſimilium, nec alterum eſt proprium alterius. Gratia exempli, quia proportio ædificantis ad domificationem eſt, ſicut proportio medici ad ſanationem, & ædificantis non eſt proprium ipſa domificatio, ſic nec medico proprium eſt ipſa ſanatio. Conſtruens autem conſiderat, ſi vnum duorum propriorum ſimilium ſit proprium vnius duarum rerum ſimilium, alterum eſt proprium alterius: vt, verbi gratia, quia ex quo proportio medici ad ſanationem, eſt ſicut proportio exercitij ad corporis tranquillitatem, & proprium exercitij eſt corporis tranquillitas, ſic & medici proprium eſt ipſa ſanatio.

Locus autem ſumptus a generatione & corruptione eſt, quod id, quod dicitur iam genitum & completũ eſſe, non ſit proprium illius, quod iam genitum, et completum eſt, nec illud, quod eſt in generationis via, eſt proprium illius, quod eſt in generationis via, verbi gratia, quia non eſt proprium hominis quod ſit ani-

A mal, non est proprium hominis qui generatur, quod generetur animal. Et secundum hoc exemplum consideretur, quid sit inter ꝙ corruptum est, & quod est in via ad corruptionem. Et similiter iterum consideretur corruptum cum genito hoc modo: gratia exempli, quia non est proprium hominis geniti ꝙ sit animal, nec est proprium hominis corrupti corruptio animalitatis ab eo. Construens aũt consideret his locis contrarium huius. Gratia exempli. Quia ex quo proprium hominis geniti est esse loquentem, sic & hominis corrupti proprium est, ab eo corrumpi elocutionem: & hic locus est scientificus.

Et loca sumpta ab eo, quod est magis & minus, & æquale, primo quidem destruens consideret, si quod magis non sit proprium illius, quod magis, hoc est, id, quo prædicatum denominatur per excessum, non sit proprium illius, quo subiectum denominatur per excessum. Sic nec quod dicitur secundum minus, est proprium illius, quod dicitur secundum minus, neque quod dicitur simpliciter, est proprium illius quod dicitur simpliciter. Exempli gratia, quia ex quo non est qđ dicimus magis generari proprium illius, quod est magis corporari: nec dicimus quod est minus generari proprium illius, quod est minus corporari, nec quod est genitum simpliciter proprium illius, quod est corpus simpliciter. Construẽs vero considerat, ꝙ si quod secundum magis dicitur sit proprium illius, ꝙ dicitur secundum magis, sic quod secundum minus dicitur, est proprium illius, quod dicitur se-
B cundum minus, & ꝙ dicitur simpliciter, est proprium illius ꝙ dicitur simpliciter, verbi gratia, quia, si diceremus ꝙ id, quod est magis sensus, sit proprium illius, quod est magis corpus, sic illud, quod est minus sensus, est proprium illius qđ est minus corpus, & similiter ꝙ est sensus simpliciter, est proprium illius, quod est corpus simpliciter. Et sicut considerauimus ab eo quod dicitur secundum magis, ad id, quod dicitur secundum minus, aut ad simpliciter, sic possibile esset considerare ab eo, quod est simpliciter, ad id, quod est secundum magis, aut secundum minus. Destruens quidem, si ꝙ dicitur simpliciter, non sit proprium illius, quod dicitur simpliciter, nec ꝙ dicitur secundum magis, est proprium illius, quod dicitur secundum magis, neque quod dicitur secundum minus, est proprium illius, quod dicitur secundum minus. Exempli gratia, quia ex quo non est homini proprium esse zelotipum, nec est proprium illius, ꝙ est magis homo, quod sit magis zelotipus: neque illius quod est minus homo, ꝙ sit minus zelotipus. Cõstruẽs autem considerat huius contrarium. si ꝙ simpliciter dicitur, sit proprium illius, quod dicitur simpliciter, ꝙ dicitur secundum magis, est proprium illius, quod dicitur secundum magis, & illud, quod dicitur secundum minus, est proprium illius, quod dicitur secundum minus, vt verbi gratia, quia ignis simpliciter proprium est ipsum ferri sursum simpliciter, sic proprium illius, quod est magis igneum, est ferri magis sursum, & illius, quod est minus igneum, ferri minus sur-
C sum. Aut secundo considerat destruens, si fuerit res, quæ dicatur esse proprium alicuius rei magis quam dicatur de alia re, quod sit proprium alius rei, & perinde quæ dicitur magis esse proprium non sit proprium, nec quod dicitur minus, est proprium, verbi gratia, si sensus fuerit proprium animalis magis q̃ sit disciplina proprium hominis. Destruens autem incipit a loco minoris. Si illud sit proprium sic, & quod dicitur magis est proprium. Et hic quidem locus proportionat duas res duabus rebus, & est qui præhabitus est in locis accidentis.

Tertio vero destruens considerat, si aliqua res sit magis proprium, quam sit alteri rei, & illius, cuius prius fuisset proprium, non sit proprium, nec est proprium illius, cuius minus: gratia exempli, ex quo color dignior est esse proprium superficiei, q̃ corporis proprium, sic si non est proprium superficiei, nec est proprium corpori. Construens vero non recipit iuuamen de hoc loco, quia non inuenitur vna res, quæ sit proprium duarum rerum: hic autem comparat vnam rem duabus rebus.

Et quarto destruens considerat, si quod est dignius, esse proprium, non tñ sit proprium, nec quod non est dignius esse proprium, est proprium, verbi gratia, ex quo animal esse sensitiuum dignius est esse ipsi proprium, quam esse diuisibile, perinde esse sensitiuũ non est sibi propriũ, nec esse diuisibile est sibi ꝓpriũ,

Construens vero considerat, si quod non est dignius esse proprium, sit proprii, sic quod dignius est esse illi proprium, est illi proprium. Vt, verbi gratia, ex quo non est dignius animal esse diuisibile, esse sibi proprium, quam esse sensitiuum, & perinde est sibi proprium, Sensitiuum itaq; est illi proprium. Et hic comparat duas res vni rei. Rursus post hæc consideremus de æqualitate, hoc est de rebus, quæ vno simili modo prædicantur. Primo quidem, quando duæ res fuerint propria duarum rerum vno simili modo, & proinde illarum vna non sit proprium vni illarum, nec altera est proprium alteri, gratia exempli. Ex quo propriũ est ipsius cõcupiscibilis cõcupisci, sicut ratiocinabilis ratiocinari, & proinde non est proprium concupiscibilis concupisci, nec itaque est proprium ratiocinabilis ratiocinari. Si autem vnum esset proprium, & alterum esset proprium, hoc fieret ex comparacione duarum rerum ad duas res.

Et secundus locus fit ex comparatione duarum rerum ad vnam. Quando enim duæ res fuerint propria vnius rei vno simili modo, & proinde vna non sit illi proprium, nec aliud est proprium; vt verbi gratia, quia nostra esset ponere esse hominis proprium ipsum videre, sicut ipsum audire, & perinde ipsum videre non sit proprium, sic etiam nec ipsum audire est illi proprium. Et in constructione, si vnum sit proprium, & alterum est proprium, gratia exempli. Quia, ex quo nostra esset ponere animæ proprium eius esse partem concupiscibilem, prima intentione, sicut nostra esset ponere ipsius proprium esse ipsius partem ratiocinabilem prima intentione. Et perinde, si dicamus quod ipsius esse partem concupiscibilem prima intentione sit sibi proprium, sic est dicendum, quod ipsius esse partem ratiocinabilem prima intentione sit sibi propriũ.

Tertius autem locus est, quod destruens consideret, si vna res comparetur duabus rebus vna comparatione, & non fuerit proprium vni, nec est proprium alteri, vt gratia exempli. Quia combustio est carbonis, sicut est flammæ, si non sit proprium flammæ, nec est proprium carboni. Construens vero non suscipit iuuamen de hoc loco, ex quo non est vnum proprium duarum rerum. Differentia autem inter locum similitudinis proportionaliter, & similitudinis secundum inhærentiam accidentis est, quia in hoc loco comparatio, & similitudo, quæ inter illa ponitur, est causa, qua intulimus, quod iudicium de proportionalibus fit vnum iudicium: ille autem locus fit, quatenus illis insit, & negetur ab illis, & non est proportio inessendi illis causa, qua de illis enuntiemus secundum comparationem: & hic expletus est sermo de proprii locis propriis, & communibus

Libri quinti Topicorum Aristotelis

Cum Auer. Finis.

IN TOPICORUM

Librum Sextum

Argumentum.

IN sexto definitionis aguntur loci. cuius negocii quinque partes. Sed hæc duo prius exquirimus: an obscura elocutio, an plus dictum quàm oporteat. In priore, an translatio adhibita, an verba insolita, an inde contrarii parum nota ratio, an non continuo cognita definitio. In posteriore, an plane omnibus, & an omnibus eiusdem generis competat. an superfluum quippiam, an quod eiusdem speciei non competat omnibus: an dictum idem sæpius, an vniuersali additum particulare. Vtrum autem impleta sit definitio, inde colligis, si videas an non ex prioribus, an notioribus: an certi definitio incerta, an res in genere non ponatur, an non quæ oportet definitum respiciat, an transiliatur genus, an nó omittantur differentiæ generis: an differentia desit, quæ contra diuidatur, aut ex vero non sit genere, an genus negatione diuidatur, an genus, an etiam species ut differentia reddantur, an differentia hoc aliquid significet, an ex accidenti definitio competat: an differentia, vel species, vel quæ sub specie dicantur de genere: an rursus de differentia, vel genus, vel species, vel quæ sub specie, an non differentia specie prior, & an alterius quoque generis: an quod in aliquo est, an etiam affectio pro differentia: an illius quod est ad aliquid, ipsa non sit ad aliquid differentia. an alio ipsum quàm quo debeat referatur. an non primi definitio cum de pluribus agatur: an affectio, vel dispositio, vel definitum quid alíud quod dicitur non suscipiat. an tempore aliquo dissentiat. an alio pacto magis conueniat: an res ipsa magis quàm definitio, an non ambo pariter crescant, an magis quod re, quam quòd ratione: an vtrique alterum pariter competat, alterum non competat. an vtrobique definitio duobus competat: an si loco nominum sumantur orationes, alicubi dissentiant: an non finem respiciat. generatio sit, an actus, an indistincta prædicamenta, an habitus pro habente, uel contrà. an eorum, quæ sunt ad aliquid, eodem referuntur & genus & species. an in reliquis oppositis ordo teneatur: an similes congruant casus: an ideæ congruant: an vna ratio æquiuocorum posita, an & implicitì, an & compositi, an transumptio adhibita, an variatis intellectus variatus nominibus, an transumptio non differentiæ, sed generis: an est cuius ratio traditur, non est id, quod sub ratione: an indistinctum, quò illud referendũ, quod est ad aliquid: an definita non res, sed bene habens, aut perfecta res. an quod sui causa eligendum sit, alterius eligendum causa dicatur: an non ipsum, sed quod ex ipso definiatur. Quæ scitè singula discernes, vt totum & partes, ut magis & minus, ut melius & peius, vt uniuocationem, ut præteritum compositionis modum, vt quod dicimus hoc post illud, vt quot modis alterum cum altero dicatur, ut an totum vocetur aliquorum compositio, & an altero contrarium quippiam definiatur. Declaranda interdũ & definitio, interdũ et melior excogitanda.

ARISTOTELIS STAGIRITAE, TOPICORVM LIBER SEXTVS.

Cum Auer. Cordub. expositione.

Summa libri.

De locis deffinitionis, de locis differentiarum, de locis deffinitionum rerũ compositarum. Item de locis deffinitionum, quæ omnibus prędicamentis communes sunt.

De locis definitionis, & primum generis. Cap. I.

1. locus. Declaratio. EIus autem, quod est circa terminos negotii, partes sunt quinque. Nam aut quod omnino non verum est dicere de quo nomen & orationem (oportet enim hominis definitionem de omni homine verificari) aut quod, cũ sit genus, non posuit in genere, vel non in accommodato genere posuit (oportet enim eum, qui definit in genere ponentem differentias adiungere: nam maxime eorum, quæ sunt in definitione genus videtur definiti substantiam significare) aut quod non propria est definitio (oportet enim definitionem propriam esse, quemadmodum prius dictum est: aut si omnia, quæ dicta sunt, is, qui fecit, non definiuit, neque dixit quid est esse rei definitę: reliquum autem præter ea quæ dicta sunt, si definiuit quidem, at non bene definiuit. Si igitur non verificatur de quo nomen & oratio, ex iis quæ dicta sunt in accidente locis, considerandum.

2. locus. Declaratio. Nam & illic vtrum verum vel non verum, omnis consideratio fit: quando enim quod inest accidens disputamus, quod verum est dicimus: quando autem quod non est, quod non verum. Si vero non in accõmodato genere posuit, aut si non propria est asignata oratio: ex iis qui sunt ad genus & proprium dictis locis, prospiciendum. Reliquum verò si non definiuit, aut si non bene definiuit, aliquo modo aggrediendum dicere.

3. locus. Declaratio. Primum igitur inspiciendum si non bene definiuit. Nam facilius est, quodlibet fecisse, quam bene fecisse: manifestum igitur quoniam peccatum circa hoc plusculum, eo quòd laboriosius. quare argumentatio facilior quæ circa hoc, quàm quæ circa illud fit.

4. locus. Declaratio. Sunt autem eius: quod non est bene, partes duæ. Vna quidem, ob-

A scura interpretatione vti. Oportet enim definientem (vt contingit) quam clarissima interpretatione vti:eo quòd cognoscendi gratia assignatur definitio. Secunda autem, si amplius dixit in definitione, quam par sit:nam omne, quod superadiectum est in definitione, superfluum est.

Rursum autem vtrunque quod dictum est, in plures partes diuiditur: Vnus autem locus eius quod obscure est, si sit æquiuocum alicui, quod dictum est. Vt quod generatio est ductio ad substantiam, & ꝙ sanitas commensuratio calidorum & frigidorum: nam æquiuoca est ductio, & commensuratio:immanifestum igitur vtrum vult dicere eorum quæ significantur ab eo, quod multipliciter dicitur. similiter autem & si cum definitum multipliciter dicitur, diuidens non dixit: nam immanifestum vtrius definitionem assignauit, contingitque calumniari velut non conueniente oratione ad omnia, quorum definitionem assignauit. Maxime autem contingit tale quippiam facere, cum latet æquiuocatio. Contingit etiam & eum qui diuidit, quoties dicitur id quod in definitione assignatum est, syllogismum facere:nam si secundum nullum modorum sufficienter dictum est: manifestum ꝙ non definierit illo modo. 6. locus. Declaratio.

B

Alius si secundum metaphoram dixit. Vt scientiam indeciduam, terram autem nutricem, aut temperantiam consonantiam:nam omne obscurum, quod secundum metaphoram dicitur, contingit & etiã metaphora loquentem calumniari, tanquam non proprie dicentem: non enim congruet dicta definitio, vt in temperantia, nam omnis consonantia in sonis. Amplius, si est genus consonãtia temperantiæ in duobus generibus erit idem, non continentibus seinuicem: nam neque consonantia virtutem, neque virtus continet consonantiam. 7. locus. Declaratio.

Amplius, si non positis nominibus vtitur. Vt Plato ciliumbrę oculum, aut araneum putrimordax, aut medullam ossigenium dixit: nam omne obscurum, quod insuetum est. 8. locus. Declaratio

C

Quædam autem neque secundum æquiuocationem, neque secundum metaphoram, neque proprie dicuntur. Vt lex, mensura, vel imago eorum quæ natura iusta sunt: sunt aũt huiusmodi deteriora, metaphora: nam metaphora facit quodammodo notum quod designatum est per similitudinem (omnes enim metaphora vtentes, secundum aliquam similitudinem ea vtuntur) at quod tale est non facit notum: nam neque similitudo est secundum quam mensura, vel imago lex est, neque dici solet proprie: quapropter, si proprie mensuram, vel imaginem legem dicit esse, veritatis est expers:nam imago id est, cuius generatio per imitationem est:hoc autem non inest legi: si autem non proprie, manifestum quod obscure dixit, atque deterius quolibet eorum, quæ secundum metaphoram dicuntur. 9. locus. Declaratio.

Amplius, si non manifesta est contrarii oratio ex hoc quod dicitur: Nam quę bene assignantur, contrarias commanifestant. 10. locus. Declaratio.

11. locus. Declaratio. Aut si per se dicta: non sit manifestum cuius est definitio: sed quẽ admodum ea quæ sunt antiquorum scriptorum, nisi quis superscripsisset: non cognoscebatur quid vnumquodque: si igitur non clare, ex huiusmodi est inspiciendum. D

12. locus. Declaratio. Si igitur superfluum in termino dixit, primum quidem considerandum, si aliquo vsus est, quod omnibus insit, vel simpliciter iis quæ sunt, vel iis quæ sub eodem genere sunt definitorum. Nam superfluum dici necessarium id est: oportet enim genus ab aliis separare: differentiam autem ab aliquo eorum, quæ sunt in eodem genere: atqui quod omnibus quidem inest simpliciter, à nullo separat, quod autem omnibus, quæ sub eodem sunt genere, inest, non separat ab iis, quæ sunt in eodem genere: quare superuacaneum huiusmodi appositum.

13. locus. Declaratio. Aut si est quidem proprium quod appositum est, ablato autem illo, & reliqua definitio propria est, & indicat substantiam. Vt in hominis oratione scientiæ susceptiuum appositum, superfluum: nam et eo ablato, reliqua oratio propria est, & indicat substantiam: simpliciter autem dicendo, omne superfluum, quo ablato, reliquum manifestum facit id, quod definitur. Talis autem est & animæ terminus, si est numerus ipse seipsum mouens: nam quod seipsum mouet est anima, ceu Plato definiuit, an proprium quidem quod dicitur, non indicat autem substantiam interempto numero. Vtrouis igitur modo se habeat, difficile est vt explicet. Vtendum ergo in omnibus talibus ad id quod expedit: vt est phlegmatis terminus, humidum primũ à cibo, indigestum: vnum enim primum non multa: quare superfluum, indigestum appositum: nam hoc ablato, reliqua erit propria definitio: non enim contingit à cibo & aliud quiddam primum esse. An non simpliciter à cibo phlegma, sed indigestorum primũ? quare addendum est indigestum: nam illo quidem modo dicta non vera erit definitio: siquidem non omnium primum est. E F

14. locus. Declaratio. Amplius, si quippiam eorum, quæ sunt in oratione, non omnibus inest, quæ sunt sub eadem specie. Nam talis peius definiuit, quam qui vsi sunt eo quod inest omnibus quæ sunt: nam illic, si reliqua propria definitio, & tota propria erit: simpliciter enim ad proprium quolibet addito uero, tota oratio propria fit: at vero si aliquid eorum, quæ sunt in oratione, non omnibus insit quæ sunt sub eadem specie, impossibile est totam orationem propria esse: non enim conuersim prædicabitur de re, vt animal gressibile bipes quadricubitale: nam huiusmodi oratio non conuersim prædicabitur de re, eo quod non omnibus inest (quæ sub eadem specie sunt) quadricubitale.

15. locus. Declaratio. Rursum si idem frequenter dixit. Vt qui concupiscentiam appetitum delectationis dixit: nam omnis concupiscentia, delectationis est, quare & eidem concupiscentiæ delectationis erit: sit igitur terminus concupiscentiæ appetitus delectationis (nihil enim differt con-

A cupiscentiam dicere, aut appetitum delectationis) quare vtrunque eorum delectationis erit. An hoc quidem nihil absurdum? nam & homo bipes est. Quare & idem homini, bipes erit. est autem idem homini, animal gressibile bipes: quare animal gressibile bipes, bipes est: sed non propter hoc absurdum aliquid accipit. non enim de animali, solum gressibile bis bipes prædicatur, sic enim de eodem bis bipes prædicatur, si de animali bipede, gressibile bipes dicitur, quare semel tantum bipes prædicatur. Similiter autem & in concupiscentia: non enim de appetitu id, quod est delectationis esse, prædicatur, sed de toto: quare semel & hic prędicatio fit. Non est autem bis dicere idem nomen, aliquid absurdum: sed frequenter de aliquo idē prædicari, sicut Xenocrates prudentiam definitiuam, & contemplatiuam eorum, quæ sunt dicit esse: nam definitiua, contemplatiua quædam est, quare bis idem dicit, addens rursum & contemplatiuam. Similiter autem & quicunq; refrigerationem, priuationem eius quidē
B caloris, qui secundum naturam est, dicunt esse: nam omnis priuatio eius est, quod secundum naturam est: quare superfluum est addere secundum naturam: sed sufficit fortasse dicere priuationem caloris, eo quòd ipsa priuatio notum facit quòd eius sit, quod secundum naturam dicitur.

Rursum si vniuersali dicto addidit & particulare. Vt si clementiam imminutionem, expedientiam & iustorum: nam iustum expediens quippiam est, quare continetur in expediente. superfluum igitur iustum: nam qui dixit vniuersale, addidit & particulare, et si medicinā disciplinam sanatiuorum animali & homini: aut legem imaginem eorum, quæ natura sunt bona & iusta: nam iustum bonum quippiam, quare frequenter idem dicit. vtrum igitur bene an non bene definiuit, per hæc & huiusmodi perspiciendum. 16. locus. Declaratio.

Vero definiuit, & dixit quid est esse, an non ex his. Primum ergo si non, per priora & notiora confecit definitionem. Nam terminus 17. locus. Declaratio.
C assignatur eius cognoscendi gratia quod dicitur. cognoscimus autem non ex quibuslibet, sed ex prioribus, notioribusque, quemadmodum in demonstrationibus: sic enim omnis doctrina, & omnis disciplina se habet: manifestum igitur quòd qui non per huiusmodi definiuit, non definiuit: si enim definiuit, plures erunt eiusdem definitiones. Nam manifestum quod & qui per priora, ac notiora, iterum melius definiuit: quare utraque erunt definitiones eiusdem: tale autem non videtur: nam vnicuique eorum, quæ sunt, vnum est esse idipsum quod est quare si plures erunt eiusdem definitiones, idem erit definitio, esse quod quidem secundum vtranque definitionem significatur. hæc autem non eadem sunt, eo quòd definitiones diuersæ: manifestum igitur quoniam non definiuit, qui non per priora, atque notiora definiuit.

Igitur per non notiora quidem terminum dici, dupliciter est acci-

18. locus. Declaratio. pere. Aut enim, si simpliciter ex ignotioribus, aut si nobis ignotioribus, contingit enim utroque modo: simpliciter igitur notius quod prius est, posteriore: vt punctum linea, & linea superficie, & superficies solido, quemadmodum & vnitas numero: prius enim & principium omnis numeri: similiter autem & elementum syllaba. Nobis autem econuerso quandoq; accidit: nam maxime solidum, magis sub sensu cadit, quàm superficies. superficies autem magis quàm linea, linea autem signo magis: quare multitudo magis huiusmodi cognoscit, nam illa quidem quomodolibet, hæc autem subtili, & fœcundo intellectu comprehendere oportet: simpliciter igitur melius per priora, posteriora tentare cognoscere, nam magis scientificum tale est. Verum ad eos, qui impotentes sunt cognoscere per talia, necessariũ forte per ea quæ illis cognita sunt facere orationem: sunt autem talium definitiones quæ & puncti, & lineæ, & superficiei. omnes enim per posteriora, priora indicant: nam illud quidem lineæ, istam aũt superficiei, hanc vero solidi fines dicunt esse. Non oportet autem latere quoniam sic definientes non contingit quod quid est esse definitio, indicare: nisi contingat idem nobis notius esse, & simpliciter nòtius: siquidem oportet per genus & differentias deffinire eum, qui bene definit, hæc autem simpliciter notiora, & priora sunt specie: interimit enim genus & differentia speciem, quare priora hæc specie. Sunt autem notiora, nam specie quidem nota necesse est genus & differentias cognosci: qui hominem enim cognoscit, & animal gressibile cognoscit: ac genere & differentia notis, non necesse est & speciem cognosci: quare ignotior species. Amplius, illis (qui secundũ veritatem huiusmodi definitiones dicunt esse quæ sunt ex iis quæ vnicuiq; sunt nota) plures: eiusdem accidit dicere definitiones esse, nam alia aliis, & non omnibus eadem contingit notiora esse: quare ad vnumquenque erit definitio assignanda, si quidem ex iis quæ singulis quibusq; sunt notiora, definitionem oportet facere. Amplius, eisdem alia interdum alia magis nota: nam à principio quidem sensibilia, instructioribus autem factis, contra: quare neq; ad eundẽ semper ad eadem definitio assignanda, iis qui per ea, quæ singulis quibusq; sunt notiora, definitionem fatentur assignandam esse: manifestum igitur quòd non definiendum per ea, quæ huiusmodi sunt, sed per simpliciter notiora: nam solo modo sic vna & eadem definitio semper fiet. Fortasse autem & quod simpliciter notum, non est id quod omnibus notum, sed quod bene dispositis intellectu: quemadmodum & simpliciter salubre iis qui bene affectum habent corpus: oportet vnumquodque talium diligenter peruestigare: vti autem disputantes ad id quod expedit. Maxime autem sine dissensione interimere contingit definitionem: si neque ex simpliciter notioribus, neque ex iis quæ nobis, contingit definitionem fieri. Vnus igitur locus est eius quod non per notiora, quod per posterio-

A ra, priora indicat: quemadmodum prius diximus.

Alius autem, si eius quod est in quiete, & definitione, per indefinitum, & quod in motu est assignata, est oratio nobis. Prius enim est & notius quod manens est, & definitum, eo quod indefinitum & in motu est. Eius autem quod est non ex prioribus, tres sunt loci. 19. locus. Declaratio.

Primus quidem, si per oppositum, oppositum definiuit. Vt si per malum, bonum. simul enim natura opposita, & nonnullis etiam eadem disciplina vtrorumque videtur esse: quare non notius alterum altero. Oportet autem non latere quædam fortasse aliter definiri non posse, vt duplum sine dimidio, & quæcunque per se ad aliquid dicuntur: nam omnibus huiusmodi, est idem esse ei qđ est ad aliquid quodammodo se habere: quare non est possibile sine altero alterum cognoscere, eo quòd necessarium est in alterius oratione coassumi & alterum. Ergo cognoscere quidem oportet huiusmodi omnia: vti autem eis in his vt videbitur expedire. 20. locus. Declaratio.

B.

Alius, si eodem vsus est ei quod definitur. Latet autem, cum non eodem definiti nomine vtitur: vt si solem stellam in die apparentem definiuit: nam qui die vtitur, sole vtitur: & par est ad deprehendenda talia sumere pro nomine orationem: vt quòd dies est, solis latio super terram: nam tunc manifestum quòd qui solis lationem super terram dixit, solem dixit, quare vtitur sole, qui die vtitur. 21. locus. Declaratio.

Rursum, si eo quod e diuerso diuiditur, id quod e diuerso diuiditur definiuit. Vt impar est, qui vnitate maior est pare: simul enim natura, quæ ex eodem genere e diuerso diuiduntur: impar autem & par e diuerso diuiduntur: nam ambo, numeri differentiæ. 22. locus. Declaratio.

Similiter autem & si per inferiora, superiora definiuit. Vt parem numerum, qui bipartite secatur: aut bonum, habitum virtutis: nam & bipartite sumptum est a duobus, quæ paria sunt: & virtus, bonũ quoddam est: quare inferiora hæc quam illa sunt: est autem necesse eum, qui inferioribus vtitur, & illis vti: nam & qui virtute vtitur, bono vtitur, eo quòd bonum quoddam virtus: similiter autem & qui bipartite vtitur, & pare vtitur, eo quòd in duo secari significat bipartite secari: duo autem paria sunt. Vniuersaliter igitur dicendo, vnus est locus non per priora & notiora fecisse orationem: partes autem eius, ea quæ dicta sunt. 23. locus. Declaratio.

C

Secundus autem, si res cum sit non ponitur in genere. Nam in omnibus huiusmodi peccatum est, in quibus non prius ponitur in oratione, quid est: vt corporis definitio, quod habet tres dimensiones: aut si quis hominem definiuit, quod est sciens numerare: non enim dictum est quid est, habere tres dimensiones: vel quid est, scit numerare: genus autem vult quid est significare: & primum apponitur eorum, quæ in definitione dicuntur. 24. locus. Declaratio.

25. locus. Declaratio.

Amplius, si ad plura cum dicatur id quod definitur: non ad omnia D assignauit. Vt si grammaticem, scientiam scribendi quod profertur, nam indiget, & quod legendi: nihilo enim magis scribendi, quam legendi assignat qui definit: quare non alius, sed qui vtraque hæc dicit, eo quòd plures non contingit eiusdem definitiones esse. In quibusdam profecto secundum veritatem se habet, vt dictum est, in quibusdam autem non, vt in quibuscunque non per se dicitur ad vtrunque: vt medicinam, scientiam sanitatem, & ægritudinem efficiendi: nam de illa quidem per se dicitur, de hac autem per accidens: simpliciter enim alienum a medicina, ęgritudinem efficere. Quare nihil magis definiuit, qui ad vtrunque assignauit, quàm qui ad alterum, verum fortasse & deterius, eo quòd & reliquorum quilibet potest ægritudinem efficere.

26. locus. Declaratio. Amplius, si non ad melius, sed ad peius assignauit, cum sint plura ad quæ dicitur quod definitur. Nam omnis disciplina & potestas, optimi videtur esse. Rursum si non positum est in proprio genere quod dictum est, considerandum ex iis (quæ ad genera sunt) elementis: quemadmodum est dictum prius.

27. locus. Declaratio. Rursum, si transiliens dicit genera. Vt qui iustitiam æqualitatis habitum effectiuum, vel distributiuum æqui: nam transilit, qui sic definit, virtutem: relinquens igitur iustitiæ genus, non dicit quid est esse (nam substantiam vnicuique est in genere) est autem hoc idem et quod est non in proximo genere ponere. Nam qui in proximo posuit, omnia superiora dixit, eo quod omnia superiora genera de inferioribus prædicantur. Quare aut in proximo genere ponendum, aut oēs differentias superiori generi addendū, per quas definitur proximum genus: sic enim erit nihil prætermissum, sed pro nomine, in oratione dictū erit inferius genus: qui vero ipsum superius genus dicit, nō dicit & inferius genus: nā qui plantā dicit, non dicit arborem.

Sermo de locis definitionum narratis in sexto libro. Dicimus qđ conditionū, quę considerandę sunt in constitutione definitionum, vna est, quod definitio insit definito, hoc est, qđ sit vera de toto, alioqui non esset definitio, prout est definitio illius, qui definiuit hominem, quod esset animal immortale æternum. Secunda autem, quod sumatur in definitione genus connexum differentiæ, quando enim non poneretur in definitione ipsum genus, non definiretur, prout fecit, qui hominem definiuit, quod sit, qui valet serere & metere. Tertia autem est, quod definitio sit æqualis definito: quando enim definitio non est æqualis, non est definitio: hoc autem est, aut quod sit cōmunior illo, prout fecit, qui definiuit hominem, quod sit animal bipes, aut sit particularior, prout fecit, qui illum definiuit, ꝙ sit qui sal vendit. Quarta autem est, quod proferat secundum has tres res ipsam definitionem, sed cum hoc illa non dicit, neque profert de re quid res sit. Quinta, quod proferat, definitionem, sed eam non proferat apte & perfecte, sed quod profert, deficit ab ipsa perfectione.

Loca vero, quibus prima conditio construit aut destruit, sunt loca essendi simpliciter, hoc est, loca accidentis: loca autem, quibus construit aut destruit secunda conditio, sunt loca ipsius simpliciter, hoc est, loca ipsius generis secundum se. Tertiæ autem conditionis loca sunt loca ipsius proprij. Ea au-

A tem, de quibus habetur sermo in hoc libro, sunt loca duarum reliquarum, scilicet an bene posuerit, vel non bene fecerit, & an quod profert sit definitio, aut non sit definitio. Incipiamus itaque primo loca, ex quibus constet, an conuenienter bene fecerit definitionem, nec ne? facilius enim est constituere hæc quam illa. Expedit autem scire, quod non bene constituere definitionem sit duobus modis, aut ex parte nostrum, & hoc quando oratio de illa fuerit obscura, non patens: aut ob ipsam definitionem secundum se, & hoc fit ob superadditionem in definitione, in qua sit superfluum, & repetitum, & estimatur, ꝙ hoc etiam contingat ei ob imminutionem, sed Aristo. primo diuidit hæc loca his duabus partitionibus, dispositio autem definitionis, quo ad hoc, est sicut dispositio rerum sensatarum: sicut enim rerum sensatarum turpitudo videtur, aut ob nostri visus debilitatem, aut quia secundum se ipsæ sint turpes, sic est dispositio hic.

Initium autem locorum, quæ sumuntur ex orationis obscuritate est, ꝙ definitionum partes, aut vna illarum sumatur significare nomine æquiuoco: vt qui definiuit sanitatem, quod sit æqualitas caloris & frigoris, æqualitas enim dicitur secundum multa significata, sicque quando profertur in definitione hoc modo, possibile est, quod non denominet rem, quam definire intendit. Et possibile esset, quod denominaretur per illud, audiens autem putaret, quod non veB rificetur nomen de illo, de quo verificatur definitio. Si autem explicuisset quod definit ipsam rem, & illam exponeret, iam bene fecisset.

Secundus locus est, quod definitio, aut aliqua eius pars significetur nomine accommodato, sicut qui definiret ipsam nutricem, & poneret genus consonantiam, & concinentiam. Nutrix enim est mulier educans, & consonantiæ origo est in soni melodia: & similiter est, quando vice nominis simplicis fit oratio composita ex rei accidentibus non visitatis, vt qui vtitur vice oculi vmbricilio: quod enim insuetum est, non est manifestum. Nomina autem accommodata, quædam sunt sumpta ex rebus similibus rebus, quibus accommodata sunt: & quædam sunt sumpta ex rebus non similibus, nisi remota similitudine, & hæc sunt obscurioris significationis. Et definitiones, quibus incidunt hæc nomina, sunt definitiones malæ, & latentes, sicut qui posuit genus legis esse metrum & mensuram.

Tertius locus est, quod si definitio fuerit contrarium, expedit sui contrarii definitionem explicare per eius definitionem. Sin autem, iam posita est definitio obscura positione, exempli gratia qui definiebat scientiam, quod sit habitus extrahens res vtiles, & noxias. Inscitiæ enim definitio iam intelligitur, & concipitur ex hac definitione, & vt vniuersalius inquam, quando ex definitioC ne non explicatur res, quæ definiri intenditur, non fit bona definitio. Actio enim illius, quod profertur in definitione obscurum, quod non significet patente significatione rem, quæ definiri intenditur, est actio illius, qui format imagines malarum formarum, & lineationum, adeo quod nesciantur per illas imagines, & descriptiones res, quas repræsentant, nisi scribatur super qualibet illarum imaginum nomen rei, super qua est descripta, & sicut hoc est turpe operi pictoris, sic res se habet in illo, qui poneret huiusmodi definitiones, & has, & sibi consimiles, quarum oratio sit obscura.

Quæ vero sumuntur ex superadditione in definitione, ipsæ etiam partiuntur in quatuor loca. Quorum vnus est, ꝙ superaddatur definitioni, quod est communius definito, quod fit duobus modis: quorum vnus est ꝙ superaddatur, quod sit omnibus entibus commune, vt qui definiuit hominem, quod sit animal rationale habens tres dimensiones: dicere enim tres dimensiones est omnium corporum. Secundus autem est, quod superaddatur, quod est commune omnibus speciebus sibi conuenientibus in genere, vt ille, qui definiuit hominem, quod sit animal rationale mortale: ratio autem huius loci est, per se nota, genus enim profertur in definitione, vt distinguat definitum ab eo, quod est vniuersalius genere: differentia autem profertur in definitione, vt distinguat definitum a genere, quando autem definiens superadderet aliquod horum superfluorum per

primum ipsorum destrueret adiumentum generis, & per secundum adiumentum differentiæ,

Secundus locus est, ꝙ in definitione supperaddatur, quod sit æquale definito, sed sit supefluum, quia non indigeatur illo, vt qui definierit hominem, quod sit animal rationale scientiæ susceptiuum: dicere enim scientiæ susceptiuum, est superfluum, quo non indigemus, & eo magis hoc apparet, quia superadditum non verificatur cum ipsa differentia accepta, quando genus denominatur per illud, vt denominatur genus per differentiam, hoc est, secundum modum vnionis, sed quando sumerentur proprium per se, esset sufficiens, vt qui definiuit pituitam, quod sit humor indigestus primus, qui ex cibo gignitur: quando enim denominatur indigestus non verificatur de illo, quod sit primus, quia non est in corpore indigestus, nisi vnus, & est ipsa pituita: si vero excideretur ex hac definitione indigestus, possibile esset quod primus esset illius differentia: in corpore namq; sunt multi humores, qui geniti sunt ex ipso cibo, quorum initium est ipsa pituita. Et si cecidisset primus, proferendo indigestũ, sufficiens esset in hac definitione.

Tertius autem locus, & quia superadditum poneret definitum magis propriũ, vt qui definierit hominem, quod sit animal rationale album.

Quartus locus est, ꝙ in definitione repetatur res & hoc est dupliciter. Aut ꝙ illa repetatur per dictionem notam, quia ipsius repetitio per vnam candem dictionem non inducit ei errorem, si poneretur, verbi gratia, qui definiret appetitum, ꝙ sit desiderium ad voluptatem. Aut ꝙ res sit inclusa in re communi, & proferatur in particulari. Hoc enim continet de corruptione duas res, quarum vna est, quod repetatur vna res bis, & altera, ꝙ ponat definitionem propriorem ipso definito: cuius exemplum est, qui definierit politiam, quod sit habitus ponens res naturaliter honestas & iustas, honeste enim continet iustas & alias: hæ itaq; sunt res quas dinumerauit Arist. in constitutione superadditionis definitionũ. Et notũ est, ꝙ res ita se habeat in ipsis: similis enim est superadditio in definitione sexto digito in manu, & sicut per illum fit manus turpis, sic & definitio. Et iam possibile est dinumerare super additionem, quæ definitionem, poneret terminatiorẽ, & communiorem in locis, ex quibus constituitur, quod non sit bene facta. Themistius autem numerat ipsum in locis male definitionis, & posset ferre ambas res simul. Et hic locus est, ꝙ expediat, ꝙ fiat definitio ex rebus, quæ sunt notiores simpliciter: illæ autem sunt res priores definito, quæ sunt notiores apud naturã, & notiores apud nos: notius enim dicitur dupliciter, aut notius simpliciter, aut notius apud nos: notius autem simpliciter pro maiori parte, est ignotum apud nos, prout res geritur de elementis, & compositis, quæ ex ipsis componuntur, composita enim notiora sunt vulgo, quam simplicia, ex quibus composita sunt: apud naturam autem res est contraria huic. Et ideo ait Arist. ꝙ notius simpliciter verisimile est, ꝙ sit hominum, qui sunt homines simpliciter, & illi sunt eximij, vt sanus simpliciter inest bonæ costructioni simpliciter. Oportet autem definitiones fieri ex rebus, quæ sunt notiores simpliciter, & illæ sunt res, quæ continent ambas res simul, quarum vna est, ꝙ sint res priores definito in essendo, & altera ꝙ sint notiores apud nos: per definitiones enim intenditur notio rei in eo ꝙ quid sit, & non per quãuis rem, quæ contigerit, sed per res, quibus est illius constitutio, & quidditas, sicut est dispositio demonstrationum simpliciter: demonstrationes enim simpliciter sunt definitiones in potentia, prout in libro posteriorum analyticorum dictum est. Componuntur autem definitiones ex generibus & differentijs, quia differentia & genus sunt duæ res priores specie definita, & illis est ipsius constitutio: res autem, quibus est rei constitutio sunt vnæ secundum se, ex quo illis est essentia rei vna. Si autem definitiones cõponerentur ex rebus notioribus apud nos tantum, quæ sunt res posteriores, possibile esset, quod rei essent multæ definitiones, ac etiam possibile esset, quod definitio rei apud aliquos viros esset alia, quam sit illius definitio apud alios: res enim, quæ sunt apud nos notiores, non sunt notiores apud alios, immo possibile esset quod definitio vnius eiusdem rei apud vnum eundem virum, quibusdam animis sit alia a seipsa animis alijs: res enim notæ ætate iuuentutis sunt aliæ a notis ætate senectutis, exempli gra-

A tia , quia sensata sunt notiora apud pueros , sensata autem commnniora sunt no-
tiora apud senes . Nec debet nos latere hic , quod dictum est in libro posterio-
rum analyticorum , quod hæc species definitionum quæratur de rebus compo-
sitis , de simplicibus vero , quæ sunt causæ rerum compositarum , hoc est im-
possibile . Sic ergo hæc deprauatio definitionum contingit definitionibus re-
rum compositarum . Et hic quidem locus partitur in tria loca , sicut partiun-
tur res, quæ non sunt priores re . Quorum vnus est,quod sumantur in definitio
ne rerum res posteriores illis , vt qui definierit hominem , quod sit qui adipisci-
tur facultates & artes , connectendo secundum ipsius artes adinuicem . Secun-
dus autem est , quod definiat rem per res , quæ & ipsæ & ipsa sunt simul natu-
ra , vt qui definierit oppositum per oppositum ipsius , vt qui definiret malum ,
quod sit res , quæ non est bona : & expedit , quod in hoc loco excipiantur ab
oppositis ipsa relatiua , quoniam inter opposita impossibile est quod ipsa defini-
antur , nisi capiantur alterutra in alterutris . Et de hoc loco est , quod suma-
mus in diiunctione speciei partem diuidentem ipsam, vt qui definiret parem per
ipsum superaddere vltra imparem vnitatem, & de hoc etiam est,quod in illa defi
nitione sumamus seipsam, qui notus est in petitione principij: & hic quidem fit ,
quando vtimur rebus ; quarum vis est vna , vti enim vna eadem re repetita per
vnam eandem dictionem , non præsumeret sophista , hęc autem nomina , quę-
B dam continent significata quorundam ipsorum . Aut sicut res continet suas cau-
sas, & totum suas partes,aut eo modo , quo pars continet ipsius totum . Exem-
plum itaque vtendi rebus , quarum vis est vna , ex parte, qua vna res continet
suas causas, est oratio illius qui definierat solem , ꝙ sit astrum lucens de die; qui
enim nesciret solem, nesciret diem , est enim dies ortus solis supra terram . Sic-
que diei nomen includit solem , qui est ipsius causa notior ipso , qui itaque sci-
ret solem per diem,est,ac si sciret rem per se ipsam, quatenus dies scitur per so-
lem . Exemplum autem continendi totum in nomine partis est , vt qui defi-
nierat parem per esse numerum , qui partitur in duo, quia duo sunt quædam spe-
cies paris , & includit significata paritatis , & est ac si definiret paritatem per
esse numerum , qui partitur per parem . Et similiter qui definiuit vnum per
esse principium numeri ; numerus enim non est aliqua res , nisi vnitatum con-
gregatio,& est ac si dixisset , quod vnum sit principium multitudinis congrega-
tæ ex vnitatibus . Et hæc quidem loca contingunt , quando id , quod non est
prius in essendo,est prius secundum cognitionem ; & hæc tria loca sunt sumpta,
ex quo definitio non fiat ex rebus , quæ sunt notiores & priores : & iam dixi-
mus,ꝙ aliquo modo subintrent prauitatem definitionum , & subintrent ꝙ defi-
nitum non definiatur , & non protulit per quid res sit : qui enim definiuit ex re-
bus posterioribus , protulit per proprium : quando autem res predicatur secun-
C dum ꝙ sit proprium,non est definitio .

Et expedit scire , ꝙ loca,quæ capiuntur qua definitio non sit definitio , quæ-
dam sunt loca sumpta ex quo genus non sit genus , non ex parte qua sit genus
simpliciter,quia loca generis iam præposita sunt , sed ex parte , qua sit genus
sumptum in definitione . Et quædam sunt loca sumpta ex differentiis , & quæ-
dam sunt loca sumpta ex definitioni bus secundum se totas, & hæc quidem sunt
loca sumpta in definitionibus alicuius decem prædicamentorum . Et quædam
sunt loca sumpta in singulis decem prædicamentis : & quædam sunt loca sum-
pta in priuationis definitione . Et quædam sunt loca sumpta secundum circun-
stantiam definitionis rerum compositarum; & quædam sunt loca communia se-
cundum circunstantiam omnium prædicamentorum: & quædam sunt loca sum-
pta secundum circunstantiam definitionum rerum , quæ significantur nominibus
compositis . Et nos dinumerabimus hæc loca secundum hunc ordinem , &
hanc partitionem ; hoc enim fecit Themistius,& ante ipsum fecerat Theophra-
stus , & si secundum hoc differat doctrina Aristotelis iuxta eius seriem : hæc
enim putatur artificialior & magis constans commemoratione & adeptione , &
incipiemus a locis sumptis ex genere . Primus locus est , ꝙ non enunciemus ge-

nus in definitione, & non ponamus ipſum primo, vt qui deffniret corpus, quod ſit, cuius ſunt tres dimenſiones, aut hominem, qui bene ratiocinatur: in vtriſq; enim definitionibus deeſt primo genus, & hoc eſt, quod ſumitur in definitione corporis ſubiectum trium dimenſionum, ſicut in hominis definitione, qui denominatur quod ſit qui bene ratiocinatur. patet autem, quod fallacia, quæ fit ſecundum circunſtantiã ordinis generis, ſit alia a fallacia, quæ fit ſecundum circunſtantiam generis in ſe. Secundus autem locus eſt, ꝙ non proferat proximum genus in definitione, ſed genus rei remotum, vt qui definiuit iuſtitiam, ꝙ ſit habitus faciens coæquationem, aut largiens veritatem; in hac enim definitione, completur genus remotum, quod eſt ipſe habitus, qui eſt quædã ſpẽs de ſpeciebus qualitatis, non genus proximum, quod eſt ipſa virtus: notum aũt eſt, quod definitio, quæ eſt huiuſmodi, ſit imperfecta: quando enim non profertur proximum genus, non dirigitur ad quidditatem rei, quæ eſt ipſum genus proximum, ſed quando proferretur genus proximum, iam prolatum eſt genus remotum, immo & omnia genera, quæ ſunt ſuper illo, ſicq; expedit illi, qui definiturus, eſt primo proferre genus proximum, aut ferat differentiam remoti generis, ſeu differentias remotorum generũ, ſi inter genus remotum, quod protulerit in definitione, & genus proximum, fuerint plura quam vnum genus: exempli gratia, qui ſumit in hominis definitione ipſum corpus, oportet eum dicere corpus nutribile ſenſitiuum: nam iſtæ duę differẽtiæ ſtarent vice ipſius animalis, quod eſt genus proximum: notum autem, quod fallacia, quæ fit ob generis remotionem, aut ipſius propinquitatem, aut ordinem, eſt alia a fallacia, quæ fit ob genus ſimpliciter: & ideo hæc fallacia non ſubintrat loca generis ſimpliciter, vt ait Theophraſtus, & contradicit Ariſto. de repetitione locorum hic. Tertius locus eſt, ꝙ non proferatur in definitione genus rei proportionalis eſſentialis: & de hac re ſcrutatur hic, quo ad generis diſpoſitionem in locis, quorum ſcrutinium præmiſſum eſt de ipſo genere: hæc vero perſcrutatio eſt, ac ſi ſit propria huic loco: fallacia enim, quod illud ſit non proportionale, eſt alia a fallacia, quod non ſit genus.

De locis, quæ ſumuntur à differentiis definitionem conſtituentibus. *Cap. II.*

28. locus. Declaratio. RVrſum, in differentiis ſimiliter conſiderandum, ſi & differentias dixit generis. Nam, ſi rei non ſpecialibus definiuit differentiis, aut ſi etiam omnino aliquid huiuſmodi dixit, quod nullius contingit differentiam eſſe (vt animal, aut ſubſtantiam) manifeſtum, quod non definiuit: nullius enim differentiæ, quæ dicta ſunt. F

29. locus. Declaratio. Videndum autem, & ſi eſt aliquid quod ediuerſo diuiditur dictæ differentiæ. Nam, ſi non eſt, perſpicuum quod non erit quæ dicta eſt generis differentia: nam omne genus iis, quę ediuerſo diuiduntur, differentiis diuiditur: vt animal greſsibili, & volatili, & aquatili, & bipedi.

30. locus. Declaratio. Aut ſi eſt quidem ediuerſo diuiſa differentia, non verificatur autem de genere. Nam ſi non, manifeſtum quoniam neutra erit generis differentia: omnes enim, quæ ediuerſo diuiduntur differentiæ, verificantur de proprio genere.

31. Locus. Declaratio. Similiter autem, & ſi verificatur quidem, at non facit appoſita generi,

A neri, speciem. Nam manifestum, quòd non erit hæc specifica differentia generis, nam oīs specifica differētia cum genere spēm facit: si aūt hæc nō est differētia, nec q̄ dicta est: quia hæc ediuerso diuiditur.

Amplius, si negatione diuidat genus. Vt qui lineam definiunt longitudinem sine latitudine esse: nam nihil aliud significat, sine latitudine, quàm quòd non habet latitudinem: accidet igitur genus participare speciem. nam omnis longitudo sine latitudine, aut latitudinem habens est: quia de omni affirmatio vel negatio vera fit: quare genus lineæ cum longitudo sit, sine latitudine, aut latitudinem habens erit: at longitudo sine latitudine speciei est ratio: similiter autem & longitudo latitudinem habens: nam sine latitudine, & latitudinem habens, differentiæ sunt; ex differentia autem & genere, est speciei oratio: quare genus suscipiet speciei orationem, similiter autem & differentiæ, eo quòd altera dictarum differentiarum ex necessitate prædicatur de genere. Est autem dictus locus vtilis ad eos, qui ponunt ideas esse: nam si non est ipsa longitudo, quodam modo prędicabitur de genere quod latitudinem habet, aut sine latitudine est: oportet enim de omni longitudine alterum eorum verificari, si quidem de genere verificari debeat, hoc autem non accidit: sunt autem & sine latitudine, & latitudinem habentes longitudines, quare ad illos solos vtilis hic locus, quicunque genus vnum numero dicunt esse; hoc autem faciunt qui ideas ponunt. Nam ipsam longitudinē, & ipsum animal, genus dicunt esse. Fortasse autem in quibusdam ēt necessarium est negatione vti definientem, vt in priuationibus: nam cæcum est, quod non habet visum, quando natum est habere. Differt autem nihil negatione diuidere genus, aut huiusmodi affirmatione, quam negationem necesse est ediuerso diuidi: vt si longitudinem, habens latitudinem definiuit, eam habente latitudinem ediuerso diuiditur, non habens latitudinem, neq; aliud quicquam: quare negatione rursum diuiditur genus.

32. locus. Declaratio.

B

C

Rursum, si speciem vt differentiam assignauit. Vt qui conuicium, iniuriam cum irrisione definiuit: nam irrisio iniuria quædam est, quare non differentia, sed species est irrisio.

33. locus. Declaratio.

Amplius, si genus vt differentiam dixit. Vt virtutem habitum bonum, vel studiosum: nam bonum est genus virtutis. An non genus est bonum, sed differentia? siquidem verum est quòd non contingat idem in duobus generibus esse non continentibus seinuicem (nā neque bonum continet habitum, neque habitus bonum: non enim omnis habitus bonum, neque omne bonum habitus) non erunt profecto genera ambo. si igitur habitus genus est virtutis, perspicuum bonum non genus, sed magis differentiam esse. Amplius, habitus quidem quid est virtus significat: bonum autem nō quid est, sed quale quid est: videtur autem differentia quale quid significare.

34. locus. Declaratio.

Videndum autem, & si non quale quid, sed ipsum quid significat

35. locus. Declaratio.

aſsignata differentia. Nam videtur quale quid omnis differentia ſignificare.

36.locus. Declaratio. Conſiderandum autem,& ſi ſecundum accidens ineſt definitio differentia. Nam nulla differentia eſt eorum, quæ ſecundum accidens inſunt,ſicut neque genus:non enim contingit differentiam ineſſe alicui, & non ineſſe.

37.locus. Declaratio. Amplius,ſi prædicatur de genere differentia,vel ſpecies, aut inferiorum aliquid ſpeciei,non erit definiens. Nam nullum eorum,quæ dicta ſunt,contingit de genere prædicari, eo quòd genus de quàm plurimis omnium dicitur.

38.locus. Declaratio. Rurſum,ſi prędicatur genus de differentia. Nam non de differẽtia, ſed de quibus differentia, genus videtur prædicari: vt animal de homine,& boue,& de aliis greſsibilibus animalibus, non autem de ea differentia,quæ de ſpecie dr̃:nam ſi de vnaquaq; differentiarum animal prædicabiť,multa animalia de ſpecie prædicabuntur:nam differẽtiæ de ſpecie prædicantur. Amplius, differentiæ omnes,aut ſpecies, aut indiuidua erunt,ſiquidem ſunt animalia: nam vnumquodq; animalium,aut ſpecies,aut indiuiduum eſt.

39.locus. Declaratio. Similiter aũt inſpiciendum,& ſi ſpecies,aut inferiorum ſpeciei aliquod,de differentia prædicatur. Impoſsibile enim,eo ꝙ de pluribus differentia,quàm ſpecies dicitur. Itẽ accidet differẽtiam ſpẽm eſſe, ſiquidem prædicabitur de ea aliqua ſpecierum: nam,ſi de differentia prædicatur homo,manifeſtum quoniam differentia eſt homo.

40.locus. Declaratio. Rurſum,ſi non prior eſt differentia ſpecie. Nam genere quidẽ poſterior eſt:ſpecie aũt priorem differentiam eſſe oportet.

41.locus. Declaratio. Conſiderandum autem,& ſi alterius generis eſt dicta differentia, neque contenti, neque continentis. Nam non videtur eadem differentia duorum generum eſſe non continentium ſeinuicem: ſi autem non,accidet & ſpeciem eandem in duobus generibus eſſe non continentibus ſeinuicem: infert enim vnaquæq; differẽtiarum proprium genus,vt greſsibile, & bipes animal conferunt:quare ſi de quo differentia & generum vtrunque, manifeſtum vtique quoniam ſpecies in duobus erat generibus non continentibus ſeinuicem. An non impoſsibile eandem differentiam duorum generum eſſe non continentium ſeinuicem,ſed addendum neque vtroque ſub eodem exiſtente: nam greſsibile animal, & volatile animal,genera ſunt non continentia ſeinuicem, & vtriuſque eorum eſt bipes differentia: quare addendum eſt,neque ſub eodem, vtroque exiſtente: nam hæc ambo ſub animali ſunt.manifeſtum etiam quoniam non neceſſe eſt differentiam omnem proprium genus inferre,eo quòd contingit eandem duorum generum eſſe nõ continentium ſeinuicem: ſed alterũ tantum neceſſe eſt inferre, & ſuperiora omnia: vt bipes,greſsibile, vel volatile infert animal.

42.locus. Declaratio. Videndum autem,& ſi in aliquo differentiam aſsignauit ſubſtan-

A tiæ. Nam videtur differre substantia a substantia in eo quod alicubi est, quare & eos, qui gressibili, & aquatili diuidunt animal, increpãt, tanquam gressibile & aquatile alicubi significet. An in iis quidem non recte increpant? non enim in aliquo, neque alicubi significat aquatile, & terrestre, sed quale quid: nam & si in sicco sit, similiter aquatile: similiter autem & terrestre, & si in humido sit, similiter terrestre, sed non aquatile erit: attamen si quandoq; significat in aliquo differentia, manifestum quoniam peccabit. Dubitatio.

Rursum, si affectũ, differentiam assignauit. Nã omnis affectus cum magis fit, detrahit a substantia: differentia aũt, non hmõi est: nam magis vr̃ saluare differentia id, cuius est differentia: & simpliciter impossibile est singulum quodq; esse sine propria differentia: nam cũ nõ est gressibile, non erit homo: & (vt simpliciter dicamus) secundum quæcunq; alteratur habens, nihil eorum differentia illius est. nam omnia huiusmodi cum magis fiunt, detrahunt a substantia: quare si aliquam B huiusmodi differentiam quispiam assignauit, peccauit: simpliciter. n. non alteramur secundum differentias. 43. locus. Declaratio.

Et si alicuius eorum, quæ sunt ad aliquid, non aliud quid differentiam assignauit. Nã eorum, quæ sunt ad aliquid, & differentiæ ad aliquid: vt & in disciplina, cõtemplatiua enim, & actiua, & effectiua dicitur: vnumquodq; aũt horum, ad aliquid significat: contemplatiua enim alicuius, & actiua alicuius, & effectiua alicuius. 44. locus. Declaratio.

Considerandum aũt & si ad quod natum est vnumquodq; eorum quæ sunt ad aliquid, assignauit, definiens. Nam in quibusdam quidẽ ad quod, natum est singulum quodq; eorum, quæ sunt ad aliquid, solum est vti, ad aliud autem nihil, vt visu ad videndum solum: quibusdam autem & ad aliquid aliud, vt dolio sane hauriat aliquis, attamẽ si quis definiuit dolium, instrumentum ad hauriendum, peccauit, nõ C enim ad hoc natum est: terminus autem est, ad quod natum est, ad quod sane vtitur prudens qua prudens: & quę circa singulum quodq; propria est disciplina. 45. locus. Declaratio.

Amplius, si non primum assignauit, quando contingit ad plura dictum esse. Vt prudentiam virtutem hominis, aut animæ: & non rationalis: primum enim rationalis virtus, prudentia: nam secundum hoc & anima & homo dicitur prudens. 46. locus. Declaratio.

Amplius, si nõ susceptiuũ est eius cuius dr̃ affectus, vel dispositio, vel quoduis aliud, peccauit. Nã oĩs dispositio, vel affectus in illo natus est fieri, cuius est dispositio, vel affectus: vt & sciẽtia in anima, dispositio existens animæ. Aliqñ aũt peccant in talibus, vt quicunq; dicunt quòd somnus est impotentia sensus, & dubitatio æqualitas contrariorum ratiocinationum, & dolor separatio naturalium partium cum violentia: nam neque somnus inest sensui, oporteret autem inesse, si impotentia sensus est. Similiter autem neque dubitatio contrariis ratiocinationibus inest, neque dolor naturalibus parti- 47. locus. Declaratio.

bus: dolebunt enim inanimata, si dolor eis inest. Talis autem & sanitatis definitio. siquidem commensuratio calidorum, & frigidorũ est, necesse est enim sana esse, calida & frigida: nam cuiusque commensuratio, illis inest, quorum est commensuratio: quare sanitas inerit vtique ipsis. Item id quod fit, in effectiuum, aut econuerso, accidit ponere, sit definientibus: non enim est dolor separatio naturalium partium, sed effectiuum doloris: nec somnus, impotentia sensus, sed effectiuum alterum alterius: aut enim propter impotentiam dormimus, aut propter somnum impotentes sumus. Similiter autem & dubitationis videbitur effectiuum esse, contrariarum æqualitas ratiocinationum: quandocunque enim ad vtraque ratiocinantibus nobis similiter videntur omnia secundum vtrunque fieri, dubitabimus vtrum agamus. D

48. locus. Amplius, secundum tempora omnia, considerandum sicubi dissonet: vt si immortale definiuit, animal nunc incorruptibile esse. Nam nunc incorruptibile animal, nunc immortale erit.

49 locus. Declaratio. Dubitatio. An in hoc quidem non accidit? nam anceps secundum amphibo liam est nunc incorruptibile esse: aut enim quoniam non corrumpitur nunc, significat, aut quoniam non possibile corrumpi nunc: aut quoniam huiusmodi est nunc, vt nunquam possit corrumpi: quando igitur dicimus quòd incorruptibile nunc est animal, non hoc dicimus, quòd nunc tale est animal, sed vt nunquam possit corrumpi: hoc autem immortali idem erat, quare non accidit, nunc idem immortale esse. Sed tamen sicubi accidit quod secundum definitionem quidem assignatum est inesse nunc vel prius, quòd vero secundum nomen non inest, non erit idem: vtendum ergo hoc loco, quemadmodum dictum est.

50. locus. Declaratio. Inspiciendum autem & si secundum aliud quippiam magis dicitur quod definitur, quàm secundum assignatam orationem. Vt si iustitia potestas æqui distributiua est: iustus enim magis est, qui eligit æquũ distribuere, eo qui potest: quare non erit iustitia potestas æqui distributiua: nam & iustus esset maxime, qui posset æquum distribuere. Amplius, si res quidem suscipit magis, quod autem secundum orationem assignatur non suscipit. aut contra, quod secundum orationem ei assignatur suscipit, res autem non. Oportet enim aut vtraque suscipere, aut neutrum: siquidem est rei quod secundum orationem assignatur. E

51. locus. Declaratio. Amplius, si suscipiunt vtraque quidem magis, non simul autem vtraq; augmentum sumunt. Vt si amor concupiscentia conuentionis est: nam magis concupiscit conuentionẽ: quare non simul vtraq; suscipiunt magis: at oporteret, si idem essent.

52. locus. Declaratio. Amplius, si duobus quibusdam propositis, de quo res magis dicitur, id quod est secundum orationem minus dicitur. Vt si ignis est corpus subtilissimum, ignis enim magis flamma quàm lux, corpus

A autem subtilissimum minus flamma quàm lux: oportet aũt vtraque magis inesse eidem, siquidem eadem sint.

Rursum, si hoc quidem similiter vtrisq; inest propositis, aliud autẽ non similiter vtrisq;, sed alteri magis. 53.locus. Declaratio.

Amplius, si ad duo definitionem assignauerit secundum vtrunq;. Vt bonũ, quod per visum, aut per auditum delectabile, & ens quod possibile est pati, aut facere: simul enim idem & bonũ, & non bonum est: similiter aũt & ens, & non ens: nam per auditum delectabile, idem bono erit: quare quod non delectabile est per auditum, nõ bono idẽ: nam eisdem & opposita eadem erunt: opponitur autem bono quidem non bonum, per auditum autem delectabili, per auditum non delectabile: manifestum igitur quoniam idem non delectabile per auditum, non bono: si igitur aliquid est per visum quidem delectabile, per auditum autem non, & bonum, & non bonum erit: similiter autẽ ostendemus quoniam idem ens, & non ens est. 54.locus. Declaratio.

B Amplius, & generibus, & differentiis, aliis omnibus, quæ in definitionibus sunt assignatis, eis, qui orationes pro nominibus faciunt, cõsiderandum, si quicquam dissonet. 55.locus. Declaratio.

Si aũt sit ad aliquid quod definitur, aut per se, aut secundũ genus: considerandum si non dictũ est in definitione quod dr̃, aut scd̃m ipsum, aut scd̃m genus. Vt si scientiam definiuit opinionẽ indissuasibilem, aut ẽt volũtatem, appetitum sine tristitia: omnis.n.eius quod est ad aliquid, substantia ad alterum, eo q; idem sit vnicuiq; eorum quæ sunt ad aliquid esse, idipsum quod est ad aliquid quodãmodo se habere: oportebat igĩ scientiam dicere opinionem scibilis, & voluntatem appetitum boni. Similiter aũt & si grammaticen definiuit scientiam literarum: oportebat enim aut ad quod ipsum dicitur, aut ad qđ forte genus dicitur, in definitione assignari. 56.locus. Declaratio.

Aut si cum quippiam ad aliquid dicitur, non assignauit ad finem. 57.locus. Declaratio.
C Finis autem in vnoquoq; est quod optimum est, aut cuius gratia alia sunt: dicendum igitur, aut optimum, aut vltimum, vt concupiscẽtiam non delectabilis, sed delectationis: nam propter hanc, & delectabile eligimus.

Considerandum & si generatio est ad quod assignauit, vel actus. Nihil enim talium finis: nam magis quod est egisse, & generasse finis, q̃ fieri & agere. An nõ in omnibus verum huiusmodi? pene enim plurimi delectari magis volunt, quàm destitisse delectari: quare agere magis finem qui statuat, quàm egisse. 58.locus. Declaratio. Dubitatio.

Rursum, in quibusdam si non determinauit quanti, vel qualis, vel vbi, vel scd̃m alias differentias. Vt ambitiosus, & qualis, & quãti appetens est honoris: nam oẽs appetunt honorẽ: quare non sufficit ambitiosum dicere, qui appetit honorẽ, sed addere oportet dictas differentias; similiter aũt & auarus, quantas appetit pecunias: aut intẽperans, circa quales voluptates: nõ enim qui a qualibet voluptate tenetur, 59.locus. Declaratio.

intemperans dr, sed qui ab aliqua. Aut rursum qui definiuit noctem, vmbram terræ, aut succussionem, motum terræ: aut nubem, densitatem aeris: aut ventum, motum aeris: addendum enim quanti, & qualis, vbi, & a quo. Similiter aũt & in cæteris huiusmodi: nam omittens differentiam quamlibet, non dicit quid est esse: oportet aũt semper ad id, quo indiget, argumentari: non enim quolibet modo terra mota: neq; quantacunq; succussio erit: similiter autem neq; aere quolibet modo, neq; quantocunq; modo, ventus erit.

60. locus. Declaratio. Amplius, in appetitibus, si non apponitur quod apparet, & in quibuslibet aliis congruit. Vt qm̃ voluntas appetitus boni, concupiscentia aũt appetitus delectationis, sed non apparentis boni, vel delectationis: plerunq; enim latet appetentes: quoniam bonum aut delectabile est: quare non necessarium bonum vel delectabile esse, sed apparens solum: oportebat ergo sic & assignationem facere.

61 locus. Declaratio. Si aũt & assignauit quod dictũ est, in ipsas species ducendum eum, qui ponit ideas esse. Non enim est idea illius apparentis: ipsa autem species ad ipsam speciem videtur dici: vt ipsa concupiscentia, ipsius delectationis: & ipsa voluntas, ipsius boni. apparentis igitur boni nõ erit ipsa voluntas, neque apparentis delectationis ipsa cõcupiscentia: absurdũ enim est esse, ipsum apparens bonũ, vel delectabile.

62. locus. Declaratio. Amplius, si sit quidem habitus definitio, considerandum in habente, si quidem habentis, in habitu: similiter aũt & in cęteris talibus. Vt si delectatio est iuuantia, & delectabile iuuabile.

63. locus. Declaratio. Vniuersaliter autem dicendo in hmõi definitionibus, quodammodo, vno plura accidit eum, qui definit, definire. Nam qui sciẽtiam definiuit, quodammodo & ignorantiam definiuit: similiter aũt & scium, & inscium, & scire, & ignorare: nam primo dilucido facto, & reliqua quodammodo dilucida fiunt. Inspiciendum igr̃ in oĩbus talibus, ne quicquam dissonet: vtendo elementis ex contrariis, & coniugatis.

64. locus. Declaratio. Amplius, in his, quæ ad aliquid sunt, considerandum si ad quod genus assignatur, & species ad illud quoddam assignatur. Vt si opinio ad opinatum, & quædã opinio ad quoddam opinatũ: & si multiplex ad submultiplex, & quoddam multiplex ad quoddã submultiplex: si autem non sic assignatur, manifestum quoniam peccatur.

65. locus. Declaratio. Videndum autem, & si oppositio opposita definitio. Vt si dimidii ea sit, quæ opposita est ei, quæ est duplicis: nam, si duplex est quod in æquali superat dimidium: & dimidium quod in æquali superatur, in contrariis autem similiter.

66. locus. Declaratio. Nam contraria contrarii oratio erit, secundum vnam quandam cõplexionem cõtrariorum: vt si adiutiuum quidem effectiuũ boni est, nociuum effectiuum mali, aut corruptiuum boni: alterum enim horũ, necessarium est contrarium esse ei, quod ex principio dictum est: si igitur neutrum contrarium est ei quod ex principio dictum est: manifestum quoniam neutra erit earum (quæ posterius assignatę) contra-

A rii oratio: quare neque quæ ex principio aſsignata eſt definitio, re-
ĉte aſsignata eſt. Quoniam autem quædam contrariorum priuatione
alterius dicuntur, vt inæqualitas priuatio æqualitatis videtur eſſe.
inæqualia enim, quæ non æqualia ſunt, dicuntur: perſpicuum quo-
niam quod ſecundum priuationem quidem dicitur contrarium, ne-
ceſſarium eſt definire per alterum: reliquum vero non iam oportet,
per id quod ſecundum priuationem dicitur. Non enim accidit alte-
rutrum per alterutrum cognoſci. conſiderandum igitur in contra-
riis huiuſmodi peccatum. Vt ſi quis definiuit æqualitatem, con-
trarium inæqualitati: nam per hoc, quod ſecundum priuationem di
citur, definiuit.

Amplius, ſic definientem neceſſe eſt eo, quod definitur, vti. Patet 67.locus.
autem hoc, ſi accipiatur pro nomine oratio: nam quia nil refert di- Declaratio.
cere inæqualitatem priuationem æqualitatis, erit æqualitas contra-
B rium priuationi æqualitatis, quare eodem erit vſus.

Si autem neutrum contrariorum ſecundum priuationem dicatur, 68.locus.
aſsignetur autem oratio ſimiliter. Vt bonum contrarium malo: mani Declaratio.
feſtum quoniam malum contrarium bono erit. nam ſic contrariorum
ſimiliter oratio aſsignanda: quare rurſum eo quod definitur accidit
vti: ineſt enim in mali oratione bonum: quocirca quoniam bonum
eſt malo contrarium: malum autem nihil differt, vel quod eſt bono
contrarium, erit bonum contrarium, boni contrario: perſpicuum igi
tur quoniam eodem vſus eſt.

Amplius, ſi quod ſecundum priuationem dicitur aſsignans, non 69.locus.
aſsignauit cuius eſt priuatio. Vt habitus, aut contrarii, aut cuiuſcun- Declaratio.
que eſt priuatio.

Et ſi non in quo natum eſt fieri addidit, vel ſimpliciter, vel in
quo primum natum eſt fieri. Vt ſi ignorantiam dicens priuationem, 70.locus.
non ſcientiæ priuationem dixit: aut ſi non addidit in quo natū eſt Declaratio.
C fieri, aut addens non in quo primo aſsignauit: vt quod non in ratio-
nali, ſed in homine, vel in anima: nam ſi quodlibet horum omittat,
peccauit. Similiter aūt, & ſi cæcitatem non viſus priuationem in ocu
lo dixit: oportet autem bene aſsignantem, quid eſt, & cuius eſt priua
tio aſsignare, & quidnam eſt quod priuatum eſt.

Videndum aūt, & ſi non ſecundum priuationem dictum: priuatio-
ne definiuit: Vt & in ignorantia videbitur eſſe huiuſmodi peccatum, 71.locus.
iis qui non ſcđm negationem ignorantiam dicunt: nam qđ nō habet Declaratio.
ſcientiam non videtur ignorare: ſed magis quod deceptum eſt: pro-
pter quod neq; inanimata, neq; pueros dicimus ignorare: quare non
ſecundum priuationem ſcientiæ ignorantia dicitur.

Amplius, ſi ſimilibus nominis caſibus ſimiles orationis caſus a- 72.locus.
ptantur. Vt ſi adiutiuum eſt effectiuum ſanitatis, adiutiua eſt ſanita- Declaratio.
tis effectiua, & adiuuans efficiens ſanitatem. Conſiderandum &
in idea, ſi aptabitur dictus terminus. Nam in quibuſdam non ac-

cidit: vt quemadmodum Plato definiuit, mortale addens in animalium definitionibus. idea enim non erit mortalis, vt ipse homo: quare non aptabitur ad ideam definitio. Simpliciter autem in quibus apponitur effectiuum, aut passiuum, necesse est dissonare in idea terminũ: nam impassibiles, & immobiles videntur esse ideæ iis, qui dicunt ideas esse: aduersum hos autem, & tales orationes vtiles sunt. D

73. locus. Declaratio. Amplius, si eorum, quæ secundum æquiuocationem dicuntur, vnã definitionem omnium communem assignauit: Vniuoca enim, quorum vna est, secundum nomen oratio: quare nullius eorum quæ sub nomine sunt, assignatus est terminus, eo quòd similiter ad omne æquiuocum adaptatur. Passus autem hoc est & Dionysii vitæ terminus: siquidem ea motus est generi nutriendi naturaliter inseruiens: nihil enim hoc magis animalibus, quàm plantis inest: vita autem nõ secundum vnam speciem videtur dici, sed altera quidem animalibus, altera plantis inest: contingit igitur & secundum electionem sic assignare terminum, ac si vniuoca, & secundum vnam speciem omnis vita diceretur. Nihil autem prohibet & eum, qui conspicit æquiuocationem, & alterius vult definitionem assignare: latere non propriam, sed communem vtrisque orationem assignare: sed nihil minus si vtrouis modo fecerit, peccauit. E

74. locus. Declaratio. Postquàm autem quædam latent æquiuocorum, interroganti quidem vt vniuocis vtendum. Nam non adaptabitur alterius terminus ad alterum: quare videbitur non distinguendum hoc pacto, oportet enim in omne, vniuocum adaptari: eidem autem respõdenti, distinguendum est.

75. locus. Declaratio. Quoniam autem quidam respondentium vniuocum quidem dicunt esse æquiuocum, quando non accommodatur ad omne assignata oratio: æquiuocum autem vniuocum, etiam si ad vtrunq; accommodetur: præ confessione vtendum pro talibus, aut præcolligendum ꝙ æquiuocum, vel vniuocum, aut vtrunq; fuerit. Magis enim concedunt non præuidentes, quod futurum est vt accidat. F

76. locus. Declaratio. Si autem non facta confessione dixerit aliquis vniuocum æquiuocum esse, eo quòd non accommodatur, & in hoc assignata oratio: considerandum si huius oratio accommodatur & ad reliqua. Nam manifestum, quoniam vniuocum erit reliquis: si autem non, plures erunt definitiones reliquis: nam quæ secundum nomen orationes accommodabuntur ad eandem, quæ prior assignata est, & quæ posterior.

77. locus. Declaratio. Rursum, si quis definiens aliquid eorum, quæ multipliciter dicuntur, & oratio non accommodatur ad omnia, & quia æquiuocum esse non concedat, nomen etiam dicat nõ ad omnia accommodari, quoniam nec oratio, dicendum ad eiusmodi, quòd nominatione quidem oportet vti quæ tradita est, & quæ sequitur, & non dimouere quæ talia sunt, tametsi nonnulla dicenda nõ sint similiter multitudini.

A LOCORVM verò sumptorum ex differentijs habent quatuor bases. Quarum vna est, quod differentia prædicetur in eo quod qualis res sit. secunda, ꝙ differentiæ sit vnum aut plusquam vnum oppositum, quibus genus diuidatur prima diuisione, prout diuiditur animal in progressiuum, volatile, & natans, & vnumquodque illorum, quando connectitur generi, constituit speciem: de conditionibus autem oppositi ipsius differentiæ est, ꝙ non sit oppositum negatiuæ sensibilitet, quando enim negatio connectitur generi, non constituit speciem, nisi negatio sit virtutis priuationis: tertia autem est, ꝙ differentia non sit his, quæ sunt per accidens, prout est qui definiret equum, ꝙ sit animal currens: quando itaque considerantur significata horum trium locorum, competiuntur reliqua loca differentię, quæ retulit, reducibilia ad hęc illa. De locis sũptis ex differentijs.

Quorum primus locus est ꝙ sumantur species pro differentia, vt qui definiret contentum, ꝙ sit maledictio cum spretu: spretus. n. est quædam species maledictionis.

Et secundus ipsorum locus est, quod sumatur genus pro differentia, vt qui definiret sonum, ꝙ sit aer cum percussione: percussio enim est soni genus: sophisma autem huius loci, & præcedentis est, quia in illis differentia non prædicaretur in eo ꝙ qualis res sit.

Et ipsorum est tertius locus. s. quod differentia prædicetur vt genus. Et huius loci sophisma est, quia genus prædicatur de pluribus q̃ prædicetur differẽ-
B tia: differentia itaq; iterum nõ pręsdicaretur in eo, ꝙ qualis res sit.

Et ipsorum est quartus locus, quod consideremus ꝙ si genus prædicetur de differentia, non est differentia: genus enim prædicatur, de quibus prædicantur differentiæ, & non est differentia: quare ipsum & differentia sunt ipsa species. Verbi gratia quia animal prædicatur de homine, & boue, & reliquis animalibus, & non prædicatur de illorum differentijs, ex quo illas significaret nomine nõ denominatiuo: non. n. est verum dicere ꝙ rationalitas sit animal, quia, si animal prædicaretur de singulis differentijs, ipsæ eædem species prædicarentur de ipsismet speciebus, aut essent alia animalia q̃ illa animalia, in quæ diuiditur ipsum animal, quæ prædicarentur de speciebus animalis, ex quo genus prædicatur de ipsis speciebus.

Et de illis est quintus locus. s. ꝙ species, aut aliqua res, quæ subest speciei prædicetur de differentia: differentia enim aut pręsdicatur de pluribus, q̃ prædicetur species, aut illi æqualis. Si autem sit vniuersalior, non prædicatur de illa, & si sit ęqualis, oportet, ꝙ differentia sit species. Et huius loci corruptela est, quia differentia sumeretur ab eo, ꝙ est accidentaliter,

Et de illis est sextus locus, ꝙ differentia non sit exiens a genere. Et huius quidem significatum est, ꝙ sit vna generis differentia nota in communitate ge-
C neris, cuius sumpta est differentia: hoc autem fit, quando duo genera, in quibus inuenitur ipsa differentia, non ascendant in vnum idem prædicamentum, quoniam non esset impossibile esse vnam differentiam duorum generum, quorum vnum ambiat alterum, sed ascendunt in vnum genus, vt bipes, quæ est differẽtia progressiui, & volatilis quæ sunt duo genera, quorum vnũ non continet alterũ, sed ambo sunt sub vno genere, quod est ipsum animal.

Et de illis est septimus locus scilicet ꝙ complementum differentiæ substantiæ fit de illis, quæ dicuntur in subiecto, quod est ipsum accidens, vt qui sumeret differentias specierum animalis, & speciem temporis & loci: & si verũ sit de quibusdam speciebus substantiarum, ꝙ in sua definitione sumantur differentiæ accidentales: hoc autem fit, quando fuerint nimis propinquæ suis veris differentiis, & significent illas & fiant vice illarum, quando veræ differentiæ non patent de illis vt qui in diuisione animalis vtitur ꝙ quoddã sit terrestre & quoddam aquaticũ: talia enim accidentia constituuntur per suas veras differentias: de hoc aũt iam dictum est in libro posteriorũ analecticorum.

Et de illis est octauus locus, scilicet ꝙ passio sumatur pro differentia, vt qui definiret hominem, ꝙ sit animal erubescens: affectus enim, quando intenditur, educit rem ab eius essentia: differentiæ autem conditionis est conseruare spe-

ciem, non quod per ipsam reddatur varia, & transferatur eius natura, prout accidit de ipso sensu. D

Nonus locus est, φ differentia non sit prior specie: expedit enim differentiã esse posteriorem genere, & priorem specie.

Decimus locus est, φ differentia relationis non esset relationis: expedit enim relationis differentiã esse relationis, vt qui diuidit scientiam, quoniã quædã sit theorica, & quædã practica. Et omnia hęc tria loca scilicet octauus, nonus, & decimus reducuntur ad sextũ locum, scilicet φ in ipsis differentia sit posita extra ipsum genus. Et ideo videtur φ hic locus sit quartus locus basium trium, quas retulimus; hæc itaque est summa locorum, quæ fiunt de ipsis differentijs, & omnia sunt demonstratiua.

Post hęc autem expedit nobis loqui de errore cadente in definitiones, secundum se totas: & omnes species huius erroris, vt Themistius ait, ascendunt aut ad superadditionem, aut ad ipsum defectũ: & hinc incipiamus de locis erroris cadentis in definitiones, quę sunt singulorum prædicamentorum.

Loca itaque propria prædicamento substantiæ sunt duo loca: quorum vnus est, qui prępositus est in locis differentiarũ. s. φ differentię cõplementũ esset de his, quę dicuntur in subiecto: substantiæ. n. differentia est substantia. Secundus locus est, si fuerit dr̃ia definiti, quoduis duorũ contrariorum, quę recipiat ipsum genus essentialiter vno simili modo, illa nõ est conuenienter definitio: neutrum enim duorũ contrariorum prius est inesse subiecto, q̃ alterum contrarium. V. g. qui definiret aiam, qđ sit substantia recipiens scientiam, non est prior illo, qui eam definiret per receptionẽ inscitię: & secundũ hoc rei essent plures definitiones, quam vna: perfecta autem definitio est definitio vna. E

Et relationis sunt tria loca. Quorum vnus est, φ sumatur in relatiuę rei definitione id, ad quod hęc res dicitur comparatiue essentialiter, non accidentaliter: non est enim modus complementi definitionis relatiui, nisi in ea contineantur res, in comparatione quarũ ipsa res dr̃: vt, verbi gratia, qui definierit scientiam qđ sit opinio inuariabilis assertionis de rebus, quę sunt semper vno simili modo, iam cõpleuit sciẽtię definitionẽ. si aũt deiecisset inde id, qđ dixit de rebus, quę sunt semper vno simili modo, esset imperfecta: qñ itaque non fit in relatiui definitione id, cui refertur, nõ cõplet̃ illius definitio, & similiter qui faceret id, quod illi refertur accidentaliter: exẽpli gratia, qui definierit medicinã, quod sit scientia illius, quod est in corpore: nã in corpore sunt multę res, quas medicus cõsideraret accidentaliter, sicut est nigredo & albedo, & cętera: si aũt definiuisset, quod sit scientia sanitatis & ęgritudinis, iã cõpleuisset definitionẽ, prout expediẽs erat. Secũdus aũt locus est, qđ protulisset in definitione, quod refertur secundo, non primo: expedit. n. in relatiui definitione contineri, qđ ei refertur per se primo. Exemplũ illius est, qui definierit per relationẽ illius, qđ illi, qđ refert̃ secũdo, nõ primo, vt qui definierit appetitũ, qđ sit desideriũ voluptatis: est. n. voluptatis desiderium, quia est desideriũ suauitatis, & est suauitatis desiderium, q̃a sit desideriũ ipsius suauis secũdo, & ipsum esse desideriũ suauitatis est primo. F

Tertius aũt locus est, quod expediat cõsiderare, quod si genus relatiuũ oporteat, qđ sua definitione perficiat̃ genus sibi oppositum, species, quę huic generi relatiuo subest, dicat̃ in cõparatione speciei, quę subest generi correlatiuo, V. g. si opinionis definitio compleatur per rẽ opinabilẽ, oportet sciẽtię definitionem cõpleri per rẽ scibilẽ: sinaũt, non esset definitio; vt gratia exẽpli, qui definierit sensum, quod sit vis, qua cõprehendantur corpora, nõ cõpleuit sensus definitionem: nam secundũ hoc, oporteret auditũ comprehendere aliquod corpus.

Loca vero, quę sunt secundum qualitatis circunstantiã, quędam sunt secundum circunstantiã habituũ & virtutũ: omnis. n. habitus & vis, quę non euadit, quin sit habitus plurium, q̃ vnius actus. Et qui est plurium, quã vnius actus, nõ euadit, quin sit aptus versus illos actus ęqualiter, aut quorundam sit per se, & quorundam per accidens, vel quorundam prima intentione ex parte pręstantioris, & quorundã secunda intentione. At ille ẽt, qui est aptus versus vnũ actum non euadit, quin possit fieri sine hoc actu, aut impossibile sit: qñ autẽ quis com-

A pleuerit definitionē alicuius habitus, aut artis, quod sit apta versus actus plures q̄ vnū ęqualiter, & occuluerit vnum illorum actuum, illa itaq; non est definitio: vt verbi gratia, qui definierit, quod grāmatica sit scientia scribendi tantum, abiecit ab illius definitione quandam dictionem, scilicet ipsum dicere: est enim ita scientia dicendi, sicut est scientia scribendi. Illi vero, qui sunt apti versus plures, q̄ vnum, quidam sunt per se, & quidam per accidens: sicq;, si quis compleuerit definitiones per id, quod est per accidens, loco illius, quod est per se, aut protulerit quod est per accidens, cū illo, quod est per se: illa itaque, quam protulit, non est definitio: vt verbi gratia, qui definierit medicinam, quod sit ars faciens morbum, & salutem: facit enim salutem per se, & facit morbum per accidens: licet enim ars medica sit, cui contingit facere accidentia, non est apta versus hunc actum. Sicque est ille, qui dinumeratur versus plures actus quam vnum, nisi quod quidam sit aliquibus alijs præstantior, qn̄ qui cōpleturus est, compleuerit definitionem per actū viliorem præter nobiliorem, aut eos protulerit non simili modo, non fit definitio: hoc autem est, sicut est dispositio virtutum naturalium animæ, quia decet ipsarum definitiones fieri ex nobiliori, & non ex viliori actu, vt quod illas capiat a virtutibus, non a vitijs. Illi vero, qui dinumerantur versus vnum actum, & potest esse quod fiant per alium, sunt qn̄
B sumitur vice huius actus, qui est per se, alter actus qui eo potest fieri per accidens. Sicque non fit definitio: hoc autem notum est de instrumentis sensatis, vt qui definierit cultellum, q̄ sit instrumentum, quo fiat actus carpētarij: ars enim carpentaria fit ascia, non cultello. Si autem vis dinumeraretur versus vnū actū, sine quo sit illi impossibile esse, & protulerit hunc actum in definitione, iam illam protulisset, vt expedit, vt qui visum definiret, quod sit vis, qua colores comprehendantur. Secundus autem locus est, quod scrutemur etiam de complemento virtutis an sit actus, aut factum aliquod actitatum. Vt verbi gratia, artis saltandi complementum est actus quidam, & complementum artis carpentarij est factum quoddam per artem. Si autem quis compleuerit definitionem rei, cuius cōplementum est res facta per artem agentem: vt qui definiret carpētariam quod sit habitus, secundū quod fiat per carpentariā, non secundū quod per eam sint res factæ per carpentariā, nō faceret definitionē. In definitione vero rerū, quarū perfectio est ipse actus, expedit quod ponat actus in ipsarū definitione: multarū aūt rerū perfectio non est, qua ipsæ iam sint, sed in ipsamet generatione: delectationis. n. perfectio est tēpore factionis, nō tempore complementi, & magis illam eligimus tēpore factionis: & similiter eligimus speculationem tempore factionis, nō tēpore complementi, & magis ipsam eligimus tēpore factionis, quā ipsam eligamus, postquā expleuerimus speculationem.

C Loca autē sumpta a casibus, & coniugatis, & oppositis nimis iuuant acceptionem definitionum habituum & potentiarum & affectuum, qui sunt prædicamenti qualitatis: quoniam, si fuerit definitio ipsius habitus, expedit, quod sit per id, cuius est habitus, & si fuerit illius, cuius est habitus, expedit, quod sit per ipsum habitum, sin autem, non fieret definitio. Exempli gratia si suaue sit, quod est vtile, suauitas est id, quod est vtilitas. Et similiter de oppositis. Hoc autem ita fit, quia qui aliquo modo definit rem, iam definit multas res in hoc exemplo, & simili.

Tertius autē locus est ob circunstantiam habituum, & potentiarum & affectuum; nam quia secundum se totos insunt subiectis, & quæ insunt subiectis, quædam insunt primo, & quædam insunt secundo, quando non apparet in definitione subiectū, cui inest habitus, aut potentia, aut electio primo, non definiretur: & similiter quando illum non poneret in suo subiecto, verbi gratia, quia prudentia inest parti ratiocinatiuæ primo, & animæ secundo quia inest parti ratiocinatiuę & homini, q̄a inest aīę, q̄ vero apparēt in definitione rei absq; subiecto, sunt, ,put q̄ definiret somnū q̄ sit sensus ībecillitas. Et dubiū, q̄ sit coęquatio syllogismorū oppositorū, & salutē, q̄ sit coęquatio caloris et frigoris, et dolore, q̄d sit solutio partiū vnitarū: q̄m neq; somnus est sensus ībecillitas, sed est ob sensus ībecillitatē, nec salus est coęquatio, sed ob coęquationē, nec dolor est cō-

sinus solutio, sed est ob continui solutionem, Et vt vniuersalius inquam, qui hoc modo definiret, accideret ei quod ponat factum in faciente, aut facientem in facto, scilicet quod aut causa somni debilitetur, vel causa imbecillitatis dormiat. Et vniuersaliter hæc definiuntur per subiecta, & actus, & secundum hoc sunt tripartita, aut sunt res naturales, aut sunt virtutes animales, aut sunt res artificiales. Rerum autem naturalium actus sunt nobis noti, & subiecta latẽt, verbi gratia, quia actus somni patet, qui est vacatio sensuum, & ipsius subiectũ est dubium, quod indiget demonstratione, quod Aristo. gratia exempli opinatur, ꝙ sit ipsum cor, & Galenus opinatur quod sit cerebrum. In artibus vero subiecta sunt nobis nota, quæ sunt ipsa anima: quæ quæruntur autem sunt perfectiones, & actus. Virtutũ vero quæsita sunt ambæ res simul, hoc est, notio actuũ, & notio subiectorum: vt, verbi gratia fortitudo non est nobis nota cui parti animæ insit, neque quis sit eius actus, qui virtus dicitur. Expediens autẽ hoc fuit de illa, quia ipsa non est ob ipsam naturã perfecte, neq; ob voluntariũ arbitriũ perfecte, sed est ac si esset mista ex vtrisque rebus.

Quartus autem locus est, quia definitiones quarundam rerum, & præcipue virtutum, oportet ꝙ perficiantur per quantitatem, & qualitatẽ, & quando, & vbi, & per causas agentes, aut finales, aut conseruatiuas, & quando deiecta fuerit ex talium rerum definitione aliqua harum differentiarum, non fieret definitio, Verbi gratia, si quis fortitudinem definierit, ꝙ sit prior timore, qui contigerit quadam quantitate, non quantauis contigerit, & quodam tempore non quouis tempore contigerit: causa autem definiendi per has differentias est finis, quo est ipsa prioritas, & secundum hoc res se habet de iustitia, & gloria, & reliquis virtutibus, & oportet quod tales res perficiantur per res naturales, verbi gratia, quia non satis est noctis definitioni, quod sit terræ vmbra, donec dicatur totius, aut partis vmbra ob solis occultationem, non ob aliam rem: & similiter non sufficit pluuiæ definitioni, quod sit aqua descendens, donec dicatur quomodo descendat, & vnde, & quæ sit causa ipsius descensus, & qua qualitate fiat, & propter quid, & quando descendat. Hæc itaque loca sunt ob circunstantiam trium specierum qualitatum, hoc est ex habitibus, & potentiis, id est quæ dicuntur secundum naturalem potentiam, aut naturalem impotentiam, & ex affectibus, hoc est passionibus & passibilibus qualitatibus. Prędicamenti vero vbi, & quando, non est locus proprius. Prædicamento autem actionis & passionis sufficiunt hæc loca, quę sunt secundũ qualitatis circunstantiam.

Loca autem priuationis quædam sunt, ꝙ non sumamus in habitus definitione ipsam priuationem: vt si quis sumeret in definitione visus quod sit cęcitatis contrarius: hic enim definiret prius per posterius: & cum hoc etiam vteretur ipsomet definito in ipsa definitione: ex quo enim cęcitas est priuatio visus, est ac si dixisset quod visus sit contrarium priuationis visus.

Secundus autem locus est, si quis proferret priuationis definitionem, & in ipsius definitione non proferret ipsum habitum, qui sit priuationis contrariũ, ille non definiret: exempli gratia. Si definitio ignorantiæ esset, quod sit priuatio, & non diceretur cuius rei priuatio sit.

Tertius locus est, si esset priuationis definitio, & in eius definitione proferretur habitus illi oppositus, & non proferretur subiectum proprium priuationi: prout si quis definiret cęcitatem, ꝙ sit priuatio visus, & non diceretur oculi videntis, quia visus priuatio in talpa non est cæcitas, in definitione itaque huius speciei priuationis perfectę oportet connecti has duas conditiones: quarum vna est, quod in ea explicetur habitus oppositus. Et altera ꝙ sit in subiecto proprio.

Quartus autem locus est. Si priuatio fuerit de speciebus illius, quam esse est secundum modum habitus imperfecti, & est illa, in cuius definitione dictum est, quod sit illa, quæ non est in subiecto illo, cuius moris est esse in illo modo quo consueuit esse in illo, vt inęquale dicitur de maiori & minori. Et similiter ignorantia, ex quo est duarum specierum, quarum vna est ignorantia secundum modum priuationis. Et altera est ignorantia secundum modum erroris; expedit

A itaque definienti, quando perficeret definitiones harum priuationū, quod explicet de priuatione id, quod est secundum modum habitus imperfecti: prout diceretur quod ignorantia sit opinio de re aliter quam res sit extra animam, nō quod dicatur quod ignorantia sit priuatio scientiæ illius, cuius moris est quod ei insit scientia.

De locis definitionum ipsorum compositorum. Cap. III.

SI autem alicuius complexorum assignetur terminus, considerandum est auferendo alterius eorum quo com- 78. Locus. Declaratio.
plectuntur orationem, si est & reliqua reliqui. Nam si non, manifestum quoniam neque tota totius: vt si quispiam definiuit lineam finalem rectam, finem plani habentis fines, cuius mediū superadditur finibus: si finalis lineæ oratio est, finis plani habentis fines, recte oportet esse reliquum, cuius medium superadditur finibus: sed infinita neque medium, neque fines
B habet, recta autem est, quare non est reliqua reliqui oratio.

Amplius, si cum sit compositum quod definitur, æquimembris ora- 79. Locus. Declaratio.
tio assignetur definitio. Equimembris autem dicitur oratio esse, quādo quot fuerint composita, tot & in oratione nomina, & verba fuerint: necesse est enim in talibus ipsorum nominum commutationem fieri aut omniū, aut aliquorum, eo quod nihil plura nunc, quā prius nomina dicta sunt: verum oportet eum, qui definit, orationē pro nominibus assignare, maxime quidem omnibus: quod si non, at saltē in plurimis: sic enim & in simplicibus qui nomen commutat, non definiturus est, Vt pro tunica, vestem.

Amplius autem maius peccatum, si & per ignotiora nomina com- 80. Locus. Declaratio.
mutationem fecerit. Vt pro homine albo, terrigenam candentem: neque.n. definiuit, cū minus sit clarum quod sic dicitur.

Considerandum autem & si per commutationē nominum, nō idē
C iam significat. Vt qui contemplatiuam scientiam, opinionem con- 81. Locus. Declaratio.
templatiuā dixit: nā opinio, scientiæ non idem (at oportet, si debet, & totum idem esse) nam contemplatiuum quidē cōmune in vtriusq; orationibus est, reliquum vero differens.

Amplius, si alterius nominum commutationem faciens, non diffe- 82. Locus. Declaratio.
rentiæ, sed generis commutationem fecit. Vt in eo quod nuper dictum est: ignotius enim contemplatiua quam scientia: nam hoc quidem genus, illud autem differentia, omnibus autem notius genus, ná communis: quare non generis, sed differentiæ oportebat commutationem fieri, eo quod ignotior est. An hæc quidem ridicula reprehēsio? nihil enim prohibet differentiam quidem notissimo nomine di- Dubitatio.
ci, genus autem non: sic autem rebus se habentibus manifestum quoniam generis, & non differentiæ secundum nomen commutatio facienda: si autem non nomen pro nomine, sed orationem pro nomine commutat, manifestum quoniam differentiæ magis quam generis

definitio aſsignanda eſt,eo quod cognoſcendi gratia definitio aſsignatur:nam minus differentia quam genus nota. Si autem differétiæ terminum aſsignauit,conſiderãdum ſi & alicuius alius communis eſt aſsignatus terminus. Vt cum imparem numerum, numerũ medium habentem dixerit, determinandũ eſt quo pacto medium habentem:nam numerus quidem communis in vtriſque orationibus eſt. Imparis autem conſumpta eſt oratio:habent autem, & linea, & corpus medium,cum non ſint imparia:quare non vtique erit definitio hæc imparis:ſi autẽ multipliciter dicitur medium habens, determinandũ quomodo medium habens,alioqui reprehenſio erit,aut ſyllogiſmus:quod non definiuit.

83.Locus. Declaratio. Rurſum, ſi id cuius quidẽ orationem aſsignauit eſt eorum quæ ſunt,quod autem ſub oratione,non eorum quæ ſunt. Vt ſi album, quiſpiam definiuit colorem igni permixtum. impoſsibile enim incorporeum corpori permiſceri,quare non erit color igni permixtus, attamen album eſt.

84. Locus. Declaratio. Amplius,quicunque non diuidunt in iis, quæ ſunt ad aliquid, ad quod dicitur,ſed in pluribus comprehendentes dicunt: aut omnino, aut in aliquo falſum dicunt. Vt ſi quis medicinam diſciplinam entis dixit:nam ſi nullius entium medicina eſt diſciplina: manifeſtum quoniam tota oratio mendax eſt:ſi autem alicuius quidem,alicuius autẽ non,in aliquo mendax:nam oportet de omni, ſiquidem per ſe,& nõ ſecundum accidens entis eſſe dicitur,quemadmodum in aliis ſe habent ea quæ ad aliquid ſunt:nam omne diſciplinatum ad diſciplinam dicitur. Similiter autem & in aliis, eo quod conuertuntur omnia ad aliquid:omne enim diſciplinatum,ad aliquid.Cæterum ſi is (qui nõ per ſe, ſed ſecundum accidens aſsignationem fecit) recte aſsignauit, non ad vnum,ſed ad plura vnumquodque eorum quæ ad aliquid dicũtur,aſsignauit: nihil enim prohibet idem,& ens,& album, & bonũ eſſetquare qui ad quodlibet horum aſsignauit,recte aſsignauit,ſiquidem is qui ſecũdum accidens aſsignauit,recte aſsignauit. Prætérea autem impoſsibile eſt huiuſmodi orationem propriam aſsignati eſſe:nam nõ ſolum medicina,ſed plures aliarum diſciplinarum ad ens dicuntur,quare vnaquæque entis diſciplina erit: manifeſtum igitur quoniam talis nullius eſt diſciplinæ definitio,propriam enim & non communẽ oportet definitionem eſſe.

85.Locus. Declaratio. Quandoque autẽ definiunt nõ rem,ſed rem bene ſe habẽtem, aut perfectam. Talis autẽ & rhetoris & furis terminus,ſi ſit rhetor quidẽ,qui poteſt quod in vnoquoq; eſt veriſimile conſiderare, & nihil prætermittere:fur autem,qui clam ſumit : perſpicuum enim quoniã cum talis vterque,hic quidem bonus rhetor,ille autem bonus fur erit: nõ enim qui clam ſumit, ſed qui vult clam ſumere,fur eſt.

86. Locus. Declaratio. Rurſum, ſi quod propter ſe eligendum eſt, vt actiuum vel effectiuum,vel quolibet modo propter aliud eligendum aſsignauit.

A Vt qui iustitiam, legum conseruatiuam dicit: aut sapientiam, effectiuam felicitatis: nam conseruatiuum & effectiuum eorum sunt quę propter aliud eliguntur. An nihil quidem prohibet quod propter se eligendum est, & propter aliud esse eligendum? attamen nihil minus peccauit, qui sic definiuit quod propter se est eligendum: nam vnicuique optimum, in substantia maxime: melius autem quod propter se eligendum, quam quod propter aliud: quare id & definitionem oportebit magis significare.

Cõsiderandũ aũt est & si is q alicuius definitionẽ assignauit, aut hęc aut qđ est ex his, aut hoc cũ illo definiuit. Nam si hæc quidẽ, accidet vtrisque & neutri inesse: vt si iustitiã, temperantiã, & fortitudinem definiuerit: nam si sint duo, vterque autem alterum habeat, vtrique iusti erunt, & neuter, eo quòd vtrique quidem habent iustitiam, vterque autem non habet. Si autem nondum quod dictum est admodum absurdum videtur, eo quòd & in aliis accidat huiusmodi B (nihil enim prohibet vtrosque habere vnam, cum neuter habeat) attamen contraria inesse eidem, omnino absurdum videbitur esse: accidet autem hoc, si hic quidem ipsorum temperantiam & timiditatem habet, ille autem fortitudinem, & prodigalitatem: nam vtrique iustitiam, & iniustitiam habent: nam si iustitia, temperantia & fortitudo est, & iniustitia timiditas & prodigalitas erit: & omnino quæcunque ad argumentandum idonea quòd non idem sunt & partes & totum, omnia vtilia ad id quod dictum est. videtur autem qui sic definit partes, toti easdem dicere esse. Maxime autem accommodatæ fiunt orationes, in quibuscunque manifesta partium est compositio, quemadmodum in domo, & in cæteris talibus: manifestum enim quoniam cum sint partes, nihil prohibet totum non esse. quare non idem partes toti. 87. Locus. Declaratio.

Si autem non hæc, sed quod ex his est dixit id esse quod definitur, C primum quidem considerandum, si non natum est quippiam vnum fieri, ex iis quæ dicta sunt. 88. Locus. Declaratio.

Quædam enim sic se habẽt adinuicem: vt nihil ex eis vnum quippiam nat: vt linea & numerus. 89. Locus. Declaratio.

Amplius, si definitum quidem in vno aliquo natum est primo fieri, ex quibus autem dixit ipsum esse, non in vno primo nata sunt fieri, sed vtrunque in vtroque. Nam manifestum quoniam non erit ex iis illud, in quibus enim partes, & totum necesse est inesse, quare nõ in vno totum primo esse, sed in pluribus. 90. Locus. Declaratio.

Si autẽ & partes, & totum in vno aliquo primo, considerandum si nõ in eodem, sed in altero totum, & in altero partes. Nam in quo totum, in illo & partes esse videntur. 91. Locus. Declaratio.

Rursum, si cum toto corrumpuntur partes. Econuerso enim oportet accidere, partibus corruptis totum corrũpi. toto vero corrupto, non necesse est & partes corrumpi. 92. Locus. Declaratio.

93. Locus. Declaratio. Aut si totum quidem bonum, vel malum, partes autē neutræ, aut econuerso, partes quidem bonæ, vel malæ, totum autem neutrum. Nam neque ex neutris possibile bonum quippiam, vel malum fieri: neque ex bonis vel malis neutrum. Aut si magis quidem alterū bonum quam alterum malum: quod autem ex his, non magis bonum quam malum. Vt si imprudentia ex fortitudine & falsa opinione, magis enim bonum fortitudo, quam malum falsa opinio: oportet ergo & quod ex his est, sequi illud, quod magis est, & esse vel simpliciter bonum, vel magis bonum quam malum.

Dubitatio. An hoc quidem necessarium: nisi vtrunque sit per se bonum vel malum? multa enim effectiuorum per se quidem non sunt bona, mixta autem quibusdam, sunt bona: aut econuerso vtrunque quidem bonum, mixta autem, malum vel neutrum. maxime autem manifestum quod nunc dictum est in salubribus & morbificis: nam quædam medicamentorum sic se habent, vt vtrunque quidem sit bonum: si autem vtraque dentur mixta, malum.

94. Locus. Declaratio. Rursum, si quod ex meliore & peiore est, non est totum peiore quidem melius, meliore autem peius. An neque hoc necessariū, nisi per se sint ex quibus componitur, bona? nam in iis, quæ non per se sunt bona, nihil prohibet totum non fieri bonum; vt in iis quæ modo dicta sunt.

95. Locus. Declaratio. Amplius, si cognomine est totum alteri. Non oportet enim, vt neque in syllabis: nulli enim elementorum ex quibus componitur, syllaba cognomiuis est.

96. Locus. Declaratio. Amplius, si non dixit modum compositionis. Non enim sufficiens est ad cognoscendum, quod dicat, ex his: nam non quod ex his, sed quod sic ex his, est cuiusque compositorum substantia, vt in domo, nō enim sic quolibet modo componantur hæc, domus est. Si autem hoc cum illo assignauit, primum quidem dicendum quod hoc cum illo, aut hoc & illud dicitur, aut quod ex illis. Nam qui dicit mel cū aqua, vel mel & aquam dicit, vel quod ex melle & aqua: quare si cuilibet eorum, quæ dicta sunt, idē confitebitur esse hoc cum illo, eadem conueniet dicere, quæ quidem ad vtrunque horum prius dicta sunt.

97. Locus. Declaratio. Amplius, diuidenti quoties dicitur alterum cum altero, considerandum si nullo modo hoc cum illo. Vt si dicitur alterum cum altero, aut vt in aliquo eodem susceptiuo, vt iustitia & fortitudo in anima, aut in loco eodem, aut in tempore eodem: nullo autem modo verū sit quod dictum est in his: manifestum est quoniam nullius erit assignata definitio, eo quod nullo modo, hoc cum illo est.

98. Locus. Declaratio. Si autem diuisio quoties dicitur alterum cum altero, verum erit in eodem tempore vtrunque esse, considerandum si contingit non ad eundem vtrunque dici finem. Vt si fortitudinem definiuit audaciam cum recta intelligentia: contingit enim audaciam quidem habere spoliandi, rectam autem intelligentiam circa salubria, sed

nondum

A nondum fortis, qui in eodem tempore cum illo hoc habet.

Amplius, si & ad idem ambo dicuntur: vt ad medicatiua. Nihil enim prohibet & audaciam quandam, & rectam intelligentiam habere ad medicatiua, attamen nec si fortis, qui hoc cum illo habet: neque enim ad alterum, eorum vtrunque oportet dici, neque ad idem quodcunque sit, sed ad fortitudinis finem, vt ad præliorum pericula: aut si quid magis est illius finis. 100. locus. Declaratio.

Quædam autem sic asignatorum, nullo modo sub dictam cadunt diuisionem: vt si ira tristitia est cum opinione paruipendendi: nam quod propter huiusmodi opinionem tristitia fit, hoc vult indicare: propter hoc autem fieri aliquid, nō est idem ei quod est hoc quidem cum illo esse secundum, vllum dictorum modorum. 101. locus. Declaratio.

Rursum, si horum compositionem, dixit totum. Vt animæ & corporis compositionem animal. Primum quidem considerandum si nō dixit qualis compositio: vt si carnem definiens, aut os, ignis, & aeris, & B terræ dixit compositionem: non enim sufficit compositionem dicere, sed quæ & qualis determinandum: non enim quolibet modo compositis his caro fit, sed sic quidem compositis, caro, sic vero os. Videtur autem neque esse omnino compositioni idem neutrum eorum quæ dicta sunt: nam compositioni omni dissolutio contraria, dictorum autem neutri, nihil. 102. locus. Declaratio.

Amplius, si similiter est verisimile omne compositum compositionem esse, vel nullum: animalium autem vnumquodque cum sit compositum, non est compositio, neque profecto aliorum compositorum vllum compositio erit. Rursum, si similiter in aliquo nata sunt esse contraria, definiuit autem per alterum: manifestum quoniam non definiuit. Si autem non ita est, plures accidet eiusdem definitiones esse: quid enim magis qui per hoc, quàm qui per alterum definiens dixit? eo quòd similiter vtraque nata sunt fieri in eodem. Talis autem animæ est definitio, siquidem est substantia disciplinæ susceptiua: nam C similiter & ignorantiæ est susceptiua. 103. locus. Declaratio.

Oportet autem si non ad totam habeat aliquis argumentari definitionem, eo quòd non nota sit tota, ad aliquam partium argumentari si nota, & non bene asignata appareat: nam parte interempta, & tota definitio interimitur. 104. locus. Declaratio.

Quæcunque autem obscuræ sunt definitionum emendanti, & confirmanti ad manifestandum aliquid & habendum argumentum, sic considerandum. Necesse est enim respondentem aut suscipere quod sumptum est ab interrogante, aut eundem declarare, quid temere est ostensum à definitione. 105. locus. Declaratio.

Amplius, quemadmodum in congregationibus solent legem inducere, & si sit melior quæ inducitur, interimit anteriorem: sic & in definitionibus faciendū, & definitio alia ferenda. Nam si apparet melior, & magis manifestū qđ definitur, perspicuum qm̄ interempta 106. locus. Declaratio.

107. locus. Declaratio.

erit quæ posita est, eo quòd non sunt eiusdem plures definitiones. D

Ad omnes aũt definitiones non minimũ elemẽtũ ad seipsum, solerter definire propositũ, aut apte dictũ terminũ assumere. Necesse est. n. veluti ad exẽplar considerantẽ, & qđ minus est iis, quæ oportet habere definitionem, & quod appositum est superflue, inspicere, ut magis argumentis abundemus: q̃ igitur circa definitiones, in tãtũ dicta sint.

De locis definitionũ ipsorum compositorum.

IN definitionibus autem rerum compositarum ex partibus accidit error, quando complete ponuntur suæ partes in ipsarum definitionibus aliquo modo.

Aut quando definiretur totum, quod sit tale & tale, hoc est, suæ partes absque additione alicuius rei vltra hoc. Aut quod definiatur totum, φ sit ex tali & tale hoc est ex parte tali & tali, aut φ sit pars talis cum parte tali. Exemplum primi est, vt qui definiret domum, φ sit lateres & lapides. Et φ nauis sit lignum & claui ex tabulis & [illegible]: ille enim qui domus definitionem compleret, hoc modo, omitteret [illegible] terminum, quæ debent ferri in definitione, scilicet ipsam compositionem qua domus est domus, & nauis est nauis. Et quicquid posset [illegible] illius, qui posuit φ partes ipsæ eædem sint, sicut est ipsum totum absque additione alicuius rei vltra illas, conferret ad destructionem talium definitionum. Et similiter fit, quando non fit conditionis totius, φ fiat ex compositione partium, sed ex congregatione ipsarum: quando enim quis in illius definitione omitteret explicare dictionem congregationis, hinc eueniret φ duo contraria inessent vni subiecto, verbi gratia qui diceret quod septem sint tria & quatuor, quia nisi dicat agregatum ex tribus & quatuor, posset putari φ ipsemet idem septennarius esset par & impar, Veruntamen non est vis huius loci in his rebus, sicut est eius vis in rebus compositis: quando enim intelligeretur sensus illius qui definiret septenarium, φ sit trinarius, & quaternarius, iam definiret. E

Qui vero definiret totum φ sit tale & tale, contingeret illi error multifariam; primo, quia illæ partes essent ex illis, quæ componuntur, aut quæ complicantur, adeo φ ex illis fiat ipsum totum: prout fieret, si quis definiret superficiem, φ sit ex linea & numero: nam ex linea & numero non componitur superficies; aut sicut qui definiret corpus, φ sit compositum ex partibus indiuisibilibus, & ex indiuisibilibus nequeat componi diuisibile. Secundus autem modus est φ illæ partes insint vni subiecto, & si hæ partibus similes sint, tamen non sunt partes: exempli gratia, vt qui definiret iram, φ sit composita ex cogitatu & desiderio vindictæ, subiectum enim cogitatus non est subiectum iræ in ipsa anima. Et tertius modus φ illæ partes corrumpantur ad totius corruptionem, res enim, qua expedit esse partes, est contra hoc, hoc est, φ totum corrumpatur ad ipsarum corruptionem, non φ ipsæ corrumpantur ad ipsius totius corruptionem: quando enim corrumpitur domus, non corrumpuntur lapides, neque lateres, quando autem corrumpuntur lapides & lateres, corrumpitur ipsa domus necessario. Quartus autem modus est, φ totum sit bonum aut malum, & partes non sint ita, aut res sit econtra: hoc est, quod partes sint bonæ aut malæ, & totum non sit huic connexum: impossibile est enim φ totum sit bonum aut malum, & partes non sint ita, aut φ partes sint bonæ aut malæ, & totum non sit ita. Et iterum si vna partium fuerit altera melior, & altera minus bona, totum compositum ex illis est melius minus bona, & minus bonum meliori. Et ait Aristo. φ hic locus verax est, quãdo bonum & malum sumitur de toto & partibus per se, quando vero sumerentur per accidens, nihil prohiberet totum esse bonum, & partes esse malas, prout est dispositio compositorum in medicina, aut dispositio est contra hoc, φ simplicia iuuent, & aggregatum sit noxium: & similiter est dispositio ciborum, vt fertur, de congregatione piscis & lactis. Et similiter non est remotum φ totum sit compositum ex quadam re meliori altera, & reliqua re minus bona, & totum sit melius meliori, & minus malum malo. Quintus autem locus est, quod nomen totius non conueniat nomini partis & hic quidem proprius est toti ætherogeneo, prout est domus, cuius nomen non absoluitur de eius parti-

A bus,totius vero, qđ est homogeneū nomē ipsius conuenit parti:nomē.n.partium aquę est aqua, & nomē partium carnis est caro,& partium sanguinis est sanguis.

Tertia vero acceptio,qua totū definiretur,est,qđ totū sit tale cū tali, vt diceret,qđ ensis sit chalybs cū lāpade,aut q̇ diceret, qđ oximel sit mel cū aceto: huic.n.acceptioni cōtingeret error ex modis, quos narrauimus in prima & secūda acceptione,& huic superaddit qđ nūc dicemus: dicere.n.ꝙ ipsum sit tale cū tali est verax in rebus,quarū subiectū est vnū,prout sunt diuitiæ,& iustitia, & fortitudo q̄ sunt in vno loco:aut q̄ eueniūt ex vno;qn̄ itaq; dicimus, ꝙ hoc sit cū hoc, aut nō sit vllo horum trium modorū,non fit hic vera definitio.v.g.qui definiret iram,qđ sit contristatio cum cogitatu,quia contristatio & cogitatus nō sunt in vno susceptiuo de partibus ipsius animæ,neque similiter vno tempore;ex quo cogitatus præcedit contristationem,

Sinautem acceptio fuerit vno horum trium modorum, aut omnibus, expedit quod consideremus,an duæ partes non dicantur in comparatione ad aliam rem & si res ita sit quod ex hoc positum non sit verum, verbi gratia, qui definiret fortitudinem,quod sit solertia cum cogitatu. Si nos concederemus, quod fortitudo & cogitatus sint in vno susceptiuo,& vno tempore,& vno loco, contingit huic controuersia & fallacia, quoniam dicuntur in comparatione ad vnam candem rem:posset enim aliquis vir,cui esset solertia ad luxuriam,& verus cogitatus circa res agentes sanitatem, non sufficere ei etiam hoc, ꝙ concedamus ex

B controuersia quod scilicet sumantur duæ partes in comparatione vnius eiusdem rei,nisi hæc res sit finis ipsius definiti, verbi gratia, qui definiret fortitudinem quod sit solertia,cum cogitatu vero circa vnam eandem rem, prout [illegible] medicinales,non definiret fortitudinem, sed diceret,quod sit solertia cum cogitatu circa bellum,quod est finis fortitudinis. Et aliquando erratur circa orationem, quæ profertur in definitione,ꝙ sit tale cum tali, & intelligitur [illegible] dicitur, cum tali, ipsa causa, expediret autem dicere in illius definitione quod sit tale propter tale: gratia exempli,qui definiret iram,quod sit contristatio cum imaginatione, quia imaginatio est causa contristationis,non quod sit cum contristatione. In his itaque occurrit error ex duabus partibus,aut quod non proferantur partes prout conuenit,aut quod omittatur modus compositionis [illegible] Et aliquando errat qui profert compositionem,quando non sumeret in definitione quæ compositio est propria huic rei definitæ:vt qui dixerit, quod animal sit compositum ex corpore & anima, & quod caro & ossa sint composita ex aqua & aere & igne & terra,& non dixit, quæ compositio sit compositio animæ & corporis in animali,neque dixit, quę compositio sit compositio quatuor elementorum in carne & ossibus:compositio enim vnius istorum non est compositio alterius: aliud autem est vnum secundum se,quando componitur differentibus compositio-

C nibus,& fiunt differentia entia,vt quādo lapides componuntur vna specie cōpositionis,fit domus,& quando componuntur alia specie compositionis,fit acerius. Et vniuersaliter sic compleuimus definitionem rerum, quæ est compositio talis aut talis, secundum quod dicere compositionem ponatur vice generis & perfecte aut corrupte,quia compositio non verificatur quod sit genus vllius compositionis:compositioni enim est contrarium illius,quæ est dissolutio. Hæc [illegible] cō posita,quæ descripsimus,non habent contrarium: hæc itaque est summa locorum, quæ referuntur in definitionibus compositorum,& iam expedit nobis qđ hinc procedamus ad tractatum locorum definitionum communium omnibus prædicamentis.

Initium autem horum locorum est consideratio ex parte temporis, quando tempus in definitione & definitio non significaret vnam rem: notum enim est, quod qui compleret definitionem hoc modo, non faceret conuenire illi ipsum definitum: & hoc quidem primo fit duobus modis,quorum vnus est, quod definitum si æternum, & definitio significet quoddam tempus. Vt qui definiret animal immortale,quod esset animal,quod non corrumpitur nunc, non est illius indicium pro eo, quod erit in futurum, neque pro eo,quod fuit in præterito. Aut quod definitum significet aliquod tempus, & definitio significet aliud

De locis definitionū cōmunibus omnibus decem prædicamentis.

tp̄s, vt qui definiret timorē qđ sit cogitatus de bono & malo: timor.n.significat de tempore futuro, & cogitatus boni & mali aliquando fit de eo, quod est tribus temporibus, scilicet præsenti, præterito, & futuro, & similiter qui definire possibile, quod sit quod potest esse, & potest non esse, possibile enim significat futurum, & dicere quod potest esse, & potest non esse, verificatur quod prædicetur pro tempore præsenti. D

Secundus autem locus est, quod sit aliqua res in qua magis sit dispositio, quæ definiri intenditur, quam sit in definitione: vt qui definiret iustitiam, quod sit potestas, qua vir queat æqualiter distribuere, aut eligat distribuere æqualiter: hic enim est maioris iustitiæ, q̄ ille, cuius est potestas absque electione: excessus enim sunt secundum voluntatem & electionem.

Tertius autem locus est, quod definitum suscipiat magis & minus, & definitio non suscipiat illa, & contra hoc, scilicet quod definitum non suscipiat magis & & minus, & definitio illius suscipiat, verbi gratia, qui definiret fruitionem, quod sit dispositio maxime laudabilis: fruitio enim suscipit magis & minus, & dispositio maxime laudabilis non suscipit hoc. Et iterum, si vtraque idest definitio & definitum suscipiant magis & minus, sed non simul, illa non est definitio, verbi gratia, qui definiret amorem quod sit desiderium coitus ex eo, quod amor & desiderium coitus suscipiant magis & minus, sed non suscipiunt hoc simul: cuius enim amor intenditur, remittitur eius desiderium coitus, & contra, E cuius desiderium coitus intenditur, illius amor remittitur, sicque non suscipiunt magis & minus simul.

Quartus autem locus est, quando quis poneret duas res, quæ conuenirent in una dispositione, & differrent secundum magis & minus, & definitio complens hanc dispositionem conueniret rei, cui secundum minus est hęc dispositio illa non perficit; prout qui definiret ignem, q̄ sit subtilissima pars omnium corporum, illa non compleret illius definitionem, quia flamma dignior est nominis ignis, q̄ lampa, & ignitas est magis in illa: dicere autem subtilissima pars corporũ, econtra magis propriũ est definitioni lampadis, quã definitioni flammę.

Et quintus locus est, si fuerint duæ res, quæ conueniant in aliqua dispositione secundum vnam proportionem, & definitio huius dispositionis non inest illis vno simili modo: prout qui definiret colorem, quod sit primum sensibile visus, non proferret definitionem vt conueniret: color enim prædicatur de albo, sicut prædicatur de nigro, & illa sunt duarum specierum: definitio autem, quę illam compleuit, est magis propria albo quam quæ nigro ipsam compleuerit.

Sextus autem locus est, quod proferat in definitione duas res oppositas, aut quarum vis sit vis contrariorum, & in illa vtatur dictione, aut verbi gratia, qui definiret bonum, quod suaue est apud visum, aut apud auditum, & ens, quod sit. cuius consuetudinis sit agere, aut pati: id enim, quod intelligitur per F dictionem, aut sequitur error & corruptio in definitione: nam, si illius intellectus esset separari vnam rem ab altera, non coincidentia, cui imposita est hæc dictio in arabico idiomate, contingeret huic, quod vna res esset bona & non bona, & ens & non ens, quoniam bonum apud auditum est non bonum apud visum: & si fuerit vna eadem res, quod bonum est apud auditum, est non bonum apud visum: & ex quo vtroque vtitur in definitione, contingeret hinc, quod res sit bona & non bona, q̄ q̄ maiori parte commonstratur hæc res in rebus oppositis: prout qui definiret præmissam, quod sit significatum affirmatum aut negatum: si autem intelligeret ex dictione, aut ipsum copulationem, & ille est intellectus voci copulationis in idiomate arabico, euenit huic, quod non verificetur definitio de rebus, quibus inest altera duarum dispositionum, prout dicimus quod sit, quod agit aut patitur, quoniam hæc definitio non verificatur de materia prima: illa enim patitur, & non agit: & similiter non est verax de corporibus cœlestibus, quia agunt, & non patiuntur.

Septimus autem locus est, quod in definitione prolatæ sint res æquiuocæ, & putetur, quod hoc nomen sit vniuocum, & quod id, quod significat nomen & definitio, sit vnum idem; res autem non est sic, & hic error aggreditur definitionē

A altero duorum modorum, quorum vnus est, quod duabus rebus nomine æquiuocis parum de sit, ne inueniatur quoddam accidens commune, verbi gratia, quia nomen canis absoluitur de animali noto, & de quadam secta arabum nominis æquiuocatione, & si illi posita sit hæc definitio, quod sit corpus nutribile sensitiuum, iam prolatum esset quid commune cani, quod est animal, & cani, quod est secta arabum, sed non est prolata definiio canis veri, neque definitio speciei hominum, qui canes vocantur. Secundus autem modus est, quod partes definitionis sint nomine æquiuocæ, sicut est dispositio nominis ipsius definiti, & putetur propterea ꝙ protulerit de illo veram definitionem, & quod id, quod significat nomen & definitio sit vnum, verbi gratia, qui definiuit rem sanitatis, quod sit dispositio ad sanitatem, sicut dispositio iusti: dicere enim dispositionem iusti, est nomen æquiuocum, prout dicere sanitatem etiam est nomen æquiuocum, & similiter qui definiret lucem, quod sit res, quo inuenitur rei veritus.

Octauus locus est, quod definitio posuerit ipsum definitum vnum notum, & ipsa definitio sit dubia, an sit aut non sit ens, verbi gratia, vt qui definierit quod albedo sit color igni mistus: albedo enim est nota esse. Definitio autem, quæ est color igni mistus, aut est dubia, aut impossibilis, quoniam non permiscetur accidens substantiæ. Et similiter qui definierit locum quod sit vacuum pleni: locus enim est notus esse, vacuum autem est dubium, aut impossibile. Et simili-
B ter qui definiret yle, ꝙ sit corpus non habens qualitatem: corpus enim huiusmodi est impossibile esse.

Nonus autem locus est, quod definitio conueniat rebus maximæ æstimationis huius rei, & non omnibus rebus, quæ sunt in illa, vt qui definierit hominem, quod esset animal philosophicum: hoc enim est verax de optima specie hominum. Et similiter qui definiret rem publicam, quod sit, quæ sua statuta facit, maxime commendanda, Definiuit quidem optimam rem publicam, non omnem rem publicam. Et similiter est, qui definiret medicum, quod sit quem non lateat de medicamine, quo ipsum medetur aliqua res, quam decernit ars medica: hæc enim definitio quasi non est verax de Hippocrate & Galeno, tanto fortius de alijs: hæc itaque sunt loca communia omnibus prædicamentis.

Primus autem horum locorum est, quod consideremus partes definitionis sumptas in compositi definitione, & si abstulerimus vnam partem ab altera duarum partium definitionis, ipsius compositi, non remanet residua oratio definitio conueniens alteri rei, & illa non esset definitio, verbi gratia, qui definierit lineam rectam, quod sit vltimum superficiei, cuius medium non occulit duo extrema: quando namque auferres ab hac oratione vltimum superficiei, quæ erat pars definitionis lineæ rectæ, & dicis cuius medium non occulit duo extrema, non est
C definitio omnium linearum rectarum, ex quo lineæ infinitæ non est medium, neque extrema.

Secundus locus est, quod proferatur oratio composita vice nominis simplicis illi æqualis: qui enim sic ageret, non definiret, sed commutaret nomen pro nomine, vt qui proferret nomen simplex pro nomine simplici, non definiret, verbi gratia, vt qui definiret in lingua arabica leonem furientem, quod sit leo prauus, siue latine tunicam nigram, quod sit colobium atrum, & eo magis, quando non proferret nomen notius, quam sit oratio illa, vt qui definiret lapidem album, ꝙ sit lapis niueus: album enim notius est quam niueum.

De locis definitionũ rerum, quas significãt per orationẽ cõpositã vice nominis simplicis, hoc ẽ, qñ non esset illis nomen simplex, vt dicim' angulũ planũ, & lineam rectã, & corpus quintũ.

Tertius locus est, quod cum commutatione orationis cum oratione non seruaret vnam eandem rationem, vt qui diceret vice scientiæ speculatiuæ, quod sit opinio scientifica: opinio enim non significat id, quod significat ipsa scientia, nec ipsarum significatio est vna, & cum hoc significat differentiam, quæ est, dum dicimus in genere, speculatiuum, & ille dicebat scientificum.

Quartus locus est, quod relinquantur quædam nomina, quæ sunt vt dictiones in definitione, & aliqua alia permutentur & quod omittitur sit notius, quæ est dictio significans genus, & quod commutatur sit ignotius, quæ est dictio significans differentiam, quia ille non proferret orationem illius vice, quæ largiatur naturam differentiæ, nisi dictionem simplicem, vt qui definiret numerum parem

quod sit habens medium: dicere enim medium verax est de quantitate continua, & discreta. Si autem adderet in definitione medium numerale, esset definitio perfecta, & vice dictionis simplicis proferret orationem: & huic simile fecit Euclides in definitione anguli plani, quando dixit, quod sit agonus, qui fit ex concursu duarum linearum non recte se incidentium in æqua superficie. Et hoc fortior est quod obseruetur dictio significans differentiam, & permutetur dictio significans genus; sicque obseruaretur latentius, & commutaretur manifestius. Hæc sunt loca definitionum, quæ inseruimus ordine, quo ea inseruerunt Theophrastus, & Themistius: ex quo hic magis subintrat ordine maturiciosum, & fit facilioris commemorationis. D

Libri sexti Topicorum Aristotelis
Cum Auer. Finis.

IN TOPICORVM
Librum Septimum,

Argumentum.

HAbes in septimo de eodem & altero. Casus hic, & series, & contradictio, & efficientia, & destruentia perpenduntur. An cui alterum, idem & alterum: sed & accidentia eorum, & quibus accidunt: an idem prædicationis genus, an genus alterutrius non idem: an non eædem alterutrius differentiæ: an alterum magis admittatur, alterum respuatur. Sed & accessio & decessio: & an ex suppositione aliquid competat: an subiectum alicubi a prædicato discordet: an iisdem dicendis alius modus: an esse alterum sine altero nequeat. Obiiciat affirmans, raro a disputantibus definitionem ratiocinando colligi. nam tradere exactam, disciplinæ esse alterius. Sunt enim affirmantium, & negantium non iidem loci que: difficilius defenditur, quàm oppugnatur, definitio. E

ARISTOTELIS STAGIRITAE, TOPICORVM LIBER SEPTIMVS.

Cum Auer. Cordub. expositione.

Summa libri.

De locis eiusdem, & diuersi, deque locis constructionis, & destructionis prædicatorum.

De eodem, & diuerso loci. Cap. I.

VTRVM autem idem, an diuersum secundum propriissimum eorum (qui dicti sunt de eodem) modorum, dicendum: dicebatur autem propriissime idem quod numero vnum. considerandum autem ex casibus, & coniugatis, & oppositis. Nam si iustitia idem est fortitudini, & iustus forti, & iuste fortiter. Similiter autem & in oppositis Nam si hæc eadem, & opposita his, eadem secundum quamlibet dictarum oppositionum. Nihil enim differt hoc vel hoc modo oppositum sumere. eo quòd idem est. Rursum, ex effectiuis, & corruptiuis, & generationibus, & corruptionibus, & omnino ex iis, quæ similiter se habent alterum ad alterum. Nam quæcunque simpliciter eadem, etiam generationes eorum & corruptiones eædem, & effectiua, & corruptiua. Considerandum autem & quorum alterum, maxime dicitur quoduis esse, si & alterum ipsorum secundum idem maxime dicitur. Sicut Xenocrates beatam vitam, & studiosam assignauit eandem, eo quòd omnium vitarum, maxime eligenda studiosa, & beata: vnum enim maxime eligendum, & maximum. Similiter & in aliis huiusmodi. Oportet autem vtrunque vnum numero esse: quod dicitur, maximum, & maxime eligendum: si autem non, non erit ostensum quod idem. Non necessarium enim si fortissimi Græcorum sunt Peloponnesii, & Lacedæmonii, eosdem esse Peloponnesios Lacedæmoniis, eo quòd non vnus numero Peloponnesius, & Lacedæmonius, sed contineri quidem alterum ab altero necessarium, vt Lacedæmonii à Peloponnesiis: si autem non, accidet seipsis inuicem esse meliores, si non continentur alteri ab alteris: necesse est enim Peloponnesios meliores esse quam Lacedæmonios, si non

1. locus. Declaratio.
2. locus. Declaratio.
3. locus. Declaratio.
4. locus. Declaratio.

continentur alteri ab alteris, nam omnibus reliquis sunt meliores. Similiter autem & Lacedæmonios necesse est meliores esse Peloponnesiis, nam & isti omnibus cæteris sunt meliores, quare seinuicem meliores fiunt. Manifestum ergo, quoniam vnum numero esse oportet, quod optimum & maximum dicitur, si debeat quòd idem sint ostendi: propter quod Xenocrates non idem asignauit: non enim vna numero beata, & studiosa vita: quapropter non necessarium eandem esse

5. Locus. Declaratio. eo quòd ambæ maxime eligendæ, sed altera sub altera. Rursum, considerandum si cui alterum idem, & alterum. Nam si non sunt ambo

6. locus. Declaratio. eidem eadem, manifestum quoniam nec sibiinuicem. Amplius autem ex iis, quæ his accidunt, & quibus hæc accidunt, considerandum. Nam quæcunque alteri accidunt, & alteri oportet accidere: & quibus alterum eorum accidit, & alterum eorum oportet accidere: si autem aliquid horum dissonet, dilucidum quoniam non eadem. Videndum autem & si non in vno genere prædicamenti vtraque, sed hoc quidé

7. locus. Declaratio. quale, illud autem quantum, vel ad aliquid indicet. Rursum, si genus

8. locus. Declaratio. vtrisque non idem, sed hoc quidem bonum, illud autem malum: aut hoc quidem virtus, illud autem scientia. Aut si genus quidem idem, differentiæ autem non eædem de vtroque prædicantur: sed de hac quidem quoniam contemplatiua scientia, de illo autem quoniam

9. locus. Declaratio. actiua: similiter autem & in aliis. Amplius autem ex magis, si hoc quidem suscipit magis, illud autem non: aut si ambo suscipiunt quidem, non simul autem. Vt qui magis amat, non magis concupiscit

10. locus. Declaratio. venerem: quare non idem amor, & concupiscentia veneris. Amplius,

11. locus. Declaratio. ex appositione: si idem vtrunque appositum, non facit idem totum. Aut si eodem ab vtroque sublato, quod relinquitur est alterum. Vt si duplum dimidii, & multiplũ dimidii idem dixerit esse: sublato enim ab vtroque dimidio, reliqua idem oportet indicare: non indicant au-

12. locus. Declaratio. tem, nam duplum & multiplum non eadem significant. Considerandum autem non solum si iam aliquid accidit impossibile per positionem, sed & si possibile sit ex suppositione existere. Quemadmodum iis, qui vacuum, & plenum aere, idem dicunt esse: nam manifestum quoniam si exeat aer, vacuum quidem non minus, sed magis erit, plenum autem aere non amplius erit: quare supposito aliquo siue vero,

13. locus. Declaratio. siue falso (nihil enim refert) si alterum interimitur, alterum autem non, profecto non idem sunt. Vniuersaliter autem dicendo ex iis quæ quouis modo de vtroque prædicantur, & de quibus hæc prædicantur, considerandum si alicubi dissonent. Nam quæcunque de

14. locus. Declaratio. altero prædicantur, & de altero prædicari oportet, & de quibus alterum prædicatur, & alterum prædicari oportet. Amplius, quia multipliciter idem dicitur, considerandum si secundum alium aliquem modum eadem sunt. Nam specie, vel genere eadem, non

15. locus. Declaratio. necesse est numero eadem esse, consideramus auté vtrum sic eadem, an non sic. Amplius, si potest alterum sine altero esse. Non erit

A enim idem ad idem: igitur loci tot dicuntur. Palam autem ex iis quæ dicta sunt, quoniam omnes qui ad idem sunt destructiui loci. & ad terminum utiles sunt: quemadmodum prius dictum est. Nam si non idem indicet & nomen, & oratio, manifestum quoniam non erit definitio assignata oratio. Constructiuorum autem locorum nullus vtilis ad terminum. Non enim sufficit ostendere idem quod sub oratione, & nomine est ad construendum quoniam definitio, sed & alia oportet omnia habere (quæ præcepta sunt) definitionem: interimere igitur definitionem sic: & per hęc semper tentandum. Si autem construere volumus, primum quidem scire oportet, quoniam nullus, vel pauci disputantium, terminum syllogismo colligũt sed omnes principium, quod tale est, accipiunt. Vt qui circa geometriam, & numeros, & alias huiusmodi disciplinas. Deinde quoniam exacte quidem alterius est negotii assignare, & quid est terminus, & quomodo definire oportet: nunc autem quantum sufficit ad

16. locus. Declaratio.
17. locus. Declaratio.
18. locus. Declaratio.
19. locus. Declaratio.

B præsentem vtilitatem, tantum solum dicendum, quoniam possibile fieri definitionis & eius, quod quid est, esse syllogismum. Nam si terminus est oratio quæ quid est esse rei indicat: & oportet ea, quæ in termino ponuntur, in eo quod quid est de re sola prædicari: prædicantur autem sola in eo quod quid est, genera, & differentiæ: manifestum quoniam si quis sumat ea quæ solum de re in eo quod quid est prædicari oportet, quòd hęc habens oratio, terminus ex necessitate erit: nõ enim contingit aliud esse terminum, eo quòd nihil aliud in eo quod quid est de re prædicatur, quod igitur possibile est ex termino syllogismum fieri, manifestum. Ex quibus autem oportet construere, determinatum est quidem in aliis diligentius: ad propositam autem methodum iidem loci vtiles. Inspiciendum enim in contrariis, & in aliis oppositis, & totas orationes, & secundum partem consideranti. Nam si opposita oppositæ, & eam (quæ dicta

20. locus. Declaratio.

C est) propositi necesse est esse. Quoniam autem contrariorum plures complexiones, sumendum est ex contrariis qualiscunque maxime apparebit contraria definitio: totas igitur definitiones, quemadmodum dictum est, considerandum. Secundum partem autem hoc pacto: primum quidem quoniam assignatum genus recte assignatum est. Nam si contrarium in contràrio, propositum autem non est in eodem, manifestum quoniam in contrario erit, eo quòd necesse est contraria in eodem genere, vel in contrariis generibus esse. Et differentias quidem contrarias de contrariis arbitramur prædicari. Vt de albo & nigro: nam ille quidem disgregatiuum, hoc autem congregatiuum visus: quare si de contrario contrariæ prædicantur, de proposito quæ assignatæ sunt prædicabuntur: quapropter quia & genus & differentiæ recte assignatæ sunt, manifestum quoniam definitio erit, quæ assignata est. An non necessarium est de contrariis differentias prædicari, nisi in eodem genere

21. Locus. Declaratio.
22. Locus. Declaratio.
23. Locus. Declaratio.
Dubitatio.

sint contraria? quorum autem genera sunt contraria, nihil prohibet D eandem differentiam de vtrisque diciut de iustitia & iniustitia: nam illa quidem virtus, hæc autem vitium animæ, quare id, quod est animæ, differentia de vtrisque dicitur, eo quòd & corporis est virtus & vitium: sed hoc verum quòd contrariorum, aut contrariæ, aut eædem differentię sunt: si ergo de contrario contraria prædicantur, de hoc autem non, manifestum quoniam, quæ dicta est, de hoc prædicabitur.

24. locus. Declaratio, Vniuersaliter autem dicendo, si definitio est ex genere & differentiis, si sit contrarii definitio manifesta, & quæ propositi definitio manifesta erit. Nam quoniam contrarium in eodem genere, vel in contrario, similiter autem & differentiæ, aut contrariæ de contrariis, aut eędem prædicantur: dilucidum quoniam de proposito, aut idem genus prædicabitur quod de contrario, differentiæ autem contrarię, vel omnes, vel aliquę, reliquæ autem eædem: aut contra, differentiæ quidem eædem, genera uero contraria, aut ambo contraria & genera & differentia, nam eadem esse ambo non contingit, si autem E secus, definitio eadem contrariorum erit.

25. locus. Declaratio, Amplius, ex casibus, & coniugatis. Necesse est enim consequi genera generibus, & terminos terminis: vt si obliuio est scientiæ amissio: & obliuisci, amittere scientiam erit, & oblitum esse, amisisse scientiam: Vno igitur quolibet eorum, quę dicta sunt confesso, necesse est & reliqua confiteri. Similiter autem & si corruptio, dissolutio substantiæ, & corrumpere, dissoluere substantiam, & corruptiue, dissolutiue: si corruptiuum, dissolutiuum substantiæ, & corruptio, substantię dissolutio. Similiter autem & in aliis. Quare uno quouis sumpto, & reliqua omnia confiteatur oportet.

26. locus. Declaratio, Et ex similiter se habentibus adinuicem. Nam si salubre est effectiuum sanitatis, & habile effectiuum bonæ habitudinis erit, & adiutiuum effectiuum boni: nam similiter vnumquodq; eorum, quæ dicta sunt, ad suum finem se habet: quare si vnius eorum definitio est effectiuum esse finis: & reliquorum cuiusq;, sic erit definitio.

27. locus. Declaratio, Amplius, ex eo quod est magis & similiter, quod est simi F liter, quoties contingit construere duas ad duo comparantem. Vt si magis hæc huius quàm ista istius definitio, ista autem, quæ minus, definitio est, & hæc quæ magis: & similiter hæc huius, & ista istius: si altera alterius, & reliqua reliquæ. Vna autem definitio ad duo comparata, aut duabus definitionibus ad unum, neutiquam vtilis ea, quæ ex magis est consideratio.

28. locus. Declaratio, Nam neque vnam duorum, neque duas eiusdem definitiones possibile est esse. Sunt autem opportunissimi locorum, & qui nunc dicti sunt, & qui ex casibus, & qui ex coniugatis, quocirca & oportet maxime detinere & promptos habere hos. Vtilissimi enim ad plurima.

29. locus. Declaratio, Aliorum autem ii, qui maxime sunt communes. Nam illi maxime reliquorum efficassimi: vt inspicere in singularibus, & in speciebus considerare, si conueniat definitio, eo quòd uniuoca species est: est autem utilis hic locus ad

A eos, qui ponunt ideas esse, quemadmodum prius dictum est. Amplius, si per metaphoram dixit nomen, vel idem de eodem prædicauit vt diuersum: & si quis alius communis & efficax locorum, illo utendum. 30. locus. Declaratio.

HEc quidem loca, vt diximus, vtilia sunt definitionibus: construentes enim construunt aliquam conditionem: expedit namq; quod definitio, & id, quod nomen significat, sint vnum. Destruens autem sufficit ei, quod destruat definitionem. Oratio de locis eiusdem, & alius, quæ referūtur in septimo.

Vnum autem dicitur modis prædictis in præcedentibus: quorum primus est vnius nomine secundum se, loca autem vtilia ad hoc quæsitum sunt fortiora locorum commmunium omnibus quæsitis, prout sunt loca coniugatorum, & casuum, & oppositorum, & generationis, & corruptionis, & causarum gignentiū, & corrūpentium, & prioris, & dignioris verbi gratia in coniugatis, si iustitia & fortitudo sint vnæ secundum se, iustus & fortis est vnus secundum se; oppositorum autem exemplum est, si iustitia & virtus sint vnum secundum se, iniustitia & vitium sunt vnum secundum se. Et exemplum in generatione & corruptione est, si paries & palatium sunt vna res secundum se, ædificans parietem, & pa-
B latium est vnus secundum se. Et exemplum prioris & dignioris est, si nominatio sit dignior quod sit nomen quam quod nominatur, & nominatio non sit nomen: dignius itaq; est quod nominatum non sit nomen. Et horum locus est prius, si fuerint duæ res, quarum vtraq; sit maior, & magis diligenda, quam vna eadem res, illę sunt vna eadem res. Cuius exemplum est, quod explicuerunt quidam vetustiores, quod vita studiosi sit eligibilior omni vita. Et in hunc locum est paralogismus, quia homo & animal sunt præstantissima generabiliū & corruptibilium, & non sunt vnum secundum se, sed oportet quod illarum vna non ambiat alteram: sin autem, vna esset præstantior altera: hic autem locus, quem Aristo. dicit veracem in eo quod dicitur maius & præstantius, fit quando fuerint vnum numero.

Secundus autem locus est, si fuerint duæ res, quarum vtraq; vni rei sunt vnū secundum se, ambæ illæ sunt vna secundum se, verbi gratia, si vinum & merū scdm se vna res essent cū ceruisia, & vtraque essent vna res scdm se, & ceruisia & vinum sunt vnum scdm se, sicq; merum & ceruisia sunt vnum secundū se.

Tertius locus est, si duæ res inferant vnam rem secundum se, aut inferantur ex vna re secundum se, illę sunt vna. Si autem non inferant, non sunt vna: gratia exempli, si ob merum & vinum sit vna res secundum se: vtpote ipsa ebrietas, illæ sunt vna, Et exemplum illorum, quę inferuntur ex vna re, est
C vt si ex succo vuarum, quod mustum dicitur, sint merum & vinum: merum itaque & vinum sunt vna res.

Quartus autem locus est, si vtraque non sint in vno genere prædicamentorū, non sunt vnum. Et si genus sit vnum, & illorum non sint vnæ differentiæ secundum se, illa non sunt vnum, vt differentiæ nominum non sunt nominatorū.

Quintus locus est, si vnum suscipiat magis & minus, & alterum non suscipiat, illa non sunt vnum. Et si ambo suscipiant magis & minus, sed non suscipiunt ipsum simul, vt amor & appetitus coitus, illa non sunt vnum.

Sextus locus est ex appositione, quod consideretur: quia si fuerint duæ res, quarum quando vtraq; apponitur vni rei, non fit collectum vna res, illæ non sunt vna res: & similiter si imminuatur ab vtra illarum vna res secundum se, & residua differant, illæ non sunt vna: exempli gratia, qui dixerit, quod medij duplum & medij dupla sint vna res secundum se, si ita esset, sequeretur, quando ab vtrisque imminueretur medium, quod residua essent vnum.

Septimus locus est, quod consideremus duas res, quas posueramus esse vnam. Et si possit vna auferri, & altera remaneat, non sunt vna, verbi gratia, qui posuit aerem & vacuū esse vnam rem scdm se, quia si nos imaginemur ablationē aeris, posset esset vacuū, immo forsitā dignius esset ipsum esse cū aeris ablatione.

De constructione, & destructione prædicatorum loci. Cap. II.

31. Locus. Declaratio.

QVoniam autem difficilius est construere, quam destruere terminum, ex iis, quæ postea dicentur, manifestum. Nam nosse ipsum, & sumere ab interrogantibus huiusmodi propositiones non facile, vt quod eorum, quæ sunt in assignata oratione, hoc quidem genus, illud autem differentia, & quod in eo quod quid est, genus & differentiæ prædicantur. Sine his vero impossibile est definitionis syllogismum fieri: nã si quædam, & alia in eo quod quid est de re prædicantur: incertum vtrumne quæ dicta est, an alia eius definitio est, eo quod definitio, est oratio quod est indicans. Manifestum autem & etiam ex his, nam facilius vnum concludere, quàm multa: interimenti quidem sufficit ad vnum differere. Vnum enim quocunq; sit, destruentes, interempturi sumus terminum: at construenti omnia necesse est construere quòd insint, quæ in termino sunt. Amplius, construenti quidem vniuersaliter statuendum syllogismum, (nam oportet de omni, de quo nomẽ prædicari, & terminum, & etiam adhuc conuerti de quo orationem, & nomen, si debeat proprius esse assignatus terminus) destruẽti uerò non necesse ostendere uniuersaliter: sufficit enim ostendere quòd de quopiam eorum, quæ sub nomine sunt oratio non verificatur: & tametsi vniuersale oporteat destruere, non tamen conuerti necessarium & in destruendo. nam sufficit destruenti vniuersale ostendere, quòd de aliquo eorum, de quibus nomen prædicatur, oratio non prædicatur: at econuerso non necessarium ut ostendatur, quod de quibus oratio non prædicatur, neque nomen prædicetur. Amplius etiam, si omni ei inest, quod sub nomine est, at non soli, interempta est definitio. Similiter autem & circa proprium, & genus se habet. In vtrisque enim destruere quàm construere facilius est: de proprio quidem manifestum, ex iis quæ dicta sunt: nam vt plurimum in cõplexione proprium assignatur: quare destruere quidem est, vnum interimenti: construenti autem, omnia ratiocinatione colligere necesse est: pene autem & reliqua omnia, quæcunque ad definitionem & ad proprium conueniet dici: nam & omni oportet quod sub nomine est, construenti monstrare, quoniam inest: destruenti autem sufficit ostẽdere vni non inesse: si vero & omni inest, at non soli, etiam si destructum sit, perinde ac & in definitione dicebatur. De genere autem, quoniam construere quidem necesse est vno modo, qui omni ostendit inesse, destruenti autem dupliciter: nam siue nulli, siue alicui ostensum sit non inesse, interemptum est quod in principio. Item construenti quidem non sufficit quoniam inest ostendere, sed & quoniam vt genus inest ostendendum: destruenti autem sufficit ostendere non inesse, vel alicui, vel nulli: videtur autem, quemadmo-

32. locus. Declaratio.

dum in aliis, corrumpere quàm facere facilius: ſic & in his, deſtruere quàm conſtruere. In accidente uerò vniuerſale quidem facilius deſtruere, quàm conſtruere. Nam conſtruenti quidem oſtendendum quoniam omni, deſtruenti autem ſufficit oſtendere vni non in eſſe. Particulare uero econuerſo: nam facilius conſtruere quàm deſtruere. Conſtruenti enim ſat eſt oſtendere alicui ineſſe: deſtruenti autem oſtendendum quoniam nulli ineſt. Manifeſtum autem qua de cauſa omnium facillimum eſt terminum deſtruere. Plura enim ſunt in ipſo data multorum dictorum: ex pluribus autem citius fit ſyllogiſmus: nam veriſimile in multis, magis quàm in paucis peccatum fieri. Amplius, ad terminum quidem contingit & per alia argumentari: ſiue enim non propria ſit definitio, ſiue non genus quod aſsignatur, ſiue non in eſt aliquod eorum quæ ſunt in definitione, interempta ſit definitio: ad alia autem neque ea quę ex terminis, neque alia contingit omnia argumentari. ſola enim ea quæ ad accidens, communia ſunt omnibus prædictis: ineſſe enim oportet vnũquodque eorum quæ dicta ſunt: ſi autem non vt proprium ineſt genus, nondum interemptum eſt genus: ſimiliter autem & proprium non neceſſarium vt genus ineſſe, neque accidens vt genus, aut proprium, ſed ineſſe tantum: quare non poſsibile ex aliis ad alia argumentari, niſi in definitione ſolum: manifeſtum igitur quoniam facillimum omnium eſt, terminum interimere, conſtruere autem difficillimum: nam & illa oportet omnia ratiocinatione colligere, & quod inſunt quæ dicta ſunt, & quod genus quod aſsignatum eſt, quodque propria definitio: & adhuc præter hæc quod indicat quid eſt eſſe oratio: & hæc probe oportet feciſſe. Aliorum autem proprium maxime huiuſmodi. Nam interimere quidem facilius, eo quòd ex pluribus plerunque fit. Conſtruere autem difficillimum, quoniam multa oportet aſtruere, adhuc quoniam ſoli ineſt, & quoniam conuerſim prædicatur de re. Facilimum autem omnium conſtruere accidens. Nam in allis quidem non ſolum ineſſe, ſed & quoniam ſic ineſt oſtendendum: in accidente vero quoniam ineſt duntaxat, ſufficit oſtendere. Deſtruere autem difficillimum eſt accidens. Quia quam paucißima in eo data ſunt: non enim conſignificat in accidente quo modo ineſt. Quare in aliis quidem dupliciter interimere contingit, vel oſtendendo quòd non ineſt, vel quòd non ſic ineſt: in accidente vero nõ contingit interimere niſi oſtendendo quòd non ineſt. Loci, per quos copioſierimus ad ſingula quæque problematum argumentari, fere ſufficienter annumerati ſunt.

33. locus. Declaratio.
34. locus. Declaratio.
35. locus. Declaratio.
36. locus. Declaratio.
37. locus. Declaratio.
38. locus. Declaratio.

ET vniuerſaliter, vt ait Ariſto. expedit deſtruere loca eiuſdem, & alius ex rebus prædicatis de vno quoq; illorum quouis modo fuerit prædicatio, & res, quæ de illis prædicantur, ſi fuerint differentes ſecundum aliquem locorum, non ſunt vnum: rerum enim, quæ ſunt vna, quicquid prædicatur de vna illarum, oportet ꝙ prædicetur de altera, & de rebus, de quibus prædicatur vna illarum, expedit, quod prædicetur altera: hoc autem ſic exiſtente, vtilia ſunt huic loca

De locis pdicatorũ vnius, & alterius.

prædicta de quæsitis absolutis, quæ sunt quæsita accidentis, prout est locus par- D
titionis, & locus compositionis, & locus definitionis, & locus illationum. Et ex quo vnum dicitur varijs modis, si commonstraretur de re, ꝙ sit vna numero, commonstratum est quod sit vna specie, & genere, & si commonstraretur, quod esset vna specie, aut genere, non esset commonstratum ipsam esse vna numero. Hęc itaque est summa locorum, quæ retulit Arist. in hac partitione. Et dicit Aristo. quod non sibi consent prædecessores dialectici in eo, quod definitio commonstretur syllogismo, sed illam supponebant subiectione quadam, prout geometrę faciunt de multis definitionibus. Nos aut videmur ostendisse ex nostra oratione, quod definitionis sit syllogismus, & cum hoc apparent regulæ, quibus hęc commonstretur. Præstantissima autem loca, ex quibus sumuntur definitiones in hac arte, sunt loca coniugatorum, & casuum, & vt vniuersalius inquam, loca communia, sicut sunt loca oppositorum, & cætera. Et hæc sunt, quæ expedit nobis prompta esse circa hanc operationem pro maiori parte. Deinde expedit dinumerare loca particularia, sicut est locus, vbi dictum est, ꝙ quando definitio in suo complemento decernit definitio superadditionem, aut defectum, non est definitio, prout definitio rerum sensatarum, nõ conuenit definitioni idearum intelligibilium, quas ponit Plato: motus enim, qui videtur in illarum definitionibus, est impossibilis abstractis, & alia loca particularia. Scire vero perfectæ species definitionum, & scire res, ex quibus componuntur: iam dictum est in libro posteriorum analyticorum. Sicque, quando connecterentur hæc loca demonstratiuis prædictis hic in inueniendo syllogismum de definitione, iam completa esset nobis scientia artis definiendi simpliciter: & hic explicit secunda pars huius libri.

IN TOPICORVM

Librum Octauum

Argumentum.

OCTAVO, qui vltimus est, artes ipsæ disceptantium traduntur, vel interrogantium, vel respondentium. Locos inuenito temet rogita, cum altero congredere. locorum inuentio philosophi, duo reliqua dialectici. Propositiones extra necessarias, quatuor. Aut enim sunt inductionis gratiæ, vt uniuersale concedatur: aut ad pompam sermonis, aut ad conclusionis latebras, aut ad explicandum quod obscurum. Necessaria non statim proponenda, sed recedendum procul, nisi cum sunt manifestissima. Inducenda ex particularibus vniuersalia, ex notis ignota. Latebis secundæ ratiocinationis ope, & si priores conclusiones interrogabis, & congeres: nec perpetuo, sed interpellatim rogabis. Atque aliorsum tendes, quam quò sis euasurus, aut similitudinibus agis. At tute tibi aliquid obiectabis. Nec magnifacere videberis, cui plurimum fidas. propones aliquid, vt exemplum: nec autem quòd obtinere uis, sed quod id sequatur: & si posterius interrogabis, quod obtinere vis prius. sed inuenienda tamen ratio, si contumax homo sit, aut acer, cum quo disputas: dissimulan-

A *dus interdum sermo, & quæ nihil ad rem faciant inferenda. Magnificam præstabit disputantis orationem, vel inductio, vel diuisio, perspicuam uero exempla; & imagines. Ratiocinandum contra dialecticos, sed inducere uniuersalia non semper licet aliter obiiciendum, si unum proponas: aliter, si duo. Ex impossibili non magnopere argumentandum. Cauendum & illud, ne parum dialecticas propositiones afferamus: nec idem rogandum sæpius. Tenenda prorsus, quæ difficile oppugnentur, quæ facile defendantur: ut prima: ut primis proxima: ut quæ sunt aut incertæ definitionis, aut impropriæ. Respondenti officium est, ne cubi labascas. Sed alia ratio, si congruat opinioni propositio: alia, si abhorreat: alia, si medium teneat: alia, si semiicuerit: alia, si vel sibi, vel ei, quem tuetur, congruat. Videndum illud, an ad rem faciat, quod queritur. Siquid obscure quæratur, postulandum audacter ut explicetur, si equiuocum, tum ex commodo, aut dandum, aut distinguendum. Ac si quid ex concessis deducatur quod nolis, dicendum illud alio spectantem concessisse. Si manifestum sit quod quæritur, respondeto, est, non est. Aliter tamen particularibus, aliter uniuersalibus occurrendum. Nunquam absurda positio tuenda. Interpellanda conclusio, quod procedet, si illud sustuleris, unde deducitur: si interroganti obieceris, si ad interroganda dixeris, si idem (quod est nouissimum) dicendo exemeris: nec autem uera modo, sed & falsa: nec ex veris modo, sed & ex falsis colligendum. Dialectice potius agendum, quàm litigatorie nam & sermo increpatur, & disceptatur. Sermo igitur quinque modis, ubi nihil colligitur, ubi nihil ad rem, ubi frustra quippia adiicitur, unde rursus aufertur: ubi ex inopinabilibus, aut minus credendis deducitur. In uniuersum cauenda ratiocinationis uitia. principii contrariorumq; petitio. meditandum forte quid interroganti, quid respondenti prosit, opus tamen ingenio maximo, noscendæ rationes primarum maxime quæstionum: definitiones, & plurimæ, & nobilissimæ, & primæ tenendæ memoriæ. pernoscenda illa potissimum, de quibus frequentius disputatur. Consuescendum, ut ex una ratione plures efficiamus: Propositiones à ratiocinantibus accipiendæ potius ab inducentibus exempla proponendi obiiciendiq; capienda exercitatio, cum hominibus indoctis non magnopere disputandum: habenda quasi arma semper in promptu, aduersus problemata quælibet rationum illarum, quæ non facile de improuiso excogitantur.*

(Margin letters: B beside "manifestum…", C beside "bus indoctis…")

ARISTOTELIS

STAGIRITAE, TOPICORVM LIBER OCTAVVS.

Cum Auer. Cordub. expoſitione.

Summa libri.

De locis aptis ad inſtruendum interrogantem, & de locis pro reſpondente, & de locis vtriq; communibus.

Loci ad inſtruendum interrogantem. Cap. I.

1. locus. Interrogantis. POſt hæc autem de ordiue, et quonam pacto oportet interrogare, dicendum. Oportet autem primum quidé, eum, qui interrogare debet, locum inuenire, vnde ſit argumentandum: ſecundum autem interrogare, & ordinare ſingula apud ſeipſum: reliquum vero, & tertium dicere iam eadem ad alterum. 2. locus. Declaratio. Quòd autem inueniat locum, ſimiliter philoſophi, & dialectici conſideratio: ſubinde vero illa ordinare, & interrogare, proprium dialectici: ad alterum enim omne quod tale eſt: philoſopho autem, & quęrenti per ſeipſum, nihil curæ eſt ſi vera quidem ſint, & nota per quæ ſyllogiſmus, & non ponat ea qui reſpondet, eo quòd propinqua ſint illis quæ ſunt ex principio, & præuideat quod ſubſecutum eſt: ſed fortaſſe & ſtudioſe aget, quoniam maxime notæ, & propinquæ ſunt dignitates: ex illis enim ſciétifici ſyllogiſmi: loci igitur vnde oporteat ſumere, dicti ſunt prius. de ordine autem, & interrogatione dicendum. diuidendę propoſitiones quæcunque ſumendæ ſunt ad neceſſarias, neceſſariæ autem dicuntur, per quas ſyllogiſmus fit. 3. locus. Declaratio. Quæ autem ad has ſummuntur, quatuor ſunt. Aut enim gratia inductionis, vt detur vniuerſale: aut ad magnitudinem orationis, aut ad occultationem concluſionis, aut ut dilucidior ſit oratio: præter has autem nulla eſt aſſumenda propoſitio, ſed per has augere, & interrogare tentandum. Sunt autem quæ ad occultationem, certaminis gratia, ſed quia omne (quod huiuſmodi eſt) negotium ad alterum eſt, neceſſe eſt & illis vti. 4. locus. Declaratio. Neceſſarias igitur, per quas ſit ſyllogiſmus, non ſtatim præordinandum, ſed abeundum ad ſuprema. Vt non poſtulet quis contrariorum eandem diſciplinam, ſi hoc voluerit ſumere, ſed oppoſitorum: poſito enim hoc, & quoniam contrariorum eadem diſciplina

(Margin: Differentia dialectici, & philoſophi.)

A plina syllogismo colliget, eo quòd ex oppositis, sunt contraria. Si vero illam non ponat, per inductionem, sumendũ proponenti in particularibus contrariis. Nam aut per syllogismum aut per inductionẽ necessarias sumendum, aut has quidem inductione, ill s autem syllogismo. Quæcunque autem valde manifestæ sunt, illas quoq; oportet præponere: nam immanifestius est semper in abscessu, & inductione quod secuturum est, & simul ipsas necessarias proponere: & qui non potest illo modo, sumere esse paratum: quæ vero ad has sumptæ sunt, accipiendæ quidem illarum gratia. Vnaquæque autem earum hoc modo vtendum inducentem quidem a singularibus ad vniuersalia, & a notis ad ignota: nota autem magis quæ secundum sensum, vel simpliciter, vel multipliciter, vel multitudini. Occultantem vero, ratiocinatione præcolligere oportet ea, per quæ syllogismus eius, quod ex principio est, debet fieri: & hæc vt plurimum. Erit B autem hoc, si quis nõ solum necessarias, sed & earũ (quæ ad illas sunt vtiles) aliquam syllogizauerit. Amplius, conclusiones non dicere, sed postea ratiocinatione colligere, subitarias. Sic enim longissime abscedet ab ea (quæ ex principio) positione: vniuersaliter autem dicendo, sic oportet enim interrogare, qui occulte interrogat, vt interrogata omni oratione, & eo dicente conclusionem, quæratur propter quid: id autem erit maxime per antedictum modum: nam sola vltima dicta conclusione, immanifestum quomodo accidit, eo quòd non præuidit respondens, ex quibus accidit, non per membra digestis prioribus syllogismis: minime autem per membra digeritur syllogismus conclusione, cum non eius sumptiones ponuntur, sed cum illa sumuntur, a quibus syllogismus fit. Vtile autem & nõ continua postulata sumere, ex quibus syllogismi, sed vicissim ad aliam & ad aliam conclusionem. Nam positis conuenientibus iuxta C seinuicem, magis quod accidit ex ipsis manifestum. Oportet autem & definitione sumere (in quibus possibile est) vniuersalem propositionem: non in ipsis, sed in coniugatis. Nam decipiunt falsa ratiocinatione seipsos (quando in coniugato sumitur definitio) si non vniuersale concedunt: vt si oportet sumere quòd qui irascitur appetit pœnam: sumatur autem, ira appetitus esse pœnæ propter apparentem paruipensionem: manifestum autem, quoniam hoc sumpto, habebimus vniuersale quod præelegimus: at eis qui in ipsis proponunt, sæpe accidit vt abnuat respondens, eo quòd magis se habeat in ea re instantia: vt quòd non omnis, qui irascitur, appetit pœnam: nam parentibus irascimur quidem, non autem pœnam appetimus. Fortasse autem non vera instantia est: nam a quibusdam sufficiens pœna est, tristari solum, & facere pœnitere: veruntamen habet aliquid verisimile, vt non videatur irrationabiliter negare propositum: in iræ autem definitione, non similiter facile est instantiam inuenire. Præterea proponere par est, non vt propter idipsum, sed alte-

5.locus. Declaratio. (beside "Si vero illam...")
6.locus. Declaratio. (beside "Quæcunque autem...")
7.locus. Declaratio. (beside "Occultantem vero...")
8.locus. Declaratio. (beside "Amplius, conclusiones...")
9.locus. Declaratio. (beside "Vtile autem...")
10.locus. Declaratio. (beside "Oportet autem...")
11.locus. Declaratio. (beside "Præterea proponere...")

12.locus, rius gratia eum, qui proponit. Nam deuitant ea, quæ ad positionem
Declaratio. sunt vtilia. Simpliciter autem dicendo, quàm maxime facere du
bium, vtrum quod proponitur, an oppositum sumere vult. Nam du
13.locus. bio existente quidnam ad positionem est vtile, magis quod sibi vi
Declaratio. detur ponunt. Amplius, per similitudinem interrogare. Nam &
verisimile, & latet magis vniuersale: vt quemadmodum scientia &
ignorantia contrariorum eadem: sic & sensus contrariorum idem: aut
econuerso. postquàm sensus idem contrariorum, & scientia: hoc au-
tem est simile inductioni, non tamen idem. nam ille quidem a singu
laribus vniuersale sumitur, in similibus autem non est quod sumitur
14.locus. vniuersale, sub quo omnia similia sunt. Oportet autem & ipsum
Declaratio. sibimet quandoque instantiam ferre. Nam insuspectè se habent re-
15.locus. spondentes ad eos, qui videntur iuste argumentari. Vtile autem
Declaratio. dicere quod consuetum, & quod dicitur tale. Nam pigrescunt quod
solitum est dimouere, instantiam nō habentes: simul autem & quia
16.locus. vtuntur & ipsi talibus, cauent ea dimouere. Amplius, non sedule
Declaratio. agere, & si omnino vtile sit. Nam aduersus sedule agentes, magis
17.locus. renituntur. Et vt in similitudine proponere, quod propter aliud
Declaratio. aliquid proponitur, & non propter seipsum, vtile ponent magis.

Amplius, non id proponere quod oportet sumere, sed cui conse-
quens, id est ex necessitate. Nam & magis concedunt, eo quòd non
similiter ex hoc manifestum sit, quod consecuturum est, & sumpto
18.locus. hoc, sumptum est & illud. Et id vltimo interrogare, quod maxime
Declaratio. vult sumere. Nam maxime prima renuunt, eo quòd plurimi interro
19.locus. gantium prima interrogant, circa quæ vel maxime student. Ad
Declaratio. quosdam autem prima quæ vtilia sunt proponere. Nam proterui ma
xime prima admittunt, nisi omnino manifestum sit quod secuturum
est, in fine autem proteruiunt: similiter autem & quicunque arbitran
tur acuti esse in respondendo, ponentes enim prima, in fine recan-
tant, tanquam nihil acciderit ex iis quæ posita sunt: ponunt autem
20.locus. prompte, confidētes habitui, & arbitrantes nihil se esse passuros.
Declaratio. Amplius, prolongare, & interponere quæ nihil sunt vsui ad oratio
nem, quemadmodum pseudographia vtentes. Nam cum sint plura,
immanifestum in quo falsum sit, quare & occultant quandoq; inter-
rogātes, in absconso proponentes ea, quæ per se proposita, non pone-
rentur: ad occultationem igitur, dictis est vtendum.

De quatuor intentionibus topicis.

Oratio circa tertiā partē, pu: exorsi sumus, & est id, quod continet octauus liber voluminis Aristo.

DECET post hęc loqui de ordine interrogationis & responsionis: & hinc exordiemur ordinem interrogationis, & quomodo conueniat illam facere. Primum quidem quod expedit interroganti est, quod quęrat locum topicum, vnde faciundus sit syllogismus. Et secundo, quod ceapter interrogationem, & ordine ponat omnem rem, prout interest. Tertio, quod de hoc loquatur cum alio, & philosophus & dialecticus conueniunt in hoc: Ordo vero & interrogatio sunt propria dialectico: huius autem causa est, quia syllogismus dialecticus fit inter interrogantem, & respondentem. Syllogismus au-

A tem demonstratiuus fit infra seipsum: & ideo demonstrator, quando eius prę-missę fuerint veraces, non curat an admittat eas alius, necne. Iam autem in pręcedentibus descripsimus loca dialectica, ex quibus fiunt syllogismi, quibus vtitur hęc ars, & ante hoc descripsimus syllogismos dialecticos, & suas species, & suas partes, & illorum coaptationem, nunc autem exordiamur hinc, & dicamus, quod pręmissę, quę fiunt in hac arte, primo sunt duarum specierum, aut sunt pręmissę necessarię, & sunt ex quibus fit syllogismus primo, & infertur inde conclusio illatione necessaria, aut pręmissę, quę dum connectuntur his pręmissis necessarijs in hac arte, fiunt magis amplificantes intentionem, quę intenditur per illas & vehementioris actionis, scilicet destructionis positionis, quam respondens procurat obseruare, Et hę quidem fiunt ob quatuor intentiones. Quarum vna est certioratio de respondente in admissione pręmissarum necessariarum, quarum priuatio admittendi a respondente non creditur, quando non fuerint maximę diuulgationis. Secunda intentio est occultatio conclusionis inferibilis ex pręmissis necessarijs ipsi respondenti, vt interroganti facilius sit admittere, quod admitti ab illo procurat. Tertia intentio est rei ornamentum, & decoratio, & amplificatio. Et quarta intentio est illius declaratio, & manifestatio. Hęc itaque sunt, quę pollicentur. Duę autem pri-

C mę intentiones sunt huic arti proprię. In tertia vero, & quarta conuenit, qui habet hanc artem, cum illo, qui habet artem demonstratiuam, & pręcipue orationis declaratio & manifestatio est, quod proprium est huic arti de vtendo pręmissis extraneis, quę pręmissę sunt speciei propriarum arti oratorię, & arti sophisticę, & ostenduntur in singulis artibus. Pręmissę vero, quę fiunt ad certiorandum de respondente circa id, de quo non confidit interrogans de illo, vt ei admittat ipsum, sunt duarum specierum. Quarum vna est pręmissarum vniuersalium ambientium necessarias. Et hoc quidem fit, quando interrogans non interrogaret ipsasmet pręmissas necessarias, sed interrogaret vniuersales illas ambientes, & procuraret hoc quantum ei posibile fuerit, quòd sumat vniuersalissimum, quod inuenerit illis pręmissis, quas admittendas procurat: quando enim respondens admiserit pręmissam vniuersalem, imposibile est ei negare paticularem, quę illi subest: vt, Verbi gratia, quando vellemus admitti, quod contrariorum scientia sit vna, expedit quod non quæramus, an contrariorum scientia sit vna, sed quæramus, an oppositorum scientia sit vna. Differentia autem inter has præmissas, quæ proferuntur ad certiorationem, & vniuersales, quæ proferuntur, vt eis commonstrentur particulares, quæ ei subsunt, est hæc, nam fiunt secundum modum patefaciendi quærendo locum, vbi sint particulares, quas procurat admitti per se notas in hac arte, scilicet

E quod sint vulgares. Et ideo numerabantur inter necessarias, hæ autem fiunt per id, quod deforis est, quæ solum differunt ex parte vsus tantum. Secundæ autem speciei sunt præmissæ inquisitiuę, quæ sumuntur ad certiorandum, de præmissis vniuersalibus, per loca, quibus inquisitio non est de necessitate commonstrandi præmissam vniuersalem: quando enim essent de necessitate, numerarentur inter necessarias, prout est, quod ab illo admittatur vice illius, quod oppositorum sit vna scientia, & quod contrariorum sit vna scientia, & relatiuorum sit vna scientia, & habitus, & priuationis sit vna scientia.

Hæ itaq; sunt duæ species præmissarum, quæ fiunt ad certiorationem. Modi vero, q̀bus euenit conclusionis occultatio, prout Arist. hic numerat, sunt tresdecim modi, quorum quidam est præmissarum extranearum, & quidam est illarũ, quæ fiunt per præmissas necessarias. Sicq; vnus eorum est, quod non interroget de præmissis necessarijs, quæ concluderent quæsitum interrogantis, sed interroget de præmissis, quæ concluderent præmissas necessarias, & attendat in hoc remouere, quantum distantius posibile sit ab interrogando præmissas necessarias, quando interrogat de præmissis syllogismi inferentibus præmissas necessarias, & hoc quidem quantum sibi posibile est in remouendo in ipsa interrogatione de singulis quę sitis a pręmissis necessarijs; hoc enim opus

Includit duos modos, quorum vnus est occultatio illationis ab ipso respondente ob distantiam, quæ est inter primum quæsitum & præmissas, de quibus interrogatur: notum enim est, quod, quando distantia fuerit maior, illatio est latentior. Et secundus modus est obliuio, quæ accidit ob multas præmissas, quia respondens obliuisceretur quarundam illarum, & non cerneret meminisse in hoc loci illationis ipsius conclusionis ex illis, & admitteret illas, verbi gratia, q᷃ esset primum quæsitum, an voluptas sit bona, & præmissæ necessariæ, quę inferrent hoc quæsitum, sunt dicere, voluptas est iucunda, & omne iucundum est bonum, omnis itaq; voluptas est bona. Et præmissæ, quæ concluderent minorem huius syllogismi, quæ est, quod voluptas sit iucunda, sunt, voluptatem omnia animalia cupiunt: & quicquid cupiunt omnia animalia, est iucundum. Quæ autem concluderent ipsam maiorem, scilicet dicere omne iucundum est bonũ, est dicere, omne iucundum est naturale, & omne naturale est bonum: hæ itaque quatuor præmissæ concludunt duas præmissas necessarias, & aliquando possibile est, quod sumamus vice harum quatuor, ipsas octo præmissas, quæ eas cõcludant, aut vice harum octo sexdecim præmissas, quæ ipsas concludant, & eueniret in hoc occultatio, quam narrauimus. Et inuenitur etiam alius modus, qui occultat inferre tales præmissas ipsasmet præmissas necessarias. Et vice illarũ præmissarum, quæ sunt necessariæ, interrogetur de duabus præmissis syllogismi, quæ illas inferunt, & hoc etiam, quod interrogetur de vna illarum secundũ se, & vice secundæ interrogetur de duabus syllogismi præmissis, quæ illam cõcluderent, et hoc prout possibile fuerit, distantius remoueri. Et interrogabimus respondentem de alio syllogismo, qui est magis distans a conclusione, aut de duabus præmissis illius simul, aut de reliquis syllogismis, & de vna præmissa solum, & vice conclusionis sumemus de omni syllogismo tres præmissas, vnã præmissam syllogismi, qui infert, & duas præmissas syllogismi, quæ concludũt alteram præmissam huius syllogismi, & hoc in singulis syllogismis excepto vltimo: vt verbi gratia, est quęsitum, an sanitas non sit coæquatio. Et syllogismus necessarius, qui illud concludit, sunt duæ præmissæ, quarum vna est quod sanitas non sit ad aliquid. Et secunda est quod coæquatio sit ad aliquid, & hoc quidem in secunda figura, & interrogetur ad ipsum q᷃d dicimus, quod coæquatio sit ad aliquid & vice illius, quod dicimus, quod sanitas non sit ad aliquid, interrogemus de duabus præmissis necessarijs, quæ illam inferrent, quę sunt dicere, quod sanitas sit qualitas, & qualitas nõ sit ad aliquid. Et interrogabimus de altera harum præmissarum secundum se, scilicet de ea, qua dicimus, quod sanitas sit qualitas, & vice alterius, quæ est, quod qualitas non sit ad aliquid, interrogabimus de duabus præmissis, quæ hanc concluderẽt, quæ sunt, quod qualitas dicitur secundum se, & quod dicitur secundum se, non est ad aliquid, & de vna præmissarum, quę est, quod dicimus, qualitas dicitur secundum se, interrogabimus secundum se, & vice alterius. s. quæ dicit, quod id, quod dicitur secundum se, non sit ad aliquid, interrogabimus de duabus præmissis, quæ illam concludunt, videlicet, dicere ad aliquid dicitur respectu alterius rei, & quod est secundum se, non dicitur respectu alterius rei. Et hic est vltimus syllogismus, de cuius ambabus præmissis interrogabimus simul: sicque interrogaremus in hoc exemplo de quinq; præmissis solum, videlicet, de duabus præmissis vltimi syllogismi cum vna præmissarum syllogismorum reliquorum, donec finiatur ad syllogismum, qui concludat ipsum quęsitum, verbi gratia, quod dicamus, an ad aliquid dicatur respectu alterius rei, & quod est secundum se non dicatur respectu alterius rei. Deinde his duabus præmissis componemus secundam pręmissam huius syllogismi, quæ est, ꝙ qualitas dicitur secundum se, & connectemus huic aliã præmissam tertij syllogismi, quæ est dicere, quod sanitas sit qualitas. Deinde his connectemus primam præmissam, quæ concludit ipsum quæsitum, quæ est, quod coæquatio sit ad aliquid. Et ex his quinque præmissis cõcluditur nobis quæsitum, quod est, ꝙ sanitas non est coæquatio, & sic semper numerus præmissarum, de quibus interrogatur superaddendo vnum numero

A syllogismorum; nos enim sumimus de singulis syllogismis vnam præmissam, & ex vltimo duas præmissas eius simul. Sed huic modo non contingit ipsa occultatio, quæ fit ob multitudinem præmissarum. Et ideo oportet interrogãtem procurare vtiliorem duorum modorum pro singulis quæsitis, & notũ est, quod in tali opere, quando fit interrogatio, non exprimitur aliqua res de conclusionibus. Si vero exprimitur & in conclusionibus quæstio subiecti, oportet, vt ait Arist, quod simul post interrogationem de suis præmissis interroget, & nõ interroget de singulis conclusionibus post interrogationem de præmissis, quæ illas concludunt, in hoc enim fit quædam species occultationis ob occultationem ordinis inter conclusiones & præmissas.

Secundus autem modus occultationis conclusionis est, quia, quando non intendimus destructionem alicuius positionis, quæ profertur secundum aliquem casum, expedit ponere interrogationem de præmissis vtilibus ad illius destructionem secundum casum alium a casu ipsius positi, immo illud capiemus alio casu, & proprij iuuaminis est hoc pręceptum in positis, pro quorum destructionibus vtimur locis definitionis, & sunt posita, quorum destructio intenditur per præmissas vniuersales: destructio enim in hac arte fit secundum totum, & secundum partem. Veruntamen hoc præceptum fuit magis proprium in defini-
B tionibus, ex quo impossibile est præmissis, quæ sunt in via definitionis, quod in ipsis remoueatur distantia a quæsito, sicut fit in alijs præmissis: definitiones enim sunt prima principia, vt qui proponeret commonstrare, quod deus nõ denominetur per iram definitiue, & proferatur interrogatio de definitione irascentis, & dicatur, nunquid irascens sit, qui appetit vindictam, & interrogetur de definitione iræ, & diceret nunquid ira sit appetitus vindictæ, ponens enim interrogationem hoc modo lucratur duo iuuamina, quorum vnum est, quia respondens putaret, quod sit differentia inter definitionem iræ, & definitionem irascentis, & quod non quod admittitur in definitione iræ, oporteat esse in definitione irascentis, & hoc est occultatio quædam. Secundum autem iuuamẽ est, quod quando definitio sumitur denudata a materia, fit difficilioris destructionis, verbi gratia, quia quando nos dicimus, quando irascens sit qui appetit vindictam, contradicitur nobis de ira patris in filium, & de ira in amicos, quando autem sumeremus definitionem denudatam a materia, non esset facilis hæc cõtradictio. Huius autem causa est, quia, quando prædicatum prædicatur de subiecto, quod est in materia, in ipsa materia eueniunt illi accidentia, quibus dubitatur ipsum inesse subiecto, sed hoc iuuamen non est huius capituli, quod est conclusionis occultatio, sed per illud facilior fit admisio p̃missæ ab ipso r̃ndente.

C Tertius autem modus occultationis est, quod interrogetur de similibus pręmissis, quas intendit admitti a respondente vice ipsarum præmissarum secundum se, aut interrogetur de præmissis, quæ concludant quid simile conclusioni quæsitæ, non de his, quæ concludant conclusionem quæsitam, hic enim colligit cum occultatione persuasionem, & bonam distinctionem ab ipsa re, verbi gratia, quia, quando nos proponimus concludere, quod vna sit contrariorum disciplina, non caperemus præmissas, quæ concluderent hoc quæsitum, sed caperemus præmissas, quæ concluderent conclusionem similem huic conclusioni, s. præmissas, quæ concluderent quod contrariorum sensus sit vnus. Et similiter, quando proponimus interrogare, nunquid contrariorum sit vna scientia, interrogaremus a simili, & diceremus, nunquid contrariorum sit vnum iudicium, & euidens est, quod, quãdo respondens admiserit rem inesse simili alicui rei, quod iam illam admiserit illimet rei: diuulgatum enim est in hac arte, quod similiũ idem est iudicium, ex parte suę similitudinis.

Quartus autem modus occultationis conclusionis est, quod non interrogetur de ipsa præmissa vtili in se, sed interrogetur de consequente ipsam, verbi gratia, quia, quando nos proponimus interrogare, an nox non sit, vice eius interrogamus, an dies non sit.

Quintus modus occultationis est, quod in oratione proponamus causas, &

res, quarum non est quid vtile ad quæsitum omnino, quod superfluum est. Causas quidem, quod eloquatur de vna re per dictiones synonymas, & quod vice dictionis simplicis eloquatur de illa per orationem, aut orationes compositas, adeo quod vna præmissa sit secundum formam multarum pręmissarum. Superfluum vero est, quod introducat in repetitione pręmissarum vtilium conclusioni præmissas inutiles. Iuuamen quidem causarum est, quia occulitur a respondente intentio interrogantis, quid proponat admitti ab illo, cum eo quod illis est persuasio quædam. Superflui vero iuuamen est, quia respondens putabit, ꝙ de quocunq; ipse interrogetur, sit superfluum, & permiscetur illi vtile cũ inutili: & in orationis progressu connectemus omnia illa, scilicet causas & superfluum, & hoc est de his, quæ accidere faciunt respondenti passionem, & iuuãt interrogantem ex obliuione respondentis, ex qua nesciet quid, & euanescet, & non seruabit aliquid. D

Sextus modus est, quod argumentetur ad præmissas apud interrogationem de illis præponendo affectus, quod dicatur quod hæ sint de rebus, quas intellectus admittit, & quas intelligens non negaret, & quæ his similes orationes morales, & afficientes, sunt narratæ in libro rhetoricorum: hoc enim occuleret ab ipso respondente locum ambiguitatis, & apparentiæ dubij de præmissa, quoniam difficile est dubitare & repellere, quod consueuit admitti: & hic quidem locus facit adipisci respondendi persuasionem, & cum hoc sit occultatio loci dubij, affectus enim impressio, quæ fit respondenti, ex hoc excęcat ipsum a cõprehendendo causas dubij in pręmissam. E

Septimus modus est, quod non interrogetur solum de pręmissa vtili, sed secũ vtatur aliquid, quod ipsam occulat, & vt vniuersalius inquam, sit ipsius interrogatio de illa secundũ formam dubiam, per hoc enim latet respondentẽ mens interrogantis, & condonaret illi id, quo vinceret secundum eius opinionem & asseuerationem. Et aliquando fit hic modus occultationis ei non vtendo pręmissis extraneis, sed quando interrogatur de pręmissis vtilibus interrogatione ambigua. Et totius huius causa est, quia putaret respõdens, quod qui interrogat attente, procuret omnes illas species, & quod non dubitet, licet lateat eum, quam partem contradictionis intendat admitti.

Octauus modus est, ꝙ ponat interrogationem de pręmissis, quę putanť admitti ob diuersum ab ipso quęsito, non de pręmissis, de quarũ re apparet quod capiantur ob quęsitum, verbi gratia, ꝙ quęsitum sit, quod diuitię sint bonę, quia si huic concesserimus, quod diuitię sint eligibiles, mox respondens coniectaretur, ꝙ de illa interrogetur ob ipsum quęsitum. Si autem vice illius cõcesserimus, ꝙ id, quo fiunt opera virtutum, sit bonum, prout est indigum nutrire, putarent, ꝙ huius propositum esset hinc concludere, ꝙ indigum nutrire sit bonum, & admitteretur hęc pręmissa, qua admissa non remaneret nisi ꝙ interrogetur de pręmissa, quam impossibile esset negare, scilicet quod diuitijs nutriatur indigus. F

Nonus modus est, quod proferantur pręmissę, de quibus interrogatur secũdum exemplum, & narrationem, dico narrationem, ꝙ illas ponat, prout est eius elocutio, & ipsas intelligat secundum hanc dispositionem: per exemplum autem intelligo ꝙ illas proferat, ac si essent metaphora, & exemplum alterius rei. Hi itaq; sunt omnes modi, quibus fit occultatio per pręmissas, quę sunt de foris, reliqui aũt, quorum hic fit mentio, sunt, quę fiunt per necessarias pręmissas. Quorum est, ꝙ non interrogetur de pręmissis secundum ordinem concludentem, sed interrogetur secundum aliam dispositionem, & aliqñ inferantur ordine simili alicui conclusioni, quę non sit conclusio quęsita, verbi gratia, ꝙ primum quęsitum sit, an voluptas sit bona, qñ insereremus pręmissas ordine, quę concluderent nobis hoc quęsitum conclusione prima, diceremus an voluptas nõ sit perfectio, & an perfectio non sit appetitus, & an appetitus non sit naturalis, & an naturalis non sit bonus, & hinc concluderetur, quod voluptas sit bonum. Et hanc ob causam in tali quęsito non insereretur talis ordo, sed insereretur ordi-

A ne hoc, quo putetur, ꝙ intendat concludere aliam conclusionem, preter ipsum quęsitum, verbi gratia in his pręmissis ꝙ dicatur, an voluptas nō sit perfectio, & appetitus sit perfectio, & naturale sit perfectio appetitus, & naturale sit bonum, cum hoc ꝙ respicit conclusionem, quam concluserat primus ordo, respicit etiam alias conclusiones. Et puto ꝙ hoc deceat, qn̄ affirmatiuę fuerint conuertibiles, & maiores pręmissę singulorum horum syllogismorum fuerint negatiuę. Et ipsorum est, ꝙ ponat interrogationem secundum modum, quo nesciat respondens, an proposuerit sumere ipsam rem, aut eius contradictorium, & hoc fit interrogatione ambigua, non interrogatione indicante, prout esset quęsitū, an voluptas non sit bona & vellemus admitti pręmissam vtilem, ad hoc. s. ꝙ bonum sit, quo homo est bonus, & nō interrogaretur de pręmissa interrogatione indicante, vt. s. sit propositum & dictio nūquid, sed interrogaretur de illa interrogatione ambigua, cuius destructio sit per dictionem an, vt dicatur, an bonum sit, quo homo est bonus, aut bonum non sit, quo homo sit bonus. Et quidā illorum est, ꝙ capiatur interrogatio de pręmissis vtilibus quęsito, respondētis enim consuetudinis est festinare ad colluctandum ad primū, quod ipsum interrogaret querens: quoniam notum est, ꝙ pręcedens in interrogatione est magis estimatum apud ipsum, nisi sint duę species interlocutorum, quarū vna est species illorum, cui contingit hebetudo, & mala complexio frigida ob priuationem exercitij, & omissionem sui ipsius. Secunda autem species est illorū, qui
B reputant se ob ipsos esse pręclarę cogitationis, & intellectus: Cum illis quidē, qui sunt primę speciei, vtilius est interroganti, ꝙ festinet per vtilius, qn̄ enim prolongatur illius disceptatio, calefit & inflammatur eius appetitus, & coniectatur, quę non fuerat pręmeditatus. Illius vero, qui est bonę estimationis de se, potestatis esse repellere contradictionem, qua facilis est in rei initio, & admittit id, quod interrogatur, quando aūt facta fuerit consideratio, & cōiectabitur quid sequatur, negat contra id, quod accidit illi, qui dubius est de se non cō fidēs constituere eius controuersiam. Et de illis est, ꝙ non ostendat diligētiam solertem de pręmissa, quam proponit admitti, interroget enim de duabus partibus contradictionis simul, & interroget de opposito pręmissę, quam proponis admitti; hic enim colligit duas species occultationis, quarum vna est, quod respondens putet, ꝙ id, quod explicuisset, sit ex intentione: & secūda est, quia hic putat ꝙ forsan hic admittet alterā pręmissam facilius, & hinc fit, quod, qn̄ illā transfert ad primam, habetur propositum: hęc itaq; est summa omnium rerum, quas Aristoteles narrauit de absconsione conclusionis.

Pro inductione respondenti, loci alii. Cap. II.

C ADornatum vero, inductione, & cōclusione eorum quæ affinia sunt. Inductio igitur quale quid est, manifestū: diuidere autem huiusmodi, vt sciētiam scientia esse meliorem, aut eo ꝙ exactior est, aut ꝙ meliorum: & quòd scientiarum aliæ quidem sunt contemplatiuæ, aliæ aūt actiuæ, aliæ porro effectiuæ: nam vnumquodq; talium coornat quidem orationem, at non necessarium est, vt dicatur ad conclusionem. 21. locus. Declaratio.

Ad diluciditatem aūt exempla, & similitudines afferendum. Exempla autem accommodata, & ex quibus scimus qualia Homerus, non qualia Cherilus: sic enim clarius erit quod proponitur. Vtendū autem in differendo, syllogismo quidem ad dialecticos magis, quàm ad multitudinem: inductione vero contra, ad multitudinem magis. Dictum est autem & de his & prius. Est autem in aliquibus quidē inducenti impossibile interrogare vniuersale, in aliquibus vero non 22. locus. Declaratio. 23. locus. Declaratio. 24. locus. Declaratio.

facile,eo quòd non poſitum ſit ſimilitudinibus nomen,omnibus cõ- D
mune:ſed quando oportet vniuerſale ſumere, ſic in omnibus talibus
eſſe dicunt. Id autem determinare difficillimum eſt, qualia ſunt ea
quæ proferuntur huiuſmodi,& qualia non:& propter hoc ſępenume
ro diſsident in diſputationibus:alii quidem dicẽtes,ſimilia eſſe, quæ
non ſunt ſimilia: alii vero dubitantes,quæ ſunt ſimilia, non eſſe ſimi-
lia. Quare tentandum in omnibus talibus,ipſa nomina effingere: vt
neque reſpondenti liceat dubitare ꝙ non ſimiliter quod infertur, di-
25.locus. citur:neq; interroganti calumniari, & ſimiliter dicto,eo ꝙ plura eo-
Declaratio, rum quæ non ſimiliter dicuntur, ſimiliter videntur dici. Quando
aũt inducenti in pluribus non dederit vniuerſale,tunc iuſtum eſt ef-
flagitare inſtantiam : non dicente autem ipſo in aliquibus ſic,non iu
26.locus. ſtum eſt efflagitare,in aliquibus non ſic. Oportet enim inducentem
Declaratio, prius ſic inſtantiam efflagitare. Efflagitandum aũt inſtantias non
in eo quod proponitur ferre,niſi vnum tantum ſit huiuſmodi:vt dua- E
litas partium numerorum ſolus primus. Nam oportet & eum qui
inſtat in altero inſtantiam ferre, aut dicere quod hoc ſolum tale eſt.
27.locus. Ad eos autem qui inſtant vniuerſali, non in eodem autem inſtan-
Declaratio, tiam ferunt, ſed in æquiuoco(vt quod habeat aliquis non ſuum co-
lorem, vel pedem, vel manum, habebit enim pictor non ſuum colo-
rem, & cocus pedem non ſuum) diuidendo reuera in talibus interro
28.locus. gandum eſt. Nam latente æquiuocatione, bene viderentur inſtare
Declaratio, propoſitioni. Si autem non in æquiuoco,ſed in eodem inſtans præpe
diat interrogationem, oportet auferentẽ id in quo inſtantia eſt, pro-
ponere reliquum, vniuerſale faciendo, donec ſumat quod vtile eſt. Vt
in obliuione, & in oblitum eſſe : non enim concedunt eum qui ami-
ſit diſciplinam, oblitum eſſe, eo quòd tranſeũte re amiſit quidem di-
ſciplinam, oblitus autem non eſt. dicendum autem auferenti id in
quo inſtantia eſt, reliquum : vt ſi permanente re amiſit diſciplinam,
iccirco oblitum eſſe. Similiter autem & contra inſtantes, quoniam F
maiori bono, maius opponitur malum : proferunt enim quoniam ſa-
nitati minori bono quàm bona habitudo, maius malum opponitur:
nam ægritudinem maius eſſe malum mala habitudine: auferendum
igitur & in hoc in quo inſtantia eſt : nam ablato, magis ponet: vt quo
niam maiori bono maius malum opponitur, niſi conferat alterum
29.locus. ad alterum : quemadmodum bona habitudo ad ſanitatem. Non
Declaratio, ſolum autem eo inſtante hoc faciendum, ſed & ſi ſine inſtantia negat,
eo quòd præuideat aliquid talium. Nam ablato eo, in quo inſtantiã
eſt, compelletur ponere, eo quòd non præuideat in reliquo, in aliquo
non ſic eſſe. Si autem non ponat, efflagitatus inſtantiam, non habebit
aſsignare. Sunt autem huiuſmodi propoſitionum, quæ in aliquo falſæ
ſunt, in aliquo aũt veræ: in his enim par eſt auferre, reliquum autem
30.locus. verum relinquere. Si autem in multis proponenti non ferat inſtã-
Declaratio. tiam, poſtulandum eſt ponere. Nam dialectica eſt propoſitio, ad quã

A sic in pluribus se habentem, non est instantia. Quando autem contingit idem & sine impossibili: & per impossibile syllogizare, demonstranti quidem & non differenti, nihil refert vel sic, vel illo modo syllogismo colligere: differenti autem non est vtendum per impossibile syllogismo. nam si sine impossibili quidem syllogismo colligat, minime fiet vt dubitent: at quando per impossibile syllogizant (nisi valde manifestum sit falsum esse) non impossibile dicunt esse: quare non fit interrogantibus quod volunt. 31. Locus. Declaratio.

Oportet autem proponere quæcunque in pluribus quidem sic se habent. Instantia autem aut omnino non est, aut non in superficie est conspicere: nam qui non possunt conspicere in quibus non sic: tanquam verum quidem sit, ponunt. 32. Locus. Declaratio.

Non oportet autem conclusionem, interrogationem facere. Alioquin autem, eo renuente non videtur fieri syllogismus: nam & sæpe cum non interrogat, sed vt sequens infert, negant: & hoc facientes non videntur redargui iis qui non conspiciunt quod accidit ex
B iis quæ posita sunt: quando igitur non dicens quidem accidere, interrogabit, ille autem negabit, omnino non videtur fieri syllogismus. 33. Locus. Declaratio.

Non videtur autem omne vniuersale dialectica propositio esse, vt quid est homo? aut quot modis dicitur bonum? est enim dialectica propositio, ad quam est respondere, sic, vel non: ad dictas autem non est, quare non sunt dialecticæ huiusmodi interrogationes, nisi ipse determinans, vel diuidens dicat: vt putasne bonum sic vel non sic dicitur? nam ad talia facilis responsio, vel affirmando, vel negando: quapropter tentandum sic proponere huiusmodi propositiones. 34. Locus. Declaratio.

Simul autem & iustum fortasse ab illo interrogare, quot modis dicitur bonum, quando hoc diuidente & proponente, nullo modo concesserit. 35. Locus. Declaratio.

Quisquis autē vnam orationem multo tempore interrogat, male interrogat. Nam si respōdeat quidem ei interrogatus quod interrogatur, manifestum quòd multas interrogationes interrogat, aut frequenter easdem: quare aut nugatur, aut non hābet syllogismū, nam ex paucis omnis syllogismus: si vero non respondeat quid, aut non increpat, aut discedit? 36. Locus. Declaratio.
C

Est autem argumentari difficile, & sustinere facile ipsas suppositiones. Sunt autem talia, & quæ natura sunt prima, & quæ postrema. Nam prima quidem termino egent, postrema vero per multa terminantur volenti cōtinuum sumere a primis, aut sophisticæ videntur argumentationes: impossibile enim demonstrare quippiam est eum, qui non incipit a propriis principiis, & connecti t vsque ad vltima: definire autem nihil ducunt respondentes, neque si interrogans definierit, aduertunt: atqui non facto manifesto quidnam est quod propositum est, non facile est argumentari: maxime autem quod tale est, circa principia accidit, nam alia quidem per hęc monstrātur, ipsa vero non contingit per alia, sed necesse est definitione talium, vnumquodque cognoscere. 37. Locus. Declaratio.

Sunt autem difficile argumentabilia, & quæ valde propinqua sunt principio. 38. Locus Declaratio.

Non enim contingit plures ad hæc rationes inuenire, cum sint pau- D
39.Locus. ca media, horumque & principiorum, per quæ necesse est monstra-
Declaratio, re ea, quæ post illa sunt. Terminorum autem difficile argumenta-
biles ii omnium maxime sunt, quicunque vtũtur talibus nomini-
bus, quæ primum quid em immanifesta sunt, simpliciterne dicantur,
an multipliciter: adhuc autem quæ neque nota vtrum proprie, an
secundum metaphoram de definito dicantur. Nam, quia obscura
40. Locus, sunt, non habent argumenta, quia vero ignorantur si absque meta-
Declaratio, phora dicitur quod tale est, non habet quod increpet. Omnino
autem omne problema quando difficile argumentabile, vel termi-
no indigere arbitrandum est, vel est eorum quæ multipliciter, vel
eorum quæ secundum metaphoram de definito esse dicantur, vel
non longe a principiis, vel quia non manifestum est primum
nobis hoc idem, secundum quem dictorum modorum est, quod
dubitationem præstat. Nam cum est manifestus modus, ma- E
nifestum quoniam aut definire oportebit, aut diuidere, aut me-
dias propositiones inuenire. Nam per hæc monstrantur vltima.
41. Locus, In multis autem positionibus (non bene assignata definitione)
Declaratio, non facile disputare, ac argumentari. Vt vtrum vni contrarium,
an plura: definitis autem contrariis aliquo modo, facile est osten-
dere vtrum contingit plura eidem esse contraria, an non, eodem
autem modo & in aliis definitione indigentibus: videntur au-
tem & in disciplinis quædam ob definitionis defectum, non faci-
le describi: Vt & quoniam quæ ad latus secat planum linea, si-
militer diuidit & lineam, & locum: definitione autem dicta, sta-
42. Locus, tim manifestum est quod dicitur. Nam eandem ablationem ha-
bent loca, & lineæ: est autem definitio eius orationis hæc. Sim-
pliciter autem prima elementorum, positis quidem definitioni-
bus (vt quid linea, vel quid circulus) facillimum ostendere: ve-
rum non multis ad vnumquodque eorum est argumentari, eo quòd F
43. Locus, non sunt multa media: si autem non ponantur principiorum defi-
nitiones, difficile: fortasse autem omnino impossibile. Simili-
ter autem his, & in iis, quæ sunt circa orationes, se habet, non igitur
latere oportet, quando difficile argumentabilis est positio, quòd
passa est aliquid eorum quæ dicta sunt: quando autem erit ad di-
Dubitatio, gnitatem, & propositionem, maior labor disputare quam ad posi-
tionem. Dubitare autem possit quispiam vtrum ponenda sint ta-
lia, an non: nam si non ponat, sed poscat, & ad illa disputare, maius
præcipiet quam quod in principio positum est. Si vero ponat, cre-
det ex minus credibilibus: si igitur oportet non difficilius proble-
ma facere ponendum, si autem per notiora syllogizare, non po
nendum. An discenti quidem non ponendum, nisi notius sit: exer-
citato vero ponendum, si verum solum videatur: quare manife-
stum quoniam non similiter & interroganti & docenti existimandũ

A esse ponendum. Quo pacto igitur interrogare & ordinare oportet, pene sufficiunt quę dicta sunt.

De orationis decoratione, & de alijs pręceptis interrogantis.

TERTIA autem intentio est orationis decoratio, & exornatio, & amplificatio: hoc itaque fit duabus rebus, quarum vna est ipsa inquisitio, Et altera est partitio in res proportionales. Inquisitio quidem, quæ fit ad hanc intentionem, fit duabus dispositionibus: quarum vna est, quando nobis esset præmissa vniuersalis per se patens non indigens inquisitione, & proponimus interrogare de illa, vt vice eius fiant præmissæ particulares, quas hæc præmissa ambit, verbi gratia, quando proponimus interrogare, an peritus in omni arte sit præstantior, & proponimus exornare orationem, & ipsam exemplificare, an miles peritus in sua militia sit præstantior, Et similiter nauta peritus in suo nauigio: sicque etiam medicus peritus in sua medicina, & vtendum est singulis, quæ subsunt præmissę vniuersali. Secunda dispositio est, quod præmissa sit per se nota, & proponimus interrogare de ipsa, & huius præmissæ sit præmissa ambiens ipsam, & alias præmissas, quæ secum subintrant ipsam præmissam vniuersalem, nos enim interrogaremus præmissam cum præmissis particularibus, quę secum subintrant præmissam vniuersalem, gratia exēpli, ꝙ proponamus interrogare,
B an medicus peritus sit præstantior, prout est miles peritus, & nauta peritus. Hæ nanque omnes subintrant vnã præmissam, ꝙ scilicet peritus in omni arte est præstantior. Partitionis autem vsus in his fit duobus modis, quorum vnus est, quando fit in prædicato præmissæ, quam volumus admitti. Et alter quando fit in subiecto. Exemplum vsus illius in partitione prædicati est, ꝙ interrogemus nunquid scientia de anima sit honorabilior, quam scientia eleuationis ponderis? & subdimus huic, quia scientiarum honorabilior dicitur aut ex parte nobilitatis subiecti, aut ex parte firmitatis demonstrationum. Si autem tacuissemus hanc partitionem, esset præmissa patens per se. Et huius exemplum in partitione subiecti est, ꝙ interrogemus vice dicendi, an oppositorum sit vna scientia, an opposita quædam sint contraria, & quædam relatiua, & quædam priuatio & habitus, & quædam affirmatio & negatio, & omniũ horum est vna scientia: est autem hoc vtile, quia naturaliter homo est admissurus orationem, quę exprimitur hac expressione, quia hoc opere contingeret ostentatio, & decorum, & mentis satisfactio cum auditore. Et vt vniuersalius inquam, proportio huius operis ad præmissas necessarias est proportio pulchriũ colorũ, & picturarum ad res necessarias illis ex accommodatis, & vestibus, & cæteris, & sicut homo gaudet his, & delectatur eis, sic est res in oratio-
C ne, & inquisitio, quę hic fit, est alia ab inquisitione, quę fit ad certiorationẽ, aut ad commonstrandum pręmissam necessariam in se. Hęc autem exornatio, sicut fit in pręmissis necessarijs, prout sunt pręmissę occultationis & certiorationis, quę prę narratę sunt.

Quarta autem intentio, quę est orationis manifestatio & explicatio, fit duobus modis. Quorum vnius sunt exempla, alterius autem sunt confictio & assimulatio. Exempla quidem sunt particulares res ipsius vniuersalis, quę sumuntur ad ipsius intellectionem, & explicationem. Exemplo autem vtitur ars oratoria ad occurrendum in assertionem. Hęc vero ars vtitur solum ad intellectionem, prout est dispositio inquisitionis, qua vtitur hęc ars ad assertionem, & commonstrationem, & exemplificationem. Confictio vero & assimulatio, quę fiunt ad rei intelligentiã non sunt res particulares, neque vniuersales rei, quę sumantur ad ipsius intelligentiam, sed sunt res, quę ipsam fingunt, & assimulant, prout est id, quod dicit Aristote. ꝙ error in principio, & si sit paruus, qui non percipiatur, tamen conducit ad plures errores, sicut qui deuiat itineris initium, & ab errat ab eo trigona figura, non cessat distare ab itinere, donec quasi deuiet infinita distantia ab eo. Et assimilationes, quibus vtitur hęc ars, sunt proximę proportionales, quibus, vt ait Aristo. vsus est Homerus. Et his eisdẽ modis fiunt in arte demonstrationis. Vsus autem ipsarum in his

duabus artibus est diuersus ab vsu ipsarum in arte poetica, fiunt enim in illa D
arte ad occurendum in assertionem poeticam, in his autem duabus artibus ad
solam intelligentiam. Hæc itaque est summa eorum, quæ dixerat de præmis-
sis, quæ sunt deforis.

Deinde transfert se Arist. ad alia præcepta interrogantis, & dicit. Quia ora-
tiones dialecticę sunt duarum specierum syllogismus, & inquisitio. Conuenit
interroganti vti inquisitione cum plebe dialecticorum, & syllogismo, cum ip-
sorum peritis: plebs enim inquisitione magis comprehendit, quia ipsius parti-
cularia sunt sensata. Sensatum autem est notius apud plebem. Sed apud illos,
qui exercitati sunt in dialectica, syllogismi sunt magis diuulgati, adeo ꝙ illi re-
pellunt sensatum, prout comperimus multos antiquos repulisse motum, & mul
titudinem. Illorum autem error circa hæc fuit ob syllogismos, qui apud eos cõ
stituti erant super præmissis diuulgatis, quæ sunt apud hanc speciem notiores
sensatis, sensus enim subordinatur apud eos huic speciei præmissarum, putant
enim quod præmissæ sint intelligibiles.

Ex quo autem inquisitio profertur ad commonstrationem præmissæ vniuer
salis, notum est, ꝙ quando fuerit nomen, quod includit omnes res consimiles,
quæ subsunt huic vniuersali, in quo sunt similes. facilis fit translatio ab admis-
sione illarum ad admissionem vniuersalis cum respondente. Si vero huic vni- E
uersali, quo sunt similes, non fuerit nomen, difficilis fit illi: respondens enim
concederet interroganti præmissam vniuersalem, cui subest subiectum quæsiti,
quando commonstratum ei fuerit, quod quæsiti subiectum sit simile rebus, quę
sunt inquisitæ, & subintrat similitudinem vniuersalem rebus, quæ inquisitæ
sunt, & quod illis euenerit prædicatum ratione huius assimilationis, & quan-
do huic assimilationi vniuersali non fuerit nomen, difficilis fit illius ablatio
apud interrogantem separando illud ab illis, immo fortasse priuatio nominis
erit causa, qua respondens non imaginetur illud admittere, & difficilis fit il-
lius intelligentia, & graue fit ei illud admittere, cui non sit nomen, quod inclu-
dat rem intentam ab ipso respondente admitti, & vt vniuersalius inquam, pri
uatio nominationis vniuersaliter est, quæ per inquisitionem apponit errorem
duabus sectis, & aliquando interrogans quærit a respondente, ꝙ ei admittat,
quod non est simile, vt ꝙ esset simile, & interdum respondens cauet admittere,
quod est simile, & aliquando cadit dubium de rebus similibus. Et ideo Arist.
præcipit interroganti in hoc loco, ꝙ instituat nomen vniuersali, quod inclu-
dit particularia, quæ educta sunt inquisitione, aut illud significet per orationẽ,
vt facilius & tutius respondens admittat id, quod interrogans proposuerit, &
remotius fuerit aduenire repugnans illi, de quo interrogauit. Et confidat etiam F
interrogator, ꝙ putabit de eo, quod non est simile, ꝙ sit simile. Quãdo autẽ in-
terrogans fecerit hoc vniuersaliter, idest ꝙ instituerit illi nomen, vt esset in
primo posito illi nomen, & respondens admitteret ei particularia inquisitionis
& non admitteret ipsum vniuersale. Expedit aut illi, ꝙ proponat argumen-
tari destructionem huius vniuersalis, & si eum interrogaret, ꝙ commonstret de
qua rerum non se habeat, prout inquisitum est. Quando vero respondens non
admitteret ei inquisitionem, non expedit ei interrogare eum destructionẽ præ-
missæ vniuersalis. Et quando respondens protulerit destructionem vniuersa-
lis, cuius particulares præmissas admiserat in inquisitione, non euadit, quin de-
struat alias particulares de particularibus, quæ non sunt expressæ in ipsa in-
quisitione, quoniã ad destructionem particularis, quam concludere intendit, nõ
expedit interroganti admittere ipsius destructionem, quia est ipsa eadem res,
quam interrogans proponit commonstrare, nisi quæsito quod interrogãs pro-
posuerat concludere, soli proprium sit inter reliqua particularia, quæ subsunt
illi vniuersali, quod illi non insit illa res, quam quærens procurat commonstra
re inesse per inquisitionem: admitteretur enim ei hoc, quia illi præmissæ non
esset instantia, nisi in illo particulari solum, & est ac si illa inueniretur esse ne-
cessaria respondenti: vt gratia exempli, si quærens proponeret concludere, ꝙ
binarius sit numerus par, qui non sit primus, inquirendo de reliquis speciebus

A numeri paribus, qui non sunt primi, prout sunt octonarius, & senarius, & cęteri: & quando itaque illos inquisiuerimus, & interrogans proponeret, quod respondens admittat ei ipsam vniuersalem, qua hinc concludat, ꝙ binarius sit numerus par, non primus, hic esset respondentis instare ei per ipsummet quęsitum. Quando vero instantia respondentis fuerit per particularem huius particularis quęsiti, interrogantis est apponere conditionem in pręmissa vniuersali, qua ab illa excipiat hoc particulare, quod destruxerat ipse respondens, & remanebit sub hoc quęsito. Et si interrogans apponeret hanc conditionem primo in pręmissa, priusquã interrogaret de illa, pręstantius esset, quia ipse respondens non inueniret aditum ad instandum, verbi gratia, ꝙ interrogans poneret ꝙ ille, a quo separatur scientia de re, obliuiscitur illius. Et respondens instabit, ꝙ scientia aliquando separatur a scientię in corruptione ipsius sciti, hęc autẽ non vocatur obliuio. Quando interrogans apposuisset conditionem, quod ille, a quo separatur scientia de re ipsa re permanente obliuiscatur, non inuenisset respondens aditum ad negandum hanc pręmissam, & oportuisset eum admittere illam: definiens enim pręmissam dialecticam, quę inquisitione construitur in hac arte, est, ꝙ inueniatur prędicatum in maiori parte sui subiecti, & ꝙ non sit ipsius aliqua instantia, aut quia non sit aliqua instantia in ipsam, aut quod sit illius aliqua instantia sed illam non estimemus in hac arte. Quando vero insta B ret respondens, ꝙ sit ęquiuocum nomine prędicati, aut subiecti pręmissę vniuersalis, expediret interrogantem vti diuisione nominis ęquiuoci secundum omnia ipsius significata, quę significaret. Deinde explicare illi significatum, quod intendebat commonstrare in ipsa inquisitione, verbi gratia, quãdo interrogans proposuisset concludere, ꝙ non sit homini aliquod membrum, quin sit ei proprium, vt in poematibus fertur de centauro, & minotauro, ꝙ suis superioribus membris sit homini similis, & inferioribus membris similis sit alij animali. Respondens autem instaret dicens, ꝙ picto non est caput, & ipsius est caput imaginis, quam formauerat, huius autem erroris causa est ęquiuocatio illius dictionis ipsius, aliquando enim fit pro eo, ꝙ res non sit pars speciei, cui attribuitur per hanc dictionem, Et similiter dicitur, ꝙ ipsius hominis sint membra organica, & membra similaria. Et aliquando fit secundum modum attributionis ipsius, scilicet, aut attributionis affectus, aut attributionis habitus, aut alius attributionis: & hoc modo dicitur, ꝙ hęc vestis sit ipsius talis, siue fuerit ipsius acquisitio, siue ꝙ arte illam fecerit: hęc itaque est summa eorum, quę expedit interrogantem facere tempore inquisitionis singularum rerum. Quando vero vteretur syllogismo sine inquisitione, expedit, ꝙ de duabus syllogismi speciebus vtatur syllogismo recto, nõ syllogismo imposibilis: rectus enim expedientior est ad hoc, & vtilior, quando posibilis fuerit: huius autem causa C est, quoniam dispositio huius artis quo ad hanc rem differt a dispositione artis demonstrationis: quicquid enim commonstratum fuerit secundum artem demõstrationis vtrisque syllogismis, ipsius est demonstrationis firmitas vna, veruntamen secundum hanc artem res non ita est. Imposibilis enim syllogismus cõcludit ducendo ad falsum, quod est contradictorium illius, quod concludere proposuerat. Id autem, quod in hac arte gerit vicem falsi, est absonum fictum. Et aliquando contingit, quod inueniantur ambo contradictoria diuulgata, & non concludant absonum fictum, & interdum concludant absonum fictum, sed non est maxime fictum absonum. Ficta autem absona, quę in hac arte gerunt vicẽ falsi in demonstratione, sunt illa ficta absona, quę respondens renuere nequit, & hoc est fictum absonum, quod est notę nefandum. Quo vero modo vnum, idem quęsitum commonstretur per imposibile, & recte, iam commonstratum est in libro priorum analyticorum. Iam itaque elocuti sumus, cum quo fiat syllogismus, & cum quo fiat inquisitio, & cum hoc ediximus quid expediat interroganti facere in dispositione inquisitionis, & ordine inserere instantiam respondentis ei, & narrauimus etiam quę species syllogismi sit ei vtilior in hac arte.

Nefandas vero pręmissas in hac arte expedit cauere illas, quę fuerint maxi-

mę diuulgatę,& hęc quidem sunt duę species,quędam species est illarum,qua- D
rum instantia est nefanda,prout est illa,deus omnia potest. Et aliqua species est,
cuius instantia est difficilis ob modicam inuentionē suę instantię, aut quia il-
lius non sit instantia aliqua . Et hę quidem sunt pręmissę, quę pro maiori par-
te suorum subiectorum sunt sub sensu,pręter quod constet nobis aliqua res illis
repugnans. Et quando respondens interrogaretur de talibus pręmissis, & eas
negaret,interrogantis esset ipsum capere & castigare, & hę sunt pręmissę, quę
sunt maximę diuulgatę in hac arte. Conclusio vero non profertur secundum
modum interrogationis, sed quatenus est consequens ex admissione pręmissa-
rum. Quando enim protulisset eam,secundum quod sit cōsequens,posset respon
dens renuere ipsam, ex quo eius est hoc secundum hanc artem , tanto fortius
quando eam protulerit secundum modum interrogationis, quia putandum est,
quod respondens non admitteret eam , & non obijceret illi in hoc, & inde
lucraretur.

Expedit autem scire,quod non quęlibet interrogatio est topica, prout est
interrogatio quid sit homo,aut interrogatio quot modis res dicat:sed topica in-
terrogatio est,ad quā respondentis est respondere sic, aut non : prout dicimus
nunquid mundus sit nouiter factus,aut non, ad quod respondenti non est nisi
vna responsio,prout est responsio ad quid sit homo, ꝙ sit animal rationale, aut E
quot modis dicatur bonum,quia dicitur de honesto vtili,& pulchro. Fit autem
hic modus interrogationis topicus,quando illum protulerit interrogans modo
quo respondens possit ad illam respondere per alterum duorum contradicto-
riorum, vt dicat, an homo sit animal rationale, nec ne? Et an bonum dicatur de
tali & tali ,nec ne? & quādo respondēs,nō admitteret ei hoc illud, admitteretur
ei ꝙ eum interroget quot modis dicatur bonum apud illum, aut quę sit homi-
nis definitio apud illum, Quod autem interrogatio protrahat moram plusquā
decerneretur ex pręmissis faciundis pro quęsito,hoc est, dicere necessarias, &
eas,quę deforis sunt,est itaque vilis actus in interrogatione: quando enim hoc
fieret,putaretur fieri ob alteram duarum rerum,aut quia nimium amplificet ora
tionem,et multiplicentur interrogationes de vna eadem re,aut quia interroget,
quod inutile sit ad conclusionem,& confidet obijcere ei, & lucrari,aut videbi-
tur ei quod recedet. Et expedit interrogantem scire, quod inueniantur quędā
positiones,quas difficile est destruere ob difficultatem argumentationum,quę
illis instent,& modicam illarum instantiā. Et ideo harum earundem obseruatio
facilis sit respondenti. Et positiones quidem,quarum destructio difficilis fit ob
difficultatem argumentationum,quę illis repugnent, sunt quatuor specierum,
Quarum vnius sunt principia nota prima artium,prout est constructio vnitatis
in aritmetica,& puncti in geometria,& sicut dicere , quod de quauis re verax F
sit affirmatio,aut negatio. Secundę autem sunt res postremę remotę a princi-
pijs,prout est dicere,an anima sit immortalis,nec ne? Et tertię sunt res proxi-
mę principio. Et quartę,res quarum elocutio fit nomine ęquiuoco,aut nomine
accommodato. Causę vero difficultatis inueniendi syllogismos de principijs
sunt,quia,quando interrogans procuraret commonstrare aliquam rem, quę fiat
de illis,prius indigeret admitti illorum definitio:prout fit, quando nos propo-
nimus commonstrare ꝙ de qualibet re verax sit affirmatio , aut negatio, prius
indigemus explicare affirmationem & negationem. Et hoc idem euenit de om-
ni, cuius definitionem sumere indigemus primo,quando scrutatur de illo,prout
dicimus an deus sit, & an natura sit? & an vacuum sit , nec ne? & magis acci-
dunt obscuritates in talibus,quando contemnuntur, & quęritur de illis esse ali-
quam rem,aut impossibilem esse,pręter ꝙ definierint. Vt qui quęreret, an va-
cuum sit,pręter ꝙ sciat quid vacuum nomen significet. Causa autem difficul-
tatis admittendi definitionē est multitudo illorum, quorum interrogans indi-
get,quod ei admittat respondens de essendo cōditiones requisitas ad illā, vt ꝙ
insit definitio,& ꝙ sit pręsicatū de illo in eo ꝙ quid sit,& reliquę conditiones
pręposite de definitione. Et hęc erit causa,qua ex illis respondens offendat plu
res instantias. Et ideo illius destructio fit facilior contra ipsius constructionē

A Et hęc eadem est causa difficultatis inueniendi argumentationes de rebus postremis, quoniam commonstrantur pluribus pręmissis, quas interrogantem difficile est capere, & respondenti non deest id, quo facile feratur instantia. Causa vero difficultatis syllogizandi ad res proximas principio est paucitas pręmissarum, quę fiunt ad illas, & in his decet interroganti vti occultatione, vt decet ei in rebus, quę sunt a principijs distantes. Veruntamen causa difficultatis syllozandi ad illud, de quo elocutio fuerit ęquiuoca, aut accommodata, est quia quando dictio æquiuoca non traderet vnum idem significatum, fieret forma, cuiuis rei, quę contingeret de modis constructionis, & destructionis. Si autem interrogans caperet de illis significatum vtile, non est respondentis dicere, nolo hoc significatum, ꝙ intelligebas: vt si interrogetur, an orbis sit ęternus, nec ne: quia nomen orbis est æquiuocum, ꝙ dicitur de toto, & dicitur de aliqua suarum partium, Et exemplum huius in accommodatis est oratio illius, qui dicit, quod mare sit terrę sudor, qui in ipsius fundo collectus est, quia, si destruxerit significatum accommodatum, diceret, nolo nisi significatum verum, & si destruxerit verum, diceret, nolo, nisi ipsum significatum accommodatum, & non est illius propositum, & lucraretur. Et hanc quidem ob causam definitiones, quę ęquiuocę, aut accommodatę dicuntur, difficile est ipsas destruere, licet il-

B larum destructio secundum pręcedentia sit facilis: quando autem hoc ita est, ꝙ hę sint causę difficultatis destructionis positionum, pręter ꝙ coniectetur, vnde sit difficultas illarum, quas interrogans intendat destruere. Expedit itaq;, quādo difficilis ei fuerit destructio alicuius positi, pręter ꝙ consideret, vnde sit illius difficultas, ꝙ innitatur his modis, quia non euaderet vnum eorum, aut plures q̃ vnum. Et si illius causa fuerit, quia indigeat definitione, exordiemur prius definitionem. Si autem illius causa fuerit nominis ęquiuocatio, prout est dicere, an orbis sit ęternus, nec ne: incipiemus a diuisione illius, quod significat ipsum nomen. Si autem illius difficultatis causa fuerit multitudo pręmissarum, quę in medio sunt, prout est dicere, an cœlum sit graue, aut nec graue, neque leue, expedit illas proferre, adeo ꝙ nullam rem illarū omittamus. Contingit aūt aliquando dubitare quid expediat interrogantem facere, quando non inueniret per quod procuret illud commonstrare nisi per pręmissas modicę diuulgationis, & si interrogaret de illis non confidit, quin illas neget ipse respondens, si non interroget de illis primo, & proponat interrogare de pręmissis, quarum conclusio sit difficilis ad quęsitum ob multitudinem illarū cōclusionū, quæ intercidunt ei & primis principiis. Doctrina vero est, quod primo proferat præmissas quę sunt notiores, donec per illas commonstret pręmissas, quę fuerint quęsito proximę: hęc itaque est summa eorum, quę dicta sunt pro interrogan-

C te, & quo modo debeat esse interrogatio, & ordinis series.

Loci pro respondente. Cap. III.

DE responsione autem primum quidem determinandum, quodnam est opus bene respōdentis, quemadmodum bene interrogantis. Est autem interrogantis quidem sic deducere orationem, vt faciat respondentem dicere inopinabiliora quam ea, quæ propter positione sunt necessaria: respondētis vero nō propter se apparere, accidere impossibile, aut quod præter opinionem est, sed propter positionem: nam alterum fortasse peccatum, ponere primum quod nō oportet: & positum non seruare aliquo modo. Quia autem sunt indeterminata iis qui propter exercitationem & experientiam orationes faciunt (nam non eædem considerationes & discentibus, & docentibus, & concertantibus, neque his, & iis qui exercēt

44. Locus. (beside "dum, quodnam est opus bene respōdentis")

45. Locus. (beside "indeterminata iis qui propter exercitationem")

se inuicem inspectionis gratia · nam discenti quidem ponenda sunt semper ea quæ videntur. neque enim conatur falsum vllus docere: concertantium vero interrogantem quidē videri aliquid facere oportet omnino, respōdentem autem nihil videri pati) & in dialecticis cōgressionibus quæ non concertationis gratia, sed experimenti & inspectionis orationes faciūt, nondum enucleatum est quo pacto oporteat coniectare respondentem, & qualia dare, & qualia non, ad bene aut nō, seruandam positionem: quoniam (inquam) nihil habemus traditum ab aliis, ipsi aliquid dicere tentemus. Necesse est autem respondentem sustinere orationem, ponēdo aut probabilem, aut improbabilem positionem, aut neutrā: & aut simpliciter probabilem, aut improbabilem, aut indeterminate, vt huic alicui, vel alii. Nihil autē refert quomodocunq; dum ea probabilis, aut improbabilis sit: nam idē modus erit bene respondendi, vel dandi, vel non dandi quod interrogatum est. nam cum improbabilis est positio, necesse est & conclusionem probabilem fieri: cum vero probabilis, improbabilem, nam oppositum semper positionis interrogans concludet: si autem neque probabile neque improbabile quod positum est, & conclusio erit talis. Quoniam autem bene syllogizans, ex probabilioribus & notioribus propositum demonstrat, manifestum est quòd quando simpliciter est improbabile quod proponitur, non dandum est respondenti, nec quod non videtur simpliciter, nec quod videtur quidem, minus autem conclusione videtur. Nam cum improbabilis est positio, probabilis est conclusio: quare oportet quæ sumuntur, probabilia esse omnia, & magis probabilia quā quod proponitur, si debet per notiora quod minus notum est concludi: quare si neque tale est quippiā eorum, quæ interrogantur, non ponendum est respondenti. Simpliciter autem si est probabilis positio: dilucidum est quoniam conclusio simpliciter improbabilis: ponendum igitur & quæ videntur, omnia, & eorum quæ non videntur, quæcunque minus sunt improbabilia conclusione. Nam sufficienter sic videbitur disceptatum esse. Similiter autem erit, & si neque improbabilis, neque probabilis est positio. Nam sic & quæ videntur omnia dandum, & eorum, quæ non videntur, quæcunque minus sunt improbabilia conclusione: sic enim probabiliores accidit orationes fieri. Si igitur simpliciter quidem probabile, vel improbabile quod ponitur: ad ea quæ videntur simpliciter, comparatio facienda. Si autem nō simpliciter probabile, vel improbabile sit, quod ponitur, sed respondenti, ad seipsum, quod videtur, & quod nō videtur iudicando, ponendum, vel nō ponendum. Si vero alterius opinionem tuetur respondēs, manifestum quoniā ad illius intelligentiam aspiciēdo, ponere singula debet, & negare: quare & qui curant extraneas opiniones (vt bonum & malum esse idem, quemadmodum Heraclitus inquit) non dant non adesse simul contraria eidem, non quia non videntur eis hæc, sed quia secundum Heraclitum

Margin notes: 46. Locus. Declaratio. — 47. Locus. Declaratio. — 48. Locus. — 49. Locus. Declaratio. — 50. Locus. — 51. Locus.

A Heraclitum sic dicendum. Faciunt hoc autem & qui suscipiũt abinuicem positiones, coniectant enim ac si is dicat, qui ponit, manifestum igitur quæ coniectandum respondenti, siue simpliciter probabile, siue alicui positum est. Quoniam autem est necesse omne quod interrogatur aut probabile, aut improbabile esse, aut neutrum, & ad orationem, aut non ad orationẽ, attinere qđ interrogatur, si sit quidẽ quod videtur, & non ad orationem, dandum est dicendo quod videtur. Non enim interimitur (posito eo) quod in principio. Si vero non videtur, & non ad orationem, dandum quidem, & consignificandum quòd non videtur, ad deuitationem absurditatis. Si vero sit ad orationem, & videatur, dicendum quoniam videtur quidem, sed valde propinquum ei quod in principio est, & interimitur (eo posito) quo propositum est. Si autem ad orationem quidem, valde autem probabile postulatum, dicendum, quod accidit hoc posito, at ualde absurdum esse quod proponitur. Si vero neq; probabile, neq; improba B abile, si nihil quidem ad rationem dandum nihil determinando. Si autem ad orationem, consignificandum quod interimitur (posito eo) quòd in princieio est. Nam sic & qui respõdet nihil videbitur propter hoc pati: si quidem præuidens singula posuerit, & qui interrogat, assequetur syllogismum positis ab eo omnibus probabilioribus conclusione. Quicunque vero non ex probabilioribus conclusione conantur syllogizare, perspicuum quoniam non bene syllogizant quare cum sic interrogant, non ponendum. Similiter autem & in iis quæ obscure, & multipliciter dicuntur, occurrendum est. Nam quia datum est respondenti non discenti, dicere non disco, & multipliciter dictum non ex necessitate confiteri, vel negare, manifestum quoniam primum quidem nisi planum sit quod dicitur, non cunctandum vt dicat haud intelligo: nã sæpe ex eo quod non clare interrogãtibus dant, occurrit aliquid difficile. Si autem notum quidem sit, multipliciter autem dictum, si in omnibus quidem verum vel fal- C sum sit quod dicitur: dãdum simpliciter quod dicitur, vel negãdum: si vero in aliquo quidem sit verum, in aliquo autem falsum, significãdum est quod multipliciter dicitur, & quia hoc quidem falsum, illud autem verum. Nam cum posterius distinguitur, immanifestum si & in principio ambiguum animaduerterit. Si autem non præuiderit dubium, sed in alterum aspiciens posuerit, dicendum ad eum qui in alterum ducit, quoniam non ad id aspiciens dedi, sed ad alterum eorum. Nam pluribus existentibus quæ sub eodem nomine, uel eadem oratione sunt, facilis est ambiguitas. Si vero & dilucidum sit, & simplex quòd interrogatur, aut sic, aut non, respondendum. Quoniam autem omnis propositio syllogistica, aut earum aliqua est, ex quibus syllogismus, aut propter aliquam illarum, manifestum quòd quandoque alterius gratia sumetur, ex eo quòd plura similia interrogant. Nam aut per inductionem, aut per similitudinẽ, plerũq; uni-

52. locus. Declaratio.
53. locus. Declaratio.
54. locus. Declaratio.
55. locus. Declaratio.
56. locus. Declaratio.
57. locus. Declaratio.
58. locus. Declaratio.
59. locus. Declaratio.
60. locus. Declaratio.
61. locus. Declaratio.
62. Locus. Declaratio.

63. locus. Declaratio. uersale sumunt: singularia igitur omnia ponendum, si sint vera, & probabilia. Ad vniuersale autem tentandum instantiam ferre. Nam sine instantia vel quę sit, vel quæ videatur, prohibere orationem, proteruire est: si igitur multis apparentibus, non dederit vniuersale qui non habet instantiam, manifestum est quoniam proteruit.

64. locus. Declaratio. Amplius, si neque contra argumentari habeat quòd non verum, multo magis videbitur proteruire, quamuis nec hoc sufficiat: nam complures orationes opinionibus contrarias habemus, quas difficile est soluere, velut Zenonis, quod non contingit moueri, neque stadium pertransire: sed non propter id, quæ sunt opposita his, non ponendum. si igitur qui neque contra argumentari habet, neque instare, non ponit, dilucidum quoniam proteruit: est enim in disputationibus proteruia, responsio præter dictos modos, syllogismi destructiua.

65. locus. Declaratio. Sustinere autem & positionem, & definitionem, ipsum sibi ipsi oportet præargumentando. Nam ex quibus interimunt interrogantes quod proponitur, manifestum quoniam iis aduersandum.

66. locus. Declaratio. Inopinabilem uero suppositionem cauendum sustinere. Erit autem inopinabilis multipliciter: nam & ea, ex qua absona contingit dicere: vt si omnia dicat aliquis moueri, aut nihil, & quæcunque peioris moris esse eligenda, & quæ contraria consiliis, vt quòd voluptas bonum & iniuriam facere melius quam iniuriam pati: nam non vt orationis gratia sustinentem, sed vt ea, quæ videantur, dicentem oderunt.

67. locus. Declaratio. Quæcunque vero orationum falsum syllogizant, soluendum interimendo id propter quod fit falsum. Nam non is, qui quoduis interimit soluit, ne quidem si falsum est quod interimitur: habere enim potest plura falsa oratio, vt si quis sumat sedentem scribere, Socratem vero sedere: accidit enim ex his, Socratem scribere: interrempto igitur Socratem sedere, nihil magis soluta est oratio: quamuis falsum sit postulatum, sed non propter id oratio falsa: nam si quis fit sedens, non scribens autem, non amplius in tali, apte accōmodabitur eadem solutio, quare non id interimendum, sed sedentem scribere: non enim omnis qui sedet, scribit. Soluit igitur omnino, qui interimit id, propter quod fit falsum. nouit autem solutionem, qui scit quod propter id falsa oratio: quemadmodum in iis quæ falso describuntur. non enim sufficit instare, ne quidem si falsum sit quod interimitur, sed & id, propter quod falsum aßignandum: sic enim erit manifestum utrum præuidens aliquid, an non, facit instantiam.

De pręceptis respondentis.

Quomodo autem fiat responsio, expedit ꝙ eloquamur, postquam sciuerimus, quod vltra conditiones interrogationum & responsionum sint illę, quę sunt quęrentium & respondentium, bene interrogantium & bene respondentium, & sunt illi, quorū propositū est exerceri in hac arte, & ponere q̄sitū de quo eloquātur secūm modū scientiæ demonstratiuæ, non illis, quorū intentio est agonistice vincere. Bene interrogantis enim est cogere respondentem, vt ei admittat,

A qđ illi concludit, aut neget diuulgata, q̄ admiſerat. Et bene reſpondentis eſt, q̄n
cauerit poſitionem, quam obſeruare eſt impoſsibile, præponat interloqui interro
gando diuulgata, quæ illam deſtruerent, & quæ ille deſtructurus eſt, priuſquam
ea admittat; error enim poſitionis nequit eſſe ſine errore ponendi aliquam rem,
præter ꝙ caueat, quod deceat. Illius vero, cuius intentio eſt vociferare, &
agoniſtice vincere, interrogantis quidem intentio eſt deſtruere poſitum. Si
autem viſum fuerit de eius negocio, ꝙ iam illud deſtruxerit, quomodocunque
contigerit, & reſpondens propoſuerit huius contrarium, ob hoc itaque fit his,
ꝙ interlocutores aliquando reſpondens negabit diuulgata, & difficile fit ei ad-
mittere, quod expediret ei admittere. Et interrogans etiam aliquando inter-
rogationes, quæ non eſſent ſecundum modum beneficandi interrogationem, ſi-
cut reſpondens aliquando reſponderet aliquam reſponſionem, quæ non eſſet ſe-
cundum modum beneficandi reſponſionem. Illorum vero, quorum intentio
eſt ſcientia & diſciplina, docens quidem proponit producere ſcientiam in ipſum
diſcipulum, & hæc eadem eſt intentio addiſcentis. Hoc autem fit per res ve-
races, propterea non ponerent, quod non ſit verax, ex quo neuter illorum, vt
ait Ariſt. intendit diſciplinam falſi. Hoc autem conſtito, dicamus ꝙ poſitiones,
quas reſpondens procurat ſuſtinere, non euadunt tres ſpecies, aut quod poſi-
B tum ſit diuulgatū, aut ſit non diuulgatū, aut neq; ſit diuulgatū, neq; non diuulga
tum: & eſt illud, de quo non eſt vulgo aliqua opinio de illo, vt an latro mouea
tur, aut non moueatur. Diuulgatum autem, aut eſt diuulgatum ſimpliciter,
vt ꝙ deus ſit, aut diuulgatum apud aliquam ſectam, prout apud Peripateticos
eſt, ꝙ cœlum non ſit leue, neque graue. Et ſimiliter nefandum partitur his
duabus partibus: quoddam itaque eſt nefandum apud omnes, vt quod deus non
ſit, aut ſit impotens. Et quoddam eſt nefandum relatione cuiuſdam gentis,
prout eſt ideas eſſe apud Peripateticos. Quando autem poſitum fuerit non di-
uulgatum, neceſſario expedit eſſe id, quod interrogans procurat concludere di-
uulgatum. Et quando fuerit ipſum poſitum diuulgatum, illius intentio eſt ip-
ſum concludere non diuulgatum, interrogantis enim intentio eſt concludere po-
ſiti oppoſitum. Et ſimiliter, quando poſitum non fuerit diuulgatum, neque
non diuulgatum, expedit concluſionem eſſe ſecundum hanc poſitionem. Ex quo
autem qui interrogationem beneficat, conſtruit ſyllogiſmum ex præmiſsis no-
tioribus, & magis diuulgatis quam ſit ipſa concluſio, notum eſt, ꝙ quando po-
ſitum fuerit ſimpliciter nefandum, expedit reſpondenti, ꝙ non admittat, ꝙ eſt
ſimpliciter diuulgatum, quia illud concluderet contrarium illius, quod po-
ſuerat. Et ſimiliter non expedit ei admittere, quod eſt improbabile: quando
enim admitteret ex aliqua præmiſſa, ꝙ nō eſt ſimpliciter improbabile, fit ibi ali
quod probabile, & diuulgatum, & illa concluderent, quæ eſſent aliqualiter pro-
C babilia: quæ autem aliqualiter probabilia ſunt, opponuntur ſimpliciter impro-
babili, vt ſi parentum interfectio ſit ſimpliciter improbabilis, abſtinentia ab ip-
ſorum interfectione non eſt maxime laudanda probabilis. Sed expedit reſpon-
denti inſpicere tales præmiſſas, & ſi fuerint minus improbabiles concluſione,
non debet eas admittere, quia eſſent laudabiliores, & probabiliores conclu-
ſione; & hæc eſt conditio laudandi ſyllogiſmi, quod interroganti non eueniat
de eo increpatio a reſpondente: ſi autem fuerint magis improbabiles concluſio-
ne, eſt ibi minus laus, & non eſt eius aliquid, quo id admittat, quoniam ſi ex
illis interrogans concluderet concluſionem, eſſet ibi laus quædam, quæ opponere
tur eius poſitioni, & non quod ipſum increpet ob eſſe concluſionem magis di-
uulgatam præmiſsis. Illæ vero, pro quarum admiſsione non eſt eius aliquid,
ſunt præmiſſæ ſimpliciter improbabiles: quoniam, quando proferret ſyllo-
giſmum, non concluderet niſi improbabile, & ſi concluderet aliud ab hoc,
eſſet eius increpare interrogantem: hoc enim non eſt impoſsibile, ſed hoc
eſt per accidens, prout ex p̄miſsis falſis cōcludit̄ concluſio vera. Si aūt poſitio
fuerit ſimpliciter diuulgata, manifeſtum eſt, quod id, quod interrogans intendit cō
cludere, eſt deſtructio diuulgati improbabilis. Sicq; expedit, q̄ admittat præmiſ-
ſas diuulgatas, q̄a diuulgatū nō cōcludit improbabile p ſe, ſed cōcluderet ipſum

per accidens, & esset respondentis ipsum increpare, & non admittere improbabile, quod non est maxime, nisi quando illæ fuerint minus improbabiles, quam conclusio, quia si concluderet ex eis improbabile quoddam oppositum alteri posito, quod sit simpliciter diuulgatum, cui iam opponitur, quod non fuerat simpliciter improbabile, illius est ipsum increpare, ex quo id, quod concludit improbabile, oporteat esse notius in improbabilitate. Si vero positio fuerit diuulgata apud aliquam sectam præter alias sectas, aut apud aliquem vnum eundem hominem, expedit respondenti, quod non recipiat, quod non est laudabile apud hanc illam sectam, aut apud illum hominem, siue fuerit laudandum apud omnes, aut non, quoniam expedit, quod sit ipsius positio, aut ipsius ablatio cuilibet, qui illud ponat secundum hanc opinionem: exempli gratia, quia Heraclitus opinabatur quod bonum & malum essent vnum & idem, & homines qui asseuerabant eius opinionem esse laudandam, apud eos est hæc positio, quod non admittatur contraria non concurrere in vno subiecto, hoc enim licet sit diuulgatum apud omnes, est tamen improbabile apud illum, qui est huius opinionis. Si autem positio non fuerit laudabilis, neque non laudabilis, manifestum est, ꝙ conclusio, quam interrogans procurat concludere, est huiusmodi, & expedit ei admittere, quod est laudabile, aut improbabile, & non admittunt id, quod non sit laudabile, neque id, quod est laudabile, quia si id ei concluserit, quod nec sit laudandum, neque improbabile, ex eo, quod est laudandum, aut improbabile, respondentis esset ipsum increpare. Sicque iam videtur, quas res expediat respondentem intendere in omnibus speciebus positionum, & quæ sint res, quas fugere ei expediat. Ex quo omne, quod ab eo interrogatur, aut est probabile, aut improbabile, aut nec probabile, nec improbabile. Et vnaqueque harum trium specierum, aut fit ex rebus, quibus indigemus ad conclusionem, aut ex his, quibus non indigemus ad conclusionem. Sicque expedit respondenti, si velit bene respondere de singulis his sex speciebus, & quod non sequatur ei redargutio in oratione, cuius putetur ipse fuisse causa, aut quando interrogatur de eo, quod est probabile, sed est inutile conclusioni, eius esset qđ daretur, & ostendat se nosse illud. Si aūt fuerit improbabile, & inutile, iterum eius est dare illud, sed consignificandum est illi, quod sit improbabile: per hoc enim euaderet, quod de eo putetur, quod admiserit quod latuerit ei esse verum & diuulgatum. Aut fuerit probabile, & de rebus vtilibus conclusioni, & hoc expedit, quod non negetur; negare enim diuulgata non est operis bene respondentis, sed ipsum admittit postquam edixerit, quod ex illius admissione sequatur destructio positi, & per hoc euaderet ꝙ non putetur de eo, ꝙ defectus prouenerit eius causa, non occasione quæsiti, prout facit medicus in praua ęgritudine, quam præfert, & prædixit, ꝙ non sanetur, & ꝙ defectus non sit occasione eius medicinæ. Si autem id, de quo interrogatur, sit de rebus, quarum indigemus ad conclusionem, sed est improbabile, expedit ꝙ non admittat illud ob syllogismi defectum, qui ex illo sequitur, edicendo, ꝙ si illud admitteret, ex inde sequeretur conclusio. Si vero fuerit nec probabile, neque improbabile, nec vtile conclusioni, expedit ipsum non admittere, nec de eo aliquam rem dicere. Si vero huiusmodi fuerit, & eo indigemus ad conclusionem, expedit itaque consignificare, ꝙ indigeamus eo ad conclusionem, excepto ꝙ non admittat, & neget ipsum: hoc itaque opere respondens bene respondisset, & euaderet ꝙ non putetur de eo, ꝙ defectus interlocutionis euenerit eius causa.

De præceptis interrogantis.

Interrogans aūt bene interrogaret, qn̄ syll'm componeret ex præmissis, q̄ fuerint magis diuulgatę quā sit diuulgata conclusio, qn̄ vero non fuerint magis diuulgatæ quā sint diuulgata ipsa conclusio, nō conuenit interrogare de illis, vt ex eis fiat sylls, neq; respondenti cōuenit illas admittere. Quando aūt interrogans interrogaret respondentem, non euaderet, quin dictiones, quibus interrogaret, sint notę siggnificationis apud respondentem, aut sint extraneæ ignotæ conclusionis. Et vtroque modo non euaderet, quin sint de his, quæ dicuntur vniuocæ, aut æquiuocæ. Quando vero fuerint ignotæ conclusionis, respondentis est ipsum interrogare de illarum significatione, & hoc non est ei vitium in hac arte. Si enim admisisset ei, qđ interrogasset, præter ꝙ sciuerit illius significationē, & perinde

A concludisset ei contradictorium ipsius positionis, & voluerit obstare, quod nō intellexisset illas dictiones, quas admiserat, suspicaretur de eo, quod hoc esset eius crimen cauillationis, & non iustificaretur de eo, quod ratiocinatus esset postea de hoc, ex quo putaretur, quod ideo esset excusatus, quia esset destructa eius positio. Si vero dictiones fuerint notæ significationis, sed sint de his, quæ multipliciter dicuntur, expedit inspicere an omnes res, de quibus dicitur prædicatum, sint veræ de subiecto. Si autem subiectum dicatur secundum vnum significatum, aut de omnibus significatis, quibus dicitur subiectum, si vtraque dicantur multipliciter, non euaderet enuntiatio reliquam harum trium partitionum, & quando res in illis esset vno horum modorum, responderet de illis sic, aut non. Si autem fuerit in illis aliquod significatum mendax, quando alterum esset verax, expedit distinguere nomen æquiuocum secundum omnia eius significata, & explicare verax ipsorum a mendaci, prius quam interrogans concludat conclusionem, hoc est ei melius: quoniam, si postponeret partitionem cognitioni concludenti ipsam conclusionem, putaretur de eo, quod non intellexisset, quod nomen sit æquiuocum, quod defectus huius, aut ignorantia, quod nomen sit æquiuocum, euenisset ab eo, quoniam non videtur Aristoteli, quod respondentis sit notificare interroganti, postquam, concluserit conclusionem, quod non possit esse significatum, pro quo in
B terrogans intellexisset ipsam conclusionem, & non esset interrogantis suspectum ipsum habere hic diuersimode a dispositione nominis ignotæ significationis: non enim suspicaretur de eo hic, sicut suspicaretur ibi. Quando enim dictiones significarent vnum significatum, & admiserit eas, deinde post hæc excusatus esset, quod eas non intellexisset, non admitteretur eius dictum de hoc, & haberetur suspectus. De dictionibus vero notis significatione, quæ vniuocæ dicuntur, expedit responsionem fieri per sic, aut per non. Ex quo autem præmissæ ex quibus componuntur orationes topicę, aut sunt diuulgatæ, quas non oportet commonstrari per alias, aut præmissæ quæ inquisitione sunt commonstratæ. Et hoc præfatum præceptum fit in præmissis, quarum esse diuulgatum non indiget inquisitione. Expedit itaque, quod dicatur etiam de benificatione responsionis huius speciei præmissarum, & hoc quidem fit, quod admittat ei has præmissas, quas inquisitione caperet, & non fugiat eas; renuere enim eas est renuere sensatum, & procuret destruere vniuersale, quod interrogans procurat commōstrare, & hoc vt non neget ipsum, & abstineat ipsum admittere solum sine oratione, qua illud destruat, sed quod ostendat ipsum per orationem, quæ illud destrueret: quando enim se abstineret ipsum admittere, præter quod proferat orationem, quæ illi contradicat, hoc esset maxima fraus, & actus exiens ab hac arte. Si autem impossibile ei sit destruere præmissam, quam inciperet interrogans inquisitione cō-
C monstrare, saltem proferret orationem, qua destruat conclusionem. Quando vero respondens non proferret alterum horum duorum, scilicet destructionem præmissa vniuersalis, aut destructionem conclusionis, quam interrogans procuraret concludere ei, neque admitteret quod eum interrogaret de præmissis, esset maxime mirandum, & maxime proteruire. Et expedit quā proferret orationē destruentem præmissam vniuersalem constitutam inquisitione, quod non proferat orationem, quæ illam vniuersaliter destruat, quę est destructio per contrarium, sed proferat orationem, quæ illam destruat particulari destructione, quæ est destructio per contradictorium: quoniam destructio præmissarum talium vniuersaliter est remota, ex quo ipsam sequeretur renuere sensatum: vt, verbi gratia, quando vellemus inquisitione commonstrare, quod omne animal sit mobile, inquirentes animalia, de quorum dispositione videatur, quod sint mobilia, talem respondentē oporteret sic habere, vt ad argumentum Zenonis: vnde sequitur quod nulla res moueatur, & est illud, quo dixit, omne mobile prius transit medium spatium, quam totum, & medij medium prius quam medium, & prius medij medium quam medium medij medij, & sic in infinitum: & transit totum spatium tēpore finito, sicque tempore finito transiret spatium infinitum, hoc autem est falsum: sic igitur nulla res mouetur: tales enim syllogismi redarguunt sensata, & ideo cum hoc difficile est destruere tales syllogismos, & nisi, hoc fiat, im-

posſibile eſſet illis contradicere ſenſatis, ſed artifici huius artis expedit cauere illos, & illi primo ſunt ſophiſtici: hoc itaque eſt pręceptum, quod expedit reſpondenti conſtituere in talibus præmiſsis. Et expedit procurare, ꝙ ſubſtentet poſitiones, quibus diu exercitatus fuerit, & nouerit omnes præmiſſas deſtruentes & conſtruentes ipſas: quoniam, quando huiuſmodi fuerit, ſciet quam illarum præmiſſarum admittat, & quam earum non admittat, & ſi opus ſit ei ipſas deſtruere, ſciet quo illas deſtruat. Et expedit ꝙ caueat ſuſcipere ſibi ſuſtentare aliquod poſitum non diuulgatum, & hoc in rebus ſpeculatiuis, prout eſt oratio dicentis, ens eſt vnum, & ꝙ non moueatur. In rebus vero factibilibus, prout ſunt poſitiones, quas eligit cœleſtis conſuetudo, vt quod opinetur ꝙ iniuſtitia ſit præeligenda, & ꝙ voluptas ſit bona, quoniam ſuſtentatio harum poſitionum redditur noxia duabus rebus ſimul: rebus quidem ſpeculatiuis, quia facit acquirere illum, qui illis vtitur, habitum deceptorium, qui eum remoueat ab electione veritatis, & amore iuſtitiæ, & rebus factibilibus faceret ipſarum vilipenſionem, & modicam inclinationem ad illas, cum eo quod qui his poſitionibus vtitur, non eſtimatur, ꝙ eas ſuſtentet ſecundum modum exercitii, ſed quia illas opinetur, & eis credat. Et expedit, ꝙ ſcias ꝙ huius artis interrogatio fit duobus modis, aut interrogatio de ſingulis præmiſsis, & quando datæ fuerint a reſpondente, a qualibet illarum concluderetur concluſio propoſita. Aut eſt interrogatio de præmiſsis ſimul, & de concluſione. Et opera reſpondentis, quibus obuiet interroganti, quædam ſunt opera, poſtquam concluſionem concluſerit, & quædam ſunt res, quibus reſpondens obuiat illi, priuſquam concludatur concluſio. Et hæc quidem ſunt præcepta præmiſſarum, quoniam præmiſſæ, ex quibus ſyllogiſmi componuntur in hac arte, aut ſunt præmiſſæ admiſſæ ob earum diuulgationem, aut præmiſſæ quæ inquiſitione ſint commonſtratę. Et præmiſſæ diuulgatę ſunt duarum ſpecierum, præmiſſę, quas reſpondens non poteſt penitus negare in controuerſia, neque ſine controuerſia, & hoc propter illarum diuulgationem. Et præmiſſę, quas poteſt negare, quando proferret ſyllogiſmum ad illas deſtruendum, ex quo ſunt mediocris diuulgationis: iam autem pręhabitus eſt ſermo quid faciendum ſit in duabus ſpeciebus orationis in talibus pręmiſsis, priuſquam concluſionem concludat, hoc eſt, in mediocribus diuulgatione. Deinde poſt hęc redibimus ad id, quod expediat facere, poſtquam concluſerit ipſam concluſionem. Et per hoc explebitur, quid expediat facere reſpondentem in duabus interrogationibus ſimul.

Loci communes pro interrogante, & reſpondente. Cap. IIII.

68. locus. Declaratio.

Est autem orationem prohibere concludi, quadrupliciter. Nam, aut interimendo id, propter quod fit falſum, aut ad interrogantem, inſtantiam dicendo: ſæpe enim non ſoluit quidem: qui tamen interrogat, non poteſt longius producere. Tertium autem ad interrogata: accidit enim ex interrogatis quidem non fieri quod volumus, eo quòd non bene interrogata ſint, addito autem aliquo, fieri concluſionem. Si igitur non amplius poteſt producere interrogans, ad interrogantem erit inſtantia, ſi autem poteſt, ad interrogata. Quartum autem, peſsima eſt inſtantiarum, quæ eſt ad tempus: nam quidam talibus inſtans ad quæ diſputare pluris eſt temporis, quam præſentis exercitationis: inſtantiæ igitur, vt dictum eſt prius, quatuor

A modis fiunt. Solutio autem est earum, quæ dictæ sunt, prima tantum: reliquæ autem prohibitiones quædam & impedimenta conclusionum. Inculpatio vero orationis, & secundum ipsam orationem, & quando interrogatur non eadem. Plerunque enim quòd non bene disputatur oratio, is, qui interrogatur, est causa eo quòd non concedat ex quibus probe erat disputare ad positionem: nam non est in altero solo, bene absoluere commune opus. Necessarium igitur quandoque ad dicentem, & non ad positionem argumentari, quando is qui respondet, & contraria interroganti obseruat corroborans: proteruientes igitur, altercatorias, & non dialecticas faciunt exercitationes. Amplius autem, quia exercitationis & experimenti gratia, & non doctrinæ huiusmodi sunt orationes, perspicuum quoniam non solum verum syllogizandum, verum etiam falsum, nec per vera semper, sed quandoque & per falsa: sæpe enim vero posito, interimere necesse est disputantem, quare

69. locus. Declaratio.

70. locus. Declaratio.

B proponenda falsa: quandoque autem & falso posito, interimendum per falsa: nihil enim prohibet, alicui videri quæ non sunt, magis quàm vera: quapropter ex iis, quæ illi videntur, oratione facta magis erit suasus quàm adiutus. Oportet autem eum, qui bene transfert, dialectice, & non contentiose transferre. Vt geometram geometrice, siue falsum, siue verum sit, quod concludendum est: quales autem dialectici syllogismi, dictum est prius. Quoniam autem malus particeps, qui impedit commune opus, patet quòd & in orationibus: nam commune quippiã quod proponitur & in illis est, præterquàm in concertantibus: his autem non est eundem vtrisq; finem assequi: nam plures uno impossibile est vincere. Differt autem nihil siue in respondendo, siue id interrogando fiat: nam & qui contentiose interrogat, praue disputat: & qui in respondendo non dat quod videtur, neque suscipit quicquam quod vult interrogans interrogare. Manifestum igitur ex iis, quæ dicta, quod non simi

71. locus. Declaratio.

72. locus. Declaratio.

C liter inculpandum & secundum seipsam orationem, & interrogantem. Nam nihil prohibet orationem quidem prauam esse, interrogantem vero vt possibile est optime contra respondentem disceptare: nam contra proteruos non possibile fortasse statim sumere quales quis vult, sed quales fieri possibile, faciendi syllogismi. Quoniam autem est indeterminatum quando contraria, & quando ea, quę sunt in principio, sumunt homines (nã plerunq; per seipsos dicentes cõtraria dicunt: & abnuentes prius, dant posterius, eo quòd interroganti & cõtraria, & quæ in principio, plerunq; obediunt) necesse est prauas fieri disputationes: causa autem est qui respondet hæc quidem nõ dans, illa aũt talia dans: manifestum igitur quoniam nõ similiter inculpandum & interrogantes, & orationes. Orationis autem secundum seipsas quinque sunt inculpationes. Prima quidem quando ex interrogatis non concluditur, neque quod propositum est, neq; om-

73. locus. Declaratio.

Inculpationes orationis quinque.

nino quicquam, cum sint vel falsa, vel inopinabilia, aut omnia, aut D plurima, in quibus consistere debet conclusio: & neque ablatis quibusdam, neque additis, neque his quidē ablatis, illis verò additis, fit cõclusio. Secundo autem, si ad positionē non fiat syllogismus, & ex talibus, & eo modo, quo dictū est prius. Tertia verò si additis quibusdam fiat syllogismus: hæc aūt sint deteriora iis, quę interrogātur, & minus probabilia conclusione, etiā si ablatis quibusdam, nam quandoq; sumunt plura necessariis: quare nõ eo quòd hæc sunt, fit syllogismus. Amplius, si ex inopinabilioribus, & minus credibilibus conclusione, aut si ex veris, sed maiore opera indigentibus demonstrari, quam problema: non oportet autem ex omnibus problematis syllogismos existimare similiter probabiles esse, & suasibiles: natura enim statim sunt aliqua quidem faciliora, alia vero difficiliora eorum, quę interrogantur: quare si ex aliquibus vt fieri potest maxime probabilius, coniecturam fecerit, disputatum bene est. Manifestum igitur quoniam orationis non eadem inculpatio, & ad problema, & secundum se. Nam nihil secundum se quidem orationem prohibet esse vituperabilem, ad problema autem laudabilem: & rursum ediuerso secundum se quidem laudabilem, ad problema autem vituperabilem: quādo ex pluribus est facile cum probabilibus, tum veris concludere: Erit autem quandoque oratio etiam concludens quàm non concludens deterior, quando illa quidem ex absurdis concludit, cum nõ sit tale problema: hæc autem indigeat talibus, quæ sunt probabilia & vera, & nondum ex assumptis sit oratio. Eos autem, qui per falsa verum concludunt, non iustum est inculpare. Nam falsum quidem semper necesse est per falsa syllogizare: verum autem est quandoque per falsa syllogizare, manifestum autē id ex analyticis. Cum autem demonstratio sit alicuius dicta oratio: si aliquid est aliud quod ad conclusionem nullo modo se habet, non erit ex illo syllogismus: si autem appareat, sophisma erit, nõ demonstratio. Est autem philosophema quidem, syllogismus demonstratiuus: epichirema autem, syllogismus dialecticus: sophisma vero, syllogismus contētiosus: aporema autem syllogismus dialecticus cõtradictionis. Si vero ex vtrisq; quæ videantur, aliquid ostēdatur, nõ aūt similiter videārur: nihil prohibet quod ostēditur magis altero videri. Sed si hoc quidē videatur, illud aūt neutra parte: aut si hoc quidē videatur, illud aūt nõ videatur: similiter quidē similiter vtiq; erit, & nõ: si aūt magis alterum, sequetur quod est magis. Est autem quoddā & idem ad syllogismos peccatum quando ostenditur per longiora quod contingit per breuiora, & quæ orationi adsunt. Vt quod est opinio magis altera, quàm altera: si quis petat ipsum quodque maxime esse, esse autem opinabile, ipsum quod uere est: quare quorūdā magis esse ipsum: ad quod autē magis, magis dicitur esse, esse autē & ipsam opinionē verā: an erit accuratius quàm par sit exigens quædā? petitū est aūt et ipsam opinionem ve-

Margin notes: 74. Locus. Declaratio, (beside "niam orationis non eadem inculpatio"); E (right margin, same line); 75. Locus. Declaratio, (beside "Erit autem quandoque oratio"); 76. locus. Declaratio, (beside "vera, & nondum ex assumptis"); 77. locus. Declaratio, (beside "quod ostēditur magis altero videri"); 78. locus, Declaratio (beside "quod est magis. Est autem quoddā").

A ram esse, & ipsum quodque maxime esse, ac si ipsa opinio uera cer-
tior sit: sed quæ nequitia maior, quam quę facit circa id cuius est ora
tio, latere causam? oratio autem est manifesta vno quidem modo, &
publicissimo, si sit concludens sic, vt nihil oporteat interrogare: vno
autem & qui maxime dicitur: cum sumpta quidem sint ex quibus ne-
cessarium est conclusionem esse, quæ quidem sint per conclusiones cõ
clusa, etiam si id omittitur quod ualde probabile est. Falsa autem ora 79. locus. Declaratio,
tio uocatur quadrupliciter: Vno quidem modo quando apparet con
cludere quæ non concludit: vocatur autem apparens, litigiosus syl-
logismus. Alio modo, quando concludit quidem, non tamen ad
propositum: quod accidit maxime in iis, quæ ad impossibile ducunt.
Aut ad propositum quidem concludit, non tamen secundum propriã
disciplinam: hoc autem est, si ea, quæ nõ est medicinalis, videatur esse
medicinalis, aut geometrica quæ non est geometrica, aut dialectica
quæ non est dialectica, siue verum, siue falsum sit quod accidit. Alio
B autem modo, si per falsa non concludit: huius autem erit quandoq;
quidem conclusio falsa, quandoq; autem vera: nam falsum quidem
semper per falsa cõcludit, verum autem possibile est & non per uera,
vt dictum est prius. Quod autem falsa sit oratio, dicentis peccatum
potius est, quam orationis: at ne quidem dicentis semper, sed cum
lateat ipsum quod falsam orationem dixit aliquam: eo quod ab ipso
suscipimus cum pluribus veris quippiam amplius: si ex iis, quæ maxi
me uidentur interimit aliquid uerorum (talis enim existens, verorũ
demonstratio est) oportet sane positorum aliquid non esse omnino,
quare erit huius demonstratio. Si autem verum concludat per falsa
& valde absurda, compluribus deterior erit quæ falsum syllogizãt:
erit autem talis, & quæ falsum concludit. Quare manifestum quòd
prima quidem consideratio orationis secundum seipsam est, si con-
cludit: secunda autem, vtrum verum an falsum: tertia vero, ex qua
C libus quibusdam. Nam si ex falsis quidem, opinabilibus autem, ratio-
nabilis: si autem existentibus quidem, sed inopinabilibus, praua: si
vero & falsa & valde inopinabilia sint: dilucidum quod praua, aut
simpliciter, aut ad rem. Id autem quod in principio & contraria quo-
nam pacto peteret interrogans, secundum veritatem quidem in ana-
lyticis dictum est, secundum opinionem verò nunc dicendum est.

ET dicamus, ꝙ prohibere interogantem a conclusione, & destructio talium præmissarum prouenit quatuor modis, Quorum vnus est, ꝙ respondens attendat ad pręmissam, ex qua sequatur conclusio, & aggrediatur, & illam destruat, & hoc quidem fit, aut quando ambæ præmissæ syllogismi fuerint falsæ, & ꝙ de illis attendat in destructione ad præmissam, in qua est res dicendi de omni. In prima quidem figura illa est maior, in aliis autem est illa, quę in potentia est maior, ex quo subordinantur primæ figuræ. Si enim fuerit destructio syllogismi, qui compositus est ex duabus præmissis falsis in destructione minoris nõ est causa illationis falsi, quę est conclusio ipsa minor: qui autem scit instantiam ferre, non est, vt ait Arist. qui destruit rem, ex qua sequitur ipsum falsum, vtcunq; contigerit, sed est, qui destruit rem, ob quam est falsum, & est illius causa,

Notum autem est, quod hæc destructio est possibilis in duobus locis, quorũ vnus D est, quando ipsum interrogasset interrogans de præmissis & conclusionibus simul, aut quando præmissæ, quas ille interrogat, fuerint de illis, quibus eius est in hac arte contradicere, & sunt quæ non sunt maximę diuulgationis. Secundus autem modus est, quod destruat præmissas, de quibus interrogatur non secundũ ipsam rem in se, sed secundum interrogantem, & nequeat remouere locum destructionis: gratia exempli, quod quis interrogaret, an fortitudo sit vtilis, & diceret respondens non, quia fortitudo est causa perditionis ipsius fortis, quando autem interrogans non distingueret, quod est per se ab eo, quod est per accidens, nequiret soluere hanc instantiam: fortitudo enim est causa perditionis ipsius fortis per accidens, non per se. Tertius autem modus est, quod iam interrogasset interrogans de præmissa vtili ad conclusionem, sed ꝙ ille eam accepisset mutatam varietate, qua, quando eo modo sumpta fuerit, non sequeretur ab ea ipsa conclusio proposita, & respondens instaret ei hoc modo, & interrogans nequiret illam mutare in formam, qua ex ea sequeretur ipsa conclusio, ipsa autem, quando de ea interrogauerat, erat in potentia secundum illam formam, prout quæreret interrogans, ꝙ id, quod non est substantia, non destruatur substantia ipsius destructione, & partes substantiæ suarum partium destructione, prout hinc concluderet, ꝙ partes substantiæ sint substantiæ. Et respondenti esset hic locus dubij, quoniam non sequitur hæc conclusio, ex eo quod diximus, ꝙ non substantia non destruit substantiam ipsius destructione. Si autem intellexisset hoc perfecte, sciret ꝙ hæc conclusio sequatur, & hoc, quando permutasset quod dicit, ꝙ non est substantia, non destruit substantiam ipsius destructione in premissam, quæ sit hęc in potentia, & est quod dicit secundum conuersionem contradictorii, quod destruit substantiam ipsius destructione, est substantia, & perinde conclusit propositum, scilicet ꝙ partes substantiæ sint substantiæ. Quartus autem modus substantię, quę cogit interrogantem, & est minimus & infimus horum modorum, est instantia, quę cogit interrogantem cum respondente ad prolongationem orationis, & reduceret ipsum per id, quo ei instat, adeo ꝙ protrahatur temporis mora, & eueniat lassitudo, & cesset disputatio, & recedant absq; aliqua re, hoc autem non esset opus bene respondentis: hoc autem fit, quando in syllogismi præmissas fuerint multa dubia, pro quibus dubijs opus esset multarum præmissarum. Cum respondente quidem in verificando illas res, quibus obstaret, cum interrogante vero in illarum destructione. Et similiter, quando interrogans vellet commonstraret, ꝙ præeligenda sit virtus bonæ fortunæ, & bono casui, & diceret, nunquid bona fortuna sit interminata opulentia & instabilis, sed fit per accidens & sine arbitrio, & multa quæ indebite currunt. Et diceret respondens, res non est ita, imo bona fortuna est creatoris decretum, atq; iudicium, & nulla res est, quæ ordinate & magis conuenienter currat ꝙ̃ ipsa, quæ est dei iudicii meritum atq; decretum, & tales præmissæ sunt, ad quarum verificationem opus esset multi temporis, & longioris, ꝙ̃ opus esset ad verificationem ipsius quæsiti. Hæc itaque sunt præcepta, quæ præcepit respondenti vti cum interrogante, priusquam conclusionem concludat. Expedit autem ꝙ dicatur quid secum faciat, postquam concluserit ipsam conclusionem de redargutione, & increpatione, & traditione debilitatis & vitii syllogismo, quem construxerat ex præmissis, quas ei admiserat, nũ autem quando orationis vitium & corruptio euenerit ob interrogantem, non propter respondentem. Commune namque opus non inuenitur maximæ perfectionis, nisi sociorum occasione, fit autem illis res communis, quando ipsorum propositum fuerit eligere verum, & ipsum adipisci, & solum attingere exercitium: & expedit respondenti ꝙ bonificet responsionem, quando eius propositum fuerit hæc intentio. Sociorum enim debitum est coadiuuare se mutuo communi opere. Quando vero illorum propositum fuerit gymnasticæ & agonisticæ victoriæ, non est ibi aliqua res communis, & vterque offendit alterum omni eo, quod ei possibile sit illum vincere de speciebus orationum sophistarum, & cæteris, aut propter litem, quæ ipsum cogat ad hoc, aut ob victoriam, quæ ipsum ad hoc conducat. Non est autem his mos disputationis, & aliquando eue-

A nit syllogismo defectus ob conclusionem, quam commonstrare intendit, vt quod non inueniat interrogans diuulgatas, ex quibus procuret commonstrare hoc quęsitum, nisi diuulgatas falsas: exempli gratia, quando proponimus commonstrare, quod voluptas non sit bona, & dicimus, voluptas non ponit communicantes in ea bonos, omne autem bonum ponit acquirentem ipsum bonum. Hinc concluditur, quod voluptas non sit bona; dum autem dicimus, omne bonum ponit acquirentem ipsum bonum, est falsum, sed est diuulgatum, conclusio vero est falsa, quando positio, quam respondens procurat sustentare, fuerit vera, & cogitur admittere præmissas falsas, falsum enim non concluditur nisi ex falso. Quando autem hoc ita fuerit, syllogismi corruptio euenit tribus modis. Quorum vnus est ex parte interrogantis, & alter ex parte respondentis, & tertius ex parte quæsiti: & ideo interrogans eloquitur probabilius, quod ei admittitur, oratio autem in hoc fit vilis. Et syllogismo euenit corruptio, aut ob eius formam, aut ob eius materiam. Corruptio quidem eueniens ob ipsam formam, partitur tribus partibus. Quarum vna est, quod eius forma non sit pęnitus, sed fiat ex duabus negatiuis. Et secunda quod sit sine quæsito, prout minor sit vniuersalis negatiua in prima figura. Et tertia quod concludat per accidens, prout concluderet conclusionem veram ex præmissis falsis, aut diuulgatas ex improbabili. Corruptio vero eueniens propter materiam, quatenus componatur ex B præmissis, quibus desit vna conditio, aut plures de conditionibus datis præmissis syllogismi in illa arte. Quando autem hoc ita fuerit, corruptio hinc ei euenit ex parte veritatis, aut quando eius præmissæ fuerint nefandę, & forte cum hoc erunt falsæ; & essent corruptæ dupliciter. Aut quod conclusio sit magis diuulgata quam ipsæ. Aut quod pręmissę magis indigeant commonstratione quam indigeat conclusio. Aut quod quęsitum sit de illis, quarum commostratio possibile sit fieri ex paucis pręmissis, & hic fiat ex multis pręmissis. Exempli gratia, quod commonstremus, quod aliqua opinio sit pręstantior aliqua opinione, & illius commonstratio contingat fieri ex pręmissis paucis, & pręmissis multis. Ex præmissis quidem paucis, vt ꝙ dicatur quędam opinio est vera, & est opinio de possibili frequenti, & quędam est falsa, & est opinio de possibili raro, verum autem est pręstantius falso. Sic ergo aliqua opinio est pręstantior aliqua alia opinione. Illius autem commonstratio per plures pręmissas est, vt quod dicatur quędam entia dicuntur pręstantiora quibusdam in essendo, ex quo ipsorum quędam sunt sempiterna esse & necessaria esse, & quædam quæ non sunt sempiterna. Et pręstantia quędam sunt sempiterna esse, & quędam non sunt sempiterna esse, & quę sunt sempiterna esse, sunt pręstantiora illis, quę non sunt penitus, opinio autem de eo quod est sempiternum esse, fit vera: & de eo quod non est sempiternum esse fit falsa, sicque fit opinio vera & opi-C nio falsa. Vera autem est firmioris veritatis & permanentioris; & quod est vehementioris & permanentioris veritatis est pręstantius, sicque ergo iam fit quędam opinio pręstantior aliqua opinione. Et iterum aliquando euenit corruptio ipsi syllogysmo, quatenus sumuntur eius pręmissę secundum ꝙ sit causa conclusionis, & non sunt causa. Et hoc euenit in syllogismo impossibilis, & recti, qui distinctus est in libro elenchorum. Et similiter accidit illis corruptio, quę dicitur petitio. Et aliquando accidit corruptio ex parte varietatis interrogationis a pręmissis, quas admitterent, vt quod superaddat illis, aut iminuat ab illis, aut eis vtatur secundum alium casum ab eo casu, quo eas admiserat. Hi itaque sunt modi corruptionis, qui eueniunt syllogismo secundum modum vniuersalitatis ipsorum & secundum quantitatem. Et Aristoteli videtur quod increpatio eueniat interroganti quinque modis. Quorum vnus est, quod oratio non concludat penitus, aut eius præmissę sint remotę, vel falsę & remotę simul: exempli gratia, oratio Mellissi, si ens gignatur, eius est principium, sed non gignitur, sicque nec est eius aliquod principium, ergo ens est vnum, totum enim hoc cum formę corruptione, eius pręmissę sunt falsæ. Secundus est, quod oratio non concludat quęsitum, sed concludat aliud, & ipsius

premiſſæ ſint remotæ, aut falſæ & remotæ, ſicut eſt oratio, quicquid eſt preter D
ens eſt non ens, & quicquid eſt non ens, nulla res eſt: ergo ens eſt vnum, hæc
enim concludit, quod quicquid eſt præter ens, nulla res ſit, non quod ens ſit vnũ.
Tertius aũt eſt, quod ſyllogiſmi conſtructio compleatur per præmiſſas, quas ex
ſeipſo addiderit, aut imminuerit, & cum hoc ſint nefandæ aut falſæ & nefan-
dæ. Quartus eſt, quod præmiſſę ſint minus diuulgatæ quã concluſio, & cum
hoc ſint nefandæ. Et quintus eſt, ꝙ præmiſſæ, ex quibus conſtruitur ſyllogiſ-
mus, ſint veræ, & parum probabiles, immo indigeant longiori tempore pro ip-
ſarum commoſtratione, q̃ ſit tempus commoſtrationis ipſius queſiti, hoc autem
eſt, quando huius ſyllogiſmi ſint præmiſſę notiores eo. Hi autem quinq; modi
repulſus eueniunt interroganti, quando ipſe fuerit illorum cauſa. Verax autem
oratio in hac arte, prout dicit, eſt trium ſpecierum: quarum prima & præſtan-
tiſsima eſt, quod ſit compoſita ex præmiſsis maxime diuulgatis, quas reſpon-
dens iam admiſerit, & eius figura ſit, quæ per ſe primo concludat propoſitum
concludendum. Secundus autem eſt, quod ſit compoſita ex præmiſsis mediis ſe-
cundum diuulgationem & probabilitatem, quas reſpondens admittat, & conclu-
dat quęſitum primum per ſe. Et tertius eſt, quod ſit compoſita ex præmiſsis, qua-
rum quaſdam receperit ab ipſo reſpondente, & aliquas protulerit ex ſeipſo, ſed
illæ, quas ex ſeipſo profert, ſint maxime laudandę. Falſas autem orationes in
hac arte dico nefandas, et eas dicimus eſſe quatuor ſpecierum. Quarum prima E
eſt, quod oratio concludat ſecundum opinionẽ, non quod ita vere ſit, prout eſ-
ſet ex duabus affirmatiuis in ſecunda figura: prout dicebat Plato, ſapiens eſt ro-
buſtus & fortis eſt robuſtus, ſapiens itaq; eſt fortis. Secunda eſt, quod conclu-
dat, ſed non ipſum quęſitum. Et diſcrimen harum duarum ſpecierum, & illarũ,
quę dinumeratę ſunt, in increpatione eſt, quia in illis adiecta eſt conditio cum hoc
quod ſint nefandę & falſę ſimul. Tertia eſt, quod concludat ipſum quęſitum per
ſe primo, ſed ipſius præmiſſæ non ſint ſecundum conditionem, quam expoſcit illa
ars, prout eſſe commonſtratio de re agraria per præmiſſas, quę non ſint agra-
rię, ſed alterius artis: vt qui commonſtraret quod vulnera circularia ſint diffi-
cilis ſanationis, quia circulus eſt latiſsima omnium figurarum rectilinearũ æqua-
lis ambitus ei. Quarta eſt, quod cuncludat quęſitum per ſe primo, ſed eius pre-
miſſę ſint falſę, ſcilicet omnes aut quædam ipſarum. Et hæc quidem ſpecies nõ
eſt de ſyllogiſmis, qui ſint corrupti ſemper & omnimode ſecundum hanc artẽ,
quia aliquando res cogeret hic vti præmiſsis falſis, quando contigiſſet, quod ad
hanc rem quęſitam non eſſent premiſſæ diuulgatæ niſi falſæ. Et aliquando in
ipſa demonſtratione fit ſyllogiſmus, cuius vna præmiſſarum ſit falſa, & hoc qui-
dem fit in ſyllogiſmo impoſsibilis, prout commonſtratum eſt. Si autem in hoc
ita fuerit, conſiderationes, quibus conſiderantur ſyllogiſmi in topica, & in ſcien-
tiis ſunt trium ſpecierum. Prima quidem conſideratio eſt an concludat, aut nõ F
concludat, & hæc conſideratio differt ab alia diuiſione, an concludat vel non
concludat: illa enim eſt an concludat vel non concludat quęſitum per ſe aut per
accidens, hæc autem an primo, aut ſecundo. Et notum eſt quod in ſingulis his
ſpeciebus verax eſt aliquo modo dicere, quod non concludat, ſed non conclu-
dens quęſitum hic eſt concludere perfecte concludendo. In qua conſiderandæ
ſunt tres conditiones, ſcilicet quod concludat quæſitum, & ꝙ ipſum concludat
primo, & quod concludat ipſum per ſe, & iam dictum eſt de hoc in libro priorũ
analyticorum. Hoc itaque ſcrutinium includit tres ſpecies ipſorum corruptorũ,
ſecunda conſideratio eſt, quod conſideretur concluſio, & inſpiciamus eam, ſi fue-
rit falſa, quia tunc ſcimus quod in ſyllogiſmi præmiſsis neceſſario eſt menda-
cium. Si autem fuerit vera, iam poſsibile eſt ſyllogiſmi præmiſſas eſſe falſas, aut
veras: verum enim aliquando concluditur ex falſo, prout in libro priorum ana-
lyticorum eſt commonſtratum, & tunc expedit nobis inſpicere ſyllogiſmi præ-
miſſas, quæ ſi fuerint falſę, deſtruetur ſyllogiſmus, ſi autem fuerint verę vidẽ-
dum eſt illo. Tertia conſideratio eſt, an factæ ſint ſecundum artis conditiones,
adeo quod ſint in topica topicę, & per ipſum repellantur, quæ repellenda ſunt:
& ſimiliter de reliquis quorum conditionis eſt, quod addijciantur conditiones

A præmissarum illius artis. Et notum est, quod hæc consideratio includit omnes species corruptionis, quas narrauimus. Et interdum euenit hic quædam species vitii syllogismorum, quæ reputatur corruptio, cum non sit corruptio, & forsitan respondens per illam repelleret, interrogantem: hæc autem aut est error, aut sophisma, & illa est corruptio, quæ petitio principii vocatur, hæc autem dupliciter fit, aut vere, aut diuulgate, & ambæ species petitionis fugiuntur in hac arte. In arte vero demonstrationis solum est species vera. Et iam elocutum est de petitione vera ipsiusmet quæsiti, & eius oppositi in libro priorum analyticorum, hic autem dicetur de petitione, quæ fit secundum opinionem laudandam.

De petitione secundum opinionem. Cap. V.

PEtere autem uidentur id, quod est in principio, quinque modis. Manifestissimo quidem & primo, si quis idipsum quod monstrari oporteat, petat: hoc autem in eo ipso quidem non facile latere potest, in synonymis autem, & in quibuscunq; nomen & oratio idem significat, B magis. Secundo autem, quando quod particulariter oporteat demonstrare vniuersaliter quis petat: vt qui argumentatur quod contrariorum vna disciplina, omnium oppositorum postulauerit vnam esse: nam videtur id qđ oportebat secundum se ostendere, cum aliis petere pluribus. Tertiò, si quis quid vniuersaliter est ostendere propositum, particulariter petat: vt si de omnibus contrariis propositũ est, de aliquibus postulet, videtur enim hic quod cum pluribus oportebat ostendere secundum se, extra petere. Rursus, si quis diuidens, petat problema: vt si oportet ostendere medicinam sani & ægri, extra vtrunq; postulet: aut si quis eorum, quæ sequuntur seinuicem ex necessitate, alterum petat: vt latus in commensurabile esse diametro: si oporteat ostendere quòd diameter lateri. Aequaliter autem & contraria petunt ei quòd ex principio est. Nam primo quidem si quis opposita petat secundum affirmationem & negationem. Secundo autẽ C contraria secundum oppositionem: vt bonum & malum idem. Tertio verò si quis vniuersaliter postulans, particulariter petierit contradictionem. Vt si quis sumens contrariorum vnam disciplinam, sani & ægri alteram esse petat: aut si hoc petens, in vniuersali oppositionem tentet sumere. Rursum, si quis petat contrarium ei quod ex necessitate accidit per ea quæ posita sunt: & si quis ea quidem nõ sumat quæ opposita, at alia petat duo, ex quibus erit opposita contradictio. Differt autem contraria sumere tantillum ab eo, quod in principio: quoniam huius quidem est peccatum ad conclusionem (nam ad illam aspicientes, quod in principio est dicimus petere) contraria autem sunt in propositionibus, eo quòd ipsæ aliquo modo se habent adinuicem. Ad gymnasiam autem & exercitationem talium orationum primum quidem conuertere assuescere oportet orationes. Sic enim & ad id, quod dicitur, copiosius nos habebimus, & in paucis, plures sciemus orationes: nam conuertere est transumentem conclu-

80. locus. Declaratio.

81. locus. Declaratio.

82. locus. Declaratio.

sionem cum reliquis interrogationibus interimere vnum quippiam D eorum, quæ dicta sunt : necesse est enim si conclusio non est, vnam aliquam interimere propositionum : siquidem omnibus positis necesse erat conclusionem esse.

PEtitio vniuersaliter fit de ipsomet quęsito secundum quinq; modos. Prima species, & manifestior est, quando vice subiecti, aut prædicati quæsiti ponitur nomen additum toti, aut vice nominis ponitur oratio gerens vicem nominis, neminem enim possibile est errare in hac specie, neque decipi, quando ponitur ipsummet quæsitum sine permutatione. Secunda autem est, quando vice rei particularis ponitur vniuersale ambiens ipsam, vt quod velit commonstrare, q̃d contrariorum scientia sit vna, & ponat quod oppositorum scientia sit vna. Tertia autem est, quod vice rei, quę commonstrari intenditur, ponat illius partium cõmonstrationem. Et quarta, quod vice totius ponat ipsius partes, vt quod velit q̃d medicinę scientia sit scientia sanitatis & ægritudinis, & de per se commonstret, quod sit scientia ægritudinis, & de per se quod sit scientia sanitatis. Quinta autem est, quod commonstret rem per ipsam consequens, vt quod velit cõmõstrare, quod diameter sit incommensurabilis costæ, & commonstret conuersam scilicet quod costa sit incommensurabilis diametro. Et modi petitionis de opposito E quæsiti sunt hi idem. ex quo opposita sunt tria, affirmatiua, & negatiua, & contraria, & priuatio, & habitus, & hi sunt quinque modi, qui inueniuntur singulis his tribus. Species itaq; petitionis de quęsiti opposito sunt quindecim. Differentia autem inter petere de opposito ipsius quæsiti, & petere de ipsomet quæsito, est, quia quando petitur de ipsomet quæsito, apparet nobis error, quando inspicimus ipsammet conclusionem, quoniam inuenitur ipsamet in altera duarum præmissarum ipsius syllogismi. Quando vero petimus de opposito ipsius quæsiti, error nobis apparet in altera duarum præmissarum, ex quibus inferebatur, & est illa, quę connexa est contradictorio ipsius quæsiti. Prima autem species est vere petitio de quæsito, quando oratio, quæ commutata est vice nominis, non fuerit definitio, reliquæ autem quatuor sunt petitio secundum opinionem, & non vere. Et tertia est inquisitio, reliquis autem tribus vtuntur scientiæ, immo non cõstituuntur sciẽtiarũ syllogismi sine illis. Hec quidem sunt præcepta, quæ proprie concernunt respondentem, & iam elocutum est de illis, quæ proprie concernũt interrogantem.

De præceptis communibus interroganti & respondenti. Cap. VI. F

83. locus. Declaratio.

AD omnem autem positionem & quod sic, & quod nõ sic argumentum considerandum, & cum inueneris, solutionem statim quærendum. Sic enim simul accidet & ad interrogandum, & ad respondendum exerceri: & si ad nullum alium habemus, apud nosipsos sensim comparanda sunt quæ attinent ad ipsam positionem argumenta: nam id ad cogendum multam copiam præbet: & ad redarguendum magnum habet adiumentum, quando quispiam promptus est argumentari, & q̃d sic & quòd non sic: nam ad contraria accidit facere obseruationem, & ad cognitionem, & ea (quæ secundum philosophiam est) peritiam posse conspicere, & conspexisse quæ ab vtraque accidunt suppositione, non paruum instrumentum: reliquum enim horum, recte

A eligere alterum: oportet autem ad id, quod tale est, esse bono ingenio: & hoc est secundum veritatem bonum ingenium, posse bene eligere verum, & diffugere falsum: quod qui nati sunt bene, possunt probe facere: nam qui amant, & qui odiunt, quod profertur facile discernunt optimum. Et ad ea, quæ sepissime incidunt problemata, scire oportet orationes, & id maxime de primis positionibus. Nam in his fastidiunt sæpe qui respondent. Amplius, terminorum copiosos esse oportet, & probabilium, & primorum, se habere promptos. Nam per hæc fiunt syllogismi. Tentandum autem & ea (in quæ sepissimæ incidunt disputationes) tenere. Nam quemadmodum in geometria ante opus est circa elementa exercitatum esse, & in numeris circa capitales prompte se habere, & multum refert ad hoc, & aliū numerum cognoscere multiplicatum: similiter quoque & in orationibus promptum esse ad principia, & propositiones memoria scire oportet: nam perinde ac in memoriæ sensorio solum loci positi statim faciunt ipsas res memorare: & hæc faciunt ad ratiocinandū prōptiorem, eo quod ad determinatas illas inspiciat secundum numerū. Propositionemque communem magis quam positionem in memoria ponendum. Nam principiorum & suppositionum copiosum esse mediocriter, difficile. Amplius, orationem vnam plures facere assuescendum, velut ii qui occultissime abscondunt. Tale autem erit si quis quàm plurimum abscedat ab affinitate eorum de quibus est oratio: erunt autem potiores orationū vniuersales maxime, quæ id pati possint, vt quoniam non est vna plurium disciplina: sic enim & in iis quæ sunt ad aliquid, & in contrariis, & in coniugatis est. Oportet autem & reminisci vniuersales facere orationes: tametsi fuerit disputans particulariter. Sic enim & plures licebit vnam facere: similiter autem & apud rhetores in enthymematibus. Eundem autem quàm maxime fugere, contra vniuersale ferre syllogismos. Et semper oportet considerare orationes, si in pluribus communibus disputantur.

84. locus. Declaratio. 85. locus. Declaratio. 86. locus. Declaratio. 87. locus. Declaratio. 88. locus. Declaratio. 89. locus. Declaratio. 90. locus. Declaratio. 91. locus. Declaratio.

C Nam omnes particulares in vniuersali disputatæ sunt, & inest in particularibus eius, quod est vniuersale, demonstratio: eo quod nō est syllogizare quicquam fine vniuersali. Exercitatio autem facienda, inductiuarum quidem ad rudem, syllogisticarum autem ad expertum. Et tentandum accipere ab iis quidem qui in syllogismis triti sunt propositiones, ab iis vero, qui inductionibus, similitudines: in hoc enim vtrique exercitati sunt. Omnino autem exercitationis gratia disceptantibus tentandum afferre aut syllogismum de aliquo, aut propositionem, aut solutionem, aut instantiam, siue recte quis dicat, siue perperam, uel ipse, vel alter: & ad quippiam vterque. Ex his enim facultas, exercitatio autem facultatis gratia. Et maxime circa propositiones, & instantias: est enim (vt simpliciter dicam) dialecticus, propositiuus, & instantiuus: est autem proponere quidem, vnum facere quæ sunt plura. Oportet enim vnum

92. locus. Declaratio. 93. locus. Declaratio. 94. locus. Declaratio.

omnino sumere ad quod est oratio: instare autem quod vnum est, facere plura: nam aut diuidit, aut interimit: hoc quidem dans, illud autem non dans, eorum quæ proposita sunt. Non est autem cū omni disputandum, neque contra quemlibet exercirandum. Nam necesse ad aliquos, prauas fieri orationes: ab eo enim qui omnino tentat apparere, diffugiendum: iustum autem omnino tentare syllogismo concludere, veruntamen non pulchrum, eo quod non oportet aduerius quoslibet facile consistere: quandoquidem necesse est paruiloquium inde emergere: nam qui exercitati sunt, non possunt abstinere à disputatione, sine altercatione. Oportet autem & factas habere orationes ad huiusmodi problemata, in quibus cum paucissimorū copia eas ad quàm plurima vtiles habeamus: illæ vero sunt vniuersales, & ad quas in promptu quippiam ad venire difficile est.

95. locus.
Declaratio.
96, locus.

De prçceptis cōibus interrogāti, & respondenti.

RELiquum nobis est orationem ferre de illis, quę ambos .s. & interrogantem & respondentem includunt. Et hęc quidem præcepta vtilia sunt vni trium rerum. Quarum vna est, ne remittatur vis faciendi vehementiorem orationem de vna eadem positione, aliquando secundum modum interrogationis, & aliquado secundum modum responsionis. Secunda autem est, vt acquiratur vis festinandi circa syllogismi artem, aut cum interrogatione, aut cum obuiatione. Et tertia est vis, cuius conditionis est agere has duas operationes, & hæc quidem vis est viri habentis artem dialecticam. Et de illis est, vt vir assuescat inductionem syllogismorum, de qua elocutum est in secundo priorum analyticorum .s. ꝙ sumamus oppositum conclusionis, & connectamus ei alteram duarum præmissarum syllogismi, & concludatur per hoc contradictorium alterius præmissę. Et hoc quidem vtile fit respondenti, quia per ipsum constitueret syllogismi pręmissas, quas interrogauerat ipse interrogans; hoc autem contingit, quando cœperit in interrogatione præmissas, & conclusionem simul. Et aliquando hoc opus vtile fit interroganti, quando destrueret positionem secundum modum impossibilis, & per hoc opus quis posset proferre de vna eadem re plures syllogismos: aliquando enim caperemus contradictorium conclusionis, & aliquando ipsius contrarium, & vtrum q; ipsum connectemus ipsi minori, & aliquando maiori, & constituemus ex hoc quatuor syllogismos. Oportet autem, quando sumimus oppositum conclusionis, & ei connectimus alteram duarum præmissarum, constetur nobis altera pręmissa: quia, quando sunt præmissæ, est conclusio, & quando aufertur conclusio, auferuntur ambæ præmissæ, aut altera earum, & hoc est notum per id quod dicitur de antecedente, & consequente in syllogismo conditionali. Et de illis est, quia per hoc præuenit quiuis omni positioni cum syllogismo, qui illam destruat, & dum id inuenerit, destrueret suarum pręmissarum destructionem: quando enim quis præuenerit singulis quæsitis, & ea considerauerit, aut ipsam secundum se, aut cum alio, fit ei vis discernendi elocutionē de illis secundum modum interrogationis, aut secundum modum responsionis. Interrogando quidem cognitione syllogismi, & respondendo cognitione obuiationis suarum præmissarum. Et de illis est, ꝙ in vna eadem positione quęrit syllogismum, qui eam construat, & syllogismum, qui eam destruat. Deinde ratiocinabitur de pręmissis duorum syllogismorum, quæ illarum sit falsa, & quę illarum sit vera, & quæ illarum sit satis vulgata, & quæ sit parum vulgata. Et si fuerit interrogans, iam nouisset syllogismum, qui destrueret hoc positum, & fortasse illum permisceret pręmissis, quę ipsum construerent, aut quæ ipsum destruerent cum ipsa interrogatione, & abscondet per hanc rem ab ipso respondente. Si aūt fuerit respondens, sciret præmissas, quæ illud destruerēt, & caueret eas. Ait Arist. Et hæc quidem vis non est minima, facit enim dialecticū adipisci

A pisci potestatem ad interrogationem, & ad responsionem. Et viro demonstratiuo vtilis est multis modis. Quorum vnus est, quia quando apud illum fuerint duo syllogismi de aliquo posito, quorum vnus illud construeret, & alter ipsum destrueret, non euadit quin illorum duorum syllogismorum alter sit verus, & alter falsus, aut ambo sint simul veri, aut simul falsi, sed duobus diuersis modis. Si vnus fuerit mendax, & alter verax, inniteret veraci, si aũt fuerint ambo simul veraces, aut simul mẽdaces duobus modis, facile erit ei intelligere modũ, quo vterq; illorum sit verax, & modũ, quo sit mendax. Et hic modus procedẽdi est viri boni ingenij, & præstãtium potentiarũ. Et hi sunt, quorum moris est dilligere præstantiorem rem alteriu sduorum oppositorum. Homines aũt circa hoc sunt trium specierum. Quidam eorum sunt, qui semper præeligunt præstantius duorum oppositorum, & hi quidẽ sunt sapientes. Et quidam suut, apud quos æquales sunt res bonæ & malæ, & hi sunt naturaliter dialectici. Et ipsorum quidam sunt, qui diligunt duorum oppositorum deterius, & hi sunt naturaliter sophistæ. Et quidam ipsorum sunt, qui amant eis esse secundum hanc artem syllogismos idoneos interrogationibus vulgaribus, de quibus difficile est eloqui in constructione, aut destructione, & hæc sunt trium specierum. Quarum vna est, quod fiat de his, de quibus vulgus gloriatur cõsiderare, & difficile fiat B mutuo de illis interloqui, præter quod maiori parti ipsius vulgi sit maior inclinatio ad alterum duorum oppositorum: prout est dicere, an speculatio cum tolerantia sit præstantior diuitijs cum voluptate. Secunda autem species est, quod sit maiori parti ipsius vulgi maior inclinatio ad alterum duorum onpositorum, prout est dicere, an diuitiæ cum virtutis priuatione præeligende sint paupertate cum virtute. Tertia species est rerum, quibus adipisceretur vir quispiam nefas apud vulgus de vtrouis duorum oppositorum respõdeat, prout dicimus, cui viro dignius sit credere, magistro, an patri? Præcepit autem de talibus interrogationibus, quod ad illas sint dialectico syllogismi idonei ob difficultatẽ syllogismi ad illas. Difficile nanq; est ostendere mentem de re, de qua vulgus nullam habeat opinionem, & similiter ad cuius oppositum magis inclinat vulgus, & hoc magis est id, de quo euenit controuersia per vtrũuis duorum oppositorum respondens responderit, prout dicimus, deceat ne, parentibus an legi credere? Et de illis est, quod reminiscantur definitionum rerum, quarum habitudo ad artes est habitudo principiorũ & subiectionum, prout est definitio materiæ & formæ in scientia naturali, & definitio boni & mali in scientia morali, & puncti & lineæ & superficiei & corporis in geometria. Et quę expedit ei quod sint apud illum de definitionibus harum rerum, sunt definitiones diuulgatæ. Et de illis est, quod sint apud eum prompta loca prædicta in prædictis ora- C tionibus, & præcipue loca, quæ rem construunt, aut destruunt simpliciter, & vt vniuersalius inquam, res, quę in artibus sunt vt subiectiones & elementa, & principia ad reliqua, ex quibus singulæ artes adipiscuntur. Sicut enim arithmeticus adipiscitur potestatem mutuo ducendi numeros, quando præposuerit, & sciuerit ducere primos numeros, quod notificatur in capitulo ductus, sic res est in dialectico: euenit enim ei interlocutio de quocunq; voluerit, quando fuerint apud eum præmissæ & regulæ, quarum consuetudinis est fieri in singulis positis, quod positum fuerit idoneum curare res vniuersales, quibus vtatur in acquirendo res vniuersales proximas rebus intentis particularibus; vniuersalibus nanque maximæ vniuersalitatis non opinaretur aliquam rem, neque ex illis adipisceretur aliquam rem festinanter, immo, si ex illis opinio procederet ad ipsum particulare, esset secundum quandam speciem accidentis, & quasi ad illud procederet, non artificialiter, sed quouis modo contigerit. Exempli gratia, quia non debet sustinere hanc positionem, s. omnium duarum rerum diuersarum, vna ipsarum inest rei differentia prima, sed sustentaret vice illius hanc: qñ autem fuerit vni duorum oppositorum aliqua dispositio, alteri opposito inest oppositum primæ dispositionis, per opposita enim conuinceret contraria, & suas species, & potest ex illis cõstituere quæsita particularia, quę illis sustineat facile & cito. Et de illis est, quia consuescere faciunt ponere multas orationes

vnam orationem, ascendendo ad vniuersale, quod illa includeret, & ponere D vnam orationem plures orationes illam partiendo ad particulares, quę ei subsunt. Quando enim interrogaremus, iuuaremur ponendo multas res vnam orationem, & recepissemus per hoc, quod vellemus admitti ab illo. Quando autē respondissemus, iuuaremur quando interrogaremur vnam orationē multas orationes, & si inueniremus continere destructionem illius, quod posuimus sustentandum, non admitteremus illud, sin autem illud admitteremus. Et expedit hic, quod consideremus vniuersalissimum, quod possumus, hoc est, quando multas orationes ponimus vnam orationem, hoc enim opere, fit res vehementis occultationis ab ipso respondente. Et hoc est contra dispositionem vniuersalium, quæ sunt apud eum prompte ad faciendum syllogismos. Sunt enim quædā vniuersales orationes, de quibus difficile fit respondenti intelligere quę conclusio ex illis sequatur. Exempli gratia, admittere quod scientia rerum, quæ sunt maximæ multitudinis non sit vna, quando enim hoc admisisset, iam admisisset illud in relatiuis, & contrarijs, & in multis rebus. Et ideo expedit respondenti agere contra id, quod ageret interrogans, & aufugeret admittere res vniuersales, quantum ei possibile fuerit. Et de illis est, quod vtatur cum eo, qui sit modicum exercitatus in hac arte, aut qui passus fuerit defectum ingenij, ipsa inquisitione, & cum nimium exercitatis orationibus vniuersalibus. Exercitatus E enim vehementius auscultat has orationes, adeo φ forsan deducunt illum ad repellendum sensata, prout fit de oratione Zenonis, quæ contradicit motui, & oratione Melissi, quæ contradicit multitudini, sicut species priuata exercitio magis auscultat inquisitioni. Expedit itaq; dialectico sumere præmissas inquisitiuas a dignis inquisitione, & præmissas vniuersales a viris huius speciei.

Harum autem rerum exercitium est, quod idoneum sit nobis operari omnes actus huius artis perfectissime: actus enim huius artis sunt syllogismus, aut sophistica litigatio, aut argumentum, aut contradictio, aut ficta inuentio interrogationis, an sit recta, aut non recta? & si fuerit alterius harum duarum dispositionum, quæ sit huius causa: & iam elocuti sumus de conditionibus, quibus fiant hi actus perfectissime. Syllogismus enim est operatio interrogantis ad destruendum positionem. Et sophistica est operatio respondentis, & syllogismi repulsus: contradictio vero est actus respondentis, quando procurat constituere positionem, quia alicubi respondens procurat hoc. Aristoteli vero videt, quod illius operatio prima intentione sit sustentare positionem solum, non ipsam constituere. Sicq;, quando respondens argumentum proferret ad constitutionē positionis, interrogantis actus esset contradictio per syllogismum, & contradictio fit de actibus interrogantis, lis autem & argumentum de actibus respondentis.

Interrogationem autem, & responsionem beneficare, iam dictum est quo hoc F fiat, assuescere autem intēditur ob has operationes, & per has operationes euenit consuetudo, videlicet syllogismum, & argumentum, quæ inueniuntur per potestatem tradendi multas res vnam. Et contradictio, & litigatio inueniuntur in ponendo vnam rem multas: syllogismi enim, & argumenti operatio contingit ei in inueniendo præmissam vniuersalem ambientem ipsum quæsitum, hoc autem non fit idoneum nisi secundum modum compositionis, & per particulares tradendo vnum. Exempli gratia, quando proponimus commonstrare quod quorumlibet duorum contrariorum scientia sit vna in potentia, secundum modum compositionis est in oppositorum scientiam esse vnam, operatio vero litis, & contradictionis fit in cognoscendo præmissam, quæ veritati repugnat eius particularitatem, adeo quod constituat illius destructionem, & hoc est manifestum, & quo est repugnans operationi constitui per syllogismum. Ait Aristo. Non expedit per omnem rem vincere: & iam præmissum est, cur hoc non oporteat, & largitus est huius causam, & dixit: & non est disputandum cum quouis homine contigerit, necessitas enim conduceret volentem contradicere, cuiuis homini contigerit, vt orationes, quibus cum illo vteretur, sint viles: & earum compositione aduenirēt malus habitus, & mala dispositio ipsi dialectico. Si autem contingeret, φ eius controuersia fuerit cum illo, qui insisteret præ

A ualere, & extorquere, vt sunt sophistæ, iustum est in illum vti quibusuis speciebus orationum, quæ contigerint. Potius enim est hoc patefaciendo imbecillitatem suarum orationum, & illorum versutias, nisi quia vir dialecticus est, cuius intentio est consuescere exercitium, & debet fugere hanc speciem, quantū ei possibile fuerit. Et debet esse parata apud eum, quādo cogeretur interloqui hac specie præmissarum, quæ sunt maximæ vniuersaliatis: talibus enim locis superare hanc speciem ob modicam ipsius sensibilitatem in illis, quę ei subsunt hoc modo, præstantius est quam superare nominis æquiuocatione, per hanc illam vel aliam regulam sophisticam. Hæc itaque est oratio de omnibus rebus, quas continet hic tractatus breuiori, & manifestiori modo, qui possibilis fuit, & est vltimus tractatuum huius libri, ad Dei gloriam sempiternam, Amen.

Librorum octo Topicorum, cum Auerrois media expositione,

B *FINIS.*

IN ELENCHORVM LIBROS ARGVMENTVM.

NVNC leuissime elenchos attingamus. Hi non tam præstant ut simus, quam ut docti videamur. aspiciendi tamen nonnihil, ne facile à Sophistis confutemur: quorum hi sunt in disputando fines, ut refellant, ut mentiri cogant, ut absurda loqui et barbara, & nugatoria. Loci eorum in uerbis, aut extra uerba: In uerbis
C *æquiuocatio, ambiguitas, compositio, diuisio, accentus, dictionis figura: nam subiectas generibus species omitto, extra uerba autem, quod ex accidenti, quod pure, & aliquatenus: tum confutationis inscitia, & quod ex consequenti, necnon principii acceptio, & positio non causæ tanquam causæ, & multarum interrogationum in unam collisio: quos explicare longissimum, & fortasse (quoniam plerunque ad Topica referuntur) superuacuum. Hactenus Aristotelis ars omnis uel ratiocinandi, uel peculiariter demonstrandi, uel disserendi, uel postremo cauillandi. quam qui pœnitus inspexerit, & secum quod opus est, argumentando colliget, ac demonstrabit, & cum alio disputans facile quod volet, aut impugnabit, aut tuebitur.*

ARISTOTELIS

STAGIRITAE, PERIPATETICORVM PRINCIPIS,

ELENCHORVM DVO LIBRI.

Cum Auerr. Cordubensis Media expositione Abramo de Balmes interprete.

SVMMA PRIMI LIBRI.

De disputationum generibus, de locis Sophisticarum orationum in dictione, & extra, de deceptionum causis, de veris, falsisve redargutionibus, de interrogatione tentatiua, quid intersit inter sophistam & contentiosum, de captionibus nugationis, solęcismi, & occultationis sophisticę.

Quid intendit, & aliquem syllogismum sophisticum esse. Cap. I.

ἔλεγχος. Latinis redargutio.

DE Sophisticis autē redargutionibus, & de iis, quæ videntur redargutiones (sunt autem captiosæ ratiocinationes, at nō redargutiones) dicamus oportet, incipientes secundum naturam a primis. q gignitur hi quidem syllogismi, illi autem (cum nō sint) videntur, manifestum est. Nam quemadmodum & in aliis id fit per quandam similitudinem, sic & in orationibus se habet: etenim hi quidem habitum probe habent, illi vero videntur, ex tribu tumentes, & componentes seipsos, & pulchri: hi quidem ob pulchritudinem, illi autem videtur, seipsos fucantes. Et in inanimatis quoque similiter: nam & illorum hæc quidem argentum, ista vero aurum reuera sunt: illa nō sunt quidem, apparent autem secundum sensum: vt lithargyrina, & stannea, argentea, & felle tincta, aurea: eodem autem modo & syllogismus, & redargutio: hæc quidem est, illa vero non est, apparet autem propter imperitiam: nam imperiti velut distantes, a longe speculantur.

Causa vna sophisticarū redargutionum.

Nam syllogismus quidem ex quibusdam est positis, vt colligamus aliquid aliud ex necessitate ab iis, quæ posita sunt per ea quæ posita sunt: redargutio autem syllogismus est, cum contradictione conclusionis: illi vero id quidem non faciunt. Videntur autem ob multas causas, quarum vnus locus aptissimus, & publicissimus per nomina. Nam quia fieri non potest vt res ipsas ferentes disputemus, sed nominibus pro rebus, vtimur signis: & quod accidit in nominibus, in

A rebus quoque arbitramur accidere: quemadmodũm iis,qui calculis ſupputant, id autem nõ eſt ſimile: nam nomina quidem finita ſunt, & orat onum multitudo, res Vero numero infinitæ ſunt: neceſſe eſt igitur plura eandem orationem,& nomen vnum ſignificare: quemadmodum igitur & illi, qui non ſunt prompti calculos ſuſtinere, a ſcientibus decipiuntur:eodem quoque modo & in orationibus,qui nominum virtutis ſunt ignari, perfacile captionibus hallucinantur, & ipſi diſputantes, & alios audientes · ob hanc igitur cauſam,& eas quæ dicendæ ſunt, & ſyllogiſmus, & redargutio apparens, atque non exiſtens.

Sermo de intentione libri.

B INtentio huius libri eſt loqui de ſophiſticis elenchis,qui putantur eſſe elenchi veri,ſed ſunt paralogiſmi:Nos autem incipiemus ſpeculationem huius ex principijs notis ſecundum naturam in hoc genere. Et dicimus,quod per ſe notum eſt, quod ſyllogiſmorum, quidam eſt vere ſyllogiſmus, quidam vero paralogiſmus,& putatur de eo quod ſit ſyllogiſmus abſque hoc,quod ſit ita ſecundum veritatem. Id autem,quod accidit ſyllogiſmo ex hoc,ſimile eſt ei, qđ accidit reliquis rebus animatis & inanimatis:& hoc,quia ſicut hominum quidam eſt vere religioſus,& eorum quidam eſt, qui putatur eſſe religioſus, ipſe autem eſt hypochrita: & eorum quidam eſt vere pulcher,& eorum quidam eſt qui putatur eſſe pulcher propter fucum & ornatum indumenti, vere autem nõ eſt pulcher. Ac etiam ſicut ex argento, & auro quoddam eſt argentum aut aurum vere,& ex eis quoddam eſt,quod putatur eſſe aurum aut argentum, ſic res ſe habet in ſyllogiſmis. Latet vero iſta ſpecies ſyllogiſmi, hoc eſt, qui putatur eſſe ſyllogiſmus,& non eſt ſyllogiſmus, eum, qui imperitus eſt ſermonum, & aſsimilatur ei,qui ſpeculatur res a remotis. Iam autem verificauerunt ſyllogiſmum ſimpliciter,ꝙ ſit oratio, in qua quibuſdam rebus pluribus q̃ vna poſitis,neceſſe ſit vt ducatur quid diuerſum ab his,quæ poſita ſunt. Elenchus autem eſt ſyllogiſmus,ex quo ſequitur concluſio,quæ eſt contradictoria concluſionis,quam poſuerat aduerſarius,& hoc eſt,quia quando ſequitur ex præmiſſis,quas concederet aduerſarius,ſequeretur ex hoc ꝙ eadem res ſit ita,& non
C ſit ita. Sophiſticus autem elenchus eſt ſyllogiſmus,qui putatur eſſe talis denominationis abſque hoc ꝙ ita ſit. Iam accidit autem talis ſyllogiſmus propter cauſas,quarum poſtea meminerimus Famoſiſsima autem iſtarum cauſarum eſt, quæ accidit rebus propter dictiones, & hoc, quia ex quo non eſt diſceptatio niſi per dictiones,conſtituerunt dictiones loco rerum,& ſimillimum eſt,quod accidit dictionibus ei,quod accidit rebus,ſicut quod accidit compoſito ex errore ſecundum numerum,quando conſtituerint articulum,qui eſt in digito,loco numeri,& putant quod id,quod accidit articulo digiti, ſi res,quæ accideret numero. Accidit autem iſtud rebus cum dictionibus,quia impoſsibile eſt,quod dictiones attribuantur æquales rebus,& numerẽtur ad earum numerationem, ex quo res ſunt quaſi infinitæ, dictiones autem ſunt finitæ. Si autem impoſitæ eſſent dictiones ſignificantes,res difficilis eſſet,locutio autem de eis,aut reminiſcentia eorum,vel impoſsibilis:& ideo coactus fuit impoſitor,vt imponeret vnam dictionem ſignificantem multas res:& ſicut computatori,apud quem nõ eſt induſtria,quæ vocatur proiectio numerorum, impoſsibile eſt quod conſtet ei conuenienter error interrogationum numeralium,ſic ille,apud quem non eſt notitia naturarum dictionum, dignus eſt errare,ſi loqueretur de aliqua re,aut audiret eam etiam,& propter hanc cauſam,& propter alias cauſas etiam accidit,ꝙ ſyllogiſmus,& ſophiſticus elenchus ſit res inuenta naturaliter.

De generibus disputationum. Cap. II.

QVONIAM autem quibusdam magis operepretium est videri esse sapientes, quàm esse & non videri (est enim sophistice, apparens sapientia, non existens autẽ: & sophista pecuniarum aucupator ab apparente sapientia, & non existente) manifestum profecto est, quoniã necessarium est illis & sapientis opus videri facere magis, quàm facere, & non videri. Est autem (vt vnum ad vnum dicamus) in vno quoque opus sapientis, non mentiri quidem ipsum de quibus nouit: mentientem autem manifestare posse. Hæc autem sunt, hoc quidem in eo quòd potest dare orationem, illud autem in eo quòd sumere. Necesse est igitur illos qui volunt sophistice agere, dictarum orationum genus quærere. Operæ enim pretium est eis, nam huiusmodi potestas, faciet videri sapientes, cuius sunt desiderium habentes. Quod autem tale orationum genus est, & quod talem appetunt potestatem, illi quos vocamus sophistas, manifestum est. Quot autem sunt species sophisticarum orationum, & ex quot numero potestas ea cõstat, & quot partes contingit esse negotii, & de aliis quæ suffragantur ad hanc artem, nunc dicamus.

Sapiẽtis offi cia duo.

Sunt igitur ad disputandum, orationum genera quatuor: doctrinales, dialecticæ, tentatiuæ, contentiosæ. Et doctrinales quidem sunt quæ ex propriis principiis cuiusque disciplinæ, & non ex iis, quæ videntur respondenti, colligunt: nam oportet credere eum qui dicit. Dialecticæ autem, quæ ex probabilibus collectiuæ sunt contradictionum. Tentatiuæ vero, quæ ex iis colligunt quæ videntur respondenti, & quæ necessarium est eum scire, qui simulat se habere scientiam, quomodo determinandum est in aliis. Porro contẽtiosæ, quæ sunt ex iis, quæ apparent probabilia, apparentes syllogistice. De demonstratiuis aũt in analyticis dictum est: de dialecticis vero, & tentatiuis, & in aliis: de altercatoriis autem & contentiosis nunc dicendum.

Genera disputationũ.

Sermo de generibus disputationum.

ET ex quo quam plures homines etiam volunt denominari per scientiam, & exaltari, & gloriari gloria magna sine labore & fastidio, aut absque hoc quòd sint digni, ideo, quando fuerint ex his, quibus possibile est addiscere scientiam, fuit hoc causa, quòd constitueretur hoc genus sermonis multis hominibus, & ostentent se eo, & putentur esse sapientes absque quod ita sint in veritate, & ideo nuncupantur nomine scientiæ corruptæ: & id est, quod intendimus nomine fallaciæ, & sophistariæ secundum idioma græcorum. Manifestum autem est, quod solertia istorum est, quòd putetur de eis quòd ipsi faciant opus sapientum, absque quòd faciant, sicut sunt opera eorum. Veri sapientis autem opus est, quòd quando loquitur, dicat verum, & quando audiuerit verbum ab alio, ab eo discernatur falsum a vero, & concedat ipsum, & istæ duæ conditiones sunt, quæ inueniuntur sapienti: quæ

A rum vna est inquantum loquitur, & altera inquantum audiẽ necessarium. Et procurauerunt sophistæ inquisitionem istius generis locutionis, quia per istã scientiam possunt videri, quòd sint sapientes absque quod ita sint, nisi secundum suum appetitum. Quod autem hoc genus verborum sit res, quæ inuenitur, est per se notum. Id autem, de quo perscrutatur de eo, est, quotuplex sit iste sermo sophisticus, & quot rebus proueniat hic habitus, & vniuersaliter quot sint partes istius artis, & de illis rebus, quibus est ita ars, & hoc est, quod intenderat perscrutari hic. Dicimus autem, quòd genera orationum artificialium, quæ possunt sermone doceri, sint quatnor genera. Quarum vna est oratio demonstratiua, secunda est oratio topica, tertia est oratio rhetorica, quarta est oratio sophistica. Ista autem oratio, quando vtens ea assimilatur sapientibus, appropriatur hoc nomine, quando autem assimilatur topicis, vocatur litigiosa. Oratio autem demonstratiua est illa, quæ fit ex principijs primis proprijs cuique doctrinæ, quæ fiunt inter doctorem & discipulum, cuius semitæ est quòd recipiat, quod largitur ei doctor, nisi cogitet id, quo destruatur sermo doctoris, sicut faciunt sophistæ. Topica autem oratio est, quæ congeritur ex principijs famosis probabilibus apud omnes aut plures collectiue contradictionum. Oratio autem rhetorica est, quæ
B fit ex principijs cogitatis, quæ sunt secundum initium cogitationis. Oratio autem litigiosa est, quæ putatur quòd sit Topica ex principijs probabilibus absque quòd sint huiusmodi secundum veritatem. De oratione vero demonstratiua iam dictum est in libro Posteriorum. Sicque de Topica dictum est in libro Topicorum, & de rhetorica in libro Rhetoricorum. Illa autem, de qua fit sermo, quæ oratio litigiosa est, vocatur Sophistica: loquemur autem primo de intentionibus istius orationis.

Fines sophistæ, & loci sophistici in dictione. Cap. III.

PRIMVM igitur sumendum est quot coniectant, qui in orationibus decertant, & coaltercantur: sunt autem hæc quinque numero: redargutio, falsum, inopinabile, solæcismus, & quintum, quod est facere nugari eum, qui condisputat: hoc autem est frequenter cogere idem dicere, aut quod non est, sed quod apparet quodque esse
C horum. Nam maxime volunt apparere redarguere: secundum autem, falsum aliquid monstrare: tertium vero, ad hoc quod est inopinabile ducere: quartum, solæcismo vti facere: hoc autem est facere secundum locutionem barbarisare ex oratione respondentem. Vltimum autem, idem frequenter dicere. Modi autem redarguendi sunt duo: nam alii quidem sunt propter dictionem: alii vero extra dictionem. Sunt autem ea quidem, quæ propter dictionem faciunt phantasiam, sex numero: hæc quidem sunt, æquiuocatio, amphibolia, compositio, diuisio, accentus, & figura dictionis. Huius autem fides, & ea quæ est per inductionem, & syllogismus: & si qua sumatur alia, & quòd totidem modis, si eisdem nominibus, & eisdem orationibus, non idem significamus. *Hoc est, faciunt apparentiam,*

Sunt autem propter æquiuocationem huiusmodi orationes, vt quod discunt scientes: nam ea, quæ memoria prodita sunt, discunt grammatici. Discere enim æquiuocũ est ad intelligere eũ, qui vtitur *Aequiuocatio,*

disciplina : & ad accipere disciplinam . Ea rursus, quod mala bona D sunt : nam quæ expediunt, bona sunt: mala autem expediunt: duplex enim expediens est, & necessarium, quod accidit plerunque in malis (est enim quoddam malum, necessarium) & bona quoque expedientia dicimus esse. Amplius autem, eundem sedere, & stare, & ægrotare, & sanum esse : nam qui surgebat stat : & qui sanabatur, sanus est : surgebat autem sedens, & sanabatur ægrotans : ægrotantem enim quodlibet facere, aut pati non vnum significat, sed quandoque quidem qui nunc ægrotat, aut sedet , quandoque autem qui ægrotabat prius : veruntamen, sanabatur quidem ægrotans, cum ægrotans: sanus est aũt non cum ægrotans, sed ægrotans nõ nunc, sed prius.

Amphibolia.

Propter autem amphiboliam sunt orationes tales: velle capere me pugnantes. Et putas ne quòd quis cognoscit, id cognoscit? nam & cognoscentem & cognitum contingit vt cognoscentem significare hac oratione. Et putas quod quis videt , id videt? videt autem columnam : quare columna videt. Et putas quod tu dicis esse, id tu dicis E esse? dicis aũt lapidem esse : quare tu lapis, dicis esse. Et putas est silentia dicere? duplex enim est & id, silentia dicere : hoc quidem eos qui dicunt silere, illud autem, ea quæ dicuntur. Sunt autem tres modi secundum æquiuocationem, & amphiboliam : Vnus quidem quando nomen, vel oratio plura significat principaliter : vt aquila, vel canis. Alius autem quando soliti sumus sic dicere. Tertius vero, quando compositum plura significat, separatum vero simpliciter, vt scire literas: nam vtrunque fortasse vnum quidem significat, & scire, & literæ: ambo autem plura, aut literas ipsas scientiam habere, aut literarum, alium. Amphibolia igitur, & æquiuocatio pp hos modos sunt.

Propter cõpositionẽ vero hmõi sunt: vt possibile est, sedẽtẽ ambulare, & nõ scribentẽ, scribere: non.n. idẽ significat si diuidens quis dicat, & cõponens, qđ possibile est sedẽtem ambulare, & non scribentẽ scribere: & hoc identidẽ, si quis cõponat nõ scribentẽ scribere, significabit profecto qđ habet potestatẽ, vt nõ scribens scribat: si quis aũt F non componat, quoniam habet potestatem quando non scribit, vt scribat. Et discit nunc literas, si quis didicit quas scit. Amplius, quòd vnum solum potest ferre, plura potest ferre. Propter vero diuisionem quod quinque sunt duo, & tria , paria , & imparia . Et quod maius, æquale : tantundem enim est maius & adhuc amplius : nam eadem oratio diuisa, & composita non idem semper videbitur significare. Vt ego posui te seruum, existentem liberum. Et hoc , quinquaginta virum , centum heros liquit Achilles . Propter accentum autem, in iis, quæ sunt sine scriptura , non facile dialecticis facere orationem: in scripturis autem & poematibus magis . Vt & poetam defendunt nonnulli aduersus redarguentes quasi hic absurde locutum . Nec gemere aeria cessabit turtur ab vlmo : quòd pentemimeri vsus sit, & turture fœminino , soluunt enim id accentu : dicentes quòd aeria

Cum poetã dicit, Homerum intelligit, cuius hic Aristot,

A accentum finalem lõgum habet, & non ad turtur, sed ad vlmo, vt epithetum, debet referri: & id de Niso, & Eurialo cũ Rutulos vino, somnoque sepultos intellexissent.

Cætera per terras, omneis anima lia somno
Laxabant curas, & corda oblita laborum.

Talia igitur propter accentum sunt. Quæ autem propter figuram dictionis sunt, accidunt quando non idem vt idem interpretatur, vt masculinum, fœmininum: vel fœmininum, masculinum: vel quod inter hæc est, alterum horum. vel rursus quale, quãtum: vel quãtum, quale: vel faciens, patiens: vel dispositum, facere: & alia, ceu diuisum est prius. Nã est aliquid, quod non est eorum, quæ sunt facere, vt eorum quæ sunt facere, aliquid dictione significare, vt valere. Similiter figura dictionis dr̃ ei, quod est secare, vel ædificare, quãuis illud quidem quale quid, & affectum quodammodo significet, hæc vero facere aliquid: eodem autem modo & in cæteris. propter igitur dictionem re-B dargutiones ex his existunt.

carmina citat: verũ, ꝙ ea nostris accentibus nõ accõmodari queũt, interpres ꝓ illis Vergilij, ꝗ latinorũ est Homerus, carmina posuit.

Dicamus itaque ꝙ intentum huius generis locutionis est vna quinque intentionum, Aut ad redarguendũ loquentem, aut ad inferendum falsum, & rẽ, quæ est falsa secundum famosum: Aut ad largiendum ei dubium, quod inopinabile dicunt. Aut ad ponendum ipsum secundum modum, quo ferat in locutionem falsum intellectum ab eo, quem solœcismum appellant. Aut ad ponendum ipsum nugam, & excessum ex rebus, ex quibus sequitur falsitas intellecti ab eo secundum imaginationem: sicque istæ sunt quinque intentiones, quas intendunt sophistę. Famosissima autem istarum quinque intentionum, & maxime intenta apud eos est redargutio. Rursus sequitur ei falsum in loquentem. Præterea largitio dubij, seu inopinabile. Deinde est occultatio sermonis, & ferre ipsum ad falsum. i. ipse solœcismus, vlterius est illatio ad nugam, & locutio secundum excessum. Redargutionum autem, & fallaciarum quædam est propter dictiones ab extra, & quædam est propter res. Illa autem, quæ est propter dictiones, est sex specierum. Quarum vna est æquiuocatio dictionis separatæ. Secunda autem est æquiuocatio compositionis, seu amphibologia. Tertia autem est, quæ est secundum compositionem. Quarta, quæ est propter diui-C sionem. Quinta autem est æquiuocatio figuræ dictionum. Sexta autem propter accentum. Ista autem diuisio notificatur per syllogismum, & inductionẽ. Exemplum itaque æquiuocationis nominis separati est sermo dicentis, Addiscens est sciens, quia addiscens scit, qui autem scit est sciens, sicque addiscens est sciens. Modus autem fallaciæ huius est, quia dictio sciet, dicitur ꝙ tempore futuro, & pro tempore præsenti, verificatur autem de sciente pro pręsenti, de addiscenti autem pro futuro. Sicque etiam est sermo dicentis, aliquod malum expedit, expediens autem est bonum, sicque quoddam malum est bonum. Fallacia autem huius est, quia nomen expedientis, quando dicimus aliquod malũ expedit, significat id, quod significat nomen necessarij, quando autem dicimus, & expediens est bonum, significat id, quod significat eligendum, & res conueniens. Exemplum autem æquiuocationis compositionis est quarundam specierũ, & hoc, quia iam fit per prius & posterius: sicut qui dicit, nobilis est sciẽs, quando intendit per hoc, ꝙ sciens sit nobilis, & putatur prioritas nobilis, & posterioritas scientis, quia prædicatum istius sermonis est sciens, & nobilis est subiectum, tam autem fit æquiuocatio compositionis seu amphibologiæ propter reditum signi inter res plures quam vna, sicut est dictum dicentis, quod scit homo, est homo, homo autem scit lapidem, lapis itaque scit. Accidit

Sermo de quatuor gñibus orationũ, & de quinque intẽtionibus sophisticarũ orationũ, & de fallacijs euenientibus ꝓp dictiones.

autem ista fallacia, quia dictio scit, accidit de sciente & de scito, & sicut est sermo dicentis, quod dicit homo ꝙ sit, ita est, si autem homo dixerit silicem, est igitur homo silex. Causa autem huius est, quia dictio, est, aliquando redit ad hominem, & aliquando redit ad sermonem. Iam autem fit æquiuocatio propter habitudinem, ac si diceres gaudeo verberatione Socrati, quia fertur ꝙ Socrates sit verberans, aut verberatus. Et aliquando fit per ablationem & defectum; exempli gratia, vt sermo dicentis, qui non ambulabit, poterit ambulare, & qui non scribet, poterit scribere, & hoc est verum: quando autem aufertur dictio, poterit, & dicitur, qui non ambulabit ambulabit, & qui non scribet scribet, putaretur ꝙ qui non ambulat, sit ambulans, & ignarus scripturæ sit scribens: putatur autem ꝙ hoc sit in capitulo diuisionis & compositionis, & hoc, quia defectus est positio compositi diuisi. Exemplum vero locorum, quibus fit æquiuocatio propter diuisionem dictionis compositæ est, sicut quando diceres, Socrates est sciens medicinam. Socrates itaque est sciens: & hoc, quia iam verificatur de Socrate ꝙ sit sciens medicinam, & non verificatur de eo ꝙ sit sciens simpliciter, hoc autem ita fuit, quia non sequitur, ꝙ quando verificatur sermo compositus de aliqua re, ꝙ eius partes verificentur diuisæ de ista re. Exemplum vero loci, qui est ex diuisione, est, quando res, quæ prædicantur diuisæ de partibus rei, verificantur, & de tota re secundum suam totalitatem verificantur, quando autem componuntur sibijnuicem, falsificantur. Putaret autem sophista, ꝙ, quando verificantur diuisæ, sequatur, ꝙ verificentur compositę. Illud autem est contrarium primi loci. Exemplum autem eorum, quæ verificantur de partibus rei diuisæ, & non verificantur de toto coniuncto, est sermo dicentis, ipsorum quinque est par, & ipsorum quinque est impar, quinque itaque sunt par & impar simul: hoc autem est falsum; quia paritas & imparitas vtraque earum verificatur de parte ipsorum quinque sine parte, de qua verificatur altera, quando autem prædicatur de toto, esset falsum. Exemplum autem prædicatorum, quæ verificantur diuisa de tota re, & non verificantur de ea coniuncta, est, sicut sermo dicentis, tu es seruus, & tu es meus: ergo tu es seruus meus: hoc autem est eorum, quæ iam falsificantur. Locus autem, qui est propter accentum, est, sicut si variaretur substantia dictionis, & variaretur sensus illius, aut variaretur ex productione ad correptionem, aut ex grauitate in tenuitatem, aut ex continuatione in pausam, aut lateret eius substantia, vel permutaretur eius dictio: hoc autem possibile est in scriptura sine prolatione. Exempla autem istorum sunt, quæ dicuntur in idiomate arabico. Locus vero, qui est ex figura dictionum, est, sicut si fiat modus dictionis masculinus modus dictionis fœmininus, aut modus dictionis passiuus modus dictionis actiuus, & putaretur ꝙ masculinum sit fœmininum, & fœmininum masculinum, & passiuum actiuum, Sicut est dictum arabum passiuum, calumniatum loco calumniantis, & pulsatum loco pulsantis: hi autem sunt elenchi, qui fiunt propter dictiones. Iam autem apparet ꝙ sint sex per viam diuisionis, & hoc, quia dictio fallit, quando non coæquatur rei, quando autem non coæquatur rei, manifestum est ꝙ significat rem plusquam vnam, quia non est impossibile ꝙ significat hanc rem, & rem additam ei vltra hanc rem, & rem subtractam ab ea: quando autem hoc ita fuerit, iam significat rem plusquam vnam, aut per eius additionem ad eam vltra rem, aut per subtractam ab ea, quando autem hoc ita fuerit, non euadit eius significatio rei plusquam vnius: Aut ꝙ accipiatur diuisa, aut ꝙ accipiatur coniuncta alij. Rursus, quando fuerit ex parte, qua est diuisa, non euadit ex reliqua trium diuisionum, Aut ꝙ sit ei propter eius primum modum impositum, & hoc est nomen æquiuocum. Aut sit hoc propter additionem, aut subtractionem eius literarum, aut variationem ordinis earum, & illa est fallacia, quæ accidit propter substantiam dictionum, & grauitatem & tenuitatem, & cæteras res, de quibus protrahitur vsus idiomatum: quando autem hoc accidit ei, est, quia ipsa annectatur alteri, non quia hoc accidat ipsimet compositioni, licet accidat ei ex varietate illarum a diuisione in compositionem, qui est locus diuisionis, aut ex compositione in diuisionē,

A qui est locus compositionis: quando autem per se notum fuerit, ꝙ non sit hic diuisio consequens dictionem, qua significat plusquam rem vnam, ex parte qua est fallens per se, non ex parte, qua est fallens per accidens, sicut est fallacia, quę accidit ex ea cum permutatione, hoc est, permutatione dictionis loco dictionis, est manifestum, ꝙ loca fallentia ex dictionibus sint ista sex.

De locis redargutionum sophisticarum extra dictionem.
CAP. IIII.

EARVM vero, quæ extra dictionem sunt captionum, species sunt septem. Vna quidem propter accidens: secunda autem propter id quod simpliciter, vel non simpliciter, sed aliquo modo, aut vbi, aut quando, aut aliquid dicitur: tertia autē propter redargutionis ignorantiam: quarta vero propter consequens: quinta autem propter id quod est in principio sumere: sexta propter id quod non est causa,
B vt causam ponere: septima vero propter plures interrogationes vnam facere. Propter igitur accidens captiones sunt, quando similiter quodcunque existimabitur rei & accidenti inesse: nam quia multa eidem accidunt, non est necesse omnibus prædicatis & ei de quo prædicantur, illa omnia inesse: nam omnia sic erunt eadem, quēadmodum sophistæ dicunt: vt si Coriscus est alter ab homine, ipse est alter a se, est enim homo: aut si a Socrate alter, Socrates autem homo, ab homine alterum dicunt esse confessum, eo quòd accidit (a quo dixit alterum esse) hunc esse hominem. Propter id autem quòd hoc quidem simpliciter, illud autem aliquo modo, & nō præcipue, quando quod in parte dicitur, vt simpliciter dictum sumitur: vt si non ens est opinabile, quod non ens est: non enim est idem esse quiduis, & esse simpliciter. Aut rursum, quoniam quod est non est, si eorum quæ sunt quippiam non est, vt si non est homo: nam non idem est non esse quiduis, & non esse simpliciter: apparet autem, eo
C quòd per quam propinquum est dictione, & parum differat esse quiduis, ab eo quod est esse, & non esse quiduis ab eo quod est non esse. Similiter autem propter id, quod est aliquo modo, & simpliciter: vt si Indus cum sit totus niger, albus est dentibus, albus igitur & non albus est. Aut si ambo aliquo modo, quod simul contraria inerunt: tale autem in quibusdam quidem, cuilibet facile est considerare. Vt si sumens Aethiopem nigrum esse, dentibus dicat quòd albus: si ergo ibi albus, quòd niger, & non niger, putabit disputasse syllogistice, cum perfecerit interrogationem. In quibusdam vero latet frequēter, in quibuscunque cum aliquo modo dicatur, simpliciter videtur sequi: & in quibuscunque non facile est considerare vtrum eorum præcipue sit asignandum. Fit autem tale, in quibuscunque similiter sunt opposita: nā videntur vt ambo, aut neutrum dandum esse simpliciter prædicari: vt si dimidium quidem album, dimidiū vero nigrū, vtrum album, an nigrum?

Redargutio quid.

Quæ autem ſunt propter id,quod non determinatur quid eſt ſyl- D
logiſmus,aut quid redargutio,fiunt propter omiſsionem orationis:
nam redargutio eſt contradictio vnius & eiuſdem,non nominis, ſed
rei,& nominis non ſynonymi,ſed eiuſdem ex iis, quæ data ſunt ex
neceſsitate,nõ connumerato eo quod erat in principio, ſecundũ idẽ,
& ad idem,& ſimiliter,& in eodem tẽpore. Hoc autem modo fieri
poteſt,vt quis falſum dicat de aliquo:quidam autem omittentes ali
quid eorum,quæ dicta ſunt,apparent redarguere: vt quod idem du-
plum & non duplum:nam duo vnius quidem dupla, tria autem non
dupla. Aut ſi eiuſdem idem duplum,& non duplum, ſed non ſecun-
dum idem:nam ſecundum longitudinem duplum , ſecundum latitu-
dinem non duplum.Aut ſi eiuſdem , & ſecundum idem , & ſimiliter,
ſed non ſimul:quare eſt apparens redargutio . Trahat autem aliquis
hanc & in eas, quę ſunt propter dictionem.Quę aũt propter id,quod
in principio erat,ſumuntur,fiunt quidem ſic & tot modis, quot mo-
dis contingit quod in principio eſt petere:videntur autem redargue- b
re,eo quod non poſsit quis inſpicere idem, & diuerſum . Quæ vero
propter conſequens eſt redargutio,ideo eſt quòd putent conuerti cõ-
ſequentiam: nam ſi cum hoc eſt ex neceſsitate,illud ſit: & cum illud
eſt,putant & alterum eſſe ex neceſs itate:vnde & (quæ ob opinionem
ex ſenſu ſunt)deceptiones fiunt:nam ſæpe eſſe mel,fel ſuſpicati ſunt,
eo quòd ſequitur flauus color mel. Et quia accidit terram, pluuia ma
didam fieri,etiam ſi ſit madida, opinantur pluiſſe: id autem non ne-
ceſſarium eſt.In rhetoricis quidem quæ ſecundum ſignum fiunt de-
monſtrationes, ex conſequentibus ſunt: nam volentes oſtendere q
adulter,quod conſequens eſt,accipiunt,quod comptus, aut quod vi-
detur noctu errabundus:pluribus autem hæc quidem inſunt, prædi-
catum tamen non ineſt. Similiter autem & in ratiocinatiuis: vt eſt
Meliſsi oratio,quod infinitum eſt vniuerſum:ſumens autem vniuer
ſum ingenitum(nam ex nihilo nihil fieri)quod autem factum eſt ex
principio fieri:ſi igitur non factum eſt,principium non habet vniuer
ſum,quare infinitum:non neceſſe eſt autem hoc accidere, non enim ſi
omne,quod factum eſt,principium habet, etiam quicquid principium
habet,factum eſt:quemadmodum neque ſi febriens calidus:etiam ca
lidum neceſſe eſt febrire. Quæ vero propter non cauſam, vt cauſam:
cum aſſumitur quod non cauſa eſt ,tanquam propter illud fiat redar-
gutio:accidit autẽ tale,ad impoſsibile ſyllogiſmus : neceſſariũ enim
eſt in his aliquid interimere ex iis,quæ poſita ſint:ſi ergo enumeretur
in neceſſariis interrogationibus ad id, ad quod accidit impoſsibile,
videbitur propter id ſæpe fieri redargutio,vt quod non eſt anima, &
vita idem:nam ſi generatio corruptioni eſt contrarium, & alicui cor-
ruptioni erit quædam generatio contrarium:mors autem corruptio
quædam,& contrarium vitæ,quare vita generatio, & viuere genera-
ri:hoc autem impoſsibile:non ergo idem anima & vita. Nequaquam

A collectum est, nam accidit (tametsi quispiam non idem dicat vitam & animam) impossibile: sed solum, contrarium vitam quidem morti, cum sit corruptio, corruptioni autem generationem. Incollectiles igitur simpliciter non sunt huiusmodi orationes, sed ad propositum in collectiles: & latet plerunque non minus ipsos interrogantes quod tale est. Propter igitur consequens, & propter non causam orationes huiusmodi sunt.

Quæ autem propter id, quod est duas interrogationes vnam facere, quando latet plures esse, & perinde ac vna sit, assignatur responsio vna. In aliquibus autem facile est videre quòd plures, & quòd non danda vna responsio: vt vtrum terra mare est, an cœlum? in aliquibus vero minus, & quasi vna sit, aut confitetur (eo quod nequeũt respondere ad interrogatum) aut redargui videntur; vt putas hic & hic, est homo? quare cum aliquis percusserit hunc, & hunc, percutiet hominem & non homines. Aut rursum quorum hæc sunt quidem B bona, illa autem non bona: omnia hæc bona, an non bona? nam vtrũuis dixerit, est quidem vt aut redargutionem, aut falsum apparens videatur facere: nam dicere eorum, quæ non sunt bona, aliquid esse bonum, aut eorum, quæ bona sunt, non bonum, falsum. Quandoque autem assumptis quibusdam, redargutio etiam fiet vera; vt si quis cõcedat similiter & vnum & plura dici alba, & nuda, & cæca: nam si cæcum est quod non habet visum, natum tamen habere, & cæca erunt quæ non habent visum, nata autem habere: quando igitur hoc quidem habet visum, illud autem non habet, ambo erunt vel videntia, vel cæca: quod est impossibile.

LOCA autem fallentia sunt septem loca, quorum vnus est, quod currat id, quod est accidens cursu eius, quod est per se. Secundus autem est acceptio connexi, vt absoluti, seu secundum quid, vt simpliciter quando acciperetur id, cuius semitæ est quod accipiatur connexum solum, ac si esset C verum simpliciter, hoc est id, quod est connexum attributo, id est alicui attributo, aut quo ad tempus, aut quo ad locum, aut quo ad aliam speciem connexionum. Tertius autem est, qui accidit ex pauca notitia conditionum elenchi, & illatione oppositi eius, de cuius notitia & esse gloriatur aduersarius. Quartus autem est locus consequentis. Quintus est prologus ad quæsitum, seu petitio principij. Sextus est acceptio non causæ, vt causæ. Septimus est acceptio interrogationum plurium, ac si esset interrogatio vna. Elenchi itaque, qui fiunt ex eo quod est per accidens, sunt, quando contigerit quod prædicetur aliqua res de re aliqua per se, & contigerit alteri illarum duarum rerum, aliqua dispositio per accidens, quia putaretur quod id quod est per accidens, inueniatur alteri illarum duarum rerum per se: exempli gratia, sermo dicentis, Socrates demonstratus est non homo, & Socrates demonstratus est homo, sicque homo non est homo: & hoc, quia prædicatio humanitatis de Socrate est per se: accidit autem huic ex parte, qua est singularis, quod fuerit non homo, quod est species & vniuersale: & putatur propter hoc, quod sequatur ex illo, quod homo sit non homo: exemplum huius etiam est, Socrates est non Plato: Plato autem est homo: ergo Socrates est non homo. Fallacia autem, quæ accidit ex acceptione connexi absolute, idest secundum

Sermo de fallacijs ex rebus.

quid, simpliciter est, sicut si diceret quispiam, si quod est non ens, esset opinabile, opinabile autem est ens, id itaque, quod est non ens, est ens. Aut diceremus, si quod est ens, est opinabile, opinabile autem est non ens, id itaque, quod est ens, est non ens. Hoc autem verificaretur, quando connectitur, nō quando absoluitur: & hoc, quia quod non est ens extra cogitationem, est itaque ens secundum cogitationem, non simpliciter. Sic etiam quod est ens secundum cogitationem, esset non ens extra cogitationem, non simpliciter, hoc est, quod verificetur res de illo simpliciter, & sequatur ex eo quod verificetur non simpliciter: accidit autem fallacia in hoc loco, quando accidit quod sit pauca, & latens differentia inter absolutum & connexum: quanto autem differentia fuerit magis latens, magis fuerit fallacia per illam, & difficilius constabit modus fallaciæ in ea: quanto vero euidentior fuerit, minus erit fallacia, & facilius cōstabit. Hoc autem variabitur secundum materias, & in quibusdam locis potest esse, quod cadat fallacia, cuius solutio non sit facilis, in aliquibus autem locis accidit fallacia, cuius solutio sit facilis. Exempli gratia, sermo dicentis æthiops est niger, & æthiops est albus secundum dentes, Ethiops itaque est albus niger simul. Possibile enim esset quod accideret talibus fallacia in hoc, ex quo est latens varietas inter nigredinem æthiopis, & albedinem eius dentium, & ideo possibile est, ꝙ homo admittat, ꝙ æthiops sit niger, & admittat ꝙ sit albus propter albedinem eius dentium: hic autem non est valde latens, ideo iam facilis est eius solutio pluribus hominibus. In aliquibus vero locis non cadit per hoc fallacia propter cogitationem varietatis inter illa, sicut est sermo dicentis æthiops est homo niger, homo autem est albus, quia non accidit ex hoc, quod homo niger sit albus, ex quo albus & niger sunt duæ species hominis notæ: differentia autem inter eos est nota valde, & manifesta omnibus, & ideo possibile est vni, ꝙ admittat ꝙ homo æthiops sit niger, & ꝙ homo sit albus, & possibile est ꝙ admittat, ꝙ æthiops sit niger, & albus secundum eius dentes. Locus vero est, quo accidit fallacia propter ignorantiā vnius conditionum elenchi. Hoc itaque accidit ex priuatione notitiæ conditionum syllogismi concludentis elenchum: testimonium autem est notitia conditionum contradictorij, & hoc, quia contradictorium non est, quod contradicit secundū dictionem solum, sed secundum rem, hoc est, quod ipsa eadem res sit in enuntiatione affirmatiua, quæ ipsamet est res in enuntiatione negatiua, quæ opponitur illi omnibus modis. Fit autem hoc, quando res prædicata in illis fuerit vna, aut subiectum vnum, aut reliquæ conditiones eædem, quæ largiuntur in vna duarum enuntiationum oppositarum, sint ipsemet, quæ largiuntur in altera, ex tempore, & loco, & modo, & cæteris, quæ dictæ sunt in libro periherme nias. Iste autem locus est fallens, quia quidam homines visi sunt sibi, quod quando contradixerint enuntiationi, quam argumētatus est aduersarius, quod dimittant eam absque ꝙ contradicant ei secundum conditiones, quæ terminatæ sunt in eo quod præmissum est, sicut poneret supponens ꝙ hoc sit duplum huius, & declarator declararet, ꝙ non sit duplum, dicere autem nostrum de eo, ꝙ non sit duplum, verificatur de eo modo alio a modo, quo verificaretur de eo, ꝙ sit duplum, & agens hoc opinaretur, ꝙ iam dimisisset, sicut verificaretur, quod linea sit dupla lineæ ex parte longitudinis, & non dupla ex parte latitudinis, postquam linea est longitudo, cui non est latitudo. Fallacia autem, quæ fit, accidit propter prologum ad quæsitum primum seu petitionem principij. Accidit itaque tot modis, quot possibile est, quod accipiatur oppositum rei cū interrogatione, ac si esset non oppositum. Intendo autem per oppositum illorum, cuius intenditur destructio, & accidit in hoc elenchus, & hoc, quando annecteretur ipsimet rei, sicut declaratum est de syllogismis, qui componūtur ex oppositis. Ille autem est duarum specierum prologus ad oppositum quæsiti, & ille est, cuius meminit Aristo. ꝙ sit ille, quo vt plurimum accidit elenchus, & prologus ad ipsummet quęsitū. Iam autem dictū est in libro priorū de modis, quibus possibile est ꝙ accidat hoc accidēs vere. De modis aūt, quibus putat,

quod iam accidat hoc,& non accidat dictũ est in libris topicorũ. Causa vero loci,quo accidit fallacia elenchi propter consequens,est putare conuersam affirmatiuæ vniuersalis esse vniuersalem: exempli gratia, qñ apud aliquẽ hominẽ fuerit,quod omnis prægnantis venter sit tumens & oriatur in eius mente quod omnis tumẽs venter sit prægnans. Ex hoc autem loco multotiens accidit fallacia sensui,adeo quod putatur de felle, V,g. quod sit mel propter citrinitatem,quæ sentitur in vtrisque,& putatur de terra humecta, quod pluerit in eam, quia sensatum fuerat,quod terra,in quam pluerat,sit humecta:hoc autem nõ est verum. Et ideo dicimus, quod nõ cõcludit syllogismus ex duabus affirmatiuis in secunda figura. Syllogismus autem signi, qui fit in rhetorica,iam fit ex duabus affirmatiuis in figura secunda,quia tales syllogismi iam fiunt in rhetorica ex rebus,quæ consequuntur duabus extremitatibus:sicut quando intendit rhetor declarare,quod iste sit adulter, & acceperit consequens adulterum: gratia exempli,qui est fucus,aut error incessus nocturni: & diceret iste fucatur,& adulter fucatur,ergo iste est adulter:hoc autem non est verum: fucus enim inuenitur adultero,& non adultero,sicque etiam & error incessus nocturni. Et ex hoc loco errauit Melissus,quando dixit, quod totum non habeat principium, & hoc,quia inuenit verum quod omne generabile habeat principium,opinatus est,quod quicquid habet principiũ sit generabile,& ex quo opinatus est istud,

B verificatum est ei contrarium eius contradictorij,quod est, quod quicquid non est generabile,non habeat principium,mundus autem non est generabilis, ergo illud non habet principium, & quod ipsum etiam sit infinitum, & non quando omne generabile habet principium , sequitur ꝙ omne habens principium sit generabile,sicut ꝙ si omnis febricitans sit calidus corpore,non sequitur,ꝙ omnis calidus corpore sit febricitans. Locus autem,quo accidit elenchus fallens ex acceptione eius,quod non est causa conclusionis,ꝙ sit causa, fit, quando in syllogismo accipitur præmissa cum præmissis,ex quibus sequitur conclusio falsa:alter autem putaret,ꝙ conclusio sequeretur ex illa præmissa, hoc autem accidit in syllogismo ducente ad impossibile, hoc est syllogismo contradictionis,quia auferret partem præmissarum positarum in eo,inquantum inferret falsum,accidit autem valde in eo ꝙ ingrediatur præmissa,quã sophista intenderet destruere cum summa præmissarum falsarum,ex quibus accidit ipsum falsum. Quando autem acciderit,putatur ꝙ acciderit ex illa præmissa, in cuius destructione errauerant , ipsum autem falsum sequitur non ex illa præmissa, sed ex alia præmissarum falsarum,quas posuerat. Exempli gratia , diceret quispiam, quod anima,& vita nõ sint vna res,quia si essent vna res,omnes species generationis essent contrariæ omnibus speciebus corruptionis,& singulis speciebus

C corruptionis essent singulæ species generationis, quæ eas appropriarent , quæ essent eis contrariæ,mors autem est corruptio quædam, sicque vita est generatio quędã:qñ aũt vita fuerit generatio,vita est ei quod fuit,& perfectum est,generatio autẽ est,quod generatur, illud itaque,quod generatur,iam fuit,hoc aũt est diuersum impossibile:ergo aĩa,& vita nõ sunt vna res, cũm hoc falsum sequitur ex hoc sermone,licet nulla suarum præmissarũ supponat, ꝙ anima , & vita sint vna res:& ideo non dicimus, quod non sit illatiuus simpliciter , sed dicimus,quod non sit illatiuus in cõparatione ad id, quod intenderat concludere. In essentia autem istius exempli est fallacia quędã,sed non curamus de ea hic, & ideo hoc exemplum facit errare multos. Fallacia autem , quæ accidit in eo ex loco consequentis & ex acceptione eius,quod non est causa conclusionis , ac si sit causa, sic fit:Fallacia vero,quæ accidit ex acceptione duarum interrogationum in vna interrogatione, accidit ex parte , qua ferret duo responsa diuersa, quibus responderetur vnico responso. Accidit autem hæc fallacia, quando accipitur loco vnius prædicati in enuntiatione plusquam vnum prędicatũ,& loco vnius subiecti in enũtiatione plusquã vnũ subiectũ . Exẽplũ itaq; eius,q̊ accipiunt loco vnius ꝑdicati duo ꝑdicata,est sermo dicẽtis,terra est ex aliquare & aqua. Iste.n.est duę enũtiationes,& duę iterrogationes,nõ vna. Exẽplũ aũt acceptionis duorũ subiectorũ est sermo dicẽtis,hic,& hic est hõ: hic.n.

sunt duę enuntiationes, non vna enuntiatio. Quidam autem hominum est, qui D
quando interrogatus fuerit talibus interrogationibus pluribus, ac si essent
vna interrogatio, forte cogitabit multiplicitatem, quæ est in interrogatione,
& stabit, & pausabit. Forsitan autem respondebit vnico responso, & proueniet
ei elenchus, & falsum: sicut, si diceremus, hic, & hic est homo. Ille itaque, qui
percusserit hunc, & hunc, percussit itaque vnum hominem, non duos homi-
nes. Plurimum autem quod accidit fallacia secundum hunc locum est, quando
contigerit, quod prædicata rerum, de quibus interrogatur interrogatio, sint con-
traria, sicut in aggregato quarundam rerum sit bonum, & earum sit aliquid quod
non sit bonum, & interrogaretur de omnibus ipsis vna interrogatione, an sit
bonum vel non bonum: quæcunque autem duarum responsionum responde-
retur esset fallacia: nisi diuideret aliquam rem in eas, & ferret responsum de
eis secundum numerum interrogationum, quæ sunt in eis, sicut si interrogare-
tur, an fruitio sensibilium, & fruitio intelligibilium sit bona, an non bona? quia
si diceretur bona, erraretur, quia fruitiones sensatæ, non sunt bonæ. Si autem
diceretur malæ, erraretur, quia fruitiones intellectiuæ, sunt bonæ & laudabi-
les. Quando autem illarum plurium rerum iudicium fuerit vnum iudicium, ille
locus non fit falsigraphus, & hoc, quando iudicium totius ex illis fuerit idem,
quod iudicium vnius, quia tunc interrogatio de omnibus est, sicut interroga-
tio de vna earum, sicut diceretur an hoc, & hoc sit cæcum, postquam cæcitas
fuit priuatio visus: videns autem non differt a vidente, ex parte qua est videns,
& in tali loco fit ex vna eadem enuntiatione responsum enuntiationum pluri-
um, quando autem vnum eorum fuerit cæcum, & alterum videns, impossibile est,
quod responsum sit vnum.

Omnes sophisticas redargutiones in ignorantiam redargutionis,
reuocatum iri. *Cap. V.*

AVT igitur sic diuidendum apparentes syllogismos, &
redargutiones: aut omnes reducendum ad redargutio-
nis ignorantiam, iis, qui hanc principium faciunt: fieri
enim potest, vt omnes resoluamus dictos modos ad re-
dargutionis definitionem. Primum quidem si incollecti-
les fuerint, oportet enim ex iis quæ posita sunt, accidere conclusio-
nem, & (vt ita dicam) ex necessitate, atque non apparere. Deinde &
secundum partes definitionis: nam earum, quæ sunt in dictione, hæ
quidem sunt propter duplex, vt æquiuocatio & oratio, & similis fi-
gura: consuetum enim id, omnia, vt & illud quippiam significare.
Compositio autem, & diuisio, & accentus, eo quòd nō eadem est ora-
tio, aut nomen quod differens: oportebat autem & id esse, quemad-
modum & rem eandem, si debebat redargutio, vel syllogismus esse:
vt si tunica, non vestis syllogizetur, sed tunicà: nam verum est & il-
lud, sed non syllogizatū est: sed adhuc interrogatione indiget, quod
idem significat ad eum, qui quærit propter quid. Quæ vero secundum
accidens, definito syllogismo manifestæ fiunt: nam eandem defini-
tionem oportet syllogismi & redargutionis fieri, attamen & adiungere
re contradictionem: nam redargutio syllogismus est contradictio-
nis: si igitur non est syllogismus accidentis, non fit redargutio: non
enim si cum hæc sint, necesse est illud esse, id autē est album esse pro-
pter

Hoc est, iis, qui ignorātiā redargutionis, fundamētū ponunt omniū redargutionum.

A pter syllogismum: neque si triangulus duobus rectis tres angulos habet æquales, & accidit ei figuram esse, vel primum, vel principium, quòd figura, vel primum, vel principium tale est: nam non quatenus figura, vel primum, vel principium, sed quatenus triangulus demonstratio: similiter & in aliis. Quare si redargutio syllogismus quidam, non erit quæ secundum accidens redargutio: Verum propter hoc & artifices & omnino scientes ab insciis redarguuntur, nam secundum accidens syllogismos faciunt contra sapientes: qui verò non possunt diuidere, aut interrogati concedunt, aut cum non dant, arbitrantur dedisse. Quæ verò propter id quod aliquo modo & simpliciter, quoniam non de eodem affirmatio & negatio est: nam aliquo modo albi, aliquo modo non album: & simpliciter albi, simpliciter non album, negatio est: si igitur cum datur aliquo modo esse album, quis vt simpliciter dictum accipit, non facit redargutionem: apparet autem propter ignorantiam ipsius, quid est redargutio.

B Manifestissimæ autem omnium, quæ prius dictæ sunt propter redargutionis definitionem, quare & sic nuncupatæ sunt: nam propter rationis omissionem phantasia fit, & diuisis hoc pacto, commune in omnibus his ponendum est orationis omissio. Quæ vero propter id quod sumitur, quod erat in principio, & non causa vt causa ponitur, manifestæ sunt per definitionem: nam oportet conclusionem accidere, eo quòd hæc sunt, quòd non erat in non causis: & rursum non connumerato eo quod erat in principio, quod non habent eæ quæ sunt propter petitionem eius quod in principio. Quæ vero propter consequens particula sunt accidentis: nam consequens accidit: differt autem ab accidenti, quoniam accidens quidem est in vno solo sumere, vt idem esse flauum, & mel, & album, & cygnum: quod autem propter consequens, semper in pluribus: nam quæ vni & eidem suut eadem, & sibi inuicem postulantur esse

Captiones secũdum iustitiam redargutionis.

C eadem: propter quod fit ea, quæ propter consequens redargutio: est autem non omnino verum, vt si sic album secundum accidens: nam & nix & cygnus albo idem: aut rursum in Melissrati oione iedm esse accipit factum esse, & principium habere, aut æqualia fieri, & eandem magnitudinem accipere. Quoniam enim principium habet quod factum est, & quod habet principium, factum esse postulat, tanquam ambo eadem sint, eo quòd principium habent factum esse & finitum. Similiter autem & in iis quæ æqualia facta sunt, si eandem magnitudinem, & vnam sumentia æqualia fiunt: & quę æqualia facta sunt, eandem & vnam magnitudinem sumunt: quare consequens sumit: quòd igitur propter accidens redargutio, in ignorantia redargutionis est: manifestum, & quòd ea quæ est, est propter consequens: inspiciendum autem est id & alias. Quæ vero propter id, quod est plures interrogationes vt vnam facere, in eo sunt quòd non enucleamus, siue non diuidimus propositionis orationem: nam

propositio vnum de vno est: nam idem terminus vnius solius rei, & D simpliciter rei: vt hominis, & vnius solius hominis: similiter autem & in aliis. Si igitur vna propositio est, quæ unum de vno postulat, & simpliciter erit propositio talis, interrogatio. Atqui quoniam syllogismus ex propositionibus est, redargutio autem syllogismus, & redargutio erit ex propositionibus: si igitur propositio vnum de vno, manifestum quoniam & hæc in redargutionis ignorantia: nam apparet esse propositio, quæ non est propositio. si itaque dedit responsionem vt ad vnam interrogationem, erit redargutio: si autem non dederit, sed apparet, apparens redargutio. Quare omnes loci cadunt in redargutionis ignorantiam: qui quidem dicti sunt propter dictionem, quia est apparens contradictio, quod erat proprium redargutionis, alii autem propter syllogismi terminum.

De reductione omnium specierum fallaciarum ad fallaciam elenchi.

ISta autem loca, quæ narrauimus, licet numerus suorum modorum sit iste, cuius meminimus, omnia tamen reducuntur ad paucam notitiam elenchi, hoc est, latentiam alicuius rei conditionum elenchi, & hoc, quia ex quo elenchus verus est syllogismus inferens contradictorium conclusionis, quod notum est in ea, manifestum est, ꝙ omnium istorum locorum fallacia apparet ex parte syllogismi simpliciter, & ex partibus eius definitionis, & diffinitione contradictionis. Ex definitione quidem syllogismi, quia iam dictum est de eo, ꝙ sit sermo, in quo quando positæ fuerint res plures quam vna, sequitur ex illis aliquid aliud, quando aũt hoc ita nõ fuerit, manifestum est ꝙ quando consequentia est, non est necessaria, sed ex eis, de quibus putatur quod sint necessariæ, absque ꝙ ita sit, Ipse itaque non est verus elenchus. Ex partibus autem eius definitionis est, quia iam res, quæ ponuntur in eo, sunt duæ præmissæ & tres termini, quæ conueniunt in vno termino, qui vocatur medius, sicque quando terminus medius non fuerit vnus in eis, aut altera extremitatum non fuerit in conclusione, est manifestum quod non est syllogismus vere. Sic etiam, quando altera extremitatum fuerit accepta secundum aliquam conditionem, quæ non fuerit accepta in conclusione: quando autem hoc ita fuerit, omnes fallaciæ, quæ fuerint propter æquiuocationem nominis dictionum simplicium, & æquiuocationem compositionis, & figuram dictionum, reducuntur ad esse terminum medium non vnum, in syllogismo autem ad esse vnam extremitatum in præmissis aliam ab ea, quæ est in conclusione. Ille autem, qui fit ex diuisione, & cõpositione, reducitur in acceptionem præmissarum secundum modum alium a modo, quo accipiuntur in cõclusione, & non fiunt vnum numero, neque in syllogismo, neque in conclusione. Fallacia autem, quæ fit ex eo, quod est per accidens, reducitur ad latentiam alicuius conditionum syllogismi demonstratiui: & hoc, quia eius conditionis est, ꝙ eius præmissæ sint necessariæ, & vniuersales. Id autem, quod est per accidens, non est necessarium, neque vniuersale, sed particulare, quia quando inuenitur aliqua res alba per accidens, non sequitur, ꝙ quicquid sit huius rei, sit album, neque secundum modum, quo fuit, neque quando fuit, & vniuersaliter quando connectetur aliqua res cum aliqua re, non sequitur ꝙ ista res sit connexa illi rei: exempli gratia, quia ex quo connectitur ipsi esse trianguli, quod sit figura, & quod sit habens lineas, & quod sit habens angulos æquales duobus rectis, non sequitur ꝙ quando inuenitur figura, ꝙ sit habens lineas rectas, & ꝙ eius anguli sint æquales duobus rectis. Sic quando obseruaueris quod præmissæ sint per se, & ꝙ

A ſint præmiſſæ, quæ ſunt in ſyllogiſmo ſimpliciter ſolum ſecundum rem, quæ veniunt in termino medio ſecundum rem, non ſecundum dictionem, eſt manifeſtum, quod non accidit obſeruatori neque cognoſcenti in illo iſtud hic modus fallaciæ, hoc eſt, quod ſit propter dictionem, aut propter id, quod eſt ſecundum accidens: & ideo iam poſsibile fuit, quod ſciens aliquam rem fallat eum, qui neſcit ſyllogiſmum. Sicut ſciens elenchum diſtinguens iſta loca, quæ narrauimus dignior eſt, ꝙ non erret quam ſciens ea non diſtinguens ipſa, neque ſentiens eorum diſtinctionem in iſtas partes. Fallacia autem, quæ accidit propter acceptionem rei connexæ vt abſolute, ideſt ſecundum quid vt ſimpliciter, reducitur itaque ad paucam notitiam conditionum contradictorii, quia quod eſt album ſecundum partem, non eſt eius contradictorium, quod non eſt album ſimpliciter, ſed putatur tale, ꝙ ſit contradictorium propter paucam notitiam elenchi, & propter affinitatem differentiæ, quæ eſt inter ea: plurimum autem, quod aduenit ex latentia conditionum contradictorij, eſt quod appropriatur nomine elenchi, & eſt quod accipiatur deſtruens oppoſitum concluſionis, id autem, quod non eſt oppoſitum, & locus abſoluti & connexi ſeu ſimpliciter, & ſecundum quid ex iſta parte eſt pars iſtius loci, ſed ex parte, qua accidit ex eo quod præmiſſa ſit accepta ſecundum aliquem modum, qui non eſt modus, quo accipitur in concluſione, eſt locus ſeparatus per ſe. Et fallacia, quæ ingreditur hanc partem, quæ reducitur in latentiam elenchi, eſt, ꝙ termini accepti in præmiſsis ſint ipſimet,
B qui accepti ſunt in concluſione. Fallacia autem, quæ eſt propter petitionem principii & propter acceptionem non cauſæ concluſionis vt cauſæ, manifeſtum eſt quod accidit ex latentia eius, quod eſt acceptum in definitione ſyllogiſmi. Petitio quidem principij accidit, quando latuerit, quod conſequens ſit alia res a concluſione, & hoc, quia conſequens in petitione eſt ipſamet præmiſſa: & ſic etiam acceptio vt cauſę eius, quod non eſt cauſa, fit illi, quem latuerit quod conſequēs ex ſyllogiſmo ſit neceſſario. Locus vero conſequentis reducitur ad eum, qui eſt ſecundum accidens, & aliquo modo ingreditur ſub eo. Sed differentia inter ea eſt, quia hic eſt putare de vno ꝙ ſint plura. Exempli gratia, quia ex quo accidit citrinitati demonſtratæ quod ſit mel, putatur ꝙ omne citrinum ſit mel, hic autem eſt putare de pluribus quod ſint vnum, & hoc, & quia ex quo accidit ſcribenti, ꝙ ſit albus, putauerunt quod ſcribens ſit albus, & ex hoc loco, hoc eſt, loco conſequentis, putauit Meliſſus, ꝙ omne habens principium, habeat generationem, quia ipſe putauit, quod id, quod accidit illi, quod eſt generabile, accidit omni habenti principium, hoc eſt, quod ſit generabile. Cauſa autem fallaciæ, quæ accidit propter acceptionem plurium interrogationum, vt vnam interrogationem, eſt latentia illius, quod dictum eſt in definitione contradictionis; ex quo conuenit ꝙ prædicatum in illis præmiſsis
C ſit vnum: & ſubiectum vnum, & ꝙ vni affirmationi non ſit niſi vna negatio, nec vni negationi niſi vna affirmatio, quia quando fuerit vnum, contradictio fit vera, quando autem putatur de eo quod ſit vnum, & non eſt vnum, eius elenchus eſt falſigraphus. Omnes itaque iſti modi reducuntur ad paucitatem notitiæ elenchi: hic autem eſt ſyllogiſmus verus ſecundum figuram concludens contradictorium rei, cuius deſtructio intenditur: ſicque, quando latebit aliqua res ex conditionibus ſyllogiſmi veri ſecundum figuram, aut ex conditionibus contradictorij, accidunt iſta loca fallentia. Sicque iam declaratum eſt ex hoc, quod iſta.13.loca dictionalia, & ſeptem deſcripta reducuntur ad latentiam definitionis elenchi veri, aut partium eius definitionis, hoc eſt ad latentiam definitionis ſyllogiſmi, aut latentiam definitionis contradictorij, & qđ quædam eorum ſunt, quæ reducuntur ad latentiam definitionis contradictorii, & quædam reducuntur ad latentiam definitionis ſyllogiſmi, & quædam eorum reducuntur ad ambas res ſimul. Loca autem fallentia ex dictionibus conueniunt, quia ipſa faciunt putare illum, qui non eſt ſyllogiſmus, quod ſit ſyllogiſmus.

Causæ deceptionum, captionum sophisticarum. Cap. VI.

Deceptio autem fit in iis quidem, quę propter æquiuocationem, & orationem, eo quòd non potest quis diuidere id quod multipliciter dicitur: nam quædam non est promptum diuidere, vt vnum, & ens, & idem. In iis autem, quæ sunt propter compositionem, & diuisionem, eo quòd nihil putatur differre composita & diuisa oratio, ceu euenit in plurimis. Similiter autem & in iis quæ sunt propter accentum: non enim aliud videtur significare intensa, & remissa oratio in aliquo, aut non in pluribus. Earum verò, quæ sunt propter figuram, ob similitudinem dictionis: difficile est enim diuidere, quæ similiter, & quæ aliter dicuntur: nam ferme qui hoc potest facere in procinctu est, vt videat verum: maxime autem sciet innuere, quòd omne, quod de aliquo prædicatur, arbitramur idipsum aliquid esse, & vt vnum intelligimus: nam vnum, & substantiam maxime videtur sequi id, quod est aliquid, & ens. Quare in iis, quæ sunt propter dictionem, hic locus ponendus: primum quidem magis deceptio aggignitur in iis, qui cum aliis considerant, quam qui per seipsos: nam ea, quæ cum alio est consideratio per orationem est: quæ autem per seipsos, non minus per ipsam rem. Deinde & per seipsos decipi accidit, quando in oratione facit considerationem: prætérea deceptio quidem ex similitudine, similitudo autem ex dictione. In iis autem, quæ sunt propter accidens, eo ꝙ non potest diiudicare idem & diuersum, & vnum & multa: neque cuibus prædicatorum omnia hęc & rei accidunt. Similiter autem & in iis quæ propter consequens sunt: pars enim quædam accidentis, est consequens. Amplius & in multis apparet, & postulatur hoc pacto, si hoc ab illo non separatur, nec ab alteru separatur alterum. In iis vero, quæ sunt propter omissionem orationis, & in iis quæ sunt propter id quod aliquo modo & simpliciter, eo quòd propter parum deceptio est. nam quasi nihil consignificet quid aut aliquo modo, aut simpliciler, aut alicubi, aut nunc, vniuersaliter concedimus. Similiter autem & in iis quæ quod in principio est sumunt, & in non causis, & quæcunq; plures interrogationes vt vnam faciunt: in omnibus enim his est deceptio, ob id quod propter parum: nam non exacte discernimus: neque propositionis, neque syllogismi terminum, propter prædictam causam.

Id est, acuta grauis: nam a cuta intenditur, grauis remittitur.

De rebus q̃ b' elēchi sūt deceptiui, & de elēchorū speciebus secūdum illas.

Causa aũt fallacię, quę fit ꝓp ęquiuocationem dictionum, est difficultas separationis rerum multarum, de quibus dicitur dictio vna, & signanter per dictiones disperatas, quod multiplicat esse rerum, in quas cadunt, & difficilis fit earum cognitio & separatio, sicut est separatio rerum, in quas cadit nomen vnius & entis. Causa autem fallaciæ, quæ accidit propter diuisionem dictionis, & eius compositionem, est pauca perceptio diuersitatis,

A quæ accidit significato dictionis, quando aliquando diuiditur, & deinde compo
nitur nonnunquam, & sic etiam ipsi dictioni, quæ aduenit propter æquiuooatio-
nem figuræ, & diuersitatem dispositionis suarum literarum, & punctorum se-
cundum suas significationes. Ille autem, apud quem est potestas cognoscēdi fal-
lacias, quę fiunt propter dictionem, proximus est, quod non erret in rebus nisi
pauco errore, & hoc, quando festinat, & distinguit rem, de qua verificatur at-
tributum, aut falsificat, quia putaret omnes illas res, quas significaret ista di-
ctio, ac si essent sensatę apud eum, & demonstratę, & festinaret, & determina-
ret secundum dispositionem, qua conueniret eis hoc attributum, determinatione
conuenienti: exempli gratia, quando audiuerit quis, quod res sit ens vnum, de-
terminauit quod ista res sit singulæ substantiæ demonstratum, quia res, & ens
dicuntur de substantia demonstrata vna secundum numerum, & ideo quod ap-
paret nobis primo ꝙ fallacia accidit nobis, est propter dictiones, licet appareat
etiam casus erroris propter res fallentes, quæ numeratæ sunt: & hoc, quia causa
erroris, qui fit propter controuersiam aduersarij, & auditum eius, est fallacia il
lorum locorum dictionalium. Causa autem erroris, qui fit circa id, quod conside
rat homo in se, sunt illa descripta, licet accidat iam apud considerationem falla-
cia propter dictiones: & hoc, quando aliquis homo valde meditatur, quod di-
sputat secum ipse, sicut faceret cum illo, cum quo litigat, & imaginatur dictiões
B cum rebus, & vniuersaliter causa fallaciæ in istis locis sunt præmissæ cum pau-
ca perceptione differentiæ, quę sit inter quid sit diuisum, & quid sit idem. Sic-
que causa fallacię dictionū est difficultas distinctionis inter eas, & inter res, &
acceptio eius, quod est diuisum, ac si esset idem. Et hæc eadem est causa falla-
cię eius, quod est secundum accidens, & quod ille homo non distinxerit id quod
consequitur vllum prædicatorum essentialium a rebus, quæ sunt per accidens.
Et hac eadem causa accidit fallacia loci consequentis, quia hic locus, sicut dixi
mus, ingreditur illam, quę est accidentis, & est pars illius. Causa autem falla
ciæ, quæ accidit propter absolutum & connexum, seu simpliciter & secundum
quid, est, quod putetur quod diuersum sit idem: hoc autem accidit propter pauci
tatem differentiæ, quæ fuerit inter ea. Sicque etiam fallacia eius, cuius causa
est petitio principij, & ea, cuius causa est acceptio eius, quod nō est causa, vt cau
sa. Causa autem eius, quæ est acceptio plurium interrogationū, ac si esset vna,
est paucitas perceptionis differentię, quę est inter ea secundū se. Acceptio aūt
eius, qđ non est causa, est propter paucitatem differentię inter illud, & inter id,
qđ est causa vere. Causa autem petitionis principij est paucitas differentiæ, q̄
est ibi inter formam syllogismi, quo positum est ipsum quæsitum, & inter verū
syllogismum, ex quo eius forma est forma syllogismi: quando autem hoc ita fue-
rit, causa fallacię, istorum locorum reducitur vniuersaliter in duas res, quarum
C vna est, quod putetur de eo, qui non est syllogismus, quod sit syllogismus prop-
ter paucam differentiam, quæ est inter eos, & quod putetur de eo, quod non est
contradictorium, quod sit contradictorium propter paucitatem differentiæ, quæ
est inter ea: hoc autem accidit, quando non perficiuntur definitiones cuiusq; eo-
rum perfecti, neque subtiliter discernuntur, hoc est syllogismus elenchus, quia si
declararetur nobis ex quot causis sint syllogismi sophistici fallentes, hoc est, elen
chi sophistici, neque de omni elencho, qui putatur ꝙ sit elenchus, essent contradi
ctio, neque elenchus. Elenchi autem vniuersales non proportionati, sunt qui non
proportionantur alicui arti artium demonstratiuarum, & sunt elenchi, de quibus
putaret ꝙ sint elenchi, ille, qui non fuerit exercitatus in illis artibus, sicut elen
chus artium demonstratiuarum fit elenchus verus non proportionatus, quoniam
non proportionato vtitur ars topicæ: falluntur autem in hoc demonstratiue qui
nesciunt, ꝙ hoc genus sit proprium artis topicæ, hoc est eo vti non proportiona-
to: & hoc, quia hęc ars vtitur falso, quando fuerit famosum, & eo magis ex nō
proportionato. Sic etiam vtitur elenchis falsis vniuersalibus, sicut artes demon-
stratiuę vtuntur elenchis propriis. Differentia etiam inter hanc artem vti elen
chis vniuersalibus, & inter artem elenchi topicam vti eis est, quia ars tentatiua
vtitur hoc ad augendum intellectionem & disciplinam, istius autem intentio est

fallere. Sic hęc ars est quodammodo pars artis topicæ; & sicut elenchus D qui fit in redargutionibus demonstratiuis ex præmissis veris non proportionatis est sophisticus, sic elenchi, qui fiunt in arte topicę ex pręmissis, de quibus putatur, ꝙ sint famosę, & non sunt famosę, sunt sophistici, licet sint veri. Elenchi ergo sophistici sunt duo, quorum vnus est, qui putatur ꝙ sit verus, & est falsus. Secundus autem est, qui putatur, ꝙ sit illius artis, & non est ita, siue fuerit falsus, siue fuerit verus.

Postquam aūt fuerit hoc, declaratum, redeamus & dicamus, ꝙ omnes syllī sophistici inferūtur ex istis locis, si hęc loca fuerint omnes res fallentes, aut quędā eorū inferūtur ex iis, si ista, quorū memini, nō fuerint oēs res fallentes. Iam aūt apparet ꝙ istę sint omnes res fallentes, ex eo qđ iam declaratū est, ꝙ omnes elēchi & contradictiones fallentes sint elenchorum & contradictionum, de quibus putatur, ꝙ sint veri elenchi, & non sunt veri, quia deficit eis aliqua parua res ex definitionibus elenchorum verorum: quando autem res ita fuerit, sequitur itaque quod numerus specierum elenchorum non verorum sit numerus specierum defectus ingredientis elenchos veros, & sequitur ꝙ numerus defectus ingredientis secundum eorum partes, hoc est secundum partes elenchorum verorum, sit secundum numerum partium illorum. Ex quo iam declaratum est, ꝙ elenchus verus est syllꝰus concludens contradictorium rei, quę nota fuerit scđm esse, & declaratum est ꝙ iste elenchus est verus, quādo fuerint in eo tres cōditiones, quarum vna est, ꝙ sit verus scđm figuram, & secunda ꝙ sit verus secundū pręmissas, & tertia ꝙ contradictoriū inferentis sit vere contradictoriū rei notę per ipsum, hoc est, conclusionis, cuius destructio intenditur. Manifestum itaque est ꝙ sequitur ꝙ loca fallentia elenchi ex rebus, quę sunt pręter loca dictionum, reducuntur in hęc tria, & hoc, quando videres demonstrationem notam, in qua non sit latentia, sed putatur de eo, quod non est contradictorium, ꝙ sit contradictorium. Aristo. autem meminit ꝙ non accidant ab illo ex locis fallentibus, nisi duo loca, quorum vnus est latentia conditionum, de quibus meminimus in capitulo contradictorii. Et secundus est acceptio duarum interrogationum, vt vnius interrogationis. In illo vero, qui est propter extimationem putare de eo, qui non est syllogismus, ꝙ sit syllogismus, iam meminit de eo omni ꝙ non accidunt nisi duo loca solum, quorum vnus est syllogismus, qui vocatur petitio principij. Secundus autem est acceptio eius, quod non est causa, ac si esset causa: in apparentia vero, quæ fit propter acceptionem partium syllogismi, quę sunt pręmissę, hoc est, ꝙ putetur de eo, quod non est verum, ꝙ sit verum, ipse meminit ꝙ sint tria loca, quorum vnus est locus eius, quod est secundum accidens. Secundus autem est locus absolutionis, & connexionis, seu simpliciter & secundum quid. Tertius autem est locus consequentis, & illa est euersio. Sicque non E inueniuntur deceptiui ex istis tribus partibus sermonis elenchi, quę præmissę sunt, nisi isti. Hęc itaque loca sunt septem necessario, sicut meminit Aristo. & impossibile est ꝙ addatur eis, neque subtrahatur ab eis. Dicimus autem esse istas res deceptiuas contentas in istis partibus, ex quibus infertur, ꝙ elenchus est res manifesta.

Ex quibus locis captiones falsę. Cap. VII.

Vnde fiunt syllogismi sophistici.

QVoniam autem habemus propter quęcunque fiunt apparentes syllogismi, habemus & propter quęcunque fiunt sophistici syllogismi, & redargutiones: dico autem sophisticam redargutionem, & syllogismum, non solum apparentem syllogismum, aut redargutionem non existentem quidem, sed & existentem quidem, at apparenter accōmodatam rei. Sunt autem illæ, quæ non secundum rem redarguunt

A & quæ monſtrant ignorantes, quod quidem erat proprium tenta-
tiuæ. Eſt autem tentatiua, pars dialecticæ: illa autem poteſt ſyl-
logizare falſum, propter ignorantiam eius, qui dat orationem. So-
phiſticæ autem redargutiones, tametſi colligant contradictionem,
non faciunt manifeſtum, ſi ignorat: nam & ſcientem impediunt hiſce
orationibus. Y Quòd autem illas habeamus, hac via manifeſtum eſt:
nam propter quæcunque apparet audientibus vt interrogata ſyllogi
zare, propter hæc & reſpondenti vtique videatur: quare erunt ſyllo
giſmi falſi per hæc aut omnia, aut aliqua: nam quod non interroga
tus arbitratur dediſſe, & interrogatus quoque ponet. Verum in qui-
buſdam ſimul accidit & interrogare quod deeſt, & apparere falſum.
vt in iis, quæ ſunt ſecundum dictionem, & ſolœciſmum. Si ergo ſyl-
logiſmi contradictionis propter apparentem redargutionem ſunt,
manifeſtum eſt quòd propter tot erunt & falſorum ſyllogiſmi, pro-
pter quot & apparens redargutio: apparens autem propter particu-
B las veri: nam cum quodcunque defuerit, apparebit redargutio, vt
quod propter non accidens: propter orationem, quæ ad impoſsibile
& quæ duas interrogationes vt vnam facit, propter propoſitionem.
& pro eo quod per ſe, quod propter accidẽs, & huius particula, quod
propter conſequens. Amplius, non in re, ſed in oratione accidere:
deinde pro vniuerſali contradictione, & ſecundum idem, & ad idem
& ſimiliter, propter id quod in aliquo, vel propter vnumquodque
horum peccat. Amplius, propter id, quod eſt non connumerato eo
quod in principio, quod in principio ſumere. Quare habemus ſe-
cundum quod fiunt captioſæ ratiocinationes: nam ſecundum plura
non erunt, ſecundum autem ea, quæ dicta ſunt, erunt omnes. Eſt au-
tem ſophiſtica redargutio non ſimpliciter redargutio, ſed ad aliquem
& ſyllogiſmus ſimiliter. Nam ſi non ſumat id quidem, quod eſt pro-
pter æquiuocum vnum ſignificare, & quod propter ſimilitudinis figu
ram ſolũ hoc quidem, & in aliis ſimiliter, neq; ſyllogiſmi, neq; redar
C gutiones erũt, neq; ſimpliciter, neq; ad eũ qui interrogatur: ſi aũt ſu-
mãt, ad eũ, qui interrogatur erũt, ſimpliciter aũt non, erũt: non enim
vnum ſignificatum ſumpſerunt, ſed apparẽs, & apud illum quidem,

De ſufficientia locorum elẽchorum.

QVod vero non ſint ex iſtis partibus niſi illæ, quarum meminit Ariſto. eſt res indigens conſideratione, & putatur ꝙ relinquere ſermonem de illa, & eius dimiſsio ſit dimiſsio ad perficiendum illam non ex nobis ipſis: hoc eſt qui venturi eramus poſt ipſum, quia hic eſt locus perſcrutationis, & ſpeculationis. Nos autem inuenimus Abumazar Alpharabium in ſuo libro, ꝙ iam addiderit iſtis locis octauum locum, qui eſt locus permutationis & translationis, hoc eſt, ꝙ loco rei accipiatur eius ſimile, aut conſequens ipſum, aut ei annexum. Dicamus autem, an poſsibile ſit, quod latuerit Ariſtot. hic locus, aut non latuerit eum. Si latuerit eum, nunquid latuerint eum cum hoc alia loca, vel qualiter ſit huius diſpoſitio: via autem, vt conſtet hoc, eſt hoc modo, quo Ariſto. incępit declarare numerum locorum deceptiuorum. Et dicimus nos ꝙ negatiua, quę putantur de eo, quod non eſt contradictoriorum, ꝙ ſit contradictorium ſunt plura ꝙ̃ iſta, quę narrauit hic Ari. hoc itaque declaratũ eſt in libro pe-

rihermenias, sicut ꝙ accipiatur contrarium loco contradictorij in materia pos- D
sibili, aut accipiantur contraria loco affirmatiuæ & negatiuæ, aut alia ab his,
quæ dicuntur in hoc libro. Sic etiam declaratum est in libro priorum, ꝙ syl-
logismus sit corruptæ formæ pluribus ex causis præter duas causas, quarum me-
minit hic, sicut ꝙ sint ex duabus affirmatiuis, aut ex duabus particularibus, &
aliæ species syllogismorum non concludentium. Et sic ostenditur, ꝙ accidit
nobis, ꝙ verificemus præmissas falsas propter alias res, sicut sunt testimonia &
res, quæ sunt abextra. Ac etiam accidit nobis istud propter inductionem, &
exemplum, sed hæc numerata sunt in alijs artibus, & non numerantur in arte
sophistica, hoc est, quia ille largitus est inductionem propriam topicæ, quæ fa-
cit acquirere veritatem topicam, & exemplum proprium rhetoricæ, quod facit
acquirere verificationem oratoriã. Et sic verificatio, quæ fit ex testimonijs, &
rebus, quæ sunt ab extra, largitur propria arti topicæ, & arti rethoricæ se-
cundum conditiones, quæ ibi dicuntur: totum autem hoc est ex illis, quæ requi-
rit speculatio. Dicimus autem, ꝙ apparet ex Aristo. in toto hoc, ex quo ipse
est, qui facit nos acquirere omnia ista loca, ꝙ ipse non sit sibi visus, quod loca de-
ceptiua attributa huic arti sint omnia loca, ex quibus accidit nobis deceptio,
qualitercunque contigerit, nisi duabus conditionibus: quarum vna est, ꝙ eorum
deceptio sit essentialis, hoc est, ꝙ deceptio de eis accidit valde nobis naturaliter
sicut suppositiones, quæ secundum suam naturam sequuntur ex deceptione se-
suum, quoniam acquiruntur hæc loca ex inductione cadente in speculatione spe-
culantis res existentes, sicut est dispositio reliquorum ordinum istarum artium.
Secunda autem conditio est, quod locus faciat acquirere falsum semper, aut vt
plurimum: quando autem hoc ita fuerit, non numeratur in rebus, quæ p[illegible]
tantur de eo, quod non est contradictorium, ꝙ sit contradictorium, nisi illa duo
loca solum, quia ipsa sunt causa deceptionis cadentis naturaliter secundum to-
tum, aut secundum plurimum in hac parte elenchi: reliqua vero loca decipiunt
vt in paucioribus. Id autem, cuius actio fuerit vt in paucioribus, non oportet ꝙ
numeretur pars artis, quando hæc ars fuit ars efficiens deceptionem: & hoc, quia
sicut ars intendens actionem venenorum non ponit aliquam rem suæ artis, quæ
sit venenum vt in paucioribus, sed quod fuerit venenum vt plurimum, aut ne-
cessario, sic est res in rebus, quæ ponuntur in hac arte gradu elementorum. Loca
itaque, quæ conuenit numerare partem huius artis, sunt, quæ valde parum
percipimus, ea faciunt tamen acquirere falsum aut semper, aut vt plurimum, &
propter hanc rem dixerunt antiqui demonstratores, ꝙ præmissæ falsę, quę fu[illegible]
semper, aut vt plurimum sunt propriæ huic arti, sicut verę vt plurimum sunt
proprie topicæ, & verę semper sunt proprię demonstrationi, veræ autem & fal-
sæ æqualiter sunt propriæ rhetoricæ: quando autem hoc ita fuerit, tam inquiren-
tur loca deceptiua, quę continet hæc ars, hoc est, ars sophistica, & non inuenien-
tur talis dispositionis, nisi hæc septem solum, & hoc, quia reliquarum rerum,
ex quibus apparet corruptio formæ syllogismi vltra duas causas, quarum memi-
nimus in hoc libro, putatur ꝙ non sit nostra modica sensatio de illis vt plurimi,
quoniam nos non inuenimus aliquos speculatores, qui errarent propter vsum
duarum negatiuarum in figuris cathegoricis, neque per duas particulares, n[illegible]
parum, & sic putatur ꝙ sint reliqua loca deceptiua contradictorij præter ea, [illegible]
rum meminimus hic solum. Res vero, quæ decipiunt propter præmissas, veri-
mile est ꝙ sint veræ, quia quæ numeratæ sunt, ipsæ etiam sunt quarum nostra
perceptio vt plurimum fuit pauca, & earum actio secundum falsitatem fuit sem-
per & vt plurimum. Id vero, quod efficit deceptionem vt in paucioribus, est
proprium artis rhetoricæ, & talis est dispositio exempli: & ideo non conuenit
ꝙ numeretur eius deceptio pars istius artis, sicut non numeratur deceptio indu-
Dubium ctionis. Sed iam dubitatur in hoc sermone, & diceretur, ex quo iam nos in-
uenimus Aristot. ꝙ vsus fuerit locis consequentis in hoc libro, & vsus fuerit
syllogismo signi in rhetorica, quo nam modo est dispositio huiusmodi? [illegible]
Solutio cimus quod ipse vsus fuerit locis consequentis hic ex parte, qua ipsum est de-
ceptiuum in ipsis præmissis, & paucitas perceptionis earum est vt plurimum, &

A eius actio deceptionis etiam est vt plurimum. Sed quando accipiuntur ex parte, qua componitur ex eis secunda figura solum, est narratio rhetoricorum, quia non vtitur secundum illum ipsis conuertibilibus, quę sunt in secunda figura, & ideo non numeratur hic ex speciebus locorum, quæ decipiunt secundum formā syllogismi dum vtitur duabus affirmatiuis in secunda figura: & hanc ob causam Aristo. non numerat hic locum permutationis, quia ille est locus poeticus. & fallacia proueniens ex eo est per accidens, non per se. Intenta vero hic sunt deceptiua per se, locus autem permutationis accidit essentiæ exempli. Post quam autem declaratum est istud, redeamus ad id, in quo fuimus de ex positione negatiuarum rerum huius libri.

De ueris, & falsis redargutionibus. *Cap. VIII.*

Propter quæcunq; autem redarguunt, qui redargutionibus vtuntur: non oportet tentare sumere, sine omnium quæ sunt scientia: id autem non vnius artis, nam infinitæ fortasse sunt scientiæ: quare manifestum, quoniam B & demonstrationes, redargutiones quidem sunt, & verę nam quæcunque, est demonstrare, est & redarguere eum, qui ponet contradictionem ueri: vt si commensurabilem diametrum posuerit, redarguet quis demonstratione, quòd incommensurabilis, quare omnium oportebit esse scium: nam aliæ quidem sequuntur propter ea quæ in geometria sunt principia, & eorum conclusiones: aliæ autem propter ea quæ sunt in medicina: aliæ deniq; propter illa, quæ sunt aliarum disciplinarum. Sed & falsæ redargutiones similiter infinitæ erunt. Nam secundum vnamquanque artem est falsus syllogismus: vt secundum geometriam geometricus, & secundum medicinam medicinalis: dico autem secundum artem, secundum illius principia. Manifestum est igitur, quòd non omnium redargutionum, sed earum quæ sunt secundum dialecticam, sumendi sunt loci. Nam ii communes sunt ad omnem artem & potentiam, & eam quidem quæ C est secundum vnamquanque disciplinam redargutionem: scientis est considerare siue cum non est, apparet: siue cum est, & quare est, eā autē, quæ ex communibus est, & sub nulla arte cadens, dialecticorū: nam si habemus ex quibus probabiles syllogismi in quolibet, habebimus ex quibus redargutiones: redargutio nanque est syllogismus contradictionis, quare aut vnus, aut duo syllogismi contradictionis, redargutio est. Habemus igitur propter quæcunque omnes huiusmodi sunt: si autem hæc habemus, & solutiones habemus: nam illarū instantiæ, solutiones sunt. Habemus autem propter quæcunque & apparentes fiunt, apparentes autem non culibet, sed talibus: infinita enim sunt, si quis consideret illa, secundum quæcunque apparent quibuslibet. Quare manifestum est, quoniam dialectici est posse sumere propter quæcunque fit per communia, uel quę est redargutio, vel quæ apparet redargutio, vel dialectica, vel apparens dialectica, vel tentatiua.

Vere redargutiones innumerę.

Quæ ꝓprie sũ elenchorũ solutio, & quomodo Ari. scripserit de ea in hoc libro.

QVando autem declaratum fuerit istud, iam declaratum erit quot modis fiãt res deceptiuę vniuersales, & quod sint ex ipsis, non ex alijs, & quod sit nobis festinanter notitia in omni elencho cadente in omni arte artium demonstratiuarum; hoc autem non est res, quę sit in potentia istarum negatiuarũ hic traditarum, neque conuenit iactari de cognitione huius festinanter, sed possibile est cognoscere illud in singulis artibus illi, qui contineret notitiam rerum inuentarum in illa arte, & ideo videtur quod elenchi prouenientes in singulis artibus sint infiniti, sicut quęsita earum sunt infinita, & quod numerus elenchorũ in eis est, sicut numerus quæsitorum, & eorum solutio est illorum, & hoc, quia soluit elenchum, vt qui concludit quod latus quadrati sit communicabile diametro, est ille, qui declarat demonstratione, qđ sit incommunicabile, quia isti elenchi, sicut diximus, sunt ex rebus essentialibus, res autem essentiales, quę proueniunt in artes vt plurimum huius sunt propter particulares: solutio autem earum est eius, qui continet notitiam talis quęsiti. Sicq; notitia istarum particularium, hoc est propriarum in singulis artibus, non est vnius artis, immo plurimum artium. Sicque notitia solutionis elenchorum propria habenti artem geometriæ est geometræ, & medicinę est medici: & hinc est quod apparet de istis elenchis, quod sunt infiniti. Elenchorum autem vniuersalium notitia est artis vniuersalis, sed quia istius artis gradus non est, quod exponat formam artis sophisticę, eius notitia & solutio est artis docentis, & vniuersalis, quę est ars topicę, & ideo videtur, quod id, quod dictum est de hoc in hoc libro, est ex parte qua est pars artis topicę. Sicq; iam declaratum est, quod non est istius artis solutio deceptiuorum particularium, neque vniuersalium, nisi ex parte qua est pars artis topicæ. Sed Arist. inquantum speculatus est hanc artem ex parte, qua est pars artis topicæ, largitus est modos, quibus soluuntur isti deceptiui, & posuit eos partem huius libri.

Orationes ad nomen, & ad intellectum non bene diduci. *Cap. IX.*

NOn est autem differentia orationum, quam quidam dicunt esse, has quidem ad nomen, illas vero ad intellectum. Inconueniens enim est opinari alias quidem esse ad nomen orationes, diuersas vero ad intellectum, & non easdem. Quid enim est non ad intellectum, nisi quando non vtimur nomine (qui putat interrogare) eo, ad quod is qui interrogatus dedit? idem autem id est & ad nomen. Et ad intellectum autem, quando ad quod dedit intelligens. Si autem aliquis (plura significante nomine) vnum putet significare, & interrogans, & interrogatus (vt forte ens & vnum plura significat, sed & respondens & interrogans Zeno vnum putans esse interrogauit, & est oratio quod vnum, omnia) hæc ad nomen est, aut ad intellectum interrogantis disputata. Si uero aliquis multa putet significare, manifestum quod oratio illa nõ est ad intellectum. Primum igitur circa huiusmodi orationes, est ad nomen, & ad intellectum, quæcunque plura significant: deinde circa quamlibet est, nam non in oratione est ad intellectum esse, sed in eo quod respondens se habet aliquo modo ad ea, quæ dantur: deinde ad nomen contingit omnes eas esse: nam esse ad nomen, hoc in loco, est esse non ad intellectum: nam, si omnes erunt quædam aliæ quæ neq; ad nomen, neq; ad intellectum: illi vero dicunt omnes, & diuidunt el ad nomen,

A vel ad intellectum esse omnes, alias autem non. Attamen quicunq; sunt syllogismi propter id, quod multipliciter, horum aliqui sunt secundum nomen: nam absurde dicatur secundum nomen esse omnes, qui sunt propter dictionem: sed sunt quædam captiones non in eo quòd respondens ad eas se habeat aliquo modo, sed quia talem interrogationem oratio ipsa habeat, quæ plura significet.

Quod elenchi, aliq sint in dictione et alii extra dictionem.

MAnifestum autem est, quod sermo diuiditur in duas partes, quia aliquid eius est, quod significat secundum signum loquentis, & illa est significatio, quæ appropriat loquentem, & aliquid eius est, quod significat secundum modum nominis, & illa est significatio, quę appropriat audientem: fallacia aūt est proueniens propter significationem ipsius auditi, non propter significationem signi, sicut quidam homines putauerunt hoc, per quod insinuatur Plato. Ipse .n. errauit, quia putauit, quod dictio diuidatur in istas duas partes, inquantum ipsa est dictio. adeo quod eius est aliquid, quod significat, sicut signum loquentis, & eius est aliquid, quod significat, sicut nomen æquiuocum apud audientem, quia in vna eadem dictione aliquando reperitur, quod eius significatio sit secundum signum loquentis apud audientem, & aliquando sit eius significatio secundum B auditum nominis, non secundum signum loquentis. Quando autem quispiam interrogaret respondentem de aliqua propositione secundum nomē æquiuocum, intelligeret hic respondens vnam intentionem ex intentionibus, quibus significaret, offendet autem eum interrogans pro alia intentione præter istam intentionem, & decipiet eum. Eius itaq; significatio secundum auditum apud interrogantem, erit aliud ab eius significatione secundum signum respondentis, & eius ęstimationem; quando vero neq; respondens, neq; interrogans intenderit de nomine vnum significatum, illius significatio cum signo loquentis est eius significatio apud audientem, siue nomen æquiuocum significet plura, siue vnum: quādo vero neque interogans, neque respondens intelligeret ex eo, nisi vnum significatum, eius significatio secundum significatum, quod est in anima erit eius significatio secundum auditum. Iam autem accidit nomini ꝙ dicatur de pluribus rebus, & sint duæ significationes eius, vna, hoc est, eius significatio ex parte, qua auditur, & eius significatio ex parte, qua proferunt per ipsum intentionem, quę est in anima: & hoc, quando interrogans, & respondens ex ista dictione intelligunt omnes intentiones, quibus dicitur, hoc nomen, sicut interrogabat Zeno, putans ꝙ ens sit vnum secundum quod est plura apud ipsum secundum sensum. Interrogans autem intelligit ex dictione entis id, ꝙ intelligit Zeno. & ex C intentione vnius id, quod intelligit Zeno, & respondet ꝙ ens sit vnum, quia significatio auditi est eadem significationi eius, quod est in signo significationis loquentis. Propterea, si diuideremus dictiones, & diceremus, ꝙ quædam earum sit secundum nomen, & quędam secundum signum, ꝙ est significatum, sicut decernit diuisio essentialis rei, adeo ꝙ non sit aliquid vlterius. Sicque iam diuisimus rationem ex dictione audita, quia ratio dictionis fit secundum quod est in anima: quando autem ablata fuerit eius significatio, quæ est ei secundum signum, tunc non denominatur dictio, ꝙ sit deceptiua, neq; quod sit non deceptiua, quia ambæ istæ denominationes consequentur ex parte, qua significant id, quod est in anima; sicq; nostra diuisio in id, quod est in signo, & in id, quod est secundum auditum, similis est diuisioni ex diuisionibus in id, quod est significans, & in id, quod est auditum, non significans solum. Dictio autem ex parte, qua auditur, non habet ingressum in sophisticam, neq; in priuationem sophisticę, sicque sequitur falsum ex diuisione dictionum ista diuisione, & sequitur ꝙ fallacia ex parte auditi ad eam, quæ est ex parte interrogationis differant: sicq; fallacia secundum se totam diuiditur in res ex parte nominis æquiuoci solum, aut ex parte dictionum auditarum, siue dictio fuerit nomen æquiuocum, aut aliud ab eo, quoniam species fallaciarum dictionum sunt multæ. Et hoc, quia isti visi sunt sibi, quod fallacia in syllogismo sit propter æquiuocationem in compo-

ſitione, & ſit in rebus ſeparatis, quæ ſunt partes ſyllogiſmi. Et propter æqui- uocationem nominis ſimplicis, viſum eſt ſibi, quod fallacia æquiuocationis ſit propter dictionem auditam: & ideo qui intenderit fallaciam, & poſuerit eam propter æquiuocationem nominis auditi, ſicut fecerat Plato, eſt in vltimo erro- ris, quia apparet quod ſint hic multa deceptiua abſque nomine æquiuoco ſimpli- ci, & ex ipſiſmet rebus in ſe abſq; quod ſit ibi fallacia propter dictionem.

De quonam primo diſſerere, de ſyllogiſmo ne, an de redargutione. Cap. X.

ET omnino inconueniens eſt de redargutione diſſerere, & nō prius de ſyllogiſmo: nam redargutio ſyllogiſmus e[illegible] quare oportet & de ſyllogiſmo prius, quàm de falſa red[ar]gutione: nam talis redargutio, apparens ſyllogiſmus c[on]tradictionis. Quare aut in ſyllogiſmo erit cauſa, aut in contradic[tio]ne (nam adiungere oportet contradictionem) quandoq; autem [in] vtroq; erit apparens redargutio: eſt autem de eo quod eſt ſilentia[m] [di]cere, in contradictione, non in ſyllogiſmo. De eo autem quod [da]t quod non habet aliquis dare, in vtriſq;: de eo vero quod eſt, quo[d] Homeri poëma eſt figura, per circulum, in ſyllogiſmo: quæ aut[em] in neutro eſt, verus eſt ſyliogiſmus.

Poema circulus forte dicitur, q[uo]d ab eodē verſu incipit, in eundēque deſinit: quare ſunt intercalares Vergil. Hinc ſic ratiocinare, omnis circulus, eſt figura, poema Homeri eſt circulus, igitur eſt figura.

Quod oporteat prænoſſe ſyllogiſmum, & contradictorium, priuſquam addiſcatur elenchus.

PLato autem male fecit in diſciplina, quando viſus eſt q[uod] docere elenchos, & fallacias præcedat quid ſit ſyllogiſmus verus, & quid ſit contradictorium verum, quoniam elenchus deceptiuus eſt ſyllogiſmus, de quo putatur, quod ſit ſyllogiſmus, & non eſt ſyllogiſmus, aut eſt contradictorium, quod putatur quod ſit contradictorium, & non eſt contradictorium. Deceptorij autem ſunt propter errorem ſyllogiſmi, aut propter errorem contradictorij, aut propter ambas res ſimul: ſic quando neſciret aliquis quid ſit ſyllogiſmus verus, & contradictorium verum impoſſibile eſt q[uod] conſtet ei fallacia talium locorum, licet ſue- rit fallacia cadens in eis propter dictiones tantum, ſicut dicunt hic de exemplo fallaciæ cadentis propter dictionem in contradictorio ſermonis dicentis, tacens loquitur. loquens autem non tacet, tacens itaque non tacet, Illæ itaque duæ non ſunt contradictoriæ, quia tacens in actu non erit tacens in futurum. Exempli autem fallaciȩ propter dictionem ſecundum formam ſyllogiſmi eſt ſermo dicen- tis, q[uod] poema metricum ſit figura ſecundum hanc diſpoſitionem, quia ambę præ- miſſæ acceptæ in hoc ſyllogiſmo ſunt veræ, ſed non conueniunt in vno termino niſi ſecundum dictionem tantum. Illi autem, qui neſciret quod in ſyllogiſmo conuenīt ambæ præmiſſæ in vno termino ſecundum rem non ſecundum dictio- nem, non conſtaret modus fallaciæ propter dictionem huius ſermonis. Exem- plum autem illius, in quem cadit fallacia ambobus modis ſimul, hoc eſt, ſecun- dum contradictorium, & ſecundum ſyllogiſmum, eſt ſermo dicentis, homo dat rem datam, res autem data eſt, quam non habet homo, ſicque homo dat rem, quam non habet: & annectitur huic quod vitioſum ſit dare quod non habet, & ex hoc infertur quod homo det quod vitioſum ſit dare, Ille autem, qui recepe- rit hunc ſyllogiſmum, iam falleretur propter dictiones duobus locis: quorum vnus eſt, quod acceperit id, quod non verificatur de datione, quod ſit contradi- ctorium eius, quod verificatur de datione. Secundus autem eſt, quod ipſe pu- tauerit quod non habens acceptum prędicatum in præmiſſa minori ſit idem nō habens ſubiectum in maiori: res autem non eſt ita, quia id, quod dederit aliquis

A homo, habuit illud antequam dederit ipsum, & non habet ipsum, postquam dederit ipsum. Sic ergo, qui non cognoscit syllogismum, neque contradictorium non cœpit vtilitatem notitiæ æquiuocationis nominis. Sic ergo oportet eum, qui scrutatur scire hanc artem, aut addiscere eam, quod sciat quid sit syllogismus, & quid sit contradictorium, siue accidat fallacia propter dictionem, sicut visus est plato, aut propter ambas res simul, sicut declaratum est prius.

De differentia inter interrogantem, & respondentem. Cap. XI.

VErum, unde sermo prouenit reuertamur: vtrumquæ in disciplinis sunt orationes ad intellectum sint, an non? & si cui videtur plura significare triangulus, & dedit nō vt eam figuram de qua concludebat, quoniam duo recti, vtrum ad intellectum illius disputauit hic, an non? amplius, si plura quidem significat nomen, ille autem non intelligit, neque putat quomodo is non ad intellectum disputat? aut quomodo oportet interrogare eum, qui non dat diuisionem? siue interroget ali quis si est silentia dicere, an non? an est quidem vt non, an est vt sic? si autem dat aliquis nullo modo, ille autem disputat, vtrum non ad intellectum disputat, quamuis oratio videatur earum esse quæ ad nomen sunt? Non igitur est genus aliquod orationum ad intellectum, sed illæ quidem ad nomen sunt: & huiusmodi, non omnes, non quidem redargutiones, sed neq; apparentes redargutiones: nam sunt & non propter dictionem apparentes redargutiones, vt quæ propter accidens, & reliquæ. Si autem postulet diuidendum, quòd dico quidem silentia dicere: hæc autem sic, illa uero non sic, id profecto primum, absurdum postulare: nam quandoq; non videtur interrogatum multipliciter se habere, atqui impossibile est diuidere, qui non putat. Deinde docere, quid aliud erit? manifestum enim faciet quonam pacto se habet, ei, qui neque considerat, neque scit, neque opinatur quod aliter dicitur: quia & in non duplicibus quid prohibet hoc facere: vt putas æquales sunt vnitates binariis, in quaternariis? sunt autem hi binarii quidem inexistentes, illi autem non sic: & putas contrariorum vna est disciplina, an non? sunt autem contraria hæc quidem nota, illa autem ignota: quare videtur ignorare qui hoc postulat, quòd aliud est docere quàm disputare: & quòd oportet quidem docentem non interrogare, sed eum manifesta facere, illum autem interrogare.

OPortet autem eum, qui dixit, quod fallacia accidat propter nomen auditum, non propter intellectum, vt quod fallacia geometriæ, quando fallerent ꝙ triangulus æquilaterus non sit triangulus, sit propter nomen æquiuocum auditum, non propter intellectum. Manifestum autem est, quod fallacia accidit secundum rem, in cuius signo est intellectum, & si acciperemus, quod triangulus sit nomen æquiuocum, quia non est moris doctoris dictio audita. Præterea si nomen significaret plura, respondens autem non intelligeret significationem huius nominis, neque quod intentiones significat, ipse quando responderet, non responderet, ꝙ sit intellectus alicuius rei, sed reciperet dictionem, quam non sciret, De differentia inter discipulum & doctorem.

quid significat : & impossibile est etiam huic respondenti, ꝙ diuidat intentiones,
quas significat hæc dictio, & intelligat interrogans, quæ sit intentio istarum inte
tionum, quam intenderat : exempli gratia, quia quando aliquis interrogat tacen
tem, tacens loquitur. Hoc autem erit verum de tacente in futuro, fallit autem
de eo tempore sui silentij, quia si non intelligeret respondens istas duas res, & re
sponderet, ꝙ esset loquens simpliciter, deciperetur. Si aũt responderet qđ non
loqueretur, ista fallacia non esset ex eo, quod id, quod est in signo loquentis de
hoc, differat ab intellectu audientis, quia audiens nõ intelligit ex eo rem comple
tam. Dictiones ergo sunt duorum generum, genus q̃dem significans sicut est in
mente interrogantis, & est, de quo fit veritas propter ipsum : & genus significans
secundum intellectum audientis, & ex illo fit fallacia semper. Nec etiam ora
nes deceptiui sunt propter dictiones, quoniam iam declaratum est, ꝙ hic sunt de
ceptiui ex ipsis rebus, sicut est fallacia eius, quod est secundum accidens, & ce
tera loca, quæ narrauimus. Neq; vsus diuisionis præseruat respondentem ab
errore cum interrogante in omnibus locis deceptiuis, sicut opinabatur Plato in
omnibus istis rebus, quia si aliquis homo reciperet ꝙ respondentis sit diuide
res, quas significat nomen æquiuocum, intelligeret interrogans ex rebus, quas
intenderat ex illis, adeo quod non erraret nomine æquiuoco : sicq; quid dice
tur de loco, quem non putauerat respondens, ꝙ sit dictio æquiuoca: neq; intel
ligeret ex eo aliqua significatio, quia si faceret eum intelligere quid significa
dictio, rediret discipulus non respondens: sicq; etiam, si diuideret ei interroga
illas res, redderetur doctor non interrogans. ac etiam si permitteretur respond
ti in tali loco, hoc est, in loco quo non intelligit significationem nominis æq
uoci, quod dicat interroganti, quod ipse non intellexerit significationem nom
nis æquiuoci, donec ostenderit ei ipse interrogans, quo modo sit impossibile ut
interroget eum de modo fallaciæ, quam facit ipse interrogans ex pauca compre
hensione respondentis conditionum syllogismi, sicut si quis interrogaret an vni
tates, quæ sunt in numero binario, differant ab vnitatibus, quæ sunt in quater
rio : si autem diceretur quod differant, diceret, quaternarij itaque differunt ab
ipsis, quia componuntur ex vnitatibus, quæ sunt in binario : si autem dicere
quod non differant, diceretur, quaternarius itaque conuenit binario, & ei e
æqualis : causa enim fallaciæ huius est ignorantia, quod præmissis, ex quib
componitur syllogismus, oporteat quod communicent in vno termino secundu
rem, non secundum dictionem : hoc autem non constabit per notitiam secund
semitam diuisionis: si autem permissum fuerit ei, quod intelligat illud ex nomi
æquiuoco secundum locum, quo ignorat quid significet, possibile esset quod fac
at ipsum intelligere interrogator locum, quo errauit, & permissa est ei fallacia,
quia ipse nescit conditiones syllogismi : & ideo putatur de interrogatore, quod
oporteat, quod ipse non sit docens, & de respondente putatur, quod iam opera
at quod ipse non sit discipulus, quia interrogator perscrutatur id, quod sciet, ne
cens autem iam sciuit. Et vniuersaliter connexio sermonis falsi vniuersalis non
est demõstratoris, sed solutio cõnexionis tentatiui, sed ars tentatiua vniuersalis
est pars artis topicæ : hęc aũt ars, quatenus est ars, nõ euidens, non est respõden
tis ad ipsam qđ interroget quid intẽdat, neque interrogãtis qđ sciat : sic ergo ista
diuisio nõ iuuat solutionẽ sermonũ deceptiuorũ, nisi apud doctores & discipulos
solũ & si iuuaret, non esset in omni subiecto, quia subiecta fallacię sunt multa.

De interrogatione tentatiuæ : & quid inter contentiosum, sophi-
sticumq; intersit. Cap. XII.

AMplius affirmare, vel negare qui postulat, id non mon-
strantis est, sed experimentum sumentis : nam tentatiua
dialectica quæ iam est, quapropter de omnibus inspicit,
& explorat non scientem, sed ignorantem, atque simulan-
tem. Qui igitur secundum rem considerat communia, dialecticus

A est: qui autem id apparenter facit, sophisticus. Et syllogismus contentiosus, & sophisticus, vnus quidem est apparens syllogismus, circa ea de quibus dialectica tentatiua est, quanuis vera sic conclusio: nam eius, quod est propter quid, hallucinatorius est: & quæcunque, cum non sint, secundum cuiusq; disciplinam captiosæ ratiocinationes, videntur esse secundum artem. Nam pseudographiæ non contentiosæ (secundum enim ea, quæ sub arte sunt, captiosæ sunt ratiocinationes) neq; si aliqua est pseudographia circa verum, vt Hippocratis quadratura quæ per lunulas, sed vt Brysso quadrauit circulum: & tametsi quadraretur circulus, quia tamen non secundũ rem, ideo sophisticus: quare & qui de his quidem apparens syllogismus, contentiosa est oratio, nam apparens est secundum rem, quare fallax & iniusta. Quemadmodum enim ea (quæ in certamine est) iniuria, quandam speciem habet, & est quædam iniusta pugna, sic in contradictione, iniusta pugna contentiosa est: nam & illic qui omnino
B vincere volunt, omnia tentant: & hic qui contentiosi sunt. Qui igitur victoriæ ipsius gratia, tales sunt, contentiosi homines, & litium amatores videntur esse: qui autem gloriæ gratia quæ in diuitiis est, sophistici sunt: nam sophistice est (vt diximus) pecuniarum quędã aucupatiua ab apparente sapientia: quapropter demonstrationem apparentem appetunt. Et in eisdem orationibus quidem sunt litium amatores & sophistæ, sed non propter eadem: & oratio quidem eadem erit & sophistica & contentiosa, sed non propter idem: sed quatenus quidem est ob victoriam apparentem, contentiosa: quatenus vero est ob sapientiam, sophistica: nam sophistice est quædam apparens sapientia, non autem existens. Contentiosa vero est quodam modo sic se habens ad dialecticam, vt pseudographa ad geometricã: nam ex eisdem contentiosa, differendi modo, captiose decipit, vt & pseudographa, geometrice: sed hæc quidem non contentiosa, quia
C ex principiis & conclusionibus, quæ sunt sub arte pseudographiam facit: quæ autem ex iis est, quæ sunt sub dialectica, circa alia quidẽ contentiosam esse, manifestum est: vt quadratura quidem, quæ per lunulas, non contentiosa: Brysonis autem contentiosa, & illam quidem non est transferre nisi ad geometriam solum, eo quod ex propriis sit principiis: hanc autem ad plures quicunque nesciunt quid est possibile in vnoquoque, & quid impossibile: nam accomodabitur: aut ut Antiphon quadrauit. vel si quis non dicat melius esse post cœnam deambulare per Zenonis rationem, non medicinalis: communis enim est. Si ergo oĩno similiter se habeat cõtentiosa ad dialecticã, vt pseudographa ad geometriã, non ex illis vtiq; erit contentiosa.

Ante Arist. tempora tres maximopere sudasse feruntur ad circuli quadraturam monstrandĩ, Antiphõ, Hippocra. Chi', & Bryson.

Qvidam autem syllogismus elenchus est deceptorius, & litigiosus, & quidam est falsigraphus: litigiosus autem est syllogismus, qui putatur quod sit syllogismus topicus, absq; quod sit ita secundum veritatẽ, & est ille, quo assimilatur habens ipsum arti topicę, & quærit per ipsum finẽ habentis topicam, q̃

De modis interrogãdi in terrogantis, & respondẽdi respondẽtis.

est victoria. Falsigraphus autem syllogismus est, quo assimilatur habens ipsum D demonstratori, & putatur quod sit sapiens, absque quod ita sit: huius autem syllogismi sunt quædam species, quia quidam eorum est ex rebus falsis proprijs singulis generibus. Et est ille, cuius solutio est habentis illam artem, sicut fecerat quidem ex antiquioribus geometris, qui dicitur Hipocrates, ex quo fecerat quadratum æquale figuræ lunari, & putauit quod iam fecisset quadratum æquale circulo: putauerat enim, quod circulus diuideretur in figuras lunares, adeo quod consumeretur. Ista itaque fallacia est propria arti geometriç, & eius solutio est geometrarum. Quia quando factum fuisset quadratum in circulo, deinde diuideretur ille arcus continens duas lineas secundum duo media, & illæ protraherentur, & fieret hoc continuo donec iam desineret hoc opus, ita vt continuarentur latera figuræ rectilineç, quæ sunt intra circulum ad peryferiã circuli, iam inueniretur figura duarum linearum æqualis circulo: hic autem est interitus principiorum, quibus vtitur geometra, quæ sunt quod diuisio procedat in infinitum & quod non continuetur linea recta lineæ circulari. Iste itaque syllogismus est falsigraphus, ex eo quod assimilatur demonstratiuo. Et est litigiosus ex parte qua eius premissç sunt falsæ vniuersales, & ideo est artis topicæ solutio talium syllogismorum. Sicque secundum hoc syllogismus litigiosus est syllogismus falsus, cuius habitudo ad artem topicæ est, sicut habitudo syllogismi, qui supponit descriptiones, & figuras falsas in arte geometriç, sed differentia inter eos est quia non est artis topicç subiectum terminatum vniuersale, sicut est id, de quo est prima philosophia, neque proprium sicut sunt de eo artes demonstratiuæ particulares; iam autem putatur, quod sit species syllogismi veri, sed ex quo fit in artibus demonstratiuis, ac si esset proprius istius generis, attribuitur arti sophisticç, & hoc, quia non est conditionis demonstrationum, ꝙ præmissæ sint veræ solum, sed ꝙ sint proportionatæ, & illæ sunt propriæ istius generis: & hoc, sicut ille, quomodo brysso quadrauit circulum, quia ex quo fecerat figuram rectarum linearum ambientem circulum, & minorem omni figura rectarum linearum ambientium circulum, dixit ꝙ ista figura est æqualis circulo; quia quando fuerint duæ res, quæ ambæ sunt minores vna eadem re, & maiores vna eadem re, illæ sunt æquales, putatur enim ꝙ iste sit demonstratiuus, & non est demonstratiuus, sed euidens est ꝙ sit deceptorius: sic ergo non continet scientia aliquas species syllogismorum falsigraphorum, nisi constiterit nobis syllogismus topicus verus, & syllogismus demonstratiuus verus, & ille est, cuius præmissæ cum hoc ꝙ sunt veræ sunt proportionatç, Ars autem demonstratiua, ex quo est sufficiens ad constantiam vnius duorum contradictoriorum, quod est verum, & ad destructionem alterius contradictorii, quod est falsum, non ponit eius præmissas ex parte interrogationis, quia respondens iam recipit quod non est verum. Ars autem topicç ex quo visa est constituere vtrunque duorum contradictoriorum, & destruere illud, eius præmissæ accipiuntur secundum interrogationem: & non est eius intentio declarare aliquam rerum, nisi quando vtetur ad declarationem primorum principiorum illi, qui negaret ea, sicut declaratum est in arte topicæ.

Orationes dialecticorum, tentatiuorumque, non esse ad determinatum genus. Cap. XIII.

Vniuersalis artifex, hoc est, metaphysicus.

NVnc autem non est dialecticus circa genus aliquod determinatum, neque demonstratiuus vllius, neque talis qualis vniuersalis: nam neque omnia sunt in vno aliquo genere: neque si sint, possibile est sub eisdem principiis esse, ea quç sunt: Quare & nulla ars earum quç aliquam naturam monstrant, interrogatiua est: nam non possibile est

vtramuis

A vtramuis partium dare. syllogismus enim non fit ex vtrisq; : dialectica autem interrogatiua est (si autem monstraret quid illud, nisi & omnia?) veruntamen prima, peculiariaq; principia non interrogat: nam si non daret, non iam haberet ex quibus amplius disputaret ad instantiam. Talis autem est tentatiua : nam tentatiua nõ talis est, qualis est geometria : sed qualem vtique haberet, non sciens aliquis. fieri enim potest vt periculum sumat, & is qui nescit rem, de eo qui nescit: siquidem & dat non ex quibus scit, neque ex propriis, sed ex consequentibus : quæ omnia talia sunt quæ scientem quidem, nihil prohibet nescire artem, nescientem autem necesse est ignorare: quare manifestum quoniam melius determinati tẽtatiua disciplina est, eo quòd de omnibus est : nam omnes artes vtuntur quibusdam communibus. Ideoque omnes illiterati quodam modo vtuntur dialectica, & tentatiua. Nam omnes vsque ad aliquid conantur diiudicare eos, qui pronunciant : hæc autem sunt communia: nam illa nihil minus sciũt B ipsi, quamuis videantur longe extra dicere. Redarguunt igitur omnes: nam sine arte quidem eo participant, cuius artificialiter est dialectica: & arte syllogistica, tentatiuus, dialecticus. Quoniam autẽ sunt multa quidem hæc & de omnibus, non talia autem vt natura quædã sint, & genus, sed vt negationes : alia autem non talia, sed propria sunt: ex illis de omnibus experimẽtum possibile est sumere, & artem esse quandam, & non talem esse quales quæ demonstrant, eo quòd contentiosus non est omnino sic se habens, vt pseudographus : nam non erit captiosus ex determinati cuiuspiam generis principiis, sed circa omne genus erit is, qui contentiosus. Loci igitur sophisticarũ redargutionum hi sunt, & quòd dialectici est considerare de his, & res eas posse facere, nõ difficile videre: nam quæ circa propositiones est disciplina, omnem habet hanc speculationem : & de redargutionibus quidem apparentibus, dictum est. **Epilogus.**

C

De generibus syllogismorum, quibus utitur ars tentatiua topica.

ARS autẽ tentatiua topica vtitur ex generibus syllogismorum elenchorum genere, quod est ex præmissis vniuersalibus falsis, quæ non sunt propriæ alicui generum, ex quo non est eis subiectum proprium, quia illa est pars artis topicæ: & non est ars tentatiua topica, neque in summa artis topicæ apud eum, qui gloriatur de arte geometriæ, & cæteris artibus demonstratiuis, quia in arte tentatiua topica, & ipsamet topica, ex quo non est eis subiectum proprium, & suæ præmissæ fuerunt famosę communis notitiæ omnibus, possibile est ꝙ conueniat vulgus, & ille, qui non habet tentatiuam artis topicę, cum illo, qui habet notitiam istius artis, diuersimode ab arte geometriæ: hoc est, ꝗ non inuenitur vnus, qui conueniat geometræ in eius arte, sed si conueniant homines huius artis, est pauca conuenientia. Ex quo autem ars tentatiua topica facit elenchum vniuersalem falsigraphum ex parte, qua non habet subiectum terminatum, & hæc ars hoc est sophistica, est huius dispositionis, quia non habet genus proprium, manifestum est, ꝙ notitia elenchorum falsigraphorum cõuenticum arte topicæ, & arte litigiosa Et declaratum est ex hoc, ꝙ elenchus, qui est virorum huius artis, non est, qui redarguit & decipit fallacia propria in

singulis generibus generum scientiarum demonstratiuarum, sicut præmissum est. Propterea ꝙ artem topicam oporteat cognoscere species elenchorum falsigraphorum vniuersalium ad cauendum eos, sicut oportet singulos habentes artes singulas artium propriarum, quod cognoscāt species falsigraphorum, qui sunt in illa arte, & in toto hoc oportet, quod conueniant istæ duæ artes: hoc est topica, & sophistica. Sed quot modis, & locis fiat elenchus falsigraphus, iam declaratum est: sed ex quo intentio istius artis non est elenchus falsigraphus solum, sed reliquæ intentiones, quæ dictę sunt, quarum intentionum vna, quæ est secunda ad intentionem, quæ est elenchus, est inductio loquentis ad falsum, aut eius inductio in dubium, & ambiguum, iam conuenit ꝙ loquamur de rebus, quibus operatur hæc ars hoc opus. D

Loci sophistici interrogantium ad falsum, aut inopinabile. Cap. XIIII.

1.locus. DE ALIQVO est falsum quippiam ostendere, & oratione ad inopinabile ducere. Hoc autem fuit secundum propositum sophisticæ intentionis, primum quidem ex eo quòd interrogat quodammodo, & per interrogationem accidit maxime: nam id, ad nullum determinatum interrogare propositum, venatiuum est illorum: temere nanque dicentes peccant magis: temere autem dicunt, quando nihil habent propositum. E

2.locus. Et id, interrogare multa (quamuis id determinatum sit ad quod disputant) & id, ea quæ videntur, dicere se postulare, facit quandam idoneitatem, vt ad inopinabile ducat, aut falsum.

3.locus. Et si interrogatus affirmet, aut neget illorum aliquid, ducere ad ea, ad quæ promptus est argumentari: potest tamen nunc minus nocere per hæc quàm prius, nā repetunt aliquid ad id qđ in principio.

4.locus. Elementum autem deueniendi ad falsum aliquod, aut inopinabile, nullam statim interrogare positionem, sed affirmare ob id se interrogare, quod discere velit: nam locum argumentationis, consideratio facit.

5.locus. Ad falsum autem ostendendum proprius locus sophisticus est, ducere ad talia, ad quæ abundat orationibus: est autem bene, & non bene id facere, quemadmodum dictum est prius. F

6.locus. Rursum vt ad inopinabilia ducat, considerare ex quo genere est qui disputat, deinde interrogare quod pluribus illi dicunt inopinabile: est enim singulis quibusq; aliquid tale.

7.locus. Elementum autem horum sumere singulorumq; quorumq; positiones in propositionibus. Solutio vero & horum competens fertur, ostendere ꝙ non propter orationem accidit inopinabile: semper autem id quoq; vult qui contendit.

8.locus. Amplius autem ex voluntatibus & manifestis opinionibus: nam non eadem volunt, & dicunt: sed dicunt quidem decoratissimas orationes, volunt autem ea, quæ videntur prodesse: vt bene mori magis quàm voluptuose viuere dicunt oportere: & egere iuste magis quàm diuitiis affluere praue: volunt autem contraria. Eum igitur qui dicit

A secundum voluntates, ad has manifestas opiniones ducendum: eum vero, qui dicit secundum has, ad absc̄osas: vtrouis enim modo necessarium est inopinabilia dicere: vnam aut manifestum, aut immanifestas opiniones dicunt contraria.

Plurimus autem est locus faciēdi inobinabilia dicere, quemadmodum Callicles in Gorgia scriptus est, dicēs: & veteres autem omnes arbitrati sunt accidere propter id quod secundum naturam & secundum legem contraria: contraria enim esse naturam & legem dicunt: & iustitiam secundum legem quidem esse bonum, secundum autem naturam non bonum: oportet igitur ad eum quidem, qui dicit secundum naturam, secundum legem obuiare: ad eum vero, qui secūdum legem, ad naturam ducere, nam vtroq; modo dicere contingit inopinabilia: erit autem scd̄m naturam quidem ipsis verum, secundum autem legem quod multitudini videtur: quare manifestum q̄ & illi, B quemadmodum & qui nunc, aut redarguere, aut inopinabilia dicere respondentem, conabantur efficere. 9. locus.

Quædam autem interrogationem habent vtrinq; inopinabilem responsionem: vt vtrum sapientibus, an patri oporteat obedire: & expedientia facere, an iusta: & an iniuriam pati eligibilius q̄ nocere. 10. locus.

Oportet autem ducere ad ea, quæ multitudini, & sapientibus sunt cōtraria, nam si dicat aliquis vt ii qui circa orationes, ad ea quæ multitudini: si autem vt multi ad ea, quæ iis qui in oratione. Dicūt enim hi quidem ex necessitate beatum iustum esse: multitudini autem inopinabile est regem infelicem esse. 11. locus.

Est autem ad ea quæ sic sunt, inopinabilia ducere, idē ei quod est ad eam quæ est secundum naturam, & secundum legem contrarietatem, ducere: nam lex opinio multitudinis, sapientes autem secūdum naturam, & veritatem dicunt: & inopinabilia quidem, ex his oportet quærere locis. 12. locus.

C *De locis sophisticis interrogantium ad falsum, aut inopinabile.*

INITIVM locorum, quo potest interrogans ferre sermonem ad falsum, est quod non ponat eius interrogationes loqueuti secundum positionem terminatam, efficit autem eius destructionem, quando infert ex eius positione absurdum, sicut efficit interrogans & respondens in topica, sed ponit eius interrogationes non secundum positionem terminatam, sed qualitercunque contigerit secundum alium locum ab eo, quē intendit respondens constituere: quia, quando res fuerit talis dispositionis potest interrogās ampliare esse præmissarum, ad quarum positionem sequitur inconueniens aliquod, quia premissæ, quę efficiunt hoc, non sunt in habitudine ad positionem terminatam: hæc autem est res per se nota, quia, quando perscrutaretur inferre falsum secundum terminatam positionem, difficilis esset ei inuentio præmissarum, quæ ducerent in sermonem falsum secundum istam positionem: & impossibilis esset translatio in alias præmissas, quia contradicens illis præmissis, non posset recipere inter eas, & inter illam positionem habitudinem aliquam, & ideo, quando interrogator interrogaret respondentem de talibus præmissis, qualitercunque contigerit, ex quibus sequeretur falsum, & respondens reciperet eas, statim inferretur ei falsum: si autem renueret recipere eas, sicut si interrogaret eum ad affir-

matiuam,& ipſe reciperet negatiuam,aut econtra: ſic poſsibile eſſet, ꝙ trans- D
ferretur ſecum in interrogatione , donec conſtaret ei quod inferret abſurdum,
ex eo quod receperit,ſed reſpondens ſecundum iſtam diſpoſitionem eſt manife-
ſtæ excuſationis,quia haberet dicere, quod hoc falſum non ſequat̃ ex eo quod
tu interrogaueras,ſed ſit res,quæ ceciderit ex replicatione ſermonis: Sed non
abſoluitur per hoc,quin ipſe iam receperit falſum , aut id ex quo ſequitur fal-
ſum,quia locus,cuius moris eſt,ꝙ ferat in falſum,eſt, quo non fit interrogatio,
aut reſponſio ſecundum terminatam poſitionem. Sicque,quando non cogitaret
reſpondens fallaciam iſtius loci,neque caueret ab ea,perficeretur ei proceſſus
ad inconueniens, licet difficile ſit conſtituere interrogantem in plurimũ eius,
quod interrogauerat ipſum,Iam autem facilis fit cõuenientia interrogantis &
reſpondentis,quando difficile fuerit ei,ꝙ extrahat eius interrogationem ſecũ-
dum extractionem interrogationis diſcipuli a magiſtro,& ille cum hoc abſcõ-
dit victoriam,& præualetudinem,ſicut dictum eſt in libro topicorum:ſed hoc
eſſet vtile quibuſdam locis ſine alijs,ſicut ibi dictum eſt. Igitur conſecutio lo-
cutionis ad euidentiam falſi,quod conſequitur hũc locum,& cautela ab eo,eſt
perceptio eius,hoc eſt,iſtius loci. Locus autem ſecundus eſt, ꝙ aduertamus res
inconuenientes,quæ ſunt in ſingulis generibus generum ſcientiarum,& nume-
remus eas,aut ſint promptæ illi:& q̃n loqueretur cũ aliquo eorum qui ſunt vi-
ri illius artis,oportet ꝙ ſequant̃ ei illæ res inconuenientes,quæ ſunt ſuæ artis.
& ſic ẽt oportet, q̃n ille numeraret,quod eſt inconueniens apud ſingulas gen-
tes,aut pluribus:& inueniemus viam huius ad inconueniens ſecundum con-
trouerſiam:totius autem huius radix eſt ꝙ aduertamus incõueniens, quod ap-
propriatur illi genti,cuius eſt loquens,aut homines illius artis,cuius eſt ille lo-
quens. Contradictio autem,ſeu ſolutio, quæ conuenit his locis eſt,quod eui-
dens ſit falſum,ꝙ eſt in eis primo,quod eſt,ꝙ reſpondens ad controuerſiã ſciat
ꝙ id,quod ſequitur ex falſo,non ſequatur ex eo,quod receperat, Poſsibile au-
tem eſſet,quod efficeret hoc,quando interrogans accepiſſet id,quod nõ eſt cau-
ſa concluſionis,ac ſi eſſet cauſa:quando autem poſsibilis eſſet acceptio,vt cau-
ſę illius,quod non eſt cauſa, poſsibile eſſet ei cõtradicere illi,ſed poſtea erit re-
ſpondentis aduertere ad hoc inconueniens , an ſit ex inconuenientibus ſcd̃m
orationẽ de eis,aut ex incõuenientibus ſcd̃m naturam,quia valde recipiunt bo-
na ſcd̃m orationem cum bonis ſecundum naturam ſecundum vulgus, & valde
dr̃ conuenientius quod dicitur ſcd̃m ſingulos modos cõuenientis: eorum vero
artes pullulant ex rebus vtilibus, quæ non ſunt conuenientiores , ſicut multi
dicũt,ꝙ mors cum bona diſpoſitione ſit melior q̃̃ vita cum mala , aut quod
homo ſit cum iuſtitia egenus, eligibilius eſt q̃̃ ꝙ ſit diues cum iniquitate: illi
autem cum hoc præeligunt contrarium huius , quia præeligunt ſibi vtile: &
ideo præeligunt vitam cum malo , & diuitias cum iniquitate : ſicque oporte-
nos,quando intuliſſemus inconueniens,quod eſt ſecundum orationem, ꝙ reci-
piamus, ꝙ ſit bonum ſecundum naturam: ſi autem intuliſſemus illud inconue-
niens ſecundum naturam,reciperemus hoc , ꝙ ſit bonum ſecundum conſuetu-
ram,& orationem, Iam autem inueniretur hic locus latus multę latitudinis ma-
gnæ vtilitatis ad obijciendum in hoc genus ſermonis,quod eſt, ꝙ bona ſecun-
dum legem,vt plurimum opponantur bonis ſecundum naturam:ſicq; conueni-
illi,qui vituperat recipientem bonum ſecundum legem,ꝙ recipiat hoc , ꝙ
bonum apud naturam,& qui deſtruit recipientem bonum ſecundum naturam
ꝙ recipiat hoc inquantum eſt bonum ſecundum legem, quia plurimum oppo-
nuntur prædicta bona cum bonis ſecundum legem,& deficit vnumquodq; eo-
rum a bonitate alterius,ſed bona ſecundum naturam ſunt bona propter ipſam
veritatem,quæ autem ſunt ſecundum legem, ſunt bona , quia eorum vſus eſt
apud multitudinem,hoc eſt,famoſus. Sicq; iam declaratum eſt, ꝙ ſicut iſtorum
eſt, ꝙ contradicant rebus inconuenientibus,quas inferret interrogans ex his
locis,ſic interrogatorum eſt,ꝙ caueant reſpondentem a locis,de quibus me-
nit ſiue ad elenchum,ſiue conceſsionem inconuenientis. Iam autem ut ex iter-
ratis interrogationibus , quibus contingit ꝙ inferat, interrogans reſpon-

A ipsum inconueniens a vtrūq; duorum contradictoriorum: loca autem, quibus efficiuntur hæc, sunt quæ ducunt loquentem in dubium & ambiguum. Et illa est tertia intentio intentionum sophisticorum, sicut est sermo dicentis, cui conuenientius est credere sapientibus, aut patribus, & si diceretur patribus, diuersum itaq; eius, quod decerneret sapientia, esset opportunum: & si diceretur, ꝙ sapientibus, rebellare itaq; patribus esset opportunum: & sic an prçeligibilior sit iustitia, aut vtilitas, sicut si fiat quid, an eligibilius sit ꝙ deprædemus, aut ꝙ dimittamus diuitias, aut dispositio sit econtrario: & vniuersaliter ista species litigij consequitur omnes res, quibus opponuntur opiniones sapientium opinionibus vulgi & multitudinis, quia sapientibus apparet, ꝙ reges faciētes sint iusti, vulgo autem apparet ꝙ fauentes sint fortes vincentes. Iam autem possibile est, ꝙ contrarietas istius generis reducatur ad contrarietatem, quæ est inter bonum secundum naturam, & bonum secundum legem: quia quod est apud sapientes & apud naturam, est bonum, quia est verum. Id autem, quod est apud legem & apud plures, est bonum, quia est famosum, & plures conueniunt in illo. Ex ijs itaq; locis, & eis similibus conuenit quærere de istarum præmissarum inopinabilium, quas vocauit Aristoteles deficientes concessione.

Bonũ apud naturam, & bonũ famosum.

B *De captionibus nugationis, & solæcismi.* *Cap. XV.*

DE EO quidem, quod est facere nugari, quidnam dicimus nugari, iam monstrauimus: omnes autem tales orationes id volunt efficere: si nihil referat nomen & orationem dicere: duplum autem, & duplum dimidii idem est: si igitur duplum est dimidii duplum, erit dimidii, dimidii duplum: & rursum si pro duplo, duplum dimidii ponatur, ter erit dictum dimidii dimidii dimidii duplum. Et putas est concupiscentia delectationis? hæc autem est appetitus delectationis: est igitur concupiscentia appetitus delectationis delectationis. Sunt autem omnes huiusmodi orationum in iis, quæ sunt ad aliquid, quæcunque non solum genera, sed & ipsa ad aliquid dicuntur, & ad idem & vnum assignantur: vt appetitus, alicuius appetitus: & concupiscentia, alicuius concupiscentia, & duplum alicuius duplum, & duplum,
C dimidii, & in quibuscunq; quæ (cum substantia non sint) ad aliquid omnino eorum sunt, quorum sunt habitus, aut effectus, aut aliquid huiusmodi, in oratione ipsorum de illis prædicatorum declaratur: vt impar est numerus medium habens: est autem numerus, impar: est igitur numerus, numerus medium habens. Et si simum, cauitas naris est, est autem naris sima: erit ergo naris, naris caua. Apparent autem facere non facientes quandoque, eo quòd non interrogant si significet aliquid per se dictum duplum, an nihil: & si aliquid significat, vtrum idem an diuersum: sed conclusionem dicunt statim, & apparet propter nomen idem, esse idem, & significare. Solæcismus autem quale quid est, dictum est prius: est autem & hoc facere, & non facientem videri, & facientem non videri: quemadmodum Leuinus dixit, si Venus masculinum est, nam qui dicit almam, solæcismum quidem facit secundum illum, non apparet autem aliis: qui autem almũ, apparet autem, sed non facit solæcismum. Manifestum igitur quoniam &

Arist. exemplũ ponit de Protagora, qui iracundiam, & galeã masculina ponebat.

sed id latinę locutioni nō est accōmodatum, quare sumptum est hic exēplum ex Leuino, q Venerē mascu. gen. posuit. Vide Macrob. Satur. lib. 1. cap. 8.

ars quædam hoc poteſt facere, eo quòd multæ orationes non colligē- D tes, ſolæciſmum videntur colligere, vt & in redargutionibus. Sunt autem omnes penè apparentes ſolæciſmi propter hoc: & quando caſus neque maſculinum, neque fœmininum ſignificat, ſed neutrum: nam hic quidem maſculinum ſignificat, hæc autem fœmininum, hoc vero neutrum vult ſignificare: ſæpe autem ſignificat & illa vtraq; vt quid eſt hoc? Calliope, lignum, Coriſcus. Maſculini igitur & fœminini differunt caſus omnes, neutri hi quidem, illi autem non: cum datur igitur hoc: ſæpe colligunt quaſi dictum ſit hunc: ſimiliter autē & alium caſum pro alio ponunt. Captioſa autem ratiocinatio fit eo quòd hoc commune ſit plurium caſuū: nam hoc ſignificat quandoq; hic, quandoq; autem hunc: oportet autem viciſsim ſignificare, cum eſt quidem hic: cum eſſe autem, hunc: vt eſt Coriſcus: eſſe Coriſcum: & in fœmininis nominibus ſimiliter, nam in omnibus ſimiliter eſt, & eſſe, facient differentiam. Et quodam modo in his ſimilis eſt ſolæciſmus iis redargutionibus, quæ propter id quod non ſimilia, aut propter figuram, ſimiliter dicuntur: nam quemadmodum illic in rebus, ſic hic in nominibus accidit ſolęciſmum facere: nam homo, & album, & res, & nomen eſt: manifeſtum igitur quoniam ſolæciſmum tentandum eſt ex dictis caſibus colligere. Species igitur ſunt hę contentioſarum orationum, & partes ſpecierum, & modi, qui dicti ſunt.

De facere nugari, & ſolæciſmo.

VNDE autem poſsibile ſit habentibus iſtam artem, q̄ reducatur loquēs in elenchum, aut in ſuperfluum, & nugationem, & deſtruatur illud propter hoc, quod eſt quarta intentio, hoc accidit illis, apud quos nō eſt differentia, neque diuerſitas, ſiue feratur res ex parte, qua ſignificetur ipſa ſeparata ſecundum hoc nomen cum parte eius quod ſignificat hoc nomē, aut ſecundum ſemitam conſequentiæ, aut ſecundum ſemitam complexi, adeo quod proueniat iſtud complexum ſecundum formam orationis compoſitæ: hoc autem valde accidit relatiuis & definitionibus rerum, quarum conſiſtentia eſt in aliquo ſubiecto: & accipitur hoc ſubiectum pars ſuæ definitionis, & accidit ex hoc, aut quod paralogizet, & faciat ipſum ſequi confeſsionem orationis falſæ, aut nugetur ſuis verbis: exempli gratia, de relatiuis, quod dicamus de duplo, quod ſit dimidij duplum, quia duplum eſt dimidij duplum, & dimidij duplum eſt duplum. Duplum itaque eſt duplum. Sic autem dicatur quod duplum nō ſit dimidij duplum, aut dicamus quod duplum ſit duplum; hoc autem eſt nugatio, quia res non enunciatur de ſe: & ſicut dicimus, quod voluptas eſt concupiſcentia rei delectabilis, & concupiſcentia rei delectabilis eſt voluptas, ſic voluptas eſt voluptas: hoc autem accidit, quia ambo iſta ſunt relationes, quia duplum eſt duplum alicuius rei, & voluptas eſt voluptas alicuius rei, & ſic etiam accideret in ſimilibus rebus, quarum eſſe eſt ſecundum habitudinem. Res autem, quæ inducunt loquentem ad nugationem & ſuperfluum ſuis verbis, non ſunt relationes, ſed ſunt habentium qualitates: & hoc, quia ſubſtantia iſtorum aliquando accipiuntur cum definito, & aliquando cum definitione: & accidit ex hoc, quod bis explicetur vna res: exempli gratia, quia ſi diceretur naſus aquilinus non erit curuus, diceretur aquilinus naſus erit naſus curuus, ſi autem recuperetur quod naſus aquilinus erit naſus curuus, naſus itaque erit naſus. hoc autem eſt nugatio: & ſic etiam aut impar non eſt numerus, qui non diuiditur in

A duas partes æquales, aut numerus impar est, qui diuiditur in duo media: numerus itaque est numerus, & hoc est nugatio. Aduenit vero nomini simplici tale absque ꝙ accipiatur complexum, sicut est sermo dicentis, an hoc non significet duplum rei: si autem significat, aut significat rem, quæ non est duplum, aut significat duplum: si autem significat duplum, ipsum itaque duplum est duplū, hoc autem est nugatio: si autem significaret non duplum, ipsum itaque non esset duplum. Inductio autem loquentis vt dicat verba, quæ putentur esse carentia significatione, absque quod ita sit, est plurimum in hoc loco. Sed minimū est ex dictionibus communium formarum ad masculinum, & fœmininum, & neutrum: & hoc forte significat apud eos masculinum, & fœmininum, & ista est intentio quinta intentionum fallaciæ. Conuenit autem, quod aduertamus hic loca, quibus accidit eis tale, quia putatur, quod hoc sit cōmune omnibus idiomatibus, & illud vocatur apud nos inter arabes haya: proijciemus autem id, quod est vere sic quod est sermo carens sensu: quidam autem eorum est sic secundum extimationem, & de locis illius conuenit perscrutari hic. Sicq; iam declarata sunt ex hoc sermone genera secundum singulas quinque intentiones deceptiuas, & species illorum generum.

B *De occultatione sophistica, & contra moleste respondentes.* *Cap. XVI.*

DIFFERT autem non parum si ordinentur quodam modo ea, quæ ad interrogationē sunt, vt lateat quemadmodum in dialecticis: deinceps igitur ex iis, quæ dicta sunt, hæc primum dicēda. Est autem ad redarguendum, vnum quidem prolixitas: nam difficile simul multa conspicere. Ad prolixitatem vero quæ adducuntur elemētis, vtendum. Vnum quidem festinatio, nam tardiores minus præuident: amplius autem ira & contentio: nam conturbati minus possunt obseruare omnes. Elementa autem, iræ. Manifestum quoque eum facere, qui vult iuste agere, & circa omnia impudentem esse. Amplius, permutatim interrogationes ponere, siue ad idem plures habeat aliquis orationes, siue & quòd sic, & quòd non sic: simul enim accidit aut ad plura, aut ad contraria facere obseruationem. Omnino autem omnia, C quæ ad occultandum dicta sunt prius, vtilia etiam ad contentiosas orationes: nam occultatio latendi gratia est, latere autem deceptionis. Ad eos autem, qui renuunt quæcunque opinantur esse ad orationem, ex negatione interrogandum, ceu contrarium velit, aut etiam ex æquo interrogationem facere: nam cum dubium est, quòd vult sumere, minus insolescunt. Et quando in partibus dederit quispiam singula inducent, vniuersale sæpe non interrogandum est, sed vt dato vtendum: nam quandoq; putāt & ipsi dedisse, & audientibus quoque apparet propter inductionis memoriam, veluti perinde atq; nō interrogauerit vane. Et in quibus non nomine significatur vniuersale, similitudine tamen vtendum est ad id quod expedit: nam latet similitudo plerunque. Et ad sumendum propositionem, contrarium oportet comparando interrogare: vt si debeat sumere quoniam, oportet per omnia patri obedire, vtrum per omnia oporteat obedire parentibus, an per omnia non obedire? & sæpe id, vtrum mul-

Hoc est, regulis, siue, præceptis.

ta concedendum, an pauca? magis enim si necesse, videbuntur esse multa? appositis enim iuxta se contrariis, minora & maiora apparent, & peiora & meliora hominibus. Valde autem & sæpe facit videri redargui, maxime sophistica calumnia interrogantium, cum nihil colligentes non interrogationem faciunt id quod est vltimum, sed concludenter dicunt veluti colligentes, non igitur hoc & hoc. Sophisticum autem est & cum ponitur inopinabile, quod apparet postulare respõdere, proposito eo quod videtur ex principio, & interrogationem talium sic facere vtrum tibi videtur? nam necesse est si sit interrogatio ex quibus syllogismus, aut redargutionem, aut inopinabile fieri: cum dat quidem, redargutionem: cum autem non dat, neque dare videtur, fatetur inopinabile: cum vero non dat, videri autem fatetur: redargutionis simile. Amplius, quemadmodum in rhetoricis, & redargutionibus similiter contrarietates considerandũ, aut ad eas quę ab eodem sunt dictæ, aut ad eos, quos confitetur bene dicere, aut agere. Amplius, ad eos qui videntur tales, aut ad similes, aut ad plurimos, aut ad omnes. Quemadmodum autem respondentes sæpe cum redarguuntur faciunt duplex, si debeat accidere redargutio, & interrogantibus vtendum quandoq; illo, contra instantes: si sic quidem accidat, sic autem non, quoniam si sumpserit, vt facit Cleophon in Mandrobulo: oportet etiam absistentes ab oratione reliqua argumentorum diuidere, & respondenti (si præsenserit) prius instare, & prædicere. Argumentandum autem quandoq; & ad aliud ab eo, quod dictũ est, illud sumẽtibus: si non ad id quod propositum est habeat aliquis argumentari: quod Lycophron fecit dum propositum esset, ex arte lyram commendare. Ad eos autem, qui exigunt ad aliquid argumentari, postquam videtur oportere assignare causam, dictis autem quibusdã obseruabilius quod vniuersaliter accidit in redargutionibus, vt dicat contradictionem, vt quod affirmauit negare, aut quod negauit affirmare: sed non ꝙ contrariorum est eadem disciplina, vel non eadem: non oportet autem conclusionem vt propositionem interrogare, quædam autem neque interrogandum est, sed vt concessis vtendum. Ex quibus igitur interrogationes, & quomodo interrogãdum in concertatoriis exercitationibus, dictum est.

Mandrobulus, drama est Cleophõtis. Fuit aũt Cleophõ tragicus Atheniensis, similiter & Lycophron.

De locis latendi.

Reliquę autem sunt nobis ad perfectionem istius scientię, quę sunt tres res: quarum vna est, ꝙ dicamus, quo modo conuenit ei, qui intendit hoc opus in hac fallacia, quod respondeat interroganti, quoniã non est differentia inter actionem istorum locorum, qñ beneficatum erit eorũ opus, aut non beneficatum siue fuerit tentatiuum, aut sophisticum. Secunda autem est, quo modo conueniat etiam beneficare responsum ei, qui aptus sit cauere ista deceptiua. Tertia vero est, quo modo conueniat narrare vnumquenque illorum locorum. Primo autem dicimus, quod fallacia excellentior est, quando intenditur prolongatio verborum cum opere illorum locorum, quia id fallacię, quod fue-

A rit in eis, est latentius apud audientem. Secundo autem, quod interroget festinanter, non tarde; quia, quando festinatur sermo, fallacia quę est in eo, est latentior, & dignior quod non constet. Tertio autem, quod irascatur respōdens, quia quando irascitur peruertitur eius intellectus, & non intelligit aliquam rem. Ira autem promouet ipsum, vt plurimum, vt exclamet, & vociferet summe, & ad paucam ipsius intellectionem. Quędam autem illorum sunt, ꝙ interroget de pręmissis, quibus intendit fallaciam permutato ordine loci earum in syllogismo permixtarum pręmissis famosis, ex quibus sequitur contradictoriū eius, quod inquirit inferre procedentibus in hoc opere, quę laterent illos, & reciperent eas, & hoc, quia, si pręmissę, quibus inquirit decipere, fuerint absurdę, non laudabiles sunt in veritate & falsitate in ipsarū permissione cū famosis si autē non fuerint absurdę, iam itaque recepit ex quo inquirit recipere absurdum solum, quando fuerit separatum, postquam difficile fuerit ꝙ reciperetur. Exemplum autem huius ex eius operatione est illius, qui intendit vti venenis permiscēdo eis alimenta ad celandum: & iterum, quia latebit respondētem, de quo inquirat conclusionem, & fieret perplexus in notitia eius, quod reciperetur ex eis, & qđ non reciperetur. Et quędam illorum sunt ꝙ interroget de contradictorio rei, quam inquirit recipere, quia respondente non recipiente istud, cauillaretur ei. Iam itaque reciperet rem, quam intenderat recipere. Et quędam illorum sunt,
B ꝙ interroget manifestum vtriusque extremi contradictorii, ac si non curaret ad quod illorum respondeat, quoniam si per hoc lateret respondentem quod duorum contradictoriorum intenderit recipere, forsitan reciperet eius intentum, quando nesciret illud. Quędam aūt illorum sunt, in quibus, qñ fit inductio, non dimittitur aliquod esse enunciationis in particularibus rei vniuersalis, quod quęreret verificare secundū viam interrogationis, immo in omnibus particularibus secūdum qđ esse prędicati est res manifesta eis, & scđm est ꝙ illa ex his, quę non referuntur ad interrogationē essendi illud prędicatum particularibus istius rei, qua inquirimus confirmare istud prędicatum secundum suam vniuersalitatem, non secundum inductionem; quando autem duxerit summam illarum particularium, ac si iam recepisset eas respondens, sequitur verificatio vniuersalitatis, quod est esse istius prędicati toti huic subiecto, absq; ꝙ interroget cōsequentem vniuersalitatem propter esse prędicati in particularibus subiecti, quoniam, quando fecerit hoc, fortasse difficile erit ipsi respondenti hoc, neque receperit vtilitatem de inductione eius, quod dimiserat: quando autem fuerit huic vniuersali nomen, & timeret quando exponeret eius nomen, ꝙ non reciperet esse vniuersalitatis, conueniret ꝙ transferretur enunciatio a particularitate in simile, quod est in eis, non in nomen rei vniuersalis cōtinētis particularia vsus
C autem exemplorum consimilium in vniuersali decipit multos, quia transfert enunciationem a quibusdam in aliquas alias res. Quędam autem illorum sunt quibus interrogatur id, de quo putatur, ꝙ sit extremum contrariorū, inter quę non est medium, res autem non est ita, quoniam fortasse interimeret respondens absurdum illorum propter laudabile, & hoc quia apparet absurditas absurdi illorum secundum plurimum apud id, quod ponitur secundum modum alterius contrarij, & sic etiam ipsa & laudabilis laudatio apparet magis. Sicut, si interrogaretur, conueniat ne credere patribus de omnibus rebus, aut repugnare eis in omnibus rebus? quia, quando dixisset ꝙ non repugnemus eis in omnibus rebus, oportet eum ex hoc ꝙ respondeat ꝙ credamus patribus in omnibus rebus, & sic etiam si interrogaret, an prohibita sit multitudo vini, aut eius paucitas? & ipse responderet ꝙ multitudo sit prohibita, sequeretur ꝙ paucum non sit prohibitum. Plurimum autem quod accidit fallacia in interrogatione, & putatur, ꝙ iam annexa sit interrogatio, & ordinata, quando interrogaretur de rebus, inter quas & conclusionem non est connexio: quando autē tu recepisses, conducerent conclusionem, ac si iam sequeretur ex illis rebus, & reputaretur ꝙ iam perfecta esset hęc res, & quod iam remota esset & abfuerit controuersia, quando hoc non posset soluere illud, & suam controuersiam, nisi cognosceret naturam syllogismi paucę passibilitatis ex sua turbatione, & sua vociferatione,

& exclamatione eius, quod ipse composuisset syllogismum absque quod composuisset eum, Industria vero illis est difficilis in hoc loco, nisi sapientibus: quoniam multitudo hominum nescit naturam syllogismi: ex industrijs autem seu cautelis interrogantium est, quod, quando interrogant præmissam falsam ad tentandum respondentem, eam reciperent, & ad ducendum ipsum in absurdum, aut reciperent pręmissam, aut orationem compositam ex præmissis, sicut est dispositio, quæ possibile est quod tentetur aliquis, & sequatur ex illo elenchus, & fortasse iuuaret eos actio processuum, quibus vtuntur in rhetorica cum audientibus: hoc est, recipere rem secundum modũ, quo putetur, ꝙ ipsi iam recepissent ex illis ipsum quæsitum, & declinarent illud, & ducerent ipsum ad elenchum, sicut, si reciperent rem simpliciter, & declinarent ipsam, & ponerent ipsam cum conditione quadam. Et ex industrijs respondentis est, ꝙ quando cogeret ipsum elenchus, aut esset prope hoc, putetur ꝙ sit interrogans, & ꝙ non sit respondens: hoc autem valde faciunt ipsum homines naturaliter in controuersia, qua intenditur victoria. Ex industrijs autem interrogantis est, ꝙ quando interrogat plures præmissas, & respondens reciperet quasdam, & non reciperet aliquas, & ex illis, quas non reciperet, sequeretur ipse elenchus, si reciperet eas, tunc ferret omnes illas præmissas subito & faceret succedere eis conclusionem, quoniam respondens euaderet impeditus, quoniam magis accidit ꝙ obliuiscatur eorum, quæ receperat, quam quod non recipiat. Et ex industrijs illorum est, quod permisceant secundum consimilitudinem id, quod inferret elenchum cum eo, quo non indigeretur ad illationem elenchi: sicque præmissæ false fallerent respondentem. Sed quando respondens perciperet, qui non parum huius perceptionis haberet, interrogantis esset soluere illud, & distingueret inter id, quo non indigeret ad illationem conclusionis, & inter id, quo indigeret ad hoc, & difficile constitueret eius excusationem ad hoc, sicut si acciperet res consequentes illam pręmissam, & res antecedentes ad eam, & annexas ei. Interrogantis autem industriæ est, ꝙ quando lassaretur ab inferendo ei falsum, quod intenderet inferre, procedat ad destruendum eius contradictorium, & transferat verba ad illud, si ab initio rei intendisset construere aliquam rem sensatam, aut procedat ad construendum eius contradictorium, si intẽdisset destruere positionem affirmatiuam. Et ex industria eorum est quod ipsi fortasse relinquant interrogationem præmissarum, & ducant syllogismum cum conclusione, ac si esset res, quam iã recepisset respondens, quoniã tunc mens respondẽtis esset magis intenta, quoniam tunc conueniret ei quod speculetur summam pręmissarum syllogismi, & eius formam, & reduceret in mentem de illo plus quam rem vnam ex his, quæ oportet speculari, & forsitan esset impeditus, aut absconderet ei aduersarius ibi partem falsam cum parte vera, & reciperet illã: sic itaque iam declaratum est ex hoc, quod sint loca deceptiua iuuantia quinque intentiones, & qualiter conueniat quod interroget interrogãs: & illæ sunt duę primę partes istius libri secundum intentionem Aristotelis.

F I N I S.

ARISTOTELIS STAGIRITAE, ELENCHORVM LIBER II.

Cum Auerr. Cordubensis expositione

SVMMA LIBRI.

De vtilitate sophisticarum orationum, & apparatu ad eas diluendas, de solutione sex locorum vltimorum extra dictionem, Nugationis, & solęcismi, de oratione facili, difficili, & acuta, epilogus pręcedentium & sequentiũ librorum,

De utilitate cognoscendi sophisticas orationes, & apparatu ad eas diluendas. Cap. I.

DE RESPONSIONE autem, & quomodo oporret soluere, & quid, & ad quam vtilitatē orationes huiusmodi prosunt, post hæc dicendum. Vtiles ergo sunt ad philosophiam propter duo. Primum quidem quia eæ, quæ vt plurimum propter dictionem fiunt, melius se habere faciunt ad id, quotupliciter quodque dicitur, & ea quæ similiter, & quæ aliter in rebus accidunt, & in nominibus. Secundum autem ad eas, quæ per seipsum inquisitiones fiunt: nam qui ab alio facile captiose fallitur, & id non sentit, & ipse quo-
C que a se id patitur persæpe. Tertium vero, & reliquum adhuc, ad gloriam: eo quòd circa omnia exercitatus esse videbitur, & in nullo se inexperte habere: nam si is, qui in orationibus est consocius, orationes vituperat, cum nihil habeat quod determinet de vitiositate earum, dat suspicionem quòd videri velit insolescere, non quia verum sit, sed propter imperitiam. Respondentibus autem, quomodo obsistendum sit aduersum huiusmodi orationes, manifestum: si quidē recte dicimus prius ex quibus sunt captiosæ ratiocinationes, & si (quæ inquirendæ sunt) superabundantias sufficienter diuisimus. Non est autem idem sumentem orationem videre, & soluere vitiositatem, & interroganti posse occurrere celeriter. Nam quod scimus, sæpe trāspositum ignoramus. Amplius autem quemadmodum in aliis, id quod citius & tardius, ex exercitatione fit magis, sic & in orationibus se habet: quare si manifestum quidem sit nobis, immeditati autem simus, priuamur opportunitatibus frequenter. Accidit autem quan-

doque sicut in linearum descriptionibus: nam & illic soluentes quādoque componere verum non possumus, sic & in redargutionibus: nam scientes propter quid orationem accidit connectere, soluere tamen orationem impotentes sumus.

De pręceptis cōtradictionis.

QVAE autem relinquuntur, sunt duæ res, quarum vna est, quo modo respondeat respondens. Secunda autem est quomodo contradicatur illis, 13. locis. & vtraque istarum rerum iuuat sapientes per se: & ideo sermo de istis duabus rebus est, ac si esset præter istam artem, sed artis topicæ. Aut, sicut dixit Abumazar Alpharabius, est artis mediæ inter topicam & sophisticam. Secundę autem vltimæ partes iuuant sapientes per accidens, quia sunt propriæ huic arti, & eorum vtilitas ab eis est ex parte, qua fit cautio ab eis solum, quoniam, qui nouerit communitates, conuenientius est quod non cadat in eas. Iuuarent vero eos per se in vsu orationis tentatiuæ vniuersalis, sicut præmissum est. Primum autem præceptorum respondentis est, ꝙ qñ interrogans interrogaret præmissam æquiuocam secundū nomen, conueniat ꝙ diuidat hoc nomen in omnia significata, de quibus dicitur, et notificet quod illorum significatorū sit verum a non vero: & ideo sequitur ꝙ sit ei potestas diuidendi nomen æquiuocum. Iam aūt diximus regulas, quibus sit hoc possibile in libro topicorū. Scđm aūt est, ꝙ aduertatur res in se, & tunc respondeat; & ideo oportet quod sit ei potestas cognoscendi rem, qñ meditaretur illam cum seipso, qm plures homines decepti sunt, qñ speculati sunt cū seipsis, & non decipiunt, cū speculantur illa cū alijs, & hoc pp bonam meditationem eius in se. Plurimum aūt quod accidit, hoc est, pp bonitatem. Tertium autem pręceptum est, ꝙ non prolonget sermonē cum interrogante, sed solers sit ad incidendum ipsa circa absq; quod negligat eius responsionem: qm̄, quando neglexerit istud, & prolixgauerit eloquiū cum illo, ex eo ꝙ parum constiterit ei absurditas & fallacia, si fuerit in eius sermone, accidit ei, qñ ipse interpellauerit interrogantē, quod putaret vulgus, quod eius interpellatio non fuerit, propterea, quia ipse intenderit declarare, ꝙ id, quod inquisiuerat confirmare, sit falsum, sed pp eius debilitatem. Sic itaq;, sicut puto conuenit intelligere istū locū, & non adueniat hæc dispositio respondenti: hoc est, ꝙ festinet responsionē ad ostendendum quid fallaciæ in eo fuerit secundum scientiam locorū fallentium, quæ sunt in hoc libro, & scđm scientiam præceptorū, quæ approprianť respondenti, & scđm regulas, quæ traditę sunt hic ad contradictionē locorum sophisticorū, absq; quod cum hoc exercitatus fuerit in illorū vsu plurimū, adeo ꝙ peruenerit ei habitus, quo possit cito agere: qm̄, sicut festinatio & mora in singulis artibus peruenit pp habitū prouenientem ex vsu, non pp scientiam partiū illius artis solū, sic est dispositio operationis istarū regularum: exempli gratia, qm̄ decus actionis scripturę, & eius adaptatio non peruenit ex notitia literarum, sed peruenit ex vsu perfecto formationis literarū. Sicut aūt in arte topicę iam difficilis est interroganti contradictio & destructio, sic accidit in elenchis sophisticis: hoc aūt accidit, qñ sequitur ex præmissis falsis, quas posuerat tentator, conclusio vera, & putaret quod sequatur ex eis alia conclusio. quæ est falsa, quoniam, qñ sermo sophisticus fuerit talis dispositionis, difficile esset respondenti ad contradicendū ei secundum veritatē, & notificare falsum præmissarū, quas posuerat litigator propter duas res: quarū vna est, quia, si intendisset contradicere illi conclusioni falsę per notificationē falsi illarum præmissarū, hæc esset contradictio sophistica aut litigiosa, qm̄ illa conclusio nō sequitur ex illis pręmissis. Secunda aūt est, quia non putatur de eo, quod ipse intendat per hoc destructionem conclusionis verę, & quod ipse sit visus sibi quod non fiat ex pręmissis fallis nisi conclusio falsa: & ideo oportet respondentē in hac re, quod non ampliet sermonem in contradictione syllogismi ad notificandum falsitatē, quæ est in suis præmissis propter æquiuocationem nominis, aut propter litigiū, aut alias res fallētes, & non putetur quod ipse alleuiet per hoc, immo respondebit, qñ dixerit ei,

A quod ista conclusio non sit conclusio vera, quam concluseras ex hoc syllogismo, sed est similis ei, aut non sequitur ex illo omnino.

De apparenti solutione respondentis. *Cap. II.*

PRIMVM igitur, quemadmodū syllogizare dicimus, opinabiliter quandoque magis quam vere, eligere oportere: sic & soluendum quandoq; magis opinabiliter quā ad veritatem: nam omnino aduersus contentiosos est reluctandum, non vt ad eos qui redarguunt, sed qui redarguere apparent: non enim dicimus eos syllogizare: quare vt non videantur, emendandi sunt: nam si redargutio est contradictio non æquiuoca, ex quibusdam, nihil opus est diuidere ad amphibola, & æquiuocationem: non enim facit syllogismum: sed nullius alterius gratia diuidendum est, nisi quia conclusio videtur redargutioni similis. Non ergo redargui, sed videri redargui cauendum est, eo quòd interrogat amphibola, & quæ propter æquiuocationē sunt, & quæ-
B cunque aliæ huiusmodi cauillationes, quæ & veram redargutionem adumbrant, & redarguentem atq; non redarguentem incertum reddunt: nam (quia licet in fine cum conclusum fuerit dicere se, non id ipsum quod affirmauit negare, sed æquiuoce, aut amphibolice, quāuis quam maxime contingit in idem ferat) incertum, si redargutus est: incertum enim, si vera nunc dicit: si vero diuidens interrogasset æquiuocum, aut amphibolum, non incerta esset redargutio, quoniam requirunt (nunc quidem minus, prius autem magis) contentiosi, sic vel non respondere eum, qui interrogatur, fieri potest. Nunc autem quia non bene interrogant inquirentes, necesse est vt respondeat aliquid is, qui interrogatus est, emendans vitium interrogationis: quia diuiso sufficienter, vel sic, vel non, necesse est dicere respondentem. Si autem aliquis putet secundum æquiuocationem redargutionem esse, quodam modo non erit respondentem effugere quin redarguatur: nam in iis, quę oculis subiecta* sunt, necessarium quod affirma-
C uit negare nomen, & quod negauit affirmare. Enimuero vt diluunt quidam, nihil prodest: nam non Coriscum aiunt esse musicum, & nō musicum, sed hunc Coriscum musicum, & hunc Coriscum non musicum, eadem nanque erit oratio Coriscum ei quę est hunc Coriscū musicum esse, vel non musicum: quod simul affirmant, & negāt. Sed fortaiſse non idem significant: nam ne illic nomen, quare in aliquo differt. Si autem hoc quidem simpliciter dicendo Coriscum assignet, illi autem addat aliquem, aut hunc, absurdum est. nihil enim magis quā alterum: vtrolibet enim nihil differt. Non sic igitur, sed quia incertus quidem est qui non determinauit ambiguitatem, vtrum redargutus est vel non redargutus, datum autem est in orationibus diuidere: manifestum quòd non determinando dare interrogationē, & quidem simpliciter, peccatum est: quoniam et si non ipse, tamen oratio redargutę similis est.

* Hoc est in rebus visibilibus.

Accidit autem sæpe videntes amphiboliam torpescere diuidere, eo quòd crebra talia proponantur, ne ad omne videantur molesti esse: deinde non putantibus propter id fieri orationem, sæpe profecto occurit inopinabile: quapropter quia datum est, diuidere haud cunctandum, quemadmodum dictum est prius. Si autem duas interrogationes, non vnam facit quisquam interrogationem, non propter æquiuocationem, vel amphiboliam fiet captiosa collectio, nonne redargutio an non? quid enim differt interrogare, si Callias & Themistocles musici sint, quam si ambobus vnum nomen esset existentibus diuersis? nam si plura significat quàm vnum, plura interrogauit: si igitur non rectum est ad duas interrogationes vnam responsionem censere sumere simpliciter, manifestum quoniam nulli eorum, quæ æquiuoca sunt, conuenit respondere simpliciter, nec si de omnibus quidem verum sit, veluti censent quidam: nihil enim differt hoc, quàm si interrogasset, Coriscus & Callias vtrum domi sint, an non sint domi? siue adsint ambo, siue non adsint: vtrinque enim plures propositiones. Nō enim si verum est dicere, interrogatio propter id vna: possibile est.n. ad decies millenas interrogatas quæstiones, omnes sic vel non, verum est dicere: attamen non est respondendum vna responsione, interimitur enim disputatio: id autem simile ac si idem nomen imponatur diuersis. Si igitur nō oportet ad duas interrogationes vnā responsionem dare, manifestum quoniam nec in æquiuocis sic vel non, dicēdum: neque enim qui dixit respondet, tametsi dixit: sed id admittunt quodam modo in disputationibus, eo quòd lateat quod accidit. Quemadmodum igitur diximus, quòd redargutiones quædam vidētur esse cum non sunt, eodem quoque modo & solutiones quædam videntur esse, quæ non sunt, quas dicimus quandoque operæpretium magis afferre, quàm veras in contentiosis orationibus, & in ea (quæ ad duplex est) occursione. Respondendum autem in iis, quæ videntur, esto, dicendo: nam & sic minime fiet redargutio. Si vero aliquid quod inopinabile sit cogatur dicere: hic maxime addendum videtur: sic enim neque redargutio, neque inopinabile videbitur fieri.

De fallacia, q̄ fit p̄ ęquiuocationē, & de inutili cautela ab illa, et de eo, q̄ facit redargutione, & de cautela, respōdentis.

IAM aūt possibile est respondenti, q̄ recipiat pręmissas ęquiuocas secundum nomina, adeo quod concludat ei interrogator conclusionem falsam, & dicat ei, quod per illas pręmissas, quas receperat, intenderit sic, non significatū talezres aūt, quā paralogizauerit, nūc est, quā receperat solum. Fuit aūt hoc opus, quia non est notum, neq; manifestū, quod ille receperit significatū falsum, q̄ est vnum eorum, quæ significat hæc dictio æquiuoca pp eius intentionem pp suam receptionem dictionis ęquiuocę: forte aūt hoc esset ei vtilius propter fallaciam, qm̄, si diuideret id, qđ significat nomen æquiuocū, aut dictio litigiosa, adhuc errasset, & reciperet vnum eorū, ac si esset verū, ipsum aūt est falsum, & non est ei conueniens, qđ respondeat ad hoc: sic ergo ille respōdentiū, qui fecit hoc opus, respōdisset per noīa ęquiuoca, & dictiones litigiosas, quę sunt in eis, aut nō fecerit hoc opus, qđ fuerat ei possibile. Sed ex quo ille, qui nesciuerit hoc, qđ diximus, iam putat, quod qn̄ recipiat nomē ęquiuocum, qđ iam receperit oīa significata, de quibus dr̄ illud nomen: si aūt non sequeretur hoc, impediret

A ipsum a diuisione, qua illata fuerat cõclusio: visus aũt est, qđ iã redarguerit ipsum, & indiget cum hoc expositione, quod non redarguat ipsum: & ideo id, qđ conuenit ei, hoc est respondenti, quando sophista interrogauerit nomine ęquiuoco, aut dictione litigiosa, quod diuidat plura significata, quibus significat hęc dictio, & respondeat per singula eorum, sic aut non. Quando autem argumentatus fuerit interrogans, & putauerit, quod iam fiat elenchus propter hanc dictionem ęquiuocam, quę est in eo, aut propter litigium, abnuit eam esse ęquiuocã. Industria eripiens ipsum est, quod imponat nomina huic significato, quod putet respondens quod sit falsum, & quod illud sit non significatum verum, quod descripserat hęc dictio.

Ex his autem, quę apparuerunt quibusdam hominibus est, quod industria ad hoc est connectere dictionem hoc cum nomine. Ista autem industria non eripit ipsum a fallacia, quia dictio hoc, si demonstraret id, quod est in anima de hoc significato, iam illa demonstratio esset ęquiuoca, quia omnia illa significata, quę significaret illa dictio, sunt præsentialiter in imaginatione: nisi dicto, hoc, annecteretur alicui demonstrato sensato: quando autem hoc ita fuerit, illud non indigeret dictione, & appellatione nominis per demonstrationem.

Et sic, quando interrogatio fuerit simpliciter, ipsa autem verificaretur secun-
B dum diuisionem, non conuenit, quod responderetur per sic, aut non, donec compleretur elenchus, ꝙ intelligeret ex eo interrogans, ꝙ ille recepisset illud simpliciter, & tunc euaderet ab elencho, quando diceret, quando ego dixi sic, intenderam illud significatum connexum, non absolutum, quia quod consequitur hoc, quando consequitur ex nomine æquiuoco per sic, aut non, absque ꝙ diuidantur significata, quibus dicitur ęquiuocum, illud idem consequitur hunc, & omnia loca quibus diuiditur: & postquam receperit ipsum sine diuisione, nõ accidit ei elenchus, sed putaretur ꝙ iam accidisset ei. Sicque ex quo ipse nouerit per se, quando distinxerit respondens litigium, & receperit ex illis quod receperit, siue redarguatur, siue non, si respondisset de absoluto per sermonem confusum, ille deciperetur: quoniam ipse conducit se ad dubium de eo an redarguatur, aut non redarguatur vere. Plurimum autem, ꝙ accidit hoc respondenti est, quia ipse esset impeditus ex diuisione propter multitudinem significatorũ, quę contineret iste sermo absolutus. Et ex eo, quod accidit ei cum hoc de difficultate interrogantis, & parua eius aduertentia ad diuisionem, quam fecerat, facile esset respondere ad illam responsione confusa: quando autem interrogans confunderet ei elenchum, & respondens inciperet distinguere ipsum, & notificaret ei ꝙ non sequatur ex hoc id, quod putauerat, ꝙ sequatur, non cõueniret secum in hoc interrogans, quãdo nesciret ꝙ fallacia ingrederetur, ex hoc loco,
C quem notificasset respondens, & non concordaret secum in eo, ꝙ locus iste sit deceptorius. Sicque accideret respondenti dubium, an redargueretur, aut non redargueretur: & ideo etiam non conuenit, ꝙ sit impeditus per diuisionem in locis, quę ingreditur deceptio propter latentiam diuisionis, & sicut non oportet, ꝙ respondeat duabus interrogationibus vnica responsione, sic non conuenit, ꝙ respondeat vni secundum nomen vnica responsione: quia non est differentia, siue respondeat pluribus interrogationibus vnica responsione, si illæ interrogationes significantur vnica dictione, aut pluribus dictionibus: quoniã secundum nomen ęquiuocum fiunt plures interrogationes vnica dictione: & ideo qui non respondet duabus interrogationibus, aut pluribus vnica responsione, & consueuerit illud, non accidit ei fallacia per nomen ęquiuocum secundum vnam responsionem, quando omnia significata, de quibus dicitur illa enũtiatio ęquiuoca, esset vera, quia non constaret sibi respondens, ꝙ respondeat ex duabus responsionibus, aut pluribus vnica responsione, quando omnes conuenirent in sic, aut non. Sicque onus incumbit ei, ꝙ quando interrogaretur de mille, aut duabus millibus interrogationibus non respondeat eis, donec aduertat in eis, & ꝙ conueniant in sic, aut non, responderet eis vnica responsione. Si autem non conueniant, distingueret hęc res & manifestum esset, ꝙ non incũberet respondenti. Et ideo non oportet respondentem, ꝙ respondeat nomini

ęquiuoco vnica responsione, etiam si omnes enuntiationes habentes significata, quę amplecteretur nomen ęquiuocum, essent verę. Conueniens enim esset respondere ad id, de quo interrogatur. Ipsum autē non interrogatur nisi de vnica re, quia non est latens apud interrogantem, quādo interrogat de nomine ęquiuoco, nisi vnum significatum. Si autem esset latens apud interrogantē omnia significata, quę contineret nomen ęquiuocum, iam incumberet onus ipsi respondenti, ꝙ responderet vnica responsione pluribus interrogationibus. D

Quoniam autem famosum est, ꝙ non sit hic redargutio, & ꝙ iam non sit hic contradictorium putatur autem, ꝙ sit hic contradictorium, & oportet, ꝙ respondeatur secundum hanc imaginationem, sicq; quando reciperet respondens, quicquid reciperet interrogans, ac si imaginaretur illud cogitatione, interest eius, quando redarguerit ipsum, ꝙ respondeat per id, quod receperit, & dicat, ꝙ verū est ꝙ recepit illas pręmissas, quia extimabam, ꝙ esset de genere coniecturatarum verarum. Nunc autem iam apparet, ꝙ sint de genere coniecturatarum falsarum. Et quando respondēs fecerit istud, non perficeretur redargutio in ipsum, & non concluderet suus aduersarius aliquā rem absurdam: & ideo oportet in plurimo huius, quando receperit pręmissas carentes laudatione, tunc reciperet eam secundū modum ęstimationis, quia tunc non posset interrogans redarguere ipsum, quando fuisset eius receptio secundum modum extimationis.

De petitione principii. Cap. III.

QVIA autem quo pacto petitur quod est in principio, manifestum putant omnino (si sint propinquæ) interimendum, & non concedenda esse vlla, perinde ac si quod in principio est petat. Et quando aliquid tale postulauerit quispiam quod necessarium quidem est accidere ex positione, sit autem falsum vel inopinabile, idem dicendum: nam quæ ex necessitate accidunt, eiusdem videntur esse positionis. Amplius, quando vniuersale non nomine sumitur, sed similitudine: dicendum quòd non sic datum est, neque vt proposuit, sumit: nam propter id fit sæpe redargutio: cum autem prohibetur his, ad id, quod non bene ostensum est, redeundum, obsistendum autem secundum dictam determinationem. In iis igitur, quæ proprie dicuntur nominibus, necesse est respondere vel simpliciter, vel diuidendo. Quæ autem subintelligentes proponimus, vt quæcunque non plane, sed truncatim interrogantur, propter id accidit redargutio: vt putasne quicquid est Atheniensium, possessio est Atheniensium? sic. similiter autem & in aliis? atqui homo est animalium, sic. possessio igitur animalium, homo. Nam hominem animalium esse dicimus, quia animal est: & Lysandrum Lacedæmoniorum, quia Lacedęmonius est. Manifestum igitur, quoniam in quibus obscurum est quod proponitur, non simpliciter concedendum.

Quando vero duobus existentibus cum hoc quidem est, ex necessitate alterum esse videtur: cum vero alterum est, hoc non ex necessitate: interrogato vtroque, oportet quod minus est dare. Nam difficilius est colligere de pluribus. Si autem argumentetur quòd huic quidem est contrarium, illi autem non est: si oratio vera sit, contrarium esse est dicendum, at nomen alterius positum non esse. Quo-

quo-

A niam autem quædam quidem eorum, quæ dicuntur plures eum qui non concedit falsum dicere aiunt, quædam autem non: vt quæcunq; ambigunt (vtrum enim corruptibilis vel immortalis sit anima animalium, non exploratum est multis) in quibus igitur incertum est vtro modo soleat dici quod proponitur? vtrum in iis, quæ sunt vt sententiæ? vocant enim sententias, & veras opiniones, & totas negationes, vt diameter incommensurabilis est. Amplius, de quo verum dubitatur, transferens quispiam nomina maxime latebit in illis: nam quia incertum est vtro modo se habet verū, nō videbitur sophistice agere: pp id autem qđ dubium, non videbitur falsum dicere: nam metaphora faciet orationem sine redargutione videri. Amplius, quascunque interrogationum persenserit aliquis, præinstandum est, & prædicendum: nam sic maxime interrogantem prohibebit.

Sententiā veteres, quod animo sensissent, uocauerunt.

*Hoc est, trāslatice loquens vtensque metaphora.

SI autem ibi fuerit, quando interrogans interrogauerit ex parte petitionis principij, & fuerit hoc manifestum notum respondenti, iam conuenit festinare, & B notificare ei, ꝙ hoc, quod supposuerat, sit eius quæsitum, licet hoc latuerit ipsum, adeo ꝙ concluserit ipsummet quæsitum. Interest itaque eius, ꝙ dicat ei, recepi quidem hoc, extimabam enim qđ non esset ipsum quæsitum. Nunc autem iam apparet, quod sit ipsum quæsitum, tu autem non composueras syllogismum neque feceras aliquam rem, & vidisti, quod ego errraueram, & receperam istud: quid autem est, quod recipias vtilitatem per illud? Ex quo iam apparet, ꝙ tu non composueris syllogismum, neque feceris aliquam rem. Si autem petens principium vsus fuerit loco subiecti quæsiti suis particularibus secundum semitam inductionis, sed non acceperit vniuersale istius subiecti ex parte, qua significat ipsum suum nomen, adeo ꝙ dicat, gratia exempli, ꝙ omne animal mandendo moueat eius mandibulam inferiorem, quia homo & simia & consimile reliquorum animalium mouet eius mandibulam inferiorem, est tunc respondentis, ꝙ recipiat ab eo hoc, deinde inferat, ꝙ omne animal mouet eius mandibulam inferiorem, quoniam diceretur ei non intendebam, quando recepi, ꝙ enūtiatio eius, quod simile est homini & simiæ secundum hoc, sit enuntiatio animalis; quoniam si hoc ita esset, iam recepissem ipsummet quæsitum, sed intenderam talem speciem similitudinis, & non talem speciem. Secundum nomina autem, quæ dicuntur alicubi secundum veritatem, & alibi secundum translationē, iam accidit fallacia: & hoc, qm̄ veritas significationis nominis in loco veritatis, & ablatio æqui- C uocationis ab eo, assimilatur eius veritati in loco interrogationis, & ablationi æquiuocationis ab eo, verbi gratia, quia diceret quispiam, quod est alicuius rei est habitus eius, quoniam quod ēst Socratis, est eius habitus, homo autem est animalis, homo itaque esset habitus animalis. Et ideo oportet respondentē in tali loco, ꝙ non respondeat per hanc enunciationem absolutam, donec diuidat orationem dicentis ꝙ id, ꝙ est alicuius rei, sit eius habitus, Et non recipiunt vtilitatem petentes principium per oppositum quęsiti, neque per summam interrogantis de contradictoriis, & oppositis, quorum pars vera non fuerit per se nota, aut nota secundum conditionem, & obmiserant in interrogatione acceptionem huius conditionis, quoniam quando ignorantia oppositorum fuerit æqualiter, non reciperet respondens hoc contradictorium, quod tulerat interrogans, ꝙ recipiatur ab eo, quoniam non putaret veritatem eius magis, quam sui oppositi. Et taliter etiam accidit, quando non esset vnum duorum oppositorum famosæ veritatis, neque laudatum sine eius contradictorio, sed vtrunque duorum extremorum fuerit secundum famositatem, & secundum laudationem æquale, sicut est dictum nostrum, an anima sit mortalis aut immortalis, quoniam homines, qui dicunt, ꝙ anima sit mortalis, sunt æquales secundum famositatem illis, qui dicunt, quod ipsa sit immortalis, & ideo non præualet imaginationi audientis alterum istorum duo-

rum contradictoriorum secundum famositatem, & reciperet illud. Quando aut D contigisset, quod vnum duorum contradictoriorū sit notæ veritatis per se, aut notæ laudationis sine eius contradictorio, aggregantur in illo duæ illæ dispositiones simul, quoniam iam recipit vtilitatem ipse interrogans per petitionem principii in talibus. Et hoc, quia in parte vera propter eius famositatem in laudatione, aut propter ipsam esse veram notæ veritatis secundum se, deciperetur interrogans, & reciperet illam, quando permutasset petens principium nomē vnius duarum partium quæsiti cum interrogatione, aut vnum nomen duarum partiū eius oppositi: hoc est, prædicati, aut subiecti, cum alio nomine, & non tulerit ipsummet quæsitum, aut eius oppositum, si petitio principii fuerit secundum eius oppositum. Sed quando errasset respondens in talibus, & recepisset ea, eius interest dicere interroganti, tu non fecisti elenchum, neque composuisti syllogismum, licet receperim hoc a te, sicut præcessit.

De recta solutione loci. Cap. IIII.

QVoniam autem recta solutio est manifestatio falsi syllogismi, ob quamcunque interrogationem accidat falsum (falsus autem syllogismus dicitur dupliciter: nam aut si collectum est falsum, aut si cum non est syllogismus, uidetur esse syllogismus) erit & quæ nunc dicta est solutio: & apparentis syllogismi, ob quam videtur esse, interrogationum correctio: quare contingit orationes syllogizantes quidem interimere, apparentes autem diuidentem soluere. Rursum autem quoniam syllogizantium orationum, hæ quidem veram, illæ autem falsam habent conclusionem, eas quidem, quæ secundum conclusionem sunt falsæ, duobus modis contingit soluere. nam & eo quòd interimitur aliquid eorum, quæ interrogata sunt, & eo quòd ostenditur conclusio, non sic se habere. Eas verò, quæ secundum propositiones, eo quòd interimitur quiddam solum, nam conclusio vera est. Quare volentibus soluere orationem, primum quidem inspiciendum utrum syllogizat, an non syllogizat: deinde vtrum vera sit conclusio, an non vera: quatenus vel diuidentes vel interimentes soluamus: & iterum interimentes hoc modo, vel illo, quemadmodum dictum est prius. Differt autem plurimum & interrogantem, & non, soluere orationem: nam præuidere quidem difficile est: per otium autem tempore videre facile.

De contradictione, idest recta solutione, & non sophistica.

COnuenit autem respondenti in omnibus interrogationibus, quod præsumat, & respondeat ad sermonē falsum, & notificet cum eius responsione [illegible] ex qua parte acciderit ei falsum, quoniam hæc est contradictio recta. [illegible] quo falsum accidit syllogismo, aut ex parte eius præmissarum: hoc est, quod ambæ sint falsæ, aut altera earum sit falsa, aut ex parte eius compositionis [illegible] aut ex ambabus ipsis simul. Sicque recta contradictio contingit [illegible] quando diuideret sermonem sophisticum ad vtramque istarum partium, & [illegible] latus fuerit, in qua earum acciderit mendacium, & si mendacium fuerit in [illegible] bus, cognouerit illud: hæc autem species syllogismi sophistici, cui possibile [illegible] tradicere in ambabus rebus, est facilior: hoc est, quæ corrupta fuerit secundum

A formam, & materiam, & si fuerit in altera earum, etiam cognoscat illam, siue fuerit secundum formam notius, quod non concludat, siue secundum præmissas, & ablato eo, quod posuerat interrogans. Ambabus autem istis speciebus syllogismi possibile est contradicere secundum vnum modum: quando autem hoc ita fuerit, iam conuenit ei, qui intendit contradicere sermonibus syllogisticis, quod primo speculeter an iste sermo sit syllogismus verus, aut putetur quod sit syllogismus, & non sit syllogismus: & hoc per speculationem eius formæ, & eius præmissarum: & si non declararetur ei hoc de illis, speculetur conclusio, an sit vera, aut falsa: & si fuerit falsa, diuidat ipsum soyllogismum in eius materiam, & suam formam & speculetur falsum ex eis: postquam iam declaratum fuit quod falsa conclusio fit sine dubio ex falsitate syllogismi, aut propter eius formam, aut propter eius materiam. Differentia autem magna est inter declarationem facilitatis mendacii in præmissis syllogismi in hora interrogationis de eis, & inter eius declarationem in conclusione: & hoc, quia eius declaratio in conclusione est facilis, quoniam non est aliqua interrogatio, quæ cogat nos ad repentinam responsionem: declaratio autem rei cum meditatione est facilior eius declaratione subitanea.

B *De redargutione, quæ euenit propter æquiuocationem. Cap. V.*

EArum igitur, quæ propter æquiuocationem, & amphiboliam redargutionem, aliæ quidem habent aliquam interrogationem plura significantem: aliæ autem conclusionem multipliciter dictam: Vt in ea quidem quę est silentia dicere, conclusio est duplex: in ea vero, quæ est non concire scientem: Vna interrogationum amphibola est. Et duplex quidem quandoque est ens, quandoque non est ens, & quandoq; significat duplex, hoc quidem ens, illud verò non ens.

IN redargutionibus autem, quæ accidunt propter æquiuocationem nominis, & propter litigium in quibusdam accidit error, aut fallacia propter nomen æquiuocum acceptum in præmissis, & in quibusdam accidit propter nomen æquiuocum acceptum in conclusione: & totum hoc, quando non intelligitur, quod significat plura: exempli gratia, quoniam qui receperit, quod tacens sit loquens, loquens autem non est tacens, & putauit, quod iam secuta sit ei redargutio, quæ est, quod tacens non sit tacens. Causa itaque eius redargutionis in hoc non est eius ignorantia in æquiuocatione, quæ est in præmissa dicente, quod tacens loquatur: & hoc, quia quando intellexerit ex ea significatum verum, & receperit ipsum, quod est, quia tacens habet potentiam ad locutionem; neq; etiam causa eius redargutionis est eius ignorantia quæ est conclusionis, quod est, quia tacens non est tacens, quoniam si proueniret secundum æquiuocationem, quæ est in conclusione, auferretur, & diceretur, quod iam verificaretur, quod sit non tacens, ex parte qua habet potentiam, quod non taceat, & quod postea loquatur. Qui autem interrogauerit, & dixerit nunquid, quod sciet homo nesciuit illud, & qui non sciuit, non habet scientiam de aliqua re illius, sicque ergo homo non habet scientiam de aliqua re illius, quod sciuit, perfecta est respondenti ista redargutio, quando receperit ab eo istas præmissas. Accidit autem ei redargutio propter æquiuocationem, quę est in compositione præmissæ dicentis quod illud, quod sciet homo, non sciuit, & hoc, quia hanc præmissam reciperet, qui non existimaret, quod intellectum per dictionem sciuit, aliquando redit ad sciens, & aliquando redit ad scitum. Sicque causa redargutionis hic est æquiuocatio, quæ est in præmissa, non æquiuocatio, quæ sit in conclusione, hoc autem est secundum oppositum primæ positionis.

De causa dictæ redargutionis. Cap. VI.

Quibuscunque igitur in fine est multiplex, nisi prius sumpserit contradictionem, non fit redargutio, vt in eo quod est cæcum videre: nam sine contradictione non fit redargutio. Quibuscunque vero in interrogationibus, non necesse est prænegare, quod duplex est, nam non ad hoc, sed propter hoc fit oratio.

REdargutio autem in istis interrogationibus est propter multiplicitatem quam significat nomen æquiuocum, aut dictio litigiosa. Annectitur autem secum redargutio, quando ex ipsomet sermone sequitur eius contradictorium. Hoc autem non accidit in syllogismo ducente ad impossibile in cunctis interrogationibus: & hoc, quia quidam syllogismus ducens ad impossibile est, cuius falsum sequens ab eo est contradictorium eius, quod suppositum fuerat, sicut sequeretur ex nostra suppositione, quod cæcus videat, & quod cæcum non cæcum. Quidam autem est, cuius falsum est contradictorium præmissæ certæ si illa non fuerit posita pars syllogismi, sicut quod sequatur ex dicto nostro, quod cæcus imaginetur, quod ipse imaginetur, & hoc est falsum, sed per ipsum non inferretur, quod supposueramus.

De contradictione, quæ fit secundum redargutionem æquiuocationis, & solutione ipsius fallaciæ. Cap. VII.

IN principio igitur ad duplex, & nomẽ & orationem sic respondendum, quod est vt sic, est autem vt non: vt de eo quod est silentia dicere, quod est ut sic, est autem vt nõ, & quæ expediunt, agendum: sunt autem quæ sic, sunt autem quæ non: nam expedientia dicuntur multipliciter. Si autem lateat in fine addendo interrogationi corrigendum: est ne silentia dicere, non tamen eos qui silent. Et in iis autem, quæ se habent quidem multipliciter in propositionibus, similiter non putas consciunt, quæ sciunt? sic. sed non sic scientes, non enim est idem, quòd non est conscire, atque sic quidem non esse scientes. Et omnino obluctandum est, tametsi simpliciter colligatur, quod non rem, quam dixit negauit, sed nomen: quare id non est redargutio.

COntradictio autem, quæ est propter redargutiones, quæ fiunt propter æquiuocationem nominis, aut in præmissis, sicut diximus, aut in conclusione, fit quando præponat respondens cum interrogatione, & diuidat nomen æquiuocum in eius modos, & notificet notum ex eo ab ignoto, quando autem apprehenderit ipsum nomine, & respondeat per conditionem, quæ est in illo, fiet præmissa vera secundum modum replicationis, sicut si interrogaret ipse interrogans nunquid tacens loquitur, & diceretur verum est, quod loquitur: sicque relinquebit ei ad intercapiendum ipsum, & dicet, immo hora eius silentij: sicque etiam si responderet quod ille non loquatur, caperet hoc, & diceret, immo loquetur futurum: & sic etiam, quando interrogaretur, & diceret, nunquid quicquid scit, quid non ignorat illud, & diceretur sic est. Ille autem responderet, & ... & diceret, immo ex ea parte qua sciuerat ipsum: quando autem fecerit hoc, ... perficeretur fallacia famosa, qua vsi sunt antiqui, quando recipiebant ...

rant, nunquid qui sciuit aliquam rerum non ignoret eam omnino. Tu autem scis quod omnis binarius sit numerus par, non sciebas autem istum binarium, quem absconderant a te, antequam eum demonstrassent. Sicque ergo tu scires aliquam rem, & ignorares eam simul. Dicimus autem, quod soluatur ex parte, qua scit, quia non sequitur illa fallacia, quoniam ille diceret sciui illud scientia vniuersali sed non particulari. Sicque ergo illud, quod sciui, non est illud, quod ignoraui.

De fallacia compositionis, & diuisionis. *Cap. VIII.*

MAnifestum autem, & eas, quę sunt propter compositionem, & diuisionem, quomodo soluendum: nam si diuisa & composita oratio aliud significat cum concluditur, contrarium dicendum. Sunt autem huiusmodi omnes orationes secundum compositionem, & diuisionem Putasne quo vidisti tu hunc percussum, illo percussus est hic? & quo percussus est, illo tu vidisti?

ILle autem, qui sciuerit quod fallacia fiat ex litigio, quod est propter diuisionem, & propter compositionem. Iam sciuerit etiam quo modo sit conclusio istius fallaciæ, quando diceretur, quod quando diuiditur, significat tale, & quando componitur, significat tale: duę autem rationes sunt diuersæ, & non oportet quando diuiditur, & componitur quod significat vnam rem. Et iam aliquādo non est impossibile, quod aggregentur in quadam dictione litigium, & deceptio propter translationem a diuisione ad compositionem, & propter id, ꝙ accidit ipsimet compositioni ex æquiuocatione, sicut est sermo dicentis, nunquid scias quod iste percutiat, & si dixerit sic, dices an, & p hoc percutiat, & dixerit sic, dices: sicque ergo scis, quod iste percutiat, & per hoc percutiat: sicque ergo id, quod scis, quod eo percutiat, per hoc itaque percutit, & quod scis, quod eo percutiat, est tua scientia, sicque ergo per tuam scientiam percutit. Hunc autem sermonem ingressa est fallacia duobus modis, quorum vnus est, quoniam id, quod verificatur diuisum, non verificatur compositum: & hoc, quia eius scientia quod per hoc percutiat est verum, & ipsum etiam percutere per hoc est verum, quoniam eius dictum, quod scit, quod per hoc percutiat, fert insinuationem instrumenti & scientiæ.

Fallacia compositionis, & diuisionis differt a fallacia æquiuocationis. *Cap. IX.*

HAbet quidem aliquid etiam dubiarum quæstionum, quamuis sit propter compositionem: nam non est duplex, ob id quod est secundum diuisionem: non enim eadem oratio fit diuisa, & composita: si quidem ora, & hora secundum accentum prolata significant aliud, sed in scriptis quidem idem nomen, cum eisdem elementis scriptum sit, & similiter:* & illic autem iam signa faciunt, prolata non eadem, quare nō duplex quod propter diuisionem est: manifestum autem quoniam non omnes redargutiones propter duplex, sicut quidam dicunt. Diuidendum igitur & qui respondet: non idem est enim dicere videre oculis, percussum: & dicere oculis percussum, videre. Et Euthydemi oratio. Putasne vidisti tu nunc existentes in Pyręo naues, cum in Sicilia sis? Et rursum, putasne malum sutorem bonum esse? sit autem quis bonus sutor, malus: quare

*Nam h nō litera ē, sed spiritus tantum nota.

ſutor malus. Putasne, quorum ſcientiæ bonæ, bonas eſſe diſciplinas, mali autem bona diſciplina? igitur bona diſciplina malum: attamen & malum, & diſciplina malum: quare mala diſciplina, malum. Putasne verum dicere nunc, quoniã tu factus es? factus es ergo nunc. An aliud ſignificat diuiſum? verum enim dicere nunc, quòd tu factus es, ſed non, nunc tu factus es. Putasne vt potes, & quæ potes, ſic & ... facies? non citharizans autem habes poteſtatem citharizandi, citharizabis igitur non citharizans. An non huius habet poteſtatem, vt ... citharizans citharizet? ſed cum non facit hoc, vt faciat. Soluunt autem quidam id & aliter: nam ſi dedit vt poteſt facere, non dicunt accidere non citharizantem citharizare: non enim omnino vt poteſt facere datum eſt facere, non idem autem eſſe vt poteſt, & omnino vt poteſt facere.

Quod fallacia compoſitionis, & diuiſionis differat a fallaciæ æquiuocationis.

In quo exẽplis diſtincte explicat fallacias compoſitionis et diuiſionis.

SCientia autem, quæ fit propter permutationem a diuiſione in compoſitionem & econtra, non eſt ſpeciei fallaciæ, quæ fit propter æquiuocationem, ſicut ... tauerunt quidam homines, quod quælibet fallacia dictionalis ſit per æquiuocationem: & hoc, quia accidat diuerſitas intellecti per æquiuocationem nominis ... nomine exiſtenti vno eodem: hic autem variatur intellectum per acceptionem nominis aliquando diuiſi, & aliquando compoſiti, ſicut variatur intellectus vnius eiuſdem dictionis, quando coniungitur ei ſignum ol quod eſt o, aut ſignum i, aut a, & variatur vnum nomen ſcriptum ex eiſdem literis cum varietate pūctorum ſupra ipſum. Iam autem declaratum eſt, quod non quicquid ſolum ex fallaciis dictionalibus eſt propter æquiuocationẽ nominis exẽplis, quibus vſi ſunt quidam homines ſcdm fallaciã, & tulerũt ad hoc ſermones famoſos hominum ſui temporis ex capitulo fallaciæ, quæ eſt ex æquiuocatione compoſitionis, amphibologiæ, & quæ eſt capituli compoſitionis, & diuiſionis: exempli gratia ſermo dicentis, ego video oculo, quem vides quoniam intellectũ huius dictionis variatur, quando conſtructio qui eſt dictionis vides, aliquando redit ad ... & aliquando ad loquẽtem: manifeſtum autem eſt, ꝙ non ſit hic varietas intellecti propter æquiuocationem nominis, & ſimiliter etiam eſt ſermo dicentis, ... quid ſciuiſti naues? Siciliæ: nunc præ ſui nobilitate habent tres temones, ... nunc aliquando redit ad naues, & aliquando ad ſcientiam; exempli gratia ... quid Socrates ſit nobilis Philoſophus, & corrigiarius vilis: ſicque ergo ... nobilis vilis, hæc aũt fallacia eſt capituli vſus compoſiti ſecundum vſum ... ſcdm ſignificationem, & huiuſmodi etiam eſt ſermo dicentis, nunquid ... doctor, cui eſt doctrina boni, ſit bonus in ſe, doctoris autem vilis ſit doctrina? ſicque doctor vilis eſt bonus, hæc autem fallacia fit nobis vtentibus ... ſito ſecundum vſum diuiſi: & hoc, quia compoſitum huius exempli e... rum, diuiſum autem eſt falſum. Famoſorum autem exemplorum iſtius capituli apud antiquos eſt ſermo dicentis, nunquid ſciueris quod id, quod poſsibile mihi quod faciam, faciam illud? & poſsibile mihi eſt, quando non percutiam flagello, quod percutiam eo, ſicque, quando ego non percutiam flagello quod percutiam flagello: & hæc fallacia eſt capituli vſus diuiſi ſecundum vſum compoſiti, quoniam verificabitur de illo tempore, quo non percutiet, percutiam flagello, quoniam poſsibile eſt mihi percutere flagello, & ſi verificaretur de diuiſo, ... percutiam flagello, abſque quod coniungatur cum eo dictio poſsibile: ſicque ... fallacia eſt, quod non percipiatur varietas dictionis percutit, quando coniungitur ipſi poſsibile, & percuſsioni ſimpliciter

Ponit differentiam inter propositionem diuisam de possibile, & de inesse, & de fallacia accentus. Cap. X.

A SEd manifestum quoniam non bene soluunt: nam orationum omnium, quæ propter idem, eadem solutio: eadem autem non accommodabitur ad omnes, nec omnino ad interrogatas, sed est ad interrogantem, & non ad orationem. Propter accentum autem orationes non sunt, neque in iis quæ scribuntur, neque in iis quæ dicuntur, præterquàm si quæ paucæ fiunt. vt hic, putasne est quod habitas, domus? sic. nunquid, ne est quod habitas, negatio eius est quod habitas? sic, dicebas autem, ne esse quod habitas domum, negas igitur te habitare domum. Quomodo autem soluendum est, palam: non enim idem significat grauiter, & acute prolatum.

B HAEc autem contradictio non est, sicut quidam homines putauerunt: ego autem puto quod ipse insinuet Platonem, quoniam non cuiusque quod possibile est fieri, erit hora eius possibilitatis, hora actionis, quoniam, si hoc ita fuerit, possibile fuisset, quod ego percutiam quando percussi, quoniam hæc contradictio est appropriata huic loco ex parte eius materiæ: hoc est dictio possibilis, qua vtitur in eo, & contradictio essentialis est rebus, quæ sunt vnius speciei, hoc autem est contradictio cum ipsamet interrogatione, non contradictio ad hoc est fallacia: fallacia autem, quæ accidit ex accentu in elencho, non fit nisi ex minimo eius, siue fuerit in scriptis, aut in ipsa dictione, verbi gratia, de dictione, est, est sermo dicentis, nonne domus est, quæ non quiescit? non quiescit autem est negatio quiescendi, sicque ergo domus est negatio. Illius autem, qui accidit propter depressionem uocis, & eius tenuitatem, contradictio est facilis, & hoc quando notificaret, quod significatio huius dictionis, quando eleuatur non sit eius significatio, quando deprimitur & attenuatur.

De figura dictionis. Cap. XI.

C MAnifestum autem & in iis, quæ fiunt propter id quod vt eadem dicuntur ea, quæ non sunt eadem, quo pacto obsistendum, eo quòd habemus genera prædicamentorum: nam hic quidem dedit interrogatus non esse aliquid eorum, quę quid est significant: ille vero, ostendit quidem esse aliquid eorum quę sunt ad aliquid vel quantitatis. videntur autem quid est significare propter dictionem, vt in hac oratione. Putasne contingit idem simul facere, & fieri? non, at verò videre, simul & videri idem & secũdum idem contingit. Putasne est aliquid eorum, quæ sunt pati facere? non: nonne igitur secatur, vritur, operatur similiter dicuntur, & omnia quidem pati significant? rursum autem currere, videre similiter sibiinuicem dicuntur, veruntamen videre, operari aliquid est: quare & pati aliquid, simul etiam & facere. Si autem aliquis illic dans contingere simul idem facere, & pati. videre, et videri dicat possibile, nondum redargutus est, si non dicat videre facere aliquid, et uideri pati: indiget enim hac inter-

rogatione, sed ab audiente opinatur datum esse, cum & secare facere D aliquid, & secari fieri aliquid dedit, & quęcunque alia similiter dicuntur: nam reliquum ipse addit qui audit veluti similiter dictum: illud autem dicitur quidem non similiter: videtur autem propter dictioné. Idem autem accidit hic quod in æquiuocationibus: putat enim in æquiuocis inscius orationum, quam dixit negare rem, non nomen: ideoque adhuc indiget interrogatione, si ad vnum aspiciens dicat æquiuocum: sic enim dante, erit redargutio. Similes autem & hæ orationes illis: si quod quis habens, postea non habet, amisit: nam vnum solum amittens calculum, non habebit decem calculos. Ad quod non habet quidem, prius habens, amisit? quantum autem habet vel quot, non necesse est tot amittere. Interrogans igitur quod habet, colligit in eo quot: nam decem, aliquot: si igitur dixisset à principio, si quot quis non habet prius habens, putasne amisit tot? nullus vtique dedisset, sed aut tot, aut horum aliquid. Et quoniam dabit aliquis quod non habet, non enim habet vnum solum calculum. An non dedit quod non habuit, sed vt non habuit? nam solum, non quod significat, neque quale, neque quantum, sed vt se habet ad aliquid, vt quod non cum alio. Quemadmodum si dicat, putasne quod non aliquis habet dabit? non annuente autem, interroget si dabit quis aliquid cito qui non habet cito? astruentem autem colligat quòd dabit quis quod non habet, & manifestum quoniam non syllogizauit: nam cito non est quod dare, sed hoc modo dare: quo autem modo non habet, dabit aliquis, vt quod delectabiliter habet, mœste dabit. Similes autem & huiusmodi orationes. Putasne quam non habet, manu percutiet quis, aut quem non habet, oculo videbit? non enim habet vnum solum oculum.

De fallacia figuræ dictionis, & ei' solutiõe.

IN ea vero, cuius figura dictionũ est vna, & illa est in distinctis prædicamentis, contradictio elenchi fit, ex quo nouerit in quibus singulorum prædicamentorum sit vnaquaque earum, quando genera prædicamentorum fuerint nobis nota, elenchus autem accidit in hoc, sicut est sermo dicentis, heus talis vidistin vnã eandem rem, quæ ageret & pateretur simul? quando autem diceretur non, dicetur modo iam possibile est cuidam homini, quod videat & videatur, quando videret seipsum, quod videatur autem, & videat est, sicut quod percutiatur & percutiat, & vniuersaliter agat & patiatur simul; quando autem aliquis homo [illegible] seipsum, iam possibile est qđ inueniatur vna eadem res, quæ agat, & patiatur simul. Hæc autem res non inuenitur, istud est absurdum, & inopinabile. Et h[illegible] contradictio est propinqua contradictioni elenchi, cuius causa est æquiuocatio nominis, quando noueris figuram ipsius, videbit, ꝙ sit figura ipsius, videtur [illegible] itaque significat passionem, non actionem: & hoc, quia id simile est æquiuoc[illegible] parte conuenientiæ in constructione dictionis, sicut fallacia quæ fit ex accep[illegible] ne plurium interrogationum, ac si esset vna ex parte variantis videt ad vide[illegible] secundum dictionem, hoc est secundum literas, ex quibus componuntur, & q[illegible] do interrogaret de pluribus interrogationibus vnica interrogatione: ex quo [illegible] hęc consimilitudo, quæ est inter sermones deceptorios, iam inuenitur plur[illegible] modis fallaciarum dictionalium, quod sit similitudo fallaciarum, quæ cadere[illegible] propter æquiuocationem nominis, sed non sunt ex illis: & ideo opinatus est ille, qui putauerat, quod omnis fallacia sit propter æquiuocationem nominis:

A pli gratia ſi, quis interrogauerit & dixerit, nunquid ille qui habebat decem aureos, & proiecit vnum aureum ex eis, iam ipſe non habet vnum aureum; & quando diceretur ſic, diceretur nunquid ille, qui habet nouem aureos, habeat vnum aureum. Sicque ergo qui habet vnum aureum, non habet vnum aureum. Hæc autem fallacia non eſt propter ęquiuocationem nominis, fit autem, quia ille acceperat ſimpliciter quod verificatur connexum: & hoc, quia verificatur de eo, qui proiecit aureum vnum ex decem aureis, ꝙ non habeat vnum aureum, nõ ꝙ non habeat aureum ſimpliciter, & de illo, qui habet decem aureos, verificatur, quod habeat decem aureos, non vnum aureum ſimpliciter: ſicq; ergo cauſa iſtius fallacię eſt, ꝙ id, quod verificatur cum alio, putatur quod verificetur, quando acciperetur ſeparatum: ſicq; illa eſt capituli elenchi, qui fit propter diuiſionem, & compoſitionem, aut abſoluti connexi, id eſt, ſimpliciter & ſecundum quid. Et taliter etiam eſt, quod interrogaret quiſpiam interrogans, & diceret, nunquid quod dedit homo non habet? Et quando reſponderetur ſic, interrogaretur, nunquid quod habet homo, eſt quod dat, quando autem admiſerit illam, illud itaq; quod habet eſt id, quod non habet. Sicq;, quando acceperit quod habet, & quod non habe ſimpliciter, appellatur iſte elenchus, & ſimile eſt hoc ſermoni dicentis, nunquid poſsibile ſit, quod quidam porrigat ſine manu, & videat ſine oculo, quando autẽ dixerit ei quod ſic; ſicq; ergo truncus ſine manu porriget, & cecutiens ſine oculo videt, ſicq; ergo videt ſine oculo. Et impoſsibile eſt, quod videat ſine oculo, hoc
B autem verificatur connexum non abſolutum, & hoc, quia cęcutiens videt ſine vno oculo, non ſine duobus oculis, & ſic etiam truncus porriget manum vnam, non ambas manus.

De falſa ſolutione quorundam ad fallaciam figuræ dictionis, & cautela ad omnes fallacias in dictione. Cap. XII.

Soluunt autem quidam dicentes, & quod habet vnum ſolum oculum, & aliud quidlibet qui plura habet: quidam autem & vt quod habet accepit, dedit enim vnum ſolum hic calculum, & hic habet (dicunt) vnum ſolum ab hoc calculum: accepit enim ab hoc, ergo vnũ ſolum habet hic calculum: alii autem ſtatim interrogationem interimentes, quia contingit quòd non accepit habere: vt vinum accipiẽtem ſuaue, ſi corrumpatur in acceptione, habere acre. Sed quod di-
C ctum eſt prius, hi omnes non ad orationem, ſed ad hominem ſoluũt. nam ſi eſſet hæc ſolutio, dantem oppoſitum non poſsibile eſſet ſoluere, quemadmodum & in aliis, vt ſi eſt quidem quod eſt, eſt etiam quod non eſt ſolutio, ſi ſimpliciter det dici, concludit: ſi autem nõ concludit, non erit ſolutio: in prædictis autem (omnibus datis) nõ dicimus fieri ſyllogiſmum. Amplius autem, & hæ ſunt ex huiuſmodi orationibus. Putasne quod ſcriptum eſt, ſcripſit quis? ſcriptum eſt autem nunc quòd tu ſedes, falſa oratio: erat autem vera cum ſcribebatur. igitur ſimul ſcribebatur falſa, et vera. Nam falſam, vel veram orationem, vel opinionem eſſe, non quòd, ſed tale ſignificat: nã eadem ratio, & in opinione. Et putas quod diſcit diſcens, hoc eſt quod diſcit? diſcit autem aliquis quod eſt tarde, celeriter. Non igitur quod diſcit, ſed vt diſcit dixit. Et putas quod ambulat aliquis, peſſundat? ambulat autem totam diem. An non quod ambulat, ſed

A liæ captiones figurę dictiones.

quando ambulat dixit. nec cum scyphum quis bibat, quod bibit, sed ex quo? Et putas quod quis sciuit inueniens, vel discens sciuit? quorum autem hoc quidem inuenit, illud autem didicit, ambo hæc neutrum. An hęc quidem omne, quod autem non omne? Et quoniam est quis tertius homo a se, & ab vnoq;. Nam homo & omne commune, non hoc aliquid, sed quale quid, vel ad aliquid, uel aliquo modo, vel huiusmodi aliquid significat. Similiter autem & in hoc, Coriscus & Coriscus musicus, vtrum idem, an alterum? Nam hoc quidem hoc aliquid, illud autem quale quid significat: quare non est idem exponere. Exponere autem non facit tertium hominem, sed idipsum quid est cōcedere: non enim erit hoc aliquid esse id, quod Callias, & id quod homo est: neq; si quis expositum nō id quidem quod hoc aliquid esse dicat, sed idem quod quale, nihil refert: nam erit a multis vnum quiddam, vt homo: manifestum ergo quoniam non dandum hoc aliquid esse quid quod communiter prædicatur de omnibus, sed aut quantum, aut quale, aut ad aliquid, aut aliquid talium significare.

Modus vniuersalis diluendi i dictione.

Omnino autem in quæ propter dictionem sunt orationibus, semper per oppositum erit solutio quam propter quod est oratio, vt si propter compositionem oratio, solutio diuidendo: si autem propter diuisionem, componendo. Rursum si propter accentum acutum, grauis erit solutio: si vero propter grauem, acutus. Si autē propter æquiuocationem est, oportet oppositum nomen dicendo, soluere: vt si animatum accidit dicere, negando non esse, manifestum quod est inanimatum: si vero inanimatum dixit, hic autem animatum colligat, dicendum quod est inanimatum. Similiter autem & in amphibolia. Si autem secundum similitudinem dictionis, oppositum erit solutio: putasne quod non habet, dabit aliquis? An non quod non habet, sed ut non habet? vt vnum solum calculum, putasne quod scit discens, vel inueniens scit? attamen non quæ scit: & si quod ambulat pellundat, non tamen quando. Similiter autem & in aliis.

QVidam aūt homines cōtradicunt huic fallaciæ, quia putauerint eam eē propter æquiuocationem nominis, & dixerunt ad primum exemplum, quando dicebatur cæcutiens non videt, immo dicatur ꝙ ille non videat, non sicut diceretur de cæco, ꝙ ipse non videat, sed secundum dispositionem diminutā. Quidam autem eorum dixerunt ad secundum exemplum, quod id, quod dedit, sit ac si non esset, & quod acceperit est, ac si esset: sicq; ergo id, ꝙ non habet, dicitur multifarlam, & eo magis id, quod habet. Quidam autem eorum dixit in contradictione huius, quod tam det homo, quod non habet, & hoc ille, qui dedit, differt vinum bonum, & quando dederit ipsum permutabitur in acetum, & iam dedit ꝙ non habet, & est ac si opinatus sit, quod tales deceptorii sint capti æquiuocationis nominis: res autem non est ita, quoniam licet recepisset hoc, ꝙ sit contradictio, ipsa itaque est contradictio partium secundum materiam, cuius hic elenchus est pars; & ideo qui sciuerit naturam huius loci, & contradixerit ei secundum eius naturam, impossibile est ꝙ arguas ipsum. Et huius generis elenchi est sermo dicentis, vidistin hanc scripturam, nunquid verum sit dictū tuū ꝙ sit scriptura hominis? & verum est, ꝙ tu non scripseris ipsam, & tu es homo: sicq; ergo est scriptura hois, & nō scripsit eam homo, huius autem contra-

A dictio est, qđ dicatur scripsit eam homo alius a te, non homo simpliciter. Et huius generis, hoc est, ex dictionibus, est sermo dicentis, vidistin qđ addiscit homo est id, qđ addiscit? ipse aut addiscit graue & leue, Sicq; homo est grauis & leuis. Modi aũt contradictionis sunt ꝙ dicatur, ꝙ dictio est, ꝙ verificatur de sciẽtia nõ de homine. Et huius summæ est sermo dicentis id, quo homo ambulat, ipse calcat ipsum, homo aũt ambulat die, ipse itaq; calcat diem. Modus aũt contradictionis eius est, quod dicatur, qđ iter, quo ambulat ipse calcat, sed nõ calcat tempus, quo ambulat, oppositio aũt est propter æquiuocationom constructionis seu amphibologiam, qm̃ eius significatio loci non est sua significatio temporis. Aliud etiam exẽplum est, qđ est sermo dicẽtis, iste homo est homo particularis aut vniuersalis, si aũt sit particularis est in te demonstratus qui es tu, quia vos duo estis particulares, sed non es tu, si aũt est v̄lis, esset genus, demonstratus aũt non est genus, sicq; esset genus, & non esset genus. Sicq; modus huius contradictionis est, ꝙ dicatur, ꝙ demonstratus sit, res tertia, quæ non est homo v̄lis & particularis, & ꝙ homo sit v̄lis in habitudine ad singulares homines, & est particularis in habitudine ad aliquem hominẽ demonstratum, demonstratus vere est, qđ non est vniuersale neq; particulare. Et vniuersaliter conuenit ei, qui contradixerit istis elenchis qui sunt ex dictionibus, ꝙ eius cõtradictio fiat per oppositũ loci, ex quo interrogans cõcluserat elenchum, & si fallacia fuerit ꝓpter diuisionem cõpositi,
B oppugnabit eum per compositionem. Et si esset propter eleuationem, contradiceret ei per vocis tenuitatem, contrarium autem econtrario. Istæ autem sunt omnes contradictiones, quibus contradiximus elenchis dictionalibus.

De diluendis argutiis accidentis. *Cap. XIII.*

AD illas vero, quæ propter accidens, vna quidem solutio est ad omnes: nam quia indeterminatum est quando dicendum de re, cum quippiam accidenti inest: & in quibusdam quidem videtur, & dicunt, in aliquibus autem non dicunt necessarium esse: dicendum igitur cõformãtes similiter ad omnes quod non est necessarium: habere autem oportet quo refellat dicendo id perinde est vt. Sunt autem omnes huiusmodi orationes propter accidens: putasne id scis, quod debeo te interrogare? Age cognoscisne ueniẽtem, aut coopertum? Statuane tuũ opus est? An tuus canis pater? Suntne paucies pauca, pauca? manife-
C stum enim est in omnibus his, quoniam non necesse est quod de accidente dicitur, & de re verum esse: solis enim iis quæ secundum substantiam sunt indifferentia, & quæ vnum sunt, omnia videntur eadẽ inesse. bono autem non idem est bonum esse, & uenturum esse interrogare, neq; venienti, aut coperto, & uenientem esse & Coriscum, quare non si cognosco Coriscum, ignoro autem uenientem, eundem cognosco & ignoro: neq; si hoc est meum est, autem opus, meũ est opus, sed possessio, vel res, vel aliud quippiã: eodem aũt modo & in aliis.

Captiones accidentis.

Soleunt autem quidam interimentes interrogationem: dicunt enim contingere eandem rem cognoscere, & ignorare, sed non secundum idem: venientem igitur non noscentes, Coriscum autem noscentes, eundem quidem cognoscere, & ignorare dicunt, sed non secundum idem. Attamen primum (quidem quemadmodum iam diximus) oportet earum quæ propter idem sunt oratio-

Dilutio antiquorum non sufficiens.

num eandem eſſe ſolutionem: id autem non erit ſi quis non in cognoſcere: ſed in quod eſt eſſe, aut aliquo modo ſe habere ipſum quod approbant, ſumat (vt ſi hic eſt pater, eſt autem tuus) nam tametſi in quibuſdam id verum eſt, & contingit idem cognoſcere, & ignorare, tamen hic nihil commune habet quod dictum eſt. D

Inſufficiens ſolutio.

Nihil autem prohibet eandem orationem plures vitioſitates habere, ſed non omnis peccati manifeſtatio, ſolutio eſt. Nam poſsibile eſt oſtendere quempiam, quòd falſum quidem ſyllogizauit, propter quod autem non eſt oſtendere (vt Zenonis orationem quod nõ eſt moueri) quare & ſi quis conetur colligere vt ad impoſsibile, peccat, & ſi millies ſyllogizet: non enim eſt hęc ſolutio, nam erat ſolutio manifeſtatio ſyllogiſmi falſi, propter quod falſus: ſi igitur non ſyllogizauit, quamuis aut verum, aut falſum conetur colligere, illius manifeſtatio, ſolutio eſt. Fortaſſe autem & id in quibuſdam nihil prohibet accidere, verum in his nec hoc videbitur: nam & Coriſcum quod Coriſcus, cognoſcit, & venientem, quod veniens. Contingere autem idem cognoſcere & non, vt quòd album quidem cognoſcere, quòd autem muſicum, non cognoſcere: ſic enim idem cognoſcit & non cognoſcit, ſed non ſecundum idem, venientem autem & Coriſcum, & quod veniens, & quod Coriſcus, cognoſcit. Similiter autem peccant & qui ſoluunt quoniam omnis numerus paucus, vt ii quos diximus: vtpote qui cum non concluſum eſt, id omittentes, verum concluſum eſſe dicunt: omnia enim eſſe & multum & paucum dicentes, peccant.

Quidam autem & duplici ſoluunt ſyllogiſmos, vt quoniam tuus eſt pater, aut filius, aut ſeruus. Attamen manifeſtum, quoniam ſi quod multipliciter dicitur, apparet redargutio, oportet nomen aut orationem proprie eſſe plurium: hunc autem eſſe huius filium, nemo dicit proprie, ſi dominus eſt filii, ſed propter accidens compoſitio eſt (putaſne eſt hoc tuum? ſic. eſt autem: hoc filius, tuus igitur filius) quia accidit eſſe & tuum, & filium, ſed non tuum filium. Et eſſe aliquid malorum bonum, nam prudentia eſt diſciplina malorum. Hoc autem horum eſſe non dicitur multipliciter, ſed poſſeſsio: ſi quidem fortaſſe multipliciter: nam & hominem animalium dicimus eſſe, ſed non poſſeſsionem, & ſi quid ad mala dicitur, vt aliquorum, propter id malorum eſt, ſed non hoc malorum: propter id igitur quod aliquo modo, etiam ſimpliciter apparet, quanquàm contingit fortaſſe bonum eſſe aliquid malorum dupliciter, non tamen in oratione hac: ſed magis, ſi quod mancipium ſit bonum mali: fortaſſe autem neque ſic, non enim ſi bonum eſt & huius, bonum huius ſimul: verum, neque hominem dicere animalium eſſe, dicitur multipliciter: non enim ſi aliquid ſignificamus auferentes, id dicitur multipliciter: nam & dimidium dicentes verſus da mihi, Iliada ſignificamus: * vt, Iram pande dea.

* Hoc eſt, ſi ſignificamus dimidiũ verſus Iliados.

A Contradictiones verò, quæ fiunt rebus sophisticis, sunt, quia contradictio cuiusq; , ꝙ est secundum accidens, est vna eadem contradictio in se, quæ est ex essentia eius, quod est secundum accidens, hoc est, ꝙ sciat ꝙ hoc non sit illis semper, neq; omnibus, quoniam quod est secundum accidens, inuenitur rei aut in minori tempore, aut in pauciori subiecto, aut in pauco vtriusq; . Contradictio autem propria istius loci est, quando dicitur, ꝙ hoc sit res, quæ accidit, & non sit necessario, hoc autem est manifestum, quando aduertemus ad elenchos, qui sunt secundum accidens, sicut est eorum dictum, tu talis ignoras, quod intendo te interrogare, quando autem interrogauero te ipsum, tu noueris illud, ergo tu ignoraueris & noueris illud simul: & sicut est dictum nostrum, tu talis cognoscis Socratem, & non cognoscis ꝙ ipse ingrediatur domum, & hic ingrediens est Socrates, sicq; tu cognoscis ingredientem, & non cognoscis ipsum simul; & sicut est dictum nostrum, hic est pater, & est tuus, ergo est pater tuus. Aliud exemplum est ex famosis, & est, ꝙ omnis numerus est multus, quia numerus est multitudo quædam, & omnis numerus, qui est paucior alio, est paucus, sicque omnis numerus est multus & paucus simul. Omnes isti elenchi soluuntur, quando dicitur, ꝙ hæc dispositio acciderit, & ꝙ non sit necessaria, & quod acciderit huic Socrati, ꝙ interrogaueris de eo, & ignoras ipsum ex parte qua interrogasti de

B eo, sed non ignoras ipsum ex parte qua est Socrates, neque esse interrogatum de eo est semper, neque necessarium, & sic accidit Socrati si ingrediatur domum, ꝙ ego cognoscam ipsum ꝙ sit Socrates, & ignorem de eo dispositionem, quæ accidit ei: sicque est ipsum ingredi domum, & sic etiam est responsio latentis, quod sciamus & nesciamus ipsum: quidam vir autem (per quem puto innuere Platonem) est qui contradixit his elenchis ex eo, quod dixit, quod non sit impossibile quod sciam vnam rem ex quadam parte, & ignorem ex aliqua parte. Sed hanc contradictionem impedit breuitas pluribus modis, quorum vnus est, quia impossibile est quod fiat in contradictione cuiusq;, quod est secundum accidens, sicut est sermo dicenti: præcedens, hic est tuus, & hic est pater, ergo est tuus pater, & non est tuus, quoniam contradictio huius est, quod dixit, quod acciderit tibi, quod iste, qui est tuus, sit pater, & non est ex parte qua est tuus, contradictio autem oportet quod sit vniuersalis, & continens totam falsitatem inuentam in præmissa falsa, & hoc, quia iam inueniantur in vna eadem præmissa diuersi modi falsitatis, & oportet vt contradictio sit contradictio, quæ diuidat omnes modos, qui sunt conclusionis falsę. Præterea, qui contradicit syllogismo ducenti ad impossibile litigioso, quando sciuerit conclusionem, quam putauit arguens, quod sit impossibilis, esse possibilem, destruxit, quod illa sit ars syllogismi elenchi, quoniam elenchus, quem intenderat, non perficitur, & hoc, quia quilibet, qui composuerit syllogismum ad declarandum per ipsum aliquam rem ducē-

C do ad impossibile, & concluserit conclusionem possibilem non impossibilem, nō declararet aliquam rem, licet composuisset mille syllogismos huius dispositionis, sed quando non declararet homo ex syllogismo falso nisi hanc mensuram, non declararet rem a falso, quod est in ea, neque accidens eius, neq; construendo, neque destruendo. Fortasse autem ipsum ponere conclusionem possibilem facit putare, quod ipse receperit illas præmissas veras, quoniam iam extimatur, quod illud, ex cuius positione non sequitur falsum, ipsum est verum, sed non est via ad destruendum præmissas falsas per syllogismos ducentes ad impossibile, qui oppugnant, hoc est qui concludunt contradictorium eius, quod positum est, nisi recipiendo quod conclusio sit falsa, Exempli gratia, quia qui contadixit sermoni Zenonis in destructione motus, qui dicit, quod si motus esset ens, oporteret quod mobile transiret ante complementum processus eius medium, & ante illud medium medium illius etiam, & ex quo media, quæ sunt in vno processu, sunt infinita, sequeretur quod mobilis transirent itinera infinita tempore infinito, hoc autem est repugnans impossibile: sicq; ergo motus non est ens. Si autem diceret contradicens quod istud consequens non sit impossibile omnibus modis, eius autem impossibilitas est, si posuissemus quod transiret ea temporibus finitis, non est autem impossibile si poneremus, quod transiret ea temporibus infinitis, quoniam

De fallacia accidētis, falsaq; responsione ad illa

dispositio temporis, & progressus est vna secundum id, quod sequitur ex hoc. D Iste itaque contradixit huic syllogismo secundum hunc modum, licet iam destruxerit syllogismum, qui conatus est destruere motum, tamen non accidit per declarationem falsi, quod est in eius præmissis. Ille vero contradixit huic elencho sophistico, ex eo, ꝙ dixit, quod mobile non transit ante complementum spatii, spatia multa, sed transit vnicum spatium vnico tempore: oportuisset autem quod transiret multa spatia, si vnus motus esset compositus ex pluribus motibus in actu, & sic vnum spatium ex spatiis, iam itaque contradixisset falso præmissarum: & ideo diceremus, quod illa contradictio sit secundum orationem, hęc autē secundum ipsammet rem. Præterea, quia hęc contradictio iam debilitatur etiam secundum artem topicæ, quoniam non est famosum, quod dicatur, quod vna eadem res sit aliquo modo vera, & aliquo modo falsa, aut nota secundum quid, & ignota secundum quid. Sed contradictio famosa in talibus rebus est, quod dicatur, quod notum sit id, quod non est ignoratum, quoniam si Socrates esset qui ingressus fuit domum, aut ille, de quo fuit interrogatum, oportuit quod Socrates sit ingressus domum necessario, quatenus Socrates perseuerauerit esse, & sic quatenus perseuerauit ille, de quo est interrogatum, & sit vnus Socrates, qui est, & ingressus est domum, aut de quo est interrogatio: sicque ergo quod notum est de Socrate apud vulgus est Socrates, quando notus est per se, & ignotus est per accidens: quia qui nouerit quod hic sit albus, & ignorauerit quod ipse sit musicus, iam cognouisset aliquam rem, & ignorasset rem aliam. De contradictione autem elenchi, quo sequitur, quod numerus sit multus & paucus simul est quando receperit falsum quod est in eo, dicimus quod iam possibile est, quod sit multus in comparatione ad quod est infra ipsum, & paucus in comparatione ad quod est vltra ipsum. Iam contigit itaq; ei talis breuitas, qualem diximus, sed eius contradictio perfecta est, quod dicatur ei, quod nō omnis numerus sit multus, quoniam binarius est numerus, & non est multus.

De alia falsa responsione ad positā fallaciam.

Quidam hominum autem est, qui visus est etiam sibi quod contradicamus elencho famoso, in quo dicatur quod hic sit pater, & est tuus, sicq; est pater tuus, & non est pater tuus, est quidem seruus tuus, propter æquiuocationem, quæ est dictionis tuus, quoniam significat possessionem, & significat non possessionem: & sicut est sermo dicentis, ille est seruus, & est tuus, sicq; est seruus tuus. Et non sicut putant quidam, quia nemo putaret de dictione tuus, quando coniunxerit eam ad filium, aut ad patrem, quod illa prædicetur de possessione, & ideo non est hic ista fallacia, nisi quia accidit huic, qui est tuus, quod sit ita: sicq; etiam est dispositio serui, quia nemo cōiungeret ei dictionem tuus, & putaretur res, quæ non sit possessio; sicq; non est deceptio huius, nisi quia est ei per accidens, & est quod accideret ei, qui est filius tuus quod sit seruus: & ex hoc, est quod omnis scientia est bona, & quædam scientiæ malorum sunt malæ, quædam ergo scientiæ sunt itaq; quid bonum & non bonum, quoniam iam putatur, quod fallacia huius prouenerit ꝓpter æquiuocationem, quæ est genitiui, quoniam quatenus attribuimus genitiuum malis, & ad æquiuocationem, quæ est, ac si dixerimus, quod homo sit animalis, nemo intelligeret ex hoc attributio nisi vnam rem solum, sed fallacia accidens huic est propterea, quia putauerat quod id, quod accederit malo, sit malum simpliciter, & non est ita. Id autem est malum ex parte qua accidit ei, quod sit notitia mali, non quod illud sit malum, immo est notitia.

De vera responsione ad positam fallaciam.

Quando autem supposita fuerit res vera simpliciter, ex parte qua est in vno prædicamento ipsorum prædicamentorum, aut substantiæ, aut quantitatis, aut qualitatis, aut relationis, non accidit ei quod putetur de eo, quod iam secutum sit ab eo suum contradictorium, sicut putatur, quod sequatur hoc ex aliquibus rebus. Res autem, ex quarum positione putatur, quod accidat contradictorium illius rei, quæ posita fuerat, sunt quæ inueniuntur compositæ ex diuersis prædicamentis, & vniuersaliter ex generibus diuersis: veruntamen quando acciperetur res, ex parte qua est composita cum aliquo genere, & sequitur ad illa eius contradictorium, ex parte qua est simplex, iam non sequitur eius contradictorium secundum veritatem, sed putatur quod sit contradictorium: & ideo

A **sit hæc contradictio, quando apparet hæc res, quæ componitur secũ, adeo quod** putaretur, quod ex eius positione sequatur eius ablatio, & ex eius affirmatiõe sequitur eius negatio. Et omnes fallaciæ, quæ construuntur secundum hunc locum, quando considerantur, apparet quod hæc sit earum causa, sicut quando dicitur vidistin amice, nonne est impossibile, quod sit ens ex non ente: quãdo itaq; dixerit, ꝙ sic diceretur ei, nonne hic equus est ens ex non ente equo: sicq; ergo est ens ex non ente, & ex ente simul: & hoc, quia ens in primo sermone accipitur simplex, & in secundo complexum, & conclusit contradictorium simplex. Et non est impossibile enti simplici, quod sit non ens compositum; hoc est, quod ens simpliciter sit non ens equus. Et sic etiam fallacia, quæ dicitur, nũquid quod homo iuret verum, est bonum, & quod iuret falsum, est turpe. Sicque ergo quod iuret est bonum, & turpe simul: & hoc, quia iuramentum non accipitur in duobus sermonibus simplex, sed accipitur complexum cum attributione rerum contrariarum, & putatur, quod sit contrarium, & si acciperetur, ꝙ iuret simplex latens in duobus locis, esset falsum, quod putetur de eo quod accidat ei ex eius positione eius ablatio. Et huius generis est, quando dicitur, viduitin sanitatem? non est bona, mali autem est mala? sicque est bona & mala simul. Et sicut quando dicitur nonne diuitiæ eius, qui vtitur opibus, sunt bonæ? malorum autem sunt malæ? sicque diuitiæ sunt bonę & malę simul.
B Et alii elenchi, quibus vtitur Ari. in hoc capite, omnes ingrediuntur hoc genus. Et huius causa est hæc eadem causa, & modus eorũ contradictionis est iste idem modus, hoc est qđ consideremus dispositionẽ præmissarum in se, & dispositionẽ earum cum conclusione, & cognoscamus dispositionẽ, qua differũt, postquã impossibile est quod sequatur ex aliqua re eius contradictoriũ, & non putaretur hoc de ea, qñ acciperetur simplex, sed qñ acciperetur complexa, sicut diximus.

De solutione sex ultimorum locorum extra dictionem. Cap. XIIII.

EAs vero, quæ sunt propter id, quod præcipue, illud autẽ, vel qua, vel vbi, uel aliquo modo, uel ad aliquid dicitur, & non simpliciter soluendum est, considerando cõclusionem ad contradictionem, si contingit horum aliquid passas esse. Nam contraria, & opposita, & affirmationem, & negationem: simpliciter quidem impossibile inesse eidem: quà autem vtrunque, uel ad aliquid, vel aliquo modo, vel hoc quidem quà, illud autem simpliciter nihil prohibet, quare si hoc quidẽ
C simpliciter, illud autem quà, nondum est redargutio. Hoc autem in conclusione considerandum, ad contradictionem. Sunt autem huiusmodi orationes omnes id habentes: putasne contingit quod nõ est esse? attamen non est aliquid id, quod non est. Similiter autem & quod est non erit: nam non erit aliquid cum sunt. Nunquid contingit eundem simul bene iurare, & peierare? Nunquid possibile est simul eidem, suadere & dissuadere? An neq; esse quid, & esse idem? quod autem non est, non si est quid, etiam est simpliciter. Neque si bene iurat id quidem, & qua, necesse est & bene iurare: nam qui iurat se peieraturum, bene iurat peierans hoc solum, at non bene iurat. Neque qui disuadet, suadet, secundum quid suadet. Similis autem ratio est & de eo, quod est mentiri eundem simul & verum dicere, sed proper id, quo non est facile inspicere vtrum quis assignet simpliciter veracem esse, vel mendacem, difficile apparet.

Captiones explicabilium, & vane pronunciata.

Prohibet autem eundem nihil ſimpliciter quidem eſſe mendacem, D quà autem veracem, vel alicuius eſſe veracem aliquem, veracem autem non: ſimiliter autem & in ad aliquid, & vbi, & quando: omnes enim huiuſmodi orationes propter id accidunt. Putasne ſanitas, vel diuitiæ bonum? attamen inſipienti, & non recte vtenti non bonum: ergo bonum, & non bonum. Eſt ne ſanum eſſe, vel poteſtatem habere in ciuitate bonum? veruntamen eſt quandoq; non bonum: idē igitur eidem bonum, & non bonum. An nihil prohibet quod ſimpliciter eſt bonum: huic non eſſe bonum? aut huic quidem bonum: at non nunc, vel non hoc in loco bonum. Putasne quod non vult ſapiens, malum? amittere autem non vult bonum, malum igitur bonum. Non enim idem eſt dicere malum eſt bonū, & amittere bonū.

Similiter autem & quæ de fure eſt oratio: non enim ſi malum eſt fur, etiam capere eſt malum, ergo vult malum, ſed potius bonum: nam capere bonum eſt. Et ægritudo malum eſt. ſed non amittere ægritudinem malum. Putasne iuſtum iniuſto, & quod iuſte eo quod iniuſte magis eligendum eſt? ſed mori iniuſte magis eſt eligendū. Putasne iuſtum eſt ſua habere quenq;? quæ autem aliquis adiudicabit ſecundum opinionem ſuam et ſi ſit falſa, ſua ſunt ex lege, idem igitur iuſtum & iniuſtum. Et vtrum oportet iudicare eum qui iuſta dicit, an qui iniuſta? at vero eum qui iniuriam paſſus eſt iuſtum eſt abunde dicere quæ paſſus eſt: ea autem erant iniuſta. Non enim eſt pati aliquid iniuſte eligendum, id quod eſt iniuſte eligibilius quam quod iuſte, ſed ſimpliciter quidem quod iuſte: hoc autem nihil prohibet ſi iniuſte, an iuſte? & habere ſua quenq; iuſtum, aliena autem non iuſtum. Iudicium vero hoc iuſtum eſſe nihil prohibet, vt quod ſit ſecundum opinionem iudicantis: nō enim ſi iuſtum eſt hoc modo vel huic, & ſimpliciter iuſtum eſt. Similiter aūt & quæ iniuſta ſunt, nihil prohibet dicere ea, iuſtum eſſe: non enim ſi dicere iuſtum eſt, neceſſe eſt iuſta eſſe: ſicut nec ſi eſt vtile dicere, vtilia: ſimiliter autē & in iniuſtis: quare non ſi quæ dicuntur iniuſta, qui dicit iniuſta conuincitur: dicit enim quæ dicere eſt iuſta, ſimpliciter autem & quæ pati iniuſta.

Inſcitia redargutionis. Iis autem, quæ propter definitionē fiunt redargutiones, quemadmodum dictum eſt prius, obſiſtendum conſiderantibus concluſionē ad contradictionem, vt ſi idem, & ſecundum idem, & ad idem, & ſimiliter, & in eodem tempore. Si vero in principio interroget, nō confitendum (quoniam impoſsibile eſt idem eſſe & duplum & non duplum) ſed dicendum, non ſic vt forte ſit redarguere confitentē. Sunt autem omnes hæ orationes propter hoc. Putas qui nouit quodque, quod quamq; cognouit rem, & qui ignorat ſimiliter? cognoſcens autem quis Coriſcum quod Coriſcus, ignorabit quod muſicus: quare idem cognoſcit & ignorat. Putasne quadricubitum tricubito maius? fieri enim poteſt ex tricubito quadricubitum ſecundum

longitudinē

A longitudinem: maius autem minore maius: idem igitur eodem secundum idem maius, & minus. Illa vero, quæ fiunt propter id quod petunt, atq; sumunt quod in principio, si interroganti quidem manifestum sit, non dandum, neq; si probabile sit dicentem esse veracem: si autem lateant, ignorantiam ob vitiositatem talium orationum ad interrogantem retorquendum, tanquam non redarguentem: nam redargutio sine eo est, quod in principio: deinde datum est, non vt eo vteretur, sed vt ad illud colligeret contrarium, vt in non semotis redargutionibus. Et eas, quæ propter consequens sunt coniectantes, in ipsa oratione monstrandum: est autem duplex sequentium consequētia, aut enim vt particulare sequitur vniuersale, vt hominem animal (postulant enim si hoc cum illo, & illud esse cum hoc) aut secūdum oppositiones: nam si huic est illud consequens, & opposito oppositū: propter quod & Melissi oratio, nam si genitum est, habet principiū
B ingenitum postulat non habere principium, quare si ingenitum est cœlum, & infinitum, id autem non est, econuerso enim consequentia. Quæcunq; autem propter id quod additur aliquid colligunt, considerandum si (eo sublato) accidit nihil minus impossibile: deinde id manifestandum, & dicendum ꝙ dedit non tanquam videretur, sed ut ad orationem: quo vero vsus est, nihil ad orationem.

De paralogismis petitionis principij.

De consequente.

De non causa, vt causa.

De cautela ad secundum quid, & simpliciter, seu ad secundum accidens, & necessarium.

Conuenit autem respondenti, quod aduertat sermonem redarguentis, qui accidit propter omissionem conditionis ipsius contradictorij. Et primo quidem, an iste sermo inferat contradictorium positionis, necne: & si non infert, aduertendum, an medius terminus accipiatur in duabus præmissis secundum vnam dispositionem, aut secundum duas dispositiones diuersas, & an extremitas maior & minor sint eædem in conclusione secundum vnam dispositionem, aut differant secundum aliquam dispositionem: quia, quando obseruatentur
C istæ res, non fieret elenchus ex hoc capitulo, & quando interrogaremus de aliqua re bis, an sit ita, aut non sit ita, non reciperetur illud simpliciter, sed diceretur est ita ex tali parte, & nō est ita ex tali parte: sicut si interrogaretur, an binarius sit duplus, aut non duplus, & diceretur quod sit duplus talis, aut non duplus talis. Et fallaciæ, quæ sunt huius capituli, sunt sicut sermones dicētis, nonne qui addiscit rem non ignorat eam? & qui ignorat rem nescit eam? & si responderet sic, tunc diceretur, tu scis Socratē, ꝙ sit Socrates, & nescis, quod sit musicus. Tu itaq; cognoscis ipsum, & ignoras eum simul.

De pluribus interrogationibus, ut una, *Cap. XV.*

Ad eas autem, quæ plures interrogationes vnā faciunt, statim in principio determinandum est. Nam interrogatio vna est, ad quam vna responsio est: quare neq; plura de vno, neq; vnum de pluribus, sed vnum de vno affirmandum vel negandum. Sicut autē in æquiuocis quandoq; quidem ambobus, quandoq; neutri inest: quare cum non sint

plex eſt interrogatio, ſimpliciter reſpondentibus nihil accidit pati, ſimiliter & in his: quando igitur plura vni, vel vnum pluribus ineſt, vel non ineſt, ſimpliciter danti, & hoc peccato peccanti nihil cõtrarium accidit. Quandoque autem huic quidem ineſt, illi autem non, aut plura de pluribus, & eſt vt inſint ambobus, eſt autem vt non inſint rurſum, quare id cauendum. Vt in his orationibus, ſi hoc quidem eſt bonum, illud autem malum: quod verum eſt dicere quoniã hæc bonum, & malum: & rurſum, neque bonum, neque malum, nõ enim ineſt vtrunque vtrique: quare idem bonum & malum, & neque bonum neque malum. Et ſi vnumquodq; ipſum ſibi idem eſt & aliis diuerſum, quoniam non aliis eadem ſed ſibi, & diuerſa eiſdem, ipſa ſibimet diuerſa & eadem. Amplius, ſi bonum quidem malum ſit, malum autem bonum, duo vtique fient. Et duorum & inæqualiũ vtrunque ipſum ſibi eſſe æquale, quare æqualia & inæqualia ipſa ſibi. Incidunt autem hæ orationes & in alias ſolutiones: nam ambo & omnia, plura ſignificant, non igitur idem præter nomen accidit affirmare & negare: id autem non erat redargutio, ſed manifeſtum quoniam ſi non vna interrogatio plures ſiant, ſed vnum de vno affirmet aut neget, id non erit impoſsibile.

De cautela ad duas interrogationes ſimul poſitas.

ET plurimum conuenit cauere in interrogationibus, quando coniungerentur duæ interrogationes in vnam interrogationem, quod nõ reſponderetur ad eas ſecundũ duas diſpoſitiones oppoſitas, qñ eſſet in illis rebus, de quibus interrogaremus, ac ſi eſſet vna res: ſicut ſi interrogaretur de duobus hominibus, quorum vnus eſſet iuſtus, & alter iniquus, & diceret quiſpiam, quod ſunt iuſtus & iniquus, qm̃ hoc etiam verificatur de aggregato eorum: quoniam quando reſponſio eſſet ita, tunc eſſet ſophiſtarum locus plurium fallaciarum & hoc, quia ipſi dicerent, ſi vtriq; eſſet iuſtus & iniquus: ipſemet iuſtus eſſet [illegible] quus & iniquus iuſtus, aut iniquus non iniquus, & iuſtus non iuſtus, Et [illegible] euaderemus ab hac fallacia, ſi ferremus dictionem aggregati, ſi eſſet vnitas, & dictionem duorum ſi duo, & ideo nõ conuenit ꝙ ſit reſponſio in talibus rebus per oppoſita, licet eſſet vera, quia aperiret litigantibus ianuam magnã, quia licet manifeſtum ſit, quod non accidat talis reſponſio ſecundum veritatẽ, quia ꝙ verificatur de aggregato, non verificatur de vnoquoq; eorum.

Dilutiones nugationis, & ſolæciſmi. *Cap. XVI.*

Locus pro nugatione.

IN illis autem, quæ deducunt ad idem frequenter dicere, manifeſtum quòd non dandum eorum quæ ad aliquid dicuntur ſignificare aliquid ſeparatas per ſe prædicationes, vt duplũ, ſine eo quòd eſt dimidii quid [illegible] apparet: nam & decem in deficientibus vno ad decem, & facere in non facere, & omnino in negatione affirmatio: non tamen ſi quis dicat hoc non eſſe album, dicit idem album eſſe: duplum autem neque ſignificat aliquid fortaſſe, quemadmodum, neque quod in dimidio, quod ſi forte ſignificat, attamen non idem & coniunc-

A ctum : neq; scientia in specie, vt si est medicina scientia, ipsum quod
commune, illud autem erat scientia scibilis. In iis autem, quæ per
se ostenduntur prædicatis, id dicendum, quòd non idem est seorsum
& in oratione quod ostenditur : nam cauum communiter quidem
idem significat in simo & curuo, ad ditum autem, nihil prohibet hoc
quidem naso, illud autem cruri significare. & nihil differt dicere, na-
sus simus, & nasus cauus. Amplius, non danda est dictio secundum
rectum : falsum enim est ; nam non est simum nasus cauus, sed na-
si hoc vt passio : quare nihil est absonum, si nasus simus est nasus ha
bens cauitatem nasi.

De nugatione, & eius solutione, & cautela ab ea.

QVANDO autem interrogans interrogaret de loco, qui conducit re-
spondentem in nugationem est, sicut diximus, secundum duo loca, quo-
B rum vnus est in notificatione rerum, quæ sunt relationis : & secundus
est in definitione rerum, in quarum definitionibus accipitur sua substantia: con
uenit itaque respondenti, quando interrogatur, de rebus relatiuis, & coegerit
ipsum interrogans in nugationem, ꝙ declaret, ꝙ impossibile sit, ꝙ hoc notifi-
cet substantiam vnius earum, nisi quando acciperetur in ea substãtia alterius,
quando notificaretur ex parte qua sunt relatiua, non ex parte qua sunt in alio
prædicamento : exempli gratia, quia non sciretur duplum, inquantum est du-
plum, nisi per scientiam medij. Iam autem quod notificet per suam substantiam
non esse ex parte qua est relationis, sed ex parte qua est quantitatis, sicut quod
sciret, quod duplum sit binarius, aut quaternarius, sed qui sciret, quod duplum
sit binarius vel quaternarius, non sciret relationem; & sic qui sciret scientiam
ex parte qua est alicuius artis artium, ac si diceres scientiam medicinæ. Ipse
quidem sciret ex parte qua est capituli qualitatis, non capituli relationis : &
si sciret ipsum in capitulo relationis, non sciret ipsum nisi per rem, ad quam
est, & quod declareur vniuersaliter, ꝙ non accidat ex nugatione, inquantum
notificaretur contradictorium nugationis : & hoc, quia qui definiuit denariũ,
quod sit numerus qui componitur ex vnitate & vnitate, donec consumeret
vnitates, quæ sunt in eo, iam nugaret, & non conduceret falsum mendacium:
& sic definitiones affirmatiuæ nugantur in esse negatiuæ, & non proueniret
C ex hoc impossibile: & hoc, quia negatio dicti nostri facere, est non facere, &
illud est negatio sui prædicamenti : & qui responderit de re an sit alba, ꝙ non
sit alba, iam nugauit, sed nemo visus est sibi quod tulerit impossibile, quando
autem coegerit respondentem interrogationis ex definitionibus accidentium,
quæ sunt in sua definitione in nugationem, sicut si interrogaretur quid est na-
sus aquilinus, esset differentia inter id, quod interrogauerit de eo, & inter
id, quod responderet, & responderet quod sit nasus, in quo non inuenitur ca-
uitas, quæ est in reliquis naribus hominum : conuenit itaque, quod declare-
mus ei, quod eius interrogatio est, quæ cogeret ipsum in nugationem : &
hoc, quia si interrogaret quid est aquilinitas naris, esset responsio, quòd sit
naris, & hoc esset sua differentia, ex quo significaret ipsum nomen. Post-
quam hæc fuit semita definitionum cum nominibus, hoc est, quòd intelliga-
tur definitio distincte, quod dederat intelligere nomen confusum. Et dici-
tur, quòd si interrogaretur quid est naris aquilina, si responderet quod sit na
ris curua, non esset differentia inter id, quod interrogaretur de eo, & inter
quod responsum esset, & esset secundum gradum eius, qui permutauerit no
men nomine, & ideo indiguisset distinguere dictionem curuitatis, quæ inueni-
tur in reliquis naribus hominum, quoniam eius est curuitas, quæ est crurium,
cui est nomen impositum in idiomate arabico, quoniam in hac interrogatione

non relinqueretur aliqua res propria ei, nisi id, quod significat curuitas, propterea quia cum hoc, quod sit res necessaria secundum istam interrogationem, non est hic negatio, postquam esset ei dubium significatum istius curuitatis quid sit. postquam fuit varium secundum membra in quibus est, & non est ei impossibile: impossibile aũt esset, si intelligeret hic curuitas, q̃ est in cruribus.

De solœcismo. Cap. XVII.

De solœcismis autem propter quid apparent accidere, diximus prius: quo modo auté soluendum, in ipsis orationibus erit manifestum. Omnes enim huiusmodi volunt construere. Putas quod dicis quippiam vere esse, etiam est illud vere? dicis autem quippiam lapidé esse, est igitur quippiam lapidem. An dicere lapidem nó est dicere quod, sed quem, non hoc, sed hunc? si igitur dicat aliquis, putas quem vere dicis est istum? non videtur Romane loqui. quemadmodum neq; E si dicat, putas quam dicis esse, est iste? lignum autem dicere iste, vel quæcunque neque masculinum, neque fœmininum significant, nihil refert: quare etiam non fit solœcismus, si quod dicis esse, est illud: lignum autem dicis esse, est igitur lignum illud: lapis autem & iste, masculini habent declinationem. Quòd si quis dicat, putasne iste, illa est? deinde rursum, quid autem nonne iste est Coriscus? ita dicat. est igitur illa, non collegit solœcismum, si Coriscus etiam nó significet idem quod illa: non dat autem qui respondet, sed oportet hoc præinterrogare: si autem neque est, neque dat, non colligit, neque in eo quod est esse aliquid, neque ad eum qui interrogatus est. Similiter igitur oportet & illic lapidem significare iste, si autem neque est, neque datur, non dicenda conclusio: apparet autem eo quòd dissimilis casus nominis, similis appareat. Putasne verum est dicere quoniam ista est id quod esse ais eam: esse autem ais aspidem, est igitur ista aspidem. At non necesse est, si non ista, aspidem significat, sed F aspis, aspidem autem istam: neque si quem dicis esse istum est iste: dicis autem istum, esse Cleonem: est igitur iste Cleonem, non enim est iste Cleonem: dictum est enim quoniam quem dico istum esse, est iste non istum, neque enim Romane dicetur quo pacto interrogatio dicta. Putas, illud scis? istud autem est lapis, scis igitur lapis. An non idem significat istud in eo quod est putas istud scis, & in hoc, istud autem lapis: sed in primo quidem hunc, in posteriore auté hic. Putasne cuius scientiam habes, scis illud? scientiam autem habes lapidis, scis igitur lapidis. An huius quidem lapidis, dicis, hunc autem lapidem? datum est autem cuius scientiam habes illud scis, non illius, sed illud: quare non lapidis, sed lapidem. Quòd igitur huiusmodi orationes non colligunt solœcismum, sed apparent, & propter quid apparent, & quomodo est obsistendum illis, est manifestum ex iis, quæ dicta sunt.

A SERMONES aūt latentes sunt, quorū intellectum est impossibile, & illa est vna rerum, in quas ferret sophista: ex quo autem locus, qui attribui tur suis idiomatibus, non est communis nobis & illis, fuit etiam, quod dixit in quibusdam istorum locorum proprium suis idiomatibus, aut non commune nobis & illis. Nobis autem conuenit, quod consideremus hoc genus in idiomate arabum, & si inuenitur, consideremus, an habeat locum, ex quo procedant istæ res nec ne, & an sit solertiæ in sua contradictione. Abumazar autem visus est sibi, quod hoc genus eloquij est, quod appellatur arabicæ haya, & quod iam accidat ex defectu orationis, sicut nugatio accidit ex superfluo orationis. Conuenit autem, quod perscrutetur totum hoc, & sciamus quid sit haya secundum veritatem, & quid sit secundum extimationem, & ex quibus locis proueniat talis dispositio in idiomate arabum, aut in idiomatibus singularum nationum, si esset hic talis fallacia communis omnibus nationibus.

De solæcismo.

De oratione facili, difficili, & acuta. *Cap. XVIII.*

OPORTET autem intelligere, quoniam omnium orationum aliæ quidem sunt faciles conspici, aliæ au-
B tem difficiliores, propter id quod & in aliquo subdole decipiunt audientem, cum frequenter eædem illis existant: nam eandem orationem oportet vocare, quæ propter idem fit, eadem autem oratio aliis quidem propter dictionem, alii autem propter accidens, aliis vero propter aliud videbitur esse: quia vnumquodq; translatitium non similiter est manifestum. Quemadmodum igitur in iis, quæ sunt propter æquiuocationē (qui modus videtur esse ineptissimus) captiosarum ratiocinationum: hæc quidem & quibuslibet sunt manifesta (nam & orationes pene ridiculosæ sunt omnes propter dictionem: Vt vir ferebatur curru in scalas, vbi venit seruus, apud Ceream? Et Boreas purusne? non certe. perdit enim pauperem, & ementem. Et vtra boum ante pariet? neutra, sed retro ambæ. Putasne est Euarchus? non certe, sed Apollonides. eodem autem modo & aliarum fere quam plurimæ) illa au-
C tem & peritissimos videntur latere. signum autem horum quoniam contendunt sæpe de nominibus: vt vtrum idem significent de omnibus ens & vnum, an aliud: aliis enim videtur significare ens & vnum: alii autem Zenonis orationem, & Parmenidis soluunt, eo quòd multipliciter dicant vnum dici, & ens. Similiter autem & propter accidens & aliorum singulum quodque. aliæ quidem orationes erunt faciles videri, aliæ vero difficiliores. & sumere in quo genere, & vtrum redargutio, an non redargutio, non facile similiter in omnibus est.

Boreas, purus dr, q̄ sit scopa, & dr uerriculum aeris, nubes purgans, cœlumq; serenans.

De diuisione sophismatum per solubile & insolubile.

SERMONVM autem sophisticorum quidam est, cuius notitia est difficilis. & quidam est, cuius notitia est facilis, difficilis autem est propter difficultatem ipsiusmet loci: & hoc, quia quidam eorum est vehementis fallaciæ, quoniam in eo est reliquum vnius speciei ex speciebus rerum sophisticarum

rum, ficut quod fit fophifticus propter id, quod eft fecundum accidens, & propter æquiuocationem nominis, & alias fpecies locorum fophifticorum. Sermo autem fophifticus vehementis fallaciæ eft ille, quo non conftaret nobis cito, quod falfum fit in eo, fed venerit propter formam fyllogifmi, aut ex ambobus fimul, deinde poft hæc cum difficultate id, de quo fcimus ꝙ falfum, quod eft in eo, eft propter præmiffas eius, & non fcitur ex qua præmiffa, neque fcitur in qua præmiffa fit accidens. D

De infolubili, & folubili, & uniuerfali cautela refpondentis. Cap. XIX.

EST autem acuta oratio, quæ dubitare facit maxime, mordet enim hęc maxime dubitatio autem eft duplex, hæc quidem in fyllogizantibus, quam eligat quis interrogationem, illa autem in contentiofe fuftinentibus, quomodo dicat quis propofitũ. Quapropter in iis, quæ fyllogizant, acutiores orationes inquirere magis faciunt: eft autem ea quæ fyllogizat quidẽ, oratio acutifsima, fi ex quàm maxime apparentibus quàm maxime probabile interimit: nam cum vna oratio fit (tranfpofita contradictione) omnes fimiliter habebit fyllogifmos: femper enim ex probabilibus fimiliter probabile interimet, aut conftruet: quapropter dubitare neceffarium eft. Maxime igitur talis acuta, quæ ex æquo conclufionem facit interrogationibus: fecunda autem quæ ex omnibus fimilibus: hæc enim fimiliter faciet dubitare, quæ interrogationum interimenda eft: id autem difficile eft? nam interimendum quidem, quid autem interimendum, dubium. Contẽtiofarum autem acutifsima, quæ primum ftatim dubia eft vtrum fyllogizat, an non, vel vtrum propter falfum, an diuifionem folutio: fecunda autem aliarum, quę manifefta quidem ꝙ propter diuifionem, vel interemptionem eft: non tamen eft explorata per cuius interrogationum interemptionem, vel diuifionem, foluenda eft fcilicet vtrũ propter conclufionem, an propter aliquam interrogationem id eft. Quandoque igitur non fyllogizans oratio facilis eft, fi fint valde inopinabilia, vel falfa quæ fumuntur: quandoq; autem non digna defpici: nam quando deeft aliqua talium interrogationum, de qua oratio & propter quam eft: & qui non fumit illam, & colligit: inepta eft ratiocinatio: quando autem eorum, quæ extrinfecus non defpicienda vllo modo: fed oratio quidem iufta, interrogans autem non probe interrogauit. Et eft fane foluendum quandoq; quidem ad orationem, quandoque autem ad interrogantem, & interrogationem, quandoque vero ad neutrum horum: fimiliter & interrogandum & fyllogizandum eft & ad pofitionem, & ad refpondentem, & ad tempus: quando fuerit pluris temporis egens folutio, quàm præfentis temporis (quo difputatur) ad folutionem. E F

SErmo autem difficilis folutionis ex iftis eft, cuius præmiffæ funt famofiores conclufione: quoniam fermo, qui talis fuerit, multotiens deftruit famofa, & pluries eft, de quibus latet ipfa difpofitio, quando fuerit interro-

A gatio de duobus extremis contradictorij, quorum neutrum est famosius altero: quoniam difficile erit nobis, quod duorum extremorum reciperetur. Sermo autem facilis solutionis est, qui fit ex rebus non famosis, aut absurdis & est sermo, qui non reciperetur a respondente. Quando autem interrogaretur respondens de præmissis famosis, non conuenit ꝙ vilipendat interrogantem; licet non ordinauerit ei illas, neque cognoscatur sermo clare, & cogeretur ꝙ largiatur contradictionem aliquando secundum orationem, & aliquãdo secundum proferentem, cum notificet ei, ꝙ non inueniatur interrogatio, quoniam interrogatio aliquando fit secundum ipsummet interrogantem, & aliquando fit secundum respondentem, & aliquando fit secundum tempus proprium. De quadam cõi respõdẽtis cautela.

Epilogus octo præcedentium, & duorum præsentium librorum. *Cap. X X.*

EX quot igitur, & ex quibus fiunt iis, qui disputant captiosæ ratiocinationes, & quo modo ostendemus, falsum & inopinabilia dicere faciemus: amplius autem ex quibus accidit syllogismus, & quomodo interrogandum, & quis ordo interrogationum: insuper autem ad quid sunt vtiles huiusmodi omnes orationes, & de responsione simpliciter omni, & quo modo soluendum est orationes, & syllogismos, dicta sint de omnibus a nobis hæc. Reliquum autem est de eo quod a principio erat propositum ad memoriam reuocantes, quippiam de ea re sub breuitate dicere, & finem imponere dictis. Præmisimus igitur inueniendi facultatem quandam ratiocinatiuam de proposito ex iis, quæ sunt ꝙ probabilissima: id enim opus est dialectices secundum se, & tentatiuæ. Quia aũt præinstruitur quis ab ea ꝑ sophistices vicinitatem vt non solum experimentum possit sumere dialectico more, sed etiam quasi scientifico: propter id non solum dictum negotii officium posuimus orationem posse sumere, sed etiã vt orationem sustinentes tuemur positionẽ perquàm probabilissimã simili modo. causam * aũt diximus huius, quia & propter id Socrates interrogabat, sed non respondebat: confitebatur enim se non scire. Manifestum autem est in prioribus ex quot, & ad quod id erit, & vnde idonei erimus horum: adhuc autem quomodo interroganda, vel ordinanda quæstio omnis, & de responsionibus & solutionibus quæ sunt ad syllogismos: patefactum est aũt & de aliis quæcunq; huiusce disciplinæ sunt orationes: præter hæc aũt & de captiosis ratiocinantibus pertractauimus, quemadmodũ diximus iam prius. ꝙ igitur nacta sunt finem sufficienter ea, quæ proposuimus, manifestum: operæpretium aũt est nos non latere quidnam accidit circa hoc negotiũ: nam eorum ꝙ inueniuntur omniũ, quæ quidẽ ab aliis sumpta sunt prius, elaborata paulatim incrementũ sumunt ab illis qui postmodum accipiunt: quæ aũt ab initio comperiuntur, paruum in primis sumere solent incrementum, attamen vtilius multo, eo (quod postea ab aliis fit) accremento: maximum enim fortasse principium omniũ, vt dicitˀ, quare difficillimum: quanto enim potestate validissimum, tanto

* In libris topicorũ, præsertim in octauo.

mole minimum, difficillimum est videri: eo autem comperto, facile D est adiicere, cooptareque reliquum. Quod & circa rhetoricas orationes accidit, penè autem & circa alias artes omnes: nam qui principia inuenere, omnino ad exiguum quid perduxerunt: qui autem nunc celebriores habentur, vendicantes a multis, velut ex successione particulatim colligentes, sic auxerunt. Tisias quidem post priores, Thrasymachus verò post Tisiam. Theodorus autem post hunc; & multi multas coadunauere partes, quapropter nihil mirum, si in amplum quidem creuerit ars. Huius autem negotii non hoc quidem erat exploratum, illud autem nō erat, verum nihil ipsius prorsus erat: nā eorum, qui circa litigiosas orationes erant mercenarii, similis quidem doctrina, Gorgiæ negotio: orationes enim hi quidem rhetoricas, illi autem interrogatiuas docebant ediscere, in quas sæpius incidere solebant alternatim vtrorumque adinuicem orationes: quapropter velox quidem, vtpote quæ sine arte erat doctrina E discentibus ab illis: non enim artem, sed quæ ab arte sunt dantes; arbitrati sunt loqui erudite, perinde ac si quis disciplinam dicat se tradere vt non doleant pedes, deinde sutoriam quidem non doceat, neque vnde possint comparari talia, det autem quàm plurima genera omnimodorum calceorum, hic profecto profuit ad vsum, artem autem non tradidit. Et de rhetoricis quidem erant multa & antiqua dicta: de syllogismis autem omnino nihil habuimus prius aliud quicquam quod diceremus, quàm mora perquirentes, multo tempore insudauerimus. Si autem videtur ex considerationibus nostris (vt ex iis quæ sunt ex principio) hæc habere disciplina sufficienter supra alia negotia quæ ex traditione inducta sunt, reliquum erit omnium vestrum, vel eorum qui audierunt hoc opus, omissa quidem artis, venia dignari: inuenta autem, multa prosequi gratia.

In quo epilogat dicta, & explicat finem intentum in hoc libro. F

POstquam aūt iam attigimus hac attingentia ad sermonem istius artis, iam declaratum est nobis, vnde sint sermones deceptorij addiscentium, & quotus sit suus numerus, & qūo reducantur quidam eorum in elenchum sēdm syllogismum, & qūo cōueniant quod interroget, qui contradiceret cōpositioni sermonum, qui sunt huius generis & quot sunt intentiones intentæ in hoc genere rerum, & qūo sit contradictio responsio in eis: hoc aūt est totum id, quod fuit nostrum desiderium scire in hac arte, & constare nobis omnes eius partes. Quod aūt reliquum est nobis est, quod dicamus causam, quæ tulerit nos ad loquendum de hoc secundum modum reminiscentiæ: & hoc, quia optatū est nobis, quod sint nobis regulæ, ex quibus possumus facere syllogismos ex præmissis famosis, secundum modum interrogationis & tentationis: & sunt syllogismi, quibus vtitur ars topicæ, & regulæ, quibus possumus cauere ab his, qui construerent nobis tales syllogismos, & fuerunt hic syllogismi falsigraphi, qui putantur esse huius speciei, & non sunt ipsius: vidimus quod scientia respōsionis perficitur nobis in arte topicæ per scientiam istius speciei syllogismorum, qui appellantur falsigraphi, & per notitiam suæ contradictionis, & prosecuti sumus eam rem in arte topicæ per speculationem huius artis. Et propter hoc, quod diximus, responsio artis est difficilior interrogatione, & ideo

A Socrates gloriabatur, quod bene interrogaret, & non quod bene responderet, & ideo apparuit nobis, quod non sufficiat scientiæ huius artis quod addiscamus res fallentes, & quomodo interrogemus de eis solum, sed quomodo responderemus ad eas, & quomodo contradiceremus eis: sed iam attigimus finem desideratum, quando locuti sumus de intentionibus huius generis sermonum, hoc est sermonum falsigraphorum, & locis, ex quibus construitur hoc genus sermonis, & quomodo interrogemus de eis, donec sit eius actio perfectior, & quomodo responderemus & contradiceremus ex illis, & hæc est res nota per se.

De cōparatione huius artis ad alias partes logicæ.

Conuenit autem, quod non ignoremus quid acciderit nobis in hac arte: quoniam ex artibus quædam sunt, quarum principia dicta sunt. Inquiritur autem posterius ad complementum illorum principiorum: & ex eis sunt, de quorum principijs non est dicta aliqua res, & quando inchoasset speculatio de istis, difficile esset, quod speculanti ea ferret in hoc rem multam de partibus huius artis, sed si cō duxerit, certe tulisset de hoc rem minimam, licet fuerit parua secundum mensuram, quasi esset vehementior, quam hæc magna res, qua posterius ferret perfectionem artis, quam iam perfecisset prius ex suis principijs: hoc autem fuit ita, quia sermo de principio est difficilis, sed sermo de eo, quod est post principium, est facilis: & ideo sermo de principio, licet fuerit paucus secundum mensuram, fuit magnus secundum potestatem: sermo autem de eo, quod est principium, licet sit causa, est paruus secundum potestatem. Et hoc idem accidit nobis in illa B arte in comparatione reliquarum artium sermocinalium secundum genus, quia non inuenitur in hac arte aliqua res, quæ ponatur ad ipsum secundum gradum principij, iam autem inuenimus aliquam rem, quæ ponitur secundum gradum partis, sicut accidit in arte rhetoricæ, cuius sermonem absoluerunt vetustiores viri adeo quod inuentæ sunt omnes eius partes iam perfecte, sed secundū materias, quando locuti sunt de hoc, præter quod loquantur de rebus, quæ ponuntur de ea secundum gradum principiorum: & illæ sunt res communes quinque artibus, sicut est sermo de syllogismo simpliciter, & de consimilibus rerum communium: sed in hac arte non inuenimus aliquam rem, quæ currat cursu principij, & sic etiam cursu partis, Inuenimus autem in ea plures res, quæ currerent cursu singularium, quæ sunt in arte apud habentes hanc artem, & sicut ille, apud quem non esset scientia artis, nisi causæ cuiusdam numeri de suis singularibus, quæ faceret hæc ars. Sicque non est apud eum scientia artis, exempli gratia. Ille, apud quem non esset de arte caligaria nisi singulares calcei terminati: sicque non est apud illum de speciebus calceorum aliqua res, præter quod glorietur plusquam qui præcesserit eum, quia qui fuerit in disciplina huius artis, absque quod habeat de illa, nisi sermones determinati numeri, hoc est sermones sophisticos, est in gradu eius, qui intenderat addiscere calceos, quando daret C alicui hominum calceos ex suo; aut diceret eis quod primo conueniat facere calceos, absque quod sciat eos ex quare fiant, neque quo modo: & non est perfectionis artis, quod dicatur a pluribus hominibus, sed miraculum esset quod perficeretur ars ab vno solum, quando autem fuerit perfectio artium pluribus hominibus res valde laudabilis, mirabilius esset esse artem secundum se totam vnius, & extrahere ex principio ad finem. Propterea iam oportet omnem, cui constaret iste sermo noster, quod referat nobis magnam laudem, & ingētes gratias propter id, quod inuenimus de ista arte, & perfecimus ipsum ex suis principijs, & eius partibus. Si autem esset quibusdam suis partibus defectus, esset nobis indulgendum, & nos essemus excusandi, propter res, quas diximus. Hoc itaque est vltimum, quo compleuit istum sermonem hic vir, & hunc suum librum. Iam autem transtulimus de eo, quantum prouenit in nostram intelligentiam, secundum quod intellectum est nobis hac hora, sicque redibimus & ampliabimus speculationem de eo, si creator prolongauerit vitam nostram, & parabit nobis causas ocij, quia hic liber est valde latens, aut propter translationem, aut quia Aristo. intenderit istud, & non inuenerit alicui exponentium expositio, neque secundum dictionem, neque secundum rem, nisi quod est in libro **philosophiæ Abuhali Abencini aliquod huius, liber autem est nobis in vltimo**

mendositatis, cum hoc quod homo est profundæ orationis, sicque ille, cui constauerit hic meus Liber, & appareret ꝙ defecerit in verbis meis aliqua res, quæ sit suorum verborum alio modo quàm intenderit ordinare, excusaret nos: quia qui gloriaretur intelligere eius verba, absque ꝙ præcedat ei alius ab eo, ipse enim similis est ei, qui incœperit artem, & talis est causa eius quod posuimus in hoc secundum modum cogitationis, & imaginationis. Iam autem declaratum est tibi hoc, quando constiterit tibi forma suorum verborũ. Ego aũt spero quod non defecerit nobis aliqua res ex generibus sermonum, quas posuerat in hoc libro, neque ex eius intentionibus vniuersalibus, licet sine dubio iam defecerint ab eo plures res particulares: sicque est ex parte qua fit sermo de eis, & disciplinæ earum: sed visi sumus nobis ꝙ hoc, ꝙ contigerit nobis in hac hora, est valde bonum, & quasi esset sicut principium, vt constaret eius sermo perfecte ei, qui successerit nobis, & nobis ipsis, si erit nobis ociũ & prolongauerit deus vitam nostram: Tu autem vide qualis sit dispositio eius, qui succedit post hunc virum in intellectione eius, ꝙ iam perfectum est, & completum, ꝙ putetur de vllo, ꝙ addat ei, aut perficiat rem, quæ defecerit ei: & iam notificauit hoc Auicenna, & dixit ꝙ hodie sunt mille, & tot centena annorũ, quibus nemo inuentus est, qui adderet aliquid in hanc artẽ. Ac etiam, iam intẽdimus nos ipsi ab hoc tempore ꝙ protraximus in has res, & inquisiuimus omnes sermones, & non inuenimus aliquod verbum exiens ab eis, neque subtractum ab eis, nisi ꝙ poneretur secundum gradum attributi, aut secundũ gradum simplicis vniuersalis: Nunc autem iam possibile est tibi ꝙ constet ex nostro sermone præcedenti hunc librum vera constantia, ꝙ hic non sint, nisi illa, quæ narrauimus, hoc est, quæ oporteat numerari partem huius artis: & ꝙ locus, qui putatur ꝙ Abumazar acceperit illum, qui est locus permutationis, sit res, quæ non latuerat Arist. & ꝙ illius dispositio sit altero duorum modorum, aut ꝙ non sit falsigraphus per se, & vt pluriműũ, quia locus permutationis est per se, sicut notificauit nobis Arist. siue fuerit Rethoricus, aut poeticus, aut sit numeratus in falsigraphis, qui sunt secundum accidens, si non fuerit necessarium, ꝙ numerent in partibus istius artis ea, quæ adderentur capitulo absolutorum, & connexorum, & capitulo acceptionis illius, ꝙ non est causa, ac si esset causa; & in toto est speculatio, & hoc fit amplificatio, & explicatio, & putetur ꝙ non sit ex ipso capitulo, aut sint in illo ambæ res.

Librorum elenchorum cum Auerr. media expositiones.

F I N I S.

AVERROIS CORDVBENSIS, SOLERTISSIMI ARISTOTELICAE DISCIPLINAE EXPOSITORIS, EPITHOME in vniuersam hanc logicæ partem.

ABRAMO DE BALMES INTERPRETE.

Præfatio Authoris.

B INTENTIO in hoc sermone est colligere sermones necessarios in hac arte logicæ ad cognitionem regularum partium formationis & verificatiouis, quæ fiunt in tota arte logicæ, dico in quinque artibus, quod est necessarium pro maiori parte: & eo magis pro addiscendo artes, quæ iam perfectę sunt secundum id, quod sunt nostro tempore: & hoc pro maiori parte artium, & præcipue medicinæ, & cæterarum. Veruntamen sermo de rebus, ex quibus cõponuntur & fiunt sermones isti, aut erit inutilis ad disciplinã artium, quæ iam perfectę sunt, aut erit vtilis secundum modum melioris, non modo necessario. Petitio autem melioris hoc nostro tempore est quodammodo impossibilis, Et cum toto hoc erit itaque sicut introductio ei, qui inueniet sibi quietem & solertiam, & voluerit esse perfectus in partibus huius artis, Nos itaque incipiemus sermonem harum partium ab ea, quę est magis communis quam aliæ partes: quia illa est disciplina ordinaria: si autem, oporteret quod repeteretur res vna eadem multotiens: & deinde post hoc procedemus ad illud, ꝙ appropriat vnumquodque eorum.

Dicamus itaque, quod ex quo fuerunt omnes quæstiones, quarum cognitio C appetitur in omnibus artibus speculatiuis duarũ specierum, videlicet formatio, & verificatio, & fuit formatio id, quod est intellectus rei per id, quod constituit substantiam suam, vel per id, quod extimatur, ꝙ constituat substantiam suam, & erit id, de quo quæritur vtplurimum dictione quid. Et verificatio est intellectus rei per id, quod dicitur ipsius dispositio quædam, & est id, de quo quæritur vtplurimum dictione, vtrum sicut est dictum nostrum, vtrum vacuũ sit: & cum dictione, an, vt est dictum nostrum, an mundus sit nouus, Et hęc species quæstionis est, qua quæritur a nobis semper dictione an, & an mundus sit nouus, fuit quod quæritur a nobis. Quid sit formatio & qd verificatio.

Et oportuit quod pręcedat quãlibet istarum discipulo duę partes notitię, aut agens aut dirigens, dirigens quidem ad formationem est, quæ significatur per dictionem separatam: agens vero est ex rebus, quibus sibi constat res, & illę sunt partes definitionum, & definitiones. Verificationis vero dirigens est detentio veritatis apud quæstionem duarũ partiũ oppositionis: sed agens ipsam est syllogismus. Et hęc ars est, quę tradit dispositiones & regulas, quibus dirigitur intellectus ad has duas notitias, hoc est ad formationem & verificationem. Sicque diuidemus perscrutationẽ huius artis necessario ad has quatuor partes. Et incipiemus a tractatu significationis dictionũ in vñi. Deinde ꝓcedemus ad sermonẽ de rebus simplicibus agẽtibus formationẽ, Vlterius ꝓcedemus ad ser- Quę sit notitia agẽs, & quę dirigẽs.

monem de rebus, quibus opposita sunt opposita, adeo quod veritas transeat in vnam earum. Postea loquemur de syllogismo, & speciebus eius simpliciter. Rursus progrediemur ad id, quo proprie terminantur singulæ formationes, & verificationes simpliciter: & illa est disciplina propria, quæ fit in singulis quinque artium, dico demonstratiuam, & topicam, & cæteras. D

EPITHOME AD LIBRVM PRAEDICABILIVM.

De dictionum significatione. *Cap. I.*

De æquiuocis.

NOMINA quædam sunt æquiuoca, quorum singula significant rem plusquam vnam: & hæ res sunt, inter quas non est conuenientia aliqua penitus: sicut almisteri, quod est canis in lingua arabum, quod dicitur de sydere, & de latrabili: vel quæ cum ipsorum diuersitate comparabuntur ad principium vnum: sicut si comparentur ad efficiens vnum, aut ad finem vnum, aut ad subiectum vnum. Et istæ res cõparatæ ad rem vnam ex eis sunt, quæ conueniunt in ea hac re, ad quam comparantur: sicut est nomen entis, quod dicitur de substantia, quantitate, & qualitate, & cæteris prædicamentis: & sicut caliditas, quæ dicitur de igne, & cæteris rebus calidis: & eorum sunt, quæ dicuntur nomine deriuato a nominibus, vt si dixeris, flebotomũ medicinalem, locum bonum & domum bonam, veram seruitutem, & veram sapientiam. B

De Analogis.

Et rerum comparatarum ad rem vnam, quædam comparantur ad ipsam secũdum prioritatem, & posterioritatem, sicut est comparatio multorum prædicamẽtorum, & specierum eorum ad substantiam. Et earum sunt, quarum comparatio ad ipsam est in gradu vno. Et earum sunt, quarum comparatio fuerit ad res diuersas consimiles: sicut est principium, quod dicitur de corde animalis, & de fundamento domus, & de extremo viæ: vel erit eis ad rem vnam comparatio diuersa, ac si diceres vuam vinosam, & faciem vinosam. Et istæ species, exceptis primis duabus speciebus, sunt notæ in nominibus analogis. Sicque, quãdo intenderimus formationem illius, quod significat nomen æquiuocum, vel analogum, continget, vt diuidamus istas res, super quas significant nomina, & quæremus in singulas earum formationem in eo quod determinat ipsam: & si non, errabimus, & accipiemus res multas, ac si essent res vna. F

De synonymis.

Et eorum sunt nomina synonyma, & sunt nomina plura significantia vnam rem: sicut vestis, tunica, & indumentum, & ipsum est omnino contrarium nominis æquiuoci, & decebit in hoc apud quæstionem formationis, quod non aspiciamus multitudinem nominum.

De vniuocis.

Et eorum sunt nomina vniuoca, & sunt nomina significantia super vnam rẽ communem pluribus rebus specie vel numero, sicut animal & homo, quorum vtrunque significat super rem vnam: & in hoc non accidet error apud formationem penitus.

De disperatis.

Et eorum sunt nomina disperata, & sunt ea, quorum vnumquodque significat super rem aliam ab ea, quam significat aliud: sicut substantia, & quantitas, & situs. Et contingit his, duabus speciebus vniuocis & disperatis quod sint dictiones conuenientes rebus: & ideo ipsa sunt, quibus magis vtitur processus demonstratiuus.

De translatis.

Et eorum sunt nomina translata, & sunt ea nomina, quæ transferuntur rebus artificialibus a rebus vulgaribus, vel ex similitudine earum rebus vulgaribus,

A sicut alzamaz in lingua arabum, quo vtuntur in arte scriptoria, & arte tribuendi bestias ammissarijs, vel per dependentiam earum secundum alios modos dependentiæ, sicut vocatur sermo artium nomine efficientis sui apud vulgares, vel a fine suo vel parte sui, vel aliquo accidentium eius. Et de his itaque conuenit, ꝙ non intelligamus ab eis significationem publicam vulgaribus, quando vtimur eis in artibus.

Et eorum sunt nomina accommodata, & sunt quæ accommodātur rei absq; hoc, ꝙ sit gradus suus secundum ipsum: & hæc est differentia inter ipsum, & translatum. Et diuisiones suæ primæ sunt secundum diuisionem nominis translati. De accōmodatis.

Et eorum sunt, quæ dicuntur secundum commune & speciale, sicut est nomen, ꝙ dicitur de genere aliquo, & dicitur de specie eius, sicut hoc nomen almisteri, quod dicitur arabice de omnibus astris cœlestibus, & dicitur de astro singulari stellarum erraticarum, & sicut accidens, quod dicitur de accidente scripto in ista arte, & de proprio. De cōmuni & speciali.

Et eorum sunt nomina denominatiua, & sunt illa, quæ dicuntur primo de re denudata in intellectu ab omni eo, quod secum ligatur, & deinde transmutatur transmutatione significante super intentiones istarum rerum in subiecto: sicut hæc dictio albedo, quæ significat primo super rem denudatam in intelle-
B ctu, vlterius transmutatur ad album & significatur per ipsum super rem inuentionis albedinis in subiecto. Et nomen, cuius est consuetudo ꝙ transmutetur, ipsum est exemplare primum, & illud, ad quod trāsmutatur, est denominatiuū. Et in hoc iam solent errare in speciebus elenchorum: & hoc contingit in eo, quod fuerit simile exēplari primo, & ipsum est in rei veritate denominatiuū: vt si dixeris denarium impressionem principis, hoc est impressum a principe: & aliquando erit econuerso, hoc est, quod illius figura sit figura nominis denominatiui, & ipsum non sit denominatiuum, vt viuum, quod significat oppositum inanimati. De denominatiuis.

Sermo de rebus agentibus formationem. Cap. II.

ET res incomplexę vel sunt vniuersales, vel particulares. Et vniuersale est res, cui possibile est ex substantia formationis eius in intellectu solo, quod prędicetur de pluribus q̄ de re vna: sicut animal & homo: & hoc siue possibile sit inueniri extra intellectum, siue impossibile sit: sicut est dispositio solis & lunæ, quorum impossibile est quod inueniatur plusquam singulare vnum de
C eis, nisi ex eo quod ipsum est vniuersale. Veruntamen singulare est id, quod impossibile est ex substantia formationis eius, quod prædicetur de plusquam singulari vno, nisi quod ipsum iam accidit sibi quod cōparetur rebus pluribus comparatione vna secundum modum aliquem: sicut homines, qui comparantur patri vni, aut patriæ vni: & existimatur in eo, quod ipsum assimiletur vniuersali: sed differentia inter duas comparationes est manifesta, & illa est, quia pater non est res vna inuenta in filijs, & communis secundū modū, quo vniuersale inuenitur in singularibus suis commune eis: sicque comparatio vniuersalis vnicuique singulariū est comparatio vna per se omnibus modis, & comparatio patris vnicuique filiorū eius est diuersa, quia cōparatio ipsius suo filio Socrati est alia a comparatione sui Platoni filio eius. Proprietatum itaque, quibus differt vniuersale a singulari earum est, quia singulare impossibile est, quod conueniant in eo plusque vnum, & vniuersale possibile est in eo hoc. Et earum est, quia vniuersale est inuariabile, & singulare est variabile; & ideo fuerunt sua prædicata necessaria, ex quibus componuntur, sicut dictum nostrū ꝙ animal sit sensitiuum, & ꝙ triangulus habeat tres angulos æquales duobus rectis. Et earum est, quia iudicium supra singulare est iudicium supra finitum, & iudicium supra vniuersale est iudicium supra infinitum: quia, quando iudicaret sensus supra animal, esset iudicium supra singularia infinita. Et ex hoc esti-

matur, quod hęc comprehensio sit alterius virtutis a virtute, quę comprehen- D
dit singulare, & est virtus, quæ vocatur intellectus: & omnino itaque inuentio vniuersalis est res manifesta per se, & est vna ex rebus, quas præsupponit ista ars, vt principiũ. Et vniuersalia incomplexa sunt quinque, genus, species, differentia, proprium, & accidens.

Sermo de uniuersalibus in complexis. Cap. III.

GENVS quidem, & species dicitur vtrũque eorum in ordine ad alterutrum: & ideo cum fuerint vniuersalia plusquam vnum notificantia de singulari quid est, & fuerit aliquod eorum magis vniuersale q̃ alterũ, magis vniuersale est genus, & magis determinans est species. Et si fuerit in eis vniuersale, quo non est magis determinans, ipsum est species, & non est genus, & vocatur species specialissima, si inueniatur in eis. Gratia exempli corpus nutribile, & animal: omnia quidem sunt vniuersalia notificantia de singulari homine determinato quid. Et pars eorum est magis vniuersalis alia parte, & corpus est vniuersale, quo non est vniuersalius, & homo est determinans, quo non est magis determinans, & quę sunt inter ea, sunt vniuersalia & determinantia, determinant quidem quod est eis superius, & vniuersale ei, quod est sibi inferius. Sicque genus secundum hanc summam est vniuersalius duorum vniuersalium, quo respondetur in respõsione ad quid est singulare, qđ videmus, vel sentimus via vniuersali. Et species est determinantius eorum. Et specierũ quędam sunt diuisiuę, & quędam non diuisiuę: & diuisiuę sunt, ad quas diuidit genus diuisione prima: sicut est diuisio animalis ad ambulans, & volans, & natãs. Et non diuisiuę sunt, quę sunt sub generibus diuersis sicut homo, & aquila: q̃m genus hominis est ambulans, & genus aquilę est volans. E

Sermo de differentia. Et differentia est vniuersale separatũ, quo discernitur quęlibet species distincta secundum substantiã suã a specie ei conueniente in suo genere, sicut est differentia hominis per rationẽ ab asino & equo. Et genus communicat differentię ex eo, quod ipsum notificat de specie substantiam suam. Et differt ab ea, ex quo genus est quo ex sua substantia discernitur aliud, quod conuenit in eo: Differentia vero notificat id, quod proprie concernit ab alio ex sua substãtia. Et in summa genus est, quod dicitur in responsione ad quid est: & differentia dicitur in responsione ad qualis res est.

Sermo de proprio. Et proprium est vniuersale incomplexum, quo differt quęlibet specierũ diuisiuarum a specie conueniente sibi in genere, sed non secundũ suã substantiãt & per hoc differt ab ipsa differentia, & communicat secum ex eo, quod conuenit speciei, cui inuenitur semper. F

Sermo de accidente. Et accidens est vniuersale incõplexum, quod inuenitur generi, vel speciei, aut magis vniuersale, vel magis determinans eis. Et est duarum specierũ, separabile, & inseparabile. Exẽplum vniuersalis inseparabilis est nigredo corui: & exemplum separabilis, caliditas aquę. Et exemplum determinantis inseparabilis est simitas nasi, & exemplum determinantis separabilis est depilatio capillorum, & excoriatio cutis. Et illo in summa vtimur vtplurimum in differẽtia speciei a specie, & singularis a singulari. Et magis perfectę dignotionis ex eis est determinans inseparabile, & post ipsum vniuersale inseparabile; separabilis vero differẽtia est in cõparatione ad singulare determinatũ & in hora determinata, sicut si dixeris, q̃n receperit capiti suo coronã aureã magnam, & in dextris suis aderit laudans, & sinistris vituperans. Et propriũ & accidens conueniunt ex eo, quod ipsa non inueniũtur nisi in prędicamentis accidentium, sed genus & differentia iã inueniuntur in substantia & accidente; veruntamen inuentio eorũ est ex eo, ꝙ notificatur quod est singulare substantiale, sicut est animalitas & humanitas: & ratio est, quia quodlibet notificat de Socrate demonstrato substantiã suã: & ideo describuntur vniuersalia substantię ex eo, qđ ipsa notificãt de singularibus suis substantiã suã: verũtamen inuentio eorũ in accidentibus est, quę notificãt ẽt de singulari accidentis substantiam suam: si-

A cut color & albedo, & disgregãs visum, quorũ quodlibet notificat albedinẽ demonstratã secundũ substantiã suã nec nocebit si vtentur istis secundũ consuetudinem eorũ in distinctione inter prędicata substantialia, quę notificant de singulari substantiam suã, siue fuerit singulare substantię, vel singulare accidentis. Et inter prędicata accidentalia sunt illa, quę nõ notificãt de singulari, super cuius substantia prędicantur, locũ inuẽtionis & ablationis, cũ dicamus, quod qñ fuerit res aliqua vniuersalis denominata per plusquã vnã rem, dũ remouebitur denominatio, remouebitur ista res, & dũ inuenietur, inuenietur ista res, illa res est prędicatũ determinatũ substantiale: & hęc est differentia. Et denominatio, quę dũ remouebitur, remouebitur ista res, & dũ inuenietur, nõ inuenietur ista res, ipsa est genus: sicut est dispositio animalitatis, & humanitatis, & coloris, & albedinis, Veruntamẽ species vltima ipsa nõ prędicabitur nisi de singulari, & ideo non cõponitur ex ea enunciatio vniuersalis. Et differt a genere, quia dum species inuenit̃, inuenitur genus: & dũ inuenitur genus, nõ inuenitur species: et dũ remouebit̃ genus, remouebitur species, & dũ remouebitur ipsa nõ remouebitur genus: & ideo dr̃ de genere, quod ipsum sit prius specie secundũ naturã. Et in isto loco licet sit error, tñ est in eo vtilitas aliquo modo, & est modus, quo vtuntur in proiectione numerorum ad standum super errorẽ si fueris in illis: sed fallacia huius loci est, quia aliquãdo inuenitur alicui rei affirmatio necessaria, & dũ imaginabitur remotio illius, remouebitur res, & non habet res consistentiam per ipsam. Exemplum huius est risibilitas & ratio, quia dum remouebis risibilitatem, remouebitur ratio, cum fuerit risibiltas necessario coniuncta rationi, & sic dum inuenitur ipsa, inuenitur & ratio. Nec etiam quicquid remouetur ad remotionem sui res aliqua, & non inuenitur ista res in inuentione sui, illud est genus: quoniam accidens vniuersale connexum habet istam dispositionem. Veruntamen dum fuerint remotio & inuentio primę, & secundũ substantiam, verificabitur locus.

B

Sermo de rebus compositis. *Cap. IIII.*

RES quidem compositę ex istis incomplexis sunt duarum specierũ: vna est, cuius compositio est compositio enunciationis, & ipsa est, cuius vię est, quod verificetur, vel falsificetur: & sermo iste est ex appropriatis sermonibus veris Et species secunda compositionis est compositio conditionis & copulationis, & ipsa est compositio, quę non verificatur neque falsificatur, sed vtimur ea in formatione, & est trium specierũ videlicet definitio, & descriptio, & sermo, qui non est definitio, neque descriptio. Sicque definitio est sermo, cuius compositio est conditionis & copulationis ad intellectionem definiti per res substantiales, quibus est sui consistentia, & ipsa componitur ex genere & differentia. Et descriptio est sermo, cuius cõpositio est conditionis & declarationis declarantis rẽ, super quã significat, nõ p omne id, qđ cõstituit substantiam sui, & ipsa est, quæ cõponitur ex genere & proprio: vt si diceremus de homine, quod ipse sit animal politicũ: vel ex genere & accidentibus, vt si diceremus de homine, quod ipse sit animal educans suam prolem consilio & prudentia: vel ex genere & accidente, vt si diceremus de homine, quod ipse sit animal scribens. Et sermo, qui non est definitio, neque descriptio, componitur ex specie & accidente, sicut est dictum nostrum de Socrate, quod ipse sit homo albus: vel ex accidentibus, sicut dictum nostrum de Socrate, quod ipse sit optimus scriba, mercator callidus: & iste est proprius formationis rhetoricę. Sed definitio est formatio demonstratiua, id est completa & perfecta: & descriptio est infra eam, & est propria libro topicæ. Sicque ista est summa rerum, quibus cadit formatio in vniuersali in omnibus artibus quinque. Et quoniam decem prædicamenta adiuuant formationem, decet quod loquamur & reminiscamur de eis quicquam, licet non sit notitia eorum necessaria isti intentioni quam intendimus.

C

Definitio qnid sit.

Descriptio quid.

Sermo, qui nec definitio, nec descriptio.

EPITHOME AD LIBRUM PRAEDICAMENTORUM.

Sermo de prædicamentis. Cap. I.

ET VNIVERSALIA sunt duarum specierum, prædicatum, quod prædicat de eis prædicatione naturali substantiam suam & quidditatem suam: exemplum huius est animal, iam enim ipsum notificat de omnibus suis subiectis, q̄ sunt homo, & equus, & Socrates, & Plato substantiam suam, & quidditatem suam, & conueniens est quod respondeatur per ipsum in responsione ad quid est quilibet eorum: & istud est vniuersale substantiæ. Et alia species notificat de subiectis aliquibus quid sunt, & de subiectis alijs res exeuntes a quidditate eorum. Exemplū huius color: ipse enim notificat de albedine, & nigredine, quidditatem vtriusque, & notificat res exeuntes a quidditate sua, dum accipitur nomine suo denominatiuo, & prædicatur de aliqua substantia, sicut est dictum nostrū album & nigrum, & istud est vniuersale accidentium. Et singularia etiam sunt duarum specierum, singulare, quod non prædicatur de aliquo omnino prædicatione secundū viam naturalē, & ipsum est singulare substantiæ: & singulare, quod non notificat in prædicatione aliquid de aliquo aliquid quidditatis suæ, sed rem exeuntem a quidditate sua, & ipsum est singulare accidentis. Et dum fuerit hoc isto modo, iam substantia in vniuersali, siue vniuersalis fuerit vel singularis cum proprietate sua, non notificat de subiecto omnino rem exeuntem a quidditate sua. Et accidens etiam in vniuersali, siue vniuersale fuerit, vel singulare cum proprietate sua est, quod ipsum notificet semper rem exeuntem a sui quidditate. Et genera istorum vniuersalium suprema ipsa sunt, quæ vocantur prædicamenta, & secundum quod numerauerunt ea antiqui, sunt decem substantiæ, & nouem accidentium, quæ sunt quantitas, qualitas, quando, vbi, situs, relatio, habitus, actio, & passio, & nos describemus vnumquoque eorū eo breuius, quo possibile est nobis, licet secundū plurimū non sint necessaria propter intentionem nostram.

Sermo de substantia. Cap. II.

ET substantia est, cuius præcessit descriptio: & vniuersalissimum genus, quod reperitur in ea, est corpus, & definitio sua est, quod ipsum sit res, cui est longitudo, & latitudo, & profunditas, & in summa, cui sunt dimensiones. Vlterius sub eo est nutribile, & non nutribile, & ingrediuntur sub eo species multæ, & rursus animal sub nutribili. Amplius sub animali species vltimæ ingredientes sub eo, sicut homo, & equus & asinus. Et Aristote. vocat intentiones substantiæ substantias secundas, & vocat singularia sua substantias primas: quia intentiones suæ vniuersales fuerunt equidem inuentæ in singularibus suis, & nisi fuerint singularia sua, fuisset quod æstimatur in anima vanum: sed sua singularia cum hoc sunt directio ad ipsorum vniuersalitatem: quia dum intelligetur vniuersalitas sua, impossibile est, quod intelligatur sine illis: & ideo fuerunt substantiæ, & quanto fuerit genus superius, tanto erit ipsius indigentia plurium subiectorū: quia indigentia est generi pro sui inuentione specierum, quæ sunt sub eo, & speciebus singularium: & ideo fuerunt species proximæ magis veræ in nomine substantiæ. Sicque & notificatio sua singularium est magis perfecta, & magis determinans. Veruntamen vniuersalia accidentis, quoniam non notificant de singularibus substantiæ quidditatem suam, non fuerunt substantiæ.

Sermo de quantitate. Cap. III.

A Quantitas autem est omnis res possibilis quod mensuretur per partem sui, vel per quantitatem, quæ est æqualis parti suæ: & ipsa in summa est septem generum, numerus, & corporeitas, quæ est essentia longitudinis & latitudinis & profonditatis. Et superficies, & linea, & orationes, & tempus, & locus. Et quantitas quædam est discreta, & quædam est continua: & discreta est, quæ habet partes in actu indifferenter, siue fuerit contigua, vel disiuncta: & continua est, quæ non habet partes in actu, sicut linea vna, & superficies vna, & ipsa diuidetur in duas medietates, & medietas in duas medietates, & sic in infinitum. Et quantitatis etiam est quædam, cuius partes habent situm pars iuxta partem; & quædam est, quæ non habet situm, dico partes suas adinuicem. Sicque cuius partibus est situs partis iuxta partem est, cuius partes inueniuntur simul, & fuerit quælibet pars sua ex quodam latere, & fuerit latus illud determinatum, ac si dixeris de superiori & inferiori, & fuerit pars, quæ sequitur istam in ordine determinato. Et plurimum, de quo est manifestum hoc, est in animali, & homine, cuius partes non sunt similes: & iam possibile est quod imaginetur hoc in homogeneo secundum proportionem, Exemplum huius est, ꝙ imaginetur B in ista portione auri, ꝙ in ea sint partes, quæ sunt superiores, & partes aliæ consequentes ipsas. Et cuius partes non habent situm partis iuxta partem, est, cui deficit conditio vna ex istis conditionibus, vel plusquam vna ex eis, sicut est tempus, & numerus, & orationes: sicque istæ sunt partes quantitatis maximæ & ipsæ sunt discretum, & continuum, habens situm, & non habens situm.

Quantitas discreta quãtitas cõtinua

Sermo de qualitate. Cap. IIII.

Qualitas autem est vniuersaliter dispositio, qua interrogatur de vnoquoque singulari qualis est: & diuiditur in quatuor genera: in habitum & dispositionem, in ꝙ dicitur secundum potentiam naturalem & in potentiam naturalem, & in qualitatem passibilem & passionem, & in qualitatem, quæ est in quantitate inquantum ipsa quantitas est. Veruntamen habitus & dispositio sunt duarum specierum; quarum altera est dispositio in anima, sicut sunt scientiæ, & mores, & artes, & in summa dispositio attingens animam, aut per voluntatem, aut p naturã & formationẽ, Et scḋa specie est dispositio, in animato q̃ est in quantum ipsum est animatum, sicut est sanitas & ægritudo, & quę fuerit huius adeo ꝙ difficilis sit sui remotio, appropriabitur nomine habitus, & quæ est ve-C locis remotionis vocabitur dispositio. Veruntamen quod dicitur secundum potentiam naturalem, iam illud est dispositio, qua agit rem facile, & patitur difficile, sicut est res dura. Et quod dicitur impotentia naturalis est oppositum istius, & est dispositio, qua cõuenit rei pati facile, & agere difficile, sicut est res mollis. Et qualitas passibilis est duarum specierum, species quæ est in corpore, sicut sunt colores, & sapores, & odores, & in summa sensata: & species, q̃ est in anima, & sunt accidentia animæ, sicut sunt timor, & pietas, & pudor, & accidentia hæc in corpore animato sunt primi generis. Et quod fuerit huiusmodi velocis remotionis, vt plurimum appropriatur nomine passionis, & quod tarde, vocabitur qualitas passibilis. Et species quarti generis qualitatis sunt, sicut rectitudo, & curuitas & figura, & in summa qualitas, quæ est in quantitate, inquãtũ ipsa est quãtitas.

Sermo de relatione. Cap. V.

ET relatio est habitudo inter duas res, quarum dum denominabitur per eam vtraque illarum, cogitabitur substantia sua in relatione ad alterutram; quoniam, si fuerit pater, certe ipse est pater filii, & si fuerit filius, certe ipse est filius patris: & ambo subiecta istius habitudinis, quæ est relatio, iam accipientur

nominibus suis significantibus super ea ex eo, ꝙ eis sit ista habitudo, sicut sunt paternitas & filiatio, & secundum istum modum erunt relatiua, & communicabitur eis definitio relatiuorum, & ipsa est quod vtriusque eorum substantia imaginetur in ordine ad alterutrum. Et aliquando accipiuntur non secundum nomina sua significantia super ipsa ex eo, ꝙ sunt relatiua, sed ex eo ꝙ sint in prædicamento vno, & dicetur vnum eorum in habitudine ad alterum secundum aliquas dictiones respectus solum, sicut est dictum nostrum, quo dicimus bouem ad Socratem: dum accipietur secundum istum modum non verificabitur de eis definitione latiuorum, quoniam non concipitur bos in habitudine ad Socratem, neque Socrates in habitudine ad bouem. Et dum accipientur nominibus suis significãtibus super ipsos ex eo, ꝙ sunt relatiua, & dicetur bos emptus est a Socrate emente, conueniet ei tunc definitio relationis; & ideo præcipiebat ibi Ari. istud ex eo, ꝙ quædam relatiua sunt, quibus non sunt nomina. Sin autem, caderet error, & existimabitur de eis, ꝙ sint de relatiuis, quæ non sunt ex relatiuis. Et sic accidet error in eis, dum accipiemus vnum eorum nomine suo significante super ipsum, ex eo, ꝙ esset de prædicamento alio: ac si dixerimus seruum Socratis, ꝙ seruus fuerit significans super rem relatiuam, & Socrates significat super rem non relatiuam. Et proprietas relatiuorum est, dum accipientur cum ista conditione, quod dum inuenietur vnum eorum, inuenietur & alterum: & istud dum conditionabitur in eis, ꝙ inueniantur in potentia simul vel in actu simul. Exemplum huius est, embrio iam est sentiens in potentia, & sensata sua sunt in potentia, & dum erit sentiens in actu, erunt sensata sua in actu. Et ex proprietatibus suis etiam est, ꝙ dum accipientur secundum istum modum, regrediatur vtrunque eorum super alterutrum conuertibile, quia dominus est dominus seruo, & seruus est seruus domino necessario. Et sic dum cognoscitur vnum eorum perfectæ, cognoscitur alterum necessario. Et nominum relatiuorum sunt quædam species, quorum nomina sunt differentia & distincta, sicut pater & filius: & eorum sunt, quorum nomina sunt denominatiua ab aliqua re, sicut emptor & emptum, quæ sunt denominatiua ab emptione. Et eorum sunt, quorum nomen vnius est deriuatum ab altero, sicut scitum & scientia. Et eorum sunt, quorum nomina simul sunt vnum nomen, sicut socius & riualis.

D

E

Sermo de quando. VI.

ET quando est habitudo rei ad tempus determinatum, ꝙ coæquatur inuentioni rei, vel tempus, cuius coæquatum est pars. Tempus autem est terminatum secundum remotionem sui ab præsenti prædicamenti secundum præteritum vel secundum futurum: sicut si dixerimus quando fuerit nouum tale, & dicetur in die tali, vel in anno tali, & ipsum est manifestum ꝙ ipsum fuerit in anno tali, propter esse ipsum in die tali, & in die propter ipsum esse in tempore coæquato inuentioni ipsius, & connexo ei; & ideo fuit illud tempus suum primum, & cætera tempora, quibus respondebatur in responsione ad quando, ipsa erunt secundaria. Et dictione quando aliquando vtuntur etiam in interrogatione duorum finium inuentionis rei; sicut si dixerimus, quando natus est talis, & quando morietur. Et istæ duæ partes, quibus respondetur in intellectione, quando sunt sicut species istius generis.

F

Sermo de ubi. Cap. VII.

VBi autem est habitudo corporis ad locũ suũ: sicut si dixerimus, vbi est Socrates, et dicetur in domo, vel in platea: & huius ẽt quoddã est primũ, & quoddã est secũdariũ. Sicq; primus est ille, q circuit corpus coniunctũ super ipsum, qui nõ separatur ab eo. Et locus secũdarius est, cuius primus locus est pars. v.g. quia locus primus terræ est aqua circuiens ipsam, & locus secũdarius est finis aeris, & magis remotus isto est finis ignis vel ipsius orbis, Sicque terræ

A maior pars eius ē ī fine aeris, qa ē in fine aq̄, & sic ipsam esse relatā ad singulos fines ē ob finē ei determinatū; & vbi est de rebus necessariis ētibus naturulibus.

Sermo de situ. Cap. VIII.

Situs aūt est habitudo quædā inter partē determinatā corporis ad partē determinatā loci, q̄ habitudo est obiectio obiectionis ad partē: & ipsa inuenitur in oī corpore naturali, qm̄ nō euadet ab vbi, & hō maxime inter alia aīalia: sicut sunt statio, & sessio, & supinatio, & cætera. Sicq; quāto magis multiplicabūtur situs aīalis, tāto est pluris quietis. Veruntū differūt situs isti, propterea quia partes, q̄ fuerūt alicuius in aliquo situ, vertuntur ad partes determinatas loci, quę mouentur ad motū situs. v.g. quia stantis caput erit conuersum ad partē aeris aliā a parte, ad quā erit conuersum caput sedētis, & sic de vnaquaq; parte ipsius. Et corpora cū hoc qd' inueniatur eis situs a locis cōtinētibus, ipsa iā inueniūtur eis situs a locis exeūtibus ab illo, nisi qa istud eis certe est pp sitū eorū determinatū.

Sermo de habitu. Cap. IX.

B Habitus est habitudo corporis ad ambiēs ipsum, vel partē sui, dum fuerit ambiens motū ad motū ambiti ab eo. Et ille est duarū specierum naturalis, sicut est cortex arboris, & coriū animalis: et artificialis, sicut est indumētū.

Sermo de passione. Cap. X.

Passio aūt est transmutatio rei dispositione in dispositionē, & cōmutatio partium rei transmutabilis: veruntū dicitur de illo qd' sit transmutabile, quatenus perseuerat in ista dispositione, & ideo impossibile est in eo, qd' perseuerauerit in ista dispositione, ꝙ attinxerit partē nouā neque partē priuatā, neque qd' impediat hoc. Et non est dr̄ia inter dictū nostrum patietur, & inter dictum nostrum transmutabitur: & ideo fuerunt species istius generis æquales speciebus transmutationū, quæ sunt generatio, & corruptio, augmētū, & decrementū, alteratio, & motus scd̄m locū. Gn̄ratio itaq; est ꝓcessus a nō corpore, donec ꝑueniat corpus aliqd'. Et corruptio est suū contrariū. Et augmētū est transmutatio corporis a mēsura aliqua minori ad mensuram aliquam maiorem. Et decrementum est contrarium huius. i. a mensura maiori ad mensuram minorem. Et alteratio est ꝑmutatio a qualitate in qualitatem, sicut est transmutatio a caliditate in frigiditatem, & ab albedine ad nigredinem. Motus autem secundum locum est transmutatio a positione ad positionem, & ab vbi, ad vbi: sicut est motus a superiori deorsum, & a dextris sinistrorsum.

C

Sermo de actione. Cap. XI.

Actio q̄dem est ꝙ moueatur agēs ad singulas partes illius, qd' innouabit in patiēs ꝙ ipsum agit. Spēs aūt actionis sunt scd̄m numerū spērum passionis: & hoc est, qa cuilibet trāsmutabili est aliqua spēs transmutationis opposita ei. Sicq; ei, qd' calefit, opponeretur qd' calefacit ipsum, et cui augetur opponetur quod auget ipsum, & illi, qd' gignitur, opponetur qd' gignit ipsum, & illi, quod mouetur, secundum locum, opponitur quod mouet ipsum secundum locum.

Sermo de rebus communibus formationi, & uerificationi simpliciter. Cap. XII.

Ista itaq; sunt genera magis vniuersalia rebus sensatis: & spēs istorū, & genera eorū sunt subiecta in scietiis, & ī ista scia; sed istud est duobus modis distin-

ctis; quia dum ipsa accipiũtur ex eo, ꝙ pars eorũ est magis vniuersalis alia parte eorũ, & pars eorũ est magis determinans parte, & ex eo ꝙ pars eorũ est nota, & prædicata de parte aliqua, & in summa ex eo ꝙ contingunt eis intellecta secunda, quorum inuentio certe est in intellectu, solum erunt logicalia: quia ars logicæ certe tribuet regulas de istis generibus ab intellectis, Verbi gratia, quia ipsa tribuet prædicationis conditiones, quibus verificabitur, sicut quod sit semper, & secundum viam naturalem: & ista omnia sunt res intellectæ, quarum inuentio non est extra animam, idest, ꝙ non appodiantur in singularibus extra animam: Veruntamen, dum accipiuntur ex eo, quod sunt intellecta rerum sensatarum extra animam, erunt realia, vel mathematica, vel alia ab istis. Et hic perficiam sermonem de rebus communibus formationi & verificationi simpliciter, & procedemus ad id, quod limitat proprie verificationem. D

EPITHOME IN LIBROS PERIHERMENIAS

De dirigentibus ad verificationem. Cap. I. E

NOrmæ autem, quę limitant verificatione, sunt duorum generum: genus verificationis quæstionis, & distinctionis ipsius in duo opposita, adeo ꝙ detineatur veritas alterius illorum. Et genus secundum est verificationis sermonis compositi agentis verificationem, & est, quod nominatur syllogismus: & incipiemus in genere primo, quia ipsum est primum, quod verificabitur ante omnẽ rem in quæstione, & est notitia præsupposita verificationi: deinde procedemus ad verificandum per syllogismum. Dictiones quidem significantes super res incomplexas, sunt nomen, verbum, & dictiones seruientes.

De Nomine. Cap. II.

NOmen autem est dictio significans per se, & primo super rem incomplexã, absque hoc qd' significet per se super tempus colligatũ cum ista re ęqualiter: siue fuerit rerum, quæ non concipiuntur nisi cum consecutione temporis secũ in anima, sicut est sessio, & status, & in summa motus; vel fuerit ex his rebus, quarum conceptioni nõ est necessariũ tempus, sicut est homo, & equus. F

De Verbo. Cap. III.

VErbum autem est, quod significat per se super rem in tempore perfecto preterito, & futuro, & præsenti. Dictio autem seruiens est dictio significans super rem nominis, aut verbi, aut amborum.

De Oratione. Cap. IIII.

ORatio autem est sermo compositus significans super rem, & pars eius significat super partem istius rei etiam. Et orationum quædam est perfecta & quædam imperfecta. Perfecta quidem est, quæ facit adipisci intellectũ, per se. Et imperfecta est, quæ est pars facientis adipisci. Perfectarum vero quędam est, quæ verificatur aut falsificatur: & ipsa vocatur in ista arte sermo decernens, & enunciatio, & dijudicans; & partitur in narrationem, & de quo narra-

A tur. Et de quo narratur vocatur in ista arte subiectum, & narratio vocabitur prędicatum. Et quædam est, quæ non verificatur neq; falsificatur, & ista vocatur imperatiua, & prohibitiua, & optatiua, & interrogatiua: & de istis non est necessarius sermo. Veruntamen enunciationum quædam est binaria, & quædã est trinaria. Binaria autem est, cuius præteritum est verbum, & ista est trium specierum, vel ꝙ fuerit eius verbum præteritum, vel futurum, vel præsens. Sed non innenitur in lingua arabnm impositio significans super significatum pręsens. Trinaria autem est, cuius prædicatum est nomen; sicut Socrates est viuens: & vocatur quidem trinaria, quia non est dubium de appositione signi habitudinis copulantis inter subiectum & prædicatum in illis, aut de significante habitudinem istam, sicut est dictio est, vel fuit, vel erit: & in summa verbum inuentionis, & ipsa sunt, quæ non erunt narrationes per se. Et vtrarumq; istarum & binariarum & trinariarum quædam sunt simplices, & sunt, quarum prædicatum est nomen perfectum, & verbum perfectum, & sunt orationes significantes super formam, & super dispositionem inuentam in veritate, sicut Socrates exiuit, & Plato est viuens. Et earum sunt remotiuæ, & sunt illę, quarum prædicatum est nomen vel verbum imperfectum: sicut si dixerimus Socrates, est non sanus; & hoc est in orationibus, quæ non vsitantur in lingua arabum. Et quędam sunt priuatiuę, & sunt quarum prædicatum est nomen priuatiuum, vel verbum priuatiuum. Pri-
B uatio autem vniuersaliter est, ꝙ deficiat habitus, cuius consuetudo est, ꝙ sit in eo subiecto in hora qua solet esse in eo: sicut si dixerimus Socrates est cæcus, & Plato ægrotat. Vis autem nominum imperfectorum in idiomatibus, quæ vtuntur eis, est vis nominum priuatiuorum, quia dictum nostrum non videns est in gradu dicti nostri cęcus: & dictum nostrum, non sanum, est in gradu dicti nostri, ægrũ. Quoniam autem non fuerunt ista nomina in lingua arabum, fuit dictio negationis a pud eos ex dictionibus ambiguis, quia ipsi aliquando proferunt ipsam simpliciter, & volunt per eam rem priuationis, & aliquando volunt per eam negationem absolutam; & hoc est, quod cogit homines huius artis loqui per nomina remotiua, quia nos dum non cauemus ea, & imponemus eis istam impositione, possibile est ꝙ erremus, & accipiamus quod est imperfectum loco negationis, & econtra.

Et cuiuslibet speciei istarum enunciationum, quas numerauimus, quędam sunt non habentes modum, & quædam habentes modum. Modi autem sunt dictiones significantes modum inuentionis prædicati in subiecto: & modi primi sunt tres: possibile, & ipsum est, quod significat super rem, quæ potest esse ꝙ inueniatur & non inueniatur: sicut si dixerimus pluuia potest esse ꝙ descendat. Et necessarium: & ipsum est significans super quod non cessauit neque cessabit: vt si dixerimus homo necessario est animal. Et inuentiua; & ipsa sunt res, quæ inue-
C niuntur in actu postquam fuerunt possibiles, & intelligentur quod priuabuntur: sicut si dixerimus Socrates nunc stat: & est quasi illud sit medium inter necessarium & possibile, quia iam accepit ab vtroque partem æqualem, postquam iam extensa est consuetudo, quod ponant dictionem dicti inuentionis in ista specie, quæ stet loco declarationis in ea. Et vnaquæque etiam istarum enunciationum, vel erit habens signum, vel non habens signum, & sunt enunciationes, quarum subiecta sunt res vniuersales. Et signa sunt quatuor, omne, & nullum, aliquod, & non aliquod, & ipsum est in gradu dicti nostri, non omne. Sicque vnaquæque istarum enunciationum est, vel affirmatiua vniuersalis, vel negatiua vniuersalis, vel affirmatiua particularis, vel negatiua particularis. Veruntamen non habentes signum sunt duarum specierum: vel indefinitæ, & sunt quarum subiecta sunt res vniuersales, & non coniungitur secum signum omnino: vel singulares, & sunt quarum subiectum est singulare. Omnes autem species enunciationum, quarum consuetudo est ꝙ opponantur, aliquando sunt oppositæ secundum affirmationem & negationem, adeo ꝙ secernant veritatem & falsitatem, & aliquando non sunt oppositę secundum affirmationem & negationem: Et erunt quidem enunciationes oppositæ secundum affirmationem & negationem, dum fuerit significatum subiecti in affirmatione illud idem subiecti significatum in nega-

tione,& significatum prædicati in altera earum ipsum prædicatum in alterutra. D
Res autem vniuersalis est vna,aut dum fuerit incomplexa,vel dum fuerit complexa complexione connexionis & conditionis,quæ assimiletur id, de quo narratur ad similitudinem incomplexe. Dignior autem , quæ fuerit connexarum & magis propria est,cuius partes erunt inuicem coniunctæ substantialiter: & sic dignum est ꝙ sit conditionatum in altera earum conditionatum in altera secũdum modum vel locum,aut pænitus,aut secundum dispositionem,vel respectum, vel aliter. Sinautem, non opponerentur: & hoc est manifestum ver se.

Orationum autem oppositarum sunt quinque species: quædam sunt singulares, sicut si dixerimus Socrates est mathematicus, & Socrates nõ est mathematicus. Et quædam sunt contrariæ & sunt quarum vtraque coniungitur cum signo vniuersali,sicut si dixerimus omnis homo est animal,& nullus homo est animal. Et quędam sunt contradictoriæ,& sunt cum quarum altera earum cõiũgitur signũ vniuersale in affirmatione,& particulare,in negatione, vel ꝙ fuerit signum vl'e in negatione, & particulare in affirmatione. Et quædam sunt subcontrariæ , & sunt cum quarum vtraque coniungitur signum particulare; sicut si dixerimus aliquis homo est animal,& aliquis homo non est animal. Et quædam sunt, cum quibus non coniungitur signum omnino,nisi signum literæ hæ notificationis: & ipsę sunt indefinitæ.

Et expedit considerare qualiter secernant species istarum oppositarum veritatem & falsitatẽ in omnibus tribus materiebus,quæ sunt possibilis,& inuenti,et necessarii. Et dicimus equidem ꝙ singulares secernant veritatem & falsitatem in materia possibilis,& inuenti , nisi quod earum discretio veritatis & falsitatis est,dum ipsæ fuerint inuentæ in actu nunc. Dum autem fuerint in tempore præterito,iam veritas est determinata in altera duarum extremitatum suarum secundum perfectionem in se,siue nouerimus ipsam in veritate,siue non nouerimus ipsam,postquam fuerit in se determinata. Exemplum huius est in inuento pręterito in actu,Socrates scripsit heri sero, Socrates nũ scripsit heri sero. Et in inuento in actu præsenti, Socrates scribit nunc,Socrates non scribit nunc. Veruntamen possibilis in futurum veritas non aduenit ab altera extremitatum suarũ scd'm perfectionem per se: sicut, si dixerimus,iste pãnus potest esse quod scindatur ante inueterationem,& possibile est ꝙ non scindatur ante inueterationem. Si autẽ fuisset veritas aduentens scd'm perfectionẽ,res omnes essent necessario , & destrueretur consilium,& electio, quia cõsulens non consulit de impossibili. Veruntũ contradictorię ipsæ secernunt veritatem & falsitatem in necessario, & possibili,qđ est scd'm nunc, & scd'm prĩũ, & scd'm perfectionẽ per se. Exemplum huius est, quia omnis homo est animal,aliquis homo nõ est animal necessario: sed de possibili est dictũ nostrũ,omnis homo scribit,non homo scribit. Et secernent veritatẽ & falsitatẽ in futuro non scd'm perfectionẽ. Verũtũ contrariarum discretio veritatis & falsitatis in materia necessaria , & impossibili est sicut dispositio in contradictoriis. Falsificantur aũt simul in possibilibus,sicut est dictũ nostrũ, aliq̃s homo scribit, aliquis homo non scribit. Et indefinitarũ dispõ est dispositio subcontrariarum. Et istę sunt species oppositarum,& modi ipsarum discretionis veritatis & falsitatis in omnibus materiis. Et ille est modus,quo stabimus , super quo verificabitur,ꝙ adueniat ex eis altera duarum partium oppositionis & contradictionis , & illa est res prima,quam oportebit verificare apud initium perscrutationis quæsiti. E F

Quoniã aũt enunciationes simplices,& remotiuæ & priuatiuæ sunt ẽt oppositæ,postquã simplices significant super dispõnem & habitũ,& remotiuæ, & priuatiuæ super priuationẽ. Iam conuenit ꝙ cõparetur inter eas, & inter oppositionẽ affirmatiuæ & negatiuæ,& consideretur an ipsarũ discretio veritatis & falsitatis sint scd'm exemplũ vnũ,nec ne, Species aũt oppositionum istarũ sunt scd'm numerũ specierũ oppositionum in affirmatione & negatione , & ipsæ per se sunt conditiones in oppositione istarũ. Et dicimus quod forsan singularium in istis dispositio discretionis ipsarum veritatis & falsitatis in materia inuenti, & possibilis sit,sicut est dispositio in singularibus affirmationis & negationis; nisi quod ip-

A se non secernunt veritatem & falsitatem in omnibus dispositionibus, sicut facerent in affirmatione & negatione, nisi quando subiectum fuerit inuentum, & tempore quo est consuetudo subiecti, ꝙ inueniatur ei habitus, quia priuatio est illud, quod non inuenitur in subiecto, cuius consuetudinis est, quod inueniatur in ipso tempore, quo eius cōsuetudo est, ꝙ inueniatur in illo, sicut si dixerimus Socrates est sciens, Socrates est ignorās, aut non sciens. Sicque talis oppositio certe secernet veritatem & falsitatem, dum fuerit Socrates inuentus, aut tempore, quo consuetudo sua est, ꝙ recipiatur in ipso scientia, quod est ipsa senectus. Et causa huius est, quia vtraque istarum orationum oppositarum est affirmatiua, & oratio affirmatiua non verificabitur de priuatiuo, neque in hora, qua non est sua consuetudo, ꝙ inueniatur in ea ipsum subiectum. Sed priuatiuæ sunt affirmatiuæ, & oratio affirmatiua non verificabitur de priuato, neque in hora, qua nō est eius cōsuetudinis. Negatio autem verificabitur de priuatione, sicut verificabitur super inuento, sicut si dixerimus Socrates inuenietur sciens, Socrates nō inuenietur sciēs, talis secernet veritatem & falsitatem æqualiter, siue inueniatur Socrates, vel nō inueniatur, iuuenis sit, vel senex. Nisi quod priuatio vsitatur in ista materia inuenti pro re magis vniuersali, quam illa, quæ præcessit, & est ꝙ non inueniatur in subiecto, in quo sui moris est, ꝙ inueniatur in ipso in hora alia: sicut si dixerimus de puero ꝙ non habeat pubem, Et quod non inueniatur in eo, quod sui moris est, quod inueniatur in sua specie, sicut si dixerimus de Socrate ꝙ ipse non loquatur dum fuerit mutus, & non est inter istam priuationem, & inter negationem quo ad discretionē veritatis & falsitatis, nisi conditio inuentionis subiecti solum: & ideo dum fuerit apud nos enunciatio singularis cū vēi, & ipsa fuerit negatiua, impossibile erit qđ accipiatur ꝓpositio minor in figura prima. Et fit tūc, ꝙ reddatur negatiua remotiua; dū fuerit subiectū enūciationis inuentū solū, quia uis sua tūc est vna. Exēplū huius est, quia dū fuerit apud nos ꝙ iste ęger nō habeat anhelitū interceptū, sentiemus ꝙ declaremus in eo, qđ nō habeat apostema in pulmone suo in figura prima: & diuertemus istā ꝓpositionē minorē a negatione ad remotionē & dicemus, iste æger est in eo nō anhelitus interceptus: & oē ens in eo nō anhelitus interceptus nō habet apostema in pulmone suo: & concludetur ꝙ iste ęger nō habeat apostema in suo pulmone. Et similis contradictoriis in ista spē oppositarū est ipsius dispō in eius discretione veritatis & falsitatis in ista materia inuēti, sicut est dispositio contradictoriarū in affirmatione & negatione, sicut si dixerimus, omnis homo est sciēs, aliquis homo est ignorans, sed dum fuerit etiā suum subiectū inuentū, & in hora, qua consuetudinis est, ꝙ denominetur habitu & priuatione. Et sic ēt similitudinis contrariarū est ipsarum dispositio in ista materia, sicut dispositio In istis, falsificabuntur simul, dum obseruabitur ēt ꝙ sit subiectū inuentū, & in hora, qua eius consuetudinis est, quod denominetur priuatione, vel habitu: sicut si dixeris, omnis homo est sciēs, omnis homo est ignorans. Ista itaque est dispositio discretionis enunciationum simplicium, & priuatiuarum & remotiuarum veritatis & falsitatis in materia inuenti. Sed discretio ipsarum veritatis in materia necessarij est itaque propterea, quia priuatio in ista materia dicetur de rebus, quarum altera non inuenietur in subiecto aliquo, in quo consuetudinis eius est, quod inueniatur in sua specie: sicut si dixerimus de muliere ipsa quod non habeat pilos in sua barba, vel quod non inueniatur in illo, cuius consuetudinis est, quod inueniatur in suo genere: sicut si dixerimus de asino quod ipse sit non rationalis, vel inueniatur in illo, cuius consuetudinis est quod inueniatur in ente: sicut si dixerimus de creatore, quod ipse sit non mortalis, & non æger, non erit inter eius negationem hic, & priuationem, differentia, quoniam subiectum hic, siue non sit impossibile in aliqua hora, siue sit impossibile, non mutabitur habitudo illius, neque inuenietur in eo dispositio, quæ non denominabitur priuatio, vel habitus: & ideo fuit vis negationis in ista materia vis priuatiuarū, & remotiuarū. Et possibile est, ꝙ penas ꝓpositionem minorē negatiuam in demonstrationibus, quę concludant negatiuā in figura prima. Illa itaq; est dispositio oppositionū enūciationū simpliciū cum remotiuis, & priuatiuis, & cōparatio inter ipsas, & inter oppositiones affirmatiuarū &

negatiuarum. Veruntamen enunciationnm oppositarum, quarum prædicata sunt contraria ipsarum numerus est æqualis numero istarum. & dispositio in oppositione ipsarum est, sicut dispositio in oppositione simplicium, & priuatiuarum; & modus conditionis est vnus, & hoc dum fuerint duæ contrariæ, inter quas non erit medium, sicut par & impar. Veruntamen, si fuerit inter eas medium idest, quod ponamus eas duo extrema contradictionis in syllogismo cathegorico, vel ad imposs ibile, iam conueniret ꝙ concluderentur omnia media, & tunc se cernerent veritatem & falsitatem, & erit vis sua vis remotiuæ & simplicis vel priuatiuæ. Simplex autem est, si dixerimus ista linea est minor quam illa, vel maior, aut æqualis. Iste itaque est sermo in omnibus enunciationibus oppositis in his enuntiationibus trium generum oppositionis, idest affirmationis & negationis, & habitus & priuationis, & contrarietatis: & illæ sunt, in quas discernentur vt plurimum quæstiones in perscrutationibus, & scientijs. D

Veruntamen genus quartum generum oppositorum, & sunt relatiua, sicut pater & filius, possibile est, quod cogitetur de eis ista species oppositarum, quas numerauimus in vnaquaque specie earum, idest in affirmatione, & negatione, & priuatione, & habitu, & contrarijs. Sed rara erit inuentio illarum, sicut istarum in quæstione, & ideo non refertur de eis tractatus per se in isto libro. Sicque iudicium de illis est iudicium habitus & priuationis, & notitia sua includitur in potentia in notitia illarum. E

Et commune fit istis quatuor generibus, ꝙ nullius eorum ambo opposita colligantur simul in vno subiecto ex vna parte, & in vno tempore. Appropriabitur autem affirmatio & negatio a cæteris: quia oppositio earum est opposito orationis determinantis solum, & oppositio aliarum est oppositio rei incomplexæ ad rem incomplexam, sicut est oppositio albedinis, & nigredinis, egestatis, & affluentiæ, paternitatis & filiationis. Sed opponuntur orationes compositæ ex istis propter oppositionem horum per se extra animam, econtrario illius secundum quod est dispositio affirmationis & negationis.

Et proprium est contrariis, vltra priuationem & habitum, ꝙ sint duæ res inuentæ, & ideo possibile est, ꝙ inueniatur inter ea medium, sicut est albedo, cui opponitur nigredo, & inter ea est cineritius, & viridis, & cæteri colores. Sed priuationis & habitus iam alter eorum necessario est defectus alterius, sicut sunt egestas, & affluentia. Et appropriantur relatiua ab aliis, quoniam, dum inuenitur vnum eorum, inuenitur alterum, aut simul in potentia, vel simul in actu, sicut sunt pater & filius, & dominus & seruus. Hæc itaque est quantitas sermonis directionis ad verificationem secundum intentionem nostram breuiter sufficiens. Veruntamen regulæ adiectionis, negationis & remotionis, & modi, & copulationis, vtplurimum redibunt ad loca, & communes conceptiones, nisi quod consuetudo iam extensa est in idiomatibus, quod vtantur eis. F

Et enuntiationes trinariæ autem sunt manifestæ per dictionem copulationis in eis, quia locus negationis in singularibus est cum copula; sicut si dixerimus, Socrates non est sapiens. Veruntamen in habentibus signa est cum signo: sicut si dixerimus, non omnis homo est albus, vel inuenitur albus. Et sunt qui ponãt dictionem remotionis in istis in enunciationibus post copulam, vt separet inter ipsam, & inter negationem. Et fuerunt, qui ponerent etiam dictionem negationis in enunciationibus trinarijs, sed in singularibus cum prædicato, & in habentibus signum cum signo. Veruntamen in enunciationibus modalibus trinarijs dictio negationis ordinabitur in singularibus ipsarũ cum modo, sicut si dixerimus, Socrates non potest esse quod inueniatur sapiens, & in habentibus signum cum signo. Veruntamen dictionem remotionis ordinarent ipsam tripliciter. Primus modorum illorum est, quod exprimatur cum copula: sicut si dixerimus, Socrates potest esse quod non inueniatur sapiens. Et secũdus est cum prædicato, sicut si dixerimus Socrates potest esse, quod inueniatur non sapiens. Et tertius cum ambobus: sicut si dixerimus Socrates potest esse quod non inueniatur non sapiens. Veruntamen in binariis modalibus dictio negationis ponetur etiam in singularibus cum modis, & in habentibus signum cum signo. Veruntamen dictio re-

A motionis ponitur ſemper cum prædicato. Iſta itaque fuit conſuetudo, quæ extenſa eſt apud eos, & ipſa eſt conſuetudo vtilis ſcientiis, & decet nobis, quod faciamus iſtud ob neceſsitatem ſuam. Sed ordo modi, & copulæ optimus eſt quod ponātur inter prædicatum & ſubiectum, quando præcedat modus: rurſus ſequetur hoc de copula, licet iſtud non ſit neceſſarium multis idiomatibus.

EPITHOME IN LIBROS PRIORVM ANALITICORVM.

Ioanne Franciſco burana veronenſe interprete.

Sermo de cognitione agente uerificationem. Cap. I.

B SYllogiſmus eſt oratio in qua ponuntur res, pluſquam vna, & ſequitur ex illis per ſe, non autem per accidens, res alia ab eis ex neceſsitate. Oportet autem, vt exponamus partes iſtius definitionis, quæ ſit per ſe manifeſta, & quam oporteat monſtrare per aliud ab ipſa. Dicamus igitur, quod oportet ex ſyllogiſmo ſequi aliud ab ipſo: & qm̄ ſi fuerit hæc cōſequentia neceſſaria iam eſt manifeſtum per ſe, quod erit faciens ſyllogiſmum ſecundum quod ſyllogiſmus ad oſtendendum ignotum per notum: ſunt igitur in ipſo nota ea, quæ ponuntur, ignotum autem eſt illud, quod ſequitur: quod ſi forte ſequerentur ex ipſo illa, quæ ponuntur, tunc fieri poſſet, vt illud, quod ſequitur, vnum & idem ex parte vna eſſet notum & ignotum: quod eſt falſum. Conſimiliter apparet etiam, quod oportet conſequentiam iſtam eſſe neceſſariam; quoniam, ſi non eſſet neceſſaria, poſſet æqualiter in nobis iudicari vnumquodque o ppoſitorum, nō autem qđ ex ipſo ſequitur, eſſet verū per ſe & neceſſariū. Sed reliquę partes definitionis iſtius; puta, qđ eſt oratio, in qua ponūtur plura, non ſunt per ſe manifeſtæ: & hoc eſt, qđ oportet exponere, ad quid ſint iſta, & ad quid oporteat, vt ſint plura vno: & ſuper hoc conſiſtunt partes manifeſtæ inuentionis in ſyllogiſmo: quoniam ipſæ ex partibus definitionis iſtius vice in obtinent principij demonſtrationis: quod autem eſt ignotum, locum habebit concluſionis demonſtrationis, C ſecundum quod apparebit ex definitionibus in iis, quæ ſequuntur.

Dicamus igitur planū eſſe, quum poſuerimus, quæſitum aliquod, puta, ſi dicamus an mundus ſit æternus, & ſoliciti fuerimus ad ſtabiliendam affirmationem huius prędicati de hoc ſubiecto, aut negationem ad ipſo per aliquid. & poſuerimus ipſum ſecundum modum prædicationis, non autem ſecundum modum conditionis; quod hoc vtiq;, quū in ipſo complicitum fuerit, ſubiectum ac prædicatum, erit oratio vna, per quam declaratur negatio iſtius prædicati a ſubiecto, aut affirmatio de eodem: manifeſtum aūt, qđ hæc non erit dictio abſtracta, ſed oratio cōcreta, cui ſubeſt verū aut falſum. Quod ſi non, nō oportet, vt qđ ſequitur ex ipſo ſit oratio concreta minima orationū. Minima vero oīum orationū quæ ſunt ſcđm hāc diſpoſitionē eſt ea, quæ cōponitur ex p̄dicato ac ſubiecto; & hæc eſt, quæ ex eo ꝙ eſt pars ſyllogiſmi, vocatur ꝑpoſitio. Iam aūt ex hoc ſermone manifeſtū eſt, qđ genus ſyllogiſmi ē oratio cōcreta: volumus aūt hoc in loco ꝑ plura, propoſitiones. Quoniam aūt oportet, vt hæc ſint plura vno, planū conſimiliter ēt ex hoc modo, ꝙ oratio iſta, per quā intēdimus veritatē quæſiti, ex neceſsitate habebit ſubiectū & prędicatū in diſpoſitione ſua ſubiectum & p̄dicatum in quęſito, aut ſeparabuntur in ipſis ſimul. Si igitur ſeparatur quæſitum in ſuis par

Declaratio, ꝙ in ſyllogiſmo ponūtur plura, q̄ vicem obtinent principij.

tibus ambabus, nõ sequetur ex ipsa vtique aut affirmatio, aut negatio. Puta, si coaptemus ei, quod dicimus, aut mundus est nouus, aut æternus, φ homo est animal: non sequitur ex hoc affirmatio, aut negatio in æternitate, aut nouitate cognita: quãto minus, quum partes ipsius fuerint eædem cũ partibus quæsitis, qm̃ nihil accipitur ad ostensionẽ suiipsius, sed hoc vocatur petitio: & eodem pacto, quãdo cõmunicant cũ vna duarũ extremitatũ, & non cũ altera, nõ sequitur ex ipsis quęsitũ, sed fortasse oportet, vt sequatur aliud a quęsito. Vt in exemplo si huic qđ dicimus, an mundus sit nouus, adiũgamus, qđ nouũ est corpus, & aĩal est sapiens, sequetur vtiq; ex hac oratione, vel qđ mundus est corpus, vel qđ aĩal est nouũ: qđ quũ ita sit, oportet vt communicet cũ ambabus extremitatibus, q̃ siti scđm vtrasq; partes separatas, aut scđm partẽ vnam: & si quidẽ secundum vtrasq; partes, sequitur vt ad minimũ sint duæ propositiões: sin aũt ambę partes fuerint separatæ, nõ erit inter istas propositiones coniũctio penitus: quũq; non fuerit inter ipsas coniũctio penitus, non erit ex ipsis coniũctio inter prædicatũ ac subiectũ quæsiti, neq; in syllogismo pænitus. Quod quum ita fuerit, oportet, si non fuerit separatũ in vna parte tantum, vt communicet cum vtrisq; extremitatibus quæsiti: & scđm hoc accidit, vt prædicatũ eius, qđ sequitur, coniungatur cum prædicato, aut negetur ab ipso: oratio igitur se habens scđm istam dispositionem ex necessitate componitur ex duabus propositionibus, neque paucioribus, neque pluribus: vt in exemplo, si adiungamus huic, quod dicimus, mundus est nouus quod mundus est nouus. E

Quod duę ꝓpõnes syllis cõponuntur ex trib' terminis.

Istæ autem binæ propositiones, variantur secundum tres partes, quæ vocantur termini: quorũ vnus est subiectum quæsiti, & vocatur in syllõ minor extremitas: scđs vero est in parte cõmunicationis, & appellatur terminus medius: tertius autem prædicatum quæsiti, & vocatur extremitas maior. Ac propositio quidem, in qua subiicitur minor extremitas, vocatur minor propositio: illa vero, in qua prædicatur maior extremitas, vocatur maior. Ordo autem termini medii cadit inter subiectum & prædicatum quęsiti.

Ex tribus terminis originãtur tres figurę.

Quum vero obseruauerimus, vt ipsius prædicatum remaneat prædicatũ, & subiectũ remaneat subiectũ, est res, quæ verificatur scđm intellectũ apud eũ, qui intẽdit animũ sup quæsito tribus modis, vel vt terminus medius subiiciatur maiori extremitati, & prædicetur de minore, & hæc vocatur prima figura: vel vt prædicetur de ambabus extremitatibus, & nuncupatur secunda figura: vel vt subiiciatur vtrisque extremitatibus simul, & hæc vocatur tertia figura.

Spẽs syllorũ cõcludentiũ cum nõ concludentibus, 36.

Iam itaq; planũ factum fuit ex hoc sermone, ex quo, & ex quot rebus cõponantur sylli, & quot spẽs ipsorũ primæ: sed spẽs syllorum, qui sunt sub vnaquaque istarum specierũ trium, concludẽtes aut nõ concludẽtes scđm id qđ ex diuisione & sermone præcedente planũ factum fuit, sunt. 36. in vnaquaq; figura: qm̃ oĩs syllus cõponitur ex binis propositionibus, quẽadmodũ declaratũ fuit: duæ aũt propositiones, aut sunt ambæ affirmatiuæ, aut ambæ negatiuæ, aut vna affirmatiua, & altera negatiua: & hoc bifariã, aut maior affirmatiua, & minor negatiua, aut econuerso: & vnaqueq; istarum quatuor partium, quæ sunt in ipsis ex parte affirmationis & negationis, vel vt sint propositiones acceptæ vniuersales simul, aut ambæ particulares, aut vtræq; indefinitæ, aut maior vniuersalis & minor indefinita & econuerso, aut maior vniuersalis, & minor particularis: & ecõuerso. Quum igitur fuerint hæ nouem partes, quæ sunt ex parte quantitatis scđm quatuor, quæ sunt ex parte qualitatis negationis & affirmationis, prouenient ex hoc in vna quaq; figura, sex & triginta cõplicationes: & hoc, consimiliter etiam in vnaquaq; materia ex tribus materiis, hoc est inexistẽte, necessaria, & possibili scđm plus, aut ęqualiter & in cõmistione ex ipsis, nisi φ hę sex ac triginta duplicantur in syllinis mistis; aliquãdo enim erit, exempli gratia, maior inexistẽs, & minor necessaria, aut econuerso, hoc est maior necessaria & minor inexistẽs. Istę igitur sunt figurę syllorum secundum quod habemus ex sermone pręcedente: qm̃ omnis syllogismus compnitur ex binis propositionibus. F

Fieri consequẽtia necess

Quũ igitur huic addiderimus, qđ est reliquũ ex definitione eo, φ est cõsequẽtia necessaria, ecce non proueniet hæc ex istis ꝓpositoinibus, qualiscũq; accide

A rit, nisi vt vna ipsarum sit affirmatiua, quātacunq; fuerit scd̄m quātitatē, & altera vniuersalis, qualiscūq; fuerit scd̄m qualitatē. In eo igitur, qđ vna ipsarū est affirmatiua, in hoc prouenit cōplicatio: in eo aūt, qđ altera est vniuersalis, in hoc erit necessaria cōplicatio. Et hęc est dispositio dicti de omni; cuius conditio est in syllis cōcludentibus, qm̄ cōditio dicti de omni, quēadmodū dicemus est, vt aliquid prędicetur inexistenter, aut possibiliter, aut necessario de omni eo, ꝙ disponitur per subiectū suū, & prędicetur de omni subiecto prędicationis scd̄m cōsequētiā & absolute, hoc est vere scd̄m modum triuū, absq; eo ꝙ ponamus in cōditiōe sua modū inexistētię tm̄, aut necessarij, aut possibilis: quēadmodū, si diceremus aīal ex necessitate de oī ambulante: & negetur etiā res ipsa ex necessitate, aut inexistēter, aut possibiliter ab oī eo qđ disponitur in suo subiecto absolute, absq; eo qđ ponamus cōditionem in hac dispositione modum aliquem: quemadmodū, si dicamus, hō ex necessitate nō de aliquo hinnibili, hoc est, n. qđ verificauit Abumazar esse opinionem Arist. scd̄m quā in vsu habebat dictū de omni hoc in libro, qđ est radix ac principium omniū syllogismorum concludentiū.

sariā ī syllo ex duab' ꝓpōnib', quarū vna ē affirmatiua in differens secundū quātitatē, altera vlis in differens scd̄m qualitatem.

Nota de dicto de omni quid sit, & qūo intelligatur de mēte Arist.

Conditionē igitur ponit dicti de omni hoc in loco, cōsequentiā absolutā absq; modo appropriato, sed verū de oībus modis: qm̄ hoc cōcludit in oībus materijs per impossibile eius, super quo est dispositio in demōstratione, cuius cōditio est, vt dicatur scd̄m cōsequentiā necessariā. Quod si nō, proueniet necessario cō-
B clusio per accidēs, nisi accepta fuerit hæc proportio, quæ est inter duas propositiones ad quæsitū determinatū: qūo enim consentaneum erit, qđ in hoc dicimus, oportere alterā, quæcunq; fuerit, vniuersalem esse, qualitercūq; extiterit secundum qualitatē: alterā vero affirmatiuā, quātacunq; fuerit scd̄m quantitatē; fortasse igitur quū acceperimus proportionem istam, quæ est inter duas propositiones cum annexione ad quæsitum determinatum, quod intenditur hoc in libro, erit maior ex necessitate vniuersalis, minor autem affirmatiua: & propterea non attigit Aristo. figuram quartam, quam posuit Galenus.

Dictū de oī habet esse in syllo in ordine ad q̄situ determinatū

Nonposuit Arist. figurā quartam.

Hæc itaq; proportio, quæ est inter duas propositiones, inuenitur in actu in speciebus concludentibus primæ figuræ, in scda aūt, ac tertia figuris in potētia: & ꝓpterea qđ ex ipsis nō redit ad primā figurā per conuersionem aut expositionē, nō erit syllus, propterea qđ in ipso non inuenitur conditio dicti de omni, neque in potētia, neq; in actu. Quum itaq; exquisieris sex ac triginta modis, qui sunt in prima figura, & hoc secundum tres materias, hoc est inexistentē, necessariam, & possibilem vt plurimum, non coaptabitur proportio ista nisi quatuor speciebus ex ipsis, & hoc in quacumq; materia: & consimiliter in mistionibus, nisi quod ipse, duplicabuntur, quemadmodum dicemus, & erunt octo.

Hæc proportio iter ꝓpōnes ꝗ nil aliud est quam dictū de omni īuenitur ī syllis primę in actu, in aliis vero in potētia.

Intentio autem nostra, hoc in loco est, loqui de speciebus, quæ sunt in materiis
C necessariis, & possibili vt plurimum: qm̄ hæ sunt, quorum vsus est in scientiis. Adde quoq; qđ hic non est differentia inter syllos, qui sunt in his duabus materiis, & in materia, inexistente in hac figura, & scda, & tertia. Siue fuerit inexistens scd̄m qđ existimauit Aristoteles, & Abumazar, cuius inuentio est in tempore presenti. Vel scd̄m qđ visum fuit Theophrasto, ac Themistio, quod hæ dicantur absolute absque eo, quod proferatur in ipsis modus inexistens, sed ex eo, quod prædicatur secundum intellectum prędicatione absoluta, absq; eo, quod annectatur ipsis modus omnino: non oportet autem vt, intentio nostra sit de possibilibus æqualiter.

Intentio in hoc libro est loqui de speciebus ꝓpositionū, quę sunt in materia necessaria, & possibili vt plm.

Figura Prima. *Cap.* II.

SPecies prima ex speciebus concludentibus componitur vtiq; ex duabus propositionibus affirmatiuis, vniuersalem affirmatiuam colligētibus. Huius exēplum in materia necessaria, omne corpus cōpositū, omne compositū nouū: conclusio, omne corpus nouum. Ex modo itaque hoc concludēdi confesso possumus inspicere dispositionem dicti de omni: nouum enim prædicatur de omni eo, quod disponitur per compositum, & corpus ponitur subiectum dispositum per ipsum: necessarium itaque est, vt prædicetur nouum de corpore. Exemplum

Primus modus primę figuræ.

huius in posſibili vtplurimum: quicunq; frequenter ingreditur balneum ſuper D repletionem, ſudat in eo nimium, quicunque autem ſudat nimium, aduritur: concluſio, quicunq; ingreditur balneum ſuper repletionem aduritur: eodem igitur pacto planũ conſideranti, qđ hoc cõcluditur, quẽadmodum & in neceſſario.

Secundus modus. Species ſecundæ componitur ex duabus propoſitionibus, quarũ maior eſt vniuerſalis negatiua, minor autem vniuerſalis affirmatiua, concludit autem vniuerſalem negatiuam. Exemplum huius in neceſſario: omne corpus compoſitũ, nullum compoſitum æternum: concluſio, nullum corpus æternum. Conſimiliter etiam hoc in loco planum, quod concluditur eo quod æternum accipitur negatũ ab omni eo, quod diſponitur per compoſitum in propoſitione maiore, & corpus ponitur in propoſitione minori diſpoſitum per ipſum. Exemplum huius in poſſibili vtplurimum: quicunque eſt mundus ab exceſsibus, habet calorem naturalem liberum in omnibus membris ſuis, ſed nullus, qui habet calorem naturalẽ in membris liberum, corripitur a febre putredinis: concluſio, ergo nullus, qui eſt mundus ab exceſsibus, corripitur a febre putredinis,

Tertius modus, Species tertia componitur ex binis propoſitionibus, quarum maior eſt vniuerſalis affirmatiua, & minor particularis affirmatiua, concludens affirmatiuã particularem. Exemplum huius in neceſſario: aliquod corpus eſt compoſitum ex contrariis, omne compoſitum ex contrarijs corruptibile. Concluditur, aliquod E ergo corpus eſt corruptibile: quoniam pars iſta ponitur ſub compoſito ex elementis, quod diſponitur per ipſum. Exemplum huius in poſſibili vt plurimum: aliquis homo eſt, cuius, quum comedit ſtipticum poſt ſaturitatem, relaxatur venter, quicunq; autem ita facit, ita ſe habet, quod eius corpus non ſuſcipit ex nutrimento id, quod eſt neceſſarium; concluſio, aliquis homo ita ſe habet, quod eius corpus non ſuſcipit ex nutrimento, quod ei eſt neceſſarium.

Quartus modus, Species quarta eſt ex duabus propoſitionibus, quarum maior eſt negatiua vniuerſalis, minor autem affirmatiua in parte, concludens, negatiuam particularẽ. Exemplum huius in materia neceſſaria: aliquod corpus ſimplex habet contrarium, nullum, quod habet contrarium, eſt æternum: concluſio, aliquod corpus ſimplex non eſt æternum. Exemplum huius in materia poſsibili: aliquis homo ita ſe habet, quod in eius ſtomacho aceſcit cibus, nullus autem, in cuius ſtomacho aceſcit cibus, corripitur pleureſi. Concluſio, aliquis igitur homo non corripitur pleureſi.

Speciebus ſyllorũ miſtorum vtũtur artes operatiuę. Cæterum ſpeciebus miſtis ex iſtis materijs non vtitur artifex diuinus, ſed ſolum artes operatiuæ eo quod accipiunt adiumentum a diſpoſitione indiuiduorum, & propterea ipſę vtuntur ſpeciebus miſtionis illius, in qua minor eſt inexiſtens ſingularis aut poſsibilis, & maior neceſſaria. Exemplum illius, cuius minor eſt inexiſtens, & maior neceſſaria: iſte ægrotans habet febrem, & tuſſim, & dolorem affixum lateri ſuo ſimplicem, & diuerſitatem, quicunq; autem eſt ita diſpoſi F tus, habet apoſtema. Concluſio, iſte igitur ægrotans habet apoſtema. Exempli um illius, cuius minor eſt poſsibilis vt plurimum, & maior neceſſaria, iſte ægrotans habet dolorem capitis continuum & partem ſenſibilem de ſcenſus aquę in oculum, quicunque autem habet deſcenſum aque in oculum ita ſe habet, quod eius viſus corrumpitur: concluſio, poſsibile igitur eſt, vt huic ægrotanti corrumpatur viſus. Exemplũ illius, cuius minor eſt inexiſtens, & maior poſsibilis vt plurimum: iſte ægrotans habet febrem calidam acutam, & videtur vrina ſua in die critico in paroxyſmo alba abſque tinctura notabili, quicunq; aũt ita eſt diſpoſitus, patitur innouationem apoſtematis in cerebro: concluſio, igitur iſte ægrotans patitur innouationem apoſtematis in cerebro. Atqui concluſiones iſtæ determinatę manifeſtæ conſimiliter fiunt per diſpoſitionem dicti de omni, ſed modus concluſionis in ipſis ſequitur propoſitionem maiorem ſecundum conſequentiam diſpoſitionis dicti de omni, quando obſeruatum fuerit in ipſo id, de quo mẽtionem fecimus, & fuerit materia diſpoſita ſecundum diſpoſitionem propriam, pręterquã quod accidit quandoq; in quibuſdam materijs, vt concludant concluſiones multimodas, & præſertim quum fuerit maior neceſſaria aut inexiſtens, & minor poſsibilis, cuius iam poſuimus exemplum, & propterea prolongauimus

Nota quod iſte modus ĩdiget conſideratiõe, & maxime an concludat p dictũ de omni,

Nota hoc dictum, de quo ſupra etiam notauimus,

A sermonem in ipsis declarandis: maxima namq; diuersitas inter sapientes extitit de modis conclusionum mistionis istarum propositionum. Vnum autem hoc manifestum consideräti, quod species istæ, de quibus mentionem fecimus, concludunt. Hæ igitur sunt omnes species syllogismorum cadentes in hac figura: quæ sunt in vsu in demonstrationibus, præter solas illas, in quibus altera propositionum est particularis: oportet namque secundum dispositionem linguæ, vt sint vles: puta, in exemplo, si velimus ponere propositionẽ dicentem, aliquis homo ita se habet, quod in eius stomacho cibus acescit, vniuersalem, tũc in summa accipiemus eam secundum dispositionem vniuersalem, & eodem pacto fieri poterit in reliquis speciebus particularibus, & redibunt vniuersales; quod quum ita sit, planum quod species vniuersales istius figuræ sunt illæ, quibus vtuntur artes demonstratiuæ diuinæ, aliarum vero vsus tantummodo est in contradictorio demõstratiuo, quum voluerimus destuere vniuersalem. Quoniam autem sunt etiam species concludentes in secunda, ac tertia figuris, monstrabimus vt plurimum ipsas concludere per resolutionem ad primam figura. Resoluentur autem ad primam figuram aut per conuersionem tantum, aut per conuersionẽ & expositionẽ.

Spẽs vles primæ figuræ sunt illę, quibus vtuntur artes demõstratiuę.

Cõuersio q̃d sit.

Est autem conuersio, quum variatur ordo partium enunciationis, & fit ex prędicato subiectum, & ex subiecto prædicatum, & seruatur qualitas, ac veritas ipsius. Sed ante oportet, vt declaremus, quæ propositiones conuertantur, quæ ve
B ro minime: iam itaque monstratum est in præcedentibus, quod propositiones ex parte clausularum sunt quatuor, negatiua vniuersalis, affirmatiua vniuersalis, negatiua particularis, & affirmatiua particularis. Vniuersalis igitur negatiua conuertitur seruata quantitate & qualitate, quemadmodum si dicamus nullus homo lapis; conuertitur enim in hanc, nullus lapis homo: hoc autem manifestum est ex eo, quod partes ipsius separantur separatione vltima, & non vniuntur in aliquo penitus: omne autem, a quo aliud distinguitur, & ipsum ab eo distinguitur.

Quę nã sint ꝓpositiones cõuertibiles.

Sed vniuersalis affirmatiua conuertitur seruata qualitate cum veritate, non autem seruata quantitate: quod autem partes ipsius conuertantur, planum eo, quod semper ita inuenitur in omnibus materijs, licet non ponamus hoc inter proprietates conuersionis: quoniam hoc non est necessarium, neq; perpetuum ex eo, qđ est affirmatiua vniuersalis.

Particularis autem affirmatiua conuertitur seruata veritate secundum qualitatem, ac quantitatem suas: quoniam particularis non se habet ita, vt pars a parte differat, sed est tantummodo pars vna. Particularis vero negatiua non conuertitur, neque per conuersionem qualitatis, neq; per conuersionem quantitatis suę: quemadmodum, si dicamus, aliquod animal non est homo, non enim verum est, quod aliquis homo non sit animal: conuersio etiam ista inuenitur in enũciationi-
C bus necessarijs, & possibilibus, vt plurimum: hæ autem sunt, de quibus est intentio in hoc tractatu. Exemplum propositionis negatiuæ vniuersalis possibilis vt plurimum, nullus habens venas mundas ab oppilatione, corripitur a febre putredinis; ista enim conuertitur, nullus, qui corripitur a febre putredinis, habet venas mundas ab oppilatione. Consimilis etiam dispositio est in reliquis propositionibus, quæ conuertuntur, & non conuertuntur.

Nota propositionem possibilem, vt plurimum, vniuersalẽ negatiuã cõuerti in seipsam, cuius oppositũ asserit Arist. & ipse i prioribus analyticis.

Figura secunda. *Cap. III.*

Conclusio etiam istius figurę est quatuor specierum. Species prima constat ex maiore negatiua, & minore affirmatiua, concludentibus negatiuam vniuersalem: vt in exemplo, in materijs necessarijs: omne corpus compositum, nullum æternum compositum: conclusio nullum corpus æternum: quoniam igitur vniuersalis negatiua conuertitur, resoluetur in secundam speciem primæ figurę. Exemplum huius in materia possibili, nullus, a quo recessit febris post digestionem secundam crisin in die debito, cadit in recidiuam; sed omnis a quo recessit febris in principio suę ægritudinis, cadit in recidiuam. Conclusio, nullus, a quo recessit febris in principio suę ægritudinis,

Primus modus secundę figuræ.

ita se habet, quod ab eo recesserit post digestionẽ secundum crisin in die debito: si igitur vniuersalem negatiuam conuerteris, resolues & hanc in secundam speciem primæ figurę in materia possibili.

Secundus modus in secunda.

Species secunda ea est, in qua maior est affirmatiua vniuersalis, & minor negatiua vniuersalis, concludit autem negatiuam vniuersalem. Exemplum in materia necessaria, nullum ęternum compositum, omne corpus compositum, & concluditur, nullum ęternum corpus: si enim conuertatur vniuersalis in hac specie, & redierit ad figuram primam, tunc erit maior, posteaquam hic fuerit minor: propterea quod non fit conclusio in prima figura, quum minor fuerit negatiua: concludetur igitur, nullum corpus æternum: quoniam itaque hoc etiam conuertitur, concludetur insuper, nullum ęternum corpus, & hoc planum erit quum fecerimus duas conuersiones conuersionem conclusionis, & conuersionem propositionis. Exemplum vero huius impossibili: quicũque afficitur febre ephimera, habet aquas suas in principio ęgritudinis seruatas albas ęquales: nullus autem, qui afficitur febre putrida, habet aquas suas a principio ęgritudinis seruatas albas ęquales: conclusio, nullus igitur febricitans febre putredinis, habet febrẽ ephimeram: quum itaque negatiua vniuersalis conuersa fuerit, & resoluta fuerit in maiorem primę figurę, concludetur, nullus febricitans febre ephimera, habet febrem putridam: quũque hæc iterum conuersa fuerit, concludetur, nullus febricitans febre putrida habet febrem ephimeram.

Tertius modus.

Species tertia maiorem habet vniuersalem negatiuam, minorem vero affirmatiuam particularem, concludens negatiuam particularem. Exemplum huius in necessaria, nullum corpus mouetur sursum, aliquod corpus mouetur sursum: concluditur, aliquod itaq; corpus non est corpus: conuersa enim vniuersali negatiua resoluetur ad quartam speciem primæ figuræ. Exemplum huius in possibili: aliquis febricitans habet dolorem capitis; nullus mundus stomacho habet dolorem capitis: concluditur per conuersionem ipsius, aliquis febricitans non habet mundum stomachum.

Quartus modus.

Species quartam maiorem habet vniuersalem affirmatiuam, minorem vero negatiuam particularem concludens negatiuam particularem. Exemplum huius in necessario: omne corpus est in loco, aliquod ens non est in loco, concluditur aliquod igitur ens non est corpus: hoc enim manifestum erit, quum posuerimus hoc particulare creatorem, qui sit laudatus, & complicuerimus syllogismum hoc pacto per conuersionem negatiuę; omne corpus est in loco, non est locus creatori, concluditur corpus non est creator: quum igitur hęc conuersa fuerit, concludetur, creator non est corpus, quod erat quęsitum: & hoc per resolutionẽ ad speciem secundam istius figurę per se: hanc autem speciem diximus concludere per expositionem, & conuersionem propositionis, ac conuersionem conclusionis. Exemplum vero huius in possibili, omnis febricitans febre acuta ita se habet, quod eius febris finitur per crisin: sed aliquæ febres non finiuntur per crisin: cõcluditur, aliqua igitur febris non est febris acuta: quum enim posuerimus hoc particulare febrem leuem, conuertetur propositio maior, & concludetur, nullus igitur febricitans febre acuta habet febrem leuem: & ad hæc conuertetur cõclusio ista, & concludetur, nullus igitur febricitans febre leui, habet febrem acutã. Proprium vero est figure istius, non concludere ex duabus affirmatiuis.

Mistiones, q̃ fiunt in figura secunda.

Sed in hac figura in artibus operatiuis fiunt etiam complicationes, quarũ minor est inexistens singularis, aut possibilis. Exemplum illius, cuius minor est inexistens singularis, & maior necessaria, nullus ægrotans febre putrida caret oppilatione. Iste ægrotat feb. putrrida, cõclusio est, ergo non caret oppilatione: hoc aũt per cõuersionem scdm quod prædiximus. Exemplũ eius, cuius minor est inexistens & maior possibilis: iste ægrotans habet permistionem intellectus, & videtur sibi, quod habeat pilos supra pannos suos, & colligit ipsos: nullus autem habens cerebrum illesum ab apostematibus disponitur hac dispositione: & concluditur per conuersionem negatiuæ, iste ægrotans non habet cerebrum illesum ab postematibus, Exemplũ vero illius, cuius minor est possibilis, & maior necessaria, hic ægrotans continuauit solem in tempore æstatis cum hoc, quod cerebrũ

suum erat calidum secundum complexionem, comprehenditur ab instantia vigiliarum, & nullus lethargus corripitur ab istantia vigiliarum: conclusio fieri non potest, vt æger ille sit lethargus: & hoc consimiliter, per conuersionem vniuersalis negatiuæ.

Figura tertia. *Cap. IIII.*

ET hac figura non vtuntur species orationum demonstratiuarum: quoniam conclusiones istius sunt particulares, conclusiones autem demonstrationum vniuersales, quemamadmodum declaratum fuit in libro demonstrationis, & non erit cognitio primi secundum modum reduplicationis, & nō erit necessarium conclusionem esse absolutam, absque eo, quod commisceatur in hoc modus omnino in toto ipso, in quo dicatur existentia secundum opinionem Theophrasti, quia hoc non nocebit hic sedm opinionē nostrā: & species suæ concludētes sunt sex.

Species prima componitur ex binis propositionibus vniuersalibus concludētibus affirmatiuam particularem. Exemplum huius, omnis scientia speculatiua est docibilis, & omnis scientia speculatiua est opinabilis, conclusio, aliqua opinio est docibilis: minor namque affirmatiua conuertitur, & redit ad speciem tertiā primæ figuræ. Primus modus tertiæ figuræ.

Species secunda maiorem habet vniuersaliter negatiuam, & minorem affirmatiuam vniuersalem concludens negatiuam in parte: minor namque conuertitur in parte, & redit ad quartam speciem primæ figuræ. Exemplum huius, nulla scientia speculatiua naturalis, & omnis scientia speculatiua opinabilis: concluditur aliqua opinio non est naturalis. Secundus modus.

Species tertia maiorem habet uniuersalem affirmatiuam, minorem uero affirmatiuam particularem. Exemplum huius, omnis homo animal, aliquis homo albus; concluditur, aliquod album animal, redit enim ad speciem tertiam primę figurę. Tertius modus.

Species quarta maiorem habet affirmatiuam particularem, minorem uero uniuersaliter affirmatiuam. Exemplum huius, aliquod animal album, omne animal corpus, concluditur aliquod corpus album, maior enim particulariter conuertitur, & redit minor, & oratio ita complicatur, aliquod album animal, & omne animal corpus, & concluditur aliquod album corpus, & hoc in tertia specie primę figurę. Amplius, conuertitur hęc conclusio, & fit aliquod corpus album, quod erat quęsitum, hoc autem ita fit, quoniam particularis, quę hic erat maior, efficitur minor in prima figura. Quartus modus.

Species quinta maiorem habet negatiuam vniuersalem & minorem affirmatiuam particularem, concludens negatiuam particularem. Exemplum huius, nullum animal lapis, aliquod animal albū, aliquod album non est lapis: minor enim conuertitur, & fit aliquod album animal, nullum animal lapis: redit namque species quarta primæ figuræ, & concluditur, aliquod album non est lapis. Quintus modus.

Species sexta maiorem habet particularem negatiuam, minorem vero affirmatiuam vniuersalem, concludens negatiuam particularem: & hoc, quū reduxerimus ipsum per expositionem ad spēm sedam per se istius figuræ. Exemplum huius, si dicamus, aliquod aīal non est album, omne aīal corpus, concluditur aliqđ corpus non est album: si enim partem illam aīalis, a qua negatur albū, posuerimus, exempli gratia coruum, tunc ita disponetur, nullus coruus album, & eis coruus corpus: redit enim per se ad spēm sedam istius figuræ, de hac aūt manifestū est, quō reducitur ad primā figurā: iste igitur est tractatus oīum specierū syllorum ꝑdicatiuorū: post hoc aūt oportet, vt ꝓcedamus ad tractatū de syllō cōditionali. Sextus modus.

Syllogismus conditionalis. *Cap. V.*

QVoniam igitur iam acceptum fuit in definitione syllogismi simpliciter, ꝙ est oratio, in qua ponuntur plura vno. Modus autem positionis est duorum modorum: quorum vnus est modus prædicationis, alter vero est Modus positionis, de q loquitur phs

modus conditionis. Oportet igitur, vt tractemus de hoc syllogismo conditionali: D
in summa itaque componitur ex binis propositionibus, maiore ac minore: maior autem componitur ex duabus propositionibus prædicatiuis, in quibus complicatur dictio conditionalis, minor autem est pars istius maioris & prædicatiua, vna ex duabus propositionibus prædicatiuis componentibus propositionem maiorem. Pars autem prima syllogismi conditionalis, quæ est causa consequentię vocatur antecedens. Pars autem secunda, quæ sequitur vocatur consequens.

Syllogismi vero conditionales diuiduntur primum secundum partes dictionum conditionalium in coniunctum & diuisum: coniunctus est ille, cui appēditur dictio coniunctionis vt si, & quando: diuisus vero is est, cui applicatur dictio diuisionis, veluti aut, & vel: coniunctus componitur ex duobus consequentibus: diuisus autem ex duobus contradictorijs.

Dicamus igitur prius de syllogismis coniunctis: iam igitur existimatur, ꝙ hi a principio diuiduntur secunuum diuisionem consequentium: quoniam igitur consequentium alia sunt mutuæ consequentiæ, quum ex eo, quod vnumquodque ipsorum est, est etiam suum compar, quemadmodum ex ascensu solis, diem esse: alia vero non sunt mutuę consequentiæ, veluti vnum & duo esse: quum enim duo fuerint, est & vnum, & non sequitur, ꝙ quum vnum fuerit, sint etiam duo. Diuidetur coniunctus consimiliter duas in partes. Coniuncti igitur concludentes, ex consequentibus non perfectę consequentiæ, sunt duarum specierum: vna, quum E
ponitur antecedens per se, & concluditur consequens per se: quemadmodum, si dicamus, si hic signatus est homo, est etiam animal, sed est homo, igitur ex necessitate est animal. Planum autem per se, quum ita positum fuerit, conclusionem sequi: quum enim antecedens inuenitur, inuenitur & consequens.

Species secunda ea est, in qua ponitur oppositum consequentis, & concluditur oppositum antecedentis: ꝙ autem hoc ita se habeat monstratur de proximo: quoniam, si consequens necessario sequitur ex antecedente, fieri non potest, quin aut sit vniuersalius ipso, aut illi æquale: ꝙ si fuerit æquale, planum si tollitur consequens, quod antecedens etiam tolletur: puta, si dicamus, si hic signatus est homo, est etiam risibilis, sed non est risibilis, ergo non est homo: sin autem fuerit vniuersale, manifestum si tollitur consequens, ꝙ antecedens etiam tolletur. Exemplum huius, si accipiamus hominem antecedens, & animal consequens, sequitur, si aufertur animal, quod homo etiam auferatur: quoniam magis vniuersale continet particulare, non autem sequitur, si aufertur homo, ꝙ animal etiam auferatur: non enim ex inuentione animalis, inuenitur homo: & species etiam aliæ istius syllogismi secundum quod resiliunt ex diuisione, in quibus videlicet ponitur oppositum añtis aut consequentis per se, non sunt concludentes, nisi complicatio consequentiæ, affirmationis secundum affirmatione fuerit sufficiens secundum consequentiam. At qui complicatio negationis cum affirmatione, aut affirmationis cū F
negatione, aut negationis cum negatione, quemadmodum videbitur ex sermone nostro, non est sufficiens. Et ꝓpterea decentius est, vt inquiramus demonstrationem positionis oppositi consequentis simpliciter & sequatur ex ipso oppositum antecedentis secundum speciem primam istius syllogismi, & dicamus si ex opposito consequentis non sequitur oppositum añtis, sequatur ergo añs per se: sed iam posuimus, quum inuenitur antecedens, quod inuenitur etiam consequens: sequetur ergo ex hoc, quum inuenitur oppositum consequentis, quod inueniatur consequēs, & ita ex contradictorio rei, sequetur rem ipsam esse: quod est falsum.

Proprium vero est istarum duarum specierum istius syllogismi concludētium quod antecedens in ipsis semper sit antecedens secundum naturam, & consequēs in ipsis sit necessarium, & sequitur ex eo, quod antecedens sit, & non sequitur ex eo, quod consequens sit. Atqui species, quæ componuntur secundum perfectionem consequentiæ, sunt quatuor omnes concludentes: vna, in qua ponitur antecedens, & concluditur consequens, quemadmodum præcessit de iis, quæ non sunt perfectæ consequentiæ. Species vero secunda, in qua ponitur consequens per se, & concluditur antecedens per se: manifestum autem est consimiliter, quod hæc concludat ex eo, quod ponitur vnumquodque ipsorum sequi ex inuentione

Iosophus in definitione syllogismi, est duplex, prædicatiuis, & conditionis: ex quo nota, ꝙ vult definitionē syllogismi cōpetere etiā syllogismo, hypothetico, cuius oppositū asserunt Greci, & alii multi

Syllismi conditionales, hoc est suppositorii, sūt duarū spērū

Prima species, quę est syllogism' coniunctus, siue continuus, qui diuiditur secundum diuisionem cōsequētium.

Secundus syllogismorum continuorum.

Nota probationem, q̄uo ex opposito cōsequentis, sequitur oppositū añtis.

Nota proprietatē syllogismi conditionalis continui in primis speciebus.

Spēs, q̄ concludūt scdm pfectionem consequētię, sūt quatuor.

A uentione sui comparis. Tertia vero, in qua ponitur oppositum consequentis, & concluditur oppositum antecedentis: quod autem hęc concludat planum ex eo, quod praecessit. Quarta vero, in qua ponitur oppositum antecedentis, & concluditur oppositum consequentis; ꝙ autem haec concludat planum consimiliter ex modo, quo ponitur perfecta consequentia. Exemplum harum quatuor specierum. Primae si sol ascendit, est dies, sed sol ascendit, igitur est dies. Exemplum secundae in hoc eodem exemplo per se, sed dies est, igitur sol ascēdit. Tertiae vero, sed dies non est, igitur sol non ascendit. Quartae autem, veluti si dicamus, sed sol non ascendit, igitur dies non est: non est enim differentia, quodcūque acceperis variatum ex parte conclusionis: sed variatur vnumquodque ipsorum ex parte eius, quod intenditur in conclusione, quemadmodum si exempli gratia, intentio nostra fuerit concludere, ꝙ dies est, non variatur nisi antecedens per se: puta, ꝙ sol est: consimiliter si intentio nostra fuerit concludere, quod sol non ascendit, variamus oppositum consequentis, & eodem pacto apparet in alijs speciebus: ꝙ id, quod variatur in ipsis consideratur secundū considerationem eius, quod intenditur in conclusione. Erunt igitur species complicitae ex conditionali secundum istam diuisionem octo: quarum duae nō perfectae consequentiae non concludunt, relinquuntur sex concludentes. Caeterum B quod existimatur, oportere manifestum esse in conditionali coniuncto, est veritas complicationis: atqui fieri potest, vt intelligatur, quis alius ab hoc sit perfectae complicationis, aut non perfectę, & propterea quod necessario afferri oportet ad stabiliendas istas species in conclusione secundum quancunque materiam est perfectio consequentiae aut imperfectio: istae autem duae species, sunt, in quarum vna subijcitur antecedens solum & concluditur consequens solum, altera vero, in qua subijcitur oppositum consequentis, & concluditur oppositum antecedentis. Fieri autem potest, vt error committatur secundum istam diuisionem in eo, quod fecit Aristotel. in secunda figura: quoniam non complicatur in ipsa conclusio ex duabus affirmatiuis, quae conuertantur per se seruata veritate secundum quantitatem ac qualitatem: puta, quae componuntur ex dispositionibus propriis, sed significatur in ipsis dispositio necessaria semper, quoniam conuersio iam erit nota. Caeterum non erit in istis speciebus figura prima secundum conditionem connexi, sed diuiditur vnaqueque ex istis speciebus in species quatuor. Complicatio autem ista est, quum componitur affirmatiuum cum affirmatiuo: veluti si dicamus, si tu es homo, tu es animal: vel componitur negatio cum affirmatione, quemadmodum quum dicimus, si hoc significatum est homo, non est equus: vel componitur affirmatio cum negatione, veluti si dicamus, si hoc viuum non est planta, est animal: & ex ipsis etiam C ea est, in qua complicatur negatio cum negatione, quemadmodum quum dicimus, si hoc significatum non est animal, nō est homo: quod si duplicaueris has quatuor secundum species primas istius diuisionis vltimae, efficientur species concludentes octo: quumq; multiplicatae fuerint secundum diuisionem istā primam per species sex, erunt species concludentes, quatuor ac viginti.

Spēs conditionaliū cōtinuorū sunt octo; quarū duae non cōstant.

Nota de errore, qui accidit.

Quatuor species syll'orū continuorū quoad qualitatem q̄ iterū multiplicari possunt.

Sed fieri etiam potest, vt species istae multiplicentur secundum quatuor partes, quae ipsas praecedunt ex parte quantitatis: & hoc, quoniam fieri potest, ut antecedens & consequens simul sint vniuersalia, vel ꝙ sint particularia simul, vel ꝙ vnum ipsorum sit vniuersale & alterum particulare: & hoc bifariam, vel vt antecedens sit vniuersale, & consequens particulare, aut econuerso. Exemplum eius, quae complicatur ex duobus vniuersalibus simul, si omnis homo est rationalis, omnis homo est risibilis. Exemplum vero illius, quae componitur ex binis particularibus simul, si aliquod animal est homo, aliquod igitur animal est rationale ex necessitate. Exemplum eius, in qua antecedens est vniuersale, & consequens particulare, si omnis homo est animal, aliquod animal est Philosophum. Exemplum vero eius, in qua antecedens est particulare, & consequens vniuersale, si aliqua dimensio est separabilis, possibile est omnem dimensionem separari. Consimiliter etiam fieri potest, vt antecedens ac consequens simul sint singularia aut indefinita simul, & ad haec complice-

Multiplicatio syll'orū cōtinuorum scdm quantitatem.

tur vnumquodque ipsorum cum altero. In omnibus itaque speciebus istis erit aliquando complicatio necessaria, & aliquando possibilis, quæ sunt duæ complicationum species, quibus vti consueuimus in scientijs. Sed oportet non ignorare, quod antecedens in huiuscemodi syllogismis aliquando erit oratio vna, aliquando orationes plures: verum opus est, vt partes partibus sibimuicem communicent, & tunc erunt quo ad vim antecedentis, oratio vna, & si nõ, erunt propositiones multæ: veluti si dicamus, si fuerit corpus infinitum, infinitum in omnibus punctis suis, & si non mouetur secundum partes suas, igitur motus non est: & eodem modo erunt orationes multæ in consequente, in quibus eadem erit conditio, vt habeant vim consequentis: quum ita se habuerint, vt pars parti complicetur, nonnunquam vtrunque antecedens inquam, ac consequens componuntur ex orationibus multis ex seinuicem dependentibus. Veluti si dicamus, si sol abscindit arcus æquales circuli signorum temporibus inæqualibus, & sit in motu suo impossibilis velocitas, & tarditas, & cõpletur tradendo suam causam esse motum vnum dignius esse q̃ quod complicatur duobus motibus: igitur sol ex necessitate est in circulo, cuius centrum exit a centro mundi. D

Nota quod añs in hmõi consequen. tijs, aliq̃ est vna oro, aliq̃ p̃les.

Syll'i hypothetici diuisiui cõponũtur ex oppositis.

De conditionalibus diuisiuis. Cap. VI.

SYllogismi vero conditionales diuisiui componuntur ex contradictorijs: contradictoria autem ea sunt, quæ simul coire nõ possunt in subiecto vno, secundum modum vnum in tempore. Sunt autem ipsa vniuersaliter ex oppositis per se, hoc est affirmatione & negatione, priuatione & habitu, contrarijs, ac relatiuis. Harum vero quatuor specierum, aliæ perfectam habent oppositionem, aliæ imperfectam. Perfectam igitur habent contradictionem, quorum contradictio est vniuersalis: & horum alia in duobus tantum exercent oppositionem, alia in pluribus, quæ cum hoc tamen sunt vniuersalia. Diuiditur autẽ species hæc syllogismi in species tres, secundum q̃ diuiduntur hæc contradictoria in has tres species.

Nota pulchrã diuisionem horum syll'orũ diuisiuorum.

Quę sint species syll'orũ q̃ in duobus tñ exercẽt oppõnẽ, & est prima.

Quę vero in duobus tñ exercent oppositionem, sunt affirmatio & negatio, priuatio & habitus, & contraria immediata: in hac igitur specie syllogismorũ compositorum ex his tribus, quæ est species prima huius syllogismi, destruitur quodcunq; acciderit aut antecedens, aut consequens, aut ipsorũ oppositum, & id concludit. Exempla autem horum sunt in promptu. Relatiua vero inueniri possunt per modum diuisionis & compositionis: quemadmodum, si diceremus in compositione, si hic est pater, non est filius: & in diuisione, hic aut est pater, aut est filius. Et ex ipsis etiam sunt, qui complicantur ex pluribus partibus contrarijs, sed ipsarum contradictio non est perfecta. F

Quę in pluribus exercẽt oppõnẽ, sed numerus est determinatus, & est secunda.

Species aũt secunda ea est, in qua coniungunt contraria habentia media determinata scđm numerũ: veluti si dicamus, hæc linea aut est magna, aut est parua, aut ęqualis: & in hac specie consimil'r destruitur quodcunq; contigerit, aut antecedens, aut oppositũ, aut consequens, aut oppositũ, & fit conclusio. Cęterũ non sufficit destructio vnius tñ, sed oportet destruere scđm numerũ contradictorium: quemadmodũ si destruamus, quod non est magna, & relinquat, quod est aut parua, aut ęqualis: & iterũ destruatur, quod non est parua, & relinquit, quod est æqualis: & hoc est, quod intendebamus declarare. Videtur aũt syllogismus iste componi ex partibus multis conditionalibus scđm numerũ propositionum, q̃ destruuntur. Et propriũ est huius syll'i, vt coniunctũ non sit antecedens significans propositionem scđm naturam, & consequens scđm naturam, sed antecedens redire potest consequens & consequens antecedens

Syll'i diuisiui non hñt añs & cõsequens scđm naturã se cõsequentia, sed ad seinuicẽ permutari possunt.

Qui vero componuntur ex contradictorijs non perfectę contradictionis, ex quibus species tertia syllogismi istius constituitur, ij sunt, qui complicantur ex multitudine contrariorũ, quorũ sunt media non determinata scđm numerũ: sed consuetudo est, vt fiat per modũ contrariorũ vniuersaliũ. veluti si dicamus, idẽ nõ intelligitur per respectũ, & per se, sed intelligit' per respectũ: igit' nõ per se.

Tertia spẽs eorũ, qui cõponunt' ex pluribus nõ habentibus numerũ determinatũ.

A *De syllogismo ad impossibile. Cap. VII.*

Nota sylľm ad impoľe cōponi, ex cōditionali & p̄dicatiuo, & q̄uo cōponatur.

SYllogismus ad impossibile componitur ex prędicatiuo & conditionali: & secundum modum istum consueuit fieri: puta, si velimus monstrare veritatem alicuius enunciationis, accipiemus contradictorium ipsius, & applicabimus ipsi propositionem veram indubitatæ veritatis, & componemus ex ipsa aliquam complicationum concludentium in quacunq; figura contigerit ex figuris prædicatiuis: quumq; concluserint conclusionem manifeste falsam, cognoscemus quod falsum nō sequitur ex complicationibus syllogisticis, dummodo extiterit complicatio concludens, neq; item ex propositionibus veris: relinquitur igitur, ꝙ non erit hoc, nisi ex contradictorio propositionis dubiæ: quum itaq; contradictorium suum sit falsum, sequitur ꝙ ipsam verum existat: puta, in exemplo, si velimus monstrare ꝙ mundus est nouus, & dicamus, si hoc non est verum, ergo contradictorium suum erit verum: puta, ꝙ mundus est ęternus: deinde applicabimus huic propositioni propositionem indubitatæ veritatis: puta, ꝙ nullum æternum variatur, ex quo sequitur ꝙ mundus nō variatur: quod est falsum: sed falsum non sequitur ex propositionibus veris, sequitur igitur ex complicita dubia, quum dicebamus ꝙ mundus est ęternus: sed ex quo
B sequitur falsum, ipsum est falsum: falsi autem cōtradictorium est verum, verum est igitur, ꝙ mundus est ęternus. Proprium vero est huius syllogismi, & syllogismi conditionalis, non posse monstrare cōclusionem absq; syllogismo prædicatiuo: opus est enim, si ex ipsis conclusio prouenire debeat, vt reducātur ad syllogismum prædicatiuum. De syllogismo aūt diuisiuo manifestum, quod ex prædicatiuo ac conditionali complicatur: conditionalis enim monstratur, quum componitur per modum positionis, & hoc, qm̄ non monstratur a principio positionis, ꝙ res ipsa nota sit absq; complicatione, sed relinquitur hoc ex destructione antecedentis, aut opposito consequentis. Atqui processus ipsius est processus dubius. Quum vero consequentia manifesta extiterit, & destructio positi, tunc non est dispositio processus secundum hunc modum dubius, quum fuerit intentio nostra perpetua: sed producemus orationem processu p̄prio rei, quæ inuenitur apud intellectum: quod si, quum fecerimus hoc, nō fuerit propositio ista manifesta in animo, fiet per positionem processus, processus conditionalis, & manifestabitur seorsum: quoniam, quum extiterit destructum manifestum a principio rei, tunc & oppositum suum erit etiam manifestum a principio rei: puta, si dicamus, ꝙ mundus aut est nouus, aut ęternus: & extiterit vna harum duarum rerum manifesta apud animum nostrum, tūc oppositum suum consimiliter erit ēt manifestū: & hoc planū in animo, & propterea sequi-
C tur per syllogismum conditionalem, sc̄dm ꝙ est conditionalis, super quæsito ignoto, vt destructum non sit manifestum in animo, sed monstremus ipsum per syllogismum conditionalem: & hic ex necessitate perficiatur per prædicatiuū. Consueuit tn̄ in quibusdam syllogismis prædicatiuis * fieri consecutionē antecedentis ex consequente ęqualem, & destructum manifestū esse in animo, aut non esse ipsi. Exemplum ex dicto Hippocratis, si homo rationalis esset vnum, nō vtiq; doleret: ecce ꝙ destructum in hoc syllogismo planū est a principio rei, hoc est, quod dolet: & fortasse referetur ad monstrationem complicationis antecedentis cum consequente. veluti si dicamus, quoniam si homo rationalis esset vnum non alteraretur, & quoniam dolet, alteratur.

Sylľs ad im poľe, & oēs sylľi hypothetici non p̄nt mōstrare cōcľonē sine sylľo p̄dicatiuo.

Nota sylľm diuisiuū cōponi ex p̄dicatiuo, ac cōditionali.

*** Alr conditionalibus. Sylľi cōdōnales ęqualē hn̄t qn̄q; consecutionē cōsequētis ex antecedēte, & destructū ī aīo manifestum per se.**

De syllogismis compositis. Cap. VIII.

SYllogismorum vero, de quibus mentionem fecimus, alij sunt simplices, alij vero compositi: & compositorum alij cōponuntur ex vno tm̄ genere eorū, quos numerauimus: alij vero ex vna, aut pluribus speciebus ipsorū: sylľs nanq; ad impossibile, sc̄dm ꝙ declarauimus, componitur ex pluribus generibus: sylľs, n, conditionalis non est in vsu per se & simplex nisi in arte dialectices, quēadmodū mōstrauimus: sylľs vero prędicatiuus, & efficit simplex,

Sylľi cōpositi, alij ex vno, alij ex pluribus cōponūtur generibus.

Syl℞s cathegoricus & simplex, & compositus efficitur.

& efficitur compositus:& hic aut specie vna, quemadmodum qui componitur in prima figura, aut ex pluribus speciebus, quemadmodum qui componitur ex prima, ac secunda figuris. D

Syllogismus itaq; simplex is est, qui concludit conclusionem primam ex binis propositionibus tantum per se manifestis, & hæc est vna ipsius proprietas, vt propositiones sint duæ tantum. Proprium etiam ipsius est, vt termini vno superent propositiones suas, quemadmodum si propositiones sint duæ, resoluẽtur ad propositiones tres. Proprium item ipsius est, vt conclusiones suę sint ipsarum dimidium.

Quid sit syllogismus simplex.

Nota de syllogismo cõposito quid sit, & speciebus eius.

Syllogismus vero compositus distinguitur in species: quarum vna est, vt cõcludatur conclusio ex binis propositionibus, quæ ambæ concludantur per binos syllogismus, quorum vterq; constat ex binis propositionibus: & ita quatuor istæ propositiones generabunt quatuor syllogismos, quorum vnusquisque constabit ex binis propositionibus, & sic quousq; resoluatur in syllogismum simplicem, in quo propositiones accipiuntur per se manifestæ; puta, in exemplo. si accipiamus binas propositiones demonstrantes, ꝙ anima non est mortalis secundum opinionem Platonis, & dicamus, anima per se mouetur: quod per se mouetur non est mortale: anima igitur non est mortalis: opus est igitur, vt mõstremus vtranq; istarum propositionum per syllogismum, qui constet ex binis propositionibus: puta, si exempli gratia, voluerimus verificare minorem, & dixerimus, ꝙ anima mouetur per se per duas propositiones: puta, ꝙ anima est principium motus, & principium motus mouetur per se: igitur anima mouetur per se. Consimiliter verificabimus maiorem: puta, ꝙ illud, quod per se mouet, non est mortale, per binas propositiones: puta, quod per se mouetur est cõtinui motus, & omne, quod est continui motus, nõ est mortale: igitur quod per se mouetur, non est mortale. Species vero secunda istarum enunciationum est, vt conclusio sit ex binis propositionibus: quarum vna sit per se manifesta, altera vero manifesta per syllogismum ex binis propositionibus, quarum altera consimiliter sit manifesta in animo, altera vero quousque deueniatur ad syllogismum simplicem: & hoc secundum duas species, quarum altera est, vt maior sit manifesta per se, minor vero nota per syllogismum, altera vero, quum econuerso se habent: puta, quod minor sit manifesta in animo, maior vero per syllogismum. Species vero tertia componitur ex duabus istis speciebus: puta, quum syllogismi compositi ita se habent, quod in ipsis monstrantur omnes propositiones, & omnes conclusiones enunciatiuæ vsq; ad conclusionem vltimam, & accipiuntur conclusiones, aliquando secundum ꝙ sunt conclusiones, aliquãdo secundum ꝙ sunt propositiones: vt accidat syllogismus compositus cõnexus. Proprium vero est huius speciei syllogismi compositi, si propositiones sunt pares, vt termini sint impares, & conclusiones dimidium propositionum. Quũ vero non monstrantur omnes propositiones in ipso existentes, neque omnes conclusiones, accidet syllogismus compositus diuisus. cuius propriũ est, si propositiones suæ fuerint impares, vt termini sint pares, & si propositiones pares, vt termini sint impares: & quæ monstratur ex ipsis, aliquando erit minor, aliquando erit maior, & aliquando erit in secunda specie, quæ est per se manifesta, & aliquando erit non manifesta in animo. Syllogismus autem, in quo aufertur enunciatio, secundum quod est conclusio, peripathetici vocant ipsum subiectum: in quo autem, secundum ꝙ est propositio, vocatur apud ipsos prædicatum: consueuerunt autem antiqui ipsam ponere in suis voluminibus, vt plurimum in hunc modum. Redeamus igitur ad exempla harum orationũ, quas, quum inuenimus diuisas, reducuntur ad coniunctas, quum inquisiuerimus omnes propositiones suas, & terminos suos, minorem, medium, & maiorem, & omnes conclusiones ipsarum, quibus opus est ad conclusionem, quæsiti vltimam, non autem conclusionum, quæ vocantur superflue, hoc est earum, quibus opus est ad conclusionem quæsitam. Medius autem terminus palam fit ex eo, ꝙ bis accipitur in syllogismo: quum vero medium terminum sequestrauerimus, inquirimus figuram, & hoc ex positione duarum extremitatum; extremitas

E

F

Hic incipit ponere modũ redigẽdi syl℞os imperfectos, q̃bus aliqua propositio deest.

A autem declaratur per conclusionem, & hoc, quia conclusio affirmatiua vniuer
salis erit in prima specie figuræ primæ ex necessitate, & propter hoc species
ista est magis necessaria demonstrationibus: conclusio vero vniuersalis negati
ua erit in secunda specie primæ figuræ, & in speciebus secundæ figuræ, non au
tem in alijs. Oportet aũt cum hoc, vt distinguamus in partibus propositio-
num, quod est prædicatum & subiectum: qm̃ accidit, vt præcedat prædicatum
in oratione, & postponatur subiectum, nisi enunciatio se habuerit in contrariũ:
hoc est enim, quod aptabis in hac arte econtrario: vocant autem ipsum artifi-
ces arabes, secundum expositionem principij, antecedens. Scitu vero dignũ,
Nota de p̄dicato, & subiecto in p̄positionib⁹
quod prædicatum, aut subiectum in propositionibus sunt dictiones separatæ,
& aliqñ sunt compositæ compositione conditionis & coniunctionis, & aliqñ
subiectum componitur ex duabus dictionibus separatis, & erit in ipsis diuisio
ad modum dictionis separatæ: veluti si dicas, Reuben pater tuus stat: & consi-
militer oportet, vt obseruemus in enunciandis dictionibus, quæ, quum compli
cantur cum verbis, procedunt a principio nominis per modum expositi: veluti
se habet id, quod proposuimus: & hoc est, quod vocãt grammatici nominibus
familiaribus exponẽs & expositum, hoc est prædicatum & subiectum: & hoc,
vt cognoscamus locum coniunctionis, quę est intra ipsa, quæ vocatur apud grã
maticos signum, quæq; consueuit poni a grammaticis in capitulo, quod vocãt
B capitulum enunciationis: omne enim tale necessarium est in arte grammaticæ,
& necessarium etiam est ei, cui exponitur lingua hæc: & consimiliter necessa-
rium est populo in lingua sua, qm̃ ars grammaticæ est in vnaquaq; lingua, in
qua inueniuntur binæ partes, & res intelliguntur ab hominibus linguæ illius
secundum regiones suas: sunt autem apud arabes agens, & patiens. Pars autem
vna, non necessaria in hac arte est, quum redierit exponens, & redierit nomen:
& propterea non possunt ambæ istæ partes intelligi in omnibus temporibus:
& hoc totum posteaquam intellexerimus ex sermonibus positis in syllogismo
id, quo non est opus ad conclusionem quæsitam. Istarum autem specierum vna
est, qua procedimus ad verum declarandum: altera vero, qua procedimus ad re
ctificandum discursum animi per propositiones: & hoc, quum facimus inquisi-
tionem ad acquirendam veritatem, & orationem rectificãtem veritatem & spe
culationem, & declarationem eius, quod significatur ab oratione, & diuisione,
& compositione, & vniuersaliter ea, quæ non sunt per se manifesta, sed admini-
culantur speculationi & veritati, sunt autem hæc species doctrinarum. Cæterũ
syllogismi isti cões sunt arti demonstrationis, & reliquis artibus, quibus con-
sueuimus vti. Sermo autem de inductione & exemplo, ac signo, secundum q̃
vendicantur ab vnaquaq; arte, ac veritate, sermo in quam iste secundum inten
C tionẽ nostram cõuenientẽ in his sermonibus abbreuiatis est, vt decet ueritatẽ.

EPITHOME AVERROIS CORDVBENSIS IN LIBROS Topicorum Aristotelis, Abramo de Balmes interprete.

De regulis, quibus fiunt argumenta, quæ loca uocantur. Cap. I.

ET dicemus, quoniam normæ exhibitæ in hac arte sunt duarum
specierum, species agens, & species notificans: sicq; iam pręces-
sit sermo de rebus, quibus sciuntur species syllogismorũ, & mo
di eorum. Iam itaq; conuenit modo, quod loquamur de normis,
quibus poterunt fieri syllogismi: quia iam semita scientiæ for-
mæ rei est alia a scientia operationis eius, Veruntamẽ elegimus

meminisse de normis agentibus in hoc genere cum eo, quod præcessit de sermone nostro, quod nos certe referemus de normis logicalibus in hoc introductorio normas notificantes tantum, & hoc ratione alterius duarum rerum. Sed præstantior earum est, quoniam non declarantur in omnibus artibus demonstratiuis conclusiones sequentes ex principijs positis. Sed dimittemus illud perscrutanti in arte: & ideo fuit vna rerum conditionatarum in hac arte quod sit habentibus ipsam talis potestas: & cum res ita se habuerit, ista pars logicæ est necessaria perfecte artibus perfectis, secundum quod sunt artes hoc nostro tempore. Et propter hanc eandem rem non faciemus mentionem de his sermonibus, nisi de illis, quorum consuetudo est, vt veniāt in vsum demonstrationis. Et hi sunt necessario duarum specierum, vel communes arti demonstrationis, & cæteris quinq; artibus, aut sunt proprij, quamuis plures eorum sint communes. Sicq; nos secernemus id, quo erunt proprij, attamen normæ, quibus vtuntur syllogismi topici, & rhetorici non sunt necessariæ ad addiscendū artes perfectæ, & præcipue rhetorica, & poetica, quia non sunt necessariæ ad addiscendum artes speculatiuas. Normarum vero, quibus fiunt syllogismi topici, certe opus est apud perscrutationē artium, quæ nondum sunt perfectæ, sed ad illas, quæ perfectæ sunt, iam nō opus est eis, nisi ex parte illius, quod melius est. Verumtamen alia intentio, qua visum est nobis quod referamus istas normas, est, ex quo demonstratio est ea, quæ est præstantissima rerum, quas intendimus: sicq; visi sumus nobis, ne abbreuiemus in normis suis res necessarias ad attingendum ipsam, immo cum eis meminerimus cum eis de rebus, quibus erit cōprehensio melior & nobilior. Et nō est dubium, quod optimum in cognitione demonstrationis sit, ꝙ secernamus ipsam, & meditemur super operationē eius: hæc ergo est vtilitas, quam intendimus in hac parte logicę. Et manifesta est ex his, quæ diximus, intentio sua, & ordo suus, & proportio sua: & hoc est, quia hæc est pars sermonis syllogismorum, & quæ conueniat quod legatur post cognitionem syllogismi, & specierum eius, & suorum modorum, & ante librum demonstrationis. Et quando declaratæ fuerint istæ res, iam conuenit vt notificemus primo quid sunt istæ præmissæ secundum viam descriptionis, & definitionis, & qualis est operatio earum absolute. Deinde insinuabimus notitiam cuiusq; locorum particularium, et qualis est operatio eorum, quia cognitio instrumentorum agentium est alia a cognitione actionis eorum. Via autem ad constituendum quid sunt loca, & quę est substantia eorum, erit ex suis proprijs operationibus. Nos vero procedemus semper a rebus notioribus apud nos ad res, quę sunt latentes. Et si plures fuissent, qui tradidissent speculationem his rebus, & processissent hoc processu, non latuisset eos, quod expediens est, & non fuisset contentio inter speculantes illas.

Nota, quō lib. Top. p̄cedat lib. post.

Et dicemus, ꝙ loca, inquantum loca, sunt vt videatur de re ipsorum, ꝙ ipsa tribuant nobis potestatem ad inuentionem pręmissarum propriarū cuiq; quęsito artis, nec faciunt hoc tantum, sed etiam largiuntur nobis figuram orationis, ex qua sequitur quęsitum. Et ideo non animaduertemus illum locum, qui non faceret acquirere figuram concludentem: sicut est locus, sub quo componitur syllogismus in prima figura, cuius minor est negatiua. Et cum locorum facientium acquirere per se figuram orationis syllogisticę dependentis ab eis. Et figurarum syllogisticarum quędā sunt manifestę conclusionis per se, & quędam non manifestę, sicut pręmissum est. Diuisa itaq; sunt loca secundum hanc diuisionem. Sicque in eis est quod est notum per se, & quod indiget alio, per quod declaretur, sicut infra videbitur: & cū totum hoc fuerit, vt prędiximus, iam manifestum est, quod loca sint pręmissę vniuersales ordinatę in anima in potentia propinqua actui secundum ordinem syllogisticum vniuersalem, non ad quęsitum proprium particulare. Quod quidem sint pręmissę vniuersales, est propterea, quia pręmissę, quas accipimus in declaratione quęsiti cuiusque artis, sunt particulares sub illis. Quod vero sint ordinatę ordine syllogistico, est, ex quo figurę speciales, quibus construuntur de vnoquoq; quęsito, habent suas species sequentes genera locorum, sub quibus quidem illę sunt, verbi gratia,

Loca ppositionū vsium appropriata ad inueniendas propositiones particulares.

A quia cum fuerit apud nos promptus hic locus, videlicet quod omne prędicatum, quod prędicatur de omnibus speciebus alicuius subiecti, quod ipsum inueniatur in toto subiecto, insistemus tūc super subiectum, & diuidemus ipsum in suas species, deinde aduertamus, si inueniretur prędicatum in omnibus illis, & si inuenerimus ipsum in omnibus illis, iudicamus quod prędicatum insit toti subiecto, & componetur ex hoc syllogismus in prima figura, verbi gratia, sit nostrum quęsitum, an febris sit calor extraneus. Et diuidemus febrem in febrem ephemeram, & putridam, & ethicam, & vnaquęq; istarum est calor extraneus: concluditur itaq; omnis febris est calor extraneus. Sicque ergo hoc loco procedimus ad inuentionem pręmissarum particularium, quibus concludetur hoc quęsitum particulare, & ad locum intētionis syllogismi eius: & hoc modo in vnoquoque loco: & ideo fit vere locus sermo, qui est in potentia omnes syllogismi particulares, qui sub eo: & quod est in potentia res aliqua, est illi elementum, vel quasi elementū. Et cū res ita fuerit, loca itaq; describent, ꝙ ipsa sint elemēta syl'orum, sicut literę, & intendo per literas ipsas literas alphabeti ipsius scripturę. Et ideo, q ea definiuit, & dixit quod eis sint pręmissæ vl'es, non definiuit ea ex eo quod sunt loca: & qui ea definiuit quod sint syllogismi vl'es, non dixit verū, quia non sunt syllogismi in actu. Et manifestum est,

Quid intelligatur per loca.

B quod cum nō fuerint apud nos promptę hę normę, occursus noster ad id, quod intendimus pro inuentione alicuius quęsiti per suum syllogismum, esset per accidens, & absque via artificiali, sicut qui faceret demonstrationem pręter quod sciat conditiones demonstrationis, & medetur pręter quod sit medicus. Et hinc apparet vtilitas horum locorum. Et hę normę conueniunt cum normis conditionatis in libro priorum, ex quo faciunt acquirere syllogismum notificantes ipsum, nisi quia hę sunt magis proprię quam illę, illę autem sunt magis vniuersales: & non est in potestate vniuersalis remotę vniuersalitatis, ꝙ per ipsum insinuetur particulare singulare, nisi difficile, & secundum speciem quandam accidentis, quoniam similis est processus ab eo ad particulare processui ad ipsum ex nō ente, & aliter quam via artificiali, immo a casu. Proprio vero proximo particulari est hęc potentia, hoc est dictu, quod eo paretur processus ad inuentionem particularis: & ideo discernuntur hę normę in hoc loco per hanc operationem aliter quam illę. Illis autem normis propter suam vniuersalitatem non est aliquid pręter potentiam notificationis particularium solum: & ideo hi syllogismi sunt specialiter proprij in comparatione ad syllogismos datos in libro priorum vniuersales in comparatione suorum particularium, & quia vniuersales res non concipiuntur in explicatione quęsiti particularis, neque eas poneremus pręmissas, ideo fuit etiam harum normarum hęc

C dispositio. Et verum fuit de illis quod nō dicatur de eis ꝙ sint pręmissę, neq; syllogismus. Sed, qm̄ fuerunt istę normę conuenientes cum normis traditis in libro priorum ad largiendum formas syllogismorum particulariū, & differunt istę per attributionem pręmissarum, quę sunt in illis syllogismis particularibus ęstimatur, & dicitur quod sint pręmissę, & non syllogismi.

Et hoc est, quod mouit Abumazar ad definitionem locorum, ex eo quod ipsæ sunt præmissæ vniuersales, quarum particularibus vtuntur in vnoquoque syllogismo. Et istam definitionem ingreditur error duobus modis. Quorū vnus est quoniam præmissa non est genus loci nisi per accidens, postquam præmissa vere fuit, quæ ponitur pars syllogismi. Et secundus est, quod ipse dimiserit operationem suam propriam, quæ est ipsum largiri formam syllogismi particularis: attamen cum dicit in eo, dicens ꝙ ipse inuenerit syllogismos plures particulares, vel ꝙ largiatur syllogismos plures particulares, ita tulit per genus suū substantiale, & per dr̄iam suam propriā, Et quia hæc oratio est in potentia oēs syllogismi qui sunt sub eo, ipsam descripsit Ari. per viam exēpli, ꝙ ipsa sit elementum syllogismorū. Et qm̄ descripserunt locum, ꝙ sit præmissa, cuius partes vtunt̄ pręmissa maiori in vnoquoq; syllogismo, & fuit hoc inuentū in pręmissa vl'i, sicut est gratia exempli, præmissa dicens, qd̄ res vni rei æquales sunt æquales, oportuit eos distinguere inter illū & illam. Sicq; dixerunt oēs expo

ſitores, ꝙ non omnes præmiſſæ vniuerſales ſint loca, ſicut imaginati ſunt aliqui homines, ſicuteſt dictum noſtrum, res vni rei æquales ipſæ ſunt æquales, quoniam ſimiles iſtarum præmiſſarum fiunt præmiſſæ maiores vniuſcuiuſq; ſyllogiſmi & artis: & ideo tales præmiſſæ fuerũt loca. Hoc itaq; erit per æquiuocationem nominis, quia eſt magna differentia inter id, quod accipitur pro declaratione rerum, ex eo ꝙ eſt norma logica, & inter id, quod capitur in ſua declaratione, ex eo ꝙ eſt ſyllogiſmus. Sed an conueniat, quod ſit ſubiectum præmiſſæ maioris in ſyllogiſmo ad particulare ipſum idem acceptum in loco, ſicq; hoc non eſt impoſsibile. Et poſtquam iam declaratum eſt quid ſint hæc loca abſolute, & quæ ſit eorum operatio, conuenit itaq; ꝙ ſciamus qualis ſit operatio in eis abſolutæ: deinde declarabitur poſt hoc numerus vniuſcuiuſque locorum, & videbimus qualis eſt operatio in ipſo.

Dicimus itaq; quod operatio in iſtis præmiſsis, ex parte qua ſunt inſtrumẽta, erit, cum ſtatuerimus omnes ipſas in intellectu noſtro apud id, quod perſcrutabimur de quæſito. Et vlterius reſoluemus quæſitum in prædicatum & ſubiectum, & exquiremus ea in vnoquoq; locorum conſtruentium aut deſtruentiũ, & dum inuenitur ſub vno eorum ſolum, iam inuenerimus ſuum ſubiectũ, quo conſtruetur aut deſtruetur: & per hanc operationem vocabitur hæc pars logicæ reſolutio.

Reſolutio. Hic locus per diuiſionẽ cõtinet ſex loca. Primus locus.

Sicq; ex his locis ſumptis per viam diuiſionis, & per hunc locum, qui eſt locus diuiſionis, ſub eo ingrediuntur ſex ſpecies locorum. Quorum vnus eſt, ꝙ omne prædicatum, quod prædicatur de omnibus ſpeciebus ſubiecti, aut de omnibus ſpeciebus ſuarum ſpecierum quotquot fuerint iſtæ ſpecies, hoc eſt dictu, ſiue fuerint primæ vel mediæ, aut vltimæ, illud itaq; inuenitur toti ſubiecto. Et modus operationis huius modi eſt ꝙ diuidamus ſubiectum quæſiti in ſuas ſpecies proximas, & intuebimur an inueniatur prædicatum in omnibus illis, & dum ipſum inuenerimus in omnibus illis, iudicabimus ꝙ prædicatum inueniatur toti ſubiecto, & ſi non inuenerimus ipſum in omnibus ſpeciebus proximis, tunc diuidemus etiam illas ſpecies in ſpecies, quæ ſunt ſub eis, & cõſiderabimus in eis. Sicq;, ſi inuenerimus ipſum in omnibus ipſis, manifeſtũ eſt quod prædicatum inueniatur toti ſubiecto, licet non inuenerimus ipſum, donec finierit in ſpecies vltimas. Et hic locus dicetur, ꝙ componatur in eo ſyllogiſmus in prima figura. v.g quod fuerit quæſitum noſtrum, an omnis motus ſit finitus, ſicq; diuidemus motum in tranſlationem, alterationem, & augmẽtum. Et inuenerimus vnumquẽq; iſtorum finitum, & componetur ſyllogiſmus ſic. Omnis motus eſt tranſlatio, vel alteratio aut augmentum, & vnuſquiſq; iſtorum eſt finitus: concluditur itaq; omnis motus eſt finitus. Et ſi dixerimus ꝙ ille non proſit niſi inductioni, & per inductionem non declaratur quæſitũ ignotum per notum per demonſtrationem, & non meretur vocari demonſtratio, & erit hic locus proprius topicæ.

2. locus.

Secunda ſpecies eſt quod totum prædicatum negetur ab omnibus ſpeciebus alicuius ſubiecti, ſiue fuerint iſtæ ſpecies primæ, vel mediæ, aut vltimæ, ſicq; ipſum eſt negatum a toto ſubiecto. Et modus operationis ipſius eſt ſicut præceſsit in ſpecie prima, & hoc dum diuiſerimus ſubiectũ in ſpecies ſuas, & dum inuenerimus prædicatum negatum ab omnibus iſtis ſpeciebus, declarabitur, ꝙ ipſum ſit negatum a toto ſubiecto. Et cõponemus hoc in figura prima. v.g. ꝙ fuerit queſitũ noſtrum, an anima ſit ſufficiens in operatione ſua per ſe abſq; membris corporeis. Et diuidemus animam in vegetatiuam, & ſenſitiuam, & æſtimatiuam, & intellectiuam. Et inueniemus nullam iſtarum ſufficientem in operationibus ſuis per ſe. Et componetur ſyllogiſmus ſic: anima eſt vegetatiua vel ſenſitiua, aut æſtimatiua, vel intellectiua: & nulla iſtarum ſufficit per ſe in operatione ſua: cõcluſio eſt, nulla anima ſufficit in operatione ſua abſq; membris corporeis. Et harũ duarum ſpecierum locorũ, ex quo inuenit̃ prædicatũ in eis in pluribus ſpeciebus ſubiecti, vel negatum a pluribus earum, & iudicauerimus propter hoc iudicium vniuerſale, locus eſt topicus inductiuus, vel cõpoſitus ex ſyllogiſmo, & inductione.

A Et tertia species est, quod omne prædicatum inuentum in aliquibus speciebus cuiusdam subiecti, iam ipsum inuenitur parti istius subiecti. Et per istũ locum componitur species prima figurę tertię. Et ideo fuit modus declarationis consecutionis illius, quod sequitur ex ipso, ille idem modus declarationis concludendi speciei tertię primę figurę. Et modus operationis etiam est, ꝙ diuidamus subiectum in suas species, vel in species suarum specierum, & dum inuenerimus prędicatum in aliquibus earum, iudicabimus ꝙ prędicatum sit in parte subiecti. V.g. ꝙ fuerit quęsitum nostrum, an aliquod animal sit cogitatiuũ: & diuidemus animal in suas species, & inueniemus in sua parte, & est homo cogitatiuus, & componemus syllogismũ sic, omnis homo est animal, & omnis homo est cogitatiuus: & concludet per conuersionem affirmatiuę minoris, aliquod animal est cogitatiuum. 3. Locus.

Et species quarta est, ꝙ totum prędicatũ negetur a specie alicuius subiecti, sicque ipsum est negatum a parte istius subiecti, & iste concludet negatiuã particularem in sexta specie tertię figurę. V.g. ꝙ fuerit quęsitum nostrũ, an alicui animali non sit visus, & diuiserimus animal in suas species, & inuenerimus aliquam ipsarum non habentem visum, quę est talpa, & componemus syllogismum sic. Talpa est animal, & talpę non est visus, concludit, alicui animali non est visus. Sicque hęc quatuor loca sunt ex parte diuisionis subiecti, & relinB quuntur duo loca ex parte diuisionis prędicati. 4. Locus.

Quorũ vnus est, ꝙ omne prędicatum, cuius aliqua suarum specierũ, siue plures vel vna sit inuenitur in toto quodam subiecto, sicque istud prędicatum inuenitur in toto subiecto. V.g. si fuisset quęsitum nostrum an spongia maritima sit animal, diuidemus animal solum, & componetur syllogismus sic, in prima figura. Spongia marina sentit sensu tactus: & omne sentiens sensu tactus est animal, conclusio est, spongia marina est animal. 5. Locus.

Et secunda species est, ꝙ omne prędicatum negatum secundum omnes suas species a subiecto quodam, iam ipsum negatur a toto subiecto. Et per istam nõ declaratur syllogismis in figura prima, quoniam minor in ea est negatiua, sed componitur secundum quod ęstimatur in syllogismo conditionali. V. g. quod fuerit quęsitum nostrum, an tempus sit motus. Et diuidemus motum in species suas, quę sunt translatio, alteratio, & augmentum, & inueniemus tempus negatum ab omnibus ipsis: & componetur syllogismus sic. Si tempus fuisset motus, iã erit translatio, vel alteratio, aut augmentum; iterum repetemus oppositum cõsequentis, & est quod non sit translatio, nec alteratio, neque augmentum: & cõcludet oppositum accidentis, & est, ꝙ tempus non sit motus. Et consecutio istius quæsiti ex hoc declarabitur secundum modum secũdum quem declarabitur conclusio istius speciei syllogismi conditionalis. Et non differt in hoc loco, C quando diuiserimus prũm in suas species, vel in suas differentias, aut in suas proprietates. Veruntamen non comprehenderur in diuisione prędicati quęsitũ particulare affirmatiuũ, quoniam, dum aliquę suę species inueniuntur in subiecto, prędicatũ erit in toto subiecto. Et propterea etiam non comprehendetur in hoc loco quęsitum negatiuũ particulare, quoniam, quando inuenimus aliquas species prędicati negatas a subiecto, non sequitur ꝙ sit prũm negatum a parte subiecti, sed fortasse inuenitur in toto eo, propter inuentionem alicuius suarum specierum in illo. 6. Locus.

Sermo de locis compositionis. Cap. II.

Sicque etiam eorum sunt loca compositionis, & sub istis etiam sunt septem species. Quarum prima est, ꝙ totum prędicatum inueniatur in toto genere alicuius subiecti, aut in sua differentia. vel sua proprietate, aut suo accidẽti communi inseparabili ab eo, sicque ipsum inuenitur in toto isto subiecto. Et componetur iste syllogismus in prima figura. V.g. ꝙ fuerit quęsitum nostrũ, an orbi sit locus: & inuenimus ꝙ corpori, quod est genus orbis sit locus. Et com- Locus hic p viam compositionis continet, 7. loca.

ponetur syllogismus sic. Orbis est corpus, & corpori est locus: conclusio est, orbi est locus. Et huius exemplum de differentia est, orbis non est grauis neq; leuis: omne, quod non est graue neque leue, mouetur circulariter: ergo orbis mouetur circulariter. Et huius exemplum de proprietate est, orbis mouetur circulariter motu naturali. Et quod mouetur circulariter, habet centrum, supra quod gyratur: sicque orbi est centrum, supra ꝙ gyratur. Et huius exemplum de accidenti communi inseparabili est; orbis mouetur: & omne, quod mouetur, est in loco. Sicque orbis ergo est in loco.

2. Locus. Secunda autem species est, quod omne prędicatum, quod inuenitur negatum a genere cuiusdam subiecti, & a sua differentia, & proprietate, & accidenti sit negatum ab hoc subiecto toto. Et hęc species etiam componitur in prima figura in specie negatiua illius, Verbi gratia de genere ꝙ fuerit nostrum quęsitum, an orbis secundum suam totalitatem cadat in vacuum. Et dicemus, orbis est corpus: corpus non conseruatur in vacuo. Orbis itaque non conseruatur in vacuo. Et huius exemplum de differentia est, orbi est centrum supra quod gyratur. Et illud, cui est centrum, supra quod gyratur, non gyratur super v cuũ: orbis itaque non gyratur supra vacuum. Et huius exemplum de proprietate est corpus sphœricum non mouetur secundum sui totalitatem in loco. Et quod est talis dispositionis, non habet locum, ad quem transferatur. Corpus itaque cœleste non habet locum, ad quem transferatur secundum se totum. Et huius exemplum de accidenti est, corpus cœleste mouetur. Et quod mouet, nõ mouetur in vacuo, neque supra vacuũ. Sicque corpus cœleste non mouetur in vacuo, neque supra vacuum.

3. Locus. Tertia autem species est, quia omne prędicatum, quod inuenitur in toto accidenti cuiusdam subiecti, dum hoc accidens fuerit inseparabile magis proprium quam ipsum subiectum, illud prędicatum est in parte huius subiecti, verbi gratia, aliqua corpora mouentur motu recto. Et omne, quod mouetur motu recto, habet contrarium: cõcludetur, aliqua itaq; corpora habent contrariũ: & hoc fit in prima figura.

4. Locus. Quarta species est, omne prædicatum negatum ab omni accidenti alicuius subiecti, quod accidens est propriũ subiecto, illud est negatum a parte illius subiecti, & hæc concludit negatiuam particularem in prima figura, verbi gratia, aliquod corpus mouet circulariter: nullũ, quod mouetur motu circulari, habet contrariũ: conclusio est, aliquod corpus non habet contrariũ. Et hæc quidem quatuor species sunt acceptæ ex parte subiecti. Et non intelligitur hic quod declaremus in loco generis, vel differentiæ, aut accidentis communis quęsitũ particulare, neque affirmatiuum, neque negatiuũ: ex quo impossibile est, quod inueniatur aliquod istorũ magis proprium ꝙ̃ subiectum, sed erit æquale subiecto. sicut est dispositio in differentia & proprio: vel sit magis vniuersale, sicut est dispositio generis & accidentis. Species autem acceptæ hic ex parte prædicatorum sunt tres.

5. Locus. Quarũ vna est, omne prędicatũ, cuius genus, vel differẽtia, aut propriũ, vel accidens cõe est negatũ a toto prædicato, negatũ est ab hoc toto subiecto. Et componitur syllogismus huius loci in secũda specie secũdæ figuræ, ex quo fuit medius terminus in ea prædicatũ de ambobus extremis: & ideo cõponitur consequentia illius, quod componitur ex hoc loco in specie, qua declaratur cõclusio huius secũdæ speciei secundæ figuræ. Et huius exemplũ de genere est, q͂d fuerit nostrũ quæsitum, an intellecta apprehensa a nobis sint genita. Et dicitur intellecta non transmutantur. Et genitum transmutatur: concluditur, intellecta non generantur: & hoc per duas conuersiones, per conuersionem præmissę, & per conuersionem conclusionis: & ideo fit quod hic locus non fit per se notus. Et huius exemplum de differentia, & proprio, & accidenti cõmuni non est difficile.

6. Locus. Secũda species est, omne p̃dicatũ, cuius dr̃ia, vel ꝓpriũ inuenit̃ in toto aliquo subiecto, illud itaq; inuenit̃ in toto subiecto: sed breuibus nos expediemus hic de differentia, & proprio, propterea quod conuertuntur: & ideo possibile est in-

A hoc loco, ꝙ concludit in secunda figura, ex duabus affirmatiuis, & non cõtingit hoc in genere, & accidenti.

Tertia species est, omne prædicatum, cuius accidens commune, vel propriũ, aut differentia, vel genus inuenitur negatũ a parte alicuius subiecti, illud non inuenitur in parte huius subiecti. Et hæc componitur in quarta specie secundæ figuræ. Et huius exemplũ de proprio est, ꝙ fuerit nostrũ quæsitũ, an aliquod ens non sit corpus, & dicetur, omni corpori est locus aliquibus entibus nõ est locus: ergo concluditur aliqua entia non sunt corpus. Concludit hic locus particulare affirmatiuum, & hoc est de differentia, & proprio in quibus potest esse quod conuertantur. Et hoc est, quia omne prædicatum, cuius propriũ, vel differentia inuenitur in parte alicuius subiecti, illud inuenitur in parte huius subiecti, verbi gratia, quæramus an aliquod animal sit homo, & inueniemus proprium hominis, quod est ipse risus alicui animali. Et componetur in secunda figura sic, aliquod animal ridet. Et omnis homo ridet: & concluditur aliquod animal est homo. Et dum conuertimus maiorem illius, fit in prima figura, aliquod animal ridet: omne ridens est homo, & concluditur aliquod animal est homo. Et cum acceperimus subiectũ hic magis proprium q̃ prædicatum, ꝙ inuentum sit in toto subiecto, non componitur ex illo syllogismus perfectus, qm̃ sua maior fuerit particularis in prima figura. Et hoc non concluditur, verbi gratia, quæramus an omnis homo sit animal, & inuenimus risum alicui animali & omni homini, & componitur syllogismus sic in prima figura, oĩs homo ridet. Et aliquod ridens est animal; & hic etiam non concludit. — 7. Locus.

B (margin)

Sermo de locis definitionis. *Cap. III.*

SVB hoc loco sunt quatuor species, quarum vna est, omne prædicatum, quod inuenitur in definitione alicuius subiecti, vel in partibus definitionis, illud inuenitur in toto subiecto. Modus autem operationis in hoc est, qd̃ nos definiamus subiectũ, & si inuenerimus p̃dicatũ in sua definitione, vel ĩ partibus suę definitionis, iudicabimus qd̃ inuenit̃ in toto subiecto. Et cõponit̃ hic syllogismus ĩ prima figura, V.g. ꝙ fuerit nostrũ q̃situm, an corpus sphęricũ sit finitũ. Et dicemus, corpus sphęricũ est q. circuit vna superficies, intra quã est pũctus, a quo oẽs lineę exeũtes ad circũferẽtiã sunt ęquales; & qd̃ est talis dispositionis, est finitũ: cõclusio est, corpus itaq; sphęricũ est finitũ. Et exẽplũ scdi est, omne p̃dicatũ, qd̃ inuenit̃ negatũ a definitione cuiusdã subiecti, vel ab oĩbus partibus suę definitionis, illud negat̃ a toto hoc subiecto. Et hic concludit negatiuã vl̃em in prima figura, V.g. ꝙ fuerit quęsitũ nostrũ, an locus sit vacuũ. Et dicemus, locus est vltimũ cõtinẽtis. Et vltimũ cõtinẽtis nõ est vacuũ: cõclusio est, locus itaque nõ est vacuũ: & hęc duo loca sunt ex parte subiecti. Sed ex parte p̃dicati iste cõponitur in secũda figura, ex quo definitio cõuertit̃ secũ, V.g. qñ fuerit nostrũ quęsitũ, an circulus sit perfectus. Et dicamus perfectũ est, cui non potest addi nec ab eo potest subtrahi aliquid sui generis: circulus est talis dispositionis: circulus ergo est perfectus.

Margin: Locus hic per viã definitionis cõtinet. 4. loca. — 1. Locus. — 2. Locus. — 3. Locus.

C (margin)

Secũda species est, omne prædicatũ, cuius definitio inuenitur negata a toto aliquo subiecto, aut inuenitur negatę ab illo partes eius definitionis, totũ illud prædicatũ negatur a toto hoc subiecto, V.g. ꝙ fuerit nostrũ quęsitũ, an linea recta sit perfecta, & dicemus perfectũ est, cui non potest addi, & a quo non potest subtrahi aliquid sui generis & lineæ rectæ põt esse additio & subtractio: remanet itaque quod linea recta nõ est perfecta. Et hic etiam concludit in prima specie secũdę figurę. Hę itaque sunt species locorũ occurrentiũ hic. — 4. Locus.

Et numerauimus ea secũdũ id, qd̃ est magis famosum, & magis ꝓpriũ syllogismis cõpositis in hoc loco, qui sunt syllogismi cathegorici, ex quo p̃is con ditionũ occurentiũ in eis est potestas prędicatorũ ex parte, qua dũ capiunt̃ secũdũ modũ conditionis, sunt syllogismi cathegorici, ex quibus subtracta est vna suarũ p̃missarũ, V.g. ꝙ dicamus, si circulus sit, cui nõ põt addi, nec subtrahi ab

Margin: Potẽtia syllogismorum conditionaliũ est potẽtia p̃dicatiuorum.

eo:circulus ergo est perfectus. Deficit itaque hic maior premissa. Et similiter aliquando est possibile, ꝙ deficiat minor, vt gratia exēpli, dum dicimus, si perfectum sit, cui non potest addi, neque ab eo subtrahi: circulus est perfectus: & ideo tales conditiones non fuerunt veræ conditiones. Maxime autem propria locorum demonstratiuorum sunt loca compositionis & definitionis, cum in eis inueniantur quinque prædicata, ex quibus componuntur syllogismi demonstratiui, secundum ꝙ est declaratum in libro demonstrationis, quæ sunt genus, & differentia, & definitio, & accidens commune, & proprium. Sed hæc loca sunt communia artibus demonstratiuis, & topicis, & sophisticis: sicque demonstratiuus accipiet ex illis loca compositionis ex generibus veris: & topicus accipiet ex generibus famosis, & differentijs famosis: & rhetor accipiet ex genere & differentia, quæ sunt in initio primi affatus illius, quod æstimatur ꝙ sit famosum.

Loca cōia topico & demōstratiuo.

De locis syllogismorum conditionalium. Cap. IIII.

ET inueniuntur loca, quæ sunt propria syllogismis conditionalibus, videlicet loca illationis, & loca oppositorum, & conuenit hæc referre, quatenus possibile sit nobis eis vti in demonstratione. Et incipiemus a locis illationum, quæ sunt duarum specierum, aut ꝙ sequatur inuentio ex inuentione, aut remotio ex remotione. Initium itaque locorum est illatio inuentionis ex inuentione: Qui est, quod omnis propositio, ad cuius inuentionem inuenitur aliquod quæsitum, quando hæc propositio est, tunc est illud quæsitum. Et hic construitur in prima specie conditionalis coniuncti, in quo repetitur ipsummet antecedens, & concluditur illud idem consequens: vt. V.g. sit nostrum quæsitum, an pilorum crementum in pectine sit vt ipsum cooperiatur, & occultetur ab oculo videntis, nec ne. Sicque quæremus propositionem, ex qua sequatur hoc quæsitum, & dicemus, si sit prouidentia de homine, pili oriuntur in pectine apud vuluam loco impediendi oculum a visu suæ turpitudinis. Et manifestum est quod hic locus sit vere locus constitutionis semper quia ille non intelligitur nisi repetitione antecedentis. Repetitio vero oppositi consequentis in eo est impossibilis, ex quo consequens est ipsum quæsitum, quæsitum autem non repetitur. E

Primus locus cōsequētiæ.

2. Locus. Secundus locus est omne quæsitum, ex cuius inuentionis positione sequitur inuentio alicuius propositionis, sicque, quando ablata fuerit hæc propositio, auferetur & hoc quæsitum, & manifestum est ex sua re, quod construetur syllogismus in secunda specie conditionalis cōiunctiui, & est in quo repetitur oppositum consequentis, & concluditur per ipsum oppositum antecedentis: ipse enim est locus confutationis & destructionis semper, quia quæsitum est ipsum antecedens, verbi gratia, si vacuum sit, spatium separatum est: vlterius, repetemus, sed spatiū separatū nō est: & cōcludit, vacuum itaque non est. F

3. Locus. Locus vero illationis remotionis ex ablatione est duarum specierum, quarū vna est, quod omnis propositio, quæ quando aufertur, sequitur ex illius ablatione quod auferatur ipsum quæsitum, quando aufertur, infertur quod auferatur illus quæsitum. Et huius syllogismus fit in prima specie conditionalis coniunctiui, in quo repetitur ipsum antecedens. Et hic quidem semper est locus destruendi. Hoc autem est notum de eius re: vt, gratia exempli, quod fuerit nostrū quæsitum, an vacuum non inueniatur. Et dicemus, si spatium separatum non inueniatur, non inuenitur vacuum. Et iterum repetitur in eo, sed spatium separatum non inuenitur: & concluditur, vacuum itaque non inuenitur.

4. Locus. Secundus autem locus est, omne quæsitum, ad cuius ablationem aufertur aliqua propositio, & aliqua res, dum inuenitur hæc propositio, inuenitur & quæsitum. Et huius syllogismus construitur in secunda specie conditionalis coniunctiui, in qua repetitur oppositum consequentis, & concluditur oppositum antecedentis. Et semper est locus construendi: vt, V.g. quod fuerit nostrum quæ-

A situm, an deus sit, si deus nō est, prouidentia non est, iterum repetitur oppositū consequentis, videlicet prouidentia est. Et concluditur oppositum antecedentis, videlicet deus est. Et possibile est vti his quatuor locis illationum in demōstratione, quando illatio in eis fuerit secundum conditionem illationum demōstratiuarum, quæ vero præter hęc, quæ hic sunt facta, fuerint, illa sunt topica vel litigiosa. Dicimus vero, quod hæc loca sint magis propria syllogismis conditionalibus, quoniam maior pars syllogismorum conditionalium, qui componuntur in eis, sunt difficilis compositionis in figura cathegorica, vel non conuenit nisi per additionem & diminutionem, qua mutatur sensus orationis. Conditiones autem, quæ sunt talis dispositionis, sunt in quibus antecedens & consequens non communicaret in eis in vno subiecto, sicut est nostrum dictum, si sol oritur, dies est. Et iterum ostensio rerum, quarum inuentio absolute quæritur, magis propria est syllogismis conditionalibus. Sed, quoniam non vtimur syllogismis conditionalibus separatim ad quæsitum ignotum, vt ostensum est in libro priorum, sed ista loca, quatenus eis vtuntur in demonstratione, indigēt locis, quæ præmissa sunt, ex quibus construitur figura cathegorica. In topica vero ipsa sufficiunt per se.

In locis vero oppositorum illatio est contraria illationi rerum, quæ illatiua nuncupantur: hoc autem est, quia ibi certe sequitur inuentio ex inuentione, & B ablatio ex ablatione. Hic vero sequitur inuentio ex ablatione, & ablatio ex inuentione, ex quo hæc est oppositorum dispositio. Et in his locis accipitur illatio acceptione contraria, scilicet ꝙ accipiat oppositio de vno subiecto, prout est nostrum dictum, si hic numerus sit par, non est impar. Et aliquando accipitur recte, & est quando capitur oppositio de vno subiecto, aut oppositum subiecto primæ orationis, vel oppositum sui prædicati. Quando autem fuerit subiectum secundæ orationis oppositum subiecto primæ orationis, & illius prædicatum ipsi prædicato, vocabitur recta ex vna parte, prout est nostrum dictum, si homo est animal, quod non est homo non est animal, & si delitia est bona tristitia est mala. Et dum prædicatum secundæ orationis fuerit oppositum subiecto primæ orationis, & illius subiectum illius prædicato, tunc vocatur recta ex vtraque parte. Et acceptio contraria aliquando capitur vniuersalis, & aliquando capitur singularis, hoc est, particularis. Verumtamen locorum, quæ capiuntur acceptione vniuersalis, vnus est, quod omne quęsitum, ex cuius ablatione sequitur inuentio alicuius rei, & ex illius itaque remotione inuētio huius quęsiti, & semper continuo est locus construendi: gratia exempli, quod fuerit quęsitum, an mundus sit nouus, accipiemus itaque rem, quod quando aufertur nouitas illa, inueniatur videlicet, ꝙ mundus fuerit sine efficiente. Et construet syl- C logismus sic, si mundus non fuerit nouus, mundus fuit sine efficiente: iterū repetemus, sed mundus non est sine efficiente, & est oppositum consequentis. Concluditur itaque, quod mundus sit nouus, quod est oppositum antecedētis.

De locis ex opositis.

Primus locus opposi tionis.

Secundus autem locus est, omnis res, quæ dum aufertur, inuenitur locus quæsitus, illa res quanto & quando aufertur inuenitur locus quæsitus, verbi gratia, quod fuerit nostrum quæsitum, an mundus sit antiquus, & dicemus, si mundo non fuerit hyle, ex quo generetur, ergo est antiquus, sed ei non fuit hyle, ergo est antiquus. Et hic etiam locus est semper & continuo locus construendi. *2. Locus.*

Tertius locus est, quod omnis positio quæsiti, ex cuius inuentione sequitur ablatio alicuius rei, quando hæc res inuenitur, aufertur hoc quæsitum. Et est locus destruendi, verbi gratia, quod fuerit nostrum quæsitum, an anima sit immortalis, & dicemus, si anima est mortalis, non habet actionem, quæ ipsam appropriet. Et iterum repetemus, & dicemus, sed ipsa habet operationem, quę ipsam appropriat, sicque concluditur, ꝙ anima sit immortalis. *3. Locus.*

Quartus autem locus est, ꝙ omnis dispositio, ex cuius inuentione sequitur ablatio alicuius quæsiti, quando hæc dispositio inuenitur, aufertur hoc quæsitum, & hic locus est destruendi, verbi gratia, si fuerit nostrum quæsitum, an cōueniens operatio sit conueniens ex suppositione, & dicetur, si inuenitur felici- *4. Locus.*

tas naturalis acquisita per cõuenientem operationem, operatio cõueniens non est conueniens ex suppositione. Et iterũ repetemus, sed inuenitur felicitas talis dispositionis. Concluditur itaq;, quod operatio conueniens non sit conueniens ex suppositione.

Loca particularia. Particularia vero loca eorũ sunt accepta ex ipsis quatuor oppositis, quę sunt affirmatiuũ & negatiuũ, & contraria, & priuatio, & habitus, & relatiua. Vnus aũt horum locorum est, ꝙ quando negatiua verificatur de aliqua re, falsificetur affirmatiua, & quando falsificatur affirmatiua, verificetur negatiua. Et hoc, inquantũ est species affirmationis & negationis, quarũ consuetudo est continuo diiudicare veritatem & falsitatẽ quocunque tempore, & sunt ipsa contradictoria, & hoc est quando affirmatio & negatio sunt cum conditionibus, quarũ conditionis sit, quod secernant veritatem & falsitatem omni tempore. Iam aũt distinximus quot speciebus inueniatur affirmatio & negatio, & qualis est earũ oppositio, & comparauimus inter eas, & inter cæteras oppositorum species in eo ꝙ præmissum est, & non est propositi vt repetatur hic. Et locorũ sumptorũ ex priuatione & habitu est, ꝙ in quacũque re inuenitur priuatio propinqua alicui rei, aufertur ab illa re habitus huius priuationis. Et similiter, a quacũque re aufertur aliquis habitus, ei inuenitur priuatio illius habitus. Et in hoc loco, & pręcedente est possibilis constructio & destructio. Locorũ aũt acceptorũ ex contrarijs est, quod nulli rei in, qua inuenitur vnũ contrariorũ, inuenitur alterũ contrariũ. Et non sequitur ex ablatione vnius cõtrariorũ a subiecto, ꝙ inueniatur alterũ contrariũ, nisi in contrarijs, inter quę nõ est mediũ. Et ideo vtplurimum hic est ad destruendum. Dispositio aũt relatiuorũ est sicut dispositio cõtrariorũ, inter quæ est mediũ: qm̃ sequitur ex inuentione vnius relatiuorum in aliquo subiecto, quod non inueniatur alterum relatiuum, & nõ conuertitur, ita quod sequatur ex ipsius ablatione inuẽtio alterius: exempli gratia, si Nicomachus fuit pater Aristo. non est verum ꝙ sit eius filius. Quartus vero locus sumptus, recte ex his oppositis non est locus demonstratiuus. Sed solum tria loca in affirmatione & negatione, & accepta ex duabus partibus, secũdũ quod pręmissum est, quorum vnus est locus qui nominatur per conuersionem contradictorij, & est locus proprius in demonstratione. Secundus locus est conuersio negationis vniuersalis supra seipsam. Locus vero, qui notus est in conuersione contradictorij est duarum specierum: quarum vna est, quod cuiusque prædicati affirmatio sequitur id, de quo affirmatur subiectum negatio subiecti sequit̃ ad id, a quo negatur prædicatũ, verbi gratia, quod fuerit nostrum quæsitum, an entia, quæ non sunt in loco, non habeant corpora, & dicemus, si omne corpus est in loco, quod non est in loco non est corpus: & hęc est conuersio cõtradictorij antecedentis. Secunda autem est, quod cuiusque parti negatio est consequens ad id, a quo negatur subiectũ, affirmatio subiecti sequitur ad id, de quo affirmatur prædicatum, verbi gratia, quod fuerit nostrum quæsitum, an corpus sit in loco, & dicemus, si omne, ꝙ non est in loco, non est corpus, omne, ꝙ est corpus, est in loco. Et declarabitur hic locus, quando nos dicemus, si nõ sequatur ex nostra positione, omne corpus est in loco, aliquod, quod non est in loco, est corpus. Et iterũ hęc conuertetur, quia est affirmatiua particularis, & est, aliquod corpus non est in loco. Iam autem fuerat nostra positio, quod omne corpus sit in loco: hoc itaque est falsum repugnans.

1. Locus.

2. Locus. Secundus vero locus est, qui est conuersio negationis vniuersalis, & est qđ cuiusq; prædicati negatio sequit̃ id, quod sequitur subiectũ, negatio subiecti sequitur id, de quo affirmatur prædicatũ, V. g. dũ dicimus, si quod est homo nõ est lapis, quod est lapis non est homo.

3. Locus. Tertius est, qđ cuiusque prædicati affirmatio sequitur id, de quo negatur subiectũ affirmatio subiecti sequitur id, de quo affirmatur prędicatum, Verbi gratia, quod dicimus, quod non nutritur, est inanimatum, quod non est inanimatũ, nutritur. Demonstratio autem de secundo loco est demonstratio de conuersione negationis vniuersalis, quæ iam præmissa est. Hęc itaque sunt pręcipua loca, quibus possibile est vti in artibus demonstratiuis.

A *De locis translationis similium, æqualium, &c. Cap. V.*

LOCA vero trãslationis, & similiũ, & ęqualiũ, & additionis, & diminutionis, & cętera loca, q̃ numerauimus in secũdo libro topicorũ, oĩa sunt psuasiua, aut ꝓbabilia p̃ter locũ ex cessus. Iã.n. ęstimat̃ quod ipso vtantur aliquo modo in demonstrationibus, Et vna quidẽ specierũ ingredientiũ sub hoc loco est, quod omne prędicatũ, qđ inuenit̃ additũ illi, cui addit̃ suũ subiectũ, illud inuenit̃ in subiecto, V.g. si qđ est sapientius est nobilius, sapiẽtia est nobilitas. Et cõuenit, qđ qñ vtimur hoc loco ĩ demõstratione, qđ accipiamus antecedẽs vr̃e, sicut est omne, qđ est sapientius, & erit secũdũ veritatẽ illud, qñ fuerit additio vnius illorũ sequens additionẽ alterius secundũ substantiam. Secunda aũt species est, ꝙ omne prędicatũ, qđ inuenitur in aliquo subiecto inuentione excellẽti, & inuenit̃ in alio subiecto viliori, & vlterius inuenit̃ in eo quod est vilius, illud dignũ est vt inueniatur in eo quod est excellentius. Et econtrario, qñ nõ inuenitur in eo quod est excellentius, dignius est vt non inueniatur in eo qđ est vilius. Et hoc quidẽ verũ est, si per dignius intellexerit in hoc loco id, quod est naturaliter, & per prius, sicut fecit Arist. quando voluit probare quod motui circulari non sit contrariũ, quia ipse dixit, si motui circulari sit contrarium, dignior est rectus vt sit ei contrarius, quam circularis. Et iterũ ostendit quod
B rectus non sit ei contrarius, ergo dignior est circularis, vt ei non sit cõtrarius. Quãdo aũt acceperimus dignius ex famoso, fit topicum, vel si capiatur secundũ primũ aff atum est rhetoricum: & hanc speciem syllogismorũ vocant loquentes nostri tẽporis syllogismũ primum, & dignissimum: & construitur quidẽ super eo, qđ recipit additionẽ & diminutionẽ: hęc quidẽ est quãtitas locutionis de locis, quę sufficit secũdm nostrã intentionẽ. Postquã aũt iam locuti sumus de rebus oĩbus speciebus formationis & verificationis, dicemus itaq; ea, q̃ propria sunt vnicuiq; illarũ, & ĩcipiemus a verificatiõe vera, & formatione pfecta.

EPITHOME AVERR. CORDVB.

IN LIB. ELENCHORVM.

De elenchis, seu sophisticis fallaciis. Cap. I.

C QVANDO locuti sumus de rebus, quibus cognoscit̃, quid positũ sit secundum modũ demõstrationis, quę est ipsa demonstratio, & quid positũ sit secũdm modũ verę definitionis, quę est definitio, tã loquemur de rebus, quibus fallitur. Notum aũt est, quod cadat error in his generibus ex notitia pręcedenti duas partes quęstionis, hoc est formationẽ & verificationẽ. Cognitio autem agens vtranque illarum, & dirigens, & fallens, est duum generum, secundum dictiones, & secundum res.

De dictionibus. Cap. II.

DIctiones aũt siue sint noĩa, siue verba, aut literę sunt duarũ specierum, aut ęquiuocę, aut diuersiuocę: ęquiuocę aũt quędã sunt incõplexę, & quędã cõplexę. Incõplexę aũt quędã sunt ęquiuocę secundũ se, & quędã sunt ęquiuocę secũdm declinationes. Æquiuocę autẽ secundũ se, quędã sunt secundũ quandã contingentiã, & quædam sunt analogę, & quędã translatę, & quędam accõmodatę. Iam autẽ pręmisimus pręhibaminia de his. Aequiuocę vero secundũ declinationẽ sunt, sicut cuius declinatio est vt declinatio pluralis, & nõ pluraficat, vt Venetię, aut cuius declinatio vt̃ fœminini, vt sophista. Compositorum vero exẽplũ est, quęcũque. Socrates dixit ꝙ ille ita sit, ille est illum, quem

dixit. Socrates autem dixit lapidem ꝙ ſit lapis, ergo Socrates ipſe eſt lapis. Æquiuocatio itaque hic eſt ſolum in dictione ipſa. Dictionum autem diuerſiuocarum, quædam ſunt diuerſiuocæ in ſe & quædam diuerſiuocæ ſecundũ ſua agnomina. Et diuerſiuocæ ſecundum agnomina, quædam ſunt diuerſiuocę ſecundum agnomina earum, quæ ſunt in eis, & quædam ſunt diuerſiuocæ ſecundum agnomina earum, quæ ſunt extra illas. Diuerſiuocarum vero in ſe, quædam ſunt, quæ differunt ſecundum ſe totas, & loco earum permutatur vna dictio, & quædam ſunt quæ differunt ſecundum quaſdam ſuas partes, & cũ ſuis connotatis. Diuerſiuocarum vero ſecundum ſe totas ſunt multæ ſpecies: quædam ſunt, quibus mutatur nomen loco nominis, ſicut dũ mutatur vinũ in flauũ, & quædam ſunt, quibus permutatur nomen in orationem, vt quando mutatur vinum in fugantem mœſtitiam. Et earum ſunt quędam, quibus permutat̃ oratio in orationem, vt permutatur animal riſibile in emptorem, & venditorem, Diuerſiuocæ vero ſecũdum partes, quædam ſunt, vt dicendo habens manus, & habens duas manus. Et ſicut eſt permutatio quoddam ipſarum regimen, vt dicendo impoſsibile eſt ꝙ agat, & non eſt poſsibilitatis vt agat. Et harũ ſunt, quibus permutantur ſui regimina eſſentialia, vt dicẽdo alyzmel & al yuamal, Diuerſiuocarum vero ſecundum agnomina illorum, quę in eis ſunt, quędã ſunt, quæ permutantur a diuiſione in compoſitionem, prout dicendo, Socrates eſt cęcus, & eſt ſecundũ mentem: ergo eſt cecus ſecũdum mentem. Aut ex cõpoſitione in diuiſionem, ſicut dicendo, Quinarius eſt aggregatum ex pari & impari: ergo eſt par. Et quędam ſunt, quibus permutantur loca pauſę, ſicut dicẽdo, Homo videt quicquid videt: & homo videt lapidem, ſequitur hinc quod lapis videt Et quędam ſunt permutatæ ordine, ſicut dicendo, non eſt dignum quod agat, & dignum eſt ꝙ non agat; & quędam ſunt quibus permutatur vox, quę aſsimulatur alicui rei in vocem, quę aſsimilatur alij rei, Diuerſiuocę vero ſecũdum agnomina illorum, quę de foris ſunt, quędam ſunt, quibus permutatur ipſarũ diſpoſitio & forma, & hanc partem ſubintrat ipſe accentus: & quędam ſunt, quibus mutatur diſpoſitio dicti, & eius forma & habitudo, vt quod res explicetur per ſuum agnomen, aut per ſuũ genus. Et quędam ſunt diuerſiuocę ſecũdum agnomina extrinſeca dicto, & hęc ſunt, ſicut agnomina patentia diuulgata, quę connectũtur: ſicut pronunciando aliquam orationem cum dicto, quę aſsimilare faceret aliquid, quod non faceret aſsimulare ſine eis, quando illud eſſet ſeparatum. Dictiones vero quędam fallunt in illis quatuor generibus ſcibilium: & quędam fallunt in vno illorum: & quędam in pluribus quam vno: quę quidem fallunt in quatuor partibus ſunt, ſicut nomen ęquiuocum, & eius partes. Exemplum vero ſuæ fallacię in ſcientiam dirigentem ad formationẽ, manifeſtum eſt quod non facit intelligere rem, cuius formatio intenditur. Sua vero fallacia in ſcientiam agentem formationem eſt, quando fuerint dictiones incomplexę, quę ſignificant partes definitionis ęquiuocę: ſicut eſt legis definitio, quod ſit operationum directiua. Sua vero fallacia in ſcientiam dirigentem ad verificationem fit, dum quęſitum diuiditur in duas partes contradictionis, & illas ſignificat nomine ęquiuoco, putatur de illo, quod eſt quęſita multa, q̃d ſit vnũ quęſitum: aut de illis, quę ſunt contradictoria multa, ꝙ ſint duo contradictoria: ſicut eſt, an mũdus ſit compoſitus ex materia & forma, aut non ſit cõpoſitus ex eis: mũdus itaq; dicitur de omnibus eius partibus ſecũdum quandam ſpeciem ęquiuocationis: & ſimiliter materia & forma.

Fallacia vero in ſcientiam agentem verificationem eſt, ſicut dicendo verſum eſſe circulũ: & circulus eſt figura, in cuius medio eſt pũctus, a quo omnes lineę exeuntes ad circũferentiam ſunt ęquales: oratio itaque metrica eſt talis. Fallacię aũt nominis ęquiuoci ſunt multę nimis: & conuenit, vt caueatur ab illis. Loca aũt, quibus conſtat, quod nomen ſit ęquiuocum, aut quod hoc nõ ſit eius, notũ eſt ab initio rei, ſiue conſideremus definitiones harũ rerum, quas ſignificant nomina: & quando illas inuenerimus differentes, nomen eſt ęquiuocum: & ſimiliter etiam, ſi fuerint differentes ſecũdum partem definitionis, videlicet genere, aut differentia, Et aliquando conſtituemus hoc ex ſuis proprietatibus, &

A bus, & descriptionibus. Et iterum, dum rei opposita fuerint multa, res erūt multę, hoc est, per opposita eis contraria, & priuationem & habitum, & affirmationem & negationem: quoniam vnicuique illorum est vnum oppositum necessario. Vt, gratia exempli, grauitas dicitur de voce, & corpore; vnum itaque oppositorum est leuitas, & aliud est acumen. Exemplum autē illius, quod fallit pluribus vno horum generum diuersorum in ordine. Illa enim fallunt in scientiam directiuam ad verificationem, & in agentem, verbi gratia, ꝙ ordinemus dictionem infinitatem vice dictionis negatiuæ, aut econuerso. Sicque estimabitur de negatione ꝙ sit infinitatio: & quando ponetur minor in prima figura, de illa, quæ non est conclusio, ꝙ sit conclusio. Quando autem acciperemus duo opposita, quatenus sint opposita oppositione nominis simplicis & infinitati, quæ est oppositio habitus & priuationis, & illa opponuntur oppositione affirmationis & negationis, fit illa fallacia in scientiam dirigentem ad verificationem. Et similiter est huius contrarium, vt quod capiatur graue & leue, quod sint opposita oppositione affirmationis & negationis: & quando diceretur, fortasse inuenitur aliqua pars, quæ non est grauis neque leuis, non admitteretur hoc, nec apud illum esset possibile hoc esse. Exemplum autem illius, quod fallit in vno genere tantum, est dictio mutata a diuisione in compositionem, vel ex compositione in diuisionem: quando autem alicui viro peruenerit aliqua harum rerum, poterit cauere animam suam ab er-
B rando in id, in quod erratur vno genere harum notionum, aut pluribus quam vno genere.

De rebus Fallentibus. *Cap. III.*

Res autem fallentes sunt octo generum: quoddam est accidentis: & quoddā est consequentis: & quoddam est vocis simpliciter, & connexę clausulæ: & quoddam est, quod capiantur multæ interrogationes, ac si esset vna. Et quoddam est, quod ignorentur aliquæ conditionum oppositorum. Et quoddam est locus petitionis principii. Et aliquod est acceptio non causæ, vt causa. Et aliquod est locus translationis & commutationis. Illud quidem, quod est secundum accidens, vniuersaliter oppositum est illi, quod est essentialiter, vt præmissum est: id enim, quod est essentialiter, est ꝙ prædicatum sit de essentia subiecti, aut subiectum de essentia prædicati. Id ergo, quod est secundum accidens, est ita ꝙ neutrius essentiæ sit ꝙ alterutri insit; hoc autem est duarum partium. Quarum vna est ꝙ hę res, quæ coniūguntur per accidens, insint alicui subiecto essentialiter: qn̄ autem vnum illorum prędicatur de altero, aut secum connectitur, est p̄dicatio sua
C per accidens, aut connexio per accidens: prout inest risus illi, qui vendit & emit. Secunda autem est, ꝙ hæ res, quæ coniungētur per accidens, non sint connexæ secundum dispositionem illius, quod est essentialiter: vt ꝙ corruscat corruscatio & moriatur aliquod animal. Et hæc pars est remotissima illarum, quæ sunt per accidens; & eius notio fit facilis, cum ipsius casus sit raro. Prima vero pars est multæ fallaciæ cum sit semper, & vera, & ipsa fallit in scientiam agentem verificationem & formationem. Fallacia quidem formationis est, vt ꝙ concipiatur corpus naturale ꝙ sit diuisibile in tres superficies, quia superficies diuiduntur in lineas, & lineæ in puncta. Hæc itaque est formatio corporis naturalis per accidens; & ideo hæc formatio fallit in verificationem, adeo ꝙ putetur ꝙ corpus naturale sit compositum ex punctis. Et ex hoc loco errauit, qui asseruit partem indiuisibilem, aut ex quo res est possibilis per accidens, impossibilis essentialiter. Quando itaque caperemus quod est per accidens vice illius, quod est essentialiter, putabitur de illo, quod est possibile, quod sit impossibile; prout est apud illum apud quem impossibile est fuisse res transmutabiles successiue in infinitū in prædicato. Tale itaque forsan est possibile per accidens, licet sit impossibile essentialiter; & similiter est esse infinitam virtutem corpori æquali, licet sit impossibile essentialiter, non est impossibile per accidens, hoc est ex parte, qua accidit huic corpori aliqua dispositio. Et aliquando res est possibilis essentialiter, impos-

De fallacia accidentis.

sibilis per accidens. Id aũt, quod est scdm accidens, fallit in multis diuersis locis.

De fallacia cõsequẽtis.

Locus vero consequentis est, quod res denominetur secundum aliquam dispositionem. Deinde denominetur aliud per illam, & exprimat secundam esse primam, aut sicut iudicium primæ, verbi gratia, ꝙ denominemus per Heramum aliquem virum, qui sit Diogenes. Deinde denominemus alium per illud, & putemus quod sit ille primus, aut sicut primi iudicium: & similiter videmus mulierẽ, cuius corpus tumescat ob impraegnationem. Deinde cernimus aliam mulierem, cuius corpus tumescat, & putemus illam prægnantem. Et hoc ęstimãtes ꝙ semper affirmatiua vniuersalis conuertatur secundum suam dispositionem secũdum suam quantitatem & qualitatem. Et vniuersaliter hoc loco construitur syllogismus ex duabus affirmatiuis in secunda figura. Hic autem non concludit, vt præmissum est. Et aliquando etiam fallit aliqua species fallaciæ, sed secunda intentione, verbi gratia, quando hoc loco euenerit nobis aliquod ptũm conuertibile cum suo subiecto, putamus ꝙ conuersa contradictorii huius prædicati conuertibilis sit vera. Vt verbi gratia, dum putamus de tumore corporis, ꝙ sit impraegnatio, & verificatur nobis conuersa contradictorii huius orationis, videlicet. cui non inest impraegnatio, illi non est tumor corporis: hoc autem est falsum. Falsum autem non accidit hic occasione conuersi contradictorii, qui est locus demonstratiuus: quia, si fuerit omnis homo animal, ꝙ non est animal, non est homo. Ostenditur autem veritas huius loci: quia si non verificatur id quod dicimus, quod nõ est animal, non est homo, verificatur eius contradictorium, quod est aliquid, quod non est animal, est homo, ipsum autem est falsum: suum ergo contradictorium necessario est verum, videlicet, ꝙ non est animal non est homo, & vniuersaliter vis illius loci, in quo repetitur oppositum consequentis conditionalis coniuncti. Veruntamen errauit hic, quia euersum contradictorii, quod non est verum.

De fallacia simplr, & scdm quid.

Connexiones vero sunt res, quarum consuetudinis est, ꝙ sumantur connexæ cum tempore, aut loco, & putetur ꝙ verificentur simpliciter, verbi gratia, hoc acetum est vinum permutatum, ergo est vinum: hoc autem est falsum: quando vero absoluuntur connexa, sunt vera, dum seruantur in eis duæ res, quarum una est, quod non teneatur in oratione oppositum illius, quod secum connectitur, siue fuerit nomen illi opposito, quod significet ipsum, eo quod est oppositum sumptum secundum suum nomen, siue fuerit oratio ipsam significans, quæ sit secundum illud nomen. Exemplum autem connexi, quod quando absoluitur, tenetur in illo suum oppositum ex parte qua sumitur secundum suum nomen, est, Socrates est animal mortuum: quando itaque, hoc absoluitur, tenetur in eo suum oppositum, & dicimus, Socrates est animal, ex illo intelligitur oppositum connexi in eo, quæ est mors. Exemplum autem connexi, quod dum absoluitur, tenetur in eo oppositio ex parte, qua ipsum significat oratio, est dum dicimus, hic homo est mortuus: id enim, quod intelligitur ex significato hominis, dum absoluitur est oppositum mortuo. Secunda vero conditio est, ꝙ prædicatum connexum nõ sit prædicatum causa illius, per quod connectitur: vt dicendo Socrates est poeta, quoniam verificatur nunc prędicatio de ly est, ob ipsum connecti cum poetria: & ideo quando absoluitur, falsificatur. Absolutæ vero sunt res, quæ sumptæ sixpliciter, putatur ꝙ verificẽtur connexæ clausulis, & sequitur hinc mendacium, aut nugatio. Et exemplum quidem illius, ex quo sequitur mendacium, est, vt dicendo Socrates est medicus, & Socrates est in foro. Socrates itaque est medicus in foro. Exemplum autem spuerflui, & nugationis est, Socrates est homo, Socrates est an mal. Sicque Socrates est homo animal: hoc autem est superfluum, quia animalitas continetur in humanitate eo modo, quo pars continetur in toto. Conuenit ergo, dum voluerimus de his absolutis, quod verificentur connexa, ꝙ sint sibijnuicem connexa essentialiter, & quod non sequatur ea superfluum, & nugatio: sicut fit dicendo, Socrates est animal: & Socrates est ambulans: Socrates itaque est animal ambulans.

Fallacia multarũ interrogationũ pro vna.

Sumendo vero multas interrogationes, ac si esset vna, fit fallacia huius orationis in quæsito, cuius subiectum sequuntur duo iudicia opposita, sicut est dicere, an lutum sit aqua & terra: Quando itaque non distinguit oratio, & dicitur in po

A tentia aut in actu, possibile est nobis putare ꝙ lutum sit terra permista cum aqua, ex quo duo miscibilia non inueniũtur in genere mistionis in actu. Et huius loci est ambiguitas Mennonis notoria, quando voluit destruere disciplinam, & sumendam demonstrationem, quando dixit. Non euadit quæsitum, quin sit ignotum, vel notum: si sit notum, non fit de eo nobis quæstio, si autem sit ignotum, non est nobis modus ad eius adeptionem, quoniam ipsum sciemus ex parte qua est notum. Ac etiam, dum occurreret nobis, nesciremus ꝙ illud sit id, quod quæsiuimus: sicut qui quærit seruum, quem non prænouit, quem dum ei ille occurret, nesciret esse illum. Locus autem fallaciæ in hac oratione est, ꝙ ipse vtitur hoc loco noto vno modo, illud autem dicitur duobus modis, quorum vnus est in potentia, & alter in actu. Esset tamen necessaria hæc ambiguitas, si nostrum quæsitum esset notum in actu, aut ignotum in omnibus modis, est vero ignotum in actu, notum in potentia, ex quo ostensum est quod syllogismus procedat processu a toto ad partem: pars autem continetur in toto in potentia. Plato vero, qa non fuit ei notificatus modus solutionis huius ambiguitatis, sustinuit scientiam esse reminiscentiam. Quando autem voluimus, quod hic locus non sit fallens, conuenit quod diuidamus quot modis dicatur res, & consideremus singulos ipsorum separatos.

B Ignorantia vero elenchi fit in loco suæ fallaciæ, quando ignorantur aliquæ conditiones, quæ appositæ sunt clausulæ conditionum oppositorum, & tunc sunt opposita: iam autem retulimus has conditiones in his, quæ præmissa sunt. Aut quando capitur, quod non est oppositum, ac si esset oppositum, diiudicans veritatem & falsitatem. Fallacia autem huius loci fit duobus locis, quorum vnus est syllogismo contradictorii, & alter est syllogismo cathegorico, sed in illo est suppositio. In syllogismo vero contradictorij capimus, quod non est contradictoriũ illi, cuius constitutionem intendimus, ac si esset illius contradictorium: quando itaque fecerimus hoc, & coniunxerimus illi propositionem veram & ex illo sequitur mendacium, putamus ꝙ falsum sequatur ex contradictorio positionis, verbi gratia, ꝙ dicamus, Creator est extra mundum, aut intra ipsum. Si autem sit extra mundum, aut intra, est corpus, ex quo illud quod est extra mundum, aut intra ipsum est corpus. Sequitur itaque ex hoc mendacium, videlicet, quod creator sit corpus, quod quidem falsum sequitur, ex eo quod diximus, quod ipse sit extra mundum, aut intra ipsum. Locus vero fallaciæ in hoc est, quia extra & intra diiudicant veritatem & falsitatem in subiecto proprio eis, illa autem sunt corpora, secundum quod illorum consuetudinis est diiudicare veritatem & falsitatem. De illo vero, quod non est corpus, illud est mendacium. Iam autem ostensæ sunt istæ res in præmissis. Illius vero fallacia in syllogismo cathegorico concludit illud, quod non est contradictorium
C illi, cuius cautela intenditur a respondente, quod sit illius contradictorium. Caperet itaque quod non est positio, secundum quod esset positio.

De fallacia elenchi.

Petitio vero principii est duarum specierum, aut petitio ad confirmationem primæ positionis, Aut petitio ad destructionem illius. Petitio quidem ad confirmationem illius est duarum partium. Quarum vna est, quæ creditur esse vera petitio, & non est. Secunda autem est illa, quæ vere est petitio. Incipimus itaque ex hac parte, & dicimus, quod petitio secundum primam positionem vniuersaliter est, quod res sumatur ad sui ipsius ostensionem, & hoc fit in verificationem, aut in formationem; res autem, quæ sumitur ad sui ipsius ostensionem, non sumitur secundum denominationem, qua peruenitur ad quæsitum: tale enim non latet, sed si mutaretur mutatione, qua putetur quod non sit ipsum quæsitum, sit tamen ipsum quæsitum. Et hic quidem modus occurrit ex parte dictionum. Altera autem est, quod sumatur ad quæsiti ostensionem id, quod ostensum est esse per esse ipsum quæsitum, & hoc notum est in ostensione per circulum. Illa vero, quæ fit ex parte commutationis dictionum, & ipsarum mutationis, occurrit quatuor modis. Quorum vnus est commutare nomen vice alterius nominis, vt qui ostenderet quod vinum letificet, quia aromaticum letificat. Secundus autem est commutare orationem loco

De fallacia petitiõis principii.

nominis: sicut qui ostenderet vacuum esse in mundo, quia in eo sit locus, in quo non sit corpus. Tertius autem est, commutare nomen loco orationis, & est illius contrarium. Quartus autem est: commutare orationem loco orationis, sicut qui ostenderet, quod locus, in quo non sit corpus, inuenitur, quia inuenitur spatium abstractum. Notum autem est, quod medius terminus omnium horum syllogismorum sit ipsummet subiectum quæsiti, quod est minor extremitas syllogismi, & maxime quando differentia inter illa fuerit per nomina solum. In illis vero, quorum loco nominum commutatur oratio explicans illa, potentia medij erit potentia minoris extremitatis, quando oratio explicans, & nomen simplex fuerint æqualis significationis, & neutrum erit notius altero; quando vero vnum fuerit altero notius, tunc non erit vere petitio, quia nomen incomplexum non est oratio explicans in actu, sed in potentia, ex quo sua significatio est confusa, & significationes orationis explicantis, æqualiter siue fuerit descriptio, aut definitio, illæ sunt distinctæ. Et sic potest esse, quod accipiantur definitiones, & descriptiones medij termini demonstrationum. Aliquando vero contingit quod ipse idem medius terminus sit maior & minor. Hoc autem est possibile, dum capiuntur duæ partes quæsiti, quatenus sunt duę res, & in veritate sunt vna res, non est impossibile quod talis eueniat per synonymitatem nominum, immo tale secundum veritatem non est quæsitum, sed est dictio incomplexa, & hæ eædem partes petitionis occurrūt in formationem, sicut qui definiuit motum per id, quod sit corporis recessus. Ostensio vero secundum circulum est, sicut diximus quod capiatur ad ostensionem quæsiti id, quod ostensum est per ipsum quæsitum sicut quod ostendamus figuram stellarum esse sphæricam, quia ipsæ non moueantur. Deinde ostendamus, ꝙ ipsæ non moueantur, quia ipsarum figura sit sphærica & hæc est per se manifestæ cadentię: quando vero acciperemus aliquid aliud ad ostensionem huius rei primæ rei secundum aliam dispositionem, hoc non esset impossibile, vt ꝙ ostendatur sphæricitas per luminis crementum, deinde capiatur ad ostensionem causæ crementi sui luminis ipsius sphæricitas. Et aliquando occurit ostensio circuli in formationem, vt qui definiret solem, eo quod sit stella oriens in die: differentia enim istius definitionis, quæ est ortus solis, est causata a sole, ex quo sol fuit sumptus in definitione diei, sicque qui fecerit tale, solum petit in definitione, & sic est qui definiuit imparem, eo quod non sit par, & parem, eo ꝙ non sit impar. Formatio vero vtriusque relatiuorum per definitionem alterutrius expedit necessario, quia quidditas duorum relatiuorum largitur hoc, quia quando nos formaremus patrem, & filium separatim, impossibile est quin accipiatur filius inclusus in patris formationem, sicque est illorum dispositio, licet non formentur, inquantum sunt relatiua: & iam exposuit hoc Abumazar Alpharabius manifeste. Veruntamen dicto Auicennæ de hoc non est aliqua ratio. Hæc itaque vere sunt omnia loca, quæ sunt petitiones principij secundum primam positionem. Illæ vero, quæ estimatur quod sint petitiones, & non sunt petitiones secundum veritatem, sunt quædam loca, quorum est, quod capiatur vniuersale ad ostensionem particularis, aut particulare ad ostensionem vniuersalis. Et quidam eorum est, quod capiatur consequens rem ad rei ostensionem. Et quidam eorum est, quod capiantur consimilia ad ostensionem aliquorum aliorum consimilium eis. Et quidam eorum est quod capiantur partes rei ad ostensionem rei; quando vero capiatur vniuersale ad ostensionem particularis est demonstratiuus, & est modus, sine quo non est possibile, quod sit oratio concludens essentialiter, tunc enim continet significatum dicti de omni, prout expositum est in libro priorum. Iam autem proiecta sunt verba multorum virorum nostri temporis, quod syllogismi cathegorici sint petitiones secundum veritatem. Dixerunt enim hoc esse, quia vniuersale rei est ipsa res, qui scit quod omne animal sit sensitiuum, scit quod omnis homo sit sensitiuus. Et hęc fallacia subintrat locum, in quo capiuntur quæsita contradictoria, ac si essent quæsitum vnum, quoniam vniuersale rei est res in potentia, & nō est res in actu. Acceptio vero particularium ad ostensionem vniuersalis est inductio: ego autem futurus sum ferre sermonem de ea in topicis. Acceptio vero consequentis rei

A ad ostensionem rei est etiam locus demonstratiuus, sicut ꝙ ostendatur, quod mundus habeat partes graues, & leues, quando ostenditur quod mundus habeat partes graues tantum. Deinde ostendetur, ꝙ ipse habeat solum partes graues. Deinde ostendetur ꝙ habeat partes graues & leues simul, & hoc quidem verificatur de rebus, quæ verificantur separate, & verificantur coniunctè, iam autem præhabitum est, quæ sint hæ res.

Locus vero consimilium est locus rhetoricus, vt postea veniet. Hæc itaq; est summa petitionum secundum primam positionem. Petitiones vero, quæ sunt de opposito quæsiti, & sunt illæ, quibus semper indagatur destructio, sunt duarum partium. Prima quidem pars facit petitionem principii de opposito illius eiusdē quæsiti secundum modum, quo fit petitio de ostensione quæsiti. Species autem huius partis sunt æquales his, quas numerauimus. Secunda vero pars est, quod ipsimet quæsito connectamus suum oppositum, præter ꝙ putetur de illo, ꝙ sit ipsius oppositum, & sequatur ex illo falsum necessario, & putetur, ꝙ falsum sequatur ex positione quæsiti, sicut ꝙ poneretur, ꝙ scientia contrariorum sit vna. Deinde poneretur, ꝙ quorundam contrariorum scientia non sit una: ex hoc enim sequeretur, ꝙ quædam contraria non sint contraria, sed non acciperetur in hoc rei oppositum ostensum per ipsam, nisi modo quo lateret: res autem, quæ laterēt B in illis esse oppositas, sunt ipsæ eædem, nisi ꝙ aliqua earum sit, de qua putatur, quod non sit opposita, & est opposita secundum veritatem, & sunt loca dictionū. Sed de quatuor locis putatur, quod sint petitiones de contradictorio quæsiti, & non sunt petitiones, secundum quod sunt petitiones de ipsomet quęsito, Quia autem res, quæ sumuntur hic ex oppositis, sunt trium specierum, Affirmatio & negatio, & habitus & priuatio; & contraria immediata, dum multiplicamus illa quinque per hæc tria, proueniunt quindecim loca: quorum locorum tria sunt petitiones secundum veritatem, & sunt loca orationum, & de duodecim putatur, ꝙ sint petitiones, & secundum veritatem non sunt petitiones. Exemplum autem locorum, quæ sunt petitiones affirmationis & negationis secundum veritatem, est hoc. Aequalitas est vtilis & medium non est vtile, Hic autem locus diuiditur secundum diuisionem modorum commutationum dictionum, quos numerauimus. In priuatione vero & habitu est, vt fertur æqualitate gaudetur, & medietate tristatur. Et contrariorum exemplum est, æqualitas iuuat, & medium nocet. Aliorum vero locorum, quæ non sunt petitiones secundum veritatem, exemplum uniuersalis est, quod supponas omne animal mouet mandibulam inferiorem. Deinde admittemus, quod crocodillus non sit huiusmodi. Et hæc quidem est vera destructio. Exemplum autem totius & partis est, quod ponatur mundus totaliter antiquus. Deinde admittamus quod sit nouus secundum quasdam partes eius. Et hæc etiam est vera destructio. Exemplum autem consimilium est, ꝙ ponamus C conuenire reges esse multos. Deinde admittamus quod proportio regis ad regionem sit, sicut proportio dei ad mundum. Deus autem est vnus, ergo non conuenit reges esse multos. Hic autem locus est destructio rhetorica, & non est petitio: putatur autem de his locis, quod sint petitiones, quoniam quod assimilatur alicui in principio considerationis est ipsa res, & similiter etiam est de toto, & suis partibus, & de re, & consequente ipsam, & de vniuersali, & suis particularibus. Exemplificatio vero horum quatuor in contrariis, & priuatione & habitu, non est res difficilis apud illum, qui considerat illa.

De locis cōsimilium.

Acceptio vero non causæ, vt causa, cadit in cathegorico, & in syllogismo cōtradictorii simul: ipsius quidem casus in cathegorico est duobus modis. Quorum vnus est oratio corruptæ formæ, sicut quod concludatur ex duabus negatiuis. Secundus autem est, ꝙ sit corruptæ materiæ, vt ꝙ præmissæ acceptæ sint falsæ omnes, aut quædam, vel aggregantur ambæ res simul, & ille dicitur corruptus genere, vt qui diceret, omnes res sunt in tempore, & omnes res sunt in sphæra mundi. Tempus itaque est sphæra mundi. Et de illis est quod præmissæ sint uerę, sed non proportionatæ, sicut quod ostendatur, quod duo latera trianguli sint longiora reliquo latere, quia vnum mobile mouetur per illa longiore tempore, quā sit tempus, quo mouetur per reliquum latus, & hanc partem subintrant logica

De fallacia non causæ, vt causa.

quodammodo. De illis etiam est quidam, qui concludit verum, sed per accidens, D
quoniam accidit ꝙ solum propositio minor syllogismi sit falsa, & conclusio sit vera, vt dicendo, homo est equus, & equus est animal, homo itaque est animal. Et quidam eorum est, quod modus conclusionis sit secundũ vnam rem & pręmissæ secundum aliam rem, vt quod concludat conclusionem necessariam, & in syllogismo sit iam sumpta præmissa contingens, vt dicendo homo ambulat, & qđ ambulat est animal: homo itaque necessario est animal. Et aliquis illorum est, quod medius terminus, qui accipitur causa in demonstratione simpliciter, aut in demonstratione causæ tantum, sit causa per accidens, vt dicendo quod non habet finem non mouetur, quia non habet locum, ad quem moueatur. In hac itaque causa sine dubio est proportio accidentalis, ex quo imaginati sumus locum, ad quem moueatur. Et de illis est quod sit syllogismus concludens, sed non concludat quæsitum, sicut est oratio Parmenidis. Quicquid est præter ens non est: & quod non est, non est aliquid: ens itaque est vnum. Hic itaque concludit quod id quod est non ens, non sit aliquid, non quod ens sit vnum. Et illorum aliquis est, qui non concludit quæsitum primo sed, secundario, vt qui ostendit quod partes substantiæ sint substantiæ, dicendo per destructionem partium substantiæ destruitur substantia, & per destructionem illius ꝙ non est substantia non destruitur substantia. Qui concludit in secunda figura est, quod partes substantiæ non sint non
substantię. Et de illis est quidam, qui caret maiori præmissa, putando quod ipsa, E
desit ob ipsius diuulgationem, prout consueuerunt facere habentes demonstrationem, illa autem secundum veritatem est falsa, sicut dum dicimus, hic noctu prædatur, ergo est latro. Veruntamen in syllogismo contradictorij hoc fit duobus modis. Quorum vnus est, quando subiectum propositionis veræ ei attributæ non fuerit compositum compositione syllogistica, adeo quod ex hoc sequatur falsum. Secundus autem est, puod falsum sit sequens absque subiecto æqualiter, siue fuerit non coniunctum cum subiecto omnino, aut verisimile sit, quod sit coniunctum, præter quod ita sit secundum veritatem; sed primus modorum harum duarum partium, ipse redit ad corruptionem formæ syllogismi. Alter vero modus continet duas eius partes, quod falsum sequatur sine subiecto, & aditus subiecti in illum erit superfluus, & incassum. Exemplum autem illius, in quo subiectum est superfluum, & in cassum, & putatur ꝙ connectatur subiecto, est dum dicimus, Si mundus non fuerit nouus est antiquus: quando autem mundus positus fuerit inuentus in actu, & infinitus erit inuentus, & non inuentus simul, hoc autem est falsum, mundus ergo est nouus. Quoniam vero attributum non coniungitur subiecto, quasi non est falsigraphus. Et aliquando inuenitur tale in syllogismo cathegorico, & illud fit, quod capiamus id, cui non est aditus ad conclusionem, ac si ei esset aditus, hoc autem contingit in oratione virorum sophistarum
nugationis. F

De translatione, & permutatione. Cap. IIII.

TRanslatio vero, & permutatio est, quod translatio semper sit ad id, quod potest capi vice rei, & putatur quod sit ipsa res, & fallit. Hoc autem est dictio, aut res, ipsa autem res aut est similis, aut vniuersalis, aut particularis, aut consequentia priora, aut posteriora, aut coniuncta, aut imagines rei in anima, aut sua simulacra sensata, & in his rebus sunt quędam res, quæ appropriant eas in se, & quando in eis imaginantur res aliæ oportet quod in eis imaginentur res, quæ inueniantur in his rebus. Exemplum vero dictionum constitutarum vice rerum est, sicut qui credit propositionem, cuius sunt nomina synonyma esse propositiones multas. Vniuersalis vero, & particularis est, sicut quod attribuamus homini rationem, deinde transferamus istam ad animal, aut econuerso. Translatio vero ad simile est manifesta. Et ex loco exit oratio assimilationis. Coniunctum vero est, sicut oratio dicentis, tempus interfecit

A ipsum, tempus enim non interficit, sed est coniunctum interficienti. Similitudines vero rei, notum est, quod ipsæ dum capiuntur, quod sint res, ipsæ in se fallent, sed maior pars fallaciæ harum similitudinum fiunt in rebus, quas difficile est imaginari in se, sed imaginantur in aliis ab eis, aut fiunt in rebus, quas impossibile est imaginari in se, verbi gratia, prima materia, quæ non est formata certe potest imaginari in suo proportionali; quando autem intenditur imaginari in se, capitur formata cum imagine formæ, & non imaginatur secundum id, quod ipsa est in se, sicut est, quando dicimus, quod non sit extra mundum vacuum, neque plenum, non potest hoc imaginari, sed semper æstimatur, quod extra mundum sit vacuum, aut corpus. Hic aūt locus est, qui induxit ad orationem de vacuo, & ideo dicunt loquentes de creatore, quod sit, quem non conciperet ipsum intellectus, hoc est, dum imaginaretur. Fallacia itaque eorum, quæ dicta sunt, cadit ex hoc in rebus, ex quibus fit doctrina, quę vocatur constantia ad oculum. Hoc autem fit in geometria mathematicorum.

De rationibus probabilibus, & litigiosis. Cap. V.

B Postquam autem iam locuti sumus de rebus, ex quibus cognoscitur verificatio vera, & formatio perfecta, & postea locuti sumus de rebus, quę fallunt in eis, loquemur itaque de verificationibus topicis, & litigiosis secundum quantitatem, qua iuuatur vnaquęque illarum: sermo vero, quo compleantur hę artes, non est necessarius nostro proposito. Hinc autem incipiemus de sermonibus topicis, & dicemus ꝙ quantitas, quam adipisci facit, est coniecturę proximę veritati. Coniectura autem vniuersaliter est, quod credatur de re, quod sit secundum quandam dispositionem, & potest esse secus quam creditur: & illius proprietatis est, ꝙ auferatur in controuersia contra id, quo est demonstratio, quia illius proprietatis est, quod non auferatur per contradictionem: hic autem est duarum partium, quarum vna est, quod non coniectetur eius contradictorium, & hęc est topica. Altera autem est, quod coniectetur eius contradictorium, & hęc est oratoria.

Quod vero hęc sit quantitas verificationis, quam hęc ars facit acquirere, est euidens ex definitione orationum facientium ipsam acquirere, ex quo oratio topica est syllogismus compositus ex pręmissis diuulgatis notis. In ipsis autem pręmissis diuulgatis euenit verificatio ex parte attestationis totis ipsis, aut maiori ipsarum parti, non ex parte qua res ita sit in se: econuerso illius, quod est res in demonstratione, quoniam in illam occurrit nobis veritas certe vera ex C pręmissis, quibus nobis euenit illius veritas ex parte qua illę sunt in rebus secundum quod sunt extra animam, non ex parte qua est significatum nostri dicti. Hoc autem sic existente, vtplurimum hę propositiones topicæ sunt falsę secundum partem. Si autem inueniantur verę secundum totum, hoc inest eis per accidens, hoc est ex parte qua contingit diuulgato quod sit extra animam id eius, quod est in anima: nos autem non sumimus eam in his syllogismis ex hac parte, vt diximus, sed solum ex parte, diuulgationis: & ideo oportet necessario syllogismum verum secundum figuram compositum ex talibus pręmissis, quod faciat adipisci opinionem occurrentem.

Topicarum orationū materia.

Postquam autem exposita est quantitas verificationis, quam facit acquirere hęc ars, dicemus species orationum agentium illam. Et dicimus, quod syllogismi ex quibus sequitur opinio propinqua veritati, necessario oportet, quod sint veri secundum figuram. Sin autem, essent orationes falsigraphę. Et ideo species syllogismorum, quę fiunt hic, sunt tres species dictę in libro Priorum hoc est cathegoricus, & conditionalis, & syllogismus contradictorii tam simplex quā compositus illorum; possibilis namque est constructio quęsiti, ipsiusque destructio talibus syllogismis topicis compositis, ex quo inueniuntur apud nos præmissæ diuulgatæ conferentes quæsito. Et aliquando hæc ars vtitur alia specie veri

Topicarum orationum forma.

ficationis propria ei, quæ est inductio. Hæc autem species rerum agentium verificationē est illa, quæ enunciat aliquid de re vniuersali enunciatione vniuersali, quæ affirmat aut negat esse hanc enunciationem in maiori parte illorum, quę sunt sub illa re vniuersali, verbi gratia, enunciatio, qua enunciamus, ꝙ omne corpus sit nouum, cum nos inueniamus maiorem partem corporum talis denominationis. Et est oratio, cuius vis est vis syllogismi primæ figuræ, cuius minor extremitas est hæc res vniuersalis, medius autem terminus sunt ipsæ partes, & maior est ipsa enunciatio. Sed res est contra illud, quod est res in ipso syllogismo, quoniam per syllogismum semper procedimus ad verificationem rei particularis ignotæ per vniuersalem, quæ sit nota apud nos, & per æquale notum ad ęquale ignotum, secundum quod non sumemus hic vniuersale ęquale notum præmissam maiorem, inquantum est æquale, sed ex parte qua est vl'e siue sit naturaliter, aut impositione. Illud vero, quo innuitur verificatio rei particularis ex vniuersali, quod est apud nos, est, sicut quod ostendamus, quod omnis homo sit sensitiuus, quia omne animal est sensitiuum. Sicque homo, qui est minor extremitas, hic subintrat maiorem præmissam, & continetur in ea. Exemplum autem illius, quo procedimus ab æquali, est, quod ostendamus, quod omnis homo sit risibilis, ex quo omnis homo est rationalis: rationale enim est æquale risibili, quonam pacto risibile sumitur vniuersaliter distinctum per rationalitatem, & subintrans eam, & si sit illi æquale ex quo hoc non nocet, & ideo diximus de tali, quod sit vniuersale secundum suppositionem. In inductione vero semper innuitur a particulari ad vniuersale, quia, quando gratia exempli ostendimus, ꝙ omne corpus sit nouum, cum inueniamus quædam corpora noua. Patet, quod nos procedamus ad hanc enunciationem vniuersalem, videlicet, omne corpus est nouum, cum inuenerimus quædā corpora noua. sicut sunt aqua, & terra, & aer, & ignis, & cætera, & veniet compositio orationis, cuius vis est vis syllogismi primæ figuræ, sic, corporum quoddam est ignis aer aqua & terra. Et hæc sunt noua, corpus itaque est nouum, excepto quod quando hoc fecerimus per inductionem separatam in se ad ostendendum quæsitum ignotum, non erit fortis persuasionis: quoniam, dum videbitur per inductionem, quod prædicatum insit subiecto, quæsitū erit præmissa per se nota ostensa per inductionem, & non erit ignota. Hæc autē ars ex parte, qua constituit syllogismum de quæsito ignoto, non sumit per se notum inquantum sit quæsitum, sed tale conuenientius est in regulis rhetoricis & ideo illa ars pro maiori parte vtitur inductione ad verificationem maioris præmissæ. Veruntamen inductio non est vtilis ad tale: quoniam, quando nos induxerimus per multitudinem singularium ingredientium sub præmissa maiori, & in illis, quę inquisiuerimus non erit aliquod, quod sit subiectum quęsiti. Vnde eueniet nobis, quod hoc sit contentum sub pręmissa maiori, & vt vniuersalius inquam, vnde nobis proueniet veritas vniuersalitatis huius pręmissę. Si autem subiectum quęsiti fuerit in summa illorum, quę induxerimus, redderetur ipsum quęsitum secundum se pręmissa ostēsa per inductionem, & redibit primum dubium. In arte vero topica non perficitur res tali perfectione, sed illa enunciat esse enūciationem in omni ob eam esse in maiori parte. Diuulgatum enim est, quod paucum sequatur multum.

D

E

F

Quę sit vis inductionis.

Inductio vero, inquantum inductio est, licet in ea completa sint omnia particularia, tamen non largitur per se primo pręd icatum necessarium essentiale ex quo non est impossibile, quod illud vniuersale sit pręd icatum de omnibus his singularibus per accidens, sicut qui opinatus est, quod omne, quod generatur, generetur ex ente in actu. Et ideo tales pręmissę sunt pręmissę diuulgatę. Inductio vero, quę fit in demonstratione, fit ad dirigendum ad veritatem, non ad illius acquisitionem primo & per se, magnum autem discrimen est inter id, quod fit ad dirigendum, & inter id, quod fit vtile per se. Et ideo non oportet in pręmissis, quarum veritas acquiritur per inductionem, vt inquiramus omnia singularia, sed sufficiunt ad hoc quædam illorum. Veruntamen ad facere inductionem indigebimus ob alteram duarum rerum. Aut, quia adhuc non intelligitur hoc genus pręmissarum per sensum suorum singularium, sicut qui non sentit omnino,

A quod scamonea purget choleram. Talis itaque indiget inductione, quousque eueniat prædicatum essentiale. Et hæ sunt notę inter pręmissas expertas. Quę quidem pręmissę mutuo se excedunt secundum quantitatem illorum, quę oportet sentire de suis singularibus, vt occurrat veritas illarum; hoc autem est secundum datam materiam. De quibusdam enim oportet, quod sentiamus vnum singulare solum, sicut sunt multæ propositiones arithmeticæ, & de quibusdam oportet, quod sentiamus plusquam vnum. Altera autem res, qua indigemus facere inductionem in demonstratione, est, quia maior pars hominum non concedit vniuersalitatem multarum pręmissarum, sed concedunt vnam suarum partium, vt quod sciatur, quod cognitio sanitatis & ægritudinis sit vnius scientiæ, quæ est scientia medicinæ, quando autem diceremus illi, quod cognitio contrariorum sit vnius scientię, nō concederet hanc vniuersalitatem, donec ipsam inquirat, & tunc occurrit ei illius vniuersalitas. Hæc itaque est forma orationum topicarum. Sua uero materia sunt pręmissę diuulgate, vt pręmissum est.

Illius autem species sunt istę, quia quędam est, quę est diuulgata apud omnes, & hęc species est nobilissima illarum, & possibile est quod in hac conueniant omnes gentes diuersę cum discrimine suarum regionum, & suę educationis, sicut quod commendatio studiosorum sit bona, & honor parentum sit opportunus. Et quędam illarum sunt, quę sunt diuulgatę apud maiorē partē, pręter quod sint apud reliquos, & in his est disceptatio, vt quod deus sit vnus. Et quędam sunt B diuulgatę apud scientes, & habentes sapientiam aut maiorem partem, vt quod cœlum sit sphęricum. Et quædam sunt diuulgatę apud artifices, pręter quod vulgares repugnent illis, sicut quod est in medicina, quod scamonea purget choleram, & coloquintida flegma. Aut sint apud notum inter sapientes in arte, pręter quod repugnet eis aliquis vir illius artis, sicut est dictum Hippocratis quod labores prouenientes sine causa pręcedente prognosticent morbos. Aut sint apud maiorem partem illorum, & iterum sint similes diuulgatis, ac si essent diuulgatæ vt quod scientia contrariorum est vna, sicque & sensus contrariorum est vnus idem. Et iterum, quod est contrarium diuulgato, est diuulgatum, verbi gratia, si sit diuulgatum, quod amico expediat bene facere, inimico itaque expedit malefacere. Nobilissimum autem horum est, cui attestantur omnes, aut maior pars. Illæ vero, quibus omnes attestantur, sunt vulgatę testimonio omnium, aut maioris partis, sicut sunt opiniones sapientum, quę quidem sunt diuulgatę, quia omnibus, aut maiori parte videtur, quod conueniat, quod admittantur illorum opiniones. Et tales sunt opiniones proprię artibus & reliquę. Hæ autem pręmissæ diuulgatæ necessario sunt vniuersales, ex quo particulares sunt latentes, & non sunt communes omnibus secundum sensum, licet capiantur in his syllogismis indefinite, & non aduertatur in eis nimium quod eas exponant cum signis, & ideo mentiuntur secundum partem.

Orationum topicarū species quæ.

C Vniuersales autem, vt pręmissum est, tam simplices quam compositę illarum, sunt octo partium, genus, & species: & differentia, & proprium, & accidens, definitio, & descriptio, & oratio, quæ non est definitio neque descriptio. Hoc autem sic existente, pręducata topica necessario sunt vnius istarum partium; quia vero species non pręducatur nisi de singulari, & in enunciatione, cuius subiectum est singulare, qua non vtuntur in hac arte, ideo non numeratur hic pręducatum. Descriptio vero subingreditur proprium, quando illorum potestas est vna. Et similiter oratio, quę non est definitio, neque descriptio subintrat accidens. Sunt itaque prædicta topica necessario, quinque partium, definitio, genus, differentia, proprium, & accidens. Definitionis autem descriptioni sufficit, quod sit oratio significans dispositionem rei, qua est ipsius constantia & esse. Genus vero iam definitum est, quod sit pręducatum de multis differentibus specie in eo quod quid est. Differentia vero est pręducatum de multis differentibus specie in eo quod quale est, Proprium autem est, quod non significat rei quidditatem, & inuenitur toti ei, & soli & semper. Accidens vero describitur hic duabus descriptionibus: quarum vna est quod ipsum capiatur pro re, & non sit genus, neque differentia, neque proprium, neque definitio, Secunda autem est quod

Pręducata topica quot.

fit id, quod poteſt vni eidem rei ineſſe, & non ineſſe. Deſcribitur vero his duabus deſcriptionibus, quoniam aggregatum ex eis euenit ad accidentis formationem abſolute: quoniam vna deſcriptio illarum attribuitur accidenti inſeparabili, & altera illi, quod ſeparatur. Notum autem eſt quod hæ deſcriptiones hic poſitæ non ſufficiant ad formationem vnius iſtarum perfecta formatione, ſed ſufficit de illius ſignificato hic: perfectio enim formationis rerum, ex quibus cõponuntur definitiones, eſt in libro Poſteriorum. Sicque quod accepimus hic in generis definitione, notum eſt, quod generis vltimi generum. Et ſimiliter de differentia non ſufficit, quod ſit prædicatum in eo quod quale, præter quod ſit propria rei, cuius eſt differentia. Quando autem prædicata in propoſitionibus topicis fuerint vnius iſtarum quinque partium, oportet neceſſario ſpecies ſyllogiſmorum topicorum, quod ſint ſecundum quod componuntur ex his quinque, quæ ſunt formata ſecundum hunc modum formationis; & hoc eſt, quando accipiuntur prædicata naturaliter, vel econuerſo, & fuerunt poſiti tres termini ſyllogiſmorum, qui proportionantur ſibiinuicem ſecundum vnam harum quinque proportionum, prout eſt proportio definitionis, aut alia proportionum, vel ſecunenm cõpoſitas, vt quod vnius termini proportio ſit differentiæ, & ſecundi ſit proportio accidentis, aut alia proportio. Aut capiantur ſemper vno modo. videlicet, qđ duo termini ſemper proportionentur ad tertium, aut maior extremitas, & medium ad minorem, aut minor & medium ad maiorem, prӕter quod inter duas extremitates proportionatas ſit aliqua proportio iſtarum proportionum, ſed ſua prӕdicatio erit per accidens: hoc autem eſt duobus modis. Aut quod ponamus amborum illorum ad extremitatem proportionem vnam, vt quod ſit proportio medij termini ad minorem ſolum proportio definitionis, aut quӕuis harum quinque proportionum, vel econtra, hoc eſt, quod minor & medius proportionetur ad maiorem ſecundum hanc proportionem, aut alterius illorum. Aut, quod ponamus proportionem amborum ad aliud extremum duas proportiones, vt ꝙ proportio extremitatis maioris ad minorem ſit proportio definitionis, & medij ad maiorem ſit proportio differentiӕ, aut aliqua alia proportio ex illis. Quando autem proceſſerimus in combinationibus horum ſyllogiſmorũ, hoc modo, fiunt ſpecies ſyllogiſmorum topicorum duplum ſpecierum ſyllogiſmorum demonſtratiuorum: hoc autem eſt, quia illi non ſeruant in illis prӕdicationem naturaliter, neq; prӕdicationem eſſentialem: ob vehementiam autem aſsimilationis illorũ, & ſuæ affinitatis ad ſpecies ſyllogiſmorum demonſtratiuorum, multi viri putauerũt ꝙ multi iſtorum ſyllogiſmorum demonſtratiuorũ ceciderint ex libro Abumazar: illi autem, ſecundum veritatem, ſunt ſyllogiſmi topici. Hic autem eſt vna pars ſpecierum orationum verificatiuarum, quæ notæ ſunt inter logicas orationes, videlicet. ſpecies, quæ componitur ex præmiſſis veris, quæ non ſunt eſſentiales, ſed ſunt communiores quã genus, quo vtuntur: ex parte itaq;, qua eſt vera, æſtimatur ꝙ ſit numerata in ſpeciebus demonſtrationum, & ex parte, quæ non eſt eſſentialis, æſtimatur de ea quod ſit topica. Themiſtius vero oſtendit de hac parte, ꝙ non ſit topica. Quod vero videtur ex vi verborum Abumazar, eſt, ꝙ illa ſit topica. Nos autem dicimus, quod ſi cauſa occurſus veritatis in aliquo quæſito non fuerit quæ putatur in anima, quod ſit prædicatum de eſſentia ſubiecti, aut ſubiectum de eſſentia prædicati, in hac verificatione non ſit aliqua res præter diuulgationem, aut inductionem, illa autem, quæ eſt talis conſuetudinis neceſſario eſt topica. Veruntamen tales ſyllogiſmi ſunt in eminentiori gradu, quã ſylogiſmi topici, quia non ſunt falſi, nec in parte. Hæc itaque quantitas, quam diximus eſt ſufficiens ſecundum noſtrum propoſitum hic. Ariſto. vero quia apud eũ hæ orationes topicæ diſtinctæ ſunt a demonſtratiuis, non ſolum in materiis, ſed etiam ſecundum orationem, opinatus eſt, ꝙ tales, & ſi non ſint demonſtratiuæ, habeant de illis exercitium ex magis diuulgato illarum. Ex quo enim pro maiori parte præmiſſæ diuulgatę ſunt oppoſitæ, poſsibile eſt ꝙ vna eadem res conſtruatur & deſtruatur ex his præmiſsis, quando propoſitioni minori coniunguntur duæ propoſitiones contradictoriæ, opinatus eſt quod talibus ſyllogiſmis vtantur ambo aduerſarij ad confirmationem & deſtructionem rei, ſecundum quod alter eorum

A intendat cautionem illius, & alter destructionem. Et eueniet inde magnum exercitium modo, quo euenit in artibus, quæ sunt pręuiæ modo aliarum, sicut est ars dialectica & aliæ ab ea. Et propterea posita est hæc ars inter interrogantē & respondentem; & instituit interrogantem modo, quo recipiat a respondente id, quo destruat illius positionem: Respondentis autem modum instituit, ꝙ non admittat rem, qua destruatur eius positio. Et tradidit ad hoc omnia loca, quibus adipiscantur syllogismi in omnibus quæsitis secundum clausulam conditionis, sicut quæritur simpliciter, siue fuerit quæsitum secundum conditionem annexam, vt quæratur an sit genus, aut definitio, aut vlla quiuque proportionum. Deinde cum hoc tradidit quo modo interroget interrogans, & respondeat respondens. Et cum hoc dedit præcepta propria interroganti, & præcepta propria respondēti. /Et hinc est quod hæc ars definitur ꝙ sit habitus, quo valeat interrogans facere ex propositionibus diuulgatis syllogismum ad destructionem vtriusq; duorum extremorum contradictionis, quod interrogans recipit a respondente. Et illo valet respondens non admittere interroganti aliquam rem, ex qua sequatur contradictorium illius, quod posuit. Huius etiam artis sunt alia iuuamina, quæ numerata sunt in libros topicorum / Sed tale exercitium putatur, quod non sit necessarium ad perfectionem artis demonstratiuę. Si vero fuerint, sine dubio est ex parte manifestioris.

B

QVAESITA CLARISSIMORVM QVORVNDAM ARABVM, & præcipue Auerr. Cordub. in hanc Logicæ partē.

Abramo de Balmes interprete, Ad librum Prędicabilium.

Abbualkasis Benadaris Quæsitum vnicum. De Notificatione Generis, & speciei.

C INtentio huius sermonis est, ꝙ speculemur sermonē Alpharabij dicentis, ꝙ genus, & differentia conueniant in eo, ꝙ vtrunque eorum notificat essentiam & substantiā speciei: nisi ꝙ genus notificet substantiam speciei, in qua conueniunt alia: differentia vero notificat substantiā speciei, qua determinatur ab aliis, aut suam substantiam, in quantum determinatur ab alijs. Nostra autem expositio circa hoc erit, vt nostri moris est circa reliqua, quæ speculamur: illa autem est speculatio necessaria, & speculatio propter melius. Necessaria quidem speculatio in hoc tractatu est illius verus intellectus, præter quem non verificatur, quod imaginetur. Dicimus itaq;, ꝙ prędicata simplicia, quæ de subiectis prædicātur, & simplices res, quibus respondetur in responsione quid est vel qualis est, partiuntur duabus diuisionibus veris notorijs in notificatione. Quarū prima diuisio est, quia illa diuidunt̄ in ea, quę notificant ea, quæ sunt de essentia, & in ea, quæ notificant ea, quæ sunt extra essentiam. Alia autem diuisio est, quia illa partiuntur in ea, quæ notificant rem vl̄em & in ea quę notificant rem propriam. Hic autem est tertia diuisio, quam decernunt naturæ illarum rerum, sicut decreuerunt illæ duę diuisiones, ad quam tertiam diuisionem excitauit nos Alpharabius, quę est, ꝙ illa partiantur in ea, quæ notificant totum ipsum cognoscibile, & in ea, quę notificant partem ipsius.

Omnes autem hæ diuisiones sunt rerum simplicium secundum duas notitias, veri D
ficationem id est, an sit, & formationem, id est, quid sit. Ex quo autem res ita se habet, oportet illum, qui loquuturus est de genere, & differentia sermone logico, ꝙ notificet quid vtrunque illorum contineat de notitia, quia est, vel quid est, & an notitia vtriusque sit essentiæ, aut illius, quod est extra essentiam, vel totius speciei, aut eius partis. Ideoque Alpharabius prædixit in præcedenti sermone, ꝙ notificatio generis & differentiæ sit essentiæ, non illius, quod est extra essentiam: & hoc, quando dixit, ꝙ genus & differentia conueniantur in eo, ꝙ vtrũque ipsorum notificet essentiam speciei. Hoc itaque sermone notificauit, in qua re notificationis conueniant, & quę notitia sit, in qua conueniant, quæ est notificatio substantiæ, Postea vero fecit mentionem de distinctione substantiæ, quã notificat ipsum genus a substantia, quam notificat ipsa differentia. Et hoc, quia substantia, quam notificat ipsum, genus est tota ipsa species notificata, vel id, quod continet illam, & aliam ab ea. Substantia autem, quã continet differentia est tota ipsa species, aut id, quod appropriat illam ab aliis. Necessaria autem est expositio duarum rerum conducentium notificationem generis ipsius speciei duobus modis differentibus, & duarum rerum conducentium notificationem differentię, ipsius speciei duobus differentibus modis. Sicque, nunc faciemus mentionem circa vtrunq; eorum de duabus rebus propter varietatem modorum suę notificationis: & hoc, quia ex quo notum est de intentione generis, ꝙ conueniat cũ E
differentia circa esse amborum in ipsa specie, & ꝙ inter ea in specie sit differentia secundum esse; & ideo species, quæ est composita ex ambobus illis, est vna in actu, & non duæ. Sicq; oportet propter esse vnionem generis cum differentia in ipsa specie secundum esse, & vtrũque ipsorum esse est inseparabile ab alio. & indifferẽs ab illo secundũ esse, ita vt genus, quãdo prædicatur de ipsa specie, aut quando per illud respondetur ad quæstionem quid est ipsa species, ꝙ notificet totam ipsam speciem, sed ipsum non notificat illam per id, quod appropriat illam, ex quo pars notificans est communis illi, & reliquis suis speciebus differentibus: sicque suum notificare totam ipsam speciem, non secundum partem illius ratione suæ conuenientiæ cum differentia in speeie secundum esse, & ipsum notificare illam totalitatem, inquantum continet ipsam speciem, & aliam ab illa, est propter genus esse commune illi speciei, & alijs speciebus distinctis. Hec itaque est causa notificandi genus ipsam totam speciem secundum substantiam cõmunem, sicut causa notificandi genus de ipsa specie partem suæ substantiæ: & est id, quod continet ipsam speciem, & alia ab ea, quod est esse intẽtionem generis, & eius essentiam ex parte, qua ambo illa sunt essentiæ distinctæ, nõ ratione qua ambo simul insunt ipsi speciei: & ideo intendo, ꝙ propter genus esse essentiã speciei illius intentio est alia ab ipsa differentia, & conueniunt ad esse speciei. Ideo necessario notificauit ex hac parte genus de specie partem essentiæ speciei, & F
hoc est, ꝙ intendebat quando dixit: nisi ꝙ genus notificat essentiam speciei, in qua conueniunt alia ab illa, & intendebat notificationem generis de specie totam ipsam speciem, quando dixit: aut suam essentiam, inquantum secum conuenit in illa aliud ab ea. Et per hoc idem ostenditur notificatio differentiæ de ipsa specie secundum suam totalitatem, aut suam essentiam, quæ illam appropriat, hoc est, ꝙ differentia sit essentia speciei, & pars essentiæ speciei: ex quo species est ex duabus essentijs, quarum vna, est ipsa differentia, quæ notificat partem speciei. Ex quo autem in duabus notificationibus totali & partiali differentia est essentia propria ipsi speciei, eius notificatio toti speciei est secundum id, quod appropriat ipsam speciem, & eius notificatio est partis speciei proprię. Construuntur autem de duabus notificationibus generis duæ demonstrationes & similiter est de differentia.

Demonstratio aũt de notificatione generis ad totam speciem, inquantum continet speciem, & alia ab illa, Construitur sic, Genus est essentia communis speciei, quæ inest illius totalitati, id autem, quod est substantia communis speciei in existens suæ totalitatis, notificat speciem, inquantum continet speciem & alia ab illa; infertur inde ꝙ genus notificet totalitatem speciei, inquantum continet spe

A ciem, & alia ab ea. Demonstratio autem notificandi ipsum de ipsis speciebus, vt partem suæ essentiæ communis, & constituitur sic. Genus est pars essentiæ communis speciei. Id autem, quod est talis denominationis, notificat essentiam speciei communem: & inde infertur, ꝙ genus notificet essentiam speciei communem. Demonstratio autem notificandi differentiam totam ipsam speciem secundum id, quod ipsam appropriat, constituitur sic. Differentia est essentia speciei propria, quæ toti ipsi inest: illud autem, quod est essentia speciei propria toti ipsi inexistens, notificat totam speciem per id, quod appropriat ipsam speciẽ. Demõstratio aũt notificandi differẽtiã de ipsa specie ipsam speciei propriã essentiam, construitur sic. Differentia est pars essentiæ propria speciei: id autem, qđ est talis dispositionis notificat essentiam speciei sibi propriam. Differentia itaque notificat essentiam speciei sibi propriam. Ex parte itaq; inessendi genus, & differentiam toti speciei est notificatio vtriusq; ipsorum de tota specie, & ex parte essendi vtrunq; ipsorum partem speciei, est partis tantum. Genus vero est ipsa pars communis, & sic quando notificat totam speciem, notificat ipsam secundũ partem communem. Differentia vero est pars propria: & sic, quãdo notificat totam speciem, notificat ipsam scđm partẽ propriã. Sicq; cõpleta est & perfecta speculatio necessaria perfecta, & vera huius quæsiti. Speculatio vero de illo, quæ est propter melius, est stabilire ordinem sermonum speculantiũ sermonem

B Abumazar alpharabij de illo quæsito. Illorũ aũt sermones, quos stabiliui circa hoc, sunt tres. Quorũ primus sermo, quem stabiliui in hoc loco, est sermo Abu harahmanbin thahar. Id aũt, quod ex illius verbis resultat, est, ꝙ ipse intellexerit ex sermone Abumazar, & hoc sit illud, quod intellexerat ex suo sermone in libro Posteriorũ analeticorũ. Genus vero est, quod significat id, qđ currit cursu conclusionis demõnis, est dignius, & maius, ac vehementius. Differentia vero est id, quod significat id, qđ currit cursu principii demõnis, & est dignior, & potior, & vehementior: & intellexit ex duobus locis vnum intellectum, & constituit ipsum aliud esse idem: hoc aut, quod Abumazar imaginatur in libro Posteriorum analeticorũ circa hunc locum est, ꝙ duæ partes diffinitionis, quæ sunt genus & differentia, ponantur in demõne, quando mutatur diffinitionis ordo in demõnis ordinem, ex quo, vt expositum est in libro Posteriorum analeticorum, diffinitio est demonstratio positione differens, & de vtroq; & genere & differentia meminit, q̃ pars demõnis sit, quãdo variatur positio partium diffinitionis in situm demonstrationis ex eo qđ genus est genus, & ex eo qđ differentia est differentia, & ex eo ꝙ diffinitio generis sumatur loco generis, & differentię diffinitio sumatur loco differẽtię: & cõparauit inter duas significationes generis & differentię, & exposuit, ꝙ genus sit commune, & differentia sit propria, & ꝙ, qñ mutatur diffinitionis ordo in demõstrationẽ, fiat genus conclusum in demõstratione;

C & propterea est demõstrationis conclusio, & differentia est demõstrationis medium: & ideo sit demõstrationis principiũ, cum demõstrationis principiũ sit ipsius medius terminus. Et notum est, ꝙ quicquid est, de quo meminerit de vtroque ex demõstrationis ordine, sit ordinatum, ex quo differentia est propria, & genus est cõmune. Cõmune autem infertur ex proprio: sicq; ergo oportet, ꝙ genus scđm suam cõmunitatẽ sit demõis conclusio, & differentia scđm suam appropriationẽ est demõis principiũ. Hi aũt duo ordines, qui sunt generis & differẽtię ad demõstrationem insunt illis, ex eo ꝙ vtrunq; eorũ sit sumptum in demonstratione per se: sumpsit vero loco vtriusq; illorum suam diffinitionẽ, nec ambo currunt processu vnius partis demõstrationis. Sed generis diffinitio significat totũ aggregatũ, qđ est demõstrationis principium, & illius conclusio. Sicq; & differentiæ diffinitio, ex quo ambę diffinitiones partiuntur in genus, & differentiam. Sicq; generis ordo in demõe est gradus, qui sibi inest, qui est ipsum esse demõis cõclusionẽ, & differentię ordo est gradus, qui sibi inest: qui est ipsam esse demõis principiũ. Exemplũ aũt ordinis, qui est generis & differentię in demõstrationæ scđm se, non scđm assumptionem suarum diffinitionum, quando variatur positio diffinitionis in demõis positionem, est, sicut ꝙ mutetur diffinitio hoĩs, quę est aĩal rationale, & dicatur homo est rationalis, & rationale est aĩal. Sicq; rationale sta

bilitetur in diffinitione ſub gradu principij, & animal ſub gradu concluſionis; D
qñ autem ſumeretur animalis diffinitio loco animalis: ſumma generis diffinitionis ſignificaret aggregatum in demonſtratione, quod eſt illius principium, & eius concluſio; & hoc, quia animalis diffinitio eſt corpus nutribile ſenſitiuũ. Sicque nutribile ſenſitiuum poneretur ſub gradu principij, demonſtrationis, & corpus ſub gradu concluſionis demonſtrationis, & concreretur demonſtratio ex mutatione poſitionis diffinitionis ſic, hõ eſt nutribilis ſenſitiuus, nutribilis aũt ſenſitiuus eſt corpus, hõ itaq; eſt corpus: notum autem eſt ꝙ gradus rei, quę eſt illi ꝑ ſe in demonſtratione, eſt verior, & dignior ꝙ illi attribuatur, & eſt vehementioris fidei, & maioris vſus: fit autem verior, quia eſt ſecundum rei eſſentiam, nõ ſecũdum id, quod ipſam infert, quę eſt eius diffinitio. Sicq; inter duas notificationes duorum locorum, eſt differentia, quę iam expoſita eſt, ac etiam quomodo terminetur ordo ordinis demõſtratiõis, & ordo ordinis notificationis rerũ ſeparatarũ. Id aũt, quod fallit per nomen ęquiuocũ, eſt in duobus locis, quorũ vnus eſt, qñ dicit ſummam aggregati: qm̃ per ſummam aggregati intellexit Hadadh alrahmã ipſam ſpeciem, quando ſpecies eſt ſumma aggregata ex genere & dr̃ia: intentũ autem per illud in libro Poſteriorum analeticorum eſt aggregatum ex hac demõſtratiõe & eius cõcluſiõe: alter aũt locus inſinuat illius rñſum: quia Habuhabdh aerahman intellexit ſuum rñſum de ſpecie: intellectum aũt de illo in libro Poſteriorum analeticorum eſt ſuum rñſum de ipſa diffinitione, inquantum ſuę conditionis eſt, ꝙ ſua poſitio mutetur in poſitionem demoſtrationis. E

Stabiliui aũt mentẽ huius nobilis iudicis, in quo deus ſibi complaceat circa duos ſermones. Primo circa ſermonẽ, quo in diuerſum deuiauit eſt, quia Abumazar meminuit vtrobique de genere, & dr̃ia notificatione vera, & translatitia. Vera quidem eſt notificatio vtriuſq; ipſorum ſcd̃m partẽ: trãslatitia uero eſt notificatio vtriuſq; ipſorũ ſcd̃m totũ multitudini plebis; ex quo illud, cui ineſt notificatio partis ſcd̃m ueritatem, notificat ipſum totũ ſcd̃m translationem, non eſt aũt in doctrina demõſtratiua locus translationi. Scd̃m aũt intellectũ, ad qđ transfertur, eſt, ꝙ illud, de quo meminit Abumazar de ambabus notificationibus in vtroq; & genere & dr̃ia, & cõſtruitur ſuper opinionibus antiquorum circa eſſe generis & dr̃ię in ipſa ſpẽ. Sicq; ille, qui credidit veritatẽ eſſendi amborũ illorum in illa, quæ eſt illorũ eſſe ſimul vniri in illa, non hoc eſſe in illa ſolum ſcd̃m diffinitionẽ eius de hoc, poſuit notificationẽ vtriuſq; ipſorũ cõſequentẽ hoc eſſe: & ſicut eſſe eſt in tota ſpecie, ita notificatio fit totius illius. Ille aũt, qui credidit, ꝙ ambo illa, hoc eſt, ipſum genus & ipſa differentia ſint in ipſa ſpecie per modum inhęſionis, non ſcd̃m modum unionis: ſicut eſt granum in generatione frumenti, poſuit notificationem ſecundum hoc ſcd̃m partem, non ſcd̃m totum. Hęc aũt ſecunda opinio eſt falſa, nec eſt aliqua utilitas, ꝙ notificatio conſerat ordinem cõſequentem falſam opinionem circa ipſum eſſe: & complaceat ſibi deus in illo, qui me primo excitauit ad hęc duo loca, quæ numerauit Abuhabadhalrhaman ꝙ ſint diuerſa. Quartus vero ſermo eſt ſermo illius, qui ſtabiliuit agentem nouum ſecundum cognitionem, & ſecundum operationem, quod eſt, quia Abumazar notificauit de utroque illorum & de genere, & de differentia duas notificationes, quarum vna eſt credentis generis eſſe plures ſpecies, & illa eſt notificatio vtriuſque illorum ſecundum partem ſpeciei: generis quidem ſecundum partem communem, & differentię ſecundum partem propriam: & credẽtis generis non eſſe niſi vnicam ſpeciem. Sicque apud ſic credentem, genus notificat ſpeciem ſecundum ſe totam; ex quo apud illum non eſt alia ſpecies. Deridendum autem eſſe vſum huius ſermonis eſt manifeſtum illi, qui illum ſcrutatur: & eſt ſermo, circa quem deuiauit a veritate Albuhabadhalrhaman, & credebat vnionem duorum locorum diſtinctorum, quod & ſuus pater crediderat. Sic que completus eſt ſermo de modo ſpeculationis huius quæſiti: & hoc in ciuitate Dhanię tempore ſpeculationis, quę fit inter viros circa deciſiones legales: & hoc in nocte introitus quarti diei menſis Sahaban anni quingenteſimi noni. F

Deus autem eſt ille, qui ad rectum dirigit.

Eiuſdem Abbualkaſis Benadaris.

De Nominis deffinitione,

Quæſitum. I.

DIxit Eximius iudex Abualkaſin benadarius. Deus ipſum cuſtodiat. Diffiniuit Ariſto. nomen in libro Peryhermenias, ꝙ ſit dictio ſignificans impoſitione abſtracta a tẽpore, & nulla ſuarum partium ſignificat ſola. Et dixit Abumazar Alpharabius, oẽs expoſitores conuenerunt ꝙ adiectio dicti impoſitione ſit ſuperflua, ex quo dictio nõ ſignificat niſi impoſitione: & ideo dixerũt ꝙ per dictionẽ hic, ille intellexerit vocem. Hoc aũt non habet aliquã intentionẽ, quia inconueniens eſt definitio deferre genus remotũ, & dimittere proximũ: & hoc, ſi conceſſerimus ꝙ vox ſit genus dictionis. Abumazar vero dixit, ꝙ detulerit illam, quia aliquando vocãtur etiã multa, q̃ canit aĩal dictiones ob eſſe il-
B lorum expreſsionẽ proximã expreſsioni dictionũ hoĩs. Et hoc etiã eſt caſſum, quia genus, quod dicitur equiuoce, non cõuenit ꝙ fiat in definitionibus: ſicut qui definiuit hoĩem ꝙ ſit aĩal, & accepit hoc nomen ſignificans animal ſenſitiuum & pictum. Quando aũt iam conſtiterit dictum illorũ, nos dicimus ꝙ additum dicendi ipſum in hac definitione impoſitione, eſt additum neceſſarium, & per illud pficiet definitio. Hoĩum.n.dictiones diuiduntur in illam, q̃ ſignificat & in nõ ſignificantem: & ideo quod detulit genus ſupremum, qđ eſt ipſa dictio ipſum propriũ, reddidit p ſigñationem: & dixit dictionẽ ſignificantẽ: & ex quo ſigñatio eſt cõmunior dictione, quia quædã eſt ſigñatio vocũ, & aliqua eſt ſigñatio dictionũ: & ſigñatio vocalis, qua vtuntur bruta, ſecernitur dictionaria p̃ id, qđ dixit impoſitione: dictionaria.n.eſt impoſitione, & vocalis eſt naturaliter: ideo appoſuit hoc additum vltra ſigñationem, & dixit impoſitione ad diſtinguendum inter illas duas ſigñationes: & hęc ſpẽs definitionũ eſt de ſpeciebus definitionũ completarũ: accidit.n.primæ differentię, qua diuiditur primum genus in definitione, ꝙ ſit diuidens genus primũ, & genus, qđ eſt ſup eo: & qñ fertur differẽtia primi generis oportet ꝙ ſuccedat dr̃ia quę ipſam diſtinguat a dr̃ia, qua diſtinguitur genus primi generis; cuius exemplũ in definitionibus eſt, qui definiuerit hoĩem, ꝙ ſit aĩal mobile bipes, dicendo mobile diuiditur aĩal in duas partes, & diuiditur p illud ſuum genus, qđ eſt ipſum corpus. Quãdo aũt additur in illius definitiõe bi-
C pes, diſtinguitur p illud mobile, qđ eſt aĩal a mobili, qđ non eſt aĩal, & diſtinguitur p illud illa ſpẽs aĩalis, quæ definiri intenditur a ſpeciebus diſtinctis ab ea in ſuo genere. Et huic ſimile contingit in hac definitione, quia inquãtum detulit dictionẽ ſigñantem, diſtinguit per illud dictionẽ, que eſt genus nominis per genus, ſub quo intrat nomẽ, qđ eſt ipſum ſignificãs: & cum detuliſſet ſigñans, & cũ hoc ꝙ p ipſum ſignificans bipartiatur dictio, p ipſum ẽt partitur genus dictionis, qđ eſt ipſa vox: quia quædam vox eſt ſignificans, & aliqua eſt non ſignificans: & deinde tulit differentiam, qua diſtinguitur ſignificatio vocalis a ſignificatione dictionaria: & dixit impoſitione.

Et de his, quæ tibi manifeſtant hanc rem, eſt, quia dicere dictionem non ſignificat ipſam impoſitionẽ: quia ex dictionibus, quibus homo loquitur, ſunt illæ, quę non ſunt impoſitæ, quę ſunt prętermiſſę dictiones, nõ inſtitutę in ydiomatę: neq; dicere ſignificantem ſignificat impoſitionem. Sicq; ergo neceſſario apponitur in definitione impoſitio. Sicq; dictum expoſitorum, qui dixęrunt dictionẽ ſigñare ipſam impoſitionẽ eſt error: dictiones.n.prætermiſſę nõ ſunt impoſitæ: & tñ illę abſq; dubio ſunt dictiones: ſicut gr̃a exempli, eſt dictio, q̃ cõponitur ex zada: quia tu inuenies de illis aliqua, q̃ imponitur, & aliquã q̃ non imponit', & ſiſr eſt in reliquis compoſitionibus latentibus, Impoſibile ergo eſt ſine additione ſigni

ficationis vltra dicere dictionem,quia quedam dictio est significans , & quedam D
non significans . Et impoſſe est absq; additione per impositionē vltra significā-
tem:quia significans quędam est naturaliter, & quędam impositione. Nec est ali
cuius dicere, ꝙ non sit impoſſe,ꝙ nomen dictionis non significet impositionē, &
nomen significationis etiā non significet impositionē:& qū connectetur dictio cū
significatione,& additur clausula conditionis in ea , significant impositionē:quia
si hoc concederetur, vltima differentia in hac definitione delata esset implicite,
non explicite , Differentias autem vltimas definitionum cōuenit significare
significatione explicita simplici , non significatione insinuationis. Dictio enim
est dictio,& uox,& ex quo est uox,eius significatio est naturaliter, & ex quo est
dictio,habet significationem per impositionem. Impossibile ergo est absq; expli
catione per dictionem, quę significet per suam figuram, & declinationem ipsam
impositionem. Et si diceretur satis esse in definitione nominis , ꝙ dicatur ꝙ sit di
ctio significans ; ex quo hęc clausula conditionis est ęqualis dictio ꝑ impositionē:
melius itaque est ꝙ explicetur in definitione figura huius clausulæ conditionis.
Sicq; iam commonstratum est tibi,ꝙ qui definiuit nomē hac definitione, & abie
cerat ab illa dictionem impositionis,errauerit decisiua enunciatione. Deus ante
est,qui diriget ad rectum ill ım, quem voluerit. Et talis est mos hominum cum
hoc viro in omnibus,quæ argumentantur contra ipsum. Dico autem homines
illos,qui sunt vere philosophi. E

De prædicatis compositis,& diuisis. Quæs. II.

PHilosophus opinatur , ꝙ prædicatorum simplicium quædam sunt,quæ cū cō-
ponuntur , fit ex eis prędicatum vnum per se , & hæc verificantur diuisa &
composita necessario,& quædam sunt, quæ dum componuntur,fit ex eis præ
dicatum per accidens,& hęc dum verificantur,cum horum sit verum & falsum.
Et proprietatis prædicatorum,quæ verificantur diuisa & composita,sunt duę res
quarum vna est , ꝙ esse vnius ipsorum duorum alteri sit per se. Secunda autem
est,ꝙ vnum ipsorum non dependeat ex altero :nam,quando vnum dependet ex
altero ipsorum duorum,euenit orationi nugatio : dum vero alterum ipsorum non
inest alteri per se , euenit huic falsitas : & exemplificauit de his, quæ verifican-
tur diuisa,& falsificantur composita de dicto dicentis, Nicomachus est medi-
cus, & Nicomachus est speculatiuus , potest esse ꝙ falsificetur prædicatio de eo,
quando esset medicus, non speculatiuus circa artem medicam , & ꝙ verificetur
dum esset speculatiuus circa ipsam . Et exemplificauit,dum insunt illi duæ con-
ditiones,prout dicimus,homo est animal, & homo est rationalis,nam verificatur
ꝙ dicatur ꝙ homo sit animal rationale : In quibus vero euenit nugatio, & super
fluitas,est,prout dicimus,homo est animal, & homo est corpus. nam dum compo F
nuntur hęc duo secundum prædicationem,euenit huic nugatio, & superfluitas,ꝑ
ut diceremus , homo est animal corpus, nam animal includit ipsum corpus:repe-
titio itaque eius esset superflua. Et iam putauerunt quidam , quod huic eueniat
falsitas , quia successio corporis ipsi animali decernit, quod animal sit vniuersa-
lius corpore,& quoddam sit corpus,& quoddam sit non corpus:hoc autem est fal
sum:hoc itaquæ est quod opinatur Philosophus de prędicatis , quæ verificantur
diuisa de vna re,& nondum componuntur, & quæ sint prędicata, quę verifican
tur composita,hoc est,coniuncta : Philosophus itaque opinatur de eis,ꝙ sint dua
rum specierum,quædam species,quę verificatur,dum est diuisa, & quędam spe-
cies, quę falsificatur ; Exemplum illius,quę verificatur composita: & falsifica-
tur diuisa,est,prout dicimus, Homerus est poeta,verificatur composita, & falsi-
ficatur dum diuiditur,nam Homerus non habet esse, tamen uerificatur de eo nūc
quod sit poeta, Exempli gratia,quia dicimus de mortuo,quod sit homo mortuus,
cum uero diuiditur hoc,& dicitur,qđ sit hō,est falsum, & dum cōponit̄,uerificat̄.

Et opinatur,quod conditiones horum dum uerificantur sint duę res:quarū una
est,quod res non prędicetur de alia re per accidens, sicut est prędicatio non en-
tis de Homero. Prout dicimus,Homerus est poeta, nam prędicatur de eo hęc di

ctio

A ctio propter connexionem cum poemate. Secunda autem est, quod res connexa non sit opposita rei, cui connectitur, nec in potentia, neque in actu, sicut est oppositio nominis hominis ipsi mortuo: & secundum hunc intellectum sermonis Philosophi in hoc loco conuenerunt omnes expositores, prout retulit Auicenna: & hęc ipsa est opinio Abumazar, sicut videtur de suo sermone in libro elenchorum. Auicenna, uero iam dubitauit contra omnes circa hanc rem dubio non modico, & arguit eos, & institit, & exposuit sermonem Philosophi de his uerbis secundũ aliud significatum, prout in fine narrabimus, & summa illius, quo dubitauit circa hanc rem est, quod ipse dixerit, oportet si hic essent prædicata, quę uerificantur diuisa, & quando componuntur falsificantur, quod suum significatum sit tẽpore compositionis, intellectum vero de ipsis sit suum significatum tempore diuisionis, dum vero perscrutatur suum significatum tempore cõpositionis & diuisionis, si ibi accidat falsitas, prædicatum, quod falsificatur tempore diuisionis, non est prædicatum, quod verificatur tempore compositionis: & sic quod verificatur tempore diuisionis non est falsum tempore compositionis; & ait, quod dum obseruaueris, quod significatum prædicati in diuisione, & compositione sit idem, euenit necessario, quod id, quod verificatur compositum, verificetur diuisum, & quod verificatur diuisum, verificetur compositum. Exempli

B gratia, quia dum intelligimus de hac dictione speculatiuus dicẽdo, quod sit medicus speculatiuus, id, quod intelligimus de ea diuisim, est, quod ipse sit speculatiuus: & oratio composita est vera, dum vero intelligimus de ea significatum aliud a significato, quod intelligitur de ea diuisim, quæ est speculatio medicinæ, esset falsa. Hæc autem intelligentia euenit nobis per accidens ob eius connexionem cum medico, & sic dum verificatur de Homero, quod sit poeta, & falsificatur de eo quod sit simpliciter, intellectum de oratione, quæ est falsa, est aliud ab intellectu orationis entis, quæ significat solam copulam. Si autem intelligeretur de dictione entis vnum significatum illorum duorum significatorum & est suum significatum copulatiuum, non verificaretur neq; falsificaretur, dum diuideretur. Si autem intelligeretur de ea esse verum, falsificarentur ambo significata, id est compositio & diuisio de ea: & sic, dum dicimus quod verificetur de hyrcoceruo, quod sit imaginarius, & non verificatur de eo ꝙ sit simpliciter, hoc est, quia per dictionem entis non intelligitur in duobus locis vnũ significatum: dum vero de ea intelligitur vnum significatum, quod est esse imaginarium, esset oratio vera secundum diuisionem & compositionem. Philosophus vero intẽdit hic notificare, quod hic accidit intellectum falsum propter vsum & consuetudinem, non ꝙ hoc sit annexum ipsi rei, prout accidit illi, qui intellexit sermonem dicentis, quod quidam homo sit rationalis, & quidam ia-

C rationalis, nam hoc accidisset, si intellexisset falsa intelligentia, hoc vero non est naturæ particularis, hoc vero est per accidens: re autem existente, vt putauit, error hic euenit, dum putatur falsum ei accidens, quod sit verum, non quod ex hoc loco inferatur falsum per se: & o vtinam scirem quonam pacto Philosophus non numerat absolutas, & connexas inter fallentes per se in libro elenchorum. Hæc itaq; est summa illorum, quę dixit hic vir contra Peripateticos circa hoc quæsitum, & est dubium vertens contra ipsum Philosophum, & expositores imitantes ipsum. Et non habet significatum decens illi, quod exposuit ipse circa sermonem ipsius Philosophi: nam ars logica non speculatur errorem, qui est per accidens, sicut non speculatur res, quæ sunt decentes & recte secundum accidens: & dispositio eius est sicut dispositio omnium artiũ demonstratiuarum: re autem ita existente, hoc dubium primo vertitur cõtra Philosophum, & secundo contra eius imitatores, occasione modicæ aduertentiæ, quam habuerant ad errorem occurrentem huic loco.

Nos autem dicimus, quod intellectus dictionis prædicati secundum diuisionem & compositionem non euadit quin sit vndiq; vnum, aut vndique diuersum, vel differens secundum magis & minus. Si est diuersum, vndiq; sua verificatio & falsificatio, dum diuiditur & componitur, fit per accidens, sicut verificatur de homine, quod sit medicus solum, & speculatiuus per se solum, dum au

tem componitur hoc, & dicitur, quod sit medicus speculatiuus intentum per D
ipsum est, quod sit speculatiuus in medicina, posibile est, quod hoc verificetur de illo, qui est speculatiuus in medicina, & falsificetur de illo, qui non est speculatiuus in medicina. Sed esse veritatis huius compositionis, vel falsitas, qũ attribuitur veritati, quæ est in diuisione, fit per accidens, nam peritus in medicina, & speculatiuus secundum se non est vndiq; idem. Prędicatum itaq;, quod computatur, non est illud, quod diuiditur. Si vero intellectus dictionis in diuisione esset vndiq; illud idem intellectui eius in compositione, & est verũ, ipse est ipsum copulatũ. Notum itaq; est, quod qũ prędicatum diuiditur, & intelligitur de eo res, quæ intelligitur de eo, dum est copulatum, quod adhuc sit copulatum, & non diuisum, sed quod sit copulatum per signum, & si non sit dictio copulans. Iudicium aũt diuisionis & compositionis fit denominando rem per signum, verbi gratia, quia ex quo verum est de hyrcoceruo, quod sit imaginarius, notum est, quod dum absoluimus sermonem de eo, & dicimus quod sit, & intelligimus per dictionem entis ipsum ens imaginarium, nondũ transtulimus a compositione ad diuisionem. Expedit ergo talibus, dum diuiduntur, quod transferantur a complexione ad dissolutionem: notum autem est, quod dissolutio decernat, hoc est, quod diuisio superaddat, & faciat additionem rei complexę: nam, cum dixerimus, hyrcoceruus est imaginarius, complexum decernit, E
cum vero diuiditur & dicimus, hyrcoceruus est, tunc superaddit ei intentionẽ complexionis, quoniam per ens intelligitur esse extra imaginationem, vltra esse in imaginatione: nam ablata est copula, & diuisum tandem absolutius est quàm complexum, prout dicimus, Socrates est bonæ formæ, dum diuiditur, & dicitur, Socrates est bonus, tunc fertur ipsum absolutum, & continet plusquam complexum, quod fuerat bonum quodammodo secundum additionem alicuius rei vltra rem complexam: translatio ergo a compositione ad diuisionem est translatio a complexione ad dissolutionem, id est a secundum quid ad simpliciter. Et ex quo multæ res verificantur complexe, & non verificantur incomplexe, euenit huic loco, quod dum fuerit verus secundum compositionẽ, quod fallat absque dubio, dum fuerit diuisus. Verificatur itaque dictum nostrum de hyrcoceruo, ꝙ sit imaginarius, & fallit dictum nostrum, quod sit, dum intelligitur per ipsum ipsa diuisio. Verum est itaque, quod credidit Auicenna circa hunc locum quod quando subintellectum per dictionem in diuisione sit ipsum idem, quod est subintellectum in compositione diuisionis, & sensus sit verus, sed latuit ipsum, quod ibi non sit diuisio, sed est compositio in potentia. Et similiter prædicata, quæ sunt vera diuisa: si diceremus itaque etiam, quod oporteat subintellectum ex eis tempore diuisionis esse subintellectum tempore compositionis absque additione & imminutione, illa nondum sunt translata a diuisione ad compositionem, cum compositio sit complexio quædam. Cõplexio autem decernit vnionem complexi per modum denominantis, & per hoc fit complexum vnum. Exempli gratia, dum dicimus medicum speculatiuũ decernit, quod speculatiuus sit denominatiuum limitans medicinam. Dum vero ex dicto nostro speculatiuus, intelligimus eandem denominationem tempore compositionis, quam intelligimus tempore diuisionis, hæc est oratio non cõposita, neque vna, neque per se, neque per accidens: nam non refert in diuisione, siue facias prædicare diuisa de re duobus temporibus, siue prædicentur vno tempore, dum ex hoc non intelligitur, quod quodam ipsorum fit prædicatum alicuius, verbi gratia, quia dum prædicauerimus de Nicomacho, quod sit medicus diuisim, & prædicauerimus de eo, quod sit speculatiuus diuisim, deinde prædicauerimus de eo ambo hæc prædicata simul, & non intelligetur ex nostro dicto speculatiuus, quod sit denominatio medici, sed Nicomachi, tunc notum est, quod ibi non sit pœnitus vlla complexio, neque prędicatum est vnum: non existente autem ibi complexione, non fit translatio a diuisione ad compositionẽ, & perinde, dum prædicauerimus de Nicomacho quod sit medicus, & quod sit speculatiuus suo oculo, deinde prædicauerimus de illo compositum ex ambobus his, quod est medicus speculatiuus suo oculo, opportunum est necessario, F

A quod intelligatur in compositione, quod speculatiuus suo oculo sit denominatio medici, non denominatio Nicomachi, absque quod sit denominatio medici: nam re ita existente, prædicatum non esset vnum per se, neque per accidens, nec esset ibi penitus compositio, id est, quod diuisio staret in se, & non perueniret ad compositionem neque per se, neque per accidens, & ex quo non complectitur speculatiuus cũ medico, enunciationes sunt semper diuisę in potẽtia.

Oportet ergo, dum fit translatio a diuisione ad compositionem, quod multitudo transferatur ad vnitatem, vel per se, aut per accidens. Et proinde, dum Philosophus perscrutatus est prædicatum compositum, quando fit vnum, protulit sermonem, quod prædicatum compositum aliquando sit vnum per accidens, & aliquando per se, dum autem est vnum per accidens, potest verum dicere, vel falsum ex parte qua est vnum. Ex quo autem Auicenna non intellexit, quod translatio a diuisione ad compositionem sit translatio a multitudine ad vnum, intulit quod intellectum per cõpositionem, & diuisionem sit vnum: hic autem est maximus error. Expedit ergo, dum transfertur a diuiso ad compositum, quod transferatur a resolutione ad complexionem, & dum transfertur a composito ad diuisum, quod transferatur a complexione ad resolutionem, & a multitudine ad vnum: & notum est, quod resolutio decernat intentionem additam complexioni: re autem ita existente, oportet necessario, quod aliqua B complexa, dum resoluuntur, dicant falsum: & hæc est res opportuna ex natura ipsius resolutionis, prout dicimus, quod hyrcoceruus est imaginarius: nam resolutio, quando dicimus, est, dum intelligitur, inde ipsa diuisio dicit falsum ex natura ipsius diuisionis, non ratione imaginationis & vsus, prout putauit Auicenna. Vnio vero compositionis decernit per se translationem ipsius sensus a resolutione ad complexionem, & ex complexione ad resolutionem, & ex multitudine ad vnitatem, & ex vnitate ad multitudinem, non quod oporteat, quod intellectum sit vnum, prout credidit Auicenna, neque est etiam vndique diuersum, quia fieret translatio per accidens, prout intulit inde. Quod autem deiecit hunc virum in tales errores, fuit maxima extimatio sui de se, aliter enim si aliqua persistentia perstitisset in se, manifestæ fuissent ei hæ res. Deus autem dirigit, quem vult ad id, quod decet.

EPISTOLA HAEC AVERR.

impressorum incuria præter intentionem hic inserta est, cum ad lib. post. pertineat, si propriis locis singula accommodemus quęsita. Nos vero, ne studiosos longius defatigemus, suo etiam loco in lib. post. reponemus.

C

Auerr. Corduben. Epistola.

De primitate prædicatorum in demonstrationibus.

ILLVD quidem, de quo meministis ex conditionibus demõstrationum positis ab ipso philosopho, quod sua prædicata sint prima, & alibi fecit mentionem, ꝙ prędicatum, vt plurimum, sit vniuersalius subiecto. Conuenit, quod intelligatur de suis conditionibus prædicatorum, ꝙ sint propria prædicatis ipsarum præmissarum, & prædicatis quæstionum, & annectit conditionibus prædicatorum ipsarum præmissarum cum hoc, ꝙ sint propria, ꝙ sint ẽt immediata. Prædicata quidẽ quęstionũ absq; dubio sunt prima, qñ prædicata sunt propria subiectis, q̃ ostendant̃ p illas præmissas, & hę qõnes vocant̃ primę, & illę pręmissę dñr primæ: huius aũt causa est, quia intentio demõstrationũ est formatio per definitionẽ, definitiones aũt sunt ꝓprię definito,

Si autem prædicatum quæstiones fuisset vniuersalius subiecto, prædicatum nõ D
esset pars definitionis, quoniam prædicatum vniuersale non euadit, quin sit accidens aut genus. Si autem fuerit accidens, medius terminus etiam esset causa sui inesse ipsi subiecto, non causa sui esse simpliciter. Demonstrationis autem sine dubio est, ꝙ terminus medius sit causa essendi prædicatum ipsius quæstionis simpliciter, & causa sui inesse ipsi subiecto: quoniam hæc est causa essentialis, quæ quando inuenitur inuenitur & prædicatum, & quando aufertur aufertur & illud, hoc autem accidit illi, quia hoc prædicatum est proprium suo subiecto, & posterius eo: & ideo non fit in demonstrationibus absolutis s, ed in accidentalibus, hoc est in demõstrationibus definitionalibus, & non fit penitus in essentia, & ideo substantia non ostenditur per demonstrationem. Abumazar autem putauit ꝙ ostendatur per demonstrationem, quando posuit genera ostendi per demonstrationem per ipsas differentias, & hoc, quia ille putauit ꝙ in demonstrationibus sufficiat ꝙ medius terminus sit causa amborum extremorũ, vel alterius ipsorum, vt in suo libro dixit: res autem non ita se habet, vt ipse opinatus est: quoniam causa, quæ decernit esse ipsius rei conuenit, ꝙ decernat suum esse simpliciter, & ipsius ablatio illius ablatione simpliciter. Si enim illa res esset]ex his, quæ sunt in subiecto decerneret ambas res simul. Si autem esset ipsummet prædicatũ, hoc est, ꝙ esset ex his, quæ non sunt in subiecto, esset priori subiecto, cum instituens conditionem, ꝙ causa sit prior maiori extremo secundum esse, adeo ꝙ sit causa sui esse simpliciter, & esse ipsius subiecto, & eius ablatio decernat ipsius ablationem simpliciter, & ablationem eius a subiecto. E
Differentiæ autem quæ sunt medij termini ad ostensionem generis de specie, non sunt huius conditionis, nam causæ per se sunt, quę dum auferuntur causata simpliciter. Veruntamen dum aufertur differentia, non aufertur genus simpliciter, sed si aufertur, aufertur ab illa a qua aufertur vna suarum differentiarum. Et similiter, dum inuenitur non inuenitur genus simpliciter, sed inuenitur in habenti differentiam, hæc autem est res, quæ non inuenitnr in causis per se, hoc est, ꝙ dum auferuntur causæ per se, auferantur sua causata simpliciter & perinde Aristotel. tradidit in principio sui libri posteriorum canones, quibus regulantur hæc prædicata, & cauit a rebus fallentibus circa ea. Sermo vero philosophi asserens, ꝙ pro maiori parte prædicata sint vniuersaliora subiectis, est hæc eadem res. Et perinde verę demonstrationes sunt rarioris esse, ꝙ̃ demonstrationes dialecticę communes, quæ non sunt diffinitiones in potentia. Iam autem exposuimus hoc quæsitum in libro posteriorum & in quæsitis logicis.

Id vero, ꝙ quæsiueras de sermone philosophi dicentis, ꝙ dictum nostrum ꝙ album sit lignum, non sit enunciatio, cum alibi in suis libris iam exemplificauerit de talibus. Nouissimi autem nostri non intendit hic per prædicatum accidens prædicatum de subiecto, cuius causa est, quia dicere album habet duo sub intellecta, quorum vnum est, quod de albo intelligatur ipsummet accidens, & est ipse color albus: dum vero de albo intelligitur ipsum recipiens albedinem, propositio esset vniuersalior suo prædicato, & non esset enunciatio, & esset secundum gradum illius qui posuerit differentiam prædicatam de ipso genere, & ideo fertur de talibus, ꝙ sint prædicata præter naturalem consuetudinem per id vero, quod dicit. Nouissimi autem nostri non intendunt hic per prædicatum accidens prædicatum de subiecto, significauit illud nomine denomiuatiuo: quo autem modo substantia quæ prædicatur de subiecto, significatur nomine denominatiuo, prout fit in secunda præmissa, ita vero esset, si dixisset propiores nobis esse stellas erraticas: totum autem hoc est notum. F

AVERROIS CORDVBEN. IN LIB. PRIOR. ANALIT.

QVAESITA OCTO.

De diffinitione termini. *Quæsitum* I.

DESCRIPSIT Arist. partem propositionis, quam vocat terminum, quando dixit: Voco autem terminum, in quem resoluitur propositio: & hoc est, sicut dictum, & id, de quo dicitur. Et quidam nouissimorum, qui dicitur Alexander Aphrodiseus increpat hanc descriptionem, & ait, ꝙ si dixisset ꝙ sit, sine quo non possit inueniri propositio, posset euadi ab eo, in quo potest falli per hanc descriptionem: nam propositio iam resoluitur in syllabas, & tandem in literas, quæ sunt in ea. Ac etiam circa sermonem Alexandri est difficultas, nam propositio nequit esse propositio, nisi per copu- **1. Prior. c. 1.**
B lam prædicati ad subiectum, & copula ipsa non vocatur terminus. Abumazar autem putauit, ꝙ id, quod ferunt Alexandrini, sit deuiatio ab intellectu sermonis ipsius Alexandri, & quod Alexander intellexisset, quod dum adijcit hæc conditio, dicto eius, in quem resoluitur propositio, non euenit obiectio: hoc est, si diceretur, quod sit in quem resoluitur propositio, sine quo nõ potest esse propositio, quia hoc adiecto, descriptio non indigeret exemplo, quod induxit Aristo. vt non perficeretur nisi exemplo ipso, id est, quando dicit Aristo. postquam dixerat in quem resoluitur propositio, sicut dictũ, & id, de quo dicitur, hoc est, quod prædicatum est subiectum. Ego autem dico, quod Alexãder aphrodiseus non euadit quæstionem per hoc superadditum, & quod descriptio Aristo. non sit imperfecta, nisi perficiatur exemplo, prout opinatus est Alexander, & ei assensit Abumazar. Quod vero descriptio Alexandri non euadat difficultatem, est notum propter copulam orationis perfectæ, id est, propter dictionem significantem copulam prædicati cum subiecto: nam propositio resoluitur in illam, & impossibile est, quod sit sine illa, & hoc expresse, vel implicite. Implicite quidem absq; ipsa dictione, prout est moris sermonis arabici, cum non sit aliquis terminorum syllogismi. Quod vero descriptio Aristotelis sit per se sufficiens, non indigens robore per exemplum, vt per hoc concedatur, sicut putauerat Alexander, & consensit Abumazar, notum sit, quia in quem resoluitur
C propositio, quidam est per se, & quidam per accidens, simpliciter vero loquendo, prout conuenit fieri in absoluta arte, intelligitur inde ille, qui est per se, dum vero intelligitur ex sermone Arist. in quem resoluitur propositio per se, necessario ille est subiectum, & prædicatum. Hoc autem fit, quia id, in quod res resoluitur per se, est illud, quod potest inueniri solum per se, absq; re inquam resoluitur res per se, & est illud, in quod resoluitur: exempli gratia, quia corpus compositum resoluitur in elementa per se, cum inueniantur sola sine eo, & resoluitur in alias res quæ insunt ei per accidens, quæ nequeunt esse nisi in composito, prout est forma, quæ est in composito. Cõstito autem hoc, prædicatum & subiectum, quando in ea resoluitur propositio, inueniuntur per se absque reliquis suis partibus, sicut copulę syllabæ & literæ, prout est res artis inuentę per se de partibus orationis cathegoricæ, quæ potest intelligi per se, absque quod sit pars orationis cathegoricæ. Ac copula etiam significat habitudinem prædicati & subiecti, & est in propositione secundum modum coniunctionis in propositionibus hypotheticis, & secundum modum compositionis in rebus compositis ex rebus, ex quibus componuntur, & sicut compositum non dicimus, quod resoluatur in compositionem, sed dicimus quod resoluatur in res, ex quibus dum componitur, fit compositum, sic dicimus de propositione, quod nõ re

ſoluatur in copulam,ſed reſoluitur in res,quarum coniunctionem ſignificat copula,nam copula eſt quædam coniunctio.Oſtenſum itaque eſt de hac diffinitione termini,quod ſit definitio perfecta, cui nihil deficit , vt non perficiatur niſi exemplo,prout putauerunt Alexander & Abumazar,& quod additio Alexandri addit defectum,nam qui vltra modum ſuperaddit,ſubtrahit. D

Quid ſit propoſitio abſoluta,id eſt de ineſſe. *Quæſitum* *II.*

1.prior.c.2. INTENTIO huius ſermonis eſt ſcrutari propoſitionem , quæ vocatur de ineſſe,& abſoluta quid ſit,& quæ ſit opinio Ariſtotel & expoſitorum, qui diſceptauerunt circa hoc. Dicimus quod circa id, quod ad nos peruenit dictum ab expoſitoribus , prout ſcriptum inuenimus in libro Themiſtij , & prout narrauit Abumazar,ſunt duæ opiniones,quarum vna eſt opinio Themiſtij,& Eudemi,& altera eſt opinio Theophraſti. Opinio itaque Theophraſti eſt,quod propoſitio abſoluta , id eſt de ineſſe, eſt illa,in qua deficit modus neceſſarij , & modus poſsibilis,& neuter ipſorum exprimitur in ea,& oratio ſecundum ſe eſt neceſſaria,vel poſsibilis . Propoſitio itaque de ineſſe ſecundum opinionem iſtorum eſt propoſitio non habens modum , & quaſi eſt genus neceſſariæ & poſsibilis,ex quo apta ſit , vt ei addatur alter horum duorum modorum ſecundum materiæ exigentiam.Hæc itaque eſt opinio peripateticorum de abſoluta. Alexander vero & nouiſsimi expoſitores omnes,præter Themiſtium,opinantur,quod propoſitio de ineſſe ſit propoſitio poſsibilis , dum eſt in actu:hoc eſt,dum ſuum prædicatum ineſt in actu ipſi ſubiecto tempore præſenti,quilibet enim iſtorum putat circa hoc,quod eius opinio fuerit opinio Ariſtotel.Et vtraque duarum ſectarum argumentantur ex parte rei in ſe , & ex verbis Ariſtotel.in ſe,& fortiores ſunt illorum,qui argumentantur ſecundum opinionem Theophraſti . Ratione quidem rei in ſe eſt, quia propoſitio de ineſſe ſecundum opinionem Alexandri difficile eſt,quod inueniatur vniuerſalis, ſed inuenitur contingenter & raro,& talibus propoſitionibus non vterentur agricolæ,tanto minus topici,aut demonſtratiui.Rationes vero ipſorum ex verbis Ariſt.in ſe ſunt,quia apud miſtionem poſsibilis cum abſoluta:hoc eſt,cū abſoluta fuerit maior,non fiunt tales abſolutæ de ineſſe per ſe:hoc eſt,quæ ſint veræ vniuerſales aliquo certo tempore & raro:& proinde dixerūt hi,ꝙ dum philoſophus putat,ꝙ hæc ſpecies miſtionis inferat falſum, oſtenſio illius eſt, ꝙ debeant fugi tales abſolutę,& fiat abſoluta non connexa,i.non limitata ſcdm quid.Sermo aūt Ariſt.eſt hic.Expedit,quod inueniantur propoſitiones,q̃ ſunt de omni ſine tempore limitato, prout eſt præſens,vel aliquod certum tempus, ſed abſolute:talibus enim propoſitionibus vtuntur ſyllogiſmi,nam ſi ſumerentur premiſſę,quæ ſunt ſecundum de certo tempore,non fit ſyllogiſmus. Et ex quo tulit hunc ſermonem,induxit terminos inferentes verum ſecundum hanc miſtionem,& terminos inferentes falſum. Exemplum inferentium falſum eſt, ſicut dicimus,omnis homo pōt moueri,& omne,quod mouetur nūc eſt equus, ſequitur inde quod omnis homo ſit equus,quod eſt falſum.Et exemplū illius, quod infert verum,eſt, omnis homo poteſt moueri,& omne,quod mouet nūc, eſt animal,dum contigerit,quod non moueatur aliqua res , niſi ipſum animal: ſicq; omnis homo eſt animal,& hoc eſt verum.Hæc itaq; ſunt fortiora illorū, quibus argumentantur ex verbis Ariſt.& ex re ipſa in ſe.

Propoſitio abſoluta qd ſit.

Alexan.

E

F

Secunda vera ſecta argumentat ad hoc ex re ipſa in ſe,& ex ſermone Ariſt. Ex re ipſa in ſe,quia ipſi putant quod intentio philoſophi hic,hoc eſt,in libro priorum,ſit loqui de modis propoſitionum ex parte qua ſunt abſoluti eſſe extra intellectum,non ex parte qua ſunt in intellectu ſolum.Abſolute aūt ſecundum opinionem primę ſectæ,hoc eſt ſecundum opinionem Theophraſti,nō hæbet eſſe niſi in intellectu.Hoc itaq; eſt in modalibus dum proportionat eius vis indefinite in habentibus ſignum,dum proportionat illis, & ſicut de indefinita dicit ibi,ꝙ eius vis ſit vis particularis,ſic expediret hic,ꝙ dicatur,ꝙ vis ab-

A solutæ sit vis possibilis, & non limitat̃ in sermone, exempli gratia, quia expediret ꝙ diceretur hic de negatiua absoluta, ꝙ non cōuertat̃, Si aũt esset necessaria, conuerteretur. Oportet itaq;, ꝙ dicatur de hac, ꝙ non conuertat̃, sicut dicit quod ex duabus indefinitis non inferatur aliquid, sicut ex duabus particularibus. Ac ēt omissus esset ab Arist. quidam modus essendi, cuius ipse non memi nisset, nisi modum illationis, quæ est de inesse, quę est extra animam. Hoc itaq; est ex fortioribus, quibus hi argumentati sunt ex parte rei in se. Ex parte vero verborum Arist. est quia Arist. in ostensione permutat propositionē possibilē loco de inesse, & hoc significat, ꝙ illa sit inuenta in actu. Ac etiam exemplum illius, quod tulit de mistis ex de inesse, est, quia mista est, quæ inest in actu toti subiecto quodam certo tempore, contra exemplum, quo vsus est in de inesse simplici, quia ipsam posuit de materijs necessarijs: & ideo etiam altera secta argumentata est circa hoc. Abumazar autem declinauit ad opinionem Alexandri. Auicenna autem circa hoc habet opinionem, quam vltimo dicemus. Abumazar.

Constitis aũt his dubijs, dicimus nos, quod per se notũ sit, quod propositio vl'is sit, cuius prędicatũ inest toti eis subiecto, & ꝙ eius sint duę species, quarum vna est, quod prędicatũ insit toti subiecto in actu, altera aũt est, quod non insit toti subiecto in actu, nisi possibiliter, hoc est, tpe futuro. Illius autē, cuius
B prędicatũ inest toti subiecto in actu, quędã est, cuius prędicatũ inest semper, & est ipsa necessaria, & quędã non semper & illa est ipsa de inesse, & illa, quæ nõ est semper, est duarũ specierũ, quędã species, cuius prędicatum inest toti subiecto pro maiori parte tpis, & est cuius subiectum non recipit suapte natura nisi vnũ duorum contrariorũ. Alterum aũt inest per accidens, prout dicimus omne habens oculos videt. Quam spēm propositionũ retulit Arist. in libris perihermenias, & altera spēs, cuius prędicatũ non inest pro maiori parte, sed pro minori, vel ęqualiter: & hęc est, cuius subiectũ recipit duo cõtraria ęqualiter, prout somnus & vigilia insunt animali: propositio itaq; de inesse scđm prædicata est triũ specierum pro maiori parte, & pro minori parte, & media inter ipsas: & hoc fit scđm dispositionē possibilis, quia quędam pro minori, & quædã ęqualiter Sed hę tres differentię accidunt possibili ratione subiecti: hoc est, ratione prędicationis pro minori parte & raro. Illi vero, q̃ est de inesse, accidit ratione tpis. Notum aũt est, quod illa de inesse pro maiori parte, plurimo tpis fit possibilis pro minori parte in pausillo tpis, hoc est, qñ prædicatum non inest toti eius subiecto in actu pro maiori parte tēporis, est ipsa possibilis, quę dum permutat̃ in de inesse, fit de inesse pro minori parte, & non vtuntur ea in scientijs. Illa vero, quę est possibilis pro maiori parte per pausillum temporis, & de inesse per plurimum temporis, notum est, quod vtantur in scientijs. Et iam ex-
C posuit Abumazar in suo libro posteriorum, dum ait, quod non necessarium est duarum specierum, aut de inesse in maiori parte subiecti, aut aggregatũ ex ambabus rebus, vel de inesse in minori parte, & æqualiter: nam duę aliæ diuisiones speculant̃ illas, & hanc speciem propositionũ subintrãt propositiones simi les necessarijs, cum non sint necessariæ, sicut ꝙ omnis coruus sit niger, & omnis nix est alba: & sic sunt propositiones, quas Abumazar dicit esse propinquas perfectæ veritati, & sunt illæ, quibus nullus sensus contradicit: nam propositiones veræ necessariæ sunt, quas intellectus excogitat secundum proportionem per se inter prædicatum & subiectum. Dum vero intellectus non excogitat secundum hanc proportionem, dirigitur ad illas ipsa possibilitas. Directa vero ad eas hac possibilitate ipsę sunt de inesse non necessarię, & sępe hę propositiones subintrãt sciē tias, imo maiorem partem syll'orum, prout ait Aristo. sunt ex his propositionibus. Dixit aũt hoc, quia illę, quę sunt p se, sunt rari esse: & ob hanc eandē rem dixit Arist. in libro posteriorũ, ꝙ omne per se sit necessarium, quia quod nõ est per se, est de inesse: ex quo possibile est, quod prędicatum cathegorici non insit subiecto pro aliquo tempore.

Re autem sic se habente, propositio de inesse, quam intendit Aristo. non est, quę est pro minori parte, prout quidam viri intellexerunt ex Alexandro, sed Aristo. intendit ambas res simul, sed ipse prima intentione intendit eam, quę

est pro maiori parte,& illas alias secunda intentione,quatenus ipsæ conferunt D
quibusdam locis,prout confert syllogismo ducenti ad impossibile, quando ad eam transmutatur possibilis,q̃ est pro plurimo temporis,& Aristo. vtitur hac, quę est pro minori parte temporis permutationis,quia non est differentia inter vtranq; in hoc loco illationis,& inter illam,quæ est pro maiori parte: nã propositio,quæ ei connectitur in his locis,non est possibilis,& cauetur ab ipsa in connexione cum possibili: hoc est,dum possibilis fuerit ipsa minor, nã ex ambabus non congeritur species aliqua concludens. Aristo itaq; congregauit ei summam rei specierum absolutarum, prout congregauit summam rei specierũ possibilium: hoc est,quod ipse non distinguat in hoc libro,nisi illas, quæ sunt pro maiori parte,& illas,q̃ sunt pro minori: & iã diximus cãm huius in nostra expositione huius libri:& notũ est,ꝙ duæ spẽs propositionũ: hoc est, illæ, q̃ sunt de inesse pro maiori p̃te, & illę,q̃ sunt pro minori parte,trãsferunt a possibilitate: sed de inesse pro maiori parte trãsfert ab ea,quę est possibilis,q̃d pro minori parte temporis est: ea vero,q̃ est de inesse pro paucioribus, transfertur ab ea,quæ est possibilis pro minori parte temporis. Aut itaq; latuit Alexandrum hæc res,quã diximus de dispositione absolutæ,aut latuit viros illos hæc res de verbis Alexandri,& errauerunt per illam,& putauerunt quod intenderit per hanc absolutam pro minori parte,cum pręter hos non sint imaginabiles E
viri aliqui. Illud autem est id,quod est decens,& conuenientius: quomodocũq; autem res se habeat, illud est,quod expedit nobis, vt substentemur, & per ipsum exponamus opinionem Aristo. de propositione de inesse, nam illa est opinio,ex qua auferuntur omnia præcedentia dubia,quæ consequuntur vtranque sectam,& cum hoc sit res per se vera & nota, cum per eam innotescant prima principia. Vos autem videte opinionem Aristo. quam vehementis conuenientiæ est ipsi veritati,& quam maxime remoti sunt homines ab eius intellectione circa plures res per se notas,tanto magis circa notas per aliud. Deus autem eligit & exaltat quem vult. Apud me autem fertur,quod Aristote. intendat per absolutam,id est,de inesse cõmunem necessariæ, & de inesse in actu,& sit propositio de inesse secundum hoc,cui nõ adijcitur conditio, nisi esse in actu absq; quod sumatur temporalis, aut necessaria. Id autem, quod intelligitur de eius significato,est quod sit necessaria,aut temporalis: pro maiori autem parte syllogismus componitur ex connexione harum propositionum. Arist. autem exemplificauit de esse temporalis in mistione necessarij,& absoluti, quia in hoc est potentia istorum,prout vis indefinitæ est vis particularis,quod fit,dum cauetur vsus propositionis de inesse pro minori parte in mistione possibilis & de inesse, extat illius præceptum,quod non constituat id,quod contineat hãc speciem propositionis de inesse. Sed potest poni,quod continet necessariam, & de F
inesse pro maiori parte. Iam autem exposuimus hoc in nostris commentarijs supra verba Arist. circa hunc locum: nam dei gratia iam expletus est sermo maioris partis illorum. Qui autem vult,quod ei constet perfectio huius rei,consideret illum librum. Auicenna vero errauit circa hanc rem magno errore.

Expositio autem illius, quod dicitur circa hoc, est,quod prædicatio necessaria propositionum apud ipsum sit quinque modis: quorum vnus est, quod prædicatum insit subiecto semper & est necessarium simpliciter: hoc est, quod non cessauit,neque cessaturum est,prout dicimus. Deus viuit,& cœlum mouet circulariter secundum opinionem illius,qui opinatur illud esse æternum. Secundus autem est,quod prædicatum insit necessario toti subiecto,quod ad perseuerauerit esse substantiam subiecti,prout dicimus,omnis homo est animal necessario. Tertius autem est, quod prædicatum insit subiecto necessario, quo ad subiectum perseuerauerit denominari per illud, prout dicimus, omne album est coloratum necessario: hoc est, quo ad perseuerauerit denominari per illud. Quartus autem est, quod prędicatum insit necessario ipsi subiecto pro aliquo tempore, & hoc aut interminato, prout dicimus omnis homo morietur: aut terminato,prout dicimus,luna eclipsabitur in mane. Quintus autem est, quod prędicatum insit subiecto, quoad perseuerauerit prędicatum inesse

A illi. Et ait quod quidam viri aiunt, quod absoluta siue de inesse est, cui pœnitus non adijcitur conditio alicuius modi, nec necessarij, neque possibilis alicuius aliqua harum quinque est necessaria & aliqua possibilis; & dicit, Aliqui vero aiunt quod absoluta sit trium vltimorum modorum exceptis duobus primis. Necessaria autem est duorum modorum primorum. Puto autem, quod per hæc insinuauerit Alexandrum eiusque sectatores. Qui vero dixerit illam de inesse esse, cuius prædicatum inest subiecto, quo ad perseuerauerit ipsi prædicato, est opinio inanis: sic ait in libro, quem dicit alsapha, sed in libro alnaiaha posuit absolutam, id est, de inesse dici quatuor modis, videlicet, tribus hic dictis, & secundum modum, quem hic absolute dixit, & attribuit hanc opinionem Alexandro. Totum autem hoc est error, & peruersio, nam homo est animal, nunquã est ablata, neque auferetur eius talis prædicatio, siue vnus homo inueniatur necessario & semper, siue non inueniatur: nam vniuersalia non sunt generabilia, neq; corruptibilia: hoc est, illa, ex quibus componitur propositio vniuersalis, sicut dicimus homo est animal, id autem, quod dixit, est necessarium in sexta propositione, & hoc quidem latuit illum, qui putauit, quod non perueniat notitia necessaria de rebus generabilibus & corruptibilibus: & sic non differt in cathegoricis ipsum necessarium, & similiter est, dũ dicimus homo est animal necessario, & albus necessario, sed non indiget hæc propositio conditione, quam dixit,
B dum propositio sumitur singularis. Id vero, quod dixit de necessaria tẽporali, est sub quando, sed est quædam species necessarij. Veruntamen euenit ei in prædicatione contrarium illius, quod euenit ipsi necessario. Sicque non est dicendum, ꝙ illa sit, quam Alexander intendebat per absolutam, ex quo Alexander intendebat per absolutam tertium genus præter necessarium & possibile. Puto autem, ꝙ hic vir opinatus sit ea, quæ cogitauit de his capitulis, ex quo quidam viri definiuerant ipsum necessarium, quod sit id, quod non est ablatum, neque auferetur, & aiunt ꝙ absolutum sit, quod res insit subiecto quo ad perseuerauerit esse, aut per se, si non sit in subiecto, aut in subiecto, si illius esse fuerit in subiecto. Et ait hic vir, quod nomen necessarij dicatur æquiuocę de hoc significato, & de absoluto, cum putauerit hic vir quod id, quod dicitur de differentijs entis simpliciter, sint differentiæ propositionum vniuersalium necessariarum, & quod nomen definitionis primi necessarij sit, quod est semper secundum singulare: & hæc definitio continet species necessarij secundum singulare ex parte qua est vniuersale. Definitio itaque naturæ vniuersalis communis necessario, & absoluto, & possibili, est definitio propositionis necessarię vniuersalis, & non definitio propositionis absolutæ: & similiter est propositio vniuersalis possibilis: & hinc credo quod ortus sit error huius viri: Deus autem
C nouit veritatem.

E

De conuersionibus, quæsitum. III.

AVicenna dubitat contra Philosophum, quando dixit, quod particularis affirmatiua contingens conuertatur contingens, & quod necessaria particularis affirmatiua conuertatur necessaria, & quod vniuersalis contingens conuertatur particularis: & similiter dum ait, quod negatiua de inesse cõuertatur vniuersalis: & contradicit suo sermoni per materias, nã ipse ait, quod dum dicimus aliquis homo scribit, est contingens, cum eius conuersa non sit cõtingens: & per idem etiam ostendit, quod necessaria non cõuertatur necessaria, neque vniuersalis contingens particularis: & similiter destruit dictum de negatiua de inesse, intelligendo per de inesse, id, quod putat Alexander, quod sit vt affirmetur prædicatum de toto subiecto, aut negetur a toto subiecto pro aliquo tempore, & hoc per materias, nam verum est dicere nullus homo ridet contingenter pro aliquo tempore, quo non est homo ridens, & non verificatur pro hac hora huius conuersum, hoc est, nullum ridens est homo. Et iam respondit Abumazar de contingenti responsione, quam ipse non admittit, Quod, prout 1. Prior. c. 2.

puto, ipse intendit contra quosdam egregios. Nos autem respondemus ei per ea, quę nos credimus, aut putamus esse expedientius in communioribus: deinde feremus in medium responsionem ipsius Abumazar, & argumenta eius contra ipsum. D

Dicimus itaque, quod quando dicimus aliquis homo potest esse scribens, si per id intelligatur, quod aliquis homo, inquantum homo, qui est homo simpliciter, hoc est, quauis denominatione denominetur, potest esse quod sit scribēs, aut inquantum est homo priuatus ab habitu scripturę, aut ab eius actione, si per scribens intendamus actum, & non habitum: cum ex hoc possint intelligi ambo significata simul, notum est, quod possibilitas scripturę non est hominis, inquantum est homo simpliciter, nam si hoc esset scribentis in actu, possibile esset quod esset scribens. Sed non est possibile, quod dicatur, quod sit possibile quod sit scribens inquantum est scribens in actu, nam possibilitas inest rei ex parte potentię ad rem possibilem: existente autem significato dicti nostri, omnis homo pōt esse, quod sit scribens, hoc est, ex parte qua est priuatus scriptura, notum est, quod verum sit, quod aliquis scribens potest esse homo priuatus scriptura, aut in ętate pueritię, si per scripturam intendimus ipsum habitū, vel tempore, quo non agit actum scripturę, si per scripturam intēdimus ipsum actū. Et similiter significatum affirmatiuę necessarię particularis, quę dicit, quod aliquis scribens sit homo necessario, quod aliquis, qui denominatur per scripturā in actu, est homo necessario, & secundū quod ipsum esse denominatum per ipsam in potentia, est notum, quod vis propositionis sit, ꝙ omnis scribens in potentia sit homo necessario: hoc autem ita est, quia impossibile est, quod aliqua res pdicetur necessario de aliqua re, qua illa res sit denominata p denominationē possibilē, nisi per accidens. Notū aūt est, qđ quando significatū huius propositionis fuerit hoc, eius conuersum est, quod quidam homo sit scribens in potentia necessario, illa itaque est necessaria, prout diximus. Et similiter dictum nostrum, nullus homo nunc ridet in actu, conuertitur nullus nunc ridens est homo, quatenus est ridens in actu. Fit autem conuersio falsa, quatenus vtitur hoc, inquantum est in potentia, Sicque hoc ostensum est: Deus autem nouit veritatem. E

Abumazar autē respondit ad hoc dicēs, qđ dū dicimus, oē aīal potest esse qđ dormiat, suū significatum est, qđ omne aīal potest esse dormiens ex parte qua est dormiens. Hoc aūt sic existēte, quoddā dormiens, quatenus est dormiens, pote est qđ sit animal, quia eius vita non inest ei necessario qua est dormiens. Auicenna aūt contradicit huic sermoni, nam ipse ait de hac ꝓpositione, omne animal est dormiens ex parte qua est dormiēs, qđ nō euadat hęc cōditio, quin sit pars prędicati, vel pars subiecti. Dum autem posuerimus illam partē subiecti, esset dictū nostrū, omne aīal, inquantū est aīal, pōt esse dormiens, cū illa ꝓpositio sit possibilis, nō propositio denudata ab hac cōditione. Erit itaque dictū nostrū, omne animal pōt esse dormiēs: & si cōcesserimus conuersionē illius propositionis, in qua est ipsa cōditio, nō sequitur ex hoc, qđ cōuertatᷣ hæc, in qua nō est conditio. Intentio aūt est expositio huius. Et similiter dicatᷣ, si hęc conditio ponatur pars pdicati, qđ tunc propositio est possibilis, nō illa possibilis, in qua non est hæc conditio. Si aūt non fuerit pars prædicati, neq; pars subiecti, nō verificaretur hoc, nisi notificetur, quod non sit differentia inter duo significata propositionis, & ꝙ illa sint vna ꝓpositio expressa duabus expressionibus. Hic aūt nō est aliqua res, quæ nos cogat ad illud, sed sciemus ipsas esse duas propositiones, quarū vna sit absoluta, & altera secundū quid: & verum esset quod diceretur, & impossibile, quod contradicit illi. F

Nos aūt dicimus, ꝙ dum dicimus, omne aīal est dormiēs possibiliter ex parte qua est dormiēs, est oratio vera, quam significat ipsa absolutio: nā aīal potest esse dormiens ex parte qua est dormiens, non ex parte qua est equus, aut aliud, vel ex differētijs, quæ insunt ipsi dormiēti. Hoc aūt sic existēte, hęc cōditio est implicita, siue exprimatᷣ, siue nō exprimatᷣ in eisdē duabus ꝓpositionibus: hoc est, in qua exprimitur hæc conditio, & in qua non exprimitur hæc conditio.

A Esse autem hanc conditionem partem prædicati est per se notum: nam animal impossibile est, quod sit dormiens ex parte qua est dormiens in actu, sed si est, est in potentia. Hoc autem sic existente, dormiens inquantum ipse est, possibile est, quod sit animal, sed accidit ei esse animal necessario, ex parte qua dormiēs in potentia est necessario animal: sicque hæc propositio est necessaria per accidēs, possibilis per se. Dum autem dicimus, quod omne dormiens sit animal, & intelligimus per illud omne dormiēs in potentia, est necessaria per se, & dum intelligimus omne dormiens in actu, est necessaria per accidens, possibilis per se: ex quo aūt significatum illius, quando dicimus, omne animal potest esse qd dormiat, est, potest esse dormiens in actu, non in potentia. Si intellexerimus de dormienti in potentia, propositio esset necessaria, non possibilis; & oportet quod in conuersione possibilis intelligatur dormiens in actu, & in conuersione necessariæ dormiens in potentia. Hoc itaque dictum est verum, & connexū solutioni dubij inducti de conuersione necessariæ in necessariam, & possibilis in possibilem: & licet Abumazar non tulerit hoc pro solutione dubij inducti circa necessariam, nos asserimus illud pro solutione dubij inducti de conuersione ipsius necessariæ. Illud vero, quod diximus circa conuersionem possibilis in possibilem, est solutio manifestior, quam hæc: & proinde verificauimus dictū B circa illud, quia difficile est apud plures viros, quod res sit ex quadā parte necessaria, & ex aliqua parte possibilis, quia necessarium est, quod semper est, & possibile quod intelligitur esse & non esse. Possibilitas itaque, quæ est in conuersione secundum huius dubij solutionem, dicitur æquiuoce cum possibili assumpto in propositione: ex quo homo est intelligibilis quod sit dormiens, & quod non sit dormiens. Dormiens autem non intelligitur, quod aliquando sit homo, & aliquando non. Sed secundum nostram solutionem dubij, quæ est ex parte conditionis priuationis ipsius somni in homine, dormiens potest esse homo priuatus somno, & possibile est, quod non sit talis. Per hoc itaque ostensa est differentia inter dictas solutiones dubij lati de ipsa possibili. Solutio vero lata de necessaria intelligitur ex eo, quod dixit Abumazar de possibili, de quo dubio oportet quod fiat distinctus sermo propter dubium Auicennæ circa illud. Reliqua vero dubia, quæ dixerunt, sunt facilia, & iam completus est sermo de eius solutione. De eo autem, quod propositum fuerat, iam satis completus est sermo.

De omni, de inesse, & de mistione. *Quæsit.* IIII.

C *Quid sit de omni prioristico.*

C A P. I.

Intētio in hoc tractatu est, quod scrutemur, Quid sit dici de omni, quod definiuit Aristotel. in principio libri priorum, & posuit ipsum radicem, qua dignoscatur oratio concludens a non concludente. Quia differunt in hoc expositores magno discrimine. Deinde post hoc scrutabimur etiam de propositionibus de inesse, quibus vtitur in suo libro, quæ propositio sit, quia expositores etiam diuersi fuerunt quo ad hoc magna differentia: tertio perscrutabimur modos conclusionum syllogismorum mistorum, Quia quidam dubitauerunt in hoc contra Aristo. magnis ambiguitatibus. 1. Prior. c. 1. 2. 10. & infra.

Incipiemus itaque & dicemus, quod Aristoteles inchoauerit, & dixerit definitionem dicendi de omni, quod est, quando non inuenitur in toto subiecto aliqua res, de qua non dicatur, & similiter est oratio de eo, quod est dici de nullo in enunciatione negatiua vniuersali, & non intendit per ipsum quod denominatur per subiectum, vt putauit Alpharabius, vt expositum est in nostro libello: hęc enim significatio est secūda significatio. Et illa significatio est prima significatio, quæ est significatio prędicationis definitionis de eo, quod signifi-

eat ipsum nomen: definitio enim prædicatur de eo, quod significat nomen definiti prima significatione. non quod significat secũda significatione, & est quicquid significat nomen definitum significatione vniuersali. Oportet ergo, quando prędicatum dicitur de toto subiecto, quod dicatur de omnibus eius partibus, & similiter, quando negatur a toto subiecto, oportet quod negetur ab omnibus eius partibus. Sin autem non esset negatum a toto. Pars enim est, quæ intenditur, quando dicitur de toto subiecto. Et expedit quod intelligatur hic de parte, quæ est secundum modum quantitatis, & quæ est secundum medium qualitatis, dico species, quæ subintrant generi, hoc est, quod continet illas, & sic et est dispositio singularium, in quæ diuiditur species. Hoc autem sic existente, notum est quod dici de omni contineat duas propositiones: quarum vna est in actu, & est ipsa vniuersalis: & altera est in potentia, & est ipsa particularis: & ideo ait, quod non fiat syllogismus concludens, nisi ex duabus præmissis, quarum proportio vnius ad alteram est proportio vnius ad alteram, & erit absque dubij scrupulo minor affirmatiua, Sin autem non erit eius proportio ad maiorē proportio totius ad partem, & maior sine dubio est vniuersalis. Sicque ergo non est differentia inter dici de omni, & inter præmissam vniuersalem, nisi ex parte qua insinuatur in præmissa maiori esse præmissam minorem affirmatiuam dependentem ab ea in potentia. Hoc autem sic existente, quod Alpharabius ait de significato dicendi de omni non est verum. neque de eo, quod finxit circa hoc de Alexandro, & quod reliquos veteres expositores latuerit significatum dicendi de omni. Et ideo non conueniunt cum Aristo. in eo, quod dixit de modis conclusionum syllogismorum mistorum. Id autem est quod Alpharabius dicit de significato dicendi de omni, quod id, quod intelligitur de eo, sit quædā res addita vltra intellectum præmissæ vniuersalis, & quod differentia inter illud, & inter pręmissam vniuersalem est, quod præmissa vniuersalis sit, quod affirmetur, aut negetur prædicatum de omnibus partibus subiecti, præter quod per hoc se conuertat ad prædicationem prædicati de omni, quod est subiectum subiecti, aut subintrans ei. Significatum vero dicendi de omni est, quod prædicatum sit affirmatum, aut negatum ab omni eo, quod est pars subiecti, aut denominatur per subiectum in actu, prout ipse fingit de Alexandro, aut quicquid denominatur per subiectũ in potentia, & actu simul, prout ipse asseuerat, & dicit quod per hanc conditionem fiant syllogismi compositi ex contingentibus concludentibus, adeo quod putauerit Alpharabius, quod inueniatur de re dicta de omni aliquid, quod concludat ex duabus negatiuis, & ex negatiua minori, & maiori affirmatiua, prout est dicere, quod non est animal, non est homo. Deinde adijciemus huic, quod imago non sit animal. Sicque concludet, quod imago non sit homo, & quod id, quod non est animal, est inanimatum, imago autem non est animal. Si autem hoc ita esset, ille est, qui magnificauit ambiguitates contra Aristo. hoc est, quare dicit, quod non concludatur ex duabus negatiuis in aliqua figurarum. Et cur adiecerit clausulam conditionis, quod minor præmissa in prima figura sit affirmatiua.

D

E

F

Veruntamen, dum considerabimus rem vera consideratione, videtur quod id, quod opinatus est Alpharabius de significato dicendi de omni, non sit de significato dicendi de omni, quod est conditio in inferendo syllogismum per se, absque quod connectatur præmissis acceptis in eo alia res præter ipsas. Dicere enim a de omni b, est pręmissa vna cathegorica, a qua dependent præmissæ particulares cathegoricæ affirmatiuæ multæ. Quando autem connexa fuerit vna illarum huic præmissæ, concludetur ex oratione aggregata ex illis primo, & per se conclusio, absque quod indigeat ad concludendum quod sit addita ei, neque in prolatione, neq; in signo aliqua res addita. Dicere vero omne, quod est b, est a, est præmissa conditionalis: & est secundum veritatem composita ex duabus cathegoricis, & eueniet hæc oratio composita ex tribus propositionibus. Iam autem ostensum est, quod syllogismus cathegoricus sit compositus ex duabus præmissis solum. Et iam euidens fit tibi differentia, quæ est inter hunc syllogismum, & inter syllogismum cathegoricum, quia in syllogis-

A mo cathegorico affirmatur prædicatio maioris termini de minori, aut negatur ab illo occasione ipsius affirmationis ipsi medio, aut ipsius negationis ab illo: quando autem dicebas, quod quicquid est b, sit a: & supponebas quod aliqua res sit b, sequitur quod hæc res sit a, præterquam præassumatur qualitas ipsius a, quæ est maius extremum de b, quæ est ipsum medium. Hoc autem est diuersum ab illo, quod inuenitur in syllogismo, ex quo infertur conclusio per se ex duabus præmissis maiori & minori: dico quod inferatur in illo esse maius extremum minori ob illud inesse medio. Et hinc errauit Auic. & opinatus est, quod inueniantur alij syllogismi præter syllogismos cathegoricos, & præter cõditionales, & vocauit illos combinationes, & posuit numerum illorum secundum numerum cathegoricorũ, aut prope cathegoricos. Ille enim considerauit propositiones cathegoricas, & eas expressit expressione conditionalium, & cõposuit ex illis orationes compositione trium figurarum, & immiscuit etiã cathegoricas cum his, scilicet cum conditionalibus. Et constituit illud compositione quadam modo, quo opinatus est ipse, & omnes, qui eum imitati sunt, q͂d superaddiderit Aristo. multas species syllogismorum. Hos autem syllogismos non inuenit nouiter Auic. cum illi inueniantur apud quosdam christianos Philosophos, non apud aliquem peripateticorum: notum enim est, quod quæcunq; enuntiatio cathegorica profertur prolatione conditionis. Veruntamen omne B cõditionale impossibile est, quod redeat cathegoricum, verbi gratia, quicquid non est sic, non est sic, impossibile est, quod redeat negatiuum cathegoricũ. Et ideo noluit Arist. quod sit syllogismus ex duabus præmissis negatiuis nec in potentia, neque in actu. Hoc itaque est, quod nobis visum est de significato dicendi de omni post longum scrutinium.

Quid sit propositio de inesse. Cap. II.

QVæ vero propositio sit propositio de inesse, expositores quidem contendunt in hoc, quidam enim ipsorum dicunt, quod ille voluerit per de inesse, quod prædicatum insit subiecto absolutæ, & quod hæc contineat necessariũ, |& possibile, & ens in actu,| & hoc finxit Alpharabius, quod esset opinio Themistij, & Ammonij. Ille autem qui ferret eorum dictum, & opinaretur quod hi intenderẽt per de inesse quod continet necessarium, & ens in actu quod est naturæ contingentis, & illud est, quod magis videtur ex verbis illorum. De Alexandro vero finxit Alpharabius, quod intenderit per enuntiationem de inesse illam, quæ inest in actu, quæ est naturæ contingentis, qua est vniuersalis tempore sensato, prout dicimus, omnis homo nunc est albus, hoc enim C non est impossibile. Et argumentatur, quia Aristo. vtitur in suis exemplis hac specie præmissarum, & quod illa sit natura media inter necessarium & contingens. Intentio autem hic est numerus discriminũ præmissarum primarum, quę sunt entis, inquantum est ens. Et quod melius est in hoc, est quod feramus in hoc capitulo seriem ipsiusmet Arist. & consideremus illam secundum id, quod videtur ex suis dictionibus, & secundũ ipsam rem in se. Ait Arist. Quia præmissæ absolutę & necessariæ, & contingentes differunt a seinuicem: multæ. n. res sunt necessario, & aliæ res sunt, excepto, quod illas esse non est necessario, & aliæ res sunt, quas nõ est necessario esse, neque sunt, sed possibile est ꝙ sint. Notum est, quod syllogismi compositi ex singulis speciebus harum præmissarũ sint differentes, & non sint illorum termini vni ijdem. Sed syllogismus necessarius est ex terminis necessarijs, & absolutus ex terminis absolutis, & contingens ex terminis contingentibus, necessarij vero sunt affines absolutis, quia sunt vniusmodi ex ordine terminorum, qui sunt in præmissis necessarijs, & absolutis, siue sit syllogismus, siue non sit. Differentia autem inter illas est, quia in necessarijs apponitur nomen necessarij vltra ipsos terminos. Absolutæ vero sunt, quæ feruntur sine additione. Reductio autem negatiuarum in pręmissis necessarijs est, sicut reductio ipsarum in absolutis, & vna definitione defini-

tur in eis dici de omni, & nulli, hæc est series quanti elocutus est Aristo, de differentia inter has tres propositiones. D

Nos autem dicimus, quod ipsum vocare illam absolutam facit putare, quod euidentius sit dictum illius, qui dicit quod intendat per de inesse, quod continet tres modos de modis entitatis, aut duos tantum, hoc est, quod continet necessarium, & ens in actu. Alexander vero, prout cõcepit de eo Alpharabius, dicit quod intendat per absolutum ipsum absolutum secundum dictionẽ, & nõ secundum signum, sicut dicit ibi Alpharabius, absentia modi est indicium modi: & fortasse hoc erat promulgatum in suo idiomate: veruntamen quod apparet ex textu est, ꝙ ipse tradit, quod illius intentio hic sit, quod diuisio propositionum in has tres partes sit secundum diuisionem naturæ entium in has tres partes, non quod quædam ipsarum sit secundum inquisitionem & opinionem, hoc est secundum quod est in anima. Et ideo dixit quod multæ res sunt in entitate ab sque necessitate. Quod autem videtur ex hoc est, quod ille intendat per de inesse illas, quæ sunt de natura contingentis: & ideo sic sunt propositiones vniuersales appropriatæ in entitate aliquo certo tempore: vt est dicere, omnis homo nunc ambulat, quia non inueniuntur propositiones vniuersales de inesse de natura contingentis, nisi hæ propositiones. Postq̃ autẽ asseuerauerat, quod non inueniantur propositiones vniuersales de inesse, nisi hæc species propositionum, exposuit ipsum voc re absolutas ex positione, quæ præmissa est: ipse enim putauit, quod omne de inesse, aut est vtplurimum, aut æqualiter, aut in paucioribus, & in singulis horum videtur de ipsorum re, quod non inueniantur de illis propositiones vniuersales de inesse. Dico, quod quando dicimus, omne sic est sic, non est dubium, quod dicatur de illo vtplurimum, aut equaliter, aut in paucioribus: & hoc, aut secundum ipsa subiecta, aut secũdũ ipsum tempus: quicquid aũt est huius cõditionis, numeratur in illis de inesse particularibus, & nõ cum vniuersalibus de inesse. Ille vero loquitur de vniuersalibus de inesse. Nos aũt dicimus ꝙ id, qđ d fuit illis viris, fuit, quia ipsi non intelligunt quid intenderit per propositiones de inesse, & per propositiones necessarias. Ille enim intendit per propositionẽ de inesse, & sunt in quibus affirmatur predicatum de subiecto semper in materia pos sibili, non in materia necessaria: dico ꝙ oportet esse in materia possibili, & hoc est, ꝙ dicebat, & non sunt illorum termini vni ijdem, sed syllogismus necessarius est ex terminis necessarijs, & absolutus ex terminis absolutis, & contingens ex terminis contingentibus. Propositio.n. necessaria est, in qua prædicatum inuenitur affirmatũ subiecto quocunque tempore, & huius causa est, quia duo termini non mutantur, vt sit vno tẽpore secundum vnã denominationem, & alio tẽpore secundum aliã denominationem. Et ex quo hoc est significatũ propositionis necessarie, & causa essendi ipsam necessariam, oportet ꝙ definitio propositionum de inesse in absolutis, sit in qua ptũm inest subiecto non semper, sed quando inuenitur subiectũ inuenitur predicatũ non semper, dico quando est tantum: & hoc est significatum absolutionis in illis: & hoc inest illis aut sensato certo tempore, & illa est, quã putauit Alexan. quod esset de inesse, quã intendit Arist. solum, aut ꝙ inueniatur connexio in illis inter predicatũ & subiectũ toto tempore, quo ponitur subiectum esse, prout dicimus, omne ambulans mouetur, quia quando ponitur ambulãs, oportet quod sit ipsum mouens, sed non semper, hoc est omni tempore, quæ esset prædicatio necessaria, quia iã mutatum est, & fit ambulans in potentia. Et hæ sunt propositiones de inesse, quibus vtuntur in syllogismis, de illis vero, quæ sunt primæ speciei mistorum, non fiunt syllogismi in arte demonstratiua, neque concluditur ex eis cũ propositionibus contingentibus aliqua res, prout significat series verborum Arist. vbi intendit loqui de mistione necessariarũ cum possibilibus, & de inesse, prout referemus hoc, quando referemus sua propria verba, vbi attigerimus expositionẽ illius, qđ dicit de hac mistione. Et manifesta significatione indicabit, ꝙ Arist. explicat, quod qñ fuerint duæ res cõnnexæ, si prima fuerit, secunda ẽt erit ens: & si prima fuerit necessaria, & secunda erit necessaria, & si fuerit contingens, & illa erit contingens: & hæc est dispositio pre-

A missarum necessariarum, & absolutarum: & ideo propositio conditionalis coniuncta est naturæ illius de inesse. Id autem, ꝙ fefellit hos viros, qui putauerunt ꝙ tales propositiones sint necessariæ, est ob esse prędicatum earum connexum subiecto omni tempore, quo inuenitur ipsum subiectũ, & non considerauerunt generationẽ huius nexus, ꝙ sic necessarius non est semper. Et hæc est sententia sermonis Arist. Differentia aũt inter vtrasque illarum est, quod in necessarijs est superadditũ nomen necessarij ipsis terminis, absolutæ vero dicuntur absq; additione alicuius rei. Et magis miratus sum in hoc quæsito quo pacto latuerit quẽlibet Peripateticorum, cuius verba in his propositionibus venerunt ad nos cũ expositione verborum Arist. adeo ꝙ illi fuerũt nobis causa, vt nos lateret hoc, & fieret difficile in summa illorum, quę nobis ambigua sunt. Et hinc expedit, quod accidens sit causa ambiguitatis cuiusdam in ipso posteriori, quæ non sit percepta de illo, neque sit causa directionis earum, sed hoc sit per accidens, & quid sit dispositio antecedentis in posteriori, vt sit causa educendi veritatem, & instituendi eam.

De mistione syllogismorum. *Cap. III.*

B

QVando autem iam explicatum est quid sit dici de omni. Et quę sint propositiones de inesse, & necessarię, expedit quod perscrutemur, quod dicit Aristote. de mistione harum pręmissarum. Ait Aristo. Iam accidit, qđ conclusio sit aliquando necessaria, nisi quod non est quæuis earum contigerit, quę sit, talis, sed ipsa maior, quando dicimus quod a necessario est in b, aut non est in eo, & b est in c. Et quando præmissę sunt sic acceptę, erit a necessario in c, aut non est in eo. Sicque ex quo a est necessario in omni b, aut in nullo illius est. Et c est in b, notum est quod a dicatur necessario de omni c, aut nõ dicatur. Expositio est hęc. Expedit, quod scias quod propositiones de inesse sint, quę fiunt ex terminis de inesse contingentibus, & necessarię ex terminis necessarijs significatum autem terminorum necessariorum est, quod terminus sit vnus per se, & hę sunt, quę sunt compositę ex subiecto & prędicato essentiali ipsi subiecto, aut ex subiecto & accidente inhęrente connexo ipsi subiecto. Illę vero, quę sunt ex terminis de inesse, sunt quę compositę sunt ex denominationibus, quę aliquando insunt denominato, & aliquando desunt, sed dum inuenitur aliqua denominatio illorum in subiecto, oportet quod inueniatur denominatio consequens illam necessario, quę est ipsum prędicatum, vt est dum dicimus, C omne ambulans mouetur, quia quando inuenitur ambulans in actu, oportet quod sit motum, & quando ablata est ambulatio ab illo, ablatus est & motus. Hę sunt propositiones de inesse simplices, quę sunt absque tempore sensato certo. Et illę sunt, de quibus primo intendit loqui in hoc libro, & subiectum in illis, similiter & prędicatum est vnum per accidens. Et inuenitur altera species propositionum, quę ex aliqua parte est de inesse, & ex aliqua parte est necessaria, quę est, quod subiectum sit compositum ex substantia, & denominatione differenti, & sequatur ex illa prędicatum compositum ex subiecto denominationis, & ex denominatione essentiali fundamentali, & sit subiectum in illis vnum per accidens, & prędicatum vnum per se, prout est, quãdo dicimus, omne ambulans est animal: & hęc est de inesse ob denominationem subiecti denominati. Et necessaria ob prędicatum denominationis: & ambulatio, quando inuenitur, significat animal significatione discontinua, sed tempore, quo inest ei ambulatio. Subiectum autem ambulationis infert esse animal semper, quoniã subiectũ ambulationis, & denominatum per ipsam est animal necessario: & hęc propositio est necessaria ex aliqua parte, & de inesse ex aliqua parte de inesse per se, & necessaria per accidens. Propositio vero, quę est huius cõuersa, & est cuius subiectũ est necessariũ, & p̃dicatũ materię de inesse, illa ẽt est de inesse simpliciter, & nõ euenit ei ꝙ sit necessaria per accidens, Quę vero est de

inesse temporalis, dico in qua subiectum infert prædicatum aliquo sensato certo tempore, non inuenitur in ea de re ipsius necessarij, nisi connexio prædicati ipsi subiecto hoc tempore solum. Et de huius proprietate est, quod prædicatum in ea non connectatur subiecto omni tempore, quo inuenitur ipsum subiectum, sed tēpore sensato certo solum: & ideo fit, quod ait Arist. quod ex hac de inesse non fiant syllogismi in artibus, neque componatur ex illa cum contingenti syllogismus omnino. Quando autē hoc ita existit ex de inesse simpliciter, quæ non est tempore sensato certo, non congeritur minor, neque maior cum propositione necessaria. Hoc autem sic existente non relinquitur, ꝙ coniungatur cum necessaria maiori, nisi quæ est de inesse per se, & necessaria per accidens: & hęc oportet necessario, ꝙ sit conclusio, quæ concluditur ex illis in materijs in materia necessaria per accidens, ex parte qua in illis inuenitur dici de omni necessarium per accidens. D

Veruntamen oportet quod præmissa minor, quæ dependet per dici de omni necessarium, sit necessaria, quia prædicatum eius inuenitur in ea necessario omnibus partibus subiecti, & omnes termini subiecti sunt termini necessarij. Quādo autem posita esset aliqua partium propositionis necessarię, dico aliquam partiū subiecti non necessariā inexistens omnibus illis. Quando aūt propositio minor dependēs sub maiori necessaria fuerit necessaria, vt cūque fuerit conclusio, est necessaria per se. Et hęc est dr̄ia inter conclusionē, quę fit ex duabus necessarijs per se, & inter illā, quę fit ex maiori necessaria per se, & minori necessaria per accidēs, & de inesse per se: & ideo adiecit demr̄onibus clausulā cōditionis, ꝙ sint ex duabus pręmissis necessarijs. Cōclusio aūt, quę infertur ex de inesse minori, & necessaria maiori, expedit quod intelligatur ex dicto Aristo. quod illa gignatur necessaria cum hac specię de inesse, & ideo dixit de necessitudine inuentionis dicti de omni in illis, quod c dicatur de b, ostendet tibi: gratia exempli, quod species scriptoris sit de homine, prout dicimus, omne scribens est homo, & omnis homo est animal, & alię que similes sunt huic cōpositioni. Proprietatis enim huius propositionis de inesse est, quod subiectum in ea sit ipsum prędicatū: homo, n. scribens est ipse idē homo, & ideo fit, qđ Arist. numerat hanc speciem pręmissarum in pręmissis, in quibus dicitur, quod subiectum sit ipsum prędicatum per accidens, prout expositum est in metaphysicis. Quando vero congesta fuerit pręmissę necessarię maiori aliqua de inesse tempore sensato certo, & congeries aliquando concludet necessarium, & aliquando concludet non necessarium, quia non inuenitur in illis dici de omni. Exemplum illius, quę concludit necessarium est, quando dicimus, omne album nunc est animal, & omne animal est corpus, illa itaque concludit, omne albū est corpus, quæ est necessaria de specie illius, quę est per accidens. Exemplum autem illius, quę concludit contingentē est id, quod dicimus, omne album nunc est homo, & omnis homo est sensitiuus. Sicque concludet, omne album est sensitiuū. Hoc autem est non necessarium nisi tempore, quo non inuenitur album aliqđ nisi homo. Et ideo expedit, ꝙ intelligatur ex dicto Arist. Etiam accidit, ꝙ cōclusio sit aliquando necessaria secundum hanc speciem compositam ex necessaria, & hac de inesse, non secundum omnes species, quibus maior est necessaria, & de inesse quacunque specie contigerit ex tribus entibus. Et hęc non remouent dubia ex sermone Aristo. & non fit quod intelligitur ex suis dictis, sicut elargiuntur eius radices, hoc est, quando nuper dixerat, quod de inesse fit ex terminis de inesse, & necessarię sunt ex terminis necessarijs. Qui vero intellexit ex suo sermone, quod ipse opinetur, quod quando pręmissa permista fuerit cuique de inesse, quę contigerit illa, concludet necessariam. Ille quidem differt a radicibus Arist. & differt ab ipsa veritate in se: ab illius quidem radicibus, quia ille dixit, quod causa combinationis harum pręmissarum sit combinatio naturę terminorum. Et quod dici de omni in pręmissa necessaria, nunquā fiet, nisi quādo minor dependens a maiori generis ipsius maioris: sinautem nō erit minor in potētia in maiori, nec erit proportio vnius earum ad alteram proportio totius ad partem, quia totius, quod est necessarium, partes sunt necessa- E F

A rię sine dubio. Sed accidit pręmissis, quę sunt de inesse per se, necessarię per accidens, quod dependeant a necessario dependentia partis a toto. Et dicimus, qđ conclusio necessaria, licet sit necessaria p accidens, est de inesse per se, quia non inuenitur in illa significatum dici de omni ex eo, quod ipsa est de inesse. Et hę semper sunt prędicatiuę pręter naturalem consuetudinem. Repugnantia vero dicti illius, qui exposuit Arist. quod eius opinio fuerit, quod quando congeritur pręmissa vniuersalis necessaria minori de inesse, quæcunque de inesse cōtigerit, concludatur necessaria est manifesta, verbi gratia, quādo dicimus, omne album nunc est homo, & omnis homo est animal, concluditur quod omne animal nunc sit animal: hoc autem non est necessarium. Et sic vult ille respondens contra Aristo. in locis, quibus putat de eo, quod Aristo. opinio fuerit, qđ quando maior pręmissa fuerit necessaria in hac mistione, quod conclusio sit necessaria, licet minor in talibus pręmissis sit de inesse. Et secundum eius æstimationem etiam est, quod necessaria sit, in qua prædicatum continuo affirmatur de subiecto, licet fuerit naturę ipsius contingentis. Et ideo contradicit ei, quando dicit, quod syllogismus, qui componitur ex pręmissa de inesse temporali, & necessaria contingentium terminorum, quod illa non concludat necessarium: vt dicimus, omnis homo nunc ambulat, & omne ambulans mouetur, concludetur contingens, aut omnis homo mouetur nunc.

B Nos autem non inuenimus tale ex congerie illius de inesse temporalis cum necessaria, ꝙ concludatur semper conclusio de inesse, sed aliquando concludetur necessaria: sicut dicimus, omne album nunc est homo, & omnis homo est corpus, ille itaque concludet, quod omne album sit corpus. Illa autem est necessaria, licet sit necessaria per accidens. Alpharabius vero, ex quo opinatus est de necessaria, & de inesse hanc opinionem, & inuenit rem ipsam in materiis aliter, quam opinatus est de Aristo. in hac mistione. Et excusatus est de hoc, qua dixit, quod Arist. opinatus sit hanc sententiam in materiis, in quibus verificatur significatum dici de omni, cuius expositio est, quod gratia exempli sit quod a sit prędicatum necessario de omni eo, quod est b in potentia, vel in actu. Iam autem præmissum est ex eius dicto, quod dici de omni non sit huiusmodi. Et iterum quia tales præmissę sunt numeratæ in necessariis per accidens. Alexander vero, nescio quomodo exponat hoc, secundum id, quod ei attribuitur de eius opinione de illis de inesse. Et quod concipitur ex eo est, quod significatum dicti de omni sit, quod maius extremum sit prędicatum de medio ex parte qua est ens in actu simpliciter, & non quodam tempore, dico quod quādo de inesse apud eum sit ipsa temporalis, quomodo conuenit ei quod dicatur quod conditio dicti de omni in pręmissa necessaria sit a, necessario est de omni, quod est in actu b: hoc enim apud eum non inuenitur vllo vnquam tempore. Verūtamen accidit ei hoc, C quia non est adeptus quid voluerit Arist. per de inesse absolutam. Dictum vero eius in hac mistione est, qñ maior fuerit de inesse, & hęc est eius verborum series. Ait Arist. Et si non sit pręmissa a b necessaria, est ergo pręmissa b c. Sicq; non erit conclusio necessaria, quia si ita esset, accideret ꝙ a sit in quodam b necessario, & ostendetur hoc in prima, & tertia figura. Hoc autem est falsum, quia contingit ꝙ b sit ex rebus, quarum contingit nulli inesse a. Et iterum notum est ex terminis, quod conclusio non sit necessaria, quia si a sit ipsum mobile, & b ipsum animal, & c, ipse homo, quia omnis hō est animal necessario, & est mobilis non necessario. Sicque homo non mouetur necessario, & similiter accidit si pręmissa a b fuerit negatiua, & huius demonstratio esset hæc eadem demonstratio. Expositio est, primo quidem expedit quod scias, quod non inuenitur in hac figura, cuius maior sit de inesse ob eius ambos terminos simul, hoc est, ob pdicatū & subiectum, prout est dicere, omne ambulans mouetur necessario, sed non semper, quia quando fuerit minor necessaria, non erit medius terminus, nisi necessarius per se, & non contingit, quod componatur hæc species ex de inesse cum necessario, eo quod minor sit necessaria, & maior de inesse, & non componatur in illa iterum de inesse, quæ est necessaria per accidens, quia subiectum, quod est medius terminus in illis, non est naturę ipsius necessarii. Sicque ergo ista de in-

Alpharabi'

Alexander

esse, quæ congeritur præmissæ minori necessariæ est necessaria secundum sub- D
iectum de inesse secundum prædicatum: & ideo cauit hic vir dicere, quod modus conclusionis sit de inesse, sed dixit quod non sit necessaria. Hoc autem notum est ob naturā pręmissæ, cuius conditionis est, vt sit de inesse, & maior cū necessaria minori. Declinauit vero ad ostendendum hanc varietatem, quia dici de omni non fit in hac materia, nisi per accidens, quia de inesse, quę est in hac specie, continet pręmissam minorem necessariam per accidens, prædicatum enim affirmatur subiecto affirmatione necessaria, quando subiectum in illis sumptum fuerit secundum denominationem de inesse non necessariam, vel adiecit clausulam conditionis in illis tempus certum sensatum. Hęc autem conditio non inuenitur in pręmissa de inesse primo, & per se, sed si fuerit, est per accidens.

Syllogismus vero contradictionis, qui fit ad ostensionem conclusionis in hac mistione, non est necessarius, quando enim poneremus conclusionem necessariā, hoc est, ex terminis necessariis, oporteret quod maior terminus præmissę maioris sit necessarius, & similiter terminus præmissæ minoris. Quando autem coniunxerit conuersam præmissæ minoris necessariæ, tulisset syllogismum in prima figura ex duabus necessariis, & conclusisset ꝙ a, quod est maius extremum, necessario insit b, hoc est, ꝙ affirmetur de illo affirmatione continua non aliqua dispositione, neque aliquo tempore. Et similiter oportet in tertia figura, dum sumpserimus conclusionem, & coniunxerimus ei minorem præmissam. Exemplum E
vero, quo vsus est hic, potest esse quod intelligatur, secundum ꝙ sit de inesse temporali: & possibile est quod intelligatur secundum quod sit affirmatiua tempore incerto. Possibile namque est, ꝙ coniungatur illi, quod dicimus, omnis nō est animal, id quod dicimus, & omne animal nunc ambulat. Si hoc accideret quodam tempore, & concluderetur quod omnis homo ambulet. Et possibile est, quod intelligatur ex nostro dicto, quod omne animal ambulet necessario aliquo tempore, aut eius conditionis est quod ambulet. Et ideo dubium fuit hoc exemplum ipsi Alpharabio, quia ipse putauit, quod dicere cuiusque animalis conditionis est, quod ambulet, sit ex præmissis necessariis, cum ipsa eadem sit ex præmissis de inesse. Quando autem res ita se habet in compositione, quæ fit ex duabus vniuersalibus, sicque secundum hoc expediret, quod intelligatur apud ipsum res in speciebus, quæ componuntur hac mistionis specie, quā conclusio sit necessaria, prout descripserat quando maior fuerit necessaria, non cum quacunque de inesse, quæ contigerit, sed cum de inesse, cuius terminus subiectus in ea sit in materia de inesse possibili, & sit ex materia necessaria. Et sic expedit quod intelligatur ab eo res, quando maior fuerit de inesse, quod conclusio non sit F
necessaria cum de inesse, cuius conditionis est, quod coniungatur minori necessariæ, & est cuius prædicatum sit ex natura de inesse possibili, & subiectum ex natura necessaria. Et id iterum, quod dixit in secunda figura in hac mistione, expedit ꝙ redeat suum iudicium ad suum in primam figuram iudicium primæ figuræ, prout exposuimus in hac eadem figura, excepto ꝙ ipse dixit in compositione, quæ fit in hac figura ex præmissa particulari negatiua minori necessaria, & ex præmissa de inesse maiori, quod non concludatur necessaria semper, sed aliqñ concludetur contingens, cuius exemplum est in necessaria coniuncta cum pręmissa temporali. Et esset cuiuspiam quærere, & dicere cum breuiloquus fuerit in explicatione huius in hac figura, & secundum id, quod dixeras, est res communis omni illi, qui componitur ex præmissis necessariis maioribus cum de inesse

Dubium

temporalibus, dico ꝙ ille aliquando concludet de inesse, & aliquando necessarias. Et quare subticuit illud ibi, & loquutus est de eo hic, & subticuit hic speciem, quæ ostenditur suppositione in tertia figura, quæ concludit necessariam, &

Solutio

est quæ componitur cum præmissa de inesse ob prædicatum tantum. Dicimus autem ꝙ subticere illam hic, sit euidens, dico ꝙ non concludatur necessarium semper cum præmissa de inesse temporali: euidens enim est quod non sit in illis, significatum dicti de omni, & attestatur hoc nobis, dum dixit aliquando. In hac vero specie dico, quia compositus in secunda figura ex minori particulari negatiua necessaria, & maiori de inesse, ex quo ipsa res non est in illis euidens, cū

A illatio huius speciei sit ostensa per contradictionem, aut suppositione, expediuit
declarare hoc per materias.

Sed apud Alpharabium secundum eius expositionem super Arist. quod quando maior fuerit necessaria in potentia in secunda, & tertia figura, hoc est, ipsam reduci ad primam, fiat conclusio necessaria: hoc dictum repugnat illi, quod praemissum est, & ideo explicuit supra illud, quod sit error, qui ceciderit in textu, quod est radix praeposita. Totum autem hoc accidit eis ob ignorantiam naturae praemissarum de inesse, & naturae necessariarum. Notum autem est, quod quando aliquod c non est b necessario, & omne a nunc est b, ꝙ oporteat ratione suppositionis, ꝙ aliquod c non sit a. Sed hoc aliquod contingit quod non sit a tempore quo omne a est b, & sit conclusio de inesse contingens, & contingit quod redeat affirmatiua, & contingit quod de hoc aliquo sit a negatum semper; exempli gratia, ex materiis, dicendo: quoddam animal non est homo, & omne album nunc est homo. Quando itaque acciperemus aliquod animal ipsam columbam, verax est de illa tempore, quo omne album est homo, quod nulla columba sit alba. Possibile autem est quod sit alba, quando mutatur dictum, omne album est homo. Si autem caperemus aliquod animal ipsum coruum, esset dicere aliquod animal non est album, verũ necessario. Alterius vero in tertia figura modus conclusionis sequitur maiorem praemissam cum quouis modo ipsarum de inesse, quo
B niam non conuertitur in hac figura maior, sed conuertitur ipsa minor. Si autem
illa de inesse fuerit temporalis, fit dum conuertitur de inesse non temporalis, hoc est tempore interminato, & quando maior praemissa fuerit necessaria, concludet necessario conclusionem necessariam. Si autem illa de inesse fuerit maior, concludet conclusionem de inesse, & non variatur in hac figura de inesse temporalis in non temporalem. Et ideo, quando Aristote. meminit de specie, quae ostenditur in hac figura per suppositionem, non dicit ꝙ non concludat conclusionem necessariam semper, vt fecit in specie, quae ostenditur per suppositionem in secunda figura. Sed tulit exemplum ex praemissa necessaria negatiua particulari maiori, & de inesse temporali, & videtur quod concludat conclusionem necessariam, verbi gratia, dicendo, omne animal nunc mouetur, & aliquod animal non est bipes. Quando. n. conuertitur dictum, omne animal nũc mouetur, fit nobis, aliquod, quod mouetur, est animal; & haec de inesse non est temporalis. Quando autem caperetur de animali per suppositionem id, quod non est bipes, ac si diceres quadrupes, esset conclusio, aliquod, quod mouetur, non est bipes, quae est verax semper. Et componitur syllogismus sic, aliquod, quod mouetur, est quadrupes, & nullum quadrupes est solum bipes: sicque fit conclusio, aliquod, quod mouetur, non est bipes. Sic itaque conuenit ꝙ intelligatur id, quod dixit Arist. in hac mistione, quia illud est veritas secundum se, & conuenit ꝙ sit, quod intel-
C ligitur ex suis verbis, immo euidentior fit secundum hoc eius series, quam secun-
dum id, quod intellexerunt illi, quorum expositio huius loci peruenit ad nos. Deuij vero fuerunt illi viri a sua opinione, quia non sunt adepti species absolutarum de inesse, neque quid sint, tanto fortius suam speciem, neque etiam peruenit eis quid sit necessaria certa in eo, quod dixit in mistione necessarii cum possibili, & de inesse cum possibili.

Dicimus autem quod ipse dicat ꝙ syllogismus, qui componitur ex praemissa possibili, & de inesse, aut possibili & necessaria, ꝙ qñ maior fuerit possibilis, syllogismi in hac specie mistionis sunt perfecti, & modus conclusionis in illis est idem modo praemissae maioris. Huius aũt causa est manifesta, quia in ꝑmissa maiori possibili inuenitur significatũ dicti de omni, quia oẽs minores differentiũ modorũ pẽdent in ea, & illius proportio ad singulas illarũ est ꝓportio totius ad partem. v. g. qñ verificatur dicere a de b contingenter, verax fit necessario de speciebus ipsius b, & de omni parte ipsius b, quae est contingenter, aut in actu, aut necessario, sicut dicimus, ex omni genitura põt esse, ꝙ fiat aĩal speciei illius, cuius est illa genitura, quia haec ꝓpositio verificat᷑ de oĩ, qđ est genitura in potẽtia, & de oĩ, qđ est genitura in actu, & si esset ens necessario, esset haec ipsius dispõ, & hoc de oĩbus suis partibus, q̃ sunt scđm q̃litatẽ, aut quãtitatẽ. In maiori

[illegible]

do non est id visum illi, qui eam praecedere, prout inuenimus fecisse Auic, in

A [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] compositionem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] .

De [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], in quæ non concluduntur. Quæst. [illegible].

THemistius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Primo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] figura sint [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tuntur in affirmatiuas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Secundus autem locus est [illegible], quod [illegible], quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in secunda figura. Primus itaque locus [illegible] [illegible] [illegible], quia in [illegible] [illegible] vtimur possibili pro minori parte, non [illegible] [illegible], neque [illegible] in minori parte, ipse autem afferit, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] B les sunt scientiis, non conuertuntur in [illegible], [illegible] [illegible] ex [illegible] syllogismos, & perinde non conferunt vtilitatem per hanc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nori parte non vtimur, sicut nec vtimur [illegible] in [illegible] parte. [illegible] [illegible] vtilitatis, non inueniuntur itaque in artibus [illegible], qui [illegible] [illegible] tiuos pro maiori parte, & arguit Arist. ex eo, quod ipse tam [illegible] hic, quod his, qui sunt pro minori parte, non vtimur in scientiis, & admiratur ipsum, quo modo latuerit eum ex hac eius positione, cum sit ad oculum ex quo est clarissimum, quam ob rem ait, quod oporteat subtrahere hos quatuor superadditos, qui sunt imperfecti, cum non sit ad propositum numerare syllogismos, qui non conferunt vtilitatem. Abumazar autem iam respondit hoc dicto, quia præmissis possibilibus æqualiter vtitur ars rhetorices, & non est remotum in topicis, quod proponentis sint præmissæ negatiuæ pro minori parte, quas dum aduersarius admittit, proceditur ex eis ad eas, quæ sunt pro maiori parte, in quas conuertuntur.

Nos autem dicimus, quod possibiles æqualiter, & pro minori parte sint propriæ libro elenchorum, cum sint species illius, quod est per accidens, & sic nos inuenimus in hac materia, quod concludant negatiuam necessariam prout dicimus, omnē coronam potest consequi pluuia, & omni cometa possibile est quod non succedat pluuia: illæ sunt duæ præmissæ possibiles pro maiori parte, & conclusio est necessaria, quæ est quod halo, idest corona, non sit cometa. Et sic nos inuenimus C in materia, & in hac figura illum, qui concludit conclusionem affirmatiuam necessariam, prout dicimus, omnis homo, inquantum est homo, potest esse quod non sit luscus, omnis autem glaucus potest esse luscus. Hæ itaque duæ præmissæ sunt pro maiori parte, conclusio autem est, quod omnis glaucus sit homo necessario: euidens itaque est ex hac specie id, quod dixerat ipse Philosophus, quod hic aliquando inferat negatiuam necessariam, & aliquando affirmatiuam necessariā. In loco autem negatiuæ necessariæ non dicitur, quod concludat affirmatiuam possibilem, nec in loco affirmatiuæ necessariæ dicitur, quod concludat negatiuam, cū quælibet harum repugnet alteri. Errauit autem hic vir, quia ipse inuenerat in quibusdam materiis, quod negatiua pro maiori parte conuertatur, & proinde putauit, quod conuertatur in omni materia, prout dicimus omnis homo viuus possibile est, quod habeat sex digitos, & omne habens sex digitos viuum, possibile est quod sit homo habens sex digitos.

Nos vero dicimus ei ad oppositionē, quā dixerat contra Philosophū, quod cū latuerit, supponendo, quod id sit clarissimum, quod modo latuerit eum. Illud quoque est ex suis præsumptionibus. ornauit enim suam responsionem contra ipsum Philosophum. Et si ipse modicum considerasset ipsam rem, esset ei euidens, dum exemplificauit in hac materia, quod verum sit dicere, quod semper in ortu caniculæ

Xx 3

impoſsibile ſit ꝙ ſit pluuia, nã maior pars pluuiæ neceſſario nõ inuenit tpe ortus D caniculæ. Sicque iam oſtenſa eſt ex hoc ſermone veritas, ad quã inclinauit Philoſophus circa hanc rem, vt deſtructio illius, ad quod declinauerunt alii, prout moris eius eſt cum eius aduerſariis, & hoc eſt, quod oſtendere intendebamus. Totius autem huius cauſa eſt, quia negatiui in hac materia ſunt vere affirmatiui: & ideo ſubintrant eos caracteres negationis, & vera negatio impediens illationem non impedit eam in hac materia, cum ſit negatio non vera, ſed eſt affirmatio quædam. Dum vero connecteretur negationi veræ ipſa illatio, impediretur illius illatio in hac materia, ex quo negatio in ea non eſt vera. Et proinde non eſt alicuius dicere, quod non expediat quod affirmatio, quæ in potentia eſt ipſa negatio, impediat illationem in ſecunda figura magis, quam quod negatio, quæ eſt in potentia ipſa affirmatio impediat illationem in prima & tertia figura: hoc enim eſſet neceſſarium, ſi negatiui in eis eſſent negatiui veri, prout affirmatiui in eis ſunt affirmatiui veri, ſed negatiui ipſarum ſunt affirmatiui imperfecti, & operantur in illatione opus affirmatiuorum perfectorum, cum ſint generis affirmatiuorum ratione inuentionis proprietatis affirmatiuorum, quæ eſt ſubintroitus negationis in ipſos. Proinde non eſt noſtra aſserere, ꝙ ſint negatiui imperfecti, prout eſset noſtra dicere, ꝙ ſint affirmatiui imperfecti: nam negatiui ſunt remotio ſpecierum affirmatiuorum perfectorum, & imperfectorum, remotio autem non diſcernit perfectum & imperfectum, vt affirmatio diuidatur in perfectam & imperfectã. Pro B inde negatiui ſunt ſecundum numerum infinitorum, & priuatiuorum in affirmatiuis, & non numerentur inter negatiuos, neque eſſet iudicium negatiuorum in materia poſsibili iudicium negatiuorum verorum. Si autem negatiuorum in materia poſsibili iudicium eſset iudicium verorum negatiuorum, vna eadẽ eſset congeries concludens, & non concludens. Concludens quidem, quatenus ei ineſt vis affirmationis, non concludens vero quatenus ei ineſt vis negationis: & tunc eſset contrarium illius, quod dixerat ipſe Philoſophus. Oratio itaque, ſi fuerit, contingens æqualiter, eſset per accidens, ex quo non ſpeculatur præmiſſas, quatenus ſunt poſsibiles ſecundum eſse, ſed ſpeculatur eas, quatenus ſunt poſsibiles ſecundum imaginationem, & hanc rem iam oſtendit Abumazar in expoſitione libri priorum analyticorum. Et non eſt remotum, ꝙ inueniantur artes non demonſtratiuæ præter elencham, quæ vtantur his, quę raro fiunt, ſicut eſt ars notoria & magica, quibus vtebãtur noſtri maiores. Et ſicut poſsibile eſt, ꝙ maiori parte quoddã eſt ꝑ ſe notũ, & quoddã eſt notũ ꝑ ſyllm̃ ex præmiſsis, quæ ſunt ꝓ maiori parte, ſic contingens pro minori parte quoddã eſt poſsibile, qđ ſit per ſe notũ, & quoddam eſt quod poteſt notificari per nota per ſe: & hic ſyllꝰ non ſit neceſsario ex præmiſsis, quæ ſunt pro minori parte. Hæc autem perſcrutatio de contingenti pro minori parte eſt propria ſcientiæ theologicæ. Hoc itaque dubium facile eſt ad ſoluendum & non eſt loquendum amplius de eo.

Secundum vero dubium habet difficultatem quandam, nec reſpondet ad illud F Abumazar quantum eſt in his, quæ nobis conſtant, Ariſto. enim argumentatur, ꝙ ſyllogiſmus non fiat in ſecunda figura ex duabus contingentibus ratione triũ rerum, quarum vna eſt, quia vis negatiuæ contingentis, quæ fit in ſecunda figura, eſt vis affirmatiuæ, in hac figura autem non concluditur ex duabus affirmatiuis, ſicut non concluditur in de ineſse ſimpliciter, neque in neceſsariis. Secunda autem ratio eſt, quia illatio inferentis in hac figura oſtenditur per alteram duarum rerum, aut per cõuerſionem, aut per ſyllogiſmum ducentem ad impoſsibile, illa autem per neutram harum rerum oſtenditur, prout notum eſt: quia negatiua non conuertitur, quia ſecum eſt vera affirmatiua contingens, & perinde ſi conuerteretur negatiua vniuerſalis, conuerteretur etiam affirmatiua contingens, quę ſecum vera exiſtit: & hæc res etiam oſtenditur ratione materierum, nam ſi verum ſit, quod omnem hominem poſsibile eſt non eſse album, & non eſt verum, quod omne album poſſibile ſit non eſse hominem, cum quoddam album, prout ſunt multæ res, non ſit homo ex neceſsitate. Non conuertibili itaque exiſtente negatiua contingenti, impoſſibile eſt quod illatio in hac figura oſtendatur per conuerſionem. Et ſimiliter videtur, quod non poſſit oſtendi eius illatio per im-

A possibile, quia non sequitur inde impossibile aliquod. Tertia vero ratio sumpta ex materiis est, quia in quibusdam materiis inuenitur quod illæ inferant negatiuam necessariã: nam impossibile est quod sit omnis homo albus, & omnis equus possibile est quod sit albus: illata autem est negatiua necessaria, quæ est, quod nullus equus sit homo. Et ex quo ex affirmatiuis contingentibus in hac figura inferuntur necessariæ, prout dicimus, omnis homo possibile est quod habeat quinque digitos, & omnis Ethiops possibile est ꝙ habeat quinque digitos. Conclusio itaque est, quod omnis Ethiops est homo, quæ est necessaria affirmatiua. Sicque syllogismus, qui est huius processus ex duabus præmissis, quarum vna est negatiua, & altera contingens, prout dicit Philosophus, non põt quispiam dicere, ꝙ inferat contingentem, neque negatiuam, neque affirmatiuam. Negatiuam quidem quia iam inferret per cõuersionem conclusionem affirmatiuam necessariã nec affirmatiuã contingentem, quia iam infert negatiuã necessariã. Hoc itaq; est totũ, quo intendit Philosophus, ꝙ non concludatur in secunda figura in hac materia.

Themistius autem destruit totum hoc, ex quo omnes hæ rationes sunt veræ de negatiuis contingentibus æqualiter, non de negatiuis contingentibus pro maiori parte, quia conuertuntur, & non inuenitur in hac materia, quod inferat negatiuam necessariam. Et ostendit quod declarationes, quibus vsus fuerat Aristot. circa hoc, sunt particulares, ipse autem vtitur eis vniuersalibus. Res autem non

B est, prout putauit, nam cum animaduertes ipsam rem, apparet, quod hæc ostensio sit vniuersalis, cum supposuerimus negatiuam pro maiori parte conuerti in affirmatiuã ꝓ minori parte, & supposuerimus ꝙ affirmatiua ꝓ minori pte vniuerlis non conuertatur vniuersalis, siue ars vtatur illa, siue non vtatur ea. Notum itaque est, ꝙ non semper conuertatur contingens vniuersalis negatiua, cum non semper conuertatur contingens pro minori parte affirmatiua ei connexa, nam verum est dicere, omnis fodiens suam vineam est vnus, raro multi, & non est verum omnis vnus multi est raro fodiens suam vineam, nam multi, qui sunt maiores natu necessario fodiunt suam vineam. Igitur hæc ostensio, qua vtitur, est vniuersalis, non particularis, prout putauit Themistius, & si videas de negatiua pro maiori parte in priuatiuis, quod non conuertatur, prout dicimus, omnis homo possibile est ꝙ non habeat quatuor digitos. Hæc enim negatiua est pro maiori parte, & non est verum, quod omne habens quatuor digitos possibile sit, quod non sit homo, nam multi habentes quatuor digitos non sunt homines necessario, prout sunt aues. Cum autem negatiua contingens non semper conuertatur. Syllogismus itaque, in quo occurrit non semper concludit. Iam autem dictum est in diffinitione syllogismi, quod in eo occurrat semper, ꝙ sit oratio, in qua positis pluribus rebus, quam vna, sequitur res alia semper. Si autem secunda figura concludit semper, quia negatiua in ea conuertitur semp, hic ergo nõ est syllogismus.

C

De modis illationum mistorum ex ipsis tribus modis. Quæsi. VI.

INtentio huius sermonis est, ꝙ perscrutemur modos illationum mistorum ex tribus modis absoluto, & necessario, & possibili: nam veteres Peripathetici disceptauerunt cum Arist. circa hoc, ac etiam posteriores expositores contenderunt circa modum interpretationis textus Aristo. circa hoc. Et instituemus nostram considerationem de hoc in prima figura: nam illi conueniunt quod modi illationum in secunda figura, & perfectorũ mistorũ co: sequuntur suos modos in prima figura. Dicimus itaque quod iam ostensum sit, quod impossibile sit, quod congeries primæ figuræ inferat, dum maior non fuerit vniuersalis, siue fuerit affirmatiua, siue negatiua: & quod oportet minorem esse affirmatiuam, siue fuerit vniuersalis, siue particularis, & hoc sit significatum dici de omni vniuersaliter, quod institutum est esse conditio syllogismorum inferentium, vt dicendum sit secundum affirmationem, aut negationum de omni, ꝙ ipsum est secundum affirmationem. Notum autem est, quod cum posuerimus existentiam propositionum talis conditionis, ꝙ c est b, significat ꝙ b prædicetur de toto c. Hoc autem fit ex istente, propositiones itaque minores syllogis- 1. Prior. cap. 15.

morum inferentium dependēt ex vi propositionum maiorum eo modo, quo pars D
dependet ex toto. Hæc autem dependentia peruenit nobis ratione ambarum conditionum simul, hoc est, ratione, qua propositio maior est vniuersalis, hoc est, continens ipsam minorem, & qua minor est affirmatiua: nam his duabus conditionibus inest eis habitudo totius & partis. Hoc autem sic existente, notum est qđ ex qualibet propositione maiori modali dependeat propositio minor, & suus modus, ac etiam modus ipsius conclusionis illius syllogismi sequitur modum propositionis maioris; exempli gratia, nam si diceremus a esse de omni b necessario; hoc est a est necessario prædicatum de omni, quod est b in actu. Cum autem posuerimus omne c esse b in actu, oportet ꝙ a pdicetur de c necessario, ex quo iam positum est c secundum modum conditionis in prædicatione maioris propositionis: & similiter etiam per se notum est, ꝙ dum modus pendens in propositione maiori fuerit alius a modo propositionis minoris, non oportet ꝙ intrepide modus conclusionis consequatur modum propositionis maioris, dum minor non dependet a maiori nisi ratione affirmationis solum, sicut ꝙ haberemus a est de omni b necessario dicitur de omni quod est b in actu, & posuerimus ꝙ c sit b in potentia. Sicque notum est ꝙ non sequatur ex illa dependētia, quod a dicatur de omni c necessario, sed sequitur ꝙ dicatur de omni c affirmatiue, aut negatiue solum. Sicque contigit ꝙ modus conclusionis sit minoris, & contingit ꝙ sit maioris, & contingit ꝙ sit ambarum rerum simul. Huius itaque species mistionis modus conclusionis est ignotus. Primæ autem modus conclusionis est notus: & si res ita inueniretur in materiis vocaremus hāc speciē mistionis perfectū in hoc capitulo, E
dum modi conclusionum sunt noti per se, sicut vocauimus perfectos syllogismos eos qui sunt primæ figuræ, dum suę conclusiones sunt per se notæ. Secundam aūt speciem mistionis vocamus ignotam, dum modi conclusionum eius non sunt noti per se, sicut vocantur imperfecti syllogismi secundæ, & tertiæ figuræ, dum modi conclusionum earum non fuerint per se noti. Et si hæc res ita sit in materiis, hoc est, ꝙ in quibusdam propositiones minores dependeant ex maioribus, & in quibusdam non dependeant, notum est ꝙ oporteat, ꝙ in syllogismis mistis respectu modorum suarum conclusionum sint hæ duæ species; hoc est: perfecta & imperfecta, prout vsus fuit Arist. qua vis ergo propositione maiori posita, siue necessaria, siue possibili, siue de inesse fuerit, connectuntur illi tres modi. Notum itaque est, ꝙ omnes syllogismi misti sint perfecti; hoc est, quod modi suarum conclusionum assequantur propositionem maiorem: & hoc fit notum de sua re; exempli gratia, si significatum dicti nostri a est de omni b possibiliter, & necessario, & in actu, qualibet propositione minori apposita huic ꝑpositioni, siue eius modus fuerit de inesse, siue necessarius, siue possibilis, oportet ꝙ conclusio sit necessaria: & similiter oportet, ꝙ dum maior fuerit possibilis & absoluta, & inest ei hæc conditio: hoc est, ꝙ modus conclusionis sit modus propositionis maioris, toto hoc ita existēte res se habet, sicut se habet res huiusmodi in materiis, nam ex hac parte F
potest esse ꝙ nobis constet opinio Arist. circa hoc, & secundum veritatem in se: & hoc, dum perscrutabimur prædicationem trium propositionum vniuersalium in omnibus materiebus.

Dicimus itaque, ꝙ dum dicimus, omne b est a necessario, nos intelligimus inde dum absoluimus sermonem alterum duorum significatorum, quorum vnum, est, ꝙ omne, quod est b, in actu solum non in potentia, ipsum est a necessario, prout dicimus omnis homo est rationalis necessario, eius sensus est, ꝙ quicquid est homo in actu, non in potentia, est rationale necessario. Secundum autem significatum est, ꝙ quicquid est b in potentia, vel in actu est a, prout dicimus, omne mobile est corpus: nam intellectus huius propositionis est quod quicquid mouetur in potentia, vel in actu est corpus. Notum autem est, quod dum nos absoluerimus sermonem, & dixerimus, ꝙ omne b sit a necessario, impossibile sit quod intelligatur ex eo, ꝙ quicquid est b in potentia sit a, nisi per hoc exponatur ꝙ verus sit noster sermo, omnis homo est rationalis, & ꝙ verificetur de rationali in potentia, & non verificetur de eo, quod est in actu rationale: & dicitur, prout quidam diceret, quod dum non exponitur dictio in potentia, sit sermo inanis, nisi di-

A stinguatur. Euidens itaque est ex hoc, quod dum absoluimus prædicationem
propositionis vniuersalis necessariæ. Huius intellectum esse alterum duorum si
gnificatorum, aut quod a necessa rio dicatur de omni, quod est in actu b solum, aut
de eo, quod est in actu & potentia, non de eo, quod est in potentia solum, nisi hoc
exponatur de prædicatione. Re autem sic existente, conditio perseuerans in pro
positione vniuersali necessaria, quę non insinuatur, quia fertur sine materia, est
quod a sit necessario prædicatum de omni, quod est b in actu. Re autem sic existē-
te, oportet quod dum permiscemus propositionem necessariam maiorem cum mino
ri de inesse, conclusio sine dubio in omni materia a sequitur modum proposi-
tionis maioris. Dum autem illam adminiscemus possibili, fit modus conclusionis
non manifestus de dispositione dicti de omni, & sic inuenimus quod fecisset Ari
stote, nam ipse dixit quod dum minor fuerit possibilis, syllogismus est imperfe-
ctus, & dicitur quod dum maior fuerit necessaria, & minor de inesse conclusio est ne
cessaria sine dubio. Postquam aūt ostensum est, qualiter est modus conclusionis
propositionis maioris necessariæ tempore mistionis, speculabimur etiam quomo
do res se habeat in hac propositione maiori existenti de inesse. Et dicimus quod
dum dicimus, quicquid est b est a in actu, nos inuenimus quod eius significatum est
aliud, videlicet id, quod diceremus, quod quicquid est b in actu solum sit a, si ex absolu
to, hoc est, de inesse, intelligatur potentia secluso actu, aut actus & potentia si-
B mul: hoc est notum de intellectu sermonis propositionum vniuersalium de inesse
licet accidat quibusdam propositionibus vniuersalibus, quod verificetur prędicatio
propositionis de inesse de eo, quod est ens secūdum ambas res simul: hoc est, in actu
& secundum possibilitatem, prout dicimus omne animal quiescit, dum non inue
nitur aliqua res, quæ moueatur: nam hæc oratio est vera de eo, quod est animal
in potentia & in actu, sed putatur quod hæc res sit contingens, & quod eius si-
gnificatum non intendatur de sermone, & oratione vniuersali de inesse, econuer
so propositionis necessariæ circa hoc. Quouis autem modo res se habeat, dum
supponimus quod de propositione absoluta non intelligatur nisi actus, sicut est
dispositio necessariæ, notum est, quod dum maior fuerit de inesse, & minor necessa-
ria conclusio sit de inesse in omni materia: nam conditio cathegorica de inesse
illius est propositionis minoris, quæ est ipsam esse in actu: nam necessarium cō-
tinet actum, & aliquid vltra. Et notum est, quod dum minor fuerit possibilis et
maior de inesse, quod syllogismus sit imperfectus, & sic dixit Aristo. de hac spe-
cie mistionis, quod sit imperfecta ab origine, & ait de mistione ipsius de inesse et
necessarij, quod iudicium huius mistionis sit quædam species imperfecta. Post
quam autem expositum est, quo pacto sit prędicatio propositionis necessariæ vni
uersalis & de inesse, scrutabimur quo modo res se habeat circa hoc de proposi-
tione possibili vniuersali. Et dicimus, quod dum dicimus b est a possibiliter
C vel possibiliter nullum a est b, vbique locorum nos intelligimus inde vnum &
idem significatum, quod est, quod quicquid est b in actu, & potentia, est a pos-
sibiliter. Hoc autem sic est, quia quod prædicatur de aliqua re possibiliter, dū
res illa est in actu, hoc est, ipsum subiectum, illud predicatur necessario possibili-
ter de re, de qua prædicatur suum subiectum possibiliter: nam possibile est, quod
possibile sit possibile. Re autem sic existente, notum est quod cuiuslibet syllo-
gismi maior propositio fuerit possibilis, ille est syllogismus perfectus, & eius cō
clusio est possibilis, siue fuerit de inesse, siue necessaria: nam conditio perseue-
rantis prędicationis inest illi, quod est esse in actu: & ideo Arist. ait de hac mistio
ne, quod sit perfecta. Sicque iam ostensum est ex hoc sermone veritas illius, ad
quod declinauit Arist. de eo, quod syllogismi misti ex de inesse, & necessaria sint
perfecti, & modus conclusionum ipsorum assequatur propositiones maiores, &
quod misti ex possbili & de inesse, aut necessaria, dum ipsorum maior fuerit pos
sibilis, syllogismi fiunt perfecti, & ipsorum modi assequuntur propositiones ma-
iores. Dum vero possibilis fuerit ipsa minor, syllogismi sunt imperfecti, & mo-
di conclusionum non assequuntur propositiones maiores. Reliquum autem est
perscrutari, quę sint conclusiones, quas inferant hi syllogismi, quos Arist. dixit
esse imperfectos.

Initium autem huius perscrutationis est, quod primo scrutemur significatum sui dicti de illis, quod sint imperfecti, nunquid per hoc intenderit, quod non sint manifestæ, illationis, quo ad rem ipsius dici de omni, aut quod in eis non sint noti modi conclusionum, & quod esse illationem ipsorum affirmatiuam, aut negatiuam notam sunt modi conclusionum: nam videtur ex præcedenti sermone, quod cuiuscunque syllogismi modus conclusionis consequitur modum propositionis maioris, ille sit notus & perfectus secundum illationem in se: & hoc fit dum modus minoris dependet ex propositione maiori. Relinquitur itaque perscrutatio de syllogismis, quorum modi propositionum minorum dependent ex maioribus, nunquid sint perfecti necne? hoc est, nunquid inferant, prout dictum est aut non inferant? Et hinc ostendetur nobis conditio ipsius dici de omni, quod est commune huic libro, quid sit, cum varij sint expositores eius. Dicimus, itaque, quod si ponamus quod conditionis syllogismi notæ illationis secundum se: sit, quod modus propositionis minoris dependeat ex propositione maiori; cum summa affirmatione, oportet quod id, quod ostendimus, non sit conditio ipsius dici de omni inferens in omnibus speciebus syllogismi vna conditio. Nam iam expositum est nostrum dictum, quod aliud sit dici de omni in propositione necessaria, & de inesse, & aliud in propositione possibili: nam conditio singularitatis necessarij est, quod a gratia exempli, necessario inueniatur in omni, quod est b in actu, cum hanc non euadit vlla materierum, vt sit eius dispositio huiusmodi. Quo itaque pacto ait Arist, quod conditio ipsius dici de omni, quæ vniuersaliter fit in hoc in libro, est, ꝙ a sit b necessario, absque quod distinguat rem in propositionibus necessarijs, & possibilibus, & de inesse. Si ita res se haberet prout diximus, non oporteret quod conditio ipsius dici de omni, quæ fit in hoc libro, significet, quod a prædicetur necessario, aut in actu de omni eo, quod est b in actu, & possibiliter, & vt vniuersalius inquam, oportuit Alexandrum exponere hanc descriptionem communem ipsi dici de omni, quam induxit in principio huius libri, hoc est, libri priorum, quod expediat quod intelligatur cum conditione affirmationis cõditio ipsius actus, adeo qd significatum ipsius dici de omni comunis huic libro sit, quod prædicatum affirmatiuæ, aut negatiuę, siue fuerit de inesse, aut necessarium, aut possibile, sit de omni quod est b in actu solum, & eius dictum est id, quod videtur de eius conuenientia circa id, quod dicunt de mistione ipsius de inesse, aut necessarij de re modorum ipsarum conditionum assequentium propositionum maiorem, quod etiam dixit de mistione possibilis cum necessario, & de inesse: nam dum possibilis fuerit ipsa minor, syllogismi sint imperfecti: nam hoc conuenit huic conditioni, quæ est dici de omni. Sed Abumazar arguit ipsum, nam si hæc conditio ipsius dici de omni communis huic libro esset syllogismus compositus ex duabus propositionibus possibilibus, non manifestę illationis ex significato ipsius dici de omni. Hoc autem est contrarium illius, ꝙ ponit Aristo. & illius, ꝙ est ipsa res secundum se. Re autem sic existente, credidit Abumazar, prout videtur ex eius sermone, quod conditio ipsius dici de omni communis huic libro sit, quod a dicatur affirmatiue vel negatiue de in esse vel necessario, aut possibili de omni eo, quod sit b in actu, aut possibiliter, aut necessario. Nam ipse putauit ꝙ hac conditione fiat illatio manifesta in syllogismis simplicibus, & mistis, & quam bona & recta esset hæc conditio, si esset conformis omnibus materijs, & non esset omnis syllogismus inferens & existens per hanc conditionem: nam iam ostensum est ex nostro sermone, quod hæc cõditio sit conformis materijs ipsis in propositionibus possibilibus in necessarijs autem, & de inesse non est conformis ipsis materijs, sed bene conformatur eis, hoc esse in actu solum: hoc est, quod a sit prædicatum necessario, aut in actu de eo, quod est b, licet Aristote. iam instituerit hanc conditionem in syllogismus manifestę illationis secundum se: vt sit conditio ipsius vniuersalis, quo vtuntur in hoc libro. Nos tamen sumus inter duas has res cum hoc, quod ibi concedatur quod qui non est secundum hanc conditionem, non est notę illationis secundum se, Sequitur itaque ex hoc quod is, qui est notæ illationis in

A hoc libro, comprobetur secundum materias ipsas. Iam autem ostensum est, quod hæc conditio non insit omni materiei, quod Abumazar admittit. Hoc autem est contra intentum hic, cum hic intendatur tradere regulas necessarias veras de omni materia: & propterea Aristote. fugit hic illationem duarum affirmatiuarum in secunda figura, licet hoc opportunum sit in quibusdam materijs: & similiter fugit illationem vniuersalis in tertia figura cum hoc, quod hoc sit verum in quibusdam materijs.

Hoc itaque oportet esse dum admittimus, quod inferens in hoc libro sit id, cui inest hæc conditio; dum vero non admittimus hoc, quod est ipsa veritas, secundum quod hac conditione non indigetur in simplicibus, & mistis ex de inesse, & necessario: nam dum gratia exempli, a dicitur affirmatiue vel negatiue necessario de omni, quod in actu solum est b: & posuerimus quod omne c sit b in actu: notum sit quod a insit omni c necessario per significatum illius, quod est dici de omni proprio huic materiei, hoc autem sic existente, quilibet ergo cui inest hæc conditio, infert in omnibus syllogismis huius libri simplicibus & mistis, sed non quemlibet, qui est illatiuus, hoc est, notæ illationis secundum se oportet ꝙ ei insit hæc conditio. Et miror quid conferat instituere conditionem rem quæ non distinguat illatiuum a non illatiuo in hoc libro. Sed nescio quomodo hoc latuerit Abumazar: & si inueniremus ꝙ in hoc loco suæ expositionis libri
B Priorum supersederit tractare de illo, hoc est, dum Aristote. descripsit dici de omni vniuersaliter in prooemio sui libri, & sequeretur ex hoc, quod in mistione, qua maior est necessaria, & de inesse, & minor possibilis, sit perfectus & imperfectus: hanc autem rem non diceret Aristote. Re autem sic existente dicendum est quid sit dici de omni vniuersale in hoc libro. Et dicimus quod hoc fiat, & dum a fuerit prædicatum affirmatiue vel negatiue solum de omni eo quod est ipsum b affirmatiue solum, quouis modo fuerit ipsa prædicatio: hoc est, siue dependeat modus propositionis minoris a modo propositionis maioris, siue non dependeat inde: & ideo, dum fuerit dependens syllogismus est perfectus ambabus rebus simul, hoc est, secundum expositionem conclusionis & secundum expositionem illationis. Dum autem propositio minor non dependet a maiori, nisi solum ipsa connexione absque suo modo, tunc syllogismus est notus per se secundum illationem, sed est latens modus conclusionis eius: exempli gratia, dum a fuerit prædicatum necessario secundum modum, quo ipsum est b in actu tantum, non in actu & potentia, & posuerimus quod c sit b in potentia: dico itaque, quod notum sit ex modo dicendi de omni, quod ipsum prædicetur de omni c affirmatiue, aut negatiue, absque ꝙ ibi appareat vllus modus omnino. Id autem, quod dum a gratia exempli, prædicatur necessario affirmatiue
C vel negatiue de omni, quod est b in actu, illud est prædicatum possibiliter de omni eo, quod est c prædicatum affirmatiue, dum autem illud prædicatum de eo affirmatiue: notum est ꝙ a prædicetur de c simpliciter. Intendo autem hic per simpliciter id, quod est vt genus tribus modis, & verificatur de singulis ipsorum, & hoc est, ꝙ putauit Theophrastus, quod illud sit, quod Aristote. intendebat in hoc libro per propositiones absolutas, seu de inesse. Iam autem alibi ostendimus rem esse econtrario huius. Sicque ostensum est de significato huius conclusionis, ꝙ ipsa sit affirmatiua vel negatiua, & ignotus sit de ea suus modus. Aristote. autem ait de his, quod sint imperfecti solum ex hac parte: & similiter accidit, si ponatur maior propositio de inesse, & minor possibilis, & eius modus non dependens ab ipsa maiori. Sed oportet hic cauere ipsum raro inesse, quod fit certo tempore: nam, cum hæc componitur cum possibili, nõ fit inde penitus cõcludens syl'us, prout sumimus, omnis homo potest esse quod dormiat, & omnis dormiens nũc in actu est equus. Huius autẽ causa est, quia modus propositionis minoris nõ dependet in propositione maiori in affirmatione. Sicq; inde sequitur vnũ, quod est, quod omnis homo sit equus. Hoc autem fit, quia possibile est futurum, id autẽ, quod est nunc, est in presenti. Presens autem non continetur in futuro: tales itaq; inferuntur cum illa de inesse, in cuius prædica-

tione non instituitur conditio, vt sit in actu de omni eo, quod est ipsum subiectum D
in actu pro aliquo tẽpore omnino, prout dicimus, a inest ipsi b in actu, idest, omni ei, quod est b in actu, absq; hoc ꝙ dicamus ꝙ insit omni quod est nunc b in actu, sed dum b fuerit in actu. Hæc itaque species ipsius de inesse est, quæ infert vna cum ipsa possibili.

Ostensum itaque est ex hoc sermone, quid sit significatum ipsius dici de omni quod instituitur conditio modi conclusionis, & ꝙ id, quod dixerat Abumazar circa hoc, nullo pacto sit verum. Euenit inde id quod ait Alexander: nam Alexander dicit, quod a non dicatur de omni eo, quod est b possibiliter, neque verificatur de omni eo, quod est b in actu, sed verificatur de omni, quod est b possibiliter, ex quo verificatur de omni eo, quod est b in actu. Sicq; conditio communis omnibus conclusionibus simplicibus, & mistis huius libri est, quod a insit omni, quod est b in actu. Veruntamen ex hoc sequitur quod congeries, quæ fit ex propositione maiori necessaria, & minori possibili, non sit notæ illationis secundum se, cum modus propositionis minoris non dependeat ex propositione maiori. Iam autem nos ostendimus, quod sit illatiua per rem ipsius dici de omni, & oportet, quod intelligatur ex sermone Aristo. in diffinitione ipsius dici de omni, quod est ꝙ a prędicetur de omni eo, quod est b a affirmatiuæ in actu: & propterea est, quod dicitur de conditione cuiusque syllogismi illatiui esse, qđ eius sit propositio vniuersalis & affirmatiua, & quod omnino oporteat ꝙ per affirmatiuam intelligatur existens in actu. Sicq; iam ostensum est ex hoc sermone veritas illius, ad quod declinauit Aristo. & quod non indigeat supplemento pro diffinitione ipsius dici de omni in hoc libro, & quod illationes sint secundũ suas species, prout ipse instituit, & quod id, quod intendit veritas suę opinionis de modo conclusionum, quæ sunt syllogismorum, sit completa narratio, quod est ꝙ ipsorum maior sit necessaria, vel de in esse, & minor possibilis. Et iam scrutati sumus de hoc alibi, & instituimus initium eius perscrutationis hoc principiũ, quod est hic ostensum, quod est, ꝙ illorum illatiuus sit, qui infert secundum dictũ proprium singulis materiebus. Et vocauimus primum illatiuum secundum connexionem, & secundum illatiuum secundum dependentiam. De quo non occurrit pro nunc sermo. E

De conditionali, an per ipsum ostendatur quæsitum primum ignotum. Quæsi. VII.

2. Prio, cap. 2. ARisto. opinatur quod impossibile sit, quod neque per syllogismum conditionalem coniunctum, neq; diuisum ostendatur quæsitum ignotum primum. Intendo autem per quæsitum primum, quod per se primo ostenditur ex præmissis primis, non quod ostenditur mediante ostensione alterius quæsiti. Huius F
autem causa apud ipsum est, quia omnis syllogismus conditionalis, cum non sit vt per ipsum ostendatur ignotum naturaliter, oportet quod repetitum ipsius ostẽdatur per syllogismum cathegoricum, vel ipsa coniunctio per syllogismum coniunctum. Sicq;, quod ostenditur pær syllogismum conditionalem, est quæsitũ secundum necessario. Circa hoc autem est non paruum dubium, nam iam putatur ꝙ definitio syllogismi simpliciter concludat ambos syllogismos simul, hoc est cathegoricum & conditionalem: quia sicut in syllogismo cathegorico ponuntur duæ pręmissæ, & ex eis infertur alia res necessario, sic etiam in syllogismo conditionali ponuntur duę præmissæ, quarum vną est conditionalis, & repetita est cathegorica. Ac etiam in scientijs iam reperiuntur multa quæsita, quæ ostenduntur per syllogismum conditionalem simpliciter. Et proinde ait Abumazar ꝙ proportio partium illorum, qui contexuntur ex demonstrationibus conditionalibus, sit proportio partium illorum, ex quibus contexuntur cathegorici, & dixit in libro Priorum analyticorum, quod syllogismi, qui componuntur per locum inferentium connexionis, & est congruentia coniunctionis, sint conditiona-

A ses, & ostēdit quod hæc loca sint demonstratiua, & vt vniuersalius inquam, ipsa largiuntur in syllogismo conclusiones, quarum sunt quæsita prima; & sic de reliquis locis, ex quibus contexuntur syllogismi conditionales. Totum itaque hoc est, quod dubitatur circa hunc sermonem. Quod videtur autem ex intentione Abumazar, & Auicennæ est, ꝙ ipsi concedant ꝙ diffinitio syllogismi simpliciter contineat ambos syllogismos; hoc autem sic existente, possibile est qđ vtroque ipsorum ostendatur quæsitum primum. Dicamus itaque nos, ꝙ si syllogismus conditionalis intelligatur esse quoddam genus syllogismorum alliud, quā genus syllogismorum cathegoricorum, oporteat necessario quod syllogismi conditionales, qui sunt huiusmodi, non sint in potentia syllogismi cathegorici: nam omnis syllogismus conditionalis posset reddi syllogismus cathegoricus, præter quod eius intellectus permutetur, & hoc per mutationem sui ordinis, & per additionem in eum, aut imminutionem ab eo. Sicque syllogismus cathegoricus, qui excidisset, fuerit secundum formam conditionalis: eius itaque figura est figura conditionalis, eiusq; opus est opus syllogismi cathegorici: is autem, qui est huiusmodi, est cathegoricus: iudicium enim est secundum ipsum actum: proinde cathegoricus est, cuius actus est actus cathegorici, licet aliquando non insit ei figura cathegorici in actu, prout est oratio inferens inordinata artificialis: nam tales orationes sunt syllogismi cathegorici, licet non insit eis figura cathegorici in
B actu, nam illorum opus est opus cathegorici, ex quo inest eis forma cathegorici in potentia. Verificato itaque nobis, quod omnis oratio, cuius est opus, cathegorici, habeat figuram cathegoricam in potentia, est syllogismus cathegoricus, & multi syllogismi conditionales sunt in potentia syllogismi cathegorici, notū est, ꝙ hi sint syllogismi cathegorici, licet non sit eis in actu figura cathegorica, & ꝙ ipsi non concludant per conditionem primo, & per se, sed concludunt quatenus est eis vis figurę cathegoricæ, & vt vniuersalius inquam, hi syllogismi sunt, quorum antecedens resoluitur in tres terminos in potentia. Veri autem conditionales sunt, quorum antecedens resoluitur in duos terminos solum. Propterea expedit ꝙ primo perscrutemur species syllogismorum conditionalium verorum, qui non sunt syllogismi cathegorici in potentia, quorum antecedens impossibile est, quod resoluatur in tres terminos, in quos resoluuntur syllogismi cathegorici, sicut dixit Arist. Opportunum itaque est ꝙ proprium syllogismis conditionalibus veris sit hoc proprium: Si inueniatur syllogismus conditionalis distinctus genere ab ipsis syllogismis conditionalibus.

Dicimus itaque, quod omnis syllogismus conditionalis coniunctus ratione, qua componitur ex duabus pręmissis cathegoricis, non euadit reliquum quinq; modorum, aut ꝙ duæ præmissę non communicent in vllo suorum terminorum,
C prout dicimus, si sol ortus est, est dies: aut communicant in aliquo suorum terminorum, & hi sunt quadripartiti; aut prædicatum antecedentis est subiectum cōsequentis, prout dicimus, si homo est animal, aliquod animal est rationale; aut est subiectum amborum simul, prout dicimus, si homo est sensibilis, est animal: aut est pręedicatum ambarum simul, prout dicimus, si luna est sphericę figuræ, sol itaque est sphericę figuræ, aut subiectum antecedentis est prædicatum consequētis, prout dicimus, si rationale est illud, quod concipit entia, prout sunt angeli, est rationale. Hoc itaque existente notum est, ꝙ syllogismus conditionalis, cuius antecedens & consequens non communicant penitus in vllo terminorum suorum, non est syllogismus cathegoricus in potentia, & hoc notum est ex his, quę dicta sunt in libro Priorum, In illo vero, cuius subiectum antecedentis & consequētis est vnum & idem, est vis vnius propositionis, hoc est vis consequentis. Etiam ex ipsis est aliquis, cuius vis est vis syllogismi cathegorici compositi, ille vero, cuius vis est vis vnius propositionis, est, prout dicitur, cum fuerint duo trigoni se superequitantes, illi sunt ęquales. Ille vero, cuius vis est vis syllogismi cathegorici compositi, est, sicut dicitur, si hoc est animatum, ipsum est animal, & hic fit, dum fuerint de syllogismis, quorum repetitur ipsummet antecedens, & infertur ipsummet consequens, & notum est, quod ille fit syllogismus cathegoricus primæ figurę, ex quo sublata fuerit eius maior præmissa, prout dicimus, si

hic homo anhelat, ipse est animal. Antecedens itaque horum syllogismorum est minor præmissa, & consequens est ipsa conclusio. Hoc autem sic existente, hic syllogismus conditionalis non est vere syllogismus conditionalis, postquam resoluitur in terminos cathegorici. Ille vero huius speciei, in quo repetitur oppositum consequentis, & infertur oppositum antecedentis est, prout dicimus, si hic esset homo ipse esset animal, sed non est animal, ergo non est homo: huius itaque vis est vis syllogismi ducentis ad impossibile, quia vis huius orationis est, si hic, qui videtur, est homo, homo itaque est animal, & sequitur inde, quod hic, qui videtur sit animal: hoc autem est falsum, igitur hic non est animal: sicque nõ est homo, nam cum fuerit falsa ipsa conclusio, est falsa & præmissa, ex qua sequitur & inuenitur hic consequentia manifesta per se, absque quod indigeat, quod ostendatur per ostensionem oppositi, ex quo falsum sequitur ex pręmissa eius dubia non ex vera: nam conclusio falsa posita est sequi per hunc syllogismum ex pręmissa, cuius confutatio intenditur, & ostensum est per syllogismum cathegoricum, & ablata conclusione aufertur pręmissa, absque ꝙ ostendatur hic per pręmissam veram, quod est notum in illa, nam quod ostensum est hic per pręmissam maiorem veram, oportuit ꝙ ostenderetur ducendo ad impossibile, & dicitur ꝙ hęc conclusio sit falsa. Falsum autem sequitur ex pręmissa dubia non ex vera. Vis itaque huius speciei syllogismorum conditionalium sine dubio est vis syllogismi cathegorici ducentis ad impossibile, & ille est cathegoricus, qui fit per syllogismum compositionis. Aut dicamus ꝙ eius vis secundum se totum sit vis syllogismi contrapositionis, & tunc hic est syllogismus compositus ex duobus syllogismis, videlicet ex cathegorico, & conditionali, prout est ostensum de syllogismo contradictionis. D E

Et in rei veritate eius vis est vis syllogismi secundę figuræ, vt sic, hic, qui videtur, non est animal, homo autem est animal, hic itaque non est homo. Ille vero huius speciei, cuius vis est vis vnius pręmissę, est propositio conditionalis simplex, quæ non resoluitur, & ille est syllogismus conditionalis in rei veritate. Hi vero, quorum, vis est vis syllogismi cathegorici, non sunt veri conditionales, neque secundum veritatem. Possibile autem est, ꝙ Aristo. dicat de talibus, ꝙ per eos inferatur quæsitum primum, ex quo subintrant syllogismum simpliciter, dum resoluuntur in duas præmissas, & tres terminos. Ille vero huius speciei, qui communicat in prædicato, dum animaduertimus eius conditionem, est duarũ specierum. Secundus vero est, cuius prædicatum est dictio, est, & illa sunt quæsita simplicia, prout dicimus, si homo est animal est. Videtur itaque de re illorũ, ꝙ sint syllogsmi conditionales veri, ex quo non resoluuntur in duas præmissas, & tres terminos, non resoluuntur autem, quia vis eorum est vis propositionis vnius cathegoricæ, nam vis dicti nostri, si homo est, animal est, est ꝙ omnis homo sit animal. Illorum vero, quorum prædicatum est alia dictio a dictione, est, qui sunt ipsa quæsita composita, quidam est, cuius vis est vis rationis comparatiuæ, prout dicimus, si luna est sphæricæ figuræ, sol itaque est sphęricæ figuræ. nã vis huius orationis est vis exempli, & vt vniuersalius in quam, est oratio comparatiua expressa expressione conditionis, & perinde resoluitur, in quę resoluitur ipsum exemplum. Iam autem ostensum est, ꝙ exemplum resoluatur in duos syllogismos cathegoricos, & non est conditionalis verus, sed habet solum figurã cõditionalis. Et aliquando inuenitur huius speciei aliquis, cuius vis, est vis conditionalis, prout dicimus, si rex est bonus, respublica est studiosa. Species vero conditionalis, cuius prędicatum antecedentis est subiectum consequentis est quidam, cuius vis est vis tertiæ figuræ, prout dicimus, si homo est animal, aliquod animal est rationale, & si angelus est rationalis, aliquis rationalis non est homo: hi itaque syllogismi cathegorici in tertia figura, in qua ex primitur vna præmissa, & ipsa conclusio, & perinde eius conclusio non est vera, nisi particularis: nã si diximus, si homo est animal, aliquod animal est rationale, aut dicimus homo est animal, & homo est rationalis, aliquod itaque animal est rationale. Notum autem est de dispositione huius congeriei, quod sit tertiæ figurę. Hęc itaque spe- F

A cies syllogismorum non est conditionalis vera, ex quo est resolubilis in duas
premissas, & tres terminos. Sed aliquando reperitur in ea aliquis, cuius vis est
vis conditionalis simplicis, cuius antecedens non resoluitur in duos terminos,
prout dicimus si homo est animal, quod non est animal, non est homo, & hic est
per contrapositionem idest per contrarium contradictorii. Illorum vero, quorũ
subiectum antecedentis est predicatum consequentis, quidam est, cuius vis est vis
secundę figurę prout dicimus si propheta est qui intuetur. Mahumetus est pro-
pheta. Vis itaque illius est vis syllogismi secundæ figuræ ex duabus affirma-
tiuis, qui sic componitur. Mahumetus intuetur, & propheta intuetur, Ma-
humetus itaque est propheta. Dum autem in talibus conclusio fuerit negatiua,
syllogismus fit necessarius, prout dicimus, si propheta est qui intuetur, Mahũ
non est proheta: Sed dum eius affirmatiua fuerit cõuertibilis, syllogismus fit ve-
rus, & illa est, qui intuetur est propheta, & si conclusio sit affirmatiua. Et non
est remotum, ꝙ harum specierum sit aliquis, cuius connexio sit per se nota, aut
ignota indigens syllogismo, & fiunt hi conditionales numerati inter simplices:
& quidam illorum est, cuius vis est vis propositionis conditionalis, prout dici
mus, si nullus homo est lapis, nullus lapis est homo, & est conuersio vniuer-
salis. & vt vniuersalius inquam, in hoc genus subintrat conuersio enuntiatio-
num. Sicque iam ostensum est ꝙ nulla harum specierum concludat, nisi illa in
B qua possibiles sunt ambæ res simul, præter speciem, cuius premissæ communi
cant in vno suorum terminorum.

De conditionalibus vero disiunctis videtur, ꝙ non resoluantur in duas premis
sas, & tres terminos, sicque omnes sunt sylogismi conditionales veri. Quod ve
ro hæc species, quæ non resoluitur, non cognominetur secundum diffinitionem
syllogismi simpliciter, est notum, ex quo syllogismus resoluitur in duas, præ-
missas, hic autem resoluitur in vnam præmissam, vel in duas præmissas, quę
non communicant in vno termino: & in rei veritate hic non resoluitur in duas
premissas, quarum secunda est ipsa conclusio. Ille itaque, qui vtitur his syllo-
gismis, ponit in suo syllogismo vnam præmissam, eiusque connexum, & in-
fert immo hoc connexum. Deinde secundo ponit premissam, qua est conne-
xum, & ex hac oratione non infertur aliqua res, nisi ex parte, qua aspicitur
connexio eius, quod est contra dispositionem syllogismi cathegorici, & proin-
de est, quod ait Aristote. quod syllogismi conditionales magis proprii sint libro
Topicorum, qui nominat eos suppositiuos, quia supponitur in eis ipsamet con-
nexio, & si tales essent syllogismi, ex quocunque infertur aliquid, illud numera
retur inter syllogismos. Iam autem dictum est, quod non quicquid infertur, in-
feratur syllogistice: cum, si ita esset conuersio propositionis, conuertibilis es-
set syllogismus, & oporteret esse sylogismum ex vna propositione, sicut dici-
C tur, sol ortus est, dies itaque est. Et magis ostenditur hoc, cum ostensum sit de
re horum syllogismorum, quod non inferunt quæsitum primum, & hoc est,
quod ille dixit: nam ex quo operis syllogismi, inquantum est syllogismus, est
ꝙ per ipsum dignoscatur naturaliter ignotum ex naturaliter noto, naturaliter
autem notæ in syllogismo sunt ipsæ premissæ, & naturaliter ignota est ipsa cõ
clusio, oportet necessario, ꝙ in animo eiusdem viri congregentur notitia pre-
missarum, & ignorantia conclusionis, & si premissę non sint de primis notis,
neque erit ibi primum ignotum naturaliter: re autem sic existente, notum est
de re ipsius syllogismi, prout ostendit Aristote. in libro Priorum, quod possibile
sit, ꝙ inueniatur nobis circa ipsum simul ignorantia conclusionis, et notitia pre-
missarum, & hoc ex parte, qua est nobis notitia illarum in ordinata ordine, quo
inferatur inde ipsa conclusio: dum vero premissæ, quæ fuerint notæ apud nos
secundum esse, fuerint etiam notę secundum ordinem, & figura fuerit per se notę illa
tionis, impossibile est animo vnius viri inesse notitiã premissarum, & ignorantiã
conclusionis. Notum itaq; est de dispositione syll'i ex hac parte, quod possibile
sit, quod procedatur in eo a naturaliter notis ad naturaliter ignota. Sed de his
syllogismis conditionalibus, hoc est de veris, quorum antecedens non resolui-

tur in duas præmissas, sed in vnam præmissam, euidens est, quod sit syllogismus notus naturaliter, cum eius conclusio fuerit naturaliter ignota, nam quod præsupponitur, est ipsa connexio, & illa propositio vna est: vnde est ipsa connexio, & similiter est contradictio, & propositio, ex qua fit contradictio; notum autem est, quod dum apud nos fuerit præmissa naturaliter nota, & quo aliquid illi connexũ fuerit, idest ipsa connexio naturaliter notum, impossibile sit quod cum hoc congregentur in anima scientia, & ignorantia connexi, nam connexio est ad aliquid, Verbi gratia quia, si ortus solis fuerit sine dubio per se notus, & connexio diei ad suum ortum fuerit per se nota, & esse itaque diei apud nos sine dubio est per se notum, ex quo impossibile est esse diei est ignotum apud nos sine dubio, nam dum connexio fuerit nota, & alterum duorum connexorum similiter notum, & alterum connexum fit itaque notum, nam duo connexa sunt correlatiua. Et similiter, si fuerit apud nos hæc connexio nota, & ablatio diei nota. Sicque & ablatio ortus solis fit per se nota apud nos, licet non sit remotum pluribus rebus, vt alterum duorum connexorum sit notius altero. Hic vero excessus, qui est inter illa, nõ attingit ad hoc, quod vnum sit notum & alterum ignotum naturaliter sicut contingit in syllogismo cathegorico de præmissis, & conclusione. D

Ostensio vero, quæ procedit hoc processu, est modus ostensionis per particularitatem, & totius, per partes, & hoc modo ostensionis præueniunt nobis plura prima nota, sicut est notitia de re ipsius animæ, & ipsius naturæ, quarum esse verificatum est nobis per sua opera, exquo sunt notiora apud nos. Sicque etiam eodem modo constabit nobis, quod multæ res non habent animam, cum nõ sint illarum opera ipsius animæ. Dispositio autem conditionalis disiunctl est, sicut dispositio secundum perfectionem, quod sit impossibile, quod quæsitum ignotum ostendatur per vnam præmissam, licet connexum eius sit per se notum, nam sermo de ostensione huius fit in libro priorum. Re autem sic existente, notum est, quod syllogismus conditionalis vniuersaliter sit, qui diuidatur in duas præmissas in actu, absque quod sint vna præmissa in potentia per se nota: nam, dum vis duarum præmissarum eius fuerit vis vnius præmissæ notæ, non ostenditur per illum penitus illud quæsitum ignotum, & si vis ambarum illarum fuerit vltra hoc, esset aliquis syllogismus, quo ostenderetur vna præmissarum, & ipsa conclusio. Et hinc fit notum, quod diximus, quod impossibile sit quod per hanc speciem syllogismi ostendatur aliquod quæsitum ignotum primum, neque quæsitum ignotum non primum, nisi ostendatur per syllogismum cathegoricum, quod repetitur in hac specie syllogismi, & connexio per syllogismum coniunctum, aut repetitum per syllogismum coniunctum, Quod vero vtamur eis in editione quarundam rerum per se notarum, hoc est, ad directionem doctrinæ illis, qui non aduerterint res illas ob paruitatem suæ euidentiæ, eo modo quo, fit inductio, & diuisio, & exemplum, hoc est, per se notum: & Aristo. sepe vtitur hoc, Secundum autem quæsitum, quod ostẽditur per hunc syllogismum, non est vere quæsitum: nam secundum quæsitũ est illud, quod primum infert ad primas præmissas, hoc est, quod sit primum notum apud eundem virum, & secundum ignotum, sed impossibile est quod præmissæ sint notæ, & ordo primi sit ignotus. Omne autem quæstum aut est primum, aut post primum, & dum vtimur syllogismo conditionali ad aliquod quæsitum, iã vtimur syllogismo cathegorico, prout illius moris est, quod ostendatur per cathegoricum solum, aut per vnum, vel per plures vno: quo existente, vsui syllogismi conditionalis contingit malitia, quæ contingit reliquis, quorum moris est ostendi per syllogismum vnum duorum syllogismorum, vel per plures, hoc est, quod qui vtitur illo, eueniat ei quod vtatur demonstratione de re superflua; & hãc ob rem abiecit eum Arist. & non construit ipsum in libro priorum, cum eius prima intentio in libro priorum per se fuerit tradere syllogismos conferentes demonstrationibus. Ex hoc itaque sermone ostensæ sunt species syllogismorum cõditionalium verorum, & quod illi non sint syllogismi, nisi æquiuoce, quod dixit Aristo. ex quo non ostenditur per eos aliquod quæsitũ, & quod illi proprij sint libri topicorum: ac etiã expositores cõsentiunt huic rei, sed deuiauerunt suis sermonibus a responsione Philosophi de imminutione syllogismorum conditionaliũ E F

Intẽtio Aristote. in lib. Prior.

a libro

A a libro priorum, & quod illi sint proprij libro topicorum, & putatur quod nõ fiat mentio de vlla re conditionalium verorum, quę eis insit, quod nos inuenimus dictum ab Abumazar in libro posteriorum.

Proportio autem partium illius, qui componitur ex demonstrationibus cõditionalibus, est proportio partium illius, qui componitur ex illis cathegoricis, prout dicimus, quod mobilia mouentur ad amatum, quod est melius eis, & dum speculatus est connexionem sui motus, ostensum est ei quod causa suę cõnexionis non sit hęc, qua mouentur, & quod id, quod eis acquirere facit connexionem, est amatum ab illis: & ex quo connexio consequitur mouens penitus immobile, est conducens quod sit mouens non corpus, neq; vis corporis, & ꝙ sit intellectus abstractus, prout etiam ostensum est in libro de anima, ex quo id, cuius semita est hęc semita, est intellectus abstractus, & quod hoc corpus cœleste subministret huic intellectui, nam conceptio per intellectum est, quam extendit secundum hunc amorem. Et speculatus est etiam causam ęternitatis cœli, & ostensum est ab eo in fine primi libri cœli & mundi, quod ipsis non insit penitus potentia, & ostensum est etiam de re potentię, qua mouentur cœli motu locali quod est anima concupiscibilis, cuius non est materia quę est in potentia ad locum solum. Et cum exposita sit hęc notitia de his tribus causis, completa est ei notitia dispositionis cœlorum, & ostensum est etiam ex aggregato huius, quod dixit in primo libro cœli & mundi, quod si essent in cœlo plures stellę numero, aut maiores quam sunt, cessaret motus, & si cessaret motus, cessaret connexio, quę inest illis, ex quo motus est quędam conditionum connexionis, & ex toto hoc ostenditur, quod largiens connexionem motus, largitur motum cęlorum, & quod nisi ipse esset, cessaret motus, & si cessaret motus, destrueretur cœlum, nam cœli sunt ratione sui motus, & si cessaret motus cœlorum, cessaret motus entium quę sunt sub cœlo, & destrueretur totus mundus. Sicq; hinc verificatum est, quod largiens connexionem motus largitur reliquum esse entium. Demonstratio vero, qua vtitur in fine octaui physicarum auscultationum, quod non inueniatur potentia infinita in corpore finito, vbi fuerit potentia illius quod componitur ex illis in prędicatis, & causę conditionalium, sunt suę pręmissę repetitę. Hi autem non sunt veri conditionales, sed sunt conditionales ęquiuoce, & perinde cum nõ distinguatur ipsa dispositio ipsorum, non separatur ab hoc dubio. Themistiũ vero inueniemus imitari Philosophum in hoc processu, absq; quod proposuerit dubium de illo, quod non est facile dubitatu. Abumazar vero ipsum nos inuenimus firmari in hoc, qua ars conditionis secundum sę decernit dubium in repetito. Hoc autem est valde notum per dictionem si, sed in dictione vel, res non est manifesta. Dum autem syllogismi conditionales non decernunt per se, ꝙ eis insit res notę connexionis in syllogismis coniunctis, vel contradictio in syllogismis disiunctis, quęcunque oratio exprimitur, exprimitur conditio repetita eius per se nota, & cõiunctio, & contradictio est per se nota: sicq; illa propositio, q̃ est per se nota, est expressa per processum syllogismi conditionalis. Hoc aũt, quod ait, est verũ, sed oportet quod distinguaẗ eius significatum in oĩbus orationibus, quę procedunt ꝓcessu conditionis: & illi quidem sunt in rei veritate syllogismi cathegorici, & quidam sunt, qui procedunt processu conditionis, & in rei veritate sunt propositiones per se notę. Et quidã procedunt processu conditionis, qui procedunt processu expositionum, q̃ fiunt in rebus, quę minus latẽt q̃ ignota naturaliter, sicut est species expositionis, q̃ vocatur inductio, & quę vocaẗ diuisio. Et q̃dã sunt orationes procedentes processu conditionis, & illi sunt in rei veritate syllogismi conditionales, quorũ repetitũ & coniunctio est ignota. Sequiẗ aũt sermonẽ ipsius Abumazar ꝙ non sit syll's conditionalis ille, cuius repetitum sit per se notũ, & coniunctio per syll'm. Iam aũt attribuimus ei ꝙ sit cõditionalis verus, ex quo quęsitũ eius est quęsitũ ignotũ, sed non primũ. Auic. vero cõsentit huic rei, sed non admittit expositionem ipsius Abumazar, & firmaẗ ipse in hoc, ꝙ qñ coniunctio, gratia exẽpli, fuerit per se nota, & repetitũ per se notũ: qñ coniunctio syll'orum includiẗ in sententia repetiti, non oportet ꝙ redeat &

3. de ani. cõ. 36.

B

C

repetat:repetitionē aūt includit sensus coniunctionis, dum repetitū fuerit per se notū. Si aūt velit qđ sensus significati cōiunctionis decernit sensum significati ipsius repetiti decreto primo, & p se, est error:nā significatū ipsius cōiunctionis est aliud a significato cōcessionis ipsius esse rei, cui accidit coniūctio. Si aūt vellet quod apud illū, cui venit in mentē in actu ipsa coniunctio, venit ēt repetitio in actu per modum connexionis. Cōiunctio itaq; apud ipsum est notior ꝙ̃ esse rei, cuius est coniunctio, & esse rei, cuius est coniunctio, est notius quā esse coniuncti, & secundum hoc relatio esset notior, quam esse vtriusq; correlatiui. Hoc autem est absurdum & abnuendum. D

Ac ēt, si supponeremus qđ esse cōiunctionē per se notā largiat̄ ipsa per se cōiunctū eius per se notū in aliquo locorum, & repetitū. i. cui inest coniunctio, est ignotum scđm esse. Si aūt putauerit, qđ coniunctio largiat̄ hoc, dum repetitum fuerit per se notū, & ideo largiat̄ illud per accidens, non est eius, qđ ponatur ratiocinatio, dum esse repetiti & coniunctionis fuerit per se notū, quia hic nō fit syll̄s: totū hoc est sermo fallēs. Id aūt, & qđ dixerat Abumazar, est melius, sed īdiget distinctione ꝙ̃ diximus. Auicē. vero in eo ꝙ putauit, ꝙ hęc ostensio trāsgrediat̄ apud ipsum, ꝙ dictū sit notū scđm esse, & eius coniunctio rei sit per se nota scđm esse, & coniunctum ignotum scđm esse: hoc aūt est summum inconueniens, nam dum cognoscitur vnum duorū connexorū, cognoscit̄ & alterū, ex quo ambo sūt correlatiua. Ipse vero vsus est circa hoc syll̄o falsigrapho: nā ille dixit, si omne coniunctū rei est per se notū scđm esse, & coniunctio per se nota, non inuenit̄ aliquid naturaliter ignotū: nam ipse putauit, ꝙ hæc sit dispō syll̄i cathegorici cū ipsa cōcl̄one, & pręcipue primę figurę: nā eius pręmissę sunt p se notę, sil̄r ēt connexio conclusionis est per se nota, & conclusio est ignota. E

Nos aūt dicimus, verū est qđ pręmissæ sint per se notę, & conclusio ignota, sed hoc est de his, quarum connexio conclusionis veniat in mentē. Dum vero venerit in mentē, impossibile est ꝙ cōclusio sit ignota, qñ præmissę fuerint cōpositæ compositione syllogistica. Differentia aūt inter illos est, quia cōnexio syll̄i cathegorici est, quia omnis syll̄s concludens ex præmissis naturaliter notis: ipsæ & conclusio sunt vnius gradus ignorantiæ, sed in syll̄o conditionali, quod ponit̄ scđm gradum præmissæ, est vnū: & ideo oportet ꝙ conclusio sit p se nota, qñ coniunctio, & res cui inest cōiunctio, fuerint per se notæ. Modus itaq; suæ fallentię, aut erroris fuit, quia ipse dixit, ꝙ coniunctio conclusionis ipsis pręmissis sit per se nota, & accepit orationē, ac si esset simpl̄r dicta, cū nō sit dicta simpl̄r, nam coniunctio conclusionis cū ipsis præmissis non est per se nota simpl̄r, & hoc ēt in prima figura. Coniunctio aūt conditionaliū est per se nota simpl̄r. Et maior pars libri sufficiētiæ philosophiæ huius viri est cōtexta ex talibus sermonibus peruersis tam in logicis ꝙ̃ in alijs: & qui vult initiari in his artibus, expedit ei, ꝙ fugiat eius libros, nā illi faciunt errare hominē, & extrahunt ipsum a recto, potiusꝙ̃ ipsum dirigāt & ordinent ipsum ad veritatē. F

Constito aūt hoc de propositionibus cōditionalibus, videlicet ꝙ quędā ipsarū sit simplex, & est illa, cuius vis est vis vnius propositionis cathegoricę, & q̄dam est cōposita, & est cuius vis est vis syll̄i cathegorici, propinquū est intelligere, ꝙ id, qđ Auicenna putat, qđ hic sit tertia spēs syll̄orū non cathegoricorū conditionaliū, nō sit sermo verus: nā ipse ait ꝙ syll̄orū contextorū sint duæ spēs, cathegoricus, & conditionalis repetens, & ꝙ cathegoricus sit contextus ex præmissis cathegoricis & inferat q̄sita cathegorica. Cōditionalis aūt sit, q contexit̄ ex pręmissis conditionalibus, & infert q̄sita conditionalia, & ꝙ duo syll̄i differant specie, nam qđ infert vnus non est illud, qđ infert alius: nā sicut quęrunt̄ in scientijs q̄sita cathegorica, sic quęrunt̄ in eis quęsita conditionalia consequentia species syll̄orū cathegoricorum, qui cōponuntur ex pręmissis cathegoricis, hoc est, ꝙ sicut illi sunt tres scđm figuram cathegoricam, sic ēt sunt figurę conditionaliū: nam, qñ consequens primę præmissæ conditionalis fuerit antecedens secundæ, huius contextus est tertiæ figuræ, & opinat̄ ꝙ spēs generum contingentes singulis figuris harum figurarū de numero præmissarum, ex quibus componunt̄ ratione quantitatis, & ratione qualitatis sint, sicut generū accidentium in figura cathegorica: & sil̄r videtur sibi ꝙ quędā propositiones

A conditionales sint affirmatiuæ,& quędam negatiuæ,& vřes,& particulares & superant species huius contextus species cathegorici,quia illi componunt ex præmissis cathegoricis solum,cathegorici aũt non differunt specie: sed conditionales,qua habent species,oportet ꝙ duplices sint species harum figurarũ,cũ propositiones conditionales habeant spẽs: quædã itaq; ipsorum est ex duabus coniunctis,& quædam ex duabus contradictorijs,& quædam ex contradictoria & coniuncta,si aũt considerasset conuertibiles,non conciperentur illæ tres figuræ,nam nõ est in illis antecedens,neq; consequens naturaliter,& vtriusq; harum duarũ specierum aut contradictoria est maior & coniuncta ipsa minor, aut econtra;& sic ẽt apud ipsum componunt cathegoricæ his cõpositionibus, cum vnaquaq; conditionaliũ:& hæ ẽt sunt duarum specierũ:nam aut cathegorica est ipsa maior,& conditionalis minor, aut econtra, & multiplicant illos, qui fiunt per cathegoricã per hos tres,& sunt sex vicibus duplices illorũ, hoc est,concludentes & non concludentes ipsorũ:& ille quidem nititur conducere propositionibus conditionalibus illas differentias,quę sunt propositionum cathegoricarum de æqualitate,& simplicitate,& oppositione,& affirmatione,& veritate,& falsitate,& conuertibilitate,& alijs proprietatibus,quæ numeratę sunt in libro perihermenias:& cum hac sua positione cõfiteatur, ꝙ hæc species figurarum non sit species cathegorici,& ꝙ proprietates concludentis eius, &
B non concludentis,sint proprietates concludentium,& non concludentium ipsorum cathegoricorum.

Postquam aũt directæ sunt vniuersaliter opiniones circa hos syllos, quos vocant congeries cõditionales,expedit ꝙ nos ẽt speculemur hoc, & ponamus nostram considerationem circa hoc,primo circa congeries,quas dicunt primę figuræ,huius speciei syllogismorum:nam, cum ostensa fuerit dispositio huius, expedientius fit,ꝙ ostendatur dispositio congerierum,quę vocantur huius speciei secũdæ & tertiæ figuræ,aut maioris partis huius. Dicimus itaq;,ꝙ si duæ præmissæ,quæ contexuntur in prima figura,fuerint coniunctę,non euadit res reliquarum quinq; dispositionum,aut ꝙ sint de præmissis conditionalibus nõ simplicibus,quæ resoluuntur in duas præmissas & tres terminos,aut ꝙ sint de conditionalibus simplicibus. Iterum,si sint de conditionalibus simplicibus,nõ euadunt ab vno quatuor modorum,quorum vnus est,vt sint notæ coniunctionis,& noti esse:aut ignotæ secundum ambas res simul. Rursus non euadit,quin quæratur in illis quæsitum cathægoricum,aut conditionale,si autem fuerint de præmissis non simplicibus,prout diximus. Si hic,qui vř,est homo, ipse est animal,& si est animal,est sensitiuum,ergo si est homo, est sensitiuus. Vis itaq; sermonis compositi ex similibus his duabus præmissis est vis duorum syllogis-
C morum cathegoricorum:ex quo ostensum est, ꝙ singuli horũ conditionalium sint syllogismi cathegorici,quibus ostenditur præmissa minor,& conclusio,& insinuatur ibi ipsa maior:conclusio nanq; est ꝙ hic,qui vř,est sensitiuus, & q̃situm huius loci est cathegoricum,licet sit expressum secundum seriem conditionalis:& hoc est cõe omnibus his compositionibus,quæ fiũt ex talibus præmissis:igitur hæc congeries est syllogismus cõpositus ex cathegoricis. Sicq; non expedit,ꝙ constituatur species aliqua,nisi species cathegoricorum. Si vero duæ præmissæ,ex quibus cõponitur syllogismus,fuerit ex conditionali simplici quæsitũ sit cathegoricum, sicq; si fuerint notæ coniunctionis ignoti esse, vel econtra,oratio cõposita ex eis est sylľi duarum conditionalium. Iam autẽ componit conditionalis dispositionis per syllogismũ cathegoricũ.v.g.si sol est ortus,dies est,& si dies est stellæ non vř, hæc enim reperit,ꝙ sol sit ortus: & infert quod dies sit. Proinde supponit quod dies sit,& infertur,quod stellæ nõ videantur. Rursus cõponitur sic cathegoricus, si sol est ortus,dies est, dies aũt est,stellæ itaq; non lucent. Hac aũt congerie composita existẽte ex syllogismo cõditionali,& cathegorico sic,quo modo poterit dici,ꝙ sit aliqua species alia a specie conditionalis? Et similiter, si coniunctio fuerit ignota, & esse notum est huius speciei. Cum iam ostensum sit ex nostro sermone, ꝙ hi duo sint cuiusdam speciei syllogismi veri conditionalis,& similiter, si ignorantur ambæ res

simul. Iam enim ostensum est de syllogismis conditionalibus, qui sint hmõi. D
Si vero fuerint duæ præmissæ conditionales noti esse & notæ coniunctionis, ille duæ præmissæ sunt cathegoricæ & permutata est oratio a cathegorica in conditionalem, & illud quæsitũ est conditionale, prout dr̃, dum fuerint duo latera vnius trianguli ęqualia duobus lateribus alterius trianguli, & angulus, quem continent duo latera vnius illorum duorum, fuerit æqualis angulo, quem continent duo latera alterius trianguli, illi duo trianguli sunt æquales, cuius demonstratio est, quia dum fuerint duo trianguli hmõi, illi sunt superequitantes, & dum fuerint duo trianguli hmõi, illi sunt equales: nam nõ est differentia inter hanc orationẽ, & quod dicit oẽs duo trianguli hmõi sunt equales superequitantes, & oẽs superequitantes sunt ęquales. Oẽs itaq; duo trianguli hmõi sunt æquales. Cum aũt hic idem sit syll's cathegoricus absq; additione, & diminutione præter declinationem orationis, quo modo valet dici quod sit aliqua species præter speciem cathegoricam? Hoc itaq; infertur necessario esse de quæsitis, quæ primo quæruntur, non propter aliud, & illa sunt quæsita cathegorica: nam intentum cuiuscunque quæsiti est conclusio cathegorica, nam & syllogismus conditionalis, & cathegoricus inferũt quæsita cathegorica: hoc autem sic existente, quæsita, quæ sunt primæ intẽtionis, sunt cathegorica, quęsita vero conditionalia possibile est quod quærãtur propter cathegorica, prout accidit duobus terminis, quorum vnus sit ignotæ connexionis cum altero, & ponitur vnus illorum antecedens, & alter consequens, & infertur hinc conclusio cathegorica. Esse itaq; huius coniunctionis ostendi per syllogismum cathegoricum, fit sermo suarum præmissarum præmissa cathegorica, cum ille sit cathegoricus in rei veritate: & notum est, ꝙ dum fuerint duę conditionales notę coniunctionis noti esse, prout quęritur, nunquid dum est a sit c, & dicimus si est a, est b, & dum est b, est c. Concludit itaq; ꝙ dum est a, sit c, & putatur ꝙ vis talium præmissarum sit vis pręmissarum cathegoricarum, & non sunt cathegoricę, sed sunt conditionalis literaturæ: & similiter est quęsitum, ꝙ infertur ex illis, qm̃ verificatur ꝙ illarum coniunctio & esse sint nota per se, aut per syll'm, quia possibile est ꝙ sequestremus eas in duas orones. Dum vero esse est ignotum, & coniunctio nota, quo modo est possibile, ꝙ iudicetur de vno per alterũ cathegoricę? quia de aliqua re per aliam rem iudicatur notitia amborum simpliciter, prout dicimus, si hircoceruus est, ipse est animal compositum ex duobus animalibus, sicut verificatur nobis hoc, dum ambę res, hoc est, coniunctio & esse duorum terminorum sunt notę, prout dicimus, si homo est, animal est: vis enim huius est vis dicti nostri, omnis homo est animal. E

Est autem cuiuspiam dicere de talibus præmissis, & conclusionibus, quod non sunt cathegoricæ in potentia, dum autem conclusiones syllogismorum cathegoricorum & conditionalium sunt cathegoricæ, illi non sunt cathegorici neque conditionales. Sicque dum non fuerint cathegorici in actu, neque in potentia, & syllogismus cathegoricus ostenderit, quo modo præmissæ cathegoricę sint in potentia, vel in actu, necessarium est, quod syllogismus compositus ex his non sit syllogismus cathegoricus. Et sil'r. oportet quod non sit cõditionalis, quia conclusiones conditionalis sunt cathegoricę, sed putatur, prout diximus, quod talia quęsita nõ sint secundum primam intentionem. Ille vero, qui concedit, quod omnis pręmissa conditionalis possit reddi cathegorica, non potest dicere, quod hic sit syllogismus compositus ex præmissis conditionalis scd̃m modũ syllogismi cathegorici secundã speciem, qm̃ posuit differentes nõ secundum materiam, neque secundum actum, si quidem secundum formã essent in potentia neq: in actu. Si autem secundum materiam sunt in actu non in potẽtia. Mirum autem est de Auicenna, quod ipse posuerit ambas res. i quod ipse confiteatur, quod oĩs propositio conditionalis põt reddi cathegorica, & similiter omne quæsitum conditionale possit reddi cathegoricum, & iterum ponit ꝙ sint quidam syllogismi, qui componuntur ex congruentia syll'orum, q sunt ex cathegoricis. Dum aũt cõsideratur dispositio harũ enunciationum, videtur quod impossibile sit qđ reddantur cathegoricæ, nisi scd̃m quantitatem ipsius esse ipsorũ, prout dicimus hyrcoceruus, dũ imaginat ens, est aial cõpositum ex

Auicenna.

A duobus aialibus, hoc aūt sic existēte, aut cōfirmamus, qđ omnis enūtiatio cōditionalis habeat duas expresiones, cōditionalē & cathegoricā, & nō sequit qđ inueniātur syllogismi nō cathegorici, nā res, quæ cōueniūt in sua materia & forma sunt eędē. Si vero nō ponamus hoc, cōsiderandū est nūquid sit nobis dicendū, quod nō inueniat syllogismus aliquis ꝑter syllogismos cathegoricos secūdū suā formā: nam si dispositio syllogismi sit sicut dispositio entiū naturalium, non cōuenit qđ dicamus hoc, quia species naturales differūt per suā formā & suis materijs. Hi aūt syllogismi differūt suis materijs nō per suā formā: & ideo proprietates cōditionaliū, qui reddūtur cathegorici quo ad illationē eiusq; priuationē, sunt proprietates illorū. Si vero dispositio illorū fuerit sicut dispositio rerum artificialiū, hoc est, quod differāt suis materijs, & cōueniant in formis, et suę differētię sint ratione materierum. Iam itaq; possibile est, qđ dicamus qđ congeries cōditionales sint alię a cathegoricis. Si vero speculatio libri priorū fuerit speculatio secundum formā, hoc est, secūdū formā syllogismi, oportet qđ nō tractemus hic hanc speciē syllogismorū, & pręcipue si suę differentię, quæ sunt ratione materierū, nō sint eligēdę in opere syllogismi inquantum est syllogismus, hoc est, in illatione eiusque priuatione.

Differētię vero, per quas oportet, qđ fiat diuisio in arte logicæ, in libro priorū sunt dr̃ię electę ad opus syllogismi, qđ est ipsa illatio, nō differētiæ, quę non B eligunt ad hoc, & syllogismi congesti differāt rōne pręmissarū cōditionalium, & cathegoricarū, & proinde illa dr̃ia nō eligat ad illationem, nō oportet quod tractet hic hęc diuisio syllogismi, & mora circa hoc est superuacua: prout fecit Auicēna. Et totū hoc esset, cū cōcessum fuerit hic esse aliquā speciē ꝓpositionū cōditionalium, quas impossibile sit reddi cathegoricas. Ac etiam si cōcesserimus totū hoc, hæ propositiones essent obmittendæ ob mirandum suum esse & modicum ipsarū vsum in sciētiis, qđ non sit aduertendū ad illas, hoc est, ad ꝓpositiones ignoti esse notæ cōiunctionis, nā regulæ traditæ in hac artæ sunt, quæ inueniunt pro maiori parte, & q̄ sunt in noibus. Notū itaq; est ex hoc sermone, qđ illud, qđ fecerit Arist. qđ deuiauerit ab hac specie syllogismi, & posuerit ipsum secundā speciē syllogismi cathegorici, est opus illius, cui cōstiterit eius dispositio, nō opus illius, qui cōsiderat qđ est ī imaginationis initio, & primo suæ menti occurrit. Arist. vero pro maiori parte in suis libris vtitur in artibus cōditionalibus propositionibus cathegoricis, hoc aūt notū est apud illū, cui constat de eius libris. Subticuerat vero hoc in libro priorū, ex quo vis vsus nō est alia vis. Auicēna aūt deuenit in cōfusionē circa hoc capitulū: nā induxit in ipsum syllogismos præter naturā, hoc est, quibus nō vtit humana cogitatio naturaliter, ꝓut vtit ipsis cathegoricis: & similiter hic vir numerat inter species cōdi-C tionaliū cōiunctarū quasdā ꝓpositiones pręter naturā, quas vocat alhaphkias idest cōnexas, prout dr̃, dū homo est, ęquus est, & ait qđ hę sint verę contingēter. Mirū aūt est de hoc viro, quod repleat eius librū talibus ꝓpositionibus, cū confiteat veritatē ipsarum esse contingenter, cum vbique ipse audiuerit, qđ id, quod contingenter est, sit infinitū: & ideo nulla artiū cōsiderat illud. Et sic etiā, prout puto, numerat inter propositiones contradictorias tales propositiones, prout est oratio dicētis, aut homo est, aut vacuū. Ostensum itaq; est ex hoc sermone, qđ omnis syllogismus, & omnis oratio syllogistica sit aut conditionalis, aut cathegorica, vel cōposita ex vtrisq;, quę cōtra potētia, seu ducēs ad impossibile vocat, prout ait Arist. in prioribus analyticis, & hoc est illud, cuius ostensionem intendebamus.

De mistione contingentis & necessarii. *Quæsit.* *VIII.*

IAM est alicuius quęrere & dicere, qūo Arist. dixit in syllogismis mistis in quibus maior est negatiua absoluta, & minor affirmatiua contingens, qui sunt negatiui imperfecti in hac mistione, quia illi concludunt duas conclusiones, quarū vna est negatiua cōtingēs, & altera negatiua necessaria, aut quia illi concludunt cū negatiua cōtingēti negatiuā necessariam, & subticuit conclusionē absolutā. Illi aūt aliqn̄ concludunt eam, vt in demonstratione cōtradictorij: quam facit Aristo. in commonstrando, quod cōcludatur negatiua necessaria, &

Possibile trifariã dr̃.

contingens,enunciat quod cõcludatur absoluta,& vniuersaliter possibilẽ nega D
tiuã æquiuoco noĩe dico possibile,quod dr̃ tribus modis. Et qũo dixit in syllogismis,in quibus maior est necessaria,& minor affirmatiua contingens , qui est imperfectus in hac mistione,qđ concludantur ẽt duę cõclusiones,quarũ vna est negatiua absoluta,& altera negatiua possibilis: & dixit qđ nõ inueniatur ĩ hac specie demonstratio,quod concludatur negatiua necessaria, cũ iam ostẽsum sit de re illius,quod cõcludat necessariã. Et demonstratio cõtradictorij,qua vsus est in ostẽdendo illũ concludere ipsum possibilẽ, & negatiuã absolutam significat huius possibilitatẽ. Nunquid in hoc toto sit differentia inter affirmatiuas & negatiuas huius mistionis,quã vocauit imperfectam,& est in qua non sit maior possibilis,id.n.quod hinc intellexerunt expositores,quorũ tractatus venerunt ad nos,est ꝙ combinationes affirmatiuę in his duabus speciebus mistionis sint contra negatiuas,& quod illarũ affirmatiuę concludunt possibiles veras. Hoc aũt,quod dixerũt expositores,est qđ decernunt suæ simplices dictiones,aut quod nõ sit hic drĩa inter affirmatiuas & negatiuas oĩum duarũ specierũ,quæ concludunt conclusiones possibiles nominis ęquiuocatione, prout vr̃ ex illo,qđ decernit demõstratio cõtradictorij, quę fit hic, & ſcđm ꝙ vr̃ ex eo quod opinatur Alpharabius in sua expositione huius loci.

Nos aũt dicimus nunc,qđ conclusio vniuersaliter, aut fit ob cãm vr̃itatis, aut fit ob cãm connexionis. Dico aũt vniuersalitatẽ , quod contineat dici de omni ipsam pręmissam minorẽ,& illam ingredi sub prędicatione maioris termini de minori. Connexionẽ vero dico,qđ dici de omni obseruet esse mediũ terminũ prędicatũ affirmatiuę de minori solũ,absq; quod cõtineat modum, hoc est, modũ minoris pręmissæ,sed cõtinet suũ genus,qđ est solũ affirmatio & eius cõnexio perfecta,quę est quod ambę pręmissę sint affirmatiuę,& aliqua est imperfecta,quę est quod maior sit vniuersalis negatiua,& minor affirmatiua solum. Aristo.aũt,qñ considerauit has mistas,inuenit ex illis , quę concludit secundũ vniuersalitatẽ semper,& in omni materia,hoc est,ꝙ maior eius præmissa contineat modũ cõclusionis,& enũciauit de his decisiuam enũciationẽ,ꝙ modus cõclusionis sequatur pręmissam maiorẽ,& hoc in mistione de inesse,& necessarij, & in mistione possibilis cũ necessarijs,& de inesse in illius specie perfecta,hoc est,qñ maior sit possibilis,qm̃ vniuersalitas inuenitur in his cõbinationibus, vt notificatũ est ex nostro sermone. Et dũ considerauit speciẽ mistionis possibilis cũ necessaria,& de inesse & necessarij,in quibus minores pręmissę sunt possibiles inuenit illarum vniuersalitatẽ particularẽ,hoc est,in quibusdã materijs, & abiecit cõclusionem,quæ fit in hac mistione ob ipsam vniuersalitatẽ, & redijt ad exponendũ conclusionẽ,quę fit in his ob connexionẽ, ex quo illa est perseuerans. Significatũ aũt suę perseuerantię est,ꝙ qñ auferetur eius conclusio a F
syllogismo,non fit proinde syllogismus,& infert ex illo cõtradictoriũ,& operatio huius est in duabus speciebus cõnexionis simul, hoc est perfecta, quæ est species affirmatiua ,& imperfecta,& quę est species negatiua,& cognoscet quę cõclusionẽ sequatur vnãquãq; illarũ ex parte cõnexionis, & quæ non sequat, & ꝙ affirmatiua hic sit cõtra negatiuã: & incœpit et notificauit de affirmatiua, quę cõponit̃ ex pręmissa maiori absoluta,& minori possibili,ꝙ cõclusio secũdũ connexionẽ oporteat,ꝙ sit possibilis vera, & ꝙ impossibile sit aliter esse. Ex quo conclusio in hac specie est ex parte cõnexionis. Hoc aũt fit, ostendendo,ꝙ qñ poneremus cõclusionẽ syllogismi huius negatiuam necessariã vniuersalẽ,ꝙ eueniret ex hoc inconueniẽs,quando est falsa negatiua vniuersalis necessaria,põt esse quod sit verax affirmatiua possibilis vniuersalis,& affirmatiua absoluta & necessaria: & omiserat absolutam,quia ipsa fit secundũ vniuersalitatẽ,& cecidit necessaria,quia cõnexio est perfecta,& nõ est in duabus pręmissis modus necessarij, & relinquitur ꝙ sit possibilis vera.

Nec conuenit intelligere hunc locum vniuersalem , prout decernit id quod apparet ex eius demõstratione,ex quo qñ accepit cõtradictoriũ conclusionis possibilis,& est ipsa impossibilis,& inferet inde necessaria negatiua, & cõmõstratur falsitas negatiuę. Quãdo aũt commonstrata est falsitas negatiuę mendax est illa ex,qua infertur negatiua necessaria, quæ est impossibilis: qñ autem est

A mendax ipsa impossibilis, fit vera possibilis vniuersalis, & fiet secundũ hoc cõclusio possibilis secundũ nominis ęquiuocationẽ. Hic.n.cõtextus totus est falsus, qñ fuerit a prędicatũ de toto b absolute, & b prędicatũ de toto c possibiliter. Dico ꝙ impossibile est, ꝙ prędicetur a de toto c necessario, quia sic fuerit in hac prędicatione vniuersalitas. Sicque a est in c ex necessaria, & absoluta simul. Hoc aũt est repugnãs, quia absoluta est naturę ipsius necessarię, prout cõmonstratũ est. Si aũt non esset sic absq; re connexionis, euidẽs est ẽt, ꝙ a insit ipsi c possibiliter, quia qñ a inest toti b in actu, & b toti c possibiliter, a necessario inest toti c possibiliter nõ necessario: illud.n. inest c mediãte inesse b toti ei, b autẽ inest ei possibiliter: sicque a necessario inest possibiliter, qm̃, si inesset necessario ipsi c ex parte cõitatis cũ b, sequeretur ꝙ b inesset necessario ipsi c. Iam aũt positum erat ei possibiliter, hoc aũt est repugnans. Et similiter ostẽdemus, ꝙ non concludat ob cõnexionẽ absolutã, quia cõclusio semper, quę fit secundũ connexionẽ ipsius perfecti, sequitur viliorẽ duarũ pręmissarũ, quia ex quo proportio, quæ est inter terminũ medium et minorẽ, est proportio totius ad partẽ, manifestum est, ꝙ qñ prædicatur res de toto prædicatione dñia modo prędicationis totius de ipsa parte, si hęc prędicatio fuerit imperfectior secundum modum, ꝙ̃ prędicatio totius de ipsa parte, ꝙ illud prędicatur de parte modo, quo prędicatur de toto. Si autẽ prędicatio totius de ipsa parte fuerit imperfe-

B ctior secũdum modũ, ꝙ̃ prędicatio illius rei de toto, hæc res prędicatur de parte prędicatione totius de ipsa parte. Et hoc est, quod visum est Eudæmo, & Theophrasto vetustioribus peripatheticis de eo, ꝙ conclusio, semper sit in mistis cõsequens viliorẽ duarũ pręmissarũ. Id aũt, quod dixerunt, est verũ in conclusione, quę fit secundum connexionẽ, dico ipsum perfectũ, nõ qui est secundũ vniuersalitatẽ: & hoc est quod latuit illos viros.

Iam itaque ostensum est ex hoc ꝙ hęc mistio non concludat omnino cõclusionẽ necessariã, neq; absolutam ex parte cõnexionis, quam Aristo. intendebat explicare, postꝙ̃ hæc fuit particularis, & in quibusdã materijs, ac si esset secundum aliquã speciem accidẽtis, ex quo hęc est ob vniuersalitatẽ. Vniuersalitas aũt est res, quę accidit huic cõbinationi, & taliter, ꝙ in mistione, quę fit ex maiori necessaria affirmatiua, & ex minori possibili affirmatiua, ꝙ cõclusio fiet ẽt ob connexionẽ possibilis vera, dico in hac specie demonstrationis cõtradictorij, & omisit necessariã, quia est per accidẽs in hac cõbinatione. Absoluta vero nõ est possibile, ꝙ inueniatur in illa, ex quo non inuenitᷣ scđm vnum duorũ modorum pręmissarũ, & cõnexionis perfectæ. Id ergo, quod intellexerũt expositores peripathеci de eo, ꝙ cõclusio in his mistis sit possibilis vera, est verũ. Veruntamẽ de syllogismis negatiuis huius speciei mistionis & illi sunt, quorũ cõnexio est imperfecta, quia maior est negatiua. Negatiua aũt est disiunctio cõne

C xionis. Aristo. ẽt considerauit modos suarũ cõclusionũ ob connexionem, non ob vniuersalitatẽ, ex quo est accidens in hac specie mistionis, aliquando erit possibilis vera, hoc est, negatiua, & aliqñ fit necessaria negatiua: quando enim ostendit, ꝙ quando posita fuerit cõclusio huius figurę affirmatiua particularis necessariã, accidat hinc mendacium. Quando autem fit mẽdax affirmatiua particularis necessaria, possibile est ꝙ sit verax negatiua necessaria. Et possibile est ꝙ sit verax negatiua possibilis, & negatiua absoluta, & hæc quidem est res, quæ accidit huic cõbinationi ob defectũ connexionis, hoc est, ꝙ concludat modũ, qui non sit de modis duarum pręmissarum acceptarum in illa, quoniã nõ est impossibile, ꝙ inueniatur vna res negata ex duabus rebus, quarũ vna est necessario, & altera absolute, & vna duarum rerũ inest alteri possibiliter, quando in illis non inuenitur vniuersalitas, vt ꝙ sit a non inuentum ipsi c necessario, & ipsi b absolute, & b ipsi c possibiliter. Et subiecit hic negatiuam absolutam, quia ipsa infertur ex vniuersalitate. De mistione vero, quæ fit ex negatiua maiori necessaria, & affirmatiua possibili, est res in ea secundum connexionem, ꝙ concludat negatiuã absolutam, & negatiuam possibilẽ, quia ostendit, ꝙ quãdo posita fuerit in hac figura affirmatiua particularis necessaria, sequitur ex illa inconuenïens, & ostendit, ꝙ quando mendax fuerit particularis affirmatiua necessaria, ꝙ possibile sit, ꝙ sit verax negatiua absoluta, & negatiua possibilis,

& negatiua necessaria, nisi quod ipse omisit negatiuam necessariã, ex quo conclu- D
dit vniuersalem, & ipsa est particularis. Et ideo dixit quod non inuenitur syllo-
gismus, quo ostendatur in hac cõbinatione concludens negatiuã necessariam,
hoc est, semper prout ostenderetur esse negatiuæ possibilis semper, quando in-
feretur vniuersalitas semper, hoc est, in specie perfecta huius mistionis. Et non
est significatum huius ostensionis, quam fecit Arist. ex eo quod quã sit mendax affir
matiua pticularis necessaria, sit verax negatiua possibilis, hoc.n. non est verax.
Iam autem explicuit hoc Arist. quando scrutatus est hic conuersionẽ negati-
uę proprię, decreuit concludentem ob connexionem imperfectã, quod concludat
duas conclusiones, quarum vna est secundum imperfectionẽ duarum præmissa-
rum, & altera extrinseca, hoc est, habens modũ, qui non conuenit alteri duorum
modorũ præmissarum assumptarum in syllogismo. Adeptio autem modorũ ha-
rum conclusionum secundum opinionẽ Arist. est, quia non euadit combinatio,
cum inueniatur in ea dispositio vniuersalitatis semper, aut non inueniatur in ea
semper: si inueniatur semper, modus conclusionis sequitur modũ maioris præ-
missæ, & hoc semper, Si aũt non inueniatur in illa dispositio vniuersalitatis sem
per, sed inuenitur in ea dispositio connexionis, dispositio itaq; cõclusionis se-
quitur apud eũ iudicium connexionis, non iudiciũ vniuersalitatis. Si aũt con-
nexio fuerit semper modus cõclusionis, sequitur modum imperfectioris duarũ E
pręmissarum. Si autem fuerit imperfecta, aliquando modus conclusionis conue
nit modo imperfectioris duarum præmissarum syllogismi, & aliquando sit ex-
trinseca, hoc est, nõ conueniens secundũ suum modũ alterutri duorũ modorum
duarũ pręmissarũ syllogismi. Sic itaque expedit quod intelligatur significatũ Arist.
de his conclusionibus. Et puto quod hæc inquisitio expositionis latuerit omnes,
præter Alexandrum, quia non peruenerunt ad nos eius tractatus de his rebus:
at ille vir est magnæ excellentiæ & grãdis nimiũ. Themistiũ vero inuenimus,
quod eum latuerit hæc sententia, sicut latuit vetustiores Peripatheticos, Et simi-
liter verisimile est, quod hæc res latuerit Alpharabium, hoc autem notum est ex
eius expositione huius loci. Et quam mirifica fuit dispositio huius viri, & quã for-
tis fuit differentiæ suę formationis a reliquis formatis humanis, adeo quod sit, ac
si ipse sit, quem eduxit diuina prouidentia ad instruendum nos hominũ vniuer
sitatem supra inuentionem vltimæ perfectionis speciei humanæ sensatæ, & si-
gnatæ, inquantum est homo: & ideo vetustiores eum appellabant diuinum, Nos
aũt in nostra expositione horũ locorum in exactis produximus eloquiũ, secũ
dum quod largitur intellectus sui dicti primo aspectu, & est id, quod coaptauimus
illi, quod inuenitur modus soluendi dubia cadentia in illud, quousque euidens
fuit nobis de illo hic tractatus. Qui autem voluerit permutare textum, ne eue-
niat, ei ambiguitas, faciat vt lubet. Si autem Deus prorogauerit nostram vitã, F
declarabimus hunc locum ex suis verbis ad literam, quia vt puto, hic locus nõ
est expositus perfecta expositione, dico combinationem possibilis in secunda
figura, Gaudeat scriptor, & letetur lector in seculũ, ad Dei laudem. Amen.

Auerr. Cordubensis Quæsitorum logicalium.

F I N I S.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo
Pp Qq Rr Sf Tt Vu Xx Yy.

Omnes sunt quaterni, pręter Y y qui est duernus.

VENETIIS Apud Cominum
de Tridino Montisferrati.
M D L X.

IHS

28

Auerrois Primus

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm